[illegible]

14 a 8

2 –

R. 1822

SVMMA
GOFFREDI DE TRANO
CLARISS. IVRIS INTERPRETIS
In Titulos Decretalium;

Omnibus nedum Pontificij & Cæſarei iuris ſtudioſis, verumetiam & religioſis cuiuſcunq; ordinis vtilis ac neceſſaria.

Hac poſtera editione A M. D. LEONARDO A LEGE I. C. Mantuano recognita, atque ab innumeris erroribus, quibus ob temporis vetuſtatem, & librariorum iniuriam vbique deprauata, mutila paſſim, & pleriſque in locis decurtata deprehendebatur, tam in textu quàm in allegationibus ſummo eiuſdem ſtudio vindicata, & integritati ſuæ reſtituta.

Locupletiſſimo REPERTORIO *eidem adiecto*.

VENETIIS,
Apud Ioannem Baptiſtam Hugolinum, 1586.

REVEREN. P. OPT. D.
DON INNOCENTIO A CRVCE
COENOBII CARTVSIENSIS
Apud Ticinum Priori, &c.

Leonardus à Lege Iuriſconſultus Mantuanus.
S. P. D.

CVM Philoſophia omnis ſit à veteribus ſapientia ſtudioſis diſtributa in partes tres, tu certe eam, quæ in actione poſita eſt, quamque Chriſtus Dei filius e tenebris in lucem perduxit, tum ſacroſancta catholica Romana Eccleſia illuminauit, inſpecto ſcilicet huiuſce breuis vitæ fine, vt actiones noſtras moderetur, ac regat, inque eas vias adducat, quas nobis diuina bonitas miſericordiaque commoſtrat, vt ad beatam, æternamque vitam, omnibusque numeris abſolutam felicitatem dirigat, vt interim non dicam eam iure merito cæteris omnibus ſcientijs anteponi debere, eamque habendam eſſe in amoribus, colendam, amplexandam, ac venerandam eſſe ab ijs omnibus, qui Chriſtiani natis ſeipſos primum, tum mundanarum, caducarumque rerum fragilitatem norunt: tu inquam ita exercere, itaq; charam habere oſtendiſti cum ſemper, tum vel maximè extremo anno, quo ego in ius ciuile incumbens, Ticini commorabar, quo ſane tempore tu eximia prudentia, ſanctis moribus, vita ad aliorum omnium exemplum inſtituta, ſumma æquitate, & mirabili facilitate cœnobium Cartuſienſe apud Ticinum urbem regebas, quod vt propter inſtituta optima, quibus adhuc ſingulari cum laude ſtetit, & propter veſtram benignitatem qua aduenas & peregrinos complectimini, præſtat alijs omnibus ſacris locis, ſic tu vt radius ex omni parte inter tot lucentia ſidera ſplendens, ac micans, illuſtras, accendis, ſummaq; rerum diuinarum cupiditate, ac tui deſiderio afficis eos, qui te videant, contemplentur, ac familiaritate tua perfruantur, vt mihi totum triennium vſu veniſſe perſpicio. Et quemadmodum admirabile artificium in ampliſſimo iſto, fortunatiſſimoq; templo omnium fama, ſermoneque celebratur, quod quæuis ædificia vel præſtantiſſima vel agri vbertate, uel loci deſcriptione, vel rerum omnium ad vitam neceſſariarum copia ſuperare videatur. ita quicunque te intuetur, tuaque conſuetudine vtitur, tantam induſtriam, tantum conſilium, tantamque prudentiam in iſto cœnobio adminiſtrando tuam agnoſcit, vt ipſe ſecum admiretur, atque obſtupeſcat. Quoties enim quiſque eſt, qui te norit, quin non modo vitæ ſanctitatem, ſed etiam ſingularem in rebus humanis prudentiam admiretur? hac enim ſuperioribus annis cum tota hæc mundi ſedes bellorum motibus commoueretur, omniaque vocibus militum obſtreperent; atque oppida diruerentur, viri occidentur, neque profanis, neque ſacris locis parceretur, tu es conſecutus cum ſumma omnium beneuolentia, ut tutum, immuneque iſtud cœnobium,

& ampliſſimum ab omnium occiduarum, aquilinaliumque nationum, quæ iſtam prouinciam certatim vaſtabant, impetu, furore, barbarieque ſeruaris. Quæ cum ita ſint, egoque propter eximias virtutes tuas te ſemper coluerint, factum eſt, vt cum ſuperioribus diebus, quibus, propter ſummos æſtus litibus forum vacat, Summam Groffredi, ueteris gloſſatoris, opus uere aureum, inter alios libros in mea Bibliotheca inuenerim, memor meæ in te obſeruantiæ, quam nulla vnquam delebit obliuio, vt hoc aliquo tibi ſigno indicarem, ſummo ſtudio aggreſſus ſum, eam vt corrigerem, mendisque purgarem, vt emendata, ac diſcuſſis fœnis maculis pleriſq; in tuo nomine apparere non erubeſceret. Sed maior fuit, quàm putaram, adhibendus labor; erat enim manca, ac quaſi decurtata, corrupta maculis, erroribusque innumerabilibus ſcatens, nec id ſolum in textu uerborum, ſed etiam cum legiſlatorum ſententiæ citantur vſque adeo, vt ab incoata & balbuciente ætate ego meo ſummo ſtudio, aſſiduoque labore ad perfectam adultamq; intelligentiam perduxerim. in qua nunc quiuis ſine negotio, atque errore aperte inueniet vnum in locum, vnamque ſummam collecta omnia, ac redacta, quæ uage, & ſparſe in toto pontificio iure continentur. Hic enim viæ lucidæ ſuppetent, per quas iter faciens lector, tenebras diſpellet, quas antiqua errata attulerunt. Hic quomodo veterum ſententiæ reprobari queant, aperietur. Hic confeſſores, animarum noſtrarum iudices, cæterique eccleſiæ antiſtites conſilia maxime ſalutaria comperient: tum diſcent, quibus in rebus irregularitatem diſpenſabilem, & quibus minime diſpenſabilem homines incurrant: denique per quos, & quo modo ſecum fieri poſſit diſpenſatio. Hic quomodo perſpectis delictorum generibus, & item attributis medicamenta, remediaque ad ſaucias mentes accommodata præbeantur, apertiſſime declaratur. Hic docentur antiſtites cæteris dignitate præſtantes, alijque iudices, quomodo in contentioſo foro verſentur, ac pro tribunali ſedeant in iudicijs dirimendis. ac nihil plane erit, quod quiſque ope copioſiſſimi indicis, reperire non queat, quod ad præcipuas, emergentesque quæſtiones pertineat: omnes denique animi motus, atq; impetus ſtabilire, ac firmare, vt quicunque caſus occurrant, eos expendat, deq; ijs, vt par eſt, ſententiam ferat. Quod opus cum de meo exemplari ſumptum typis mandatum eſſet, tibi dicandum curaui, vtpote cui ſolum vere, proprieque debeatur. cum propter cauſas, quas paulo ante memoraui, tum vero propter alias, quas breuitatis cauſa prætereo. Præſertim vero propter generis nobilitatem, in quo ſemper uiri præſtantes tum in re militari, tum uero in liberalibus diſciplinis, ingenuiſque ſcientijs, theologiaque floruerunt. Et vt mihi ſatisfaciam, qui mediocritate quadam à nobilibus maioribus meis ſemper adamata, contentus, vitare tamen non potuit maleuolorum, inſciorumque inuidiam, qui nuper ſcelerum ſuorum conſcientia perterriti mihi facere iniuriam, & damnum afferre ſunt conati, cum tamen omnes plane intelligerent, me nullius culpæ affinem eſſe, ſed perpetuo quodam vitæ curſu meam innocentiam, integritatemque in iudicijs exercendis, litibuſque dirimendis probauiſſe. itaque nec famam aucupor, nec vanos; ac parum duraturos honores ambio; nec hoc facio, vt nouo teſtimonio tuas virtutes illuſtrem, aut quod putem plendorem nominis tui huius præconij mei indigentem eſſe: ſed potius vt teſtatum omnibus faciam, quantum tibi debeam, & quanti faciam viros tui ſimilimos, & quàm in memoria adhuc mihi inſideant optima, ac pene diuina monita tua. Quam ob rem Deum Opt. Max. precor, vt, te, licet prouecta iam ætate, diu tamen vt balſami liquorem ad hanc ætatem corruptam, reſtituendam, & ad hos mores emendandos, ſeruet, ac tueatur.

Venetijs III. Idus Iulij. M. D. LXX.

INDEX IN SVMMAM D. GOFFREDI DE TRANO Iureconſulti Clariſſimi.

OMNIA SPARSIM DICTA COMPLECTENS Vtriuſque Iuris profeſſoribus vtilis.

ABBAS ius epiſcopale præſcribere poteſt, de offic. archipresbyt num. 6 — 30
Abbas an poſsit præiudicari monaſterio, de religio. domi. nu. 4 — 148
Abbates quando dicantur excedere, de exceſſi prælato nu. 3 — 222
¶ Abigei qui dicantur, de fur. nu. 4 — 210
¶ Abortum procurantes an reputentur homicidæ, de homici nu. 17 — 205
¶ Abſens per ſcripturam matrimonium accuſare non poteſt, qui matrimo. accuſa. poſſ nu. 7 — 183
Abſentes qui uocari debent, ad electionem vocati non venientes, an per aliquod tempus ſint expectandi, de electio. nume. 12 — 15
¶ Abſentia aliquando plus oporatur quàm contra- dictio de ſimon. nu. 33. — 165
¶ Abſolutio ab excõmunicatione propter iniectionem manuum in clericos, competens ordinario, quãdo poſſit alteri delegari, de offic. ordin. nu. 18 — 50
¶ Abſolutio excommunicatorum in quibus caſibus ſedi Apoſtolicæ reſeruetur, de ſenten. excom. nu. 14. — 235
Abſolutiones plures quando ſint neceſſariæ, ibid. nu. 23 — 237
Cætera uide infra in ver. Doctrina.
¶ Accuſare unum an plures poſſint, de ordi. cogni. nu. 2 — 85
Accuſare matrimonium in quibus cauſis quis repellatur qui. matrimo. accuſ. poſſ. num. 8 — 183
Accuſare qui poſſint, de accuſatio. numero 2 — 188
¶ Accuſari qui non poſſint. ibidem numero 4 — 189
¶ Accuſatio quid ſit, ibid. nu. 1 — 188
Accuſatio in quibus caſibus ſit permiſſa, ib. num. 2 — ea.
Accuſatio quando refricari poſſit, ibid. numero 13 — 190
Accuſatio non habet locum in contrahendo matrimonio. qui matrim. accuſa. poſ. num. 9 — 189
Accuſationis forma, de accuſatio. numero 5 — 189
Accuſationis quis ſit effectus, ibidem numero 11 — 189
¶ Accuſator an debeat ſe inſcribere, & ad pœnam talionis obligare, de accuſa. numero 6 — 189
Accuſator in notoriis non requiritur, nec ordo iudiciarius obſeruatur, ibid. numero 8 — 189
Accuſatorum temeritas tribus modis detegitur, & tribus pœnis ſubijcitur, de calũniato. nu. 1 — 191
¶ Accuſatus de crimine & abſolutus non poteſt ſuper eodem iterum accuſari, de accuſatio. nu. 12 — 189
Accuſatus de ſimonia, pendente accuſa-

tione officium ſuum exequi prohibetur. de ſimo.nu.21 294
¶ Actio an ſit exprimenda in libello de libelli obla.nu.4 73
Actio ſi peritura eſt, in temporibus quibus agi non poteſt, an poſſit procedi, de feriis. num.4 81
Actio de violentia prius expediri debet quàm de proprietate, de reſtitut. ſpoliat. num.10 87
Actio de dolo qualiter & contra quos detur, de dolo & contu.nu.6 88
Actio de dolo eſt biennalis ſecus eſt in exceptione doli, ibid.nu.7 89
Actio depoſiti qualis ſit, de depoſito. numero 7 127
Actio depoſiti cui detur, ibid.nu.8. 127
& num.9 127
Actio depoſiti an detur furi & prædoni deponenti, ibid.nu.9 127
Actio depoſiti contra quem detur, ibidem num.10. ead.
Actio, ex ſola conuentione permutationis, re nulla hincinde ſecuta, neutri aliqua competit. de rer. permutatio. numero 5 130
Actio de euictione locum non habet in donatione, de donat.nu.2 135
Actio de ſubiectione capellæ, an contra ipſam vel poſſidentem competat, de capellis monacho.nu.4.& 5 149
Actio furti datur contra hæredes pro portione, de furtis.num.17 211
Actio furti eſt famoſa, ibid.nu.21. ead.
Actio iniuriarum datur cõtra maledicum, de cler.maledi.nu.2 219
Actio iniuriarum cui detur, de iniuriis. numero 4 227
Actio iniuriarum eſt famoſa, ibidem numero 5 227
Actio de damno dato cui competat, & quando locum habeat, ibid.nu.7 227
Actio legis Aquiliæ cui & quando detur, ib. num.8 ea.
Actio ex edicto de aliena.iud.mutan.ca.&c. cui & contra quem.& in quam detur, de aliena.iudi.mut.cau.fa.nu.3. 65
Actione quem agi poſſit contra vſurarium, vel eius hæredes, ſi fœnebris pecunia conuerſa eſt in prædiorum emptionem, de vſuris.nu.16 213
Actiones mixtæ quæ dicantur, & quæ in eis ſeruari debeant, vt lite non conteſta. numero 6 77
Actiones quæ ex contractu commodati oriantur, & quæ veniant in actione directa commodati, & quæ in contraria, & quibus & in quos dentur, de commo.nu.7.8. 9.& 10. 126
Actiones quæ infament, de depoſito. numero 14 127
Actiones quæ naſcantur ex contractu locationis & conductionis, de locat. numero 8 129
Actiones quæ dentur ex permutationibus, & quando competant, de rerum permutat. num.6 130
¶ Actus contrarius cum intercedit, vitiatur id quod in contextu fieri debet, de electio.nu.12 11
Actus qui interponitur, vel mora quæ interuenit, an uitiet id, quod in contextu, vel continue fieri debet, de baptiſmo. numero 9 156
¶ Adiutore inquiſitionis repulſo, an alius ſit admittendus, vel iudex ex officio procedat. de accuſationibus. numero 25 191
¶ Adoptari quis poſſit, de cognatio. lega. nume.3 175
Adoptionis quot ſpecies ſint, ibidem numero 2 ead.
¶ Adulter an poſſit intrare religionem innocente inuito, de conuerſio. coniugato.num.8 144
Adulter uel adultera digne de adulterio pœnitens, an poſſit accuſantem repellere, de diuortiis.nu.16 185
¶ Adulterium quid ſit, & qualiter committatur, de adulter. & ſtupro. numero 1 207
Adulterium accuſare quibus ſit permiſſum. ibid.nu.3 ead.
Cætera vide infra in ver. Fornicatio.
¶ Aduocatus non cogitur exercere officiũ ſuum alibi quàm in foro ſuo, de offic.delega.nu.40 46
Aduocatus quando teneatur ſi cauſam amiſerit.

ſerit, de poſtulan nu.7.& 8 57
Aduocatus quæ in ſuis aduocationibus obſeruare teneatur.ibi.nu.8 ea.
Aduocatus & procurator an teneatur de falſo.de cri.fal.nu.4 215
Aduocati licet vendere iuſtum patrociniũ, & aſſeſſori iuſtum conſilium, de offi.ordina.nu.9 49
Aduocati non debẽt aſſumere cauſas deſperatas, de poſtulãdo.nu.6 57
¶ Æquitas rigori præfertur, de cohabita.clerico.& mu nu.3 117
Æquitas iuri ſcripto & ſtricto eſt præferenda, de hæreti.nu.8 220
¶ Æſtimatio facit vẽditionẽ, de dona.inter vir.& uxor.nu.13 186
¶ Ætas legitima in contrahendo matrimonio quæ ſit, & quæ in ſponſalibus, de deſponſa.impub.nu.3 166
Ætas quãto tẽpore præuenitur.ibi.n.5. 166
Ætas ordinandorum & qualitas, de ætate & quali.nu.1 26
Ætatis defectus repellit ab ordinationi.ibi. nu.6 26
¶ Affinitas ex nuptijs conſumatis oritur, de ſponſali.nu.7 164
Affinitas non contrahitur ex nuptijs interdictis.ibi.nu.12.car.344.& de conſangui.& affi.nu.20 179
Affinitas an per coitũ inceſtuoſum, uel fornicarium contrahatur, de eo qui cogno. conſangui.uxor.nu.2 175
Affinitas conſanguinitas, & publicę honeſtatis iuſtitia prohibitionem ſuam producunt uſque ad quartum gradum.ibid.nume.3 176
Affinitas quid ſit, de conſangui.& affi.nu.10. c.177.& nu.20 179
Affinitatis arbor qualiter componatur. ibi. nu.12 178
Affinitatis genera qualiter contrahãtur. ib. nu.18.& 19 179
Affinitatis in arbore regulæ aſſignatæ per quas affinitatis gradus & genera dignoſcuntur.ibi.nu.12 178
Cætera uide infra in uer. Conſanguinea.
¶ Agens contra aliquem de uiolenta ſpoliatione, nunquid teneatur alijs reſpondere de ordin.cogn.nu.6 82
Agere & replicare an quis poſſit ex eodem actu.ibi.nu.8 83
Agere contra furem quot modis quis poſſit, de furtis.nu.6 210
¶ Agrorum nocturni depopulatores an poſſint impune occidi.de immu.eccleſia.nume.10 161
¶ Alienantes male rem eccleſiæ qualiter puniantur, de rebus eccle. alienan. numero 9 124
Alienari quæ res prohibeantur & quæ non. ibi.nu.2 ea.
Alienatio propriè quid ſit. ibidem numero 1 124
Alienatio rerum eccleſiarum quam ſolennitatem requirat.ibi.nu.3.& 4 124
Alienatio contra debitam formam nulla eſt ipſo iure, licet facta fuerit in caſu conceſſo.ibi.nu.5 ea.
Alienatio in fraudem facta eſt reuocabilis, de his quæ fiunt à præla.ſine conſen.cap. nu.5 123
Alienationis prohibitio facta à teſtatore, nõ extenditur ad eam quæ fit in familiam. ibi.nu.4 ead.
Alienationes rerum eccleſiaſticarum factæ per prælatos ſchiſmaticos non ualent, de ſchiſmati.nu.4 201
¶ Altaria quę & quomodo conſecrentur, de conſecra.eccle.nu.11 154
Altaria à quo conſecranda.ibi.nu.1 153
¶ Amiſſio pignoris an liberet debitorem, de pignori.nu.12 132
¶ Anima pretioſior eſt cunctis rebus, de uoto nu.8 146
¶ Animalia quæ ueniant pecudum nomine, de iniurijs & damno dato numero 9 227
¶ Animo repentino quæ accidunt de facile ueniam merentur, de iudicijs, numero 7 69
¶ Annus ꝓbationis a quo tempore currat. de regularibus.nu.10 142
Anni diſcretionis qui dicantur. ibidem numero 8 ea.
¶ Annulus, ui de infra in uer. Mitram.
¶ Antipocha quid ſit de fide inſtrum. numero 5 101
¶ Apocha quid ſit.ibi.nu.6 101

¶ Apoſtaſia quid ſit, & vnde dicatur, de apoſtatis. nu. 2 201
Apoſtaſia quotuplex ſit & qualiter committatur. ibi. nu. 2 ead.
Apoſtatis quę pœna imponatur. ibid. numero 3 ead.
¶ Appellans ab ordinario in una cauſa, an in alijs coram eo reſpondere teneatur, ut lite penden. nu 3 91
Appellans an eximatur a iuriſdictione eius a quo appellat, de appellationi. numero 29 115
¶ Appellare quis poſſit, de appellatio. numero 3 111
Appellare à quibus non liceat. ibid. numero 16 112
Appellari ad quem debeat ab officiali epiſcopi. de offi. uicarij. nu. 30 40
Appellari an poſſit à qualibet interlocutoria, de ſenten. & re iu. nu 4 105
Appellari an debeat à delegato ad delegantem, de appel. nu. 5 112
Appellari an poſſit à momentanea poſſeſſione. ibi. nu. 10 ea.
Appellatur a diffinitiua non ab interlocutoria, & quando ab interlocutoria appelletur. ibi. nu. 6 112
Appellatur infra decēdium a recitatione ſententię. ibi. nu. 14 112
Appellatur bis a diffinitiua, non tertiò, petit tamen reſtitutio in integrum contra res bis iudicatas. ibi. nu. 15 112
Appellatur ad epiſcopum à delegato officialis, de offi. uicarij. nu. 5 40
¶ Appellatio quid ſit, de appella. numero 1 111
Appellatio quare ſit inducta. ib. nu. 2 ea.
Appellatio à quo, & ad quē debeat fieri. ibi. nu. 4 ea.
Appellatio locum non habet in diſciplinis, & correctionibus, & quando ibid. numero 9 112
Appellatio non habet locum in cauſa decimarum ibi. nu. 11 112
Appellatio ut proſequatur indulgetur annus a iure, & ex cauſa biennium. ib. numero 17 113
Appellationis libellus qualiter cōcipiatur. ibi. nu. 12 112
Appellationem non proſequentis quę pœna ſit. ibi. nu. 18 113
Appellatione interpoſita ab executione ſententię, quid de fructib. fieri debeat, de offi. delega. nu. 2 42
¶ Aquilię legis quot capita & qualiter ex eis agatur, de iniurijs & damno dato nume. 9 227
¶ Arb. ter eſſe quis poſſit, & qui prohibeat. de arbit. nu. 2 66
Arbiter an diebus feriatis pronunciare poſſit. ibidem numero 8. car. 66. & numero 11 67
Arbiter hodie eligitur qui cognoſcit de cauſa ſuſpicionis iudicis, de appellatio. nume. 28 114
Arbiter an cauſas reſtitutionis audire poſſit, de reſti. in integ. nu. 11 64
¶ Arbitrium quid ſit, de arbi. nu. 1 68
Arbitriorum effectus qui ſint. ibidem numero 9 66
¶ Arbor cuius ſoli eſſe cēſeatur, de decimis nu. 3 139
Arbor affinitatis ſupra in uer. Affinitas.
¶ Archidiaconus an primus præſit in eccleſia poſt epiſcopum de offi. archidiaco. nume. 1 38
Archidiaconus an præeſſe debeat archipresbytero. ibi. nu. 2 ead.
Archidiaconus an iuriſdictionem ordinariam uel delegatam habeat. ibi. nu. 8 38
Archidiaconus an habeat ius uiſitandi. ibi. nu. 9 39
Archidiaconus an in diœceſibus ſuorum ſuffraganeorum uiſitationem faciat. ibid. nume. 10 ead.
Archidiaconus an poſſit viſitare. ibidem nume. 12 39
Archidiaconus an habeat concedere ordinandis literas commendaticias. ibid. nume. 14 ead.
Arrchidiaconus archipresbyter & cuſtos, & meliores & ſanctiores ſunt aſſumendi, de offi. ſacriſtæ. nu. 5 40
Archidiaconi officium quod ſit, de offic. archidiaco. nu. 4 38
Archidiaconi ad iuriſdictionem pertinentia quæ ſint. ibi. nu. 5 ead.
¶ Archiepiſcoporum confirmatio ad quē ſpectet. de electio. nu. 24 12
¶ Archipresbyter an de cauſis matrimonialibus cognoſcere poſſit. de offi. archipresby. nu. 5 39
Archipresbyteri officium, & in quibus ſpiritualibus ſit vicarius epiſcopi. ibid. numer. 1. 2. & 4 3
Cætera vide ſupra in ver. Archidiaconus. verſi. viij.
¶ Argumentum à contrario ſenſu eſt fortiſſimum de decimis nu. 5 139
¶ Arrharum datio quid operetur. de empti. & venditio. nu. 2 128
¶ Articuli noui ex ueteribus articulis depēdentes qui ſint. de teſt. nu. 25 99
¶ Aſſertiones nouæ ex veteribus dependentes quæ ſint. ibi.
¶ Aſſeſſor. habes ſupra in ver. Aduocatus.
¶ Attinentia inter quos oriatur ex matrimonio, de ſponſali. nu. 24 165
¶ Auditores curiæ qui dicantur. de offi. delega. nu. 35 46
¶ Auth. de his qui ingredi. ad appellan. §. quia igitur. coll. v. an ſit derogatum. de teſtib. nu. 18 98
Authoritas quæ interuenire debeat in cōſtruenda eccleſia. de eccle. ædifican. numero. 5 160

B

Baptiſmus quid ſit, de baptiſmo numero. 1 156
Baptiſmus. quādo inſtitutus, ibi. nu. 2 ead.
Baptiſmus an in omni tempore poſſit conferri. ibi. nu. 13 157
Baptiſmus an valeat furioſo perpetuo. ibid. nu. 16 ead.
Baptiſmus an valeat ei qui incidit in furorē ibi. nu. 17 ead.
Baptiſmus dicitur ſacramentum fidei. ibid. nu. 24 157
Baptiſmus an valeat ſi latinus proferat verba in lingua græca, vel alia. ibid. numero 25 ead.
Baptiſmi genera quot ſint, ibi. nu. 3 156
Baptiſmi effectus qui ſint, ibi. nu. 4 ead.
Baptiſmi ſubſtantialia, ibi. nu. 6 ead.
Baptiſmi in forma quæ verba requirantur. ibi. nu. 7 156
Baptiſmi de ſubſtantia an ſit ordo verborum. ibi. nu. 8 ead.
Baptiſmi & ordinum reiteratio an fieri debeat, quando de baptiſmo & ordine dubitatur. de presbyte. non baptiza. nume. 4 156
Baptiſmum reiterans qua pœna puniri debeat. de ſacramet. non iteran. nu. 6 30
¶ Baptizare an poſſit non ordinatus. de cleri. non ordi. nu. 2 221
Baptizare ſeipſum nemo pōt. de baptiſmo nu. 21 157
Baptizari an poſſit in nomine Trinitatis implicitè. ibi. nu 14 156
Baptizari non pōt in nomine paternitatis, & ſpiritalis ſanctitatis. ibi. nu. 27 157
¶ Baptizatus an intelligatur ille, in cuius parte corporis ſacerdos aquam profundit. de baptiſmo. nu. 12 156
Baptizatus in nomine Chriſti, an ſit bene baptizatus ibi. nu. 15 157
Baptizatus coactus an ſit baptizatus. ibi. nume. 18 ead.
Baptizatus ficte an recipiat ſacramentum. ibi. nu. 19 ead
Baptizatus an ſit is qui baptizatur, & baptizari intendit, & baptizans non intendit baptizare. ibi. nu. 20 ead.
Baptizatus an quis ſit, ſi aquis alius ſit liquor admixtus. ibi. nu. 22 ead.
Baptizatus in nomine genitoris & nati, & ſancti flaminis, an ſit baptizatus, ibi. nume. 26 157
Baptizatus an quis ſit, ſtatur vnius teſtimonio. ibi. nu. 28 ead.
Baptizatum ſe credens, qui non eſt baptizatus, an ſaluetur, de presbyte. non bapti. nu. 2 157
¶ Bellum dicitur iniuſtum quinq; modis. de homici. nu. 8 205
¶ Beneficium non vacans an poſſit conferri vel promitti, de conceſſio. præben. nu. 3. 4. 5. & 6. 121
Beneficium ſimoniacè adeptus tenetur ad omnes fructus perceptos & percipiendos de ſimo. nu. 22. 294
Beneficium an poſſit in perpetuum locari, uel ultra tempus uitæ locantis, ne præla. uices ſuas, &c. nu. 5 196
Beneficia quæ dicantur habere curam, de fili.

fili.presbyt.nu.12 33
Beneficia duo curam habentia ſi quis habeat, an poſſit retinere quod malit de pr ben.nu.9 119
Beneficia eccleſiaſtica debent purè,palam, liberè,& ſine dimunitione conferri.ut eccle benefi.&c.nu 1 123
Qđ intellige vt ibi.nu 2. cum ſi què. ead.
¶ Bigamia quid ſit,& qualiter contrahatur & quot ſunt ſpecies bigamiæ. de bigamia.nu.1 37
Bigamia an ſit peccatum & pœna. de ſecũ. nupt.nu.6 188
¶ Bigamus an promoueri poſſit,de reſcrip. nu.8 6
Bigami quare non poſſent promoueri.de biga.nu.2 37
¶ Bonum eſſe rectè factum prȩſumitur. de præſumptio nu.4 103
¶ Boues intelliguntur de eo fundo in quo laborant, non in quo morantur. de deci. nu.3 139

C

Calumnia, De calumnia qualiter quis conuincatur de Calumniatori numero 3 191
Calumniari quid ſit,& quid præuaricari, & quid tergiuerſari.ibi.nu.2 ead.
¶ Canon poſterior ordine corrigitur p priorem.de conſtitutio.nu.17 4
¶ Canonia quid ſit.de præben.nu. 1 119
Canoniæ ius an acquiratur recepto in canonicum & in fratrem ad primam vacantẽ de conceſſio præbend.nu.4 119
Canonem ſi quis ſuadente, vt quis incidat, quæ requirantur,de ſenten.excom.numero 50 239
¶ Canonica portio cui eccleſiæ ſpectet, de ſepultur.nu.7 138
¶ Canonicus an poſſit ſine mandato pro eccleſia ſua impetrare reſcriptum. de reſcrip.nu.45 6
Canonici regulares qualiter debeant viuere.de ſtatu monacho.nu.1 147
Cætera vide inf.in ver.Monachus.
¶ Canonizatio ſanctorum. quomodo debeat fieri.de reliqui.& veneratio. ſancto. nu.2 158
¶ Capitulum commune quando debeat fieri ad obſeruantiam regularem. de ſtatu monacho.nu.6 147
¶ Caracter an recipiatur per reiterationem baptiſmi.de apoſtatis nu 4 204
¶ Carnes licitè comeduntur ſexta feria in die Natalis domini, de obſerua. ieiunio. num.8 160
¶ Caſtitas quare maior exigatur in fȩmina quàm in maſculo,de biga nu.3. 37
¶ Caſtrati matrimonium an ſit nullum. de frigi & malefi.nu.1 179
¶ Caſus in quibus tranſactio locum non habet.de tranſactio.nu.9 56
Caſus in quibus munus a manu in ſpiritualibus licitè intercedit, de ſimo. numero 5 193
¶ Catholici an poſſint propria authoritate hæreticos ſpoliare. de hæreti. numero 4 220
¶ Cauſa ſi committatur alicui expreſſo dignitatis nomine. & is qui præeſt deponatur, transferatur,ſuſpendatur, ab adminiſtratione amoueatur, vel excommunicatur, an finita ſit iuriſdictio. de offi.delega. nu.33 46
Cauſa excommunicationis cùm ad metropolitanum transfertur, an debeat remitti excommunicatus abſoluendus ad epiſcopum qui excommunicauit. de ſenten. excommunica.nu.16 235
Cauſa poſſeſſionis prius,& poſtea proprietatis terminari debet,de reſtit.ſpoliato.nume.11 87
Cauſa deciſa de proprietate,an poſſit agi de poſſeſſione.de cau.poſſeſſio.& proprieta. nu.8 85
Cauſæ transferendi quæ ſint, de tranſlatio. prælato.nu.5 14
Cauſæ criminales terminari debent biennio, cæteræ uerò triennio, de iudici.nu. 14.& 15 70
Cauſæ in quibus iuriſdictio pertinet ad iudicem eccleſiaſticum, etiam ſi inter ſeculares uertantur, nel quamuis ſeculares conueniantur,de foro competen. numero 7 71
Cauſæ quæ agi poſſunt tempore feriarum, de ferijs nu.3 81
Cauſæ matrimoniales à quibus iudicibus ſint iudicandæ.de ſenten.& re iudi.numero 9 110
Cauſæ recuſationis iudicis corã quo allegari & probari debeant,& qui iudices recuſari poſſint.de appell.nu.23 114
Cauſæ propter quas egreſſi pueri excuſantur,de regulari.num.6 124
Cauſas abſentiȩ procurator & quilibet alius inhabilis poteſt allegare in criminalib. de procuratori.num.22 60
¶ Cautio quæ & qñ a procuratore exigatur. de procurato.nu.14.& 16 59
Cautio an ante promotionem alicuius exigi poſſit ſine vitio ſimoniæ.de ſimon.numero 12 294
¶ Cenſualis Romanæ eccleſiæ an ſit exemptus.de priuileg.nu.16 225
Cenſus qualiter probetur.de probationi.numero 15 96
Cenſus quid ſit,& an per cenſum fiat probatio ſubiectionis,de cenſib. nu.1 152
Cenſus à quo imponatur & quando. ibi.numero 2 & 3
Cenſus nouus imponi non debet, nec antiquus augeri.ibi nu.4
Cenſus nouus quis dicatur.ibi.nu.5
Cenſus an poſſit remitti.ibi.nu.6. 152
Cenſus ſi fuit tanto tempore ſolutus q; non extat memoria qñ fuerit impoſitus, vel quando primo ſolutus, an pro iure conſtituto habeatur.ibid.nu.7 152
Quid ſi per quadraginta annos cenſus ſoluatur, & cauſa ſolutionis vel impoſitionis ignoretur. ibi.nu 8
¶ Chriſtianus quilibet bis vngitur ante baptiſmum.de ſacra vnctio.nu.3. 30
Chriſtianus non põt in teſtõ aliquid relinquere pagano,de iudæis.nu.11 198
Chriſtianus an paganum mancipium vel iudæum emere poſſit.ibi nu.19 199
Chriſtiani qualiter ſe debeant habere cum iudæis vel ſaracenis.ibi.nu.5 198
Chriſtiani iudȩos vocare non debent in neceſſitatibus,nec medicinam ab eis recipere,nec cum eis in balneis ſe balneare.ibi. numero 7 198
Chriſtiani an pro mercede in ſeruitio iudȩorum eſſe debeant.ibi.nu.13
Chriſtianis contra Chriſtianos non permittitur ars ſagitariorum. de ſagitar. numero 1 207
¶ Circunſtantiæ peccatorum ſunt in confeſſione exprimendæ de pœni.& rem. numero.20 232
¶ Cirurgici an poſſint promoueri,de homici.nu. 18 205
¶ Ciſterienſes,vide infra in ver.Templarij.
¶ Citatus ad cuius notitiam citatio non peruenit,non comparens, an pro contumace habeatur, & poſſit contra eum ſententia ferri.vt lite non conteſtata.nu.8. 77
¶ Clam facere quis dicatur, de clande. de ſponſa.numero 2 168
Clam qui matrimonium contraxerunt, ſi poſtea palam in facie eccleſiæ confitentur ſe contraxiſſe, an eorum confeſſioni ſit ſtandum.ibi.nu 7 168
¶ Clandeſtina matrimonia dicuntur duobus modis. ibi. num.1 168
¶ Clauiũ poteſtas Apoſtolis tradita fuit. de ætate & qualita nu.9 27
Clauium aſſignatio ſignum eſt traditionis rei,de inſtitutio.nu.2 120
¶ Clauſula quæ apponi debet per Romanam curiam in literis impetratis per eccleſiam volentem acquirere à laico rem eccleſiaſticam male detentam.de his quȩ fiunt a præl.ſine conſen.c.nu.6 123
¶ Clericalis triplex dignitas & excellentia, quæ turpibus & infamibus committi non debet de filijs presbytero.nu.1 30
¶ Clericus an fori priuilegio renunciare valeat. de renunciatio.nu.3.& 5 16
Clericus a quo ordinem recipit,& iudicium recipere debet.ibi.nu 4
Clericus hoſpitalis eſſe debet. de tempori. ordina num.33 21
Clericus ſecularis quare poſſit eſſe eps regularium, non tamen eorum præpoſitus, prior vel abbas.ibi.nu 55 23
Clericus an plures eccleſias habere poſſit.de æta.& qualita. ordinan. nu.15 28
Clericus peregrinus aſſerens literas teſtimoniales ſuæ ordinationis amiſſas, & probans per teſtes ipſam ordinationem, an ſit admiſſibilis,de cleri. peregrin. numero 6 38
Clericus an foro eccleſiaſtico renunciare valeat

valeat, & adire ſecularem, de foro competeu. nu. 11.160.& nu. 15 — 73
Clericus vt iuriſdictionem nõ ſui iudicis ꝓrogare poſſit, quæ req̃raut. ibid. nu. 16. — 73
Clericus ob crimen falſi degradatus, ſtatim ſeculari foro applicatur. de teſti. cogen. numero. 2 — 101
Clericus vxoratus an retineat priuilegium clericale, de cleri. coniugat. nu. 3 — 118
Clericus recipiens diuerſa beneficia an peccet, de præben. nu. 11 — 120
Clericus qui in terra eccleſiæ vineam fecit, vel agellum, illud pretium in ſuo peculio vſq; ad ſuum obitum retinet, de peculio clerico. nu 6 — 135
Clericus plus peccare dicitur, quam laicus in eodem genere delicti, de iure patrona. numero 5 — 150
Clericus habẽs ius patronatus nunquid poſſit ſeipſum præſentare. ib. nu. 17 — 151
Clericus interdictus durante interdicto, perdit ea quæ ad ſuum beneficium ſpectant, & idem eſt in ſuſpenſo. de immuni eccle. numero 15 — 161
Clericus ſuſpenſus non exequitur ea quæ ſunt officij. ibi nu 16 — ead.
Clericus in minoribus ordinibus conſtitutus, & poſtea depoſitus an poſſit contrahere. qui cler. vel vouent. nu. 2 — 171
Clericus depoſitus exuitur priuilegio clericali. ibid. num. 3 — ead.
Clericus qui primam tonſuram dimiſit, an ad eam deferendam poſſit compelli de apoſta. numero 5 — 201
Clericus vxoratus, vel ad militiam conuerſus, an compelli poſſit ad deferendam tonſuram. ibi. nu. 6 — 202
Clericus vxoratus retinet priuilegium canonis xvij. q. iiij. ibi. nu. 7 — ead.
Clericus an in cauſa ſanguinis poſſit dare conſilium iudici ſeculari, de homici. numero 50 — 205
Clericus an de ſuis malefactoribus conqueri valeat in iudicio ſeculari. ibid. numero 11 — 205
Clericus poteſt malefactorem ſuum carcerari petere. ibi. nu. 12 — ead.
Item fuſtigari. ibid. num. 13 — ead.
Item vt quis in ſeruitutem redigatur. ibid. num. 14 — ead.
Item vt quis ſuſpendatur. ib. nu. 15 — ea.
Item vt decapitetur ſpiritualiter. ibid. numero 16 — ead.
Clericus ab vſuris non deſiſtens, ab officio & beneficio ſuſpenditur, de vſuris numero 12 — 213
Clericus an, & quando licite percutiatur. de cleri. percuſſo. num. 4 — 219
Clericus maledicus quomodo puniatur. de cleri. maled. num. 4 — 220
Clericus excommunicatus qualiter puniatur. de clerici. excom. num. 1 — 220
Glecicus excommunicatus an teneatur dicere horas canonicas. ibi. nu. 2. ead. & de ſenten. excomm. num. 40 — 238
Clericus minori excommunicatione ligatus an poſſit in choro cum aliis officium ſuum proſequi, de ſent. excommuni. numero 37 — 238
Clerico beneficiato poteſt aliud beneficium vel ſtipendium ſine titulo conſerri. de præben. nu. 13 — 120
Clerico relictum an præſumatur intuitu eccleſiæ uel perſonæ. de pecu. clerico. numero 5 — 135
Clerico inteſtato morienti qui ſuccedant de ſucceſſio. ab inteſt. nu. 3.4.5.& 6 — 137
Clericum depoſitum clericaliter viuere oportet. qui. cleri. vel vouen. ma. contra. poſſ. nu. 4 — 171
Clerici in ueſtibus debent ſe conformare conſuetudini regionis, & illis cum quib. uiuunt, & quare, de tempo. ordina. numero 31 — 22
Clerici in quibus caſibus, & per quos uerberandi. ib. nu. 46 — 22
Clerici peregrini permittuntur ſuos ordines exequi in diœceſi aliena, ſi habent literas teſtimoniales, de cleri. peregri. nume. 4 — 38
Clerici an poſſint poſtulare coram iudice ſeculari, de poſtulan. numero 2.126.& nume. 9 — 57
Clerici an propter morbum amouendi ſint a beneficijs perſonalibus & prælaturis, & alij in locum eorum ſubrogandi, de clerico ægrotante. nu. 1 — 120
Clerici an poſſint habere peculium, de pecu.

pecu clerico. nu. 3 — 135
Clerici an de peculio teſtari poſſint. ibid. nu. 4 — 135
Clerici an teneatur ad decimas, de deci. nu 5 — 139
Clerici habentes ſufficiens patrimonium an poſſint habere decimas. ibidem nume. 15 — 141
Clericis diuinis officijs intereſſe debent. de celebra. miſſa num. 18 — 155
Clerici qui ſunt in ſcholis an teneantur dicere diuinum officium. ibidem numero. 19 — ead.
Clerici vel monachi non ſuo nomine ſed eccleſiæ vel monaſterij, prædia laicorũ ad firmas conducere poſſunt, ne cleri. vel mona. ſecula. nego. nu. 7 — 162
Clerici an poſſint eſſe notarij. ibidem nume. 9 — ead.
Clerici audire leges & phiſicam qui prohibeantur. ibi. nu. 10. — ead.
Clerici qui poſſint contrahere matrimonium, & qui non. qui cleri. vel uouent. num. 1. — 171
Clerici ſuſpenſi an horas dicere teneantur. de ſent. excom. nu. 41 — 238
Clerici participantes excommunicatis, an eadem excommunicationis ſententia inuoluantur. ibid. nu. 42 — ead.
Clerici in inceſſu & ſocietatibus qualiter debeant ſe habere. de ui. & honeſta. cler. num. 3 — 116
Clericorum inceſſus debet eſſe grauis. de tempori. ord. nu. 32 — 21
Clericorum uita qualis eſſe debeat, de uita & honeſta. cleri. nu. 1 — 116
Clericorum honeſtas in quibus conſiſtat. ibi. nu. 2 — ead.
Clericis quibus permittatur habere coniuges, de cler. coniu. nu. 1 — 117
Clericis & monachis quæ negotia interdicantur, ne cleri. vel mona. ſecula. nego. nu. 1 — 162
¶ Cognatio ſpiritualis quid ſit, & excognatione ſpirituali quæ contrahitur in baptiſmo, nouem propinquitates naſcuntur, de cognatio. ſpiritua. numero: 1.& 2 — 174
Cognatio ſpiritualis & legalis quas perſonas non excedat. ibi. nu. 6 — 175
Cognatio legalis quid ſit. de cogna. lega. nu. 1 — ead.
Coguatio legalis quotuplex. ibi. nu. 4 — 174
Coguatio legalis an impediat matrimonium contrahendum, uel dirimat iam contractum. ibi. nu. 5 — ead.
¶ Collatio quid ſit, & quid ſit inſtitutio, & quid inueſtitura, de inſtitutio. numero 1 — 120
¶ Colligentes expoſitos quas expenſas repetant à recolligentibus, de infanti. & langui. expoſi. nu. 5 — 203
¶ Colludens cum inquiſitore abſolutus an poſſit iterum inquiri, de colluſio. detegen. num. 3 — 118
Colludentis quæ pœna ſit ibidem numero 5 — 118
¶ Colluſio quid ſit, & quando dicatur fieri in criminalibus. ibi. nu. 1 — 117
¶ Comminatio excommunicationis an excuſationem inducat, de his quæ ui metus ve cau. ſi. nu. 4 — 61
¶ commodare quis & cui poſſit. de commoda. nu. 4 — 126
Commodari quæ res poſſunt. ibidem numero 5 — ead.
¶ Commodatarius tenetur de leui & leuiſſima culpa. de preca. nu. 10 — 125
¶ Commodatum quid ſit. de commoda. nume. 1 — 126
Commodatum vnde dicitur. ibi. n. 2 — ead.
Commodatum in quibus rebus conſiſtat. ibi. nu. 3 — ead.
Commodati quæ ſit natura. in. nu. 6 — ead.
Commodati & precarij differentia. de precario. nu. 8 — 125
¶ Communicans in caſu non conceſſo cũ excommunicato an peccet. de ſenten. excommunica nu. 32 — 238
Communicare & mortuo an debeamus, cui communicamus uiuo, de ſepultu. nu. 10 — 138
¶ Compaternitas in baptiſmo cõtrahitur. & an contrahatur in his quæ baptiſmum præcedunt. de cognatio. ſpiritua. nu. 4 — 174
Compaternitas quando impediat matrimonium contrahere, ibi. & nu. 5. — 175
¶ Com-

¶ Compenſatio carnalis & ſpiritualis an ſiet, ſi unus coniugum fornicatus carnaliter alter ſpiritualiter, de diuor. numero 14 185

¶ Compromiſſum Ad cõpromiſſum nullus inuitus compellitur. de electio. nume. 8 11

Compromiſſum factum in duos an ualeat de arbitris.nu.5 66

Compromiſſum an ualeat ſi duobus arbitris poteſtas aſſumendi tertium incertum tribuatur.ibi.nu.6 ead.

Compromiſſum & iudicium in quibus cõueniat, & in quibus differant.ibid.num. 11.& 12 67

Compromiſſum qualiter finiatur. ibid.numero 13. ead.

Compromitti an poſsit in cauſa matrimoniali.ibid.nu 3. 65

Compromitti debet in parem numerum & quare.ibi.nu.4 66

Compromitti ſuper quibus cauſis poſſit. ibid.num.7 ea.

¶ Conditio tribus modis dicitur.de conditio.apposi.nu.1 169

Conditio quæ dicatur impoſſibilis, & an vitiet contractũ.ibi nu.3 170

Conditio in alijs contractibus à matrimonio quandoque apponi poteſt contractum conſtituens, quandoq; perimens. ibi.nu.4 ead.

Conditio appoſita in donatione facta eccleſiæ ne res donata alienetur in caſibus a iure permiſsis, non tenet, ibid.nume.7 170

Conditionũ plures ſpecies.ibi.nu.2 170

¶ Conductore mortuo infra tempus conductionis, eius hæres iure conductionis ſuccedit.de loca.nu.6 129

¶ Confeſſio quæ & cui præiudicet, de confeſſis nu. 1.c.92.& nu.3 93

Confeſſio quæ dicatur fieri in iure. ibi.numer.1 92

Confeſſio vt ualida ſit quæ requirantur. ibi.nu.2 ead.

Confeſſio procuratoris quando noceat domino.ibi.nu.4 93

Confeſſio aduocati præiudicat parti. ibid. nu.5 93

Item confeſſio ſyndici & œconomi. ibi

Confeſsio an reuocari poſſit.ibi.nu.6. 93

Confeſsio reuocata non nocet.ibi.nu.7.ea.

¶ Confeſſus pro iudicato habetur. de confeſſis.nu .8 93

Confeſſio de omnibus peccatis dicenti cõfeſſori, de quibuſdam abſtinere nõ poſſe, an ualeat pœnitentia. de pœniten. & remiſſ.nu.12 131

Quid ſi pœniteat de aliis, an eius pœnitentia ualeat.ibid.nu.13 ead.

¶ Confitens confiteri debet ſacerdoti per ſemetipſum, non per nuncium uel ſcriptum.ibid.nu.19. 132

Confiteri peccatum veniale an quis teneatur.ibid.nu.15 131

Confiteri debet proprio ſacerdoti. ibidem num.16 ead.

¶ Confirmari quæ poſsint, de confirmat. utili. uel inuti.nu.2 116

¶ Confirmatio. Is ad quem ſpectat confirmatio, ſpectat & electionis & electi examinatio. de electio. numero 27 12

Cõfirmatio prælati infra epiſcopatum ad epiſcopum ſpectat.ibi.nu.22 12

Cõfirmatio patriarcharum ſpectat ad Papam.ibid.nu.25 12

Confirmatio quid ſit, & quot modis fiat. de confirm.uti.uel inuti.nu.1 115

Confirmationis effectus quis ſit. ibid. numero 3 116

¶ Confratres religioſorum quibus priuilegiis uti debeant, de priui. & exceſſib. priuilegiato.nu.15 225

¶ Coniugatus qui conſentiente uxore ingreſſus eſt monaſterium, & poſtea ad uxorem reductus, an mortua uxore, reintrare teneatur, de conuerſio.coniuga. num.5 144

¶ Coniugem unum ſimpliciter conſentire an ſufficiat, ut alter ad religionem tranſeat, uel neceſſe ſit remanere in ſeculo & uitam mutare.ibi.num 9 144

Coniuges ſi fornicantur unus ſpiritualiter & alter carnaliter nunquid hinc inde compenſatio fiat. de diuortiis. numero 14. 185

Coniugum alter, an ante conſummatum

matri-

matrimonium altero inuito, poſſit ad religionem tranſire, de conuerſio.coniugato. nu. 1. 143

Coniugum alter, qui altero abſente & ignorante religionem intrauit, & in ea profeſſus fuit reuocatus, an mortuo reuocante, teneatur reſumere religionem dimiſſam, ibi.nu.4 144

Coniugum alter infidelium ſi conuertitur ad fidem, uel vnus ex coniugatis fidelium, in hæreſim labitur, an eorum matrimonium diſſoluatur, de conuerſio.infideli.nu.1 145

Coniugatorum fidelium ſi alter labatur in hæreſim, & demum ad fidem reuertit, is qui ad fidem remanſit compellitur ei volenti cohabitare.ibi.nu 4 145

¶ Coniugium manifeſtũ præiudicat clandeſtino de clandeſti.deponſatio. numero 9 169

¶ Conſanguineam ſponſæ ſi quis cognoſcit, an contrahatur affinitas, de eo qui cogno.conſangui.uxor.ſuæ.nu.1. 175

¶ Conſanguinitas quid ſit. Item quinque regulæ aſſignãtur, quarum breui inſtructione genealogia totius arboris conſanguinitatis explanatur.de conſangui. & affinita.nu.1. cum ſequen. 176

Conſanguinitatis an ſit in quinto, ſexto, ac ſeptimo gradu.ibi.nu.6 177

Conſanguinitas quælibet teſtem non repellit.de appella:nu.21 114

Reliqua habes ſupra in ver. Affinitas.

¶ Conſcientia. Omne quod fit contra conſcientiam ędificat ad gehennam, & quo modo intelligatur. de tempo. ordi. numero 13 19

¶ Conſecrari à quo, qualiter, & cuius authoritate poſſint eccleſiæ & altaria, de conſecra.eccle.vel alta.nume.1.cum ſequen. 153

¶ Conſecratio epiſcopi cum ſit maior & dignior quam conſecratio virginum, quare poteſt conſecrari in epiſcopum, qui non ſolum vxorẽ habuit, ſed etiam poſt vxorem habuit concubinam, de bigamis.nu.4 37

Conſecratio virginum quando fieri poſſit. de tempori.ordinatio.nu.2. 18

Conſecratio eccleſiæ per vnius teſtimonium probatur.de baptiſ.nu. 19 157

Conſecrationes quando fieri poſſint. de conſecra.eccle.vel alta.nu.3. 153

¶ Conſenſus qui requiratur in alienatione rerum ciuitatis, de his quæ fiunt à præla.ſine conſen.cap.nu. 2. 122

¶ Conſeruatores qui dicantur, & quid habeant facere, & an iudices ſint. de offi. delega.nu. 34 46

¶ Conſideranda circa actum prædicationis.de tempori.ordi.nu. 52. 22

Conſideranda in pœnis inſligendis. de pœnis: nu. 11 229

Conſiderari quæ in teſtibus debeant, de teſti.nu.2.& 8 96

¶ Conſtitutio verbum, quid propriè dicatur.de conſtitu.nu. 5 2

Conſtitutio qualis eſſe debeat. ibid. numero 6 ead.

Conſtitutio quid ſit, & quid conſuetudo. ibi.nu.7 ead.

Conſtitutio à quihus fieri poſſit. ibi. nu. 8. car.ea.& nu 9. cum ſeq. 2

Conſtitutio quando liget.ibi.nu.19. 3

Conſtitutiones futuris dant formam negotijs, non ad præterita reuocantem. de conſangui. & affi.nu.4 177

Conſtitutionum cauſa quæ ſit. de conſtitutioni. nu.2 2

Conſtitutionem quatuor ſunt uirtutes.ibi. nu.13. ead.

Conſtitutionibus qualiter derogetur. & quando conſtitutio incipiat arctare. ibi.nu.16. ead.

Conſtitutiones canonicas interpretantur qui eas faciunt.ibi.nu. 21. 3

¶ Conſuetudo quid ſit.de conſuetu.nu.1. 7

Conſuetudo ibi.nu.2 ead.

Conſuetudo qualiter, & quot actibus inducatur.ibi.nu.3.& 4. 7

Conſuetudo tollit ius in loco in quo ea uiget, dummodo ſit rationabilis.ibid. numero 7 ead.

Conſuetudo in contradictorio iudicio nõ inducitur, ſed firmatur.ibi.nu. 8. 8

Conſuetudo quando uincat legem. ibid. num.9 ead.

Conſuetudo ſpãlis quæ ſit. ibi.nu.11. ea.

Conſuetudo

Conſuetudo quæ generalis dicatur. ibid. num.12. ead.
Conſuetudo quando aliam tollat.ibid.numero 13. ead.
Conſuetudo contra ius naturale nullo tempore conualeſcit. ibi. nu. 14. ead.
Conſuetudo iuri & priuilegio contraria ad concordiam reducitur.ibi.nu.17 8
Conſuetudo inducit iuriſdictionem, de offi.archidia.nu.7.car 38.& 11 39
Conſuetudo longa an excuſet decimas nō ſoluentes,de deci.nu.17. 141
Conſuetudo eccleſiæ in quibus locum obtineat,de celebra. miſſa.nu.16 155
Conſuetudines malè adinuentæ nullo tempore confirmantur,de conſuet.nu15.8
Conſuetudines in grauamen eccleſiarum inductæ, non ſunt ſeruandæ, ſed reuocandæ.ibi.nu.17 ead.
Relinqua vide ſupra in verſi. Conſtitutio. verſi.3
¶ Contractus & crimen in quo pariſicentur. de foro compe.nu.3 71
Contractus de nocte celebratus an valeat. vt eccleſia.benefi.nu 5 124
Contractus ex conuentione legem accipiunt,de commoda.nu 9 126
Contractus emptionis & venditionis in quo quis decipitur an teneat,de emptio. & vendi.nu.10. 128
¶ Contrahens matrimonium cum vidua, nudatur omni priuilegio eccleſiaſticæ dignitatis.de bigamis.nu.10 37
Contrahere ſecundas nuptias an ſit licitum,de ſecun.nup.nu.1 187
¶ Contrito cordis quid ſit de pœniten. & remiſſio.nu 9 231
¶ Contumacia quot modis committatur, ut lit.non conteſta.nu.3 77
Contumacia uera quæ ſit, & quæ præſumpta. ibi. nu.4 ead.
Contumacia quid ſit,de dolo & contuma. num.5 88
Contumacia multiplex eſt, de ſenten.excommunica.nu.13 235
Contumax an & quando puniatur in expenſis.de iudici.nu.5 68
Contumax nō in iudicio, ſed in executione ſi quis fuerit, quid iuris, vt lite non conteſta.nu.11 78
Contumax a diffinitiua nō auditur appellans,de dolo & contuma.nu.9 89
Contumax qualiter quis conſtituatur. ibi. nu.11 89
¶ Conueniens aliquē una actione,an poſſit reconueniri pluribus, de mutuis petitio, nu.6 75
¶ Conuitiator fratris qua pœna feriatur. de clerico maledico.nu.5 228
¶ Cordis ſola contritio an deleat peccatum de pœniten.& remiſſio.nu.10.231
¶ Corporis Chriſti tres ſunt opiniones. de celebratio.miſſa.nu.14. 155
Reliqua vida infra in ver. Frumento.
Corpore vitiati qui dicantur. de corpore uitiat.nu.1 36
¶ Creditor integrè ſoluto debito, pignus reddere tenetur.de pignori.nu.15. 132
Creditor tenetur reddere pignus, non alij obligatū nec deterioratū.ibi. n.16. 132
Creditor inuitum debitorum liberare poteſt, de ſolutioni.nu.4 134
Creditor ſi de pecunia fœnebri emit poſſeſſiones & vendidit, & ex illa pecunia alias emit, an idem iuris erit in iſtis ſecundis rebus, quod in primis. de vſur. nume.17 213
¶ Crimen. Agitur quatuor modis. de crimine.de accuſa.nu.10 189
Crimimen & contractus in quo pariſicentur,de foro compe.nu.3 71
Crimen læſæ maieſtatis vocatur crimen perduellionis, de cleri.pugnau. in duello. nu.3 207
Crimina quæ ſint eccleſiaſtica, de quibus iudex eccleſiaſticus tam clericos quam laicos punire poteſt,de foro compe.numero 8 71
Crimina ſemel audita indiſcuſſa præteriri non debent, de accuſa. & inquiſitio. nume.26 191
Crimina ex quibus excuſentur. de pœnis num.10 229
¶ Cupiditas eſt omnium malorum radix. de tempori.ordina.nu 49 23
¶ Cuſtodis officio quę pertineant. de offi.ſacri.nu.4 40
Reliqua vide ſup. in uerſi. Archidiaco.

Damnatus

D

DAMNATVS ex actione depoſiti an ſit infamis, de depoſit. numero 14 127
¶ Damnum graue quod dicatur,de his quæ ui.&c. nu.3 61
Damni nihil ſentire qui prohibuit.de ſimo. nu.30 195
Damna modica tolerātur. de reſcri. numero 21 6
¶ Dare intelligitur, qui quod ſibi debetur remittit.de ſimo nu.14 194
¶ Dator pignoris an teneatur ad impenſas in pignore per credittorem factas, de pignori.nu.13 132
¶ debens decimam ſi aceruum frumenti indecimatum alienat, an eccleſia vendicare poſſit partem ſibi debitam ab emptore,de deci.nu.21 141
¶ Debilitatus quis dicatur, & quis mutilatus.de corpo.uitiat.nu.1.& 2 36
¶ Deceptio modica eſt tolerabilis,de reſcript.nu 21 6
¶ Decima quid ſit.de deci.nu.1 139
Decima an ſit ſoluenda de illicitè acquiſitis. ibi.nu.11.& nu.12 140
Decimę an poſſint infeudari laicis. de feudis.nu.6 131
Decimæ animalium an inter prędiales vel perſonales numerari debeant.de deci.numero 3 139
Decimæ perſonales cui dandæ. ibidem. numero 4 ead.
Decimæ a quibus debeant dari. ibidem.numero.5 ead.
Decimę an debeanr dari a clericis vel religioſis, & quid de templariis, ib. numero 5.& 6 ead.
Decimæ de quibus rebus dari debeant. ibi. numero 8 140
Decimæ an dari debeant deductis expenſis. ibi.nu.9 ead.
Decimæ qualiter ſint dandæ.ibidem.
Decimæ an ſint diuidendæ. ibidem numero 10 ead.
Decimæ cum rebus temporalibus permutari non poſſunt.ibi.nu. 16 141
Decimę omnes an debeantur de mandato Domini, & quæ mala proueniant ex ſub ſubtractione decimarum, ibi.num. 19. cum ſeq. 141
Decimæ an de omnibus fructibus dari debeant, ſi in eadem terra eodem anno diuerſa ſemina ſparguntur. ibidem numero 20 ead.
Decimarum quot ſpecies ſint.ibidem numero 2 139
Decimas dare an teneantur leproſi.ibid. numero 7 140
Decimas percipere an poſſint laici ſine peccato.ibid.numero 13. car. 141.& numero 14 142
Decimas ſi detinet laicus nec eccleſia poteſt ab eo reuocare, nunquid redimere poſſit ſine periculo ſimoniæ. ibi. numero 16 141
Decimas non ſoluentes an longa conſuetudo excuſet.ibi.nu.12 ead.
Decimas dantes quadrupliciter remunerantur.ibi.num 24 141
¶ Decretalium noua conſtitutio quare, & a quo facta fuerit, de ſum. Trin.numero 1 1
¶ Decretum primum in quibus differat a ſecundo, de eo qui mitti.in poſſeſſion. cau.rei ſeruan.nu.1.& 2.cum ſeq. 90
Decreta & conſtitutiones quis ediderit. de conſtitutio.num.3 2
¶ Deditiorum differentia an hodie ſit ſublata, & latinorum, de ſeruis non ordin. num.11 34
¶ Defendere alium a morte quando quilibet teneatur, de homic.nu.20 206
¶ Defunctus ſi reliquit in teſtamento parum eccleſiæ paarochiali, & multum eccleſiæ in qua ſepulturam elegit, an parochialis eccleſia illo modico contenta eſſe debeat, de ſepult.num.9 138
¶ Degradatus. vide infra in ver. depoſitus.
¶ Delegatus ab alio quam a principe, qualiter poteſt alteri delegare. de offi. vica, nume.4 41
Delegatus an poſſit delegatum conſtituere. ibid.num.11 41
Delegatus quis ſit,de offic.delegati. numero 1 42
Delegatus quam poteſtatem habeat,ibi. numero 6 42

B Delegatus

Delegatus committens ſimpliciter an totum committere videatur,ib.nu.8 43
Delegatus an vices ſuas committere poſſit. ibi.nu.10.& 12 43
Delegatus quando poſſit abeſſe ibidem numero 11 ead.
Delegatus vel ordinarius ſi commiſerit cũ illa clauſula, quòd ſi non ambo &c. vel alia,quod ſi non omnes, &c. an valeat commiſſio,ibi. num.16 43
Delegatus à Papa poteſt id committere, qđ iuriſdictionis eſt, & quod eſt mixti imperij ibi.nu 18 44
Delegatus Papę poteſt ſententiam ſuam exequi ibi.nu. 20 44
Delegatus non debet iuriſdictionem arctare,& quomodo hoc intelligatur.ibid.numero 30 45
Delegatus an debeat habere expenſas.de offi.ordinarij nu 10 49
Delegatus an cauſas reſtitutionis audire poſſit,& quid de arbitrio.de reſtitutio in integrum.nu 11 64
Delegati officium quid ſit.de offi. de leg.numero 5 42
Delegati iuriſdictio quæ ſit, ex forma commiſſionis apparet,ibi.numero 19 44
Delegatis pluribus ſi cauſa committatur cum illa clauſula quod ſi non ambo &c. vel quod ſi non omnes &c. vno ſe excuſante,an alius vel alij procedere poſſint. ibid.nu.13 44
Et an omnes iudicare debeant. ibidem numero 14 ead.
Et quid ſi duo pronuntient tertio abſente ratum habent.ibi.num.15 ead.
Et quid ſi duo pronuntient tertio præſente, & non contradicente, an valeat ſententia. ibi nu.17 ead.
Cætera vide infra in ver. Iuriſdictio.
¶ Delicta quæ non ſinunt aliquem promoueri quæ ſint.de tempori.ordi.nu. 19 20
¶ Denunciare an admittatur ille, qui repellitur ab accuſando matrimonium, qui matrimo.accuſa.poſſ.num.4 183
Denunciare quis debeat, de accuſatio. numero 30 191
Denunciare qui admittantur.ibi. nu.31.ea. & num.33 191
¶ Depoſitarius an teneatur de caſu fortuito.de depoſito.nu.13 127
¶ Depoſitum quid ſit.de depoſi.nu.1 126
Depoſitum vnde dicitur.ibi.nu.2 127
Depoſitum in quibus rebus conſiſtat.ibi.numer.3 ead.
Depoſitum quando repetatur.ibi.n.6 ead.
Depoſitum qualiter fiat,ibi.nu.4 ead.
Depoſiti quæ ſit natura,ibi.nu.5 ead.
¶ Depoſitus vel degradatus celebrans an conficiat, de cleri.excomm. miniſtran. num.7 221
¶ Detractor qualiter puniatur,de cleri. maled.nu.3 220
¶ Deus quos coniunxit homo non ſeparet, quõ intelligatur,de reſcrip num.7 6
Dei pietas quanta ſit erga peccatores.de pœniten.& remiſſio.nu.22 232
Deo dicata ad profanos vſus conuerti non debent.de cuſt.euchar.num.6 158
¶ Dicti conſtitutio, quid propriè dicatur, de conſt.num.5 2
Dies quando incipiat & finiatur, de ferijs, nu.5 81
Et quando in contractibus,ut eccle.bene.numero 6 124
¶ Differentia quę ſit inter procuratorem ad iudicia, & procuratorem ad negotia, de procuratori nu.2 58
Differentia inter precarium & donationẽ, de preca.nu.7 125
Differentia inter fornicationem carnalem, & ſpiritualem,de conuer.infideli.numero 3 145
Differentia utrum ius patronatus ſpectat ad clericum iure eccleſiæ,uel patrimonij ratione de iure patrona.nu.14 151
Differentia fornicationis carnalis à ſpirituali.de diuorti.nu.7 184
Differentia an iudex ex officio deſcendat ad inquirendum, an aliquo procurante inquiſitionem,de accuſatio.numero 16 190
Differentia inter uſuram & pœnam promiſſam,de uſur.nu.3 212
Differẽtia inter compromiſſum & iudiciũ. de arb.nu.11 & 12 67
¶ Digitos ſex habens in manu non impeditur ordinari,de corpore uitiat.nu 5. 36

¶ Digni-

¶ Dignitates eccleſiaſticæ an ſpurios admittant.de filijs presbytero.nu. 2. 68
& nume.4.& 5 31
Dignitates melioribus dandæ ſunt. de offi. ſacri. nu.6 40
¶ Dignus quilibet præſumitur niſi contrarium probetur. de ſcruti. in ordi. facien. nu.4 25
¶ Dilatio in ciuilibus,de dilatio.nu. 10. 80
Dilatio in criminalibus. ibi.nu. 11 ead.
Dilationes in ciuilibus quæ dentur, & quæ in criminalibus.ibid.nu. 12. 80
& nu.13 80
Dilationes quare dantur.ibi. nu.1 ead.
Dilationes quæ dantur ad probandum. ibi. nu.2 ead.
Dilationes quę dantur ante litis conteſtationem.ibid.nu.3 ead.
Dilationes quæ dantur poſt litis conteſtationem.ibi.nu.6 80
Dilationes reſtitutoriæ.ibi.nu.8 ead.
Dilationes præparatoriæ.ibi.nu. 8. ead.
Dilationes dantur a iudice ſedente pro tribunali & qualiter, ibi.nu.14. 80
¶ Diœceſani annuis vicibus ſuas diœceſes viſitare debent, & pluries ſi neceſſitas vel vtilitas exigit. de offi. ordina. numero 17 50
¶ Diſcedere à communi quæ faciant, de reſcrip.nu.61 7
Diſcedere a lite quot modis quis poſſit. de coluſio.detegen.nu.2 217
¶ Diſpenſare quis poſſit in pluralitate beneficiorum,de præben.nu.10 254
Diſpenſare quis poſſit ſuper voto. de voto. nu. 10 146
Diſpenſari cum ſimoniaco an poſſit. de ſimo.nu.27 195
Diſpenſari an poſſit cum bigamo, de bigamis.nu.11 37
Diſpenſari an valeat cum reuerſis ab hæreſi ad fidem catholicam, ut promoueri poſſint. & per quos diſpenſentur. de hæreti. nu.16 200
Diſpenſari an poſſit cum clerico per ſaltum promoto, & conferatur & ordo prætermiſſus de cleri. perſalt.promo.numero 1 221
¶ Diſpenſatio quando petatur per nominationem.de poſtula.præla.nu.12 9
Diſpenſatio ſit circa filios ſacerdotum, & circa illegitimè natos, aliquando ipſo iure,aliquando per hominem.de fili. presbyte.ordi.nu.3 31
Diſpẽſatio de filijs presbyterorum an & quãdo ſit admiſſibilis. ibi.nu.5 31
Diſpenſatio cum illégitime nato facta, vt ad clericatum promoueri valeat, an in ſolis minoribus ordinibus facta videatur. ibi. nu.8 32
Diſpenſatio facta cum aliquo vt promoueatur ad omnes ordines, an extendatur ad dignitates & prælaturas. ibidem numero 9 32
Diſpenſatio facta cum illegitime nato quoad ordines & beneficium, an extendatur ad perſonatum,uel regimen eccleſiæ parochialis ibi.nu. 10 32
Diſpenſatio quæ adhibeatur circa clericos fornicarios, de cohabita. clerico.& mulier.nu.5 117
Diſpenſatio quãdo dicatur fieri ſemiplene, quando plene, & quando pleniſſime, de ſimo.nu.34 195
Diſpenſatio quæ adhibeatur circa homicidas.de homici.nu.21 205
¶ Diſpoſitio auc.habita.C.ne fili.pro pat.in quibus ſcholaribus locum habeat. de foro competen.nu. 12 73
Diſpoſitio l.vxores,ff.de diuorti. non habet locum de iure Canonico,de ſecundis nupt.nu. 9 188
¶ Diſputare publice non licet de fide catholica, cum hominibus alienæ communionis,de ſum.Trini.nu.6 1
Diſputare de apicibus iuris non conuenit, vbi de bona fide agitur.de accuſationi.& inquiſitioni.nu.32 191
¶ Diuinatio propriè quid ſit, & quæ ſint ſpecies diuinationis,de ſortilegi.numero 1.& 3 217
Diuinatio quocunq; modo fiat, & qualitercunq; vocetur prohibita eſt, & damnata, ibid.nu.3 ead.
¶ Diuortium quid ſit,& unde dicatur.de diuorti.nu.1 183
Diuortium ex q̃bus cauſis fiat.ib.nu.2. 184
Diuortium quibus in caſibus non eſt per

miſſum

miſſum.ibi.nu.4 184
Diuortium fit propter contumeliam creatoris.ibi.nu.8.car.184.& nu. 11 185
Diuortij ſententiam quis ferre poſſit.ibi.nume.17 185
Diuortio facto apud quem filij remanere debeant. de conuerſio. infideli. numero. 5 184
¶ Docentes Pariſijs & alijs in locis an illicitè collectas exigant à ſcolaribus. de magiſt nu.4 197
¶ Doctrina quæ ſeruanda ſit in abſolutione ab excommunicatione de ſenten. excommunica.nu.20 237
¶ Dolus malus quid ſit, & quare ſubdatur de dolo malo, in rub. de dolo.& contuma. nu.1.& 4. 88
Dolus bonus quid ſit, ibi. nu. 4 ead.
Dolus venit in actione depoſiti, & lata culpa de depoſito nu.11 127
¶ Domeſtici probant ea quæ domi fiunt. de accuſa.nu.15 190
¶ Domicilium quid ſit, & quot modis haberi poſſit, de foro com.nu.4.& 5 71
Domicilium clerici in quo loco exiſtat. ibi. nu.17 73
Domicilium ibi eſt, vbi quis habitat. de parochi.nu.4 139
¶ Dominus an in ſeruum, quem manumittit, poſſit ſpirituales operas retinere, & ſi ipſe manumiſſus non facit degradari poſſit. de ſeruis non ordinando. numero.5 33
Dominus quando ſeruum ſuum ordinatũ vendicat, vbi cauſa ſit tractanda. ibi. nume.6 34
Domini temporales non ſolum propter ſuã hæreſim, ſed propter hæreſim aliorum, quos negligunt exterminare, qualiter puniantur, de hæreticis. nu.12 220
Domini ſeruorum an & quando cogantur eos vendere, ne eorum matrimonium ſit ſeparatum.de coniugio ſeruo. nu 3 173
Dominorum neuter ſi vult emere ſeruum qui matrimonium contraxit, quid ſit agẽdum ibi.nu.4. ead.
Cætera vide inf. in ver. Parentes.
¶ Domus religioſę quę dicantur de religio. domi.nu.1 148
Domus religioſæ qua auctoritate conſtrui debeant, & cui ſubſit ibi.nu.2 ead.
Domus religioſæ ad vſus ſeculares reduci non poſſunt.ibi.nu.3 148
Domus eccleſiæ, vel naues quando dicantur refici, & eædem ſint.de eccle.ædifican. nume.9 160
Cætera vide ſupra in ver. Domeſticus.
¶ Donare qui prohibeantur.de donatio.nume.5 134
Donari quæ res poſſint.ibi.nu. 6 284
Donari an aliquid poſſit eccleſiæ vacanti. ne ſede vacan.aliquid inno.nu.6 122
¶ Donatio qui ſit, de donatio.nu.1 134
Donatio vnde dicatur. ibi.nu.3 ead.
Donatio an ſcripturarum requirat. ſeu inſinuationem.ibi.nu.7 134
Donatio qualiter perficiatur. ibidem.numero 8 ead.
Donatio quibus ex cauſis reuocetur, & quæ donationes reuocari poſſunt.ibid.numero 10 11.& 12 134
Donatio propter nuptias quid ſit, de donatio.inter vir.& vxor nu.1 186
Donatio propter nuptias quæ fit vxori à marito, non indiget inſinuatione. ibi.numero 2 ead.
Donatio propter nuptias à quo, & cui fiat. ibi.nu.3 186
Donatio propter nuptias quare inducta.ib. nu.4 ead.
Donatio ante nuptias in quo differat à donatione propter nuptias ibidem. numero 5 ead.
Donatio inter virum & vxorem conſtante matrimonio an ſit prohibita ibid.numero.6 ead.
Donatio inter uirum & uxorem quot modis reuocetur.ibi nu.8 186
Donationum quot ſpecies ſint. de donationi.nu.4 134
Reliqua require infra in uerſi. Dos. verb. vltimo.
¶ Donator ad quid teneatur.ibi.nu.9 134
¶ Dos quid ſit.de donatio. inter uir. & uxo. num.9 186
Dos profectitia redit ad patrem mortua in matrimonio filia, liberis non exiſtentibus.ibi.nu.11. ead.

Dos alia æſtimata, alia inæſtimata.ibi.numero 13 ea.
Dos an exigi poſſit conſtante matrimonio. ibi.nu.17 187
Dos cui reſtituenda.ibi.nu.19 ead.
Dos quando reſtituenda ſit ibi nu.20 ea.
Dotis ſpecies quot ſunt. ibi.nu.10 186
Dotis lucrum uel damnum ad quem pertineat.ibi.nu.13 ead.
Dotem lucratur maritus, & uxor donationem propter nuptias ex pacto conuento. ibi.nu.14. ead.
In dote reddenda qualiter condemnetur maritus.ibi.nu.22 127
Inter dotem & donationem propter nuptias in quibus æqualitas ſeruetur.ibi. numero 23. ea.
¶ Duellum quid ſit, & unde dicatur, de cleri.pugnan.in duello.nu.1,
Duellum an ſit prohibitum.ibi.nu.2 207

E

EA quæ domi fiunt per domeſticos probari oportet, de accuſa. numero 15 190
¶ Ebrietas uitanda eſt, de tempori. ordinatio.nu.22 29
Ebrietas quid faciat. ibid.
Ebrietas tribus modis dicitur. ibidem numero 23 ead.
Ebrietas quando ſit peccatum mortale.ibid.
¶ Eccleſia lęſa an poſſit reſtitui ſicut minor. de reſtitutio.in integ.nu.3.c.62.& numero 4 63
Eccleſia uel minor an reſtitutionem a ſententia petere poſſit.ibi.nu.5 63
Eccleſia uel præbenda quando dicatur non uacare, de conceſſio.pręben.uel eccle.non uacant.nu.1 121
Eccleſia uacante an aliquid innouari poſſit, ne ſede uacan.nu 3 122
Eccleſia uacans non agit nec conuenitur.ib. numero 5 ead.
Eccleſia uacans habens œconomum, ſyndicum uel actorem, an per eum agere poſſit, & conueniri.ibi.nu.7 ead.
Eccleſia quãdo in uenditione decipitur quid agendum.de reb.eccle.non alienan.nu.6.& 7. 124
Eccleſia qualiter poſſit agere alienata ſua poſſeſſione præter formam iuri.ibid. numero 11 125
Eccleſia nunquid teneatur cedere actionem ſoluenti contra alium, ſcilicet alienanti contra poſſeſſorem, uel è conuerſo. ibid. nu.12 ead.
Eccleſia an poſſit cum eccleſia permutare, & an poſſit permutari cũ priuato, de rer. permuta.nu.4 130
Eccleſia an teneatur cedere actionem ſuam uenditori contra emptorem.de dec.numero 22 141
Eccleſia cathedralis an habere debeat portionem de oblationibus quotidianis, & de his quæ conferuntur in uita conferentium, de ſtatu monacho.nu.8 147
Eccleſia una tribus modis unitur alteri, de religio.domi.nu.7 148
Eccleſię uel altaria à quo conſecranda, de cõſecra.eccle.nu.1 153
Eccleſia qualiter conſecranda. ibid. numero 2 ead.
Eccleſia à quo debeat dotari.ibidem numero 4 ead.
Eccleſia quando conſecrari non debeat. ibi. nu.7 154
Eccleſiæ quibus uiuentibus non communicat, & mortuis communicare non debet. ibi.nu.9 ea.
Eccleſia à quibus debeat reparari, de eccle. ædifi.nu.1 160
Eccleſia qua autoritate cõſecrari debeat. ib. nu.5 160
Eccleſia an teneatur ad munera, de immunita.eccle.nu.1 3.& 4 161
Eccleſia interdicta an ſuis priuilegijs & immunitatibus gaudeat, ibi.nu.14.car. 161. & nu.15 16.& 17 161
Eccleſia libertates tueri debet, de natis ex libero uen.nu.4 174
Eccleſia uel præbenda poteſt conduci & locari fructuum cauſa, ne præla.uices ſuas, &c.nu.4 196
Eccleſia, præbenda uel beneficium an poſſit in perpetuum locari, uel ultra tempus vitæ locantis.ibi.nu.5 ead.
Eccleſia an peccet permittendo Iudæos ritus Iudaicos obſeruare, de Iudæis & Saracen.nu.16 198

Eccleſia contra ſuos rebelles brachium ſecu lare inuocat, de hæreti. nu 3 — 220
Eccleſia punit temporaliter filium pro delicto patris. ibi. nu. 10 — ead.
Eccleſia Romana non habet maculam nec rugam, de ſenten. excom. nu. 18 — 236
Eccleſiæ parochialis cura uel regimen cui committi debeat, de æta. & qualita. ordinando. nu. 14 — 28
Eccleſiæ rem recipiens ultra debitam formã qualiter puniatur. de reb. eccle. alienan. uel non. nu. 10 — 225
Eccleſiæ conſecratio unius teſtimonio probatur. de baptiſ. nu. 29 — 157
Eccleſiæ auxilium fruſtra inuocat, qui in eã committit. de immunita. eccleſia. numero 12 — 161
Eccleſiam ædificare ſi quis inceperit, an & quando teneatur perficere, de conſecra. eccle. uel altar. nu. 5. ca 322. & de eccle. ædifican. nu. 6 — 160
Eccleſiæ in quibus caſibus reconſecrari ualeant. de conſecra. eccle. nu. 6 — 153
Eccleſiæ quomodo conſtruendæ uel reparandæ. de eccle. ædifi. nu. 3 — 160
Eccleſiæ nouæ ex quibus cauſis ſint faciendæ. ib. nu. 4 — ead.
Eccleſiæ quando dicantur refici & eædem ſint. ibi. nu. 9 — ead.
Eccleſiarum rectores qualiter debeant ſe habere, de tempori. ordina. nu. 47 — 23
Eccleſiarum unio ex quibus cauſis fieri poſſit. de religio. domi. nu. 8 — 148
Cætera uide ſupra in uer. donari. & inf. in ver. Immunitas. in uer. Matrimonium. & in uer. Res.
¶ Eccleſiaſtica ſepultura quibus interdicatur. de ſepultur. nu. 5 — 137
Eccleſiaſtica ſepultura ex quibus cauſis denegetur. de torneamen. nu. 5 — 106
¶ Edictum de alienatione iudicij mutandi cauſa facta quando locum habeat, de aliena. iudi. mutan. cau. facta. nu. 1 — 64
Edictum de litigioſis contractibus, & edictũ prædictum non concurrunt, ſed diuerſis reſpectibus locum habet. ibi. nu. 2 — ea.
Edictum nunciationis noui operis quid contineat, de noui operis nunciatio. numero 3
Edicta qualiter olim fiebant, & nunc fiant, de eff. & poteſta. iudi. delega. num. 36. 37. & 38. — 46
¶ Egreſſus à religione à qua egredi de iure competit, qui aliam laxiorem compellitur ingredi, an poſſit poſt egreſſum aſſumptæ, & ante ingreſſum aſſumendæ contrahere matrimonium, de regulari. numero 12 — 143
Eleemoſina etiam excommunicatis danda eſt, de tempori. ordi. nu. 34 — 21
Eleemoſyna cordis etiam ſine terrena ſubſtãtia ſufficit. ibi. nu. 36 — 22
Eleemoſyna quòd à morte liberet, qualiter intelligatur, de pœni. nu. 7 — 228
In eleemoſyna corporali quæ ſint conſiderãda, de tempori. ordi. nu. 37 — 22
¶ Electio quid ſit, & quid hęc dictio ſignificet, de electio. nu. 1 — 10
Electio per ſcrutinium qualiter fiat. ibi. numero 9 — 11
Electio per quotam degentium partem fieri debeat. ibi. nu. 14 — 12
Electio prima an & quando pręſtet impedimentum ſecundę. ibi. nu. 16 — ea.
Electio Papæ qualiter debeat fieri. ibi. numero 13 — ea.
Electionis duę ſunt formę. ibi. nu. 6 — 10
Electioni qui ſint uocandi & quomodo, ibi. nu. 10 — 11
Electione facta quid fieri debeat. ibi. numero 20 — 12
Electiones epiſcoporum ubi fieri debeant. ibi. nu. 15 — 12
Electiones clandeſtinæ non ualent, ut eccleſiaſti. benefi. nu. 4 — 124
¶ Electores quando ab electione reſilire poſſint. de electio. nu. 17. car. 12. & nu. 31. & 32. car. 29. & nu. 33. & 34 — 13
¶ Electus quid acquirat per confirmationẽ. ibi. nu. 29 — 12
Electo confirmato & conſecrato exigitur ſacramẽtum fidelitatis, & quæ ſit forma. ib. nu. 37 — 13
¶ Eligentes indignum qualiter puniantur. ibi. nu. 36 — 13
¶ Eligendi dignitas uel indignitas quando inſpicienda. ibi nu. 18 — 12
¶ Eligere qui poſſint, de electio. nu. 2 — 10

¶ Eligi

¶ Eligi qui poſſint. ibi. nu. 4 — 10
Eligi infra quod tempus debeat. ibi. nu. 5. ea.
¶ Emens bona fide abijciente aliquem uiolenter, an præſcribat. de reſtitu. ſpolia. numero 8 — 87
¶ Emi & uendi quæ res poſſint, de emp. & vendi. nu. 3 — 128
Emptio qualiter & quando contrahatur. ibi. nu. 1 — ea.
Emptionis quæ ſit natura. ibi. nu. 4 — ea.
¶ Emptor cogitur facere nummos venditoris. ibi. nu. 9 — 128
Emptor an & quando re euicta agat de euictione. ibi. nu. 11. c. ea. & nu. 12 — 129
¶ Epiſcopus ſacram ſcripturam ſcire debet ad ſubditorum animas informandas, de tempori. ordina. nu. 26 — 20
Epiſcopus neminem debet ſuis manib. uerberare. ibi. nu. 45 — 22
& de cleri. percuſſo. nu. 3 — 219
Epiſcopus à quo conſecrari debeat, de tempo. ordi. nu. 61 — 25
Epiſcopus renuntians epiſcopatui an & quãdo poſſit conferre ordines, de ordina. ab epiſco. qui epiſcopa. reſignauit. nu. 1 — 25
Epiſcopus quare diſpenſat cum committentibus crimina ab adulterio & c. non autẽ cum patientibus defectum. de fili. preſbytero. ordi. nu. 11 — 33
Epiſcopus omni anno ſuam diœceſim viſitare tenetur, de offi. arci. nu. 11 — 39
Epiſcopus an inter ſubditos ſuorum prælatorum in ſua diœceſi ſit ordinarius iudex. de offi. ordina. nu. 7 — 49
Epiſcopus propriam iniuriam nõ uindicat, de treuga & pa. nu. 6 — 53
Epiſcopus an poſſit iniuriam eccleſiæ remittere. ibi. nu. 7 — ea.
Epiſcopus an diſpenſare poſſit in officio cũ ſacerdote, qui matrimonium de facto cõtraxit. de cleri. coniuga. nu. 2 — 118
Epiſcopus an peccet conferẽdo beneficium ſcienter ei, qui alias beneficiatus exiſtit, de præben. nu. 12 — 120
Epiſcopus ordinans clericum ſine titulo uel præbenda, an ei prouidere teneatur. ib. numero 24 — ead.
Epiſcopus malus nõn eſt epiſcopus, ne ſede vacante & c. nu. 2 — 122
Epiſcopus an poſſit repetere rem, quam iniuſte alienauit, de rebus eccle. alienan. uel non al. de rebus eccle. non alienan. numero 13 — 125
Epiſcopus ſi uult ad religionem tranſire non ſufficit licentia petita, ſed requiſita & obtempta. de regulari. nu. 16 — 143
Epiſcopus de eo quod monachus offertur, nihil poteſt uendicare, de ſtatu. monacho. numero 8 — 147
Epiſcopus quid agere debeat, quando inter præſentatores eſt contentio quis eorũ ſit patronus, de iure pat. nu. 10 — 151
Epiſcopus in aliena diœceſi eccleſiam ædificans, poteſt quemcunque clericum præſentare. ibi. nu. 12 — 151
Epiſcopus quid exigere debeat ab eccleſiis, de cenſib. nu. 9 — 152
Epiſcopus ne primarium lapidem eccleſiæ ponere poteſt, niſi prius dote conſtituta & deſignata à fundatore, de conſecra. eccle. nu. 4 — 153
Epiſcopus an poſſit cum ſimoniaco diſpenſare, de ſimo. nu. 28 — 195
& nu. 35 — ead.
Epiſcopus an diſpenſare poſſit cum clerico vxorato ad clericatum redeunte, de apoſtatis. nu. 8 — 202
Epiſcopus non dominum ſe collegam. preſbyterorum cognoſcere debet, de exceſſio. prælato. nu. 2 — 222
Epiſcopus ſine ſacerdotio quis eſſe non poteſt, de cleri. per ſaltum promo. numero 3 — 221
Epiſcopus an poſſit relaxare ſententiam excommunicationis latam à ſuo archidiacono, decano, ſeu plebano, uel alio iuriſdictionem habente, de ſenten. excomm. nu. 15 — 235
Epiſcopus communicans cum excommunicato ab ipſo, an minorem incurrat. ibi. nu. 33. & 34 — 238
Epiſcopus ſi aliquem excommunicauit cum fautoribus & communicatoribus ſuis, & illi poſtea ille communicat. an ligetur. ib. nu. 34 — ead.
Epiſcopus ſi excommunicat ſubditum ſuum ratione criminis, an ſubditus communicans ei in crimine ligetur ea ſententia. — ibid.

ibid.nu 35 ead.
Epiſcopi diœcenſani auctoritas quando ſufficiat ſine cōſenſu ſui capituli.de his quæ fi.a præla.ſine conſen.capi.nu 3 122
Epiſcopo negligente ſi ad eum ſpectat collatio, deuoluitur ad capitulum ius conferēdi.de præben.nu.6 254
Epiſcopi vbi debeant conſecrari. de ætate & quali.ordi.nu 3 119
Epiſcopi an ſint ordinarij iudices monachorum,de offi ord.nu.5 49
Epiſcopi an poſſint aduocare, de poſtulan. nu.3 57
Epiſcopi ſub qua forma ordinandi ſint, de æta.& qual nu.4 28
Epiſcoporum confirmatio ſpectat ad metropolitanum de electio.nu 23 12
Eipſcoprum tranſlatio ad ſolum Papam ſpectat.de tranſla prælato.nu.3 14
Reliqua vide infra in verſi Prælati.
¶ Errantis conſenſus nullus eſt.de coniugio ſeruo.nu.5 273
¶ Error intolerabilis qui dicatur,de ſenten. excom.nu 51 239
¶ Eucahariſtia qualiter cuſtodiatur, de cuſtodia Euchariſtiæ.nu.1 158
Euchariſtiæ in ſacrō tria intelliguntur eſſe diſcreta.de celebr.miſſa.nu.15 155
Euchariſtiam defert ſacerdos infirmis cum ſolennitate & reuerentia.de cuſto. euchariſtiæ.nu.2 158
¶ Exceptio quid ſit de exeptio.nu.1 107
Exceptio peremptoria quæ dicatur,quando & qualiter opponatur.ibi.nu 2 ead.
Exceptio eſt potentior quàm actio.de ordidinum cogni nu.8 83
Exeptio contra procuratorem q̄ nō habeat mandatum, poteſt quandocunque proponi.de procurator.nu.17 59
Exceptio recuſationis iudicis an ſit dilatoria,& ante lit. conteſtatio. proponēda. de dilationi.nu.4 80
Exceptio recuſatoria prima eſſe debet inter dilatorias, & ea omiſſa proponens alias, ad eam redire non poteſt.ibi.nu.5 80
Exceptio excommunicationis non tollitur per replicationem excommunicationis ſi de maiori excipiatur & replicetur. de exceptioni.nu.8 106
Exceptio ſicut ſe habet ad accuſationem, ſic ſe habet replicatio ad exceptionem, & q̄uo intelligatur.de proba.nu. 14 45
Exceptionis effectus quis ſit.de exceptio.nume.5 106
Exceptiones quæcunq;rei cohærentes competentes principali,competunt & fideiuſſori.de fideiuſſori nu.6 133
Exceptiones tam dilatoriæ quàm peremptoriæ, ſeu ano malæ in qua parte iudicij proponantur.de exceptio. nu. 3 105
Exceptiones aliæ ſunt perpetuæ, aliæ temporales, aliæ perſonales, & aliæ reales, ibi. nu.5 106
Exceptio.prædictæ qualiter opponūtur.ibi.
Exceptionum dilatoriarum diuiſio, & multiplex differentia ibid.nu.3 106
¶ Excluditur ab officio procuratoris qui ſe ingerit. de iu.patron. nu.18 151
¶ Excommunicare qui poſſint, & tradun tur duæ regulæ in excommuuicando, & tertia in abſoluendo.de ſent.excom.nu.8 c.234.& nu.9 235
¶Excommunicatio quid ſit. de clerico. excom.miniſtran. num.1.c.220. & de ſent. excom.nu 1 233
Excōicatio maior a iure contrahitur in 18. caſib. de ſen.excom.ibi.nu.3 233
Excommunicatio fieri debet duabus de cauſis.ibi.nu. 12 235
Excōicatio tollit̄ per abſolutionē. ibi.nu 19 c 236.& quæ doctrina ſit ſeruanda in abſolutione ab excōicatione.ibi.nu.20. ea.
Excōicatio cum ſit odioſa, reſtringi & non ampliari debet.ibi. nu.44 239
Excommunicationis quot ſpecies ſint. de cle.excom.miniſtran.nu.1. 220
& de ſen.excom nu.2 233
Excommunicationis duplex effectus. de ſent.excom.nu 24 237
Excommunicationis ſententia quando liget.ibi. nu.17 236
Excommunicationis ſententia quibus caſibus non teneat ipſo iure ibi.nu.52 239
Excommunicationis ſentētiam latam a ſuo archidiacono, decano, ſeu plebano, vel alio iuriſdictionem habente,an poſſit relaxare epiſcopus.ibi.nu.15 235
Excommunicationis ſententia ſi lata eſt ab ordinario vel delegato & à ſummo Pontifice confirmata, an ille qui tulit, poſſit ab ea abſoluere,de confirma.vtili vel inuti.nu.4 116
Excommunicationis uel interdicti tempore alicuius eccleſiæ, an aliqui religioſi poſſiat celebrare & quomodo,de priuile. & exceſſi priuile.nu.53 225
¶Excommunicatus quis in dubio præſumitur,de ſcrutinio in ordi.facien numero 5 25
Excommunicatus an repellatur ab agendo, de exceptio.nu.7 106
Excommunicatus excommunicatione durante, fructus beneficij non percipit, de cler.excomm.nu.3 210
Excommunicatus excommunicatione minori,exercere poteſt ea, quæ ſunt iuriſdictionis, ſed non quæ ſunt officij, ibidem num.5 221
Excommunicatus excommunicatione minori,an celebrando grauiter peccet, ibid. num.6 ead.
Excommunicatus propter iniectionem manuum violentarum in clericum, an & quando ſit ad curiam Romanam mittendus,de ſenten.excommu.num.5.c.234.& nu.6.& 7. ead.
Excommunicatus in vna eccleſia in omnibus eſt vitandus,ibid.nu.26 237
Excommunicatus an poſſit intrare eccleſiā, ibid.nu 36.& 38.& 39 238
Excommunicato participans in caſu non conceſſo an peccet & quam pœnam incurrat,ibid.nu.31 238
Excommunicati excluduntur a participatione ſacramentorum, de ſimo. numero 19 294
Excommunicatorum abſolutio in quibus caſibus ſedi Apoſtolicę reſeruetur;de ſenten.excommu.nu.14 235
Excommunicatis participantes qua pœna puniantur.ibid nu.25.cum ſeq. 237
Excommunicatis qui licite poſſint communicare,ib.nu.29.cum ſeq. 237
¶Executio in leuioribus maleficiis retardatur propter appellationem ob grauiora facinora,de appel.nu.8 112
¶Executor falſi exceptionem admittere debet,de offi.delega.num.4. 42
Executor inueniens ſententiam latam contra ius litigatoris, an eam exequi debeat, de crimi.falſi nu. 14 216
¶Exennia an inducant ſimoniam, de ſimo. num.7 193
¶Exigens alieno nomine uſuras an illas reſtituere teneatur,de uſur.nu.28. 214
¶Exponentes infantes & languidos quibus pœnis puniantur,de infanti.& langui.nu. 2.& 3. 203
Exponere quid ſit, & qui exponi dicuntur, ibid.nu.1 ead.
Expoſitos qui colligunt, an aliquid iuris in eorum perſonas habeant.ibid.nu.4 203
Reliqua vide ſupra in ver.Colligentes.
¶Extranei an admittantur ad accuſandum matrimonium.qui matrimonio. accuſa. poſſ.nu.3 183

F

FACERE aliud eſt quàm reficere, de eccle.ædifi.nu.7 160
Facto minoris eo tempore quo non habet curatorem, iudex auctoritatem præſtat. ne ſede vacan.nu.4 122
Factorum omnium habere memoriam, & in nullo peccare, diuinitatis eſt potius quàm humanitatis.de conſtitutio.nu.16. c.7.& de reſcrip.nu.39. 6
¶Fallacia. vide inf.in ver.Mendacium:
¶Falſarij literarum Papæ, & aliorum prælatorum, uel publicorum inſtrumentorum,qualiter puniantur.de crimi.fal.numero 7 215
¶Falſitas quid ſit.ibi.nu.1 ead.
Falſum quibus modis committatur. ibid. nu.2.car.ea.& nu.5.& 6. 215
Falſum non committitur ſine dolo.ibidem. num.5. 215
Falſi pœna quæ ſit, ibid.nu.3.& 6 ead.
Falſi pœna qualiter euitetur. ibidem, numero 8. 216
Falſi an teneantur aduocatus & procurator. ibid.num.4 215
Falſi ſuſpicio quando pro falſitate habeatur ibi.nu.12 216
Falſis ponderibus & menſuris qui utitur, qualiter puniendus. de emptio. & uenditio.nu.8 128

¶Familia-

¶ Familiares qui dicantur, remiſſiuè, de ap pella.num.20 113
¶ Famis neceſſitas excuſat a furto. de ſimo. num.41 196
¶ Famuli an tempore infirmitatis ſint paſcendi, de clerico ægro.nu.2 120
¶ Fœmina quando a teſtimonio repellatur, de teſti.nu.3 96
¶ Feriæ quare ſic dicantur, & quæ feriarum tempore ceſſare debeant, de feriis.numero 1 81
Feriæ qualiter diſtinguantur,ib.nu.2 ead.
Feriarum tempore quæ cauſæ agi poſſunt, ibid.num.3 81
¶ Feudalis quæſtio coram quo agitari debeat,de fo.comp.nu.13 73
Feudum quid ſit.de feu.nu.1 131
Feudum unde dictum,ibi.nu.2 ea.
Feudum iterato collatum non dicitur nouum.ibid.nu.4 ead.
Feudum qualiter amittatur,ibi.nu.8. ea.
In Feudum quæ res concedi poſſunt,ibidem num.3 ead.
¶ Fideiubere qui poſſint, de fideiuſſori. numero 3. 132
Fideiuſſor quis ſit.nu.1 ead.
Fideiuſſor differt a conſtitutore,& mandatore,ibid.num.2 ead.
Fideiuſſor accedit omni obligationi ciuili & naturali.ibid.nu.4 133
Fideiuſſor ad quod teneatur.ibid.nu.5. ea.
Fideiuſſor quibus modis agat contra principalem debitorem,ibid.nu.7 ea.
¶ Fides catholica quæ ſit, & quando de ea diſputandum non ſit,de ſum.trini.numero 5.& 6. 1
Fides an ſit ſeruanda eo tempore, quo treuga conuentionalis finitur,de treuga & pa. num.2 53
¶ Filia an cogatur inuita illum in uirum ducere, cum quo pater ipſius nomine ſponſalia contraxit, ſeu promiſſionem fecit, de deſpon.impub.nu 13 167
Filiæ pater ſponſum quærere debet, ibidem num.12 167
Cætera uide infra in uer.Pater.
¶ Filiatio qualiter probetur ſi quis neget ſe filium ſacerdotis. de fili. presbytero. numero 6 32
Filiatio qualiter probetur, de natis ex libe. uent.num.5. car.363.& qui filii ſint legi. num 10 182
¶ Filius an potius ſubuenire debeat patri infideli in extrema neceſſitate, quàm extraneo fideli.de tempor.ord.nu.35. 21
Filius an poſsit habere eccleſiam quam pater habuit, de filiis presbytero ordinan. num.4 31
Filius an ex delicto patris perdat feudum, de feu.nu.9 131
Filius oblatus a parentibus religioni an exire poſsit.de regulari.nu.7 142
Filius pro patre puniri non debet, de hæret. num.9 220
Filium infra annum diſcretionis per ſe ingredientem religionem reuocat pater, reuocat tutor, de regulari. numero 9. 142
Filij ſi in lectis parentum reperiuntur oppreſſi, an ipſi parentes puniantur. de his qui filios occide.nu.3.car. 202. & numero.4 203
Filij an furtum committunt in rebus parentum de fur.nu.20 211
Filij apud quem remanere debeant facto diuortio. de conuerſio. infideli. numero.5 145
Filij duarum commatrum vel compatrum an poſſint inter ſe contrahere matrimonium. de cognatio. ſpiritua. numero 5 175
Filii legitimi qui ſunt,qui filij ſint legiti. numero 2 181
Filij legitimati qui dicantur.ibidem numero 3 181
Filii naturales qui cenſeantur. ibid. numero 4 ead.
Filij naturales quibus modis legitimentur. ibi.nu.5 ea.
Filij ut legitimi cenſeantur, ſufficit bona fides utriuſque coniugum, uel ſaltem alterius.ibi.nu.11 282
Filiorum genera quot ſunt.ibid.num.1.2.3. & 4 181
Reliqua uide infra in uer.Hæreticus.
¶ Fines parochiarum an poſſint præſcribi. de parochi.nu.5 139
¶ Fœnus exercens an infamia notetur, de uſuris.

vſuris,nu.7 213
¶ Forma ordinandi epiſcopos.de æta.& qua li.ordi.nu.4 16
Forma dimiſſoriarum ſeu apoſtolorum,de appellatio.nume.13 112
Forma recuſationis iudicis. ibidem numero 22 114
Forma iuramenti teſtium in cauſa inquiſitionis.de cauſa.nume.20 190
¶ Fornicatio potius præſumitur, quam matrimonium.de ſcruti.nu.6 25
Fornicatio aliud a ſtupro, aliud eſt adulterium, aliud inceſtus, & aliud raptus. de raptori,& incendiari.nu.3 209
Fornicatio ſpiritualis differt in quatuor a fornicatione carnali. de diuorti.numero 7 184
Fornicator occultus ſuſpenſus eſt quo ad ſe,ita & occultus ſimoniacus.de cohabitatio.clerico.& mulier.nu.9 117
Fornicator carnalis quid differat a ſpirituali.de conuer.infideli.nu.3 145
¶ Forum quid ſit,& quid forus,& vnde dicatur, ac ex quibus conſtet.de foro comp. nu.1 71
Forum quot modis quis ſortiatur,& de iuriſdictionne alterius quis efficiatur. ibi. nu. 2.3.4.& 6.7 1.& nu.9 72
Fratribus prædicatoribus & minoribus eſt indultum vbicunq;fuerint ſine parochialis eccleſiæ præiudicio, cum altari viatico valeant celebrare,quod eis licet ſine licentia prælatorum.de priuileg.& exceſſi. priuilegia.nu.14. 225
¶ Fructuarius tenetur ad ſarcta tecta reparanda.de eccle.ædifi.nu.2 160
¶ Fructus donationis propter nuptias an ſpectent marito uel vxori. de donatio. inter vir.& vxor.nu.6 186
Reliqua vide ſup.in ver.Appellatione.
¶ Frumento ſi admiſceatur piper, vel cyminum, & fiat inde panis, nunquid totum conuertetur in corpus Chriſti virtute verborum, & quid ſi admiſceatur aliquid de fermento. de celebratio. miſſa. numero 13 155
¶ Fundamentum vbi non eſt poſitum nihil ſuperædificari poeſt.de cleri,per ſal.promo.nu.3 221
¶ Fur furti vitium non purgat,licet rem reſtituat.de tempo.ordi.nume.18 22.
Fur ſemper eſt in mora,& ad damnatenetur. de ſimo.nu.22 194
Fur ſemper eſt in mora, & interitu rei non liberatur.de fur.nu.13 211
Fur rem cum fructibus perceptis,& qui percipi poſſunt,reſtituere tenetur.ibi. numero 14 ead.
Fur an repetat expenſas in melioratione rei furtiuæ factas.ibi.nu.15 ead.
Fur reſtituens rem deteriorem non liberatur etiam ſi res perit, æſtimatio debetur. ibid.nu.16 ead.
¶ Furtiue ordinari qualiter quis dicatur,de eo qui furti.ordi.ſuſce.nu.1 222
Furtiue promotus an poſſit in ordine miniſtrare,& an cum tali valeat diſpenſari, & per quem.ibi.nume.2 ead.
¶ Furtum quid ſit, & in quibus rebus committatur, & qualiter a furto quis excuſetur,de furt.num.1 210
Furtum unde dicitur.ibi.nu.2 210
Furtum uel ſacrilegium committens in eccleſia, an ab eccleſia defendatur, de immunita.eccleſia.nu.11 161
Furti pœna.de furt.nu.5 209
Furti quis teneatur.ibi.nu.8 ead.
Furti actio datur contra hæredes pro portione.ibid.nu.17 211
Furti actio eſt famoſa.ibi.nu.21 211
Furtorium ſpecies.ibi.nu.3 209
Cætera uide infra in uer. Neceſſitas, Orandum, Pœna, Preſes, Præſtans, Serui,& in uer.Vxor.
¶ Furioſus & mente captus teſtimonio repellitur.de teſtib.nu.5 96
Furioſo perpetuo an ualeat baptiſmus. de baptiſ.nu.16 157

G

GENERALI in remiſſione,quæ non ueniant, & quæ ueniant.de traſactio. nu 5 55
Gradus.In gradu quæ perſonæ eſſe dicatur, & gradum faciant.de conſangui.& affinita.nu 8 177
Gradus quid ſit.ibid.nu.9 ead.
¶ Grammatica in prædicatiooe exponi non debet,de tempori.ordi. nu.43 22

¶ Gulæ

¶ Gulæ vitium quibus modis tentat, de obſerua·ieiunio.nu.3 159

H

HABENS duos iudices quorum vnus præcipit vnum, & alter contrarium, cui magis obedire teneatur. de maiorita. & obed.nu.5 52

Habens conſcientiam rei alienæ, poſt completam præſcriptionem an illam reſtituere teneatur, de præſcrip.nu.10. 105

¶ Habitus probationis qualis eſſe debeat, de regulari.nu.13 143

Habitus non facit monachum.ibidem.

¶ Hęres de iure ciuili, & bonorum poſſeſſor de iure prætorio, quomodo intelligatur.de cau.poſſeſſio.& proprie. numero 2 84

¶ Hæreticus quis dicatur, de hæreti. numero 1 219

Hęreticus quibus modis puniatur.ibid. numero 2 ead.

Hęreticorũ filij orthodoxi an iure hæreditario bona pr̃na capiant, ibi nu 7 220

Hæreticis ad fidem conuerſis an eis ablata reſtituantur.ibi.nu.6. ead.

Hęreticis ſecreta fidei reuelari non debent, de tempori.ordina.nu. 43 22

Hęreticos exterminantes priuilegium habent, quod euntibus in terræ ſanctæ ſubſidium eſt conceſſum de hereti. numero 5 220

¶ Hebræi vnde dicantur de Iudæis, numero 3 110

¶ Homicida ad ſui defenſionem an ſit excuſabilis, de furt. nu. 12 211

Homicidæ vel irregulares, ſi plures rixati fuerint, & vnus occiſus fuerit, neſcitur tamen a quo, uel cuius vulnere nunquid omnes iudicabuntur homicidę, vel irregulares, vel nullus, de homici.numero19 205

¶ Homicidium quid ſit, & vnde dicatur, de homici.nu.1 204

Homicidium lingua committitur tribus modis.ibi.nu.3 ead.

Homicidii ſpecies, & quot modis committatur.ibi.nu.2 ead.

Homicidij ſpiritualis pœna eſt pœnitentia ibi.nu.4 ead.

Homicidij corporalis. pœna quæ ſit. ibid.

¶ Hoſpitalarij.vide inf.in ver. Templarij.

I

IEIVNIVM quid ſit, & quotuplex, de obſerua.ieiunij.nu.1 159

Ieiunans a quibus abſtinere debeat. ibid. numero 2 ead.

Ieiuuandum qñ ſit.ibi.n.4.5.& 6. ead.

¶ Immunitas quid ſit, & vnde dicatur. de immunita.eccleſia.nu.1.& 2 161

Immunitas eccleſiæ vel cæmiterij per quot paſſus extendatur.ibi.nu.9 161

Immunitatem eccleſiæ violantes, qua pœna plectantur.ibi.nu.18 162

Immunitate eccleſię qui gaudeant, & qui non gaudeant.ibi.nu.1.& 9 161

Immunitate eccleſiarum an gaudeant oratoria, quæ in domibus habentur.ibid.nume.13 ead.

¶ Impediens ne ad eum citatio veniat, pro citato haberi debet, ut lite non conteſta. nu.4 77

¶ Impedimenta perpetua coeundi, & quæ matrimonium dirimunt quæ ſint, de frigi.& maleficia.nu.2.c.179.& numero 5. 6.& 7 180

¶ Imperator eſt ſupra ius, & legibus eſt ſolutus.de accuſatio nu.4 189

¶ Impetrantes reſcripta per ſuggeſtionem falſitatis, & veritatis ſuppreſſionem, quibus pœnis ſunt puniendi. de reſcript. numero 62 7

¶ Impoſſibilitatis coeundi quot ſint ſpecies.de frigi.& maleficia.nu.1 179

Impotentia coeundi qualiter probetur. ibi. nu.8 180

¶ Impubes ad pubertatem veniẽs liberũ habet conſentire in matrimoniũ vel diſſentire.de deſponſa.impuber.nu.7 166.

Impuberes qui dicantur .ibid.1 166

Impuberes qui poſſint ſponſalia contrahere.ib.nu.4 166

¶ Incendarius qui appelletur, & qua pęna plectatur.de raptori.nu. 11 209

Cætera vide ſupra in ver.Fornicatio.

¶ Inceſtus an in quinto gradu cõmittatur. de conſanguini·& affin. n.7 177

Inceſtus cum quibus committatur.de adult. nu.12.c.208.& de rapto.nu.4 209

Reliqua

Reliqua habes ſupra in uer. Fornicatio.

¶ Induciæ iudicatoriæ quæ ſint, & quibus dentur, de dilationi.nu.7 80

¶ Indulgentiæ an indulgeant quod promittunt.de pœnitentijs.nu.24 232

¶ Infamia ortum habens ab inquiſitione, an inducat inquiſitionem, de accuſatio. numero 27 191

¶ Inferior ab epiſcopo ius habens inſtituendi in aliqua eccleſia, peregrinum & ignotum inſtituere non debet, de cleri.peregr. nnmero 7 38

¶ Infidelis cõtra fidelem teſtificari non permittitur, de teſti.nu.7 96

Infideles uiuẽtes ab eccleſia repellẽdi ſunt, de conſecra.eccle.nu.8 154

¶ Infinitas eſt euitanda, de teſtibus numero 19 98

¶ Iniuria quid dicatur, de iniurijs. numero 2 227

Iniuria quot modis fiat.ibi.nu.3 ead.

Iniuriam qui facere poſſint.ib nu.4 ead.

¶ inquilinus in quibus caſibus poſſit expelli, de locato.nu.10 129

inquilinus quando poſſit domum deſerere, ibi.nu.11 130

¶ inquirendus an ſit citandus informanda inquiſitione, de accuſa.nu.18 190

inquirere ſi uelit ſuperior, reus autem dicit uolo ut inquirat, ſed præfigas terminum accuſare volentibus, & accuſatore deficiente paratus ſum me purgare, an ſit audiendus reus, an verò iudex, de accuſatio. numero 23 190

¶ inquiſitio quid ſit, & quæ ſit eius natura, & qualiter in ea procedatur, de accuſatio. nu.15.& 17 cum ſeq. 190

inquiſitio ubi fieri debeat.ibi.nu.17 ea.

¶ inquiſitus coniunctus qualiter puniẽdus. ibi.nu.21 190

inquiſitus qualiter poſſit probare innocentiam ſuam.ibi nu 24 191

¶ inſtituere quis poſſit, & qui ſint inſtituendi.de inſtit.nu 3 120

¶ inſtitui non debent ſine præſentatione in ea eccleſia quæ patronum habet, de iure patrona.nu.3 150

inſtitutio quid ſit, & quid ſit collatio & inueſtitura, de inſtitutio.nu.2 120

inſtituto quod ius acquiratur. ibid. numero 5 121

¶ inſtrumentum quid ſit, & qualiter concipiatur, de fide inſtrument.nu.1.& 2 101

inſtrumẽto principis creditur in prouincia aliena, ſi hoc habet conſuetudo, de probationi.nu.17 96

inſtrumẽta an & quando improbari poſſunt per teſtes.ib.nu.9.10.& 11 95

inſtrumenta & teſtes an parem uim habeat. ibi.nu.11 ead.

inſtrumenta an cum die & conſule edi debeant. de fide inſtrumen. numero 9 102

inſtrumenta nuptialia ſine nuptijs, non probant matrimonium, de clandeſti.deſponſa.nu.5 168

inſtrumenta quando dicantur ſuſpecta de falſitate, de crimi.fal.nu.10 216

inſtrumenta quibus modis prebentur falſa. ibi.nu.11 216

inſtrumentorum duæ ſpecies, de fide inſtru. numero 2 101

inſtrumentis quando fides non adhibeatur. ibi.nu.7 101

¶ intellectus l. ſi prætor. ff. de iudici. de reſcrip.nu.58 7

intellectus l.3.§.Diuus.ff.de ſepulch.uio.numero 10 6

intellectus l.ſi ut proponis. C. de executio. rei iudi.de reſcrip.nu.58 7

intellectus l.ſi fœminæ.C.ad S.C. Turpillia. de accuſa.nu.3 188

intellectus c.nocte.1.diſt.de celebra. miſſa. numero 3 154

intellectus c.ſicut 11.diſt.de cleri. per ſal.pmo.nu.2 221

intellectus c.erga.1.quæſt.1.de ſimo. numero 36 195

intellectus c.reintegranda.3.q.1. de reſtitut. ſpoliato.nu.6 17

intellectus c.ad menſam.11.q.3. de Iudæis & Sarra.nu.6 988

Intellectus c.epiſcopus.16.q.6.de celebra. miſſa.nu.21 155

intellectus c.& decreuimus.16.q.7.de iure patrona.nu.6 150

intellectus c.tributum.28.q.8.de capell.monacho.nu.2 149

intellectus

intellectus c.omnes,de conſecra.di.4. de baptiſ.nu.11 156
intellectus c.quos à paganis,de conſecra.di. 4.de baptiſmo.nu.11 156
intellectus c cæterum.de reſcrip.nu.26 4
intellectus c.ex parte,de reſcrip. ibidem.
intellectus c. per veſtras , de donatio. inter vir.& uxor.ibi.nu.42 6
intellectus c.de terra,de priuileg de reſcrip. nu.51 6
intellectus c.accedentibus,de priuileg ibid.
intellectus c.literis,de ſupplen.negli. prælato.eo.ti.nu.4 17
intellectus c.coram,de offi.delega.eo.tit.numero 12 43
intellectus c.cum ſpecialis,de appell.ibi.numero 28 45
intellectus c.bonæ memoriæ,de appel.de reſti.ſpolia.numero 7 87
intellectus c.cum ſuper,de confeſſ.eo.ti. numero 1 92
intellectus c.de quarta,de pręſcrip de appel. numero 27 114
intellectus c.cura,de iure patro.ibi.
intellectus c cum eccleſiaſticæ,de exceptio. de conceſſio.præben.numero 7 121
intellectus c.ex tenore,de conceſſio.pręben. ibidem.
intellectus ca.cum iam dudum , de præben. ibidem.
intellectus c.cum non ignores. de pben. ibi.
intellectus c.ſignificaſti,de diuorti.ib.numero 9 ead.
intellectus c.intelleximus,de adult.ibidem.
intellectus c.cum Bertholdus,de re iudic.de iure patrono.nu.6 150
intellectus c.de illis, de deſponſa. impuber. eo ti.nu.8 166
intellectus c.à nobis.de deſponſa. impuber. ibidem.
intellectus c.cum non ab homine,de iud.de hęreti.nu.2 199
intellectus c ad falſariorum.de cri.fal. ibid.
intellectus c.nouimus,de uerbo.ſignificati. ibidem
intellectus c.tuæ.in prin.de procur. de adulter.nu.4 208
intellectus c.ueniens.de cleri. baptiza. miniſtran.de cler.per ſalt.promot.nu.2 221
¶ interdictum quid ſit, & unde dicitur, de cau.poſſeſſio.& proprieta.nu 4.c.84 & de matrimo.contract.contra interdi.numero 1 180
interdictum & actio an differant,de cau.poſſeſſio & proprie.nu.5 84
interdictum à quo fieri poſſit , & an matrimonium impediat,de matrimon. contra interdict.nu.1 180
interdicti tempore uel excommunicationis alicuius terræ , an aliqui religioſi poſſint celebrare , & quomodo de priuilegi. & exceſſio. prælatorum . numero 13 225
interdicta poſſeſſoria quæ ſint,& quib.& cōtra quos dentur,de cauſa poſſeſſio & proprieta.nu.1.& 3 84
interdictorum quædam ſunt ſimplicia,quædam duplicia.ibi.nu.6 ea.
in interdictis quid ſit ſeruandum,ut lite non conteſta.non proce.nu.7 77
¶ interlocutoria an reuocari poſſit infra decem dies poſtquam lata eſt, uel quandocunque, de ſenten. & re iudica. numero 3 109
¶ interpretatio iuris an & quando neceſſaria,& inſcriptis redigēda ſit.de uer.ſignifica.nu.5 240
interpretatio iuris quando prorogetur ibid. nu.7 241
interpretatio iuris quando arctetur.ibi.numero 8 ea.
interpretationes a iure quibus per omnia ſtandum eſt.ibi.nu 6 240
¶ interrogationes iudiciales quando fieri debeant.de iudici.nu.11 70
¶ Inteſtatus quando quis decedat. teſtamē. nu.14 136
Inteſtatus decedere quot modis quis dicatur , de ſucceſſioni. ab inteſta . numero 1 136
Inteſtatus non videtur decedere , qui monaſterium reliquit hæredem. ibidem numero 7 137
¶ Inueſtiri poteſt præſens vel abſens per alium,ſiue alius pro eo, de inſtitutio. numero 4 121
Inueſtitura quid ſit.ibid.nu.1 120
¶ Iudæus vel paganus baptizatus an remaneat ſeruus.de iudæis.nu.20 199
Iudæum emere uel pàganum an poſſit Chriſtianus,ib.nu.19 199
Iudæi qui,& unde dicantur,ibid.nu.1 198
Iudæi & Sarraceni & auctoritatibus & rationibus ac blandimentis potius quàm aſperitatibus debent ad fidem de nouo ſuſcipiendam prouocari , non compelli, ibid.nu.4 198
Iudæi Chriſtiana mancipia habere non debent,ibid.nu.10 198
Iudæi & Sarraceni debent in terris Chriſtianorum uti habitu per quem a Chriſtianis diſcernantur,ib.nu.12 ea.
iudæi tenentur ad decimas prædiales. ibid. num.14 ea.
iudæi qualiter pro exceſſibus puniantur, ibid.num.15 ead.
iudæis non permittitur nouas ſynagogas erigere,de Iudæis,nu.8 198
iudæis non licet in die veneris ſancta oſtia vel feneſtras tenere apertas, ib.nu.9 ea.
¶ iudex exceptionem peremptoriam aptā ad litem conteſtandam conuerſam ad dilatoriam contra reſcriptum admittere non debet in vim dilatoriæ. de reſcript. num.41 5
iudex a ſuperiore delegatus,niſi fuerit peritus recuſari poteſt, ib.nu.55 7
iudex recuſatus licet iuriſdictionem retineat,vt cogere poſſit arbitros eligere, ſecus tamen in iudice a quo fuerit appellatum,& quomodo intelligatur , de appella.nu.23 114
Iudex quibus modis recuſari poſſit.ibid nu. 19.cum ſeq. 113
iudex impetratus an ab impetrante recuſari poſſit,de off.deleg.nu.31 45
iudex recuſari poteſt in cauſa conſimili cū litigatore.de teſtibus,nu.11 97
iudex recuſatus an poſſit præuenire recuſationem,& cauſam alteri delegari, de appellationi.nu.26 114
iudex ordinarius non poteſt cogere hominem non ſuæ iuriſdictionis recipere ſuā commiſſionem,de off.deleg.nu.30 45
iudex ordinarius quis ſit , de offic.ordin.nume.1 47
iudex expenſas habere debet, ibidem nume.10.& 11. 48
iudex eccleſiaſticus ſupplet defectum iudicis laici,ſed nō ecōtra de iudi.nu.16 70
iudex contra contumacem,qui ex eius mādato certo die adeſſe debet, nullo emiſſo edicto procedere poteſt , ut lite non conteſta.nu.9. 78
iudex qui ſententiam pronunciando errauit, an poſſit ſententiam ſuam corrigere,& iterum iudicare , de ſenten.& re iudi.num.6 110
iudex in ſententia omnia ipſum mouentia exprimere non debet,ib.nu.13. 111
iudex litigatori conuiuari non debet,de appell.nu.7 112
iudex auctoritatem præſtare debet facto minoris eo tempore quo non habet curatorem,ne ſede vacan.nu.4 122
iudex ante noctis tenebras iudicare tenetur,ut eccleſiaſti.benefi. ſine dimi.conſe. num.7 124
iudex an ex officio deſcendat ad inquirendum , an aliquo procurante inquiſitionem,an ſit differentia,de accuſat. numero 16 190
iudex inquirens qualiter procedere debeat, ſi nihil probatum ſit aduerſus eum contra quem inquiritur,niſi de ſola fama,ib. num.22 190
iudex cōtra uſurarium manifeſtum,quamuis non accuſetur,procedere debet,de uſuris.nu.11 213
iudicis ordinarij iuriſdictio circa quæ uerſetur,de off.ord.nu.2 49
iudicis officium quid ſit, & in quibus locū habeat,de off.iudi.nu.1 50
iudicis officium quando actioni deſeruiat & loco actionis intentetur, ibidem num. 1.2.& 3. 51
iudicis officium latiſſimum eſt, ibidem numero 4 51
iudicis officium quale eſſe debeat, de iudi. nu.12 70
iudici ordinario ſi ſuperior mandet, ut id faciat , quod alias ex officio ſuo facere poſſet,quando illud exequitur ut delegatus, de off.ordi.nu.15 50
iudices plures cognoſcentes an ſimul in vnam conſonam ſententiam conuenire de-

re debeant. de ſenten. & re iudica. numero 8 110
¶ Iudicium unde dicitur, & quę ſint iudicij partes, de iudiciis. nu. 2 67
Iudicium quibus requiſitis conſtituatur. ib. numero 3 67
Iudicium qualiter finiatur. ib nu. 70 74
Iudicium uniuerſale quid ſit, & quid generale de libelli. obla. nu. 6 74
Iudicium de ſimilibus ad ſimilia idem eſt de ſponſali. nu. 13 164
Iudiciorum ſpecies quot ſunt, de iudici. numero 1 67
¶ Iuramētum calumniæ quid ſit, de iur. cal. numero 1 78
Iuramentum calumniæ quid cōtinere dēat. ibi. numero 2 ead.
Iuramentum calumniæ quando ſit præſtandum. ibi. nu. 3 ea.
Iuramentum de calumnia & iuramentum de malicia, quot modis inter ſe differunt. ibi. nu. 4 ea.
Iuramentum calumniæ in quibus cauſis p̄ſtetur. de iudici. nu. 8 69
Iuramentum calumniæ an præſtari debeat in cauſis ciuilibus & criminalibus, de iuramen. calumniæ. nu. 9 97
Iuramentum calumnię ad quid fuit introductum. ibi. nu. 10 79
Iuramentum calumniæ quare in ſpiritualibus non præſtetur. ib. nu. 12. ea.
Iuramentum calumniæ an exigatur in nunciatione noui operis. de noui oper. nunciatio. nu. 7 223
Iuramentum de ueritate dicenda in quo differat a iuramento de calumnia. de iura. calum. nu. 5 68
Iuramentum deciſorium quādo deferatur. ibi. numero 6 69
Iuramentum præſtare qui debeant. ibid. numero 7 ea.
Iuramentum non uitiat qui in melius illud mutat, de obligatis ad ratiocinia, numero 4 35
Iuramentum quid ſit, & quod iuramētum ſit prohibitum, de iureiur. nu. 1 103
Iuramentum in quibus caſibus non deferatur. ibi. nu. 4 ead.
Iuramentum aſſertorium cui & quando debeat deferri. ibi. nu. 6 104
Iuramentum tres comites habet, ibidem numero 104
Iuramentum quando dicatur illicitum. ibi. numero 11 ead.
Iuramentum de quo in eodem titulo, eſt de veritate. ibi. nu. 15 105
Iuramentum teſtium forma in cauſa inquiſitionis. de accuſa. nu. 20 190
Iuramenti aſſertorij ſpecies quot ſunt, de iureiur. nu. 3 103
Iuramenta illicita & temeraria ſeruari non debent. ibi. nu. 10 104
Cætera uide infra in uer. Iuſiurandum.
¶ Iurans ſoluere ad certum tempus, ſcribere, uel aliud honeſtum opus facere, antequam faciat quod iurauit, poſſit aſſumere ordinem ſacrum, uel religionem intrare, de obligatis ad ratiocinia. numero 3 355
Iurans dare unam ex filiabus ſuis in uxorē alicui, ſi omnes moriantur præter unam, an illam ſolam dare teneatur, de deſponſatio. impub. numero 5 167
Iurans aliquam ducere in uxorem, ſi poſtea uoueat ſimpliciter ſe perpetuam continentiam ſeruaturum, quo aſtringetur iuramento an uoto. qui cleri. uel uouent. numero 9 171
Iurans ſe ſoluturum uſuras poteſtj ſoluere & ſolutum repetere de uſuris. nu. 26 214
Iurans nō repetere uſuras, nec denunciare, an teneatur iuramētum obſeruare. ib. nume. 27 ead.
¶ Iurare debent teſtes dicere ueritatem quā nouerunt. de teſtib. nu. 15 97
¶ Iuriſdictio delegata an extendatur ad alias perſonas. de offic. delega. numero 7 42
Iuriſdictio an poſſit reuocari ante, quàm eā ſubdelegatus admittat. ibidem numero 9 43
Iuriſdictio delegati uſque ad quod tempus duret. ibid. nu. 22 44
Iuriſdictio delegati quot modis prorogetur. ibi. nu. 23. c. 44. & nu. 32 45
Iuriſdictio delegati quando finiatur. ibi. nu. 24. c. 44. & nu. 27 45
Iuriſdictio proregata an ſit ordinaria uel delegata ibidem. nu. 22. 45
Iuriſdictio delegati quod modis finiatur, de offi. lega. nu. 8. 48
Iuriſdictio ordinaria quibus conferatur. de reſtitutio in integrum. nu. 10. 64
Iuriſdictio iudicis ordinarij qualiter impediatur. de offi. ordi nu. 13. 50
Iuriſdictio prædicta qualiter finiatur. ibi. nume. 14 ead.
Iuriſdictioni ordinariæ quę pertineant. ibi. nu. 16. ead.
Iuriſdictionem ordinarima confert conſuetudo. ibi. nu. 2. 49
Iuriſdictionem ordinariam confert Papa vel Princeps. ibi. nu. 3. ead.
Iuriſdictionem quæ literæ conferant. de reſcrip. 54. 6
¶ Iuſiurandum deferre quis poſſit, de iureiuran nu. 5. 6. & 7. 104
Iuſiurandi aliud aſſertorium, aliud promiſſorium. ibi. nu 2. 103
Iuriſiurandi effectus quis ſit. ibi. nu. 8 104
Cætera vide ſupra in uer. Iuramentum.
¶ Ius patronatus quid ſit, ex quibus proueniat. de iure patro. nu 1. 159
Ius patronatus qualiter in alium transferatur. ibi. nu 7. 150
Ius patronatus an tranſferatur in alium ſine auctoritare. ibi. nu. 8. ead.
Ius patronatus an ſit apud quemlibet hæredem in ſolidum quo ad oēs effectus, & qūo intelligatur. ibi. n. 11. & 12. 151
Ius patronatus ex gratia cadit in laico. ibi. nu. 12. ead.
Ius patronatus vtrum ſpectet ad clericum iure eccleſiæ, uel patrimonij ratione, different. ibi. nu. 14. 151
Ius naturale quando proditum, de conſtitutio. nu. 1. 2
Ius quod per poſtulationem acquiratur. de poſtula. prælato. nu. 7. & 10. 9
Ius conferendi deuoluitur ad capitulum, epiſcopo negligente, ſi ad eum ſpectat collatio. de pręben. nu. 6. 119
Ius quod inſtituto acquiratur. de inſtitutio. nu. 5. 212
Ius funerandi quotuplex. de ſepultur. nume. 2. 137
Ius parochiale in quibus conſiſtat. de parochi. nu. 2. 138
Ius publicum auctoritate & vtilitate, pactis priuatoum tolli non poteſt. de priuile. & exceſſi priuilegiato. nu. 6. 224
Ius ſuccedendi extenditur vſque ad decimū gradum legalem. de conſangui. & affi. nu. 6. 177
Iuris præcepta quæ ſint. de conſtitutio. nume. 4. 2
Iuri introducto in fauorem alicuius an poſſit renuntiari, de foro competen. numero 10. 73
Iura omnia ſunt in Pectore Papæ vel principis, de conſtituto. nu. 15. 2
Iura canonica quare ſimoniam & fornicationem proſequātur. de ſimo. nu. 18. 194
Iuſtitia publicæ honeſtatis an ex ſponſalibus oriatur, & quid operetur, & quare ſic vocetur. de ſponſali. nu. 11. 164
Iuſtitia publicæ honeſtatis, quæ olim ex fecundis nuptijs naſcebatur an ſit ſublata. de conſangui. & affi. nu. 16. 197
Iuſtitia ſola publicæ honeſtatis, quæ oritur de ſponſalibus de futuro, an hodie locū habeat, ibi nu. 17 179
Cætera vide ſupra in ver. Affinitas.

L

LAICVS qui omnino ignorat literas, an recipiat caracterem, ſi eum contingerit ordinari. de tempori. ordina. nu. 29. 21
Laicus decimas poſſidere non poteſt. de feudis. nu. 7. 131
Laicus an poſſit ſine peccato decimas percipere. de deci. nu. 13. 140
Laicus an per priuilegium Romanę ſedis poſſit percipere decimas, vel eximi à ſolutione ipſarum. ibi. nu. 144
Laicus ſi detinet decimas nec eccleſia pōt ab eo reuocare, nunquid redimere poſſit ſine periculo ſimoniæ. ib. n. 16. ead.
Laicus non debet ut dominus eccleſiarum hoſpicia pro iure & debito vendicare de immunita. eccle. nu. 16. 161
Laico decedenti ab inteſtato quis ſuccedat de ſucceſſioni. ab inteſt. nu. 2. 137
Laici peccant ſacerdotes à diuinis officijs auocando, ne cleri. vel monachi ſecula-

nego.nu. 8 162

Laici an compelli poſſint ad præſtandum oblationes,de ſimo.nu. 38 195

¶ Lapſus anni an per ſe tantũ efficiat poſſeſſorem verum, aut neceſſarium ſit ſecundum decretum, de eo qui mittit. in poſſeſſio.cau.rei ſeruan.nu 4 90

¶ Lata culpa qualiter prçſumatur.de depo. nu.12 127

¶ Latinorum & deditiorum differentia an hodie ſit ſublata,ſed ſeruis non ordinam. nu. 11 34

¶ Latrones publici, & nocturni depopulatores agrorum an poſſint impune occidi de immu.eccleſia.nu.10 161

¶ Legalis cognatio quotuplex, de cognatio.lega.nu.4 175

¶ Legari an aliquid poſſit eccleſia vacanti,ne ſede vacan.nu.6 122

¶ Legatus quis ſit,de offi.lega.nu.1 47

Legatus an poſſit facere concilium.ibid.nume 5 47

Legatus qualiter ſe habere debeat in legatione.ibid nu.9 48

Legatus tranſmiſſus ex latere Papæ in quibus excedat legatum, qui priuilegio eccleſiæ ſuç fungitur legatione.ibid. numero.10. ead.

Legatus de latere Papæ tranſmiſſus quam prærogatiuã habeat reſpectu alterius legati tranſmiſſi, ſed non de latere tranſmittentis, ibi.nu.11 ead.

Legati officium quid ſit.ibi.nu.4 47

Legati iuriſdictio quandiu duret. ibid. nume.7 48

Legati iuriſdictio quot modis finiatur.ibi. nu.8 ead.

Legati qui de latere Papæ mittuntur, vbi & quando poſſunt abſoluere, & quid de legatis qui de ipſius latere non mittuntur.ibi.nu.3 47

Legati quæ beneficia conferre poſſunt.ibi. nu 6 48

Legatorum triples genus.ibi. nu.2 47

Reliqua inueniẽs infra in ver.Proconſul.

¶ Legitimare non eſt contentioſæ iuriſdictionis ſed voluntariæ, ſicut manumittere, adoptari, & emancipare, qui filij ſint legi.nu.7 182

¶ Legitimatus à Papa an admittatur ad omnia, ad quæ admittuntur alij legitimati. ibi.nu.6 181

Legitimatus ſimpliciter à Papa & in forma communi,an videatur legitimatus ad dignitates ibi nu.8 182

Legitimatus à Papa ad dignitates,an de epiſcopali intelligatur. ibi.nu.9 ead.

¶ Leno quis dicatur, de adulter.nu. 8 208

¶ Leproſi an teneantur dare decimas.de decimis.nu.7 140

¶ Legis Aquiliæ in primo capite quare maior ſit æſtimatio quàm in ſecundo. de iniuriis.nu.10 228

Leges & conſtitutiones futuris dant formã negotiis, non ad præterita reuocantur. de conſangui.& affi.nu.4. 177

¶ Libellus quid ſit, & quotuplex, de libelli obla.nu.1 73

Libellus an in omnibus cauſis requiratur. ibid.nu.2 ead.

Libellus conuentionalis quid continere debeat,ibid.nu.3 ead.

Libellus diem dati libelli continere debet, ibid.nu.9 74

Libellus accuſatoris reuocari poteſt.ibi.nume 8 74

Libellus accuſationis qualiter debeat concipi.ibi.nu.10 ead.

Libellus an ſemper ſit neceſſarius in accuſationibus.de accuſatio.nu.7 189

Libellus appellationis qualiter concipiatur.de appella.nu.12 112

Libelli effectus.libelli oblatio.nu.7 74

Libellum quis porrigere dent.ibi.nu.7 74

Cætera vide infra in ver.Plura.

¶ Liberi vnde dicantur. de natis ex libero Vent.nu. 173

Liberi qui ſint,ibi.nu.2 ead.

Liberorum eſt prima ſucceſſio.de dona.inter vir.& vxor.nu.12 186

Liberorum nomine omnes deſcendẽtes, & parentum nomine omnes aſcendentes in infinitum intelliguntur. de his qui filios occi.nu.1 202

¶ Libertas qd ſit de natis ex libero Vent.nume.1 173

¶ Liberti eccleſiæ propter operas nõ præſtitas in ſeruitutem reuocantur. de ferinis non ordinan. nu.3 33

¶ Ligatus pro pluribus exceſſibus una ſentẽtia, ſi in abſolutione omnes exceſſus nõ exprimit, nunquid ſit abſolutus. de ſenten.excom.nu.22 237

¶ Limites & cenſus qualiter probentur. de proba.nu. 15 96

¶ Linea quid ſit, & quid ſit gradus. de conſangui.& affi.nu.9 177

¶ Lis quando pendere dicatur. ut lite pen. nihil innoue.nu.1. 91

Lite pendente nihil eſt innouandum in præiudicium alicuius.ibi.nu.2 91

Litis conteſtatio quid ſit,& qualiter fiat, de lit.conteſt.nu.1.2.& 3. 75

Litis conteſtatio quid operetur.ib.nu.4. 76

Litis conteſtatio an fiat per exceptionẽ peremptoriam. de exceptio. nu.6 106

Lite non conteſtata regulariter non proceditur ad teſtium receptionem, uel ad ſnĩam diffinitiuam, & qñ. ut lite non conteſta.non procedat,& c.nu.1.& 2. 76

Reliqua uide infra in uer.Plura.

¶ Literæ impetratæ ſeriem facti non continentes an ualeant, & quid ſi non contineant litem eſſe motam,& ſi non fiat mẽtio de diſpenſatione. de reſcript. numero 35.& 36. 5

Literæ de beneficio an debeant pleniſſimè interpretari.ibi.nu. 47 6

Literæ qñ dicantur continere ius commune.ibi.nu. 59 7

Literæ quæ continent gratiam quæ ſint ibi. nu.60 ead.

Literæ executoriæ quæ dicantur. ibidem nume.56 7

Literæ ſi obtentæ ſunt contra vſurarium,& is re integra moritur, an poſſit eius hæres per eas literas conueniri,de vſuris.nume. 25 214

Literæ quæ dicantur falſæ & quæ falſatæ.de cri.falſi.nu.13 216

Literis epiſcopi an ſit credendum, & an literis abbatis,conuentus & capituli, de ꝓbatio.nu.16 96

Literas diuerſas ſi diuerſi impetrant, ſuper diuerſis & contra diuerſos, an talis diuerſitas noceat,de reſcrip.nu. 30 5

Literas impetrans per ſurreptionem qualiter puniatur.ibi. nu. 62 7

¶ Litigioſus ex quibus cauſis prohibetur ordinari.de tempori.ordi.nu. 48 23

¶ Locari militibus prædia non poſſunt, & quando monachis.de loca.nu. 4 129

Locari quæ pñt,& quæ non.ibi.nu.7 129

Locari an poſſit eccleſia,præbenda uel beneficium aliquod in perpetuum, uel ultra tempus uitæ locantis. ne prælati uices ſuas.nu. 4 & 5 196

¶ locatio quid ſit, & quid conductio. de loca. nu. 1 129

Locatio & conductio qualiter contrahatur. ibi.nu.3 ead.

Locatio poteſt fieri in perpetuum & ad tempus.ibi.nu.5 129

Locationis merces & penſio quo tempore ſit ſoluenda.ibi.nu.9 ead.

Locator quis dicatur ibi.nu. 2 129

¶ Ludouicus Rex Francorum prædeceſſor Pipini patris Caroli quare fuerit depoſitus,de hæreti.nu. 13 200

M

MACEDONIANI & Velleiani priuilegium an per pactum tollatur, de priuilegi. & exceſſi. priuilegiato nume.7 224

¶ Machinatio qualiter committatur,de dolo.nu. 3 88

¶ Maior pars quæ dicatur, & quando præualeat quod à maiori parte capituli ſit, de his quæ fiunt a maio. par. cap. numero 1.& 2 123

¶ Maioriras quotuplex ſit in eccleſia.de offi.archidia. nu. 3 38

Maioritas quibus ex cauſis inter clericos conſideratur, de maiorita. & obedien.nume.1 52

¶ Maledicens quis dicatur, de cleri.maledi.nu.1 219

Malitia ſupplet ætatem,de deſponſa.impube.nu.4 166

¶ Mala de prælato audiens non facile credere debet de tempori.ordinatio.& qualita.ordinan.nu.14 18

Male quæ proueniant ex ſubtractione decimarum,de decim.nu.23 141

¶ Mandans manus violentas inijci in clericum, ſi pœnitet ante manus iniectionem,

nē, an ſecuta manus iniectione, incidat mandator in Canonem. Et quid ſi mandator moriatur ante manus iniectionē. de ſenten.excomunica.n.46.47. 139
¶ Mandator uide ſupra in uer. Mandans.
¶ Mandatum quibus modis expiret, de offi. delega.nu. 25. 45
Mandatum quare dicatur reale, & qñ in ſucceſſorem transferatur.ibi.nu. 29. 45
Mandatum procuratorium ut legaliter fiat quę requirantur, de procuratori.nu.4 58
Mandatum procuratorium quādo finiatur. ibi.nu. 20 60
Mandatum ſpeciale in quibus negocijs requiritur.ibi.nu.57 7
Mandati fines quando dicantur excedi, de reſcrip.nu 57 7
Mandato oneroſo ſuperioris an ſit parendum, de maio. & obedien. nu. 7 52
¶ Manifeſtum coniugium præiudicat clandeſtino.de clandeſti.deſponſatio. numero. 8 169
¶ Manumiſſio quid ſit, & vnde originem habuit. de ſer.non ordi.nu.8 34
Manumiſſio quot modis fiat. ibidem numero.10 ead.
Manumittere quis poſſit.ibi. nu.9 ead.
¶ Manus violentas qui ſibi intulit, promoueri non poteſt, & promotus deijcitur. de corpore uitiat. nu. 7 37
Manus uiolentas inijciens in clericum an ſemper incidat in excomunicationē de ſenten excommunica.nu.4 5.6 234
Manus uiolentas inijciēs in clericum quot. offendat, & quomodo læſo ſatisfieri debeat, ibi.nu. 49 239
Manuum iniectionem in clericū ratam habens an incidat in Canonem. ibid. numе.48 229
¶ Maria virgo Beatiſſima licet dignior & excellentior fuerit omnibus apoſtolis, non tamen illi dominus claues regni cœlorum commiſit.de æta.& quali. ordinā. nu.9 27
¶ Maritus dotem lucratur, & uxor donatio tionem propter nuptias ex pacto conuēto. de donatio. inter vir. & vxor. numero 14 186
Maritus an impenſas in rebus dotalibus factas repetat.ibi.nu. 21 187
Maritus in dote reddenda non condemnatur niſi inquantum facere poteſt.ibid numе. 22 ead.
Maritus qui uxorem de adulterio accuſauit, & pendente accuſatione, illi petenti reddit debitum, an promoueri prohibeatur.de biga.nu 9 37
Maritus an teneatur reddere debitum vxori pendente accuſatione de adulterio. de diuorti.nu. 5 184
Maritus an poſt ſententiam diuortij poſſit adulteram ſibi recōciliare in uitam. ibi. nu.6 ead.
Maritus in accuſatione adulterij vxoris deficiens in probando, tenetur ad talionē. de adulter.nu. 10 28
Mariti ius de accuſando, de adulterio in quibus conſiſtat, qui matrimo. accuſa. poſſ. nu. 6 183
Mater an & quādo ſit idonea teſtis pro filio, uel è contra.de teſti. nu.12 97
¶ Matrimonium ſpirituale fortius, eſt carnali.de electio.nu. 3 10
Mamatrimonium ſpirituale eſt inchoatum ante confirmationem, non tamen eſt ratum.ibi.nu. 21 12
Matrimonium quòd in eo attendatur duplex ſacramentum, & quomodo intelligatur.de bigamis.nu.2 36
Matrimonium contrahens cum uidua, nudatur omni priuilegio eccleſiaſticæ dignitatis, de bigamis.nu. 10 37
Matrimonium contractum per reuocatum à religione poſt mortem reuocatis an ualeat.de conuerſa.coniugator.n.3. 144
Matrimonium an in dubio præſumatur, & ſtetur ſacrameuto uiri, de presbytero nō baptiza.nu.6 158
Matrimonium inter abſentes contrahi poteſt.de ſponſali. nu. 3 163
Matrimonium quando contrahi poſſit. ibi. nu.8 164
Matrimonium quando ſit.ibi.nu. 14 164
Matrimonium non poteſt ad tempus contrahi ibi.nu. 15 165
Matrimonium dicitur, matris officium, & quare magis a matre quàm a patre denominetur. ibi. nu. 16 ead.
Matrimonium ex inhoneſta cauſa contractum an teneat.ibi. nu. 19 ead.
Matrimonium qualiter contrahatur, & per quos ibi. nu.22.& 23 165
Matrimonium non conſumatum quando poſſit ſeparari ibid.nu.25 ead.
Matrimonium aliud verū aliud præſumptum.ibi nu.26 ead.
Matrimoniū an ſine dote valeat.de cladeſti. deſponſa.nu.4 168
Matrimonium an ſit ualidum, ſi quis dicat mulieri, iuro tibi, vel promitto, quod habebo te pro legitima vxore. ibidē numero 6 168
Matrimonium an teneat cum ea, quam quis cognouit viuente legitima vxore, & è conuerſo, & quando, de eo qui duxit in matri. quam polluti per adult. numero 1. 171
Matrimonium non diſſoluitur per ſuperuenientem lepram, vel infirmitatem, vel affinitatem. de coniu. lepro. numero 1 172
Matrimonium an per ſeruum contrahi poſſit, & cum quia. de coniugio ſeruo numero 1 172
Matrimonium a ſeparetur ſi liber ignoranter cū ancilla contraxerit.ibi.nu. 173
Matrimonium contractum per ſeruum cum libera, qui putabat tam eſſe ſeruatur, an teneat. ibi.nu 6 ea.
Matrimonium an ſit ſeparandum ſi ſeruus intendens contrahere cum libera, cum ancilla contrahit.ibi.nu.7 ead.
Matrimonium a ſeparetur, ſi ſeruus contraxit cum ancilla ignoranter, & ex quo ſciuit, conſenſit.ibi.nu. 8 173
Matrimonium contractum cum ancilla ignoranter quę tādem manumittitur viro ignorante mutationem ſtatus mulieris an teneat.ibi.nu.9 ead.
Matrimonium olim in ſeptimo gradu contractum, an legitimetur hodie per iura conſilij gñalis ſecundum quæ licet contrahere in quarto gradu de conſangui.& affinita.nu.3. 177
Matrimonium inter ſupraſcriptos ſeparatim an poſſit denuo contrahi. ibidem nume.5 ead.
Matrimonium poteſt contrahi vltra quartum gradum, vltra quem non eſt gradus quo ad ius matrimonij, ſecus quo ad ius ſucceſſionis.ibi.nu.6 177
Matrimonium contractum in ſecundo genere affinitatis, nunquid ſtare vel ſeparari debeat, & an iſti ſeparati poſſunt iterum matrimonialiter copulari ibid.numero 13 178
Matrimonium quod ſemel tenuit, nulla infirmitate vel maleficio vel impedimento ſuperueniente reſcinditur.de frigi. & malefi.nu.4 180
Matrimonium propter artationem ſeparatum, an ſit re integrandum, ſi alter ſeras reſerat.ibi.nu.11 180
Matrimonium quando interdicat eccleſia, & quare. de matri. contra. cont. interdi. eccle.nu.2.c.3 76.& nu.3 181
Matrimonium accuſare qui poſſunt. qui matrimonio.accu.po.nu. 2 182
Matrimonium quod ſemel tenuit, conſumatum non dirimitur niſi morte, de diuorti.nu. 3 184
Matrimonium quando dicatur claudicare. ibi.nu.9 18[illegible]
Matrimonium aliud initiatum, aliud ratū, aliud conſumatum. ibidem numero 12 185
Matrimonium contrahere non debet aliquis vel aliqua, niſi certum ſit de morte primi mariti. de ſecund. nupti. numero 7 188
Matrimonium uel ſponſalia an inducantur per ſubarrationem.de deſponſa.impube. nu 6.cum ſeq. 166
Matrimonij cauſæ principales quæ ſint. de ſponſali.nu. 18 165
Matrimonij tria ſunt bona. quæ alibi appellantur ſubſtantialia.ib.nu.20 ea. & de frigi.& maleficia nu.6. 180
Matrimonij quæ ſunt impedimenta. de ſpōſal.nume.21.car.165.& de frigi.& malefi. nu.1 179
Matrimonia reguntur iure poli, non iure fori.de ſecun.nuptijs.nu.5 189
Matrimonia cōtrahi quę crimina impediāt, de eo qui dux in matri.quam polluit per adulter.nu.3. 172

Matri-

Matrimo-

Matrimonium clandeſtinum interdicitur ſed contractum tenet, de matrimo. cont. contra interdi.eccl.nu.4 181
Matrimonia clandeſtina dicuntur duobus modis, de clandeſt.deſpon.nu.1 168
Matrimonia clandeſtina an teneant.ibid.
Matrimonia clandeſtina quare prohibeantur, & quæ ſolemnitates requirantur, ibi. num 3 ea.
Cætera uide infra in ver. Sponſalia. & in uer Sponſus.
¶Mediatores ſimoniæ, ſimoniaci ſunt & infames, nec ad teſtimonium admittuntur. de ſimo.nu.42 196
¶Membrum magnũ quod dicatur, de corpo.uitiat.nu.3 36
¶Mendacium quid ſit, & quomodo committatur fallacia, de dolo & contum.numero 2 88
¶Mentecaptus à teſtimonio repellitur. de teſtib.nu.5 96
¶Merces & penſio locationis quo tempore ſit ſoluenda.de loca.nu.9 129
Merces quæ prohibitæ ſunt, quæ ad ſarracenos nullo tempore deferri poſſunt, de iudæis & ſarracen.nu.21 199
¶Metropolitanus quilibet defert mitrã & anulum paſtoralẽ, de vſu pallij nu.6 15
Metropolitanus an ſit iudex ordinarius in tota ſua prouincia. de offi. ordin. numero 6 49
Metropolitani vbi conſecrari debeant, de æta.& quali.ordi.nu.3 26
¶Metus quid ſit, & qualiter diſtinguatur, de his quæ vi metusue cauſa.nu.2. 61
Metus an & quando excuſet, ibidem numero 3 61
Mẽtum paſſo quę actio detur pro rebus traditis, ibid.num.6 62
Metus geſta quæ ſint, quæ ipſo iure non valent, ibid.nu.5 61
¶Miles delinquens an ad magiſtrum ſuum remitti debeat, de foro comp.nu 18. 73
Milites euntes ad torneamenta animo pugnandi, qui non occidunt nec percutiũt, an promoueri poſſunt, de torneament. num.6 206
Quid de his qui aliis bellis interſunt, nec tamen occidunt vel mutilant, ibidem.
¶Minor uel eccleſia an poſſit petere reſtitutionem à ſententia, de reſtitutio.in integ. num.5 63
Minor an ad teſtimonium admittatur, de teſtib.num 4 96
¶Minores an poſſint ubique celebrare, de priuilegi.& exceſſi. priuilegiato. numero 14 225
¶Miraculum ad hoc ut dicatur, quæ requirantur, de reliq. & venera.ſancto. numero 3 158
¶Miſſa an ſit de ſubſtantia ordinum, de æta.& qual.ordinan.nu.6 27
Miſſa quando celebrari poſsit, de celebra. miſſa.nu.2. 154
Miſſam ſolus ſacerdos cantare poteſt, & quæ ſeruari debeant in miſſæ celebratione, ib.nu.1 ead.
Miſſam vnam tantum cantare debet ſacerdos, ibi.nu.4 ead.
Miſſam cantare poteſt quilibet peccator præter ſimoniacum, de ſimo.nu.17 294
Miſſam celebrans debet habere ſocium qui ei reſpondeat, de celebratio. miſſa. num.5. 154
Miſſam celebrans non ieiuno ſtomacho cõficit, ibid.nu.9 155
In Miſſa decem ſunt præfationes. ibidem num.10 ead.
¶Miſſio in poſſeſſionem non fit cum agitur inter duos de prælatura, licet contra electum cõtumacem procedatur, & quare.de iudi.nu.4 68
¶Miſſus in poſſeſsionem quid iuris conſequatur tã in perſonali quàm in reali, de iudi.nu.5.& 6.c.69.& de eo qui mittit. in poſſeſsio.cau.rei ſeruan.nu.1 90
Miſſus in poſſeſsionem qualiter ſuccurratur ſi non poſsit nanciſci poſſeſsionem propter dolum vel potentiam partis aduerſæ.de dolo & contu.nu.10 89
¶Mitram & anulum paſtoralem ubique defert quilibet metropolitanus, de uſu pallij.nu.6 15
¶Modica quantitas pro re ſpirituali ex parte data, an inducat ſimoniam, de ſimonia.nu.8 193
¶Modus in exequendo quomodo excedatur, de offi.deleg.nu.3 42

¶Monacha. Vide infra in verſi. Monachus. ver.ui.
¶Monachalem habitũ per annum geſtans compellitur monaſterio profiteri. de regulari.nu 11 142
Monachus an potius abbati quàm epiſcopo obedire debeat. de maiorita. & obedien. nu.6.& 9 52
Monachus cui commiſſa eſt cura eccleſiæ ſecularis an abſoluatur ab obedientia abbatis.de ſtatu monacho.nu.4 147
Monachus in fuga conſtitutus cui acquirat, de apoſtatis.nu 9 201
Monachus fugitiuus ſi ſecudò ingrediatur monaſterium quæſita vacationis tempore cui acquirat.ibi.nu.10 ead.
Monachus fugitiuus in monaſterio deductus, habitum abiectum reaſſumere volens, qualiter puniatur ibi.nu 12 202
Monachus vel monacha licet pluries delinquat, eius abbas cõpellitur ipſum recipere.ibi.nu.13 ead.
Monachum fugitiuum quando monaſteriũ teneatur recipere.ibi.nu.11. 202
Monachi & regulares magis ſunt aſtricti obedire ſuo abbati vel priori, quàm clerici ſeculares ſuo epiſcopo.de maio.& obedi.nu.10 53
Monachi quando poſſint aduocare, & canonici regulares, de poſtulan. nu 3 56
Monachi & canonici regulares qualiter debeant uiuere.de ſtatu monacho.numero 1 147
Monachi an poſſint habere peculium. ibid.
Monachi an poſſint præfici eccleſijs parochialibus.ibi.nu.2 ead.
Monachi tranſeuntes ad prælaturas ſeculares à quibus abſoluantur. ibidem numero.3.& 4 ead.
Monachi in quo conueniant cum canonicis regularibus, & in quo differant.ibi.numero.5 147
Monachi & alij religioſi quid iuris habeant in capellis monachorum. de capell. monacho.nu.1 149
Monachi non ſuo nomine ſed eccleſiæ vel monaſterij, prædia laicorum ad firmam conducere poſſunt, ne cleri vel.mona.ſecula.nego.ſe immiſce.nu.7 165
monachorum viſitatio qualiter fieri debeat. de ſta.monacho.nu.6 147
monachis quæ negotia interdicantur.ne cleri.vel mona. ſeculari. nego.ſe immiſce. nu.1 162
monachis quæ negotia non ſint interdicta. ibi.nu.3 ead.
Cætera vide infra in ver.Templarij.
¶ monaſterium intrare an poſſit alter coniugum poſt copulam carnalem altero inuito.de conuerſio.coniugato nu. 2 143
monaſterium ſi alteri monaſterio vnitur epiſcopo ignorante, an valeat vnio. de religio.domi.nu 4 148
¶ mora in iudicijs & compromiſſis. purgatur lite non conteſta nu.5 77
¶ mortuo in torneamentis an ſit deneganda pœnitentia, vel eccleſiaſtica ſepultura de torneamen. nu. 4 206
¶ mox fieri quando quis dicatur.de electio nu 11 18
¶ mulier ordinata caracterem non recipit. de æta.& quali.ordi.nu.8 27
mulier prægnans ſi eſt ſepulta in eccleſia, nunquid poſſit conſecrari ea non abiecta de conſecra.eccle.nu.10 254
mulier quæ cum alio nupſit putans virum ſuum mortuum eſſe, illo redeunte, ad priorem redire tenetur. de ſecun. nupti. nu.8 188
mulier an poſſit marito obijcere lenociniũ. de adulter.nu.7 208
mulier ab alio quàm à viro ſuo cognita, in in quibus caſibus non committat adulterium ibi.nu.11 ead.
mulier an excuſetur à fornicatione neceſſitate famis commiſſa de furt. numero.10 211
muliere ad iudicium reclamante, & dicente virum frigidum & maleficiatum, & viro hoc confitente, an ſit diſſoluendum matrimonium de frigi.& maleficia. numero.10 180
mulieres quæ permitantur cum clericis cohabitare, & quæ prohibeantur de cohabita.clerico.& mulie.nu. 1 117
mulieres poſt partum an hodie debeant ceſſare ab ingreſſu eccleſiarum vſque ad tempus purificationis. de purifica.

poſt pat.nu 1 160
Mul‹ie›ribus quæ ſint prohibita.de æta.& qualita.ordinan.nu.8 27
¶ Munus aliud ab obſequi, aliud a manu, aliud a lingua, de ſimonia.nu.3 192
Cætera vide ſupra in ver.Caſus.
¶ Mutilatus quis dicatur,& quis debilitatus de corpo.vitia.nu 2. 36
Mutilatus in membris an valeat ad clerum admitti, ibi.nu 4. ead.
¶ Mutuum quid ſit.de vſuris nu 2. 212
Mutuum in quibus contrahatur. ibidem num.5. ea.

N

NAues quomodo dicantur refici & eædem ſint, de eccle.ædif.nu.9 160
¶ Neceſſitas an excuſet a furto. de furt.numero 9 211
¶ Negatiua an & quando, & a quo probari poſſit.de probat.nu.3.& 4. 94
¶ Negligentia quid ſit,& qualiter puniatur, de ſupplen.negli.præla.nu 1. 16
Negligentia per quem ſuppleri poſſit. ibid. num. 2 16
Negligentia ſiue mora an purgetur.ibidem. num.3 ead.
¶ Negotia ſecularia quæ dicantur, & vnde dicatur negociom, ne clerici, vel mona. ſeculari. negoci. numero 1.& 2. cum ſequen. 162
Negotiorum merita partium aſſertione pandunter, de reſtitutio. in integrum. numero 7 63
¶ Neophiti qui dicantur, & quare prohibeantur ordinari. de tempo.ordinan.numero 53 23
Neophiti poſſunt & debent recipere minores ordines. Sed non ſacros. ibidem, numero 54 ea.
¶ Nocturni depopulatores agrorum & publici latrones an poſſint impune occidi. de immu.eccl.nu.10 161
¶ Nomina quare ſunt inuenta.de verbo.ſig. num. 3 240
¶ Nominatio in ſcrutinio nullum ius acquiritur ante publicationem de poſtulatio.prælat.nu.11. 10
¶ Non ordinatus celebrans an conficiat. de cleri non ordi.nu. 1 221
Non ordinatus an poſſit baptizare. ibid.nume.2 ead.
¶ Notorium iuris quotuplex ſit. de cohabita.clerico & mulie.nu.7 160
Cætera inuenies infra in ver. Ordo.
¶ Nouum opus quando fieri dicatur.de eccle.ædifi.nu.8 160
Nouum opus facere quid ſit de noui oper. nuncia.nu.1 223
¶ Nuncians quid demonſtrare habeat. ibi. nume.8 223
Nuncians nomine alieno ad quid teneatur. ibi.nu 9. ead.
Nunciare nouum opus quid ſit.ibi.nu. 2. ea.
Nunciatio noui operis an fieri debeat ibi. nu. 4 223.
Nunciatio facta ad locum nomine in ædificio exiſtente, an teneat. ibidem.numero.5 ead.
Nunciatio noui operis facta domino non tamen in opere an valeat, ibidem. numero.6 ead.
Nunciatio quot modis fiat. ibidem numero.10 223
Nunciationis effectus quis ſit ibidem numero.11 ead.
¶ Nuptiæ quæ dicantur.de ſponſalibus numero 14 164
Nuptiæ ſecundæ an licitè contrahantur, de ſecun.nupti.nu.1 187
Nuptiæ ſecundæ contrahi non debent, niſi certum ſit de morte primi mariti, uel prime uxoris.ibi.nu.7 188

O

OBedientia in quibus conſiſtat. de magioritate & obedientia numero.2 52
Obedire ſuperiori quando liceat. ibid. nume.3 ead.
Et quid ſi ſubditus dubitet an ſit licitum vel non, quod à ſuperiore mandatur. ibi. nu.4 ead.
Et quid ſi vnus habeat duos iudices, & vnus præcipiat vnum, & alter contrarium cui magis obedire teneatur, ib. nume.5 ead.
¶ Oblationes an neceſſario ſint ſoluendæ parochiali ſacerdoti de parochia. & alie.

pa-

parochi nu.2 138
Oblationes quæ dicantur, & qualiter diuidendæ ſint.de deci.nu. 26 142
¶ Obſequium ſpirituale an poſſit ſine vitio preſtari. & pacto. de ſimonia. numero 6 193
¶ Occultus fornicator ſuſpenſus eſt quo ad ſe‹c›ta & occultus ſimoniacus. de cohabita.clerico.& mulie.6 117
¶ Oculum vnum alio habens groſſiorem, vel vtrunq; eminentem promoueri poteſt de corpore vitiat. nu. 6 38
¶ Oeconomi confeſſio an præiudicet. de confeſſis nu. 5 93
¶ Cætera vide infra in ver.Procurator.
¶ Offerens ſe probaturum per teſtes vel inſtrumenta, an ad poſitiones redire poſſit. de iudici.nu.10 70
¶ Officiales epiſcoporum an ſit ordinarij vel delegati.de offi. vica.nu.2 40
¶ Officium archidiaconi quod ſit de offi. archidia.nu.4 38
Officium prælati vel ordinarij iudicis quale ſit.de offi.ordi.nu.8 49
Officium iudicis in contumacem ante litis conſtationem, & poſt litis conteſtationem. vt lite non conte.nu.3 77
Cætera vide ſupra in ver.Iudicis officium.
Officio ſacriſtæ quæ competant. de offi. ſacri. nu.3 40
Officia & dignitates melioribus dandæ ſunt.ibi.nu.6 ea.
Officiã adiuina qualiter dici debeãt,& quis modus in eis ſit ſeruandus, de celebra. miſſa.nu.17 155
¶ Onera quæ impoſita ſunt rebus ante, quã res ad eccleſiam perueniant, ſubit eccleſia.de immuni.eccle. nu.6 161
¶ Orandum non eſt pro occiſis in furto. de furt.nu.7 210
¶ Oratorium quid ſit, & an oratoria dicantur loca religioſa, de religio.dom. numero 1 148
¶ Ordinandus ſine crimie eſſe debet.de reſcript.nu 9 4
Ordinandus qualis eſſe debeat, de tempori. ordina nu. 16.car.19. & nu. 20. 21. & 26. car.20.nu.27 29 & 30. car. 21. nu. 33. & 38.car.22.nu.44. & nu 48. 49.& 50 c.23.& nu. 57 23
Ordinandus ſi tempore ſuæ ordinationis ſuum prodat impedimentum, & nihilominus ordinator non intendens diſpenſare ipſum ordinet, an detecto poſtea impedimento, ipſe ordinandus ſit deponendus.ibi. nu. 60 24
Ordinãdorum examinatio per quos fienda ſit.ibi.nu.56 24
Ordinandorum ætas & qualitas. de ęta.& qualita.ordinan nu.1 26
¶ Ordinari an poſſit ſeruus, de ſer.non ordinan.nu.1 33
Ordinari an poſſit quilibet manumiſſus.ibi. nu.3 ea
Ordinari an poſſint filij presbyterorum, & cauſa prohibitionis eſt triplex, de filijs presbyte.ordi.nu. 1.cum ſeq. 30
Ordinari quis non debet ſine examinatione. de confeſſis.nu.3 93
Ordinari furtiuè qualiter quis dicatur. de eo qui furtiuè ordi. ſuſce.nu. 1 221
¶ Cætera habes infra in ver.Subditus.
Ordinarius an poſſit cogere hominem non ſuæ iuriſdictionis recipere ſuam cõmiſſionem, de offi.deleg.nu.39 46
Ordinarij adminiſtrationem non habentes qui dicantur, de reſt.in integ. nu. 8. 64
¶ Ordinatus ſine examinatione an ſit deponendus.de tempo ordi.nu.59. 24
Ordinatus comperiens ſe non baptizatur, an debeat batizari,& iterum ordinari.de presby non baptiza.nu.3 158
Ordinatus per ſimoniam an poſſit contrahere qui cleri.vel vo.nu.5 171
Ordinati ab epiſcopo alieno ſine licentia proprij epĩ, an recipiant ordinis executionem.de æta.& quali.ordi.nu. 13. 28
Reliqua vide ſupra in ver. Non ordinatus.
¶ Ordo verborum an ſit de ſubſtantia baptiſmi.de baptiſ. nu. 8 156
Ordo eſt ordinem nõ ſeruare in notorijs de accuſa.nu 9 189
Ordo iudiciarius nõ ſeruatur nec accuſator requiritur in notorijs.ibi. nu 8. ea.
¶ Ordinem an recipiat qui coactus ordinatur.de æta. & quali.nu. 11 28
Quid ſi clericus vult promoueri, & petit ſe ordinari, prælatu aũt renuẽte.ib.n.12. 28

Ordinem

Ordinem ſi quis furtiuè ſuſceperit, an in tali ordine miniſtrare poſſit, & quid ſi quis promoueatur eodem die ad minores & ad ſacrum, de eo qui furti. ordi. ſuſce. nu. 1. & 2 231
Ordines omnes an quis poſſit eodem tempore ſuſcipere. ibi. nu. 3 222
Ordines ſacri quando conferri poſſint, & debent. de tempo. ord. nu. 1 18
Ordines ſacros cõferre qui poſſint. ibid. nume. 7 18
Ordines minores omnes an & quando poſſunt ſimul conferri eidem. ibid. numero. 57 24
Ordines ſacri quare die Sabbati tantum conferantur. ibi. nu. 54 ead.
Ordines minores à quibus conferantur. de ordi. ab epiſco. qui epiſco. reſigna. nume. 2 25
Ordines quot ſunt. ibid. nu. 3 ead.
Ordines qui recipiunt ignoranter ab excõmunicatis, cum talibus poteſt diſpenſari per ſuos epiſcopos. ibi. nume. 4. 26
Ordinum collatio facta non baptizato an valeat. de presbyt. non bapti. numero 1 330
Et quid iuris cum quis credit ſe baptizatū, cum in ueritate non ſit. ibi. nume. 2. ea.
Ordinum & baptiſmi reiteratio an fieri debeat, quando de ordine & baptiſmo dubitatur. ibi. numero. 4 158
Cætera vide infra in ver. Sciens. & in ver. Subditus.

P

PACTVM quid ſit. de pactis. numero 1 54
Pactum vnde dicitur. ib. nu. 2 ead.
Pactum nudum quid ſit, & quot modis veſtiatur. ibi. nume. 7 55
Pactum non ſeruantis pœna. ibi. nu. 8 55
Pactum omne an ſit ſeruandū ibi. n. 9 ead.
Pactum de lucrando dotē quando locum habeat, de dona. inter vir. & vxor. numero 15 186
Pactum in traditione rei propriæ apponere licet, de ſimo. nu. 25 195
Pactorum quot ſpecies ſunt, de pact. numero 3 54
Pactorum diuiſiones duæ ſunt. ib. nu. 4 ea.
Pactorum vires an porrigantur ad alias perſonas. ib. nu. 5 54
Pactorum effectus quis ſit. nu. 6 ead.
¶ Paganus baptizatus an remaneat ſeruus de iudæis. nu. 20 199
¶ Pallę altarium & veſtimenta clericorum ſordida qualiter lauari debeāt, de cuſtod. Eucha. nu. 4 158
¶ Pallium quid ſit, de vſu pallij. nu. 1 15
Pallium cui, & ſub qua forma verborū cõceditur ib. nu. 2. ead. & nu. 4 15
Pallio quibus in locis & temporibus vtendum ſit. ibid. nu. 4 15
¶ Papa an ſit maior Paulo in adminiſtratione, de reſcrip. nu. 10 4
Papa eſt loco Petri & Chriſti vicarius. ibi. nu. 11 ead.
Papa an poſſit diſpenſare de dandis temporalibus pro ſpiritualibus, ibi. nu. 12. 4
Papa qñ ſit conſulendus. ibi. nu. 16. 4
Papa qualiter eligatur, de electio numero 13. 11
Papa ab epiſcopo Hoſtienſe conſecratur. ibi. nu. 26. c. 29. & de æta. & quali. ordinan. nu. 3 26
Papa ſi alicui mandat conferri præbendā ſi qua vacat, & epiſcopus vel canonici, ad quos ſpectat collatio, de mandato ſcientes alteri conferunt, an ille pro quo ſcriptum eſt, ius in illa præbenda habeat, de præben. nu. 15. 120
Papa ſolus poteſt concedere non vacantes eccleſias. de conceſſio. preben. numero 2 119
Papa accuſari non poteſt, de accuſa. numero. 4 189
Papa & imperator ſunt ſupra ius, & legibus ſunt ſoluti, de accuſa. nu. 4 ead.
Papa ſuperiorem non habet niſi ſolum Deum. ibid.
Papa ſi mandet alicui vt excommunicet, an & abſoluere poſſit. de ſenten. excommunica. nu. 10 235
¶ Parapherna quid ſit, & vnde dicatur, de dona. inter vir. & vxo. nu. 16 186
Paraphernalia priuilegium habet ſicut dos, ibidem.
¶ Parentes an admittantur ad teſtificandum in queſtione matrimoniali. qui matrimo. accuſa. poſſ. nu. 5 183
parentes ad quorum latus filij reperiuntur oppreſſi, qualiter & quando puniantur. de his qui fili. occi. nu. 3. 202
& num 4 203
parentes an poſſint licite participare filijs excommunicatis, & domini familiarib. ſuis. de ſent. excom. nu. 31 237
parentum nomine omnes aſcendentes, liberorum uerò omnes deſcendentes in infinitum intelliguntur. de his qui fili. occi. num. 1 202
¶ parochia quid ſit, & in quibus ius parochiale conſiſtat, de parochi. nu. 1 138
¶ parochianus transferens domicilium ad aliam parochiam cui ſubijci debeat. ibi. nu. 3 ead.
¶ pars maior, uide ſup. in uer. maior pars.
¶ partus ſequitur uentrem quo ad ſtatum & libertatem, ac ſeruitutem non quo ad honores & familiam. de ſeruis non ordi. num. 12. car. 34. & de natis ex libe. uent. num. 3 173
¶ parum eſt iura eſſe, niſi ſint qui iura regant, de poſtu præla. nu. 1 8
¶ paruulus baptizatur licet ab infideli offeratur. de baptiſ. nu. 10 156
paruuli an obligentur in baptiſmo. ibi. nume. 23 157
¶ pater iniuriam illatam filio remittere poteſt, de treu. & pa. nu. 8 53
pater & mater an & quando ſint idonei teſtes pro filiis uel e contra. de teſtib. nume ro 12 97
pater ob neceſſitatem famis poteſt uendere filium & obligare, de pignori. numero 11 132
pater occidens filium pro defenſione patrię an excuſetur, de immu. eccleſia. numero 5 161
pater an poſſit cogere filium uel filiam in poteſtate conſtitutum uel conſtitutam ad ſponſalia uel matrimonium contrahendum, de deſponſatio. impuber. numero 12 167
pater ſi promittit alicui dare in uxorem unā ex filiab. ſuis, an electio ſit ſponſi, uel ipſius patris. ibi. nu. 14 167
pater qui iurauit unam ex filiabus ſuis dare in uxorem, & unam obtulit ſponſo, qui eam non acceptauit, ſed aliam præoptauit, an liberetur, & quid ſi ſponſus unam ex illis cognouit. ibid. numero 16. & 17 167
patri infideli in extrema neceſſitate an potius debeat ſubuenire filius quàm extraneo fideli. de tempori. ordina. numero 35 21
¶ patriarchæ ubi debeant conſecrari. de æta. & quali. ordi. nu. 3 26
patronus qui præſentauit unum, an poſſit variare, & alterum præſentare. de iure pa. nu. 4 150
patronus poteſt eligere filiū. ibi. nu. 19 151
patronus donando, tradendo, & concedendo eccleſiam, uel inſtituendo in ea, quo ad eccleſiam nihil agit. ibi. nu. 5 ea.
patrono quæ competant. ibi. nu. 2 149
Cætera uide infra in uer. Plures, & in uer. Vnus.
¶ paupertas delinquenti non ignoſcit. de ſimo. nu. 40 196
¶ pax quid ſit, & in quibus temporibus pax & treuga debeant potiſſime obſeruari. de treuga & pa. nu. 1 2. & 3 53
¶ peccans legis auctoritate non peccat. de ſecun. nupti. nu. 4 187
¶ peccatum ueniale an debeat confiteri, de pœniten. & remiſſi. nu. 15 231
peccata in pœnitentia dimiſſa an redeant per peccatorum recidiuam, ibi. nu. 6 230
peccata quæ membris genitalibus committuntur, in pueris locum non habent. de delict. puero. nu. 3 218
¶ pecudum nomine quæ animalia ueniāt, de iniurijs. nu. 9 227
¶ peculium quid ſit & unde dicatur. de peculi cler. nu. 1 135
peculij duæ ſunt ſpecies. ibi. nu. 2 ead.
¶ pecunia data teſti ut uerum teſtimoniū ferat, an repeti poſſit de teſti. cogen. numero 7 101
pecunia ſimoniacè data cui ſit reſtituenda, de ſimo. nu. 23 294
pecunia traiectitia quæ dicatur, de uſur. numero 37 214
pecuniæ nomine totum cõtinetur quod homines habent. ibi. nu. 4 212

Pecuniæ uſurariæ cum non inuenitur is a quo exacta eſt, uel eius hęres quid ſit agẽdum.ibi.nu.34 213
¶ Pecuniaria ſatisfactio pro iniuria illata clerico, cui applicetur.de ſenten.excommunica. nu. 21 237
¶ Penſio locationis quo tempore ſit ſoluenda.de loca.nu. 9 129
¶ Percuſſio quando ſit peccatum. de cleri. percuſſo.nu.2
¶ Percuſſor an ſit ordinandus. de temp. ordina.nu. 44 22
Percuſſor quos modis quis dicatur, de cler. percuſſo.nu. 1.& 2 219
Percuſſoris pœna quæ ſit. ibi.nu.5 129
¶ Percuſſo an liceat in continenti inſequi percutientem fugientem, de homici.numero 6 205
¶ Peregrinantes qui dicantur, & quod ſubſidium eis indulgeatur à iure, de cleri peregrinan. nu. 1.& 2 115
¶ peregrinus uiator decedens in qua eccleſia habeat ſepulturam.de ſepulturis,nume.8 138
peregrini qui dicantur. de cleri. peregri. nume.1 115
peregrini an repellantur à ſacramentis.ib. nu.2 ead.
peregrini. quare & quando repellantur à promotione. ibi.nu.3 ead.
peregrini clerici. uide ſupra in uer. Clericus.
¶ periurium quotuplex ſit, & quod dicatur periurium, de iureiur.nu. 14 106
periurij pœna quæ ſit ibi. nu. 12 105
periurus an ſit infamis. ibi.nu 13 ead.
¶ permutari an poſſit eccleſia & an poſſit permutare cum priuato. de rerum permuta. nu.3.& 4 130
permutatio quid ſit, & qualiter cõtrahatur. ibi.nu. 1 130
permutationis natura, & quæ res poſſunt permutari. ibi.nu.2.& 3 130
¶ perpetua ad excipiendũ tpalia ſunt ad agendum. de dolo.& contu.nu.7 89
¶ perpetuatio iuriſdictionis fit per citationem, de offi. dele.nu.38 46
¶ pertinẽtia ad iuriſdictionem archidiaconi quæ ſint. de offi.archidia.nu.6 38
¶ phiſici & cirurgici an poſſint promoueri, d. homici.nu.18 205
¶ pignus, quid ſit, de pigno.nu.1 131
pignus vnde dicitur.ibi.nu.2 ea.
pignus an differat ab hypotheca.ibi numero 3 ead.
pignus quot modis contrahatur.ibidem nume.4 ead.
pignus generaliter & ſpecialiter contrahitur.ib.nu.5 ead.
pignoris triplex diuiſio.ibi.nu.6 ead.
pignoris datur tenetur nihilominus ſoluere debitum ſi pignus perijt abſque culpa creditoris, & ad quæ teneatur dator pignoris ib nu 12.& 13 132
pignori quæ res obligari poſſunt, & quæ nõ. ibi.nu 7.& 10 132
Cætera uide ſupra in uer. Creditor.
¶ placita ſecularia in eccleſia audiri non debent.de immu.eccl.nu.6 161
¶ plebanus an excommunicare poſſit, de offi.arch.nu.13 39
¶ plura ſi in libello ponuntur, ad omnia reſpondendum eſt, ut ſit plena litis conteſt. de lit.conteſta.nu. 3 76
plures quando ſunt patroni, & in præſentatione epiſcopi diſcordant, quid ſit agerdum, de iure patro.nu.9 150
plures ſi ecclesiam conſtruant uel dotẽt an omnes habeant unum ius, an pro beneficij portione.ibi.nu.16 151
plures an & quando teneantur de vulnere uel occiſo.de homici.nu.19 202
¶ plus petitur quatuor modis. de plus peti. nu.1 38
¶ pœna non ſeruantium conſtitutiones canonicas quæ ſit.de conſt nu 20 3
pęna non canonicè eligentium quæ ſit, de electio.nu.36 13
pœna deſeruientis ebrietati quæ ſit de tempori.ordi.nu.24 20
pœna non ſeruantis pactum quæ ſit, de pactis.nu.8 55
pęna in compromiſſo appoſita, an poſſit cõtra partem non ſtantem arbitrio peti, de arbit.nu.10 66
pęna ſoluta ab eo qui non paret an peti poſſit & iudicatum.de arbit.nu.14 64
pœna iurare nolentis quæ ſit, de iura. calumniæ.nu.1 79
Pœna clericorum fornicatorum, de cohabita.clerico.& mulie.nu 2.& 6 117
Pœna mulierum cum clericis fornicantiũ. ibi.nu.4 117
Pœna non reſidentis quæ ſit, de cleri. non reſi.nu.2 118
Pœna adiecta in contractu pignoris an faciat illum præſumi vſurarium, de pignori.nu.17 132
Pœna prælatorum negligentium punire hęreticos de hæreti.nu.15 200
Pœna legis Pompeiæ de parricidijs, in quibus locum habeat, & quæ ſit eius pœna. de his qui filios occi. numero 1. & 2 202
Pœna homicidij ſpiritualis eſt pœnitentia. de homici.nu.4 204
Pœna homicidij corporalis quæ ſit. ibi.
Pœna concertantiũ in torneamentis quæ ſit de torneamen.nu.3 206
Pœna exercentium officium ſagitariorum contra Chriſtianos. de ſagitarijs. numero 2 207
Pœna clam contrahentium matrimonia.de clandeſtina deſponſatio.nu.10 169
Pœna quæ ſit pro adulterio imponenda. de adulter.nu.9 208
Pœna raptorum. de raptori. num. 5.6.7.8. & 9 209
Pœna furti, de furt.nu.5 436
Pœna promiſſa & vſura differunt, de vſur. nume.3 210
Pœna adiecta in contractu mutui quando præſumatur in fraudem vſurarum de vſur.nu.22 213
Pœna falſi quæ ſit. de crimi. fal. numero.3. & 6 215
Pœna falſi qualiter euitetur, de cri. fal. nume.8 216
Pœna caducitatis quæ ſit, de colluſio.detegen.nu.5 218
Pœna percuſſoris quæ ſit. de cleri. percuſſo. nu.5 219
Pœna blaſphemantium quare potius imponitur pecuniaria quàm corporalis, & cui applicetur. de clerico male. numero,6 200
Pœna quæ ſit imponenda deficienti in purgatione de purga.cano.nu.5 226
Pœna quid ſit, & quot ſint genera pœnarũ. de pœnis.nu.1 228
pœna an commutari poſſit.ibi.nu.2 ea.
pœna quid differat à mulcta. ibid. numero.7 22
pœna non ſeruantis excommunicationem. de ſenten.excom.nu.25 237
pœna participantium excommunicatis.ib. nu.28 237
pœnæ plus petentium quæ ſint, de plus petri.nu.2 83
pœnæ legales quæ inferuntur nubentibus infra annum luctus, non tenent de iure canonico, de ſecun. nupti. numero 3 187
pœnæ pecuniariæ non ſunt pro criminibus imponendæ, de pœnis.nu.2 228
pœnæ quæ inferuntur perſonis de iure canonico quæ ſint.ibi.nu.3 228
pœnæ quæ in rebus inferuntur ſed perſonarum odio quæ ſint.ibi.nu.4 ea.
pœnæ ſpirituales à quibus imponi poſſint. ibi nu.6 ead.
pœnæ ſuos tenent auctores. ibid. numero.8 229
pœnas pecuniarias quis poſſit imponere. ibi.nu.5 228
pœnas an perſonæ eccleſiaſticæ exigere poſſint.ibi.nu.9 229
¶ pœnitentia quæ imponenda ſit non ſoluenti decimas ad pœnitentiam reuerſi. de deci.nu.18 141
pęnitẽtia an ſit denegãda mortuo in torneamentis, & an eccleſiaſtica ſepultura. de torneament.nu 4 206
pœnitentia quid ſit. de pœniten. numero 1 229
pœnitentia vnde dicta.ibi nu.2 230
pœnitentia publica quæ dicatur.ibi.numero 5 230
pœnitentia priuata quæ appelletur. ibi.nume.6 ead.
pœnitentia vera tria habet neceſſaria.ib. nume.8 230
pœnitentiæ actiones quot ſint.ibid. numero 3 230
pœnitentiæ quot ſint ſpecies.ibi. nume.4.5. & 6 ead.

pœniten-

pœnitentiæ qui ſint effectus. ibidem numero 21 232
Ad Pœnitentiam an quis ſit compellendus. ibi nu. 14 231
¶ pontificis ſummi auctoritas in concilijs excepta intelligitur de conſtitutioni. numero 11 2
pontificem una epiſtola multa tollere iura non eſt uериſimile. de reſcript. numero 16 4
pontificibus infirmantibus, ſimplices ſacerdotes quæ licita ſunt explere poſſunt. de offi. archipresby. nu. 4 38
¶ populus Romanus an poſſit hodie legem condere, de conſti. nu. 9 2
¶ portio legitima quæ ſit. de ſepulturis. numero 4 137
portio canonica in quibus non habeat locum. ibi. nu. 6 138
portio canonica cui eccleſiæ ſpectet. ibi. numero 7 ea.
portionem an eccleſia cathedralis debeat habere de oblationibus quotidianis, & de his quæ conferuntur in vita conferentium. de ſta. monacho. nu. 8 147
Cętera uide ſupra in ver Defunctus.
¶ poſitiones quando & à quo fieri debent. de iudici. nu. 9 69
¶ poſſeſſio vel quaſi per binum actum inducitur, de conſuetu. num. 5. car. 7. & de cau. poſſeſſio. & proprie. nu. 10 86
poſſeſſio uel quaſi unico actu acquiritur vel perditur. de conſuetu. nu. 6. c. 7. & de cau. poſſeſſio. & proprie. nu. 8 85
prius de poſſeſſione quam de violentia cognoſcendum eſt. de reſtit. ſpoliato. numero 9 87
poſſeſſio de iure naturali eſt inducta, ſed de iure ciuili approbata, & habes etiam aliqua de natura poſſeſſionis. de reſti. ſpoliato. nu. 12 88
poſſeſſio empta de fœnebri pecunia, ſi tranſeat in alium, nunquid is qui pecuniam ſoluit habeat idem beneficium contra alium extraneum poſſeſſorem, quod habet contra vſurarium vel eius hæredem. de vſuris. nu. 18 213
¶ poſſeſſorium & petitorium an & quãdo poſſit ſimul intentari. de cau. poſſeſſio. & proprieta. nu 7. c. 84 & nu. 9 85
¶ poſſidens ſine titulo tenetur ad damna & lucra percepta & percipienda. de ſimo. nu 22 194
¶ poſtulantes indignum quando priuentur poteſtate poſtulandi. de poſtulatio. prælato. nu. 13 9
poſtulare quid ſit, & qui poſtulare poſſint. de poſtulan. nume. 1. car. 56 & qui à poſtulando repellantur. ibidem numero 5 57
poſtulare an poſſint clerici coram iudice ſeculari. ibidem nume. 2. car 56. & numero 9 56
poſtulare an poſſint monachi. ibid. numero 3 57
poſtulare non poſſunt epiſcopi. ibid. numero 4 56
poſtulari quis debeat, & qualiter, & p quos poſtulatio fiat, de poſtulatio. prælato. nu. 3. 4 & 5 8
poſtulatio quid ſit. de poſtula. prælato. nume. 2 8
poſtulatio ſi de aliquo fuerit facta & nõ admiſſa, iterum in eccleſia eadem & eadem ordinatione poſtulari non debet. de electio. nu. 34 13
poſtulationis effectus quis ſit. de poſtul. prælato. nu 6 8
poſtulationem debet admittere ſuperior, & ſi non admiſerit iniuria fit poſtulato. de poſtula. prælato. nu. 9 9
poſtulatione quod ius acquiratur. ibi. nu. 7. & 10. 9
¶ practica procedendi in accuſatione adulteri. de adulter. nu. 5 208
¶ prębenda quid ſit, & quid ſit canonia. de præben. nu. 1 119
præbenda cui ſit conferenda. ibidem. numero 2 ea:
præbenda à quo conferri debeat. ibi. numero 3 ead:
prębenda quomodo ſit conferenda. ibi. numero 4 ea:
præbenda infra quod tempus conferenda: ibid. nu. 5 ea.
præbenda quando nomine beneficij contineatur. ibi. nu. 7 119
præbenda ſecunda recepta an prima uacet ipſo iure. ibi. nu. 8 ead.
præbenda quæ dicatur non vacare. de conceſſio. præben. nu. 1 121
præbenda an poſſit in perpetuum locari, uel ultra tempus uitæ locantis. ne prælati vices ſuas. nu. 5 196
¶ prædicationis ſermo in quibus conſiſtat. de tempori. ordina. nu. 41 22
¶ prædicatores & minores an poſſint ubiq; celebrare, de priuilegi. & exceſſi. priuilegiato. nu. 14 225
¶ prædo quis, & quot modis dicatur. de raptori. nu. 10 209
¶ prælatus an inuitus cogi poſſit tranſire ad dignitatem maiorem. de transla. prælato. nu. 3 14
prælatus in eccleſia ſublimior alijs ſedeat, intra domum vero collegam presbyterorum ſe alijs agnoſcat. de tempo. ordi. nume. 52 23
prælatus an poſſit cogere clericos inuitos ad ordines recipiendos. de æta. & qual. ordinan. nu. 10 27
prælatus an poſſit ſeruum eccleſiæ ſuæ manumittere. de ſeruis non ordinan. n. 4 33
prælatus an tranſigere valeat in cauſa eccleſiæ ſine conſenſu capituli, de tranſactio. nu. 6. c. 55. & nu. 7 56
prælatus cum capitulo poteſt ex cauſa ſupprimere perſonatum. vt eccle. benefi. ſiue dimi. conferan. nu. 9 129
prælatus aliquid ab eccleſia per ſimoniam extorquẽs duplicatum reſtituit. de ſimo. nu. 24 194
prælatus an poſſit uices ſuas concedere ſub pretio, & ad locationem & conductionẽ deducere. ne pręlati vices ſuas ſub annuo cauſa conce. nu. 1 196
prælatus in prædicando qualis eſſe debeat de cleri. percuſſo. nu. 1 219
prælatus an & quando excommunicare poſſit ſubditos ſuos. de ſent. exc. nu. 11 233
prælatus notatus de aliquo crimine, & ſi audiantur mala de eo, non facile credendũ eſt, de tempori. ordi. nu. 14 19
prælati uel ordinarij iudicis officium quale ſit, & qualiter ſe habere debeat prælatus erga ſubditos, de offic. ordin. numero 8 49
prælati & eccleſiarum rectores qualiter debeant ſe habere. de tempori. ordinan. nu. 47 & 51 23
pręlati & maximè epiſcopi tenentur diſcordantes ad concordiam reuocare. de treuga & pace. nu 5 53
prælati eccleſiarum an & quando in earum negotijs requirere debeant conſilia & cõſenſus ſuorum collegiorum. de his quæ fi. à prela. ſine conſen. capi. nu. 1. car. 122. & nu 7. & 8 123
prælati quando poſſint ſine conſilio clericorum donare. ibi. nu. 7 123
pręlati quando dicantur excedere. de exceſſi. prælato. nu. 1 222
prælati ſubſcribentes ſe contractibus vſurariorum an peccent. & intelligantur illos approbare. de uſur. 35 214
prælatorum ſigilla faciunt inſtrumenta authentica. ibi. nu. 36 ea.
¶ præſcribi quæ poſſint, de præſcriptio. nume 4 107
præſcribi an poſſit cum mala fide, etiam lõgiſſimo tempore. ibi. nu. 9 108
præſcriptio quid ſit, & in quibus locum habeat. ibi. nu. 1 107
præſcriptio canonica quæ requirat. ibi. nume. 2 ea.
pręſcriptio quibus modis interrumpatur. ibi. nu 3 107
pręſcriptio quę contra eccleſiam Romana currat. ibi. nu. 6 108
pręſcriptionis qui ſint effectus. ibid. numero 8 108
pręſcriptionum ſpecies quę ſint. ibid. numero 5 108
¶ pręſentia teſtium facit vt inſtrumento credatur. de proba. nu. 10 95
¶ Pręſes prouincię nõ poteſt efficere vt furti damnatum non ſequatur infamia. de furt. nu. 22 211
¶ Præſumitur contra occultè dantes, facientes, & iudicantes, ut eccle. beneficia ſine dimi. confe. nu. 3 93
¶ pręſumptio quid ſit, de pręſumptio. numero 1 103
pręſumptionum ſpecies quot ſunt. ibi. nume. 2 ea.
præſumptionum alia eſt iuris tantum, alia eſt

eſt iuris & de iure. ibi.nu.3. ead.
¶ Præſtans pro tempore obſequium, debet conſequi beneficium, de magiſtris.numero 5.
Præſtans miniſterium iudicio ſeu vindictæ ſanguinis, irregularis efficitur.de homic. nu.9. 205
Præſtans uxori opem ad furandum marito furti tenetur.de furt.nu.19. 221
Prçuaricari quid ſit.de calumniatori.numero 2. 191
Præuaricator quis dicatur.ib.nu.4. 192
¶ Præuenire in actu occidere uolentem an liceat.de homici.nu.5. 205
¶ Precaria quid ſit de precario.nu.2. 266
Precarium quid ſit.de precario.nu.1. 125
Precarium in quo conſiſtat.ibi.nu.3. ead.
Precarium unde dicitur.ibi.nu 4. ead.
Precarium & donatio quid differunt inter ſe.ibi nu.5. ead.
Precarium recipiens nō tenetur niſi de lata culpa.ibi.nu.9. ead.
Precarium pluribus modis ſoluitur.ibi. nume.11. ead.
Precarium per quam actionem reuocari poſſit.ibi.nu.11 125
Precarij contractus eſt gratuitus, & ſimilis commodato.ibi.nu 2. 125
Precarij & commodati differentia.ibid.nume.8. ead.
¶ Primates ubi debeant conſecrari. de æta. & quali.ordi.nu.3. 26
¶ Primicerius quibus præſit.de offi.primicé.nu.1. 39
Primicerio abſente, ea, quæ officio ipſius incumbunt is exequitur, qui ei aut ordine aut eruditione proximus eſt. ibid.numero 2. 39
¶ Primitiæ debentur ex præcepto domini. Item ex conſtitutione canonica. de deci. nu.25. 141
¶ Princeps omnia iura in pectore habet.de reſcrip.nu.38. 5
Principis auctoritas teſtamentum non ſolēne ualidat.ibi.nu.13. 4
Et facit ex nudo pacto dari actionem. ibid. ne.14. ead.
Principes ſeculi & domini temporales non ſolum propter ſuam hæreſim, ſed propter hereſim aliorum, quas negligunt exterminare, qualiter puniantur.de hæreti. nu.12. 200
¶ Priores per electionem canonicam inſtituti, an poſſint remoueri, de ſtatu monacho.nu.7. 147
¶ Priuilegiatus quando extimatur a foro, & quādo non obſtāte ſuo priuilegio poſſit conueniri.de foro competen.n.14. 73
¶ Priuilegium quid ſit. de priuil. numero 1.& 2. 224
Priuilegium non eſt niſi indulgent ſpeciale.ibi.nu.1. ead.
Priuilegiū cōcedere q̄ poſſint.ibi.nu 4. ea.
Priuilegium datum ad eligendum tanto tēpore durat, quanto tempore durat actio ſuper qua priuilegium indulgetur. ibi.
Priuilegium quibus modis tollatur.ibi.nume.5. ead.
Priuilegium an tollatur per pactum.ibi.nu. 6.& 7. 224
Priuilegium conceſſum aliquibus q̄ non poſſint ſuſpendi interdici vel excommunicari ab alio archiepiſcopo vel epiſcopo, quomodo intelligatur.ib.nu.12. 225
Priuilegij uerba obſcura à quo ſint interpretanda.ibi.nu.8. 225
Priuilegia an ſint perpetua.de reſcript. nume.50. 6
Priuilegia ſingulorum non faciunt communem legem.de ſortilegi.nu.4. 217
Priuilegiorum ſpecies quot ſint.de priuilegijs.nu.3. ead.
¶ Probari quid debeat.de probatio.numero 7. 94
Probant uterque actor & reus in duplicibus iudicijs.ibi.nu.14. 95
Probatio quid ſit.de probatio.nu.1. 94
Probatio unde dicatur, & cui incumbat.ibi. nu.2. ead.
Probatio negatiuę an & quando, & a quo fieri poſſit.ibi.nu.3 & 4. ead.
Probatio an & quando reo incumbat.ib.nu me.5. 94
Probatio iudici fieri debet.ib.nu.6. ead.
Probatio quando facienda.ibi.nu 13. 95
Probatio an admittatur contra præſumptionem iuris & de iure.de præſumptioni.nu me.3. 103
Probatio per inſpectionem oculorū, quando fieri debeat.de conſangui.& affini.numero 1. 176
Probatio qūo fienda, q̄ infidelis nō vult cohabitare fideli, vel cohabitans blaſphemat, vel trahit fidelem ad mortale peccatum.de diuortiis.nu.10 185
Probationum quot ſpecies ſunt. de proba. num 8. 94
Probationum tēpora.de regula.nu 5. 142
¶ Procōſul vbiq; ꝓcōſularis inſigniis vtitur, & voluntariam iuriſdictionem exercet. Item & legatus de latere Papæ. de vſu pallij.nu 5. 15
¶ Procurans vel impediens ne ad eum citatio veniat, pro citato haberi debet. vel lite non conteſt.non proceda.nu.4. 77
¶ Procuratio quare debeatur, & qualiter in procurationibus ſe habere debeant & cōſiderare habeant ſuperiores, de cenſibus. num.10. 153
Procuratio an a pauperibus eccleſiis exigatur ibid.num.11. ea.
Procuratio non uenit in generalem remiſſionem iuris epiſcopalis, quia nec uiſitatio nec correctio remitti poteſt. ibidem. num.13. ead.
Procurationis effectus quis ſit. de procurato.num.21. 60
¶ Procurator quis dicatur, de procuratori. num.1. 57
Procurator ad iudicia, & procurator ad negotia qualiter differant.ib .nu 2. 58
Procurator qualiter conſtituatur. ibid. numero 3. ead.
Procurator quando non admittatur. ib dē numero 9 ead
Procurator an in cauſa denunciationis, vel in cauſa inquiſitionis interuenire poſſit. ibid.num.12. 59
Procurator appellans an teneatur proſequi appellationem.num.19. 60
Procurator & minor, & fœmina, & quilibet alius inhabilis poteſt cauſas abſentiæ allegare in criminalibus. ibidem numero 22. 60
Procurator ſindicus, œconomus, actor, defenſor, & vicedominus in quo inter ſe differant.de ſindico.num.5. 60
Procurator quando admittatur in criminalibus.de accuſa.num.14. 59
Procurator ad negotia, ante litis conteſtationē poteſt alium procuratorem ſubſtituere, procurator vero ad lites non, niſi poſt litis conteſtationem, de offic.archipresb. num.3. 39
Procuratoris officium quale ſit.de procuratori.num.18. 59
Procuratoris ab officio excluditur, qui ſe ingerit.de iure patrona.num.18. 151
Procuratoris contumacia an & quando domino noceat, ut lite non conteſt.non procedа.ad teſti.receptio num.10. 78
Procuratoris confeſſio quando noceat domino.de confeſſis num.4. 93
Procuratorem quis conſtituere poſſit, & qui non.de procuratori.nu.5.6.7.& 8. 58
Procuratorem conſtituere an quis compellatur in cauſis grauibus, & quæ cauſæ graues ſint, in quibus quis ſi vult poteſt conſtituere procuratorem. ibidem numero 13. 59
Procuratores dantur in cauſis ciuilibus, & quando in criminalibus.ibid.num.11. c. 59 & num.22. 60
Procuratores an & quādo poſſint conſtitui præſente vel abſente aduerſario, & qui conſtitui poſſint.ibid nu.14. 59
¶ Procuratorium mandatum quando finiatur.ibid.num 20. 60
¶ Profeſſio quid ſit. de regulari. numero 4. 142
Profeſſionis præſumptio quando oriatur. ibid.num.14 143
¶ Prohibitio in caſibus nihil operatur. de ſimo num.31. 195
¶ Promiſſiones uel conceſsiones de non vacantibus quare reprobentur. de conceſs. preb.num.5. 119
¶ Promotus aliquo ordine prætermiſſo ordinans alios, an ordines conferat, de æta. & qualit.ordinan.nu.7. 27
Promotus furtiuē an poſsit in ordine miniſtrare, & an cum tali ualeat diſpenſari, & per quem. de eo qui furti. ordi. ſuſce. num 2. 221
Promouendus an ſit, credens contrahere cum virgine, qui eam corruptam inuenit.

nit.de bigamis.num.6. 37
Promoueri an poſſit mutilatus in magnis & apparentibus membris, de corpo. vitiat. num 3. 35
Promoueri poteſt, oculum unum alio habens groſſiorem, vel utrumque eminentem.ibid.num 6 ead.
Promoueri non poteſt, & promotus deijcitur, qui ſibi manus violentas intulit. ibi. num.7. 37
Et quid de eo qui ſibi virilia amputat, vt ſit caſtratus.ibid.nu 8. 37
Promoueri an poſſit ille, qui aliquam fornicariè defloranit, & illam poſtea in uxorem duxit.de biga.num.5. 37
Promoueri an poſſit habens vnam vxorem quam nō cognouit, & illa mortua duxit aliam virginem, & cognoſcit, vel èconuerſo, primam cognoſcit ſecundam nō. ibid.num.7. ead.
Promoueri an poſſit ille qui contraxit cum virgine,& cognouit eam, illa poſtmodū cognoſcitur ab alio, deinde maritus ignorans hoc, cognoſcit illam,& an efficiatur irregularis.ibi nu.8. ead.
Promoueri an poſſit qui matrimonium cū vidua contrahit.ibi.num.10. 37
Cætera vide ſupra in ver.Maritus.
¶Pronomen, ego, an ſit de ſubſtantia formæ baptiſmi.de baptiſ.nu.5. 156
¶Propinquitates ortæ ex cognatione ſpirituali, quæ contrahitur in baptiſmo, quot ſint.de cognatio.ſpiritua.nu.2. 174
¶Prouentus beneficij vacantis an poſſint p prælatum uel capitulum in certos vſus conuerti.vt eccle.benefi. ſine dimi. conferan.nu.8. 124
¶Pubertas qualiter probetur. de deſponſa. impube.nu 2. 166
Pubes ſi contrahit cum impubere non poteſt ſeparari donec perueniat ad annos legitimos.ibid.nu.16. 167
Pubes factus liberū habet conſentire in matrimonium, vel diſſentire.ibi.nu.7. 166
Pubes ſi contrahit cum impubere nec expectat, ſed cum alia contrahit per verba de præſenti, an matrimonium teneat. ibid. num.10. 167
¶Publici latrones & nocturni depopulatores agrorum an poſſint impunè occidi.de immunita.eccle.nu.10. 161
¶Pueri egreſſi ex quibus cauſis excuſentur. de regulari.nu.6. 142
Pueri ſeptennes doli capaces an ex delicto obligentur.de delict.pue.num.1. 218
Pueri an deierent.ibid.num.4. ea.
Pueris delinquentibus qualiter ſubueniatur.ibid.num.2. ea.
¶Pugnantium in duello pœna quæ ſit. de cleri.pugnan.in duello.nu.4. 207
¶Purgatio quid ſit,& quot ſint ſpecies purgationis.de purga.cano.nu.1. 226
Purgatio cui & quando ſit indicenda. ibid. num.2. ea.
Purgatio vulgaris quid ſit, & quare ſit prohibita.de purga.vulga.nu.1.& 2. 226
Purgationis forma. de purga. cano. numero 3. 226
Purgatus an poſſit ſuper eo, de quo purgatus eſt accuſari.ibid.nu.4. ead.
¶Purificatio qualiter olim fiebat, & an hodie ſit ſeruanda, de purificatione poſt partum.num.1. 160

Q

QVADRAGESIMÆ tempore in criminalibus cauſis ſunt feriæ de ferijs.num.2. 81
¶Quæſtionis reſtitutoriæ priuilegia. de ordine cognitio num.7. 83
Quæſtiones diuerſæ in idem iudicium deductæ, qualiter debeant ordinari.de ordine cognitionum.nu.1. 81
Quæſtiones incidentes quæ dicātur, & quæ emergentes.ibid.nu.3.& 4. 82
Quæſtiones præiudiciales quæ dicantur.ib. num.5. ead.
Quæſtiones poſſeſſoriæ tot ſunt, quot ſunt interdicta poſſeſſoria.de cau.poſſeſſio. & proprieta.num.1. 84
¶Qualitates in iudice ordinario conſiderādæ.de offic.ordina.nu.4. 49
¶Querela inofficioſi teſtamenti dicitur mixta inter ciuilem & criminalem. qui matrimo.accuſa.poſſ.nu.1. 182
Querelam proponens petitionem hęreditatis exercet.ibidem.
¶Quos Deus coniunxit hō non ſeparet, & quō intelligatur.de reſcrip.nu.7. 4

RAPI-

R

RAPINA qualiter fiat. de raptorib. num.2. 209
Rapina quid proprie ſit, ibidem. numero 2. ead.
Rapta an poſsit nubere raptori.ibidem. numero 8. 209
Raptor vitium rapinæ non purgat licet rem reſtituat.de tempori. ordinatio. &c. num.18. 20
Raptor duobus modis dicitur. de raptori. num.1. 209
Raptori cōtrito quare ſepultura negatur. ibid.num.6. 209
Raptores qualiter puniantur.ibid. nu. 5.6. 7.8.& 9. 209
Raptus, uide ſupra in uer Fornicatio.
¶Raſura an & quando inducat falſitatem. de cri.falſi.nu.9. 216
¶Ratam habens manus iniectionem in clericum, an incidat in canonem.de ſenten. excomm.nu.48. 239
¶Ratio quare in ſcriptis requiritur mentio in ſecundo ut primum tollatur, non autem requiritur in legibus uel teſtamentis,de reſcrip.nu.37.& 40. 6
Ratio quæ ſit, quare ſi vir & uxor confiteātur ſe adulterium commiſiſſe ſtatur ipſius confeſſioni, non autem ſtatur ſi confiteantur conſanguinitatem uel affinitatem.de clande.deſponſa.nu.8. 168
¶Ratiocinia quæ dicantur.de obligat.ad ratioci.num.1. 34
Ratiocinia quæ impediant promoueri. ibi. num.2. ead.
¶Recepto in canonicum & in fratrem ad primam vacantem acquiritur ius canonię.de conceſſio.pręben.num.4. 121
¶Recipiendi an ſint ab hęreſi redire volentes,de hæreticis.num 14. 200
Recipiens aliquid pro teſtimonio ferendo qualiter puniatur. de teſti.cogen. numero 6. 101
Recipientes an poſsint obijcere recepto, ꝙ contra concilium ſit receptus. de cōceſſ. præb.nu.6.& 7. 119
¶Reconuenienti nolens reſpondere qñ puniatur.de mutuis petitio.nu.5. 75
Reconuentio apud quem, & quando fieri debeat. de mutuis peti.nu.1.c.74.& nu. 2 & 3. 75
Reconuentio quando ceſſet, & coram quo iudice fiat.ibi.nu.4.& 5 71
¶Rectores eccleſiarum qualiter debeant ſe habere, de tempori. ordina. numero 47. & 51. 23
¶Recuſatio quando habeat locum in criminalibus. ut lite pen.nihil innouet. numero 3. 91
Recuſatio iudicis quibus ex cauſis fiat. de appellatio numero 19.cat.113.& numero 23. 114
Recuſatio iudicis infra quot dies fieri debeat.ibid.nu.24. 114
Recuſationis effectus ibid.nu.45. ead.
¶Regreſſo iure poſtliminij non reſtituuntur ſtipendia eius temporis quo fuit apud hoſtes.de clerico. excom.miniſtran. nume.4. 220
¶Regula quid ſit, & vnde dicatur. de regu. iur num.1. 241
Regula, omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, quomodo intelligatur ibid.num.3. 242
Regula, quòd dubia in meliorem partem ſunt interpretanda, qualiter ſit intelligēda.ibid.num.4. ead.
Regula, quicquid in ſacratis Deo rebus & epiſcopis agitur, pro ſacrilegio reputatur, quomodo ſit intelligenda. ibidem numero 9. 42
Regula, qui ex timore facit præceptum aliter quàm debeat facit, qualiter intelligatur ibid.nu.10. ea.
Regula, non poteſt eſſe paſtoralis excuſatio, ſi lupus oues comedat, & ipſe neſcit,declaratur.ibid.nu.12. ea.
Regulæ,quod vtilius ſcandalum naſci permittitur quàm veritas relinquatur, ſenſus.ibid.nu.5. 242
Regulę, quod eſt illicitum neceſsitas facit licitum,explanatio.ibid.nu.6. ead.
Regulæ,qđ latēter, aut per vim, uel alias illicite introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere,declaratio.ibi.nu 7. ead.
Regulæ, ꝙ iudex a tormentis incipere non debet intellectus.ibid.nu 8. 242
Regulæ, offendens in uno factus eſt omnium

 reus.

reus intellectus ibid.nu.11. ea.

Regulæ, indignum eſt & a Romanæ eccleſiæ conſuetudine alienum, vt pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur, declaratio ibid.num.13. ead.

Regulæ vnde ſummantur.ib.nu 2. 200

Regulæ aſsignantur quarum inſtructione genealogia arboris conſanguinitatis explanatur.de conſanguin.& affinit.numero 2 176

Regulæ aſsignatæ in arbore affinitatis per quas affinitatis gradus & genera digno ſcuntur.ibid.num 11 178

¶Regulares qui dicantur. de regulari numero 1. 142

Regulares tria profiteri debent ibidem numero 3. ead.

Regulares magis ſunt aſtricti obedire ſuo priori quam clerici ſeculares ſuo epiſcopo.de maio.& obedien.nu. 10. 53

¶Relatio ſit tribus de cauſis. de appella. numero 30. 115

¶Religionem ingredi quando poſsit alter coniugum altero inuito. de conuerſio. coniugato.num.1.& 2. 143

Et quid ſi altero abſente & ignorante.ibid. num 3. 144

Religionem intrare nunquid adulter poſſit innocente inuito.ibid.num.8. 144

Et an ſufficiat vnum ex coniugibus ſimpliciter conſentire, ut alter ad religionem tranſeat, uel neceſſe ſit ipſum qui remanet in ſeculo vitam mutare. ibidem numero 9. ea.

Religionem intrare, vel ordinem ſacrum aſſumere an poſsit ille qui iurat ſoluere ad certum tempus, ſcribere, uel aliud honeſtum opus facere, antequam faciat quod iurauit de obligatis ad ratiocin. numero 3. 35

¶Religioſæ domus quæ dicantur. de religio domi. num.1. 148

Cætera uide ſupra in uer. Domus religioſę.

¶Religioſi an ad decimas teneantur.de deci.num 6. 139

Religioſi qui ſint.de regulari.num.2. 142

Religioſi ſi acquirunt capellas ex donatione epiſcopi, quid in illis habeant. de capell.monacho.num.3. 149

Religioſis licitum eſt ad arctiorem ſe tranſferre religionem petita licentia, quamuis non obtenta. de religioſis domibus. num.6. 148

¶Reliquiæ quę, & qualiter venerari debeant.de reliqui.& veneratio.ſancto.numero 1. 158

Reliquię approbatæ non debent venales exponi.ibidem.

¶Remedia quæ prodita ſint contra contumaces, de dolo.num.8. 89

¶Remiſſio quando fiat in contractu locationis de loca.nu.12.& 14. 130

Remiſſio ſi ſit generalis non venit iuriſdictio, nec viſitatio, nec procuratio, nec cathedraticum.de tranſactio num.5. 55

Remiſſione in generali, ſeu conceſsione ſiue exemptione, quę veniant. ibid.

Remiſsiones priuatas quis poſsit facere, & quis generales. de pœniten. & remiſsio. num.23. 232

¶Remittens dare intelligitur.de renunciatio.num.8. 16

¶Renunciando beneficio in quo caſu quis efficiatur ſimoniacus.de renuncia. numero 9. 16

Renunciare priuilegio fori an poſsit clericus.ibid.num.3.& 5. ead.

Renunciare non compellitur quis inuitus. ibid.num.7. 16

Renunciare quis poſsit.ibid.num.1. 15

Renunciari quibus poſſit.ibid. nu.2. ead.

Renuncians an poſsit pœnitere poſt renunciationem.ibid num.6. 16

Renunciatio quid ſit ibid.nu.1. 16

Renunciationis effectus qui ſit.ibi.nu.6. 16

¶Repetens vſuras an ſit audiendus niſi reſtituat per ſe extortas, & quid in hoc caſu iudex facere debeat, ſi dicat ſe paratum eſſe reſtituere, ſi quis petat.de uſur. num 23. 213

¶Repulſus ab accuſando matrimonio an admittatur ad denunciandum. qui matrimo.accuſa.poſſ.nu.4. 183

¶Requiſita ad hoc ut quis incurrat canonē, ſi quis ſuadente, de ſen.excom.n.50. 239

¶Res inter quoſdam iudicata, aliis non pręiudicat.de conſtitut.num.22. 2

Res eccleſiæ an in iudicium deduci poſsint per prælatum electum ſed non confirmatum, de electio.nu.30. 12

Res quæ commodari poſſunt. de commoda.num.5. 126

Res vendita an poſsit manu militari ab inuito venditore extorqueri. de emption. num.6. 128

Res iuſto pondere & menſura vendi debet. ibid.num.7. ead.

Res quæ permutari poſſunt. de rer. permu. num.3. 130

Res quæ in feudum concedi poſſunt.de feu. num.3. 131

Res vni pignorata alteri pignorari non poteſt.de pignori.num.14. 132

Res ſacratæ & diuinis dicatæ qualiter ſeruentur, de cuſto.Euchariſtiæ.nu.3. 158

Res donata eccleſiæ ſub conditione ſi non alienetur, an eccleſia alienante reuocetur donatio.de condi.appoſitis &c.numero 5. 170

Res donata eccleſiæ ex quibus cauſis alienari ualeat, & donatio reuocari non poſsit. ibid.nu.6. ea.

Res empta ex fœnebri pecunia ſi perueniat ex titulo lucratiuo ad eum qui ſoluit vſuras, an is ad quem prius ex ſimili cauſa peruenerit res eadem. liberetur, ut contra eum agi nō poſsit. de uſur. num.20. 213

Rem alienam an quis vendere poſsit, & an ſit in bonis.de pignori.num.8. 132

¶Reſcriptum quid ſit, de reſcrip.nu 2. 3

Reſcriptum quis poſsit concedere.ibid.numero 4. ea.

Reſcriptum a quo poſsit impetrari. ibidem nume.5. ead.

Reſcriptum contra conſuetudinem nō valet.ibid.num.18. 4

Reſcriptum modicam uel leuem læſionem continens ualet.ibid.nu.20. ead.

Reſcriptum enormem lęſionem inducens, & in totum alterius ius abſorbens, non ualet.ibid.nu.23. 4

Reſcriptum denegādum eſt vbicunque denegatur petitio.ibid.nu.24. 4

Reſcriptum qualiter tollatur.ibidem.numero 25. ead.

Reſcriptum primum generale quando elidatur per poſterius ſpeciale. & quid ſi vtrumque eſt ſpeciale. ibidem numer. 28. & 29. 5

Reſcriptum ab appellato impetratum infra tempus appellationi præfixum non tenet.ibid.num.31. ead.

Reſcriptum ab excommunicato impetratum eliditur.ibid.nu 32. 5

Reſcriptum lite pendente obtentum non valet.ibid.nu.33. ead.

Reſcriptum tollitur ex vitio uiſibili & inuiſibili.ibid.nu.34. ead.

Reſcriptum an & quando elidat ſuggeſtio falſitatis, vel ſuppreſſio ueritatis.ibidem num.43. ea.

Reſcriptum impetratum per alium ſine mandato domini, an elidatur. ibid. numero 44. 6

Reſcriptum a quo interpretetur de dubio ſuper eo contingente.ibid.nu.47. ea.

Reſcriptum ſpeciale quid ſit.ibid.nu.53. 6

Reſcriptum ſecundum impetratum, nō faciens mentionem de primo non valet, de offic.& poteſta.iudi.deleg nu.26. 45

Reſcriptum in citatoriis literis inſertū quo ad inducias denegandas pro libello habetur, de libelli obla.nu.11. 74

Reſcripta quando vim conſtitutionis habeant.de reſcrip.nu.1. 3

Reſcripta an faciant ius.ibid.num.3. ea.

Reſcripta iuri contraria ſunt abijcienda. ibid.num.15. 4

Reſcripta damnoſa fiſco, vel utilitati publicæ ſunt abijcienda.ibid.num.19. ea.

Reſcripta an ſint ſtricti iuris, ut ad alias res vel perſonas non extendantur. de reſcrip.num 46. 6

Reſcripta generalia quæ ſint. ibidem numero 52. 6

Reſcripta quæ conferant meram executionem ibid.num.56. 7

Reſcripta quare contineant ius commune. ibid.nu.59. ead.

Reſcripta quæ gratiam ſpecialem contineant.ibid.num.60. ead.

Reſcripta quare ſtricti iuris dicantur. de offic.deleg.nu.6. 42

Reſcriptorum verba quis interpretetur de ver-

de verbo.ſig.nu.4. 240
Reſcriptorum uis atque poteſtas quæ ſit. de reſcrip.nu.6. 3
Reſcriptorum uitia quædã viſibilia & quædam inuiſibilia.ibid.nu.34. 5
Reſcriptorum auctoritas per quantum tempus duret.ibid.nu.48.& 49. 6
Reſcriptis, duobus impetratis, cùm dubitãtur de prioritate & poſterioritate, quid ſit agendum.ibid.nu.27. 5
Cætera uide ſupra in ver.Ratio.
¶Reſidere quid ſit, & qualiter clericus debeat reſidere, de cler.non reſidenti.eccle. num.1.& 2. 118
¶Reſtituenda quæ ſint, de reſtitutio.ſpolia. num.4. 87
Reſtituendus regulariter eſt quilibet ab alio quàm à ſuo iudice ſpoliatus.ibid.nume.2. 86
Reſtituere qui poſſint. de reſtitut. in integr. num.8. 64
¶Reſtitutio in integrum quibus & quando competat, de reſtitutio.in integr. num. 1. 2.& 3 car.62.& nu.4. 63
Reſtitutio a ſententia an alia ſit, quàm reſtitutio ad appellandum.ibid.nu.6. 63
Reſtitutio qualiter fieri debeat. ibidem numero 7. 63
Reſtitutio in integrum quid ſit. ibidem numero 12. 64
Reſtitutio quandò fieri debeat. de reſtitut. ſpoliato.num.3. 87
Reſtitutio vt peti poſſit quatuor ſunt prodita remedia.ibid.num.5. 87
¶Reus ab inſtantia iudicij abſoluitur, ſi actio inepta proponiẽ, de libelli oblatio. nume.5. 73
Reus non reconueniens congruo tempore an ſaluam habeat quæſtionem in alio iudicio, de mutuis petitio.nu.3. 75
Reus an poſſit probare innocentiam & excuſationem per familiares & cubicularios.de accuſatione.nu.24. 191
Reo quando incumbat probatio. de probatio.nu.5. 94
¶Rex Francorum Ludouicus prædeceſſor Pipini patris Caroli quare fuerit depoſitus a Zacaria Papa, de hæreti. numero 13. 200
¶Rigor iuſtitiæ quando temperandus, de tempo.ordin.nu.39. 22
¶Rubrica prima in hoc opere ponitur de ſumma Trinita & fide catholica, & quare.de ſum.Trin.nu.2. 1

S

SACERDOS non fit, cuius uxorem conſtat adulterium commiſiſſe, de bigamis.num.8. 37
Sacerdos ieiunus miſſam celebrare debet de celebra.miſſa.nu.6. 155
Sacerdos nunquid poſt medicinam ſumptã poſſit celebrare.ibid.num.7. 155
Sacerdos an celebrare poſſit poſt potum aquæ calide vel frigidæ.ibid.nu.8. ea.
Sacerdos pranſus an conficiat ſacramentũ. ibid.num.9. ea.
Sacerdos an peccet uel ſimoniam committat miſſam pro denariis celebrando, vel alia officia exequendo. de ſimo. nume.37. 195
Sacerdos ſi generat alium de uxore legitima, cum qua matrimonium contraxit in laicatu, vel conſtitutus in minoribus ordinibus, an ſit ille filius legitimus, de filiis presb.ordi.nu.7. 32
Sacerdoti eſt confitendum de pœnitenti. & remiſſio.nu.16. 231
Sacerdoti proprio confiteri quando quis non teneatur.ibid.nu.17.& 18. 232
Sacerdotem an faciat clericatus & ſacerdotium de cleri.per ſal.pro.num.2. 221
Sacerdotes an poſtulare poſſint. de poſtulã. num.4. 57
Sacerdotes ſacri Deo vacare tenentur. ne cleri.uel mo.ſecu.nego.nu.6. 340
¶Sacerdotio tranſlato, neceſſe eſt ut legis tranſlatio fiat.de conſtitu.nu.2. 2
¶Sacramentum fidelitatis exigitur ab electo confirmato & conſecrato, & quæ ſit forma.de electio.nu.37. 13
Sacramentum quid ſit, quid dignum, ſacrificium & miſterium, de ſacramen. non iteran.nu.1. 29
Sacr̃m fidei & baptiſmi primum eſt, & fundamentum ac ianua omnium ſacramentorum.de conuerſio.infideli.nu.2. 145
Sacr̃m conficiendum eſt de azimis, non de fermẽtato, de celeb.miſſa.nu.11. 155

Sacra-

Sacramentum an conficiatur ex pane de lolio facto.ibid.nu.12 ea.
Sacramenta vera conferunt, & verum corpus Chriſti conficiunt hæretici, excommunicati, ſimoniaci in ordine, ſchiſmatici, depoſiti, ſuſpenſi, vel interdicti. & quãdo.de tempo.ordin.nu.8. 19
Sacramenta eccleſiaſtica vnitatis ſunt, & diuidi non debent. de æta.& qualit. ordi. num.4 26
Sacramenta quare inſtituta fuere. de ſacramen.non iteran.num.5. 30
Sacramentorum quot ſpecies ſint. ibid.nume.2 29
Sacr̃orum effectus quis ſit.ibid.nu.3 ead.
Sacramẽtorum quæ ſint reiterabilia.& quæ non.ibid num.4. 30
¶Sacrę res an obligari poſſint. de pignori. num.10 132
¶Sacrificium uide ſupra in ver. Sacramentum, verſic.2
¶Sacrilegium committens in eccleſia, an ab eccleſia defendatur, de immu. eccleſi. num.11 161
¶Sacriſta idem eſt quo theſaurarius, & ad ipſum qñ pertineat theſauri cuſtodia. & quæ alia competant officio ſacriſtæ. de offic.ſacraſtæ.num.1.cum ſeq. 40
¶Sarraceni qui dicanẽ, de iudæis, nu.3 198
Sarraceni debent in terris Chriſtianorũ uti habitu per quem a Chriſtianis diſcernãtur.ibi.nu.12 198
Cætera uide ſupra in uer.Iudæi.
¶Satisfactio pecuniaria pro iniuria illata clerico, cui applicetur.de ſent.excomm. num.21 237
Satisfieri qualiter debeat pro peccato de pęniten.& remiſſio.nu.11 231
¶Schiſma quid ſit, de ſchiſmati.nu.1. 201
Schiſma in quo ab hæreſi differat. ibid. numero 2 ead.
Schiſmaticus volens redire ad vnitatem eccleſiæ quid peragere debeat.ibi.nu.5.ea.
Schiſmatici a quo puniantur.ibid.nu.3.ea.
¶Scholares clerici & ciues an habeant priuilegiũ auth.habita, C.ne filius pro pat. de foro com.nu.12 73
¶Sciens ep̃m ſuum notoriũ fornicatorem, vel occultũ ſimoniacum, nunquid a tali ordine recipiat.de temp.ord.nu.10 19
¶Scriptum authenticum quod dicatur. de fide inſtru.nu.3. 101
Scriptura priuata an fidem faciat. ibidem numero 4 ead.
¶Scrutinium in electione per quot fieri debeat.de electio.num.7 10
Scrutinium quotuplex ſit.ibid.nu 28 13
Scrutinium quid ſit.de ſcruti.nu.1 25
Scrutinium quãdo, & per quos fieri debeat. ibid nu.2 26
Scrutinij forma quę ſit.ibid.nu.3 26
¶Secundæ nuptiæ contrahi non debent niſi certum ſit de morte primi mariti, vel primæ uxoris, de ſecun.nup.nu.7 188
Secundas nuptias contrahere an ſit licitum. ibid.nu.1 187
Secundò nubentes an ſint benedicendi. ibi. num.2 ead.
¶Secularis clericus quare poſſit eſſe epiſcopus regularium, non tamen eorum præpoſitus, prior, vel abbas. de temp. ordin. num.5 18
¶Sedes quando dicatur vacare, ne ſede vacan.num.1 122
¶Semen an ſit deducendum in ſolutione decimæ.de deci.nu.12 140
¶Senatus an legem condere poſſit. de conſtitutio.nu.10 2
¶Senex an poſſit contrahere matrimoniũ de frig.& malefi.nu.3. 179
¶Sententia quid ſit, & ſentẽtiæ ſpecies duæ aſſignantur, de ſenten. & re iudica. nu. 1. 2.& 5 109
Sententia diffinitiua an per eundem iudicẽ reuocari poſſit.ibid.nu.5 ead.
Sententia diffinitiua qualiter proferri debeat.ibi.nu.7 110
Sententia an reſcindatur prætextu nouorũ inſtrumentorum.ibid.nu.11 111
Sñia quo remedio ſubleuẽ.ib nu.12 ea.
Sententia quando non ſit ſtatim executioni mittenda.de iudi.nu.13 70
Sententia excommunicationis ſi lata eſt ab ordinario, uel delegato, & a ſummo Pontifice confirmata, an ille qui tulit, poſſit ab ea abſoluere, de confirma.uti. uel inuti.nu.4 116
Sententia excõicationis quando liget. de

ſenten-

ſenten.excomm.nu.17. 236
Sententia lata per falſas literas non debet executioni mandari. de crim.fal. numero 14. 216
Snĩa ex falſis literis lata ſine tpis præfinitione eſt retractanda. ibid nu. 16. ead.
Sententia per colluſionem lata eſt nulla. de colluſio. detegen. nu 4. 218
Sententia inſurgens ex purgatione vulgari an valeat retractari, de purgatio. vulga. nu. 3. 226
Sententiæ executio in quibus caſibus ſit differenda de offi. delgea. nu. 21. 44
Sententiæ diffinitiue qui ſint effectus. de ſenten. & re iu. nu. 10. 110
Sententiam interlocutoriam iudex poteſt reuocare ibi. nu. 2. & 3. 109
¶ Sepeliri apud quam eccleſiam quis debeat, de ſepultu. nu. 3. 137
Sepultura quid ſit ibi. 1. ead.
Sepultura eccleſiaſtica quibus interdicatur. ibi. nu. 5. ead.
Sepultura eccleſiaſtica an ſit denegãda mortuo in torneamentis, de tornea. n. 4. 206
Sepultura eccleſiaſtica ex quibus cauſis denegetur. ibi. nu. 5. ead.
¶ Sequeſtratio quid ſit. & quid ſit ſequeſter, de ſeque. poſſeſſio. nu. 1. 92
Sequeſtratio quot modis fiat. ib. num. 2. ea.
Sequeſtratio regulariter eſt prohibita. ibi. nu. 3. ead.
Sequeſtratio quibus modis permittatur. ibi. nu. 4. & 5. ead.
¶ Seruitutes an poſſint pignori obligari. de pignori. nu. 8. & 9. 132
¶ Seruus fugitiuus qui dicatur. de tempo. ordinatio. nu. 17 20
Seruus an poſſit ordinari. de ſer. non ordinan. nu. 1. 33
Quid ſi fuerit ordinatus ſine manumiſſione, an in ſeruitutem reuocetur. ib. n. 1. ea.
Seruus ecleſiæ an poſſit a prælato manumitti. ibi. nu. 4. 33
Seruus manumiſſus & ordinatus in eccleſia a qua extiterit manumiſſus, an poſſit eccl, ſiam illam deſerere, ibi. remiſſiuè.
Seruus alienus conſecratus quare redditur domino, & non res aliena & conſecrata. ibi. nu. 7. 34
Seruum ſuum ordinandum in clericum ſi quis manumittat, an poſſit ei imponere vt ſibi dicat horas. ibi. nu. 5. 23
Et quid ſi dominus ſeruum vendicet, quẽ dicit ſe inuito & ignoranter ordinatum fuiſſe, vbi hæc cauſa ſtatus agetur. ibi. nũme. 6. 34
Seruus an teſtificari poſſit. de teſtibus numero. 2.
Seruus an poſſit contrahere matrimonium & cum qua, de coniu. ſeruo. nu. 1. 172
Seruus cui obedire teneatur, ſi eo tempore quo dominus ſeruitium exegit, vxor petit debitum ibi. nu. 2. 172
Seruus iudæorum a Chriſtiano redemptus an fiat ſeruus redimentis de iudæis. nume. 18. 199
Serui iudæorum qualiter liberentur & redimantur. ibi. nu. 17. 198
Serui & filij an furtum committant in rebus dominorum & parentum. de furt. numero 20. 211
¶ Sigillum capituli vel conuentus fidem facit. de cleri. peregrin. nu. 5. 38
Sigillum authenticum qui habere dicantur. de fide inſtru. nu. 3. 101
Sigillo epiſcopi credit. de proba. nu. 16. 96
Sigilla prælatorum faciunt inſtrumenta authentica. de vſur. nu. 36. 214
¶ Signum, uide ſupra in verſi. Sacramentũ. ver. 2.
¶ Simonia quid ſit. de ſimo. nu. 1. 192
Simonia unde dicta. ibi. nu. 2. ead.
Simonia committitur tribus ſpeciebus muneris. ibi. nu. 3. ead.
Simonia uoluntate ſola committitur. ib. nu. 4. & 9. 193
Simonia an committatur ſi aliquid detur pro calice ſeu veſtibus benedicendis. ibi. nu. 10. 193
Simonia in quolibet eccleſiaſtico miniſterio exercendo comitti poteſt. ibid. numero. 11. ead.
Simonia eſt crimen enorme. ibid. numero. 15. 194
Simonia in beneficijs inter enormia computatur de tempori. ordi. nu. 15. 19
Simoniam an inducãt enxenia. ib. nu. 7. 193
Simoniã an inducat omnis pactio in re ſpirituali interueniente. de ſimo. nu. 25. 195
Simoniam an cõmittat exigens aliquid in exequiis mortuorum, vel in benedictionibus nubentium, & in cõſecrationibus epiſcoporum. ibid. nu 26. 195
Simoniam an committat ſacerdos vel peccet celebrando, vel alia officia exequendo pro denariis. ibid. nu. 37. 195
Simoniam an committant illi qui habent examinare doctores, & licentiam dare docendi, ſi obtentu pecuniæ licentiam præſtant, alias non datur. de magiſt. numero 1. 197
In ſimonia quando poſſit diſpenſari. de ſimo. nu. 27. car. 405. & an per epiſcopum. ibid. nu. 28. & 35. 195
¶ Simoniacè ordinatus quis dicatur. de ſimo. nu. 29. 195
Simoniacè adeptus beneficium an teneatur ad omnes fructus perceptos & percipiẽdos. ibid. nu. 22. 194
¶ Simoniacus in quo caſu quis efficiatur renunciando beneficio. de renuncia. numero 9. 16
Simoniacus occultus ſuſpenſus eſt quo ad ſe, ita & occultus fornicator. de cohabit. cler. & mulie. nu 6. 117
Simoniacus furi comparatur, de ſimo. numero 9. 193
Simoniacus a quolibet accuſari poteſt. ibid, num. 16. 194
Simoniacus qualiter debeat puniri. ibidem num. 20. ea.
Simoniacus an efficiatur qui ſe cum bonis ſuis eccleſiæ confert. ibid. nu. 39. 196
Simoniaci ſunt mediatores ſimoniæ, & infames, nec admittuntur ad teſtificandũ. ibid. num 42. 196
¶ Socrates vt liberius philoſopharetur abiecit magnum auri pondus, de magiſt. nume. 4. 197
¶ Solennitas quæ requiſita ſit, in alienatione rerum monaſteriorum. de reb. eccle. non alienan. nu. 4. 124
¶ Solutio quid ſit de ſolutio. nu. 1. 133
Solutio cui fieri debeat. ibid. nu. 3. ead.
Solutionis quot ſpecies ſint. ibid. nu. 2. ead.
Solutionis quis ſit effectus. ibid. num. 5. 134
¶ Sors quid ſit. Diuinatio propriæ quid ſit, & quę ſint ſpecies diuinationis, de ſortilegi. num. 1. 217
Ad ſortes an licitè recurratur. ibid. nu. 6. ea.
¶ Sortilegi qui dicantur. ibid. nu. 2. ead.
Sortilegorum pœna. ibid. nu. 5. ead.
¶ Spoliatio quid ſit. de reſtitutio. ſpoliato. nume. 1. 86
Spoliatus ſi de violentia criminaliter, de poſſeſſione ciuiliter poſt interdictum agat, an prius de poſſeſsione quã de violentia cognoſcendum ſit. ibid. num. 9. 87
Cætera uide ſupra in ver. Reſtituendus.
¶ Sponſa. vide infra in ver. Sponſus.
¶ Sponſalia quid ſint, & vnde dicantur. de ſponſali. nu. 1. 163
Sponſalia de futuro quot modis contrahantur. ibi. nu. 4. ead.
Sponſalia de præſenti quæ ſint, & qualiter contrahantur. ibi. nu. 5. & 6. ead.
Sponſalia de præſenti an differant à matrimonio non conſumato. ibi. nu 6. ea.
Sponſalia quando contrahi poſſunt, & quando matrimonium. ibi. nu. 8. 164
Sponſalia quando diſſoluantur. ib. n. 9. ea.
Sponſalia de futuro in quibus caſibus ſoluãtur. de deſponſa. impube. nu. 9. 167
Sponſalia an contracta dicantur, ſi quis iurat uel promittit ducere in uxorem unã de filiabus ſuis. ibi. nu. 11. ead.
Sponſalia de præſenti nõ ſoluũtur per ſponſalia de futuro prius contracta ẽt ſi ſint iuramento vallata. de ſponſa duo. n. 1. 169
Sponſalia de pręſenti non ſoluuntur per ſequens matrimonium etiam carnali copula conſumatum. ibid. nu. 2. ead.
Sponſalia ſecunda contracta uiuente prima vxore per uerba de præſenti non tenent. ibid. nu. 3. 169
Sponſalia cum duabus per verba de futuro contracta an teneant. ibi. nu. 4. ead.
Sponſalia ſi quis contrahat ſimul cũ duabus dicẽs, iuro uel promitto quod contrahã cum utraque, nihil agitur. ibi. nu. 5. ead.
Quid ſi una illarũ apta ſit ad matrimoniũ, & alia illegitima & inepta. ibi. nu. 6. ea.
Sponſalia de futuro ſequentia non tollunt p̃cedentia eiuſdem naturæ. ibi. nu. 7. ea.
Sponſaliorum ſpecies quot ſint. de ſponſali. nu. 4. 163

Ex ſpon-

Ex ſponſalibus oritur publice honeſtatis iuſtitia ibid.nu.11. 164
¶ Sponſus vel ſponſa de futuro cõpellitur contrahere matrimonium & conſumare contractum per cenſuram eccleſiaſticã. ibid.nu.10. ead.
¶ Spurij an poſſint admitti ad dignitates eccleſiaſticas. de filiis presbytero. numero 2. 30
Sterilitas qñ eſſe dicat. de loca.nu.13. 131
¶ Stipulatio an in contractu ſponſalium requiratur. de ſponſali.nu.2. 163
¶ Stuprum quid. de adulteri.nu.2. 207
Cætera vide ſupra in ver. Fornicatio.
¶ Subarratio an inducat matrimonium vel ſponſalia. de deſponſ. impub.nu.18. 167
¶ Subditus ſciens epiſcopum ſuum hæreticum, vel ſchiſmaticum occultum non præſciſſum, non debet permittere ſe ab eo ordinari. de temp.ordi.nu.9. 19
Subditus ignorans epiſcopum ſuum eſſe ſimoniacũ, ſi ab eo ordinetur, an ordinum executionem recipiat. ibid.nu.11. ea.
Quid ſi ſciat uel credit epiſcopũ ſuum ſimoniacum non ſuo ordine, ſed in collatione ordinũ ſeu beneficiorũ. ibid.nu 2. 18
Subditus an in dubio teneatur obedire ſuperiori mandato. de maior. & obedien. num.4. 52
¶ Subſtantialia ordinum quæ ſint. de æta. & qualit.ordinan.nu.3. 26
¶ Sumpto an ſit præſtanda fides. de fide inſtrum.num.8. 102
¶ Superior ad concedendum an diſpenſationem tenetur ex cauſa. de poſtula. prælato.nu.8. 9
Superior admittere debet poſtulationem, & ſi non admiſerit iniuria fit poſtulato. ibi. num.9. 9
Superior excedens modum in corrigendo, & ſi peccet, tamen non cogitur a ſubditis veniam poſtulare. de temp ordin. nume.40 22
Superior deſcendere debet ad inquirendum cum canonicis eccleſiæ ſuæ. de accuſa. num.28. 191
Superioris authoritas vitiũ tollit. de ſimo. num.13. 194
Superiori quando & a quibus ſit obediendum. de maio & obe.num.3. 52
¶ Suſpenſo an prouentus eccleſiaſtici ſubtrahantur. de ſent.excomm.nu.27. 237
Suſpenſi & excommunicati excluduntur à participatione ſacramentorum. de ſimo. nume. 19. 194
¶ Syndicus quis ſit. de ſyndi.nu.1. 60
Syndicus vnde dicitur. ibid.nu.2. ead.
Syndicus quis poſſit conſtitui. ibid.nu.3. ea.
Syndici officium quid ſit. ibi.nu.4. ea.
Syndici confeſſio an præiudicet. de confeſſis.nu.5. 93
Reliqua uide ſupra in ver. Procurator.

T

TACENS plerunque præſumitur cõſentire. de ſimo nu 32. 195
¶ Templarij & hoſpitalarij ac Ciſterienſes, necnon alij monachi, an aliquod priuilegium habeant, de priuilegi. & exceſſi. priuile.nu.9.10.& 11. 225
¶ Temporale quando pro ſpirituale dari poſſit. de reſcrip nu.12. 4
Tempus an ſit de ſubſtantia ordinum, de tempo.ordi.num.6. 18
Tempora in quibus a nuptiis abſtinetur. de feriis.nu.4.in ſi. 81
Tẽpora probationũ. de regulari.nu.5. 300
Temporum ſucceſſus non ordo ſcripturæ in legibus & decretalibus attenditur. de conſtit.nu.18. 2
¶ Tergiuerſari quid ſit. de calumniatorib. num.2. 191
Tergiuerſator quis ſit, & qualiter puniatur. ibid.nu.5. 192
¶ Teſtamentum quid ſit. de teſta.nu.1. 135
Teſtamentum unde dicitur. ibidem.numero 2. 136
Teſtamentum quas ſolennitates requirat. ibid.nu.5.& 6. ead.
Teſtamentum minus ſolenne quando ualeat. ibid. num.7. ead.
Teſtamentum quis facere poſſit. ibidem numero 8 & 9. ead.
Teſtamentum qualiter infirmetur. ibid.nume.10.& 11. 136
Teſtamentum non legitimè factum an ſit ipſo iure irritum. ibid.nu.11. ead.
Teſtamentum non ſolenne principis auctoritate validatur, de reſcrip.nu.13. 4

Teſtamentorum quot ſpecies ſunt. de teſta. num.4. 136
Teſtamentorum defenſio ad eccleſiam pertinet. ibid.nu.13. 136
Teſtatoris voluntas eſt deambulatoria vſque ad mortem. de teſta. nu.3. 136
¶ Teſtimonium an & quando quis ferre poſſit in cauſa ſua principaliter uel ſecundario. de teſti.nu.9.& 10. 96
Teſtimonium dicere aduerſus coniunctos ſuos quæ perſonæ cogunt. ibi.n. 13. 97
Teſtimonium ſuum ſubtrahẽtes an peccẽt mortaliter, de teſti. cogen. numero 4. & 5. 100
Teſtimonio vnius ſtandum eſt, de conſecratione eccleſiæ. de baptiſ.nu.29. 157
¶ Teſtis qui non eſt bonæ vitæ & famæ non admittitur. de teſti.nu.6. 96
Teſtis eſſe nõ põt, qui ſemel inter accuſatores apparuit de accuſ. nu.19. 190
Teſtis an peccet recipiendo aliquid ꝓ teſtimonio inferendo. de teſt. cog.n.6. 101
Teſtis ſup eo tm̃ quo iurat, & ſup quo inducitur deponere dẽt. de teſt.nu.27. 99
Teſtis ſi prius deponat & poſtea iurat an ualeat teſtimonium. ibid.nu.28. ead.
Teſtes quando lite non conteſtata recipiantur, & ad ſententiam diffinitiuam procedatur, vt lite non conteſt.nu.1.& 2. 76
Teſtes & inſtrumẽta an parem vim habeãt. de proba nu.11. 95
Teſtes quot requirantur ad improbandum inſtrumentum. ibid.nu.12. ead.
Teſtes qui eſſe poſſunt, & qui nõ. & quæ in teſtibus conſideranda ſunt. de teſti.nu.1. cum ſequenti. 96
Teſtes quando duo ſufficiãt, & quando nõ. ibid. nu.14. 97
Teſtes iurare debent dicere veritatem quã nouerunt. ibi. nu.15. 97
Teſtes quando ſint regulariter producendi. ibid.nu.16. ea.
Teſtes produci poſſunt uſque ad tertiã productionem. ibi. nu.17. ea.
Teſtes in quibus concordari dicantur. ibid. num.20. 98
Teſtes ſingulares an & qñ probẽt. ibidem.
Teſtes qñ dicanẽ ſingulares. ibid.nu.21. 98
Teſtes an publicatis atteſtationibus produci poſſint. ibid.nu.22.& 23. 99
Teſtes noui an & quando admittantur. ibi. num.24. 99
Teſtes ꝓducti corã arbitris an poſſint produci corã iudicibus, & ad id quod primo fuerant producti. ibid.nu.29. 99
Teſtes pñt ẽt apud eundem iudicem iterato produci, & ad idẽ variato tamen modo agendi, & quando. ib.nu.30. 100
Teſtes generaliter coguntur prohibere teſtimonium, & qñ & qualiter compellendi ſunt. de teſti.cogen.num.1. 100
Teſtium præſentia facit ut inſtrumento credatur. de proba.nu.10. 95
Quatuor ſunt quæ tollunt copiam probãdi per teſtes. de teſtib.nu.26. 99
¶ Theſauri cuſtodia qñ ad ſacriſtam pertineat. de offi.ſacriſtæ.nu.2. 40
¶ Titulum quis non deſinit habere in priori eccleſia, quouſque poſſeſſionem adeptus ſit in ſecunda. de inſtit.nu.6. 121
¶ Torneamẽta quæ ſint. de tornea n.1. 206
Torneamenta quare fieri prohibeãtur, ibi. num.2. ead.
Cætera uide ſup. in ver. Militem. & in ver. Mortuo. & in ver. Pœna.
¶ Trãſactio quid ſit, de tranſactio.nu.1. 55
Tranſactio vnde dicatur. ibid.nu 2. 55
Tranſactio an in criminalibus locum habeat. ibid.num.3. ead.
Tranſactio an ceſſet in actionibus famoſis. ibid.num.4. ead.
Tranſactio in quibus caſibus locum nõ habet ibid.nu.9. 56
Trãſactionis effectus qui ſint. ibi.nu.10. ea.
¶ Transferri qui poſſint, & qui transferendi poteſtatem habeant, de translatio. prælato.nu.2.3.& 4. 14
Transferendi cauſæ quæ ſint. ib nu.5. 15
¶ Tranſigere qui poſſit, de trãſactio.n.2. 55
Tranſigere in cauſa eccleſiæ an poſſit prælatus. ibid nu.6.c 55.& nu.7. 56
Tranſigi an poſſit ſi agatur ſuper eccleſia. ibid.nu.8. ead.
¶ Translatio quid ſit. de transla. pl.nu.1. 14
Translatum an ſequantur honores reales. ibid.nu.6. ead.
¶ Treuga quid ſit, & quid ſit pax. de treuga & pa.nu.1. 53

Treuga canonica quando ſit ſeruanda, & qn̄ bellum ceſſare debeat.ibid.nu.3. ea.
Treugæ canonicæ quibus perſonis perpetuo debeantur.ibid.nu.4. ead.
Treugarum quot ſpecies ſint.ibid.nu.1. 53
¶Trinitas ſancta cur ſumma vocetur. de ſum.trin.nu.3. 1
Trinitas quare ſic dicatur.ibid.nu.4. ead.

V

VASA ſacra an alteri eccleſiæ vel priuatæ perſonæ vendi poſſunt. de rebus eccle.non alienan.nu.8. 124
¶Vaſalli hæreticorum ipſo iure a fidelitate ſunt liberati de hæret.nu.11. 200
¶Velleiani priuilegium an per pactum tollatur. de priui.& exceſſi.priuilegiato. nume.7. 224
¶Velum conſecrationis à quo debeat imponi.de tempo ordi.nu 4. 18
Velum quotuplex ſit.ibid.nu.5. 18
Velum prælationis etiam olim dabatur abbatiſſæ.ibid.nu.6. ead.
¶Venari quare clerico prohibeatur, & nō piſcari.de clerico venato.nu.2. 218
Venatio quotuplex ſit,& quibus,ac quando permiſſa.ibid.num.1. 218
Venditor tenetur ita quod venditor habeat vacuam poſſeſſionem.de emptio. & vendi.num.5. 128
Venditor an teneatur ſolum de euictione. ibid.num.9. ead.
Venditores colūbarū ſunt, qui gradum vel gratiam ſpiritualem gratia humanę contributionis exercent.de magiſt.nu.3. 197
¶Verbum productio, quomodo intelligatur.de teſti.num.17. 97
Verbum reddēdi, quid importet. de feudis. num.5. 131
Verbum quid ſit,de uerb ſig.num.1. 140
Verbum quare dicatur filius Dei.ibi.n.2. e.
Verbum dei dimittit peccata.ibid.
Verbum vnde dictum,& qualiter uerba debeant interpretari.ibid.
Verba ad quid ſint inſtituta.ibid.nu.1. 240
Verba reſcriptorum domini Papæ interpretantur a Papa.ibid.nu.4. 240
Verba cum effectu ſunt accipienda. de offi. deleg.num.8. 43
Verba quæ requirantur in forma baptiſmi. de baptiſ nu.7. 156
Verba ſufficientia ad excommunicandum. de ſen.excom.nu.43. 238
¶Veſtimenta clericorum ſordida, & pallæ altarium qualiter lauari debeant. de custo.Euchari.num.4. 158
Veſtimenta ſacra vetuſtate conſumpta incendi debent.ibid num.5. ead.
¶Vibrans baculum ſuper caput clerici volens illum percutere & nō percutiens, an incurrat pœnam canonis ſi quis ſuadēte, 17.q.4.de ſen.excom.nu.45. 238
¶Vicaria perpetua ordinariam iuriſdictionem non inducit.de offi.archid.n.6. 38
¶Vicarius quid ſit, & quod ſit vicarij officium.de offi.vica.nu.1.c 40.& nu.6. 41
Per vicarium in quibus caſibus deſeruiri poſſit.ibid.nu.7. 41
Vicarius quod ius in eccleſia habeat.ibid. num.8. ead.
Vicarius habens vnam vicariam an aliam habere poſſit.ibid.nu.9. ead.
Vicarius vicarium conſtituere non poteſt. Fallit in archipresbytero.ibid.nume.10. & 12. 41
Vicarius poteſt gratis conſtitui, & conſtituto prouidendum eſt vnde viuat, ne prælati vices ſuas.nu.3. 196
¶Vicedn̄s.vide ſupra in ver.Procurator.
¶Viduæ qualiter velari debeant de tempori.ordin.nu 3. 18
Viduas nullus pontificū velare poteſt. ibi.
¶Vigilia occurrens in dominica ieiunari debet in ſabbato.de obſeruatio.ieiun. nume.7. 159
¶Vir tenetur miniſtrare neceſſaria uxori, quæ debitum reddere non valet. de celebra.miſſa.num.20. 155
Vir & uxor an ſibi communicent actionem & paſſionem in materia de qua de cognatio.ſpiritua.nu.3. 175
Vir ſi proclamat ad iudicium dicendo ſe frigidum & maleficiatum, & mulier dicit eum eſſe potentem, an iuramēto viri credatur.de frigi.& malefic.nu.9. 180
Vir qui occultè adulteratur, an poſſit uxorem manifeſtè adulterantem accuſare,& dimittere ſine peccato. de diuor. numero 15. 185
Vir

Vir communicans cum uxore ex cōmunicata,an & ipſe excommunicetur. de ſenten.excom.nu.30. 237
Vir uel vxores nunquid peccent exigendo debitum, vel reddendo in diebus ſolenni bus, vel in locis ſacris de matri.contra. interdi.eccl.nu.5 181
Cætera uide ſupra in ver.Ratio.
Virginum conſecratio quando fieri poſſit. de temp.ordin.nu.2. 18
¶Virilia ſibi abſcindens an ſit ordinandus. de corpo.uitia.ordi.nu.8. 36
¶Vis quinq; ſunt genera.de his quæ vi metus ve c.fi.nu.1. 61
Vim vi quod repellere liceat,quomodo intelligatur.de homic.nu.7. 205
¶Viſitare debent ſuas diœceſes diœceſani,& quando.de offi.ordin.nu.17. 50
¶Viſitatio eccleſiarum quādo fieri debeat, & quoties.de cenſi.nu.14. 153
¶Viſitator eccleſiæ nunquid quod domi ſolet expendere, expendere debeat in via dum viſitat,ut ſaltem in eo eccleſiæ releuentur.de cenſi.nu.12. 153
¶Vltimæ voluntatis quis ſit effectus. de teſta.num.12. 136
¶Vnctio quid ſit, qui & a quo inunguntur, de ſacra unctio.nu.1.& 2. 29
Vnctiones de quibus.ibid.nu.2.& 3.quid ſignificent.ibi.num.4. 29
Vngitur quilibet Chriſtianus bis ante baptiſ.num.ibi.nu.3. ea
Vnguntur manus ſacerdotis chriſmate, cū ordinatur ibid.num.2. ead.
¶Vnus ſi conſtruit eccleſiam, & ei plures ſuccedunt hæredes,omnes ſunt patroni. de iure patrona nu 15. 151
¶Voluntas imperfecta per ſe non tollit ſolenne teſtamentum præcedens ſed cum decennio tollit.de teſtam.nu.49. 6
Reliqua habes ſupra in ver.Vltima.
¶Voracitas quare vitanda de tempo.ordin. num 25 20
¶Votum quid ſit,de voto.nu.1. 145
Votum voluntarium ſubdiſtinguitur, ibid. nume 3. 146
Votum ſimplex impedit matrimonium cōtrahendum, & dirimit iam contractum. ibid.num.4. ead.
Votum frangens an peccet.ibi.nu.3 & 4.ea.
Votum quod quis ante monachatum emiſit,an poſſit per abbatem reuocari.de voto.num.6. 146
Votū a quo diſpenſari poſsit.ibi.nu.10. 146
Votum quot modis ſolennizetur. de regulari.nu 15. 143
Votum ſolenne dirimit matrimonium iam contractū,qui cleri.vel uouent.nu.7. 171
Votum ſeruandum eſt ibi.num.8. ead.
Voti violatio an inducat peccatum mortale.ibidem.
A voto quot modis diſcedi poſsit.de voto. num.11. 146
Vota omnia an poſsint redimi & commutari.ibid.nu.7 & 9. 146
Votorum ſpecies quot ſunt.ibid nu.2. 145
¶Vouens an poſsit differre votum exequi. de voto.nu.12. 146
Vouens ſimpliciter continentiam, qui poſtea iurauit de contrahendo, ad quid teneatur.qui cleri.vel uouen nu.10. 171
Vouentes an impediantur contrahere matrimonium.ibi.nu.6. ead.
¶Vouere quis poſsit,de uoto nu.5. 146
¶Vſucapio in quibus rebus obtineat.de præſcriptio.nu.1. 107
Vſucapio triennij an in rebus eccleſiaſticis mobilibus & profanis locum habeat. ib. num.7. 108
¶Vſura quid ſit.de uſur.nu.1. 212
Vſura & pœna promiſſa in quo differant. ibid.num.3. ead.
Vſura unde dicitur.ibi.nu.4. ea.
Vſura in quib.reb committatur.ibi.n.5. ea.
Vſura in quibus caſibus petatur de iure canonico.ibi.nu.10. 212
Vſura centeſima & vſura ſextupla.ibid. numero 13. 213
Vſura an committatur ſi quis mutuat cum pacto quod ſibi alia vice mutuo detur. ibid.num 20. 213
Vſuram quæ inducant,de ſimo.nu.9. 193
Vſuram an dicaṫ cōmittere illi qui tpe vindemiarū & meſsiū emūt vilius frumēta & vina,ut vendant carius.& quid de nautico fœnore.de vſuris.nu.29. 214
Vſuræ veniunt ex mora ibid.num.8. 212
Vſuræ oī iure ſunt prohibitæ.ibi.nu.14. 213
Vſurarium

Vſurarum ſpecies quot ſint.ibid.nu.6. 212
Vſuras alieno nomine exigens an illas reſtituere teneatur.de vſur.nu.28. 214
Vſuras ſi quis repetat, & excipiatur contra eum ꝙ ipſe repetere non poteſt, niſi reſtituat quas extorſit ipſe vel is cui ſucceſſit, ipſe autem replicet paratus ſum reſtituere ſi ſit qui petat, quid faciet iudex eccleſiaſticus ſuper hoc.ibi.nu.23. 213
Vſuras committere quando quis dicat. de vſur.nu.29 30 31.32.33.& 34. 214
¶Vſurarius quilibet uel eius hæres in iudicio animę tenetur totum reſtituere quod exactum eſt.de uſur.nu.15. 213
Vſurarius reſtituens partem fœnebris pecuniæ an liberetur ſi debitor a quo exegit aliam partem ſibi remittat. ibidem numero 21. 213
Vſurarij a quibus compellantur vſuras reſtituere.ibid.nu.10. 212
¶Vtilitas per dignitatem augeri debet.de vſu pallij.nu.3. 15
Vtilitas communicantis cum excommunicato.de ſen.excom.nu.29. 237
¶Vxor an peccet mortaliter frangendo votum abſtinentiæ, ad mandatum mariti. de maiorita.& obed.nu.8. 52
Vxor illius qui ea inuita & ignorante religionem iurauit, an ſimiliter eo inuito monaſterium intrare poſſit. de cōuerſio. coniu.nu 6. 144
Vxor adulteri an eo inuito poſſit intrare religionem.ibid nu 7. ea.
Vxor an teneatur ſequi maritū leproſum. de coniu.lepro.nu.2. 172
Vxor ſeparata per ſententiam à uiro propter fornicationem, an ſi vir fornicatur poſsit illum repetere. de diuorti. numero 13. 185
Vxor donationem propter nuptias, & maritus dotem lucratur ex pacto conuēto. de dona.inter uir.& uxor.nu.14. 186
Vxor tenetur alere virum egentem. ibidem nume.18. 187
Vxor an poſsit obijcere fornicationem ſpiritualem marito accuſanti de carnali, de adulter.nu.6. 208
Vxor an in rebus mariti furtum cōmittat & qualiter maritus contra eam agat. de furt.num 18. 211
Vxori præſtans opem ad furandum marito furti tenetur.ibid.nu.19. ead.
Vxorem ſuam cognoſcere quando quis abſtinere debeat.de matrim. contract.contra interdict.nu.3.& 4. 181
Cætera require ſupra in ver.Ratio. & in ver.vir.

LAVS DEO.

TABVLA RVBRICARVM EX SVMMA D. Goffredi Tranenſis Iuriſconſulti Celeberrimi.

ACCVSATIONIBVS, inquiſitionibus, & denūciationibus. car. 188
Adulterijs & ſtupro. carte. 207
Ætate & qualitate ordinandorum. 26
Alienatione iudicij mutandi cauſa facta. 64
Appellationibus. 107
Apoſtatis. 201
Arbitris. 65

B

Baptiſmo & eius effectu. 156
Bigamis non ordinandis. 36

C

Calumniatoribus. 191
Capellis monachorum & aliorum religioſorum. 149
Cauſa poſſeſsionis & proprietatis. 84
Celebratione miſſarum, ſacramento Euchariſtiæ &c. 153
Cenſibus. 151
Clandeſtina deſponſatione. 168
Clericis peregrinis. 37
Clericis peregrinantibus. 115
Clericis coniugatis. 117
Clericis non reſidentibus in eccleſia. 118
Clericis

Clericis pugnantibus in duello. 206
Clerico ægrotante. 120
Clerico venatore. 218
Clerico percuſſore. 219
Clerico maledico. 219
Clerico excōmunicato miniſtrante. 220
Clerico non ordinato miniſtrante. 221
Clerico per ſaltum promoto. 221
Coguatione ſpirituali. 174
Cognatione legali. 175
Cohabitatione clericor.& mulierū. 117
Colluſione detegenda. 217
Commodato. 126
Conceſsione præbendę vel eccleſiæ non vocantis. 121
Conditionibus appoſitis in deſponſatione vel alij contra. 169
Confeſsis. 93
Confirmatione vtili vel inutili. 115
Coniugio leproſorum. 172
Coniugio ſeruorum. 172
Conſanguinitate & affinitate. 176
Conſecratione eccleſiæ vel altaris. 153
Conſtitutionibus. 2
Conſuetudine. 7
Conuerſione coniugatorum. 143
Conuerſione infidelium. 145
Corpore vitiatis ordinandis. 35
Crimine falſi. 215
Cuſtodia Euchariſtiæ. 158

D

DEcimis, primitiis & oblation. 139
Delictis puerorum. 218
Depoſito. 126
Deſponſatione impuberum. 166
Dilationibus. 79
Diuortiis. 183
De dolo & contumacia. 88
Donationibus. 134
Donationibus inter virū & uxorem. 185

E

ECcleſijs ædificandis. 160
Electione & electi poteſtate. 9
Emptione & venditione. 128
Eo q mittit in poſſeſsio cā rei ſeruādę. 90
Eo qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium. 171
Eo qui cognouit conſangui. uxoris ſuæ vel ſponſæ. 175
Eo qui ordinem furtiuè ſuſcepit. 222
Exceptionibus. 105
Exceſſibus prælatorum & ſubditorū. 222

F

FErijs. 80
Feudis. 131
Fide inſtrumentorum. 101
Fideiuſſoribus. 132
Filiis presbyteror.ordinādis vel non. 30
Foro competenti. 71
Frigidis & maleficiatis. 179
Furtis. 210

H

HÆreticis. 199
His quæ vi metusve cā fiunt. 61
His quæ fiunt a prælatis ſine conſenſu capituli. 122
His quæ fiūt a maiori parte capituli. 123
His qui filios occiderunt. 202
Homicidio. 204

I

IMmunitate eccleſiarum. 161
Infantibus & languidis expoſitis. 203
In integrum reſtitutione. 62
Iniuriis & damno dato. 227
Inſtitutionibus. 120
Iudæis & Sarracenis. 198
Iudiciis. 67
Iuramento calumniæ. 78
Iureiurando. 103
Iure patronatus. 149

L

LIbelli oblatione. 73
Litis conteſtatione. 76
Locatio & conducto. 129

M

MAgiſtris. 197
Maioritate & obedientia. 51
Matrimonio contracto contra interdictum eccleſiæ. 180
Mutuis petitionibus. 74

N

NAtis ex libero ventre. 173
Ne clerici vel monachi ſecularibus negotiis ſe immiſce. 162
Ne prælati vices ſuas ſub annuo cenſu concedant. 196
Ne ſede vacante aliquid innouetur. 122
Noui operis nunciatione. 222
Obliga-

O

Obligatis ad ratiocinia. 34
Obſeruatione ieiuniorum. 159
Officio archidiaconi. 38
Officio archipresbyteri. 39
Officio primicerij. 39
Officio ſacriſtæ. 40
Officio Vicarij. 40
Officio & poteſtate iudicis delegati. 42
Officio legati. 47
Officio iudicis ordinarij. 48
Officio iudicis. 50
Ordinatis ab epiſcopo qui epiſcopatui reſignauit. 25
Ordine cognitionum. 81

P

Pactis 54
Parochiis & alienis parochianis. 138
Peculio clericorum. 135
Pœnis. 228
Pœnitentiis & remiſsionibus. 229
Pignoribus. 131
Plus petitionibus. 83
Poſtulando. 56
Poſtulatione prælatorum. 8
Præbendis. 119
Preſcriptionibus. 106
Præſumptionibus. 102
Precario. 125
Presbytero non baptizato. 157
Priuilegiis & exceſsib. priuilegiato. 223
Probationibus. 94
Procuratoribus. 57
Purgatione canonica. 226
Purgatione vulgari. 226
Purificatione poſt partum. 160

Q

Qui clerici uel uouentes matrimonium contrahere poſſunt. 170
Qui filij ſint legitimi. 181
Qui matrim. accuſare poſſunt. 182

R

Raptoribus, incendiarijs, &c. 209
Rebus eccleſiæ alienandis vel non alienandis. 124
Regularibus. 142
Regulis iuris. 241
Religioſis domibus. 148
Reliquiis & veneratione ſanctorum. 158
Renuntiatione. 88
Rerum permutatione. 130
Reſcriptis. 3
Reſtitutione in integrum. 62
Reſtitutione ſpoliatorum. 86

S

Sacramentis non reiterandis. 29
Sacra vnctione. 29
Sagittarijs. 207
Schiſmaticis. 200
Scrutinio in ordine faciendo. 25
Secundis nuptijs. 187
Sententia & re iudicata. 109
Sententia excommunicationis. 233
Sepulturis. 137
Sequeſtra. poſſeſsio. & fructuum. 92
Seruis non ordinandis. 33
Simonia. 192
Solutionibus. 133
Sortilegiis. 217
Sponſalibus. 163
Sponſalibus duorum. 169
Statu monachorum & canonicorum regularium. 146
Succeſsionibus ab inteſtato. 136
Summa Trinitate & fide catholica. 1
Supplenda negligentia prælatorum. 17
Syndico. 60

T

Temporibus ordinationum & qualitate ordinandorum. 18
Teſtamentis. 135
Teſtibus. 96
Teſtibus cogendis. 100
Torneamentis. 206
Tranſactionibus. 55
Tranſlatione prelatorum. 14
Treuga & pace. 53

V

Verborum ſignificatione. 240
Vita & honeſtate clericorum. 116
Voto & voti redemptione. 145
Vſu pallij. 15
Vſuris. 211
Vt eccleſiaſtica beneficia ſine dimi. conferantur. 123
Vt lite non conteſta. non procedatur ad teſtium receptionem vel &c. 76
Vt lite pendente nihil innouetur. 91

FINIS.

SVMMA SVPER TITVLVM DECRETALIVM: COMPILATA

A Magiſtro GOFFREDO *de Trano.*

DOMINI PAPÆ SVBDIACONO ET CAPELLANO.

GLOSSARVM diuerſitas intelligentiam textus nõnunquam obtenebrat; & dum per eas infra, & ſupra diſcurritur, ſtudentis diſtrahitur animus, hebetatur ingenium, quaſi labirintum lector ingreſſus, ut piſcis intra retia prouolutus, laqueos videt vndique, latus pertimeſcit vtrunque, & quo diuertat ignorat, neue qui prius incertus fuerat incertior relinquatur. Idcirco ego Goffredus de Trano domini Papæ ſubdiaconus & capellanus tam frequentibus, quam deuotis ſcholarium precibus exhortatus, ac officialium Romanæ Curiæ inſtantia prouocatus, ad communem vtilitatem & eorum maxime qui Iuris Canonici ſunt alumni, quorum profectum libenter proſequor & amplector, ſuper rubricis Decretalium ſummam aggredior, de illius auxilio ſperans qui dat affluenter, & non improperat; qui dixit, Aperi os tuum & ego adimplebo illud; A quo omnis modus locutionis poeticæ, & quælibet decoræ pronunciationis ueritas ſumpſit exor 1
dium; In quo omnis ratio ſupernæ ſcientiæ vel terrenæ creaturæ conſiſtit, ut potè 2
qui earum caput, auctor eſt, & origo; In eo enim perfecta uirtus, & ſapientia inue 3
nitur: In hoc igitur opere plene inue- 4
nies quidquid alibi ſparſim quæris: In 5
hoc in ſuis tractatibus omnia deciden- 6
tur. Et tam reduces in Iure Canonico, quam prouecti potiſſime tenentes cathedras magiſtrales, uias inuenient luminoſas, per quas data copia differendi errores eliminabunt antiquos, & reprobas opiniones veterum confutabunt. Hic iudices animarum ſalubria quærent conſilia. Hic ſub certis rubricis inuenient ex quibus cauſis irregularitas diſpenſabilis, uel indiſpenſabilis incurratur, & per quos ualeat diſpenſari. Qualiter conſideratis criminibus & circumſtantijs peccatorum adhibeantur remedia conſcientijs ſauciatis. Hic Prælati & alij forenſes iudices inſtruentur quomodo pro tribunali oporteat iudicare. Verum quia nouum & ab alijs intentatum aſſumo, & rude opus limam correctionis expoſcit; ſi quid dixero in hoc, quod uideatur ueritati contrarium, peritorum correctioni ſubijcio & expono. Nam ſi quid aliter ſapitis, hoc uobis dominus reuelauit, & qualis ego ſum in ſcriptis aliorum, tales alios volo intellectores eſſe meorum.

SVMMARIVM.

1 *Decretalium noua compilatio quare & à quo facta fuerit.*
2 *Rubrica hæc prima ponitur de Summa Trinitate & fide Catholica, & quare.*
3 *Sancta Trinitas cur ſumma uocetur.*
4 *Trinitas quare ſic dicatur.*
5 *Fides catholica quæ ſit.*
6 *Diſputare publice nõ licet de fide catholica cum hominibus alienæ communionis.*

De Summa Trinitate, & Fide Catholica. Rubrica.

POST procœmium, in quo breui-
1 ter edocemur † quare hæc noua
compilatio facta ſit veteri diſſoluta, uide-
licet quia diuerſæ conſtitutiones & de-
cretales epiſtolæ ſummorum Pontifi-
cum in diuerſa ſparſæ uolumina, qua-
rum aliquæ propter nimiam ſimilitudi-
nem, & quędam propter contrarietatem,
nonnullæ etiam ob ſui prolixitatem con
fuſionem inducere uidebantur; aliquæ
uerò uagabantur extra uolumina ſupra-
dicta, quæ tanquam incertæ frequenter
in iudicijs uacillabant; Et ideò Grægo-
rius Papa nonus piæ memoriæ ad utili-
tamen publicam in unum uolumen reſe-
catis ſuperfluis mandauit redigi, adiectis
ſuis conſtitutionis, per quas nonnulla,
quæ in prioribus erant dubia, declaran-
tur, ut in eodem procœmio continetur.
Ponitur prima rubrica de Summa Tri. &
fide catho. nec ſine miniſterio ponitur
2 primo loco, ipſa † enim eſt uniuerſorum
principiũ, ut infra capit. primo in princ.
ab ea elementa & eorum diſpoſitio pro-
ducta ſunt in orbem terrarum, ut. C. de
ue. iur. enu. l. j. in princ. Hæc Sancta Tri-
nitas primam per Moyſen & alios pro-
phetas doctrinam prębuit humano ge-
neri ſalutarem, ut infra. c 1 §. hæc ſancta.
Et licet de hac materia non humano ore
loqueadum ſit, ſed diuino. de conſe. diſt.
2. c. in Chriſto patri. Aliqua tamen ſub
3 compẽdio uideamus: Et primo † cur ſum
ma dicatur, & quidem quia maior eſt,
prior eſt omnibus rebus, ut ſuperius di-
4 ctum eſt † Trinitas dicitur eo, quòd licet
una ſit ſubſtantia, eſſencia, ſeu natura di-
uina. Eſt tamen pater qui generat, filius
qui giguitur, & ſpiritus ſanctus qui pro-
cedit; ut diſtinctiones ſint in perſonis, &
unitas in natura. Nam licèt alius ſit pa-
ter, alius filius, alius ſpiritus ſanctus, non
tamen aliud. Sed id quod eſt pater, eſt &
filius idem, & omnino eſt & ſpiritus ſan-
5 ctus, ut infra eo. c. damnamus. † Fides au-
tem catholica hæc eſt, quæ in ſymbolo
continetur, quam Romana tenet eccle-
ſia. 14. q. 1. hæc eſt ſides quam firmiter
credere, & ſimpliciter cõfiteri debemus
ut infra eod. cap. 1. in princip. & 23. di. c.
6 qui epiſcopus. † de qua turbis adunatis
publice diſputare non licet. C. eod. tit.
7 l. nemo, in princ. † Soliciti enim eſſe de-
bemus ut margaritas noſtras ante porcos
non mittamus ut. 11. q. 3. nolite recedere.
§. nolite mittere. Et ne de ſecretioribus
diuinæ ſentẽtiæ omnibus proloquamur.
ut. 53. di. in mandatis: Nec magiſtris ca-
nonum & cuſtodibus fas eſt inire certa-
men cum hominibus alienæ communio-
nis. vt, 24. q. 3. c. cũ quibus, in fi. quod in-
telllige cum quis publicè de fide conten-
dit, & ex hoc tumultus & perfidiæ occa-
ſionem quęrit. ut dicit lex pręal. nemo,
Aliter in fide inſtruendi ſunt ſimplices.
vt. 10 q. 1. ca. placuit, & hæretici confu-
tandi. ut. 19. diſ. c. ſecundum, de con. diſ. 2.
In Chriſto pater, & in plerіſque capitulis
in eadem diſ. poſitis. & C. de epiſcopis, &
cler. l. quoniam. Non ſolum autem vir-
gines & continentes uerum etiam coniu
gati per fidem rectam & operationem
bonam Deo placentes ad ęternam me-
rentur beatitudinem peruenire. ut infra
c. firmiter, in fi. Violatores autem fidei in
æternum peribunt ſaluis pęnis tempora-
libus quæ talibus imponuntur ut dice
mus. infra de hære.

SVMMARIVM.

1 *Ius naturale quando proditum ſit.*
2 *Sacerdotio translato neceſſe eſt ut legis tranſlatio fiat.*
3 *Decreta & conſtitutiones quis ediderit.*
4 *Iuris præcepta quæ ſint.*
5 *Conſtitutio, uerbum, quid proprie dicatur.*
6 *Conſtitutio qualis eſſe debeat.*
7 *Conſtitutio quid ſit, & quid conſuetudo.*
8 *Conſtitutio à quibus fieri poſſit. & num. 9. cum ſeq.*
9 *Populus Romanus an poſſit hodie legem condere.*
10 *Senatus an legem condere poſſit.*
11 *Papæ auctoritas in conciliis excepta intelligitur.*
12 *Conſtitutionum cauſa quæ ſit.*
13 *Conſtitutionum quatuor ſunt uirtutes.*

14 *Conſtitutionibus qualiter derogetur.*
15 *Iura omnia ſunt in pectore Papæ vel principis.*
16 *Factorum habere memoriam, & in nullo peccare, diuinitatis eſt potius quam humanitatis.*
17 *Canon poſterior ordine corrigitur per priorem.*
18 *Temporum ſucceſſus non ordo ſcripturæ in legibus & decretalibus attenditur.*
19 *Conſtitutio quando liget.*
20 *Pœna non ſeruantium conſtitutiones canonicas quæ ſit.*
21 *Conſtitutiones canonicas interpretãtur qui eas faciunt.*
22 *Res inter quoſdam iudicata aliis non præiudicat.*

De Conſtitutionibus. Rub.

1 POSTQVAM † Deus formauit
hominem ad imaginem & ſimilitu
dinem ſuam. vt. 23. q. 5. hæc imago. & in
ætate virili, vt de pæni. di. 2. §. Romanos,
prodijt cum eo ius naturale. Illud enim
incœpit ab exordio rationabilis creatu-
2 ræ. vt. 5. di. in prin. † Demum lex vetus
data eſt per Moyſen, & prophetas: Poſt
modum tranſlato ſacerdotio lex noua
ſucceſſit. vt infra eod. c tranſlato. Sed quia
hominum creſcente malitia effrenata cu
piditas quotidie noua litigia generabat.
vt ſupra in procœmio, ita vt plura eſſent
negocia quam vocabula. vt ff. de præſcri.
3 ver. l. natura. † Sancti patres decreta, &
conſtitutiones ſummi Pontifices edide-
runt, vt ſub iuris regulis homines coarcta
ti diſcant honeſtè viuere, alterum non
4 lædere, ius ſuum cuique tribuere. † hæc
.n. ſunt præcepta iuris vt. ff. de iuſt. & iu. l.
5 iuſticia. §. iuris præcepta. † Et licet hoc
verbum conſtitutio ad omnes Decretales
oẽſque leges valeat prorogari; Nã aliàs
reſtricto uocabulo conſtitutiones dicun-
tur princıpũ, leges populi romani, & edi-
cta prætorum: In hac tñ Rubrica tracta-
tur ſpecialiter de quibuſdam conſtitutio
nibus quæ dici poſſunt conſtitutiones cõ
ſtitutionũ; qa ſub Rubrica iſta tractatur
de alijs ſtatutis canonicis obſeruandis. vt
inf. eo. ti. c. j. Et de ui, & poteſtate aliarũ cõ-
ſtitutionum. Oĩs. n. conſtitutio cũ editur
futuris dat formam negocijs, & præterita
di ſpẽdijs nõ cõmẽdat. vt. inf. eo. c. 2. Et qui
poſſunt in rebus eccleſiaſticis conſtitue-
re, quia nõ layci. vt. inf. eo. ti. q̃ in eccleſia
6 rũ. & c. eccleſi & 96. di. bene q̃dẽ. † Q̃d cõ
ſtitutio debet eſſe clara nihil ambiguum
continẽs vel obſcurum. vt inf. eo. c. vlti. 4.
di. c. erit. inf. de ver. ſig. abbate. Nihil eſt
adeò conſtitutionum & legum propriũ
ſicut claritas, vt in authẽ. de teſt. imperfe.
§. nos igitur, colla. 8. Videndum eſt igi-
tur quid ſit cõſtitutio. Vnde dicatur. Quis
poſſit facere conſtitutionẽ. Quæ cã ſit cõ-
ſtituendi. Quæ virtutes conſtitutionum,
& qualiter conſtitutionibus derogetur.
Quando cõſtitutio incipit arctare. & quæ
ſit pęna non obſeruantium. Conſtitutio
7 † eſt ius ſcriptum 1. di. §. cum itaque. Si-
cut conſuetudo eſt ius non ſcriptũ mori-
bus utentium approbatum. vt ea di. Con
ſuetudo. Nam ex non ſcripto ius venit
ut inſti. de iure natu gen. & ciui. §. ex non
ſcripto, ergo competenter poſt iſtum
tractatum ſequitur tractatus de conſue-
tudine. Dicitur conſtitutio quaſi com-
8 mune ſtatutum. † Nam Papa cum fra-
tribus ſuis, & cæteri prælati cum capitu-
lis & canonicis ſuis conſtitutiones facere
poſſunt. ut inf. de ſen. ex cõm. c. inter alia.
inf. de his quæ fi. a præla. per totum. Põt
& legatus conſtitutionem facere. ut infra
de uerb. ſig. ex parte inf. de loca. & cõduc.
Ex reſcripto. infra de conſang. & aff. quod
dilectio. infra de offi. le. c. 6. Item & capi-
tulum circa ea quæ ad ipſum ſpectant, ut
infra. e. c. Cum acceſſiſſent, & c. cum infe-
ratur. Poteſt & aliud collegium appro-
batum. vt infra. eo. c. ex literis. Item ſyno
dus prouincialis. ut 16 di. quod dicitis Si
nodus epiſcopalis. ut 18. diſt. de conciliis.
& c. decreuimus. Sic & princeps cum ſuis
proceribus conſtitutionem facere poteſt
ut C. de le. & con. l. humanum. Et pręfe-
ctus prætorio, ut. C. de off. pręfec. pręto. l.
normam. Item hi quibus mãdat Impera-
tor, ut & in prologo inſti. §. cũq; hoc Deo
propicio peractum. & hoc eſt quod alibi
dicitur omnia noſtra facimus quibus a
nobis auctoritas impartitur. ut C. de ue.

iur.enu l. 1.§.cũque.& § ſed & que . Item
9 populus romanus † etia legem hodie, uel
conſtitutionem condere põt, vt patet ex
deſcriptione legis.vt inſt. de iure na. gen.
& ciu. §.lex eſt:licet dicatur põas in prin-
cipē tráſlata.vt C.de vet.iure enu l. 1.§. &
hoc etiam , dicitur enim tranſlata.i. hoc
conceſſa , nõ q̃ oĩs populus a ſe abdicauit
ptãtem,& ſic dicitur tráſferri iuriſdictio
a delegãte in delegatum.ut.ff.de offi. eius
cui man eſt iuriſ.l 1.§.qui mandatam:nã
etſi olim poteſtatem condendi legem po-
pulus in principem tranſtuliſſet, tamē po
ſtea reuocauit. vt ff.de or.iu.l.2.§ exactis.
§.quod ad magiſtratus.& l. cum placuiſ-
10 ſet. † Item ſenatus legem condere poteſt,
vt ff.de le.& ſe.con.l.non ambigitur . Nec
ob.quod alias dicitur, ſoli principi licere
condere leges.ut C eo.ti.l.ulti. quia ſupe-
riores,de quib.dictum eſt q̃ poſſint cõde-
re legem , principis auctoritate condere
intelliguntur. Sic & in Papa dicēdum eſt,
ut legati, prælati, capitula,& concilia au-
ctoritate ipſius facere conſtitutiones intel
11 ligantur. † Vnde & in concilijs excepta in
telligitur auctoritas domini Papæ, ut in-
fra de elec.c.ſignificaſti. 18 di.per totum.3.
q.6.dudum & c peregrina 9.q.2. cuncta.
& c.ſaluo. & ita uidimus quid ſit conſtitu
tio,unde dicatur, & quis conſtitutionem
12 facere poteſt. Cauſa † uero conſtitutionũ
eſt,ut appetitus noxius ſub iuris regulis li
mitetur,ut ſupra in prooemio;& ut huma
na coerceatur audacia , tutaque ſit inter
improbos innocentia.ut 4.di.facere. Vir-
13 tutes autem conſtitutionum † ſunt qua-
tuor.Omnis enim conſtitutio aut præci-
pit,ut ſtatuta canonica obſeruari.ut infra
e.c. 1. ut clerici regulare propoſitũ & ho-
neſtum habitũ deferentes continenter &
caſte uiuere ſtudeãt. vt inf.de ui.& ho. cle.
c.Deus qui.& c.ut clericorum. Aut prohi
bet, ut clericos ſecularib. negocijs immi-
ſceri.ut inf.ne cle.uel mo.& inf.ne prælati
uices ſuas.p totũ,& idē in oĩb.edictis ꝓhi
bitorijs:Aut permittit, ut uir fortis præ-
mium petat.ut 4. di. omnis lex 23. qu 1.
militare. Item minora permittit ut maio
ra uitentur.ut.13.di.nerui:Aut punit ſcele
ra & delicta infra.de pœ. per totum unde
uerſus.Quattuor ex uerbis uirtutis colli-
ge leg. s.Permittit, punit, imperat, atque
uetat. Conſilia uero quæ in iure inueniun
tur, uoluntatis ſunt, non neceſſitatis. ut
28.diſ. ſic enim neque & c. iam nunc. 14.
q. 1 quòd præcipitur ff.de re.uen. l.is qui
deſtinauit. & ideo non adijcitur quintum
membrum , nam hoc continetur ſub illo
membro permittit,qui enim conſulit, ſa
14 tis permittit. Derogatur enim † conſtitu
tioni priori p poſteriorē ut.inf. de cogna.
ſpi c. 1 ff.de le.& con.l.non eſt nouum , et
ſi nulla in poſteriori mentio hēat, licet ſe-
cus ſit in reſcriptis,ut inf.de reſcrip.c cęte-
rũ,& c ex parte. Et eſt rõ diuerſitatis, quia
in legib.& cõſtitutionib.continētur iura .
15 † Omnia autem iura ſunt in pectore Pa
pæ uel Principis.ut C.de teſta.l. omnium.
Et iõ,cum princeps cõdit legem poſterio
rem,quaſi ex certa ſciētia faciat , memor
prioris, tollitur prior: Sed in reſcriptis cõ
16 tinentur facta † factorum autem omniũ
habere memoriam & in nullo peccare,di
uinitatis eſt potius,quàm humanitatis ut
C.de ue.iu.enu l.j §.ſi quod autem . unde
non præſumitur quod Papa conſcius pri-
mi reſcripti concedat ſecundum , & hoc
intelligo in priore & in poſteriore ſcd̃m
tempora,nõ ſecundum ordinem ſcriptu-
ręrũ decre.infra de ma & obe ſtatuimus,
poſterior eſt in ordine ſcripturę illa decr.
infra hic eo.tit.c quoniam : & tamen quæ
prior eſt ordine, non tempore interpreta-
17 tur poſteriorum ordine . † Sic & alias ca-
non poſterior ordine corrigitur per prio-
rem.ut 30.q.3.poſt ſuſceptum & c. ſuper
18 quibus,† vnde in legibus & decretalibus
non ordo ſcripturæ, ſed temporum ſucceſ
ſus attenditur. Nam lex.C.quæ confirmat
Codicem factum & conſummatum , poſt
Codicem edita eſt:& tamen in prin. C.po
ſita eſt.ut.C.de iuſtinia.cod. confir.l. una.
ſic & lex,quę eſt in C.de ſacra.eccl.l.j.facit
mentionem de lege poſterius edita. C. de
iudi.l.rem non nouam.ſic lex C. de col. l
illam facit mentionem de lege poſterius
edita C de ſuis & legi. hære. l. ſi defun-
ctus, nec enim ordo ſcripturæ inſpicien-
dus eſt, ut.ff. de ſolu l. nec enim : quam-
uis lex aliter dicat primis primo loco
ponendis , poſteriore ſecundis. ut. C. de
no. C. confirm. l. vna . Incipit autem

29 † conſtitutio arctare poſt duos menſes
poſtquam inſinuata & publicata fuerit,ut
in authent.ut factæ no.conſti.in rub.& in
princ.coll.5.infra ne cle.uel mo.c.ulti. &
ſic intelligo 16.diſ.c.quod dicitis. 12. q.
2.qui & hum inis:ante hoc tempus igno-
rantes non ligantur,ut eo. c. cognoſceres.
in fi 77.diſt propoſuiſti . Reſtat uidere de
pœna non ſeruantium conſtitutiones ca
20 nonicas . † Et eſt ſciendum , quòd ſi quis
eas non habet arguendus eſt de neglectu;
qui habet,& qui non ſeruat, corripiendus
eſt de temeritate , ut 20. diſtin ſi decreta.
Sed ſi in contemptum Romanæ eccleſiæ
quis non ſeruet , hereticus eſt cenſendus.
ut 20 diſ.de libellis in fi. Saluis alijs pœ-
nis quæ per ſingula iura ſingulariter im-
21 ponuntur non obſeruantibus eas. † Vnũ
non omitto quòd omnes illi qui conſtitu
tiones condere poſſunt,eas interpretant̃,
ut inf.de ſenten.excõ.c.inter alia C.eo.tit.
l.ult.infra de ſequeſtra.c.1.C. de lega.l. 1.
Item conſuetudo ut ff.eo ti.l. ſi de inter-
pretatione.& l. minime. infra de conſue.
c.cum dilectus : & hæc interpretatio eſt
generalis,& neceſſaria ; ſed nõ in ſcriptis
redigenda , eo quod dicitur ius non ſcri-
ptum,ut ff eo.tit.l de quibus.§.1.Interpre
tatur magiſter,ut C. de profeſſo. qui in cõ
ſtan.ci.l 1.quamuis eius interpretatio nõ
ſit neceſſaria quia nullus addictus iurare
in uerba magiſtri . Interpretatur iudex,
ut ff.de leg.& con.l. nam ut ait.quæ inter
pretatio eſt neceſſaria, & in ſcriptis redi
22 genda ; non tamen eſt generalis , † quia
res inter quoſdam iudicata alijs non
præiudicat, ut C. quibus res iudi. non no.
l. 1 & 2. Aliquando minor interpreta-
tur mandatum maioris. ut infra de poſt.
ad hoc.

SVMMARIVM.

1 *Reſcripta, quando vim conſtitutionis ha-
beant.*
2 *Reſcriptum quid ſit.*
3 *Reſcripta an faciant ius.*
4 *Reſcriptum quis poſſit concedere*
5 *Reſcriptum a quo poſſit impetrari.*
6 *Reſcriptorum vis atque poteſtas quæ ſit.*
7 *Quos Deus coniunxit homo non ſeparet, quo
modo intelligatur.*
8 *Bigamus an promoueri poſſit.*
9 *Ordinandus ſine crimine eſſe debet.*
10 *Papa eſt maior Paulo in adminiſtratione.*
11 *Papa eſt loco Petri & Chriſti vicarius.*
12 *Temporale quando pro ſpirituali dari poſſit.*
13 *Principis auctoritas teſtamentum non ſolen
ne ual dat.*
14 *Et facit ex nudo pacto dari actionem.*
15 *Reſcripta iuri contraria ſunt abijcienda.*
16 *Pontificem una epiſtola multa tollere iura nõ
eſt uer ſimile.*
17 *Papa quando ſit conſulendus.*
18 *Reſcriptum contra conſuetudinem non ualet.*
19 *Reſcripta damnoſa fiſco uel utilitati publicæ
ſunt reijcienda.*
20 *Reſcriptum modicam uel leuem læſionem cõ-
tinens, ualet.*
21 *Damna modica tolerantur.*
22 *Modica deceptio eſt tolerabilis.*
23 *Reſcriptũ enormem læſionem inducens, & in
totum alterius ius abſorbens, non ualet.*
24 *Reſcriptum denegandum eſt ubicunque dene-
gatur petitio.*
25 *Reſcriptum qualiter tollatur.*
26 *Intellectus ad ca. Cæterum, &c. ex parte in-
fra eod.*
27 *Reſcriptis duobus impetratis cum dubitatur
de prioritate & poſterioritate , quid ſit
agendum.*
28 *Reſcriptum primum generale quando elida-
tur per poſterius ſpeciale. Et quid ſi utrun
que eſt ſpeciale nu.29.*
30 *Literas diuerſas ſi diuerſi impetrant, ſuper di
uerſis & contra diuerſos, an talis diuerſi-
tas noceat.*
31 *Reſcriptũ ab appellato impetratum infra tē
pus appellationi præfixum non tenet.*
32 *Reſcriptum ab excommunicato impetratum
elidigur.*
33 *Reſcriptum lite pendente obtentum nõ ualet.*
34 *Reſcriptum tollitur ex uitio uiſibili & inui-
ſibili.*
35 *Reſcriptorum uitia quædam uiſibilia & quæ
dam inuiſibilia.*
36 *Literæ impetratæ ſeriem facti non continen
tes an ualeant. Et quid ſi non contineant li
tem eſſe motã, & ſi non fiat mentio de diſpē
ſatione, nu 36.*
37 *Ratio quare in reſcriptis requiritur men-
tio in ſecundo ut primum tollatur, non au*

rem requiritur in legibus uel teſtamentis.
& nu. 40.
38 *Princeps omnia iura in pectore habet.*
39 *Factorum omnium habere memoriam, & in*
nullo peccare diuinitatis potius eſt quàm
humanitatis.
41 *Iudex exceptionem peremptoriam aptam ad*
litem conteſtandam conuerſam ad dilato-
riam contra reſcriptum, admittere nō de-
bet in uim dilatoriæ.
42 *Intellectus ad c. per veſtras, infra de dona. in*
ter vir. & vxo.
43 *Reſcriptum an. & quãdo elidat ſuggeſtio fal*
ſitatis, uel ſuppreſſio ueritatis.
44 *Reſcriptum impetratum per alium ſine man*
d ato domini an elidatur.
45 *Canonicus an poſſit ſine mandato pro eccleſia*
ſua impetrare reſcriptum.
46 *Reſcripta an ſint ſtricti iuris, ut ad alias res,*
vel perſonas non extendantur.
47 *Reſcriptum a quo interpretetur de dubio ſu-*
per eo contingente.
48 *Reſcriptorum auctoritas per quantum tem-*
pus duret & nu 49
49 *Imperfecta uoluntas per ſe non tollit ſolenne*
teſtamentum præcedens, ſed cum decennio
tollit.
50 *Priuilegia an ſint perpetua.*
51 *Intellectus ad c ſi de terra, & c. accedentibus*
de priuileg.
52 *Generalia reſcripta quæ ſint.*
53 *Speciale reſcriptum quid ſit.*
54 *Iuriſdictionem quæ literæ conferant.*
55 *Iudex a ſuperiore delegatus, niſi fuerit peti-*
tus recuſari poteſt.
56 *Reſcripta quæ conferant meram executionẽ.*
57 *Mandati fines quando dicantur excedi.*
58 *Intellectus l ſi ut proponis C. de executio. rei*
iudi. & l ſi prætor ff de iudici.
59 *Reſcripta quare contineant ius commune.*
60 *Reſcripta quæ gratiam ſpecialem contineãt.*
61 *Diſcedere a iure communi quæ faciant.*
62 *Impetrantes reſcripta per ſuggeſtionem falſi*
tatis, & ueritatis ſuppreſſionem, quib. pœ-
nis ſint puniendi.

De reſcriptis. Rubrica.

1 DICTVM eſt ſupra de conſti. † Sed
quia reſcripta, quo ad illos quibus
& inter quos conceduntur, uim conſtitu-
tionum habent. Ideo ſubſequenter de re-
ſcriptis ſubijciamus. Videamus ergo quid
ſit reſcriptum. Quis concedere poſſit.
Quis reſcriptum impetrare. Super qui-
bus rebus. Quæ uis ac poteſtas eorum.
Qualiter reſcriptum elidatur. Quis reſcri
pta interpretetur, ſi ſuper eo dubitare con
tingat. Quanto tempore durat eorum au-
ctoritas. Quæ reſcripta ſint gñalia. Quæ
ſpecialia, Quæ iuriſdictionem conferunt.
& quæ meram executionem. Quæ ius cõ-
mune continent. Et quæ gratiam ſpecia-
lem. Et quæ pœna debeatur his, qui reſcri
pta impetrant per ſuggeſtionem falſita-
tis, & ueritatis ſuppreſſionem. Reſcripta
2 † Papæ uel Principis ſunt mandata, quæ
ad inſtantiam alicuius, uel aliquorum,
ſeu proprio motu, uel ex ſuggeſtione pe-
tentium, uel ad conſultationem facit; uel
cum aliquid alicui uel aliquibus, corpo-
ri, uel collegio, uniuerſitati, uel ciuitati
3 mandatur, ſeu indulgetur. † Talia enim
ius faciunt nõ generale ſed ſpeciale in ne
gocijs & inter perſonas, in quibus & inter
quas promulgata ſunt. ut. C. de legi. & con
4 ſtitu. l. 2. Reſcriptum † concedere poteſt
in eccleſiaſticis Papa. In ſecularib. Impe-
5 rator. † Quicunque nomine ſuo poteſt
agere, poteſt & reſcriptum per procurato
rem impetrare, dummodo ſuper hoc ha-
beat mandatum ſpeciale, ut inf. eod. c. nõ-
6 nulli. De uiribus autem † reſcriptorum
ſciendum eſt, ꝙ aut reſcriptum eſt ſcd̃m
ius, aut præter ius, aut contra ius. Si eſt ſe-
cundum ius, uim conſtitutionis hẽt. Talis
.n. eſt decret. epiſtola, & in cauſis diffinien
dis auctoritatem habet, ut 19. diſt. per to-
tum. Si præter ius, ſimiliter uim conſtitu
tionis habet, & arctat illos quibus dirigi-
tur. Nam etſi uix ferendum iugum a ſan-
cta Romana ſede imponitur, pia tamẽ de
uotione tollerandum eſt, ut 19. diſt. c. in
memoriam; aut is, cui mandatum dirigi-
tur, rationabilem cãm aſſignet; quare qđ
mandatur, adimplere non poſſit. ut infra
eo. c. ſi quando. Si contra ius, & forte con
tra dictum Dei, Apoſtolorum, uel Euan-
geliſtarum aliquid prodeat, omnino re-
ſpuitur, ut 25. q. 1. c. ſunt quidam: quia ne
dum minor in maiorem, ſed par in parẽ

nõ habet imperium. ff. de arb. l. nam & ff.
ad trebel. l. ille à quo. §. tempeſtiuum: eo
rum tamẽ dicta, uel ſtatuta põt Papa mo-
7 dificare, unde illud. † Quos Deus coniun
xit hõ nõ ſeparet, ſic modificatur per ſum
mum pontificem; coniunxit cũ ſenſu ani
morum & carnis commercio, aliàs ſi pri
mum interueniat & non ſecundum, ſepa
rantur per ingreſſum religionis, ut. inf. de
conuerſio. coniuga. c. & uerum & c. Ex pu
blico: non ſic ſi alter coniugum uelit re-
manere in domo propria ut. eod. tit. c. ex
parte tua, in fi. Item modificatur & aliter
illud uerbum, quos deus cõiunxit homo
non ſeparet. ſ. uiolenter, ſine lege, & abſq;
rõe. Sic modificat Iſidorus 23. q. 2. c. quos
8 deus coniunxit. Sic † modificatur dictum
Apoſtoli, oportet ordinandum eſſe unius
uxoris uirum, ut 26 diſt. in prin. & c j. ſ. ad
ſacros ordines. ut. inf. de big. c. ſup eo Nec
ob quod dicitur 34 diſt. ca. lector, ubi ex
diſpẽſatione ad ſubdiaconatum bigamus
promouetur; quia illud intelligitur ſecun
dum ſtatutum primitiuæ eccleſiæ, quan
do ſubdiaconatus non erat ſacer ordo. ut
22. diſt. c. Eos. & 60. diſt. c. nullus: hodie ſe
cus ut. inf. de ſeruis non ord. c. miramur.
inf. de temp. ord. c. à multis; quamuis dica
tur Lucium Papã diſpenſaſſe cum Panor
mitano Archiepiſcopo, q bigamus erat.
Sed Nicolaus furioſus ſcripſit non ſine
furore, ꝙ ſi ex diſpenſatione bigamus or-
dinaretur, nõ reciperet caracterem ſicut
nec aſinus. Sed hoc non approbo per id
quod legitur. 50. di. c. quicunque. Itẽ Apo
9 ſtolus dicit † ordinandum ſine crimine
eſſe. ut. 35. diſt. per tot. Sed hoc modifica-
tur per ſummos pontifices, qui ordinaue-
runt, ẽt per epiſcopos diſpenſari poſſe in
crimine adulterij, & in minoribus. ut. inf.
de iudi. c. at ſi clerici. Sed certè hęc non
ſunt contra Apoſtolũ, quia Apoſtolus non
10 prohibuit diſpenſari. † Vel dic ꝙ Papa eſt
maior paulo ĩ adminiſtratione, ut 20. diſ.
11 §. 1. Nam † Papa eſt loco Petri, ut. 24. q. 1.
c. qm̃ uerus: & ſic fit uicarius Ieſu Chriſti,
ut. inf. de tranſla. prælat. c inter corpora-
lia. inf. ut eccel. bene. ſine dimi. confe. c. ut
noſtrũ: Petrus aũt in adminiſtratione ma-
ior fuit Paulo ut 2. q. 7. c. puto 21. diſtin.
in nouo. Sic & mandatũ dñi de dandis de
cimis, quod habetur. 16. q. 1. c. reuertimi
ni, modificatur per ſummos pontifices, q
ſuper hoc quibuſdam immunitatẽ indul-
gent. ut. inf. de deci. c. ex parte. qui ſtatue-
runt ſuper decimis amicabiliter poſſe cõ
poni, ut. inf. de deci. ſuggeſtũ & c. ex mul
tiplici. inf. de trãſac. Statuimus. & c de cę
tero. inf. de cõfirm. uti. uel inuti. c uenera
biles. Sic & modificatur illud uerbum do
mini, In ore duorum & c. ut 2. q 4. in prin.
inf. de teſta. c. relatum, nã exponitur nega
tiuè. i. nõ pauciorũ, ut. inf. de teſtibus c. li
12 cet. Sic & ſtatutum † ueteris teſtamen
ti de non dandis temporalibus pro ſpiri-
tualibus modificatur, quia poteſt quis da
re de redimendo uexationem. ut. inf. de ſy
mo. c. Matth. Item poteſt dari temporale
pro ſpirituali ex prouiſione ſuperioris. ut
inf. de pactis. c. cũ pridẽ. inf. de præbend.
c. niſi. quaſi ſuperioris auctoritas uitium
purget. ut. ff. de his qui no. infa. l. furt. §. q
iuſſu. inf. de trãſac. ſtatuimus & c. ueniẽs,
13 Sicut † auctoritas principis minus ſolẽne
teſtamentum facit ſolenne ut. C. de teſta.
14 l. omnium: † quæ facit ex nudo pacto da
ri actionem. ut. ff. de pac. l. legitima, quæ
mutat ſubſtantialia. ut. C. cõmunia dele.
15 l. 2. C. de rei uxori ac. l. unica. † Si aũt cõ-
tra ius poſitiuum aliquod reſcriptũ ema-
nat, abijciẽdum eſt. ut. 25. q. 2. c. reſcripta
C. de precib impera. offe. l. reſcripta. Nec
.n. rõne reſcripti recedendum eſt a iure
communi, ut. inf. de æta. & qua. c. cãt . ni
ſi expreſsè in reſcripto contineatur, non
obſtante conſtitutione uel iure tali. ut. ff.
de le. 3. l. ſi qs in prin. inf. de offi. dele. ca.
16 ſuper quæſtionum: † aliàs non eſt ueriſi
mile, ſummum Pontificem una epiſtola
uelle tollere multa iura. ut. inf. de elec. c.
eccleſia ueſtra. C. de inoffi. teſt. l. ſi quãdo.
17 † Sed ſi ſuper iure aliqua dubitatio oria-
tur, Papa cõſulendus eſt, ut. inf. de fide in
ſtru. c. paſtoralis. & in hoc poſſet poni exẽ
plũ. inf. de conceſſi. præben. c. dilectus, de
qua probabiliter dubitatur an ſit reuoca-
ta per aliam decretalem poſteriorem tẽ-
pore, nõ ordine. inf. de elec. c. ne pro defe
18 ctu. † Sed ſi reſcriptum ſit contra conſue-
tudinem, præualet conſuetudo, nam præ-
ualet iuri ſi ſit rationabilis & præſcripta.
ut infra de conſue. c. ult. & ut dicemus in

19 tit. illo. Item † ſi reſcriptum ſit contra n-
ſcum, uel contra publicam utilitatem, re
ſpuitur prima iuſſio, & expectatur ſecun
da. ut. C. de preci. impera. of. l. nec dāno-
ſa. & in auc. ut nulli iud. §. & hæc quoque
iubemus. & de man. principū §. deinde.
Si uerò cōtra ius priuati, diſtinguitur, aut
20 † in leuem & modicam lęſionem, ut ſi Pa
pa mandet in ſuo reſcripto, ꝙ nō admiſſis
dilatorijs exceptionibus procedatur in
principali, uel ſi mandet actionem ſeu
petitionem alicuius differri, ut cum indul
get cruce ſignatis non conueniri tempo-
re crucis, tale reſcriptum ualet. ut C. de
preci. impera. offe. l. quotiens. & l. reſcri-
21 pta. † nam modica damna tolerantur. ar.
12 q. 2. c. terruias. & c ſi quos. de ſeruis. &
cap. bonæ rei & infra de h s quæ fi. a præ.
ſine cōſen. ca. c. paſtoralis. ff. de ī iteg. reſt.
22 l. ſcio. † Sic & deceptio modica tollera-
tur ut ff. de mino. l. in cauſę §. Idem Pom-
po. Magna uerò reſcinditur. ut C. de re-
23 ſcin. uen. l. rem maioris. Cæterum † ſi re
ſcriptum enormem alicui lęſionem indu
cat, & in totum ius eius abſorbeat, non
ualet, ut in prædicta l. quotiēs & infra de
deci c. ſuggeſtum. infra de dona. c. Apo-
ſtolicæ. infra de uerb. ſign. c quid per no-
uale. ff. ne quid in loco pub. l 2. §. ſiquis a
princip. ff. ne quid in ſlu. pub. l. j. § ſunt q
putant; eo ſaluo quod ex delicto auferun-
tur omnia bona, ut C. de bonis dam. per
totum. infra de iud. cis & ſara. c. ad libe-
randam. infra de hære. c. uergentis. infra
ne cle. uel mo. c. relatum; alias non eſt ue
riſimile quod Papa, uel Imperator impro
bam indulgeat actionem, ut C. de peti.
bo. ſub. l. 1. li 10. ff. de mino. l. denique in
24 prin. † Vbicunque. n. denegatur petitio,
denegandum eſt reſcriptum, ut C. ſi nup.
ex reſcripto. pe. l 2. niſi forte aliquid ſit,
quod proſit impetranti, & nulli obſit. ff.
de ſena. l. nuptæ. nel cui princeps ſine exē
plo ſubuenit, ut inſti. de iure naturali gē.
& ciui. §. Sed & quod principi placuit, ut
25. q. 2. reſcriptum. Tollitur reſcriptū
25 † ſi per ſuggeſtione falſitatis, vel rei ſup
preſſionem fuerit impetratum, & ſcien-
ter, uel ignoranter. Sed per talem, qua nō
interueniente, literæ non fuiſſent obten-
tæ, ut infra e. ti. c. ſuper literis, etiam ſi re
ſcriptum ſit conſentaneum iuri, ut xxv. q.
2. & ſi legibus C. ſi contra ius uel uti. pu.
l. & ſi legibus. Et eodem modo tollitur ſi.
per mendacium iuris obtineatur, ut. 25.
q. 2. c. præſcriptio. & C. ſi contra ius uel
uti. pu. l. ut pſcriptum, ut ſi quis ſuggereres
principi eſſe de iure, quod non eſt, impe
trat, quamuis nō ſit uериſimile principem
in hoc falli, ut C. de teſta. l. omnium. Tol-
litur reſcriptū primum per poſterius fa-
ciendo mētionem de ipſo primo, & tunc
ipſo iure. ut infra de off. dele. c. literis. &
c. paſtoralis. §. præterea, in fi. Si uero in po
ſteriori non fiat mentio de priori, tolli-
tur poſterius per primum, ſed nō ipſo iu
re, ſed ope exceptionis, & eſt ratio diuer
ſitatis, quia in primo caſu certi ſumus de
uoluntate principis uel Papæ, ꝙ uoluerit
primum tolli, cum in ſecundo de ipſo fe-
26 cerit mentionem. In † ſecundo autem
caſu, cum in uno de altero mentio nō ha
betur, de uoluntate principis ignoramus
quod illorum uoluerit præualere, & ideo
requirimus opem exceptionis ex primo
contra ſecundum, & ſic intelligimus in-
fra. eo. c. Cæterum & c. ex parte. Huic opi
nioni non ob. decreta. prealle. de offi. de-
leg. c. ex literis in qua dicitur quod pri-
mi iudices habuerunt iuriſdictionem, cū
in ſecundis literis non fiat mentio de pri-
mis; ſed intelligo ibi exceptum fuiſſe con
tra ſecundas. Et ſic reſpondeo ad decre.
Cæterum; quod enim ibi dicit quod ſe-
cundæ literæ non facientes mentionem
de primis nullam obtinent firmitatem,
uerum eſſe intelligo, ſi excipiatur ex pri-
mis; ſed moueberis & dices nonne abſur-
dum eſt, quòd primi iudices ex primis li
teris, & ſecundi ex ſecundis iuriſdictionē
habeant in eodem negocio, & inter eaſdē
perſonas? Reſpondeo contra, contingit
ratione dubitationis, ut infrà eod. c. pa-
ſtoralis & c. cum contingat; ſicut & alia
fiunt ratione dubitationis, ut infra de ap
pella. c. ſi duobus. & c. cū parati. ff. de iudi.
l. ſi quis ex aliena; & eodem modo intel-
lige, tolli reſcriptum per exceptionem ut
in ſuperiori caſu, quando impetratur re-
ſcriptum per mendacium; nam & tūc re-
ſcriptum taliter impetratum confert iu-
riſdictionem, ita ut ſi excipiatur de vitio
literarum

literarum, ſuper hac emergenti exceptio
ne iudex cognoſcet, ut infra de ap. c. ſuper
eo. §. ſi aūt. 25. q. 2. c. & ſi nō cognitio. C. ſi
cōtra ius uel uti. pub. l. & ſi non cognitio,
& per ſententiam ſuam decernet ꝙ impe
trator careat impetratis ſeruata tamē di-
ſtinctione quæ habetur infra eo. c. ſuper
literis; & ſi nimia mentientis improbitas
inueniatur, ſ ueritati ſubijciatˀ iudicantis,
ut 25. q. 2. c. & ſi legibus. C. ſi cōtra ius uel
uti pu. l. & ſi legibus. ſed Tancr. ſcripſit ꝙ
ſecundæ literæ non facientes mentionem
de primis ipſo iure non ualent, & hanc
opinionē fundauit ex uerbo quodā, quod
erat in decretali inf. eo. tit. c. cæterum, ſe-
cundum ueteram compilationē; ita enim
continebatur in ea, nec ſecundæ literæ de
iure obtinent alicuius roboris firmitatē,
exponebat ipſe, id eſt, ipſo iure; ſed com-
pilator huius voluminis ex induſtria, ſi-
cut puto, amouit illud uerbum de iure,
quod materiam præſtabat erroris. Con-
funditur autem Tācr. opinio, infra eo. c. ſi
autem & c. plerunque. nam ſi ego impetrē
reſcriptum primum, & tu ſecundum non
facta mentione de primo, & ego malicio
sè uel negligēter non utor meo reſcripto
infra annum computandum à tempore
tui reſcripti, uteris tuo ſine metu exceptio
nis, quod non fieret, ſi ſecundum impetra
tum non habita mentione de primo eſſet
nullum ipſo iure. Item ſi auctoritate ſe-
cundarum literarum non facientium mē
tionem de primis per ſecundos iudices
procedatur, niſi excipiatur de primo pro
ceſſu & ſententia lata per primos iudices,
ualet ſecunda ſententia, ut infra de ſen. &
27 re iudi. cap. inter monaſterium; † Vbi au
tem dubitatur de duobus reſcriptis, quod
ſit primum, quod ſit poſterius, utpote qa
eadem eſt data utriuſque; ſi impetrata a
diuerſis ſuper diuerſis, ſed ad eoſdem iudi
ces, tunc ſuperior conſulatur, ut infra de
offi. deleg. c. ſanè; ſi uero diuerſa fuerint
obtenta reſcripta a diuerſis & ad diuerſos
iudices, ſed ſuper eodem negotio, & dubi
tatur, quod ſit prius & quod ſit poſterius,
tunc ſeruanda eſt doct. illarum decreta.
infra c. paſtoralis. & c. cum contingat.
28 Item eliditur † primum reſcriptum ge-
nerale per poſterius ſpeciale, etiam ſi in
ſpeciali de generali nulla mentio habe-
retur, in eo tamen quod in ſpeciali ſpe-
cialiter continetur, vt inf. eo. c. paſtoralis.
Vbi autem vtrunque reſcriptum eſt ſpe-
ciale, ſeu vnum eſt ſuper certo, & aliud ſu
per incerto, requiritur in ſecundo men-
tio de priori, vt inf. de off. dele. c. ex parte.
29 Item tolluntur reſcripta † ſi ab eodem
duo paria fuerint impetrata, quorum po
ſterius mentionem de priori non facit, &
ad diuerſos iudices obtenta ſint cauſa ue-
xandi reum coram diuerſis, nunc coram
iſtis, nunc coram illis: ſecus ſi hoc fiat ad
cautelam ne alterum amittatur, vel ne iu
dices vnius interim moriantur, vno tamē
impetrato uti intēdit, ut inf. eodem tit. Ex
tenore. & C. de aſſer. tollend. l. 1. §. vltimo.
Sed ſi duo reſcripta eiuſdem tenoris im-
petrentur ad eoſdem iudices, tunc nullū
eſt uitiū, unum. n. eſſe videtur, vt ff. de te-
ſta. l. vnum, ff. de his quæ in teſta. dele. l. vl.
& ff. de bono. poſſ. ſecundum ta. l. 1. §. 2. &
ideo conſuetudo curiæ habeat frequen-
tius duplicare literas propter pericula
uiarum. Vbi uero quis impetrat diuerſas
literas ad diuerſos contra diuerſos, talis
diuerſitas nihil obeſt; ſed ſi contra eun-
dē, talis diuerſitas obeſt in perſonalibus
actionibus, quæ cōmodius coram eodem
uel eiſdem iudicibus poterant expediri,
ut inf. e. o tit. c. ul. & ff. de quibus re. ad eū
30 dem iudi. eatur. Item † ſi diuerſi impe-
trant diuerſas literas ſuper diuerſis, & cō-
tra diuerſos, hæc diuerſitas nihil obeſt,
& idem ſi contra eundem; eo ſaluo ꝙ ſi
plures impetrāt diuerſas literas ſuper di
uerſis beneficijs, contra eandem eccleſiā,
unus illorum obtinebit, qui prius ad exe
cutores literas reportabit, ut inf. eo. ti. c. ca
pitulum, quod intelligo cum Papa non
intēdit grauare eccleſiam in receptione
duorum, ut inf. eo. tit c. capitulum; quā in
tentionem Papæ colligo ex forma litera
rum, ut ſi in literis cōtineatur, ſi pro alio
uel alijs ibidem non ſcripſimus, ut inf. eo.
tit. c. mandatum; uel ſic, niſi pro alio per
nos ueſtra eccleſia ſit grauata, ut inf. eod.
c. literis: cæterum, ſi hic uel ſimilibus ec-
cleſia, cui ſcribitur ſit grauata in rece-
ptione alicuius, uel aliorum de mandato
domini Papæ, nō tamen competit exce-
ptio,

ptio, nã etſi graue quid apponatur ab ec-
cleſia Romana, ferendum eſt, ut 18. diſt.
in memoriam, uel ſaltem excuſandum ut
31 infra eod. titu. ſi quando. † Item eliditur
reſcriptum, ſi ab appellato fuerit impetra
tum infra tempus appellationi præfi-
xum, ut infra de appel. Sępe & c. oblatæ.
infra de confir. uti. uel inuti. bonæ memo
32 riæ. † Item eliditur ſi ab excommunica-
to fuerit impetratum, ut infra de ęta. &
qua. c. cum bonæ. infra de proba. poſt
ceſſionem. infra de procura. c. ulti. Item
33 † eliditur reſcriptum obtentum lite pen-
dente, ut infra ut lite pend. c. 1. 2. & ulti.
nam lite pendente ſupplicare non licet ni
ſi in caſibus. ut. C. ut lite pend. l. 2. in au-
thent. in medio li. non expec. ſacras iuſ.
34 §. ſuper hoc colla. 8. Item tollitur † re-
ſcriptum ex uitio uiſibili, & inuiſibili
intelligibili tamen. Vitia enim reſcripto-
rum quædam ſunt uiſibilia, quædam in-
uiſibilia ſed intelligibilia. Viſibilia ſunt
quæ arguto ingenio perſpicaci oculo cer
ni poſſunt, de quibus ponuntur ſeptem
exempla, infra de crimine fal. licet inuiſi-
bilia ſed intelligibilia ſunt, ut ſuggeſtio
falſitatis, & ſuppreſſio ueritatis, de quibus
35 dictum eſt ſupra. † Item cum literæ im
petrantur non continentes ſeriem facti.
ut infra de coha. cle. & mu. c. ſuper eo: &
cauſam facti. ut infra eod. titu. c. dilectus.
infra de ſen. excom. c. cum pro cauſa.
36 Item † cum non continent litem eſſe
motam & pendere, ut infra ut lite pendē.
c. dilectus filius. Item ſi non fiat mentio
de diſpenſatione, ut infra de filijs presby.
c. ex tua; de compoſitione, ut infra de de-
ci. c. ex multiplici; de ſtatuto, ut infra eod.
conſtitutus, de priuilegio, ut infra eod. tit.
cum ordinem; de ſententia, ut infra de
ſenten. & re iudi. inter monaſterium. Vn-
de uerſus. ſi priuilegium, ſi diſpenſatio,
pactum, Vel ſi reſcriptum, ſententia, ſiue
ſtatutum, Finis tolletur, niſi mentio facta
37 probetur. Sed quæritur † quæ ſit ratio,
quare in reſcriptis requiritur mentio in
ſecundo, ut primum tollatur; non autem
requiritur in legibus, uel teſtamentis.
Lex enim poſterior tollit priorem etſi
nullam de priori habeat mentionem, ut
ff. de legibus, & ſenat. conſul. l. non eſt no-
uum. Similiter & ultima uoluntas ſeruan-
da eſt, ut 13. q. 2. c. ultima uoluntas. Re-
ſpondeo, In legibus continentur iura,
38 † Omnia autem iura in pectore princi-
pis ſunt. ut. C. de teſta. l. omnium, unde
cum legem condit poſteriorem, quaſi ex
certa ſcientia memor prioris tollit prio-
rem. In reſcriptis uerò continentur facta;
39 † factorũ aũt oĩum habere memoriã, & in
nullo peccare, diuinitatis eſt potius, quã
humanitatis ut. C. de uete. iu. enu. l. 2. §. ſi
quid autem; nec pręſumitur Papa ex certa
cõſcientia indulgere ſecundum reſcriptũ
poſt primum ſine cauſa, ſi prioris imme-
mor eſt, ut inf. de offi. dele. Ex parte il. 1.
40 † In teſtamentis autem illa eſt rõ, ne liber
tas ſupremi iudicij reſtringatur. ut. ff. pro
ſocio. l. cũ duobus. §. idẽ reſpondit: nihil
enim ita hominibus debetur, ſicut ut ulti
mę uolũtatis liber ſit ſtilus. ut. C. de ſac.
ſac. ecc. l. 1. Hoc tñ fallit in teſtamẽto in-
ter liberos, quod per ſecundã diſpoſitio-
nẽ nõ tollitur, niſi teſtator in ſecundo te-
ſtamento declaret, primũ teſtamentũ nol
le ualere. ut. C. de teſta. in authen. hoc in-
ter liberos. Itẽ fallit cum quis in primo te
ſtamento interdixit ſibi licentiã iterũ te
ſtandi: nam hoc teſtamentũ non tollitur,
niſi in ſecundo de priori mentio habea-
41 tur. ut. ff. de leg. 3. l. ſi qſi principio. † Vnũ
non omitto, ꝙ ſi quis exceptionẽ perem-
ptoriam & aptam ad litem conteſtandã
conuertat ad dilationẽ contra reſcriptũ,
iudex eã admittere non debet in uim di
latoriæ: ſed dicet proponenti, ut eã pro-
ponat in propria ui. Nam alias quælibet
peremptoria poſſet reduci ad dilatoriã,
42 & hoc ridiculum eſſet. † Sed uidetur ob-
ſtare inf. de dona. inter vi. & uxo. c. per ue
ſtras. ubi exceptio rei iudicatæ, quæ eſt
peremptoria, reducitur ad dilatoriam cõ
tra reſcriptum. Sed dic ꝙ ibi non propo-
nebatur exceptio rei iudicatæ, ſed exce-
ptio dilatoria contra reſcriptum, eò ꝙ in
ipſo non fiebat mentio de proceſſu. ut inf.
de ſent. & re iudi. c. inter monaſterium.
43 Aliquando ſuggeſtio † falſitatis, uel
ſuppreſſio ueritatis ex ſimplicitate proue
niens non elidit reſcriptũ, ſed impedit for
mam: Et tunc datus iudex pro tenore ue-
ritatis, non pro deprecantis affirmatio-

ne

ne cognoſcere debet. ut infrà eo. c. ſuper
literis. 25. q. 2. præſcriptione. C. ſi contra
ius uel uti. pu. l. præſcriptione. Aliquãdo
ſufficit aliqua narratorum in literis eſſe
uera dummodo eorum reſcriptum com-
petat concluſioni literarum ut infra de iu
di. c. exhibita, & ſecundum hoc intelligo,
infra de præben. c. cum iam dudum. infra
de ap. ſignificauit, ſecus ſi non competãt.
ut inf. eo. titul. olim. in fi. Eliditur re-
44 ſcriptum † ſi per alium ſine mandato do
mini impetratur. ut infra eod. titu. c. non-
nulli. ad fin. exceptio hodie ſecundum ob
ſeruatam conſuetudinem locum habet
in audientia literarum, non in iudicio ne
gotiorum Sed oppones ex illa dec. infra
eo. titu. ex parte. in fi. ſed illa loquitur in
procuratore reuocato, cuius interpreta-
tionem ratam dominus non habebat, ſe-
cus ſi is, cuius nomine impetratur & ſine
mandato, ratam habebat impetrationẽ.
Poteſt autem quis impetrare pro alio ſi-
ne mandato, ſi ſit de illis perſonis à qui-
bus non exigitur de iure mandatum. ut
in decre. in illis. nonnulli. & c. ex parte.
Quæ autem ſint illæ perſonę, legitur. ff.
de procura. l. ſed & hæ perſonæ. Sed nun-
45 quid † canonicus impetrabit pro ec-
cleſia ſua ſine mandato? non puto. Nun-
quid pro canonico? uidetur poſſe, cum
quaſi quædam proximitas ſpiritualis ſit
inter eos, quæ maior eſt carnali. ut 30. q.
3. cap. 1. & ſecundo: nam & inter ſocios
uinculum fraternitatis eſſe uidetur. ut. ff.
pro ſocio. l. uerum. in prin. & miles admit
titur procurator pro cõmilitonibus ſuis.
ut. ff. de procu. l. non ſolum. §. ueterani.
Puto tamen contra, & ſto legi quæ loqui-
tur de proximitate carnali diſtinguens
46 gradus cognationis: Item † reſcripta ſunt
ſtricti iuris, ut ad alias res vel perſonas
non extendantur. ut infra de offi. dele c.
cum olim, niſi in literis ſit clauſula gene-
ralis. ut inf. eod. tit c. paſtoralis, ſed & tũc
hæredes illorum, qui tunc uocari pote-
rant, non uocantur vt. inf. eo. tit. c. ſignifi-
cauit. Sunt & aliæ plures exceptiones ad
elidenda reſcripta, quas per ſe notare po
teſt quilibet ſtudioſus. Nunc uideamus
47 de interpretatione reſcriptorum. † Et eſt
ſciendum, ꝙ quilibet iudex literas de be-
neficio pleniſſime debet interpretari. ut
infra de dona. c. cum dilectus. ff. de cõſtit.
prin. l. beneficia. Sed ſi iudex aliquis ma-
liciosè interpretetur, infamis efficitur.
ut. C. de le. & conſti. l 2. Et ad ſuperiorem
pro interpretatione recurrendum eſt. ut
infrà de uerb. ſig. olim. & cap. cum in par-
tibus. & c. cũ olim. & c. tua. & c. tranſmiſ-
ſæ. Saluo eo quòd de priuilegiis dñi Papę
dicitur, de quibus non licet alicui iudica-
re. ut infra de confir. uti. uel inuti. ca. 1. &
2. & ut ibi de hac materia plenius dice-
48 mus. † Durat autem reſcriptorum aucto
ritas per decennium, ſi impetrantes co-
piam iudicum habuerint & neglexerint
uti; nã infra illud tempus quandoque po
terunt experiri. ut C. de diuer. reſcrip. l.
falsò. Alij aũt doctores dixerunt, quòd ſi
quis impetret reſcriptum & infra annum
cum copiam iudicum habuit nõ utatur,
perit reſcriptum lapſu anni. ut inf. eo. tit.
ſi autem. & ca. plerunque, qui ſic dicunt,
aſſerunt de plano legem illam falsò fore
correctam. Sed quia promptũ eſt iura iu
rib. cõcordare. ut C. de inof. dona. l. unica.
ſic legem & decret. ad concordiam redu-
co, legem intelligo, ut cum poſt primum
reſcriptum ſecundum non fuerit impe-
tratũ: decretales illas intelligo, cũ impe-
tro primum reſcriptum, tu impetras ſe-
cundum nõ facta mẽtione de primo, agis
ex ſecundo, excipere non poſſum ex pri-
mo ſuper eodem negocio ad alios iudi-
ces obtento, ſi illo fraudulenter & negli-
genter infra annum ab impetratione tui
ſecundi uti omiſerim: ſic loquuntur illæ
decre. ſed hunc caſum lex illa non conſi-
derauit, & ſi hęc opinio placeat, dic, ut ſu
perius dictum eſt. ꝙ annus iſte incipit
currere a tempore ſecũdi reſcripti, quod
tali ratione probabis. Annus per ſe ſine
ſecundo reſcripto non tollit primum re-
ſcriptum, ut dictum eſt, nec ſecũdum re-
ſcriptum per ſe ſufficit ad tollendum pri-
mum, cum de eo non faciat mentionem.
Eſt igitur utrumque neceſſarium, & ſecũ-
dum reſcriptũ impetrari, & annum cede-
re: & ſic ambo coniuncta primum peri-
mũt, iuxta illud, & ſi non proſint ſingula,
multa iuuant. Et ad hoc habes optimũ ſi-
49 mile † quia imperfecta uoluntas per ſe

non

non tollit ſolenne teſtamentum præce-
dens,ſed cum decennio tollitur.ut.C.de te-
ſtamen.l.ſancimus;doctores tamen multi
dicũt, primum reſcriptum nullo alio im
petrato ſuper eodẽ negocio tolli per lap
50 ſum anni. † Priuilegia vero ſunt perpe-
tua quia ſunt priuatæ leges.ut 4. diſt.pri-
uilegia. infra de uerb. ſigni. abbate, ſcili-
cet in perpetuum duratura,ſi ad excipiẽ-
dum concedantur, quia ſi nunquam agi-
tur nunquam excipitur ex priuilegijs, &
ſic perpetuo durant;& propterea dictum
eſt,quæ temporalia ſunt ad agendum, p-
petua ſunt ad excipiendum,ut ff. de doli.
excep.l.purè.§.vlti.inſti.de excep. C. eo.
tit.l.ſi pactum . Si uero aliquando agatur
& non excipiatur ex priuilegio fit præiu-
dicium quo ad illum actum,in quo omit
titur exceptio.ut.C.de epiſcop.& cler.in
aut. presbiter. C. de excuſa.tu.l.volunta-
51 rie. † Sed ſi tanto tempore contra priui-
legium petatur, nec priuilegiatus utatur
exceptione, vt veriſimile ſit priuilegio re
nunciatum;tunc in totum tollitur priuile
gium.vtpote ſpatio.30.vel 40. annorum,
& idem puto in tempore citeriori, & ſic
intelligo infra de priuil. c. ſi de terra & c.
accedentibus. & hoc locum habet in pri-
uilegio conceſſo ad expediẽdum, ut cum
conceditur immunitas decimarum ſoluẽ
darum: ſed ſi detur priuilegium ad agen-
dum utpote ad decimas quas nunquam
quis perceperat exigendas,tanto tempo-
re durat priuilegium,quanto tempore du
rat actio: quia non eſt veriſimile Papam
vel principem,qui priuilegium cõcedit,
mutare uelle naturam actionis. vt infra
de elec c.eccleſia.C.de inoffi.te.l. ſi quan-
do. Sed ſi priuilegium concedatur ad fa-
ctum,ſcilicet ut liceat aliquid facere, pu
ta ut alicui capitulo canonicos & præben
das reducere ad certum numerum,uel ut
aliquis nũdinas faciat,tũc tale reſcriptũ ſi
ue priuilegiũ durat uſque ad decennium,
vt liceat hoc fieri quod permittitur, ut ff.
de nundi.l.1.Si uero Papa ſtatuat in ali-
qua eccleſia certũ numerũ canonicorũ,&
ſuper iã indulto vel ſtatuto ab alijs etiam
per Papã confirmato literæ concedantur,
huiuſmodi priuilegio derogatur per uni-
cũ contrariũ actũ.ut ſup.de conſtit.c.cum
acceſſiſſent.inf.de p̃bẽ c.pro illorũ.inf. de
his quæ fi.a ma.par. ca.c. Ex ore. 11.q.3.
priuilegium C.de iure do.impet.l.2.C. de
pac.int.empt.& ven.l.commiſſoriæ.Gene
52 ralia † ſunt reſcripta illa,in quib.genera
les ſeu indefinitæ clauſulæ continentur,
ſcilicet cum dr̃,talis & talis, quidam alij
iniuriantur eidem,vel ſic, ſuper decimis,
poſſeſſionibus,& rebus alijs; quo caſu re-
ſcripta ad maiores & digniores perſonas,
uel ad maiora negotia expreſſis nõ exten
duntur ut.inf.eod.c.ſedes Apoſtolica.& c.
paſtoralis. §. quoniã aũt. item ſi ponatur
clauſula illa,contradictor &c.Item ſi illa,
amoto inde &c.Item illa,uocatis &c tales
enim & conſimiles clauſulæ faciunt gñra-
le reſcriptũ.Item cum literæ dirigũtur ad
oẽs ut.inf.de pę.& re.c.cũ ex eo. Speciale
53 reſcriptũ † eſt,qđ inter certos dirigitur,
& ſuper certis & expreſſis rebus ſeu nego
cijs ſine clauſula generali ut.infra. eo. ti.
c.1.& c.paſtoralis. Et tale reſcriptum non
extẽditur ad alias res,uel pſonas ut. infra
de offi.dele.c.cum olim.& ca.p.& g. ſic &
priuilegiũ perſonale perſonã non trãſgre
ditur ut.infra de auc.& uſu.pal.c.2 infra
de offi.dele.quoniam abbas. ff. quib. mo.
uſufru.amit.l.ſi vſuf.7.q.3 petiſti.inſti.de
iur. na. gen.& ciui.§. Sed quod princi. ff.
de iudi.l. ſed & ſi reſtituatur. ff. de regu.
iur.l.& priuilegia.2.q. 6.§ diffinitiua. in
uer quãdoque nõ ob.infra de iud.c. Quia
G. nã ibi agitur per primas literas; ſed ſe
cundarũ non ob.exceptio.infrà.de.offi.de
le. c. quoniã, cũ ſit cõmiſſio expreſſo no-
mine dignitatis; ibi eñ tranſeũt literæ ad
ſucceſſorẽ, qui ſuccedit primo in onere
ut inf.de offi.or.c.paſtoralis.Itẽ nõ ob. de
offi.dele.c.1. ubi iuriſdictio ex literis ſpe-
cialibus extenditur ad alios.Nam ille ca-
ſus ſpecialis eſt ut extendatur iuriſdictio
ad illos, qui proceſſum iudicũ impediũt
ut infrà de offi. dele. c. ex literis. Sed de-
rogatione iuriſdictionis nõ proſequor
hic amplius quia notabo infra de offi. de
54 le. Iuriſdictionem conferunt † omnes
illæ literæ in quibus cauſę cognitio de
mandatur, quod ex forma colligitur li-
terarum; ut cum in literis continetur, ſi
eſt ita: ſi præmiſſis ueritas ſuffragatur:
cognita ueritate: iuſticia mediante:ſicut
de iure

de iure fuerit:quod canonicum:quod iu-
ſtum:ut pro nihil; ut tenetur: prout in in-
ſtrumento inde confecto, uel literis con-
tinetur;& talis iudex cui negociũ a prin-
cipe committitur ſub aliqua de his for-
mis, poteſt in figura iudicij procedere,
poteſt & alij uel alijs cauſam committere
totã uel partem vt inf. de off.deleg.c.cum
te.principium,medium,uel finem, cogni-
tionem,executionem ut inf.de offi.dele.c.
55 ſuper quæſtionum. † talis poteſt recuſari
ex cauſa niſi fuerit iudex petitus,ut inf.de
offi. dele. c.cum olim magiſter.3.q.3. c. in-
ducię §. offeratur.4.q.3 § ſrem in crimi-
nali.in uer.ſi quis teſtibus; ſed tũc poterit
recuſari ex noua cauſa,ut inf.de offic.del.
56 inſinuante. Executoriæ † literæ ſunt:
per quas ſine aliqua iudiciali cognitione
factum ſeu miniſterium delegatur,ut.inf.
de offi. dele. c. ulti. talis non eſt iudex ſed
auditor,uel executor. ut inf.de off.dele.c.
ſuper quæſtionum §. porrò, & ſic poſſit
recuſari niſi de partium recipiatur uel de
tur aſſenſu,ut in d.c.ſup. quæſtionum §.
nos autem.& §. porrò, à tali appellari nõ
poteſt niſi fines mandati excedat; vt in ea
dem decr.ſuper quæſtionũ.& inf.de appe.
c. nouit. 2. q. 6. §. diffinitiua, in uerbo,
ab executore.C.quo.appell. non reci.l.ab
57 executore. † Fines autem mandati ex-
cedit cum aliud uel aliter exequitur quod
mandatur, uel cum exequendo manda-
tum præter commiſſum iniuriam infert,
nam & tunc poteſt ab iniuria appellari,
vt. C. de appel. l. ſi quis prouocatione,ta-
lis enim non ſit iudex vt dictum eſt nec ei
ſit iuriſdictio,ſed executio demandata,ut
inf.de offi.deleg.c. ulti. alteri delegare nõ
poteſt. quia ex iuriſdictione procedit iu-
dicis dandi poteſtas.ut ff.de iuriſd.om.iu.
l.3. & quia cum miniſterium committi-
tur,induſtria eligitur perſonalis, & ideo
a perſona recedi non debet,ut inf. de offi.
dele.c.ult.C.de cadu.tol.l.una ff.de ſolu.l.
inter artifices. talis in exequendo partes
iudicis non aſſumat,ut C de execu.rei.iu
di.l.ſi ut propoſ.in c.ob.26.q.2 & ſi nõ
cognitio.& C ſi contra ius uel uti pub. l.
& ſi non cognitio, lex enim illa loquitur
in mero executore,ſuperior mero, mi-
ſcetur autem executioni iuriſdictio per
illas clauſulas,uel conſimiles, quas ſupe-
58 rius aſſignaui;ſed dices.†Nonne executor
audire debet exceptiones legitimas quan
tumcunque ſibi præcisè, & abſolutè ſcri-
batur?ut inf.de offi.deleg.c.ex parte,& c.
ſi quando, infra de crimi.fal. ſuper eod.
Reſpondeo.Audire debet ſummarim, &
ſi cõſtiterit veras eſſe nõ pronunciabit,&
ſic loquitur lex illa,ſi ut proponis, ſic lo-
quitur alia lex ff de iudic.l.ſi prætor, ſed
ſuſpendet executionem,ut C ſi ex fal. in-
ſtru.l.iudicati,executio ſolet ſuſpẽdi, nec
exequetur,ut infra de crimi.fal.c. ſi ſuper
eo.& inſtabit apud committentem ut ip-
ſum ab executione mandati abſoluat, ut
inf.de offi.deleg.c. paſtoralis §.quia uero;
uel ut differatur mandatum ipſius, donec
idem ſuperior uel alius cui hoc cõpetat,
de ueritate cognoſcat,ut inf.de offi deleg.
59 c.ſi quando. Continent † ius commune
literæ, in quibus mandatur quod conſo-
nat iuri, & æquitati, & maximè cũ ille li-
teræ continent iuris determinationes, pu
ta partibus conuocatis, uel uocatis, quæ
fuerint euocandæ:quod iuſtum,uel cano-
nicum &c. Item iuſtitia mediante: uel
prout de iure fuerit &c uel alias conſimi-
60 les clauſulas.Gratiam continent † literæ
illæ quæ continent diſpenſationem, uel
pœnæ debitæ remiſſionem; & in quibus
ob fauorem,uel utilitatem ſeu neceſſitatẽ
61 receditur a iure communi. † Tria enim
ſunt quæ faciunt a iure communi diſce-
di, neceſſitas, utilitas,& euidens meritorũ
prærogatiua,ut. 1.q.2.c.tal s. inf. de elec.
62 c.innotuit Reſtat † uidere de pœnis impe
trantium literas per ſurreptionem. Et
eſt ſciendum q; condemnandi ſunt ad ex-
penſas quas altera pars fecit in ea re & cir
ca ipſam iter,ut inf eo ti.c cæterum in fi.
C de his qui accu.poſ.l.qui crimen. & alias
ſeueritati ſubiaceant iudicantium, ut 25.
q.2.c.dicenti ſacras.Et C.ſi contra ius uel
vti pu l.& ſi non cognitio; nam & per le-
gem Corne. de fal puniri poſſunt, ut. ff.
ad le. Cor. de fal. l. ſi quis irrepſerit: non
ergo iudices metuant, ſi non effectum
mancipant quæ mandantur Nam ſecun-
dum imaginem ueritatis procedere de-
bent & legum ueritati,ac iudiciali uigo-
ri per omnia ſatisfacere ut. C. de appel.l.
ult.

vlt.in fi. Quędam.n.conditiones tacitè in
reſcriptis intelliguntur,& ſine expr ſſio-
ne aliqua ſunt ſeruandę, vt illa ſi preces
veritate nitantur,vt infra eodem titu.cap.
ex parte, il primo, ad fin ſi quis idoneus,
vel aliqua idonea fuerit, vt inf.de ele.cau
ſam.ff.de mu.& hon. l.vt gradatim in fi. j
reſpõ. Item cum quis natalib. reſtituitur,
ſubintelligitur hęc conditio : ſi is, qui re-
ſtituitur, ex ingenua natus ſit : nam ſi ex
ancilla, per talem reſtitutionem nihil agi
tur,vt ff.de na.teſt.l.1. Item in conceſſio-
ne uiæ, tacitè intelligitur hęc conditio,vt
is cui conceditur, ciuiliter vtatur, vt ff.de
ſerui. l. ſi cui. Item in generali mandato
patris de quęrendo ſponſum filiæ ſuę, hic
ſubintelligitur, ut perſona ſponſi patri
oſtendatur,nec prius nuptiæ fiant, vt ff.de
ritu nup.l.generali.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo quid ſit.*
2 *Conſuetudo vnde dicatur.*
3 *Conſuetudo qualiter, & quot actibus inducatur, & nu. 4.*
5 *Poſſeſſio, vel quaſi per binum, vel trinum actum inducitur.*
6 *Poſſeſſio, vel quaſi, actu acquiritur uel perditur.*
7 *Conſuetudo tollit ius in loco, in quo ea viget, dummodo ſit rationabilis.*
8 *Conſuetudo in contradictorio iudicio non inducitur, ſed firmatur.*
9 *Conſuetudo quando vincat legem.*
10 *Intellectus ad l.iij. §. Diuus. ff. de ſepulchris violatis.*
11 *Conſuetudo ſpecialis quæ ſit.*
12 *Conſuetudo quæ generalis dicatur.*
13 *Conſuetudo quando aliam tollat.*
14 *Conſuetudo contra ius naturale nullo tempore conualeſcit.*
15 *Conſuetudines male adinuentæ nullo tempore confirmantur.*
16 *Conſuetudines in grauamen eccleſiarũ inductæ non ſunt ſeruandæ, ſed reuocandæ.*
17 *Conſuetudo iuri, & priuilegio contraria ad concordiam reducitur.*

De conſuetudine. Rubr.

DIximus de iure ſcripto, nunc dica-
mus de iure non ſcripto, ſ. de conſue
tudine. Videamus igitur, quid ſit conſuetu
do & vñ dicatur: qualiter & ex quot actib.
inducatur conſuetudo, quæ conſuetudo
pręiudicet iuri, quæ ſit ſpecialis, & gene-
ralis: Et an vna conſuetudo tollat aliam
1 contrariam. Conſuetudo † eſt quoddam
ius morib.i.aſſiduis actib hominum inſti
tutum, quod pro lege ſuſcipitur cum defi
cit lex,ut 1.diſ.c conſuetudo:quę.n.in ſcri
ptis redacta eſt, vocatur lex, vel conſtitu-
tio, quę aũt in ſcriptis nõ eſt, retinet ſuum
nomen conſuetudinis, vt c.conſuetudo.§.
cum itaq,.ad ſi diſ.1.Et propterea alibi di
citur; cõſtat aũt ius noſtrum, quo utimur,
ex ſcripto,& non ſcripto, vt Inſt.de iu.na.
2 gen.& ciui.§.conſtat.†Dicitur autem con
ſuetudo quod in cõi eſt vſu, vt 1. diſtinct.
3 conſuetudo, in fi.princ. Inducitur autem
conſuetudo cum populus incipit aliquid
obſeruare ea mente, vt de cætero ſit con-
ſuetudo, vel vt dicunt alij, cum expreſſe
placet populo aliquid obſeruari pro con
ſuetudine in futurum, alias vero non eo-
ipſo, ꝙ aliquid fit, ius conſuetudinarium
indicetur.ar.ff.de itinere actuq. l.ultima.
4 †Inducit conſuetudinem binus actus, ut
25.q.2.ita nos. & ibi gloſ.in ver.vſum. C.
de epiſcopali audi. l.3. in fi. ſicut & binus
5 actus, vel † trinus inducit poſſeſſionem,
vel quaſi, vt inf. de cau. poſſeſſo. & pro-
prie.c.cum eccleſia Sutrina.& c.ult. C.de
6 fideicommiſ.l.1.licet † vnico actu acqui-
ratur, uel perdatur poſſeſſio, vel quaſi.C.
de ſer.& aqua.l.cum talis. ſup.de conſtit.
c.cum M.inf.de præben.cap.pro illorum.
7 †Talis cõſuetudo ſic inducta, vt ſuperius
dictum eſt tollit ius in loco in quo con-
ſuetudo viget, dummodo ſit rationabilis.
vt ff.de le.& ſena.conſul. l.de quibus. Ta-
lis legem interpretatur, vt ff.eodem t.t. l.
ſi de interpretatione, inf.eod.ti.cum dile-
ctus : quia non refert an ſcriptura, vel ra-
tione conſiſtat, ut 1.diſ.c.conſuetudo. Ta-
lis pro lege ſuſcipitur cum deficit lex, vt
ſuperius dictum eſt, ex tali ius venit, vt
Inſti.de iure na.gen.& ciui. §.ex non ſcri-
pto. Cæterum ſi non ſit rationabilis ſe-
cus:

cus, vt ff.de le.& ſe.con. l.quod non ratio-
ne: nam in reb. nouis conſtituendis eui-
dens debet eſſe vtilitas, ne recedatur ab
eo iure, quod diu æquum viſum eſt, vt ff.
de conſti.prin.l.in rebus.ſed ſi de tali con
ſuetudine dubitetur, vna partium aſſeren
te fore conſuetudinem, altera hoc negan
te, & pronunciatum fuerit eſſe conſuetu-
dinem, dicitur obtinere in contradicto-
rio iudicio, vt inf.de ver.ſig. c.Abbate ſa-
8 ne. † vnde in contradictorio iudicio non
dicitur conſuetudo induci, ſed firmari, vt
ff de le & ſe.con.l.cum de conſuetudine:
quamuis in decre. Abbate, in allegatione
ſua dicatur induci. Cęterum ſi non ſit in-
ducta conſuetudo, ſed per quandam aſſue
factionem & obſeruantiam hominum,&
non ſit ad quadragenariam pręſcriptio-
nem ſecundum canones inducta, non uin
cit ius: & ſic loquuntur illa iura.infra eo-
dem tit. cap cum conſuetudinis. 11.diſt.
c.conſuetudinis. C. quę ſit longa conſuet.
l.conſuetudinis. nec perit ius, vt infra de
elec.c Cumana.inf.de cauſa poſſeſ.& pro
prie.c.cum eccleſia.Sed ſi ad pręſcriptio-
nem ſit producta, & perit ius,& vincit le-
gem, vt inf.eo.ti.c.vlt. † Sed ſi tanto tem-
9 pore fuerit obſeruata conſuetudo, vt non
ſit in memoria hominum quando incepe
rit, vincit legem, vt ff.de aqua plu.arcẽ.l.
1.in fi. ff.de aqua quot.& æſti. l.hoc iure.
§.ductus aquę. Item illa, quam Romana
eccleſ.obſeruat, & præcipit obſeruari : vt
11.diſt.c.nolite.de conſecr.diſt.1.c.baſili-
cas: & illa, quam quis in pręiudiciũ ſuum
inducit, vt ff.communia pręd io. l.ſi ven-
10 ditor §.ſi conſtat, ſed tunc magis valet ra
tione pacti, quàm conſuetudinis, † nec
ob. ff.de ſep.viol.l.3.§.diuus. quia lex illa
loquitur quando pręcedit conſuetudo &
ſequitur lex ſecundùm quòd Accurſ.eam
legit & punctat : quamuis Placent. aliter
intelligeret ipſam : Et quod dixi præſcri-
bi conſuetudinem, hoc intelligo cum in-
ducitur circa illud quod pręſcriptibile
eſt, alias ſecus, vt inf.de præſcrip. c.cãm,
21 & c.cum non liceat. Speciales † conſuetu-
dines ſunt, quæ in certis locis uigorẽ &
obſeruãtiam habent.12.diſt.c.ſcit ſancta.
12 & c. nouit. Generalis eſt † conſuetudo,
quę generaliter obſeruatur vt in pręal.11.
diſt.c.nolite, de conſe.diſt.1.baſilicas.11.
13 diſt.c.eccleſiarum,& c.palam. †Tollit au
tẽ conſuetudo poſterior cõſuetudinẽ prio
rem, vt inf.de cog.ſpũali.c.1.ſicut dixi in
conſtitutionib.ſup.de conſti.§.derogati 1.
& hoc verum eſt ſi in eodem municipio
diuerſæ conſuetudines diuerſis temporí-
bus oriantur: nam ſi diuerſis locis, ſecus,
vt 12.diſt. c.ſcit ſancta : nec enim diuerſę
aliquorum conſuetudines, aliorum dẽnt
contrario more ſubuerti, vt 12. diſt. c. il-
14 lud. In ſumma notandum eſt ꝙ † con-
ſuetudo contra ius naturale nullo tempo
15 re conualeſcit, vt 32.qõ 7.flagitia. †vnde
malè adinuentę conſuetudines nullo tem
pore confirmantur, vt in Auth.vt nulli.iu
di.§.1.quia in hoc caſu quanto cõſuetudo
diuturnior, tantò periculoſior & pernicio
ſior, vt inf.de ſimo. c.non ſatis.& inf.e.tit.
16 cap.vl.24.q.1.c.ſchiſma.†Item conſuetu
dines in grauamẽ eccleſiarũ inductæ ſer-
uari non debent, ſed reuocari, vt inf.eo.c.
1.ſicut & conſtitutiones, vt ſup.de conſt.c.
cum omnes & c quæ in eccleſiarum,& c.
ex parte.& infra eo tit.c.ad noſtram. & c.
quanto:& c.cum venerabilis. & c.ex par-
17 te. Item †ſicut iura iuribus ad concordiã
reducuntur, vt C.de inoffic do.l.vna, ſic &
conſuetudo iuri & priuilegio contraria
reducitur ad concordiam per interpreta-
tionem, vt inf.eo.ti.c.cum dilectus.

SVMMARIVM.

1 *Parum eſt iura eſſe, niſi ſunt qui iura regant.*
2 *Poſtulatio quid ſit.*
3 *Poſtulari quis debeat, & qualiter, & per quos poſtulatio fiat. nu. 4 & 5.*
6 *Poſtulationis effectus quid ſit.*
7 *Ius quod per poſtulationem acquiratur. & nu. 10.*
8 *Superior ad concedendam diſpenſationem tenetur ex cauſa.*
9 *Superior admittere debet poſtulationem, & ſi non admiſerit iniuria fit poſtulato.*
11 *Nominato in ſcrutinio nullum ius acquiritur ante publicationem.*
12 *Diſpenſatio quando petatur per nominationem.*
14 *Poſtulantes indignum quando priuentur poteſtate poſtulandi.*

DE

De Poſtulatione Prælatorum. Rub.

DIXIMVS ſupra de iure ſcripto &
1 non ſcripto. Sed † quia parum eſt
iura eſſe, niſi ſint qui regant iura, id eſt, iu
ris miniſtri. ut ff. de origi. iuris. l. 2. §. poſt
originem. ideo ſubſequenter de his ui-
dendum eſt; & quia frequenter per poſtu
lationem, frequenter per electionem mi
niſtri iuris, hoc eſt, prælati eccleſiarum aſ
ſumuntur, uidendum eſt prius de poſtula
tione, quàm de electione. Videamus igi-
tur quid ſit poſtulatio: quis debeat poſtu-
lari. qui ualent poſtulare. qualiter fieri de
beat poſtulatio, & per quos, quis ſit effe-
ctus poſtulationis. & quid iuris acquira-
2 tur per poſtulationem. Poſtulatio † eſt
gratiæ petitio, vt cum ex gratia petitur
aliquem ineligibilem licenter eligi. hic
enim non tam ex iuſticia quam ex gratia
mouetur, vt inf. eo. tit. c. bonæ memoriæ
il. primo §. attendentes in fi. Poſtulandus
3 † eſt clericus diœceſis alienæ, vel laicus
vndecunque ut. 7. diſt. c. primatus. Sed lai
cus eiuſdem diœceſis ut. 61. diſt. c. Oſius.
poſtulatur a Papa, cum ſit ineligibilis.
vt 61. diſt. per totum. infra de elec. c. cum
ad noſtram. &. c. officij. clericus alienus
non eſt ineligibilis in ſua diœceſi, unde
poſtulandus eſt a ſuo prælato vt eum con
cedat. 71. diſt. c. fraternitatem. 85. diſt c.
archi. florent. 58. diſt. c. literas. 86. diſ. c.
dilectionis 63. diſt. c. 1. & 2. ideo autem de
tali fit poſtulatio, quia dum idoneus in
eccleſia in qua facienda eſt electio inue-
nitur, de ea eſt eligendus. ut 23. diſt. c. In
nomine domini. 61 diſt. c. nullus inuitus.
4 Sed † quia in fauorem cuiuslibet congre-
gationis inductum eſt, ut de ſe eligat ſi in
ea idoneus inuenitur, de ea eſt eligendus.
vt. 23. diſt. In nomine domini. & 61. diſt.
c. nec emeritis. & c. nullus, poteſt congre-
gatio huic iuri fauorabili renunciare, &
aliunde eligere uel poſtulare tota uel ma-
ior pars congregationis ipſius, quamuis
in ea aliquis dignus exiſtat. ut infra tit.
proxi. c. Vinconenſis & c. cum inter dile-
ctos. Sed ſi is, a quo poſtulatur, nolit
concedere poſtulatum uel electum, com
pelletur per ſuperiorem. ut. 7. q. 1. c. om-
nis qui gemebat. 9. q. 2. c. nunc uero, infra
de iure patro. c nullus. Item poſtulatur
habens defectum ordinum, ætatis, uel na-
tiuitatis, & hic neceſſaria eſt omnimodo
poſtulatio, nam ſi omiſſa poſtulatione eli
gatur, cum ſit ineligibilis propter uitium
ſeu defectum, non valet electio: debuit
enim per poſtulationem peti diſpenſatio
vel gratia circa defectum, ut infra, tit. pro
ximo c. innotuit. Item poſtulatur aliquis
alteri eccleſiæ matrimonialiter alligatus
quia ineligibilis eſt, quia ligatas habet
alas quibus ſatagit uolitare, ut infra, eo.
tit. c. vlt. & in tali neceſſaria eſt poſtulatio,
vt inf eod. titu. c bonæ. me. il. 2. & ſi per
electionem procedatur non valet electio.
vt inf. eo. tit. c. vlt. quia alteri alligatus eſt
ſicut dixi. nec debet ab ea ſeparari & iun-
gi alij niſi per diſpenſationem ex cauſa
neceſſitatis uel utilitatis, ut inf. tit. prox.
c. in cautis in fi. & 7 q. 1. c. omnis qui. Poſ-
5 ſunt † poſtulare illi ad quos ſpectat ele-
ctio, ut infra eo tit. per totum & infra tit.
prox. c. innotuit. Fieri debet poſtulatio in
concordia, cum enim per poſtulationem
gratia requiratur, concorditer & commu
niter eſt petenda, ut infra eo. tit. c. bonæ
me. il. 1 § attendentes, alias. Rom. eccl. nõ
conſueuit poſtulationem recipere in di-
ſcordia & diuiſione; poſſet ſiquidẽ, ſi uel-
let, admittere poſtulationem factã a ma-
iori & ſaniori parte capituli, minori par-
te neminem eligente, nec fieret alicui in-
iuria: nam in hoc & in alijs generaliter p̄-
ualet quod fit à maiori & ſaniori parte ca
pituli. ut inf. de his quæ fi. a ma. parte ca.
per totum & 10 q 2. c. hoc ius porrectũ.
65. diſt. c. 1. & 2 & 3. Item capitulum põt
renunciare iuri pro ſe introducto ut de ſe
eligat quandiu idoneus inueniatur, vt ſu-
perius dictum eſt. Sed minori parte ali-
quem dignum de gremio eccleſiæ eligen
te, tunc ut præualeat poſtulatio oportet
vt duæ partes conueniant in poſtulando.
ut infra tit. proxi. ca. ſcriptum. Effectus
6 poſtulationis † eſt hic, quia poſtulatio-
ne admiſſa habilitatus eſt eligi poſtu-
latus. ut infra. titu. prox. c. innotuit, in
fi. hunc tamen ordinem, licet à iure pro-
cedat, non ſeruat Romana curia. Nam ſi
ab ea aliquis poſtuletur, poſtulatione ad-
miſſa

miſſa nõ ſequitur electio; ſed approbatio
poſtulationis, & poſtulatio pro electione
& cõfirmatione habetur, & ſimile inf. tit.
proxi. c. cum inter canonicos. §. Di. V. &
hoc ideò facit ut euitẽtur circuitus qui ui
tandi ſunt. ut ff. de condi. indebi. l. domi-
nus, & ut euitetur diſcordia eccleſiarum
ut aliàs infrà titu. proxi. c. nihil. Reſtat
7 uidere † quod ius acquiratur per poſtula-
tionem. Et uidetur ꝙ nullum, ut infrà eo.
tit. c. poſtulationem. Ad quod ita reſpon-
deo, uerum eſt ꝙ nullum ius acqiritur,
per quod agere ualet poſtulatus: non enĩ
ex poſtulatione facta & nondum à ſupe-
riore admiſſa aliqua datur actio poſtula-
to; ex gratia enim procedit ut poſtulatio
admittatur ut in d. cap. bonæ, ergo ad hoc
ut admittatur, actio non competit. ar. ad
hoc. ff. de adime. leg. l. rem legatam. &. ff.
de euic. l. ad res donatas. veruntamen etſi
poſtulato vel poſtulantibus non detur
actio ſicut dictum eſt, ſi tamen poſtulatio
fiat in concordia & de digno, ex debito
incumbit ſuperiori ipſam admittere; & ſi
non admiſerit, iniuriam facit poſtulanti-
bus & poſtulato: ſicut & præſentatus pe-
tere non poteſt per actionem ſe inſtitui,
quia ius non habet in re, & quia ſine iuris
offenſa & præſentati iniuria poteſt præ-
ſentator laicus uariare & alium præſenta
re ut infra de iure patro c. cum autẽ aduo
catus. Vnde antequam à prælato fuerit
approbatum, ratum non eſt quod à patro
no fuit inchoatum ut infrà de iure par. c.
quod autem conſulis; Et tamen offendit
prælatus ſi primò pręſentatum, & dignũ
non inſtituit; Vnde non admiſſus agit cõ
tra illum qui ipſum reſpuit, ut ei proui-
deat in beneficio competenti. ut infra de
iure. patro. c. paſtoralis: ſicut & alias dixi-
mus ꝙ diſpenſatio non ex iure, ſed ex gra
8 tia petitur; † tamen ad eam concedendã
ſuperior tenetur ex cauſa. ut. l. diſt. capitu.
ponderet &. c. domino ſancto &. c. ſi quis
diaconus. ſic & ad eleemoſinam pauperi
contra diuitem actio non datur, & tamen
diues ad dãdam eam tenetur, iuxta illud
date eleemoſinam &c. ſic & patronus de
gratia admittitur repræſentans. ut 16. q.
5. c. ſi quis epiſcoporũ, ut inf. de iure pat.
c. quoniam, & infra de pœ. c. in quibuſdã;
& tamen iniuria ſit ei ſi non admittatur,
etſi præſentatus ab eo non inſtituatur. ut
ff. de aqua quoti. & æſti. l. j. §. pe. & ff. qui
ſatiſd. cog. l. ſi uerò in fi. Vel dici poteſt, ꝙ
per poſtulationem non ſubſcitam nec
præſentatam nullum ius acqiritur poſtu-
lato, & ſic loquitur illa decretal. poſtula-
tionem. Si aũt fuerit ſubſcripta & præſen
tata ſecus. ut in. cap. bonæ. il. 2. ne alias il-
ludatur ſuperiori. ut in uerſi. ſi enim; ideo
acquiritur hoc ius poſtulato, ſi poſtulatio
facta fuerit canonicè in concordia & de
digno, quia & poſtulantes antequam po-
ſtulatio comprobetur uel reſpuatur, à po-
ſtulatione reſilire non poſſunt, ne aliàs il
ludatur ſuperiori ut dictum eſt. Item
9 quia ſuperior debet † eam admitere, & ſi
non admiſerit, iniuria fit poſtulato; non
tamen talis & tanta, ut ex ea agi poſſit; ſi-
cut & alias iniuriam facit iudicio & re-
uerendiſſimæ ſynodi, ſi quis ſemel iudicia
ta ac rectè diſpoſita reuoluere, & in pu-
blico diſputare contendit. ut C. de epiſc.
au. l. 3. in princ. non tamen talem & tan-
tam, ut ex ea agi poſſit. ut C. de appel. l.
10 & in maioribus. Et nota † quod poſtu-
lato acquiritur hoc ius quod dictum eſt;
electo ius petendi confirmationẽ ut infrà
de acu c. ſuper his; preſentato acquiritur
hoc ius, ut ſi ſolus à uero patrono nec ua-
riante fuerit præſentatus, petere poteſt
ſe inſtitui; & ſi is, ad quem ſpectat colla-
tio, non inſtituat, implorare poteſt ſupe-
rioris officium, ut dixi circa princ. huius
titu. Sed ſi patronus uariet, & aliũ repræ-
ſentet, & epiſcopus illum inſtituat, aget
primus cõtra epiſcopum ut ei prouideat;
ut ſuperius dictum eſt. Si uero inſtituat
alium à nõ patrono præſentatum, aget pri
mus contra inſtitutum ut amoueatur, &
ipſe inſtituatur, ut inf de ſen. & re iudi. c.
cum Bertoldus. Nominato aũt, ſi ſolenni
ter nominetur per capitulũ alicuius eccle
ſiæ uacantis, & petijt p̄uideri à Papa, ec-
cleſia nominat duos uel tres & ponit in
uoluntatæ Papæ, ut præeligat unũ ex illis
acquiritur hoc ius, ſicut puto, ut pẽdẽte
nominatione illa, non poſſunt nominan-
tes a nominatione reſilire, ne alias Papæ
uideatur illudi; ſicut in poſtulatione no-
taui per decre. infra eod. tit. bonæ me, la

prima & quod ius acquiratur nominato
eſt ar.15.q. ult.c. cõtra ſanctorum.2 q.6.
c.diffinitiua in uer.nominationes.85.diſ.
c.Archi.de Florenti. Cæterùm ſi nomina-
tio non ſit ſolennis, ſed canonici contra
uel citra formam aliquem eligendi, no-
minant aliquos uel aliquem, ſic dicendo,
talis eſſet bonus prælatus, uel talis; ex hac
nominatione nullum ius acquiritur, ut
inf.tit.prox.cap.quod ſicut.in prin. Item
11 † nominato in ſcrutinio nullum ius ac-
quiritur ante publicationẽ, ſecus poſt ut.
12 inf.tit.proxi.c.publicato. In ſumma † no
tandum eſt, ꝙ aliquando per nominatio-
nem petitur diſpenſatio, ut cum poſtula-
tur irregularis ex delicto, uel defectu na-
talium, ordinũ, uel annorum. Item cum
poſtulatur alteri eccleſiæ alligatus, ut inf.
tit.proxi c. in cauſis.in fi. Aliquando peti
tur licentiæ datio, ut cum poſtulatur cle-
ricus alienus. ut in prin. huius tit.notaui.
13 Sciendum eſt etiam, † ꝙ ſicut ſcienter
eligentes indignum priuantur poteſtate
eligendi, ut inf. tit.proxi.c.cũ in cũctis; ſic
& poſtulãtes, ut inf.eo.c.1.&.2.&.inf.tit.ꝓ
xi.bonæ me:&. c ſcriptũ, quod intelligo,
cum poſtulatur indignus, uel irregularis
ex crimine, ſecus ſi ex defectu; & ſic intel-
ligo finem huius decr. in c. ſcriptum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Electio quid ſit, & quid hæc dictio ſignificet.*
2 *Eligere qui poſſint.*
3 *Matrimonium ſpirituale fortius eſt carnali.*
4 *Eligi quis poſſit.*
5 *Eligi infrà quod tempus debeat.*
6 *Electionis duæ ſunt formæ.*
7 *Scrutinium in electione per quot de collegio fieri debeat.*
8 *Ad cõpromiſſum nullus inuitus cõpellitur.*
9 *Electio per ſcrutinium qualiter fiat.*
10 *Ad electionẽ qui ſunt uocandi, & quomodo.*
11 *Mox fieri quando quid dicatur.*
12 *Actus contrarius cum intercedit, uitiatur id quod in contextu fieri debet.*
13 *Papa qualiter eligatur.*
14 *Electio per quotam eligentium partem fieri debeat.*
15 *Electiones epiſcoporum vbi fieri debeant.*
16 *Electio prima an & quando præſtet impedimentum ſecundæ.*
17 *Electores quando ab electione reſilire poſſint. & nu.31.32.33.& 34.*
18 *Eligendi dignitas vel indignitas quando inſpicienda.*
19 *Abſentes qui uocari debent, ad electionem uocati, non venientes, an per aliquot tempus ſint expectandi.*
20 *Electione facta quid fieri debeat.*
21 *Matrimonium ſpirituale eſt inchoatum ante confirmationem, non tamen eſt ratum.*
22 *Confirmatio prælati infra epiſcopatum ad epiſcopum ſpectat.*
23 *Epiſcoporum confirmatio ſpectat ad metropolitanum.*
24 *Archiepiſcoporum confirmatio ad quem ſpectet.*
25 *Cõfirmatio Patriarcharũ ſpectat ad Papam.*
26 *Papa ab epiſcopo Hoſtienſe conſecrationem habet.*
27 *Is ad quem ſpectat confirmatio, & electionis, & electi examinatior*
28 *Scrutinium quotuplex ſit.*
29 *Electus quid acquirat per confirmationem.*
30 *Res eccleſiæ an in iudiciũ deduci poſſint per prælatum electum, ſed non confirmatum.*
35 *Poſtulatio ſi de aliquo fuerit facta & non admiſſa, iterum in eccleſia eadem, & eadem ordinatione poſtulari non debet.*
36 *Pœna non canonicè eligentium quæ ſit.*
37 *Sacramentum fidelitatis exigitur ab electo, confirmato, & cõſecrato, & quæ ſit forma.*

De Electione, & electi poteſtate. Rub.

DICTVM eſt ſup. de poſtulatione; ſed quia poſtulatio præambula eſt electioni, nam ad hoc fit poſtulatio ut ſublato impedimento poſtulatus, qui ante ineligibilis erat, fiat habilis & legitimus ad eligendum. Propterea poſt rubricã de poſtulatione ponitur rubrica de electione. Videamus igitur Quid ſit electio: Qui poſſunt eligere Quis poſſit eligi, Infrà quod tempus debeat eligi; Quæ forma electionis: Ad quem ſpectat electionis confirmatio. Quod ius ex electione proueniat: An eligentes poſſint ab electione reſilire, & Quæ ſit pœna non canonicè eligentium. Ele-

ctio

3 ctio † eſt alicuius perſonæ ad dignitatẽ
uocatio, quamuis alias verbum eligere
ad multa ſe habeat, nam dicitur quis eli-
gi in poſtulãdum, vt inf.eo ti.c.in cauſis,
& inf.de renun.c.poſt translationem. Di
citur quis eligi in canonicũ ut inf.eo.tit.
c.cum eccleſia vulterana, & inf.de præb.
c.dilecto, dicuntur eligi arbitri, ut inf.eo.
c.in cauſis, vt inf.de fo.compe.c.ſi quis cõ
tra.& inf.de appellat.c. cum ſpiritualis;
ſed in his etiam & in ſimilibus debet fie
ri electio laxato uocabulo, ſicut & dicun
tur poma eligi in caniſtro, hic autem ſtri
cte ſignificat verbum eligere, vt ſuperius
2 dictum eſt. Electio † ſpectat ad collegiũ
clericorum etiam ſi duo uel tres in colle-
gio fuerint, ut inf.eo.tit.c.1.& ſup. de cõ
ſuetudi.c.cũ dilectus inf.de cauſa poſſeſ.
& proprie.c.cũ eccleſia.63.diſt.c. Adria-
nus.& c.noſce.& §.ex his.16 q.ult. c.ult.
Sed ſi clerici non ſunt in eccleſia ut col-
legium, vel vt corpus, ſed vt ſingulares,
tunc ſuperior prouidebit per ſe, vel præ
ſentante patrono ſi eccleſia patronũ ha-
bet, ut de iure patrona. c.paſtoralis, hoc
igitur eſt regulare ut ad collegium cu-
iuslibet eccleſiæ ſpectet electio, licet ple
runque ex conſuetudine, uel ex priuile-
gio alieni uocentur, inf.eo.c.cumana. &
inf de cauſ.poſſ. & prop.c. cum eccleſia.
ſup.ti.proxi.c.bonæ me.la.2.ſup. de con
ſuet.c.cũ dilectus.& inf.de iure pat c. no-
bis, uocantur aliqñ religioſi ex honeſta-
te, non ex debito, ut 23.diſ.c. in nomine
domini.79.diſ.c.1.uocatur populus non
ad eligendum, ſed ad conſentiendum, ut
63.diſt.c. ego & c. ſequentibus. uocantur
& principes ut ab oppreſſionibus defen-
dant.ut 63.diſt.c principali. Aliquando
tamen illi, ad quos ſpectat electio, non
poſſunt eligere excommunicatione im-
pediente vt inf.de appel.c. conſtitutis.qđ
intelligo in excommunicatione maiori,
ſecus in minori.ut inf. de cler. excom.c.
ult.nec ob inf.eod.tit.c.illa: non enim aſ
ſerit defectum eſſe in electione ex eo ꝙ
interfuit canonicus excõmunicatus ex
communicatione minori, ſed poſitiuè lo
quitur ſi quis ex eo fuiſſet defectus, cum
reuera nullus fuiſſet defectus; Et eſt ratio
quare excommunicati excommunicatio
ne minori non impediantur eligere,
quia tantum a perceptione ſacramento-
rum excluduntur, ut inf.de excep.c. a no
bis, & inf.de ſen. excom.c ſi quem.3.q.4.
c.Engeltrudam. Ab eligendo autem, &
ab his, quæ iuriſdictionis ſunt, non exclu
duntur, ut inf.de cle.excom.c.ult. Sed in-
ſtabis: nonne per electionem eligentiũ,
& non ſenſum electi contrahitur matri-
monium ſpirituale ſicut inf.de tráſl. præ
la.c.licet & c inter corporalia inf.eo. tit.
3 c.cum inter canonicos. † Matrimonium
etiam ſpirituale fortius eſt carnali, ut in
eadem dec.inter corporalia. Sed matri-
mon.eſt magnum ſacramẽtum in Chrõ,
& eccleſia, ut inf.de biga.c.debitum; Igi-
tur excommunicati minori excõmuni-
catione non ſunt admittendi ad electio-
nem. Ad quod reſpondeo, per electionẽ
nõ proprie cõtrahit matrimoniũ, ſed ini
tiatur, ut dicit illa lex: uel aliter, Matri-
monium carnale eſt ſacramentum quia
in eo inueniũtur illa ſignificata quæ no
tantur in d. c. debitum non in matrimo-
nio ſpirituali; nam in matrimon.carnali
per bigamiam receditur a ſignificatis,
quod in ſpirituali matrimon. non inue-
nitur, alias translatus de una eccleſia ad
aliam bigamus cenſeretur. Item eligere
non poſſunt ſuſpẽſi ut ſupra de cõſuet. c.
cum dilectus infra de except. cap. Apo-
ſtolicę, nec mireris quòd aliud in excom
municatis excommunicatione minori,
& aliud in ſuſpenſis; quia ſuſpenſi non
poſſunt beneficia cõſequi, ut infra de ꝯta.
& qua.c.cum bonæ me.nec ipſis alijs con
ferre ualent ut infra de conceſ. præ.c. qa
diuerſitatem. Suſpenſi contrahunt irregu
laritatem celebrando, ut infra de cle. ex-
commu. c. apoſtolicæ, ſecus in excom-
municatis excommunicatione minori
ut infra de cler. excom. c. ſi celebrat.
Item eligere non poſſunt interdicti infra
eod.tit.c.cum inter.R. Item illi quibus
interdicitũ eligere abſq; ſuperioris licen-
tia ut infra eod. titul. c. ultim. Item illi
qui in eadem uocatione in eligendo
peccauerunt ſcienter eligendo indi-
gnum ut infra eod. titulo. ca. cum in
cunctis.. & cap. innotuit, in fin.& cap.
bonæ me: quo caſu ſunt ipſo iure eli-

 gendi

gendi poteſtate priuati. & idẽ eſt ſi pecca
tur in poſtulando ut inf.eo.tit.c. ſcriptũ.
Item ſi peccatum eſt in forma, & propte
rea eligentes per ſententiam priuati ſunt
poteſtate eligẽdi. vt inf.eo.c.quia ꝓpter
4 Eligi poteſt † qui de legitimo matrimo-
nio ſit natus, qui etiam in uita & ſcientia
commendabilis demonſtratur & qui.30.
annum ætatis exegerit.ut inf.eod.ti.c.cũ
in cunctis; dummodo non ſit excõmuni
catus maiori vel minori excõicatione.ut
inf.de cle.excõ.c.ſi celebrat. Item nec ſu
ſpenſus.ut ſup.de conſue.c.cum dilectus.
Item nec interdicti & qui non ſeruant in
terdictum ut ſup.de poſtu.c.1.& dummõ
ci canones nõ obſtant ut inf.eo.c.cum in
5 cunctis.§.inferiora in fin. Item eligi † de
bet infra tres menſes.ut l.diſt c. poſtquã
63.diſt.c.obeuntibus; ulterius enim non
debet uacare cathedralis vel regularis ec
cleſia, vt inf.eod.tit.ne pro defectu, & in
hoc hodie exequata eſt cõditio epiſcopa
liũ eccleſiarum & minorũ in quibus per
electionem facienda eſt inſtitutio. Nã ſe
cũdum vetera iura epiſcopales eccleſiæ,
& maiores vacare non potuerant ultra
tres menſes; minores, vltra ſex, ut inf. de
æta.& qua.c.Eam te.inf.vt lite non cõte.
c.qm̃ frequenter.inf.de cle.non reſi.c.Ex
tuę.Conſecratio epiſcoporum & maiorũ
vltra alios tres menſes differri non dẽt.
vt.100.diſt.c.quoniam & quod dico dari
alios tres menſes, benigna interpretatio-
ne receptũ eſt.ut 75 diſt.c. tẽpus Si infra
tres menſes non fuit facta electio iuſto
impedimento ceſſante ad proximum ſu
periorẽ poteſtas deuoluitur prouidendi,
ut inf.c.ne pro defectu, nęc obſtat.c.dile-
ctus.inf.de cõceſ.præ.quæ dicit ꝙ in epi-
ſcopalibus eccleſijs nõ ad proximum ſu-
periorẽ ſed ad Papã poteſtas deuoluitur,
nã illã hodie puto fore correctã. Hoc tẽ-
pus quod datur ad eligendum utile eſt,
quia nõ cedit impeditis vt patet per d. c.
ne ꝓ defectu, ſimile alias de cõceſ. præb.
c.Qm̃ & inf.de ſup.neg.præ. c.13, lapſus
enim ipſius temporis nõ ceſſantibus offi
cere non põt, ut C.de inoffi.teſta. l. cõtra.
Item ſimile alias de reſcriptis.c.Si aũt, &
c.plerunque.2.q.6.c.biduum.ff.de diuer.
& tem.pręſcrip.l.1.ff.de re.dubi.l.cũ ſex.

& ff.quand.act.de pec eſt anna.l.1.§.an-
nus Cõtinuum autem eſt illud tp̃s quod
continuo currit, ſiue quis poſſit experiri
ſiue nõ, ut eſt videre in act.de dolo.l.ult.
ſimiliter ĩ reſciſſoria.ut C.de tẽpo.in int.
reſti.l.ulti. Si uero infra alios tres nõ fue-
rit petita conſecratio, epiſcopus metro-
politani ſui iudicio cedat: quod tempus
ſimiliter negligentibus cedit. ut.c. diſt.c.
Qm̃.inf.de trãslat.præla.c.Inter corpora
lia. Et quod dixi in epiſcopis reſpectu
metropolitani, idẽ puto in metropolita-
no reſpectu ſuorum ſuperiorum. Formæ
6 electionis † duæ ſunt, per ſcrutinium, ſci
licet, & cõpromiſſum: quod enim de in-
ſpiratione dicitur, non eſt forma, immo
eſt exceptio à forma, ut inf.eo.ti.c.qa ꝓ-
pter. Sunt & quædam alia circa formas,
quæ tamen non ſunt de formis, ut illa p̃-
ſentibus omnibus qui debent, volunt, &
poſſunt commodè intereſſe; ubi ergo ſit
contra formas, electio eſt ipſo iure nul-
la vt in d.c.quia propter, & inf.eod. tit.c.
cum poſt petitã c.Cumana & c.cõgrega-
tio, ubi autem contra ea quæ non ſunt de
formis fit, tunc electio non eſt ipſo iure
nulla, ſed eſt annullanda per exceptionẽ,
ut inf.eo.ti.c.quod ſicut ſup.de poſt.c.bo
næ me.la.2.Et eſt ratio, ne iura illa, quæ
dicunt electionem non eſſe ipſo iure nul
lam, ſed annullandam propter contem-
ptum, niſi contempti conſentiant ut di-
cunt iura prællega, tollantur illo ver-
bo quod ponitur in illa decreta. quia ꝓ-
pter.ſcilicet, aliter facta electio non va-
leat &c.Quod non eſt intentionis domi-
ni Papæ uel principis, ꝙ uno uerbo tol-
lantur multa iura magnis laboribus con
dita, ut inf.eod.tit. c. eccleſia ueſtra.C. de
inoffi.teſta.l.ſi quando. Sed his omnibus
ob.per d.c.Auditis, vbi videtur quod ele
ctio celebrata aliquibus contemptis ſit
nulla ipſo iure; dicas tu, ꝙ non ideo nul-
la eſt propter contemptum, ſed quia in
impetu celebrata eſt, & poſt appellatio-
nem legitimã alias legitimè interiectã.
7 Scrutinium fieri debet per tres de col-
legio, non plures, neque pauciores, nec
aliunde niſi de collegio, poſſunt autẽ ca-
nonici uices committere aliquibus uiris
idoneis; non curo quot, & an ſint de col-
legio,

legio, an non. Sed circa hoc quæri con-
ſueuit quid ſi plures uel pauciores ſint
ſcrutatores. Reſpondeo ſi uerba decreta.
obſeruare uelimus, non ualet quod agi-
tur; ſed circa hoc curia contrarium obſer
uat. Item quid ſi clerici uni de collegio
uel aliunde uices cõmittant, & ille proui
deat eccleſiæ uiduatæ? Reſpondeo ſecun-
dum alia iura ualet quod actũ eſt, ut inf.
eod.titu c.cauſam. & c. Cum inter cano-
nicos.infra de renun.c. poſt translationẽ,
ſecundum uero uerba illius decret. quia
propter, non ualet quæ dicit aliquibus ui
ris & c. Item quæritur, quid ſi clerici uel
canonici diſſentiunt circa formas; maior
ac ſenior pars conſentiat in uiam cõpen
dij; ſcilicet in uiã cõpromiſſi, pauci uero
conſentiant in uiam ſcrutinij? tenet curia
& obſeruat ut præualeat cõtradictio pau
corũ, & hoc tali ratione, uia ſcrutinij eſt
uia ordinaria, per quam cuilibet ſaluum
eſt in quem uult dirigere uotum ſuum, ſe
cus in compromiſſo contingit, per quod
plerũque prouidetur de perſona, de qua
prius nec creditum eſt, nec ſperatum.inf.
eod tit.c cum dilectus fil.cũ inuitus nul-
lus ſit dandus epiſcopus ut.61 diſt.c.nul-
8 lus. † Item ad compromiſſum nullus in
uitus compellitur.ff. de arbi.l. ſed & ſi §.
ſi quis iudex.3.q.7.c.tria in uerſi quis ue
ro iudex. Sed quamuis placere debeat
quod curia ſeruat, tamen de rigore iuris
contrarium ſuadetur: nam lex illa loqui
tur in compromiſſo quod pęna uallatur,
ad quod graue eſſet aliquem inuitum ar
ctari: decre autem illa; Quia propter, nõ
loquitur in cõpromiſſo, ſed cõmiſſo, ſic
enim dicit, uel ſaltẽ aliquibus uices ſuas
cõmittant, unde impropriè dicimus ꝓ-
cedi per uiam cõmiſſi, potius debet dici
per uiam cõpromiſſi uel cõmiſſionis, &
ideo non obſtante lege illa quæ non acce
dit, dici poſſet ꝙ in hoc paucorum con-
tradictio non præualeat, ſed ſuccumbat,
hoc enim generale eſt in cunctis actibus
eccleſiæ, ut obtineat ſñia plurimorum, ut
inf. de his quæ fi a ma.par.capi.per totũ.
65.diſt c.1. Sed uidetur hodie labor in ele
ctionibus duplicatus, olim enim labor
erat in eligendo prælatũ, hodie & in hoc,
& in ſcrutatoribus eligendis: imo certe la

bor eſt diminutus, & uia electionis ſatis
aperta, nã facta publicatione uotorum &
collatione ſecuta, dummodo nollent ho
mines malignari, certum eſt & expeditũ
quis ſit eligendus, quia is eſt in quem ma
ior & ſanior pars conſencit. Sed ſi par-
tes quæ conſentiunt ſint ęquales? Et tũc
etiam eligendus eſt is qui dignior eſſe ui-
detur: Nam pars illa, quæ in ſcrutinio no
minat digniorem, in meliori zelo conſi-
ſtit, propterea ſi non maior numero, ſa-
nior tamen eſſe cenſetur, quia zelus con
ſideratur ex duobus, ſcilicet ex auctori-
tate eligentium, & dignitate electi, ut inf.
eo.tit.c.eccleſia. Sed ſi tam ex parte con-
ſentientium, quam ex parte eorũ in quos
conſentitur, concurrant omnia, ꝙ raro
contingit, & ideo ad hũc caſum iura tra
hi non debent, ut ff.de le.& ſe. con.l nam
ad ea.dici poſſet ꝙ in tali caſu eſſet iterũ
ad ſcrutiniũ recurrendum, & noua ordi-
natione procedẽdum, ut.79.diſt.c.ſi duo,
uel deberet ſuperiori totu ſcrutiniũ præ-
ſentari, ut ſuperior per gratificationẽ al-
terũ præoptet.at.inf.de iure pat. c. cũ aũt
aduocatus.ff.de relig & ſumpti.fu.l.ulti.
9 Ad † electionem aũt per ſcrutinium hoc
ordine peruenitur, nam quilibet interro
gatus a ſcrutatorib. ſigillatim & ſecreto
uotum ſuum exponet in certam conſen-
tiendo perſonã, uotis ergo omnium reda
ctis in ſcriptis, facta publicatione, & col-
latione ſecuta, numeri ad numerũ, zeli
ad zelum, & meriti ad meritũ, ut inf.eod.
tit c.in generali, patebit quæ pars ſit ma
ior & ſanior, non reſpectu partiũ aliarũ,
ſed reſpectu capituli totius, ut in decret.
ea. Et tunc maior pars dicet minori, cum
maior & ſanior pars in talem conſentiat
ipſe eſt eligendus, unde ſi placet ipſum
communiter eligamus, ſi acquieuerint,
tunc is qui maiorem uocem habet in ca-
pitulo ſurgens dicet, ego pro toto capitu
lo eligo talẽ, & oẽs acceptabunt. Si autem
non acquieuerint, tunc is qui maiorẽ uo
cem habet inter illos, qui maiorem & ſa
niorem partem conſtituunt, dicet. ego ꝓ
me & pro illis qui mecũ conſentiunt, eli-
go talem, & illi dicent placet nobis, ſic fit
electio in communi: Aliter ſi quilibet
ſingulariter diceret, ego eligo talem, uel
con-

contentio in talem, iam tot eſſent electio
nes, quot eſſent electores. ar ff. de uerb.
obli.l.Scire.& l.quod dicitur.ff. de dona.
l.ſenatus cenſuit, ſed id quod factum eſt
in ſcrutinio, reperi uidetur in eligendo.
Hæc forma ſcrutinij locum habet in ec-
cleſijs epiſcopalibus,& maioribus, & in
minoribus, puta, in archipresbyteralib.
& in præpoſituris,& in plebanatibus, ta-
les enim eccleſiæ per mortem ſuorũ pręlatorum uiduari cenſentur, ſecus ſi aga-
tur de archydiacono, archipresbitero,
uel præpoſito maioris eccleſiæ: quia per
mortem taliũ eccleſiæ nõ uiduantur quã
diu epiſcopi ſponſi earum uiuunt, unde
in electionibus illarum perſonarũ locũ
non habet forma cõcilij ſicut dictum eſt.
Sed quod dixi, in prępoſituris & alijs per
ſonalibus, quæ non cõſiſtunt in cathedra
libus eccleſijs, locum habere formam cõ
cilij, uerum eſt ſed nõ in omnibus. Quid
enim ſi aliqua ex talibus eccleſijs modi-
cum collegium habebat, puta, trium uel
quatuor, forma ſcrutinij non poterat ob
ſeruari, & ideo procedetur ſecundum
morem antiquum, & ita intelligo infra
eodem titul. capitul. pri. Sed nunquid
ſcrutatores dicent vota ſua in ſcrutinio
& conſenſus? ſic. nam in conſtitutione cõ
cilij dicitur, is eligatur in quem omnes
&c. hoc nunquam accideret ſi ſcrutato-
res in aliquem non conſentirent, duo au
tem tertium ſcrutabuntur. Ad electionẽ
10 † uocandi ſunt omnes, qui debent, uo-
lunt & poſſunt cõmode intereſſe, & qui
in prouincia eadem conſiſtunt. d. c. quia
propter,& inf. eod. tit. c. coram, uocabun
tur aũt per literas, uel per nuncium, illi
uero, qui manent in ciuitate, uocabun-
tur per campanam, ut infra eod. titu. c. in
cauſis, prouinciam aũt non intelligas ta
lem & tantam vt dicit canon. 5. q. 3. c ſci-
tote. nam multæ prouinciæ diffuſæ ſunt,
& mora in electionibus periculoſa eſt,
ut infra eodem titul. capitul. cum inter.
& infra eodem titul. capitul. ne pro defe-
ctu, hic ergo intelligo prouinciam illã,
quæ per ſe prouincia appellatur, ut Lom
bardiam, Tuſciam, Campaniam, inſpe-
cta magis nuncupatione uulgari, quã iu-
ris interpretatione, ſicut de dictis dici-
mus, vt not. ſup de reſcrip. c. nonnulli. Et
eſt ſciendum, quòd poſt conſenſus adhi-
bitos in ſcrutinio, mox fieri debet publi
catio in communi, & poſt publicationẽ
& collationem electio, ut. inf. eo. d. c. quia
propter. & c. cum poſt, veruntamen non
omne quod differẽdi cauſa ſit, moræ an-
numeratur, ut ff. de vſu. l ſciendum. Item
nõ debemus pręcipitare concilia noſtra,
imo tempore indigemus vt aliquid ma-
11 turius agamus, ut 50. di. c. põderet, † un-
de mox intelligo fieri ſi non diuertatur
ad alios actus, ut. ff. ad l. Iulian. de adul. l.
quod ait ff. de teſta l. hæredes palam, in fi
ne. ff. ad tertul. l. 2. §. confeſtim; ita tamẽ,
vt nec moratoria cunctatione, nec præci
piti feſtinatione tã publicatio, quam col
latio, & electio fiant, vt. ff. de admini. tut.
l. tutor qui repertorium §. 1. in fine ff ad
12 leg. falcid. l. 1. §. non ſolum. † Quid ergo,
ſi poſt publicationem cum appareat plu
res in ſcrutinio nominatos, & diſcordiæ
ianua ſit aperta, diuertant aliqui ad angu
lum eccleſiæ cum aliquibus conferentes
& quærentes quomodo ad electionẽ uni
formiter & concorditer veniatur, uel illi
de parte maiori moneant illos, qui ſunt
de parte minori, ut a ſua nominaione
deſiſtant,& illum eligãt in quem maior
& ſanior pars capituli conſentit, ut forte
miſſa celebretur ad honorẽ ſpiritusſan-
cti, ut pax & concordia inſpiretur, nun-
quid ex hoc uitioſa erit electio? Sed ab-
ſit ut uirtutes in uitia conuertamus. ut.
undecima quæſtio. tertia. capitu. Væ
qui dicitis. Sicut nec econuerſo uitia non
ſunt conuertenda in uirtutes, ut. 40. di-
ſtin. c. ſæpe. & ideo circa hoc lex caute
procedit, quæ dicit, tunc uitiari id quod
in contextu fieri debet, cum actus contra
rius intercedit, ut. ff. de duob. reis. l. duos
§. ultimo. ut tunc actum contrarium in-
telligamus omnem actum impertinẽtẽ.
13 Et notabis † quod circa electionem
Summi Pontificis non habet locum hæc
forma, de qua ſuperius dictum eſt, ſed il-
la quæ habetur. inf. eo. c licet. Is enim in
uniuerſali eccleſia Romanus Pontifex
habeatur, qui a duabus partibus cardi-
nalium electus fuerit & receptus, ut ibi
dicit duas partes, quidam intelligunt cõ-
putato

putato electo, ut infrà eod. titu. c. cum in
iure, Alij autem aſſerunt quòd illud tan-
14 tum in compromiſſo obtineat. † in
ſcrutinio duæ partes eſſe debent eligentes,
ut dicit dicto capitu. licet, non computa-
to electo: Sed certè etiam idem videtur
in electione decurionũ. ut. ff. de decret. ab
or. fa. l 3 ff quod cuiuſque uniu. l. nulli. &.
ff. de decur. nominationes. Sed ſi uerè in-
ſpicias illas leges, non debes dicere quòd
duæ partes eligere debeant decurionem,
ſed adeſſe. Veruntamen cardinales,
quando uolunt, renunciant illi conſtitu-
tioni, & agunt vt præualeat electio quæ
à pluribus fuerit celebrata. Item ſcien-
15 dum eſt quòd † electiones epiſcoporum
maximè in eccleſijs cathedralibus ſunt
celebrandæ ſi fieri poteſt, ut infrà eod. ca-
pitu. quod ſicut. & cap cum terra. ar. infrà
de appellat. c qua frõte, alioquin nedum
extra eccleſiam imò extra ciuitatem fieri
poſſunt. ut. 23. diſtin. c. in nomine domini
16 &. 64. diſtin c. quanto. † Item ſciendum
eſt quòd ſecunda electio facta, prima nõ
caſſata, non ualet, ſcilicet vt cum dubiũ
ſit de effectu prioris, ut infrà. eod. c. con-
ſiderauimus &. c. auditis. Cæterùm ſi ſit li-
quidum & euidenter apparens, primam
ipſo iure nullam, ut pota de manifeſtè in-
eligibili, ut. inf. eod. titu. c. uenerabilem.
& c. Vinconienſis. Item cum à ſuſpenſo,
& de ſuſpenſis, ab excommunicatis, vel
de excommunicato electio celebratur. vt.
ſup. de conſuetud c. cum dilectus. infra de
appellat. c. conſtitutis. Tunc prima non
præſtat impedimentum ſecundæ, & hæc
locum habent cum duæ electiones fiunt
non continuè nec in concurſu; ſed vna
prius, & ex interuallo alia. Cæterùm ſi
fiant quaſi in contextu uel concurſu vna
poſt aliam, non habet locum hæc exce-
ptio ex prima contra ſecundam, quia ſe
cunda celebrata ſit, prima nõ caſſata, ſed
habet locum conſideratio cõparationis
numeri ad numerũ, & auctoritatis ad au-
ctoritatẽ, & zeli ad zelũ; ut illa quę his col
latis inuenta fuerit à maiori parte capitu
li celebrata, alteri præferatur. infra eod.
titu. c. dudum. &. c. in geneſi. Itẽ ſcien-
17 dum eſt, quòd † electores ab electione
reſilire non poſſunt electo cõſentiente
uel cõſentire uolente, ut inf. eod. tit. c. cũ
inter canonicos. Sicut & alias hærede de
liberante & inuentarium conſcribente,
nulla erit licentia creditoribus, uel lega-
tarijs ſeu fideicommiſſarijs, cum inquie-
tare vel ad iudicium uocare, uel res hære-
ditarias uendicare. ut. C. de iure deli. l. ul-
tim. §. donec. Item cum a diuerſis par-
tibus electio celebratur, aliquando nume
rus unius partis præfertur auctoritati al-
terius partis, aliquando auctoritas nume
ro, ut. infra. eod. titu. c. dudum. ff. de Pac.
l. maiorem. C. qui. bon. cede. poſſ. l. ulti.
Aliquando exceſſus numeri ex vna par-
te, cum auctoritate partis alterius præ-
eminente comparatur. ut. 19. diſtin. ca. in
canonicis; in quo dicendum eſt quòd ſi
multum excedat, præfertur auctoritati.
ut. inf. eo. c. dudum. & de appellat. c. con-
ſtitutis; ſi autem modicum excedat ſuc-
cumbit numerus, & præfertur auctoritas
ut. inf. de teſtibus. c. in noſtra præſentia. In
quot autem numerus excedere debeat vt
præferatur, vel ut ſuccumbat, uel ut æqui
paretur auctoritati, non inuenio deter-
minatum in iure; & ideò relinquo arbi-
trio iudicantis. ut. ff de iure deli. l. pri. ff.
de teſtibus. le. ſcio quæſitum. Item
18 † notandum eſt, quod in electionibus
cum quæritur, An digna ſit perſona quæ
eligitur, an indigna, tempus electionis
inſpicitur, ut infra eodem titul. capitu.
dudum il primo. & infra de ætat. & quali.
c. cum bonæ, & infra de cleri. excom. cap.
poſtulaſtis: nec obſtat infra eod. c Audi-
tis, ubi inſpecto poſteriori tempore ele-
ctio conualeſcit; nam illud locum habet
cum electioni hoc ſolum deeſt, ſcilicet,
conſenſus uel cõtemptus aliquorum; quo
caſu illorum accedente conſenſu, non in-
ſpecto tempore electionis, ſed conſenſus
poſtmodum accedentis, electio manet ua
lida, ſublata exceptione de contemptu.
ut ſupra de poſtulatio. capitu. bonæ mẽ.
il. 2. §. fin. infra eod. titul. capitu. quòd ſi-
cut. §. ſi autem. in extrem. verb.
19 Sed quæritur † quid ſi abſentes qui
uocari debuerunt, vocati non ueniant,
nunquid expectandi ſunt donec ve-
niant, ſi uocati reſponderint ſe ventu-
ros? videtur quod expectari debent
vſque

uſque propè finem triuım mēſium. ar.inf.
de offi.d. lega.c.conſuluit. C. de iudi.l. ꝓ-
perandū.2.q.6.c.ei qui §.appellatore.inf.
de appella c.oblatæ.ff. de ver.obliga l.in
ſulam. Sed certè cum mora in electioni-
bus ſit damnoſa,ut.inf.eo.tit c. cum inter
uniuerſas.inf.ut lite nō cont.c.qm̄ frequē-
ter, durū eſt canonicos ſic arctari ut d. c.
cōſuluit.&.ff.ſi quis cautio.l.2.in fi. vnde
puto ꝙ ſi uocati nō ueniant infrà compe-
tentem terminum eis à vocantibus præfi-
nitum, ulterius expectandi non ſunt.inf.
20 eod. tit.cum inter. &.c. cum nobis olim.
† Facta electione fieri debet decretum
continens formam,ſeriem, & proceſſum
electionis,nomina eligētium,& electi, &
ſubſcriptiones eligentium ſingulares, &
debet hoc cōſcribi manu publica, vel pri
uata quæ ſufficit propter ſubſcriptiones.
ut.C.qui potio. in pigno. habe. l. ſcriptu-
ras uel ſigillo, uel ſigillis autēticis ſigilla
tū.ut.inf.de fi. inſtr.c.ſi autēticam ſcriptu
ram. hoc aūt decretū & ſi fieri debear. ut.
infrà eod.tit.c.innotuit 61. diſt c. epiſco-
pus,non tamen eſt de ſubſtantia.ut. 30.q.
5.c. noſtrates. C. de probario l. Cum res.
Item poſt electionem & ante confirma-
tionem ſi crimen obijciatur electo in mo
dum exceptionis,non eſt neceſſarium op
ponentem ad extraordinarjā pœnā aſtrin
gi,ut.inf.de accu.c ſuper his. ſecus ſi poſt.
21 † Et eſt ratio quia ante confirmationem
ſpirituale coniugium eſt inchoatum, nō
tamen eſt ratū. ut inf. de translat.c. licet;
nam ante confirmationem nō habet ele-
ctus iuriſdictionem, poſtea ſic vt inf.eo.
tit.c. noſti. &.c tranſmiſſam. Item ante
confirmationem metropolitani ſui iudi-
cio cedit ſecundum quoſdam. ut infrà de
tranſla. præl.1.c. inter corporalia, poſtea
ſecus,& ſi crimen obiectum ante cōfirma
tionem probatum fuerit, repellitur ele-
ctus ab obtinendo: ſi poſt confirmationē,
& ante conſecrationem, etſi electus con-
firmatus repellatur ab obtento,ideſt, ab
electione & adminiſtratione ac alijs quæ
per confirmationem quæſiuit & ab obti-
nendo, ideſt, à conſecratione; tamen be-
neficia prius habita non amittit.ut inf.de
accuſ.c. ſuper his,& ob hoc ante cōſecra-
tionem uel ante tempus de conſecrandis
epiſcopis non conferuntur.ut inf.eod.tit.
22 c.cum in cunctis Confirmatio † præla-
ti infrà epiſcopatum ad epiſcopū ſpectat.
ut.15.q. ult.c. nullus niſi aliquis non in-
ueniatur exemptus.ut.ſup decōſuetudi.c.
23 cum uenerabilis. † Epiſcoporū cōfirma-
tio ſpectat ad Metropoli.ut inf.eod. tit.c.
cū inter canonicos. inf. de transla. præla.
c.inter corporalia.64 diſt cap.j. & ult.niſi
aliqui ſubſint immediatè Romanæ eccle-
24 ſiæ ut inf eod.tit.c.nihil. in fi. † Archiepi
ſcoporum ad primates, uel Patriarchas q̄
in hoc & in quibuſdam alijs parem morē
& ſimilia priuilegia habēt cum Romana
eccleſia.ut. 65. diſt.c. mos antiquus. &. c.
qm̄ inf.de priuil.c.antiqua. in Auth. de ec
25 cleſiaſti. ti.in princ † Patriarcharū ad Pa
26 pam,ut inf.eod tit.c.ſcriptum † Papę aūt
conſecratio ad epiſcopum hoſtienſem, q̄
27 in hoc uicē metropolitani obtinet. † Et
eſt ſciendum quod is, ad quem ſpectat cō
firmatio,ſpectat & electionis,& electi exa
minatio. Ita enim confirmari debet ele-
ctus ſi nihil eſt,quod ipſum impediat inf.
eo.tit c.poſtquàm alibi dicitur, ſi non in
ueniatur in eo quæ in heptateucho con-
tinetur.ut.7 q. 1. c. qualiter, ad fin.Vnde
28 triplex eſt ſcrutiniū. † Vnum quod habe
tur ante electionem, de quo ſupradictum
eſt. Aliud quod habetur ante confirma-
tionem,ut inf.eo.tit.c.uenerabilem.Ter-
tium quod habetur ante ordinationem.
ut.23.diſt.c.manus 28. diſt.c. de Syracuſa-
næ.23 diſt.c. q̄ epiſcopus & 24. diſt.c. qn̄
29 epiſcopus. Per confirmationem † acq̄-
rit electus ea quæ ad adminiſtrationē &
iuriſdictionem pertinent ut inf. eod. titu.
c.noſti &.c tranſmiſſam de reſp.Saluo eo
quod dicitur de prælatis ualde remotis &
ultra Italiam conſtitutis, qui ſi in cōcor-
dia eligātur & fuerint Romanæ eccleſiæ
ſubiecti, immediatè poſſunt in ſpirituali
bus & temporalibus miniſtrare; ut tamen
de rebus eccleſiaſticis nihil penitus alie-
nent,ut inf.eod.tit c.nihil.§.cæterum ca.
30 ſi. & c.quod ſicut.† Sed quæritur an rem
eccleſiæ in iudicium deducere poſſit? &
uidetur quod non, quia in iudicio quaſi
contrahitur,ut.ff.de pecu.l. licet. §. idem
ſcribit: Et abſurdum eſt ei, cui alienatio
interdicitur, permitti actiones exercere
ut. ff.

ut. ff. de iure delibe. l. ait prætor. Sed lex
illa loquitur in pupillo deliberante, cui
neutrum permititur, nec alienare, nec
actiones exercere nec in aliquo diminue
re res hæreditarias ſine permiſſu prætoris;
ſecus in electo confirmato, cui gene-
raliter conceditur adminiſtratio tempo-
ralium & ſpititualium rerum, qui poteſt
in iudicio agere & defendere. Item ac-
quiritur per confirmationem, quia ſine
metu calumniæ non pōt crimen opponi
cōfirmato: ut inf.de accu.c.ſuper his. Ab
31 electione † autem electores reſilire non
poſſunt, ſicut nec poſtulātes a poſtulatio
ne p̄ſentata: ut.ſup.de poſtu. c. bonę me.
il. 2. in uer. ſi enim. Nā electus habet ius
petendi confirmationem, imò publicato
ſcrutinio uariare nequeunt electores, ſed
ad eligendū cogēdi ſunt per ſuperiorem,
ut.inf.eo.tit.c.publicato. & arg.ad idē in-
frà de iure patron. c.nullus.9.q.3.c.nunc
uero.8.q.3. c. Attaldus. ſed hoc intelligo
cum oēs in unum conſentiunt, ſed cū uo-
ta capituli diuiduntur, & conſentiunt in
diuerſos, adhuc dico quòd illi, qui ſunt
ex parte maiori & ſaniori, reſilire non
poſſunt Alij qui ſunt ex parte altera poſ-
ſunt, imò debent; nā is eligendus eſt in
quem maior &c. ueruntamen non intelli
guntur uariare, hoc enim faciunt iuris
auctoritate ut. ff. de colla.bono l.nonnū-
quam.ff.de inoffi.teſtam.l.Pomponius.§.
ſed nec impuberis ff.quorū lega.l.j § q̄a
autem. Vel intellige hanc decreta. Publi
cato. quod illi, qui in ſcrutino conſenſe-
runt, non poſſunt uariare & à ſuis con-
ſenſibus reſilire poſt ſcrutinium publica-
tum ante collationem & electionē; quia
ſecundum conſenſus in ſcrutino adhibi-
tos, in ſcriptis redactos, & publicatos, fa-
cienda eſt collatio & electio nullius nar-
32 ratione admiſſa. † Sed facta publica-
tione ac collatione, cum iam appareat
quis ſit eligendus, is ſcilicet in quem ma
ior & ſanior pars capituli conſenſit, illi
qui ſunt de minori parte, reſilire poſsūt,
& uariare, & adhęrere illis, qui ſunt in
parte maiori, & unà cum illis eligere: ut
no.ſup.eo.§. Ad electionē autē per ſcruti-
33 nium hoc ordine peruenitur. † Sed quod
ſi publicato ſcrutinio appareat ꝙ maior
pars decepta eſt, eo ꝙ conſenſit ignoran-
ter in hominē minus dignum, nunquid
illi qui ſunt ī parte maiori, cū de iure ſuo
diffidāt, poſſint à ſuis conſenſibus reſili-
re? uideī quod ſic ut.ſup. de poſtula.c.bo-
næ memoriæ il.2.Sed tamen ſecus eſt. Nā
in hoc caſu puto minorē partem ſaniorē
eſſe, & ideo illum eligendum, qui fuerit
à parte minori in ſcrutinio nominatus.
34 † Sed quid ſi oēs in uno ſcrutinio con-
ſentiant, & publicatione facta illū omni-
no ineptum inueniant? puto ad nouum
ſcrutiniū poſſe redire: Sed ſi iam electio
ſit facta, uel poſtulatio præſentata fuit ſu
periori, ſecus, ut in d.c bonæ memorię &
infra de elec. c. bonæ. & ca.innotuit: nec
turberis ex eo quod dicitur in decre. Pu-
blicato. quod conſentientes in ſcrutinio
cogendi ſunt per ſuperiorem eligere: nā
hoc intelligo ſi idoneus ſit is in quem cō-
ſenſum eſt, ut infra eo.c.cauſam.ff.de mu.
& hon.l. ut gradatim.in fine primi reſpon
ſi. Sed hoc totum ſine captione intelligas,
cum uitium, quod detegitur, eſt in aper-
to; tunc enim pænitere licet. ut. ff. de in-
terrogo.actio.l.de ætate § Celſus nā qui
optauit acetum pro uino, pōt iterū opta-
re uinum ut.ff.de ope.le. l. 2 argumen.ff.
de pignor.acti.l.elegāter §. qui reprobis.
& qui iurat aliter quam ei defertur, iterū
iurare debet ut.ff.de iureiur.l.quia per ſal
tum. & qui male pronunciat, iterum iu-
dicat.ut.C.de accuſ.l 4.ff.de arbit. l. quid
tamen. j. Reſpon.& ar. infra de accuſat.c.
qualiter. Sed in his qui iam elegerunt,
uel poſtulauerunt, & poſtulationem ſu-
periori pręſentauerunt aliud obſeruatur,
ut ſuperius dictum eſt & meritò, uidētur
enim officio eorum functi, bene uel male
ut.inf.de offic.delega.c.in literis. ff. de iu-
35 di.l.iudex. & l.quod iuſſit. Et nota † ꝙ ſi
de aliquo facta fuerit poſtulatio & non
admiſſa, iterum in eccleſia eadem, & eadē
ordinatione poſtulari nō debet, ut.ſup.de
poſtula.c. gratum. Et idem dico cum ali-
cuius electio caſſata fuerit uitio electio-
nis ut.inf.eod.tit.c.conſiderauimus ſecun
dum unam lecturam illius decret. præter
iſtam ordinationem quę facienda eſt in
uacatione illa. Nam in alia uacatione po
teſt idem in eadem eccleſia iterū eligi, ut

F infra

los ſoluit, ſynodumque facit generalem, Transfert, & mutat, non prouocat vllus ab illo. ut hæc ſingula probãtur per iura. 2.q.6.c Ideò.3.q.6.c.quamuis. & c. dudũ. 16.q.1.c.præcipimus. c. & temporis. & c. frater noſter. 17.diſt.c.regula.24.q pri.c. quoties 17.d ſt c.1.2 & 3 7 q 1.c temporis qualitas c.mutationes 9.quæſt.3.c. cũ
6 cta. Translationum † cauſæ duæ ſunt, vtilitas,& neceſſitas ut 7 quæſtio 1.c. Oĩs qui gemebat & c. epiſcopus de loco: qui enim ex altera iſtarum cauſarũ transfertur,non tranſit, ſed transfertur. ut 7. q. 1. c.mutationes; non mutat ſed mutatur. ut 7.q.1.c.ſcias. Tres autem ſunt cauſæ tranſitus,leuitatis,cupiditatis, & humilitatis. Cum quis vtilitatis cauſa transfertur omnino eximitur& liberatur a prima ut.ſup. de poſtu.c.bonæ memoriæ.il.2.in fi. Vt nihil commune habeat cum priori.ut 21.q. 2.c.Si quis iam translatus, quod intelligo cum translatus eſt cum effectu,ita ut poſſeſſionem illius habeat ad quam transfertur ut ſup.titulo prox.c.cũ in cũctis, Alioquin ſecus. ut 92. diſt. c.ſi quis epiſcopus ordinatus.& c.ſi quis epiſcopus.& c.ſi qui epiſcopi ſic & ex eo tpe incipit quis poſſe teſtari iure militari, cum in numerum militum eſt receptus,non cum electus eſt in tyronem,ut ff.de mili.teſta l. Ex eo tempore; uel quod uerius puto, cum epiſcopus abſoluitur a uinculo quo priori eccleſię tenebatur, data ſibi licentia ad alteram tranſeundi, antequam ad ſecundam tranſeat· uel ſi non admittatur ad ſecundam, adhuc dico nihil commune habeat cum priori, a qua exemptus eſt: eſt tamen epiſcopus nullum poſſidens epiſcopatũ,ut ff. de bon.poſſ.ex teſta.mili.l.unica in fi. ueruntamen quamuis poſſeſſionem eccleſię non habeat ad quam transfertur, dominium tamẽ uel ius in ea quæſiuit, ut ff. de acq.poſſ.l.cum hæredes. Cum cauſa neceſſitatis quis tranfertur, idẽ eſt quod ſupra: aliquando enim ex cauſa neceſſitatis fit translatio, vt cum prælatus in ſua eccleſia perſecutionem patitur& hoſtilitatẽ: Sed & tunc dici poteſt cauſa utilitatis tranſferri, cum in ſua eccleſia infructuoſus exiſtat, & ob hoc iſtæ duæ cauſæ plerunque coniunguntur,ut 7.q.1.ſcias ſup. tit. proxi c. in cauſis. Si uero neceſſitatis cauſa non transferatur ſed tranſeat, tunc ceſſante neceſſitate quaſi iure poſtliminij redit ad ſuam eccleſiam, ut 7 q.1.c.paſtoralis. Tranſit quis de eccleſia ad eccleſiam cauſa leuitatis, in quo caſu dixit Hugolinus, quòd ſi alteri eccleſiæ adhæreat, ſine monitione poteſt priuari prima, niſi prima uoluerit eum repetere. Si autem adhæſerit alteri: aut habet eccleſiam pro derelicto, aut non: Si habet, puta quia contrahit matrimonium uel fit miles, tunc ſine monitione priuatur,& idem dixit in alijs caſibus, ut cum quis abfuerit ab eccleſia per tres ſeptimanas, uel duos menſes ſine iuſta cauſa, & abſque licentia ſui epiſcopi in ſtudio, uel peregrinatione: In his omnibus dixit poſſe priuari ſine monitione, quaſi in his omnibus eccleſia pro derelicto habeatur; honeſtum tantum eſſe dicebat, ut admoneantur: ut 7 qu.1.c ſi quis in clero. & c. ſi quis præsbyter. infr. de cler. non reſi.c.inter quatuor. Verius puto ꝙ in his caſibus & conſimilibus admonendus ſit abſens; ut infra de appella.c. peruenit. infra de ſenten excom.c.in audientia. infra de cleri non reſi.c.Ex parte.& ar. 7. q. 1.c.peruenit.infra de cle.nõ reſi.c ex tuę. nec enim facile præſumendum eſt aliquẽ habere eccleſiam pro derelicto forte multis laboribus acquiſitam, ut inf. de renun. c.ſuper hoc. nec ex ſola abſentia hoc præſumitur, cum poſſit quis ex iuſta cauſa abeſſe.ut infra.ut lite non conteſta c. quoniam frequenter. Sed ſi requiſitus non inueniatur tunc procedatur ſecundum illam decre.infra de cle.non reſi c ex tuæ. Vbi uero certum eſſet eccleſiam non habere pro derelicto, vt cum quis ex ſuperioris licentia ſe abſentat, etſi ultra moretur quam ſuperiori placeat, admonendus eſt,& non ſine cauſa remouendus, ut 7. q. 1.c.præſentium. Item tranſit quis cauſa cupiditatis ſiue ambitionis, & tunc priuandus eſt habita & ambita, ut 7.q.1.c. Si quis epiſcopus,& c.Eos inf.eo.tit.c.quãto, in fi. ſed eccleſia poteſt eum repetere ſi uult.ut 7.q.1.c.nõ oportet. Sed in hoc opponitur. Nonne hodie perdit primam recipiendo ſecundam? ut infra de pręben. c. de mulcta. Reſpondeo perdit, ſed non per ditur:

ditur: vnde ſi eccleſia prima velit repetere ſuum prælatũ, ſi ſine reſignatione prioris eccleſiæ & ſine ſuperioris licentia trãſiuit ad aliam, bene poteſt, eſt tamen præſumptio canonis, ꝙ eo ipſo ꝙ quis tranſit ad maiorẽ, videatur ambitionis cauſa tranſire, ut 7 q.1.c.ſi quis epiſcopus, nullus enim tranſit de maiori ad minorẽ. ut infra de cler.non reſi.c.1. Item tranſit aliquis cã humilitatis, cum quis relicta ſua eccleſia religionem ingreditur. Nã licet in priuatis perſonis ſufficiat licentia petita, etſi non obtenta. vt inf.de regu.c.licet, eo ꝙ qui ſpiritu dei ducitur, nõ eſt ſub lege. 19. diſt.c. duæ, in epiſcopis tamen ſecus eſt, vt dicam infra de renun. Cæteri vero p̄lati inferiores epiſcopis etſi licentiam petere debeant, poſſunt tamen ea non petita intrare. Præter hanc cauſam ſcilicet religionis, ſi quis uelit eccleſiam deſerere, reſignet in manu prælati, ut inf. de renun. c. admonet. vel in manu Papæ ſi ei ſubeſt immediatè, ut inf.eo.c.ul. Alioquin eccleſia poteſt eũ repetere ſi uult.ut 7.q.1.c.non oportet, vel ipſe ſuperior.ut 7.q.1.c.Si qui uero.& c. ſi quis pręsbyter. ipſe aũt repetere eccleſiam non valet. ut 7.q.1.c.eos. nam etſi inutilis ſit renunciatio, habet tamen in ſe tacitum pactũ ne petat, ſicut & inutilis acceptatio. ut C.de pactis.l.ſi unus.§.pe.ff.de accep.l. an inutilis,& hoc uerum eſt in prælaturis iam quæſitis, ſecus in acquirendis, vt infra de his quæ fiunt à maio. par. cap c. Ex ore, tũc ſi ex conſcientia criminis dimiſſa p̄latura ad vitam monachalem deſcendit, ad prælaturã ſecularẽ reſurgere de iure non põt. Alioquin ſecus, ut 7.q.1.c hoc nequaquam. infra de renun.c.poſt trãslationem ad princ. Vnum autem in sũma
6 † notabis, ꝙ honores reales non ſequuntur translatum: ut ſi primo fuerit palliatus & transferatur ad aliam eccleſiam, q̄ dignitatẽ pallij habeat, oportet translatum iterum palliari ſupra de poſtu.c. bonæ memorię il.2.in fi. quia licet pallium uideatur perſonale adeo ut cum perſona ſepeliat.ut inf.de uſu pallij c. ad hæc. tamen gratia & cõtemplatione loci datur, & ideo reale cenſetur, vnde perſona cui conceditur non utitur eo ultra locum, ut infra de vſu pallij, c. ex tuarum,& ſi palliatus loco renunciet, non retinet vſum pallij, ut infra de renun. c.ad ſupplicationem.§.cui conceſſimus,& ſuccedens palliato, non utitur eo, niſi pallium ei concedatur. Sed iniuria fieret ei ſi pallium non concedatur eidem, arg.ad hoc.ff. de aqua quoti.& æſti.l.1.§ pe.

SVMMARIVM.

1 *Pallium quid ſit.*
2 *Pallium cui, & ſub qua forma uerborũ concedatur. & nu.4.*
3 *Vtilitas per dignitatem augeri debet.*
4 *Pallio quibus in locis, & temporibus utendum ſit.*
5 *Proconſul ubique procõſularijs inſignijs utitur, & voluntariã iuriſdictionem exercet Item & legatus de latere Papæ.*
6 *Mitram et annulum paſtoralem ubique defert quilibet metropolitanus.*

De Vſu Pallij. Rub.

DICTVM eſt ſupra de poſtulatione, de electis,& de translatione. Sed quia per hos modos aſſumptos vti pallio decet, ſi eccleſijs ad quas aſſumuntur, dignitas pallij debeatur, ideo poſt illos tractatus ponit rub. de uſu pallij. Videamus ergo, Quid ſit pallium: Cui concedi debeat,& a quo. Item quibus locis & temporibus utendum ſit pallio. Pallium
1 † eſt inſigne ornamentum archiepiſcopi,& epiſcopi, ſumptum de corpore Beati Petri, ut ſupra de electio.c. ſignificaſti. In pallio autem plenitudo pontificalis officij confertur, ut inf.eod tit.c. niſi: unde ante pallij receptionem eccleſia dicitur uiduata, ut 100.diſt.c quoniam, quia ſine pallio quædam expediri nõ poſſunt. ut ſup.de elec.c qđ ſicut.§. p̄terea in Papa vero pallium deſignat plenitudinẽ po
2 teſtatis.ut inf.eo.ti.c.ad honorem.† Conceditur pallium archiepiſcopis,& epiſcopis aliquibus ex ſpeciali gratia. ut inf.de præſump.c.cum in iuuẽture. in prin. Cõcedit pallium ſummus Põtifex alicui p̄lato in curia exiſtenti, uel eius nuncio, uel mittit illud per apocriſarios Roma. eccleſi.

debet eccleſijs, beneficijs, & præbendis
apud eum, a quo hæc recipiuntur:ut inf.
eo.tit.c.admonet.18.qu.2.c.abbas ꝓ hu-
miliatione, ut inde fiat curæ priuatio un-
de datur.in auth.de defenſo. ci.§.non ha-
bent. Alioquin ſi quis in conſulto ſuo
epiſcopo dimittat eccleſiã, quamuis eccle
ſia abſoluatur ab ipſo ut.inf. eo.tit. c. q̄d
in dubijs & 7.q.j.c eos. ut ipſe eam repe
tere non poſſit, repeti tamen põt ipſe ab
ipſa eccleſia.ut ño.ſup.in ſumma de trãsl.
prę́l. §. ult. Et hæc uera ſunt, niſi habens
eccleſiã tranſeat ad religionẽ, tunc enim
ualet ingreſſus, nec reuocari poteſt ab ec
cleſia uel epiſcopo, quo inconſulto tran-
ſiuit, quamuis licẽtiam petere debuiſſet,
ualet tamen ingreſſus petita & non obtẽ-
ta, uel nulla petita:ut. inf. de regula.c.li-
cet.19.q.2.c duæ.Sed aliud eſt in epiſcopa
tu, quẽ etiã religionis cauſa deſerere non
licet, & hoc ideo, quia maior fructus ineſ-
ſe creditur curæ paſtorali, quam uitę cõ-
templatiuę.ut.inf.eo.tit.c.niſi.§.ult.q̄d in
telligo cum ita res geritur, ſicut noſter
iubet Imperator.ut.40.diſ.c. ante omnia.
6 Effectus renunciationis † eſt ut renun-
cians repetere non poſſit q̄d ſemel renun
ciauit.ut.7.qu.1.quam periculoſum. ff.de
ædi.edi.l.quæritur.§.ſi uenditor.C. de iu-
reiur.l.ſi quis iuſiurandum.23.q.4.c.ſi il-
lic.ff.de ſucceſſo.edi.l.j.§.qui ſemel.17.q.
2.c.Gonſaldus.18 q. ultim. c. dudum. 21.
q.2.c.ſi quis iam translatus 92.diſt.c.ſi qs
epiſcopus uacans.7. q.1.c. hoc nequaquã
ut inf.eo.tit.c.poſt translationem.C.de cõ
dit.inſer. l.cum quidam.infra de cau.poſ.
& proprie. c. paſtoralis. in Auth. de teſti-
7 bus § quia uero multi.† Renunciare non
compellitur quis inuitus:ut 7.q.j.c.quam
uis: debet igitur renunciatio eſſe uolun-
taria non extorta ut inf.ꝙ me cauſa.ca.ad
audientiam: abſolutè enim omninò quis
renunciare debet rei ſpirituali: ut inf. de
off.deleg c. ex parte il.j.infra de ſimo.ca.
ex inſinuatione, q̄a nec dari, uel remitti,
uel reunnciari debet aliquid ſpirituale
pacto, uel conditione interueniente, ut j.
8 q.2.c.quam pio.§.cauete ad fi.† qui enim
remittit intelligitur dare ut 8.q 3. c. ta-
lia.infra de teſtibus c.ueniens. ff. de ca-
lumnia.l.quin etiam.ff.quę in frau.credi.
l.in fraudem, licet ſit ar. contra.ff.eod. tit.
9 l.ſi pignus. C.ad uel.l.etiam. † Sed po
no ꝙ renuncietur ſimpliciter & abſolute
ſine pacto & ſine conditione; ueruntamen
hoc renuncians gerit in mente, ut ex re-
nunciatione rei ſpiritualis aliquid ſibi tẽ-
porale accedat, apud diſtrictum iudicem
qui ſcrutator eſt cordium & cognitor ſe-
cretorum, culpabilis iudicatur. ut infra
10 de ſimo.c.tua in fi. † ſola enim uoluntas
ſimonicacũ facit. ut j. qu.j. ca. qui ſtudet:
11 † ſicut & ſpes ſola facit uſurarium ut inf.
12 de uſur.c.conſuluit.13.q.3.c. j. † uolun-
tas enim & propoſitum diſtinguunt male
ficia.ut infra de ſen.excom.c.cum uolun
tate. ff.ad le.Cornel. de ſica. l. diuus. Sed
aliud eſt in prohibitis, quia ſimoniaca:&
aliud in ſymoniacis, quia prohibita: quę
dam enim ꝓhibentur hodie, quia & olim
in ueteri teſtamento ſimoniata erant, ut
uendere ſpiritualia, in his ſtudioſa uo-
luntas inducit ſimoniam; Quædam uero
hodie ſimoniaca iudicãtur, quia fieri pro
hibentur, quæ tamen in ueteri teſtamen-
to nec ſimoniaca nec prohibita inueniun
tur, ut uendere caſtaldinatum & aduoca-
tiam ut.j.q.j.c.ſi quis epiſcopus. dare pa-
ſtum uel paſtillum in receptione canoni
ci, ut inf.de ſimo.c.Iacobus. In his & conſi
milibus non committit̃ ſimonia ſola uo-
13 luntate. † Et eſt ſciendum quod ſimoniæ
mentalis ſola pœnitentia aboletur ut inf.
14 de ſimo.c. ult. Item notandum. † quod
epiſcoporũ ceſſio in ſcriptis eſt facienda
ut.7.q.j.c.ſicut uir.§. ecce.& c. qualiter.&
15 c. quamuis ſit triſte. Reſtat uidere † an
renuncians ualeat pœnitere. Et eſt ſcien-
dum, ꝙ ſi quis reuunciare intendens uo-
cet ſuperiorem literis ſiue nuncio, ut ue-
niat recipere ceſſionem eius; ſi antequam
ſuperior ueniat, illum pœniteat, renũcia
tio non nocet.ut infra eo.tit.c.lectæ ſicut
non nocet uocatio patroni in ius ſine ue-
nia edicti.ut.ff de ĩ ius uo. l.quãuis, & tũc
eſt pœnitentiæ locus ut 2.q. 6.c.ſi quis.§.
ſi autem.ff.de condi.cauſa.dat.l.ſi pecuni-
am.2.q.3 c.ſi qus iratus. inf. de appe.c.di
rectæ. ff. de interroga. acti. l. de ætate. §.
Celſus. & hoc uerum eſt niſi pœnitentia
eſſet alteri captioſa.ut.ff.de regu.iur.l.ne
mo.uel ſi res integra non eſt, ut inſti. mã-
dati.§.

dati.§.rectè ſupra de elec.c.in cauſis. pro
pe ſi ff.de ceſſio.bo l.is qui bonis. C. qui
bo. ce. poſ. l. 2. puta ſi à ſuperiore petita
eſt cedendi licentia & admiſſa.inf eod.ti.
c.quidam. Et ſunt duæ rationes quare tũc
non eſt pœnitentiæ locus. Vna, ne ſupe-
riori uideatur illuſum, qui ceſſionem ad
miſit.ut ſup.de poſtu.c.bonæ memoriæ il
2.in uer.ſi enim. Alia, quia præſumptio
iuris eſt ꝙ is qui cedit, vtilitatem eccle-
ſiæ reſpiciat in cedendo, dũ ſe inſufficien
tem recognoſcit, ut inf.eo.ti.c.vlt. uel ꝓ-
priam ſalutem attendit, dum conſciẽtiã
criminis habet.ut 13.di.c.nerui.& inf.eo.
c.niſi. 1.reſpon.in fi.de ſimo.c.ex inſinua
tione. Aliud tamen eſt in ceſſione bono-
rũ ſecundum leges. Nam poſt ceſſionem,
rebus tamen integris manentibus, locus
eſt pœnitentiæ.vt ff.de ceſſio.l.is qui Sed
ibi ceſſant rationes ſuperius aſſignatæ.
16 In ſumma eſt notandum † ꝙ renunciari
non poteſt rei, quam quis ſibi competere
ignorat, vt ff.de inoffi.teſta.l. mater dece
dens.ff.de acqui.hære.l.is qui §.ſi quis du
bitet, & l.is qui putat.& ar.ff. quib. ad li-
ber.procla.non licet.l. penul. §. nemini.
17 Item † renunciari rei non poteſt, quæ nõ
habetur nec haberi poteſt, ut ff.de reg.iu.
l. eiuſ.& l. qui poteſt. ff. de acqui. & am.
hære.l.nolle.& l.is qui hæres. 1.reſpon.&
l.is qui poteſt.ff.de ſuc.edic l.1 §. decre-
talis.& ar.ff. ꝙ metus cauſa. l. Sed & par-
tus.§.Iulianus, in fi.† Pacto autem remit
ti non poteſt quod nondum competit. ut
ff.de pac.l.pactum, repudiari non poteſt
niſi interuentu auctoritatis iudicialis. ut
ff.de cur.bo.da.l.prima.

SVMMARIVM.

1 *Negligentia quid ſit, & qualiter puniatur.*
2 *Negligentia per quem ſuppleri poſſit.*
3 *Negligentia ſine mora, & in quibus purge tur, & in quibus non.*
4 *Intellectus ad c.literas, infra eo.tit.*

De Supplenda Negligentia prælatorum. Rub.

DICTVM eſt ſupra de modis per
quos aſſumuntur prælati ad digni-
tates & prælaturas. Sed quia in prælatu-
ris perfunctoriè & adulatoriè res agun-
tur, ut 40.diſt.c.ante omnia.in prin.& q̄d
negligitur ſupplendum eſt; quod autem
omittitur inſtaurandum eſt. ideo hic ſu-
bijcitur rubrica de ſup. negl. præla. Vi-
deamus igitur quid ſit negligentia. Qua-
liter puniatur: Per quem ſuppleri poſſit
quod omittitur: Et an mora purgetur. Ne
1 gligentia † eſt, eius quod fieri debet & po
teſt omiſſio. Punitur aũt negligentia, q̄a
poteſtas exequendi quod negligenter
omittitur, transfertur ad alium, ut infra
eo.tit.c.licet.& c.literas, ſupra de ele c.c.
ne pro defectu.§.intra quos.inf.de cõceſ.
præ.c.nulla.& c.poſtulaſti. Aliquando in
confuſionem negligentis benedicere, nõ
benedictus pro benedicto habetur, ita ut
liceat abbati non benedicto aliquem be-
nedicere, ut infra eod.tit.c. 1. Nec ob.69.
diſt.c.quoniam.ubi dicitur ꝙ ita demum
licet abbati mànum imponere, ſi eidem
manus impoſitio facta fuerit ab epiſco-
po ſecundum morem præficiẽdorũ abba
tum, nam illud intelligo de manu ordi-
natoria, quam non ordinatus non impo-
nere põt ut ibi: manus aũt benedictionis
quod pro profeſſis impenditur licet ei p̃-
ſtare ut hic, quod in fauorẽ religionis eſt
inuentum, ſicut & illud ut non baptiza-
ptus baptizet.ut 31.diſt.c.præter.§ uerũ.
Negligentia prælatorum diuerſimodè pu
nitur in iure ſecundum diuerſitatem &
qualitatem eorum quæ negliguntur. Vn-
de aliquando inuenio leuem pœnam im
poni pro neglectu, ſcilicet, excommuni-
cationem duorum menſiũ.ut 1.q.1.c.q̄c-
quid.ad med Aliquãdo grauem, ſcilicet,
pœnam depoſitionis, ut 81.diſt.c.dictum
86.diſt.c.1.9.quæſtio.3.c.placuit c. di. c.
quoniam.ſup.de trãsla.præla.c.inter cor
poralia.infra de ſtatu.mo.c.2.§.qui uero
peculiũ.C.de offi.præf. orien.l. ſi quos.ff.
de cuſto.& exhi.re.l. carceri. & l.milites.
Sed diſtingui poteſt inter modicam negli
gentiam, & magnam, ut iura poſteriora
locum habeant in negligentia magna, q̃
culpam ſapit.ut ff.de uerb.ſigni.l.magis,
priora uerò in modica: uel dici poſſet ꝙ
iura poſteriora locum habeant, cum qs
monitus adhuc negligit, ut monitio ne-
 gligen-

gligentiam aggrauet, & pœnã grauiorẽ
inducat.ut inf.de cle.ex. uel depo. miniſ.
c.2.inf.de ſente.excõ.c.intimauit. & c.cõ
tingit.12 q.2.c.indignè.11. q. 1. c. peti-
mus.2 q.7.c.qui nos tangit.inf. de cleri.
2 non reſi.c.ex tuæ. Suppletur aliquando
negligentia maioris per minorem,ut in
fra de conceſ.præ.c nulla.& c poſtulaſti.
9 q 3.c.cum ſimus, 89. diſ. c. uolumus.
Aliquando minoris per maiorem.ut inf.
de conceſ.præ.c.dilectus.ſup.de elec.ca.
ne pro defectu.& inf.eo ti.c.2. & c. licet.
& c. ult. Purgatur negligentia ſiue mora
3 † in quibuſdá,ſcilicet,ut fieri poſsit poſt
tempus,quod in tempore faciendum eſt:
In quibuſdam uero non purgatur,nã tol
litur poteſtas faciendi: poſt tempus pur-
gatur,in canone per biennium nõ ſoluto
inf.de loca & conduc.c.potuit. & c.pro-
pter ſterilitatem Purgatur in reſtituẽdo
eccleſiæ rem alienatã.ut inf.de re.ec.non
alienã c.ſi quis presbyterorũ. Itẽ purgaẽ
in iudicijs uſque ad lit. cõteſta. ubi ante
nõ ĩtereſt aduerſarij.ut ff ſi quis cau.l.&
ſi poſt tres C.de fideiuſ.l.sãcimus.inf.de
offi.dele.c.cõſuluit.Nõ purgaẽ in pœnali
bus obligationibus in q̃bus mora cõmit
titur p diei trãsfuſionẽ.ut ff. de uerb.obl.
l.fundũ,& l.ad diẽ.C.de cõtrahẽ. & com.
ſti.l.magnã.C.de iure emphi.l.2.ff.loca.
& cõdu.l.quæro.§. inter. Itẽ non purgaẽ
mora liberti qui ſcripturã ſuæ libertatis
infra annũ ordinationis noui pontificis
maniſeſtare contẽpſerit.ut 12.q.2.c.lon
ginquitate.in fi Nõ purgatur in collatio
ne beneficiorũ,nã ſi infra tẽpus a iure ſta
tutũ beneficia nõ conferantur ab illo ad
quẽ collatio ſpectat,poſtea nõ conferun-
tur ab eo, ſed tranſit poteſtas conferendi
ad aliũ,ut probatur hic.inf.eo.tit. c. licet
Nec obſtat.inf.eo.ti.c.literas.ubi uidetur
quod mora purgatur, q̃a ibi approbatur
collatio facta poſt tẽpus ab illo qui con-
ferre neglexerat infra tempus; ſed certè
ibi non approbatur,ſed de patientia to-
leratur Prælati igitur cautè inuigilent ut
circa executiones ſuorũ beneficiorum,
& officium diligentes exiſtant,nec credãt
ſibi lectionem & orationem ſufficere,ſed
ad opera charitatis manus extendant,ut
85.diſt.c.fratrem noſtrum.

SVMMARIVM.

1 *Ordines ſacri quando conferri poſſint, & debent.*
2 *Virginum conſecratio quando fieri poſſit.*
3 *Viduas nullus pontificum uelare poteſt.*
4 *Velum conſecrationis à quo debeat imponi.*
5 *Velum quotuplex ſit.*
6 *Velum prælationis etiam olim dabatur abbatiſſæ, Tempus an ſit de ſubſtantia ordinum.*
7 *Ordines ſacros conferre qui poſſint.*
8 *Sacramenta qui poſſint conferre.*
9 *Subditus ſciens epiſcopum ſuum hæreticũ, vel ſchiſmaticum occultum non præſcitũ non debet permittere ſe ab eo ordinari.*
10 *Sciens epiſcopum ſuum notorium fornicatorem, vel occultum ſimoniacum in ordine, nunquid à tali ordinem recipiat.*
11 *Subditus ignorans epiſcopum ſuum eſſe ſimoniacum, ſi ab eo ordinetur, an ordinũ executionem recipiat.*
12 *Quid ſi ſciat vel credat epiſcopum ſuum ſimoniacum non ſuo ordine, ſed in collatione ordinum ſeu beneficiorum.*
13 *Omne quod fit contra conſcientiam ædificat ad gehennam, & quomodo intelligatur.*
14 *Mala de prælato audiens non facile credere debet.*
15 *Simonia in beneficijs inter enormia computatur.*
16 *Ordinandus qualis eſſe debeat. & num. 20. 21 26.27.29.30.33.38.44.48.49. 50. & 51.*
17 *Seruus fugitiuus quis dicatur.*
18 *Fur furti uitium non purgat, licet rem reſtituat:*
Nec raptor vitium rapinæ.
19 *Delicta quæ non ſinunt aliquem promoueri, quæ ſint.*
22 *Ebrietas vitanda eſt.*
Ebrietas quid faciat.
23 *Ebrietas tribus modis dicitur.*
Ebrietas quando ſit peccatum mortale.
24 *Pœna de fermenti ebrietati quæ ſit.*
25 *Voracitas quare uitanda.*
26 *Epiſcopus ſacram ſcripturam ſcire debet ad ſubditorum animas informandas.*
28 *Laicus qui omnino ignorat literas, an recipit caracterem, ſi eum contingerit ordinari.*
31 *Clerici in veſtibus debent ſe conformare conſuetudini regionis, & illis cum quibus uiuunt, & quare.*
32 *Clericorum inceſſus debet eſſe grauis.*
33 *Clericus hoſpitalis eſſe debet.*
34 *Eleemoſina etiam excommunicatis danda eſt.*
35 *Filius an potius ſubuenire debeat patri infideli in extrema neceſſitate, quam extraneo fideli.*
36 *Eleemoſina cordis ſine terrena ſubſtantia ſufficit.*
37 *In eleemoſina corporali quæ ſint conſideranda*
39 *Rigor iuſtitiæ quando temperandus.*
40 *Superior excedens modum in corrigendo. & ſi peccet, tamen non cogitur à ſubditis ueniam poſtulare.*
41 *Prædicationis ſermo in quibus conſiſtat.*
42 *Conſideranda circa actum prædicationis.*
43 *Grammatica in prædicatione exponi non debet.*
Nec hæreticis ſecretiora fidei reuelari.
44 *Percuſſor an ſit ordinandus.*
45 *Epiſcopus neminem debet ſuis manibus uerberare.*
46 *Clerici in quibus caſibus, & per quos verberandi.*
47 *Prælati & eccleſiarum rectores qualiter.*
48 *Litigioſus ex quib.cau. prohibetur ordinari, & quomodo illæ ſe habeant. & numero. 51.*
49 *Cupiditas eſt omnium malorum radix.*
52 *Prælatus in eccleſia ſublimior alijs ſedeat, intra domum uerò collegam presbyterorum ſe eſſe agnoſcat.*
53 *Neophiti qui dicantur, & quare prohibeantur ordinari.*
54 *Neophiti poſſunt & debent recipere minores ordines, ſed non ſacros.*
55 *Secularis clericus quare poſſit eſſe epiſcopus regularium, non tamen eorũ præpoſitus, prior, uel abbas.*
59 *Ordinandorum examinatio per quos facienda ſit.*
57 *Ordines omnes an & quando poſſunt ſimul conferri eidem.*
58 *Sacri ordines quare die ſabasi tantum conferantur.*

59 *Ordinatus ſine examinatione an ſit deponendus.*
60 *Ordinandus ſi tempore ſuæ ordinationis ſuũ prodat impedimentum, & nihilominus ordinator non intendens diſpenſare ipſum ordinet. aut detecto poſtea impedimento, an ipſe ordinandus ſit deponendus.*
61 *Epiſcopus à quo conſecrari debeat.*

De Temporibus Ordinationum, & qualitate ordinandorum. Rub.

DICTVM eſt ſupra de promotio-
ne prælatorum, nunc tractemus
de ordinatione clericorum, & quia ordi-
nationes clericorum fieri debent certis
temporibus, & cum ſcrutinio ordinan-
dorum, ideo ſubijcitur hęc rubrica de tẽ-
poribus ordi. & quali. ordi. Videamus
erga quibus temporibus ordinationes fie
ri poſſunt,& per quos. Qualis examina-
tio habenda ſit ordinandorũ, & per quos.
Item quot ordines ſimul & eidem confer
ri poſſunt. Item quid iuris ſit ſi quis ſine
examinatione ordinatus ſit, uel ſi in ſcru-
tinio ſupprimat impedimentum. Sacri
1 ordines † conferri poſſunt & debent in
quatuor temporibus, in ſabbato ſancto,
& in ſabbato ante dominicam de paſſio-
ne, hoc tamen fallit in ſummo Pontifice
qui ſubdiaconatum conferre poteſt quo-
libet die dominico,ut infra eod. titu.c.de
eo.& c. j. Ad minores autem ordines lici-
tum eſt cuilibet epiſcopo diebus domini
cis unum, aut duos, uel plures dummo-
do non uideatur generalem ordinationẽ
facere, promouere, ut in d.c.de eo. In
ſabbato autem penthecoſtes non licet ſa-
cros ordines conferre, ſed in ſeptimana
ſequenti, ut infra eod.c.1.nam in illa qua
tuor tempora celebrantur. ut 76. diſt. de
2 ieiunio.& c.ſequ. Conſecratio † uirginũ
fieri poteſt in die epiphaniæ, aut in albis
paſcalibus,ideſt, in tota ſeptimana paſca
li,& in apoſtolorum natalibus; niſi vir-
gines magno languore detentæ aliis pe-
tant temporibus cõſecrari, nã tũc & illis
& aliis tẽporib. pñt cõſecrari, ſicut de ba
ptiſmo dr̃ qđ fieri debet in ſabbato ma-

gno,& in ſabbato penteco. ſed in neceſ
ſitate quolibet tempore baptizari poteſt
& debet, ut probantur hæc. 20.q.1.c.de-
uotis.de con.diſt.4.c.venerabilis. & c.ba
ptizandi. Sed certe quod dicitur, præ-
dictis temporibus poſſe ſacrum velamẽ
imponi, exempli gratia dictum eſt, nam
& alijs pręcipuis & magnis feſtiuitatibus
fieri poteſt, quia & diebus dominicis, ut
3 infra eod.tit cap.1. † Viduas autem nul-
lus pontificum uelare præſumat ut in p̃-
dicto.c.deuotis in fi. ſed ipſemet velũ ſu-
ſpiciant de altari.ut 27.q.1.c.uiduas quę,
& capitibus ſuis imponant, ſcilicet uelũ
ꝓfeſſionis, ut 27.q.1.c.vidua quidẽ. Nec
obſtat infra de his quæ ui.me.ue.cauſa fi.
c.perlatum: ibi enim epiſcopus non im-
poſuit uelum cõſecrationis illi corruptæ
ſed imponere ſimulauit. Veſtem autẽ reli
gioſam recipiat a ſacerdote uidua uel mi
niſtro.ut 20.quæſt.1.c.uidua, & ſic intel-
ligo infra qui cle.uel uo.c.cõſuluit, quod
enim dicitur, de manu presbyteri uelum
aſſumpſit, ſubaudio religionis, quod a
presbyteris põt aſſumi, ut dictũ eſt, quod
ex eo apparet quia in illa decretali dici-
tur, ꝙ illa corrupta profeſſa non fuit, bre
4 uiter igitur ſparſa recolligo. † Velum cõ
ſecrationis ſolenniter imponitur a ſolo
epiſcopo, non ab inferiore, ſoli uirgini
non corruptæ, ſolemnibus diebus ut di-
ctũ eſt, non priuatis. Velum aũt non dico
conſecrationis ſed profeſſionis, quia cor
rupta non conſecratur, quolibet tempo-
re corrupta de altari ſuſcipit, & ſibi impo
nit. Sed ueſtem religionis uirgo uel cor-
rupta a ſacerdote ſuſcipit quandocũque.
Et quia incipit materia de uelis, & de his
uariè iura loquuntur. Sciendum eſt
5 † quadruplex eſſe uelum, profeſſionis, p̃-
lationis, conſecrationis, & ordinationis.
Velum profeſsionis ſuſcipitur à uirgine
uel corrupta cum profitetur, ſuſcipiatur
de altari uel de manu alicuius non mul-
tum refert. Sed recipitur in 12. anno ad
minus.ut 20.q.j.c.j.& 2.& ca.puellę.uelũ
conſecrationis imponitur in 25.anno.ut
20 q.j.c placuit.77.diſtin.c.placuit. Ve-
lum ordinationis eſt quod olim dabatur
diaconiſsis in 40 anno.ut 20.q.j.c.ſancti
6 moniales.27.q.j.c.diaconiſſam. † Velum
prælationis quod dabatur abbatiſsis in 60.
anno.ut 20.q.1.c.iuuenculas. Et quod di
xi cæteris temporibus ſacros ordines cõ
ferre debere, ſic intelligendum eſt, ut tem
pus non ſit de ſubſtantia ordinum, nã &
alijs temporibus ſacro ordine collato ca
racter inſigitur, ut infra eod.ti. & c.2.& c.
conſultationem: ſicut & certa ætas ordi-
nandorum requiritur in quolibet ſacro
ordine.ut 77.diſt. c. placuit. c. epiſcopus
& c.in ueteri. tamen ætas non eſt de ſubſta
ordinis, quia & in minori ætate ſacro or-
dine collato caracter inſigitur, quamuis
ordinantes a collatione, ordinati ab exe
cutione ordinum ſuſpendãtur. ut inf.eo.
tit.c.uel non eſt compos. §. Di.V. Ordi-
7 nes conferre † poſſunt epiſcopi diœceſa-
ni ſuis clericis. Alij aũt epiſcopi clericis
alienæ diœceſis ordines conferre nõ pñt,
niſi fuerint inuitati ut ad alienas diœce-
ſes accedentes ordinationes celebrent, ut
9.q.2.per totum; uel niſi rogati fuerint p
literas commendaticias, ut in ſuis diœce
ſib. clericos ordinẽt alienos, ut 72.& 73.
diſtin.per totum. In hoc tamen non ſuffi-
ciunt literæ archidiaconi, ut inf. de offi.
archidi.c.ſignificaſti. Si tamen aliquis or
dinet clericum alienum ſine literis com
mẽdaticijs, uel formatis & epiſcopꝰ eius
qui ordinatur, ratam habeat ordinatio-
nem, dummodo aliter canonicè & ſine
prauitate aliqua quis fuerit ordinatus, re-
cipi poteſt ex indulgentia ad ordinis exe
cutionem ut 9.q.2.c.Lugdunenſis. Ordi-
nes conferre poſſunt illi epiſcopi qui ulti
mam manus impoſitionem, ideſt, ordinẽ
epiſcopalem in eccleſia, hoc eſt, nõ in hæ
reſi, uel in ſchiſmate receperũt. Alioquin
ſi qui in hæreſi uel in ſchiſmate conſtitu
ti, in epiſcopos fuerint ordinati, dixerũt
antiqui doctores quòd nihil recipiunt p
talem ordinationẽ: & ideo ordines non
conferunt, ſumentes fomentum ſui erro
ris ex illis canonibus.9.q.2.c.2.& 3.& in
ſubſidium allegantes.j.q.7.c.Daybertũ.
19.diſt.c.propter.1.q.j.c.ſi quis cõfugerit,
& c.ſi quis inquit.inf.de ſchiſma.c.j. Sed hęc
opinio reprobat.j.q.7.c.conuenientibus §.
item Thoraſius.il.1.uſq; in fi. Dicas ergo
ꝙ ſiue quis receperit ultimã manꝰ impo-
ſitionem in eccleſia, & poſtea cũ lapſus
fit

ſit in hęreſim uel in ſchiſma, ſiue in ſchiſ
mate uel hæreſi fuerit ordinatus & in ea
perſiſtat, dũmodo in forma eccleſiæ fue-
rit ordinatus, ordinati ab eo & in forma
eccleſię caracterem recipiunt & ordinẽ,
ſed non ordinis executionem, ſiue ſcien
ter ſiue ignoranter a tali fuerint ordina-
ti. Sed in hoc differentiam notabis in-
ter ordinatos ab eo qui recipit ultimam
manus impoſitionẽ in eccleſia, & eos q
ordinantur ab illo qui extra eccleſiã ſu-
ſcepit, quia facilius tollerantur primi in
executione quàm ſecundi, nam primi ſi-
ue ſcienter ſiue ignoranter à tali ordina-
ti fuerint, tollerantur ſi aliàs digni ſint,
niſi in quatuor caſibus, ſcilicet, ſi fuerint
iterata vnctione maculati, ut j.q.7.ſalu-
berrimum in ult. uerbis.i. ſi fecerint in
eodem ordine iterum ordinari. Si ſimo-
niacè uel a tali ſymoniaco in ordine ſe fe
cerint promoueri, ut 9.q.j.c. ab excõmu
nicatis. Item ſi vnici hoc eſt ſingularis la
uacri, ideſt baptiſmi iacturã fecerint.i.
ſi ſe fecerint iterum baptizari, ut de con.
diſt.4 c.eos.in prin.& c.qui bis. Itẽ ſi ad
ſubuerſionem fidei adhęſerint hęreticis,
& in contemptum eccleſiæ ſe ab eis ordi
nari fecerint.ut j.q.7.ca conuenientibus.
Vnde uerſus. Siue bis ordo datur, ſeu ba-
ptiſmus repetatur. Siue ut euertatur fidei
ſtatus ordo petatur. Vel ſi præſtetur, ut
vtrunque ſimon operetur. Vt diſpẽſetur,
ſpes irrita prorſus habetur. Secũdi ſi ſciẽ
ter a tali fuerint ordinati nunquam tole
rantur; ſi ignoranter & hoc probauerint,
puta, q̃a pueri erant præſentes, uel abſen
tes, quando ordinator ipſorũ fuerat præ
ciſus; uel forte qui fuerat in curia Roma
na præciſus, rediens mentitus eſt ſe abſo
lutum, ut j.q.j.c.ſi quis a ſimoniacis, & 9.
q j.c ordinationis in fi.prin. Hãc totã di
ſtinctionem intellige in prælato per ſen
tentiam ab eccleſia præciſo. Hæc igitur
8 ſit fides tua † quòd hæretici, excommuni
cati, ſimoniaci in ordine, ſchiſmatici, de
poſiti, ſuſpenſi, uel interdicti uera confe
runt ſacramenta, & uerũ corpus Chriſti
conficiunt, dummodo in forma eccleſiæ
gerant.ut 19.diſt.c.ſecundum.j.q.j.c. do-
minus declarauit.& ca.ꝙ quidam.de cõ.
di.4.c.oſtenditur.& c.quomodo. Cæterũ
ſi in his forma eccleſiæ non ſeruetur ni-
hil agitur, quia extra eccleſiam, ideſt for
mam eccleſiæ non eſt locus ueri ſacrifi-
cij.ut j.q.j.c.extra catholicã, & tales ordi
nationes irritæ fore dicuntur, ut infra de
ſchiſmati.c.j. Sed ſi in forma eccleſię fiãt,
ratæ ſunt quo ad caracterem, irritæ quo
ad executionem.ut j.q.j.c.ſi quis a ſimo-
niacis, & ſic etiam intelligi poteſt ſupe-
9 rior decret. Sed quid † ſi ſciam epiſcopũ
meum hæreticum uel ſchiſmaticum oc
cultum per ſñiam non præciſum, & cõ-
pellit me ad ordines, nunquid permittã
me ordinari ab eo? Reſpondeo non, ſed
potius permittã me excommunicari, ut
inf. de ſen.excõ.c.inquiſitiones, tales.n.
conferre non poſſunt executiones ordi-
nũ quam non habent, ut j.q.7.c.Dayber-
tum, & pro nõ dato habetur, quod datur
ab eo qui dandi poteſtatem non habet,
ut infra de iure patro. c. quod autem in
fi. ſicut pro nõ facto habetur, quod fit ab
eo qui faciendi poteſtatem non habet.
ut ar.ff.de pœ.l.2 § ult.C qui ꝓ ſua iuri.
l.1.C.ſi a non compe.iudi.per totũ. & idẽ
dico in prælato quem ſcio ſuſpẽſum uel
interdictum. Sed oppones nam ſecundũ
hoc idem uidetur dicendum in prælato,
quem ſcio in peccato mortali cõſtitutũ.
nam & ille ſuſpẽſus eſt & peccat mortali
ter celebrando, unde videtur ꝙ non ha-
beat ordinum executionem. Ad quod re
ſpondeo, verũ eſt quòd prælatus in mor-
tali cõſtitutus ſuſpenſus eſt quo ad ſe, nõ
quo ad alios ut j.q.j.ca.ſacerdotes. Nam
omnis peccator miſſam celebrare poteſt
præter ſimoniacũ, ut infra de ſimonia. c.
tanta, quod intelligo de officij poteſtate,
non de merito uitæ, ſaluis alijs expoſitio
nibus huius uerbi, quas faciemus deo dã
te infra de ſimo. & hoc intelligo de præ-
lato peccatore tolerato nõ pręciſo, alias
ſecus. Item hoc intelligo in prælato con
ſtituto in mortali peccato nõ enormi, ſed
mediocri, non tamen notorio de iure uel
de facto; nam enormia occulta etiã poſt
peractam pœnitentiam, & mediocria no
toria impediunt executionem quo ad ſe,
& quo ad alios.ut ſup.de renuncia.c. niſi
cum pridem.& infra eo.tit.c.ult. Quid ſi
10 ſciam epiſcopum meum † notoriũ for-

nicatorem

micatorem uel occultum ſimoniacum in
ordine, nunquid recipiam ordinē a tali.
Hug. dixit ꝙ ſic, quādiu toleratur ar. 28.
di. c. conſulendum. 15. q. ulti. c. ultim. Sed
eius ſniam non amplector. nā & iſti ſunt
ſuſpēſi quo ad ſe, & quo ad alios. vt 32. di.
c. nullus miſſam. & c. ſi quis vero, & maxi
mè ſimoniacus in ordine uitioſum hēt.
caracterem. vt 1. q. 1. c. reperiuntur & ca.
quibuſdam narrantibus a quo nullo mo
do debeo ordinari ut 1 qu 1 c. Si quis a
ſimoniacis. infra de ſimonia. ca. per tuas.
Hug. tamen intelligebat illud c. ſi qui in
præciſis, uel cum probare poſſum eū ſi-
11 moniacum, quod non placet. † Sed ſi q̄d
ignorem epiſcopū meum fore ſimonia-
cum, cum ſit in ueritate & ab eo ordiner?
Reſpondeo, nō recipio executionem, &
indigeo diſpenſatione, & hoc in deteſta-
tionem criminis. ut j q. j. c. ſi qui à ſimo-
niacis: & licet ita dicam in ignorante,
aliud tamē dico in coacto q recipit exe-
cutionem. ut 1. q. 1. c. Conſtat. & eſt ratio
quia magis conſtat de uoluntate coacti
quàm ignorantis. ut infra de ſimo. c. ſicut
tuis. §. quamuis, hoc tamen intelligas de
coacto conditionaliter: nā abſolute coa-
ctus non reciperet caracterē. ut inf. de ba-
ptiſmo & eius effec. c. maioris inf. de his
quæ ui. me. c. Sacris. l. diſt. c. presbyteros.
12 Sed † quid ſi ſciam vel credā epiſcopum
meum ſimoniacum nō ſuo ordine ſed in
collatione ordinum ſeu beneficiorū? Re
ſpondeo, laborabo pro poſſe meo acqui
rere licentiam ab ipſo, ut liceat ab alio
ordinari, quam ſi non dederit ſed me ad
ordines cōpellat, ſecurè ordinabor ab eo
quandiu toleratus fuerit, nō præciſus, &
crimen fuerit occultum ut dictū eſt: Nec
obſtat ſi conſciētia mihi repugnat, quia
erronea eſt. ut 13. di. c. nerui. 11. q. 3. c. cui
eſt illata. licet ſi ar. contra. ff. de liberali
cauſa. l. igitur § 1. nec ob. auctoritas il-
13 la. † Omne quod fit contra cōſciētiam,
ædificat ad gehēnā. ut 28. q 1. c. omnes. §.
illud uero. Nam illud ſic debet intelligi,
omne illud quod fit contra conſciētiam
informatam ex præcepto uel prohibitio
ne, uel quod fit contra conſcientiam non
erroneam ut dictum eſt. Sed uidetur ma-
nifeſtè obſtare inf. de ſimo. c. p tuas il. 2.

Ad quam ſic Reſpondeo, monachus ille
non cogebatur ad ordines aſſumendos,
ſed quęrebat an ab ipſo, quem talem eſſe
ſciebat, ordines aſſumere deberet. unde
Papa in ſua reſpōſione magis cōſiderauit
factum, ſcilicet difficultatem ortam in
conſciētia monachi & errorē impreſsū,
quāuis quaſi pro modico habuit Papa,
monachū illum non promoueri ad ordi
nes ſuperiores eo quòd non in ſublimita
te graduum, ſed in amplitudine charita-
tis acquiritur regnū dei ut inf. eo. ti. c. Ad
aures. Sed quia non gradus elegantior,
ſed uitæ melioris actio comprobatur. ut
23. q. 3. c. ſicut excellentiam. §. conciliū
14 uerò † Vnum non omitto quòd ſi mala
audias de prælato tuo nō ſtatim credere
debes. ut 33. diſt. c. habuiſſe. 86. diſtin. c. ſi
quid uerò. 15. q. 7. c. ſi quid igitur, nec. n.
debes eſſe multum credulus. ut ff. quod
cum falſo tut. l. j. in fin. ff. de eo per quem
fac. erit. l. j. §. 1 & arg. inf. de ī integr. reſt.
c. ex literis. Sed ſi forte uidebit alicui ꝙ
mihi ipſi ſim contrarius. nam ſupra eo.
§. quod ſi ſciam notaui. ꝙ ſi ſciā epiſco-
pum meum in enormi crimine conſtitu-
tum non permittam me ordinari ab ip-
15 ſo † & alibi notaui ſimoniam in benefi-
cijs inter enormia cōputari inf. de accu.
c. inquiſitionis. Ad quod Rñdeo, ſimonia
eſt enorme peccatum reſpectu eius q per
ſimoniā beneficiū acquiſiuit, qa pęnitētiā
agere nō pōt beneficio retēto. Vel dicitur
enorme. i. idiſpēſabile, qa diſpēſari nō pt
cū ſimoniaco niſi beneficio reſignato ſi-
cut in ſimoniaco in ordine contingit. ut
in eod. c. dicitur. & 13. di. c. nerui teſticu-
16 lorum. In qualitate † ordinandorum re
gulas apoſtolicas conſiderari oportet:
Apoſtolus enim ſic ait ad Tyrum. Opor-
tet Epiſcopum irreprehenſibilem eſſe,
vnius vxoris uirum, ſobrium, prudentē,
pudicum, ornatum, hoſpitalem, doctorē,
non uinolentum, non percuſſorem, ſed
modeſtum, non litigioſum, non cupidū
ſuę domui bene diſpoſitum. Et hæc oīa
in his uerſibus continentur. Primū præ-
cipitur quod ſit ſine crimine præſul. Mo
nogamus, ſobrius, prudens, ornatus, &
hoſpes. Caſtus, decens, non percuſſor,
non litigioſus. Non cupidus, bene di-
ſpoſitus,

ſpoſitus, non neophitus ue. Talis apoſto
lica quòd præſit regula iuſſit. Et licet
Apoſtolus has regulas in epiſcopo po-
ſuiſſet, extenduntur tamen per Auguſti-
num & Ambroſium ad alios clericos ordi
nandos. ut 81. diſt. c. Apoſtolus. 34. diſti. c.
cognoſcamus: & quamuis in his regulis
plurima poſſent dici, nos tamen aliqua
ſummarie in ſingulis proſequamur. Cir
ca primam regulam, ſecūdum antiquos,
tres erant opiniones. Hugol. cum ſuo ri-
gore dicebat, quòd qui ſemel peccat
mortaliter poſt baptiſmum, amplius nō
poteſt promoueri, uel aliquos actus le-
gitimos exercere. ut 25. diſt. c. primū. 47.
diſtin. c. quoniam. prima quęſt. 7. c. ſi quis
omnē. l. diſtin. c. illud. 6. queſtion. prima.
cap. qui crimen. 8. quæſtione. pri. c. in ſcri
17 pturis. in fine † & Mar. inducebat le-
gem. ff. de ædil. edict. l. quis ſit fugitiuus,
primo Reſpond. nam fugitiuus eſt ſeruus
qui ea mente fugit ut ad dominum non
redeat, quāmuis poſtea mutato conſilio
18 reuertatur. † Nec fur purgat uitium
furti ſi rem reſtituat. ut ff. de furtis. l. qui
ea mente. nec raptor uitium rapinæ. ut
ff. ui. bon. rap. l. vltima. Alij dicunt quod
poſt quodlibet mortale, pœnitentia acta
quilibet poteſt promoueri, niſi ſit crimen
enorme. ut 81. diſtinct. cap. Apoſtolus. &
eſt argument. ad hoc l. diſtin. c. ferrum. ff.
de ędilit. edic. l. quod ita ſeruatum eſt.
quia defectus noſtri temporis &c. ut 34.
diſtinct. cap. fraternitatis. Tertij di-
cunt quòd quantumcunqe ſit graue de-
lictum, dummodo ſit occultum, poſt pœ-
nitentiam peractam non impedit pro-
mouendum. ut l. diſtinct. cap. de his uero
uerſ. qui autem. Iſtæ opiniones tolluntur
unica decret. ut infra eod. tit. cap. ultimo.
Nam enorme delictum quantumcunque
occultum, etiam poſt peractam pœniten
tiam promoueri non ſinit, & impedit
executionem ordinum ſuſceptorum; me
diocre non notorium, de iure, uel de fa-
cto poſt peractam pœnitentiam & pro-
moueri permittit, & non impedit in ſu-
ſceptis. ſed ante pœnitentiam damna
biliter in ſuſceptis ordinibus miniſtra-
tur: leue delictum, ſiue occultum ſiue
manifeſtum, nec promotum deijcit, nec

impedit promouendum. Sed in his opus
19 eſt exemplis. † Enormia delicta quę
hoc operātur ut ſuperius dictum eſt ſunt
tria, Homicidium. ut l. diſtinct c. miror.
j. q. 7. c. ſi quis omnem. de conſe. diſtinc. j.
c. j & Hæreſis, in qua poſt uulnus ſanatū
remanet cicatrix. ut j. quæſt. j. c. uentum.
ad prin. & Symonia in ordine. ut infra de
accuſ. c. inquiſitionis. Et eſt ratio: in ho-
micidio horror ſanguinis: in hæreſi im-
manitas criminis: in ordine uitium & in
fectio ordinis. Sed hoc idem operantur
mediocria, ſed notoria de iure & de fa-
cto ut infra eod. titu. c. ultimo. Dicuntur
& quædam alia enormia non hoc reſpe-
ctu, ſed alio, ſcilicet, quia indiſpenſabi-
lia, ut ſimonia in beneficio. j. qu. j. c. Egra,
& quęſt. ultim. cap. patet. diſpenſatur ta-
men cum ſimoniacis ſimoniacè promotis
ut infra de ſimo. cap. de regularibus & c.
ex inſinuatione. ſuprà de elec. c. Si alicui-
ius. j. q. 5. c. præſentium. Nec obſtat infrà
de ſimoni. c. nobis; nam illa alio modo,
quam lego, litera ſonat ut ibi notaui. Item
ſi quis excommunicatus in contemptum
clauium celebrauit. ut 11. quæ. 3. c. ſi quis
epiſcopus in concilio. Item omne delictū
quod ipſo facto inducit infamiam ciuilē.
ut 3. q. 6. §. porro Item infamia deſcen-
dens ex delicto declarato per ſententiam
2. quæſt 3. c. Euphemium § hinc colligi
20 tur. † Monogamus debet eſſe ordinādus
. i. unius uxoris uir. ut 16. diſt. c. j quod ne
gatiue oportet intelligi. i. non plurium.
ſicut & alias econuerſo exponimus in ore
duorum uel trium ſtat omne uerbum. i.
non paucorum. infra de teſtibus cap. in
nomine domini, & ſimilis expoſitio. 10.
quæſt. 2. cap. caſella. 30. quæſt 4. c. æquali
ter. & ff. de legatis. 2. l. cum pater §. rogo.
in caſu tamen neceſſitatis bigamus pro-
mouetur uſque ad ſubdiaconatum; hoc
tamen intelliges. ut not ſup. de reſcrip. §.
ſi contra ius. Aſſignantur autem qua-
tuor rationes quare bigamus promoue-
ri non poſſit. una propter defectum ſa-
cramenti, quia non eſt in eo ſacramen-
tum unitatis, quia diuiſit carnem ſuam
in plures. 26. diſtinct. c. acutius. Item pro-
pter prærogatiuam ordinum. ut 26. di-
ſtinct. c. una. Item propter ſignum incon-

 tinentiæ,

tinentiæ, præſumitur enim incontinens
qui uxore mortua tranſit ad alteram. ut
80.diſt.c. propoſuiſti. Item ex eo, ꝙ non
habet frontem hortandi uiditatem, qui
frequentator eſt cōiugiorum.ut d. c una:
plenius dicemus de hac materia infra de
21 biga.† Ordinandus debet eſſe ſobrius in
potu, & cibo; à crapula & ebrietate ma-
ximè clerici abſtinere debent.ut inf.de ui
22 ta & hone.cleri.c.A crapula.† Et hoc pro
pter quinque, quia ebrietas cor aggreuat;
& ſenſus clerici ſemper uigere debet & te
nuis eſſe.ut.35.diſt.c.1.Item quia luxurio
ſa res eſt uinum,& contumelioſa ebrietas
ut ead.diſt.c.luxurioſa.Item furioſa, nam
uenter mero ęſtuās facile deſpumat in li-
bidinem, & ubi ebrietas ibi libido domi-
natur & furor, ut ead.diſt c.uenter. Item
quia irriſioni expoſita.ut in ſępe d.di.35:
c.ſexto § manebat.ibi læſa pietas, dum
irridetur ebrietas:& generaliter,quia om
nium uiciorum fomes eſt & nutrix. ut. c.
ante omnia.diſt.ead. Vtere igitur clerice
modico uino propter ſtomachum, nā ex
frequenti potatione ſequitur ebrietas. ut
infra de iureiur.c etſi §. quædam enim
23 Chriſtus. † Et nota quod ebrietas dicitur
tribus modis. vno modo dicitur ebrietas,
pœna & obliuio mentis, & hæc non eſt
peccatum.ut 15.q.1.c.ſane.Secundo mo-
do dicitur actio ſiue frequens modus bi-
bendi, & hæc ut ait Aug. eſt ueniale pec
catum, niſi ſit aſſidua, quia hoc eſt mor-
tale, maxime ſi quis nouerit uires uini nec
aquam admiſceat ut 25. diſt.c.criminis.
Tertio dicitur quædam diſpoſitio mentis
& ſtudium ad inebriandum, & hoc ſem-
per eſt mortale peccatū ut 35.diſti.c.ante
24 omnia. † Pœna eius qui ebrietati deſer-
uit eſt,ut ſi admonitus non deſinat, ſi eſt
epiſcopus, presbyter, uel diaconus, de-
ponatur; ſi ſubdiaconus,inferior, uel lai
cus,communione priuetur.ut 35. diſti c.
epiſcopus. & c.ante omnia.inf.de uita &
honeſt.cle.c.A crapula ī fin.& ē hic caſus,
in quo peccatum mortale non inducit de
poſitionem.& ſimile.47.diſt.c. epiſcopus.
92.diſt.c.ultimo. Similiter & in cibo ſo-
brius bebet eſſe clericus; ęqualiter enim
ebrietas & uoracitas prohibetur, ut ait
Apoſtolus, non in commeſſationibus &
25 ebrietatibus. † Vitanda eſt uoracitas pro
pter octo·quia inter epulas & laſciuias pu
dicitia non ſeruatur:& quia ignominia &
confuſio eſt, Chriſtum pauperem & eſu-
rientē falſis prædicare corporibus;& ieiu
niorum doctrinas rubentes buccas tumē
tiaque ora proferre.ut 35. diſt. c. eccleſiæ
princeps; & quia abundantia morbum fa
cit, moleſtias ingerit, ęgritudines gene-
rat,exceſſus ciborum conſumit, & com-
putreſcere facit corpus humanum, mace-
rat ęgritudine diuturna, & tandem mor-
te crudeli conſumit. ut de conſecr.diſt.5.
26 c.nihil. Prudens † debet eſſe ordinan-
dus triplici peritia. Scientia ſacræ ſcri-
pturæ.ut 36. diſt.per totum. Item ſecula-
rium ſcripturarū.ut 37. diſ.c.legimus.§.
ſed contra & c.turbat.Item ſecularium ne
gociorum.ut 39. diſt.per totum. Sacram
autem ſcripturam ſcire debet ad ſubdito
rum animas informandas:ut 36. diſt.c.3.
§.ecce & c.ſi quis uult; & propterea ſtatu
tum eſt, ut in eccleſijs metropolitanis te
neantur doctores theologiæ. Item ſecu-
lares ſcientias ſcire debet, ut per eas in
ſtruatur diſcernere uerum a falſo,& uiam
habeat ad ſcientias pietatis, nō aūt addi-
ſcere debet ad delectationem & uolupta
tem.ut 37.diſt.c.turbat.§. cur ergo. & per
hoc ſoluitur contrarietas multorum capi
tulorum in ead.diſt.Et proterea ſtatutum
eſt, ut in cathedralibus eccleſiis & mino-
ribus, quantum ſufficere poterunt facul-
tates, teneantur magiſtri liberaliū artiū,
de quo dicemus.inf.ti.de magiſtris.hoc ta
men non intelligas de omnibus artibus
liberalibus ſed de triuialibus tantum ſci-
licet Grammatica, Dialetica,& Rhetori
ca. illæ enim habilitant ad ſcientias pie-
tatis; ſecus de quadriuialibus. ſcilicet de
arithmetica,geometria, muſica,& aſtro-
nomia, quæ licet in ſe cōtineant uerita-
tem,non tamen ducunt ad pietatem, ut
ait Hie.37. diſti. c.ſi quis artem nouerit
Grammaticam. Item autores gentilium
legi poſſunt propter eundem caſum, pro-
pter quem & ſcientia triuialis; & ſi quid
boni inueniatur in eis, illud tanquam
proprium ſumat lector & ad bonos uſus
conuertat, non quia illi ita dixerint, ſed
quia bonum eſt.ut 38.diſti.c. turbat. & c.
qui

qui de menſa.&.c.ſi quid. & uen.c.relatū.
in fin hoc enim fecit Paulus cum in epi-
ſtola ad Tytum inſeruit illud Epygmeni
dis. Cretenſes malæ beſtiæ & pigri corde.
Item in epiſtola ad Corin. Sæpe bonos
mores frangunt colloquia praua. Hiero.
etiam uſus eſt uerſibus Virgi.de con. diſt.
5.c.nunquam.& auctoritatibus Galeni &
Hipocratis,ut de con.diſ.5.c ne tales. Itē
Augu.verſibus Lucani,ut 26.quæ.5. c.nec
mirum,circa prin. Leges autem, & Phiſi-
cam poſſunt audire clerici dummodo nō
cupiditatis uel voluptatis arg. 37. diſti. c.
legimus il.j.& il.2.&.c.ideo.& hoc verum
eſt niſi ſint monachi, vel regulares, vel
ſacerdotes, ſeu habentes perſonatus uel
plebanatus,qui ſi audierint, niſi infrà ſpa
cium duorū menſium ab his deſtiterint,
hoc eſt, à legibus & Phiſica audiēdis, ipſo
iure excommunicationē incurrūt, ut inf.
27 ne cleri.uel mona.c. ſuper ſpecula. † De
bet etiā ordinādus habere peritiā ſecula
rium negociorum,quia non ſolum ſpiri-
tualia ſed etiam tēporalia ſubditis & ne-
ceſſitatem patientibus miniſtrare debet
ut 39 diſtin.per totum & ſup.de renuncia
28 tio. niſi 86. diſt. c fratrem. Sed † nun-
quid laicus qui omnino ignorat literas
reciperet caracterē ſi eū contingeret ordi
nari? Dicunt quidā quod non quia ſub-
ſtantia ſummi ſacerdotij ſunt eloquia di-
uinitùs tardita.ut.38.diſ.c omnes.& arg.
40.diſt.c. ſicut in uerb. clericatus & ſacer-
dotium. Alij dicunt,ꝙ eſt uerius quòd be-
ne receperint caracterem;quia ex quo ba
ptizatus eſt ſuſceptibilis cuiuslibet ſacra
menti, cum baptiſmus ſit ianua omnium
ſacramētorum.ut 32.diſt.c.præter hoc.§.
verùm,circa.fi.& facit ad hoc.j. q.j.c.uen
tum, in verb. ſed dicitur; & quod in illo.
c.uentum, dicitur, omne referendum eſt
ad executionem ordinis, quæ ſine literis
29 fieri non poteſt. In ſumma nota † ꝙ
ſufficit ut habeat ſcientiam competentē,
etſi non eminentē.ut ſup.de electi.c. cum
nobis olim. Item propter ſimplicitatem
repellitur quis ab obtinendo, ſed nō deij-
citur ab obtento, ſed datur ei coadiutor
ut 39.diſt.c.Petrus.7.q.j c. qa fratres ſup.
de electio c. Cum in cunctis. Item pro-
pter illiteraturam poteſt epiſcopus pete-
re licentiam reſignandi ut ſup. de renū.c.
niſi. Sic ſcripſit Raimūdus in ſumma ſua
in fi.illius rubricæ De prudentia ordinā-
dorum.& uidetur uelle quod remoueri
non poſſit epiſcopus propter illiteraturā
ſicut proximè dixi in ſimplicitate. cū ta-
men contrarium ſit expreſſum infrà de
æta.& quali.in or.præfi.c.quamuis.Igno-
minioſum eſt etiā epiſcopo, ſi quærat ab
alijs doceri, cū ipſe alios docere debeat.
ut ī Auth de ſanctiſ.epiſcop § damus.col
la.9.& 36.diſt.c.qui eccleſiaſticis.§.ecce.
j.q.j.uiliſſimus.8.q.j.ca.licet & argu ff.de
eden l argentarius.§. prohibet. imò talis.
debet eligi in epiſcopum, cuius compara
tione cæteri grex dicantur. ut 25. diſti. c.
30 unum oratoriū.§.nunc autem. † Pudicus
debet eſſe ordinandus ut & moribus &
uerbis pudorem ſuum indeſinenter oſten
dat,ut in canticis canticorum, Genæ ſpō
ſæ.i.prædicatores turturi cōparantur pro-
pter pudentiam. turtur enim eſt animal
ualde pudicum; unde uerecundos & uerē
tes facite uobis filios ab omni immundi-
cia ut probantur hæc.43. diſ.c.j. & 32. qō.
4.c.in eo fornicator. Debet eſſe ordinan-
dus duplici ornamento ornatus interio-
ri,& exteriori. Interior conſiſtit in uirtu-
tibus; Exterior autem in quatuor conſi-
ſtit, ſcilicet cibo & potu de qbus ſuperius
dictum eſt in.§.ſobrius. Item in habitu &
inceſſu. de habitu legitur infrà de uita-
& ho.cle.c.clerici.21.q.3. per totū. & ſub
habitu comprehenditur quod ſtatutum
eſt de coma & barba non nutriendis. ut
infrà de ui.& ho.cl.c.clericus. qui ad mo-
dum ſpheræ caput raſum debet habere.ut
23.diſt. c. prohibitę & ſic incedere atton-
ſo capite & patentibus auribus ut 23. diſ.
c.non liceat il.2. Quid autem ſignificet ra
ſio capitis.quid depoſitio capillorum, le-
gitur.12 q. j. c. duo ſunt genera. Et no-
31 ta † quod in ueſtibus clerici conforma-
bunt ſe conſuetudini regionis,& illis cum
quibus uniunt,ne alijs ſuperſtitioſi & hy-
pocritæ uideantur.ut.4.diſt.c.erat. 30.diſ.
c.ſi quis uirorū.& argu.41.diſt.c.quiſquis
in prin. ſemper tamen honeſtate ſeruata.
Sed aliquando ex cauſa timoris, uel alte-
rius neceſſitatis, licet habitum transfor-
mari.ut infra de uita & honeſta.cle.c.cle-
rici

32 rici officia 21 qu.3.c.epiſcopi. † inceſſus
clerici debet eſſe grauis, & moderatus; ut
grauitate itineris, mentis maturitatem
oſtendat: nam incompoſitio corporis, mẽ
tis indicat qualitatem. unde Saluſtius ar-
guit Catelinam eo ꝙ inceſſus eius modò
citus modo tardus erat ut 41. diſti. ca. fin.
33 Debet † etiam ordinandus eſſe hoſpi-
talis, quia ut ait Hieron. domus clerico-
rũ omnibus debent eſſe communes. ut 16
q. j. c. quoniam. Et hoc triplici de cauſa,
quia non põt is clericus eſſe hoſpitalita-
tis hortator, qui hoſpitibus hoſtia claudit
ut 41. diſt. §. j. Secundo, quia pietas hoſpi-
talitatis remuneratur tẽporaliter & æter-
naliter, iuxta illud Apoſtoli. Exerce te-
ipſum ad pietatem, nã corporalis quædã
exercitatio ad modicum eſt, pietas autẽ
utilis eſt ad omnia habens promiſſionem
uitæ, quæ nunc eſt, & futuræ. Itẽ Abrahã
& Loth qui erant hoſpitales, angelos re-
cipere meruerunt. Sed circa hoſpitalita-
tem diſcretio eſt habenda, eorum nãque
qui petunt eleemoſynã, alij petunt quaſi
ex debito, ut prædicatores & prelati: alij
ſimpliciter pro corporis ſuſtentatione. In
primo caſu ſubdiſtingue quia aut ſunt no
ti, aut non. Si ſunt noti, & cõſtat eos miſ-
ſos & inſtitutos ad prædicandum, uel ad
prælaturã recipiendã. Si uero ſint inco-
gniti, & dubitatur an tale officium ſit eis
conceſſum, debet hoc examinari an ita
ſit, quia circa maiora, pericula, maius uer
titur: Tu enim das tantum temporalia,
ſed accipis ſpiritualia ab eis; in quibus
uertiẽ magnum periculum ſi ab alio per-
cipiantur, quam ab illo, qui dare poteſt,
ut 42. diſt. c. quieſcamus. In ſecundo caſu
ſcilicet cũ petit pro ſuſtentatione corpo-
ris, ſimiliter ſubdiſtingue; quia aut poteſt
omnibus abundare, aut non. In primo ca
ſu debes dare omnibus indigentibus. In-
uitant nos ad hæc, exempla Loth & Abra-
hæ, qui quoniam omnes indifferenter re
cipiebant, inter omnes & angelos recipe-
re meruerunt: nam ſi non omnes recepiſ-
ſent, forſitan inter aliquos & angelos re-
puliſſent. ut in præalegat. c. quieſcamus.
34 † Danda eleemoſina eſt etiam excom-
municatis ut 11. quæſtio. 3. c quoniam, in
fin. & idẽ dico in quolibet peccatore niſi
de cibo ſecurus iuſtitiam contemnat, nã
in tali caſu, ut dicit Auguſtinus, utilius
eſurienti panis tollitur, ſi de cibo ſecurus
iuſtitiam negligat, quam ei panis franga-
tur ut iniuſtitiæ ſecurus acquieſcat. ut 5.
quæſtio. 5 c. non omnis. Sed ſi iuſtitiam
negligat & eſuriat ad mortem, alendus
eſt. ut 81. diſt. c. paſce. In ſecundo caſu cũ
nõ potes omnibus ſufficere dicit Ambro.
nouem conſideranda ſunt. fides, cauſa, lo
cus, tempus, modus, neceſſitudo ſiue ſan-
guinis propinquitas, ætas, debilitas, & cõ
ditio ſiue nobilitas, ut exponuntur hæc
35 omnia. 86 diſtin. c. non ſatis. † Sed po-
ne, pater tuus infidelis, & extraneus fide-
lis egeant, non ſufficit prouidere utrique,
cui magis prouidere teneris? Pe. mandu-
cator dixit hanc quæſtionem eſſe tene bro
ſam aquam in nubibus aeris. Hugon.
dixit patrem præferendum, & hoc ex il-
la auctoritate, honora patrem tuum &
matrem tuam, ut ſis longæuus ſuper ter-
ram. & arg. a. 30. diſtin. c. j Ioannes autem
ſcripſit patrem qualemcunque extraneo
etiam ſancto preferendum in exhibitione
neceſſariorũ, niſi extraneus magis egeat:
quia tunc extraneus præfertur ut in d. c.
paſce. Sed huic opinioni uidetur obſtare
uerbum Ambro. in canticis ſuper locum
illum, ordinauit in me dominus charita-
tem, aut enim, multorum charitas inor-
dinata eſt, quod enim primum eſt ponũt
tertium, uel quartum. Primo diligendus
eſt Deus, Secundo parentes, inde filij, po-
ſtea domeſtici, qui ſi boni ſint, malis filijs
præponendi ſunt. Sed hæc auctoritas in
telligenda eſt de effectu dilectionis, non
de nutrimenti exhibitione: magis enim
diligere debemus extraneos bonos quam
propinquos malos, licet iſtis magis tenea
mur in neceſſarijs ſubuenire; hanc ſen-
tentiam tenet Ray. & ego aſſentio. Sed
quidam cõtrarium dicunt, ſcilicet, extra-
neum præferendum in exhibitione nutri
menti, allegantes pro ſe illud. deſudet
eleemoſina in manu tua donec inuenias
iuſtum cui des. Sed hæc auctoritas non
loquitur in eo caſu quem in quæſtione
præmiſi, ſed generaliter quando iuſtis
ſubueniendum eſt; nam etſi omnibus mi
ſericordia debeatur, iuſto amplius. ut
in d. c.

in d. c. non ſatis; circa princ. Item alle-
gant illuſt uerbum, domeſticos fidei. Item
illud, caſum præſtat natura non gratia.
ut in d. c non ſatis. Fit & alia diuiſio cir-
ca eleemoſinam, alia enim eſt exterior,
alia interior, alia ſpiritualis, alia corpo-
ralis. Prima conſiſtit in tribus, ut dim t-
tas à quo leſus es; ut corrigas delinquen-
tem: & in his, quæ ad ſalutem pertinent,
inſtruas ignorantem. Secunda conſiſtit
in uno, ut des egenti quicquid poteris, ut
45. diſt. c. tria. Item prima excedit ſecun-
dam in duobus: quia remittere delinquen
ti, quando uolueris, tibi redundat: ſed
dare indigenti, aliquando quæris, & non
36 inuenis. † Item eleemoſina cordis ſine
terrena ſubſtantia ſufficit; illa uero quæ
corporaliter datur, ſi non benigno corde
tribuitur, omnino non ſufficit. ut 45. diſt.
37 c. duæ. † In corporali eleemoſina tria
ſunt attendenda, ſcilicet ut des ex cha
ritate, non ad uanam gloriam, non ad
importunitatem pauperis expellendam.
Item ut diſcretis des conſideratis ijs quæ
leguntur 86. diſtin. c. non ſatis, Tertio ut
des his, qui non ſubiacent repetitioni uel
38 reſtitutioni. † Debet ordinandus eſſe
Doctor, cuius doctrina debet conſiſtere
in duobus, uidelicet in doctrina corre-
ctionis, & ſermone prædicationis: nam la
tratu canum, & baculo paſtorũ lupi arcẽ
di ſunt. ut 43. diſtin. in princ. In diſcipli-
na, ut non corrigat ex ordio, ſed ex chari
tate, uera enim iuſtitia compaſſionem ha
bet, falſa dedignationem. ut 45. diſt. c. ue-
ra. Item cum diſcretione corripiantur. tu
midi, tolerentur infirmi, & quod ſeue-
rius caſtigare neceſſe eſt, ne ſæuientis ple
ctatur animo, ſed medentis. ut 86. diſt. c.
39 2. † Rigore enim iuſtitiæ temperãdus
eſt ex duobus, ex multitudine peccan-
tium. ut infra eod. titu. c. 2. l. diſtin. cap. ut
conſtitueretur. j. quæſ. 7. c. quotiens unde
uerſus. Ob populum multum crimen per
tranſit inultum. unde tunc diſcretus præ-
latus incipiet a ſpiritualib. aut ſpirituali
bus proximis, ut eorum exemplo cætera
multitudo frangatur. ut 44. diſtin. c. com
meſſationes. item puniet maiores de uni
uerſitate, qui alios trahunt ad peccatum.
ut infra de ele. excom. cap. latrones. Item
temperatur rigor ex qualitate peccan-
tium. ut infra de offi. deleg. c. Sane. & c. pa
ſtoralis 1. reſpond. 45. diſt. c cum beatus.
ff. de pœ. l. in ſeruorum 24. quæſti. 1. ca.
qui contra pacem. 2. quæſ. 7. ca. quiſquis
50. di. c. cõtumaces infra de ma. & obe. c.
per tuas. Vnde triplex eſt iuſtitia. uitæ,
iuſtitiæ, doctrinæ. prima nunquam di-
mittitur, alia cauſaliter ſic. unde uerſus.
Eſt uerum uitæ, doctrinæ, iuſtitiæque,
Vnum ſemper habe, duo propter ſcanda
la linque. quia vt ait Auguſtinus, ſine
plectendo, ſine ignoſcendo, hoc ſolum
bene agitur, ut uita hominum corriga-
tur. vt 23. q. 5. c. prodeſt. ex duob. autem
augetur rigor, cum peccatum ex aucto-
ritate defenditur. ut de pœni. diſtin. 6. c. 1.
in fine: Item cum uſitatum eſt malum &
multis graſſantibus opus eſt exemplo. vt
1. q. 1. cap. reperiuntur. ff. de pœ. l. aut fa-
cta. De culpa nõ ſe corrigẽtiũ plãtorũ le
gitur 81. diſt. p totũ; de pœna. 81. diſt. c. di
ctũ 11. q. 3. c. Theugualdũ. De magnitudi
ne tã culpæ quàm pœnæ 37. diſti. c. lega-
40 tum. Et nota ꝙ † ſi ſuperior excedat mo
dũ in corrigẽdo, etſi peccet. ut 23. q. 4. c. ꝗ
peccat. in fin. nõ tñ cogitur à ſubditis ue
niã poſtulare, ne, dũ nimia ſeruatur hu-
militas, regẽdi frangatur auctoritas. ut 86.
diſt. c. quãdo, ſæpe enim ex cõuerſatione
æquali naſcitur cõtemptus dignitatis. ut
ff. de offi. præſi. l. obſeruandũ. debet autẽ
prælatus dignitatẽ ſuam ingenio ſuo au
gere, ne contemptibilis habeatur. ut ff.
de offi. procõ. l nec quicquã. § circa. l. di.
cap. pr. inf a de accu. c. qualiter & quan-
41 do. † Conſiſtit autem hæc doctrina in
ſermone prædicationis, circa quam tria
ſunt conſiderãda. Primum, interius cha-
ritas ardens Secundum, exterius uita lu-
cẽs. Tertium, ipſe actus prædicationis,
De primo Apoſtolus, ſi linguis hominũ
loquar & angelorum, charitatem au-
tem non habeam, fac. ſum uel. es ſo. De
ſecundo. Gregorius. cuius uita deſpici-
tur reſtat ut eius prædicatio contemna-
tur. ut 3. q 7. §. porro. in fin. Ambro. Iudi-
cet ille de alterius errore, qui in ſe non
habet quod corrigat. ut 13 q 7. c. iudicet.
in princip. & Gregor. in grauibus pec-
catis quis poſitus dum ſuis premitur pec
ca-

catis, aliena non diluit. ut c. in grauibus
ead. cau. & quæ; talis enim dum malè ui-
uit & bene prędicat, Deum inſtruit quali
ter ipſum punire debeat. ut 40. di. c. mul-
ti. iſte a Hieremia comparatur cineri per
quem lixiuia doctrinæ tranſiens lauat, &
non lauatur. ut 83. diſt. c. ult. & ab Augu.
lapideo canali per quem aquæ doctrinæ
tranſit ad aureolas. i. ad corda ſubditorũ
in quibus aliquando facit fructũ quãuis
in ipſo canali nihil generatur. ut j. q. j. c.
ſi iuſtus fuerit. & Papa Nicola. faci arden
ti, quæ ſe ipſam conſumens alijs lucẽ mi
niſtrat. ut 15. q. vlt. c. ulti. Contra tales p̃-
latos inuehitur Hiero. 35. diſt. c. Eccleſiæ
principes, Talibus iura minantur 2. q. 7.
c. ſecuri ſunt in fi. 11. quęſt. 3. c. præcipuè.
42 † Circa tertium, ſcilicet circa actũ præ
dicationis quatuor ſunt attendenda. Tẽ-
pus, locus, qualitas audientiũ, & qualitas
dicendorũ, Tempus, ut nõ ſemper loqua
tur ſed temporibus oportunis, Si enim
ſemper plueret terra nũquã germinaret:
unde contra tales in Leuitico. Vir qui flu
xum ſeminis patitur immundus erit. Itẽ
inſta opportunè, dicturus importunè; p̃-
miſit opportunè. ut 44. diſt. c. ſit rector, in
fi. Locus eſt attendendus quia prędicatio
fieri debet in eccleſia uel in alio loco pu
blico & honeſto, non in domibus & in lo
cis priuatis, ne ex hoc oriat̃ ſuſpicio hæ-
reſis. ut 30 diſt. c. ſi quis. Item fiducialiter
& liberè prædicandum eſt. ut 11. q. 3. ca.
nolite. poſſunt tamen aliqua in locis pri
uatis, & non ſolẽniter, proponi in modũ
ſimplicis exhortationis. ut infra de hęr. c.
Cum ex iniuncto, circa prin. Item quali-
tas auditorum & dicendorum conſiderã
da eſt, nam ſecũdum capacitatem audiẽ
tium dicenda ſunt alta & plana ut 43. di.
c. ſit rector. & 8. q. 1. c. oportet: Alias ſi nõ
intelligentibus alta prædicat, percuſſor
eſt, qui ſermone inutili percurrit cõſciẽ
tias infirmorum. ut 45. diſt. c. ſanè percuſ
ſor. nam uitium animi eſt indignis ſecre
ta uulgare; & propterea quĩ hoc facit,
aut ex loquacitate incauta ad adulatio-
nem, aut ad ſui iactationem facere uide-
43 tur. ut 43. diſt. c. ultimo. † Item in prædi-
catione grammatica exponi non debet
ut 46. diſt. c. cum multa: nec hæreticis ſe-
cretiora fidei reuelari. ut no. ſup. de ſũma
44 trinit. & fide catho. fides autem. † Percuſ
ſor non debet eſſe ordinandus. ut 45. di.
per totum. Sed in hoc breuis adhibetur
diſtinctio: Nam duplex eſt percuſſor ſpi
ritualis, & corporalis. Spiritualis fit, cum
indiſcretus prælatus ſermone inutili cor
da percutit infirmorum. ut 41. diſt. c. ult.
Corporalis percuſſio fit manu uel flagel
lo, hæc aliquãdo fit ex malitia, uel odio,
uel ut uerberans magis timeatur. Aliquã
do ex charitate & cauſa correctionis. In
primo caſu prohibetur eo ꝙ eſt mortale
peccatum, & per hoc pœnam depoſitio
nis inducit. ut 45. diſt. c. 1. & c. epiſcopũ.
In ſecundo caſu, omnibus habentibus
poteſtatem licita eſt in ſuos ſubditos. ut
35. diſtin. c. ante & 45. diſt. c cum beatus.
45 † Fallit hoc in epiſcopo qui neminem
debet ſuis manibus uerberare. ut 86. diſt.
c. non liceat. poteſt tamen per aliũ ſubij
cere uerberib. delinquentes ut 5. q. c. illi
qui; non tamen per laicum ſed per cleri
cum, ſi clericus uerberandus ſit, alioquin
& mandans & uerberans incidunt in ex
communicationẽ. ut inf. de ſent. excõ. c.
46 uniuerſitatis: & uerum eſt † niſi clericus
penitus eſſet incorrigibilis, tunc enim
poſſet per laicũ uerberari. ut inf. de ſent.
excom. c. ut famæ. 17. diſt. c. nec licuit; lai
ci tamen uiolentia non amplius ſe exten
dat, quam exegit rebellio clericorum, ut
in d. c. ut famæ. Circa clericos tamen hæc
diſtinctio habenda eſt, ut clerici in mino
ribus ordinibus conſtituti, & pro leuibus
culpis, uerberibus ſubijciantur. ut 65. di.
c. cum beatus. §. Salomon; conſtituti aũt
in maioribus ordinibus, nõ niſi pro ma-
ioribus criminib. ut 35. diſt. c. ante. & 45.
di. c. cum beatus. ſed hæc diſtinctio locũ
habet in clericis ſecularibus tantum. Re
gulares enim ſecundum regulas eorum
ſubijciuntur uerberibus etiam pro leui-
bus culpis. ut infra de appella. c. reprehẽ
ſibilis. in fi. infra de accu. c. qualiter, in fi.
Caueant tamen regulares prælati, ne ex
charitate, & correctionis cauſa uerberẽt
fratres, uel cõuerſos, per ſe, uel per alios
regulares, ſeu clericos; nam ſi per laicũ,
& uerberans & mandans incidunt in ſen-
tẽtiam excommunicationis, & ſic loqui-
tur

tur c. uniuerſitatis de ſententia excommu.
47 Caueant igitur prælati, † & rectores
eccleſiarum, ut in correctionibus & diſci
plinis ſtaterã in manibus geſtent in utro-
que pende, iuſtitiam & miſericordiã por-
tent; ut iuſto libramine quædã per æqui-
tatem corrigant, quædam verò per miſe-
rationem indulgeant. 45. diſt. c. omnes qui;
& ex utroque temperamentum faciãt, vt
nec vigor iuſtitiæ ſit rigidus, nec manſue
tudo ſit diſſoluta. ut 45. diſt. c. diſciplina.
& c. ſunt namque; non eſt enim conſtan-
tis & recti iudicis breui lachrymula, atq;
ad tempus parata, uel uberioribus fleti-
bus de facili commoueri: nam cũ uni in-
dulget indigno, ad prolapſionis conta-
giũ prouocat vniuerſos; facilitas enim ve
niæ incẽtiuum tribuit delinquẽdi. ut. 23.
q. 4. c. eſt iniuſta. in fi. & ff. de offic. præſi. l.
obſeruandum; & alibi, ſi negligenter quæ
malè uſurpantur omittimus, exceſſus uiã
48 alijs aperimus. ut 93. di. c. peruenit † Seq̃
tur nõ litigioſus, ꝓhibet̃ aũt litigioſus or
dinari tribus de cauſis, prima eſt uitiũ, qđ
cõſiſtit ĩ doctrina p̃dicationis ipſius; cũ ſit
ſuperbus & arrogans, neſcit humiliter ꝓ-
ferre quod docet. ut 46. diſ. c. j. nihil enim
eſt impudentius arrogantia ruſticorum.
ut d. c. j. Secunda, eſt uitium quod attendi
tur circa conuerſationem, quia litigioſus
ſolet eſſe adulator, proditor, detractor,
maledicus, inuidus. ioculator, ſcurrilis,
& ad ulciſcẽdam iniuriam facilis. 46. diſ.
c. hoc habe. §, fi. & c. ſequentibus. Tertia
cauſa eſt, cum ipſe, quia ſit litigioſus, &
per conſequentiam prouocet alios ad di-
ſcordiã, non poſſet alios ad concordiam
reuocare, quod tamen tenetur ex officio
facere. ut 90. diſt. c. j & per totam diſtin.
49 † Debet ordinandus eſſe non cupidus.
ut 47. diſt c. j. c Archidiaconũ: 85. diſti. c.
duplex eſt autem huiſmodi prohibitio-
nis ratio, prima, quia cupiditas eſt omniũ
malorum radix. ut 47. diſt. c. bonorum Se
cunda ratio, quia mens excęcata cupidi-
tate non uidet, quid expediat, ſemper ui-
det aurum, redditus computat, gratius in
tuetur aurum, quàm ſolem, 47. diſt. c. ſicut
hi. in prin. 3. q 5. c. accuſatores uel teſtes
50 ſuſpecti. † Sequitur domui ſuæ benè
diſpoſitus, ſcilicet familiæ ſuæ, intelligi-
tur autẽ familiæ ſuæ benè diſpoſitus ſiue
benè præpoſitus, qui eam regit honeſte
exemplo & uerbo trahendo a uitijs ad
uirtutes. ut 47. diſt. c ſicut hi. §. neceſſe. hu
ius prohibitionis duplex eſt ratio. una q̃a
non habet frontem reprehendendi alios
qui negligit corrigere ſuos. ut in d. c ſicut
hi, alia, quia præſumitur uehementer
contra eum de crimine negligentiæ, quia
magnum eſt. & magnam pęnam inducit.
ut no. ſup. eod. tit. §. ex duob. ſi tamen fa-
miliam ſuam correxerit quantum in ſe
fuit, ipſa nihilominus in ſua malitia per
manens in correpta remanſit, non impu-
taretur patrifamilias, nec repelletur a ꝓ-
mouendo. ut 47. diſt. d. c. ſicut. § fi. c. quan
tumlibet & c. quod ad nos. præſumitur ta
men prima facie contra eum ꝙ per eum
ſteterit donec cõtrarium probetur. ut 18.
51 diſt. c. peruenit. Promotus † autem ad
curam eccleſiæ & maxime ad epiſcopatũ
debet eſſe bene diſpoſitus eccleſiæ ſuæ,
ut canonici uel clerici canonice uiuant,
obſeruantes diuinę ſcripturæ doctrinam,
& documẽta ſanctorum patrum, nihil in
compoſite præſumant agere. ut de conſe-
crat. diſt. 5. c. in omnibus. ut tales ad mi-
niſterium eligat quę dignè poſſunt ſacra
menta dominica tractare. ut 23. diſt. c. ta-
les. ut ſingula officia ſingulis committat.
80. diſt. c. ad hęc, ne promiſcuis actibus re
rum turbentur officia ut C. de teſta. l. con-
ſulta diualia. Item non committat tyro-
nibus ſed expertis. ut 49. diſt. c. ſi officia,
ut quatuor fiant portiones de redditibus
eccleſiæ. ut 12. q 2. c. Vulteranæ c. qua-
tuor ca. conceſſo. & ſi quid de portione
fabricę remanſerit recondatur in the-
cis, ut ſi maior emerſerit fabrica, ſit ſub
ſidio quod diuerſi temporis diligẽtia po-
tuit cuſtodire. aut certe ematur poſſeſſio
quæ utilitates communes reſpiciat. ut 12.
q. 2. c. nobis. ut nullus in eccleſia degens
ſit indigens, ſed omnia neceſſaria ab epi-
ſcopo, ſuiſque miniſtris percipiat. ut 12.
q. 2. c. uidentes ut precarias eccleſiæ poſ-
ſidentes profeſſiones faciant, ne per re-
tentionem diurnam præiudicium eccle-
ſię afferatur. ut 12. q. 2. c. ſæpe. ut pro con
pendio ſuarum rerum poſſeſſiones eccle-
ſię nullus excolat neglig ẽter. ut 12. q. 4.
c. quodcun-

quodcunque, ut ſic prælati tam cuſtodes
chartarum quam defenſores rerum cre-
ditarum, ut præceptum eſt, iudicentur. ut
16. quæſt. 1. c. in canonibus. ad fin. Item
52 prælatus † in eccleſia ſublimior alijs ſe
deat, intra domum uero collegam præ
sbyterorum ſe eſſe agnoſcat. ut 95. diſt.
53 c. epiſcopus in eccleſia. † Sequitur non
neophitus ſue. Vnde uidendum eſt qui di
cantur neophiti. & quare prohibeantur
neophyti ordinari. Neophyti dicuntur
noui in fide. ut 48. diſtinct. c. quoniam. à
neos quod eſt nouum, & phytos quod eſt
fides, inde neophyti dicuntur noui in re-
ligione. ut 48. diſt. cap. ſicut olim. Cauſa
prohibitionis eſt duplex. Vna ne incidãt
in ſuperbiam, putantes quod fides catho
lica, ſiue religio multum eis indigeat 48.
di. c. 1. & c. quoniam. Alia cauſa eſt, quia
neophyti non ſunt experti ſtatum eccle-
ſiæ, uel religionis; & ideo neſcirent eſſe
graues & ſe contemperare pro diuerſita
te perſonarum ſibi ſubiectarum. ut 48. di
ſtinct. c. ſicut. Graue enim eſt inexpertis
hominum obſequijs ſociari. ut 19. quæſt.
3. monaſterijs. & ſimile 61. diſtin. c. mira-
mur, in fin. ff. de ua. mune. l. prætor. §. ult.
& alibi lex dicit, honoris augmentũ non
obiectione ſed labore ad unumquemq;
conuenit deuenire. ut. C. qui milit. non
poſ. l. ijs quidẽ. li. 12. Sed nũquid his cau
ſis ceſſantibus poteſt neophytus promo-
ueri. Videtur quod ſic, nam prohibitio-
nes eccleſiæ, proprias habent cauſas, qui
bus ceſſantibus ceſſant & ipſæ. ut 61. diſt.
c. ſtatuimus. §. his omnibus. & c. neophy-
tus. & infra de appel. c. cum ceſſante: ẽ
contra uidetur quòd licet cauſę ceſſent,
non tamen ceſſat prohibitio. ut 19. q. 2.
c. duæ 32. q. 1. c. dixit. Ad hoc dico quod
clericus ſecularis quantum cunque ſit hu
milis & inſtructus in regula monachali
uel regulari, non poteſt eligi in abbatem
uel rectorem eccleſiæ regularis, niſi pro-
feſſus ſit, & expertus aſperitatem regulæ:
non enim ſufficit ſcire ſed neceſſe eſt ex
periri, probari, & probare. ut ſupra. de
elect. c. cum ad noſtram. & c. officij. 19. q.
3. c. monaſterij. imò ſi aliqui non profeſ-
ſi ordinem regularem, ſint iam in abba
tes aſſumpti, debent ſublato appellatio-
nis obſtaculo remoueri. ut ſupra de ele-
ctio cap. cum in magiſtrum & c. cum cau
ſam. propter hoc non. ſufficit Domin
beatum Petrum ſcire fragilitatem huma
næ conditionis, ſed uoluit ipſum in ſeip-
ſo potius experiri, ut diſceret qualiter
eſſet alijs miſerendum. ut l. diſtin. c. con
ſiderandum; monachus tamen poteſt eli-
gi in epiſcopum. ut 61. di. c. bene. quod
intelligo præmiſſa poſtulatione & admiſ
ſa, alias ſecus. ut 58. diſt. c. 1. & 2. Item lai
cus dummodo literatus poſtulari poteſt
54 in epiſcopum. ut 61. diſt. c. Oſius. † Item
neophytus poteſt & debent quidem reci-
pere minores ordines, ſed non ſacros. ut
48. diſtin. c. quoniam & c. ſicut. Alij con-
tra. quòd nec etiam minores, donec ſit
probatus. ar. 19. q. 3. c. monaſterijs, quod
uerius eſt Nec obſtat his quæ dicta ſunt
quod legitur de Nicolao, Seuero, & Am
bro. qui neophyti ſunt electi. Illud enim
factum eſt inſpiratione diuina. De Nico
lao fuit reuelatum cuidam epiſcopo ut
in legenda continetur. Seuero inſedit co-
lumba ſupra caput. Ambroſio aſſurrexit
terra pro cathedra. & ideo non ſunt tra-
henda ad conſequentiam, alias exemplo
Ambroſij poſſet quis eligi ante baptiſ-
55 mum, quod eſſet abſurdum dicere. † Sed
quæritur, quare ſecularis clericus poſſit
eſſe epiſopus regularium, non tamem eo
rum prępoſitus, prior, uel abbas? Reſpon
deo, propter excellentiam epiſcopalis di
gnitatis. quaſi epiſcopus ſit religioſior
monacho. uel ideò quia abbates & prio-
res interſunt priuatis diſciplinis mona-
chorum, epiſcopus nõ, tanquam qui igno
rat ea quæ ſunt regulæ; illud ergo com-
mittet alicui monacho, ipſe uero puniet
ea quę maiorem diſcuſſionem exigunt
& maiorem animaduerſionem: unde cir
ca hoc conſueuit diſtingui, ut ſi de exceſ-
ſu monachi in figura iudicij agatur, epi
ſcopus pro tribunali cognoſcet & pu-
niet. Si autem de plano, tunc abbas uel
prior corriget ſecundum monachales di
ſciplinas ut 11. q. 1. ca. de perſona. infra
de offi. or. c. quando. & ar. C. de emen. pro
pinquorum. l. una. C. de pa. poteſtate. l.
3. uel alias prima correctio ſpectat ad
Abbatem ſeu priorem, quia hoc generale
eſt

eſt quod quilibet prælatus habeat iuriſdi
ctionem ſiue ſit Abbas ſiue prior. ut infra
de immu. ec. c. non minus inf. de maior. &
obed. c. cum in eccleſijs. uerius eſt in his
conſuetudinem attendi, quæ dat iuriſdi-
ctionem. ut C. de emancipa. l. j. 9. quæſt.
56 3. c. conqueſtus. Nunc uideamus † per
quos hæc examinatio ordinandorum fa-
cienda ſit. Et eſt ſciendũ, quod quamuis
ſecundum antiqua iura tempore ſcruti-
nij epiſcopus eligere debeat de ſuo late-
re aliquos gnaros diuinæ legis qui exa-
minent ordinandos. ut 24. diſt. c. quando
epiſcopus: hodie tamen hoc uidetur ſpe-
ctare ad officium archidiaconi, ut infra
de offi. archi. c. Ad hæc & c. ut noſtrum. &
facit ad hoc 22. diſt. cap. pſalmiſta, & p̃te-
rea ſi indignus præſentetur ad ordines, te-
netur is qui examinauit & præſentauit. ut
54. diſt. ca. ſi ſeruus, tenetur etiam & epi-
ſcopus ordinator. ut inf. de æta. & qualita.
ord. c. accepimus: nam & poſt examina-
tionem archidiaconi, nihilominus ipſe
ordinator debet examinare, uel tenetur
epiſcopus de facto ſui Archidiaconi, ſicut
& exercitor nauis de facto ſui magiſtri.
ut ff. de exercito. l. j. §. magiſtrum: unde
ſi archidiaconus reprę́ſentet aliquem or-
dinandum ad titulum ſui patrimonij cũ
nullum habeat, & hoc archidiaconus
non ignoret, epiſcopus autem ignorat,
puto quod ordinatus agere poſſet primo
loco contra archidiaconum. Nec ob-
ſtat ſi de dolo ipſius ordinandi excipia-
tur, ne per hoc mendicare compellatur
in ignominiam cleri. ut 93. diſti. c. diaco-
ni. Sed ſi archid. non ſit ſoluendo, agetur
ſecundo loco contra epiſcopum, quia in
culpa fuit nõ examinando, ſed in archid.
de dolo, dolus autem præponderat cul-
pæ. ut. ff. ad. l. Acqui. l. Item ſi obſtetrix.
57 Ordines † minores poſſunt ſimul omnes
conferri eidẽ ut infra de eo qui ord. fur.
ſuſ. cap. cum. lator. Et ar. 77. diſt. c. quicũ-
que: dum tamen conſuetudo contraria
non impugnet, quæ non ſeruata ſcanda-
lum generet, uel ſecundum alios, ſi con-
ſuetudo loci hoc habeat. & hoc tenet
Tan. & ego. Sacri autem ordines ſinguli
& per certas interſticias temporum de-
bẽt conferri ut 77. diſt. c. in ſingulis &. c.
quicunque; & licet plerunque contingat,
quod ordinator continuet ieiunium a die
ſabbati uſque ad diem dominicũ, ut illi ꝗ
ordinari nõ poterunt die ſabbati in ſero,
ordinent̃ in die dominico in mane. ut 57.
diſ. c qđ a patribus; nõ tñ intelligas, ut il-
li ijdẽ ꝗ ꝓmoti ſunt in die ſabbati ad ali-
quos ſacros ordines. poſſint die dominico
ad alios ꝓmoueri ſed illi tãtũ qui die ſab
bati ordinari nõ potuerũt, ut dictũ eſt: cũ
enim ꝓpter cõtinuationẽ ieiunij fingatur
ſero dies ſabbati, & mane diei dominicæ
unũ diẽ efficere, ſi ordinatus in ſabbato, or
dinaret̃ in die dominico, iã bis idẽ eodẽ
die ordinaret̃, qđ eſſet abſurdũ, & de hoc
arguit̃ bononieſis ep̃us. inf. eod. tit. c. lite-
ras. Sed an ſero diei ſabbati trahat̃ ad ma-
ne diei dominicæ, uel mane diei domini-
cæ ad ſero diei ſabbati retrahat̃, dubitaue
rũt antiꝗ, & adhuc ſub iudice lis eſt. circa
hoc dixerũt quidã ꝙ mane trahitur ad ſe
ro, ita ut ſi aliqñ cõtinuato ieiunio mane
diei dominicæ ordines cõferuãtur, in die
ſabbati cõferri uideãtur Nã iura loquen-
tia de ordinationibus dicũt quod in qua-
tuor tẽporibus & die ſabbati ordines cõ-
feruntur. ut. inf. eo. ti. c. j & 2. 75. diſt. c. ult.
Fallit hoc in cõſecrationibus epiſcoporũ
q̃ in. diebus dominicis fieri debent. ut 75.
diſt. c. quod die dominico. Itẽ fallit in mi-
noribus ordinibus & cõſecrationibus uir
ginũ quæ in diebus dominicis cõferũtur.
ut hic. c. j. Illud uero c. quod die domini-
co. quod ualde eſt contra eos, intelligũt in
cõſecrationibus epiſcoporũ nõ in ordini-
bus cõferendis, & hoc patet per exempla
ibi poſita de apoſtolis qui tũc conſecrati
fuerũt. Hugo & ſui ſequaces dicũt die do-
minico cõferri oẽs ordines & ẽt baptiſmũ
de con. diſ. 5. c. uenerabilis, facit ꝓ ipſis il
lud. c. quod die dominico, & illud. c. quod
a patribus. in uerbo illo. Sed poſt diem
ſabbati &c. Ad quod primi Reſpondent:
poſt diẽ ſabbati cæptũ, & nõ finitũ. Prima
opinio magis placet ꝙ die ſabati ordi-
nes conferantur, & quod mane diei do-
minicæ trahatur ad ueſperam diei ſabba
ti cõtinuatione ieiunij, cum contingit ma
ne diei dominicæ ordines conferri. nam
ſi uera eſſet opinio Hugonis quare neceſ
ſaria eſſet continuatio ieiunij? cum & ſit
in ſero

in ſero diei ſabbati comedat ordinator
in mane diei dominicæ ieiunus inuenie-
tur, unde ſicut poſſet conſecrare, eodem
modo ſecūdūm eum & ordinare. Teneas
58 ergo quod ſuperius eſt dictum: † Et ſi
quæras quare tantū die ſabbati ſacri or-
dines conferantur; Ratio eſt, quia ſabba-
tum ſignificat requiem, & qui tranſit ad
clericatum, quod fit irreuocabiliter per
aſſumptionem maiorum ordinum, de la
bore ſecularium negociorum tranſit ad
ocium ſcematis clericalis; & ideo hoc fit
die ſabbati: quia uerò per minores ordi-
nes nō obligatur aliquis clericatui, quin
redire poſſit ad licentiam datam ab apo-
ſtolo. vt 28. diſt. c. de his, in fi. iccircò mi-
nores ordines alio die quàm die ſabbati
conferuntur, minores autem non niſi die
59 ſabbati, ut dictum eſt. Reſtat † uidere
quid iuris ſit, ſi quis ſine examinatione
fuerit ordinatus, vel ſi in ſcrutinio ſuum
ſupreſſit impedimentum. In primo enim
caſu diſtinguo. Aut enim eſt ignotus, aut
notus. Item aut eſt alias dignus, aut indi-
gnus Si ignotus & alias dignus, eo tamen
ipſo ꝙ ſine examinatione ſe patitur ordi-
nari, ſe fecit indignum & debet deponi.
ut 24 diſt. c. ultim, Si ignotus & indignus,
tūc duplex cauſa deſpoſitionis ſubeſt. una
quia ſine examinatione ſe ordinari per
miſit, ut dictum eſt. Alia, quia cum ſci-
ret ſe indignum, debuit in ordinatione
ſua prodere crimen ſuum, uel impedi-
mentum ut 50. diſt. c. ex pœnitentibus. Si
uero notus & dignus, tunc in nullo pec-
catur: Noti enim examinandi non ſunt
ar. 24. diſt c nullus il. 2. c 47. diſt. c. de Pe-
tro. 94. diſt. c. ualde. tamen fallit in con-
ſecratione in qua etiam noti examinan-
tur. ut 23. diſt. c. qui epiſcopus. Sed ſi no-
tus & alias indignus, in cauſa depoſitio-
nis exiſtit, quia crimen ſuum & defectum
occultū debuit cōfiteri. ut ſup. dictum eſt
Sed quod dixi, ignotum & dignum ſine
examinatione promotum deponi debere
hoc fit uel in odium ſui qui ſe fecit taliter
ordinari; uel in odium ipſius, qui ipſum
taliter ordinauit, ad hoc 70. diſt. c. 1. 16. q.
7. c. decernimus. 21. q. 2. c. 1. & . 1. q. 4. c. ec-
cleſia in prin. ubi in odium conſecrato-
ris dicitur eccleſia execrata potius quàm
conſecrata. Item quod dixi, notum & in
dignum ſine examinatione promotū in
cauſa depoſitionis exiſtere, quia crimen
ſuum non fuit confeſſus, intelligo de gra-
ui crimine, ſecùs in leui. ut. 68. diſt. c. j. Itē
quod dixi ſuprà, tales ſic promotos depo
ni debere, intelligo non per ordinatores,
ſed per ſuperiores. ut inf. de cle. coniu. c. di
uerſis fallacijs, in fi. cum & ipſi ordinato-
res ſint in cauſa depoſitionis, quia ſic or-
dinauerunt. ut. j. quæ. j c. ſi qui epiſcopi. in
Anth. quomodo oportet cle. ad ordi. pdu.
60 § oportet. † Vnum tamen non omitto, ꝙ
ſi aliquis tempore ſuæ ordinationis pro-
prium prodat impedimentum, & nihilo-
minus ordinator nō intendens diſpenſare
ipſum ordinat, detecto poſtea impedi-
mento, ordinatus eſt deponendus, & eſt
caſus illius c. ſi qui ſine examinatiōe. 81.
diſt. In ſecundo caſu, ſcilicet cum ali-
quis impedimentum ſuum in ordinatio-
ne non prodit, uidetur eſſe in cauſa de-
poſitionis, nam quilibet in ordinatione
ſua impedimentum prodere debet ut 24.
diſt. c quando. & c. ulti. 81. diſt. c. Tantis.
& c. quicunque. 8. q. 3. c. Artaldus. in fi. Et
eodem modo quilibet tenetur in iure cri-
men ſuum detegere, de quo agitur, ſi fuit
ſuper eo interrogatus. ut 11. q. 3. c. quiſquis
35. q. 5. c. uidetur ſi duo 15. qu. ulti. c. 1. &
pen. quod Hug. putat tam in ordinatione
quam in iudicio. Sed in ordinatione dicit
ſufficere, ſi quis dicat in genere ſe crimi-
noſum, & ſic petat diſpenſationem. Sed
ſi ſpecialiter pro aliquo crimine fuerit
interrogatus, reſpondebit ſe pœnitentiā
egiſſe, uel non reſpondebit: nam ſpecia-
liter interrogare magis uidetur ſuggerē-
tis quam quærentis ut. ff. de quæſt. l. 1. § ꝗ
quæſtionem. Non obſtat ei, quod ſupe-
rius dixi, quod legitur de pœni. diſti. 1. c.
quis aliquando. §. his auctoritatibus ad
med. ubi dicitur non tibi dico ut te pro-
das in publicum, quia illud loquitur de
pœnitente qui non debet in publico ſe ꝓ
dere, ſecus in examinatione ordinandi,
in quia quis ſe prodere debet, niſi enim
ſe prodat non poterit ſecum diſpenſari, &
debet, ſe prodere coram pluribus, quia ꝓ
dere, eſt in publico dicere. ut 2. q. j. capitu.
ſi peccauerit: Sicut enim epiſcopus non
poteſt

pōt audire cauſam niſi cum clericis ſuis.
vt 15. q 7. c. epiſcopus, ſic nec ſolus poteſt
diſpenſare, qualiter enim quis probabit
ſecum diſpenſatum fuiſſe, niſi coram plu
ribus factum fuiſſet, ut inf. de ſchiſmati. c.
fraternitati. Alij dicunt quod nec in iudi-
cio, nec in examinatione ordinandorum
tenetur aliquis ſe prodere, quia & Deus
occultat peccatum, de quo aliquem peni
tuit. vt 32. q. 1. c. Apud. in fi Et ſicut licitū
eſt alicui redimere ſanguinem ſuū quali-
tercunque poteſt. ut 2. q 3. §. notandū. ff.
de bonis corū qui ante ſent. mor. ſibi con-
ſci. l. 1. ſic & honorem ſuum. Circa quod
videtur dicendum, ꝙ de occultis pecca-
tis, & de non enormibus, de quibus acta
eſt pœnitentia, non tenetur ordinandus
in genere vel in ſpecie confiteri; nō enim
eget diſpenſatione, quia illa non deijciūt
iam promotum, nec impediunt promo-
uendum ut no. ſup. eo tit §. circa primam
regulam. Vel ſiue in ſpecie ſiue in genere
quæratur, poterit ſic reſpondere, ſi hoc, de
quo quæritur commiſi, uel aliqua morta
lia commiſi, pœnitentiam inde egi. Sed
quid ſi ī ſpecie interrogatus ſuper aliquo
mortali reſpondeat ordinandus ſe com-
miſiſſe, & pœnitentiam non egiſſe, nun-
quid hæc confeſſio præiudicat ordinan-
do, & poſſit inde puniri, videtur ꝙ ſic, ut
ſup. de elec. c per inquiſitionem & inf. de
exceſſ. prela. c. quam ſit graue; uerius ta-
men eſt contrarium, ut non præiudicet
niſi in hoc ſolo, ut non admittatur ad or-
dinationē ut. 24. diſt. c. quando in fi. & ar.
ad hoc. inf. de excep. c. Deniq; §. ulc. inf. de
ordi. cog. c. cum dilectus. ff. de his qui no.
61 infa. l. lucius. In ſumma † notandum eſt,
quòd epiſcopus conſecrari debet à metro
pol. cum trib. uel duobus epiſcopis. ut inf.
eo. ti c. nec epiſcopus. inf. de ſacra. vn. c. j. ī
principio, uel tres epiſcopi de mandato
metropol. hoc poſſunt ut 64. diſt. c. com-
prouinciales. Metropolitanus aūt conſe-
crabitur ab omnib. ſuffraganeis, ſi tamen
omnes conuenire poſſunt; & fiet conſecra
tio in ciuitate metropolitana. ut inf. eo.
tit. c. ſi archiepiſcopus. 51. di. c. qui in ali-
quo, in fi 65. di. c. quia 66. diſt. c. archiepi
ſcopus il. 2. 43. diſtin. c. metropolitano. Et
idem intelligo in primatibus, & patriar-
chis; ſed quamuis ita ſit de iure, de conſue
tudine tamen obtinet, & ſic hodie ſeruat
generalis eccleſia quòd nullus archiepi-
ſcopus, Primas, uel Patriarcha conſecrat,
niſi a Papa uel alijs de mandato ipſius. &
argumen ad hoc. 24 q. prima. c. pudenda.

SVMMARIVM.

1 *Scrutinium quid ſit.*
2 *Scrutinium quando et per quos fieri debeat*
3 *Scrutinij forma quæ ſit.*
4 *Dignus quilibet præſumitur niſi contrarium probetur.*
5 *Excommunicatus quis in dubio præſumitur.*
6 *Fornicatio potius præſumitur quam matrimonium.*

De Scrutinio In Ordine Faciendo. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de ordinandis,
ſed quia ordinandi examinandi
ſunt, ideo ſubijcitur rubrica de ſcrutinio
in ordine fa. Videamus igitur, Quid ſit
ſcrutinium: Quando fieri debeat. Item
per quos. Item quæ ſit forma ſcrutinij
1 faciendi. Et eſt ſciendum quòd † ſcru-
tinium nihil aliud eſt, quam examinatio,
& ideo iura dicunt neminem ſine exami
natione ordinari debere. ut no. ſupra titu.
2 proxi § reſtat. † Fieri autem debet ſcru-
tinium feria quarta ante ipſam ordina-
tionem. ut 24. diſt. ca. quando. in prin. Per
quos autē debeat fieri no. ſup. tit. proxi. §.
3 nunc uideamus. † Forma ſcrutinij quæ ſit
videamus. Et eſt ſciendum quòd duplex
eſt ſcrutinium. Vnum quod habetur ante
ordinationē ut ſuperius dictum eſt. Aliud
de quo hic tractatur. Forma primi ſcruti
nij habetur 24. diſti. c. quando epiſcopus.
Forma ſecundi habetur hic, nam in Ro-
mana curia prior diaconorum, in alijs ec
cleſijs maiores diaconi, ideſt, archidiaco
ni dicunt. Poſtulat ſancta mater eccleſia
hunc ſubdiaconū ad onus diaconatus uel
presbyteratus aſſumi; & ordinatore inter
rogante ſi eum nouerit eſſe dignum. Re-
ſpōdet diaconus. ut hic dicit. inf. c. unico.
& ex hac decret. illud generale colligitur.
4 † quemlibet præſumi eſſe dignū niſi pro-

 betur

betur contra.ſimile, infra de præſump.c.
dudum.ff.de manu.teſtamen.l.teſtamen-
to ſeruos.ff.de leg.2.l.cum pater. §. rogo.
infra de iudi.c cũ deputari.ff.de fideicom
miſ.liber.l.Thays.§.ſorore.Sed contra p̄-
ſumitur non idoneus, niſi probetur ido-
neus. C.de his qui ueniã æta.impe. l.3.C.
de probatio.l.2.ff.de magiſtratibus.l.1. §.
5 magiſtratibus. † Item in dubio præſumi-
tur quis excommunicatus. vt inf. de ſent.
6 excom.c.cum deſideres.§.ſecundæ; † &
potius præſumitur fornicatio, quàm ma-
trimonium.ut 30 q.5.c.aliter.& c.noſtra-
tes Solutio, primum generale eſt, & ſecũ
dum caſuale, quod in caſibus ſuperiorib.
locum habet, & maximè in his quibus ti
metur periculum animæ, ubi præſumi-
mus aliquem fore pagnum. ut de conſec.
diſt.4.c. paruulos. & c.nulla.inf.de bap.&
eius effec.c.1 præſumimus eccleſiam nõ
conſecratã.ut de conſec.diſt.1.c. ſolenni-
ter.& ca.eccleſiæ. præſumimus inordina-
tum.ut 68.di.c.presbyteri.& c.ſe.

S V M A R I V M.

1 *Epiſcopus renuncians epiſcopatui an & quã do poſſit conferre ordines.*
2 *Minores ordines a quibus conferantur.*
3 *Ordines quot ſunt.*

De Ordinatis Ab Epiſcopo Qui Epiſcopatui reſignauit. Rubrica.

IN tractatu ordinandorum, qui præce-
dit & ſequitur, interponitur rubrica
de ordinatis ab epiſcopo qui reſignauit
1 epiſ.uel excommunicato. In quo † breui-
ter eſt diſtinguendum; an epiſcopus renũ
ciet loco tantum, vel loco & dignitati. In
primo caſu renuncians, epiſcopus rema-
net, nullius tamen epiſcopatus, & ideo
ordines conferre poteſt in ſua quondam
diœceſi, & in aliena de conſenſu tamen &
voluntate diœceſani loci. In ſecundo ue-
ro caſu, nec minores nec maiores ordines
conferre poteſt. Si tamen aliqui mino-
res ordines à tali receperunt neſcienter,
tolerantur in illis, & ad maiores licitè
promouentur. Sed ſi à tali ſacros ordines
ſcienter receperint, executionem officij
non habebunt. Si ignoranter, niſi graſſa
& ſupina fuerit eorum ignorantia cum
eis poterit diſpenſari. vt infra eo.tit. ca 1.
Facilius autem pontificalia exercere per
mittitur ei qui ceſſit loco tantum, quàm
ei qui ceſſit loco & dignitati. Et eſt ratio,
quia in primo caſu præſumitur quis ceſ-
ſiſſe ex debilitate; uel ex alio iuſto impedi
mento, vel ſaltem contemplationis amo-
re. In ſecundo uero caſu, uidetur ex con-
ſcientia criminis reſignare, ut ſup. de re-
nun. c. poſt translationem. §. ult. quamuis
ſex ſunt cauſæ, propter quas cedendi licẽ
tia poſtulatur. vt ſup. de renunc. niſi cum
pridem. in prin. Toleratur autẽ ſi ab his,
qui renunciauerunt dignitati & loco, mi-
nores ordines cõferantur, & eſt ratio quæ
2 hic aſſignatur; † quia minores à non epi
ſcopis conferuntur ut pſalmiſtatus, hoſtia
riatus, & lectoratus, ſcilicet a corepiſco-
pis olim, & ab abbatibus hodie. ut 69.diſt.
cap.quoniam. Item presbyter confert
pſalmiſtatum. vt 24.diſtin.cap.pſalmiſta.
Quidam tamen intelligunt illud dictum
pſalmiſta non de ordinis collatione, ſed
de ordinis executione, ſed hoc non pla-
cet, quia ibi dicitur, quòd pſalmiſta pōt
ſumere officium ſola iuſſione presbyteri,
non dicit officij executionem: Illi autem
qui dicunt ordinem pſalmiſtatus confer
ri ab epiſcopo executionem uero iuſſio-
ne presbyteri, mouentur ex eo, quod fit in
collatione aliorum ordinum. Nam & in
alijs ordo confertur ab epiſcopo, & in ſi-
gnum executionis datur ab eodem epi-
ſcopo aliquid ordinato, quod in hoc or-
dine non ſeruatur. Sed obijcitur, nullus
debet ſine titulo ordinari. ut 70.diſt.ca.1.
& 2. Sed ſolus epiſcopus confert titulum.
ut 16.q.7.c.nullus. ergo &c. Ad quod Re-
ſpondeo, quia hoc locum habet non in
minoribus ordinibus, ſed in ſacris. Et
3 no. † quòd nouem ſunt ordines, quinque
minores & non ſacri, quatuor autem ma-
iores & ſacri. Minores ſunt pſalmiſtatus,
hoſtiariatus, lectoratus, exorciſtatus, &
accolitatus. Maiores ſunt ſubdiaconatus,
diaconatus, presbyteratus, & epiſcopat⁹.
Alij uero dicunt. 7. eſſe ordines, negant
enim pſalmiſtatũ & epiſcopatũ eſſe ordi-

nes,

nes, ſumunt hoc ex illo decreto.77.diſtin.
c.illud. Sed quod pſalmiſtatus ſit ordo,
probatur.34.diſt.c.pſalmiſta.21.diſt.c cle
ricos.32.diſt.c.ſeriatim. 82.diſt.c.clericũ
infra de æta. & quali.c. cum cõtingat. 27.
q.1.c ſi quis epiſcopus.& ad c. illud qđ
primi pro ſe inducunt ſic reſpondent, ꝗ
ibi dum dicitur, primo ſit hoſtiarius, il-
lud primo non recipiat præcedentia, ſed
ſequentia; licet alias primus & proximus
dicatur, quem nemo præcedit. ut infra de
uer, ſigni.c.Ioſeph.ff.eo.tit.l.ꝓximus. De
epiſcopatu quod ſit ordo ꝓbatur.77.diſt.
c.1.infra de presbyt non p ſbri. mi. c. ue-
niens.21.diſt.c.cleros 54 diſt. c. ſi ſeruus,
in uerb.epiſcopalis ordo.&c.& quod dixi
presbyterum poſſe conferre ordinẽ pſal-
miſtatus, intelligo de presbytero parro
chiali, ad quem ſpectat cura eccleſiæ, &
competentius in archypresbytero uel ple
bano. Item intelligo hos poſſe conferre
in diebus dominicis, & in alijs feſtis, ſi-
cut in epiſcopo dicitur ſupra eo c. de eo.
3 † Et nota quod cũ his, qui ab excommu-
nicatis recipiunt ordines ignoranter, po
terit diſpẽſari per ſuos epiſcopos. ut infra
eo.ti c.2. Fiet autem hæc diſpenſatio quo
ad executionem excommunicatus enim
etſi caracterem cõferat quem habet, exe-
cutionem tamen quam nõ habet, confer
re nõ poteſt. i.q.1.c.gratia. & c. ſtatuimus.
& j.q.7.c.Daybertum.

S V M M A R I V M.

1 *Ordinandorum ætas & qualitas.*
2 *Aetatis defectus repellit ab ordinatione.*
3 *Epiſcopi ubi debeant conſecrari: & ubi Metropolitani, Primates, & Patriarchæ.*
Papa ab epiſcopo Hoſtienſe conſecratur.
4 *Forma ordinandi epiſcopos.*
Sacramenta eccleſiaſtica unitatis ſunt, & diuidi non debent.
5 *Subſtantialia ordinum quæ ſint.*
6 *Miſſa an ſit de ſubſtantia ordinum.*
7 *Promotus in epiſcopũ aliquo ordine prætermiſſo, an alios ordinans, ordines conferat.*
8 *Mulier ordinata caracterem non recipit.*
Mulieribus quæ ſint prohibita.
9 *Clauis regni cælorum Apoſtolis tradita fuit*
10 *Prælatus an poſſit cogere clericos inuitos ad ordines recipiendos.*
11 *Ordinem an recipiat qui coactus ordinatur.*
12 *Clericus ꝓmoueri & petit ordinari ubi uult prælato autem remitente quid ſit.*
13 *Ordinati ab epiſcopo alieno ſine licentia proprii epiſcopi, an recipiant ordinis executionem.*
14 *Eccleſiæ parrochialis iura uel regimen cui committi debeant.*
15 *Clericus an plures eccleſias habere poſſit.*

De Aetate Et Qualitate ordinandorum. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de ordinandis,
nunc dicendum eſt de præficiendis;
& quia in præficiendis tria requiruntur,
ſcilicet ætas, qualitas, & ordo. idcirco ſu-
bijcitur rubrica de ęta.& qualit. in ordine
præfi. In præficiendo in epiſcopum requi
ritur ætas 30. annorum exacta & comple
ta. ut ſup. de elec. c. cum in cunctis, in j. re-
ſp. Sed uidetur quòd ſufficiat inchoata ſe
cundum quod legitur .ff. de mu.& ho.l. ad
rem publicam. Sed illud obtinet in ſecu
laribus dignitatibus; uel hoc eſt ſpeciale
in epiſcopali dignitate, uel diſtingue bre
uiter. Quandocunque fauor eſt in cauſa
ut in uſucapione, & tunc uel minimo mo
mẽto nouiſſimi temporis ſufficit inchoa-
ri. ut ff de diuer.& tempo. præ l. in uſuca
pione in prin. Quandoque odium, ut in
præſcriptione 30 an. & tunc oportet an-
num impleri. ut. ff. de actioni & ob. l. in
omnibus: Quandoque utrunque eſt in
cauſa fauor & odium, & tunc computatur
tempus de momẽto ad momẽtum. ut ff.
de mino. l 3. § minorem. In præficiendo
perſonatum uel eccleſiæ parochiali re-
quiritur ætas 25. annorum. ut in d. c. cum
in cunctis § inferiora & in hoc caſu ſuffi
cit, ſi qs uigeſimũ annũ attigerit. ut ibi di-
cit Sed obijcit, qđ p̄ficiẽdi ſũt decanatui,
præpoſituræ, archypresbyteratui, & eccle
ſijs parochialibus, presbyteri fieri debẽt.
ut inf. eo ti. c.1.& c præterea, uel eſſe deñc
ut 60 di. c. 1. 2. & 3. ſed presbyter eſſe uel
fieri nõ pōt niſi in 31 anno. ut in ſequenti
bus apparebit ergo &c. Ad quod reſpon-
deo, ꝙ in his, de quibus ꝓximè dictũ eſt,
tẽpus ſacerdotij arctatũ eſt per d. ca. cũ in
cunctis. & ad huiuſmodi perſonatus aſ-
ſumpti in 25. an. poſſunt, & ad ſacerdo-

tium

tium promoueri, quam illis perſonatib.
& regiminibus eccleſiarum parrochialiũ
onus ſacerdotij ſit annexum. Hic circa
ætates præficiendorum, & circa ætates
ordinandorum diſtingue, quia aut quis
ab infantia traditur militiæ clericali: aut
eſt grandæuus, qui poſtulat ordinari. In
primo caſu à 7. an. ũſque ad 12 poteſt re-
cipere omnes minores, vſque ad accoli-
tatum; poſt. 12. an. quandocunque reci-
piet accolitatum in 20. an. uel in 21. reci-
piet ſubdiaconatum. ut 26 an. diaconatũ.
in 31. presbyteratum ut 77. diſt. c. in ſingu
lis c. quicunque. & ca ſeq quamuis hodie
in quibuſdā temp⁹ ſacerdotij ſit arctatũ,
ut ſuperius dictũ eſt. In ſecundo caſu, ſci-
licet cum grandæuus poſtulat ordinari,
poteſt recipere ordines hoc modo. In
primis duobus annis poſtquam clericus
fuerit, recipiet omnes minores, in reli-
quis quinque, omnes maiores. ut 77. dſt.
c. quicunque, diſpenſatiue tamen propter
neceſſitatem eccleſiæ poſſet laicus gran-
dæuus recipere omnes ordines infra an-
num, & dimidium; monachus uerò p an-
num ut 77. di. c. monachus Sed quamuis
hęc temporaliter ſint ſtatuta: Epiſcopi ta
men noſtri temporis in clericorum multi
tudine gloriantes, pueros ad ſacros ordi-
nes promouent, his interſtitijs non ſerua
tis. ut ſup. de tēp. or. c. uel non eſt compos,
facit hoc nimia epiſcoporum remiſſio, q
pompā multitudinis quærunt, & putant
ex hac turba aliquid ſibi dignitatis acqui
ri, aut quibus aliud præſtare non poſſunt,
ordines largiuntur, quod tamen oportet
diſtricti ſemper eſſe iudicij; rarum eſt. n.
omne quòd magnũ eſt, ut 59. diſt. c. ſi offi-
2 cia ad fi. † Et eſt ſciendum, quòd pp defe
ctum ætatis repellitur quis ab ordinatio
ne. vt 77. diſt. c. in veteri, & ab electione. ut
ſup. de electi. c. cum in cunctis. Hos om-
nes ordines conferre debet epiſcopus de
conſilio ſuorum clericorum vt 24. diſ. c.
epiſcopus. Maiores conferre debet in ec-
cleſia epiſcopali. ar. 77. diſt. c. 1. Minores
in qualibet eccleſia ſui epiſcopatus. ar.
3 75. diſt. c. quando. † Epiſcopi autem con-
ſecrantur ubi Metropolitanus elegerit. ut
51. diſt. c. vlt. in fin Metropolitani, Prima
tes, & Patriarchę i ſuis eccleſijs, ut no. ſup.
de tem. or. in fin. quod intelligo, niſi neceſ
ſitas aliud exigat, ar. 63. diſt. ca quanto 23.
diſt c. in nomine domini. Papa conſecra-
tur ab epiſcopo Hoſtienſi, qui in hoc ui-
cem Metropol. obtinet, & in ſua eccleſia,
ſi hoc fieri poteſt, alioquin in quacunque
& extra urbem. vt 23. diſt. d. c. in nomine
5 domini. De forma † ordinandi ſeu conſe
crandi epiſcopos legitur 23. diſt. c. epiſco
pus 65. diſt. c. 1. & infra de ſacra unc. c cũ
veniſſent. De forma ordinandi alios cleri
cos legitur 24 diſt. c. presbyter, cum reli-
quis c. vſque ad c. pſalmiſta. Et eſt ſcien-
dum, quòd ſi contra formam eccleſiæ or
dinetur, nihil agitur. argu. 12. q 2. ca. ſine
exceptione 30. quæ. 5. c. aliter de conſe. di.
2. c. reuera 68. di. c. cor epiſcopi. quod in-
telligo cum committit aliquid, quod eſt
de ſubſtantia arg. inf. de ſtatu. monac. ca.
cum ad monaſterium in fi. inf. de conditi.
appo. c. ulti. 32. q. 2. c. ſolet quæri, ſubſtan
tialia enim mutari nõ poſsũt, inſt. de hęre
di. quæ ab inteſta. defe. §. minus. ff. de cap.
dimi. l. eas obligationes, Si ergo unum de
ſubſtantialibus omittatur, nõ ualet quod
agitur. arg. 38. diſt. c. quæ ipſis; & idem di-
co ſi diuiduatur, ſi vnus epiſcopus manũ
imponat, & alius epiſcopus, vel ſimplex
presbyter benedictionē infundat. ut 23.
diſt. c. quorundam. Nam ſacramenta ec-
cleſiaſtica unitatis ſunt, & diuidi non de-
bent ut de con. diſt. 2. ca quia paſſus. 24 q.
1. c. quia loquitur. Sed ijs obſtare uidetur
quod in eodem, c. quorundam, dicitur gra-
dum ſacerdotij, vel leuitici ordinis, quem
peruersè adepti ſunt, amittant, factum re
ſpiciunt & non ius; & quatenus de facto
adepti ſunt, eatenus de facto amittant,
5 Quæ † autem ſint de ſubſtantia ordinum
dubitatur, credimus tamen librum, qui
ponitur ſuper ceruicem cõſecrādi. ut 23.
diſt epiſcopus, fore de ſubſtantia. Item
numerum conſecrātium nā Metropolita
nus cum duobus epiſcopis ad minus con
ſecrabit. ut ſup. de tēp. or. c. nec epiſcopi.
inf. de ſacra. unc. c. 1. i prin. uel tres epiſco
pi ut 64. di. c. cõprouinciales c. di. 66. por-
ro. Item quod unus ordinationem totam
perficiat. nā ſi vnus partem ordinationis
faciat, & alius aliá partem, nihil agitur,
ſicut & ſi unus baptizādum immergat, &
alter

alter proferat uerba, uel ſi unus proferat
partem illorum uerborũ. Ego te bapti zo
&c. & alius aliã partem; ſicut & etiam ni-
hil agitur, cum uerba canonis diuidũtur:
non ſic in his, quæ canonem miſſæ præ-
cedunt, uel ſequuntur, quæ diuidi poſ-
ſunt, & per plures expleri. ut 7. q. 1. c. ni-
hil. Sed quid ſi duo epiſcopi ſimul ordi-
nent, ita ut uterque manum imponat,
uterque omnia uerba proferat? puto or-
dinem eundem cõferri ſimul, & ab utro-
que. Et codē modo dico cõferri baptiſmũ
cum duo ſimul immergunt, & ſimul ꝓfe-
runt uerba; Sic dico eandem ſententiam
ſimul & à pluribus ferri, cum plures iudi
ces uel arbitri ſimul pronunciant ut. ff. de
arbi. l. Item ſi unus. §. Item ſi plures. Vn-
ctionem autem non putamus eſſe de ſub-
ſtãtia, & iõ omiſſa ſuppletur ut inf. de ſac.
unc. c. 1. in prin. Item impoſitionem ma
nus; uel ſi quis pro chriſmate; oleo fuerit
delinitus. inf. de ſac. nõ ite. c. 1. Quidā tñ
dixerunt ꝙ in ordinatione neceſſaria nõ
eſt manus impoſitio cum tactu corporali
ſed ſufficit ſola manus extēſio, arg. ad hoc
. ff. de acqui. poſ. l. quod meo, ſed hoc non
placet. ut inf. de ſacra. nõ iterā. c. ult. Item
tempus ordinationis, & ætas ordinandi,
non ſunt de ſubſtãtia. ut not. ſup. de tēpo.
or. §. 1. in fi. Itē ꝙ qs ordinetur a ſuo epi
ſcopo, nõ eſt de ſubſtantia. 9 q. 2 c. Lugdu
nen. ꝙ à latino, non à græco, ordinetur la
tinus. ut ſup. de tēpo. ord. c. cum ſecũdu. &
c. quod tranſlationem. Item quòd quis ad
ſingulos ordines & per debitas interſti-
cias temporum ordinetur. ut ſup. de tēpo.
ord. c. literas. Item dubitatur an ieiunium
ordinãtis & ordinandi ſit de ſubſtãtia? ui-
detur ꝙ ſic. ut 75. diſt. c. quod à patribus.
& idem uidetur in alijs ſacramentis, ut
non conferantur a nõ ieiunantibus uel a
pranſis vt 67 diſt. c. reliqui. de conſe. diſt.
2. c liquido. & di. 4. c. ut ieiunij. & c. ut epi
ſcopi. & maximè in ordine hoc dicendum
uidetur, quòd Pau. & Barnabas apoſtoli
ieiuni manus imponebant. ut 75. diſt. c. ꝙ
die dominico, quod ob reuerentiam ſa-
cramentorum eſt inductum. Hugo. tñ di-
xit ꝙ pranſus confert ordinem, & prãſus
recipit, & idem dicit in quolibet alio ſa-
cramento, excepto ſacramento Eucari-
ſtiæ. quod non credit confici, niſi tantum,
modo a ieiunis, ut de con. diſti. 2. c. liqui-
do. Sed Ber. Lauren & Io. dicunt contra-
rium ex eod. c. nā ibi dicitur, poſt cęnam
dominus diſcipulis corpus & ſanguinem
ſuum tradidit, quamuis ibidem ſtatuatur
ne pranſus conferat, aut pranſus accipiat
6 Item quid de miſſa, † nunquid eſt de ſub-
ſtantia ordinum? Reſponſio dubitatur,
& ideo in hoc, & in alijs, que in ordina-
tionibus obſeruari mandãtur, nec cõſtat
an ſint de ſubſtantia, uel de ſolennitati-
bus, nec p aliqua iura inuenitur ꝙ omiſſa
ſuppleri debeant, credendũ eſt his omiſ-
ſis ordinem non fieri, & ideo iterandum,
nec tunc intelligitur iterari, quia non in-
telligitur iteratum quod ambigitur eſſe
factũ ut. inf. de presbyt. nõ bap. c. ueniens.
uerſu fi. 66. diſt 2. ca. presbyteri: de conſ.
diſt. 1. c. ſolennitates. Sed quæritur de
7 illo, † qui prætermiſſo aliquo ordine, nõ
tñ ſacerdotali, promouetur in epiſcopũ,
an ordinans alios, cõferat ordines? & eſt
dicendum ꝙ ſic, dummodo non conferat
illum ordinem, quem non habet, quia
tunc nihil ageret. ut 1. q. 1. c. gratia & . j. q.
7. c. Daybertum. De eo autem, qui nul-
los ordines habens celebrat, dicemus in-
fra de presbyt. non ord. mini. Quid de
8 muliere, † nunquid ſi ordinetur, recepit
caracterem? Reſpondeo non, impedien-
te ſexu & conſtitutione eccleſiæ, nam mu
lieres quamuis doctę, ſanctę, ac religioſę,
& etiam abbatiſſæ nec prædicare, nec be-
nedicere nec excommunicare, nec abſol-
uere, nec pœnitentias dare, nec iudicare,
nec officium aliquorum ordinum poſsũt
exercere. ut 23. diſ. c mulier & c. ſacratas
33. q. 5. c. mulierem infra de ſent. excõ. c
de monialibus quamuis abbatiſſis obe-
dientia & reuerentia debeatur, & ipſarũ
ſalubria monita & mandata debeãt obſer
9 uari. ut inf. de ma & obe. c. delicta. † Nā li
cèt beatiſſima uirgo dignior & excellen-
tior fuit omnibus Apoſtolis, non tamen
illi, ſed iſtis dominus claues regni cœlo-
rum commiſit. ut inf. de pęn. & re. c. noua.
Nec præmiſſis obſtat quod legitur. 27. q.
j. c. diaconiſſam. & c. ſi quis rapuerit, iura
enim illa loquuntur de diaconiſſis, non
quæ ordinem diaconalem habeant, ſed

quæ inter alias moniales prærogatiuam
aliquam obtineant, fortè circa homelias
in matutinis legendas. Item non obſtat.
32.diſt.c. presbyter, ibi enim appellatur
presbytera quia presbyteralis; non quòd
eſſet ordinata, ſed ordinati ſocia: unde in
ſequenti canone appellantur tales fęmi-
næ, ſeniores uniuerę, uel matricuriæ. i.
matronæ, curam habentes eccleſiæ. ſicut
dicuntur matresfamilias. Sed quæritur
10 † an prælatus poſſit cogere clericos in-
uitos ad ordines recipiendos? & certè qui
dam canones dicunt, non debere aliquẽ
inuitum cogi, ut 24.diſt.c.1.& 2.&.c ubi.
quidam uerò dicunt contrariũ ut 74 diſt.
c. ſi qui clerici. &. c. placuit. Item circa
modum cogendi etiam iura uariare uidẽ
tur; alicubi enim dicitur aliquem cogen-
dum per ſubtractionem beneficij, uel di-
gnitatis ut 74 diſt c.epiſcopũ; alicubi ue-
rò dicitur, quòd minores maioribus in
ordinibus præferantur, ut ſic maiores in
dignitatibus & priores in tempore uiden-
tes, minores & poſteriores ad ordines ma
iores promotos, honorem quem refuge-
rant appetere cogãtur & quæſtum. ut 74.
diſt.c.conſuluit. Prima diſcordia canonũ
ſic conſueuit ad concordiam reuocari, ut
iura illa, quæ dicunt inuitum non com-
pelli, loquantur in abſoluta coactione;
alia uerò, quæ dicunt inuitum fore cogẽ-
dum, loquantur in coactione conditiona
li. Secunda diſcordia circa modum cogẽ
di ſic ſedatur; ut canon ille, qui dicit ali-
quem cogendum per ſubtractionem di-
gnitatis, locum habeat cum neceſſitas exi
git aliquem ordinari: Alius uerò canon,
qui dicit ſic inuitos cogi debere, ſcilicet
ut minores maioribus in ordinibus præ-
ferantur, intelligatur cum utilitas exi-
git aliquem ordinari; ſed hæc ſolutio im
pugnatur per decre. quę loquitur in utro-
que caſu ſcilicet neceſſitatis uel utilita-
tis alternatiuè, & tamen in utroque caſu
inuitum cogi debere per ſubtractionem
loci & beneficij ut inf. eo. tit. c. quęris: Ad
quod dic, diuerſas inueniri circa hoc pę-
nas in iure, erit aũt in arbitrio prælati per
quem modum, & per quam pęnam cõp.l
lat, ita tamen ut una a principio ſit con-
tentus, ad alteram nihilominus proceſſu-
rus, ſi hoc meruerit proteruitas contuma
cis. ut infra, ut lite nõ cõteſt. c. qm̃ frequẽ-
ter. Vel diſtingue pleniùs cum Raymun-
do, quia aliquando uult epiſcopos coge-
re clericum ad recipiendum ordinẽ anne
xum beneficio, uel dignitati quam habet:
aliquando ad recipiendum alium. In pri-
mo caſu uidelicet cũ electum in archidia
conatũ uult cogere ut fiat Diaconus; ele-
ctũ in Decanũ, Archispresbyterũ, uel Præ-
poſitũ, uel Abbatẽ, ut fiat presbyter, põt p
ſubtractionẽ illius dignitatis uel benefi-
cij, & appellatiõe remota ut 60 di.c.inno
uamus. ſuprà de elec. c. cũ in cũctis. inf. eo.
tit. c. 1. in fi. Fallit tamen hoc in uno ca-
ſu, ſcilicet cùm ſine culpa ſua poſt electio
nem & confirmationem, ſed ante ordinẽ
incidit in irregularitatem ar. ad hoc in d.
c. cum in cunctis de elect. in uerbo illo, ſi
canones non obſiſtãt. Quidam tamen nõ
admittunt hunc caſum p decre. inf. eo ca.
1. in fi. Sed illa intelligitur, cũ ſua culpa
cõtraxit irregularitatẽ, & ſic non obſtant
iura quæ illi contraria aſſignantur. infra
de cle. ægro. c. 1. ff. de ſta. ho. l. qui furẽ. ff.
de poſtu. l. 1. §. caſum 60. diſt. c. præcepta.
In ſecundo caſu, cum uult aliquem com-
pellere ad recipiendum ordinem non an-
nexum beneficio uel dignitati, ſubdiſtin
gue; quia aut neceſſitas uel utilitas eccle-
ſiæ exigit aliquos promoueri ad ordinẽ
illum; aut non. In primo caſu iterũ ſubdi
ſtingue; quia aut ille clericus excuſat ſe
ratione criminis quod ſe commiſiſſe pro
ponit, aut ratione alterius impedimen-
ti quod ſe dicit incurriſſe, aut ſola uolun-
tate. Si ſe excuſat ratione criminis, debet
epiſcopus promouere inferiores idoneos
ad ordinem, & ipſum contradicentem re
mouere à beneficio quod obtinet in illa
eccleſia, niſi aliter ſit ualde utilis uel ne-
ceſſarius illi eccleſiæ. ut inf. eo. tit. c. quæ-
ris, & ſic põt intelligi illud c. cõſuluit 64.
diſt. Si uero excuſet ſe ratione alterius
impedimenti, puta, propter infirmitatẽ,
uel aliud impedimentum tẽporale, uel
perpetuũ, nõ proueniẽs ex delicto ſuo. nõ
eſt cogendus, & ſi cogeretur, eſſet eius
appellatio admittenda: ſicut dicitur in tu
tore cuius legitima excuſatio non admit
titur. ut. ff. quando app. ſit. l. 1. §. ſi quis tu-

tor. Si autem ſola uoluntate clericus ſe
excuſet, nullam aliã cauſam prætendens.
niſi quia non uult, debet compelli app.
remota per ſubſtractionem efficii & be-
neficii. ut 74. diſt. cap. 3. & 4. & infra eod.
tit. c. quæris: & ubi non exigit utilitas uel
neceſſitas eccleſiæ, non debet eos coge-
re inuitos; & ſi faciat, eſt puniẽdus. ut 74.
diſt. cap. 1. & 2. & cap. ubi; dicitur aũt exi-
gere utilitas eccleſię, quando eccleſia in
diget aliquibus miniſtris, & non ſunt in
eccleſia alij idonei præter iſtũ, quem epi-
ſcopus uult compellere: neceſſitas autem
exigit, quando eccleſia indiget miniſtro,
& nullus alius eſt idoneus in eccleſia præ-
ter iſtum, quem epiſcopus uult compelle
11 re. Circa † hanc diſtinctionem quæri-
tur utrum recipiat caracterẽ qui coactus
ordinatur. Ad hoc dicas quod ſic, ſi coa-
ctio eſt cõditionalis ar. 74. diſt. c. ubi iſta.
45. diſt. c. de iudæis. 1. q. 1. c. quod qdã. Nã
in tali caſu eſt ibi uoluntas ordinati ſal-
tem indirecta ut 15 q 1. c. merito. Sed ſi
fuerit abſoluta coactio, tunc nec caracter
infigitur, ſicut nec in tali caſu confertur
baptiſmus, ut infra de bap. & eius effectu.
c. maiores. arg. l. diſt. c. presbyteros. infra
de his quę ui: metus ue cauſa fiũt c. ſacris.
Sed nunquid continere tenetur is, qui cõ
ditionali coactione eſt ordinatus? uide-
tur ꝙ ſic, ne alias uideatur ordo contem-
ni. ar. 45. diſti. c. de iudæis. in fi. quia coa-
cta uoluntas; eſt uolũtas. ut 15. q. 1. c. me
ritò, & hæc maxime ſecundum illos, qui
dicunt uotum continentię fore annexum
ſacro ordini. ar. 28. diſt. c. diaconi 84. diſt.
c. cum in præterito. Ad hoc dicunt qui
dam ꝙ talis continere tenetur, nam licet
non debuerit cogi ad ordinem ſuſcipien
dum, ſuſceptum tamen etiam per coa-
ctionẽ ſeruare tenetur per. d. c. de iudæis.
Io. dicit non teneri, ſi metus uel coactio
fuit talis, quæ poſſet cadere in conſtan-
tem uirum, alias ſic. ut infra quod met.
cauſa c. j. & c. cum dilectus filius, Itẽ quia
integritas corporis res uoti eſt. non præ-
cepti, ſuaderi poteſt, imperari non po-
teſt. ut 32. q 1. c. integritas, & continen-
tia non debetur, niſi uoluntaria. ut diſt,
31. c. ante triennium 20. q. 3, præſes. Pone
ergo, quod non tenetur continere, quia
talis metus interuenit, qui poteſt cadere
in conſtantem uirum, nunquid vtetur
priuilegio clericali? Videtur quòd ſic, ſi
uelit uiuere clericaliter, arg. 32. ſi qui ue-
ro ſunt clerici. quod credo uerum, niſi
penitus tranſiret ad contrarium actum.
vt 84. c. quiſquis. Vel aliter dicas, quòd ſi
prius habeat uxorem legitimam, poterit
illa uti ſine peccato, & ſecundum hoc ſol
ue præcedentem quęſtionem: Si tamen ip
ſa vellet continere, & ipſe nollet, non
haberet priuilegium; alias ſi ipſa nollet,
& ipſe uellet quantum in ſe eſſet, nã tunc
haberet priuilegium ſi viueret clericali-
ter, vt dictum eſt arg. 27. q. 2 c. multorum.
Si verò ante non habebat vxorem legiti-
mam, tenetur præciſsè continere. argu. il-
12 lius. ca. de iudæis. Quid ſi † clericus uult
promoueri, & petit ordinari, prælatus au
tem non vult, quia forte nouit eum ſecre
to impeditum, ratione criminis non
enormis? Reſpondeo, ſi eſt clericus ſecu-
laris, monebit eum ut deſiſtat à tali pro-
poſito. Sed ſi monitus nihilominus in-
ſtat, prohiberi non poteſt, vel impediri. ut
ſup. de tempor. ordin. cap. ulti. non enor-
mis ideo dixi; quia quod operatur crimẽ
mediocre manifeſtum, hoc operatur cri-
men enorme occultum, vt probat. ſup. de
tempor ord. c. ulti. & notaui. eo. tit §. cir-
ca, & idem intelligo, cum prælatus nouit
clericum impeditũ, vel irregularẽ ex de-
fectu, puta, propter bigamiam, uel defe-
ctum natalium; quia tunc nec ordinabit;
nec faciet ordinari. Sed opponitur de cor
pore Chriſti, quod maius eſt omnibus
ſacramentis, vt de conſe. diſt 2. c nihil; &
tamen diſpenſator non prohibebat pin-
gues terræ, id eſt, peccatores menſam do-
mini manducare, ſed exatorem timere
moneat, vt de conſe. diſtinctio 2. cap non
prohibeat, & dominus Iudæ bucellam
tradidit, vt de conſe. diſtin. 2. c. ſancta, & c.
ſicut Iudas, ſcilicet, die Iouis ſancta cum
præcedenti die proditionem feciſſet, ut
de conſe. diſt 2. cap. l. quidò. Ad primum
reſpondeo, illud locum habet in corpo-
re Chriſti, ad quod ſuſcipiendum ſola
contritio facit habilem. ut de conſec. di-
ſti. prima c. quotidie, ſecus in ordine, ad
quem nec peracta pœnitentia dignum

facit ſi de crimine enormi agatur , vt in
prædicto.§. Circa notaui. Ad ſecundum
ſic. Hoc fecit dominus qui ſuperior eſt
omni iure , cui dici non poteſt cur ita fa-
cis? quod tamen ideo fecit, vt nos inſti-
tueret , occultos peccatores per toleran-
tiā ſubſtinere vt 2.q.1.c.vnus.in fi. Vel po
teſt ad vtrunque ſimul reſponderi , vt di-
cā aliud ī ſacramētis neceſſitatis, & aliud
in ſacramentis dignitatis.1.q.1.c.remiſſio
nem.§ ſed notādū, ſi ergo decretalis illa .
ex tenore literarū loquitur in clerico ſe-
culari cuius peccatum non enorme occul
tum eſt,notum tamen prælato:vel loqui-
tur in clerico , qui petit ordinem ratione
beneficij vel dignitatis, cui eſt ordo anne
xus;ſecus ſi ius petēdi non habeat. ut eo.
tit.c.de tempo.ord.c.ad aures : vel dic, ꝙ
illa loquitur in regulari , qui contra uo-
luntatem ſui prælati forte ſcientis aliqua
ſecreta commiſſa ipſius promoueri non
debet;regulares enim fortius ſunt aſtricti
ſuis prælatis,quàm ſeculares.ut 12. quæ.
1.c.nō dicatis.Item pone quòd epiſcopus
vult aliquem compellere ad recipiendū
ordinem , & hoc facit propter odium , &
nihilominus hoc exigit utilitas eccleſiæ
illum ordinari , nunquid tenetur iſte re-
cipere ordinem? videtur quòd non , quia
epiſcopus non poteſt ſibi taliter præcipe
re,ſcilicet propter odiū uel aliā cauſam
inhoneſtam;& ſi compelleret illum, uide
tur quòd deberet deponi , licèt utile eſſet
illum ordinari.ar.45.diſt.c.1 & c.Epiſco-
pū.inf.eo.ti.c.tuam.Credo tamen contra-
rium,quia licèt epiſcopus ſic peccet præ-
cipiendo,iſte tamen debet parere ex quo
non eſt malum quod præcipitur, imo iu-
ſtum & vtile eccleſiæ 11 q 3.c quid ergo
23.q.1.c.quid culpatur,in fin.33.q.5. ca.
13 manifeſtum.In ſumma nota † quòd ordi
nati ab epiſcopo alieno ſine licentia pro-
prij epiſcopi non recipiūt ordinis execu
tionē,ut ſup.de tempo.ord.c. quòd trāſla
tionem; qui autem extra tempora debita
ſe faciunt ordinari,dēnt deponi.ut ſup.de
tempo.ordi c.ſanè, poteſt tamē proprius
epiſcopus cū talibus diſpēſare, ut ſup. de
tempo.ord.ca.conſultationem. De quali-
tate præficiendorum non amplius hic
proſequor,quia de ea tractaui.ſup.de tem
ordi. ubi proſecutus ſum regulas apoſto-
14 licas.† In ſumma tamen notabis, quòd
cura uel regimen eccleſiæ parrochialis
minori 25.annis committi non poteſt. ut
ſup.de elect.c. cum in cunctis.§. inferio-
ra.Nec obſtat infra eo.ti.c.indecorū Nam
licèt prohibeatur committi regimen ec-
cleſiæ parrochialis infra 14 annū, nō ſe-
quitur quòd in 15.nō poſſet cōmitti, uel
ante 25.niſi morū probitas ſuppleret de-
fectum ętatis:vt 77.diſt.c.ult.C.de proxi.
ſacro.ſcinio.libr. 12.l. 1.& l. vnicuique;
uel in illo. ca. cum in cunctis. oſtenditur
quid de iure cōmuni debeat,in illo. c. in-
decorum.à quo anno epiſc. poſſit diſpen-
15 ſare. Item plures † eccleſias clericus ha
bere non debet.vt 21.q.j.c.j.& 2. niſi in
quinque caſibus.Primus propter unionē,
ut 10.q.3.c.unio infra de reli.do.ca. quia.
Secundus propter raritatem clericorum,
ut 21.q.j.c cleri. in fi. Tertius cum eccle-
ſia eſt annexa præbēdæ uel dignitati,ut īf.
de præben.c.Extirpandæ. Quartus ſi quis
unam habet intitulatā & aliam commen
datam.vt 21.q.1.c.qui plures.Quintus cū
vna dependent ex altera inf.eo.ti.c. Eam
te.Dicitur autem una eccleſia depende-
re ex altera ſicut loquitur decr.de rel. do.
in c.quia ſicut,& duæ arbores vniuntur,ſi
iuncturam habeant ſupra terram. ut ff.
arb.fur.ce.l.ſi gemina arbor. & ſic ſi una
eccleſia ſubſit alteri , licet prælato utri-
que pęeſſe; ita tamen ut in maiori reſideat
& in minori ſeruiat per vicariū, ut inf.de
præben.c.Extirpandæ. Item ſi maior ec-
cleſia conſtruat aliquam minorem in ꝓ-
prio fundo , nihil impedit eundem præ-
eſſe utrique,ſcilicet maiori & minori. nā
& epiſcopi diſpenſatione vnus prælatus
diuerſis eccleſijs præeſſe poteſt, ut 70.di-
ſtinctione c.ſanctorum. Item nota, quòd
qui reputatur dignus ad unum ordinē uel
honorem , non debet ad alium reputari
indignus,ut inf.eo.ti.c Accipimus 74.di.
c.geſta.1.q.1.c.Chriſtus.arg. ad illud inf.
de accuſ c.nulli.inf.de ſent.excom.c. in p̄
ſentia.ff.de libera.cauſa.l.qui ſciens. ff.ad
legē Iul.de adulterijs.l. ſi uxor.in fi. ff.ſol.
matr. l. uiro atque uxore. Sed arg. contra
ff.de ſuſpect.tut.l.3.§ quæri pōt 12. diſti.
c.nos c.conſuetudinem 15.q.vltima c.1. &
c.Si quis

c.Si quis presbyter 34 diſ.c. locorum & l.
diſt.ca.quicunque. circa hoc ſic puto fore
dicendum, quòd ſi ordinator illum , quē
ad unum ſacrum ordinem ordinauit, per
ſe examinauit,ab illo repellere non pōt ,
niſi forte poſtquam promotus fuerit, red
diderit ſe indignum ut in d.c.accepimus;
ſecus autem ſi per alium examinauit,fre-
quentius enim Archidiaconus examina-
uit ordinandos.vt no.ſup.de tempo.ordi.
§.Nunc videamus.

SVMMARIVM.

1 *Vnctio quid ſit, qui & a quo inunguntur.et nume.2.*

2 *Vnguntur manus ſacerdotis chriſmate cum ordinatur.*

3 *Chriſtianus quilibet bis ungitur ante baptiſmum.*

4 *Vnctiones ſacræ quid ſignificent, & quid operentur & nu.5.remiſſiuè.*

De Sacra Vnctione. Rub.

DICTVM eſt ſupra de ordinandis ,
& de præficiendis;ſed quia aliqui ex
ordinandis,& aliqui ex his qui præficien
di ſunt dignitatibus,inunguntur, ideo ſu-
bijcitur hic rubrica de ſacra vnctione.Vi
deamus igitur. Quid ſit vnctio , Qui & a
quo inunguntur: Quid ſignificent unctio
nes.Item quid operentur.Et eſt ſciendum
1 † quòd duplex eſt vnctio,exterior, & in
terior . Per exteriorem viſibiliter cor-
pus inungitur. Per interiorem inuiſibili
ter cor inungitur Exterior ſignat interio
rem. Interior autem eſt ſignificatum ex-
terioris & ſignum inuiſibilis gratiæ , quā
vnctio viſibilis agit , & auget ſi dignè ſu-
matur.ut in hoc titu.in 1.reſpon. Eſt au-
tem vnctio,quod ipſum uerbum ſonat ut
ff.iudi.ſol.l.iudicatum. Chriſmate,quod
ex oleo & balſamo conficitur , caput
& manus epiſcopi conſecrantur . Quid
2 † autem ſignificet oleum , quid balſa-
mum , quid unctio capitis , quid ma-
nuum , in litera explanantur. Vngitur
princeps,nam in veteri teſtamento unge
bantur reges.ut 70.diſt.c.1.Sed tunc unge
bantur in capite, ſed vnctio capitis,
in brachium eſt tanſlata , vnde hodie
principes inunguntur in brachio, hume
ro uel armo.Quid autem hæc ſignificent,
in litera continetur.Et eſt ſciēdum , quòd
princeps oleo delinitur ut hic.§ Vnde,ad
fi. Vnguntur manus ſacerdotis chriſmate
cum ordinatur,vnde oratio illa , Conſe-
crare & ſanctificare digneris domine ma
nus iſtas per iſtam vnctionem & per no-
ſtram benedictionem, communis eſt &
epiſcopis & presbyteris.ut hic,& 16 q.1.
c.generaliter.§ hoc idem, circa fi. Inun-
guntur & reges , ut infra eo §.quia uero
3 in prin.† Inungitur quilibet chriſtianus
bis ante baptiſmum,ſcilicet oleo benedi
cto primum in pectore,deinde inter ſca-
pulas ; & bis poſt baptiſmum, ſcilicet,
chriſmate ſancto , primum in uertice ,
deinde in fronte. Chriſmate autem ſigna-
re,munus epiſcopale eſt,ut 95.diſt.c.per-
uenit.& c.presbyteros.de conſe.diſt.5. ca.
omnes c.de his c.manus. & c. nouiſſimè:
& 68.di.c.quamuis ſup.de conſue.c.quan
4 to . Quid † autem ſignificent iſtæ un-
ctiones ante baptiſmum,& quid illæ quæ
fiunt poſt baptiſmū,dicitur hic , & de cō.
diſt.5 c.ſpiritus ſanctus.Vngitur eccleſia,
cum dedicatur, altare , cum conſecra-
tur,calix autem,cum benedicitur. ut inf.
eod.§.vngitur : & hæc conſecratio eccle-
ſiæ,uel altaris fieri habet cū miſſā & alijs
ſolemnitatibus , quæ leguntur de conſec.
diſt.1.c.1.& 2. Sed quod dixi ſupra, par-
uulos bis ungi ante baptiſmū , & bis poſt
baptiſmum , ſed ante baptiſmum oleo ,
poſt baptiſmum chriſmate, recipit con-
trarium ex eo ꝙ legitur.11.diſti. c. eccle-
ſiaſticarum,quod c.duobus modis obſta-
re uidetur. Primo , quia dicit quod ter
inungitur puer . Sed dico quod ter inun-
gūtur quos baptizamus, vnde ter inungi-
mus uſque ad baptiſmum,ſemel in ſcapu
lis,iterum in pectore; & hoc oleo ſancto,
tertiò in uertice, & tunc chriſmate & tem
pore baptiſmi,quarta autē unctio fit poſt
baptiſmum in frōte, & illa fit chriſmate.
Secundò uidetur obſtare in eo quòd dicit,
ter inungimus oleo;cum duæ tantum pri
mæ vnctiones fieri habeant oleo , tertiò
uero chriſmate, ut dictum eſt. dico illud
uerbum,

verbum, oleo, quo ad duas primas vnctio
nes, ſignificare proprie: quo ad tertiã vn-
ctionem, quę fit in vertice, improprie: Nã
ponitur oleum pro chriſmate, ſicut econ
uerſo chriſma ponitur pro oleo. ut 95. diſ.
c. illud. Vnctio igitur Principum, Patriar-
charum, Primatum, Archiepiſcoporum
ſpectat ad ſummum Pontificem; Epiſco-
porum ad Metropolitanos; ſacerdotum,
eccleſiæ, altaris, & calicis, ac paruulorum
conſignatio poſt baptiſmum, reſpicit ad
Epiſcopos. Vnctio uero paruulorum ante
baptiſmum ſpectat ad ſimplices ſacerdo
5 tes. Quid autem † iſtæ unctiones ſignifi-
cent, & quid operentur. ſatis hic in litera
declaratur.

SVMARIVM.

1 *Sacramentum quid ſit, quid ſignum, ſacrificium, & miſterium.*
2 *Sacramentorum quot: ſpecies ſint.*
3 *Sacramentorum effectus quis ſit.*
4 *Sacramentorum quæ ſunt reiterabilia, & quæ non.*
5 *Sacramenta quare inſtituta fuere.*
6 *Baptiſmũ reiterans qua pœna puniri debeat.*

De Sacramentis Non Iterandis. Rub.

DICTVM eſt ſupra de ſacramento
vnctionis: ſed quia quædam ſacra-
menta iterari non debent, nam per itera-
tionem iniuria fit ſacramentis, quaſi pri
mo collata & in forma eccleſiæ nihil ua-
leant. ut de conſ. diſt. 4. c. oſtenditur. 1. q. 1.
c. quod quidam, ideo ſubijcitur hic rubri
ca. de ſacra. non ite. Videndum eſt igitur.
Quid ſit ſacramentum: Quid ſignũ: Quid
ſacrificium. & Quid miſterium. Secundò,
quot ſint ſpecies ſacramentorum. Ter-
tio, quis ſit eorum effectus. Quarto, quæ ſa
cramenta poſſunt iterari & quæ nõ. Quin
to, quare ſacramenta fuerint inſtituta.
1 Quid † autem ſint, ſacramentum, ſi-
gnum, ſacrificium, & miſterium, proba-
tur 1. q. 1. c. multi de cõſ. diſ. 2. c. ſacrificiũ.
& c. ſignum. Species ſacramentorum ſunt
2 duæ † quędam ſacramẽta ſunt generalia,
& neceſſaria, quædam ſpecialia, & uolun
taria. Generalia & neceſſaria ſunt, quę oẽs
contingunt, & omnibus conueniunt, & ſi-
ne quibus uix aut nũquã ſaluus quis eſſe
poteſt. Et ſunt quinque, Baptiſmus, Cõfir-
matio, Euchariſtia, Pœnitentia, & Extre-
ma unctio. Probantur hæc de cõſ. diſ. 4. c.
nulla præter baptiſmũ. de conſ. diſt. 5. c. j.
& 2. de conſ. diſt. 2. c. & ſi non frequentius.
inf. de pœ. & re. c. omnis utriuſq;. de pœn.
diſt. 1. c. nõ poteſt quis. 95. diſt. c. presbyte
ros. §. ſed iſtud, Primũ eſt introeuntiũ ut
baptiſ. unde ianua dicitur oĩum ſacramẽ-
torũ. ut 32 diſt. c. præter hoc. §. verum Se-
cundum pugnantium, unde datur ad ro-
bur. ut de cõſe. di. 5. c. ſpiritus ſanctus. Ter
tium eſt progredientium, unde & uiati-
cum appellatur. ut 26. q. 7. c. qui recedunt.
c. ſi quis de corpore. c. de his uero. de con
ſe. diſt. 2. c. Iteratur. Quartum eſt redeun-
tium, nam redeuntibus datur, vnde & ſe-
cunda tabula poſt naufragium appella-
tur. de pœn. diſt. 1. §. ſecunda. Quintum
exeuntiũ, nam tantum exeuntibus de hac
vita confertur. Sed magis propriè hic di-
citur de baptiſmo, ꝙ ſit neceſſarium quã
de alijs, quia in quibuſdam, ut in pueris,
nunquam eſt ſalus ſine eo, ſed in alijs ſic,
ut de conſe. diſt. 4. c. nulla, in adultis vero
& diſcretis ſæpe eſt ſalus ſine eo, & ſine
alijs, non dico ſpretis, ſed non receptis.
Vel poſſet dici quòd nec adultis eſt ſalus
ſine baptiſmo, uerũ eſt interiore; in adul-
tis uero requiritur baptiſmus interior, in
pueris ſufficit exterior ablutio. Specialia
& uolũtaria ſunt, quæ nõ omnibus, ꝗ ui-
uunt, conueniunt, ſed quibuſdam, cum
quibus & ſine quibus ſalus eſſe poteſt, &
ad quæ nullus compellitur, & eſt ratio,
quia & ſine eis & ſalus eſt; & ſunt duo, ſci
licet ordo & coniugium. Iſtorum ſpecia-
lium & uoluntariorum quædam ſunt ſa-
cramenta dignitatis, & ideo Gratianus ali
bi diſtinguit, ſacramenta quædam neceſſi
tatis quædam dignitatis, ut 1 quæ. 1. cap.
remiſſionem. §. ſed notandum. dicũtur au
tem ſacramenta ordinis in plurali, eo ꝙ
plures ſunt ordines, dignitates autem di-
cuntur, uel quia a dignioribus in eccleſia
cõferuntur, hoc eſt epiſcopis, uel quia ad
ordines non niſi digni admittuntur. i ſi-
ne crimine, ſine infamia, & ſine irregulari
tate

tate, cum ad alia omnes liberius non ad-
mittantur, & eſt ratio quia alia ſacramen
ta recipiunt homines propter ſe tantum;
ſacramẽta uero ordinum recipiuntur nõ
propter ſe ſolum, ſed propter alios ut. 1.
q. 1. c. ſi ꝗ Epi. §. ecce cũ ad hæc ſacramẽta
ordinis & matrimonij nullus cõpellatur
ꝓbatur 74 diſt. c. ubi iſta 30. quæ. 2. c. ubi
non eſt conſenſus. inf. de ſpon. c. Cũ locũ
Fit & alia diuiſio ſacramentorum. Quæ-
dam ſunt in quibus confertur gratia. ut. 1.
q. 1. c. quicquid, ut ſunt ſacramẽta ordinis,
uel neceſſitatis, & quædam ſunt in quibus
gratia non confertur, ut ſunt matrimonia
ſiue cum contrahuntur, & ob hoc in eorũ
contractu pretia interueniunt. ut 32 q. 2.
c. honorantur: & conditiones pecuniarię
ut inf. de condi. appo c. de illis: ſiue cum
cõſumantur. ut 32. q. 2. connubia. effectus
3 † ſacramentorum eſt ut talia ſint accipiẽ
tibus, qualia corde & conſcientia accipiũ
tur. ut 1. q. 1. c. ſi qui epiſcopi. §. ecce: cũ do
minus declarauit. ut de cõſe. di. 2. c. & ſan
cta malis. nam nõ pœnitentibus ſacramẽ
ta dari nõ debent. ut 95. diſt. c. illud, quod
intelligo de peccatis manifeſtis, nam pro
pter occulta, non poſſunt alicui ſacramẽ
ta negari, niſi per amonitionem ſecretam
uel publice in genere factam: ut de conſe
4 diſt. 2. c. non prohibeat. † Horum ergo ſe
ptem ſacramentorum quędam ſunt reite
rabilia, quædam nõ. Tria ſunt quæ. ſecun
dum omnes iterari non poſſunt. ſ. baptiſ-
mus. ordo, & confirmatio. De primis duo
bus probatur. 1. q. 1. c. quod quidam, ĩ prĩ.
Et eſt ratio, quia per reiteratione fit iniu-
ria ſacramentis ut in prin. dixi. & proba-
tur. 1. q. 1. c. ſacramẽta, de tertio uero pro
batur de cõſe. diſ. 5. c. dictum eſt nobis. &
c. homine. Alia uero quatuor reiteran-
tur, ut matrimonium, ut 30 q. 1. c. aperiãt.
& c. ſequentibus. Euchariſtia, ut de con. di
ſtin. 2. c. quotidie. & c. ſi non frequentius.
Pœnitentia non ſolennis, de pœnit. & re c.
omnes utriuſq; ſexus. Nõ ſolennis ideo di
co, quia ſolennis non iteratur, eſt enim ſa
cramentalis. ut. l. diſ. c. in capite, & ideo
non reiterabis. ut. l. diſ. c. quamuis, de pœ.
diſt. 3. c. quamuis: niſi contraria conſue-
tudo alicubi uigeat. u de pœ. diſ. 3. c. nihil
prodeſt. §. ex perſona. Similiter & extre-
ma unctio reiteratur, nã cũ ſit medicina
corporis & animæ, uidetur ꝙ aduenienti
morbo apponi poſſit & debeat medicina,
& hoc ꝓbatur 95. diſti. c. illud: quidam ta
men dicunt, ꝙ nec iſta quatuor reiteran-
tur, nã in ſecũdo coniugio benedictio nõ
repetitur, ut inf. de ſecun. nup. c. uir aũt. Itẽ
nõ eadẽ hoſtia iterũ benedicitur: & idem
in oleo infirmorum. Similiter pœnitẽia,
quæ cũ ſolennitate imponitur, non repe-
titur; mouentur aũt ex eo ꝙ canon dicit
ſimpliciter ſacramentũ nõ iterari, ne per
reiterationem iniuria fiat eis, ut de conſe.
diſt. 4. in c. oſtẽditur. Si quid igitur omiſ-
ſum eſt in ordine, non eſt iterandum, ſed
caute ſupplendũ eſt quod incautè fuit p̃-
termiſſum ut inf. e. tit. c. 1. & ult. 52. diſt. c.
5 ſolicitudo. Reſtat † uidere quare ſacra-
menta fuerũt inſtituta. Satis. n. & ſine eis
poterat dñs ſaluti humani generis ꝓuide
re. Reſpondeo, tribus de cauſis inſtituta
fuerũt, ꝓpter humiliationẽ, eruditionẽ, &
exercitationẽ Humiliationẽ, ut dum ho-
mo rebus ſenſibilibus & inferioribus ſe
reuerenter ſubijcit, ex hac obedientia ma
gis apud Deũ mereamur. Propter erudi-
tionẽ, ut p illud, quod foris in ſpecie uiſi
bili cernitur, ad inuiſibilẽ uirtutẽ ſacra-
mentorum agnoſcendã erudiamus. Pro-
pter exercitationẽ, qa homo ocioſus eſſe
nõ debet; qa ociũ & uoluptas arma ſunt
hoſtis antiqui ad miſeras animas captiuã
das, ut ſup. de renũ. c. niſi cũ pridẽ §. uerũ;
Et alibi, Ocia ſi tollas, periere cupidinis
arcus. Itẽ alibi. Quęritur Aegiſthus, quare
ſit factus adulter. In prõptu cauſa eſt, de
ſidioſus erat. Vnde Hiero. facito aliquid
operis, ut te inueniat dyabolus occupatũ.
ut de cõſe. diſ. 5. c. nunquã. Proponitur ei
utilis & ſalubris exercitatio in ſacramen
tis, per quã uanam & noxiam ocioſitatẽ
6 declinet. In ſumma † notandum eſt quod
pœna iterantis baptiſmũ eſt ultimũ ſup-
pliciũ ſecundum leges. ut C. ne ſanctum
baptiſmum ite. l. 2. Sed ei, qui ſanctitatem
baptiſmi geminet, pœna depoſitionis im
ponit tãquã indigno ſacerdotio ut C. eo.
tit. l. 1. Illi aũt qui ſpõte fuerũt iterũ bapti
zari uel cõditionaliter coacti, ꝓmoueri
non pñt: & idem intelligo ſi ignoranter:
& poſtea cum ſciuerint ratum habeant,
Item

Item ſi ab hęreticis ſcienter. ut l. diſtin. c.
confirmandum. 1. q. 1. c. uentum. in fi. 1. q.
7. c. qui in qualibet. & cap. cōuenientibus.
In habitu tamen clericali debent iſti ui-
uere, & ſic retinebunt priuilegium cleri-
cale ut 81. diſt. c. dictum. de con. diſtin. 5.
c. dictum; qui autem ignoranter ſunt re-
baptizati, ſicut frequentius fit de infanti
bus; uel coactis, abſolute poſſunt promo
ueri ſecundum quoſdam de iure; ſecun-
dum alios, ꝙ tutius eſt, de diſpenſatione
epiſcopi. ut. 1. q. 4. ca. placuit. De utriſque
habetur de con. diſt. 4. c. eos quos, quod
contradicit uehementer ca. qui bis eo. ti.
& diſ. ubi dicitur, ꝙ ſi ignoranter aliquis.
rebaptizatus eſt, non indiget pœnitentia,
& tunc eſt irregularis & promoueri non
poteſt. Sed illud dictum fuit olim in odiū
rebaptizantiū; uel de magno rigore; uel
de ignorantia iuris, quæ non excuſat in
talibus. Et quod dictum eſt in rebaptiza
to, intelligas in reordinato, & confirma-
to. ar. 68. diſt. c. 1. de conſ. c. di. 5. c. dictū.

SVMMARIVM.

1 *Clericalis dignitas triplici cauſa turpib. & infamibus committi non debet.*
2 *Dignitates eccleſiaſticæ ſpurios non admittunt. & nume. 4. & 5.*
3 *Diſpenſatio fit circa filios ſacerdotū, & circa illegitime natos, aliquando ipſo iure, aliquando per hominem.*
4 *Filius an poſſit habere eccleſiam, quam pater habuit.*
5 *Diſpenſatio de filiis presbyterorum an & quando ſit admiſſibilis.*
6 *Filiatio qualiter probetur ſi quis neget ſe filium ſacerdotis.*
7 *Sacerdos ſi generat filium de uxore legitima, cum qua matrimonium contraxit in laicatu, uel conſtitutus in minoribus ordinibus, an ſit filius legitimus.*
8 *Diſpenſatio cum illegitime nato facta, ut ad clericatum promoueri ualeat, an in ſolis minoribus ordinibus facta uideatur.*
9 *Diſpenſatio facta cum aliquo ut promoueatur ad omnes ordines, an extendatur ad dignitates & prælaturas.*
10 *diſpenſatio facta cum illegitime nato quo ad ordines & beneficium, an extendatur ad perſonatum, uel regimen eccleſiæ parrochialis.*
11 *Epiſcopus quare diſpenſat cum committentibus crimina adulterii & cætera: non autē cum patientibus defectum.*
12 *Beneficia quæ dicuntur habere curam.*

De Filijs Preſbyterorum ordinandis uel non. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de ordinan-
dis, ſed quia ordinandi impedi-
untur uarijs ex cauſis, inter quas uitium
originis præſtat impedimentum; ideo ui
deamus de filijs presbyterorum ordinan-
dis, uel non. Videndum eſt igitur, Quæ
cauſa prohibitionis: Quæ circa tales di-
ſpenſatio adhiberi poſſit: & Quis cum eis
ualeat diſpenſare. Cauſa prohibitionis
1 † eſt triplex, Prima eſt, dignitas & excel
lentia clericalis, quæ turpibus & infami
bus committi non debet. ut inf. de exceſ.
præla. ca. inter dilectos. C. de dignita. lib.
12. l. neque famoſis. C. de infa. l. una. pro-
pter quam dignitatem lex diuina prohi-
buit ſpurios, manſeres, & huiuſmodi tur-
pes perſonas intrare eccleſiam vſque in
decimā generationem. ut ſup. de electio.
c. Innotuit. inf. qui fi. ſint legi. c. per uenera-
bilem. Secunda, Deteſtatio criminis
paterni, quod plerunque deteſtamur in
filijs, & punimus temporaliter. ut 6. q. 1.
c. uerum. C. ad. l. Iul. maieſt. l. ſi quis cum
militibus. inf. de hære. c. uergentis. Et eſt
ratio, quia magis puniuntur parentes in
filijs, quam in ſeipſis ut ff. quod me. cau. l.
iſti quidem. Tertia, quia filij ſolent eſſe
imitatores paterni uitij. iuxta illud Sæ-
pe ſolet ſimilis filius eſſe patri. ut 1. q. 5. c.
eos. §. ex hoc. 56. diſt. c. ſi gens; uel tales
non promouentur, quaſi maculati & de-
honeſtati incontinētia patrum; ſicut de-
honeſtatur maritus de incontinētia uxo-
ris. ut 34. diſt. c. ſi cuius 32. q. 1. c. in coniu-
gio: ſicut dehoneſtatur quis ex contractu
matrimonio ancillę. ut 34. diſtin. ſi quis
2 uiduam. † Et quod dixi ſpurios non ad-
mitti ad dignitates, intelligo eccleſiaſti-
cas nam ad ſeculares dignitates admittū
tur ut ff. de decu. l. ſpurij. & l. generali-
ter

ter. §. ſpurios. Item quod dixi filios puni-
ri pro delictis parentum, caſualiter locū
habet, aliàs generaliter contrarium ob-
tinet: nullum enim delictum patris inno
cēti filio pœnæ eſſe debet. ut ff. de decur.
l. 2. §. nullum ff. de pœnis l. crimen. 1. q. 4.
c. nullius. & inf. de his quæ fiunt a ma. par.
capit. c. quęſiuit. C. de pœn. l. ſancimus. Itē
quod dixi filios ſacerdotum promoueri
non poſſe, intelligo de filijs in ſacerdo-
tio, uel in ſacris ordinibus parentum ſu-
ſceptis: Cæterum ſi quis ex legimo ma-
trimonio genitus fuerit, quamuis poſtea
pater eius, ad ſacros ordines promouea-
tur, & demum ad ſacerdotium, & etiam
epiſcopatū accedat, filius eius legitimus
libere poteſt ad ſacros ordines & digni-
tates eccleſiaſticas promoueri in alijs ec-
cleſijs, non in ea, in qua pater præfuerit
uel præeſt, nam in ea non poteſt niſi ſim
plex beneficium obtinere. ut inf. eod. tit. c.
ad hoc; Canonicatum autem in ea obti-
nere non pōt. ut inf. eod. c. ad abolendam.
Hoc obtinet in filio illegitime nato & ma
xime in ſpurio ut in litera eiuſdem decr.
ad abolendam. Sed magiſter Ray. in ſum
ma ſua ſcripſit contrarium. Dixit enim
ꝙ legitimus filius ſacerdotis poteſt de iu-
re habere canonicatum in eccleſia, in qua
præfuit pater, uel præeſt. per d. c. ad hæc;
ſed ſpurius ſacerdotis nō. ut d. c. ad abo-
lēdam & quod ibi dicit, maxime ſpurius,
expoſuit maximè. i. tantum: ſed hoc non
placet, quia ſpurij nedum in eccleſijs pa
ternis, ſed neque in alijs poſſunt canoni-
cari de iure: Vnde exempla illa de ſum-
mis pōtificibus ſuſceptis ex ſacerdotibus,
quæ ponuntur. 56. diſt. in prin. ſic intelli-
go, ſcilicet, de his qui in laicali ſtatu uel ī
minoribus ordinibus parentum ſuſcepti
ſunt, quando parentibus ſuis uti uxori-
bus licebat: ſecus poſt ſacros ordines. ut
31. diſt. c. ante triennium 32. diſtin. c. ple-
cuit & c. ſeriatim. in fi. 77. diſ. c. epiſcopis.
unde ſucepti ex legitimis matrimoniis
ſed poſt ſacros ordines patrum, promoue
ri non poſſunt. ut inf. eo. tit. c. literas. Cir
3 ca filios † ſacerdotum & alios illegitime
natos diſpenſatur aliquando ipſo iure, ali
quando per hominem. Ipſo iure per in-
greſſum religionis. ut inf. eo. tit. c. 1. Ingreſ
ſus enim religionis tollit ingratitudinē.
ut 19 q. ulti. c. non liceat. & monachatus
omnen maculam abſtergit, ut in Auth. de
mona. in prin. ita tamen ut prælationem
nullatenus habeant. ut inf. c. 1. Quidam ta
men dicunt ꝙ non ipſo iure diſpenſatur
cum talibus per ingreſſum religionis, ſed
prodeſt eis religio ad diſpenſationem fa-
cilius obtinendā ar. 1 diſt. c. ſi ille. 55. diſ.
c. priſcis; ſicut fauore religionis inductū
eſt, ut per abſentem diſpenſetur cum re-
ligioſo qui ante religionem ordines fur-
tiue ſuſcepit. ut inf. de eo qui fur. ord. ſu
ſce. c. cum. h. lator: & cum eo qui ante re-
ligionem in excommunicatione ſuſcepit
ordinem per ignorantiā iuris, uel per fa-
cti obliuionem. ut inf. de ſenten. excom. c.
cum illorum. §. circa quos. Sed quod pri
mò dixi uerius eſt. Per hominem adhi-
betur diſpenſatio circa tales, & triplex.
Aliquando magna, aliquando maior. ali
quando maxima: Magna ut ordinetur in
eccleſijs aliis à paternis. ar. à contrario
ſenſu. inf. eo. tit. c. præſentiū. Maior in pa-
ternis, media tn̄ interueniente perſona.
ut inf. eo. tit. c. ex trāſmiſſa. Maxima ut in
paternis admittātur immediate. ut inf. e.
tit. c. ex tua. Sed licet hęc diſtinctio ma-
giſtralis ſit & antiqua, patitur tamen ca-
lumniam in medio membro. quia d. c. ex
tranſmiſſa. uidetur loqui in filio ſacerdo
tis legitimo, qui de iure communi admit
titur ad illum perſonarum, quem pater
habuit, media interueniente perſona. Sal-
uo nihilominus c. remanente, quod ſuc-
ceſſionem in eccleſia dei hæreditariam
deteſtatur, quod locum habet cum me-
dia perſona non intercidit: unde non de
diſpenſatione loquitur, ſed de iure com-
muni, ut dictum eſt. Media autem perſo-
na tollit impedimētū, & facit ut liceat ali
cui habere perſonatum uel eccleſiā, quē
uel quā pater habuit, quia uarietate ſuc-
ceſſionis uitium aboletur. ut 1. q. 1. c. cito.
2. q. 1. c. in primis. ff. de hære. uel act. uend.
4 l. uenditor. Et nota † ꝙ, ſiue pater ha-
buit perſonatum, filius immediate habe-
re non poteſt. ut inf. eod. tit. c. quoniā ſiue
pater habuit uicariam, filius immediate
habere non poteſt, ut inf. eo. tit. c. ad extir-
pandas. Sed ſi pater habuit perſonatum
filius.

filius uicariã habere non poteſt.ut inf.eo.
tit. c. Michael. uel e conuerſo ſi pater ha-
buit perpetuam uicariã, filius immedia
te perſonatum habere non poteſt. ut inf.
eod.tit.c.conſtitutus.Et ratio eſt,quia per
petuus uicarius curam habet eccleſiæ,cu
ius uicarius exiſtit.ut inf.de offi.uica.c.ex
parte tua. Vnde habens uicariam perpe-
uam, aliam habere non poteſt. ut infra
de offi uica.c.prouideas.ſupra de reſcri.c.
poſtulaſti. unde perpetuus uicarius quaſi
ius habens in eccleſia.ut inf.de fid. inſtru.
c.G perpetuus. amoueri ſine cauſa nõ po-
teſt.ut infra de offi.uica c.ad hæc: ſicut &
emphyteuta, qui ad non modicum tem-
pus conducit,ius habet in re ut. ff. ſi ag.
uecti.uel emphy.l.1. & ult. ff. de ſuperfi-
ciebus.l.1.§.ꝙ ait. Sunt ergo duæ prohi-
5 bitiones in hoc tractatu. † Vna de filijs
presbyterorum non promouendis. Alia
ꝙ filii non aſſumantur ad ea, quæ patres
immediate habuerunt. Circa primũ im-
pedimẽtũ diſpenſat aliqñ ꝑ ingreſſum re
ligionis: aliqñ ꝑ hominẽ diſpenſat cũ tali
bus in ſeculo remanẽtibus. ut inf eo.tit.c.
ueniẽs. & c.ex tranſmiſſa: nõ. n. inuenit ꝓ
hibitũ epiſcopis circa ordines & ſimpli-
cia beneficia cũ talibus diſpenſare, unde
intelligitus eis permiſſum. ut infr.de ſen.
excom.c.nuper. Hodie tamen cum tali-
bus in dignitatibus & perſonatibus & in
beneficiis curam animarum habentibus,
non niſi per ſedem Apoſt.diſpenſatur. ut
infra eo.c ulti. & maxime in epiſcopatu.
ut ſup.de elect. c. innotuit 56. diſt.c.apo-
ſtolica & c.cenomanenſem.& c. quia ſim
pliciter. Circa aliud impedimentũ dixe-
runt quidã & ſcripſit Ray.in ti.hoc, quod
epiſcopi & archiepiſ. diſpenſare poſſunt
ꝑ c.ex tua. inf. eo. tit. in quo reſpondetur
ad conſultationem: loquitur ergo de iure
comuni,& ſic diſpenſatio,quæ per epiſco
pum Eboracenſem facta exiſtit, de iure
proceſſit. Sed ſalua reuerentia dicentium
& ſcribentium, non ſic intelligo, imò ſi
hoc modo decre.illa intelligat, multum
erratur. Nam in conſultatione illius de-
cret.non agitur de diſpenſatione facien-
da, ſed de iam facta non reuocanda; fue-
rat enim diſpenſatum cum aliquibus au-
ctoritate, literarum domini Papæ, in qui
bus generaliter dicebatur, poſſe filios in
paternis eccleſiis ſuſtineri, quos probatæ
uitæ & ſanę conuerſationis archiepiſco-
pus idem agnoſceret, uel quos longo tem
pore illas tenuiſſe cõſtaret, dubitabatur
autẽ an per literas ſpeciales contra quoſ-
dã ex illis obtentas, cum quibus iam fue-
rat diſpenſatum, diſpenſatio facta reuo-
cari deberet: & dicitur ibi quod non, ſic
nec ſemel facta remiſſio reuocatur ut 23.
q 4. c. ſi illic. Nã beneficium manſurum
eſſe debet.ut in Auth.conſti. quæ de digni
tatibus §. illud quoque collat. 6. & Deus
multiplicat & cumulat ſuæ liberalitatis
dona.c.non reuocat ut de pœni.diſti. 1.c.
quantumlibet. quòd autem non liceat
archiepiſcopo uel legato nedum epiſco-
po diſpenſare cum filiis in eccleſiis, quas
patres eorum nullo medio habuerunt, ꝓ
batinf.e.tit.c.dilectus.nec mireris de hoc,
ne talis diſpẽſatio eſſet cõtra Apoſtolũ ut
8.quę ſ 1.c.apoſt. & c. ex trãſmiſſa inf. eo.
quia ſanctuariũ Dei iure nõ cõuẽit hęredi
tario poſſideri.ut inf de inſti. c. ad deco-
rem. Et eſt ſciendũ quod hæc prohibitio
ſecunda, de qua dictum eſt in. § ſunt igi-
tur, locũ habet etiã in filiis legitimis cleri
corum: unde errauerunt illi hodie, qui
ſcripſerunt ſublatã eſſe diſtinctionẽ hãc,
utrum pater immediatè uel mediatè ec-
cleſiã habuerit proxime uel nõ proxime
in eccleſia miniſtrauit, quia ut dixerunt
hodie qualitercunque uaries, non licet ni
ſi ſolo Roma. ponifici cum filiis clerico-
rum diſpenſare in perſonatibus, dignita-
tibus, & in beneficiis curã animarum ha-
bentibus per decre. infra eo tit.cap. ulti-
mo. Sed certe decre.illa locum babet in
filiis clericorum, & aliis non legitime na
tis: Sed in filiis legitimis clericorum lo-
cum habet præmiſſa diſtinctio, dum quæ
ritur, an filius poſſit habere eccleſiam,
quam pater habuit? oportet autem inqui
ri an media interceſſerit perſona, uel nõ,
ut ſciatur an prohibitio de ſucceſſione
hæreditaria obſtet, uel non obſtet, ut ſu
perius dictum eſt, & probatur infra eod.
tit c. ad extirpandas. De hac ſecũda pro-
hibitione quæritur, an extendatur ad ne
potes; & uidetur quod ſic, quia filiorum
nomine nepotes continẽtur. ut ff. de uer
ſing.

ſing.l.liberorum.ff.ad Mac.l.filium, puto
aũt contrarium, nam hic de pœna agi-
tur, ideo ſignificatio filiorum reſtrin-
genda eſt, non amplianda; nam lex di-
cit quòd ſenator nõ poteſt ducere in uxo-
rem filiam illius, qui uel quæ artem lu-
driram exercuit, poteſt tamen ducere ne-
ptem.ff.de ri.nupti.l.hoc capite. & ar.56.
6 diſt.c dominus. Quid † ſi quis neget ſe
filium ſacerdotis,& aſſerat ſe filium alte-
rius ex legitimo matrim.ſuſceptum, qua
liter hoc probabit cum difficilis ſit filia-
tionis probatio.ff.de condit. & demonſtr.
l. Lucius? Reſpondeo probatur filiatio, ſi
appareat aliquem natum ex his qui ma-
trimonialiter ſunt coniuncti; nam filius
eſt, quem nuptiæ demonſtrãt. ut ff. de in
ius uo.l.quia mater; uel probatur filius ex
affectu, ut infrà de præſumpt.c. afferte. 2.
q.6.c.ad romanam. C. de inoffi. teſta. l. ſi
iure; infrà qui fil.ſint leg.c. tranſmiſſæ. &
ſtatur his coniecturis donec probetur cõ
trarium. C.de proba.l.non nudis.C.de te-
ſta.l.neque profeſſio. ff. de inoffi. teſt. l. ſi
iniuſtitia §.1.C.de hære. inſti.l. l.ſi pater.
Quid ſi quis natus ſit de damnato coitu,
poſtea pater ducit matrem iſtius in uxo-
rem, nunquid de iure communi poterit
promoueri tanquam legitimus? Ad hoc
dicas, quòd ſi pater potuit illam habere
legitimam uxorem tempore conceptio-
nis, quia nullum ſuberat impedimentũ,
& poſtea duxit eam legitimam uxorem,
legitimatus eſt filius antea genitus per
ſubſequens matrimoniũ; & ita ſuccedet
in hæreditatem tanquam legitimus,& ad
omnes actus legitimos admitetur; quod
uerum credo etiam ſi mater poſt filij na-
tiuitatem nubat alteri, demum eo mor-
tuo contrahat cum patre filij; uel è con-
uerſo, pater contrahat cum alia, qua mor
tua ducit matrem filij in uxorem, & hoc
dico in fauorem prolis per iura ſuperius
allegata. Secus ſi propter impedimentum
aliquod nõ poterat eſſe matrimonium in
ter ipſos parentes tempore conceptionis,
quia tunc licèt ſublato impedimento du-
cat illam poſtea in uxorem non legitima
bitur proles.ut inf qui fi.ſint legit.c. tan-
ta.in Authen.quib. mod. natur. effi. circa
princ, collat. 6. Quod tamen in primo ca-
ſu dixi talem legitimatum quo ad om-
nes actus legitimos, excipiunt quidam di
gnitatem epiſcopalem, ad quam promo-
ueri non poteſt ſine ſpeciali diſpenſatio
ne domini Papæ. Hoc etiam dixit Ray.
ꝑ decre ſup.de electi.innotuit.circa prin-
cipium ſecundũ unam lecturam. Sed cũ
illud uerbum, ꝙ olim erat in illa decre-
tali, & quod illud innuere uidebatur ſe-
cundum unam lecturã, hodie ſit deciſum
hoc dicere nõ placet, erat enim in textu
illius decretalis talis litera, ꝙ mater ele-
cti infrà quadrienium à natiuitate ipſius
electi matrimonium non contraxit, di-
cebant quidã uerum eſſe cum patre electi
qui uirginitatem matris præripuit, quaſi
furtim contraxit, ergo poſt quadrienniũ,
ut innuit litera illa, & tamen electio il-
lius tãquam illegitimè nati caſſatur. Sed
cum hodie particula illa ſit de illa decre-
tali deciſa per illã decretalem, hæc ſen-
tẽtia teneri non poteſt, poſſet tamen per
alia iura iuuari. Nam concilium requirit,
quod promouẽdus in epiſcopum ſit de le
gitimo matrimonio natus, ut ſup. de ele.
cap. cum in cunctis. Is autem qui ex
damnato coitu naſcitur, etſi poſtmodum
inter parentes matrimon. ſubſequatur,
non eſt per hoc, concilio ſatisfactum.
Item diſpenſatio generalis ad epiſcopa-
tus, uel archiepiſcopatus, non ſolet ex-
tendi. ut infrà de conceſſ. præben.c. di-
lectus filius. Sed & ſi contrarium dica-
tur, non diſplicet, ne fauor matrimonij
reſtringatur. Sed ſi in hoc caſu ſubſit
impedimentum, nunquid poteſt per ar-
chiepiſcopum diſpenſari: ut ſicut epi-
ſcopus inter ſuos ſubditos diſpenſat, ita
& metropolitanus diſpenſet inter ſuos
circa ætatem minorem. ut ſupra de æta.
& qualitat.in ordin. præfi.cap.præterea.
Item cum filijs ſacerdotum. ut infra eo-
dem titu. c. ueniens. Cum corpore ui-
ciatis. ut infra de cor. uitia.c. de presby-
tero. & cum adulteris, & alijs crimino
ſis.ut infra de iudic. c. At ſi clerici. Re-
ſpondeo, quamuis hęc eadem poſſit Me-
tropolitanus circa ſuos ſubditos; non
tamen hoc poteſt circa illos, qui ſunt
promouendi ad dignitatem epiſcopa-
lem, ſi irregulares uel illegitimi ſint?
quo

quoniam epiſcoporum ſeu maiorum ne-
gocia, vel iudicia, romano ſunt Pontifici
reſeruata.ut ſupra de tranſ præla. c. inter
corporalia.17.diſ.c.multis.in fin.Itẽ quid
7 ſi † ſacerdos generet filium de vxore legi
tima cum qua matrimon. contraxerat in
laicatu, uel conſtitutus in minoribus, nun
quid erit legitimus filius? ſcripſit magi-
ſter Raymund. quod ſic, maximè ſi uxore
contradicente, uel ignorante, quod uir
ad ſacros ordines eſt promotus: Et hoc
dixit duplici ratione, fauore prolis, & q̃a
culpa parentum non debet nocere filijs
huiuſmodi de matrimonio legitimo na-
tis 28.diſtinct.c.diaconi 27. quæſtio. 2. c.
multorum. Sed certe hoc non placet, nã
decre. ſcripta eſt in hoc caſu, quæ dicit
talem taliter ſuſceptum ex permiſſione
in clericum ordinari.ut infra eod. titu. c.
literas. Nec obſtat ſi tu dicas, iſte natus
eſt de uiro & uxore, ergo eſt legitimus,
ergo a promotione nõ excludendus. Quia
etſi uiro & uxore ſit ſuſceptus, ex damna-
to tamen coitu eſt pcreatus, coitus enim
ille uiolat profeſſionem & continentiam
ordini annexã. ut 28. diſt. c. diaconi 84.
diſt. c. cum in præterito. Item non obſtat
illa ratio, ꝙ culpa parentum non debet
filijs obeſſe; nam culpa parẽtũ nocet ori
gini filiorũ.ut inf. de clan. deſpon. c. cum
inhibitio; & bona fides parentum, imò pa
rentis prodeſt. ut infrà qui fi. ſint legit. c.
cum inter Ioannem. & c. ex tenore. debet
igitur ſic natus, quo ad ordines & dignita
tes, pro illegitimo reputari, eo ꝙ de dam
nato coitu & prohibito procreatus; quia
cum uir de aſſenſu uxoris ſuæ ad ſacros
ordines promouetur, ſequeſtrato manſio
nis cubiculo non debent amplius commi
ſceri. ut 72 diſt. c. epiſcopus: Imo alteri nu
bere non poteſt uxor poſt mortem uiri. ut
32. diſt. c. ſeriatim. in fine & 28. diſt. c. quia
ſunt culpæ An autem in ordinatione ma-
riti ſufficiat conſenſus uxoris, uel requi-
ratur conuerſio? dicam infra de conuer.
coniu. Fateor tamen ꝙ cum iſto taliter na
to benignius agendum eſt, & faciliùs di
ſpenſandum, quàm cum alio malè nato.
Et quod dixi, delictum parentum noce-
re filijs; quo ad originem uerum eſt: Item
nocet quo ad pœnas temporales. ut not.
ſuprà eod. tit. §. deteſtatio. non tamen no-
cet quo ad Deum, quia filius non porta-
bit iniquitatem parentum, nec filij boni-
tas excuſat malitiam parentum. ut 56.
diſtin. c. nunquam & c. naſci. Sed malitia
parentum inducit præſumptionem cõtra
filios. ut 56 diſt. c ſi gens c. Angelorum; &
è conuerſo, malitia filiorum inducit præ-
ſumptionem contra parentes. ut 6. q. 1. c.
qui crimen 37. diſt. c. legant. Sed quid
8 † ſi diſpenſetur cum aliquo illegitimè na
to, ut ad clericatum promoueri ualeat, ui
detur in ſolis minoribus ordinibus diſpẽ-
ſatum. ut 34. diſt. c. lector. ar. ff de lega. 3.
l. minimis. infrà de conſang. & affi. c. ꝙ di
lecto. ſed contra. ff. de conſt prin l. ul. inf.
de donatio. c. cum dilectus & ſuprà de re
ſcriptis. c olim: Præterea nomen clerici
quod hic ponitur, generale eſt & ſuperius
ad omnem ordinem ut 12 q. 1. c. duo ſunt
Puto hoc priuilegium reſtringendum, eo
quod odioſum, cum detrahat iuri com-
muni. ut ff. de li. & poſ l. cum quidã. inf. de
9 conſang. & affi. c. ꝙ dilecto. † Item quid
ſi diſpenſatur cum aliquo, ut promouea-
tur ad oẽs ordines, nunquid uidetur di-
ſpenſatum in dignitatibus & prælaturis?
& in hac quæſtione idem uidetur dicen-
dũ, quod dictum eſt in præmiſſa; nam cũ
diſpenſatur cum aliquo in uno, non uide
tur in alio diſpenſatum. ut 12 diſti. c. Nos
conſuetudinem. Quidam tamen in his &
in ſimilibus quæſtionibus diſtinguunt:
quia aut per priuilegium clerici fit alteri
nullum, uel modicum præiudiciũ, & tũc
largiſſima facienda eſt interpretatio, dũ
tamen interpretatio non excedat metas
iuriſdictionis interpretantis, ſed ſi p pri-
uilegij indulgentiã enorme præiudicium
alteri generetur, tunc eſt interpretatio
reſtringẽda. ut inf. de priuileg. c. porro. &
10 c. recipimus. † Item, quid ſi cum ali-
quo illegitimè nato diſpenſatum ſit quo
ad ordines & beneficium; nunquid nomi
ne beneficij intelligam perſonatum, uel
regimen eccleſiæ parrochialis? Reſpõdeo
non, ſi ab epiſcopo uel archiepiſcopo di-
ſpenſatio facta fuerit, quibus expreſsè nõ
licet in talibus diſpẽſare. ut inf. eod. tit. c.
ultimo. Sed ſi à Papa facta fuerit diſpen-
ſatio, intelligam nomine beneficij diſpẽ-
ſatum

ſatum in præbenda. ut infra de præben.
c. pro illorum, infra. de æta. & quali c. ac-
cepimus. non tamen in eccleſia collegia-
ta, in qua per electionem ſolet prouideri
de rectore ut. infra. de præben. c. ult. Cæ-
terum ſi quæ eccleſiæ ſunt non collegia-
tæ & ſine patronis, uel cum patronis, &
is, pro quo ſcribitur, fuerit præſentatus,
puto tales eccleſias generali uocabulo
beneficij comprehendi, & idem intelligo
ſi præter diſpẽſationem ſcribatur pro ali
quo, ut ei prouideatur in aliquo benefi-
cio competenti, nam talis interpretatio
facienda eſt ſicut ſuperius dictum eſt.
11 Item quare † epiſcopus poteſt diſpenſa
re cum committentibus crimina ab adul
terio & cætera, non autem cum patienti-
bus defectum, Reſpondeo, facilius abo-
letur irregularitas proueniens ex crimi-
ne quam ex defectu, nam crimen dele-
tur per pœnitentiam, non defectus; Vel
aliter, nam maior eſt irregularitas pro-
ueniens ex uitio originis, quam illa quæ
prouenit ex delicto; nam prima prouenit
ex natura, ſecunda uero ex accidenti; na
turalia uerò immutari non poſſunt. ut
not. ſupra de æta. & qualita. §. de forma.
Item quæritur de eo quod ſupradictum
eſt, quod non licet epiſcopis diſpenſare
cum illegitime natis in beneficijs haben-
tibus curam. Quæ beneficia dicuntur ha
12 bere curam? † Reſpondeo. illa quibus
hæc inſunt, corrigere, interdicere, ſuſpen
dere, ommunicare, abſoluere, & quæ-
dam alia. ut ſupra de elect. c. dudum; nam
hæc medicinalia ſunt animarum. ut 2. q.
1. c. multi 11. q. 3. c cũ aliquis 10. q. 1 c. re
lata cum ſequentibus capitulis. An autem
legitimati vel actus eccleſiaſticos uidean
tur legitimati ad ſeculares? no. infra qui.
fi. ſint legit.

SVMMARIVM.

1 *Seruus an poſſit ordinari.*
2 *Seruus ſi ordinatus fuerit ſine manumiſſio-*
ne, an in ſeruitutem reuocetur.
3 *Ordinari an poſſit quilibet manumiſſus.*
Liberti eccleſiæ propter operas non præſtitas
in ſeruitutem reuocantur.
4 *Prælatus an poſſit ſeruũ eccleſiæ ſuæ manu-*
mittere.
5 *Dominus an in ſeruum, quem manumittit,*
poſſit ſpirituales operas retinere, & an ſi
ipſe manumiſſus nõ facit, degradari poſſit.
6 *Dominus quando ſeruũ ſuum ordinatũ uẽ*
dicat, ubi cauſa ſit tractanda.
7 *Seruus alienus conſecratus quare redditur*
domino, & non res aliena & conſecrata.
8 *Manumiſſio quid ſit, & unde originẽ habuit.*
9 *Manumittere qui poſſit.*
10 *Manumiſſio quot modis fiat.*
11 *Deditiorum differentia an hodie ſit ſublata,*
& latinorum.
12 *Partus ſequitur uentrem quoad ſtatum, &*
libertatem, ac ſeruitutem: non quo ad hono
res, familiam & alia.

De Seruis Non Ordinandis. *Rubrica.*

DICTVM eſt ſupra de filiis pre-
ſbyterorum ordinadis uel non;
& ſic actum eſt de impedimento ori
ginis. Nunc igitur de impedimento con
ditionis ſeruilis. Seruilis enim condi-
tio clericalem non capit honorem. ut 54.
di c. admittuntur, & propterea ſubſequẽ
ter ſubijcitur rubrica, de ſeruis non ordi-
nandis & eorum manumiſſione. Videndũ
eſt igitur circa primam partem rubricæ,
Qualiter ſerui poſſint ordinari: Quid ſi
ſine manumiſſiõe fuerint ordinati: Quali-
ter ſerui iudeorum ualeant liberari. Cir-
ca ſecundam partem uidendum eſt, Quid
ſit manumiſſio: vnde habet originẽ: Quis
poſſit manumittere & qualiter. Scien-
1 dum † eſt igitur quod nullus ſeruus ſiue
priuati corporis, ſiue eccleſiæ, poteſt ordi
nari niſi prius manumittantur. ut 54. diſ.
c. 1. 2. & 3. & ratio huius prohibitionis eſt
duplex. ſeruilis utilitas, & clericalis digni
tas. ut in præallega. c. admittuntur. Si ſi-
2 ne manumiſſione † ſerui fuerint ordinati
frequentius reuocantur in ſeruitutem; fre
quẽtius ideo dico, quia aliquando ſeruus
ordinatus liber efficitur, & ſic non reuo-
catur; aliquando remanet ſeruus, a do-
mino reuocatur: & propterea diſtin-
gue: Aut ſeruus ordinatur ſciente do-

 mino

mino : Aut ignorante. Si ſciente, & non
contradicente, liber & ingenus ſit; nec
diſtinguo in quo ordine fuerit ordina-
tus. ut 54. di. c. ſeruus. Si uero ignorante
domino, ignorantibus etiā ordinatore &
præſentatore, tunc ordinatus reuocatur
in ſeruitutem & redditur domino. ut 54.
di. c. nulli & c. ex antiquis; & hoc eſt uerū
ſi fuerit in minoribus ordinibus ordina-
tus: Subdiaconus autem factus dabit uica
rium, ſicut & diaconus: cum hodie ſubdia
conatus ſit ſacer ordo, licet ſecundum il-
lud. c. ex antiquis, reddi domino iubere-
tur, quando non erat ſacer ordo: hodie ſe-
cus: ut ſupra de tempo. or. c. à multis. infra
eod. tit. c. miramur. Sed ſi uicarium dare
non poſſet, reddetur domino tam ſubdia-
conus, quam diaconus. Presbyter autem
factus in peculio mulctatur, uel ſeruiat
domino quodāmodo ī diuinis obſequijs.
ut 54. diſt. c. ex antiquis. Frequens mona-
chus factus euadit iugum ſeruitutis ut
54. diſt. ca. ſi ſeruus il. 2. Cæterum ſi ſciēte
ordinatore uel præſentatore fuerit ordi-
natus manet liber in quocunque fuerit
ordine. & præſentator ſeu ordinator de-
bet domino dare duo mancipia. ut 54.
diſt. c. ſi ſeruus il. 1. ſed eis non habentibus
unde ſoluāt, ordinatus redditur domino
ſecundum diſtinctionem ſuperiorem, ſe-
cundum qnam presbyter non redditur,
ſed in peculio mulctatur. Diaconus &
ſubdiaconus aut uicarium dabunt, aut
reddentur dominis ſuis: Minores autem
clerici præciſè reddentur dominis. Et
nota quod in caſibus in quibus dominus
habet ius repetendi ſeruum ſuum ordina
tum, poterit reuocare uſque ad annum
tantum, & nō ultra. ut 54. diſt. c. Si ſeruus
ſciente: & cōputatur ille annus ſecūdum
Lau. & Ray. quibus aſſentio, à tempore
ſcientiæ domini. ar. 17. q. 2. c. Si quis inco-
gnitus in fi. ſecundum Hug. à tpe ordina-
3 tionis clerici. Item nota, † quod non
quilibet manumiſſus ordinari pōt, unde
circa manumiſſos ſeu libertos ſic diſtin-
gue. Aut eſt libertus eccleſiæ. Aut priuati.
libertus eccleſiæ pōt ordinari quāuis ec-
cleſia, quæ manumiſit, retineat ius patro
natus in manumiſſo, quo ad hoc ut non
iniurietur eccleſiæ, non accuſet nec teſti
ficetur in illam: alioquin reuocetur in ſer
uitutem ut 12. q. 2. c. diaconi. & c. ep̄s qui.
mancipium. 54. di. c. qui ex famulis. infra
eod. c. de famulis. & quo ad alia in quibus
liberti eccleſiæ ſpecialiter ſunt obnoxij:
quod in libertis priuatorum non contin-
git, nam propter operas non præſtitas re-
uocantur in ſeruitutem liberti eccleſiæ.
u in d. c. diaceni. ſecus in alijs libertis. ut
C. de liberali cauſa l. ſolo obſequij. Item
aliud ſpetiale eſt in his libertis, quia filij
eorum ſunt obnoxij eccleſiæ ut 12. q. 2. c.
de libertis, ſecus in aliis. ut C. de liber. &
eorum liber. l. 1. & 2. Item tertium ſpetia
le, quod liberti eccleſiæ tenentur ſeruire
eccleſiæ nulla eis opera impoſita. ut 12.
q. 2. c. diaconi. & c. liberti. Eſt & quartum
ſpetiale ſecundum quoſdam, nam liberti
eccleſiæ ordinati in eccleſia bona colla-
ta eis in alios transferre non poſſunt. ut
inf. eod. titu. c. de famulis. Sed contrarium
obtinet in libertis priuatorum. ut inſti.
de ſucceſ. liber. §. Sed noſtra. ſed poſſet re
ſponderi ad dec. quæ loquitur in bonis
collatis contemplatione eccleſiæ, alias
ſecus. ut 12. q. 3. c. 1. & 2. uel loquitur in
clericis non habentibus cognatos, alias
ſecus. ut. 12. q. 2. c. epiſcopus qui filios: uel
loquitur in his, qui manumiſſi ſunt ea
conditione, ut poſt mortem eccleſia pa-
trona ſuccedat in rotem: alioquin nedum
res ſed & perſonas poſſunt etiam inuita
eccleſia, quæ manumiſit, ad alia loca trāſ
ferre ut inf. eod. tit. c. Eo libentius. Liber
tus autem priuati, in quo ius patronatus
retinet manumiſſor, promoueri non pōt.
4 ut 54. diſtinc. c. quicunque. † Et notabis
quod prælatus eccleſiæ non poteſt manu
mittere ſeruum eccleſiæ, niſi dederit ec-
cleſiæ duos ſeruos eiuſdem meriti & pe-
culii. ut 12. q. 2. c. epiſcopus qui manci
pium. An autem ſeruus manumiſſus &
ordinatus in eccleſia, à qua extiterit ma-
numiſſus, poſſit eccleſiā illam deſerere,
& alteri in diuinis officiis deſeruire? ſtan
dum eſt diſtinctioni decr. inf. eod. c. eo li-
5 bentius. † Item cum priuata perſona
manumittit ſeruum ſuum ordinandū in
clericum, poteſt hoc in manumiſſione
imponere manumiſſo, ut ſibi dicat horas
canonicas. & ſi ſic impoſuerit tenetur ad

hoc ordinatus; quod ſi in ſuperbiam ela
tus non fecerit, poterit degradari. ut. inf. e.
tit. c. nullus 54. d. c. frequens. & c. quicun-
que. Quidam tamen addunt de conſen-
ſu epiſcopi poſſe imponi, alias non. Nec
obſtat ſi opponatur ꝙ in collatione rei ſa
cræ uet ſpiritualis conditio apponi non
debet, quia manumiſſio eſt res ſpiritualis;
uel alias etſi in ordinatione hæc appona-
tur conditio, uitium non inducit, eo ꝙ eſt
circa operas ſpirituales, unde ipſa condi-
tio intelligitur ſpiritualis & ſic non eſt ui
tioſa. ut ſup. de elec. c. ſignificaſti. inf. eo. c.
eo. libētius. inf. de p̄ben. c. ſignificatū. Qui
dam tamen dixerunt, ꝙ ſine aliqua impo
ſitione, manumiſſus & ordinatus tenetur
præſtare domino ſuo hoc ſpirituale obſe-
quium de horis canendis alioquin pote-
rit degradari; non tamen in ſeruitutem
reuocari, unde clauſula quæ ponebatur
in hac decre. nullus, in fi. ſecundum uete-
rem compilationem, illa ſi & ſeruus fiat
domini ſui ſublata eſt? uiſum eſt enim cō-
pilatoribus huius uoluminis abſurdū eſ-
ſe, quòd manumiſſus iam in presbyte-
rum ordinatus, propter hanc ingratitudi-
nem in ſeruitutem laici reuocetur, ut no.
6 ſup. in diſtinctione. Aut ſeruus. † Sed qđ
ſi dominus ſeruum uendicet, quem dicit
ſe inuito & ignorante ordinatum fuiſſe,
ubi hæc cauſa ſtatus agetur? Videtur quod
remitti debeat ad locum unde aufugit. ut
C. ubi cauſa ſtatus. l. ſi in poſſeſſione: &
hoc uerum eſt, ſi eo tempore, quando fuit
ordinatus, erat in poſſeſſione ſeruitutis,
alias ſi erat in poſſeſſione libertatis, ibi
cauſa ſtatus agetur, ubi degit qui conue-
nitur. ut C. ubi cau. ſta. l 3. Et hoc autem;
an ſit fugitiuus, an non? an erat in poſſeſ-
ſine ſeruitutis, aut libertatis quando ex
titit ordinatus, agetur & finietur antequā
cauſa ſtatus initium ſumat ut. ff de libe.
cauſa. l. liberis. §. ulti & l. igitur § ergo
poteſt. Verius puto in hoc caſu hanc cau-
ſam, de qua agitur de reuocando clerico
de ſtatu clericali in ſtatum ſeruilem, in
foro eccleſiæ illius in qua eſt clericus
ordinatus, agi debere; & puto ſyndicum
eccleſiæ ei, qui conuenitur, debere aſſiſte
re; cedit enim ad tribulationem eccle-
ſiæ, cum clericus reuocatur ad ſtatum
ſeruilem, ſicut cum reuocatur ad curialē
ut 51. diſt. c. deſignata in fi. & deponendus
eſt reuocatus, antequam reddatur, ut 54.
7 di. cap. nulli. † Item quare ſeruus alienus
conſecratus redditur domino, & non res
aliena & conſecrata? ut 14. q. ult. ca. com-
perimus. Reſpondeo, quia in rebus inani-
matis non perpenditur dolus, ſed in ho-
mine ſic. Item quia in rebus inanimatis
conſecratis conſecratio eſt in ſuperficie,
& ideo non debet a manu prophana tra-
ctari; Sed in homine eſt anima quæ tangi
non poteſt. 32. q. 7. c. licitè. Nunc uiden-
dum eſt de ſecunda parte rubricæ. ſ. Quid
ſit manumiſſio: Vnde habuit originem: &
Quis poſſit manumittere & qualiter.
8 ††Manumiſſio eſt libertatis datio. Nam
quamdiu quis in ſeruitute eſt; manui &
poteſtati ſuppoſitus eſt, & manumiſſus
liberatus eſt à manu & poteſtate domi-
ni, ut inſti. de libertinis. in princ. Habuit
autem manumiſſio ſecundum quoſdam
originem a iure gentium, ut cum antea
uno communi nomine omnes homines
appellarentur, iſto iure tria genera homi
nū eſſe cæperunt ſcilicet. Liberi, & his cō
trarium. Serui. 1. di. c. Ius autem naturale
& c. ius gentium. 12. q. 2. c. cum redēptor.
Et tertium genus libertini, qui deſierunt
eſſe ſerui. ut inſti. de liberti. in princ. Alij
dicunt quòd ſeruitus ſumpſit originem
ab ebrietate Noe. & ita uidetur, quod à iu-
re naturali. ut 35 diſt. ca. ſexto die in uer.
non eſſet hodie ſeruitus, ſi ebrietas non
9 fuiſſet. Manumittere poteſt † qui habet
adminiſtrationem rerum ſuarum, minor
autem 20. annorum poteſt inter uiuos
dare libertatem. ut C. qui manu. non poſ.
l. ſi minor. in ultima uero uoluntate, ex
quo teſtari poteſt in 14. anno, & manumit
tere poteſt, ut 2. q 6. ca. ei qui appellat §.
diffinitiua, in uerſ. Item ſi ſententia cōtra
ius. C. qui ma. non poſ. auth. Sed nouo
iure. Item epiſcopus poteſt manumittere
ſeruos eccleſiæ benemeritos, ut 12. q. 2.
c. ſi quos de ſeruis, poteſt etiam alios be-
nemeritos, dum tamen det eccleſiæ in
compenſatione duos pro uno eiuſdem
meriti & peculij, ut 12. q. 2. ca. epiſcopus
qui mācipium. Item cauſa miſerationis.
ut 12. q. 2. cap. cum redemptor, uel illud

intellige in benemeritis. Item abbas po-
teſt manumittere ſeruum monaſterij, ſed
non pleno iure, quia non habet quod
compenſet, ut 54. diſt. c. abbati. §. hac au-
tem auctoritate, & tamen hoc intelligas
cum conſenſu epiſcopi & monachorum.
ut 12. q. 2. cap. abbatibus, niſi conſuetudo
contraria ſit, ut 1. de his quæ fi. a præl. ca.
10 Ea noſcitur. † Manumiſſio fit multis
modis, ut inſtitu. de liberti. §. multis mo-
dis. Die feriato, & non feriato; iudice pro
tribunali ſedente, uel procedente, eſt
enim uoluntariæ iuriſdictionis manumit
tere. ſecus in his quæ ſunt contentioſæ ut
3. quæſt. 3. §. ſpacium. In ſumma notan-
11 dum, quòd ſublata hodie † eſt differen-
tia dediticiorum, qui toto tempore uitæ
ſuæ erant ſerui, & poſt mortem liberi;
& latinorum qui è conuerſo in uita ſua
erant liberi, in morte ſerui, omnes enim
liberti in manumiſſione ſua conſeque-
bantur perpetuam libertatem, ut inſtitu.
de liberti. §. libertinorum. & §. ultim. C.
de latina. liber. tol. l. 1. Item libertus com-
munis manumitti poteſt ab uno domino
rum, ut cum alij domini conſeruentur in-
dēnes C. de communi ſeruo ma. l. 1. Item
libertus reuocatur in ſeruitutem propter
omnes cauſas ingratitudinis, propter
quas reuocatur donatio, ut in Auth. ut li-
12 ber de cætero. §. illud. collat. 6. † Item
ſciendum eſt quòd ſi quis naſcitur ex pa-
tre liberto & matre ancilla, ſeruus eſt, &
ſi è conuerſo ex patre ſeruo & matre libe
ra, liber eſt, partus enim quo ad libertatē
& ſeruitutem ſequitur matris conditio-
nem ut inf. eod. titul. c. ulti. C. de rei uen. l.
partus. ff. de ſta. ho. l. ex naturæ & l. cum
legitimæ. 32. quæſt. 4. cap. liberi. & in tan-
tum hoc uerum eſt, vt ſufficiat in aliquo
momento fuiſſe in libero uentre, ut quis
liber naſcatur, ut ff. de ſta. ho. l. & ſeruo-
rum. In honoribus autem, muneribus,
& municipijs partus patrem ſequitur. ut
C. de decu. l. eos, & l. exemplo, & l. nullus
ſolius, & ff. de ſtatu. ho. l. liberos, & in
tantum hoc uerum eſt, ut ſufficiat filium
conceptum eſſe ex decurione, quantum
ad hoc ut patris conditionem ſequatur,
quamuis ante ipſius natiuitatem pater
eiuſdem deſierit eſſe decurio, ut ff. de de-
cur. l. 2. §. in filijs. Sed ſi quæras in quibus
ſequitur conditionem patris iam à decu-
rionatu uel à ſenatu remoti? Reſpondeo,
in multis ut in l. ſuperiori. ff de decur. l.
2. §. filius. ff. de pœ. l. moris. §. & iſte forte.
C. de decurio. l. decurionem. & l. decurio-
num filij.

SVMMARIVM.

1 *Ratiocinia quæ dicantur.*
2 *Ratiocinia quæ impediant promoueri.*
3 *Iurans ſoluere ad certum tempus, ſcribere uel aliud honeſtū opus facere, an antequā faciat, quod iurauit, poſſit aſſumere ordinem ſacrum; uel religionem intrare.*
4 *Iuramentum non uitiat qui in melius illud mutat.*

De Obligatis Ad Ratiocinia. Rub.

DICTVM eſt ſupra de obnoxijs cō
ditioni ſeruili, nunc dicamus de
obligatis ad ratiocinia ordinandis, uel
non. Videamus ergo quid ſint ratioci-
nia, & quæ ratiocinia impediunt aliquem
1 promoueri. Ratiocinia ſunt † rationum
redditiones, ad quas aliquis obligatur
ex adminiſtratione reipublicæ uel pri-
2 uatæ. Impediunt promoueri † ratioci-
nia, publica uel priuata. Publica ſunt
illa, quibus obligantur officiales curiæ
ex adminiſtratione aliqua ad rem publi-
cam pertinente, ut C. de epiſcop. & cle. l.
officiales. Priuata ſunt illa quibus obli-
gantur aliqui ex adminiſtratione rerum
pertinentium ad priuatos, ut tutores, &
curatores, caſtaldiones, uel baliui ali-
quorum. Circa hæc ratiocinia publica
uel priuata quando impediunt promoue
ri ſic diſtingue. Aut promoueri uolentes
perſeuerant in officio aut non. In primo
caſu ſic diſtingue, quia aut perſeuerant in
officio ſecularium perſonarum non miſe
rabilium, & tunc nō poſſunt promoueri,
ut 21. quæſt. 3. ca. 1. & infra ne cle. uel mo
na. ſecu. ne. ſe. immiſc. ca. 1. & 2. Aut offi-
cio perſonæ eccleſiaſticæ, uel etiam ſe-
cularis ſed miſerabilis, & tunc poſſunt
promoueri, ſi aliud non impediat ut 86.
diſt.

diſt. c. peruenit. 89. diſ. c. iudicatum 16. q.
1. c. monachi. In ſecundo caſu cum non p
ſeuerant in officio, remaneant tamen ad-
huc obligati ex adminiſtratione, ſubdi-
ſtingue; quia aut ſunt obligati reipu. aut
perſonæ priuatæ. Si reipublicæ, non de-
bent promoueri ante reddita ratiocinia
ut 51. diſt. c. præterea. C. de epiſ. & cleri. l.
officiales, obligati enim reipublicæ ex
adminiſtratione arcentur ab honoribus,
ſecus ſi alias ſint debitores ex cauſa mu-
tui uel ſimili. ut ff. de mu. & ho. l. reſcri-
pto §. debitores. C. de epi. & cle. l. quiſquis
emenſis. Si enim remanent obligati pri-
uatæ perſonæ, ſubdiſtingue. Aut in ipſa
promotione mouetur eis quæſtio, uel eſt
mota, aut non. In primo caſu iterum ſub-
diſtingue, quia aut mouetur quæſtio de
perfidia & de dolo; aut de culpa tantùm.
Si de dolo uel perfidia non debent pro-
moueri ante deciſam litem. ut 81. diſt. c.
tantis 23. diſt. c. illud. inf. de accu. c. oīpo-
tens, & in hoc caſu loquitur hæc decre.
debet tamen taxari tempus infra qđ quę-
ſtio decidatur. ar. infra qui filij ſunt legi.
c. lator. C. de ingenu. ma. l. diffamari. Si
uerò moueatur ſibi quæſtio, uel prius ſit
mota de culpa tantum, poſſunt promo-
ueri non obſtante creditoris reclamatio-
ne; cum lis poſtea poſſit procedere ſicut
prius, & etiam ſub eodem iudice. ut ff. de
iudi. l. ubi, & ff. de iuriſd. om. iu. l. cum qui-
dam. Si autem non moueatur eis quæ-
ſtio nec eſt mota, poſſunt promoueri non
obſtante obligatione, niſi manifeſtum eſ-
ſet ipſos teneri de dolo, tunc enim poſſet.
& debet epiſcopus ipſos ex officio ſuo re-
pellere, ſicut quoſlibet criminoſos & in-
fames. ut 2. q. 7. c. alieni 6 qu. 1. c. infames
ff. de poſtu. l. quos prohibet. Sed & curia
les promoueri non poſſunt, quamuis ab
adminiſtratione ſint iam liberati, quod in
telligo in his qui ſæua, turpia, uel inhone
ſta exercuerunt, ut milites, executores,
& apparitores. ut 51. diſt. c. 1. & 3. 46. diſt.
c. clericus. de conſe. diſt. 2. c. pro dilectio-
ne. Curiales autem qui non talia exer-
cent, ſed in ciuilibus & pecuniarijs cauſis
officium ſuum impendunt, ut tabelliones
& aduocati, a promotione non excludun-
tur ut 61. diſtin. c. oſſius. Cæterum ſi in
cauſa ſanguinis, officium uel miniſte-
rium ſuum præſtant, contrahunt irregu-
laritatem Iudex, aduocatus, procurator
tam actoris quam rei, licet Bern. contra-
rium dixerit in procuratore rei, aſſeſſor,
apperitor, notarius, ſententiam ſcribens,
uel actor, item ſententiæ dictator, omnes
iſti contrahunt irregularitatem. ut 51.
diſtin. c. aliquantos. & c. ſi quis poſt. infra
ne cle. uel. mo. c. ſententiam. Quæritur
3 † de eo qui iurat ſoluere ad certum tem-
pus, ſcribere, uel aliud honeſtum opus
facere, antequam faciat quod iurauit, an
poſſit aſſumere ordinem ſacrum, uel in-
trare religionem? in clerico planum eſt,
quòd ordines aſſumere poteſt, quia aut
nihil habet, & tunc liberè poteſt cedere
bonis, & inanis eſt actio quam excludit
inopia debitoris ut ff. de dolo. l. nam his
24 q. 6 c. ſi res, & eius periculo nihil eſt,
qui nihil habet ut ff. de fur l. itaque fullo:
Vel ſi habet, non minus remanet poſt or-
dines obligatus ſcribere omnia, uel aliud
honeſtum opus poteſt facere poſt ordi-
nes, ſi ſe ad hoc ante ordines obligauit,
dummodo per hoc non impediatur diui-
num officium ut 21. quæ. 1. c. clericus, uel
alium ſubroget loco ſui. ut C. de epiſc. &
clericis. l. quiſquis cēſibus. & l. in eccleſijs.
In eo autem qui uult ingredi monaſte-
rium, dico quod non obſtante tali obli-
gatione intrare poteſt, excuſante ipſum
zelo religionis, & afflatu ſancti ſpiritus.
ut 19 q 2 c. duæ ſunt infra de re. & tranſe.
ad reli. c. licet. monaſteriū aūt tenetur ſa-
tisfacere de his, quę contulit eidem in-
greſſus. ut 19 quæſt. 3. c. qua mulier. C. de
epiſ. & cle. l. Deo nobis. § 1. Sed etſi nihil
cōtulit, ſi tamē poſt ingreſſum ipſius mo
naſterio aliqua quæſiuit ex perſona ipſius
puta per ſucceſſionē hæreditariā, uel alio
modo, in tantum tenetur quantum illud
eſt quod quæſiuit illi, cui monachus eſt
obligatus ar. 19 quæ. ult. c. ſi qua. Sed ſi
non ſatisfaciat nec monachum defendat,
patietur miſſionem in poſſeſſionem bo-
norum illorum. ut. ar. ff. de cap dimi. l. tu-
telas. § ſi libertate. inſtitu. de acqui. per
arroga. in fi. uel monachus in monaſte-
rio faciet quod promiſit, dum tamen non
impediatur obſeruantia regularis, ut in

clerico dictum eſt.ſup.alias ſecus,ut C.de
epiſ.& cle.l.omnes, & l.generaliter , & in
auth.ſed neque;uel ſaltem faciet periuriũ
quod iurauit. ut C. de caducis tol. l. una.
§ ne autem.C.de epiſco.& cle.l.ad ſimili-
tudinem. quamuis ſit argu. contra. ff. de
ſolu.l. inter artifices. C. de decu. l. nullus
qui nexu.inf.de offi.dele.ca. ul. Nõ obſtat
his.53.diſtin.c.legem.54.di.c. quicũque,
quia illa intelliguntur de perpetuo obli-
gatis,puta de ſeruis curialibus & conſimi
libus;& ex his,quæ ſuperius dicta ſunt,pa
tet terminatas eſſe quæſtiones illas de po
teſtate, qui iurauit regimen ciuitatis; de
magiſtro, qui iurauit regimen ſcholariũ
per annum ;de capellano,qui iurauit ſer-
uire in officio capellaniæ , an iſti poſſint
religionẽ intrare,non enim iuramentum
uiolat.qui in melius illud mutat'ut inf.de
iureiu.c.peruenit.Sunt anteẽ rationes qua
re curiales, de quibus dictum eſt,promo-
ueri non poſſunt. Prima, quia quædam
ſunt uiles perſonæ, & frequenter contra-
hunt irregularitatem ex officio ſuo. Se-
cunda,quia multum moleſtatur eccleſia,
& incommoda multa patitur propter ta-
les, quando reuocantur ſeu repetuntur.
Tertia ratio eſt quoniam præſumitur cõ-
tra eosquod non tranſeant ad clericatum
uoto religionis, Sed ut fugiant ratiocinia
dominorum ſuorum 51. d. c.1.2.& 3.54.
di. c.legem.

SVMMARIVM.

1 *Corpore uitiati qui dicantur.*
2 *Debilitatus quis dicatur,& quis mutilatus. num. 2.*
3 *Magnum membrum quod dicatur.*
4 *Mutilatus in membris an valeat ad clerum admitti.*
5 *Digitos ſex habens in manu non impeditur ordinari.*
6 *Oculum unum alio habens groſſiorem , uel utrumque eminentem,promoueri poteſt.*
7 *Promoueri non poteſt & promotus deijcitur qui ſibi manus violentas intulit.*
8 *Virilia ſibi abſcindens an ſit ordinandus.*

De Corpore vitatis. Rubrica.

TRACTAVIMVS ſupra de im-
pedimento originis & obligatio-
nis ad ratiocinia. Nũc uideamus de impe
dimento corporis, & ideo ſubijcitur ru-
brica de corpor. uitia. Videamus igitur
Qui dicantur corpore uitiati : & Quare à
1 promotione repellantur. Corpore † ui-
tiati dicuntur debilitati, uel mutilati, de-
bilitatum appello illum, qui membrum
habet ſed ineſſicax ut oculum cæcum,ma
2 num aridam,crus confractũ, † multilatũ
appello, qui alquo membro caret. Muti-
lantur aliqui in membris apparentibus,
alij in occultis, & qui in apparentibus
aliqui in magno membro, alij in paruo.
3 † Magnum membrum intelligo in quan-
titate ut manum, in decore, ut occulum,
4 ſiue naſum. † Mutilatus in membris non
apparentibus per caſum, uiolentiam,uel
timorem ægritudinis ordinari poteſt, ſed
ſponte non poteſt ut.55.diſtin.c. ſi qnis a
medicis.& ca.qui partem &.c. ſi quis. per
ęgritudinem. Mutilatus in magnis & ap
parentibus membris, etiam ſi caſu, uel
uiolentia hoc fiat, ſeu metu morbi, non
promouetur. ut 55. diſt. c. ſi euangeliſta.
Si uerò in modico, ut pote in parte di-
giti, dummodo mutilatio illa non indu-
cat deformitatem,uel debilitatem, poteſt
promoueri.ut infrà eod. titul. c. 1. & ulti.
aliàs ſecus.ut inf. de clerico ægro.c. pres-
5 byterum † Quid ſi qs habeat ſex digitos in
manu? Reſpondeo, non impeditur, quia
ut ait Offilius defectus membri uel au-
gmentum non conſideratur, ſed uſus im-
pedimẽti,ut.ff.de ædi.edi.l.Item Offilius.
6 † Item quid ſi quis oculum unum alio
habeat groſſiorem, uel utrumque habeat
eminentem? Reſpondeo,talis non impe-
ditur, quia nec eſt morboſus. ff. de ædi.
edic,l.qui clauum. § 1. Et nota quod ta-
lia impedimenta inſpectioni oculorum
ſuperioris ſubijci debent, quia in talibus
ſegnius irritant animos dimiſſa per au-
res, quam quæ ſunt oculis ſubiecta fide-
libus ut inf.eo.titul.c.23.ſicut cum agitur
finium regundorum.ut C.finium reg.l.3.
ff.eod.tit.l.ſi irruptione, ſicut cum agitur
de ætate ut. ff. de minoribus. l. minor ex
aſpectu,ut cum quæritur an aliqua ſit uir
go uel corrupta.27.quæſt.1.c.nec.aliqua,

vt cum agitur ſit prægnans vel non, ut ff.
de uentre inſpicien. l. 1. In ſumma ſcien
7 dum † eſt quòd, qui ſibi manus uiolentas
intulit,non promouetur,& ꝓmotus deij
citur.Eſt ratio,quia præſumitur, ꝙ omne
malũ in alium ſit auſurus qui in ſeipſum
ita ſæuit. ut ff.de ædil.edic. l.cum autem.
§.excipitur, qui enim ſibi non pepercit,
multo minus parcet alij,ut ff.de bo. corũ
qui mor ſibi con. l. vltima; qui ſibi non
parcit,tibi uel mihi quomodo parcet? Eſt
& alia ratio in iſto,quia ſui eſt homicida,
& dei conditioni inimicus ut 55.diſt. cap.
ſi quis abſcidit.In illo igitur qui ſibi mem
brum amputat, eſt cauſa irregularitatis
ſæuicia,ſiue magnum membrũ amputet,
ſiue paruum,ſi tamen fuerit cauſa inciſio
nis languor, caro ei putrida reſecanda
èſt,ut 23.quæſtio.3.c.reſecandæ. In alijs
uero quæ ſine culpa ſua ab alijs uel caſu
fortuitu mutilantur, eſt cauſa irregulari-
tatis deformitas uel debilitas;quæ autem
deformitas uel debilitas irregularitatem
cõſtituat,eſt in arbitrio ſuperioris, ut inf.
8 eod.titu.cap.2. Sed quæritur † de illo qui
ſibi uirilia amputauit ut ſit caſtus. Et eſt
dicendum quod irregularis eſt,tanquam
ſui ſit homicida,ut 55.diſt.c. ſi quis abſci-
derit,& c.ſi quis à medicis; & ideo depo-
nendus.Nec obſt.inf.eo.ti. c. ſignificauit.
ibi enim ex gratia & diſpenſatioee per-
mittitur ſacerdoti illi miniſtrare in ordi-
nibus inferioribus ſacerdotio, illi enim
ſunt eunuchi Hierony. Mihi placẽt quos
caſtrauit non neceſſitas, ſed uoluntas, ut
55.q.5. c.tunc ſaluabitur. Nec eſt uerum
quod ruſtici dicunt;Quod ſi quis a medi-
cis, uel ab hoſtibus ſectus ſit, non aliter
poſſit miſſam cantare, niſi teſtes ſuos ge-
rat in burſa ſiccos, quaſi tunc habeat om
nia membra.Sed non curo,utrum habeat
quis teſtes uirides,an ſiccos;quia defectus
membri illius nec deformitatem,nec de-
bilitatem quantum ad officia diuina in-
ducit.

SVMARIVM.

1 *Bigamia quid ſit,& qualiter contrahatur,et quot ſunt ſpecies bigamiæ.*
2 *Bigami quare non poſſint promoueri.*
3 *Caſtitas quare maior exigatur in fœmina quam maſculo.*
4 *Conſecratio epiſcopi cum ſit maior & dignior,quam conſecratio uirginum, quare poteſt conſecrari in epiſcopum,qui non ſolum uxorem habuit;ſed etiam qui poſt uxorem, habuit concubinam.*
5 *Promoueri an poſſit ille, qui aliquam fornicariè deflorauit,& illam poſtea in uxorem duxit.*
6 *Promouendus an at, qui credens contrahere cum uirgine,eam corruptam inuenit.*
7 *Promoueri an poſſit habens unam uxorem quam non cognouit, & illa mortua duxit aliam uirginem & cognouit:uel ex conuerſo primam cognouit ſecundam non.*
8 *Sacerdos non ſit, cuius uxorẽ conſtat adulterium commiſiſſe.*
9 *Maritus, qui uxorẽ de adulterio accuſauit, & pendente accuſatione illi petenti reddit debitum,an promoueri prohibeatur.*
10 *Contrahens matrimonium cum uidua, nudatur omni priuilegio eccleſiaſticæ dignitatis.*
11 *Diſpenſari an poſſit cum bigamo.*

De Rigamis. Rubrica.

VIdimus de quibuſdam irregulari-
tatibus, ſed quia inter alias,
bigamia non minima reputatur? Ic-
circo hic poſt quoſdam tractatus de irre-
gularitatibus, ſubijcitur rubrica de biga-
mis:Vel aliter continuabis. Dictum eſt
ſupra de quibuſdã irregularitatibus, ſiue
impedimentis, quæ ſine peccato proue-
niunt: ſed quie bigamia ſine peccato cõ
trahitur. ut 31.q.1. c.aperiant c. Deus c.
quod ſi dormierit; Ideo hic ſupponitur
rubr.de bigamia. Videamus igitur Quid
ſit bigamia: Quot ſunt ſpecies bigamiæ;
& quare bigamus non poteſt promoueri:
Et an cum bigamo ualeat diſpenſari. Bi
1 gamia † eſt defectus ex ſecundis nuptijs
proueniens. Contrahitur autem biga-
mia proprie ſumpto uocabulo, cum quis
ſucceſſiue & diuerſis tẽporibus duas legi-
timas habet uxores.ut 31.q 1. c. aperiant,
quod intelligo, ſi cum utraque matrimo-
nium conſumetur,alias ſecus. arg. inf eo.
c.debitum. 34. di. c. Valentiniano Large

autem & improprie ſumpto uocabulo bi
gamia multis modis contrahitur, ut cum
quis ſimul habet duas uxores, quod ad fa
ctum conuenit retorqueri, quia cum neu
tra matrimonium tenet, ſi ſimul contra-
ctum eſt cũ vtraque, vt inf. eo. tit. c. nuper.
in prin. vel tenet tãtum cum altera. ut 34.
di. c. christiano. 31. q. 1. c quomodo. inf de
diuor. c gaudemus. Item qui habet unam
de iure, & ea mortua contrahit cum alia
de facto, bigamus reputatur, non propter
ſacramenti defectum, cum in veritate bi
gamus non exiſtat, ſed propter intẽtionis
affectum cũ opere ſubſecuto. ut inf. eo. ti.
c. nuper, in fi. Item qui contrahit cum cor
rupta, ideſt ab alio cognita, ſicut biga-
mus repellitur, ut 32. diſt. c. ſeriatim. 34.
diſt. c. currendum. & c. præcipimus. Item
quicunque habuerit duas uxores ante ba
ptiſmum, ſiue poſt baptiſmum, ſiue unã
ante baptiſmum, & unam poſt, bigamus
eſt. ut 34. diſt. c. ſi quis uiduam 26. diſt. per
totum. Sed in ultimo membro Hierony.
aſſerit non contrahi bigamiam, ut 26. di.
cap. 1. Sed illud non tenet ut probant ſe-
quentia. c. de eodem, & idem dico in eo,
qui de facto ducit ſecundam uiuente pri-
ma: Idem in clerico qui ante ſacros ordi-
nes habuit unam, & poſtea de facto duxit
aliam, ut infra eo. titu. c. ulti. Idem in his,
qui contempta profeſſione præuaricãtur
promiſſionem de continendo, & contra-
hunt de facto. ut 27. q. 1. cap. quot quot.
2 Quatuor † autem ſunt rationes propter
quas bigami repelluntur à promotione,
quas aſſignaui ſup. de tẽpo. ordi. § mono-
gamus. Et nota in matrimonio attenditur
duplex ſacramentum, propter duplicem
coniunctionem, quæ eſt in eo per carnis
copulam conſumato. Prima eſt coniun-
ctio animorum. Secũda corporum. Prima
coniunctionem ſignat fidelis animæ ad
deum, hæc diſſoluitur per ſequens pecca-
tum, ſicut & illa ante carnalem copulam,
per religionis ingreſsũ. ut inf. de cõuerſi.
coniuga. c. verum & c. ex publico. Secũda,
ſcilicet, coniunctio corporum ſignat con
iunctionem Chriſti & eccleſiæ, hoc fuit
matrimonium initiatum in prophetis &
patriarchis, ratum in tempore gratię. ſ. in
natiuitate Chriſti, quando ipſe lapis an-
gularis cœpit ædificare eccleſiam; unum
de iudæis, alterum de gentibus parietem
erigens, conſummatum in cruce, uel ratũ
fuit in cruce, conſummabitur in patria;
Auguſt. ſuper locum illum, nunquid qui
dormit, non adijciet ut reſurgat, ait nota,
quod dicit qui dormit, quia ſicut de late-
re dormientis Adæ, qui erat forma futuri
Chriſti, aſſumpta eſt coſta de qua forma-
ta eſt Eua, ita dormiuit Chriſtus ſom-
no mortis, ut de latere dormientis, de
quo profluxerunt ſanguis & aqua, quæ
ſunt noſtræ redemptionis ſacramẽta, for
metur ſibi ſponſa eccleſia, ut inf. de bap.
& eius effec c. maiores. & inf. de cele. miſ.
c. in quędam & c. Cum Marthæ. § quæſiui
ſti. Item in eadem ſecunda coniunctio-
ne ſignificatur coniunctio deitatis & hu-
manitatis facta in utero uirginali, ut 26.
diſt. c. acutius. de con. diſt. 2. ca. In Chriſto
pater. inf. eo. ca. debitum. Cum ergo tam
coniunctio Chriſti & eccleſiæ, quam unio
dietatis & humanitatis, unica ſit & reite-
rabilis, meritò ſignificatur ĩ primi matri-
monij coniunctione carnali, ſed cũ quis
tranſit ad ſecundam uxorem, recedit ab
unitate, tendens in pluralitatem; & ideo
non poterit de cætero ſignificare dictam
unitatem & reiterabilem coniunctionẽ,
ubi enim ſignificatum eſt unitum, & ſigni
ficans unum eſſe debet, hanc rationem
ponit Augu. licet obſcurè 26. diſti. c. acu-
tius, in fin. & ita contrahitur irregularitas
3 bigamiæ. † Sed quæritur quare maior ca-
ſtitas exigatur in fœmina, quàm in uiro?
nam maritus corruptæ, uel ab alio cogni
tæ promoueri non poteſt. ut 34. diſtin. ca.
Curandum. & c. præcipimus. & c. ſi cuius
& 30. q. 5. c. qualis. Sed ille qui ante uxo-
rem, uel poſt habuit concubinam, poteſt
promoueri. ut 34. di. c. fraternitatis. Dicit
Hugo. Vir ſignificat eccleſiam militantẽ,
quæ in poteſtate habet, ut adulterando
& à fide exorbitando recedat à ſuo Chri-
ſto, & ideo non eſt in eo ſacramenti ſigni
ficatio, ut non obſtet quòd carnem ſuam
diuiſit in plures. Vxor autem ſignificat
Chriſtum, qui nunquam eccleſiam ſuam
dimiſit, ipſe enim eſt fons proprius, cui
non cõmunicat alienus, ut inf. de regula.
& tranſe. c. licet, in fi. Alij dicunt & uerius
ſicut

ſicut puto. Quòd uir ſignificat Chriſtum,
qui ſibi copulauit ſynagogam, & poſteà
eccleſiam, quæ ſemper uirgo permanſit,
ſaltem mente. Vnde dicit Apoſtolus. De-
ſpondi uos uni uiro uirginem caſtam. ut
27. q. 2. c. nuptiarum, & ideo exigitur ꝙ
uxor una non diuiſerit carnem ſuam in
plures, quod ſi fecerit deeſt ſignificatio
ſacramenti unitatis. Item quæritur cum
4 † cõſecratio epiſcopi maior ſit & dignior
quam conſecratio uirginum, quare põt
conſecrari in epiſcopum, qui non ſolum
uxorem habuit, ſed etiam poſt uxorem
habuit concubinam? ut 33 diſt. c. habuiſ
ſe. 34. diſt. c. fraternitatis. Sed ſi qua fuit
corrupta ante baptiſmum uel poſt, ſpon-
te, uel ui; cum peccato, uel ſine, non po-
teſt inter ſacras uirgines cõſecrari? ut 26.
diſt. c. acutius. Reſpondeo, Sacra uirgo,
ſignificat eccleſiam triumphantem, non
habentem maculã ſiue rugam ut de pœn.
diſt. 1. c. eccleſia. 21. diſt. c. quamuis 32. qu,
4. c. recurrat. Sed epiſcopus ſignificat ec-
cleſiam militantem, in qua ſunt boni &
mali uſque ad ultimam ſegregationem,
quæ fieri habet in littore, hoc eſt, in fine
ſeculi, ut 26. diſt. c. acutius, in fi. 2. qu. 1. c.
5 multi, circa fin. Item † quid ſi quis deflo
rauerit aliquam fornicarie, & poſtea du-
cit illam in uxorem, nunquid poterit pro
moueri? Dicunt quidam quod ſic, quia
unus unius, nec carnem ſuam diuiſit in
plures; & illa eſt unica unici, nec carnem
ſuam diuiſit in duas; quod uidetur ſuffi-
cere. ut infra eo. ca. debitum. 26. diſt. c. acu
tius. & argu. infra qui fil. ſunt legi. c. tanta.
Alij dicunt contra, ꝙ uirgo debet eſſe eo
tempore quo cõtrahitur matrimonium,
& ducitur uxor, ad hoc ut uir non fiat ir-
regularis. argu. 32. diſtin. c. nemo 34. diſt.
in c. curandum & c. præcipimus. & uide-
tur expreſſum 30. quæſtio. 1. c qualis, in
uer. uirgo caſta deſpõſata in uirginitate;
Et cum primi exponunt, uirgo, ideſt, non
ab alio cognita, quorum opinio celebrior
6 eſt. Item, † quid ſi aliquis credit contra-
here cum uirgine, & inuenit eam corru-
ptam? Reſpondeo, non debet promoue-
ri, cum ſit maritus corruptę. ut 51. diſt. c.
qui in aliquo; nam in tali caſu non excu
ſat error, uel uiolentia. ut 32. quæſti. 5. c.
ille autem. Lex autem promotionis fa-
ctum requirit, non uoluntatem. ut 15. q.
7 1. cap ultimo. Item † quid ſi quis habet
unam uxorem, quam nõ cognouit; & il-
la mortua ducit aliam uirginẽ, & cogno-
ſcit: uel e conuerſo, primam cognoſcit;
ſecũdã non, nunquid repelletur? Dico ꝙ
non, quia nõ diuiſit carnem ſuam in plu-
res, & ſic non deficit in eo ſacramentum,
ut inf. eod. tit. c. debitũ. Et idem dicas pro
pter eandem rationem, ſi quis uxorẽ du-
cat mulierem ab alio deſponſatam & tra-
ductam, ſed non cognitam, quia primus
maritus morte preuentus eſt. ut 34. diſt.
8 cap. ultimo. Item † pone, quòd aliquis
contraxit cum uirgine, & cognouit eam,
illa poſtmodum cognoſcitur ab alio, de-
inde maritus ignorãs hoc cognoſcit illã,
nunquid efficitur irregularis? Reſpondeo,
ſic, nec poterit promoueri. ut 34. diſt. c. ſi
9 cuius uxorem. & cap. ſequen. Item † quid
ſi maritus accuſet uxorẽ de adulterio, &
pendente accuſatione illa petit debitum,
ipſe reddet, quia tenetur ad hoc, cum non
debeat ſpoliari poſſeſſione ſui corporis
uſque ad ſententiam. ut 11. quęſt. 1. c. quia
res 8. quæſtio. 4 c. nonne. 33. quæſti. 2. c. ſe
culares 35. q. 6. c. multorum, & fortẽ etiã
præcipitur ſibi ab eccleſia reddere debi-
tum, nunquid & iſti paratur præiudiciũ
ut promoueri non poſſit; Reſpondeo ſic,
quia ut. ſup. dixi, irregularitas ſæpe cõtra
hitur ſolo facto abſque peccato, & abſque
uoluntate; quidam tamen uoluerunt di-
cere contrarium, ꝙ iſte patiatur & non
agat. Item notabis quod in hoc caſu plus
meretur luxuria caſtitate: caſtitas enim
eſt in matrimonio. ut 31. diſt. c nicena, in
fornicatione luxuria. ut 32. quęſtio. 4. c.
in eo. & matrimonij repetitio inducit ir-
regularitatem indiſpenſabilem: repeti-
tio fornicationis non, ut inf. eo. tit. c. quia.
Reſpondeo, hoc non contingit ratione
peccati, ſed propter defectum: non enim
peccatur contrahendo ſecundum uel ter
tium matrimonium ut 31. q. 1. c. aperiant
& c. quod ſi dormierit. Sed deeſt ibi ſigna
culum ſacramenti. ut inf. eo. tit c. debitũ.
10 † Item notabis quod ubi quis de iure cõ
trahit cum aliqua uidua, nudatur omni
priuilegio eccleſiaſticæ dignitatis. ut 84.
diſt.

diſt.c. quiſquis; ſi uero matrimonium de
iure non teneat non cōtrahitur bigamia;
quia non eſt niduæ maritus, qui non eſt
ſimpliciter maritus, unde retinet priuile-
giū clericale. Sed circa ordines, cum eo,
tanquam bigamo. diſpenſari non licet:
non propter ſacramenti defectū, ſed pro-
pter affectum intentionis, cum opere ſub-
ſecuto. ut inf. eo. tit. cap. ultim. vnde cū ali
quis contrahit cum illa, cum qua de iure
non poteſt conſiderato opere ſiue facto
contrahens efficitur infamis, etſi nuptiæ
nullū ſortiantur effectum. ut ff. de his qui
no. inf. l. qđ ergo. § 2. Quandoque tamen
magis conſideratur affectus, quàm effe-
ctus, uel quàm ipſum factum de pœ. diſt 1.
c. hæc autem uerba, infra de cleri. non re-
ſiden. c. relatum. ff. de condi. & demon. l.
hæc conditio filiæ meæ. Quandoque plus
factum quam iuris effectum ut ſuperius
dictum eſt, & probatur. inf. de cōceſ. preb.
& ec. non ua. c. literas. ff. de condi. inſti. l.
mulier. §. ſi quis. infr. de ſponſa. c. iuuenis.
11 Diſpēſari † cum bigamo nō poteſt. ut inf.
eod. c. Super eo. & c. ul. hoc enim eſſet con
tra Apoſtolum, ut dicitur in d. c. ſuper eo.
Sed contra. 34. diſt. c. lector. Solutio, di-
xerunt quidam, Papam diſpenſare poſſe,
nec eſt contra Apoſtolum, quia etſi prohi
buerit bigamum ordinari, non tamen cū
eo prohibuerit diſpenſari. nam & Apoſto
lus prohibuit criminoſum promoueri, ut
25. diſt. c. unum. §. nunc autem: & tamen
cum criminoſis diſpēſatur. ut inf. de iudi.
c. at. ſi clerici, nec eſt contra Apoſtolum,
ſed præter, uel dic, proprie non obſtat ꝓ
hibitio Pauli, quia Papa maior eſt in ad-
miniſtratione Paulo. ut 21. diſt. c. j. Papa.
n. eſt loco Petri, qui maior fuit Paulo ut 2.
q. 7. c. puto. 21. diſt. c. in nouo. unde dici-
tur quod Lucius Papa diſpenſauit cū Ar-
chiepiſcopo panormitan. q̄ bigamus fuit:
uel dic, quod in illo. c. lector dicitur, di-
ſpenſari poſſe in ſubdiaconatu, qui ſe cū
dum primitiuam eccleſiam nō erat ſacer
ordo. ut 32. diſ. c. eos. 60. diſt. c. nullus. ho-
die ſecus. ut ſup. de ſeruis non ordinan. ca.
miramur. quid autē circa hoc ſcripſerit
Nicolaus furioſus, nota ſupra de reſcri-
ptis. §. contrarius.

S V M M A R I V M.

1 *Peregrini qui dicantur.*
2 *Peregrini an repellantur à ſacramentis.*
3 *Peregrini quare & quando repellantur a promotione.*
4 *Clerici peregrini permittuntur ſuos ordines exequi in diœceſi aliena, ſi habent literas teſtimoniales.*
5 *Sigillum capituli uel conuentus fidem facit.*
6 *Clericus peregrinus aſſerens literas teſtimoniales ſuæ canonicæ ordinationis amiſſas, & probans per teſtes ipſam ordinationem an ſit admiſſibilis.*
7 *Inferior ab epiſcopo ius habēs inſtituendi in aliqua eccleſia, peregrinum & ignotum inſtituere non debet.*

De Clericis Preregrinis. Rubri.

INTER alios qui ab ordinibus ex-
cluduntur arcendi ſunt peregrini:
ideo ſubijcit hic rubrica de clericis pere
grinis. Videamus igitur hic, Qui di-
cantur peregrini? Quare à promotione
repellantur; & Quando admittātur.
† Peregrini poſſunt hic appellari omnes
1 qui non ſunt de epiſcopatu ordinantis ſi-
ue ſint clerici, ſiue laici · quia tales recipi
non debent ab epiſcopo alieno ad ordi-
nes, uel dignitates, uel eccleſiaſtica ſacra
menta ut 71. diſt. per totum. & ſpecialiter
in cap. primatus. inf de parochijs. ſia. 2. &
3 & quod omnes tales dicantur extranei,
eſt arg. 3. quæſt. 6 c. peregrina. & 6. q. 3. c.
1. & 2. Sed & incolæ, quorum uita, genus,
origo, & irregularitas ſunt ignota epiſco
po, ſimiliter ab his, q̄ ſuperius dicta ſunt,
excluduntur. ut 24. diſt. c. quando epiſco-
pus 42. di. c. 5. quieſcamus, in uerſ. ſi enim
in clero: & ar. 2. quæſt. 7 quærendum. in
uerſ. quorum uita & libertas neſcitur.
2 † Repelluntur etiam tales à ſacramentis,
ut de conſecra. diſtin. 2. c. tribus: ſi tamen
aliquis ſit incola notus, ſed indignus, &
ſua indignitas ſoli epiſcopo ſit cognita,
ab ordinibus excludi nō poteſt. ut. ſup. de
tempo ordi. c. ex tenore, nec ſacramentis,
ut de conſecra. diſtin. 2. c. non prohibeat.
Repel-

3 † Repelluntur aūt iſti a promotione dua-
bus de cauſis. Vna, quia non licet epiſco-
po falcem ſuæ iuriſdictionis mittere in
meſſem alienam, iudicando uel ordinan
do ſubditos alienos. ut 71. diſt. per totum
6. q. 3. per totum 9. q. 2. per totum. Secun-
da cauſa eſt, quia tales ſolent eſſe pro ma
gna parte criminoſi, infames, excommu
nicati, uel alias irregulares. Item ſæpe
mentiuntur habere ordines, cum non ha
beant, uel maiores habere, quam habeāt.
ut 98. diſti. c. Afros 19. q. 2. cap. duæ. Per-
4 mittuntur † autem clerici peregrini ſuos
ordines exequi in dioceſ. alienis, ſi ha-
beant literas teſtimoniales ſigillatas. ſ.
ſigillis epiſcoporum, ut inf. eo. tit. c. 1. 98.
diſt. c epiſcoporum. & inf. eo. tit. cap. 1. 98
diſt. c. 1. & 2. Sed quare tot, cum alias ſuffi
ciat ſigillum proprij epiſcopi. ut 71. diſti.
primatus 19. quæſtio. 2. c. duæ. inf. de fide
inſtrum. c. 2. de teſti. c. cum à nobis 11. q.
5 3. c. curiæ. & c. debent; † cum ſigillū capi-
tuli fidem faciat, ut inf. de app. c. ſignifica
uit, & ſigillum conuentus, ut infr. de pro-
ba. c. tertio loco? Reſpondeo, Vnum ſuffi-
cit, ſi eſt notum, quinque requiruntur, ſi
ſunt ignota. Sed uidetur quod mille igno-
ta non ſufficiant. Ad quod reſpondeo, fa-
cilius falſatur ſigillum unius epiſcopi,
quam quinque. Nam circa maiorem ma-
ius periculum uertitur, ut 42. diſt. c. quie-
ſcamus. 7. q. 2. c. ult. ff. ad Carbo. l. 1. §. ſi qs
non ab aliquo Io. tamen dicit, ꝙ niſi ali-
qua cognitio habeatur de ſigillis, uel de
eccleſijs, quarum ſigilla eſſe dicuntur,
nullatenus eſt credendum, ſiue ſint quin-
que ſiue plura, & hęc omnia uera ſunt, ſi
clericus peregrinus & ignotus uelit publi
cè officium ſuum exequi, uel celebrare, ſi
ſe dicat ſacerdotem. cæterum in ſecreto,
& ex deuotione poterit ſubſtineri, etſi
nullas habeat literas ſuper ſua ordinatio
ne, uel teſtes, ut inf. eo. ti. c. tuæ, Suſtineri
ideo dico, quia gratia fit extraneo ſacer-
doti, & maximè ignoto, ſi permittatur in
alia diœceſi celebrare: Nam & prælato fit
gratia, ſi permittatur celebrare in ꝓuin-
cia, uel diœceſi aliena, ut ſup. de uſu pal. c.
ex tuarum, & maximè ſi permittatur ordi
nare. ut 9 q. 2. per totum. Item quòd ſupe
rius dictum eſt, quinque ſigilla requiri, lo
cum habet in ultra marinis, & alijs ualde
remotis. ut inf. eo. ti. c. 1. In alijs autem cle
ricis non tam remotis ſufficit ſigillum ſui
epiſcopi, ut 72. & 73. diſt. per totum. & 71.
di. c. extraneo. & c. hortamur. Quid ſi quis
6 dicat ſe literas amiſiſſe? † Reſpondeo, ſi
probauerit per teſtes de ſua canonica or-
dinatione, & de proprij epiſcopi commē-
datione, quia hæc duo in literis contine-
ri debuerunt, puto ipſum admittendum.
ut inf. eod. titu. c. inter. & cap. tuæ. De com
mendatione epiſcopi ideo dico, quia ſine
licentia ſui epiſcopi non dicuntur clerici
peregrini, ut de conſecr. di. c. 5. c. nō opor-
7 tet. † Si autem quis inferior ab epiſcopo
ius habet inſtituendi in aliqua eccleſia, pe
regrinum & ignotum inſtituere non dēt,
ut 71. diſt. c. hortamur. Alioquin talem in
ſtitutum poteſt epiſcopus amouere, ut in-
fra eod. ti. c. ultim. Dantur autem peregri-
nantibus literæ dimiſſoriæ, uel commen
daticię, ut inf eo. ti. c. tuæ. 71. diſt. cap. pe-
nult. & ultim. 19. q. 2. c. duæ, & uocantur li
teræ dimiſſoriæ uel commendaticiæ, q̇a
per eas dimittuntur & licentiantur pere-
grinantes, & in eis commendantur. Has
literas non faciet epiſcopus, niſi poſtula-
tus, ne pateat materia euagandi, ut 72.
diſt. c. 1. Has literas archidiaconi conce-
dere non poſſunt. ut infra de offic. archi-
diac. c. ſignificaſti.

S V M M A R I V M.

1 *Archidiaconus an primus præſit in eccleſia poſt epiſcopum.*
2 *Archidiaconus an præeſſe debeat archipresbytero.*
3 *Maioritas quotuplex ſit in eccleſia.*
4 *Officium archidiaconi quod ſit.*
5 *Archidiaconi iuriſdictionem attinentia quæ ſint.*
6 *Vicaria perpetua ordinariā iuriſdictionem inducit.*
7 *Cōſuetudo inducit iuriſdictionem & n. 11.*
8 *Archidiaconus an iuriſdictionem ordinariā uel delegatam habeat.*
9 *Archidiaconus an habeat ius uiſitandi. & num. 12.*

Archidia-

10 *Archidiaconus an in diœceſib ſuorum ſuffra*
ganeorum viſitationem faciat.
11 *Epiſcopus omni anno ſuam diœceſim viſitare*
tenetur.
13 *Plebanus an excommunicare poſſit.*
14 *Archidiaconus an habeat concedere ordinan*
dis literas commendaticias.

De Officio Archidiaconi. Rub.

EXPLICATO tractatu ordinando
rum, de dignitatum officijs uidea-
1 mus. † Et primo de officio archidiaco-
ni, qui primus eſt in eccleſia poſt epiſco-
pum, ut 25. diſt. ca. perlectis & hic in c. 1.
Eſt igitur uidendum, Quid ad officium
archidiaconi pertineat. Quid ad iuriſdi-
ctionem. Sed quod dixi archidiaconum
primũ poſt epiſcopũ, recipit calumniã.
Nam uidetur quod archi. presbytero ſit
inferior, & quaſi diaconi ſunt oculi pres-
byterorum, ut 93 diſt. c. diaconi eccleſiæ
& c. diaconi. qui inferiores tamẽ presby-
teris ſe eſſe cognoſcant. ut 93. diſt. c. Dia-
coni. cum aliis octo cap. ſeq. uſque ad §.
compagis. & c. legimus & c. dominus no-
2 ſter. † Sed dico ꝙ archidiaconus præeſt
archipresbytero in dignitate, ſed in ordi-
ne ſubeſt. Poteſt autem quis diuerſis reſpe
ctibus eſſe altero maior, & minor. ut 2. q.
8 c. quare maior, & æqualis. & 2. q. 7. pu-
to 17. diſt. c. multis. ff. quando ap. ſit. l. 1. §.
ſed ſi preſis. C. de offi. uica. l. 1. In eo autem
in quo quis eſt minor, debet reuerentiam
maiori. 33. q. 5. c. Eſt ordo 93. diſ. c. a ſub-
diacono 21. diſt. ca. quamuis. §. in omnib.
inf. de maio. & obe. c. ſtatuimus; eo ſaluo
3 † ꝙ maioritas in eccleſia quadruplex eſt,
ex dignitate, & ordine, ut dictum eſt, ex tẽ
pore, ut inf. de maio. & obe. c. 1. 17. diſt. c.
concilia § hinc & c. ulti. 96. diſt. c. bonæ
quidem 75. di. c. ultimo; & ex prærogati-
ua ordinantis, ut inf. de maio. & obe. cap.
per tuas ff. de albo. ſcri. l. ultima. C. de ad-
uoc. diuer. iudic. l. reſtituendæ. in fine. in
Auth. ut iudic. s ſine quo ſuffra. §. eos, cir-
ca finem & ff. de re iudi. l. quidam conſu-
lebant. Vnum tamen non omitto, ꝙ ma-
ior dignitate debet reuerentiam minori
gerenti uicem & locum maioris, ut 93. di.
4 c. ulti. Pertinent † autem ad officium ar-
chidiaconi quæ hic continentur infra eo.
tit. c. 2. & 3. ad hęc ut 25. diſt. c. perlectis,
& quæ diuerſæ conſuetudines pro loco-
rum uarietate inducunt, ut ar. ſup. de con
ſue. c. cum olim & infra eod. tit. c. ultimo.
5 † Ad iuriſdictionem uero ipſius pertinẽt
hæc, Corrigere, ut inf. c. 1. Audire iurgia,
25. di. c. perlectis; inſtituere, ut 63. di. ca. ſi
in plebibus. inf. de inſti. cum ueniſſet. inf.
de offi. dele. c. ſuper eo. inf. de exceſ. præl.
c. ad hæc; Infligere pęnas. ut inf. de præbẽ.
c. referente; Percipere obſequia a ſubie-
ctis. ut inf. de exceſ. præla. c. ad hæc. Itẽ ha-
bere perpetuam vicariam, ita & iuriſdi-
6 ctionem ordinariam; † nam & perpetua
uicaria ordinariam iuriſdictionem indu-
cit. ut C. de officio eius qui ui. alterius ge-
rit l. j. ſic & perpetua uicaria ius tribuit in
re. ut ſup. de reſcrip. c. poſtulaſti. infra de
offi. uic. c. ad hæc & c. ex parte. inf. de fi. in-
ſtru. c. G. perpetuus, Item habere uiſitatio
nem, correctionem, & procurationem.
ut inf. eo. ti. c. ultimo. Verumtamen in his
recurritur ad cõſuetudinẽ eccleſię. ut ſup.
in his quæ ſpectant ad officium, & proba
tur inf. eod. c. ult. Inſpicitur enim conſue-
tudo uicinarum eccleſiarum. ut infra de
cenſi. c. ex parte. ſup. de conſue. c. cũ olim.
7 † Nam conſuetudo iuriſdictionẽ inducit.
ut C. de eman. li. l. 1. & 9. q. 3. c. cõqueſtus.
Quædam tamen inducuntur, & allegan-
tur contra archidiaconos ad eorũ iuriſdi
ctionem debilitandam; nam archidiaco-
nus curam animarum, uel præbendas cõ-
ferre non poteſt. 16. q. 7. c. nullus. inf. e. tit.
c. cum ſatis. & c. archidiaconus. Item eſt
vicarius, ergo habet delegatam iuriſdi-
ctionem, hinc eſt quòd ab ipſo non ad
epiſcopum, ſed archiepiſcopum appella-
tur. ut infra de præben. c. referente. Itẽ de
humilioribus negocijs cognoſcet, grauio
res aũt exceſſus denũciet epiſcopo. ut 25.
diſt. c. per lectis. ergo eſt pedaneus. ut C.
de peda. iudi. l. pen. & propter hanc varie
tatem iurium dicimus, dum quęritur quę
ſint illa quæ ad iuriſdictionem archidia-
coni ſpectant, inſpiciendam conſuetudi-
nem loci uel eccleſiæ. ut inf. eo. tit. c. ulti.
8 Item ſi quæratur † an archidiaconus ha-
bet iuriſdictionem ordinariam vel dele-
gatam.

gatam. Reſpondeo, ſi per electionem aſſu
mitur ꝙ videtur. vt 93. di. c. legimus; nam
& decani eligũtur, ut ſup. de ele. c. cũ in iu
re. iſ. de app. c. cõſtitutis, & ꝓpoſiti. ut ſup.
de ele. c. dudũ. il. 1. inf. de appe. c. conſtitu-
tis, tunc habet ordinariã iuriſdictionem,
vt in Auth. de defen ciu. §. nos igitur. Si
autem non aſſumatur per electionem, ſed
præter electioné præficiatur per epiſco-
pũ, vt quædã iura velle videntur, vt iſ. de
inſti. c. cum veniſſet 74 diſt. c. epiſcoporũ
60 diſt. c. 1. tunc non habet ordinariã, ſed
delegatã Sed & in hoc puto inſpiciendam
loci uel eccleſiæ conſuetudinẽ, vtrũ ꝑ ele
9 ctionem archidiaconus aſſumatur. † Sed
quod dixi, archidiaconum habere ius vi-
ſitandi, in dubium reuocatur; nã uidetur
hoc ad epiſcopum pertinere: Ad quod re
ſpondeo, Metropolitanus habet ſuam ui
ſitationem in prouincia quã ſingulis an-
nis faciet ſecũdum formã quã habet. inf.
10 de accu. c. ſicut olim. Sed nunquid † in
diœceſibus ſuorum ſuffraganeorum uiſi-
tationem faciet? Videtur ꝙ ſic ar. 12. diſti.
c. de his. inf. de cenſib. cap. cum apoſtolus,
10. q. 3. c. cauendum, quod intelligo mo-
rientibus epiſcopis, vel negligentibus ui-
ſitare: In his enim caſibus habet Metro-
politanus iuriſdictionem in ſubiectis ſuf
fraganeorum ſuorum, vt dicemus infr. de
offi. ord. paſtoralis; & idem puto ſi Metro
politanus uiſitat, inquiret ſuper aliquo
contingente generalẽ ſtatum totius pro-
11 uinciæ, vt 9. q. 3. c. archiepiſcopus. † Ha-
bet & epiſcopus ſuã viſitationem in ſua
diœceſi, quam faciet omni anno. 18. diſti.
c. quoniam; & pluries in anno, ſi neceſſe
fuerit. ut 18. q. 2. c. uiſitandi. & c. nõ ſemel.
Et etiam quæ fiunt in concilio prouincia
li, publicabit in ſua ſynodo epiſcopali ſin
gulis annis. vt infra de accuſa. ca. ſicut 10.
q. 1. c. decreuimus. Habet archidiaconus
ſuam uiſitationem, cum epiſcopus uiſita
re non poteſt, vt inf. eod. cap. 1. Et poterit
etiam de anno in annum uiſitare, & fre-
quentius, ſi opus fuerit, vt infra eod. tit. ca.
mãdamus. Et nota quia, quod dixi ſup. de
cõſuetudine determinare iuriſdictionem
archidiaconalem, verum eſt ſi fuerit præ
ſcripta uel tanto tempore obſeruata, ut
eius memoria nõ exiſtat; & ſic non obſtat
12 infra eod. titu. ca. cum ſatis. Sed † quæri-
tur an archidiaconus poſſet excommuni
care poſito ꝙ habeat iuriſdictionem or-
dinariam? videtur quòd non, vt inf. eo. ti.
c. archidiaconi; & quia excommunicatio
mucro eſt epiſcopi, vt 16. q. 2. cap. uiſi. in
fi. Sed contra, ſi habet iuriſdictionem po-
teſt excommunicare ut inf. de offic. deleg.
ca. ex literis, iuriſdictio. n. ſine coertione
nulla eſt, ut ff. de offic. eius cui man. eſt iu-
13 riſ. l. ult. & in præall. de cre. præterea. † Ple
banus qui minor eſt archidiacono excom
municat ut inf. de offi. ordi. c. cum ab ec-
cleſiarum. imò & parochialis ſacerdos,
ut 2. q. 1 cap. nemo 11. q. 3. c. quomodo. 2.
q. 7. ca. nos ſi §. cum Balaam. infra qui fil.
ſunt legi. c. per uenerabilem. Dico ergo,
quod ſi iuriſdictionem habet ordinariã,
quod euenit, ſi ab uniuerſitate eligatur,
uel ſi hoc obtineat ex antiqua uel appro-
bata conſuetudine, poteſt excommunica
re. Nec obſtat inf. eo. tit. c. archidiaconus,
quamuis enim ibi dicatur, non uidetur,
tamen non eſt ita; quædam enim aliter
ſunt, quàm prima facie uideantur. ut inf.
de ſen. ex. c. ꝑ tuas ĩ prin. ſup. de ele. c. cum.
nobis olim, in prin. Ad aliud, quod oppo-
nitur. Reſpondeo. excommunicatio dici-
tur mucro epiſcopi, quia nullus inferior
eo excommunicare poteſt in ea ſolenni-
tate, in qua poteſt epiſcopus, de qua ſolẽ-
nitate habetur 6. q. 3. c. debent. In ſumma
14 † notandum eſt, quòd ad archidiaconum
non ſpectat literas formatas uel commen
daticias concedere ordinandis, ut inf. eo.
ſignificaſti. & ſic ad ipſum ſpectat exami
nare ordinandos, & epiſcopo præſentare,
ponere abbates, & abbatiſſas in ſede. ut in
fra eo. c. ut noſtrum.

SVMMARIVM.

1 *Archipresbyteri officium & in quibus ſpiri*
tualibus ſit uicarius epiſcopi. el nu. 2 & 4.
3 *Procurator ad negotia, ante lit. conteſt pōt*
alium procuratorem ſubſtituere, procura-
tor vero ad lites non, niſi poſt lit conteſta.
4 *Pontificibus infirmantibus, ſimplices etiam*
ſacerdotes, quæ licita ſunt, explere poſſunt.
5 *Archipresbyter an de cauſis matrimonialib.*
cognoſcere poſſit.
6 *Abbas ius epiſcopale præſcribere poteſt.*

DE

De Officio Archipresbyteri. Rub.

QVIA poſt archidiaconum archi-
presbyter gradum facit, & ideo
poſt officium archidiaconi, ſub
ſequẽter tractatur de officio archipresby-
1 teri, † qui etſi minor ſit archidiacono iu
riſdictione & adminiſtratione, maior ta-
men eſt ordine, ut nor. ſuprà titu. proxi. in
prin. quæ aũt ſpectent ad officium archi-
presbyteri patet in decret. hic ſubiectis.
2 Vnum in ſumma † notandum eſt quòd
cum archipresbyter ſit uicarius epiſcopi
in quibuſdam ſpiritualibus, ut inf. eo. tit.
c. miniſterium. in fi. alium tamen uicariũ
dare poteſt ut ibidem. & 15. diſt. ca. perle-
ctis, in uer. archipresbyter uerò, quòd in
hac iuriſdictione uoluntaria contingit,
ſecus in contentioſa, in qua iudex iudicẽ
dare non poteſt, niſi à Principe fuerit da-
tus. ut C. de iudi. l. à iudice. infra de offic.
3 delegat. c. ſuper quæſtionum. † nec pro-
curator procuratorem, niſi factus fuerit
dominus litis per conteſta. ut C. de pro-
cur. l. neque tutores, & l. ꝙ ſi quis, quod
in procuratione ad iudicia locum habet,
aliud in procuratione ad negocia, in qua
etiam ante litem conteſtãti. procurator
procuratorem dare poteſt, ut ff. man. l. ſi
4 procuratorem §. 1. Item † notandum, ꝙ
infirmãtibus epiſcopis, ita ut ſacrum mi-
niſterium exequi non poſſint, nedũ archi
presbyteri defectum eorum ſupplere poſ
ſunt, ſed & ſimplices ſacerdotes, quæ li-
cita ſunt, expleant, ut 7. q. 1 c. pontifices.
licita reputo, ut cantare miſſam, & præ-
dicare 95. diſt. c. ecce, alia uero, quæ offi-
cium pontificale requirunt, per uicinos
epiſcopos ſuppleantur, ut in præallegato
c. pontifices. cautela tamen præhabita, &
proteſtatione pręmiſſa, ꝙ rogatus faciat,
& inuitatus accedat, non iure proprio exe
quatur. ut 24 di. c. presbyter. ar. ſup. de po
5 ſtula. c. bonę memo. il 2 † Notabis etiam,
quòd ſicut archidiaconus cognoſcit de
cauſis matrimonialib. ut inf. de reſti. ſpo.
c. literas, ſic & archipresbyter, ut inf. de
conſang & affi. ca. ex literis. Sed uidetur,
ꝙ hoc ſtare non poſſit, quia cognitio ma-
trimonialis, epiſcopalis eſt, ut if. de exceſ.
pręla. c. accidentibus 35. q. 6 ca. multorũ,
matrimonium autem eſt magnum ſacra-
mentum in eccleſia, ut inf. de ſponſ. c. pri.
Archidiaconus uero, nec multo fortius
archipresbyter, de magnis negocijs non
cognoſcit, ſed de iurgijs, ſcilicet, de leui-
bus quæſtionib. ut ſup. de offi. archi. c. ad
hoc, magnas enim cauſas officiales hu-
iuſmodi ad epiſcopos referunt, ſicut le-
gatus pro cõſulis ad proconſulem, ut ff. de
offi. procon. l. ſi quid erit, & 25. diſt. c. per-
lectis, quod intelligo uerum eſſe, niſi hu-
iuſmodi perſonis competat iuriſdictio ſu
per cauſis matrimonialibus ex conceſſio
ne ſpeciali, uel conſuetudine pręſcripta,
nam & in his caſibus abbatibus compete
re poteſt, ut inf. de exceſ. pręla c. acceden
6 tibus, in fi. † quia abbas ius epiſcopale
pręſcribere poteſt, ut infra de pręſcrip. c.
auditis.

SVMMARIVM.

1 *Primicerius quibus præſit.*
2 *Primicerio abſente, ea quæ officio ipſius incumbunt, is exequitur, qui ei aut ordine aut eruditione proximus eſt.*

De Officio Primicerij. Rub.

PRIMICERIVS eſt primus in cho
ro, uel primus in cantu; ſpectant aũt
ad eius officium ea quę hic habes, ut 25.
diſtin, ca. perlectis, in uerbo ad primice-
1 rium. † Sed quod hic dicit, primicerium
pręeſſe diaconis, recipit calumniam ex
eo ꝙ alibi dicitur archi. pͤeſſe his, ut ſup.
de offi. archi. c officium. Ad quod reſpon
deo, iura uariè loquuntur de huiuſmodi
officijs & officialibus, & ideo determinan
da ſunt ſecundum uarietatem diuerſarũ
conſuetudinum, quæ in eccleſijs obſeruã
tur, ut dixi ſupra de offi. archid. In ſum-
3 ma notandum † eſt, ꝙ abſente primice-
rio ea, quæ officio ipſius incumbunt, is
exequitur, qui ei aut ordine aut eruditio-
ne proximus eſt, ut 25. diſt. c. perlectis.

SVMMARIVM.

1 *Sacriſta idem eſt quod theſaurarius.*
2 *Theſauri cuſtodia quando ad ſacriſtam pertineat.*
3 *Officio ſacriſtæ quæ alia competant.*
4 *Cuſtodis officio quæ pertineant.*
5 *Archidiaconus, archipresbyter, & cuſtos ex melioribus & ſanctioribus ſunt aſſumendi.*
6 *Officia & dignitates melioribus dandæ sũt.*

De Officio ſacriſtæ. Rubrica.

1 SACRISTA † eſt idem quod the-
ſaurarius, unde qui hic uocatur ſa-
criſta, alibi vocatur theſaurarius. 25. diſt.
2 c. perlectis. in fi. † Ad iſtum ſpectat the-
ſauri cuſtodia, ut hic dicitur, ſed hoc ve-
rum eſt ſecundo loco, nam primo loco
ſpectat ad archidiaconum, ut ſup. de offi.
archid. c. ea quæ. Competunt & huic offi-
cio quædã alia, quæ hic, & in c perlectis,
3 continentur. Et notandum quod † cuſtos
eſt miniſter ſacriſtæ, & ideo in cuſtodia
theſauri, quæ ad ſacriſtam ſpectat, ut ſup.
tit. prox. c. miniſterium, præſtat. ut hic. c. j.
Item & de luminariis curam habet cu-
ſtos, ut inf. eo. tit. c. 2. in prin. & nihilo mi-
nus ſacriſta, ut ſup eod. tit. prox. c. vno, &
propterea Iſidorus de hoc officio non cu-
rauit 25. diſt. c. perlectis. Nec obſtat quod
dicitur. infra eo. tit. c. 2. hi tres & c. ſ. archi
diaconus, archipresbyter, & cuſtos, & ſic
omittitur ſacriſta, nam hoc ideo fit, quia
quod officio ſacriſtæ incumbit, expeditur
4 per miniſterium cuſtodis. † Per hunc
cuſtodẽ fit diſtributio oblationum, elee-
moſinarum, decimarum abſente epiſcopo
ut inf. c. 2. nam ſi præſens eſſet, per eũ fieri
deberet. ut 12 q. 2. c. nobis & c. Vultera-
næ. inuenio tamen in caſu quod canonici
ſuo iure capiunt ſuam canonicam portio
nẽ. ut inf. de teſt. c. relatum. niſi epiſcopus
hoc ius per indulgentiam obtineat, ut ſi-
bi liceat canonicis diſtribuere. ut infra
5 de uerb. ſig. c cũ tibi.. † Hi tres officiales,
ſcilicet, archidiaconus, archipresbityter,
& cuſtos, & meliores & ſanctiores ſunt
6 aſſumendi. ut. inf. eo. c. 2. † quia officia &
dignitates melioribus dandæ ſunt. ut. 8.
q. 1. c. licet. 63. d. c. ult. inf. de iure pa. cap.
quoniam. ff. ad municip. l. honores. 1.
reſpon. C. de his qui ad eccle. confu. l.
præſenti. §. ꝙ in finibus. in Auth. de ſan.
epi. §. 2. & §. ſi quis oratoriũ. Et ſicut bonis
meliores, ſic melioribus optimi pręferun
tur. ut 63. diſt. c. metropolitano. in Auth.
de monachis. §. ordinationem. & arg. ad
idem. ff de uerb. obl. l. ubi autem non ap-
pariet, rudibus enim emeriti, nouis præfe
rantur antiqui ut 61. diſt. c. quid. proderit
c. ſtatuimus. & c. nec emeritis. & c. nullus.
priùs ordinati præferantur poſteriùs or-
dinatis. ut 75. diſt. c. ult. in fi. Ad ſolu-
tionem omnium horum ſic dico, ſi unus
tantùm de gremio eccleſiæ eligatur, non
requiruntur hęc omnia, ſed ſufficit quod
non ſit malus. ut 16. q. ult. c. monaſterium
Si uero plures eliguntur, tunc collatio
de his omnibus habeatur quo ad hoc ut
unus alteri præferatur, ut ſup. de electi. ca.
dudum il. 1. & c. cum in concilio. & c. ec-
cleſia. Sed ſi de aliena eccleſia quis eli-
gatur, requiritur quod ſit optimus, ſicut
dicit lex in tutore, qui ſi eligatur de ter-
ra, de qua oriundus eſt pupillus, ſufficit ſi
ſit bonus, ſi de aliena terra, oportet, ut
ſit optimus. ut. ff. de tuto. & cura. da. ab
his. l. diuus. Si uero minus idoneus cuſtos
datus fuerit, denunciante archidiacono
per epiſcopum amouetur. ut inf. eod. titu.
c. 1. & eſt mirabile aliquẽ deijci uel amo-
ueri per denunciationem, & ſimile. 2. q. 7.
c. quapropter. inf de iureiur. c. q relã. inf.
de fideiuſſo. c. peruenit 81. di. c. Maximia-
nus. Sed hoc non uidetur ſtare poſſe; nam
accuſatio inducit depoſitionem, inquiſi-
tio remotionem, denunciatio correctio
onẽ. ut inf. de accuſa. c. ſuper his. & c. qua-
liter & quando. Reſpondeo, cuſtos non
idoneus & ineptus adminiſtrare delin-
quit in adminiſtrando, unde alio modo
corrigi nõ poteſt, niſi remoueatur, & hoc
eſt generale, quod ubicunque correctio
alicuius criminis aliter puniri non poteſt
niſi remoto eo qui delinquit, etiam ſi
denũciatiuè agatur, neceſſarium eſt eum
amoueri, ſicut in iudicio præſentali con-
tingit. ut 13. diſt. c. nerui. inf. de ſimo. c. ex
tuæ & c. matthæus. in fi.

SVMMARIVM.

1 *Vicarius quis ſit, & quod ſit Vicarii officiū. num 6.*
2 *Officiales epiſcoporum an ſint ordinarii uel delegati.*
3 *Appellari ad quem debeat ab offitiali epiſcopi.*
4 *Delegatus ab alio quàm à Principe, qualiter poteſt alteri delegari.*
5 *Appellatur ad epiſcopū à delegato officialis.*
7 *Per uicarium in quibus caſibus deſeruiri poſſit.*
8 *Vicarius quod ius in eccceſia habeat.*
9 *Vicarius habens unam uicariam an aliam habere poſſit.*
10 *Vicarius uicarium conſtituere non poteſt. Fallit in archipresbytero. num. 12.*
11 *Delegatus an poſſit delegatum conſtituere.*

De Officio Vicarij. Rubrica,

SVPERIVS dictum eſt de his, qui
ſeruiunt eccleſijs nomine proprio;
hic tractatur de his qui ſeruiunt no-
mine alieno, & ideò ſubijcitur hic rubri-
ca de officio uicarij. Videamus ergo;
Quis ſit uicarius; Quid ſit officium uica-
rij; In quibus caſibus poſſit per uicarium
deſeruiri; Quod ius habeat uicarius in
eccleſia, in qua ſeruit, Et an poſſit quis
plures uicarios habere. Vicarius † eſt
1 qui uices alterius gerit, ſiue in officio non
contentioſo, ut hic & ſup de offic. archi. c.
1. & ſup de offi. archipre. ca. 1. in fi. ſiue in
contentioſo. ut C. de offic. eius qui uica.
alte. ge. per totum. Sed eſt ſciendū, quòd
illi uicarij, de quibus in legibus poſitis
in illa rubrica tractatur, non erant legati
uel ſubdelegati, ſed ordinarij iudices; nā
eligebantur ad certum tempus, quod erat
ordinarijs præfixum, ut ipſi uices ordina
riorum præſentium & uiuentium ſupple
rent; & erāt & alij qui gerebant uices mor
tuorū, & abſentium, qui ſuffecti appella-
bantur, ij omnia poterant agere, quæ per-
tinent ad iuriſdictionem præter ultimum
ſupplicium, & membri abſciſſionem. ut.
C. eod. tit. l. 2. & in Auth. de coll. §. ante-
2 quam uerò. Vnde † de officialibus epi-
ſcoporum plerumque in curia dubitatur,
an ſint ordinarij uel delegati; uidentur
enim ordinarij habita ſimilitudine ad ui-
carios & ſuffectos, qui ſunt ordinarij ſicut
dixi; ſed puto officiales fore delegatos, eo
ꝙ non eliguntur, nec ad certū tps iſtituū
tur; ſed ſicut & quantum epiſcopi uolunt,
gerunt igitur uices eorum quandiu du-
rant mandata, deſinunt gerere cum reuo-
cantur mādata; ſed ſi ſunt delegati ad uni-
uerſitates cauſarum, quandiu durat eorū
iuriſdictio, unde poſſunt alijs delegare eo
quòd, nō eis cauſa committitur, ſed iuriſ-
dictio. ut ff. de iudi. l. cum prætor. §. iudi-
ces; quidam tamen dixerunt eos ordina-
rios, & de talibus loqui dixerūt decre. inf.
de in inte. reſti. cap. fin. in uerſ. Delegati
uerò ab ordinarijs qui adminiſtrationem
non habent. ſed illud alio modo debet in
telligi & exponi, ſicut alibi hoc notabo.
3 † Item dubitari conſueuit ad quem de-
beat appellari ab officiali epiſcopi; dixe-
runt quidam quòd ad archiepiſcopum,
quaſi tribunal officialis ſit ordinarium, ut
perinde habeatur ac ſi ab epiſcopo appel
letur; ab epiſcopo autem ad archiepiſco-
pum gradatim eſt appellandum. ut C. de
appella. l. præcipimus, in prin. & in Auth.
de appella. & inf. quæ tēp. §. ultimo 2 q. 6.
c. anteriorum; & uidetur hoc expreſſum.
ff. quis & à quo. l. 1. §. ab eo, quamuis con-
trarium innuat decre. infrà eo. de appella.
c. dilecti filij. allegabatur ad hoc & quæ-
dam ratio, nam ſi ad epiſcopum appella-
retur poſſet iterum epiſcopus alij com-
mittere, & ſic nunquam perueniret ad me
tropolitanum, & per hoc fiet fraus iuri
ſecundùm quod cauſæ deferuntur ad me
tropolitanum per appelationem. ut 2. q.
7. c. metropol. inf. de offi del. c. 1. Sed puto
quod ab ob officiali epiſcopi ad epiſcopū
ſit appellādum, nam a delegato ordinarij
ad epiſcopum ordinarium appellatur. ut.
ff. ſi quis & à quo. l. ult. Nam hoc genera-
le eſt quod à delegato appelletur ad de-
legantem ut C. de appel. l. præcipimus. §.
hic ſi appellatio. in Auth. de ſāctiſ. epiſc.
§. ſi quis contra aliquem. C. qui pro ſua iu
riſ. l. unic. in fi. hoc tamen fallit in Auth.
de appella. §. ulti. C. de appella. l. præcipi-
mus.

mus. §. huic ſaluberrimæ & l. eo caſu. Et
ad obiecta ſuperius ſic reſpondeo, ad pri
mum iam reſponſum eſt ſupra, quia offi-
ciales delegati non ſunt ordinarij, ad ſe-
cundum ſic, lex illa, quis & a quo. §. ab eo,
non loquitur in ordinario delegante, ſed
in delegato ab alio quàm à principe, qui
delegatus alteri delegat, quo caſu ſi à ſub
delegato appelletur, non ad proximum,
ſed ad primum appellandum eſt delegan
tem; ſecus ſi delegatus a principe alteri
delegauerit, nam tunc nō ad principem,
ſed ad eius appellandum eſt delegatum
ut C. qui pro ſua iuriſdictio. l. 1 in fin. Sed
4 ſi mouearis & dicas. † qualiter delegatus
ab alio quàm à principe poteſt alteri de-
legare? Reſpondeo, poſt litem conteſta-
tam, vt in procuratore dicimus. C. de pro
curato. l. neque, uel ſi ad vniuerſitatem
cauſarum fuerit delegatus. Ad tertium
reſpondeo, Iura, quę dicunt cauſas defe-
rēdas ad Metropolitanum per appellatio
nem, locum habent cum epiſcopus in ꝓ-
pria perſona cognoſcat, nec puto aliquā
fraudem fieri iuri, ſi epiſcopus alij dele-
get, ſi quis tamen uelit aliam opinionem
tenere, ut dicat ab officiali epiſcopi ad
archiepiſcopum appellandum, poteſt ad
iura, quę pro mea opinione induxi, tali-
ter reſpondere. Iura ſuperius allegata,
quæ dicunt a delegato ordinarij ad ordi-
narium appellandum, locum habent cū
ordinarius cauſam ſingularem commit-
tit, ubi autem cauſarum vniuerſitatē cō-
mittit, ut in officiali contingit, tunc non
ad ordinarium qui delegauit, ſed ad illū
appellabitur, ad quem appellaretur ab ip
ſo ordinario, & ſic lex qui uidetur. §. ille
ab eo. ſcilicet qui committit non cauſam
ſingularem ſed iuriſdictionē id eſt, cauſa
rum uniuerſitatem, ſed quod prius dixi,
5 magis placet. Item quęritur † à dele-
gato officialis ad quem appellabitur? Re-
ſpondeo, ad epiſcopum, & hic eſt caſus,
quem primo poſui, & ſecūdum quem in-
tellexi illum. §. ab eo, ſcilicet, in delega-
to ab alio quam a principe alteri delegā
6 te. † Officium uicarij eſt ſeruire eccleſię
& perſonæ, ut infra eod. tit. c. prouideas; &
cum eos cura reſpiciat animarum, ut inf.
eod. tit. c. ultim. fient ſacerdotes, ut ſup. de
elect. c. cum in cunctis & not. ſup. de ęta. &
7 qualit. § ſed quare. Nunc † videndum
eſt in quibus caſibus liceat per uicarium
deſeruire. Et certè cum pręlati eccleſia-
rum ſeu perſonę debeant eſſe uel fieri ſa-
cerdotes ut in d. c. cum in cunctis. §. mino
ra, & continuè debeant reſidere, ut infra
de cleri. non reſiden. cap. relatum, quibus
ſęmper offerenda ſunt ſacrificia, ut 31. di.
c. ſi laicus, & diurnas ac nocturnas horas
canere debeant, ita ut quotidie in officijs
ſeptenarius numerus expleatur, infra de
celebra. miſ cap. 1. non uidetur per uica-
rium licere deſeruire, niſi ex indulgentia
ſpeciali competat alicui non reſidere, uel
conſuetudo excuſat non reſidentem, uel
cum eccleſia dependeat ex prębenda, ut
infr. de pręben. c. expoſuiſti & ca. extirpā
dæ, uel cum perſona ſine culpa ſua inci-
dit in debilitatē, deformitatem, ſeu mor-
bum, ita ut per ſe deſeruire non poſſet,
vt ſicut in his caſibus maiorib. prælatis dā
tur coadiutores, ut 7. q. 1 cap 1 ſic & mi-
noribus liceat p uicarium deſeruire, uel
cum neceſſaria profectio imminet, ut inf.
de appella. c. peruenit, uel uoluntaria, uti
lis tamen & honeſta, utputè ſtudiorum
vel peregrinationis cauſa, cum licentia
tamen prælati. ut de conſecr. diſt. 5. c. non
oportet. In his enim & conſimilibus cau-
ſis tractatus iſte de uicarijs locum habet.
8 Habet † uicarius hoc ius in eccleſia, quia
ſi de aſſenſu prælati fuerit inſtitutus, re-
moueri non poteſt a perſona quæ ipſum
inſtituit, vel ſucceſſore ipſius, ut inf. eo. ti.
c. ad hoc. inf. de arbi. c. non ſine; habet cu-
ram animarum, ut inf. eo. tit. cap. ulti. ha-
9 bet ius in re, † & propterea habens unam
uicariam, aliam habere non poteſt ut inf.
eo. ti. c. prouideas, & uicarius in una, non
poteſt in alia intitulari, uicaria retenta: ut
ſup. de reſcript. c poſtulaſtis. Item intitula
tus in una, non poteſt uicarius effici in
alia, ut inf. eo. ti. c. 1. Item agere poteſt, &
conuenire nomine eccleſiæ ut inf. de fide
inſtru. c. G. perpetuus, quæ omnia in per-
petuo uicario locum habent. Talis enim
ſuo nomine poſſidet, ſicut & is qui ad nō
modicum tempus conducit, ut ff. ſi ager
vecti. uel emphi. l. ulti. in fi. & nihilomi-
nus per eū poſſidet perſona, quia is poſſi-

det, cuius nomine poſſidetur infra de reſt.
10 ſpo.c.cum veniſſet.† In ſumma notandũ
eſt, quod uicarius vicariũ conſtituere non
11 poteſt ut inf eod.c. clericos, † ſic etiam
nec delegatus delegatum, niſi a principe
datus eſſet.C.de iudic. l. a iudice. infra de
offi.deleg.c.ſuper queſtionum.Nec obſtat
inf de ſen.& re iudic.c.cum Bertoldus.ibi
enim factum recitatur, cum dicitur, ſub-
delegatum alteri delegaſſe, alias obſtaret
vt infr.de appel.c. cum cauſam. Sed ob-
ſtat.ff.manda.l.ſi procuratorem. §. ſi quis
mandauerit vbi procura.conſtituit pro-
curatorem; ſed illud in procuratore ad ne
gocia, ſecus in procuratore ad iudicia.cui
non hoc licet niſi lite conteſta.ut C. de ꝓ
12 cura.l.neque.Item † quod dixi, uicarium
dare uicarium non poſſe, fallit in archi-
presbytero, qui cum ſit uicarius epiſcopi,
conſtituit alium uicarium ut not. ſup. de
offi.archipresby.in princi.

SVMMARIVM.

1 *Delegatus quis ſit.*
2 *Appellatione interpoſita ab executore ſenten*
tia, quia de fructibus fieri debeat.
3 *Modus in exequendo quomodo excedatur.*
4 *Executor falſi exceptionem admittere debet.*
5 *Officium delegati quid ſit.*
6 *Delegatus quam poteſtatem habeat.*
Reſcripta quare ſtricti iuris dicantur.
7 *Iuriſdictio delegata an extendatur ad alias*
perſonas.
8 *Delegatus committens ſimpliciter, an totum*
committere videatur.
Verba cum effectu ſunt accipienda.
9 *Iuriſdictio an poſſit reuocari ante quàm eam*
ſubdelegatus admittat.
10 *Delegatus an vices ſuas committere poſſit &*
nu.12.
11 *Delegatus quando poſſit abeſſe.*
12 *Intellectus ad c.coram infra eo.tit.*
13 *Delegatis pluribus ſi cauſa committatur cũ*
illa clauſula, ꝙ ſi non ambo &c. uel ꝙ ſi nõ
omnes &c. vno ſe excuſante, an alius uel
alij procedere poſſint.
14 *Et an omnes iudicare debeant.*
15 *Et quid ſi duo pronuncient tertio abſente ra-*
tum habente.
Et quid ſi duo prouuncient tertio præſente,
& non contradicente, an ualeat ſententia.
num.17.
16 *Delegatus uel ordinarius ſi commiſerit cau*
ſam cum illa clauſula, quod ſi non ambo
&c. uel illa, quod ſi non omnes &c. an ua-
leat commiſſio.
18 *Delegatus a Papa poteſt id committere, quod*
iuriſdictionis eſt.
Et quod eſt mixti Imperii.
19 *Delegati iuriſdictio quæ ſit, ex forma com-*
miſsionis apparet.
20 *Delegatus Papæ poteſt ſentẽtiam ſuam exe*
qui.
21 *Sententiæ executio in quibus caſibus ſit diſ-*
ferenda.
22 *Iuriſdictio delegati uſque ad quod tempus*
duret.
23 *Iuriſdictio delegati quibus modis proroge-*
tur. & nu.32.
24 *Iuriſdictio delegati quando finiatur. & nu-*
mero 27.
25 *Mandatum quibus modis expiret.*
26 *Reſcriptum ſecundum impetratum, non fa*
ciens mentionem de primo, non ualet.
28 *Intellectus ad cap. cum ſpecialis.de appella-*
tionibus.
29 *Mandatum quare dicatur reale, & quando*
in ſucceſſorem transferatur.
30 *Delegatus nõ debet iuriſdictionem arctare,*
& quomodo hoc intelligatur.
31 *Iudex impetratus an ab impetrante recuſa-*
ri poſsit.
32 *Iuriſdictio prorogata an ſit ordinaria uel de-*
legata.
33 *Cauſa ſi committatur alicui expreſſo dignita*
tis nomine, & is qui præeſt deponatur,
transferatur, ſuſpendatur, ab adminiſtra
tione amoueatur uel excommunicetur, an
finita ſit iuriſdictio.
34 *Conſeruatores qui dicantur, & quid habeãt*
facere & an iudices ſint.
35 *Auditores curiæ qui dicantur.*
36 *Edicta qualiter olim fiebant, & nunc fiant*
& nu.37.& 38.
38 *Perpetuatio iuriſdictionis ſit per citationẽ.*
39 *Ordinarius an poſsit cogere hominem non*
ſuæ iuriſdictionis recipere ſuam commiſ-
ſionem.
40 *Aduocatus non cogitur exercere officiũ ſuũ*
alibi quàm in foro ſuo.

De

De Officio & Poteſtate iudicis delegati. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de his, qui ge-
runt uices aliquorum in officijs
diuinis: hic autem tractatur de his, qui
gerunt uices alienas in iuriſdictione con
tentioſa: & ideo ſubi citur hic rubrica de
officio & poteſtate iudicis delegati. Vi-
deamus ergo Quis ſit delegatus: Quid
ſit officium delegati: Quæ iuriſdictio:
Quibus modis protogatur: & Quibus
modis finitur iuriſdictio delegati. Dele
1 gatus † eſt is, cui uel a ſummo pontifice
uel ab ordinario, uel a delegato princi-
pis, cauſa committitur: nam & ſubdelega
tus delegatus eſt: dicitur autẽ ſubdelega-
tus reſpectu delegati Itẽ is, cui principiũ
cauſæ uel mediũ committit, etſi iudex ꝓ-
priè dici nõ poſſit ut inf.eo.tit.c. ſuper q̄-
ſtionum.§ porrò.delegatus tamẽ eſt, cui
delegari poteſt principium, medium, uel
finis. ut infr. eo. tit. c. ſuper quæſtionum.
§. intentionis. Sed & is cui executio uel
miniſterium aliquod demandatur, dele
gatus eſt: nam auctoritate delegata exe-
quitur, quod mandatur ut inf. eod. tit. ca.
ult. §. penul & ulti. inf. de app. c. nouit. Sed
quamuis executor habet iuriſdictionem
delegatam, nõ tñ habet omnia quæ ex iu
riſdictione procedunt: nã de iuriſdictiõe
prouenit iudicis dandi poteſtas. ut ff. de
iuriſdi.om.iudi.l.3. in fi. quæ ſibi non cõ-
petit. ut infr. eo. tit. cap. ulti. Et eſt ratio,
quia in talibus, quæ non in cognitione,
ſed in miniſterio ſolo conſiſtunt, indu-
ſtria perſonalis electa uidetur: & ideo ab
ea recedendum non eſt ut infr. eod.tit.c.
ult. in fi. C. de cadu. tol. l. una. § ne autẽ. ff.
de ſolu. l. inter artifices: & ſicut hoc ei à
iu re tollitur, ut committere nequeat: ſic
& aliud ei datur, ut ab illo appellari non
poſſit, niſi modum in exequendo exce-
dat ut infr. eo. tit. c. ſuper quæſtionum. §.
nos autẽ inf. de ap. c. nouitus. ff. de app. l.
ab executore. C. quorũ app. non recipi. l.
ab executore, niſi partes iudicis aſſumat.
ut. C. de execu. rei iudi. l. ſi ut ꝓponis, uel
niſi dolo aliquid faciat. ut ff. de neg. ge.
l.3 §. ſi executor: uel niſi executori obij-
ciatur excommunicatio. ut 11. quæſtio. 3.
c. cum excommunicato: uel niſi ſuper
eo, de quo agatur, facta ſit nouatio inter
partes, tunc enim executionis ordo mu-
tatur. ut ff. de re iud. l.4 §. ſi ex conuentio
ne: uel niſi in exequendo tempus quadri
meſtre præueniat executor. ut C. de ap-
pell. l. ſi quis prouocatione: uel niſi execu
tor malè interpretatur ſententiam ut. ff.
de ap. l. ab executore: uel niſi obijciatur
exceptio, per quam contendatur nullum
retro fuiſſe iudicium, & eam non admit-
tat. ut inf. de procu. c. in noſtra. C. de ꝓcu.
2 l. licet. † Et nota quod, ubi appellatur ab
executore ſententiæ, fructus rei, ſuper
qua iudicatum eſt, ſequeſtrandi ſunt: &
res, de qua iudicatum eſt, ſi mobilis fue
rit, poſſeſſori detrahatur, & ſequeſtro ido
neo collocetur, reddenda ei parti pro qua
ſacer cognitor iudicauerit: ſi immobilis
fructus in depoſito collocentur, iure fun
di penes eum qui appellauerit, conſtitu-
to ut C. quorum appe. non reci. l. ab exe-
cutione: nec intelligas ſicut quidam errã
tes dixerunt, tunc locum habere hanc ſe
queſtrationẽ de qua loquit̃ lex ſuperior,
cũ perſona poſſidẽs eſt ſuſpecta per legẽ
aliã ff. de ap. l. Imperatores. §. ult. Nã certe
lex illa, imperatores, locũ habet cũ poſſeſ
ſora a ſñĩa appellat, tunc.n. attẽdit̃ diſtin-
ctio de ſuſpecto: lex aũt illa, ab executio-
ne, loquitur cũ appellat̃ ab executore qñ
indiſtinctè faciẽda eſt ſequeſtratio. ut ſu-
perius dictum eſt. Et eſt ratio. quia tantũ
facit pro me ſententia ꝙ coram executo-
re petam ipſam executioni mandari, quã
3 tum pro te poſſeſſio. † Modũ aũt in exe
quendo excedi intelligo, cum executor
mandati fines excedit. ſ. cum aliud exe-
quitur quàm quod debet: uel cum in exe
quendo iniuriam infert. ut. C. de appe. l.
ſi quis prouocatione: & ſicut in his caſib.
quos enumeraui ſuperius, appellatur ab
executore: ſic & recuſari poterit, ſi merito
ſit ſuſpectus. ut inf. eo. tit. c. ſuper queſtio-
num §. porro, niſi de partiũ detur, uel reci
piatur aſſenſu, ut in d. §. nos aũt: & quæ ſu
perius ſeminaui locũ habent in mero exe
cutore. Quis autem ſit merus, quis mix-
4 tus dixi ſup. de reſcriptis. §. executoriæ. †
Itẽ quàmuis ſuperius dixerim, executorẽ

partes iudicis aſſumere non debere per l.
ſi vt proponis, C. de exe. rei iudi. exceptio
nem tamē falſi admittere debet; & ſi ſum
maria cognitione adhibita inuenerit, ſen
tentiam, de qua exequenda mandatum
recepit, interuentu falſitatis fuiſſe prola-
tā, cauſam nullatenus exequitur. ut infra
de crimi. fal. c. ſuper eo. ff. de cuſto. & exhi.
reo. l. diuus. Sed ſi inuenerit eam latam cō
tra ius litigatoris, nihilominus exequa-
tur. ut infra eod. titu c. paſto. §. quia verò.
niſi apud eum, qui mandauit, valeat obti-
nere, ut ipſum exoneret ab executione
mandati, ut infra eod. titu. cap. ſi quando.
5 Officium delegati † eſt fines mandati di-
ligenter attendere & ſeruare, ut infra eod.
titu. ca. ſuper quæſtionum. ff. de procu. l. ſi
procurator, ff. mandati. l. ſi diligenter. &
formam mandati ſeruare debet ut ſupra
de reſcript. cap. cum dilecta. ff. manda. l. ſi
quis pro eo, ut prius expediatur, quod
prius expediri mandatur, ut C. de app. l. 1.
C. de rei vendi. l ordinari. infra de cauſa
poſſeſsio. & proprie. ca. cum dilectus, nec
obſtat de reſcr. cap. inter cæteras, in uerſi.
iudici quodcunque; illud enim locum ha
bet in mandatis alternatiuis. Item non
obſtat. ſupra de reſcrip. cap. cauſam quæ;
nam illa clauſula, quantum de iure pote-
ritis &c. ex ſui natura intelligenda, & ob-
ſeruanda eſt, & ante receptionem teſtium,
& poſt; & ideò non tantum erat intelligē-
da ubi in ordine reſcripti ponebatur. Itē
officium delegati eſt, quædam facere, per
quæ peruenitur ad conſumationem ne-
gocij ſeu mandati etſi illa non contineau-
tur in literis commiſſionis, vt infra eo. tit.
cap. præterea; omnia enim commiſſa ui-
dentur, ſine quibus mandatum expediri
non poteſt, ut ibi. & infra eo. tit. c. pruden-
tiam. § ſexta, & c. ex literis, ff. de offi eius
cui man. eſt iuriſdict. l. ult. ff. de iuriſdict.
om. iud. l. 2. Item exceptiones legitimas
debet admittere, etſi hoc ex forma reſcri-
pti non habeatur, ut infra eod tit. c. ex par
te. & infra de iudi. cap exhibita. Item offi-
cium iudicis, ſiue delegati, ſiue ordinarij
multiplex eſt ante li. conteſt. & poſt litem.
6 vt dicimus, infra de officio iudi. † Habet
aūt delegatus poteſtatem inter partes, in-
ter quas delegatur, & ſuper eo quod ſibi
committitur, ut infra eo. ti. c d. & g. & c. cū
olim abbas; & propterea dicuntur reſcri-
pta ſtricti iuris, quia non extenduntur ad
alias res, uel perſonas, quam in reſcriptis
contineantur; ſicut in compromiſſis dici-
tur, id enim venit in compromiſſum, de
quo actum eſt ut ueniret, ut ff. de arbi. l. ſi
7 cum dies. §. plenum. Caſualiter † tamen iu
riſdictio de legata extenditur ad alias per
ſonas, vt infra eod. tit. cap. 1. infra de ſen.
c. ex graui. & infra de alienatio. iud. mu.
cauſa fac. cap. 1. infra de iudic. quia V. ſecū
dum unam lectu. Item ubicunque in re-
ſcripto ponitur clauſula illa amoto quo-
libet illicito detentore, extenditur iuriſ-
dictio ad alium cuius nomen in reſcripto
non continetur. Item cum in reſcripto po
nitur clauſula illa, quidam alij, vel illa, vo
catis qui fuerint euocandi. Item cum in
reſcripto domini Papæ ponitur, contradi
ctores & c. uel ſic, moleſtatores, vel ſic, ſi
quis auſu temerario & c. uel ſic, cōtra præ
donem & c. Item in caſu infra in hoc titu.
cap. ſuper eod. infra de teſtibus. c. veniēs.
Item ad res alias non extenditur iuriſdi-
ctio delegata regulariter, ut ſuperius di-
ctum eſt, niſi ad acceſſorias, ut infra eod.
titu. c. prudentiam. §. ſexta, ad fructus, &
expenſas, qui ueniunt officio iudicis, vt di
cemus infra de off. iud. Itē ad res quæ ſuc-
cedunt in locum illorum; de quibus agi-
tur, ut infra ut lite pen. c eccleſia il 2. & cū
reus, qui dolo deſiit poſſidere, pro poſſeſ-
ſore habetur, ut ff. de rei uend. l. ſi qui peti
torio, ff. ad exhiben l. Iuli. C. ad exhib. l. ad
exhibendum. Item cùm contra uiolentū
fit æſtimatio rerum amiſſarum, ut infra
de his quæ ui metuſue cauſ. fi. c. ult. C. un-
de ui. l. ſi quando. 2 q. 1. c. in primis. Saluo
eo quod dicemus, infra de iuriſdictione
proroganda ad res alias, vel perſonas, tā
in delegato, quā in ordinario. Item habet
poteſtatem alteri committēdi principiū,
medium, & finem, coniunctim, uel ſepa-
ratim, ut infra eod. tit. cap. ſuper quæſtio-
num. §. intentionis & hoc ſi a principe
fuerit delegatus, ut ibidē & C. de iudi. l. a
iudice; vni, uel pluribus, vt inf. e. tit. c. cum
te conſulente. Nec obſtat in Auth. ut de-
functi ſeu fune. defun. §. illud, coll. 5. & ſi-
gnatur, C. de iud. poſt. l. a iudice. & incipit,
ad hæc

ad hæc ſi adminiſtrator. ibi enim dici-
tur, ꝙ ordinarius debet p ſe audire Prin-
cipium, mediū, & finem, cætera per con-
ſiliarios expedire poteſt, delegatus uero
cauſam per ſe audiat; nec laboro circa
ſolutionis, quæ fieri poſſunt & conſue-
uerunt, eo ꝙ litera iſtius c. ſuper quæ-
ſtionum, dicit non obſtante quod dici-
tur & c. quæ uerba omnino tollunt Auth.
8 illud. † Et nota quod ubi delegatus ſim-
pliciter cōmittit, totum committere uide
tur, nec ſibi de iuriſdictione aliquid re-
ſeruatur ut inf. de iure pa. c. Ex literis. infr.
de dona. c. paſtoralis. ff. de tute. l 3. inf. eo.
tit. c. uenerabili. Item nota, quod ubi de-
legatus totum committit, deſinit eſſe iu-
dex, ut ſecundum quoſdam reuocare cō-
miſſionem nō poſſit, etſi ſubdelegatus nō
admittit ſubdelegationem; allegant ad
hoc. infr. eo. c. ſuper quæſtionum. §. porrò.
Sed quod ibi dicit, transfert, intelligo
cum effectu, ita quod ſubdelegatus ad-
mittat tranſlatā; nam uerba cum effectu
ſunt accipienda. ut de pœ. diſ. 1. c. facilius.
§. hoc idē inf. de cle. nō re. ca. relatū. ff. qđ
quiſque iu. l. j. §. hic autē; præterea mādа
tum iuriſdictionis ſimile eſt cæteris man
datis. ut ff. de iuriſ. om. iu. l & quia. in fi. in
cæteris aūt obtinet, ut mandatum re inte
gra reuocetur ut inſtit. mandat. §. certe.
9 Puto † igitur reuocari poſſe iuriſdictio
nem antequam eam ſubdelegatus admit
tat & incipiat ea uti; immò ſecundum
Azo. etiam poſtquam inceperit uti, ſe-
cus ſecundum iura canonica ut in prædi-
cto. §. porrò inf. e. tit. c. uenerabili; uel poſ
ſet reſpōderi ad. l. illā, ꝙ loquatur in ordi
nario, aliud autē in delegato. Notabis ꝙ
ubi delegatus totam iuriſdictionem ſuā
in alterū transfert, quamuis totū transfe-
rat: unum tamen, quod ſibi competit, nō
tranſmittit, ſcilicet poteſtatem alteri com
mittendi, quamuis ſit in iuriſdiſtione iu-
dicis dandi poteſtas. ut ff. de iuriſd. om.
iu l. 3. in fi. Et eſt ratio, quia illa poteſtas
non habetur ex cōmiſſione, ſed ex lege.
ut C. de iudi. l. à iudice inf. eo. tit. c. paſtora
lis, in prin. inf. eo. tit. c. ulti. 1. reſpon. Et q̄
ſpetialiter lege, uel ſenatuſconſulto tri-
buuntur, mandata iuriſdictione nō tran-
ſeunt. ut ff. de offi. eius cui. man. eſt iur. l. 1.
Item & aliud non tranſibit in ſubdelega-
tum ſecundum uetera iura, ſcilicet, pote
ſtas ꝓcedēdi appellatione remota ut inf.
c. ſuper quęſtionum. § ſi uero duo, præter
quā in caſu inf. eo. c. paſtoralis, xin fi. Sed
hodie hoc cōmune eſt oībus iudicib. ordi
narijs delegatis, & ſubdelegatis, ut proce-
dant appell. rem. ut infr. de appell. c. ut de
bitus honor. Et eſt ratio, quia hæc pote-
ſtas pſonaliter habebaẗ ex reſcripto, ho-
die cōiter habetur a iure. Poteſt dele-
10 gatus † committere uices ſuas coniudi-
ci, ſi coniudicem habeat ut infr. eo. tit. c.
quamuis, nec diſtinguo ſi ſit à parte alte-
ra coniudex electus, uel communiter da
tus, ut fieri ſolet in curia romana ut inf. e.
ti. c. ult. in prin. Fateor tamen quod ſi tres
ſint iudices, unus electus ab una parte,
alius ad altera, tertius datus a curia pro
cōmuni, electus ab una parte male facit,
ſi cōmittat coniudici ab altera parte ele
cto, ſed cōmittat medio uel extraneo. Itē
medius malefacit, ſi committat alteri ex
electis, ſed uel utriq; cōmittat, uel extra-
neo; ex hoc tamē, quod ſic committitur,
11 appellari non poteſt † Delegatus abeſſe
poteſt ſi cōiudices habeat & ſe excuſabit;
& tunc, ſiue nolit, ſiue non poſſit intereſſe
qui ſe excuſat, reſidui procedere poſſunt
auctoritate clauſulæ, quod ſi non omnes
& c. Sed cum poteſt & non uult intereſſe,
& ſe excuſat quaſi non poſſit, grauiſſimè
eſt arguēdus, eo quod ſe exonerat. ut inf.
eo. ti. c. prudētiam. §. adijcimus. ibi autem
ſine culpa committit ut non ſit in aliquo
arguendus, ubi aliquo impedimento deti
netur is qui committit ut inf. eo c. ſi pro
debilitate; uel cum in reſcripto apoſtoli-
co continetur, quòd ſi non omnes poteri-
tis uel nolueritis intereſſe. ut ſup. de re-
ſcriptis c. ſciſcitatus; quod tamen in lite-
ris apoſtolicis non memini me uidiſſe.
Fieri autem poteſt excuſatio per certum
nuncium, vel incertum, ſed literatorie de
ſtinatum; ſed & ſi alias legitime conſtite
rit de tertij impotentia, reſidui procede-
re poſſunt ut infra. eod titu. c. prudētiam.
in princi. Quidam tamen ſcripſerūt qđ
etſi in reſcripto contineatur ſic, quòd ſi
omnes intereſſe nequiueritis & c. duo pro
cedere poſſunt, tertio nolēte vel non ua-

 lente

ſente intereſſe, & hoc per d. §. adijcimus.
hoc non placet per d. c. ſciſcitatus, quod
reſtringit illam clauſulã ad duplicẽ impo
tentiã, iuris & facti; illũ aũt. §. adijcimus,
intelligo cũ tertius qui põt, ſed non uult
intereſſe, ſe excuſat quaſi non poſſet.
12 † Sed quid ſi unus ex delegatis labo-
raret impotẽtia iuris uel facti, ut nullo mo-
do intereſſe poſſit ad prçſens, nũquid cõ-
mittere poteſt? dixerũt quidam ꝙ ſic; ſed
obſtat eis. c. corã inf. eod. tit. Ad quod ita
reſpondeo, ibi delegatus impediebatur
impotentia perpetua, unde deſierat eſſe
iudex. ut ff. de uaca. mun. l. prętor. in prin.
ſecus ſi tẽporali, quia tunc cõmittere poſ-
ſet ut inf. eo. ti. c. quàmuis. & c. ſi pro debi-
litate; uel erat impeditus impotentia iu-
ris, ſecus ſi impotentia facti; uel ideo Fer
rarienſis eũ noluit recipere ſubdelegatũ
ſui collegæ, quia collega obtentus erat
per ueri ſuppreſſionẽ, uel falſi ſuggeſtio-
nem; uel ſubdelegatus non erat idoneus,
& ideo ipſum recipere nõ tenebatur ut ff.
pro ſocio l. idẽque. & hoc ſcripſit Io. Lau.
autem dixit quod ideo Ferrarienſis noluit
ibi admittere ſubdelegatum, quia in clau
ſula, quæ in reſcripto continebatur, ꝙ ſi
non ambo. &c. ut frater epiſcope &c. uide-
tur electa induſtria perſonalis, ut per ſe
cõpleret epiſcopus quod mãdatur ut inf.
eo. tit. cap. ult. C. de caduc. tollẽ. l. unica. §.
ut aũt. ff. de ſolut. l. inter artifices; ſed hæc
omnia & ſi colorem iuris habeant, ſubſtã
tiam tamen non habeãt, & ideo mihi non
placent; ſed illã ſolam puto ueritatẽ, quia
cum unus ex iudicibus laboraret impotẽ
tia iuris uel facti, ut in propria perſona
intereſſe non poſſit, nec committere po-
terat, ſed auctoritate clauſulæ quod ſi nõ
ambo &c. retuſa eſt iuriſdictio tota in al-
terũ; & puto ꝙ allegatio partis circa clau
ſulam illã, quod ſi non ambo &c. uera ſit
ſecũdum ius, & eam approbat finis illius
decre. Et non obſtat c. ſi pro debilitate,
quia loquitur cum uni ſcribitur & clauſu-
la, quod ſi non ambo &c. non ponitur in
reſcripto, quia locum non habet. Non
obſtat illa decre. quamuis, quia non lo-
quitur de laborante aliqua impotentia,
ſed de aliquo modico uel nullatenus im-
pedito. Tu ergo cum collega fueris, &
committere uolueris, noli ſcribere te in-
intereſſe non poſſe quamuis habeas ali-
quod impedimentum; ſed ſimpliciter cõ-
mittas, uel dicas ſic, cum circa quædam
negocia priuata & commoditates pro-
prias ſim aliquãtulum occupatus, tibi ui-
ces meas in tali cauſa cõmitto. Nec ob-
ſtat lex quæ dicit eum intelligi facere
poſſe, qui commode facere poteſt. ff. de
uerbo. ſignifi. l. nepos. nam illa loquitur,
cum in contractu hoc agitur tacite, uel
13 expreſſe cum quid commode fiat. †. Et
eſt ſciendum; quod ſi pluribus cauſa com
mittitur non cum illa clauſula quod ſi
non ambo: uel quod ſi non omnes, uno
ſe excuſante uel impotentia laborante,
alius uel alij procedere nõ poſſunt ut inf.
14 eo. tit. c. cauſam & cap. cũ cauſam. † Item
omnes iudicare debent ut in Auth. ut iu-
dices non expec. ſacras iuſ. §. iubemus, ad
med. collac. 9. & ſimile. ff. de arbi. l. non di
ſtinguemus. §. cum in plureṣ. Aut enim
omnes pronunciabunt, aut nullus ut. ff.
de arbi. l. nõ cogendum. §. Item ſi plures.
unde uno delegatorum mortuo expirat
iuriſdictio aliorum ut inf. eo. tit. cap. uno.
Sed ſi duo, præſente tertio & contradicẽ-
te, pronunciauerint, ualet ſententia duo-
rum. ut ff. de arb. l. ſicuti tribus; ſecus ſi
abſente: quia præſentia illius potuit eos
trahere ad ſententiã ſuam. ut ff. de arb. l.
ſi in tres: Et in hoc caſu plus operatur
abſentia ſeu contemptus quam contradi-
ctio, ut in electione ut. inf. de elec. c. quod
ſicut uenerabilis. ſup. de poſtulat. ca. bonę
15 mem. il 2. † Sed quid ſi duo pronun-
cient tertio abſente poſtmodum ratum
habente? puto ratihabitionem locum
non habere in ſententijs. ar. ſup. de cõſue.
c. ad noſtram, & quia ut ſuperius dictum
eſt, omnes pronunciare debent, & non ſe
paratim: & ubi facto eſt opus, ratihabita
tio locum non habet ut ff de aucto. tu. l.
obligato. § tutor. inſti. eo. tit. § tutor. Item
16 † quid ſi delegatus uel ordinarius com-
miſerit cauſam cum illa clauſula, quod
ſi non ambo &c. uel illa, quod ſi non om-
nes &c. credo, quod ualet commiſſio:
nam & compromitti poteſt cum hac edi-
ctione. ut ff. de arbitri. l. non diſtingue-
17 mus. §. ſi plures. † Item quid ſi duo pro

nuncient tertio præſente & non contra-
dicente nec conſentiente, ſed tacente?
Reſpondeo, puto ſententiam ualere, ſuf-
ficit enim tertium eſſe prçſentem. ut ff.
18 de arbi. l. ſi in tres. † Poteſt autem dele-
gatus a Papa id committere quod iuriſdi-
ctionis eſt. ut inf. eod. titu. cap. ſuper quç-
ſtionum, & quod eſt mixti imperij; ut eſt
denunciatio excomunicationis ut infrà
eod. titu. cap. ex literis; & in poſſeſſionem
miſſio ut infra eod. titu. ca. ſi quando; hoc
enim mixti imperij eſt. ut. ff. de iuriſdict.
om. iudi. l. 3. & ideo demandatur ut. ff. de
offi. eius cui man. eſt iuriſdict. l. ulti. §. poſ-
ſeſſio, hodie tamen uidetur competere
iure magiſtratus C. qui admi. ad bo. poſ.
l. ulti. Item committit quod meri impe-
rii eſt ut inf. eod. titu. cap. uenerabili; hoc
tamen ſecundum leges non committitur
ut. ff. de offi. eius cui man. eſt iuriſdict.
19 l. 1. §. qui mandatum. Quæ † autem
ſit iuriſdictio delegati, ex forma com-
miſſionis apparet ut inf. de iudi. cap. exhi-
bita. infra. de uoto & uo. re. cap. ex multa;
ſicut ex forma compromiſſi colligitur
iuriſdictio arbitri. ff. de arbi. l. non diſtin-
guemus §. de officio; ſicut ex forma iudi-
cii, ſententię forma dictatur. ut. infra de
accuſa. cap. qualiter. in fi. & cap. ſuper his.
Sed ſi ſimpliciter fuerit cauſa commiſſa,
omnia comiſſa uidentur, ſine quibus
mandatum expediri non poteſt. ut infra
eod. tit. ca. pręterea. & c. prudentiam. §. ſex
ta & c. ex literis ff. de offi. eius cui manda.
eſt iuriſdict. l. ultim. ff. de iuriſdicti. omn.
iudi. l. 2. unde poteſt excommunicare, in
poſſeſſionem mittere, & contra eundem
utrunque remedium exercere. ſi hoc me-
ruerit proteruitas contumacis ut infra ut
lite non conteſt. cap. quoniam frequen-
ter. in fi. etſi cauſa talis fuerit, in qua miſ-
ſio locum habet ut infra. ut lite non con-
teſt. cap. tuæ. poteſt interdicere & ſuſpen-
dere ſi propter excellentiam perſonæ nõ
ſtatim ad excommunicationem curren-
dum ſit. ut. infra. eod. tit. cap. ſane; Nam in
coertionibus inferendis dignitatis deferẽ
dum eſt & perſonæ. ut infra eod. titu. cap.
paſtoralis. in prin. 24. quæſt. 2. ca. qui con
tra eccleſiæ pacem. ff. de pœnis. l. in ſeruo
rum 2. quæſti. 7. c. quiſquis. l. diſt. c. contu-
maces 45. diſt. c. cũ beatus. infra. de maio.
& obed. cap. per tuas. Nec obſtat quod ali-
bi dicitur, quod non ſit habenda acce-
ptio perſonarum ut infra de iudi. c. nouit.
illud enim locum habet in iuſtitiæ red-
ditione, ſecus autem in pœnis inferen-
20 dis, ut dictum eſt. † Poteſt delegatus
Papæ ſententiam ſuam exequi ut inf. eo.
tit. ca. quærenti; poteſt & executionẽ eius.
ordinario demandare ut infra. eod. tit. ca.
ſignificaſti & c. ſi quando. & c. paſtoralis.
§. qui uero; poteſt & per ſubdelegatum. ut
infra eod. tit. c. ex literis. Quidam tamen
dixerunt quòd executio ſententiæ dele-
gati primo loco ſpectat ad ordinarium.
arg. 2 quæſt. 6. c. quiſquis. ff. de re iudi. l. à
diuo Pio. in princ. ſed lex illa loquitur in
delegato alterius ordinarii, ſecus in dele
gato principis. Exequi debet ſtatim dele-
gatus ſentẽtiam ſuam in realibus poſt de
cendium, ut inſti. de offic. iudicis. §. j. &
idem in criminalibus ut de pœni. diſti. 1.
c. defleat. ff. de uerb. ſigni. l. ſi qua pœna. C.
21 de pœnis. l. cum reis 2. q. 1. c. ſicut † Hoc
tamen fallit in quatuor caſibus. Primus
eſt cum princeps iuſſerit aliquem acrius
ſolito puniendũ. ut. C. de pœ. l. ſi uindicari.
11. q. 3. c. cũ apud. Scd̃s cũ mulier p̃gnãs
dãnat̃ ad mortẽ. ut ff. de pœ. l. p̃gnãtis. Ter
tius cũ dãnat̃ ſeruus ratiocinijs obligatus
ut. C. de bonis ꝓſcripto. l. 1. Quartus cũ re-
legato inſula eſt aſſignanda. ut 2. q. 7. c. bi-
duum. In his caſibus differtur executio
ex cauſis quæ per prædicta iura colligi
poſſunt. In perſonalibus autem actioni-
bus differtur executio uſque ad quadri-
meſtre tempus, quod datur condemna-
tis ut C. de uſu. re. iud. l. 2. & 3. ff. de iud. l.
ſi debitori; uidetur tñ qd̃ hoc quadrime-
ſtre tẽpus locũ habet in criminibus ut inf.
de ſentẽ. & re iud. c. qd̃ ad conſulationem.
Nã illa de crimine loqui uidet̃, dum dicit
de purgatione, & facit mẽtionẽ de hoc tẽ-
pore purgatio frequentius ſolet indici ꝓ
pter infamiam ortam ex crimine ut infra
de purga. canonica, per totum 2 quæſt. 5.
in multis cap. ibi poſitis; licet aliquando
indicatur purgatio ex defectu ut infra
de purga. cano. cap. accedens. Sed quali-
ter illa decre. quod ad conſultationem
intelligatur, dicam infra de ſente

22 & re iudi. † Durat autem iuriſdictio de-
legati vſque ad annum à die ſententiæ.
ita ut ſi excommunicauit nolentem pare
re ſententiæ, eundem parentem abſolue
re poſſit vſque ad annum, ſicut obſerua-
tur in illo, qui ante lit.conteſt. contumax
inuenitur, ut infra eo.titu.c. quærenti, &
ſicut contumax ante li. conteſt. & ob hoc
excõmunicatus auditur infra annum ex-
communicationis ſuper principali, poſt
annum uerò nequaquam ut 11 quæſt.3.c.
rurſus & c. quicunque. Sic & contumax
in diffinitiua, & propterea excommunica
tus auditur petens abſolutionem offerens
ſe ſententiæ pariturum, ſed ante lit.conte
ſta. ideo dicit, quia ſi poſt litem conte.
quis contumax eſſet, & liqueret de cau-
ſa, non eſt opus excommunicari, quia poſ
ſet diffinitiuè pronunciari. ut 3. quæſt.9.
c. decernimus C.de iudi.l. properandum.
§. ſin autem uel ſi non liqueret miſſio fie-
ret in poſſeſſionem irreuocabilem. ut C.
quomodo & quando iudex. l. conſenta-
neum, & tunc in neutro caſu eſſet locus,
vt contumax audiretur ſuper excommu-
nicatione, uel miſſione reuocanda, uel
ſic, ſicut contumax paſſus miſſionẽ in poſ
ſeſſionem cautionẽ ponit, infra annum,
& recuperat poſſeſſionem ut infra, ut lite
non conteſta. ca.quoniam frequenter, ſic
excommunicatus petit abſolutionem, &
iudex delegatus infrà annum interponit
iuriſdictionem ſuam, & excommunicatũ
abſoluit, poſt annum uero ſicut nec recu-
peratur poſſeſſio per cautionem, ſic non
impetratur abſolutio per delegati iuriſ-
dictionem quaſi temporalis ſit in hoc, &
tẽpore limitata iuriſdictio delegati. Pro-
23 rogatur † iuriſdictio de tempore ad tem
pus ut inf.de offi.iudi.deleg c.de cauſis.ff.
de iudi.l.2 § & ſi iudex, de re ad rem.ff.
de iu.l.de qua re § 1. de perſona ad perſo
nam ut C.de iuriſdi. omn. iudic.l.1. ff. de
iudi.l. 1. Iſtæ prorogationes fieri habent
de conſenſu partium & iudicis, ut ff de
iudi.l.2 §.ſi iudex, & cum ordinarius eſt
iudex, de cuius iuriſdictione proroganda
agitur ut C.de iuriſd om.iudi. l. priuato-
rum. Delegati uero iuriſdictionem non
puto prorogari poſſe ad res alias ut if. eo.
titu.c.cum olim abbas, uel perſonas liti-
gare uolentes ut inf.eo.tit.c.p. & g. etiam
de conſenſu partium. Saluo eo quod no-
ta.ſupra eod.titu.c.caſualiter, & ſaluo eo
quod ad ſucceſſorem delegati deuolui-
tur iuriſdictio ſi expreſſo nomine digni-
tatis alicui prælato fuerit demandata
ut inf.eo.titu.c.quoniam abbas. Sed his,
quæ dicta ſunt, obſtat lex. ff. de iud.leg.1.
quæ dicit, poſſe prorogari ad perſonas a-
lias iuriſdictionẽ eius, qui tribunali præ
eſt, uel aliã iuriſdictionem habet, & ſic ui
detur, quod tam iuriſdictio ordinarij, quã
delegati ualeat prorogari, ſed ſic reſpon-
deo, qui tribunali præeſt, ideſt ordinariæ
iuriſdictioni cum adminiſtratione; uel a-
liã iuriſdictionem habeat.ſ. ſine admini-
ſtratione, uel ordinariam, & tunc hæc di-
ſtinctio ordinariorum habentium admi-
niſtrationem, uel non habentium colligi
tur inf.de in inte.reſ.c.cauſa. Veruntamen
de tempore ad tempus prorogari poteſt
iuriſdictio delegati ut inf.eo.tit.c. de cau-
ſis.ff de iudi.l.2.§.ſi iudex. & eodem mo-
do poteſt prorogari de re ad rem, non ta-
men prorſus aliam, puta, ad maiorẽ quan
titatem, ut ff.de iudi.l.de qua re § 1.cauſa
uero non finita an duret iuriſdictio tam
ordinarij, quam delegati, quamdiu durat
inſtantia iudicij dicam infra de iudi. Fi-
24 nitur † iuriſdictio delegati multis mo-
dis, per lapſum temporis, cum infra certũ
tempus cauſa committitur decidenda ut
infr.eo.tit.c.de cauſis, & c.conſuluit. Fini-
tur per appellationem interpoſitam a diſ
finitiua; Nam is, ad quem fuerit appella-
tum, habet infirmare, uel confirmare, &
ſi confirmauerit, executioni mandabit, ut
in Auth.de ſanctiſ.epiſ.§.ſi quis contra ali
quem.C de epiſ.audi.auth. ſi quis litigan
tium, & quia dubium eſt, utrum confirme
tur, uel infirmetur, ſententia dicitur
medio tempore ſuſpenſa, ut C. de re.cre.
& iu.iur.l.generaliter in prin. C. de appe.
l.præcipimus.§.hoc ſi. Vnde quod alibi di
citur extinguitur pronunciatum appella
tionis remedio, exponitur, ideſt, ſuſpendi
tur.ut ff.ad Trebel.l.1.in fi. Decre. tamen
uelle uidetur, ꝙ cum appellatur a diffini-
tiua, ſi eam confirmari contingit, primus
iudex habet executioni mandare; Nam
dicit, ꝙ interim dum appellationis meri-

ta ple-

ta plenius ſint diſcuſſa, ſuſpenſa eſt iu-
riſdictio iudicis à quo fuerat appellatũ,
ut neque per ſe neque per alios exequa-
tur ut inf.eod.tit.c.paſtoralis.§.prætera.
Sed ſi citra diffinitiuam ſententiam fue-
rit appellatum, ſuſpenditur iuriſdictio
eius à quo fuerat appellatum; nam ſupe-
rior ſi inuenerit minus legitime appella
tum, appellantem in expenſis alteri par-
ti condemnatum ad prioris iudicis re-
mitter examen; alioquin ipſe de cauſa
cognoſcet ut inf.de app.c. ut debitus ho-
nor. Per conſultationem autem ſuſpen
ditur iuriſdictio, non finitur inf.tit.pro
xi.c.licet. C. de appella.l. ex illo 2.q.1, c.
notum 3.q.6.c.multum: C. de rela l.2.ex
pectari enim debet ſuperioris reſponſum
25 ut 6.qu.3.c.denique. † Item finitur iuriſ-
dictio ſoluto mandato: ſoluitur aũt mã-
datum morte mandatoris re integra exi-
ſtente ut inf.eo.tit.c.licet. & c. gratum ff.
de iuriſd omn.iudi. l.& quia. C. manda.l.
mandatum: niſi in caſu.ff mandati l.ſi ue
ro non remunerandi. §. ulti. Item ſolui
tur mandatum morte mandatarij. i. eius
qui mandatum recepit, ut inſti.manda.§.
rectè.ff.eod.tit. l. inter cauſas. in prnic.&
hoc fallit in caſu infr.eod.tit. c quoniam
abbas. Item ſoluitur morte eius, pro
quo mandatum dirigitur ut.ff.quæ ſen.ſi-
ne ap reſcin l.penul. ff qui ſatiſd. cogun-
tur.l.ſi deceſſerit; & hoc fallit.ff. de fidei-
commiſ liber.l.cum quaſi.in prin. Item
ſoluitur reuocatione mandantis ut. ff. de
iud.l.iudicium.inſtit manda.§ rectè.ſup.
de.elec. c.in cauſis. Itẽ ſoluitur per receſ-
ſum delegantis ut infr.titu.proxi.ea.ulti.
Sed quod dixi mandatum iuriſdictionis
ſola morte mandatoris finiri, intelligen-
dum uidetur non ipſo iure, ſed ope exce
ptionis ut inf.de teſti.c cum ueniſſet. Sed
opponitur, nonne omne mandatum fini
tur morte mandatoris re integra exiſten
te.ut inſtitu.manda.§.rectè, & mãdatũ iu
riſdictionis.ut inf.eo.ti.c.gratum.& c. li-
cet; mandatum etiam iuriſdictionis ſimi-
le eſt cæteris mandatis. ut ff. de iuriſdi.
om iudi.l.& quia in fin. Nec referre uide
tur, ſi non excipiatur; nam & ſi expreſsè
partes conſentiant, ut talis delegatus pro
cedat, nullus uidetur conſenſus. ut C. de
iuriſdi.om.iudi l.priuatorum.inf.de foro
compe.c.ſignificaſti. Ad quod reſpõdeo,
uerum eſt quod in hoc caſu mandatum
ſoluitur; Sed nihilominus opus eſt exce
ptione, ut dictum eſt; ſicut dicitur quod
ſententia lata poſt primam non ualet ut
2.q.6.c.ei q.§ diffinitiua; ſed uerũ eſt, ſi ex
cipiatur ut inf. de ſen. & re iudi.c. inter
26 monaſterium; † Sicut etiã dicimus, reſcri
ptum ſecundum impetratum nõ faciens
mentionẽ de primo nõ ualere, uerum eſt
ſi excipiatur.ut no.ſupra de reſcrip.§. tol
27 litur. † Item finitur iuriſdictio delega
ti, ſententia lata & executioni mandata
ut inf eo.ti.c ĩ literis. ff. de re iudi.l. Pau-
lus Item finitur, ſi iudex incidat in impoſ
ſibilitatem iuris, uel facti; ſi collegas ha-
beat cum clauſula, quod ſi non omnes
& c.uel quod ſi non ambo & c.ut ſup. de re
ſcri.c.ſciſcitatus inf. de ſenten.& re iudi.
c.ad probandum. Item finitur ſecundũ
plures, recuſato iudice delegato, & cauſa
recuſationis legitime coram arbitris cõ-
probata, & in tantum ut nec per ſe cogno
ſcere ualeat recuſatus, nec cauſam alteri
delegare, probant hęc Io & Tan. & multi
ſequaces per decre inf.de appel.c ſecun-
do requiris, in fi.ubi dicitur, quod ſi cau-
ſa ſuſpitionis probata fuerit, cauſæ cogni
tioni ſuperſedere tenebitur recuſatus per
aliã decre.inf de foro compe c.licet, quæ
ſimiliter dicit, quòd ſi cauſa ſuſpicionis
probata fuerit, ad te uel ad nos pro iuſti-
tia recuratur, ſicut ſuperius eſt expreſ-
ſum. Et ſi opponebatur eis decre. inf.de
appel.c.cum ſpeciali.ubi dicitur, quod iu
dex recuſatus probata cauſa ſuſpicionis,
de recuſatoris aſſenſu perſonæ idoneæ
mittat negocium; uel ad ſuperiorem re-
ſpondebant, illam loqui in ordinario, qui
etſi fuerit legitime recuſatus, prætextu ta
mẽ ordinariæ iuriſdictionis, quã retinet,
poteſt committere uel traſmittere, ſicut
dictum eſt, etſi in propria perſona cogno
ſcere non poſſit propter ſuſpicionem: &
eodem modo reſpondebant ad alias de-
cre.quæ dicunt, iudicem recuſatum com
mittere poſſe.infra de app.c.ad hæc & ca.
cum a te.inf. de foro compe.c.ſi quis cle-
ricorum. Sed quamuis ſic ad decr. reſpon
deant, ad leges tamen reſpondere non

poſſunt

poſſunt, quæ dicunt expreſsè delegatos re
cuſatos poſſe cõmittere negocium prin-
cipale. ut C. de iudi. l. cum ſpecialis, & l.
apertiſſimi. Vnde in reſponſione deficien
tes omnino, dicebant, leges illas fore cor-
rectas, ſed quia promptum eſt iura iuri-
bus concordare. ut C. de inoffi. do. l. una:
28 † Dico illam decre. cum ſpeciali, locum
habere tam in ordinario, quàm in dele-
gato, ut in eo, quod loquitur in ordina-
rio, concordet cum decre. ſuperius allega
tis. In eo autem, quod loquitur in delega
to, conſonet legibus ſupradictis; & ad de-
cre. illam, ſecundo requiris, ſic reſpon-
deo, cauſæ cognitioni ſuperſedere tenet̃,
verum eſt, ut in propria perſona non co-
gnoſcat. ſuſpectus enim iudex eſſe non de
bet, ut ibidẽ ſequit̃. & 3. q. 5. c. quia ſuſpe-
cti. periculoſum eſt enim coram ſuſpecto
iudice litigare, ut ſup. de excep. c. cum in-
ter, & hoc tamen non negatur, recuſatum
committere poſſe. Ad aliam decre. licet.
quam allegant, ſic reſpondeo, ad te uel
ad nos pro iuſtitia recurratur, ſcilicet per
appellationẽ, ſi exceptio recuſationis non
fuerit admiſſa, & hunc intellectũ indicat
quod ibidẽ ſequitur, ſicut ſuperius eſt ex
preſſum, hoc. n. in ſuperiori parte decre. il
lius exprimitur manifeſte. Quis iudex;
Quando; & ex quibus cauſis poſſit & de-
beat excuſari dicam inf. de app. & recu. §.
29 recuſatur. Sed † quæritur, quare dica-
tur mandatum reale, cum ſcribitur alicui
expreſſo nomine dignitatis? ut inf. eo. ca.
quoniam abbas reſpondeo, quia magis ui
detur haberi reſpectus ad dignitatẽ q̃ ad
perſonam, ut quicunque præſit illi digni
tati mandatum apoſtolicum exequatur,
accedunt ad hoc. ff. de pac. l. tale. §. ulti. ff.
de condi. & demon. l. filiusfami. ff. de an-
nuis leg. l. annua. §. 1. C. de iu. delib. l. cum
aliq́s. Trãsfertur aũt mandatũ in ſucceſſo
rẽ, q̃a dignitas non perit decedente perſo
na; vnde imperium in perpetuum eſt, ut
in Auth quomodo oportet. §. ult. collat. 1.
in Auth. de quæſtore. § ſi uero aliquis,
collat. 6. & hoc uerum eſt ꝙ dignitas non
perit, niſi per eũ, q̃ põt, depreſſa fuerit uel
delata, ut ſup. de conſti. ca. cum acceſſiſſet.
30 † Hoc ãt notandum eſt, ꝙ delegatus non
dẽt iuriſdictionem ſuã arctare, dando ter-
minum ad id tempus, in quo iuriſdictio
ſua expiret ut infra eo. tit. c. cõſuluit, & ff.
ſi quis cauſ. l. 2. l ſi quis tamen. ff. de dam.
infec. l. cum poſtulaſſem. in prin. C. de di-
uiden. tu. l. 2. Item obſeruandum eſt, ne is
iudex detur, quẽ altera pars petit, niſi Pa-
pa dederit ad uitandã uerecundiã petiti
ut ff. de iudic. l. obſeruandum, q̃d intelligo
cũ utraque pars, hoc eſt is qui impetrat,
& is contra quẽ impetratur, pręſens eſt in
curia per ſe uel procuratorem, & ideo im
petratio iudicis in audientia locũ habet.
Cæterum ſi impetrator tantum ſit præ-
ſens, iudex petitus dari debet, ut C. de lit.
cont. auth. offeratur. in Auth. de exhiben.
& introducen. reis. §. ſcimus. 3. q. 3. c. indu
ciæ. § ſpacium. in fi & C. quomodo & quã
31 do iud. auth. & conſequenter. † Et eſt
ſciendum, ꝙ is qui iudicem petit ipſum
recuſare non poteſt, ut inf. eod. tit. c. ſuper
quæſtionum. §. uerum. 3. q 3. d. c. induciæ.
§. offeratur. & 4. q. 3. c. ſi teſtes §. ſi quis te-
ſtibus, hoc eſt uerum in iudicio nam ex-
tra iudicium poteſt is, qui impetrauit, im
plorare a ſuperiore mutari iudicem quẽ
obtinuit, eo ꝙ aduerſario ſuſpicio noua
poſſet oriri, fortè propter affinitatem, ſeu
familiaritatem quæ de nouo contracta
eſt inter impetrantem & iudicem, ut in-
fra eo. tit. c. inſinuante, ſed in iudicio, ſicut
dixi, recuſare non poteſt, aduerſarius au-
tem poſſet ex hac noua cauſa interuenien
te inter impetrantem & iudicem in iudi-
cio recuſare, ut ff. de procu. l. poſt litem.
& ff. de arb. l. licet. ff ut in poſſe. lega. l. pla
num. ff. de interrog. actio. l. de ætate. §. ex
cauſa. Sed quid ſi aduerſarius, cui
oriri poteſt ſuſpicio, conſentiant talem
iudicem procedere, nunquid impetrator
poteſt implorare illum mutari? reſpon-
deo, non ut inf. eo. de app. ca. interpoſita.
32 §. ille. † Quæritur de iuriſdictione pro-
rogata an ſit ordinaria uel delegata? Di-
xerunt quidam ꝙ ordinaria eſſet, eo ꝙ a
iure habetur ut no. ſup. eo. tit. §. proroga-
tur, & iuriſdictio, quæ a iure habetur, or-
dinaria eſt, ut ff. de iuriſd. om. iu. l. & quia.
Alij dicunt ꝙ ſit delegata, quaſi aſſumat
naturam eius, cui adijcitur, res enim, quę
aggregatur & quæ unitur, aſſumit naturã
rei cui aggregatur & counitur, ut ff. com-
munia

munia dele. l. 2. in fi. C. de rei uxo. ac. l.
uni. in prin. 16. qu. 1. c. & temporis quali-
tas inf. de ſtatu. reg. c. recolentes. in fi. Ter
tij dicunt, iuriſdictionẽ prorogatã eandẽ
eſſe in numero cum prima, ſicut & præ-
carium prorogatum dicitur idẽ cum pri-
mo. ut. ff. de præca l. ſed & ſi manente, ſi-
cut & locatio progogata, eſt eadem. ut ff.
loca & condu. l. item quæritur. § qui im-
pleto, & compromiſſum prorogatũ idem
eſt. ut. ff. de arbi. l. non ex omnibus §. ult.
& eadem iuriſdictio proconſulis & legati
ut. ff. de offi. procon. l. meminiſſe, puto ꝙ
iuriſdictio delegata prorogata eadem ſit
33 cum priori. Item † quid ſi committatur
cauſa alicui expreſſo nomine dignitatis,
& his qui preæſt deponatur, transferatur,
ſuſpendatur, ab adminiſtratione amouea
tur, excõmunicetur? & puto in translato
finitam eſſe iuriſdictionem quo ad trãsla
tũ, q̃a translatus nihil cõmune habet cum
ecclesia, à qua transfertur. ut 21. q. 2. c. ſi
quis iam translatus. ſup. de elec. c. cũ in cũ
ctio, cuius cõtemplatione fit commiſſio,
expectabitur ergo ſucceſſor ut inf. eo. tit.
c. quoniam abbas. Idem dico in depoſi-
to, depoſitio enim inſtar mortis habetur,
Nam in eccleſia depoſitio ultimũ ſuppli-
cium reputatur, quod in mortem inter-
prætamur. ut ff. de pœ. l. ult. ad utrunque
caſum translationis & mortis facit lex.
C. de peda. iudi. l. placuit. In ſuſpenſo, non
dico impediri iuriſdictionem, Intelligo
enim ſuſpenſũ quo ad iuriſdictionẽ ordi-
nariam, non delegatã ſuſpenſus. n. retinet
prælaturam cuius reſpectu facta eſt com
miſſio, & idem dico in remoto ab admini
ſtratione. In excommunicato dico ꝙ im-
peditur iuriſdictio, non finitur, & eo abſo
luto procedetur ex ueteri cõmiſſione. ar.
15 q. 7. c. nos ſanctorũ. & c. iuratos, & ma
ximè ſi cognoſcere incœpit, melius eſt
enim tãtiſper expectare iudicem, qui ſe
mel cognouerit, quàm de nouo rem rur-
ſus diiudicandam cõmittere. ut. ff. de uac.
34 mu. l. ult. in fi. Item quid † de conſerua-
toribus iſtis qui tota die in curia impe-
trantur? & puto ꝙ defendere habent a
uiolentiis manifeſtis, nã cũ ſint meri exe-
cutores, de dubiis non cognoſcent ne pa-
tes iudicum ſibi aſſumant. ut C. de exe. rei
iu. l. ſi ut proponis. cæterum ſi de dubijs
deberent cognoſcere, ut cõſeruarent iura
& poſſeſſiones impetrantium, iam eſſent
iudices gñales in oĩbus cauſis eorum, qui
eos impetrauerunt, quod eſſet contra ius
ut ſup. de reſcrip. c. ad hæc, & ſic curia te-
net. Itẽ credi nõ debet ꝙ ſit delegatus. niſi
per literas delegationis oſtendat, ut infra
eo. c. cum in iure, & idẽ in legato, ut C. de
man. prin. l. una: Idẽ in officialibus Cæſa-
rien. uolentibus capere bona alicuius tan
quam fiſcalia, quibus nõ creditur ſine lr̃is
vt C. de iure fiſci. l. ꝓhibitum. li. 10. Quid
35 † de auditoribus curiæ, quib. uiua uoce,
uel per nũciũ cauſæ a ſummo Põtifice cõ
mittuntur. r̃ndeo ſufficiet probari ſic eſſe
cõmiſsũ ſcripto, uel nõ ſcripto ut ĩ Auth.
ut litigã. iuret. § q̃a uero collat. 9. ĩ Auth.
de litigo § edicta collat. 8. Sed quid ſi te-
nor literarũ in acta publica fit translatus,
nunquid per acta ꝓbabit̃ iuriſdictio? r̃n-
deo ſic ut C. de re iu. l. geſta C. de teſta. l. pu
blicati, quod intelligo uerum eſſe, cum
examinatæ literæ ſunt in iudicio p̃ſenti-
bus partibus, tã in filo, q̃ in bulla, & in ſti
lo, & demũ cõprobatis oĩbus auctoritate
iudiciali trãslatæ ſũt, ut ĩf. de priuile. c. cũ
olim eſſemus. ĩ fin. Et eſt notãdũ, ꝙ q̃ñcũ-
que iudici pręcisè ſcribat̃, rõnabiles tamẽ
exceptiones debet admittere, niſi in reſcri
pto cõtineat̃ ꝙ nullæ exceptiones penitus
admittant̃, ut inf. eo. c. ex parte, quia tunc
nullæ admitti dẽnt, uel ſaltẽ moratoriæ
uel dilatoriæ non dẽrẽt admitti, perẽpto
riæ ſic ut C. de præci. Impera. offe. l. quo-
ties, uel dici poſſet, quia tũc & dilatoriæ,
& perẽptorię dẽrent admitti p̃ter illas, de
q̃b. non admittendis in reſcripto ſpãliter
cõtinet̃, ut ff. ſi quis cau. l. ſed et ſi. §. q̃ ſint,
Hoc tñ fallit in pſonis, quæ pp exceſſus
notorios & euidentes ſine exceptione uel
excuſatione aliqua cõdẽnant̃, ut 23. di. c. ĩ
noĩe dñi 2. q. 7. c. lator 21. qu. 2. c. placuit.
22. q. 2. c. ſed homo. C. de decu. l. exemplo.
36 † In ſũma ſciẽdũ eſt, ꝙ olim ꝓponebant̃
edicta. i. in aliquo publico & eminẽti uel
in albo p̃toris ſcribebant̃, talis ueniat tali
die reſponſurus tali, q̃ ſcripturã legere po
terat citatus p ſe, uel p aliũ, & certiorari
C q̃ accuſ. nõ poſ. l. 3. ff. de iur. om. iu. l. ſi
quis id quod, & p talia edicta citabant ſo-
li ordina-

li ordinarij, non delegati. ut in Authē de
exhiben. aut introdu. re. §. ſi uero quidem.
C. de bo. auth. iud. poſſeſ. auth. ei qui iu-
rat, nam & delegati, qui & pedanei di-
cebantur, non citabant, per edicta nec
per executores, ut quidam dicunt, ſed re-
quirebant per ſe ut C. de iudi. l. ſancimus.
Sed hoc non placet, nam & arbiter per
alium citat. ff. de arbitris. l. ſed interpella-
tur §. arbi. licet hoc uideatur magis eſſe
imperij, quàm iuriſdictionis, quaſi impe
rioſum videatur mittere executorem. Sed
37 hodie talia † edicta non ſunt, ſed mittun
tur edicta in epiſtolis contenta, quæ dele-
gati mittere poſſunt, ut inf. eo. c. gratum.
inf. de dolo. & cōtuma. c. ultimo. inf. de eo.
qui mit. in poſ. cauſa re. ſeru. ca. ulti. fiunt
citationes & per executores, ut C. de præ-
ſcrip. 30. vel 40. an. l. ſicut in rem. & l. cum
notiſſimi, fiunt & per ipſos iudices, ut in
38 Auth. de litigio. §. omnem. † Per hāc cita
tionem fit iuriſdictionis perpetuatio, ut
inf. eo. ti. c. gratum, & ſi citatus peremptо
riè non veniat, iudex poteſt in eum pro-
cedere tanquam in cōtumacem, poteſt &
gratiam facere contumaci, & ei parcere
in præiudicium alterius partis ut inf. eo.
ti. c. Conſuluit. & ca. quomodo & quando
iudex. l. 1. ff. de arbi. l. Si cum dies. §. ſi quis
ex litigatoribus, nec enim quicquid iudi-
cis poteſtati permittitur, iuris neceſſitati
ſubijcitur. ut ff. de iudi. l. non quicquid, &
alibi lex dicit, omnibus magiſtratibus
conceſſum eſt iuriſdictionem ſuam defen
dere pœnali iudicio, non dicit indictum
uel iniunctum. ut ff. ſi quis ius dicen. non
ob. l. 1. in princi. & facit ad hoc lex. C quo
modo & quando iudex. l. 1. & hæc uera
ſunt, quamuis quædam argumenta in cō
trarium allegentur, nā ita debet unus au-
diri, ut alteri præiudicium non fiat, ut 3.
q 9. cap. ult. Item ita deferendum eſt uni
perſonæ, ut alteri debitum iuſtitiæ non
ſubtrahatur. ut C. de ſtatuis & ima. l. & uir
tutum, ad idem 2. q. 7. c. quæritur. 16 quæ
ſtio. 7. c. decimas. Sed lex quædam mul-
tum obſtare uidetur, quæ dicit quod ſi iu-
dex condemnationem prætermiſerit ex-
penſarum, de propria ſubſtantia compel
litur reſarcire ſcilicet ſi non condemnaue
rit contumacem. ut C. de iud. l. ſancimus.
in fine. Sed lex illa loquitur in actore con-
tumace, qui poſtmodum ueniens audiri
non debet, niſi reo reſtitutus expenſis, ut
C quomodo & quando iudex. auth. qui ſe
mel. C. de bonis auth. iud poſ. auth. & qui
iurat. Sed inſtabit, quare aliud in actore
quam in reo, cum æqualitas in iudicio ſit
ſeruanda? ut C. de fru. & liti. ex l. ult. C. de
proxi. ſacro ſcrinio. l. ſacris. li. 12. Ad quod
reſpondeo, uerum eſt quod actori non debet
licere, quod reo non licet. ut ff. de reg. iur.
l. non debet; Sed quædam conceduntur
reo, quæ non permittuntur actori, nā plu
res dilationes dantur reo, quam actori,
ut ff. de ſeruis. l. ult. Item ubi obſcura ſunt
iura partium pro reo pronunciantur, ut
inf. de proba. c. ex literis. inf. de ſide inſtru.
c. iter dilectos. in fi. inf. de regu. iur. c. eſto-
te. Poteſt delegatus a Papa committere
uices ſuas cui uult, & compellere quem
vult recipere commiſſionem, nullo per-
ſonarum cauſarum ue habito reſpectu. ut
C. qui pro ſua iuriſ. l. 1. in fin. inf. eod. titu
ca. paſtoralis. ff. de mune. & hono. l. mu-
nerum. §. iudicandi, dummodo quod cō-
mittitur pertineat ad iuriſdictionem cō-
mittētis, ut C. qui pro ſua iuri. l. 1. in prin.
39 † Ordinarius autem non poteſt cogere
hominem non ſuę iuriſdictionis recipere
ſuam cōmiſſionem, ut ff. de iuriſd. omn.
iudi. l. ulti. compromiſſum autem non co
40 gitur quis recipere, ut ff. de arbi. l. 3. † Itē
aduocatus non cogitur exercere officium
aduocationis alibi, quam in foro ſuo, ut
C. de aduoc. diuerſorum iudi. l. ſancimus,
in fine.

SVMMARIVM.

1 *Legatus quis ſit.*
2 *Legatorum triplex genus.*
3 *Legati qui de latere Papæ mittuntur, ubi et quando poſſunt abſoluere, Et quid de legatis qui ex ipſius latere non mittuntur.*
4 *Legati officium quid ſit.*
5 *Legatus an poſſit facere concilium.*
6 *Legati quæ beneficia conferre poſſunt.*
7 *Legati iuriſdictio quandiu duret.*
8 *Legati iuriſdictio quot modis finiatur.*
9 *Legatus qualiter ſe habere debeat in legatione.*

Legatus

10 *Legatus tranſmiſſus ex latere papę in quibus excedat legatum, qui priuilegio eccleſiæ ſuæ fungitur legatione.*
11 *Legatus de latere papæ tranſmiſſus quam prærogatiuam habeat reſpectu alterius legati tranſmiſſi, ſed non de latere tranſmittentis.*

De Officio Legati. Rubrica.

QVIA officium legati ſimile eſt
officio delegati quamuis illud ſit
latius & genaralius? ideo poſt officium
delegati, ſequitur hic de officio legati.
Videamus ergo; Quis ſit legatus?
Quod ſit legati officium? Quanto tempo
re durat. & qualiter finiatur. Legatus
1 † eſt is, cui certa patria uel prouincia gu
bernanda committitur ut inf. de ap. c. no
uit; per literas autem fidem de ſua lega-
tiōe faciet ſi exigatur ut C. de man. prin.
1 l. uni. † Officiū legati aliud eſt ante ingreſ
ſum in prouinciam ſibi decretam, aliud
poſt ingreſſum, & aliud poſt egreſſū. Of-
ficium legati ante ingreſſum prouinciæ
in uoluntaria iuriſdictione conſiſtit. ſ. in
prędicando, & in abſoluendo excommu
nicatos propter manus iniectionem in
clericos, monachos, uel cōuerſos, ut inf.
eo. ti. c. quod translationem. inf. de ſent.
excom. c. ad eminentiam. Circa hoc ta-
men triplex genus legatorum diſtingue.
3 † Nam legati qui de latere domini papæ
mittuntur, poſſunt abſoluere homines
ſuæ prouinciæ, & alterius cuiuſcunque,
in prouincia, & extra prouinciam. Legati
qui ex ipſius latere non mittuntur, ut cū
papa nō cardinalem uel alium officialē
curiæ, ſed prælatum aliquem in legatio-
nem mittit, talis nou abſoluit niſi prouin
ciales & in prouincia conſtitutos, alios
etiam prouinciales alibi quā in prouin-
cia nou abſoluit. Tertii generis legati,
qui eccleſiarum ſuarum prætextu lega-
tione funguntur. ut infra eodem tit. cap.
1. excōmunicatos huiuſmodi non abſol
uunt, ut inf. eo. ti. c. excommunicatis. Pri-
mis igitur legatis ex ipſo legationis offi-
cio iam hoc licere incępit. ut in d. c quod
tranſlationem; ſic & proconſul antequā
ingrediatur prouinciam utitur proconſu
laribus inſignijs, & uoluntariam iuriſdi-
ctionem, nō contentioſam exercet. ut ff.
de offic. procon. l. 1. & 2. Rectè autem le-
gatus faciet ſi aditum ſuo deceſſori mi-
ſerit, & per eā partem prouinciæ intret,
per quam alij ingredi cōſueuerunt, ad in
ſtar proconſulis ut ff. de officio procon-
ſul. l. obſeruare. in uerſ. rectè & in Auten.
de adminiſtr. §. illud autem. colla. 7. Item
legatus antequam intret prouinciam nō
poteſt iuriſdictionem ſuam in prouinciā
demandare, niſi neceſſitatis cauſa, ut ſi
moram neceſſariam in itinere patia-
tur. ut ff. de offi. procon. & legati. l. obſer-
uare. § poſt hæc & §. ſed ſi antea & l. ali-
quando; hodie tamen ſemper, & indi-
ſtinctè hoc licere uidetur. ut in Autent.
de collat. §. antequam uero, collati. 9.
& idem dici poteſt in prælato con-
firmato & in maximè conſecrato ad ec-
cleſiam tranſmiſſo, antequam diœceſim
ingrediatur. In hac tamen iuriſdictionis
demandatione excipiunt ultimū ſuppli
cium, & membri abſciſsio; & eodem mo
do dici poſſet, legatum non poſſe com-
mittere cauſam depoſitionis, uel perpe-
tuæ amotionis; nam amotus dicitur ab-
ſcindi ut inf. de exceſ. prælа. c. grauē; cæ-
tera poteſt antequam ingrediatur, ut di-
ctum eſt. Ingreſſus autem prouinciam
exercet omnia, quæ exercet ipſe, qui eū
tranſmiſit; præter ea, quę ſpecialiter ſum
mo Pontifici reſeruantur, quæ quibuſdā
uerſibus continentur. Reſtituit papa &c.
ut nor. ſup de trāsla. ca. præ. §. ptinet aūt.
Sunt & quædam alia, quę ſibi papa reſer
uat in ſignum priuilegij ſingularis, quæ
legatis non competunt; ut ſententias de-
legatorum iudicium reuocare, ut inf. eo.
tit. c. ſtuduiſti; retractare negocia trāsla-
ta ad ſuperiorē per appellationē ut ſup.
de appel. ſi conſtitutis, uel per relationē
ut inf. eo. tit. c. licet; permittere nō uacan
tes ut inf. de pręben. c. dilectus; diſpēſare
in beneficijs curam animarum habenti
bus, & in perſonantibus ut ſup. de elect.
c. dudū. Itē diſpenſare cum filijs ſacerdo
tum, ut eccleſias habeant, quas patres eo-
rum ſine medijs habuerunt, ut ſup. de fi-
4 lijs. presby. c. dilectus. Itē † officiū legati
eſt audire

eſt audire cauſas prouinciales, quæ ad ipſum referunt per appellationẽ. ut inf. eo.c.1.& 2.q.6.c. decreto. An aũt ad eum per querelã deferri poſſint negocia, dubitatur; Et eſt certum quod ſi quis conqueratur de alio Romanæ ſedi immediate ſubiecto, legatus eſt iudex competẽs. ut 11.q.1.c. peruenit; aliorũ uero cauſæ habentium iudices ordinarios in prouincia deferri ad legatum non debent per querelã, ut uidetur d. c. puenit; ſicut nec ad Metropolitanũ deferuntur per querelam. ut 9.q.3.c.cõqueſtus. nec obſtat. inf. eod. tit. c. 1. illa enim loquitur in eo qui erat ordinarius, & legatus priuilegio eccleſiæ ſuæ; unde cum ratione ordinariæ iuriſdictionis cauſæ ad eũ deferri deberent per appellationem, nihil adderet legationis officium, ſi etiã per querelam non deferetur; ut ergo aliquid ex delegatione addatur, hoc inductũ eſt, ſicut dixi, ar. ad hoc. ff. de uſu.l. ſi ſtipulatus.ff.de leg. 1.l.ſi quando quis. in prin.ff.ad munici p.l.1.in fine; quidam tamen intelligũt d.c.peruenit in defenſore; nõ in legato; uel in legato cogente ſubditos prælatorum cõqueri coram ſe ſuis ordinarijs ꝑtermiſſis & contemptis; conſentiunt aũt de plano ꝙ ad delegatos deferri cauſæ ualeant tã per appellationem quàm per querelã omiſſis medijs, & in hoc hodie conſuetudo concordat; iuuatur aũt conſuetudo unica ratione, qa legatus fungitur uice papæ; ad Papam uero recurritur omiſſis medijs per querelã. ut inf. de foro competen.c.ult. Et propter hoc Roma dicitur cõmunis patria, ut ff. ad municip. l.roma: & ꝑ appellationẽ ſimiliter omiſſis medijs. ut 2. q.6.c.ſi quis ueſtrũ & c. ſequentibus. inf. de app. c.ſi duobus, quod in alijs non contingit ut 7.q.6.c.quiſquis & 2.q.7.c.Metropolitanũ 9.q.3. c. cõqueſtus.inf. de appel c. dilectus. Sed impugnatur ex d.c.peruenit, itẽ ex legibus, q̃ dicũt, cauſas ad principem per querelã non debere deferri omiſſis medijs ut in Auten.de mandatis princi. §. ſi tibi. collat. 3. in Auten. ut differen. indi. § ſi quis uero æſtimans. collat. 9. Et ad rationem pro parte aduerſa ſuperius allegata. ſ. ꝙ legatus fungitur uice domini papæ, poſſet taliter reſponderi, ꝙ hoc non eſt uerũ in his, in quibus propter excellentiam dignitatis frãgitur ius commune, vt eſt in q̃rela & appellatione, per quas cauſæ deferuntur ad papã medijs prætermiſſis. Et nota, ꝙ ſiue per appellationẽ cauſa deferatur ad papã, legatus ſe intromittere non põt, niſi forte cauſam examinet, ut eã magis inſtructã ad ſuperiorẽ tranſmittat ut inf. de appel. c. conſtitutus, ſiue per relationẽ ut inf. eo. tit. c. licet. C. de appel. l. ex eo; & idẽ ſi per querelã transferatur aliquod negocium ad audientiã papæ. ut 2.q.6.c. quoties & c. anteriorũ. § ad hoc; & idẽ eſt in poſtulatione porrecta ut ſup. de poſtu. c. bonæ, il 2. In his enim omnibus expectanda eſt ſuperioris iuſſio, deciſio, & reſponſio. ut 3.q.6.c. multũ 2.q.6.c. decreto C. de rela. l. 2. 3. qu 6. c. denique. Item officium legati eſt, transferre abbates eccleſiæ Romanæ immedianè ſubiectos, ut inf. de conſue. c. cum uenerabilis.

5 † Sed nunquid legatus conciliũ facere poteſt? Et uidetur ꝙ ſic, particulare, non generale. ut 3. diſtin. c. regula. § porro. & 17. diſt. c. regula; multa enim concilia particularia inueniuntur celebrata ſine pœnitentia domini papæ præſente legato Romanę ſedis. ut 16. diſt. c. ſexta ſynodus 63. diſt. c. 2. & 3. q. 7. c. conuenientibus. Sed Hug. Io. & Lau. ſcripſerunt contrarium dicentes legatũ Romanæ eccl. conciliũ celebrare non poſſe, niſi ad hoc ſpecialiter deſtinetur, uel niſi hoc ei ſpecialiter committatur; & ſecundùm hęc intelliguntur omnia iura innuentia legatũ concilium facere poſſe, talis enim legatus facere poteſt concilium generale, ſi de generali ei ſpecialiter fuerit iniũctũ; uel particulare ſi de particulari; & hęc opinio duplici rõne munit. vna, qa priuilegiũ de cõcilio cõgregando ſibi Romanus pontifex ſpecialiter reſeruauit. ut 2. q. 6. c. ideo. & alia, quia mandata iuriſdictione generali non tranſit poteſtas concilij faciendi, ut ff. de officio eius cui man. eſt iuriſdi. l. 2. Sed impugnatur unica & urgenti ratione, nã Metropolitanus, & Primas faciunt ſua concilia prouincialia & particularia proprio iure. ut 18. diſ. c. 1. & diſt. 12. c. ſi quis epiſcopus, uocatis ſuffraganeis. ut 18. diſ. in multis. c. ibi poſ. is, & inf. de accuſa. & inquiſi. c. ſicut olim; & epiſcopus facit ſuã ſynodum epiſcopalem cum ſuis clericis, ut 38. di. c. qñ & 12. q. 2. placuit. & c. ep̃us. Nunquid ergo his oĩbus inferior erit legatus Romanæ eccleſiæ in poteſtate concilij celebrandi? certè nõ, poterit igitur legatus conciliũ facere particulare uel prouinciale cũ ep̃is prouinciæ ſibi decretæ, & in eo conſtitutiones edere & ſtatuta q̃ perpetua erunt ut inf. eo. ti. c. ult. Non obſtat c. ideo ſuperius alleg. 2. q. 6. nam illud intelligo in cõcilio generali uel uniuerſali, qđ fieri habet uocatis ep̃is diuerſarũ prouinciarũ. Similiter non obſtat lex alleg. ff. de officio eius cui mã. eſt iuriſdi. nã illa loq̃tur in alio cõcilio, uel in cõcilio in quo. ſ. agiẽ de auctoritate manumittẽtis, quæ nõ trãſit mandata iuriſdictione a præſide, ut ibi dr̃, quia nec mandante præſide alium tutorẽ dare, ut ff de tuto. & cur. dat. l nec mãdante, ſecus in iubente, ut inſti. de Atilia. tuto. §. ſed hoc iure, differt. n. iuſſus a mãdato ut C. qđ cum eo. l. ẽt & l. ſi mandator. Iuſſus. n. importat neceſſitatem ut in Auten. ut nullis iudi. §. & hic uero iubemus. collat. 9. mandatũ uero, liberã obſequij prę́ſtationẽ, ut inſti. manda. §. mandatum: Nam mandatũ ex officio & amicitia traxit originẽ. ut ff manda. l. 1. §. 1. uel loq̃tur de conſilio, uel cõcilio in quo agiẽ de approbãda cauſa manumiſſionis faciẽdæ à minore 20. annorum, ut inſt. ex quib. ca.

6 ma poſ. uel non poſ. §. eadẽ. † Itẽ pñt legati conferre beneficia, q̃ inueniũt uacantia in prouincia, & eccleſias uacãtes de rectoribus ordinare, ſiue illi, ad quos ius pertinet cõferẽdi, iã illud admiſerint, ut ſup. de ſupplen. neg. præla. c. literis, ſiue nõdum, nec impedit legati collationẽ ius patronatus clerico pertinens clericatus ratione, quia cum plus iuris habeat in conferẽdo ꝑlatus, & hoc non impediat legatũ conferre uolẽtẽ, quam patronus ĩ ꝑſentãdo, hoc minus impediet, ut inf. eo. ti. c. dilectus; ſecus aũt ſi ius patronatus ſpectet ad clericũ, ſiue laicũ patrimonij iure, ut inf. de iure patro. c. cum dilectus. Minus enim poteſt abſorbere legatus ius patrimoniale alicuius, quam eccleſiaſticum. Nec ob. his quæ dicta ſunt, inf. de appel. c. 1. illa enim decre. non loquitur in legato tranſmiſſo ex latere domini papæ, ſed in eo, qui priuilegio eccleſiæ ſuæ fungitur legatione, qui liberam collationem non habet eccleſiarum illarum, in quibus inſtituendi ius uel præſentandi ab alijs poſſidetur, tempore faciendi alterutrum a iure indul

7 to nondum elapſo. † Durat autem iuriſdictio legatorum quandiu durat tempus eis a ſuperiore præfixum, uel quandiu non

8 fuerint reuocati. Finitur autem † iuriſdictio quatuor modis. Tempore, ſi tẽpore fuerit legatio limitata; Reuocatione, ſed tunc finitur legatio, non iuriſdictio in cauſis iam cæptis, quas etiam poſt reuocationem potuerunt per alios terminare, ut infra eo. ti. c. ult. Itẽ morte alterutrius. ſ. mittẽtis, uel eius qui miſſus eſt. Sed in hoc caſu mortuo mittente etſi delegatio finiatur, iuriſdictio tamen non finitur in negocijs inchoatis, & idem puto cum tp̃e legatio terminetur Nec obſtat ſup. tit. prox. c. conſuluit; illa. n. loquitur cũ cauſæ cognitio tẽpore limitatur, ſecus ubi legatio, ut dictum eſt. Item finitur legatio per egreſſum, quod intelligo cũ legatus fines legationis egreditur, nõ regreſſurus, nã ſi egreditur ut ſtatim regrediatur, iuriſdictio intermittitur, non finitur, quia nec egredi uidetur, ut ff. de diuor. l. diuortium. ff. de in rem uerſo l. ſi pro parte. §. uerſum. Sed etſi per egreſſum legatio finiatur, durat tamẽ iuriſdictio demandata in cauſis iam cæptis ante egreſſum, cæptas autem cauſas, & ꝑ hoc iuriſdictionẽ perpetuã intelligo. ſ. per ſolã citationẽ, ut inf. eo. tit. ca. ulti. &

9 ſup. titu. proxi. c. gratum In ſumma † notãdũ eſt ꝙ legatus dum legatione fungitur, inuigilare debet, nõ his, q̃ ſua ſunt; ſed q̃ Ieſu Xp̃i ſaluti & ædificationi clericali ac populi inſiſtere, nec ĩ ꝓcurationibus grauare ſubiectos, ne lõgi tp̃is quæſtũ breuis hora cõſumat, ut inf. de cẽſib. c. cũ apoſtolus. Prãdia ipſius nõ ſint enormia, ſed ẽm mediocritatẽ uniuſcuiuſq; loci. ut 10. q. 3. c. ulti. Sic agens, ut nulla eccleſia ſeu latus ſe indebitè prægrauari, rationabiliter cõqueratur, ut inf. de cẽſibus c. cũ inſtãtia §. ſanè Patiatur cõiungi eccleſias, in ꝓcurando quæ per ſe ſingulariter non ſufficiunt procurare, ut d. ca. cum inſtantia.

tia §.ſi uerò. infra de præſcriptio. c.acce-
dentes; de talibus quidem contributis li-
cet uiuere, non de ſymbolis, vel cõfertis,
vt 44.diſt.c.non oportet pro reuerentia,&
c.liceat,& ut breuiter tranſeam, ſi in Apo
ſtolorum loco ſunt legati, non ſolum ſer-
monem eorum imitantur, ſed conuerſa-
tionem & abſtinentiam,ut 35. diſtin. c.ec
cleſiæ principes, in fi. Alia,quæ circa ma
teriam iſtam dicenda uidentur,dicam cõ
petentius infra de cenſibus. Item notan-
10 dum † eſt, quòd legatus tranſmiſſus ex
latere domini Papæ, in quatuor excedit
legatum qui priuilegio eccleſiæ ſuæ fun-
gitur legatione. Primo, quia præſente
tranſmiſſo alius ob reuerentiam maioris
non exercet legationem, ut infra eod. tit.
cap.volentes. Secũdò, in abſolutione ex-
communicatorum,ut no.ſupra eo.titu.§.
officium. Tertio, in collatione eccleſiarũ
uacantium, ut no.ſupra eo.titu. §. itẽ poſ-
ſunt legati Quarto, in procurationibus.
Non enim ita procuratur ille, qui ordina
rius eſt & in domo ſua conſiſtit,ſicut trãſ-
miſſus. Qualiter autem ordinarius procu-
11 randus ſit,dicam infra de cenſibus. †Item
legatus,qui de latere domini Papæ tranſ-
mittitur,excedit legatum, qui tranſmitti
tur,ſed non de latere tranſmittẽtis in uno,
ſcilicet in abſolutione excommunicato
rum,ut ſuperius dictum eſt §.officium:&
forte in alio, quia non inuenio quod lega
tus priuil gio eccleſiæ ſuæ non exerceat
legationem ſuam, niſi præſente legato ex
latere domini Papæ tranſmiſſo, de tali. n.
loquitur infra eod.ti. c.volentes.

SVMMARIVM.

1 *Iudex ordinarius quis ſit.*
2 *Iuriſdictionem ordinariam confert conſue-
tudo.*
3 *Iuriſdictionem ordinariam confert Papæ uel
princeps.*
4 *Qualitates in iudice ordinario cõſiderandæ.*
5 *Epiſcopi an ſint ordinarij iudices monachor.*
6 *Metropolitanus an ſit iudex ordinarius in to
ta ſua prouincia.*
7 *Epiſcopus an inter ſubditos ſuorum prælato
rum in ſua diœceſi ſit ordinarius iudex.*
8 *Prælati uel ordinarij iudicis officium quale
ſit.*
9 *Aduocato licet uendere iuſtum patrocinium,
& aſſeſſori,iuſtum conſilium.*
10 *Index expenſas habere debet,& nu.11.*
12 *Iudicis ordinarij iuriſdictio circa quæ uerſe-
tur.*
13 *Iuriſdictio iudicis ordinarij qualiter impedia
tur.*
14 *Iuriſdictio prædicta qualiter finiatur.*
15 *Iudici ordinario ſi ſuperior mandet id faciat,
quod alias ex officio ſuo facere poſſet, quan
do illud exequitur vt delegatus.*
16 *Iuriſdictioni ordinariæ quæ pertineant.*
17 *Diœceſani annuis uicibus ſuas diœceſes uiſi-
tare debent, & pluries ſi neceſſitas uel uti
litas exigit.*
18 *Abſolutio ab excommunicatione propter inie
ctionem manuum in clericos competens or
dinario, quando poſſit alteri delegari.*

De Officio Ordinarij. Rub.

DIXIMVS ſupra de officio dele-
gati, & legati, reſtat dicendum de
officio ordinarij;& ideo ſubijcitur hic Ru
brica de officio iudicis ordinarij. Vi-
deamus igitur primo. Quis ſit iudex or-
dinarius; Quod ſit officium iudicis or-
dinarij; Quæ poteſtas; & Quibus modis
impediatur ordinaria iuriſdictio, uel fi-
1 niatur. Ordinarius iudex † eſt qui à col-
legio eligitur,& a ſuperiore confirmatur,
ut electus in epiſcopum, qui per confir-
mationem ſortitur iuriſdictionem in om
nibus, præter ea quæ maiorem diſcuſſio-
nem requirunt, & munus conſecrationis
exquirunt,ut ſup.de electio.c.tranſmiſſã.
Sunt igitur ordinarij prælati eccleſiarũ,
ut inf.eo.tit.c cum ab eccleſiarum præla
tis,qui à collegijs eliguntur, & a ſuperio-
ribus confirmantur,ut ſup.dictũ eſt. Hoc
enim fallit in duobus caſibus, in quibus
electus ante cõfirmationem adminiſtrat,
& iuriſdictionem exercet. In electo in
ſummum pontificem, qui ſtatim admini
ſtrat,& hoc ideo quia ſuperiorem, imò
parem non habet ut 23.diſt.c. in nomine
Domini ſupra de elec.c. licet. Itẽ fallit in
electo cõcorditer ultra Italiã cõſtituto, &
romanæ eccleſiæ immediatè ſubiecto, in
quo hæc tria faciũt, qđ in alijs operatũ cõ-
firmatio;

firmatio, præter actũ alienandi ut ſup.de
elec.c.nihil in fi.& ſecundùm hoc intelli
go inf.de iudi. c.decernimus.15 q.4.ca.j.
Sunt ordinarij,electi ab uniuerſitatib.uel
corporibus laicorum,ut in Authen.de de
fen.ciui.§.nos igitur colla.4.C.de iuriſd.
2 om.iu.l ult. Ordinariam † iuriſdictionẽ
confert conſuetudo,ut C.de emanc.pa.l.
1 argu.9.q.3.c.conqueſtus ,quod intelli-
go in conſuetudine præſcripta,uel in ea
cuius memoria nõ exiſtit ut no.ſup.de of.
3 arch circa fi.illius †Cõfert etiam ordina
riam papa uel princeps qui eſt lex anima
ta,ut in Auth.de conſul.in fi.unde quo ad
iuriſdictionem ordinariam conferẽdam
æquipollent lex animata, & inanimata,
& ſic intelligo ff.de iuriſ.om. iu.l.& quia.
quod uerum eſt,cũ papa uel princeps nõ
unam uel duas uel 10.cauſas alicui com-
mittit, ſed uniuerſitatem cauſarum,unde
camerarium, uicecãzellarium,auditorẽ
contradictarum, & auditorẽ cameræ, or
4 dinarios.puto. ¶ † Hæc autem in qualita
te iudicis ordinarij attendentur, Condi-
tio,ſexus,ætas,diſcretio,fama.Conditio,
ne ſit ſeruus ut 3.q.7.c infamis.§.tria.Se-
xus,ne ſit fœmina.ut 33.quæſt. ult.capit.
mulierem. Aetas requiritur, ut ſit maior
20.annis.ut ff.de arbitris.l.cum lege,uel
ad minus 18.ut ff de re iudic.leg. quidam
conſulebant, & hoc locum habet etiam
in delegato,ut ſupra de offic.de lega.cap.
cum uiceſimum.Diſcretio, ne careat iu-
dicio id eſt diſcretione. ut 3.quæſt. 7. d.
c.infames §.tria. Fama,ne ſit criminoſus
ideſt infames.ut 3.q.7.alleg.c.infames.§.
tria.Infamia tamen licet faciat ne ordina
rius poſſit iudicare de merito uitæ, ſenten
tia tamen infamis iudicis uel criminoſi
tenet nec repelli poteſt ordinarius pro-
pter talia a iudicando, donec tolleratur
in officio ſuo.ut.8 quæ.3.c.nonne.Sed de
legatus poteſt repelli per exceptionem,
5 ut ſupra de reſcrip.ca.ſciſcitatus.¶ † De
epiſcopis dubitatur an ſint ordinarij iudi-
ces & immediate monachorum, uel mo-
nachi medios habeant, ſcilicet abbates,
quibus demum neglgẽtibus iuriſdictio-
nẽ ſuam, poſſint in monachos exercere.
Et eſt dicendum,quòd et ſi ad abbates ſpe
ctet clauſtralis correctio, ad epiſcopos ta
men pertinet iudicium tribunale.C.de e-
men propin. l. uni.C. de patria poteſta.l.
3.& inf eod cap.quanto. & 11.q 1.cap.de
perſona.C.de epiſ.& cle.authẽ.cauſa quæ
ſit cũ monacho. in Aut.apud quos opor-
tet mo.cauſam dicere.§.j colla.6.uel dici
poteſt quòd prima correctio monachorũ
pertineat ad abbates,quia hoc eſt genera
le, ut quilibet prælatus in ſuos ſubditos
ſua iuriſdictione utatũ, ſiue ſit abbas, ſiue
ſit prior,ut inf. de immu.ecc.c nõ minus.
inf.de maio. & obe.cap. cum in eccleſijs.
Sed eis non corrigentibus, uel fortè corri
gere non ualentibus ſuccedunt epiſcopi.
ut inf.eo.tit.c.quanto, nihilominus dico
quod epiſcopi ſunt ordinarij monachorũ
6 et ſi habeant medios coadiutores.¶ Item
quæritur etiam de metropolitano,† an ſit
iudex ordinarius in tota puincia, & quo
ad epos ſuffraganeos, & quo ad ſuffra-
ganeorum ſubiectos. Sed habet medios.
ſ.epiſcopos, per quos quaſi per gradum
cauſæ deferuntur ad eum ab audientia
ſuffraganeorum ſuorum,quandoque per
appellationem,quãdoque per querelam,
uel per alios modos ut 9. q.3.c.2. & 4. Ea
uerò quæ ſtatum prouinciæ contingunt.
ad metropolitanum pertinet. ut 9 q.3. c.
archiepiſcopus. Eſt igitur ordinarius cõ-
petẽs iudex epiſcoporũ ſuffraganeorũ.ut
2.q.7.c. metropolitanũ. 10.q 3. c.quia co
gnouimus.in Auth.de ſanctiſ.epiſ.§ ſi au.
tem.Eorum autem, qui ſuffraganeis ſub-
ſunt, eſt iudex ordinarius, ſed non cõpe-
tens niſi in certis caſibus. ut inf.eo.tit. ca-
paſtoralis,in prin.ſ.in 8. caſibus. Primus
eſt, cum per appellationem defertur ad
eum aliquod negotium, ut inf.eo.c.paſto
ralis. Secundus, cum per conſultatio-
nem ut 17 diſ.c.multis. Tertius cum per
negligentiam epiſcop .ut 9.q.3.c.cum ſi-
mus inf.eod.tit. c. ad reprimendum. in-
fra de ſentent.excom.c. per tuas.ſup.de of
fic.delega. c.prudentiam.§. ſextam. Quar
tus,cum per diſcrepationem in officijs.ut
12.diſt.c.de his. Quintus per queſtionem
inter epiſcopum & ſubiectum ipſis,ut ſu
perius dictum eſt. Sextus per epiſcopa-
lis eccleſiæ uacationem.ut 11.q 2 c. non
liceat alicui metropolitano. Septimus,
per duorum contentioſam electionem,

ut 63 diſt. c ult. Octauus, & generalis. ſi
priſca conſuetudo plus ei contulit in anti
qua, ut 9 q. 3. c. cõqueſtus. inf. eo. ti c. duo.
7 Sed quæritur an epiſcopus eodem mo-
do ſe habeat circa ſubditos ſuorum prela
torum, quos habet ſub ſe in ſua diœceſi, ut
cauſæ ſubditorum per illos prælatos me
dios quaſi per gradum transferantur ad
eum, ſicut dictum eſt ſupra in metropoli
tano, reſpectu ſuffraganeorum? Reſpon-
deo non, omnes enim cauſæ clericorum
apud epiſcopum quaſi apud maius tribu
nal tractari debent, ut ff. de iud. l. iudi-
cium. 11. q. 1. c. de perſona, & q. 3. c. qui re
ſiſtit. 25. diſt. c. perlectis ſup. de offi. archi.
c. cum ſatis. in Auth. ut clerici apud pro-
prios epiſcopos prius conueniantur coll.
6. circa prin. ſed Ioan. & quidam alij dixe
runt, quod ſi prælati inferiores ab epiſcopis
per electionem & cõfirmationem, ſeu per
conſuetudinem habeãt ordinariam iuriſ
dictionem, epiſcopus nõ poteſt cognoſce
re de cauſis ſubditorum ſuorum, niſi per
appellationem, uel alio legitimo modo
trãsferantur ad eum, ut in metropolitano
ſuperius dictum eſt; ſed circa hoc conſue
tudinem antiquam & approbatam atten
di ſicut plerunque in conſimilibus dico:
Saluo tamen eo quod notaui ſupra de ab
batibus circa monachos. Officium præ-
8 lati † uel ordinarij iudicis eſt, curam ha-
bere ſubditorum, ut 8. q. 1. c. qui epiſcopa
tũ; ſingulos pro poſſe iuuare; ſingulos re-
leuare. ut 8 q. 1. c. clemens. Item largam
manum habeat cum neceſſitatem patien
tibus; cum curat alienam inopiam, ſuam
credat, ut 86. di. c. fratrem noſtrum. Adul-
teria & ſcelera inquirat, & ulciſcatur, ut
inf. eo. tit. c. 1. ſi fuerint iudiciario ordine
comprobata, alioquin occultos delinquẽ
tes non nominatim, ſed indeterminatè ar
guet, ut inf. eo ti. c. ſi ſacerdos. Condole-
bit eis, quos puniet; nam uera iuſtitia cõ
paſſionem habet, falſa autem dedignatio
nem, ut 45. diſt. c uera iuſtitia 46 diſt ca.
hoc habet propriũ. manus ſuas debet ſer-
uare mundas, nullumque contingere lu-
crum, ut in Auth. de man. prin. § oportet.
collat. 3. iuxta illud. Si inciderit te iudice
dirige libram iudicij, nec flectat amor,
nec munera palpent. Munus enim a nor-
ma recti diſtorquet acumen iudicis, & te-
tra inuoluit caligine mẽtem. Et alibi Quid
nõ mortalia cogis, auri ſacra fames. Imo
& qui rectè iudicat, & præmium remune
rationis expectat, fraudem in Deo perpe
trat; quia iuſtitiam, quam gratis impertiri
ri debuit, acceptione pecuniæ uendit, ut
11 q. 3. ca. qui recte † Licet tamen aduoca
to uendere iuſtum patrocinium, & aſſeſ-
ſori iuſtum conſilium, ut 21. q. 2. c. non li-
cet 14. q. 5 non ſanè, & ſpe præmiorũ in-
uitandus eſt aſſeſſor. ut C. de aſſeſſo. l. 1 ſa
larium debet habere, ut ff de offic. aſſeſ. l.
diem functo. Sed de expenſis iudicum ui-
10 deamus; † & eſt certum quòd legati exi-
gũt ſuas procurationes, ut diximus ſupra
tit. proxi. Delegati licitè petunt expẽſas,
nec ideo minus gratis iudicant, nam & te
ſtibus prouidetur de expenſis, nec ex hoc
minus gratis teſtificantur, ut 4. q. 3. c. ſi te
ſtes. §. penult. qui incipit item liberi. Ne-
mo enim tenetur proprijs ſtipendijs mili
tare, ut inf. de ſimo cap. cum ſit romana.
28. q. 1. c. iam nunc, in fine. Munera autem
prohibentur, nõ ſumptus, ut 1. q. 1. c. iudi
ces. Vnde licitè ſumitur eſculentum & po
culẽtum, ut ff. de off. præſi. l. plebiſcito, &
modica xenia nõ ſunt lucra, ita ut neque
omnia, neque ſemper, neque nulla, neq;
nunquam, neque a quolibet, neque a ne-
mine accipiat; ſed hoc totum cum mode
ramine, & diſcretione faciat, ut ff. de offi.
procon. l ſolent etiam § pen. & ult. ut liti
gantibus damna grauia non infligant, ut
11 10. q. 3. c. illud. De ordinario † autem, ui
detur quòd non debeat habere expenſas,
cum certa ſint ei ſtipendia conſtituta, ut
23. q. 1. c. militare; Imo cum proficiſcitur
illa expendere debet, quæ domi expende
ret, ut in Auth. de man. prin. §. illud. Sit
igitur contentus his quæ a fiſco præſtan-
tur, ut in Auth. iuſiuran. quod præſta. ab
his coll. 2. circa med. Certi tamen caſus
ſunt in iure expreſſi, in quibus ordinarius
licitè petit ſumptus, ut in conſecrationi-
bus eccleſiarum, & in uiſitationib. ut inf.
de ſimo. c. cum ſit Romana, & inf. de cenſi
bus. c. ſopite, & inf. de præſcrip. c. cum ex
officio, alias nihil petet, niſi quod a iure
expreſſum eſt, ut 18 q. 2. c. hoc tantũ. De
conſuetudine tamen tam prælati, quàm
priuati

priuati cum pro cauſis commiſſis profici
ſcuntur, exigunt omnes expenſas, nec cõ
tradicit, inf. de uita & ho. cle. c. cum ab oĩ.
Illud enim c. non interdicit ſumptus, ſed
conuentionem de certa parte litis, quæ
interdicitur procuratori, ut ff. de pact. l. ſũ
ptus. ff. man. l ſalarium. C. de procu. l. litẽ.
C. mand. l. ſi contra licitum, quæ interdici
tur & fideiuſſori promittenti iudicatum
ſolui, ut ff man. l. ſi remunerandi. §. ulti.
12 Poteſtas † ordinarij potiſſimè circa tria
uerſatur, correctione, iudicio, & animad-
uerſione, & his uerbis ſatis conueniunt
uerba canonis. coherce corripe. excõmu
nica. degrada. ut 23. q. 4. c. forte ĩ fi. coher-
ce monendo, corripe ſuſpendendo, & ha-
bet locum hic ordo, cum quis puniendus
eſt pro contumacia; ſecus ſi pro crimine,
tunc enim pena incipit in degradatione,
& finitur in excõmunicatione, ut 81. diſt.
c. dictũ. inf. de iudi. c. cum nõ ab homine,
in cõtumacia uerò incipit ab excõicatio
ne, & finitur in depoſitione, ut 83. diſt. ca.
quorundam, & 83. diſt. c. honoratus; alijs
tamẽ uerbis utiẽ apoſtolus. Argue, obſe
cra, increpa, in omni patientia, & doctri-
na. Argue de peccato, obſecra pro iuſtitia
ſeruãda, increpa timorem diuini iudicis
cominando: ſed hæc locum habent in oc
cultis peccatis, & in iudicio animæ ut 2.
q 1. c. Si peccauerit, in fi. Debet aũt iudex
in correctione beneuolus eẽ, ut 45 di. c. li
cet: in iudicio iuſtus, ut 3. q. 7. c. iudicet: in
aĩaduerſione miſericors, ut 45. di. c. uera.
13 † Impeditur aũt iuriſdictio ordinarij p
ſuſpenſionẽ ordinarij, ſi ab officio ſuſpen
dat, itẽ per excõicationem, quia ſuſpẽſũ
ab officio intelligo ſuſpenſum ab ordina
ria ptãte, & excõicatus excõicare nõ põt
ut 24. q. 1. c. audiuimus, nec alios iudicare,
ut inf. de ſen. & re iud. c. ad probãdũ. Si ue
rò ordinarius ſit alias in mortali crimine
conſtitutus, etſi de merito uitæ iudicare
non poſſit, ut 3. q. 7 c qui ſine peccato, &
c. iudicet, & c. ſequentib. de ptãte tamẽ iu
riſdictionis põt quãdiu fuerit toleratus
iudicare, ut 9. q. 4. c. nonne. In his ãt caſi-
bus impedit iuriſdictio ordinaria uniuer
ſaliter. In ſpecialibus uero negocijs impe
dit per alios modos preter ſuſpenſionem
& excõicationẽ. ſ. per appellationẽ, recu
ſationẽ, & relationẽ ad ſuperiorẽ, negocij
reuocationẽ, per alij facta commiſſionẽ,
& per alios modos quos notare põt quili
bet ſtudioſus. Finitur autem iuriſdictio
14 † ordinaria quo ad perſonã quatuor mo
dis, morte, depoſitione, trãſlatione, digni
tatis renunciatione, quo ad perſonam iõ
dic t, quia uacante eccleſia localiter, & ca
ſualiter de conſuetudine reſidet iuriſdi-
ctio ordinaria penes collegium, ut inf. de
ma. & obe. c. cum olim. inf. de here. ca. ad
abolẽdã. 7 q. 1. ca. pontifices & ar. ſup. de
conſuet. c. cum inter uos, & inf eo. c. irre-
fragabili, non tñ in oĩbus, quia nõ in col
lationibus prabendarum, ut inf ne ſede
uac. c. illa, bene ãt dixi de conſuetudine,
nam alias de iure communi ſoli prælati,
qui per electionẽ aſſumũtur, iuriſdictio-
nẽ habent, ut not. ſup. eo. ti. in prin. In ſũ
15 ma notandũ † eſt, quod etſi ſuperior mandet
ordinario, ut id faciat quod alias ex offi-
cio ſuo facere poſſet, ordinarius non ſem
per id exequitur, ut delegatus ratione mã
dati, ſed plerunque ut ordinarius iure or
dinariæ poteſtatis, ut inf. eo. ti c. licet. & c.
graue, ſæpe. n. ordinarij procurãt ſibi mã
dari ea quæ ipſi ſuo iure facere poſſunt,
ut cũ maiori libertate & excuſatione ea-
dem exequãtur, ut 11. di c ſi quis neſciat.
Item ſæpe ſuperior non intendit cõmitte
re, unde ei cui ſcribitur non imponitur
neceſſitas ſuſcipiẽdæ cognitionis, ſed po
teſt ſi uult cognoſcere, poteſt ẽt alteri de-
legare, ut ff. de of preſi. l. ſæpe. ſicut & cau
ſæ appellationum cum remittuntur ad
examen priorum iudicum, non commit
tuntur, ut inf. de app. c. ut debitus honor.
16 † Quæ autem ad ordinariam iuriſdictio
nem pertineant, legitur inf eo ti. c. cõque
rente. Solent tamen diſtingui duæ leges
quibus eccleſiæ ſubſunt, epiſcopalis lex
diœceſana, & lex iuriſdictionis. Lex diœ-
ceſana in his conſiſtit in cathedratico exi
gendo, item in tertia, uel in quarta obla
tionum, huic legi ſubſunt omnes eccleſię
præter monaſteria, ut 17 q. 1. ca. cum pro
utilitate. 10. q. 3. c. inter cætera. 18 q. 2. c.
quàm ſit. Capellæ tamen monachorũ ſub
ſunt huic legi, ut inf. eo. ti. c. conquerẽte.
16. q. 2. c. ſtatuendũ, niſi monaſteria eſſent
exẽpta cum capellis ſuis, ut inf. de priui.

 c. quoniam.

e.quoniam.& ca.eum capella.& ar. 16. q.
2.c.uiſis,inf de capel.mon.c.eccleſijs.Lex
iuriſdictionis eſt quoddam ius, ex quo e-
piſcopus habet conferre omnia ſacramẽ
ta, cognoſcere de cauſis, coercere delicta.
Huic legi ſubſunt & ſeculares eccleſiæ,&
monaſteria,ut 50.diſt.ca. accedens.18.q.
2.c.hoc tantum.16.q.1.c.interdicimus,&
eorum capellæ ut inf.eo.ca.conquerente,
& omnes eccleſiæ ſitæ in diœce. ut 16. q.
1.c.omnes baſilicæ,quamuis autem dixe
rim monaſteria exempta a lege diœceſa
na,ſeruitia tamen quæ ab antiquo præſta
re conſueuerunt præſtabunt, ut 18.q.2.
c.ſeruitium,& cenſum ſtatutum,ut 18.q.
2.c.Eleuterius.hoc etiam notabis,ꝙ licet
diſtinguam duas leges diœceſanam, & iu
riſdictionis, frequenter tamen una poni-
tur pro altera,ut inf.de reſcrip.c.auditis.
inf.de regul.& tranſe.ad reli.ca.ex parte.
inf.de in integ.re.ca.auditis, exigit igitur
epiſcopus a cunctis eccleſijs, ſiue diœceſi
bus præter monaſteria ſicut dictum eſt,
cathedraticum ſiue ſynodaticũ. Vocatur
autem cathedraticum, eo quòd ob hono-
rem cathedræ ſoluitur;ſynodaticum, qa
frequenter uenientes ad ſynodum ſoluũt,
quãtitas cathedratici uel ſynodatici erit
de iure duorum ſolidorum,ut 10.q.3. ca.
placuit.inf.eo.tit.c.conquerente,& erunt
exiguioris monetæ.ut ff.de leg.3.l.num-
mis,uerius puto,ut tã in quantitate, q̃ in
qualitate pecuniæ inſpiciatur conſuetu-
17 do.† Diœceſani annuis uicibus ſuas diœ
ceſes uiſitent,ut 10 q.1.cap.decernimus,
uel pluries,ſi neceſſitas uel utilitas exege
rit, ut 18.q.2.c.uiſitandi,& non ſemel in
uiſitatione ſua faciẽt quod docetur 10.q.
1.cap.placuit.Sed & ſi uiderint aliquos a-
mouendos, poterunt amouere ut ſup. de
reſcrip.c.dilectus, ſed cũ in monaſterijs
officium uiſitationis impendunt, non in
troducent ſecum clericos ſeculares, niſi
duos,uel tres,& illos in decenti habitu ut
18 inf.eo.tit.c.ut iuſta.Item notabis † quòd
poteſtatem abſoluendi excommunicatos
propter iniectionem manuũ in clericos
uiolentas,quæ ex officio competit ordi-
nario in ſpecialibus caſibus,poteſt alteri
delegare,ut infra eod.ti.cap.ult. hoc ideo
dico,quia poteſtas abſoluendi tales excõ
munione competens,alteri committi non
poteſt,ut ſup.de offi.dele.cap.ult.

SVMMARIVM.

1 *Officium iudicis quid ſit. & in quibus locũ habeat.*
Et quando actioni deſeruiat, & loco actionis intentetur, nu. 2. & 3.
4 *Officium iudicis latiſſimum eſt.*

De Officio iudicis. *Rub.*

TRACTATVM eſt ſupra ſingula
riter de officijs dignitatum , & de
officijs iudicum, & quid ad ſingulos per-
tineat ratione officiorum , quid ratione
iuriſdictionis delegatæ uel ordinariæ hic
autem indiſtinctè & indeterminatè tra-
ctatur de officio iudicis, nec exprimiť cu
ius,delegati uel ordinarij, eo quod quæ-
dam,de quibus ſub rubric.tractatur,com
munia ſunt cuilibet iudici tam delegato,
quàm ordinario,ut dare aduocatum non
habenti,ut infra eod.titu.cap.1.reſtituere
læſos,quod commune eſt ordinario & de
legato,ut inf.de in integ.reſti.cap.penul.
C.ubi & apud quem in integ. reſti. poſtu.
l.ult.& propterea ſic ſimpliciter intitula-
tur Rubric.de officio iudicis. Videamus
igitur. Quid ſit officium iudicis; in Qui-
bus locum habeat; Item quando deſer-
uiat actioni; Et quando imploretur & in
1 tentetur loco actionis. Officium † iudi-
cis eſt poteſtas iudicis a iure ſumpta;Ha
bet auem locum officium iudicis tam in
his,quæ ante iudicium fiunt, ſunt tamen
iudicij præparatoria; quam in his, quæ
in iudicio facienda occurrunt.Ante iudi-
cium ut habeat publicam perſonam ſi
poteſt, aut duos uiros idoneos qui fideli-
ter uniuerſa iudicij acta conſcribant, ui-
delicet.citationes dilationes & c.ut inf.de
proba.cap.quoniam contra falſam; Cir-
ca edicta mittenda ad loca in quibus rei
morantur ut inf.de appell.c. cum parati.
inf de dolo & contuma.cap.cum olim. ſi
inueniri poſſunt,ut inf qui ma.acc poſſ.
ca.relatum;alioquin mittitur ad domos,
uel eccleſias eorum, ut inf.de dolo & con
tu.

tu.c.cauſam.ff.de lib.agno.l.1.in princ.ff.
de damn.infec.l.3.§ prætor.16.q.3.c pla-
cuit,ut quicunque. §.poteſt.in ver.is aũt.
inf.de dolo & contu. c.contingit. & c.vlt.
inf de cle. non reſi. c.ex tuæ, denunciabit
cognatis & amicis,ut abſentem defendãt
vel venire procurent ff.ex qui.cau.ma l.
ergo ff ex quib.ca.in poſ.ea.l.hic autem.
inf.qui fi.ſint leg c.perlatum. Circa dila-
tiones indulgendas, pro conditione cau-
ſæ,temporis,uel perſonæ, ut his conſide-
ratis iudex ordinem edictorum, uel com
pendium moderetur, ut ff.de iudi. l.non-
nunquam , & ut per eas delegati iuriſdi-
ctio nimium non arctetur . vt ſup. de offi.
deleg.c.conſuluit.Vt principales perſonę
in iudicio comparentes non per aduoca-
tos, ſed per ſeipſos factum proponant,
niſi forte adeo fuerint indiſcreti , ut eorũ
defectus de iudicis licentia per alios ſup-
pleatur, vt inf.de iudiciis. c.paſtoralis. Vt
porrigantur libelli apti , & connenientes
rei, de qua agitur,alioquin iudex ex offi-
cio ſuo repudiet,vel aſſeſſor. vt inf.de iu-
di.c.examinata. ff.ſi mẽſ.fal.mo.dixe.l.1.
§.ſi autem.C. vt nemo priua. prædiis ſuis
vel alien tit.impo.l.2.in fi. & ff.de aſſeſ. l.
1.uel quod ſine ſcriptis agatur in ſpeciali
bus caſibus,quos notabo inf.de libel.obl.
Item ut per narrationem actoris ,& reſpõ
ſionem rei fiat conteſt.lit.ut dicam inf.de
lit.conteſt.c.1 C eo.titu. l.uni.niſi agatur
cauſa denunciationis uel inquiſitionis,in
quibus nec libellus porrigitur, nec fit cõ-
teſtatio litis , ut dicam inf. de accu.inqui-
& denun.Item ut iuretur de calumnia , &
de ueritate dicenda.ut inf de iuramen .ca
lum.Item ut fiant poſitiones partium ,&
interrogationes iudiciales. Item ut patiẽ
ter audiatur aduocatus. ut ff. de offi. pro-
cõ.l nec quicquam.§.circa.† Vt ſuppleat
2 defectus. aduocatorũ in iure. ut C.ut quæ
deſunt aduoc par.iu.ſup.non autem in fa
cto ſuppleat , niſi de facto iudici liqueat ,
vt iudici, & poſt lit.conteſt. Exempla. C.
de appel.l.ampliorem. C.de temp. appel-
la l.2 §.vltimo. ideo autem ante lit.con-
teſt. iudex de facto ſupplere non poteſt ,
quia ante lit. conteſt. omnia conſtant iu-
dici, non ut iudici, ſed vt priuato, & ideo
dici conſueuit. quod ea quæ ante lit.con-
teſtat. contingunt , non pertinent ad offi-
cium iudicis, vt ff.de ædil.edict. l.ædiles.
§. item ſciendum.Fallit in caſu . Nam iu-
dex ex officio ſuo repellit procuratorem
militem,etiam aduerſario ſuo tacente.vt
ff.de procurato. l.filius. §. veterani. C de
procurat. l.militem . Sed illud contingit
propter publicam vtilitatem . Nec ob-
ſtat his , quæ dicta ſunt , lex , quæ uide-
tur velle, quòd iudex ſuppleat de facto ,
& ante lit. conteſta. ut ff.de pet hæredita.
l.vltima.nam quod ibi dicitur,etſi non ex
cipiatur;exponendum eſt ſic,id eſt,ſi non
habeat locum doli exceptio , ſatis tamen
conſulitur officio iudicis , & ſic intelligo
ſuppleri de facto , & poſt lit. conteſtatio.
ſupra de conſuet.cap.vlt.infra de ſenten
& re iudic.capit.cum Bertoldus.infra de.
conceſ præb.cap.ex parte, ſupplet autem
iudex & ante ſententiam, opponendo ad
uocatis , & quærendo a partibus , & ſicut
melius poteſt verum inueſtigando, vt 30.
quæſt.vlt.c.vlt. ſupplet etiam & poſt ſen-
tentiam; ut in fructibus, ut ff de re iudi.l.
3 Paulus.†Item locum habet iudicis officiũ
in omnibus,quę poſt lit.conteſtatio.acci-
dunt circa rem petitam, vel contingunt ,
vel ſi fructus ex ea percipiantur, vel dam
num in ea detur , ſiue pretium rei petitæ
ad poſſeſſorem perueniat, vel aliquid lo-
cu pretij, quæ poſt lit.conteſtat. accidunt
ualde pertinent ad officium iudicis. vt ff.
de rei uendi.l.non ſolum. & l.item ſi ver-
beratum. §. 1.& C.de rei vendic.l.certum
eſt, inſtitu.de offic.iudic. § poſt inchoa-
tam. & §.eo quoque nomine. ff de ædil.
edict.l.ędiles.§.ſciendum. ff.de aqua plu.
ar.l.ſi tertius. §.officium.& ff.de vſur.l.2.
idem in dolo, vel culpa , ſeu negligentia
admiſſa poſt lit.conteſt. ſicut multis pro-
batur exemplis. vt ff.de rei uen.l.qui pe-
titorio. §. primo. Item iudicis officio fit
delatio iuramenti circa quantitatem ex-
penſarum. ut in Auth. de iudi. §.oportet,
colla 6. in quantitate damnorum, ut inf.
de his quæ ui.metuſue cauſa fi.cap.ul. C.
vnde ui. l.ſi quando 2 quæſtio. 1.capit.in
primis. Item ex officio iudicis defertur
iuramentum,quandoque actori,quando-
que reo , inſpectis perſonarum & cauſę
circumſtantijs,ut inf.de iureiuran.ca.vlt.

de qua materia ibi plenius tractabimus.
Item ut certam ferit ſententiam prout
põt. ut ff. de iud. l. de qua re. & inſti. de ac
tio. §. curare. Item ut ſententiam exe-
cutioni demandet, ſi egeat executione;
nam ſi in rei uendicatione pronuntiatur
pro poſſeſſore contra petitorem abſolue
tur poſſeſſor, nec eſt opus alia executio-
ne; ſi autẽ contra poſſeſſorem pronuncia
uerit, iubebit eum rem reſtituere cum fru
ctibus. ut ff. de rei uen. l. ut ex diuerſo. §.
ubi alienum. Sed ſi poſſeſſor neget ſe in
præſenti reſtituere poſſe, & ſine fruſtatio
ne uidebitur tempus reſtituendi cauſa pe
tere, indulgendum eſt ei, ut tamen caueat
de litis æſtimatione cum fideiuſſore, ſi in
tra tempus quod ei datum eſt, non reſti
tuat. ut inſti. de of. iudi. §. j. In perſonali au
tem actione debet pronunciare abſoluen
do, uel condemnando. ut. C. de ſen. & inter
lo. om. iu. l. præſens. Non refert quibus uer
bis utatur: nam ſiue dicat abſoluo; ſiue di
cat, mihi uidetur Ticium nihil debere Se
io. Item ſiue dicat, condemno in decem; ſi
ue dicat, præcipio Seium dare decem, uel
æquipollentia uerba, ualet. ſententia. ut
ff. de re iud. l. in ſententia. de arbi. l. quid
tamẽ. §. ſed arbiter. inf. de uer. ſig. c. in his
In his igitur, & conſimilibus, de quibus
exẽpli gratia aliqua ſuper litera ipſa no-
taui, iudicis officium ante litem conteſta.
actioni deſeruit, ſicut mercẽarius & mini
ſter; & in tali imploratione officij non eſt
facienda litis cõteſtatio, eo ꝙ facta uel fa
ciende eſt in principali, cui per implora-
tionem officij deſeruitur; ſicut alias dici-
tur, non eſſe faciendam litis conteſtatio-
nem in cauſa appellationis, ſi facta eſt in
principali. ut inf. de appel. c. per tuas. Ali
quando deficiente actione, cum nulla cõ
petat actio, ad hoc quod intẽditur implo
ratur. iudicis officium, & tunc ſuccedit lo
co actionis, licet nõ ſit actio, ut cum peti
tur in integrũ reſtitutio, a maiori uel mi-
nori non diſtinguo. ut ff. de mino. l. quod
ſi minor. §. ul. In hac igitur imploratione
officij, quæ loco actionis ſuccedit, & ꝓce-
dit utdictum eſt, erit facienda litis conte
ſtatio. ut inf. eo. tit. c. 2. in prin. Itẽ implo
ratur. officium iudicis principaliter ad in
terponendum cautionem, id eſt, hoc ſolũ
agitur & petitur ut caueatur, ut cum petit
legatarius ſibi caueri de legato præſtãdo.
ut C ut in poſ. lega. l. 1 ut cum uicinus pe
tit ſibi caueri de damno infecto ab eo, cu
ius domus minatur ruinam. ut ff. de dam
no. infect. l. prætor ait. §. ei. & l. dies. §. hoc
autem Incidẽter autem agitur de cautio-
ne interponenda iudicis officio; ut ecce
agebatur rei uen. coram iudice, & re uſu-
capta poſt litẽ cõteſta. iubet iudex caueri
a reo. quod non impignerauerit uel non
manumiſerit ſi ſeruus uẽdicabatur, ut ff.
de rei uend. l. ſi poſt ſuceptum; uel agitur
pigno. acti. iudex incidenter iubet credito
rem cauere de dolo ut ff. de pigno. acti. l.
creditor: ubi ergo iudicis officium princi
paliter intentatur. nec de alio agitur niſi
de eo quod per officium iudicis poſtulatũ
libelllus porrigendus eſt, & litis conteſta-
tio facienda: ubi autem de aliquo princi-
paliter agitur, & incidenter implorat̃ of-
ficium iudicis ſuper aliquo faciẽdo. ſuper
hoc quod per officium petitur. litis conte
ſtatio locũ non habet. ut. inf. eo. tit. c. 2. &
propterea locum officij imploratio non
habet. inf. de appe. in c. ſignificante, qa cũ
canonici cõuenissent epiſcopum, intelli-
go porrecto libello & agerent contra eũ
petitorio dicentes quod in macellis eorũ
carnes uẽdi deberent, unde epiſcopus in
iurioſè faciebat uendi in ſuis, ut dicebant
non poterant quaſi incidenter & per offi-
cium iudicis poſtulare, qđ petebant prin
cipaliter per libellum, ſcilicet, ius uen-
dendi reduci ad ſtatutum antiquum, nec
mouet quod dicit ante litem conteſtat.
nam idem eſſet & poſt lit. conteſtat &
ideo ponitur in litera, præſertim. Multa
alia exempla poni poſſent in quibus iudi
cis officium imploratur principaliter tã
in ciuilibus quæſtionibus, quam in ex-
traordinarijs criminibus puniendis, & in
quibus incidenter ſiue ante litem conte-
ſta. ſiue poſt: ſed ſufficiat ſuperiora poſuiſ
ſe cauſa breuis & ſummariæ doctrinæ.
4 † unde alibi dicitur, officium iudicis la-
tiſſimum eſt. ut. ff. de iuriſdi. om. n. iudic.
leg. 1. eo. quod ita latè patet ut exempla
quæ ponenda concurrerent, numerari
non poſſent.

SVMMARIVM.

1 *Maioritas quib. ex cauſis inter clericos cõſi-
deratur.*
2 *Obedientia in quibus conſiſtat.*
3 *Superiori quando & a quibus ſit obedien-
dum.*
4 *Subditus an in dubio obedire teneatur ſuperio
ris mandato.*
5 *Habens duos iudices quorum unus præcipit
unum, & alter contrarium, cui magis obe
dire teneatur.*
6 *Monachus an potius abbati quàm epiſcopo o-
bedire debeat. & nu. 9.*
7 *Mandato oneroſo ſuperioris an ſit paren-
dum.*
8 *Vxor an peccet mortaliter frangendo uotum
abſtinentiæ, ad mandatum mariti.*
10 *Monachi regulares magis ſunt aſtricti obe-
dire abbati uel priori, quàm clerici ſecu-
lares ſuo epiſcopo.*

De Maioritate, & obedientia. Rubrica.

TRactauimus ſupra de miniſtris, Sed
quia miniſtrorum quidam ſunt ma
iores quidam minores: ad hoc. n.
diſpenſationis prouiſio gradus diuerſos
& ordines conſtituit eſſe diſtinctos; ut
dum reuerentiam minores potioribus
exhiberent, & potiores minoribus dile-
ctionem impenderent, vera cõcordia fie-
ret & ex diuerſitate contextio: non enim
eccleſ. alias ſubſiſtere poterat, niſi huius
magnus eam ordo ſeruaret, quod celeſtiũ
militiarum exemplar nos inſtruit: quia
dũ ſunt angeli, ſunt & archangeli in pote
ſtate & ordine differentes. vt 89. diſt. c. ad
hoc, & ſicut membrorum varietas per di
uerſa officia, & robur corporis ſeruat, &
pulchritudinem repręſentat, ita varietas
perſonarum per diuerſa nihilominus of-
cia diſtributa & fortitudinem & venuſta-
tẽ ſanctę Dei eccleſiæ manifeſtat. vt 89.
diſ. c. 1. Ideo poſt tractatum miniſtrorum
ponitur hic rubrica de maior. & obedien.
In hac igitur rubrica tractatur de maio-
ritate & minoritate miniſtrorum, & de
obedientia maioribus a minoribus impẽ
denda. Videamus ergo quibus ex cau-
ſis maioritas inter clericos attendatur, &
in quibus obedientia conſiſtat. Maioritas
1 conſideratur ex quinque cauſis, † Poteſta-
te ſiue iuriſdictione, Ordine, Conſecratio
ne, Antiquitate. Prærogatiua ordinantis.
Poteſtate ſiue iuriſd. qua præait archidia-
conus archipresbytero. ut ſup. de off. archi
dia. c. 1. Ordine, quo præeſt presbiter dia-
cono. ut 93. diſt. c. legitimus in fi. diaconus
ſubdiacono, & ſic deinceps. ut 93. diſt. c. 2.
ſubdiacono, & hæc duo membra proban
tur in 89. diſtin. c. ad hoc in fi. Conſecratio
ne, qua pręeſt epiſcopus presbitero. ut 99.
diſt. c. olim epiſcopus, & epiſcopus cũctis
in eccleſia conſtitutis. ut 25. diſt. c. perle-
ctis. Antiquitate, ut prior habeat̃ q prius
fuerit ordinatus. ut inf. eo. tit. c. 1. 75. diſt. c
ordinationes. ſup. de ele. c. dudũ ad audiẽ-
tiam. ff. de albo. ſcri. l. j. Prærogatiua ordi-
nãtis. ut maior habeatur qui a maiore fue
rit ordinatus. ut inf. eo. ti. c. p tuas. ff. de al
bo. ſcrib. l. 2. Et hæc omnia no. ſup. de offi.
arch. in prin. ſed ibi omiſſum eſt unũ mẽ-
brum. ſ. conſecrationis, quod hic additur.
2 Obbedientia † uero conſiſtit in tribus, in
reuerentia, iudicio, & præcepto. Reueren
tia debetur ei, qui præcedit in ordine uel
antiquitate. ut 93. diſt. ca. a ſubdiacono. ff.
de albo. ſcriben. l. 1. Vt minor aſſurgat ma
iori, nec ſedeat ſiaute maiore. ut 93. diſt. c.
non oportet. maior præcedat, minor ſe-
quatur in ſedendo, ſcribendo. ut 17. diſt. c.
ult. 96. diſt. c. bene quidem. ff. de albo. ſcri.
li. j. & incedẽdo, quamuis in hoc conſuetu
do. Romanæ curiæ contrarium ſeruet, nã
minor pręcedit & maior ſequitur. Item in
conſuetis & honeſtis ſeruitijs faciendis ut
inf. eo. ti c. ſtatuimus. ſup. de cõſt. c. quoniã
fallit in duobus caſibus, ut cum minor or
dine & poſterior tempore maior eſt po-
teſtate uel iuriſdictione, ut archidiaconus
qui etſi inferior ſit archipresbitero tem-
pore; & ordine, maior tamen illo cẽſetur,
& ei ab illo eſt obediendum. ut 25. diſt. c.
perlectis. Item fallit cum minor gerit ui-
cem & locũ maioris. ut 93. diſt. c. ult. Obe
dientia iudicij, & pręcepti debetur ei qui
præeſt iuriſdictioni uel conſecrationi, nã
alias ſententia a nõ iudice lata nullius eſt
momẽti ut inf. de iudi. c. at ſi clerici. C. ſi a
nõ compe. iudi. per totum. & idem in prę-

cepto,ut 7.q.1.c.quia frater. Virtus autem
ſiue efficacia præcepti eſt, ꝙ ſubditus te-
netur obedire præcepto prælati ſui ex ne-
ceſſitate, aliter peccat mortalitèr, immo
ariolus & idolatria iudicatur. Obedientia
verò uictimis iure præponitur, quia p ui
ctimas aliena caro, per obedientiam pro-
pria caro mactatur,ut 8.q.1.c.ſciendum,
quod intelligo cum ſuperior pręcipit lici
3 tum & honeſtum. Obediendum † eſt ſu-
periori a clericis in omnibus,quę ad diui
ni cultus obſequium pertinent, uel quæ
eccleſiaſticæ utilitatis cura peragere ſua-
ſerit,ut in præalleg. c.quia frater.7.q.1.un
de ſi præcipiat ſuperior aliquid contra
Deum, non eſt ei obediendum,quia tunc
Deo magis,quàm homini obediendũ eſt.
Vnde non ſemper malum eſt non obedi-
re, & obedientia nõ eſt ſeruanda in rebus
illicitis,ut 11 q.3.c.ſi dominus, Nunquã
enim propter obedientiam malum com
mittendum eſt, ſed aliquando debet bo-
num,quod agitur,intermitti.2.q.3.c. q̃d
4 ergo. Sed quid ſi ſubditus † dubitet an ſit
licitum uel non quod a ſuperiore man-
datur? Reſpondeo in dubio obediat,nam
etſi fortaſſe reũ faciat ſuperiorem iniqui
tas imperandi, Innocentem tamen infe-
riorem oſtendit ordo ſeruiẽdi,ut 23.q.1.
c.quid culpatur.in fi.nec mireris, ſi circa
idem mandatum peccet idem præcipien
do, non autem inferior obediendo, nam
& hoc aliàs cõtingit,ut 24.q.5.c. manife-
ſta & c.noluit,& ĩf. de iu.iur.c. debitores.
Itẽ etſi oneroſum ſit q̃d mandatur,obediẽ
dum eſt,ut 19.di.c in memoriam,& ſi in-
iuſta correctio ſit, toleranda eſt, ut 100.
diſt.c.contra morem, & quod dixi in du-
bio obediendum, intelligo niſi dubitatio
eſſet craſſa & ſupina, quæ non excuſaret,
ut ſi ſuperior mandet aliquid, quod ſit cõ
tra articulos fidei,contra præcepta & pro
hibitiones, contra generale ſtatutum ec-
cleſiæ, In talibus non excuſaret dubita-
tio,quia nec ignorantia,ut 16.q.1.c. ſi cu
pis. Qui enim quæ Dei ſunt neſcierint, a
domino neſciuntur, unde ſi quis ignorat
ignorabitur,ut 38.diſt c. qui ea. Sed po e
5 † quòd aliquis duos habeat iudices, unus
præcipiat unum, alter contrariũ iubeat,
cui erit magis obediendum, uidetur Au-
guſtinus pro regula tradere, ꝙ maiori ſit
obediendum,ut 11.q.3.c qui reſiſtit. Sed
obijcitur de clericis ſubiectis epiſcopo, q̃
magis tenentur obedire epiſcopo q̃ me-
6 tropolitano,ut 9 q.2 per totum. † Obijci-
tur & de monachis,qui magis tenent̃ obe
dire abbati,quam epiſcopo,ut 58. diſt. c.
1 & 2. Nec epiſcopus debet relaxare ſentẽ
tiam excommunicationis latam a pleba
no,ut ſupra de offi.ordi.c.cum ab eccleſia
rum. Ad quæ reſpondeo. Canon ille loqui
tur, quoniam negotium ſuper quo mãda
tur,translatum eſt ad ſuperiorem iudicẽ
per appellationem,tũc ad eum ſpectat ne
gotium principale,ar.ſup.de offi.dele. c.
prudentiã.in fi.& ideo maiori eſt obediẽ-
dum,uel loquitur quãdo minor habet iu-
riſdictionem a maiori, & maior reuocat
in eo caſu in quo poteſt,ut ff.de iudi. l. iu
dicium & arg.ad idẽ C. de offi.recto. pro-
uin.l. potioris, uel ſi bene intelligatur li-
tera illius canonis, ceſſabunt obiectiones
nam in primo exemplo loquitur de cura
tore,qui nullam habet iuriſdictionem &
ſi habeat adminiſtrationem, loquitur de
proconſule,qui habet iuriſdictionem, &
ideo ei obediendum. In ſecũdo exemplo
ponit de proconſule,& principe, Item de
principe,& de Deo,in quibus caſibus in-
dubitanter principi contra mandatũ pro
conſulis,& Deo contra mandatum prin-
cipis eſt parendum,ut 8.diſt.c.quę contra
7 mores in fi. † Vnum non omitto, ꝙ man-
dato ſuperioris oneroſo eſt parendum ut
19.diſt.c.in memoriam, & patientiſſimè
toleranda eſt etiam iniuſta correctio. ut
c.diſt.c.contra morem. Et hæc omnia lo-
cum habent in duobus ordinarijs iudici-
bus, Cæterum ſi duo ſint delegati contra-
ria alicui mandantes, tunc locum habet
8 c.cum contingat.de reſcrip. Quid † de
uxore an peccet mortaliter frangendo uo
tum abſtinentiæ ad mandatum mariti,cũ
maiori poteſtati potius parere debeat, q̃
marito,ut ſuperius dictum eſt? Reſpõdeo.
Deo obedit in hoc, ꝙ marito obedit,quia
hoc facit iuris auctoritate ut 33.q.5.c.ma
nifeſtum & ca.noluit. Quid ſi epiſcopus
9 † uellet monachum inſtituere prælatum
in eccleſia ſeculari, Abbas nolit, cui ma-
gis obediendum eſt? Reſpondeo abbati.ut

16.

16.q.c.cũ pro utilitate.&c. monachi.58.
diſt.c.1.& 2. Nec obſt.16.q.1. c qui uere.
ꝙ.n.ibi dicit,niſi iubeat ab e p̃o, ſuppleo,
cum licentia abbatis. Sed fateor, quod ſi
epiſcopus velit cauſa neceſſitatis ſecũdũ
uetera iura & ſtatutũ antiquum eccleſiæ
ut 55.diſt.c.priſcis, ſiue hodie cauſa utili
tatis.ut in d.c.cũ pro utilitate, cogendus
eſt abbas conſentire,& monachum licen
ciare, uel ſuperiorẽ agendum: ut not. in
eo qui poſtulatur in ep̃um, ſi a ſuo præla
to nõ cõceditur,ſup.de poſtula. circa pr̃.
Item ſi epiſcopus uocet monachum ad ſe
ad miniſterium cubiculariatus,nunquid
poteſt inuitum inuito abbate abſtrahere?
uidetur quod ſic,ut 2.q.7.c.cum paſtoris.
Sed puto contrarium,quia hoc eſt priui-
legium ſolius papæ quẽlibet ad ſe uoca
re clericum,uel monachum.ut 9.q.3 c.p
principalem,ſed ſi uocet ad ſe monachũ,
& abbas cõtradicat,monachus debet obe
dire Papæ, ut 8.diſt.c.quę contra mores.
& 11.q 3.c. qui reſiſtit Item quid ſi præla
tus vocet aliquem religioſum ad ſuũ con
iunctum,ubi religioſus generalia ſtatuta
ſui ordinis obſeruare non poteſt, puta, p̃-
latus frequenter equitat & fratrem prędi
catorum ſecum frequenter equitẽ ducit
cum ſit de generali ſtatuto ordinis ut nul
lus equitet niſi infirmus,& certe conſulo
ut ad caſtrum proprium reuertatur, nec
periculum ſuũ exponat commodis alie-
nis.ut 40.diſt.c.ſicut non ſuo,& idem di-
co in fratre minore prẹlati alicuius came
rario conſtituto, cum ſit de generali ipſo
rum ſtatuto quod denarios non contin-
gant, Satis enim abſurdum reputo, taliũ
manus ex contracta pecuniæ rubigino-
ſas fieri, & frequenter inſiſtere calculo ra
tionum,quem enim ſenſeris aut ſemper,
aut crebro de nummis loquẽtem, inſtito
rem potius habeto,quàm monachum. ut
10 16.q.1.c.ſi cupis † Et nota, q̃d monachi
& regulares magis ſunt aſtricti obedire
ſuo abbati uel priori tanquam qui renũ
ciauerunt propriæ uoluntati,quàm cleri
ſeculares ſuo epiſcopo. ut 12.q.2. non di
catis,ſup.de offi.ord.c.quanto. Item cleri
ci ſunt magis aſtricti,quam laici.arg.71.
diſt,c.primatus.

SVMMARIVM.

1 *Treuga quid ſit, & quid ſit pax.*
Treugarum quot ſpecies ſint.
2 *Fides an ſit ſeruanda eo tempore, quo treugæ conuentionalis finitur.*
3 *Treuga canonica quãdo ſit ſeruãda, & quã do bellum ceſſare debeat.*
4 *Treugę canonicæ quibus perſonis perpetuò debeantur.*
5 *Prælati & maximè epiſcopi, tenentur diſcor dantes ad concordiam reuocare.*
6 *Epiſcopus propriam iniuriam nõ uindicat.*
7 *Epiſcopus an poſſit iniuriam eccleſię remit- tere.*
8 *Pater iniuriam illatã filio remittere poteſt*

De Treuga & Pace. Rubrica.

QVIA ad officium iudicis ſpectat
pacificare diſcordes. ut 90. diſt.
per totum,& maximè in c.diſcordantes
& in c. diffidentes. Ideo poſt tractatum
de officio iudicis ponitur rubrica de treu
ga & pace. Videamus igitur, Quid ſit treu
ga, Quid pax, & Quibus temporibus po-
tiſſimè pax & treuga debeant obſeruari;
1 † Treuga eſt ſecuritas p̃ſtita perſonis &
rebus ad tempus diſcordia nondum fini
ta. Pax eſt diſcordiæ finis. Itẽ treugarum
duę ſunt ſpecies. Nam alia conuentiona-
lis, alia canonica. Conuentionalis ex con
uẽtione recipit formã: ſicut & cõtractus
ex cõuentione legẽ, ideſt, formã accipiũt
ut ff.depoſiti.l.1. §.ſi cõueniat.ff.de re iu
di.l.contractus, ſicut ex ultimis uolunta
tibus uoluntas eſt lex. ut in Auth. de nu-
2 pti. §. diſponat collat. 4. Eo autem tem-
pore, quod ex conuentione finitur,etiam
hoſti fides ſeruanda eſt ut 23 q. 1,c. noli.
22.q.4.c.Innocens, quod intelligo ſi & in
fidelis ſeruat fideli, alias non. ut infra de
iureiuran.c.peruenit.27.quęſ.1.c.ſed infi
delis.C.de tranſact.l. ſi diuerſa pars. & l.
cum proponis.ff.loca.& conduc.l.quęro.
§.interlocutorẽ.95. diſt. c. eſto ſubiectus
licet ſit ar.cõtrarium.11. quæſt.3.c.inter
uerba.in fi.33.quæſtio.5.cap. quod Deo.
3 & 22. quæſt. 2. c. ultim. † Eſt & treuga
canonica, quæ præter omnem conuen-

tionem

tionem certis diebus, & temporibus ſer
uanda eſt, ut inf eod. titu. cap. 1 Sed con-
tra hoc opponitur, aut loquitur de iuſto
bello aut de iniuſto. Si de iuſto, a tali e-
tiam his diebus, de quibus hæc decre. lo-
quitur, ceſſandum non eſt. ut 18. quæſt ul
ti. c. ſi nulla. Si autē de iniuſto, hoc nullo
tempore faciendum. ut 11. q. 3 c Iulianus
& c. ſi dominus 23 q 2 c. 1. & 2. Solutio,
poteſt hoc intelligi de iuſto bello, a quo
& c. ſi nullo tempore ceſſandum, minus
tamen ei uacandum eſt his diebus & tem
poribus, de quib. hæc decre. ſupponit, &
hoc idem innuit illud decretum ſi nulla;
cum dicit, ſi ineuitabilis urget neceſſitas,
uel importunitas. Item poteſt intelligi &
de iniuſto bello, quod ſi nullo tempore
ut faciendum, minus tamen his diebus &
temporibus, quam alijs. Ad has treugas
canonicas obſeruādas tres funiculi colli-
gantur; excommunicatio diœceſanorū,
confirmatio uicinorum epiſcoporum, &
mutuum conſilium, & auxilium a coepi
ſcopis impendendum, ut infr. c. 1. & 90.
diſt. nct. cap. præcipimus & cap. perlatum
Sed quæritur an epiſcopi conſtituantur
tranſgreſſores ſi hoc non ſeruant? Et po-
teſt dici quod non, eo quod non ſunt hæc
moribus utentium approbata. ut 4. diſti.
4 c. in his. §. leges. † Quare autem his die-
bus & temporibus, de quibus loquitꝰ hæc
decreta, treugæ canonicæ potius ſint ſer-
uandæ ſuper litera ipſa notaui. Et eſt ſciē
dum quod certæ ſunt perſonæ, quibus ꝑ-
petuo canonicæ treguæ debentur, ut ſunt
presbiteri, monachi, conuerſi, peregrini,
mercatores, ruſtici euntes, & redeuntes,
& in agricultura exiſtentes. Item, & ani-
malibus quæ arant ſemina, & quę portāt
ad agrum, ut inf. eod. titu. cap. 2. Item ro-
mipetæ & oratoria uiſitantes. ut 24. quæ-
ſtio. 3. c. ſi quis romipetas; habent autem
hoc priuilegium ruſtici quandiu fuerint
ī agricultura, ſicut milites donec pugnāt.
ut C. de reſti. mili. l. ult. & C. quibus non
ob. lon. tem. præſcr. l. ult. ſic clerici, mona
chi, & cōuerſi donec ī eccleſiijs canonicè
ac regulariter uiuunt. ut C. de epi. & cler.
l. generaliter; & ſic legati gaudent priui-
legio donec in legatione conſiſtunt. ut ff.
de iudi. l. 2. §. planè; ſic animalia quæ ad
culturam agri pertinent. ut C. quæ res pi
gno. ob. poſſ. pignorum. In ſumma hoc
5 ſciendum eſt, quod † quilibet prælatus &
maximè epiſcopus prius de plano & abſ
que coactione, poſtmodum autē iuriſdi
ctione & poteſtate debet diſcordantes ad
concordiam reuocare. 90 diſt. c. 1. & 5. q.
2. c. primates, & litigantes reconciliare. ut
ff. de uſur. l. ſi uſufructus. §. æquiſſimū. ff.
de offi. præſi. l. illicitas. § ne potentiores.
Sed obijcitur, ſi ſic inter litigantes com-
ponatur, remanebunt crimina impunita,
quod eſt contra legem. ut ff. ad le. Aquil.
l. ita uulneratus. Item expedit crimina
nocentium eſſe nota. ut ff. de injur. l. eum
qui. inf. de collu. c. 1. & 2. Ad quod reſpon
deo, quod dixi ſuperius locum habet in
cauſis ciuilibus, in actione iniuriarum,
quam quilibet remittere poteſt, ſi iniuria
non contingat eccleſiam. ut 23. quęſt. 4.
cap. ſi is qui, & ſi ſit facta non facienda. ut
ff. de pact. l. ſi unus. §. pacta Item hoc in-
telligo in ciuilibus actionibus, eo ſaluo,
quod in quibuſdam caſibus compoſitio-
nis remedium locum non habet. ut inf. ti
tu proximo. c. ulti. Itē hoc intelligo, ubi
de crimine ciuiliter agitur; nam & ſi cri-
men quis remittere nequeat, poteſt ne-
dū a ciuili actione ſed ab accuſatione deſi
ſtere. ut inf. de accu. cap. ueniens; quando
autem ab accuſatione impunè poſſit de-
ſiſti, & quando non, & quando crimen in
abolitione ueniat, ſuo loco dicemus.
6 Item notādum, † quod epiſcopus propriā
iniuriam uindicare non poteſt. ut 23. quæ
ſtio. 4. cap. inter querelas. Sed eam debet
remittere, quia ei ſanctitas ignoſcendi
gloriam dereliquit. ut C. de epiſco. & cle.
l. ſi quis in hoc genus, ſed non facile di-
mittere debet; Nam reipublicæ intereſt
pœnas facile non dimitti, ne ad malefi-
cia temere quidam proſiliat. ut C. de pœ
7 nis. l. ſi operis. † Quod autem iniuriam
eccleſiæ poſſit remittere, quibuſdam ar-
gumentis ſuaderi poteſt. Nam epiſcopus
eſt pater eccleſię. ut 95. diſtin. cap. eſto, ſed
8 † pater iniuriam illatam filio remittere
poteſt. ut ff. de iniur. l. ſed. ſi unius. §. filius
fam. Item actio iniuriarum non eſt in bo-
nis eccleſiæ antequam intentetur, & lis
ſuper ea conteſtetur, ut ff. de iniu. l. iniu-
riarum

riarum actio, vnde cum non ſit in bonis
eccleſiæ, poteſt eam remittere ſine con
ſenſu capituli, vt inf. de his quæ fi. a præl.
c. cum in apoſtolica. Sed hoc non puto fo
re verum, nec obſtant argumenta ſupe-
riora. Nam etſi dicatur epiſcopus pater,
eſt tamen eccleſiæ procurator, vt infra de
dona. c. 2. 10 q 2. c. caſellas. 12. qō. 1. c. vlt.
14. q 1. c. ſine exceptione. In d. c. cū apoſto
lica, fauor religionis attenditur, ſumma
autem eſt ratio, quæ pro religione facit,
vt ff. de religio. l. ſunt perſonæ.

SVMMARIVM.

1 *Pactum quid ſit.*
2 *Pactum vnde dicitur.*
3 *Pactorum quot ſpecies ſint.*
4 *Pactorum diuiſiones duæ ſunt.*
5 *Pactorum uires an porrigantur ad alias per ſonas.*
6 *Pactorum effectus quis ſit.*
7 *Pactum nudum quid ſit, & quot modis ue ſtiatur.*
8 *Pœna non ſeruantis pactum, quæ ſit.*
9 *Pactum omne an ſit ſeruandum.*

De Pactis. *Rubr.*

EXplicito tractatu ordinandorum &
officiorum. Accedimus ad præpara-
toria iudiciorum, ſed quia homines,
vt iudicia euitent, pacta ineunt & tranſa-
ctiones. Iccirco de his præmittitur.
Et primo de pactis, eo quod decentius, &
honeſtius gratis a iure diſceditur, quàm
pecuniæ interuentu, & quia pacta gene-
raliora ſunt, quàm tranſactiones. Vi-
deamus igitur Quid ſit pactum; Vnde
dicatur: Quot ſint ſpecies pactorum; Et
quot diuiſiones; & ad quos pactorum vi-
res porrigantur; De quibus rebus paciſci
poſſit; & Quis ſit effectus pactorū; Et quæ
pœna ſit non ſeruantis pactum. Pactum
1 † eſt duorum pluriumve conſenſus. in idē
ſ. dandum, vel faciendum. non autem in
eodem vero, vel falſo. Nam ſi duo, vel plu
res conſentiant in hoc vero, ſ. Titium eſ-
ſe hominem, vel in hoc falſo, Titiū eſſe
aſinum, non erit pactum, quia non erit o-
bligatorium, talis enim cōſenſus neutrū
alteri obligat; & quia dixi dandum uel fa
ciendum, intellige alteri paciſcentū ab
altero. Quid enim ſi paciſcar tecum inui
to Titio quod Titius det Seio? pactū nul-
lum erit: Sed ſi paciſcar tecum ut des Ti-
tio, pactum erit quandoque utile, quando
que inutile ad agendum. ff. de uerb. obl. l.
ſtipulatio iſta §. alteri. & §. ſi ſtipuler. Nec
mireris ſi pactum inutile ad agendum, pa
ctum uocetur. nam ſic à iure uocatur. ut
C. eod. ti. l. debitorum & l. pacto. & inf. eo.
tit. cap. ult. & per hoc quod dixi pactū duo
rum pluriumve, differt a pollicitatione;
quia pollicitatio eſt ſolius offerentis pro-
miſſio. ut ff. de polli. l. pactum. Promiſſio
autem referri poteſt nedum ad pollicita-
tionē, ſed ad nudum pactum. Item ad ſti-
pulationem. ut ff. de ædil. edic. l. ſciendū.
2 §. 1. Dicitur autem † pactum a pactione
ut ff. eod. titu. l. 1. pactio uerò a pace & a-
ctu, quaſi pacis actus. Nam qui paciſcun-
tur, ex diuerſis & contrarijs moribus ani-
morum poſt multa uaria certamina in u-
nam coſonantem ſententiam conuenire
dicuntur. ut C. de reſcind. uendi. l. ſi uolun
tate & ff. eod. titu. l. 1. §. conuentionis. Et
hoc nomen pactum generale eſt ad om-
nia, quæ aguntur inter partes cauſa con-
trahendæ uel tollendæ obligationis; ſed
nomen conuentionis generaliſſimum eſt.
Nam & ſcholares in ſcholis, & clerici in
capitulo, & populus in foro conuenire di-
cūtur, ut in prædicto §. conuentionis. Vel
dicitur pactum a percuſſione palmarum.
Veteres enim cum ſe obligabant palmas
percutiebant in ſignum non uiolandæ fi-
dei, unde pactum quaſi palmæ ictus. Pa-
3 ctorum ſpecies duæ ſunt. † Quædam in
rem, quædam in perſonam. In rem ſunt
quotiens generaliter paciſcor, ne petam.
In perſonam, quotiens ne a perſona pe-
tam. In primo autem caſu, nec ab illo, cui
ſit pactum, peti poteſt, nec ab hæredibus
eius; ſed nec is qui paciſcitur, nec eius hæ
res petere poteſt In ſecundo uero caſu, pa
ctum perſonale ad alterum non perti-
net, nec etiam ad hæredem. ut ff. eodem
titu. l. idem. §. pactum; utrum autem in
rem, an in perſonam pactum factum ſit,
non minus ex uerbis, quàm ex mente con
trahentium æſtimandum eſt. Plerunque
enim

enim perſona pacto inſeritur. non ut per-
ſonale ſit pactum, ſed ut demonſtraretur
cum quo factum ſit.ut ff.eod.titu. l. 1.§.pa
4 ctorum. Diuiſiones † pactorum ſimiliter ſunt duæ. Quædam enim ſunt utilia,
quædam inutilla, Vtilia ſunt ea omnia,
quæ non inutila. Inutilium uera exem-
pla multa ponuntur, ponam tamen de
multis aliqua cauſa breuis inſtructionis.
Sunt igitur pacta inutilia ratione perſo-
narum, ut ſi paciſcatur furioſus, qui nec
expreſsè conſentire poteſt. ut ff. de actio.
& obli. l. 1.§.furioſum,nec tacitè ut ff. lo
ca.& condu.l.qui ad certum, niſi in caſu.
ut ff.ſolu.matrimo.l.2.§.olim;unde furio
ſi matrimo.contrahere non poſſunt.ut 32
quæſt.7.cap.neque.ut ff.de ſponſa.l.furor.
ff. de ritu nuptia. l.oratione. §.furor; nec
etiam ſe ad religionem obligare, ut 22.
quæſtio.1. cap. Conſaldus inf. de regula.
cap.ſicut tenor, quod intellige in conti-
nuo furioſo, ſecus ſi habeat dilucida in-
terualla.ut 7.quæſtio.1.capit.quamuis.C.
qui teſta.facere poſſ. l.furioſus.inſtitu.eo.
titu.§.furioſus; quomodo enim reus con
ſtituitur, qui neſcit quid faciat. ut 15.q.
prima,cap.aliquantos.Item inutile reddi
tur pactum ratione perſonæ in pupillo,
qui nondum eſt doli capax. ut ff. de ac-
tio.& oblig.l prima.§.furioſum.ff.de no-
ua.l.1.in fin.ff.de condi.indeb.l.quod pu-
pillus,& hoc ubi pupillus uult obligari,
ſecus ſi ſibi uelit alium obligare, quod po
teſt etiam ſine tutore. ut. ff. de autho. tut.
l.obligari;& idem omnio in prodigo. ut
ff.de uerbo.oblig. l.is cui bonis; & idē in
telligo ut obligari uel alios ſibi obligare
non poſſint, in monachis regularibus, &
conuerſis profeſſis. qui perſonaliter paci-
ſcūtur.ut ar.infra de confirm. uti.uel inu
ti.cap.ad noſtram.& cap.porrecta:ſecus ſi
contemplatione monaſterij, cui per tales
acquiritur.ut C.de epiſcop. & cleri.l.Deo
nobis.§.hoc etiam.18.quæſt.2.cap.abba-
tes.16.quæſt. 1.cap monachi.Item defi-
ciunt pacta, & inutila fiunt ratione per-
ſonarum,ut in uiro & uxore qui ſibi dona
re non poſſunt, ſeu uendere. ut ff.de do-
na.inter uir.& uxo.l.1.& l.ſi ſponſus.§.cir
ca. Item ratione poteſtatis.ut.C.de cōtra
ſti.iud.l.1.& idem intelligo in legatis, dū
legatione funguntur, ne per impreſſionē
contrahere uideātur in prouincia in qua
legationem exercent. ut C. de his quę
ui metuſve cau. fi. l.ſi per impreſſionem.
Item inter patrem & filiū, niſi de caſtrē
ſi peculio,uel quaſi,ut inſti.de inuti.ſtip.
§.item inutilis.ff.de iudi.l.lis nulla, inter
ſeruum & dominum. ut C. de tranſact.l.
interpoſitas.Itē deficit pactum,ſi res,quę
in pactum deducitur, non extet in rerum
natura ut ff. de contrahen. emptio. l. do-
mum,niſi mora præceſſerit.ut ff de uerb.
oblig.l.inter ſtipulantem.§.penul.Item ſi
homo liber,res ſacra, uel religoſa dedu-
cantur in pactum. ut inſti.de inuti.ſtip.§.
idem iuris.Item ſunt uel fiunt inutilia pa-
cta ex alijs cauſis, quæ connumerantur
in eo.tit.inſt.de inuti. ſtip. Item ceſſat pa-
ctum in collatione rerum ſpiritualium.
ut 1 quæſt.1.c.quàm pio;cum ſuīs concor
dan. Item ceſſat in reb. prohibitis,etiam
ſi iuramentum fuerit appoſitum. ut in-
fra de foro compet. c. Si diligenti, inf.de
iu.iur. c tua, C. de legibus & conſti. l.non
dubium: Item ceſſat in his, quæ obſer-
uata uergunt in animæ detrimentum.
Item pactum turpe,uel rei turpis,aut im-
poſſibilis de iure, uel de facto nullam
obligationem inducit, ut inf. eod. titul.
c.ultimo. Sunt, & aliæ diuiſiones pacto-
rum quas omitto, eo quòd ſunt merè le-
5 gales. Porriguntur † uires pactorum
ad alias perſonas, ut probatur hoc.ff.eo.
titul.l.ſi tibi, cum ll.ſequen.uſque ad l.ſi
unus. Item pactum prædeceſſoris obli-
gat ſucceſſorem,ſicut patris filium,ſi pa-
ctum fuerit in utilitatem eccleſiæ con-
tractum. ut infr. de ſolut. ca. 1. aliàs ſe-
cus. ut infr. de preca. c. 2. Paciſci non
poſſumus de rebus ſpiritualibus, de pro
hibitis, & de his quorum non eſt com-
mercium,ut ſuperius dictum eſt in tra-
ctatu de pacto inutili ratione rei. Effe-
6 ctus † pactorum eſt,ut quod in pactum de
ducitur,obſeruetur,ut infr.eo.c.1.& 3.&
quamuis ſecundum leges ex nudo pacto
non oriatur actio. ut ff.eo.tit. l.iure gen-
tium.§.ſed cum nullam.C.de ter.permu.
l.ex placito permutationis. præter quam
in quibuſdam caſibus, quos non proſe-
quor cum ſint prorſus legales; tamen ſe-
cundùm

cūdum canones ex nudo pacto, & ex ſim
plici verbo aliquis eſt taciter obligatur;
ità ut detur actio contra eum, ut hic c. c.
qualiter 12.quæſt 2. c. quecunque ſuffra
gia.& q 5.c.quia ioannes. Et eſt ratio ca-
nonum, quia dum quis venit contra ſim-
plex verbum, mortaliter peccat. vt 22. q.
1. c. prædicandū. Et ideo quæ procedunt
de labijs meis, non faciā irrita. Cor enim
loquentis conuenire debet ori, quod lo-
quitur. ut 23. diſt.c pſalmiſta. Nec Deus
uult aliquam differentiam fieri inter ſim
plex verbum,& iuramentum ut 22.q.5.c.
7 iuramenti. † Dicitur autem pactum nu
dum,quod non veſtitur aliquo genere ue
ſtimenti. Sex autē modis veſtitur pactum
Re, verbis, literis, conſenſu, contractus
conhærentia, rei interuentu, ut inſtit.de
uerb.obli.& ff.de pact.l. iuris gentium.§.
9 quinimò, & §.ſequentib. Pœna † non ſer
uantis pactum eſt, ne alius teneatur ſtare
pacto, & pœna appoſita committatur. ut
infra de pœ.c. conſtitutis. infr. de iureiur.
c. peruenit.C. de pactis. l. cum proponas
infr. de cenſibus. c. cum olim. C. de tran-
ſac.cap.cum mota, & hoc ſi alius pactum
ſeruauit, aliàs natura partium committi-
titur. ut in d. cap. conſtitutis. dicitur. In
9 ſumma notandum eſt,quod † omne pa
ctum, quod ſeruatum non exigit animæ
detrimentum,ſeruandum eſt, vt dicimus
in iuramēto ut inf. de iureiuran.c.ſi verò.
& 22.q.4.cap ſi aliquid, nec ſit in damnū
alterius, quamuis ſit in damnum paciſcē-
tis ut inf. de iureiuran. cap. cum contin-
gat.Sed obſtat in eo.tit.cap.debitores, v-
bi pactum de ſoluendis vſuris non ſeruatur.
Sed iuramentum ſeruatur. Ad quod reſpō
deo, ibi pactum non ſeruatur non iuris au
ctoritate, ſeu permiſſione, & eodem mo-
do iuramentum ſeruatur per aliud. c. ex
adminiſtratione,eo.titu. Item not. quòd
poſterius pactum pręiudicat priori.C.eo.
titu.l.pacta nouiſſima.ar.infr.de cenſibus
c.cum olim.

SVMMARIVM.

1 *Tranſactio quid ſit.*
2 *Tranſactio unde dicatur.*
Tranſigere quid poſſint.
3 *Tranſactio an in criminalibus locum habeat.*
4 *Tranſactio an ceſſet in actionibus famoſis.*
5 *Remiſſiones in generali quæ non ueniant, & quæ ueniant.*
6 *Prælatus an tranſigere ualeat cauſa eccleſiæ ſine conſenſu capituli & nu.7.*
8 *Tranſigi an poſſit ſi agatur ſuper eccleſia.*
9 *Caſus in quibus tranſactio locum non habet.*
10 *Tranſactionis effectus qui ſint.*

De Tranſactionibus. *Rubrica.*

DICTVM eſt ſupra de pactis in ge-
nere, nunc autem tractatur de pa-
ctis in ſpecie, ſcilicet,de tranſactionibus
quæ ſunt quædam pacta. Videamus igi-
tur. Quid ſit trāſactio, Vnde dicatur, Quis
poſſit tranſigere, de quibus rebus, Et in
quibus rebus ceſſet tranſactio, Et quis ſit
1 tranſaſtionis effectus. Tranſactio † eſt de
re dubia & lite incerta nec dum finitas
non gratuita pactio. Litem autem intel-
ligo præſentem,uel futuram, quia & an-
te litis conteſta. fieri poteſt tranſactio. ut
ff de condi. indeb. l. eleganter. §. ſi quis
poſt, Item litem exaudio iuſtam, ſiue in-
iuſtam.ut C.eo.tit.l.2.ſi tamen is,qui agit,
certet ſe fouere iuſtam cauſam, alioquin
contra. ut ff. de condi. indeb. l. in ſumma
cum diſtinguatur inter inſiſtentem, ut ſi
actor per calumniam inſiſtat, nulla ſit trā
ſactio. Sed ſi reus per calumniam reſiſtat,
ualeat tranſactio quo ad eum. ut C. eod.
titu.l.ſub.prætextu, licet per aliam uiam
hoc eſt per actionem de dolo, vel repli-
cationem doli conſulatur actori, ut ibi-
dem dicitur, quando reus dolo induxit
actorem ad tranſigendum. Non gratuita
ideo dicitur, quia tranſactio nullo da-
to, uel promiſſo, uel retento non proce-
dit, ut infra, eodem titu.cap.ſuper eo.C.
eodem titul. l. tranſactio, Non finita ue-
rò dicitur, quia ſi iudicatum eſſet, non ap
pellari poſſet, nec aliquo remedio at-
tentari. Nec de ſententia dubitatur, ſi
fiat tranſactio, nulla erit. ut ff. eodem ti-
tul.l.poſt rem.& ff.de condi. indeb.l. ele-
ganter. §. ſi poſt rem. Poteſt enim eſſe
quòd his, qui conuenitur, dicit, uerum eſt
me eſſe condemnatum tibi ad decem,
&

& verum eſt quòd debeo, ſed vis eſſe con
tentus quinque, dabo tibi incontinenti
quinque, tunc tranſactio nulla; ſed ſi nega
ret iudicatum, adeò tamen liquida foret
probatio, vt non ſufficeret negare, adhuc
idem eſt. vt C de pęnis. l. qui ſententiam.
2 Dicitur autem tranſactio † quaſi actio
nis tranſitio, eo quòd qui tranſigit, tranſit
& diſcedit ab actione, & ita propriè dici-
tur tranſigere is qui agit. ut C. eodem. ti tu
lo. l. 2. Poſſunt autem tranſigere domini
rerum vel actionum, tutores, & curatores
habentes liberam adminiſtrationem. ut
ff. de procurato. l. procurator, prælati ec-
cleſiarum. Item procuratores habẽtes ſpe
ciale mandatum. ut ff. de procura. l. mãda
to & l. procura. tutorum. Item dati in rem
ſuam, qui dominis pręferũtur. ut ff. de pro
curato. l. procuratore. poteſt tranſigi in
omnibus ciuilibus. ut C. eo. tit. l. cauſas; nõ
tamẽ in ſpiritualibus, ut inf. eo. tit. c. cõſti
tutus. Poteſt in eis interuenire amicabilis
cõpoſitio, ut. inf eo. tit. c. 2. & c. de cętero.
inf de decimis. c. ſuggeſtũ & c. ex multipli
ci inf. de confirma. vti. vel inuti. c. uenera
bilis; niſi dicatur trãſactionem fieri poſſe
in ſpiritualibus, ut detur ſpirituale ꝓ ſpi-
rituali; ac ut in permutatione dicimus, ut
inf. de re. perm. c. ad quęſtionẽ, uel niſi in
teruenιat ſuperioris auctoritas, pro bono
pacis, ut inf. de prębẽ. c. niſi & ar. ff. de. his
3 q. no. infa. l. furtum accipe. § qui iuſſu † In
criminibus autem interuenire poteſt trã
ſactio in his quæ irrogant pęnã ſanguinis
ut C. eo tit l. tranſigere. 2. q 3. c. ſi quem §.
in omnibus. Sed & tunc accuſator incidit
in Turpilianum ut ff. ad Turpil. l an actio
ne, ſed hoc nihil ad reum cui ignoſcitur ſi
quoquomõ ſanguinẽ ſuum redimit. ut ff.
de bo. eorum qui ante ſen. mor. ſibi con-
ſciue. l. j. hoc tamen fallit in adulterio, ut
d. l. tranſigere. Sed hodie in adulterio vi-
detur correctum ut in Auth. ut nulli iudi.
§. adulteram; vel forte ſpecialiter obtinet
in marito; vel verius ibi non trãſigitur de
re dubia & lite incerta, ſed reconciliatur
coniuncta. In criminibus autem, quæ ſan
guinis pęnam non ingerunt, trãſactio fie
ri nõ poteſt, ſed gratuita pactio ſeu remiſ
ſio ſic. ut ff. de iure fiſci. l. in fiſci. & ff ad l.
Iul. de ui. publi. l. qui cœtu. § qui vacantẽ;
& item in adulterio dicerẽ. Si autem da
ta pecunia reus tranſigat cum actore, trã
ſactio nulla eſt, & reus pro confeſſo habe
tur, ut ff. de præuarica. l in omnibus. & in
prędicto. §. in omnibus. Et hoc fallit in cri
mine falſi. ut C eo. tit. l. tranſigere. Vnde
verſus. Sanguinis, & capitis metuens de
crimine pęnã Tranſigat, ſi placeat, nõ tran
ſigit ullus adulter. In reliquis nulli liceat
niſi crimine falſi. Dat cenſura tamen no-
uam monachonite leuamen. Sed cum ſecundũ
canones nullum crimen irroget pęnã ſan
guinis. ut 23. q 8. c. his a qb. inf. ne cle. vel
mona. c. ſententiam, in nullo tranſigitur.
Item in alimentis non tranſigitur ſine ꝓ-
ſidis auctoritate. vt ff. eo. tit l. cum hi, vſq;
ad § qui tranſigit. & §. ſi pręτor. & C. eo. ti
tu. l. de alimentis. Itẽ in quęſtionibus, quę
ex teſtamento proficiſcuntur, non tranſi
gitur, niſi inſpectis cognitiſque verbis te-
ſtamenti. ut ff. eodem tit l. de gis. Item
4 ceſſat † trãſactio in actionibus famoſis de
ſcẽdẽtib. ex maleficio. ut in actione furti,
ui bono. rap. iniuriarum, ut ff. de his q no
infa. l. furti. § pactus ue. ſecus eſt in actio-
nib famoſis deſcendentibus ex contractu
ut in actio. mandati, tutelæ, & depoſiti. vt
ff. de his q no infami. l. in actionibus. Itẽ
ceſſat tranſactio in iure ſubiectio. ut inf.
eo. ti c. præterea. Subiectio enim eſt ſpiri
tualis, & ideo aliquo dato vel premiſſo re
mitti nõ poteſt, ſed gratis poteſt, ut inf. de
relig. domi. c. cõſtitutus inf. de priuile. ca.
cum olim. ſed poteſt epiſcopus in remiſſi
onem conſtituere cenſum ſibi ſoluendũ
in recognitione dominij, ut inf. de cen. c.
omnis anima, vel ad indiciũ perceptæ li-
bertatis ut inf. de priu. c. recipimus. Et no
5 tabis † quòd in generalem remiſſionem
nõ venit iuriſdictio ut 16. q 2. c. uiſis. in fi.
Itẽ nec viſitatio, nec procuratio, ut inf. de
donatio. c. paſtoralis inf. de cẽſi. c. cum ue
nerabilis, nec reuerentia. ut C. de bonis li
ber. l. vlt. Nec cathedraticũ ut inf. de do-
na. c. paſtoralis. Quid ergo venit in gene-
ralem remiſſionem, ſeu cõceſſionem, ſiue
exemptionem? Reſpondeo, remiſſio om
nium temporalium, ut in d. c paſtoralis.
6 Sed quæritur † an prælatus poſſit tranſi-
gere in cauſa eccleſiæ ſine conſenſu capi
tuli? Reſpondeo non, ut inf. eo. ti. c. contin
git,

git, ſicut nec alienare ut 12 q. 2. c ſine ex-
ceptione, & 10 q. 2 c ea. n. §. hoc ius por
rectum. Sed agere poteſt cauſam eccle-
ſiæ, cum ſit maritus & legitimus admi-
niſtrator, præſtita tamen ſatiſdatione, ꝙ
capitulum ratum habeat; ut uides in ma-
rito in cauſa uxoris. ut C. de procur. l. ma
ritus; uel cum cauſa ſit cõmunis inter prę
latum & capitulum; admittetur prælatus
ad agendum cum ſantisfactione de rato;
ſicut cõſors in cauſa ſui conſortis. ut C.
de conſor. eiuſdẽ li. l. 2. defendere autẽ ec
cleſiã ex ſuo officio tenetur ſup de reſcri.
c. edocere. Sed ad primum opponitur. Prę
latus habet liberam & generalẽ admini-
ſtrationẽ, ergo tranſigere poteſt. ut ff. de
procu. l procurator cui. & l. ꝓcurator tu
torum; & quod pręlatus ſit procurator ec
cleſiæ probatũ inf. de don. c. fraternitatis.
12. q. 1 c. 1. Item tutor tranſit. ut ff de
furtis. l. interdum. § qui tutelam, & pręla
tus tutor eſt. ut 16. q. 1 c. in canonibus. Itẽ
tranſigit adminiſtrator ciuitatis, ut C. eo.
tit. l. ſi præſes, & prælatus adminiſtrator,
eſt ſeu diſpenſator. 10. q. 2 c. precariæ Ad
7 primam obiectionem reſpondeo † Præla
tus habet generalẽ adminiſtrationẽ, ſed
non liberam; & ideo tranſigere nõ poteſt
ut ff. de procur. l. mandato. Vel dic quod
prælatus tranſigere non poteſt alienãdo
rem de qua agitur, plerumque enim, per
tranſactionem fit alienatio. ut C. de litig.
l. ult. & ſecũdum hoc prælatus poteſt age
re, ſed non alienare, quamuis lex reputet
hoc abſurdum ut ff. de iure deli. l. ait præ
tor Sed illud eſt generale? Fallit tamẽ in
prælato Itẽ in tutore & procuratore. Itẽ
nõ obſtat obiectio ſuperius facta de tuto
re, qui tranſit, nam alio modo requiri-
tur conſenſus capituli, quàm pupilli. Itẽ
non obſtat ſuperior obiectio de præſide,
quia pręſes habet liberam & generalem.
8 † Item quæritur an ſi ſuper eccleſia aga
tur, trãſigi poſſit? Reſpondeo nõ, ut inf e.
tit. c. conſtitutus, quod intelligo cum de
eccleſia agitur tanquam de titulo, ſeu de
beneficio eccleſiaſtico, ut inf. e. tit. c. ſu p
eo. Cæterum ſi duo epiſcopi uel duo mo
naſteria agant de eccleſia cõtendẽtes, de
proprietate illius, uel de proprietate præ
dij alicuius. ut 16. q. 3. inter memoratos
tunc tranſactio locum habet, & permuta
tio, dum tamen non detur temporale ꝓ
ſpirituali, ut inf. de re. permu c. ad q̃ſtio-
9 nes. In ſumma notandum eſt † quòd quæ
dam ſunt, in quibus nec cõpoſitio nec di-
ſpenſatio, nec tranſactio locũ habet. Quo
modo enim poſſet fieri per amicabilem
compoſitionẽ, uel per diſpenſationẽ, ſeu
tranſactionẽ, ut uir dimiſſa uxore aliam
ſuperinduceret, ut monachus exiſtẽs mo
nachus haberet ꝓpriũ, ut inf. de ſtatu re-
gu. c. cum ad monaſteriũ. ut ſubiectus in
ſubiectione perdurãs ſuperiori non obe-
diat in licitis & honeſtis. In his ergo & cõ
ſimilibus tranſactio locum non habet ut
10 infr. eodem ti. c. ult. Effectus † tranſactio
nis eſt, ut omnia inſtrumenta ad cauſam
ſpectantia ſuper qua tranſactum eſt, &
quicquid aliud quod opem partib. ferre
poterat, ſit uacuum & omni uirtute caſſa
tum, & ſola tranſactio ualidum perpetuũ
que robur obtineat ut inf. eo. tit. capit. 1.
Item ex ea datur exceptio in omni eo
quod factum fuerat & trãſactum, unde ſi
generalis fuit petitio & generalis tranſa-
ctio, in omnibus obſtabit exceptio. ut C.
eo. tit. l ſub prætextu & ff. eo. tit. l. non eſt?
niſi reus dolo occultauerit ſpeciẽ, de qua
deceptus eſt actor, ut ff. de pact. l. tres. Si
uero generalis eſt petitio, & de ſpecie fa
cta fuit trãſactio, nocet excepto in ea ſpe
cie tantùm, & idẽ eſt ſi ſpecialis ſit peti-
tio, & generalis quantum ad uerbum trã
ſactionis. ut C. e. ti. l. ſi de certa & l. age. &
ff. eo. ti. l. cum acquiliana & l. qui cum tu
toribus §. ult. & multo fortius idẽ ſi utrũ
que fuit ſpeciale. ut ff. de pactis. l. ſi unus.
§. pacta. & hic eſt effectus trãſactionis ex
parte rei. Ex parte uero actoris non datur
actio ex tranſactione, ſ. ut id detur uel fiat
quod conuenit dari uel fieri ut recederet
a lite, & eſt ratio, quia actori ſupereſt ue-
ra actio, ad quam redire poteſt, & ſi oppo
natur exceptio ex tranſactione, replicabi
tur, non debet ei fides ſeruari, qui uult cõ
tra pacta uerſari. ut C. eo. ti l. ſiue apud ac
ta. ut C. de pac. l cum proponas. inf. de iu-
reiuran. c. peruenit, & ſi actori non ſuper
eſt uetus actio, detur ei condictio ob cau
ſam contra reum, ut ſe reponat in priſti
nam obligationem. ut ff. de cõd. cauſa da.
l. ſi

l.ſi quis acceptoꝛuel datur actori actio ex
præſcriptis uerbis ad intereſſe, quæ eſt cō
tractus, do ut des, ut hic remittere ſit da
re.ut ff.de cond.cauſa da.l. ſi mulier.& ff.
de iure dot.l. ſi pater & l. quemadmodū
§.1 & ff.de præſcri.uerbis.l.ob cā,de do-
lo autem non agit actor,quia non fuit do
lo inductus ut tranſigeret,licet ex poſt fa
cto reus dolo fecerit,ꝙ non ſeruauerit fi-
dem.ut ff.de dolo.l.2. .ſi quis, ſi autē trā
ſigendo dolo fuiſſet inductus actor, age-
ret de dolo ut C. eodem tit.l. actione & l.
ſub prætextu.

SVMMARIVM.

1 *Poſtulare quid ſit, & qui poſtulare poſſint.*
2 *Clerici an poſſint poſtulare coram iudice ſe-*
culari & nu.9.
3 *Monachi quando poſſint aduocare, & cano-*
nici regulares.
4 *Epiſopi an poſſint aduocare:*
Sacerdotes an poſtulare poſſint.
5 *Qui poſtulando repellantur.*
6 *Aduocati non debent aſſumere cauſas deſpe-*
ratas.
7 *Aduocatus quando teneatur ſi cauſam ami*
ſerit & nu 7.
8 *Aduocatus quæ in ſuis aduocationibus obſer*
uare teneatur.

De Poſtulando. Rubr.

PRÆMISSO tractatu de pactis, &
de tranſactionibus, ad præparato-
ria iudiciorum accedimus, & quia litiga
gare uolens indiget poſtulante, ideſt ad
uocato, ſeu patrono, ideo ſubijcitur hic
tractatus de poſtulando. Videamus igitur
Quid ſit poſtulare, Et qui poſſint poſtula
re, Qui & quibus modis repellantur a po
ſtulando. Et an clerici pro impenſis patro
cinijs ſallaria percipere poſſint. Et qui-
1 dem poſtulare eſt † deſiderium ſuum uel
amici ſui in iure apud eū, qui iuriſdictio
ni præeſt, exponere; uel alterius deſiderio
contradicere. vt ff. e.ti.l.poſtulare & 3.q.
7.c.infamis.§.tria. Poſſunt poſtulare in-
genui & libertini habentes peritiam lite
rarum uel experientiam cauſarum. vt C.
eo tit.l.prouidendum.in prin.C. de iud.l.
certi,& in Auth.de iud.in princi. & 1. re-
ſpō.coll.6 Poſtulat aūt quis aliqn̄ uolēs
aliqn̄ à iudice coactus, ut ſup.de of.iu.c.j.
uñ & prætor inquirei, qui nō habet aduo
catū, ego dabo. vt ff.eo ti.l.1 §. ait prętor.
Et eſt ſciēdum, ꝙ ſi aduocatus iuſſus a iu
dice alicui patrocinium denegauerit cū
excuſatione, quæ nequeat cōprobari, ca
reat foro, ideſt, non aduocet.ut C. eo. ti.l.
prouidendū.§.ſi quis.& 3.q 7.c. infames.
uerſi. ſiquis uero dabit inquam iudex ad
uocatum fœminis pupillis, debilibus, &
his qui ſuæ mentis non ſunt, uel qui pro-
pter potentiam ſuorum aduerſariorū ad
uocatos inuenire non poſſunt ut ff.de off.
proconſ.l.nec quicquā.§. ult.nec tūc gra-
tis dare debet, imò conuento a parte, uel
a iudice ſtatuto ſallario pro facundia ad
uocati, pro modo litis, & fori conſuetudi
ne, dummodo quantitatem debitam non
excedat ut ff.de ua.& extraor.cog. l. 1. §.
in honorarijs; alijs autem perſonis nō pu
to aduocatum dari poſſe, cū per ſe & ſua
pecunia poſſit quilibet aduocatum habe
re.ff. de rebus eorum qui ſub tu.uel cura.
l.magi.§.in primis ergo, unde illud quod
dicitur, ei qui non habet aduocatum, ego
dabo, ſic exponitur ideſt, ſi habere nō po
teſt, ſicut & in actione aquæ pluuiæ arcē
dæ dicitur, ſi aqua pluuia nocet.i. nocere
poterit, ut ff.de ſtatu.li.l.Labeo. Repel
2 luntur † ab aduocatione coram iudice ſe
culari Clerici in maioribus ordinibus cō
ſtituti, etiam ſi eccleſiaſtica beneficia nō
habeāt, quia ſi ſine titulo ſunt ordinati, te
netur ei epiſcopus prouidere, ut inf.de p̄-
ben.c.epiſcopus.& c.cum ſecundum apo
ſtolicum. Item & in minorib. conſtituti
ſi ſtipendijs eccleſiaſticis ſubſtētentur, ni
ſi aduocent pro ſe & pro miſerabilib. p-
ſonis, ut inf.eo.ti.c.1. Si vero beneficia ec
cleſiaſtica nō habeant, poſſunt aduocare
etiam in foro ſeculari, quia iuſta negotia
tio non eſt clericis pauperibus interdicta
ut inf.ne cle.uel mo.c.1. Aduocare autem
& ſallariū recipere licitū eſt pro aduo-
cando. ut, 11.q.3.c.nō licet, ſed in foro ec
3 cleſiaſtico licet utriſque. † Monachi au-
tem, & canonici regulares, nec in eccleſia
ſtico foro poſſunt aduocare, niſi forte id

monaſterii expoſcat utilitas abbate nihi-
lominus īpetrāte, ut inf.eo.c.2.inf.ne cle.
uel mo.c nō magnopere.& c.ſuper ſpecu
la.16.q.1.c.alia.& c.placuit & 15.q.2.c.1.
4 Quid de epiſcopis? † Dico ꝙ nec in cau-
ſa propria, nec in cauſa eccleſiæ poſſunt
aduocare; ſed aduocatum habebunt non
malæ famæ ſuſpectum, ut 5.q.3.c.quia e-
piſcopus. Sacerdotibus autem non niſi
pro ſeipſis, pro eccleſijs ſuis, pro perſonis
coniunctis, ac miſerabilibus licitum eſt
poſtulare, ut inf.eodem tit, c.ult. 14.q.5.c.
denique,& 16.q.1.c.te quidem. Oppro-
brium eſt enim ſacerdotibus ſi ſe peritos
forenſium cauſarum uelint oſtendere, ut
C.de teſta.l.conſulta diualia. C. de epiſc.
5 & cle.l.repetita. Item repellitur † quis a
poſtulando quādoque iudicis officio, for-
tè q̄a aduocati & aſſeſſoris officio ſimul
utitur, ut C.de aſſeſ.l.ult. Item repellitur
quia iudex uidens ex una parte rudes &
nouicios aduocatos, ex altera parte peri-
tos & antiquos, uult æquam facere diſtri
butionē, & unum dare parti alteri indigē
ti, cui aduocatus negat ſuum patrociniū,
ut C.eo.tit.l.prouidendum, & 3. quæſt 7.
cap.infames §.apud urbē, in uer.ſi uerò.
Item repellitur qui pactus eſt de ſallario
cum graui damno litigatoris, & maximè
de quota portione litis, ut C.eod.ti.l.ſi qui
aduocatorum & 3.q.7.d.c.infames.§. ar-
centur. Item non catholicus, ut C.eod.tit.
l.nemo.de pœni.di.1.c.nemo.infra de hę
ret.c excommunicamus § præterea. Itē
repellitur quis per legem Iuliam repet.ſi
pecuniam ob nō iudicandum accepit, ut
ff.ad l.Iul.rep.l.ea. Item prohibetur quis
a iudice, ne apud ſe aduocet, uel ne in pro
uincia illa aduocet, uel ne imperpetuum
aduocet, q̄d ex forma decreti iudicis ap-
parebit. ut ff.eo.tit.l.puto, cum l.ſeq. Item
prohibentur aliqui poſtulare per edictū
prætoris, cuius edicti ſunt ordines; qui au
tem in iſtis ordinibus comprehendantur
his uerſibus continetur. Non cuicunque
datur ut poſtulet, imò uetatur additus, pę
næ ſeruus, puer, actor arenæ Luminibus
caſus, mulier, muliebria paſſus. Et hæc
omnia probant 3.quæſt.7.præall.c. infa-
mes.§ tria.& ff.eo.ti.l.1. Pro impenſis au
tē patrocinij clerici ſalaria recipere poſ-
ſunt, ut 11.q.3.c.non licet, nec enim tenē
tur ꝓprijs ſtipēdijs militare, ut 13.q.1.c.
eccleſias.§.quia uerò; nec de ſuo facere be
neficiū, ut 10.q.2.c.precariæ. Et Greg. di-
cit, iuſtum namque eſt ut illi conſequan
tur ſtipendium qui pro tēpore ſuum cō-
modare reperiuntur obſequium. 12.q 2.
c.charitatē. Sed contra 15.q.2.c.obſeruan
dum. Ad quod reſpondeo cum Gratiano,
quòd illud decretum loquitur de profeſ-
ſis; uel derogatum eſt ei per contrariam
6 conſuetudinem. Caueant † autem aduo-
cati ne cauſas deſperatas aſſumāt, & ſi for
tè a principio aſſumpſerint ignorāter, cū
de uitio cauſæ patuerit, ceſſent, & ſalaria
iam recepta reſtituant, ut C. de iud.l.rem
nō nouam; nam & tutor cauſam defende
re debet pupilli ſi eſt iuſta, ut C.de admi-
niſtra.tu.l.ſi bonam; alioquin bonam fidē
agnoſcere debet ut ff.de adminiſtra.tu.l.
quoties.§.ſicuti; & idem in fideiuſſore, ut
ff.man.l.quintus, & ſi nequam aduocatus
clientulum ſuum inducat ſcienter ad mo
uendum uel defendendum cauſam ini-
quam, tenetur ei ad damna & expēſas.ar.
C. de adminiſtra. tu. l. non eſt ignotum.
Item tenetur ſi propter ſuam imprudenti-
tiā ue negligentiā uel infirmitatem cām
amiſerit, ut ar.ff.ad l.Acqui.l. idem iuris.
§.1 & ff.loca.& cōdu.l.cū ī plures § loca-
tor.& ff.de of.præſi.l.illicitas.§ ſicuti, &
multo fortius ſi p̄ īfidelitatē & ꝓditionē.
Nā tūc maiori pęna dignus ē.ut ff. de pœ
nis.l.ſi quis aliquid.la 2 § inſtrumenta.ff.
ad l.Cor.de falſ.l.1.§ is qui & ff. de extra-
7 or.crim.l.ſacculari j §.1.† Itē tenet quali
tercūq; ſuo uitio cām amiſerit. ut ff. de e-
uic.l.ſi iō,& C.de eui.l.emptor,& ff. de ta
bu.exhi.l.locū.§ cōdemnatio; ſecus ſi ex
qualitate cauſæ uel defectu probationū,
quia initiū eſt materiæ, nō artificis, ut ff.
ad l.Aqui.l.ſi ſeruus ſeruū.§.ſi calicem,&
8 ff.loca.& cōd.l.itē q̄ritur.§.ſi gēma.† Vñ
aduocati in ſuis aduocationibus quatuor
obſeruare tenentur. Primò ut cauſæ quali
tatem examinent, & iuſtam ſi uoluerint
aſſumant, & iniuſtam repudient, ſicut di-
ctū eſt. Scd̄o ut in aduocando modeſtiam,
ueritatem, & legalitatem obſeruēt; mode
ſtiam ut nō procaciter nec cōuiciādo ꝓ-
ponant niſi quatenus litium expoſcat uti

litas,ut C.eod.titu.l.quoniam.ueritatem
ut non mentiantur,uel falſa iura allegẽt,
ſeu falſas rationes non inducant, falſis ꝓ
bationibus,cauillationibus non utantur,
nec dilationes non neceſſarias petent, ut
3.q.7.c.infames.§.tria.in uerſic.ſi quis au
tem ex litigatoribus.C.de iudi.l.properã-
dum.§.illo.proculdubio.legalitatem, ut
de contingentibus nihil omittant.Tertiò
ût ſallarium petant conueniens pro ma-
gnitudine cauſæ,& laboris, & pro ſui fa-
cundia,& fori conſuetudine,ut C.eod.tit.
l.quiſquis.3.q.7.ſæpe alleg.c.infames.§.
tria.in uerſicu.apud urbem , & argu. 12.
q.2.cap.conceſſo.& c.Vulteranæ.infra de
præbend.cap.de multa,in fin.in uerſi.cir
ca ſublimes tamen, & literatas perſonas.
ut C.de off.ma.l.nemo, in uerſi. ut is gra-
du cæteros antecedat quem ſtipendia lon
giora & labor prolixior fecerint anteire.
& ar.ad idem.59.diſtin.capit. ſi officia,&
61.diſt.c.miramur.& ff.de ua. & extraor-
di.cogni.l.1.§.in honorarijs. Quarto ut
neque a principio conueniant de certa
parte litis,uel cum graui damno litigato
ris ut ſuperius not. in §. Item repellitur
qui pactus eſt;nec poſt cæptam litem pa-
ctum ineant cum eo, quem in propria fi-
de receperunt,ut C.eo.titu.l. quiſquis.§.
præterea,& 3.q.7.d.ca.infames.§.tria.in
uerſic.præterea.niſi forte nomine palma
rij,ideſt,palmę,ſeu uictorię caueatur,ſed
& poſt peractam cauſam poteſt de ſalla-
rio caueri, ut ff.de ua.& extraord.cogni.
9 l.1.§.ſi cui.† In ſumma notandum eſt, ꝙ
clerici in criminali cauſa coram iudice
ſeculari allegare non poſſunt, ut 51. diſt.
cap.aliquantos.23.quæſt.8.cap.his a qui
bus,niſi ad hoc ut pro reis ſupplicent, ut
14.q.3.cap.ſi res aliena.23.q.5.c.1.& 2.&
cap.reos.

SVMMARIVM.

1 *Procurator quis dicatur.*
2 *Differentia quæ ſit inter procuratorem ad iudicia & procuratorem ad negotia.*
3 *Procurator qualiter conſtituantur.*
4 *Mandatum procuratorium ut legaliter fiat quæ requirantur.*
5 *Procuratorem quis conſtituere poſſit, & qui non & nu.6.7.& 8.*
9 *Procurator quando non admittatur.*
10 *Mandatum ſpeciale in quibus negotijs requiritur.*
11 *Procuratores dantur in cauſis ciuilibus, & quando in criminalibus.nu.22.*
12 *Procurator an in cauſa denunciationis,uel in cauſa inquiſitionis interuenire poſſit.*
13 *Procuratotem conſtituere an quis compellatur in cauſis grauibus , & quæ cauſæ graues ſunt,in quibus quis ſi uult poteſt conſtituere procuratorem.*
14 *Procuratores an & quando poſſit conſtitui, præſente uel abſente aduerſario,et qui conſtitui poſſint.*
15 *Cautio quæ & quando a procuratore exigatur.& nu.16.*
17 *Exceptio contra procuratorem quod non habeat mandatum,poteſt quandocũque proponi.*
18 *Procuratoris officium quale ſit.*
19 *Procurator appellans an teneatur proſequi appellationem.*
20 *Mandatum procuratorium quando finiatur.*
21 *Procurationis effectus quis ſit.*
22 *Cauſas abſentiæ procurator et quilibet alius inhabilis poteſt allegare in criminalibus.*

De Procuratoribus. Rub.

IN ſuperiori rubrica dictum eſt de ad-
uocatis , qui litigantibus patrocinia
præſtant & glorioſæ uocis confiſi muni-
mine laborantium ſpem,uitam,& poſte-
ros defendunt,ut C.de aduo.diuer.in l. ad
uocati.Sed quia procuratores ſupplent ui
ces & plerunque defectus litigantium.
Ideo ſubſequenter ſubijcitur hic tracta-
tus de procuratoribus.Videndum eſt igi-
tur.Quis dicatur procurator; & Qualiter
conſtituatur;Quis inſtituat; & quis inſti-
tuatur,& in qua re;Quæ & quando exiga
tur cautio a procuratore ; Qualiter pro-
curatoris officium explicetur ; & Quis ſit
1 procuratoris effectus. Procurator † eſt
is qui ad negotia aliena mandato ſibi a
domino facto gerenda gratuitè ſuſcipit
negotia plura , uel unum , ut ff. de nego.
geſt.l.3 §.negotia.ff.ui bo.rap.l.2.§.quod
ait.Ideo autem adijcitur mandato domi-
ni ut excludantur tutores, curatores, col-
legia,& prælati eccleſiarum, qui procura-
tores conſtituere non poſſunt , ſed ſyndi-
cum vel actorem.ut ff. eo.titu. l. nec ciui-
tas.C eod titu. l. neque tutores. infra titu.
proxi.de ſyndico cap.vni.niſi forte præla
ti ſuo nomine non eccleſiarum conueniã
tur;tunc enim per procuratores agent, &
defendent.ut Authen. de ſanctiſ.epiſ. §. ſi
quando. quod autem ibi dicitur cauſam
monaſterij agi per procuratorem, impro
priè ponitur procurator, ideſt, ſyndicus ;
ſic intelligo.inf.de iura.cal.c. cũ cauſam.
infra eo.tit.c.quia.Vel dici poteſt,ꝙ cau-
ſæ corporum,uel collegiorum agantur ꝑ
procuratores.ſ. cum lite iam conteſt ſyn-
dici uel actores cõſtituunt,procuratores,
2 quod licet. † Et eſt in hoc differentia in-
ter procuratorẽ ad iudicia, & procurato-
rem ad negotia . nam procurator ad iudi
cia non conſtituit procuratorem niſi lite
conteſta.cum iam dominus litis eſt effe-
ctus,ut in l.præalle.§.tutores. niſi ſit pro-
curator in rem ſuam,qui ante lit.conteſt.
conſtituere poteſt,ut C.de dona.l. illam.
Sed procurator ad negotia procuratorem
inſtituit quandocunque, ut ff. mand. l. ſi
procuratorem.§.1. Gratuitè autem ideò
dicitur in deſcriptione , quia ſi interue-
niat merces,locator dicitur operarũ,non
procurator , & locatio contracta uidebi-
tur,non mandatum; cõtrarium porrò eſt
officio merces, ut ff.manda.l.1.§.2. Sed ſi
procurator mãdatum gratis ſuſcipiat, &
poſtea dominus remunerãdi laboris cau
ſa aliquid ei donauerit, nihilominus erit
mandati actio,ut C.eod. titul. l. litem. ff.
mand.l.1.§.ultim.& l. ſi remunerandi in
princ.Suſcipit,autem iccirco ſubijcitur,
quia procurator tenetur non ideo quia ge
rit, ſed quia gerendum ſuſcepit , ut ff.
mand l.ſi remunerandi.§.1.Conſtituitur
3 † autem procurator mandato generali,
uel ſpeciali,ut ff.eod. titul.l. 1.& ff. man.
l.ſi remunerandi. §. 1. Sunt tamen quæ-
dam perſonæ,quæ ſine mandato admittũ
tur ad agendum,ut ff.eod.titu.l. ſed & hæ
perſonæ.ſicut & ad impetrandum, ut ſu-
pra.de reſcriptis.cap.nonnulli,in fi.quod
intelligo in coniunctis cognatione carna
li uſque ad quartum gradum,ut inf.de cõ
ſang & affi.c.non debet & arg. C de epiſ.
& cle.authen.licentiam, etſi forte d.auth.
loquatur de gradu legali . Poteſt autem
conſtituit procurator ad vnum negotiũ
uel plura,ad litem præſentem,vel futurã
in diem , uel ad diem , vel in perpetuum
purè uel ſub conditione , præſens uel ab-
ſens.ut ff.eod.tit.l.1.cum ſequentib.Item
ſi conſtituitur unus vel plures ſimul & in
ſolidum,occupantis conditio melior eſt;
ſi verò diuerſis temporibus , poſteriore da
to primus reuocatus videtur.ut ff eo.tit.l.
ſi quis eum §.ult.& l.plurib.& inf.eo.tit.
c.non iniuſtè. Quid ſi duo dati ſint & in
ſolidum, & neuter occupet vel concurrãt?
dico iudicem eligere poſſe idoneorem.
ut ff de popula actio l.2.ff.de act.l ſi plu-
res.ff.de collu. deteg. l. vlt. ff. de liberali.
cau.l.5.& ff.de libero ho.exhi.l.3. §. hoc
interdictum,niſi vnus procurator velit al
teri cedere ar.ſup.de of. deleg. cap paſto-
ralis . Sed quid ſi duo ſimul conſtituan-
tur non hoc abiecto,inſolidum? puteo ꝙ
pro parte quilibet poſſit & debeat eam
exequi procurationem,licèt in tutoribus
benignè aliud ſit receptum,ut ff.de nego.
geſt.l.cum alicui.& ff.de admiſtra.tuto.l.
de cætero.§.ult.& l Lucius.§. 1. Nec ob-
ſtat quod legitur ff. mand. l. creditor. §.
duobus,quia illud intelligitur cum inſoli
dum cuilibet mandatur,& eo modo intel
ligitur.ff.eo.titu.l. qui proprio.§. ult. & l.
4 qui duos . Mandatum † procuratorium
legaliter fieri debet,ut inf.eo.tit.ca. 1.& vt
legaliter fiat quatuor continere oportet.
Primum,vt dirigatur aduerſario.ut ff.eo.
tit.l.ſi procuratorem;nam & mandati re-
uocatio eidem eſt inſinuãda,ut inf.eo.tit.
cap.mandato,vel ſaltem dirigatur iudici
ut argu.inf.eo ti ca.mãdato ; iudici enim
facienda eſt fides.ut ff. de proba. l. quin-
quaginta.2.q.7.plerunque.C. de condi.
ob tur.cau.l.1.Secundum,nomen inſtituẽ
tis & inſtituti.Tertium,nomen iudicis co
rã quo procurator expediri debet.Quar-
tum , cauſam in qua, ſi tamen coram eo-
dẽ iudice plures cauſas habeat inſtituẽs.
Sed ſi quis ita inſcribat. Ego talis inſtituo
mihi procuratorẽ talem in cauſa tali co-
ram iudice tali,quamuis literæ quæ man
datum continent non dirigantur aduerſa

rio vel iudici puto ſufficere. conſtituit
5 † procuratorem paterfamilias; filius au
tem fami. conſtituit quãdoq; ut ſi habeat
peculium caſtrenſe vel quaſi, aduentitiũ,
& pater eius ſit abſens, ac patris procura
tor. ut ff. eod. titu. l. filius. ff. de iudi. l. ſi lon
gius. & ff de iniu l. ſed ſi vnius. §. filio. Itẽ
liber homo. Seruus enim non conſtituit
procuratorem, niſi ipſe ſit in quaſi poſ-
ſeſſione libertatis, & moueatur ei quæſtio
ſtatus, vel ipſe moueat alijs alias cauſas,
quia interim pro libero ſe gerit. ut ff. eo.
titu. l. ſeruum. 1. & 2. reſponſo. & ff. de libe
ra. cau. l. ordinata & C. de aſſertio. tol. l. 1.
6 Item magior 25. annis, † nam minor nõ
conſtituit pro ſe, ſed cum auctoritate tu-
toris, uel tutor ſeu procurator dat ei acto
rem, uel poſt litem a ſe conteſta. procura
torem. C. eod. titu. l. neque. Hoc tamen
fallit in his, quibus minor pro maiore ha
betur, ut in matrimonio contrahendo in
quo minor 25. annis maior 12. vel 14 ꝓ
maiore habetur, ut inf. de deſpon. impub.
cap. ex literis, unde & per ſe cauſam ma-
trimonialem agere poteſt, & per procura
torem, vt inf. de reſti. ſpol. cap. ex parte.
Item in religione aſſumenda. ut 20. queſt.
1. cap. illud. Item in ſacro ordine aſſumẽ
do. vt 77. diſtinct cap. 1. 2. & 3. Item cum
mortem parentis exequitur, vel eum agit
de teſtamento patris, vt 15. q. 3. cap. cer-
tis. §. pupillis. Item cum agit de recupe-
randa poſſeſſione. ut C. qui leg perſo. ha.
l. ult. Item cum agit de thoro uiolato, ut
ff. ad l. Iulia. de adult. l. ſi maritus. § lex
Iuli. Item cum agit de interdicto de libe-
ro homine exhibendo, ut ff. de libero ho.
exhi. l. 3. §. ſi mulier. Item cũ agit de man
dato alterius. ut ff. de mino. l. cum manda
to Item ſecundum canones cum agit cõ
tra patrem. ut 2. quæſtio. 7. cap. quare; cũ
enim pro magiore habeatur in prædictis
& ad agendum admittetur ſi cauſam de
his fieri contingat, & per conſequens ad
procuratorem inſtituendum. Conſtituũt
prælati in proprijs negotijs ut infra eod.
titu. cap. petitio. In communibus uerò q̃
contingunt ipſos & capitula, & conuen-
tus cum ipſorum conſenſu. ut infr. eo. ti-
tu. cap. 1. ſicut ẽ conuerſo inf. de iudi. cap.
cãm. & hoc tam in agendo quàm in defen
dendo. Et ſi opponas & dicas, prælatus ex
ſuo officio tenetur & poteſt defendere ec-
cleſiam in cauſa communi, ut ſupra de re
ſcriptis. cap. edoceri & not. ſupra de tran
ſa. § ſed quæritur, ergo poteſt dare procu
ratorem in cauſa eadem ſine conſenſu ca
pituli, uel conuentus? Reſpond. non iſta-
bit procurator ad agendum qui manda-
tum ſuſcepit; tenetur enim & poteſt p̃la.
tus agere ex ſuo officio, non tamẽ poteſt
conſtituere procuratorem ante litem cõ-
teſta. ut C. eod. titu. l. neque. ff. manda. ca.
ſi procuratorem, niſi eſſet datus in rem
ſuam. ut C. de don. l. illam. Poſſunt con-
7 ſtituere non excommunicati; † excõmu-
nicati enim nec cõſtituere poſſũt. ut infr.
eo. tit. c. ult. nec cõſtitui. ut inf. de proba. c.
poſt ceſſionem. Et ut breuius dicam con-
ſtituere poteſt omnis ille, qui non prohi-
betur. Eſt enim edictum de conſtituendo
procuratorem prohibitorium. ut ff. eo. ti.
8 l. mutus. Sunt † autem quædam perſonę,
quæ in proprijs perſonis non admittun-
tur ad agendum; ad defendendum au-
tem cogunt conſtituere procuratores,
ut excommunnicatus ut inf. de iudi. c. in-
telleximus. Illuſtris perſona, ut C. eo. l. q-
cunque. & auth. quod ius. & in Auth. ut ab
illuſt. & quæ ſuper illuſtres ſunt. ad prin.
Item & epiſcopus. ut 5. quæſtio. 3. capitu.
quia epiſcopus; Quod contingit triplici
ratione. Vna, quia ſecundum apoſtolum,
Seruos Dei non oportet litigioſos eſſe. ut
2 quæſt. 7. cap. ſicut ſacerdotes. Secunda,
ne cogantur recedere a diuinis obſequijs.
ut. C. de epiſcop. & cler. capi. omnis qui.
Tertia, quia cauſę materiam criminibus
creare ſolent. ut C. de iudi. l. properan-
dum in prin. & quod dixi in epiſcopis, lo
cum habet in prælatis maioribus, & etiã
in minoribus, & in collegijs quorum ſin
gula ſingulos ſyndicos habere debent. ut
9. quæſt. 3. c. cum ſumus, & dicemus infra
9 titu. proxi. Illud autem ſciendum † eſt
ꝙ ubi is. qui inſtituit procuratorem, no-
uit veritatem negotij; ꝓcurator aũt igno
rat, item dominus iuſtus & legalis ſit, pro
curator nequam & perfidus, non agetur
cauſa per talem procuratorem. ut ff. eod.
tit. l. ſi actor. & C. eo. ti. l. ult. & ar. inf. de iu-
ra. calum. c. in pertractandis. Eſt etiam
ſcien-

10 ſciendum ꝙ in quibuſdam negocijs † re
quiritur ſpeciale mandatum, ut cum a gi
tur de ſuſpitione, ut ff. de procur. l. non ſo
lum. §. ul. Item in cauſa reſtitutionis in in
tegrum, ut ff. de mino l. illud. §. ſi talis In
interdicto de liberis deducendis uel ex-
hibendis, ut ff. eo. tit. l Pomponius, & in li
teris apoſtolicis impetrandis ut ſupra de
reſcri. c. nonnulli. Item in iuramento ca
lumniæ, uel alio iuramento in animam
alicuius præſtando Item cum petitur ab
ſolutio in forma iuris in perſonam alte-
rius, alias autem ſecundum regulam ſuffi
cit generale mandatũ ut inf. eo. tit c peti-
tio ff. pro ſocio. l. actione. §. renunciare.
11 Dantur procuratores in † cauſis ciuili-
bus, non autem in criminalibus, ut 5. q. 3.
§. in criminalibus ff de pub. iud. l penult.
§. ad crimen Fallit hoc in crimine iniuria
rũ, in quo illuſtris perſona agit & defen-
dit per procuratorem, ut 3. q. 9. c. abſens.
niſi, etſi criminaliter agatur. C de iniu.
l. ult. & tunc ſententia concipietur in per
ſona illuſtris non procu. ut in d. l. ul. ci-
uiliter agendo licet cuilibet agere iniuria
rum per procuratorem, ut ff de iniur. l.
non ſolum. § agere. Fallit in cauſa ingra
titudinis, qua patronus libertum per pro
curatorem accuſare poteſt, & ille defende
re, ut ff eo. ti. l. ſed & hæ. §. 1. Item in popu
laribus actionibus non interuenit procu-
12 rator, ut ff. eo ti. l. licet. † Et idem uidetur
in cauſa denunciationis, cum & illa ſit po
pularis, ſed ſecus in cauſa inquiſitionis ut
infra de ſen & re iudi. c. cum I, & A; Nam
etſi inquiſitio fiat de crimine, non tamen
eſt criminalis propter modũ ut inf. eo. tit.
c. tuę, & maxime cum ſit inquiſitio tam in
capite, quam in membris, ubi de plano in
quiritur, ut inf. de accuſa c. olim. Sed cum
ſententia concipi debeat in perſona pro-
curatoris, ut C de ſen. & interlo. om. iu l.
1. qualiter in cauſa inquiſitionis concipiẽ
tur uerba ſententiæ in perſona procurato
ris circa remotionẽ ab adminiſtratione,
quæ ex inquiſitione procedit? ut inf. de ſi-
mo. c. licet Hely. Reſpondeo, in caſu iſto
concipietur ſententia in perſona princi-
palis, ſicut in crimine iniuriarum, cum
illuſtris per procuratorem defenditur; ut
C. de iniur. l. vlt. ſic fiet in cauſa crimina-
li, cum agitur & defenditur per procurato
res, non enim pronunciabitur matrimo-
nium inter procuratores, ſed inter princi
13 pales: & idẽ puto in cauſa electionis. † In
grauibus autem cauſis non compellitur
quis conſtituere procuratorem, unde ſi ci
tatus ſit quis ut compareat, & in propria
perſona comparere non poſſit, non tene-
tur; & ſi ſic non uenerit, quia non potuit,
nec miſerit quia noluit, contumax non hr̃
ut ĩf eo. ti. c. querelam. Sed obiicitur, uide-
tur ꝙ citatus teneatur cõſtituere procura-
torẽ ſi uenire non poſſit, nam poteſtatem
intelligitur experiendi habere qui per ꝓ-
curatorem agere poteſt, ut ff. de diuer &
temp. præſcr. l. 1 Reſpõ. uerum eſt, ꝙ ſi nõ
agatur ſaltem per procuratorem, tempo-
ra cedent, non tamen ut quis contumax
reputetur. Item opponitur ex eo quod le-
gitur inf de dol. & cõtu. c. cũ dilectus. inf.
de appel. c. conſtitutus, in quibus cõtumax
reputatur, qui non miſit ſufficientem pro
curatorem, & agebãtur ibi cauſæ electio-
num. Ad quas reſpondeo, decreta, quod il
læ locum habent cum quis citatur ut com
pareat per ſe uel per procuratorem, alias
locum haber decreta, querelam unde il-
lud, quod in illis dicitur, magis procedit
ex forma citationis, quàm ex cenſura iu-
ris. Cauſas graues, in quibus poteſt quis ſi
uelit procuratorem inſtituere ſed non co
gitur, puto has & conſimiles, cauſam ſta-
tutus cum quis uendicatur in ſeruum, ut
C. de aſſer. tol l. uni. in princ 54 diſtinct.
capit frequens; ſecus cum quis proclamat
in libertatem, ut 2. quæſt. 6 capit. ſi quan-
do Item ubi agitur ad remotionem, ut in
fra de accu cap. qualiter & quando. Item
ubi de toto beneficio, uel de toto patrimo
nio agitur, ſeu maiori parte ipſius, ut ff. de
14 excuſa. tuto. l propter litem. † Conſti-
tuitur procurator paterfam. uel filius, ut
ff. eod. titu. l. filius §. ipſe quoque. infra eo
dem cap. non iniuſtè. Itẽ maior 25. annis,
non minor, ut ff. eod, titu. l. minor, ſed
ſi minor ſua ſponte interueniat pro abſen
te, ſanctius eſt talem admittere, quàm ab-
ſentem graui condemnatione afficere, ut
C. eod. titul l. exigendi quamuis quod ibi
dicitur quidam exaudierint, cum minor
allegat cauſam abſentiæ, non cauſam cau

læ. Item conſtituitur compos mentis, non
furioſus. ut ff eod. tit. l. 2. §. furioſus. Item
homo bonæ famæ, non infamis, ut 3. q. 7.
c. 1. quidam tamen exponunt ibi procura
tor; ideſt, aduocatus; uel intelligunt iſtud
in procuratore epiſcopi, vel collegij, per
id qđ legitur. 5. q. 3. c. qa epiſcopus; ſecus
in procuratore priuati & hoc ꝓpter tex.
inſti. de excep. in fi. Sed dici poteſt quod
aliud ſit ſecundum leges, & aliud ſecundũ
canones. Item nec ſeruus inſtitui poteſt
procurator, quia iudicio intereſſe nõ po-
teſt. ut C. de iud. l. ſeruus. Et videtur ꝙ cir-
ca procuratorẽ generalis regula tradi poſ
15 ſit, † ut quilibet poſſit conſtitui procura
tor præſente vel abſente aduerſario, niſi
certa lege prohibeatur. ut inſti. de his per
quos agere poſſ. §. vlt. Item & alia ſubijci
poteſt, ꝙ procurator volens tantum & ex
preſſè cõſentiens conſtituitur. vt ff. eo. tit.
l. filius §. inuitus & C. eo. tit. l. inuitus. Sed
hæc vltima regula fallit in cõſtituẽte, nã
quidam compelluntur conſtituere procu
ratorem, ut excommunicati, conuenti, &
illuſtres agentes vel reſpnodẽtes in pecu
niarijs cauſis, prælati, & collegia, ut no. ſu
pra. eod. §. ſunt autem quædam perſonæ.

Circa cautionem quæ a procuratore
16 † exigitur, ſic breuiter nota, licet materia
ſit diffuſa, nam ſi procurator datus ſit ad
agendum & de mandato conſtiterit, ſine
cautione admittitur, vt ff. eo. tit. l. ſi procu
ratorem; ſi de mandato dubitetur tenetur
probare mandatum, vel de rato cauere.
ut C. de procu. l. 1. & idem eſt in actore vni
uerſitatis. ut ff. quòd cuiuſq; vniuer. nom.
l. item eorum. §. actor; utrum autem velit
mandatum probare, vel de rato cauere,
quidam dicunt eſſe in poteſtate procura-
toris. ut ff. de iure do. l. plerunq; C. de con
di. inde. l. ſi quis ſeruum. ff. dam. infec. l. in
ter quos. l. aliena. Alij autem dicunt eſſe
in poteſtate rei an velit probari ab illo,
quia ſine mandato nullus admittitur ad
agendum. ut C. de proc. l. licet; niſi ſit con
iuncta perſona. ut ff. de procu. l. ſed & hæ
quæ perſonæ poſſunt ſine mãdato experi
ri, ſed non contra mandatum. ut C. eo. tit.
l. exigendi. ff. eo. titu. l. Pompo. §. ult. Quæ
autem perſonæ & vſque ad quem gradũ
ſine mandato ad agẽdum admittantur, di
xi ſupra eo. §. cõſtituitur. Quidam tamen
inter coniunctas perſonas connumerant.
clericos. arg. 12. q. 2. c. non liceat papæ. Et
nota, quòd licet prædictæ perſonæ nõ ca-
ueant de rato, cauere tamen debẽt de de-
fendendo. ut C. de ſatiſd. l. vni. ff. de pro-
cur. l. omnium, hoc in procuratore acto-
ris, ſed procurator rei etiam ſi conſtet de
mãdato, cauere debet iudicatum ſolui. ut
C. de ſatiſ. l. vni. ff. de procur. l. ſed & hæ. §.
defendere inſt. de ſatiſ. §. ſed hodie. An au
tem procurator actoris habeat mandatũ.
dubium efficitur ex ſola negatione rei?
quælibet enim res efficitur dubia per ne-
gationem ut C quibus ad liber. procla. nõ
licet. l. ult. C. de acqui. poſſeſ. l. nemo. & ff.
17 de tranſ. l. 1. Et eſt ſciendum, † quòd cau
tio quam exponit procurator rei. ſ. iudica
tum ſolui tria continet. ſ. defenſionẽ cau-
ſæ faciendam, & ſine dolo, & quod ipſum
uerbum ſonat. ut ff. iudi. ſol. l. iudicatũ ſol
ui, ꝓ hac ſatiſdatione fideiubebit domi-
nus cum hypotheca rerum ſuarum ꝓ ip-
ſo procuratore, ſi præſens procurarorem
conſtituit, vt præſentem intelligas domi-
nũ, & ſi ſit in vrbe, & ſi in hortis, & ſi in cõ
tinẽtibus ædificijs. ut ff. eo. ti. l. præſens &
l. qui in foro & l. ideo. Si verò prcourator
dominum defendit abſentem, exponitur
ab ipſo procuratore cautio, etiã ſi ſit locu
pletiſſimus. ut ff. iudica. ſolui. l. ad defen-
dum. inſti. de ſatiſd. §. ſi verò aliquis & ff.
18 eo. ti. l. ſi minor §. vltimo. † Et nota quòd
aliquando excipitur contra procuratorẽ,
quòd non habeat mandatum, & hæc exce
ptio eſt exceptio falſi; nam falſus eſt pro-
curator, qui dicit ſe procuratorem, cũ nõ
ſit. ff. de verbo. ſignifica. l. Paulus Cum igi
tur iudicium nullum, & controuerſiæ nul
læ. ut ff. de iudi. l. licet. & ff. rem ra. habe. l.
3. ſup. de offi. deleg. c. cum. olim. Hanc ex
ceptionem ſi omiſerit fideiuſſor & ſolue-
rit, non liberat debitorem. ff. manda. l. in
ter cauſas. §. mandato. ff. de cõd. cauſa da.
l. ſi procuratori. Aliquando excipitũ quòd
deſierit eſſe procurator utpote reuocato
mandato ut inf. eod. tit. c ex inſinuatione
& c. in præſentia, ꝙ intelligo ſiue reuoce-
tur mandatum ante litem conteſtatã, ſiue
poſt & ex cauſa. ut ff. eo. tit. l. ante litem &
l. poſt litem, cũ ſequẽtibus, cùm tali mo-
do ſimiliter iudicium ſit nullum, vt in p̄-
miſſis decre. & ideo hæc exceptio propo-
ni poteſt quandocunque, ideſt, in quali-
bet parte iudicij ſi iudicium dici poteſt,
eo ſaluo quòd id, quod præceſsit reuoca-
tionem mãdati, uel notitiam iudicis, ua-
let & tenet, ut inf. eo. titu. c. mandato. Ali-
quando excipitur quod nõ poſſit eſſe ꝓ-
curator, quia miles, & hæc exceptio cum
ſit dilatoria, proponitur vſque ad litis cõ
teſtat. ut ff eod. titu. l. filiusfamilias, §. ve-
terani. Et hanc exceptionem poteſt omit
tere ſi ſit fideiuſſor, ut ff. mãda. l. ſi fideiuſ
ſor. §. quædam. Aliquando excipitur ꝙ
ſit excommunicatus vel ꝙ fuerit tẽpore
mandati, vt inf de prob. c. poſt ceſsionẽ,
& hæc exceptio proponi põt quandocun
que & poſt ſententiam, ut inf. de ſen. & re
iudi. c. ad probandũ, & hæc exceptio ꝓ-
prie non põt dici dilatoria, quia proponi
põt poſt li. conte. peremptoria non, quia
proponi põt poſt ſniam, ut dictum eſt; &
ideo anormala appellatur, ideſt, irregula
ris, quia nec dilatoriarum nec perempto
19 riarum naturam imitatur. † Officium ꝓ
curatoris eſt litem peragere ex quo man-
datum ſuſcepit, nam a principio liberũ
& voluntarium eſt mandatum recipere;
ſed poſtquã ſuſceperit, neceſsitatis eſt cõ-
ſummare. Vnde verſus. Spernere manda-
tum licet, & finire neceſſe eſt, ut proba.
ff. eod. ti. l. filius. §. inuitus. & C. eo. tit. l. in-
uitus. Incumbit ẽt procuratori finita cau
ſa appellare, ut in §. inuitus, vel ſaltẽ do-
mino conteſtari, ut ſi velit, appellet, ut
inf. eo. tit. c. non iniuſtè. & hoc verùm eſt
niſi iuſta cã procuratorem excuſet quare
appellare nõ poſſit, puta infirmitatis, vel
paupertatis, ut ff. mand. l. ſi procuratorẽ,
§. ſi ignorantes; & tũc denunciabit domi-
no ſuo, ſicut dictum eſt, niſi præſens ſit vt
ff. de euictio. l. Herennius. Sed obijcitur
quomodo procurator poterit excuſari p̄-
textu paupertatis cum lata ſententia ſuffi
ciat uoce illicò appellare, vt 2. q. 6. c ſi. ut
ff. de appell. l. 2. quæ ergo expenſæ requi-
runt in dicendo appello? Reſpondeo for
te aberat procurator in die ſententiæ, &
ideo opus erat in libello appellare, ut ff.
de appell. l. 1. in fi. in quo formando & cõ
cipiendo oportet haberi conſilium, ꝙ nõ
20 ſine expenſis expeditur. Sed † nunquid
procurator appellãs tenetur proſequi ap
pellationem, non, ut C. eo ti. l. inuitus. C.
de appella. l. ſi actor. Nec obſtat. l. unic. ff.
an per alium cau. c. nam illa loquitur, cũ
quis inſtituitur procurator ſpecialiter ad
appellandum, & proſequendum. Item nõ
obſtat. ff. eo. ti. l. qui proprio. §. item quæri
tur. ubi finito negotio principali tenetur
procurator ſuſcipere negotium reſtituto
riũ, quia ibi fuerat procurator ad hoc ſpe
cialiter cõſtitutus. Sed adhuc inſtatur, eo
quod eadem ſit cauſa appellationis cum
principali, ut C. ne in una eademq́ue cau
ſa in rubrica. & in l. 1. & 2. q 6. c. ſi quis in
quacunq; lite; ſed puto ꝙ non ſit eadẽ, vñ
nouæ probationes locũ habent in cã ap-
pellationis. ut C. de app. l. eos. & C. de tẽp.
app. l. p hãc. if. de teſtib. c. fraternitatis, &
noua litis conteſtatio. ut C. ne liceat in
una l. ſi quis in quacunq; & inf. de app. c.
interpoſita. §. vlt. quod intelligo ĩ articu
lo appellationis ut ibi; non in principali,
ſi iam facta eſt coram primis iudicib. ut
21 inf. de app. c. per tuas. † His pactis finitur
mandatum procuratorium. Item finitur
reuocatione mandantis ſiue re integra re
uocetur, ut ſup. de elect. c ĩ cauſis, nã hoc
gñaliter obtinet in quolibet mãdato, ut
inſti. mã. §. rectè, ſiue re nõ integra, ſed añ
lit. conte. ut ff. eo. ti. l. ante litẽ ſed & poſt
litem conteſt. ex cauſa tamen, ut ff eo. tit.
l. poſt litem, cum ll. ſeq Sed ſi procurator
in hoc uelit reſiſtere, ſi ſolus eſt, audiri nõ
debet, quia operas ſuas ĩgerit inuito, niſi
ad hoc faciat ut pudorẽ ſuum defendat,
uolens probare falſam eſſe cauſam ſuſpi
tionis quam dominus prætendit, eatenus
igitur eſt audiendus ut exiſtimationẽ ſuã
defendat, non ut procuratione uti uelit.
Item & is, contra quem procurator inſti-
tutus eſt, auditur ĩ hoc; intereſt enim eius
diuerſis procuratoribus non impugnari,
ut ff. eo. tit. l. quæ omnia. Item finitur mã
datum renunciatione procuratoris, quæ
fit re integra; poſtea uero non, niſi ex cau
ſa, ut eadem intelligas in renunciatione,
quæ dixi in reuocatione, ut ff. eo. ti. l. imi
tari. & le. ſeq. Itẽ finitur mandatũ morte
mandatoris uel mãdatarij re integra exi-
ſtente. inſti. man. §. item ſi adhuc & C. m

da.l.mandatum.ſecus res non ſit integra
22 ut C.eo.ti.l.nulla. † Effectus procurato-
ris ſeu procurationis eſt, vt ratum ſit q̃d
cum procuratore geritur, ac ſi cum Do-
mino geſtum eſſet, vt inf.eod.ti.ca. 1.niſi
poſtmodum appareat procuratorem fal-
ſum vel reuocatum, ut ſuperius dictum
eſt, vel eum, cuius nomine actum eſt, ſer-
uum fuiſſe.ut ff.de iud.l. non iccirco.§.cũ
poſtea; uel aliquid aliud, propter quod
reddatur iudicium retro nullum. In ſum-
23 ma † notandum eſt quòd in pecuniarijs
cauſis procurator interuenit, & in crimi-
nalibus ſecundum leges in quibus agitur
ad pœnam relegationis vel minorem. Nã
pœna relegationis imponitur abſenti ſi-
cut in pecuniarijs cauſis.ut.ff.de pœ.l.ab-
ſentem, & idem dico vbi agitur ad remo-
tionem, ſcilicet vt quis ab adminiſtratio-
ne remoueatur, & propterea in cauſa in-
quiſitionis admittitur procurator, ut dixi
ſup.eo.ti.§.dantur.nec obſtat.l.vnic. ff.an
per alium cauſa appel. quæ dicit, cauſas
criminales, ex quibus ſe qui ſolet pœna
vſq; ad relegationem, non poſſe agi niſi
per principales, nam illud ibi ponitur ex
cluſiuè. Sed in præmiſſa.l.de pœnis, poni
tur excluſiuè.& ſimile. 32. diſt. c. de illo.
24 Item notabis, † quòd in criminalibus in-
teruenit procurator, & minor, & fœmina;
& qui aliàs non admittitur, non vt allegẽt
cauſas principales negotij, ſed cauſas ab-
ſentiæ accuſati.ut ff.eo.tit.l.ſeruum.§.pu
blice.& l.abſens.& C.de accuſat.l.reos.

SVMMARIVM.

1 *Syndicus quid ſit.*
2 *Syndicus vnde dicitur.*
3 *Syndicus qui poſſit conſtitui.*
4 *Syndici officium quid ſit.*
5 *Procurator, ſyndicus, œconomus, actor, defenſor, & vicedominus in quo inter ſe differant.*

De Syndico. *Rubrica.*

TRactauimus de procuratore, qui
agit vel defendit cauſam domini.
Nunc tractamus de ſyndico, qui agit vel
defendit cauſam vniuerſitatis. Videa-
mus igitur Quid ſit ſyndicus. Vnde dicat.
Quid ſit eius officium. Et in quo inter ſe
differant procurator. Syndicus, Oecono-
mus, Actor, Defenſor & Vicedominus.
1 Syndicus † eſt procurator vniuerſitatis
ad iudicia conſtitutus, ut infra eod.tit.ca.
vno.ff.quod cuiuſque vniuer.no.l. 1.§. q̃
bus. Dicitur autem ſyndicus ſingulorum
cauſam dicens, ut ex interpretatione no-
minis patet, cui deſeruire debemus. ut C.
de epiſco.& cleri.l.decernimus inſti.qui.
mo.teſt.infirma.§.alio quidam.C.de fer-
rijs l.a nullo.C.de epiſ. & cler.l. ſi quis ad
declinãdam.§.licentia. 16 q.1.c.ſi cupis.
3 † Poſt autem conſtitui ſyndicus qui non
ſit de collegio ut ĩf.eo.ti.vno.Põt & de ip-
ſo collegio cõſtitui.Nã & monachus cõſti
tui põt q̃ monacorũ cãs agat & defẽdat ab
batis Imperio.ut 16.q.1.c.monachi a mo
naſterio & c. q̃ verè; & ſi alicubi inuenis
cauſam vniuerſitatis agi per procuratorẽ
expone ibi procuratorem, ideſt ſyndicũ
vel actorẽ ut ſup.ti. prox.c.quia in cauſis.
inf.de iur.cal.c.cũ cauſã.in Auth. de ſan-
ctiſ.epiſ.§. ſi quando. officiũ ſyndici † eſt
4 agere vel defendere cauſas præſentes, vel
quãdocunque emergentes.ut ff. quod cu-
iuſque vniuer. l.item eorum.§. ſi decurio
nes, & hoc eſt, quod hic dicitur conſtitui
debere ſyndicum alienũ a collegio, ſala-
rij conſtitutio conſilium eſt, quod patet
ex eo, quod hic dicitur in fine. expedit.n.
pro paruo incõmodo a ſtrepitu cauſarũ
ſeruas Dei eſſe quietas: & hoc conſilium
eſt ſalubre dummodo ſufficiat monaſte-
rium ad ſumptus, ſicut alias dicitur, una
quęque eccleſia debet habere ſuum præſ
byterũ.ut 22.q.2. c. ſicut, & tamen intel-
ligendum eſt, ſi ſufficiat ut 21.q.2.c.pręci
pimus; alioquin duæ eccleſiæ vno presby
tero coniunguntur ut. 10 q.3.c.vnio.Ideo
autem dico fore conſilium quod hic con
tinetur, quia poteſt vnus de collegio age-
re cauſas monaſterij abbatis imperio, vt
ſuperius dictũ eſt, & probatur optimè in
Auth. de ſancti. epi. §. ſi quando colla.9.
† Differunt autem inter ſe procurator.
5 ſyndicus & reliqui, de quibus ſupra poſi
tum eſt. Nam procurator eſt priuatę per
ſonæ.ut ſupra ti.ꝑx.in deſcriptione. Syn-
dicus vniuerſitatis, ſiue eccleſiæ ſecularis
qui & ab ipſa uniuerſitate conſtituitur.
Oeconomus uerò eſt is, cui res eccleſiaſti
ca gubernanda mandatur ut C. de ſacro-
ſan.eccl.l.iubemus la.2.in prin.unde œco
nomus in rebus ecccleſiaſticis tantum, &
quem epiſcopi tractatus elegerit ut C.
de epi. & cle. l.omnes qui ubicunque. §.
hoc nihilominus.Syndicus in rebus & ne
gotijs cuiuslibet corporis, uel collegij.
Actor pro uno ut inſti. de cura. in fin. uel
pro uniueſitate, ſed ad unam cauſam tã-
tum, & præſentem, & cum decreto: ſyndi-
cus ad omnes ut ff. quòd cuiuſq; uniuer.
no.l.item eorum. Inter ſyndicum autem,
& defenſorem lex nõ uidetur facere dif-
ferẽtiam; nam ſyndicum defenſorem ap
pella.ut ff.de mune.& hono.l.munerum.
§.defenſores. & ad idẽ. inf.e.ti.c.1.ĩ prin.
Eſt & Vicedominus qui adminiſtrat res
epiſcopales, & hoſpitib. & cauſis quę ue
niunt paratus exiſtere debet ut 89.diſt.c.
volumus.Sed œconomus adminiſtrat res
eccleſiæ ut dictum eſt, & probatur.89.di.
c.quia in quibuſdam 16.q.7. c. quoniam
quibuſdam 9.q.3.c.cum ſimus 88.di.c.1.
10.q.2.cap.hoc ius porrectum.Aliquan-
do œconomus defendit in cã, ut in pręal
leg.l.omnes qui.§.hoc nihilominus. Sed
proprie ad cauſa actor, uel ſyndicus, ut
dictum eſt. Item quandoque œconomus
ponitur in aliqua eccleſia uacante ad per
cipiendos prouẽtus, & conſerdos ad opus
futuri prelati; & hoc cũ propter diſcordiã
patronorũ eccleſia ordinari non poteſt,
vt ſup. de off. ordina. c. cũ nos plerũque.

SVMMARIVM.

1 *Vis quinque ſunt genera.*
2 *Metus quid ſit, & qualiter diſtinguatur.*
3 *Metus an & quando excuſet.*
Graue damnum quod dicatur.
4 *Comminatio excommunicationis an excuſationem inducat.*
5 *Metu geſta quæ ſint, quæ ipſo iure non ualent.*
6 *Metum paſſis quę actio detur pro rebus traditis:*

De His Que vi Metuſue cauſa fiunt.
Rubrica.

DIXIMVS ſupra de his quæ ſpõte
facimus tam circa negocia quam
circa iudicia. Nunc dicamus de his
quæ inuiti agimus & coacti. Et ideo ſu-
bijcitur hic Rubr.de his quæ ui metus ve
cauſa fiunt. Videndum eſt igitur Quid
ſit metus. Qualiter diſtinguatur. Item
quis metus ſeu quæ actio excuſet, uel irri
tum faciet quod geritur In primis autem
notandum eſt quòd rubr. quæ hic poni-
tur reſpicit intitulationem antiquã quæ
ſic ponebatur in antiquo edicto pretoris.
Quod ui metuſue cauſa factũ eſt &c. Vis
autem fiebat mentio propter neceſſitatẽ
impoſitam contrariã uolũtati, ſed poſtea
detracta eſt uis mentio; ideo quia, quod
cunque ui atroci fit, id quoque metu fie-
ri uidetur.ut ff.eo.ti.l.1. Quinque autem
1 † ſunt genera uis. Eſt enim uis conpulſi-
ua, per quam compellitur quis ad id fa
ciendum quod non faceret, ſi eſſet liberi
arbitrij nec compelleretur, & ex hac ui
oritur actio, quod met. cauſa. Eſt uis ex-
pulſiuo quę inducit interdictum unde ui.
Eſt uis ablatiua, & hæc inducit interdi-
ctum ui bonorum raptorum in reb. mo
bilibus.ut ff.ui.bo.rap.§. ſed nedũ talia.
Eſt uis turbatiua quæ introducit interdi-
ctum uti poſſidetis in rebus ſoli; ſed in re
bus mobilibus interdictum utrobi, cum
duo ſe poſſidere contendunt. Eſt uis in-
quietatiua, hæc inducit interdictũ quod
ui aut clam, ut ſi q̃s a me prohibitus uel
putans ſe prohibẽdum quid in eo faciat,
ſiue ius faciendi habeat ſiue non. ut ff. q̃
2 ui aut clam.l.1. Metus † eſt inſtantis uel
futuri periculi cauſa mentis trepidatio.
ut ff.eo.tit.l.1 Metum autem accipiendũ
non quemlibet timorem, ſed maioris ma
li, ut ff eod.titu. l. metum. Item non uani
hominis, ſed qui in uirum conſtantem ca
dere poſſet.ut ff.eo.ti.l metum.& inf.e.ti.
c.ad audaciã.& c cum dilecti. Et ꝓpterea
metus diſtinguit, aut eſt ꝓbabilis aut nõ
probabilis.Probabilis qui caderet in uirũ
animo ſum, & conſtãtem.Improbabilis,
qui caderet in uirum puſilanimẽ & for
m.doloſũ. ut ff.eo.tit.l. 5.& 6.Probabili
excuſat

excuſat,& reſcindit quod factum eſt, eo inſtãte per actionem quod metus cauſa. Improbabilis nec excuſat, nec reſcindit.
3 Et notandum † quod metus damni & amiſſionis rerum excuſat. ut infra eod. c.abbas.& ſimile.l.di. c.presbytero; Sed contra 32.q.7.c.omnes accuſationes, ubi damna rei familiaris non excuſant. Solutio graue damnum excuſat, nõ graue nõ excuſat. Graue autem damnum appello damnum omniũ rerum uel maioris partis. ar.ff.de excuſa.tu.l.propter litem. Vel melius metus damni excuſat in dato, uel promiſſo, ſiue remiſſo; quia & datũ repetitur,& promiſſum nõ ſoluitur, remiſſum petitur, ſed non excuſat in commiſſo; nõ enim ob metum damni debet mortale peccatum committi, quia Potius deberemus omnia mala tolerare, quàm in peccatum mortale conſentire ut 37.q.5.c.itane. Cadit autem in conſtantem uirum, & ꝑ hoc excuſat metus mortis. & cruciatus corporis. Item metus ſtupri & ſeruitutis. ut ff.quod me.cauſa.l.iſti quidem. C.eo.tit.l.interpoſitas. infra eo.ti.c.cum dilectus, & ſic intelligo infra de ſpon.c. cum locum.&c.ueniens. Et hæc uera ſunt, niſi quis ſua culpa ſe ingerat in hunc metũ, ut ff.eo.tit.l.ſi mulier.in prin.& l. nec timorem. Inuenio etiam quod metus uerborum excuſat. ut ff.de acquir. hære.l.ui.& 6.diſtin.c.1. Sed quod dixi metum non excuſare in quem quis incidit ſua culpa, recipit contrarium, inf.de ſpon.c.ueniẽs. Ad quod reſpondeo, metus ex culpa meticuloſi proueniens non excuſat, ſi ſit legitimus & à iure ſumat initium; Si autem iniurioſus, id eſt, iniuriam timens excuſat. Sed non legitimus ibi erat metus, de iure enim mori timere poterat, cum in hoc caſu liceat patri occidere adulterum ſimul & filiam. ut ff ad leg. Iul. de adult. l. quod ait. Sed quàmuis lex hoc dicat, canones non admittunt. ut 33.q. 2. c. inter hęc; uel prærogatiua matrimonij, de quo ibi tractatur, hoc habet, ut metus quàmuis legitimus efficaciam matrimonij nõ impediat. Sed ſi per coactionem aliquid fiat, tunc diſtinguitur breuiter, quia aut coactio eſt abſoluta, aut conditionalis.. Abſoluta. ſ. cum quis uiolenter trahitur ad quid faciendum, quo caſu qui uiolenter trahitur, excuſatur omnino, ut l diſtin.c.præſbyteros.1.q.1.c.conſtat.32.q.5.fere per totũ. 15.q.6.c.1.& ar.de conſe.di.4 c. eos il.r. Conditionalis autem, qui metum uel cruciatum ſeu aliquid graue minatur, & ſi excuſet à tanto, non tamen a toto. ut infra eod.titu. c. ſacris. in uerbo culpam attenuet. Quidam tamẽ diſcernunt inter iuramenta promiſſoria & aſſertoria, ut in promiſſorijs metus uel coactio conditionalis excuſet, in aſſertorijs non; quia potius debemus omnia mala abſtinere &c.ut 33.q.5. c.itane 11.q.3.c.quatuor.&c. quiſquis.& c.nolite. Permiſſoria uocamus illa ſacramenta ſ. cum quis iurat de aliquo dando ſeu faciendo, uel non dando uel non faciendo, aſſertotia cum quis aſſerit pro uero falſum, & ma-
4 xime contra fidem. Sed quæritur † an comminatio excommunicationis excuſationem inducat, & uidetur quòd ſic, nam continet corporis & animæ detrimentum. ut 2 q.1.c. de manifeſta.41.q.3. c.audi. Item per excommunicationẽ ſubuertitur ſtatus alicuius. Tranſit enim de corpore uel poteſtate eccleſiæ in poteſtatem dyaboli. ut indi. capitu. audi.& ideo iuſtus eſt metus. ut ff. eo. titu. l. iſti quidem. Item excommunicatio eſt æternę mortis damnatio ut 11.q.3.c. neceſſario, qui ergo timet excõmunicationẽ, timet mortem, timenda eſt igitur 11.q.2. c.1. Sed contra, excommunicatio medicinalis eſt, non mortalis. ut 2.q.1.c.multi. Item ſi eſt iniuſta, uacua eſt & de ea non eſt curandum. ut 11.q.3. c. cui eſt illata, nec ligat dummodo non contemnatur. ut 23.q 3. c. notandum. in fi. Puto quod metus excommunicationis non excuſet, aut enim eſt iniuſta,& illa non ligat quo ad Deum. Aut eſt iuſta, & tunc ſibi imputet qui ſe ita conſtituit, ut mereatur excommunicari ut ff eodem titul. l. ſi mu-
5 lier. Eſt notandum † quod quædam fiunt per metum, quæ ipſo iure non ualent, ut contractus matrimonij ut infrà de ſponſa.c.cum locũ & 30.q.2.c.ubi nõ eſt. Item dotis promiſſio ut ff. eo. tit. l. ſi mulier.§. ſi dos. Item iudicis aditio, ut

ff.de

ff.de iu.l.2.j.reſpon.in fi. Item authoritatis præſtatio, vt ff de auth.tut.l.2. item eccleſiaſticę rei alienatio. vt 15.q.6.cap primo. item ſententiæ pronunciatio, ut 11.q.3.c. iniuſtum, alias autem quæ per metum fiunt, tenent, ſed reſcinduntur per actionẽ quod metus cauſa, ſi ſunt perfecta: ſi vero ſunt imperfecta, tunc per exceptionem. vt ff.quod metus cauſa.l.metum. §.ſed quod
6 prætor. In ſumma notandum † eſt, quòd ſi per metum rem meam corporalem tradam, poſſum agere utili rei uendicatione & contra metum inferentem, & contra quemlibet poſſeſſorem ad quem res peruenit; ſufficit enim hoc docere metum illatum a quocunque, nec aſtringor probare quis metum intulerit, cum metus hẽat in ſe ignorãtiam, id eſt, iuſtè poſſum ignorare quis metum intulerit, maximè ſi erat nox, vel dies, ſed in multitudihe hominũ, ut maleficium comprehendere vel dignoſcere non potuerint, ut ff.eo.ti.l.metum §. violenti. & §. licet enim & l. ſi cum exceptione. §. in hac. Vtilis in rem actio ideo datur metum paſſo,& non directa pro rebus traditis, quia per traditionem deſinit eſſe dominus. nam traditionibus & uſucapionibus dominia transferuntur, vt C. de pactis l.traditionibus, inſti.de rerum diui. §.per traditionem, ſed de æquitate prætoria fingitur rem in bonis meis permanſiſſe, ideo poſſum eam vendicare, ut dictũ eſt. Nec obſtat his quia inuitus tradidi, qꝛ coacta voluntas, voluntas eſt ut 15.q.1 c. meritò Non enim videtur re excluſus quẽ prætor reſtituturum pollicetur, vt ff.de in integ. reſtitutio. l. nemo. Sed nec uidetur poſſeſſionem adeptus, qui ita poſſeſſionẽ adeptus eſt, ut eam retinere non poſſit, ut ff.de acquir poſſeſ.l.nõ uidebitur, poſſum etiam agere actione, quod metus cauſa. Et eſt ſciendum quòd rei uendicatio nunquam competit niſi in ſimplum. Actio uerò quod metus cauſa a principio eſt in ſimplum,& in ſimplum condẽnatur reus, id eſt, in rem ipſam ſi exiſtet, vel in æſtimationem ipſius ſi non extet, cui ſententiæ ſi pareat is, qui metum intulit, ſoluendo liberatur: quod ſi non pareat, damnatur in quadruplũ, ut quadrupletur omne quod erat ſoluendum in ſimplum, & in quadruplo contineatur res ſi poteſt reſtitui, uel rei æſtimatio, ut ff.de rei uẽd.l.qđ ſi poſſeſſor, quod locum habet ſiue agatur contra metum inferentem, ſiue contra illum ad quem res peruenit, ut ff.eod. ti.l.ſi cum exceptione.§.1.& §. in hac.& § quadruplatur & §.quatenus,& ſic circa eandem rem duę ferunrur ſententię & utraque diffinitiua. Sed prima circa rẽ ipſam inſtituendam quę diffinitiua eſt, quia negocio finem imponit, ut ff. de re iudi.l.1. ſecũda circa rei æſtimationem quadruplandam,& potuerunt hæc nomina locũ habere ſecundum iura canonica. Nam ſi animal tuum damnum dederit, poteris te liberare dando animal pro noxa, alioqui ad omnia damna teneris, ut infra de iniuri.& dam.dato.ca.ſi culpa. datur etiã in quadruplum ſecundum iura canonica. ut 12.q.2.c.cum deuotiſſimam & cap. in legibus; Et ſi per uiolentiam à domo mea expellar, tenetur uiolentus ad reſtitutionem domus, & omnium rerum in uiolentia perditarum, etſi ad uiolentum non peruenerint, ut inf.eo.ti.c ultimo. In quadruplatione autem cõſiderabitur aut metum paſſus ſim ſiue in re mea, ſiue in poſſeſſione mea; nam aliud eſt pretium rei,& aliud eſt poſſeſſionis, ut ff.eo.titu.l. ſi mulier.§.qui poſſeſſionem Dantur igitur metum paſſo hæc duo remedia, de quibus ſuperius dictum eſt.ſ.utilis rei uendicatio,& actio quod metus cauſa. Datur & tertium auxilium.ſ.actio de dolo; nam eum, qui metum fecit, & de dolo teneri certum eſt,& tollitur una actio per alteram ipſo iure, facta exactione. Electione tollitur exceptio in factum oppoſita, ut ff.eo.tit.l.ſicut excep.§.eum, qui.

SVMMARIVM.

1 *Reſtitutio in integrũ quib.& quando competat & nu.2.3.& 4.*
2 *Eccleſia læſa an poſſit reſtitui ſicut minor. & nu.4.*
3 *Eccleſia vel minor an reſtitutionem a ſententia petere poſſit.*

Reſti·

6 *Reſtitutio a ſententiæ an alia ſit, quam reſti tutio ad appellandum.*
7 *Reſtitutio qualiter fieri debeat.*
8 *Reſtituere qui poſſint, & nu.9.*
10 *Iuriſdictio ordinaria quibus conferatur.*
11 *Delegatus an cauſas reſtitutionis audire poſ ſit, & quid de arbitro.*
12 *Reſtitutio in integrum quid ſit.*

De Reſtitutione in integrum. *Rubr.*

DIXIMVS ſupra de reſtitutionib.
quę ratione metus indulgentur ma
ioribus. Nunc uidemus in integrum reſti
tutione, quæ tam eccleſijs quam maiori-
bus ætatis ratione donantur. Videamus
itaque quibus per reſtitutionis auxilium
ſuccurratur. Cur. Quomodo. Quando.
Et a quo poſſit reſtitutio indulgeri. Et
quid ſit in integrum reſtitut. Succuritur
1 † per reſtitutionem in integrum minori-
bus. 25. annis. Dicuntur autem minores.
25. annis, qui nondum compleuerunt 25.
annos, facta computatione de momento
ad momentum. Non enim ſufficit tetigiſ
ſe ultimum diem, ut quis ab hoc auxilio
excludatur, ſed oportet pertranſire ulti-
mum momentum, ut cum ſi quis natus ſit
in biſexto, duo dies computentur pro u-
no, nā poſterior dies interſcinditur, id eſt;
de medio eximitur, uel non computatur
pro die, ut ff. eo. titu. l. 3. §. minorem. & de
uerb. ſigni. l. cum biſextus. Contingit autē
biſextus in ſingulis quadriēnijs. Nam an-
nus habet tricentos & 65. dies. & 6. horas,
ut ff. de ſtatuliber. l. cum hæres. §. ſtichus;
Illæ autem ſex horæ in quattuor annis fa
ciunt. 24. horas, & ſic diem integram.
2 Item computatio † de momento ad mo-
mentum, ubi agitur de reſtitutione mino
ris, fit in fauorem ipſius. Expedit enim
minori ſic fieri, ſcilicet, prorogari tempo
ra reſtitutionis potius quam arctari. Ali-
quando ob fauorem non fit computatio
de momento ad momentum, ſed ſufficit
diem inchoari, ut in uſucapione triennij
contingit. Fauor enim eſt poſſeſſoris ſta-
tis eſſe ultimum diem uſucapionis attin-
gi, ut completa ſit uſucapio, & hoc pro-
pter titulum & bonam fidem, ut ff. de uſu
cap. l. in uſucapionibus, & ff. de diuerſis &
tempora. præ. l. in uſucapionibus. 1. re-
ſpon. & idem eſt cum tractatur de liberta
te præſtanda a minore 25. annis, ut ff. ma
num. l. 1. Item cum tractatur de teſtamen
tis faciendis a maiore. 14. annis, ut ff. de
teſta. l. in qua ætate, ſic quandoque ob fa
uorem ſufficit annum inchoari, ut ff. de
mu. & ho. l. ad rem. & ff. Ad Trebel. l. qui
filium. & ſupra de elec. c. cum in cunctis;
ſecus in præſcriptione. 30. uel 40. anno-
rum, quæ odioſa eſt, ubi requiritur ulti-
mum annum finiri, ut ff. de actio. & obli
ga. l. in omnibus. Succuritur † & eccleſijs
3 quæ minorum iure cenſetur, ut infra eo.
ti. c. requiſiuit. Semper enim eccleſia iure
minoris debet illæſa ſeruari, ut ibi dicit;
quidam tamen expoſuerunt illud uerbū,
ſemper, id eſt, in quolibet contractu, re-
ſtringentes illud ſemper, ad quadrienniū
tantum numerandum a tempore contra
ctus, in quo eccleſia læſa eſt, poſſe reſtitui
& non ultra. Eccleſia enī maior eſt & re-
ſtituitur ſicut minor factus maior. ſ. infra
quadriēniū numerandū a tpe cōtractus.
ut C. de tem. in integ. reſti. l. ul. Nam ut ibi
hæres minor factus maior reſtituitur in-
fra quadriennium in his, in quibus fuit
captus tempore minoris ætatis, unde qui
ſic dicunt ponunt eccleſiam in 25. anno.
Alij autem aliter dicunt, & alio modo ex
ponunt illud uerbum, ſemper, ſic uideli-
cet quandocunque ſine temporis præfini
tione. Vnde ponunt eam in primo die na
tiuitatis ſuæ, & dicunt eam ſuper in mino
ri ætate conſiſtere, nec enim creſcit uel
decreſcit eius ętas. Tu dicas quod eccleſia
fungitur iure & uice minoris, quod ſic
probatur, eccleſia enim comparatur rei-
publicæ, ut C. de ſacroſan. ec. l. ut inter di
uinū. Et reſpublica comparatur minori,
ut inf. eo. c. requiſiuit; non tamen eſt mi-
nor immò maior, ſed reſtituitur ſicut mi-
nor ut reſpublica, ut C. de offi. eius qui ui
cem alte. gerit. l. 1. Si enim minor eſſet ut
dictum eſt, non fuiſſet deſponſata ut 26.
di. c. acutius. ſup. de biga. c. debitū. Et pu-
to eccleſiā reſtitui quandocunque in con
tractibus ſine temporis pręfinitione, & in
iudicijs etiam poſt ſententiā ut inf. eo. c.
ſuſcitata & c. tum ex literis. Sed hoc non
niſi

niſi propter graue damnū. ut ff. de mino.
l. ſi ex cā. Et in his duobus differt eccle-
ſia a minore, qui non reſtituitur niſi in
minori ætate. Et hoc intelligo eſſe uerum
niſi poſt contractum uel poſt ſententiam
cōtra eccleſiam præſcribatur. Nam in tē
porib. ut in uſucapione & pręſcriptione
non inuenio eccleſiam reſtitui, quamuis
inueniam quædam tempora de præſcri-
ptione ſubduci, ut notabo inf. de pſcrip.
præſcribit enim eccleſia & præſcribitur
contra eam. Et in hoc ſimiliter differt
eccleſia a minore qui in temporibus ipſo
iure ſeruatur illeſus, præterquam in lon
giſſima præſcriptione, quæ quidē currit,
ſed minor reſtituitur. ut C. in qui. cau. nō
eſt neceſ. in integ. reſti. l. ult. Alij autē di
cunt, quod eccleſia reſtituitur a 25. annis
uſque ad quadriennium, ſic eccleſia re
ctè iure utitur minoris, hæc enim tempo
ra habet minor ad petendam in integrū
reſtituionem. ut C. de temp. in inte. reſti.
4 pe. rer. totum. Item reſtituitur † minor
uel eccleſia ſi lædatur ſiue decipiatur ip-
ſe minor, ſiue tutor eius uel curator eius
interuenerit legitimus. ut C. ſi tutor uel
cura. interue. l. etiam la 1. & la 2. Et idem
dico in eccleſia ſi prælatus eius, ſyndicus
uel œconomus decipiatur. Delictum enī
perſonę non debet redundare in dam-
num eccleſiæ, ut 16. q. 6. c. ſi epiſcopus; ſe
cus eſt ſi decipiat ſimplex procurator mi
noris uel eccleſię, tunc enim minori uel
eccleſię non ſubuenitur niſi procurator
ſit non ſoluendo. ut ff eod. titu. l. cum mā
dato, magis enim fuit prouidendū ſupe-
rioribus perſonis quę gerunt ex neceſſita
te, quàm procuratori qui ex voluntate ge
rit. Et quod dixi eccleſiam reſtitui ſi præ
latus decipiatur. Hæc eſt ratio. quia præ-
latus conditionem eccleſiæ deteriorem
facere non poteſt, ut inf. c. 1. qd intelligo
in faciendo, ſecus in omittendo ut 16. q.
3. c. placuit. inf. de pręſcrip. c. 1. Aliquādo
tamen poteſt etiam in faciendo conditio
nem eccleſiæ deteriorem facere, vt pote,
modicam rem donando ut inf. de dona. c.
cæterum 12. q. 2. c. terrulas. Et idem in
quinquageſima, & cēteſima, ut inf. de do-
na. c. apoſtolicæ. & inf. de his quę fi. a pl.
ſine cōſenſu ca. c. paſtoralis. 12. q. 2. c. bo.
næ rei. Et in hoc differt prælatus a procu
ratore, quia procurator liberam habens
& generalem adminiſtrationē nō poteſt
donare. ut ff. de procu. l. procurator tuto-
rum. & l. procurator cui, quamuis aliquo
tiens prælatus appelletur procurator ut.
10. q. 2. c. precariæ 12. q. 1. c. ult. & q. 2. c. ſi
ne exceptione. 10. q. 2. c. caſellas. inf. de
dona. c. fraternitatem. Et quod dico cōdi
tionem eccleſiæ deteriorem fieri poſſe p
prælatum in omittendo, uerum eſt legiti
mo tempore interueniente, non ſtatim.
hoc eſt, ſi ex omiſſione prælati præſcri-
ptio inducatur contra eccleſiam. Aliter
ſi prælatus omittat in iudicio legitimam
exceptionem ſeu defenſionē reſtituitur
eccleſia ut inf. e. c. auditis. & c. cum ueniſ
ſent, niſi ſuper hoc eodem petita eſſet re
ſtitutio & denegata, ut inf. eo. tit. c. ult. Iu
uatur etiam minor & eccleſia in allega-
tionib. omiſſis, dum ea quæ ſunt pro cā,
non allegata, uel allegata non probata
fuerunt, uel ſi ſe proditum ſeu proditam
ab aduocatis conqueratur. ut ff. de min.
25. an. l. minor autem. §. 1. & l. minor an
nis. 25. Itē ſuccurritur minori & eccle
ſię ſi ſe negotijs alienis immiſcuerit ſine
mandato, uel ſaltem neceſſe habet cede-
re domino negociorum beneficium reſti
tutionis, ut ff. eo. tit. l. quod ſi minor, Et ut
breuiter dicam reſtituitur minor & ec-
cleſia in contractibus, uel quaſi contracti
bus, in delictis, vel quaſi, ut ſuper his ru-
bricę ſpeciales in C. ponūtur; & quod di-
xi reſtitui in contractibus uel quaſi, locū
habet cum contractus tenet ut pote cele-
bratus in caſu conceſſo & in forma iuris
ut 10. q. 2. c. hoc ius porrectum, & 12. q. 2.
c. ſine exceptione. Aliter ſi in caſu non cō
ceſſo uel nō ſecūdum formam iuris, nul-
lus eſt contractus ipſo iure, ut 10. q. 2. c.
quia rem homini, & 12. q. 2. ca. ſine exce-
ptio nec apoſtolicos & cap. alienationes.
& tunc cum ius commune competat, nō
eſt neceſſaria in integrum reſtitutio ut ff.
eo. ti. l. in cauſæ. Item ſuccurritur eccleſię
& minori ſi quaſi contumax ad iudicium
non uenit culpa, non dolo. ut ff. eod. ti-
tul. l. minor. ſecus ſi ex dolo ut ff. de mi-
no. l. ſi ex cauſa. §. nunc uidendum. tunc
enim non reſtituetur eccleſia, quia nec
mino-

ſunt, quia ex edicto reſtitutorio nulla ꝓpria proficiſcitur actio, ſed condependet ex officio iudicis, ut ff. de mino. l. quod ſi minor. § ult. Ea uerò quæ iudicis officio expediuntur, non delegantur, vt ff. de off. procon. l. nec quicquã, § ubi, ff. de reg. iur. l. omnia, ff. ad municip. l. ea quæ. Ad quod reſpondeo, ſpeciale eſt hic fauore reſtitutionis, qui ampliandus eſt, non reſtringendus, ut ff. de libe. & poſtu. l. cum quidam. Sic & aliud ſpeciale in hac reſtitutione cõtingit, ut cum cauſa reſtitutionis ſit excellens, ita ut in ea requiratur ſpeciale mandatum, ut ff. de min. l. illud, vt in ea compromitti non poſſit, nec delegari ab ordinario iuredictionem ſine adminiſtratione habente, tamen tam coram arbitro, quàm coram delegato huius ordinarij tractari poterit incidenter,
12 ut infra eod. tit. cap. cauſa. † Eſt autem in integrum reſtitutio, prioris ſtatus uel iuris reintegratio; per quam ſubuenitur minoribus; Subuenitur & eccleſiis iure minoris ſicut dictum eſt; Subuenitur quandoque & maioribus ex iuſta & legitima cauſa, ut ff. ex quib. cau. ma. per totum. & ſic intelligo. infra eo. tit. c. ex literis. infra de ſent. & re iudic. ca. cum Bertoldus. inf. de pigno. cap. ſignificante.

SVMMARIVM.

1 *Edictum de alienatione iudicij mutandi cauſa facta, quando locum habeat.*
2 *Edictum de litigioſis contractibus, & hoc edictum non concurrunt, ſed diuerſis reſpectibus locum habent.*
3 *Actio ex hoc edicto cui, & contra quem, et in quantum detur.*

De Alienatione iudicij mutandi cauſa facta. Rubrica.

IN ſuperiori rubrica proſpectum eſt & prouiſum per integrum reſtit. eccleſiis, ut ſupra titu. prox. cap. 1. Et minorib. ut ſup. in c. conſtitutus Et maiorib. ut ſupra in c. ex literis. Et non minori æquitate proſpicitur hic omnibus, in quorũ damnum & præiudiciũ aliqui res & poſſeſſiones, de quibus agendum eſſe credũt & timent, in alios transferunt cauſa mutandi iudicij. Surgunt autem ex hoc edicto duo ſpecialia beneficia. Vnum quia agitur contra alienantes actione in factũ, ad id quod intereſt agentium res nõ fuiſſe translatas, ſaluis nihilominis priſtinis actionibus aduerſus nouos poſſeſſores, quos potius parat uel parit nouos aduerſarios, vt ff. eod. titu. l. 1. Et aliud, quia literæ commiſſionum contra veteres poſſeſſores obtentæ extenduntur ad nouos, de quibus nullam faciunt mẽtionem, ut inf. eod. tit. c. 1. Intitulatur hic igitur rubrica de alienatione iudicij mu. cauſa fac. Vn-
1 de videndum † eſt, Quando locum habeat hoc edictum; & Cui; & Contra quẽ; & in Quantum detur actio ex hoc dicto. Habet locum hoc edictum, cum quis credens ſe conueniendum ſuper re aliqua actione reali uel perſonali, in rem tamẽ ſcripta, ut pote, aliquo interdicto (interdicta n. licet in rem uideantur concepta, vi tamen ipſa perſonalia ſunt, ut ff. de interdi. l. 1. §. interdicta) alienat rem dolo malo cauſa mutandi iudicij a ſe, & ſuſcipiendi ab illo in quem transfert poſſeſſionem, nec refert an transferat dominium uel nudã poſſeſſionem, ut ff. eo. titu. l. non ſolum. & l. ex hoc. §. alienare. Dolo malo ideo dixi, quia ſi alienat rem redibendo uenditori, non ut iudicium euitet, ſed alias redibiturus, uel ſi ex alia neceſſaria cauſa alienat, locum non habet edictũ, ut ff. eodem titulo. l. ex hoc, & ll. ſequ. Et idem dico ſi ideò alienat, quia timet ſibi moueri quæſtionem, & lites execratur, ut ff. eodem tit. l. item ſi res. §. ult. Item locũ habet hoc edictum cum alienatio fit cauſa futuri iudicij mutandi, ut in l. ex hoc. § pri. ff. eo. quia ſi iudicium eſſet inchoatum inter petitorem & poſſeſſorem conuentione iudiciaria, aut per preces principi oblatas & iudici inſinuatas ac per iudicem aduerſario cognitas, cum res eſſet litigioſa, ſi de dominio ipſius uel quaſi quæſtio erat, tunc cõmiſſo uitio litigioſi locum haberet edictum de litioſis, ut C. de litigio. l. ult. in Auth. de litigio. in prin. colla 7. quia prohibitæ eſt talis rei alienatio ut ibi, & 11. q. 3. cap. quia res, ſed res

ſuper

ſuper qua futurum ſperatur iudicium, nõ prohibetur alienari ante motam cauſam. Et ideo iſtud edictum, & edictũ de litigioſis contractib. nõ concurrunt, ſed diuerſis
2 reſpectibus locum habent. Datur † autem actio in factum ex hoc edicto ei, in cuius fraudem & eluſionem facta eſt alienatio, & ſuis hæredib. & contra hęredes eius ad quem res translata eſt; Et datur infrà annum, ut ff. eo. ti. l. non ſolum §. ul. & ll. ſeq. Datur enim inquam aduerſus eũ qui alienauit, quem ad intereſſe conueniat coram ordinario, & ut puto corã delegato per literas contra eum obtentas, ut dolus repræſentet eum poſſeſſorem, ut ff. de rei vend. l. qui petitorio. C. ad exhiben. l. ad exibendum, in quo intereſſe conſiderabitur, quanti intereſt agentis rem non fuiſſe translatam in hominem alterius diœceſis fortè, vel prouinciæ, contra quem illum agere oportet ad poſſeſſiònẽ auocãdam per priſtinam actionem. Item quanti intereſt ipſius non habere duriorem, ve. potentiorem aduerſarium, ſi in potentiorem translata fuit; quia potentiorib. pares eſſe non poſſumus, ut. ff. eo. titul. l. 1. Item aget contra poſſeſſorem actione in rem, vel alia actione ſibi competente ad rem auocãdam ſiue coram ordinario poſſeſſoris, ſiue coram delegato, quem obtinuit contra alienantem, quod eſt hic ſpeciale; cum alias generaliter literę commiſſionis ſint perſonales, nec ad alios extendantur quorum nomina in literis non habentur, ut ſupra de offic. de leg. cap. cum olim abbas. & c. ſuper eo de reſcrip. cap. ſignificauit. Sed fallit illud generale hic, & in alijs caſibus, quos not. ſupra de reſcrip. §. ſed priuilegium, & ſuprà de offic. dele. §. caſualiter. Veruntamen ſi ab eo qui rem alienauerit conſequatur actor rei æſtimationem, dolo præſentante ipſum poſſeſſorem, ut ſuperius vt dictum eſt, non auocabit poſtea rem a poſſeſſore, nec enim habere põt & rem & pretium, ſed alterũ, vt ff. de peti. hære. l. ſi & rem & prætiũ; & rem a poſſeſſore, & intereſſe ab alienante conſequi poteſt, ut ſuperius dictum eſt. Itẽ alienator poteſt conueniri priſtina actione, non tantũ ad rei æſtimationem ratione doli, vt dictum eſt; ſed ratione pretij quod ex rei uenditione recepit, qua prætium loco rei ſuccedit, ut ff. de pecu. l. ſed ſi quis, & in d. l. ſi & rem & pretium. ff. de le. 2. l. Imperator. & l. ſe infrà de uſu. c. cum tu. in fi. ff. de leg. 3. l. fideicõmiſſa. §. ſi rem. & infra ut lite pen. c. eccleſia ſanctæ Mariæ. Sed & ſi clerico cedatur actio contra laicum, ut ſi clericus trahat laicum ad forum eccleſiaſticum etſi non fiat contra verba edicti, fit tamen contra mentem, ut infra eo. titu. ca. 2. Nam ille incidit in uerba huius edicti, qui credens ſe conueniendum ſuper re aliqua transfert rem illam in aliũ cauſa futuri iudicij mutandi à ſe, & ſuſcipiendi ab illo in quem transfert rem; ſed in mentẽ huius edicti incidit non in uerba, qui dum credit vel ſcit ſibi aduerſus alium competere actionem illam priuilegiato vel potentiori homini cedit cauſa futuri iudicij non mouendi a ſe, ſed ab illo incoandi & perficiendi cui cedit, & in hoc caſu ceſſio eſt, nulla & is qui cedit, amittit actionem ut hic. c. 2. & C. ne lice. po. l. nulla. Clericus autem dicitur potentior laico ratione officij cuius contemplatione ſortitur priuilegiũ quo ad forum. Nam aliàs ratione officij cenſetur durior aduerſarius & potentior. ut. C. quod metus cauſa. l. ſi per impreſſionem. C ſi quacunque prædi. poteſta. le. 1. & C. ſi rector prouin. le. vna. Sic & tutor. ratione officij cenſetur potentior pupillo, & ideo ceſſio ei facta contra pupillum non valet. ut. C. qui dari tuto. vel cu. poſ. authen. minoris. Sed hoc qualiter eſſe poteſt, ut actione ceſſa clerico contra laicum, clericus trahat laicum ad forum eccleſiaſticum, quum actor forum rei ſequi debet ſecundùm canonicas & legitimas ſanctiones? ut infra de foro compet. cap. ſi clericus. & capitu. cum ſit generale. 11. quæſtio. 1. cap. relatum & capit. experientiæ. & C. de iuriſdict. omn. iudi. l. iuris ordinem. Reſpondeo, hoc locum poſſet habere in locis illis, in quibus conſuetudo eſt, quòd clericus trahat laicum etiam reum ad forum eccleſiaſticum, vt infra de fo. compet. c. ſi clericus. Vel aliter, poſſet clericus moleſtare laicum ſuper re illa quam laicus poſſidet, ſuper qua ceſſa eſt clerico

N actio,

actio, laicus cogetur agere contra laicum
ſuper moleſtia, quam clericus ei infert. Et
tunc clericus conuentus in foro eccleſia-
ſtico intentabit actionem ſibi ceſſam per-
modum reconuentionis. Ceſſat autem
hæc actio ex hoc edicto in quibuſdam
caſib. ut ff. eo. ti. l. non ſolum. § 1. & l. ex
hoc. § ſi quis alienauerit.

SVMMARIVM.

1 *Arbitrium quid ſit.*
2 *Arbiter eſſe quis poſſit, & qui prohibeatur.*
3 *Compromitti an poſſit in cauſa matrimoniali.*
4 *Cõpromitti dẽt ĩ imparẽ numerũ, & quare.*
5 *Compromiſſum factum in duos an ualeat.*
6 *Compromiſſum an ualeat ſi duobus arbitris poteſtas aſſumẽdi tertiũ ĩcertũ tribuatur.*
7 *Compromitti ſuper quibus cauſis poſſit.*
8 *Arbiter an diebus feriatis pronunciare poſſit. & nu. 11.*
9 *Arbitriorum effectus qui ſint.*
10 *Pœna in compromiſſo appoſita, an poſſit contra partem non ſtantem in arbitrio peti.*
11 *Compromiſſum & iudicium in quibus conueniant, & in quibus differant. nu. 12.*
13 *Compromiſſum qualiter finiatur.*
14 *Pœna ſoluta ab eo qui non paret, an peti poſſit & iudicatum.*

De Arbitris. Rubri.

EXpeditis præparatorijs iudiciorum
ad iudicia veniamus. Sed quoniã
ad inſtar iudiciorum arbitria ſunt reda-
cta. ut ff. eod. tit. le. 1. Nam arbiter par-
tes iudicis aſſumit, ut ff. eo. ti. l. ſi de meis.
alias Pomponius. §. recepiſſe. Ideo prius
de arbitris eſt uidendum. Videamus igi-
tur Quid ſit arbitrium. Item in quot de-
beat cõpromitti. Quis poſſit eſſe arbiter.
de Quib. reb. ualeat compromitti. & Quis
ſit effectus arbitrorum. In quibus differat
iudicium & cõpromiſſum. & Qualiter fi-
1 niatur compromiſſum. Arbitrium † eſt
trium actus perſonarum ſuper ciuili quę
ſtione, in quaſi iudicio contendentiũ. Nã
& iudicans laborare debet ad inueſtigan-
dam ueritatem. ut 30. q. 5. c. iudicantem.
Actor ad intentionẽ, & ad amplificandã
cauſam. Reus ad extenuationẽ & ad cãm
diminuendam. ut 4. q. 4. c. 1. Vel ſic difini-
tur arbitrium ſecundum Azo. Arbitrium
eſt cauſa in dicendo iure voluntarie poſi-
ta cum certarum perſonarũ interpoſitio-
2 ne, ſ. arbitri, actoris, rei. Arbiter † eſſe
poteſt qui non prohibetur a iure utpote
liber homo, paterfam. ſed & filiusfam. ar
biter eſſe poteſt, etiam de re patris. ff. eo.
titul. l. ſed & filius. & l. quinetiam. Item
libertus, ſed non ſeruus. ut ff. eod. titul.
l. Pædius. in princip. & §. in ſeruum. Item
non refert an arbiter ſit integræ famæ,
uel infamis, ut 3. q. 7. infames. §. cognito-
res. & ff. eo. ti. l. Pædius. Sed ſecus in iudi-
ce. ut C. de dig. l. neque famoſis. C. de infa-
mibus. l. vna lib. 11. & inf. de exceſ. præl. c.
inter dilectos. Prohibetur autem eſſe arbi
ter ſeruus, ut dictũ eſt. Item mulier. ut inf.
eo ti. c. dilecti. C. eo. tit. l. vltima, quia nec
iudicare poſſunt. ut 3. q. 7. ca. infamis. §.
tria. ff. de iudi. l. cũ prętor. §. 1. & 33. q. 5. c.
mulierem; hoc tamen fallit in quibuſdã
excellentibus fæminis, quæ ratione ſuæ
excellentiæ & conſuetudinis iuriſdictio-
ne ordinaria & arbitraria vtuntur, ut d. c.
dilecti, & aliquoties delegata. ut 12. q. 2. c.
cũ deuotiſſimã 8. q. 1. c. vereor. Item in lai-
cum compromitti nõ poteſt ſuper rebus
ſpiritualibus, ut inf. eo. ti. c. cõtingit: quia
nec de rebus eccleſiaſticis laici iudicare
ualent directe, vel etiam incidẽter, ut inf.
ti. prox. c. decernimus. inf. q fil. ſint legi. c.
lator, niſi authoritate ſuperioris ſuſcipiãt
cõpromiſſum. ut. inf. eo. tit. c. per tuas, ſeu
iudicium. ut 32. diſt. c. præter. §. verũ; vel.
niſi hoc humilitas ſuperioris inducat. vt
2. q. 7. c. nos ſi incompetenter: vel niſi hoc
fiat ad tollendam oẽm ſuſpicionem con-
tra clericum exortam. ut 2. q. 4. ca. habet,
3 & c. Mennam. Et notabis † ꝙ in cauſa
matrimoniali nec in laicum, nec in cleri-
cum cõpromitti poteſt, ut ſup. de in inte.
reſti. c. cauſam. Et hoc eſt verum in cauſa
matrimonij carnalis: nam in cauſa ma-
trimonij ſpiritualis compromitti poteſt
in clericum, ut infra eo. ti. c. ex parte. ſup.
de elect. c. cũ inter dilectos. Item prohibe-
tur compromitti in furioſum, ſurdũ, aut
mutum, ſeruum, & minorem xxv. annis;
maior autem xx. ſed minor xxv. annis po-
eſt

eſt ſumi in arbitrium, ſed reſtituitur ſi te-
merè auditorium recepit, cum inter ſit
eius litibus non uexari, ut ff. eo. tit. l. ſed ſi
in ſeruum. §. 1. & l. cum lege, & ff. de mino
ribus. l. minoribus. xxv. annis ſubuenitur.
Item prohibetur compromitti in iudicẽ
ordinarium, dicente lege: ſi quis iudex ſit,
arbitrium recipere eiuſdem rei, de qua iu
dex eſt, in ſe ue compromitti iubere, pro-
hibetur lege iulia, & ſi ſententiam dixerit,
non eſt danda pœnæ perſecutio, ut ff. eod.
titu. l. ſed & ſi in ſeruum. §. 1. & 3. q. 7. c. in-
fames. § ſi quis uerò iudex: & eſt triplex
ratio quare in ordinarium compromitti
non poſſit. Prima, quia ſi nollet pronun-
ciare, non eſſet qui eũ cogeret, cum per or
narium cogi debeat arbiter ad pronunciã
dum, ut ff. eo. ti. l. 3. Secunda, quia ſi cõtin
geret ſn̄iam, quam ipſe tulerit, impugna-
ri, timendũ eſſet ne eã defenderet animo-
sè, ut C. de aſſeſ. l. nemo. Tertia, quia lex
dicit arbitrũ ſimilẽ eſſe iudici, ut ff. eo. ti.
l. 1. & C. de iudi. l. rem non nouam, ergo eſt
alius a iudice, quia cum inter utrunque ſi
militudo notetur, aliquid ſimile eſſe ſibi-
ipſi non poteſt, & ſecũdum hoc intelliges
illam l. ſed etſi in ſeruũ, ſicut ſonat, ut ſint
duo dicta, ſ. ꝙ iudex non poſſit compro-
miſſum recipere: nec in ſe compromitti
iubere. Contra hanc ſn̄iam facit conſuetu
do, frequenter enim in ordinarios cõpro-
mittitur, & ualet quod fit, faciunt & multa
iura ad hoc ſup. de ele. c. cauſam. & c. cum
inter dilectos inf. eo. ti. c. dilecti. & c. cũ tẽ
pore & c. ex parte. Similiter & in delega-
tos compromittitur, ut inf. de præbẽ. c. ni
ſi inf. de præſump. c. literas inf. de rer. per-
mu. c. exhibita, tu dicas ꝙ prohibitio lega
lis nõ habet locum ſecũdum iura canoni
ca. Vel ſi uelis ſuſtinere illam l. ſed etſi in
ſeruum, dicas uuum eſſe dictum l. illius,
& ſit ſenſus, iudex prohibetur recipere cõ
promiſſum iubendo in ſe cõpromitti, ut
illa uerba, in ſe ve compromitti iubere,
ſint expoſitio uerborum priorum legis.
Quidam tamen dicunt, etiam ſecundum
leges poſſe in ordinarium compromitti
per Auth. ut diffe. iu. §. ſi uerò contigerit.
colla. 9. Sed certè auth. illud loquitur in
arbitratore, hoc eſt in amicabili compoſi
tore. Poteſt enim ordinarius per amicabi-
lem cõpoſitionem diſſoluere quæ dubia
4 ſunt inter partes, ut ibi dicit. Debent † aũt
cõpromitti ĩ imparẽ numerũ, quia nume
ro impari Deus gaudet, ſ. in unum, aut
tres, ut inf. eo. ti. c. 1. Et ideo ſtatutũ eſt pro
pter hominum ad diſſentiendum facilita
tem, ut ff. eo. tit. l. itẽ ſi unus. § principali-
ter, & ſi cõtingeret tres nõ concordare in
eandẽ ſn̄iam, obtineat ſn̄ia duorũ, ut hic.
c. 1. Quod intelligo tertio præſente & con
tradicente, ſecus ſi abſente, tunc enim ſen
tentia duorũ non teneret, ut ff. eo. tit. l. ſi in
tres & l. ſicut. Quid ſi duo pronuncient, ter
tio præſente & tacente, ut nec contradicat
nec conſentiat, perinde habendum eſt ac
5 ſi contradicat. Sed † quæritur an ualeat cõ
promiſſum ſi compromittatur in duos?
Et videtur ꝙ non, nam ſi diſſentiant, res ſi
ne exitu futura eſt. Sed certè ſolitũ eſt cõ-
promitti in duos, & ualet compromiſſũ,
& ſi non conſentiunt, tunc ordinarius uel
delegatus qui iuriſdictionẽ ſibi retinuit,
põt cogere duos certã eligere & tertiam ꝑ
ſonam, ut in d. l. item ſi unus. § principali
ter, & ſup. de offi. deleg. c. ſuſpicionis; quis
aliud obſeruetur in duobus iudicibus di-
ſcordantibus ac diuerſas ſententias feren-
tibus, quia illa ſn̄ia ualebit quæ à ſuperio
re confirmabitur, ut ff. de re iud. l. duo iu-
6 dices. inf. de re iudi. c. ult. † Sed ſi in duos
compromittatur ſic, ut ſi diſſentiant ter-
tium aſſumant, nec exprimatur is qui eſt
aſſumendus, non ualet compromiſſum,
quia poſſunt in aſſumẽdo diſſentire, ut in
dict. l. item ſi unus. §. ſi in duos. infra eod.
titul. cap. innotuit. Sed contra infra eod.
titul. cap. cum à nobis. Ad quod reſponde
ri poterit, quod ibi actum fuit de certis
perſonis aſſumendis, quamuis non fuiſ-
ſent expreſſæ. Vel illud locum habet in
mediatoribus ſeu ordinatoribus aſſumen
dis, ſecus in arbitris. Vel illud obti-
nuit ob reuerentiam legati, & ſimile in-
fra, de accuſ. cap. ad petitionem. Vel
dic, quòd illa eſt ratio quare non ualet
compromiſſum factum in duos ita ut
ſi diſcordes fuerint tertium aſſumant,
quia & in aſſumendo poterunt eſſe di-
ſcordes & ſic ſine exitu res futura eſſet,
quæ ratio ceſſat cum in unum compro-
mittitur, & datur ei poteſtas alium uel

N 2 alios

actio, laicus cogetur agere contra laicum
ſuper moleſtia, quam clericus ei infert. Et
tunc clericus conuentus in foro eccleſia-
ſtico intentabit actionem ſibi ceſſam per-
modum reconuentionis. Ceſſat autem
hæc actio ex hoc edicto in quibuſdam
caſib. ut ff. eo. ti. l. non ſolum. § 1. & l. ex
hoc. § ſi quis alienauerit.

SVMMARIVM.

1 *Arbitrium quid ſit.*
2 *Arbiter eſſe quis poſſit, & qui prohibeatur.*
3 *Compromitti an poſſit in cauſa matrimoniali.*
4 *Cõpromitti dẽt ĩ imparẽ numerũ, & quare.*
5 *Compromiſſum factum in duos an ualeat.*
6 *Compromiſſum an ualeat ſi duobus arbitris poteſtas aſſumẽdi tertiũ ĩcertũ tribuatur.*
7 *Compromitti ſuper quibus cauſis poſſit.*
8 *Arbiter an diebus feriatis pronunciare poſſit. & nu. 11.*
9 *Arbitriorum effectus qui ſint.*
10 *Pœna in compromiſſo appoſita, an poſſit contra partem non ſtantem in arbitrio peti.*
11 *Compromiſſum & iudicium in quibus conueniant, & in quibus differant. nu. 12.*
13 *Compromiſſum qualiter finiatur.*
14 *Pœna ſoluta ab eo qui non paret, an peti poſſit & iudicatum.*

De Arbitris. Rubri.

EXpeditis præparatorijs iudiciorum
ad iudicia veniamus. Sed quoniã
ad inſtar iudiciorum arbitria ſunt reda-
cta. ut ff. eod. tit. le. 1. Nam arbiter par-
tes iudicis aſſumit. ut ff. eo. ti. l. ſi de meis.
alias Pomponius. §. recepiſſe. Ideo prius
de arbitris eſt uidendum. Videamus igi-
tur Quid ſit arbitrium. Item in quot de-
beat cõpromitti. Quis poſſit eſſe arbiter.
de Quib. reb. ualeat compromitti. & Quis
ſit effectus arbitrorum. In quibus differãt
iudicium & cõpromiſſum. & Qualiter fi-
1 niatur compromiſſum. Arbitrium † eſt
trium actus perſonarum ſuper ciuili quę
ſtione, in quaſi iudicio contendentiũ. Nã
& iudicans laborare debet ad inueſtigan-
dam ueritatem. ut 30. q. 5. c. iudicantem.
Actor ad intentionẽ, & ad amplificandã
cauſam. Reus ad extenuationẽ & ad cãm
diminuendam. ut 4. q. 4. c. 1. Vel ſic diffini-
tur arbitrium ſecundum Azo. Arbitrium
eſt cauſa in dicendo iure voluntarie poſi-
ta cum certarum perſonarũ interpoſitio-
2 ne, ſ. arbitri, actoris, rei. Arbiter † eſſe
poteſt qui non prohibetur a iure utpotè
liber homo, paterfam. ſed & filiusfam. ar
biter eſſe poteſt, etiam de re patris. ff. eo.
titul. l. ſed & filius. & l. quinetiam. Item
libertus, ſed non ſeruus. ut ff. eod. titul.
l. Pædius. in princip. & §. in ſeruum. Item
non refert an arbiter ſit integræ famæ,
uel infamis, ut 3. q. 7. infames. §. cognito-
res. & ff. eo. ti. l. Pædius. Sed ſecus in iudi-
ce. ut C. de dig. l. neque famoſis. C. de infa-
mibus. l. vna lib. 11. & inf. de exceſ. præl. c.
inter dilectos. Prohibetur autem eſſe arbi
ter ſeruus, ut dictũ eſt. Item mulier. ut inf.
eo ti. c. dilecti. C. eo. tit. l. vltima, quia nec
iudicare poſſunt. ut 3. q. 7. ca. infamis. §.
tria. ff. de iudi. l. cũ prętor. §. 1. & 33. q. 5. c.
mulierem; hoc tamen fallit in quibuſdã
excellentibus fœminis, quæ ratione ſuæ
excellentiæ & conſuetudinis iuriſdictio-
ne ordinaria & arbitraria vtuntur, ut d. c.
dilecti, & aliquoties delegata. ut 12. q. 2. c.
cũ deuotiſſimã 8. q. 1. c. vereor. Item in lai
cum compromitti nõ poteſt ſuper rebus
ſpiritualibus, ut inf. eo. ti. c. cõtingit: quia
nec de rebus eccleſiaſticis laici iudicare
ualent directe, vel etiam incidẽter, ut inf.
ti. prox. c. decernimus. inf. q. fil. ſint legi. c.
lator, niſi authoritate ſuperioris ſuſcipiãt
cõpromiſſum. ut inf. eo. tit. c. per tuas, ſeu
iudicium. ut 32. diſt. c. præter. §. verũ; vel
niſi hoc humilitas ſuperioris inducat. vt
2. q. 7. c. nos ſi incompetenter: vel niſi hoc
fiat ad tollendam oẽm ſuſpicionem con-
tra clericum exortam. ut 2. q. 4. ca. habet,
3 & c. Mennam. Et notabis † ꝙ in cauſa
matrimoniali nec in laicum, nec in cleri-
cum cõpromitti poteſt, ut ſup. de in inte-
reſti. c. cauſam. Et hoc eſt verum in cauſa
matrimonij carnalis: nam in cauſa ma-
trimonij ſpiritualis compromitti poteſt
in clericum, ut infra eo. ti. c. ex parte. ſup.
de elect. c. cũ inter dilectos. Item prohibe-
tur compromitti in furioſum, ſurdũ, aut
mutum, ſeruum, & minorem xxv. annis,
maior autem xx. ſed minor xxv. annis po-

poteſt

teſt ſumi in arbitrium ſed reſtituitur ſi te-
merè auditorium recepit, cum inter ſit
eius litibus non uexari, ut ff. eo. tit. l. ſed ſi
in ſeruum. §. 1. & l. cum lege, & ff. de mino
ribus. l. minoribus. xxv. annis ſubuenitur.
Item prohibetur compromitti in iudicẽ
ordinarium, dicente lege: ſi quis iudex ſit,
arbitrium recipere eiuſdem rei, de qua iu
dex eſt, in ſe ue compromitti iubere, pro-
hibetur lege iulia, & ſi ſententiam dixerit,
non eſt danda pœnæ perſecutio, ut ff. eod.
titu. l. ſed & ſi in ſeruum. §. 1. & 3. q. 7. c. in-
fames. § ſi quis uerò iudex: & eſt triplex
ratio quare in ordinarium compromitti
non poſſit. Prima, quia ſi nollet pronun-
ciare, non eſſet qui eũ cogeret, cum per or
narium cogi debeat arbiter ad pronunciã
dum, ut ff. eo. ti. l. 3. Secunda, quia ſi cõtin
geret ſñiam, quam ipſe tulerit, impugna-
ri, timendũ eſſet ne eã defenderet animo-
sè, ut C. de aſſeſ. l. nemo. Tertia, quia lex
dicit arbitrũ ſimilẽ eſſe iudici, ut ff. eo. ti.
l. 1. & C. de iudi. l. rem non nouam, ergo eſt
alius a iudice, quia cum inter utrunque ſi
militudo notetur, aliquid ſimile eſſe ſibi-
ipſi non poteſt, & ſecũdum hoc intelliges
illam l. ſed etſi in ſeruũ, ſicut ſonat, ut ſint
duo dicta, ſ. ꝙ iudex non poſſit compro-
miſſum recipere: nec in ſe compromitti
iubere. Contra hanc ſñiam facit conſuetu
do, frequenter enim in ordinarios cõpro-
mittitur, & ualet quod fit, faciunt & multa
iura ad hoc ſup. de ele. c. cauſam. & c. cum
inter dilectos inf. eo. ti. c. dilecti. & c. cũ tẽ
pore & c. ex parte. Similiter & in delega-
tos compromittitur, ut inf. de præbẽ. c. ni
ſi inf. de præſump. c. literas inf. de rer. per-
mu. c. exhibita, tu dicas ꝙ prohibitio lega
lis nõ habet locum ſecũdum iura canoni
ca. Vel ſi uelis ſuſtinere illam l. ſed etſi in
ſeruum, dicas uuum eſſe dictum l. illius,
& ſit ſenſus, iudex prohibetur recipere cõ
promiſſum iubendo in ſe cõpromitti, ut
illa uerba, in ſe ve compromitti iubere,
ſint expoſitio uerborum priorum legis.
Quidam tamen dicunt, etiam ſecundum
leges poſſe in ordinarium compromitti
per Auth. ut diffe. iu. §. ſi uerò contigerit.
colla. 9. Sed certè auth. illud loquitur in
arbitratore, hoc eſt in amicabili compoſi
tore. Poteſt enim ordinarius per amicabi-
lem cõpoſitionem diſſoluere quæ dubia
4 ſunt inter partes, ut ibi dicit. Debent † aũt
cõpromitti ĩ imparẽ numerũ, quia nume
ro impari Deus gaudet, ſ. in unum, aut
tres, ut inf. eo. ti. c. 1. Et ideo ſtatutũ eſt pro
pter hominum ad diſſentiendum facilita
tem, ut ff. eo. tit. l. itẽ ſi unus. § principali-
ter, & ſi cõtingeret tres nõ concordare in
eandẽ ſñiam, obtineat ſñia duorũ, ut hic.
c. 1. Quod intelligo tertio præſente & con
tradicente, ſecus ſi abſente, tunc enim ſen
tentia duorũ non teneret, ut ff. eo. tit. l. ſi in
tres & l. ſicut. Quid ſi duo pronuncient, ter
tio præſente & tacente, ut nec contradicat
nec conſentiat, perinde habendum eſt ac
5 ſi contradicat. Sed † quæritur an ualeat cõ
promiſſum ſi compromittatur in duos?
Et videtur ꝙ non, nam ſi diſſentiant, res ſi
ne exitu futura eſt. Sed certè ſolitũ eſt cõ-
promitti in duos, & ualet compromiſſũ,
& ſi non conſentiunt, tunc ordinarius uel
delegatus qui iuriſdictionẽ ſibi retinuit,
põt cogere duos certã eligere & tertiam ꝑ
ſonam, ut in d. l. item ſi unus. § principali
ter, & ſup. de offi. deleg. c. ſuſpicionis; quis
aliud obſeruetur in duobus iudicibus di-
ſcordantibus ac diuerſas ſententias feren-
tibus, quia illa ſñia ualebit quæ à ſuperio
re confirmabitur, ut ff. de re iud. l. duo iu-
6 dices. inf. de re iudi. c. ult. † Sed ſi in duos
compromittatur ſic, ut ſi diſſentiant ter-
tium aſſumant, nec exprimatur is qui eſt
aſſumendus, non ualet compromiſſum,
quia poſſunt in aſſumẽdo diſſentire, ut in
dict. l. item ſi unus. §. ſi in duos. infra. eod.
titul. cap. innotuit. Sed contra infra. eod.
titul. cap. cum à nobis. Ad quod reſponde
ri poterit, quod ibi actum fuit de certis
perſonis aſſumendis, quamuis non fuiſ-
ſent expreſſæ. Vel illud locum habet in
mediatoribus ſeu ordinatoribus aſſumen
dis, ſecus in arbitris. Vel illud obti-
nuit ob reuerentiam legati, & ſimile in-
fra, de accuſ. cap. ad petitionem. Vel
dic, quòd illa eſt ratio quare non ualet
compromiſſum factum in duos ita ut
ſi diſcordes fuerint tertium aſſumant,
quia & in aſſumendo poterunt eſſe di-
ſcordes & ſic ſine exitu res futura eſſet,
quæ ratio ceſſat cum in unum compro-
mittitur, & datur ei poteſtas alium uel

 alios

alios aſſumendi, & ſic loquitur contraria
7 decre. Poteſt compromitti † ſuper pecu-
niarijs cauſis & temporalib. poteſt & ſu
per ſpiritualibus, ut inf. eod. titu. c. non ſa
nè & c. cum olim & c. ex parte, non tamen
in laicum, ut inf. eod. titu. c. contingit. Sed
in matrimoniali, liberali, uel criminali
non compromittitur, ut ſup de in integ. re
ſti. c. cauſam §. in matrimoniali. Et eſt ra-
tio in cauſa matrimoniali, excellentia ſa-
cramenti. In liberali uerò, fauor liberta-
tis, quæ maiores iudices requirit, ut ff. eo.
tit. l. non diſtinguemus. § . de liberali. C. de
peda. iudi. l 2. C. ubi cauſa ſta. l. iam dudũ
C. ne inſta. defec. l ſi pater. Arbiter autem
non eſt magnus iudex, ſed paruus, unde
ipſius ſententia non eſt per omnia ſenten
tia, ut ff. de his qui no. infa. l. quid ergo §.
ex compromiſſis, nec ei paretur niſi metu
pœnæ, ut C. de arbi. l. 1. Et hæc eadem ra-
tio locum habet, quare in criminali non
compromittitur, ut ff. eod. ti. l. non diſtin-
guemus. §. Iulianus. & in l. præallegata,
quid ergo. §. ex compromiſſo. & ſup. de in
integ. reſt. c. cãm. Et eſt ſciendum ꝙ poteſt
agi inter partes, ut pronuncietur uno liti
gatorum præſente, & altero abſente, ut ff.
eo. ti. l. diem. §. ſtari. Item ut unus ex arbi-
tris pronũciet abſentibus alijs, ut ff. eo. ti.
l non diſtinguemus. § cũ in plures. Itẽ agi
poteſt ut compromittatur in Titium uel
in Seium, ſed is cogetur pronunciare in
quem litigatores conſenſerunt, ut ff. eod.
ti. l. item ſi unus. §. item Pompo. Item agi
poteſt, ut certo loco pronuncietur, alio-
quin ibi pronunciabitur ubi compromiſ
ſum eſt, ut ff. eo. tit. l. ſi cum dies. §. ſi arbi-
ter. Item agi poteſt ut arbiter pronunciet,
quod ſibi uidetur dummodo ei uideatur
ſecundum leges, ut in Auth. de iudi. §. an-
te pe. Sed ſi actum eſt ut certam ſententiã
dicat, nullum eſt arbitrium, ut ff. eo. l. qua
8 lem. † Item arbiter feriatis diebus pronũ
ciare non poteſt, niſi in trib. caſib. ſ. p̃tore
cogente, ut ff. eo. ti. l. ſi feriatis; vel de cõſẽ
ſu partiũ, nã hoc ĩuenio ĩ iudice ff. de iud.
l. ſi feriatis. Item ſi dies cõpromiſſi ſit exi-
tura, ut ff. eod. tit. l. ſi de meis. alias Pomp.
§ arbiter. Item agi poteſt, ut arbiter cer-
to loco pronunciet, alioquin ſi certus lo-
cus non eſt adiectus in quo pronũcietur.
ibi pronunciabitur ubi cõpromiſſum eſt.
ut ff. eod titul. l. ſi cum dies. §. ſi arbiter.
9 Effectus † arbitrorum eſt ut ſententiæ ar-
bitri ſtetur, ſiue æqua ſit, ſiue iniqua, ut ff.
eo. ti. l. diem. § ſtari, dummodo non ſit cõ
tra leges ſacras conſtitutiones, & ſit ſolẽ-
niter lata, & dolo arbitri careat. Et ſic non
ob. C. eo. ti. l. arbitrorum. ff. eod. ti. l. ita de-
mum. Stabitur inquam ſñiæ arbitri metu
pœnæ, ſi pœna fuit cõpromiſſum uallatũ,
quia tunc nõ emologabitur arbitriũ i. nõ
confirmabitur ſñia per ſilentium. 10. die-
rum, ſi partes nõ cõtradicãt, nec ſñia tran
ſit in rẽ iudicatã; ſed ſi ſñiæ non ſtetur, age
tur ex ſtipulatione ad pœnam, ut C eod. ti.
l. 1. infra eo. tit. ca. per tuas. Sed ſi compro-
miſſum nõ ſit pęna uallatũ, ſed iuramẽto,
ſecundũ canones ualet, ut infra eo. ti. c. cũ
tẽpore, & cõpelluntur partes ad obſeruan
tiã iuramẽti ratione, ut inf. eo ti. c. nõ ſine.
Sed ſecundũ leges non tenet, ut C. eo. titu.
auth. decernimus. Si neutrum interuenit,
& inf. 10. dies cõtradicitur ſñiæ, agi poteſt
ad intereſſe, ut infra eo. ti. c. per tuas, ſi ſim
pliciter ſit compromiſſum ſñiæ ſtari, ut
ff. eo. ti. l. diẽ. § ul. Sed ſi nullo remedio cõ-
promiſſum ualletur, & ſñiæ infra 10. dies
nõ fuerit cõtradictũ, emologat̃ arbitriũ,
ideſt confirmatur ſilentio 10. dierũ tacitè,
uel expreſse, ſi cõſenſerint manifeſte, tũc
tranſit in rem iudicatam, agitur & excipi
tur ex ea, & mãdatur executioni, ut C. eo.
tit. l. cum antea. infra eo ti. c. per per tuas.
Et quod dico compromiſſum uallari pœ
na, intelligo, ſiue pœna nũmaria, ſiue res
alia fuerit uicè pœnæ promiſſa, ut ff. eod.
ti. l. litigatores. §. & quod ait. Idẽ hoc intel
ligo, ſiue partes inter ſe pœnam adinuicẽ
fuerint ſtipulatæ, ſiue arbitro pœna fuerit
promiſſa; nam tunc arbiter pœnã exactã
præſtare, uel actionem cedere compello-
tur ei qui ſñiæ ſtabit, contra eum qui non
ſtabit; quaſi inter partes & arbitrum hoc
tacitè actũ uideatur, & ideo pro tãto debet
haberi, ut ff de præſcri. uer. l. ſi gratuita. §.
1. ſed ſi unus litigatorum pœnam promi-
ſerit, alter non, compromiſſum non ua-
10 let. ut ff. eo. ti. l. ſi de meis. † Sed quid ſi in
ter litigioſos cõpromittatur, & cum pęnę
interpoſitione, & altera pars non ſtet arbi
trio, nunquid altera pars põt petere? Vr̃ ꝙ
ſic

ſic, ut infra eo. tit c. dilecti. in fi. Nã & alias
auctoritate iudicis pœna petitur. ut 12. q.
2. c. epiſcopus qui mancipiũ. 23. diſtin. c.
quãquã 16 q. 1. c. ſtatuimus, 12. q. 2. c cũ
deuotiſſimã. & c. in legib. 17 q 4 c. ſi quis
cõtumax. & c. quiſquis. & c. ſi quis domũ.
& c. qui ſubdiaco. Sed contra. 12. q. 2 c. fra
ternitas, & quia religioſi nedũ pœnã, ſed
forte ſuũ capitale petere non debẽt cũ ſcã
dalo aliorũ, ut 11 q. 1. c. aliud de pę. di. 1.
c. aliud infra de pœ. c. ſententia. Sed puto
qđ religioſi pœnã petere poſſunt, ſiue in
pecunia pœna conſiſtat, ſiue in alio, ut 1.
q. 7. c. quoties. ſup de ele. c. cũ dilectus; æ-
quũ eſt. n. ut quis pœnã ſuæ contumaciæ
reportet, ut ff. de coll. bo. l. 2 §. ſi cũ duob.
ff. de tab. exhiben. l. locum. Puto ꝙ a quo-
cũque pœna exigi põt, ſiue ſit cõdõnalis,
ſiue ſit a iure inducta. Vel tunc tantũ con
uẽtionalis poteſt peti ſecundũ Canones,
cum petitur loco intereſſe, ut inf. de fide-
iuſſo. c. p̃uenit, & c. conſtitutus, ff. de act.
emp. & ven. l. p̃dia. Et ſic non obſtat decre
tũ illud fraternitas. Vel illud loquitur in
foro pœnitentiali. Pœna verò adiecta in
fraudẽ uſurarũ ſecundũ utrunq; ius peti
non põt, ut ff de act. empt. & vend. l. Iulia-
nus § idẽ Papinianus. Vbi aũt duæ eccle-
ſiæ incidunt in pœnã conuentionalẽ, neu
tra ab altera petere põt, ſed ſit compenſa
tio, ut inf. de pœ. c. cõſtitutus. Compromiſ
11 ſum † aũt & iudiciũ habent ſimilia & diſ-
ſimilia. Similia ſunt in his, quia in utroq;
libellus porrigitur, & in utroq; per libel-
li oblationem fit præſcriptionis interru-
ptio, ut C. eo. tit. l. penu. Item quo ad iura-
mentum calumniæ, ut C. de iu. calum l. 1.
Item quo ad teſtes; qui recepti in uno va
lent in alio, ut C. eo. titu. l. penult. Item in
vtroque ferenda eſt ſententia in ſcriptis,
ut C. de ſen. ex breuic. reci. l. una. C. eo tit.
l. penult. Item in utroq; fit citatio per nũ-
ciũ, uel epiſtolam, ut ff. e. ti. l. ſed & inter-
pellatur. §. arbiter. Item tam arbiter quã
iudex pronũciat diebus feriatis, ut ff. eo.
titu. l. ſi feriatis, & ff. de feriis. l. ſi feriatis.
Item ſi arbiter non ueniat ad locum de-
ſtinatũ cognitioni cõpromiſſi cã, pars il-
la quæ non uenit, contumax non habe-
tur, ut ff. eodem titu. l. arbiter. Item ſicut
iudex ſic & arbiter litem ſuam facit, ſi ma
le pronunciat, ut C. de epiſcopis & cle-
ricis, l. ſi quis in conſcribendo in fi. Diffe
12 runt † autem in his, quia coram arbitro
locum non habet ſatiſdatio de lite proſe
quenda, ſeu deſiſtendo in iudicio, quia ꝓ
his ſufficit pœnæ promiſsio. arg. ad hoc
in auth. de litigioſis. ꝰ. ad excludẽdas. i fi.
quæ coram iudice locum habent, ut 3. q.
3. in c. offeratur, & in c. quod fier. Item
reconuentio coram iudice locum habet,
ut inf. de mutu. petitio c. 1. & 2. Sed corã
arbitro non, ut infra eo. ti. c. cum dilectus.
Itẽ iudex põt punire contumacẽ, ut inf. ut
lite non conteſta. c. quoniam frequenter.
ff ſi quis ius dicen. nõ obtem. l. j. Sed arbi
ter nõ, quia hoc ſolis iudicib. permiſſum
eſt, ut ff. de iudi. l. 2. §. ult. Nec obſt. l. non
ex oĩbus, ff. eo tit. quæ dicit arbitrũ poſſe
punire contumaciã litigatoris, ibi enim
loquitur in contumacia cõmiſſa, non in
non veniendo, vel non reſpondendo; ſed
in non ſoluendo, quæ per arbitrũ ſi pu-
niet̃ quia deferetur alteri parti iur̃m in li
tẽ, ff de app. l. creditor. §. iuſſus. Vel loqui-
tur illa l. non ex oĩbus, qñ hoc in cõpro-
miſſo conuenit in puniendo contumace.
Itẽ in arbitris mora nõ purgatur, ubi dies
præfiget̃ ab homine, ut ff. eo. tit. l. Celſus.
ſecus ĩ iudicib. ut ff. ſi quis cau. l. & ſi poſt
13 tres. finitur autem † cõpromiſſum lapſo
tempore, in quo exiſtit cõpromiſſum, ut
ff. eo. tit. l. ſi cũ dies. § ſi intra. & l. ſi quis.
§. arbiter. Item ſi unus ex litigatoribus
bonis ſuis cedat, ut ff. eo. ti. l. item ſi unus.
Item ſoluitur cõpromiſſum die, morte,
acceptilatione, iudicio, pacto, ut ff. e. tit. l.
nõ diſtinguemus. §. ſumma. & §§. ſequẽti
bus. Et quod dixi de morte, intellige iudi
cis, ut ff. eo ti. l. item ſi unus. §. itẽ ſi plures
& l. arbiter. Morte litigatorũ uel litigato-
ris niſi in compromiſſo hæredum uel hæ
redis mentio habeatur, ut ff. e. tit. l. ſed in-
14 terpellatur. † Sed quæritur, an pœna ſolu
ta ab eo qui non paret, peti poſſet & iu-
dicatum? Reſpondeo non, duabus rõni-
bus. Primò quia qui ſic ageret, contraria
poſtularet, pœna enim petitur, quia nõ
paret, iudicatũ verò, quia ſentẽtiæ ſtatur,
& ideo tanquam petens contraria nõ au-
ditur, ut inf de app c. ſollicitudinem. C.
de fur. l. 1. ff. qñ app. ſit l. 2 C. de mu. patri-
 mo.

mo.l. profeſſio, Secundo quia ſententia arbitri cum pœna aſſumpti non agitur quia non tranſit in rem iudicatam, ut ſuperius dictum eſt, & probatur. C. eo. tit. l. 1.

Finitur liber primus. Incipit liber ſecundus.

SVMMARIVM.

1 *Iudiciorum ſpecies quot ſunt.*
2 *Iudicium unde dicitur, & quæ ſint iudicij partes.*
3 *Iudicium quibus requiſitis conſtituatur.*
4 *Miſſio in poſſeſſionem non fit cum agitur inter duos de prælatura, licet contra electum contumacem procedatur, & quare.*
5 *Contumax, & quando puniatur in expenſis.*
Miſſus in poſſeſſionem, quid iuris conſequatur tam in perſonali, quam in reali. & num. 5 & 6.
7 *Repentino animo quæ accidunt de facili ueniam merentur.*
8 *Iuramentum calumniæ in quibus cauſis præſtari debet.*
9 *Poſitiones quando, & a quo fieri debeant.*
10 *Offerens ſe probaturum per teſtes uel inſtrumenta, an ad poſitiones redire poſſit.*
11 *Interogationes iudiciales quando fieri debeant.*
12 *Iudicis officium quale eſſe debeat.*
13 *Sententia quando non ſit ſtatim executioni mittenda.*
14 *Iudicium qualiter finiat.*
Cauſæ criminales terminari debent biennio, cæteræ uero triennio. & nu 15.
16 *Iudex eccleſiaſticus ſupplet defectum iudicis laici, ſed non è contra.*

De Iudicijs. Rub.

EXPLICTIS quibuſdam iudiciorum præparatorijs, ad tractatum de iudicijs accedamus. Loquitur autem hæc rubrica de iudicijs in plurali, & non de iudicio in ſin-
1 gulari, quia plura ſunt iudicia. † Iudicorum enim. Aliud criminale. Aliud ciuile. Aliud ordinarium, Aliud extraordinarium. Aliud ſpirituale. Aliud temporale. De criminali loquitur infra eod. c. atſi clerici. & cap. cum non ab homine. De ciuili inf. eo. c. cæterum. & c. quia. G. De ordinario inf. eo. c. dilecti. & c. examinata. De extraordinario īf. eo c. nouit. De ſpirituali inf. eo c. exhibita. De temporali inf. eo. c. uenerabilis Poteſt & ſeptima ſpecies adijci ut dicatur. Aliud ſpirituali annexum, ut inf. eod. cap. quanto. Sed certe non puto neceſſarium, hanc ſpeciem addi. Nam cauſa iuriſpatronatus, quæ dicitur ſpirituali annexa, uere ſpiritualis eſt, id eſt, de re ſpirituali. Vnde iuſpatronatus uendi non poteſt, ut inf. de iure patrona. cap. quia clerici, niſi cum uniuerſitate, trāſeat, ut inf. de iure patrona c. cum ſecūdum. Dicitur autē cauſa iuriſpatronatus annexa ſpirituali propter quoddam accidens iuris patronatus, quia cadit in laicū, & poſſidetur ſeu quaſi poſſidetē ab eo, cum nullū ius ſpirituale poſſidetur a laico præter iſtud. Et præter ius funerandi ut ff. de mortuo infe. l. 1. Et præter ius eligendi, ſi ex priuilegio cōpetat, ut inf. de iure patro. c. nobis. Videamus igitur quid ſit iudiciū, Vnde dicatē Quæ ſunt partes iudicij. Quæ ſint neceſſaria ad conſtituēdū iudicium. Qualiter & quādo iudicium perducatur ad effectum. & Qualiter finiatur. Iudicium deſcribitur, ſicut & ſupra deſcripſimus arbitrium in ꝓxima rubrica, eo excepto ꝙ iudicium eſt de re ciuili & de criminali, arbitrium autem de ciuili. Idem
2 eo excepto, ꝙ iudicium neceſſario, arbitrium uoluntariè ſubijcitur. Dicitur † autem iudicium quaſi iuriſdictio prius uerò inquiſitio uocabatur, ut inf. de uer. ſigni. c. forus. §. cōſtat. Quæ autem ſint partes iudicij legitur inf. de proba. c. qm̄ contra falſam. † Ad conſtituendum iudiciū
3 neceſſaria eſt libelli oblatio, & litis cōteſtatio de quib. dicemus inf. de ſpecialib. rubricis. Itē ad conſtituendū iudiciū conſideranda eſt perſona illius, qui pro iudice reſidet; an ſit iudex, & ſi ſit, an ius cum iuriſdictionē exercere permittat. Si enim non ſit iudex, coram eo non ordinatur iudicium, & ſi conſenſus partium intercedat, ut C. de iuriſdi. omn. iudi. l. priuatorum. Nam pactis priuatorum iuri publico

blico

blico nō derogatur, ūt inf. de foro comp. c. ſi diligenti. ff. de pactis. l. ius publicum, Et ideo dico ſi ſit iudex, ſed ius iuriſdictionis eius exercitium nō admittit. Hoc dico propter excommunicatū corā quo iudicium nullum, & ſententia nulla, uel ſaltem annullāda, ut inf. de ſen. & rei iud. c. ad probandum. Hoc dico propter iudices ſeculares, qui clericos etiam uolentes & conſentientes iudicare non poſſunt, ut infr. de foro compet ca. ſi diligenti. & inf. eod. c qualiter. 11. q. 1a c. inolita. & c. placuit. & ideo iudicium nullum, ut inf. eod. tit. c. atſi clerici. Item nec coram hæretico iudicium conſtituitur, ut inf. de hæreti. c. excommunicamus. in uerſic. qd̄ ſi forte. Item ſunt quidam alij qui iudices eſſe non poſſunt, & ideo coram eis non ordinatur iudicium. Legibus enim prohibentur eſſe iudices infames, & turpitudine notati, ut ff eod tit. l. cum prætor. §. non autem. ff. de ſena. l. 2. C. ad le. Iul. repetun. l. ulti. C. de dignita. l. 1. & 2. C. de infa. l. 1. & inf. de exceſ. præla c. inter dilectos Natura impediuntur ſurdus, & mutus, & perpetuò furioſus. Moribus ut fœminæ, & ſerui, ut in d. l. cum prætor. ff. de re. iuris. l. 2. ſup. de arbit. cap. dilecti. & de pœ & re. diſt. 1. c. noua quædam. 3. q. 7. cap. infamis. §. tria. ī prin. 33. q. 6. c. mulierem. Item coram epiſcopo non conſtituitur iudicium in diœceſi aliena. ut 9. q. 2. c. non inuitati. & c. 1. & 2. ff. de iuriſ. om. iudi. l. extra territoriū. Item non conſtituitur iudicium maioris coram iudice minori. ut 21. diſ. c. inferior. ff de arbi. l. 3. in fi. & l. 4. Imò nec par in parem habet imperiū ut ff. ad Treb. l. ille a quo. §. tempeſtiuū niſi maior ſubiiciat ſe iudicio minoris. ut 11. q. 1. c. peruenit. & 2. q. 5. c. mandaſtis. & c. audiſtis. Vel ſi maior delinquat in territorio minoris ut C. ubi de crimin. agi. opor. auth. qua in prouincia. Item non conſtituitur iudicium, cum quis in ſua cauſa iudicat. ut C. ne quis in cauſa ſua iudex ſit uel ius ſibi dicat. l. uni. Nec cauſa filii conſtituitur coram patre, ut ff. de iuriſ. om. iu. l qui iuriſdictioni; niſi cauſaliter cum parciſſimè ius pro quibuſdam dicitur, ut ff de offi. præſi. l. ſenatuſconſulto. Item non conſtituitur iudicium coram uno ex duobus iudicibus delegatis. uel corā duobus ex tribus, ut ſup. de offic. delega. c. cauſam. & c. cum cauſa. & c. prudentiam. in prin. Item non conſtituitur iudicium coram eo, qui præſidet auctoritate falſarum literarum ut inf. de crimi. fal. c. ſuper eo. ff. de iudi l. ſi prætor, uel uerarum. ſ. quæ iam per mortem delegantis re integra expirarunt. ſi de hoc fuerit exceptum, ut ſupra. de offi. deleg. c. relatum. Item coram legato, uel delegatis ipſius poſt egreſſum de prouincia, ut ſupra de. off leg. c. ulti. & alios caſus poterit ſtudioſus quilibet cogitare ubi ex defectu præſidentis non conſtituitur iudicium. Item ex defectu actoris, ut ſi ſit excōicatus, ut inf. de exceptio. c. exceptionem. Item ſi ſit ſeruus, niſi in certis caſibus, ut ff. de iudi l. uix certis ex cauſis. Item ſi monachi ſine iuſſu ſuorum abbatum ſeu priorum. ut. 16. q. 1. c monachi, mortua eſt. n. in talibus uox eorū. ut 2. q. 7. c. placuit. & c. nullus Item ſi minor. 25. annis ſine tutorum authoritate. ut C. qui legi. perſo. ha. in iudicio. l. 1. & C. de iudi. l. properandum, in fi. Item pater & filius generaliter inter ſe agere non poſſunt. ut ff. eo. tit. l. lis nulla. Item ex defectu rei non conſtituitur iudicium, ut ſi agatur contra pupillum indefenſum, ut ff. de re iud l. contumacia. In his igitur & ſimilibus, in quibus defectus fuerit uel ex parte iudicis, uel ex parte actoris, uel rei, cum per iſtas habeat iudicium ordinari, nō conſtituitur iudicium, ut ſuperius dictū eſt. Nā in oī negocio hæ perſonæ quæruntur, iudex, actor ſeu accuſator, & reus. Sunt ēt neceſſarij teſtes, ut inf. de uerb. ſig. ca. forus. §. in omni. Quod uerum eſt in omni negocio dubio, ne ſit obiectū de notorio ubi teſtes nō ſunt neceſſarii. ut ſup. de fili. presbyt. c. quoniam. nec accuſator. ut ſup. de accu. c. euidētia. Itē hoc intelligo in omni negocio in figura iudicij tractādo, ne ſit obiectio de iudicio inquiſitionis, in quo fama habetē loco actoris uel denunciatoris, ut inf. de accu. c. qualiter Nomine aūt teſtium intelligo triplex genus ꝓbationis, teſtium, inſtrumentorum, & argumentorū, ut in d. c. forus. § cā. Iudicio igitur ritè ordinato, ut dictū eſt, ſic ꝑducitur ad effectum, ſi contingatur

geſt actorem adeſſe, reum uero abeſſe, ci
tatur per nuncium uel epiſtolam, ut de
hoc plenius no. ſup. de offi. deleg. c. prudē
tiam. § in ſumma; citatur inquam tribus
edictis, hoc eſt, tribus uicibus, ſeu tribus
denunciationibus, uel una pro omnibus
peremptoria, prout iudex ordinē uel cō-
pendium edictorum duxerit moderan-
dum, ut ff. eod. titul. l. ad peremptorium.
& ll. ſeq 24 q. 3 c. de illicita. C. qūo & qñ
iudex. l. tres denunciationes . Quælibet
autem denunciatio continet. 30. dies ut
in Auth. de litig § omnem, coll 8. C qūo
& quan. iudex, auth. qui ſemel, quidē tñ
dixerunt ꝙ cū auth. illa loquatur in acto
re, certe lex uetus, C. eo. ti. proponebatur,
quæ dicit quamlibet citationem contine
re debet decē dies, non corrigitur in reo,
ſtabit ergo; quod enim non mutatur, qua
re ſtare prohibetur? ut C. de teſtam. l. ſci-
mus. Sed putamus & in reo correctam, ut
quod dicit authē. in actore, locū habeat
& in reo ; quia non debet licere actori,
quod reo non licet. ut ff. de reg. iur. l. non
4 debet. † Poteſt tamen iudex neceſſitate
ingruente peremptoriū maturare, ut inf.
de appe c. 1 ſup. de offi. deleg c cōſuluit.
& in d. l. ad perēptorium, cū ſeq. ll. Si nō
uenerit, mittetur actor in poſſeſſionē rei
petitæ, ſi realiter agebatur; uel in poſſeſ-
ſionem rerum ipſius rei iuxta menſuram
debiti declarati ſacramento actoris, ut in
Auth. de exhiben. §. ſi uero etiam quidā
iurent. colla. 5. & hoc ſi perſonaliter aga
tur, ut diſtinguitur hęc materia. inf. ut li-
te nō conteſt c quoniam frequenter. Sed
ſi locū non habeat miſſio tunc in locum
miſſionis ſuccedit excōmunicatio, ſic in-
telligo. inf. ut lite nō conteſt ca. tuæ. Sunt
quædam in quibus nō habet locum miſ
ſio, uerbi gratia, cū agitur inter duos de
prælatura, licet enim procedatur contra
electū contumacē, ut inf. ut lit. non con-
teſt. c. quoniam frequenter; non tamē al
ter in poſſeſſionem mittatur, ſi duo de
prælatura contendant, ne ſi ex ſecundo
decret. poſtmodum fieret miſſio, ageret
ut prælatus, & ſi forte ius in electione nō
habeat, deciperet forte animas ſubiecto-
um, quod eſſet abſurdū, ut ſup. de ele. c.
dudū. Et idem dico in cauſa matrimonia
li, nam in ea timendum eſſet, ut miſſus in
poſſeſſionem ex ſecundo decreto ageret
ut maritus, cum in ueritate maritus nō
ſit. Vbi tamen non de prælatura eccleſiæ,
ſed de eccleſia agitur inter duos epiſco-
pos, uel inter duo collegia tanquam de
proprietate, non de titulo, ſicut dictū eſt,
& probatur. ut 16. q. 3. c. inter memora-
tos, locū habet miſſio, inf. de eo qui mit-
ti. in poſſeſ c. 1. & 2. Nam & de duabus ec
cleſijs tanquam de proprietate locum ha
bet permutatio, ut tamen temporale nō
detur pro ſpirituali uel e conuerſo; ut in
fra, de rerū permu. c. ad quæſtiones. ſed
ſi contumax uenerit infra annum pręſti
ta cautione de iudicio ſiſti, ut in d. c. qm̄
frequēter. § in aliis, & inf. de eo qui mit.
in poſſeſ. c. cum ueniſſet. & C de bonis au
to. iu. po. authen & qui iurat, ac exhibita
ſatisfactione congrua expenſarū ut in p̄-
dicto §. in aliis. & C. de iudic. l. ſancimus.
C. quomodo & quando iudex, authen.
qui ſemel recuperat poſſeſſionem reſtitu
tis expenſis factis circa iter, circa ingreſ-
ſum litis, & ſallaria aduocatorū, ut C. de
5 accu. l. quæ crimen & d. l. ſancimus. † In
uenio etiam contumacem teneri ad ex-
penſas faciēdas, ut ſup. de in integr reſt.
c. auditis. Si non uenerit infra annū fiet
miſſio ex ſecundo decreto. De natura pri
mi & ſecundi decreti dicam inf. de eo qui
mitti. in poſſ. Facta igitur miſſione ex ſe
cundo decre. non reſtabit reo quęſtio de
proprietate, ut in d. c. quoniā frequenter.
§. in aliis. C. ubi in rem actio. l. 2 in fi Fiet
eñ de poſſeſſore petitor, ut C. qūo & quā
do iu l. conſentaneum inf. de dol. & con
tu. c. prout in fi. Nam miſſo non daretur
in rem actio, cum poſſideat. ut inſti. de ac
ti in prin infr eo. tit. c. examinata. Vnde
quod dicit illud c. quoniam frequenter,
aduerſæ parti defenſione legitima reſer-
uata, exponitur defenſione, id eſt, impu-
gnatione. Et ſimilis expoſitio. 8. di. c. quo
iure defendis, id eſt, uendicas uillas eccle
ſię. Vnde ꝙ ibi dicit de defenſione, alibi
dicit, allegatione in eo. c. §. quod ſi ſuper,
in fi. Et hæc omnia locum cum habeant
in reali, quid in perſonali? uidetur idem.
Nam illud c. quoniam, dicit in fin. quòd
reus paſſus miſſionem ueniens infra an-
num

num vel poſt annū audietur, iuxta diſtin
ctionē in alio caſu ſuperius annotatā. Sed
certè nō videtur, ꝙ ſuperior diſtinctio lo
cū poſſit habere in perſonali ante annū,
uel poſt annum. Ante annū non, quia in
reali miſſus ex primo decreto incipit poſ
ſidere, & præſcribere poſſe; habet. n. iuſtū
titulum. Nam iuſte poſſidet qui auctori
tate prætoris poſſidet. ut ff. de acq. poſſ. l.
iuſte poſſidet. Habet ēt & bonam fidē, cre
dit enim rē petitam ſuam eſſe, & ideo p̄-
ſcriptio locū hēt. ut inf. de præſcr. c. ſi di-
ligenti; quod in hoc prætorio pignore aſ-
ſignato pro mō debiti non cōtingit. ut ff.
qui ſatiſ. cog. l. ſciendum §. creditor ff. de
uſuca. l. non ſolum. Item poſt annum non
habet hæc auxilia; nam in reali poſt an-
nū miſſus in poſſeſſionem poſſidet incō
mutabiliter, & irreuocabiliter; niſi de pro
prietate ab aduerſa parte cōuincatur. ſed
in perſonali non eſt ratio, quare reus ve-
niens poſt annū non recuperet poſſeſſio-
nem præſtita cautione, & reſtitutis expen
ſis. Et eſt ratio iſtarū diuerſitatū ante an-
nū, & poſt annum; quia in reali dico me-
lius habere in re, vnde non eſt mirū ſi in-
cipio poſſidere ac præſcribere; & poſt an
num efficiar verus poſſeſſor. Sed in perſo
nali, nec peto rem illā in cuius poſſeſſio-
nem mittor, nec dico me habere ius in il-
la. Reſpondeo, ſimilitudo notari p̄t inter
realē & perſonalē ante annum, & poſt an
nū ſic; quia ſicut in reali reus ueniēs infra
annū recuperat poſſeſſionē praſtia cau-
tione ac reſtitutus expenſis, ſic & in perſo
nali, quāuis inter hæc duo quo ad præſcri
ptionē differentia inueniatur. Item & poſt
annū p̄ōt ſimilitudo notari, ut ſicut in rea
li miſſu poſſidet donec aduerſarius pro-
bet de proprietate, ſic & in perſonali miſ-
ſus in poſſeſſionem poſſidet pignus præ-
torium, donec de debito liqueat, miſſo-
probante debitum Et in hoc differt a rea
li. Vel ſecundùm alios, paſſo miſſionem
non probante indebitum vel ſolutum; eo
enim ipſo ꝙ reus non probat indebitum
vel ſolutum, conſtat de debito, & hoc pro
pter authoritatem ſecūdi decreti. Quod
tamen prius dictum eſt magis placet. Si
ergo de debito conſtat, tenebitur pignus
prætorium, donec ſatisfiat: & res commo
data tenebitur loco pignoris iuris autho
ritate propter expenſas, ut ff. de furtis. l.
creditoris. §. dominus ff. commodati. l in
rebus §. vlti & accedunt ad hoc. ff. de leg.
1. l. filiusfamilia. §. diui. ff. ſi ſeruitus ven
di. l. is cuius. ff. de leg. 2. l. filiusfam. §. diui:
ff de no. ope. nun l. ſi priuſquam. Sed ſi a-
ctor non veniat reo veniente, licet ſcd̄m
curſum cauſarum reus abſoluatur ſtatim
ab obſeruatione iudicij · tñ ſ. n iura actor
citandus eſt tribus edictis, vel vno p̄ oīm-
nibus edictis continentibus ſpacium triū
menſium : vel fortè citatio facienda eſt
reo poſtulante, ideſt, ſi poſtulauit: & tunc
ſi non venerit, abſoluetur reus ab obſer-
uatione iudicij cū non ſit de cauſa liqui-
dum vt C. de iudi l properandum. §. 1. &
dabitur actori annus, infra quem ſi cau-
ſam proſequi detrectat, iudex auditis al-
legationibus partis pręſentis pronuncia-
bit diffinitiua, ſi de cauſa liqueat. Si uero
infra annum ueniens iterum cauſam de-
ſerat, ab omni cadit actione ipſo iure; ut
C quom. & quan. auth qui ſemel. Nec mi
reris ſi durius agitur in hoc cum actore,
ut procedatur contra eum ad diffiniti-
uam lite non conteſtata, & ut cadat ab
actione ipſo iure, quam cum reo, in quo
talia non contingunt. Nam quicquid
fauoris indulgetur actori, & reo uidetur
conceſſum per regulam illam ff. de regu.
iur. l. non debet. Sed hoc non conuerti-
tur, ut ff. de ferijs. l. ult. & C. de tempo. in
inte. reſt. pe. l. ult. Et hæc locum habent,
cum lis non eſt conteſt. uel quaſi conteſt.
Nam ſi ſit quaſi conteſtata, vt cum agitur
contra inquilinum vel colonum qui no-
mine poſſidet alieno, q dēt ſtatim domi-
num in iudicio nominare, dato certo ter-
mino, infra quem veniat vel mittat, quod
ſi non fecerit, ſed in ſua contumacia per-
durauerit, lis intelligatur quaſi conteſta-
ta, quantum ad interrumpendam longi
temporis præſcriptionem a die, in quo
inquilinus conuētus extitit vel colonus:
Quod contingit propter duo, & quia co-
lonus fuit conuentus, & domino certum
tempus aſſignatum ut veniret, vel ſufficiē
tem mitteret reſponſalem, quo neutrum
facere procurante iudex eum legitimis
edictis euocabit: qui ſi in contumacia ſua
perman-

permanſerit, negociũ ſummatim exami
nans fortè recepto uno de teſtibus, quos
actor producere intendit, uel uiſo inſtru-
mento per quod probare intendit, uel ẽt
delato iuramento actori, ꝙ non calum-
nioſè moueat qõnem ar.ff. ad exhiben l.
theſaurus.C.de fide inſtr.l.ult.ſup.de ele.
c.cũ dilectus inf.de excep.c.paſtoralis.in
fr de reſti.ſpol.c lras, in Auth.de teſtibus
§ quia uero.colla. 7.inf.de teſtib.c.in cau
ſis,& c.ſignificauerunt, mittet actorem in
poſſeſſionem rei petitæ reſeruata quęſtio
ne proprietatis abſenti, ut in d.c. quoniã
frequenter § ꝙ ſi ſup rebus. & C. ubi in
rem ac.l 2.Sed obſtat.inf.de dol. & contu
ma.c.prout, nam ibi dicit ꝙ ſi reus ueni-
re contempſerit, cauſam, utpote lite quæ
ingeritur conteſtata, diffinitiua ſententia
terminetis Ad quod reſponderi poterit,
vt dicatur quod ibi, utpote, eſt veritatis
expreſſiuũ. Et ſimile quaſi modo geniti.
Et alibi, uidimus gloriam eius, gloriam
quaſi unigeniti a patre. Vel eſt ibi ſpecia
le in odium ipſius calumnioſi, qui toties
litem deluſit, ſicut & ſpeciale hic dixi-
mus in illo, qui interrupto anno litem de
ſerit, ut C.quom.& quan.iud.auth.qui ſe
mel.& diximus ſup.hoc in eod.§.Si uerò
lis ſit uerè conteſtata, quod qualiter fieri
habeat, dicam infra de litis conteſt. tunc
ſi reus contumax fuerit, & liquet de cau-
ſa uel liquere poſſit, procedatur ad diffi-
nitiuã, ut 3 q.9.c.decernimus. C. de iud.
l.properandum.§.ſinautem & geſtis; ſed
ſi liquere non poſſet, fiet miſſio in poſſeſ-
ſionem, quæ non recuperatur per cautio-
nem, ut C quom & quan.iudi.l.conſenta
neum, & idem fiet actore per contuma-
ciam abſente. Nam illa auth.qui ſemel,
loquitur quod in actore locum habet li-
te conteſtata, & etiam ſi lis cępta non ſit.
Hæc omnia locum habent cum alter liti
gantium contumax eſt in cauſa ciuili.Cę
terum ſi in criminali reus contumax fue
rit, excommunicatur qui ſi infra annum
ab excommunicatione non uenerit in
principali negotio non auditur, ſed inter
pretatione iuris pro cõuicto habetur, ut
11.q.3.c rurſus. Et idem dico in cauſa ci
uili, in qua miſſio locum nõ habet, ut eiſ
dem c.& q.c.quicunque.Si actor non ue-
nerit, excommunicatur, ut 5.q.1.c.quidã.
Sed ſi poſtmodum ueniat, & ſe pœnitere
proponat, audietur ut inf.de accu.c.licet.
& 2 q 3 c.ſi aliquem pœnituerit & cap.ſi
quis iratus Nam poſt libelli oblationem
licet deſiſtere ſine pœna ut ff. ad Turpil.
l.quæſitum.ff.de in ius uoc l.libertus, te-
nebitur tamẽ iniuriarum pro eo ꝙ infa
mauit, ut ff de iniur.l. item apud Labeo-
nem § ſi quis libellus.Sed ſi poſt litẽ con
teſta.contumax fuerit accuſator, uel non
probauerit, de calũnia tenetur, ut 2. q. 3.
per totum, niſi iudex inueniat eum pro-
miſſione teſtium deceptum, ut 2.q.3.ca.
Paulũ, uel ex temeritate, ſeu calore ira-
7 cundiæ accuſaſſe † Temeritas enim faci-
litatem ueniç continet, & inconſultus ca
lor calumniæ uitio caret. Et ob hoc nul-
lam huic pęnã irrogari oportet, ut 2.q.3.
c.Euphemiũ §.notandũ, in ſi Partibus au
tem ſic in iudicio conſtitutis, & ſic ordi-
nato iudicio de perſonis, ab actore reo li
bellus eſt porrigẽdus; niſi talis ſit cauſa,
in qua ſine ſcriptis agatur, de quo notabo
inf de libel obla. Fiet ẽt conteſtatio litis,
ſi eſt talis naturæ cauſa, ut in ea locũ ha-
beat conteſtatio litis; & de hoc plenius di
8 cam inf.de litis conteſt. Item † præſtabi-
tur iuramentum de calumnia, ſi nõ ſit cã
ſpiritualis, uel ſi ſit ſpiritualis, tunc præ-
ſtabitur iuramentum de ueritate dicẽda,
9 ut dicam inf.de iura.cal. † Fient poſitio-
nes, ut ſup.de ele c.dudum inf.de lit con
teſt.c.uni, quæ fieri debent poſt iurm, eo
ꝙ fieri habẽt per iuramẽtũ. Vnde & poſi
tio actoris fit per ſacramentum, & reſpõ
ſio rei per ſacramentum; & ex poſitione
actoris, ſi contra ſe ponat, actor excludi-
tur; & ex reſponſione rei reus conuinci-
tur, & pro confeſſo habetur. Propterea
autem fieri debent poſitiones poſt litem
conteſt.& poſt iuramẽtum de calumnia
uel de ueritate dicenda, quia loco proba-
tionum ſuccedunt; probationes autem
in principali locum non habent niſi lite
conteſt. Vnde cum in locum probatio-
num ſuccedant, & inuentæ ſint ad releua
tionem oneris probationum, ſciendum
eſt, ꝙ id ſolum uenit in poſitionem, quod
uenit in probationem; & ideo non uenit
negatiua, quæ non poteſt probari, ut 6.q.
5.c.actor.

5.c.actor.infr.de cã poſſ. c. cum eccleſia.
Quod.uerum eſt directè, ut infr.de prob.
c quoniam, in prin. Et ſic non obſtat inf.
co.ti.de proba.c.ex literis.& c.tertio ſup.
de renunciatione; ſuper hoc nec pt poni.
Item ſicut id, qđ probatũ nõ releuat pro-
bantem, probari non poteſt, ut C.de pro
ba.l.ad probationem; ſic & id, quod poſi-
tum non releuat ponentem, poni non po
teſt. Item ſimilia, & contraria, & imperti
nentia poni non poſſunt; quia nec proba
ri. Veruntamen cautus & ſubtilis aduo-
catus contraria ad diuerſa, ſimilia ad diſ
ſimilia, impertinentia ad pertinentia re-
ducit mutatis uerbis ſed ſententia reten-
ta; niſi prudentia iudicis prudentiam ad
10 uocati præcellat. † Sed quid ſi pars ali-
qua offerat ſe probaturam per teſtes uel
inſtrumenta, nunquid ad poſitiones redi
re poteſt? Reſpondeo non, puto enim cũ
potuerit releuari, & grauari elegerit,
mos ei gerẽdus eſt, ut ff.de pb.l. certa Et
ſibi imputet, qui p nouo beneficio uetus
grauamen elegit, ut C.de iure delib.l.ult.
11 §.ſinautem.† Item fient interrogationes
iudiciales, quæ locum habent uſq; ad sẽ-
tentiam, ut ff.de interrog acti.l.ubicunq;
12 † Et ſic iudex per poſitiones partium, &
per interrogationes, per probationes,
pręſumptiones, indicia, & argumenta ue
ritatem inueſtigabit, ut 30.q ulti c. iudi-
cantem; ut tamen iudex non ſuggerere,
ſed requirere uideatur, ut ff.de quæſt.l.1.
§.qui quæſitioni. Item patienter audiat
aduocatos diſſerentes hincinde, ut ff. de
offi.procõ l.nec quicquam.§ circa, ſic ta
men ut non naſcatur cõtemptio dignita
tis, ut ff.de offic.præſidi.l. obſeruandum.
Facta igitur diſputatione a partib. & con
cluſione ſecuta iudex combinato con-
cilio peritorum ſententiam dictabit,
ponderabit, & emendabit, & ſic in ſcri-
ptis rediget, ut C. de ſenten. ex breui. re-
ci.l.2.in fin. niſi ſit cauſa in qua pronun-
ciandum ſine ſcriptis, quod in quibus ca
ſibus contingat, notabo infr.de libel.obl.
Et tandem præſentibus partibus, uel alte
ra per contumaciam abſente, ſententiã
recitabit, poſt recitationem non licebit
aliquid detrahere; ſed nec addere, niſi de
fructibus, ſumptibus, & ſimilibus quæ
pertinent ad conſequẽtiam priorum ſta-
tutorum, & hoc eodem die, ut ff.de re iu-
dic l.Paulus Sed ſi pars illa, quæ non in-
terfuit recitationi ſententiæ, uenerit iudi
ce adhuc pro tribunali ſedẽte, audietur.
ut ff.de in inte. reſti. l. diuus. Sententiam
uero latam non mandabit executioni uſ-
que ad x.dies.eo quòd infra illos poterit
appellari, ut ff.de uerb ſigni.l.ſi qua pœ-
na. Infra hos autem dies connumerabi-
tur dies ille, in quo ſententia recitata eſt.
Nam ſecundum antiqua iura ille dies cõ
putabatur in biduo uel triduo, in cuius
locum ſuccedit decendium, ut 2.q 6.c.bi
duum.Item computabitur in numero 5.
dierum ſecundum legem Theodoſianã,
ut 2.quæſt.6.ca.propter ſuperfluam. La-
pſis igitur x diebus non interpoſita ap-
13 pellatione iudex exequi debet † ſenten-
tiam in criminali cauſa ſtatim, ut 2.q.1.
ca.ſicut, & C.de pœnis. l. cum reis. niſi in
quatuor caſibus. Primus eſt, cũ princeps.
iracundia motus ſeuerius iudicauit, ut C.
de pœnis.l.ſi iudicari. 11.q.3.c. cũ apud.
Secundus eſt, cum ſententia capitalis fer
tur in mulierem pręgnantem, differtur
executio uſque ad tempus partus, ut ff.de
pœnis l.prægnantis.Tertius, cum ſenten
tia fertur in ſeruum ratiocinijs obligatũ;
differtur enim ſententia donec domino
ratiocinia reddat, ut C.de bo. proſcri.l 1.
Quartus, cum inſula eſt a principe aſſi-
gnãda, ut 2.q.6.c.biduum.In his ergo ca-
ſibus iudicibus immodicè ſęuientib. fre-
ni temperies adhibetur, ut C.de cuſt.reo.
l 2 Si autem fuerit cauſa ciuilis & actio
perſonalis, differtur executio uſq. ad qua
tuor menſes, ut ſupra, de offi.deleg.capit.
quęrenti, ſi actio eſt realis, tunc ſtatim sẽ
tentia executioni mandatur, ut inſtit. de
offic. iudic. §. 1. Verum ſi a diffinitiua
fuerit appellatum, iudex patienter admit
tat, nec putet ſibi iniuriam fieri, ut C. de
appel.l.& in maioribus.Nec debet appel
lanti conuiciari ut ff.de appel.l.illud ſciẽ
dum, ſed nec iudici ab appellato, ut ff de
iniurijs.l.iudici, licet talis iniuria per ap
pellationem fieri uideatur iudici, a quo
fuerit appellatum, ut C.de epiſc.audient.
l 3.propter quam iudices prouocari, &
uelle ulciſci ſolent, ſicut & cum recuſan-
tur,

tur,ut ſup.de offic.deleg.c.ſuſpicionis;&
pendente appellatione poſſunt recuſari
in alijs cauſis ab his, qui eos taliter pro-
uocarũt,ut inf.de appe.c.ad hæc & c. pro
poſuit & ſic iudicium producitur ad effe
ctum. Nunc autem reſtat uidere quali-
ter iudicium finiatur. Finitur autem iu-
dicium pluribus modis,tempore, ſenten
tia,prohibitione,ſtatus mutatione. Tem-
pore,ut criminales cauſæ biennio, ut C.
ut intra cert.tem.crimi cau.termin. per
totum, cæteræ triennio, ut C.eod.titu.l.
properandæ.Sententia,quia iudicium fi-
nem accipit ex re iudicata,ut inf.de ſent.
& re iudi.c.iurgantium.Prohibitione, ac
ſtatus mutatione,quia iudicium ſoluitur
uetante eo,qui iudicare iuſſit,uel eo, qui
maius imperium in eadem iuriſdictione
habet; uel ſi ipſe iudex eiuſdem imperij
eſſe cœperit,cuius eſt qui iudicare iuſſit,
ut ff.eo.ti.l.iudicium.Saluis his, quæ no-
tauimus alias,quibus modis iuriſdictio fi
niatur,ut ſupra de offic.ordinar. § fin ẽ.
15 † Et quod dixi criminales cauſas bien-
nio terminari, uerum eſt; ſed aliquando
certiori tempore reſtringuntur, ut C. ut
omnes tam ciuil. quam mili. l. 2. in fine
in Auth.ut clerici apud proprios epiſco-
pos.§.ſi tamen,colla.6 C.de naufra. l. de
ſubmerſis,lib.11.C de dolo. l. ulti. Sunt
etiam quædam ciuiles,quæ uſque ad triẽ
nium non perducuntur,ut C. de decur.l.
generali.lib. 10. C. de ædifi. priua. l ult.
in quibuſdã enim mora periculoſa eſt.ut
ſupra de elect.cap. cum inter. infra ut li-
te non conteſtat. cap. quoniam frequen-
ter. 100.diſtinct.cap. quoniam. ſupra de
tranſla.præla.c.inter corporalia.ff.de dã
no interfect. l. 1. Sed uidetur ꝙ lex illa
quæ loquitur de triennio corrigatur per
decre.inf.eod.tit c.uenerabilis,quæ dicit
non obſtare exceptionem de triennio. Ad
quod reſpondeo,lex illa non eſt correcta
quia illa excipit cauſas ſpectantes ad pu-
blicam functionem, ſpectat & cauſa ec-
cleſiæ de qua loquitur decre.ad publicã
functionem,eo quod ius publicum in ſa
cris & ſacerdotibus conſiſtit,ut 1.diſtin.
cap ius publicum. Vel ſicut lex excipit
cauſam fiſci,ut in ea locum non habeat
lapſus triennij,ſic decre. excipit cauſam
Chriſti,id eſt eccleſiæ. Vel decr.illa loquĩ
tur,cum cauſa protrahitur ultra trienniũ
per cauillationes & ſubterfugia rei, ut in
ipſa litera continetur. Si ergo triennium
tranſeat,perit inſtantia iudicij, perit pro
ceſſus, ſed non pereunt geſta redacta in
ſcriptis per manum publicam authorita
te iudicis,ut C.de re iudi.l. geſta.in Auth.
ut fratrum fi.§.illud quoque collat.9. In
16 ſumma notandum † eſt, ꝙ quamuis defi
ciente iudice ſeculari ſuccedat eccleſiaſti
cus,ut inf tit.proxi.c. cum ſit generale.&
c licet,in fine, non tamẽ hoc cõuertitur,
ut ĩf.eo.ti.c.qualiter. Nec ob. Auth.ut cle
rici apud proprios epiſcopos.in prin.col
la.6.& 11.q.1.c.ſi quis cum clerico.Nam
puto illis iuribus derogatum: Nec de di-
uerſitate ſuperioris mireris. Nam olim
omnes cauſæ clericorum & laicorum de
ferebãtur ad ſacerdotes,ut inf.qui fil ſunt
legitimi,c.per uenerabilem 11.q.1.c ſa-
cerdotibus,& c.relatum.2 q.5. ca. ſi quis
presbyter. Et ideo ſi laicus redeat ad ſuũ
primarium forum non uidetur eius con
ditio deterior fieri; ſicut nec dotis condi-
tio fit,ſi ad ſuam naturam redeat,ut ff.de
pact.l.ſi unus.§.idem dicemus Sed cleri-
cus priuilegiatus eſt circa forum, & tali
priuilegio cui renunciare non poteſt, ut
inf.ti.prox.c.ſi diligenti.

SVMMARIVM.

1 *Forum quid ſit, & quid forus, & unde dica*
tur, ac ex quibus conſtet.
2 *Forum quot modis quis ſortiatur, & de iu-*
riſdictione alterius efficiatur. & num. 3.
4. 5. 6. & 9
3 *Contractus & crimen in quo pariſicentur.*
4 *Domicilium quid ſit, & quot modis haberi*
poſſit, & nu. 5
7 *Cauſæ in quibus iuriſdictio pertinet ad iudi*
cem eccleſiaſticum, etiam ſi inter ſecula-
res uertantur, uel quamuis ſeculares con-
ueniantur.
8 *Crimina quæ ſint eccleſiaſtica, de quibus iu*
dex eccleſiaſticus tam clericos, quam laicos
punire poteſt.
10 *Iuri introducto in fauorem alicuius an poſ-*
ſit renunciari.
11 *Clericus an foro eccleſiaſtico renunciari ua*
leat, & adire ſecularem, & nu. 15.
12 *Diſpoſitio auth habita. C. ne fil. pro pa. in qui*
bus ſcolaribus locum habeat.
13 *Feudalis quæſtio coram quo agere debeat.*
14 *Priuilegiatus quando eximatur a foro, &*
quando non obſtante ſuo priuilegio poſſit
conueniri.
16. *Clericus ut iuriſdictionem non ſui iudicis*
prorogare poſſit, quæ requirantur.
17. *Domicilium clerici in quo conſtat.*
18 *Miles delinquens an ad magiſtrum ſuum*
remitti debeat.

De Foro competenti. Rubrica.

QVIA rei ad iudicia uocati fre-
quenter de foro excipiunt, ſolet
plerunque dubitari, quod forum reus ſic
excipiens ſequi debeat. Et ideo poſt tra
ctatum de iudiciis ſequitur rubrica de fo
ro competenti. Videamus igitur. Quid
ſit forum. Vnde dicatur. Et ex quibus cau
ſis forum metiamur, uel ſortiamur. Et an
quis poſſit proprio foro renunciare, & al
1 terius adire. † Forum eſt idem quod tri-
bunal. Sed forus eſt exercendarum litum
locus a fando dictus, ſiue a Foroneo rege,
qui primus Græcis legem dedit, ut inf.de
uerb.ſig.c.forus,in prin.& 7.diſt. c.Moy-
ſes.Conſtat aũt forum ex tribus. Ex cau-
ſa, ex lege, ex iudicio, ut in d.c.forus. §.cõ
ſtat.Aliquãdo dr̃ forum, locus in quo ius
redditur, appellatione collata ab eo qđ
fit, in eo ubi fit; quem locum determinare
hoc modo poſſumus ubicũque iudex ſal
ua maieſtate imperij ſui, ſaluoque more
maiorum ius dicere conſtituit, ut ff.de iu
ſti.& iu.l.penul. Et fortè locus, in quo ius
redditur, dicitur forum ſimilitudinariè;
quia ſicut forum vocatur locus, in quo
multi conueniunt inferentes res vena-
les, & deferentes res emptas; ſic & in fo
ro iudiciali multi ueniunt inferentes li-
tes, & quæſtiones & diffinitiones in-
2 de deferentes. Sortimur † forum qua-
tuor modis uel cauſis, quæ ſingulariter in
ſingulis attenduntur. Ratione delicti;
quia delinquens, nedũ in loco domicilij,
ſed ubi reperitur, & ubi delinquit, pote-
rit conueniri, C. ubi de crimine agi opor-
tet.auth. qua in prouincia. Authẽ.ut nul-
li iudicium.§.ſi verò quis comprehenſo-
rum.colla.9.& 6.q.3.c.placuit.& 4 q 6.c.
1.Item ratione contractus, ut nomen con
tractus ponať pro omni pacto, uel quaſi
contractu, ut ſi quis geſſerit alterius ne-
gocia, uel tutelam, ut ff.de iudic. l. hæres
abſens, & l.omnem obligationem. Pote-
rit igitur, qui contraxit, conueniri, & ubi
contraxit, & ubi domiciliũ habet, & ubi
facienda eſt ſolutio, ſi alibi quàm ubi cõ-
tractum eſt, vel ubi domicilium quis ha-
bet, ſoluere conuenit, ff. de act. & oblig l.
contraxiſſe. ff. de bo.auc. iud.poſſ. l.3. &
inf eo.ti.c.dilecti.Sed hoc verũ eſt, ut qdã
dicũt ſi in loco contractus, ut in prin.il-
lius. l.hæres abſens. Sed putat dñs meus
Azo.idẽ, etſi alibi inueniatur latitandi cã.
Nam & alibi inuento poterit mandari vt
veniat, & ad locum contractatus poterit
remitti, ſicut & in criminibus obtinet, ut
in Auth.ut nulli iudi. §. ſi quis verò com
prehenſorum, coll.9.Nã hæc duo. ſ.con-
3 tractus & crimen quo ad legem † conue-
niendi parificantur in Auth. ut oẽs obe.
iud.§ hæc cõſiderantes.coll.5. ſi verò ali-
bi inueniať quàm in loco domicili non la
titandi cauſa, citabitur a iudice loci con-
tractus; ſi citatus non veniet, iudex loci,
in quo contractum eſt, mittet actorem in
poſſeſſionem rerũ quas ibi citatus habet,
vt in d.l.hæres abſens.§.1.vel ſi ibi nõ ha
bet, tunc mittet in poſſeſſionẽ rerũ, quas
habet in loco domicilij, ut iudex loci do
micilij exequatur, ut inf.eo.tit.c.poſtula-
4 ſti.† Item ſortitur quis forum rõne domi
cilij Eſt aũt domicilium ubi quis ſummã
rerum ſuarum & fortunarum conſtituit,
vnde rurſus diſceſſurus non ſit; unde cũ
profectus fuerit, peregrinari uidetur, &
ad quẽ cum redierit peregrinari deſinit,
vt C.de incol.l.ciues. lib.x. Poteſt autem
quis duobus locis domiciliũ habere, vel
pluribus, vt cum quis diuerſis locis ſe ita
inſtruxerit, ut non minus in vno; quàm
in alio ſe collocaſſe videatur, ut ff.ad mu
ni.l.Labeo.& l.aſſumptio.§ iuris prudẽti
bus.& l.eius.§.Celſus Poteſt etiam & ſine
domicilio qs eſſe, ut ſi relicto domicilio
nauiget, vel iter faciat quærens quo ſe
conferat & ubi ſe conſtituat, ut in d.l.La-
beo.

4 beo. & l.eius. §. Celſus. † Item ſortitur quis forum ratione rei de qua agitur, ut ibi reali actione conueniatur, ubi eſt res propter quam agitur, ut C. ubi in rem actio.l.ult.ſup.de reſcrip. c.dilectus filius. l.Sarracenus. Quod quibuſdam placuit admittere circa immobilia tantum, lex tamen prędicta loquitur indiſtinctè,& alia.ff.de iudi. l.quod legatur. §. ſi autem. Vnum tamen notabis, q; ſi agatur actione reali,cogitur reus reſpondere ubi domiciliũ habet, & hoc innuit rubrica, ubi in rem actio exerceri debeat. Sed ſi agatur ubi res eſt, poteſt reus ſi uult reſpondere ibidem, ſed non cogitur, & hoc innuit rubrica. C. ubi in rem act. exerceri debeat,uel exequi. Exerceri enim debet neceſſario ubi reus domiciliũ habet, ſed

5 poteſt ubi reus eſt. Item domicilium † uoco ſiue quis domum, ſiue tabernam, ſiue pergulam, ſiue horreum, uel armarium habet,ut ff de iudi. l.hæres abſens. Ex his igitur quatuor cauſis, ut dictum eſt, forũ ſortitur, quæ in ſingulis ſingulariter attẽduntur. Sed ex una & uniuerſali conſideratione, quæ in omnibus locum habet, ſortitur quis forum in curia Rõmana, co q; curia illa communis eſt omnibus & eccleſia Romana omnium eccleſiarum mater eſt,& magiſtra,ut inf.eo.c.nl. & Roma communis patria eſt,ut ff.ad munic.l.Roma. Quod uerum eſt, niſi quis habeat ius reuocandi domum,ut cum aliquis ad curiam uenit pro aliqua iuſta & neceſſaria cauſa, puta,legationis,uel cauſa appellationis exercendæ,uel teſtimonij perhibẽdi,uel cauſa promouẽdi poſtulationem, uel electionẽ iam factam;non ſic, ſi quis ueniat pro priuilegijs, uel immunitatib. impetrãdis, uel alijs nouis negocijs ſuis, uel ſuæ eccleſiæ, procurandis; talibus n. non competit ius reuocandi domum. Sed & primis,quibus ius competit,tollitur,ſi perfecto eo, propter quod uenerant, uoluntariè in curia moram trahant,uel alia aggrediantur negotia, uel ſi ibidem contraxerint, ut ff. de iud.l 2.§ legatis,& §.

6 omnes. † Itẽ ſortitur quis forum ex alijs cauſis, vt mulier quæ ſortitur forum mariti propter matrimoniũ, ut ff. de iuriſd. om.iud.l.cum quædam puella.ff.de iudi. l.exigere. Sed aliud in concubina, ut ff.ad municip l.de iure.§.ult. Item per manumiſſionẽ,ut ff.ad municip.l eius,in prin. ſed hoc quo ad tutelam locum habet,nõ quo ad conuentionem,ideſt,ut manumiſſus ibi conueniatur ubi manumiſſus eſt. Item per natiuitatem & adoptionem, ut ff.eo.ti.l.1 in prin. Item ratione militiæ, ut ff eo.tit.l. municipes. Item ratione dignitatis,ut C. de incolis. l. ſenatores.lib.

7 10. Sunt † autem quædam cauſæ, in quibus iuriſdictio pertinet ad iudicem eccleſiaſticum, etiam ſi cauſæ inter ſeculares uertantur, uel quãuis ſeculares cõueniantur, ut ſunt cauſæ ſeruorum & ruſticorũ eccleſiæ,ut 89.di.c.iudicatum,& 12.q.2. c.eccleſiarũ ſeruos. Item cauſæ pœnitentium, ut 11.q.1. aliud, de pœni.diſt.1.c. aliud. Item cauſæ miſerabilium perſonarum,ut 87.diſt.c.1.& 2.Item cum agitur de feudo eccleſiæ, ut infra eo. c.uerũ. Item cauſæ uiatorum & peregrinorum. ut 24.q.3.c.ſi quis de potentibus, & c ſequenti. Item cum agitur contra raptores rerum eccleſiæ, ut infra eo.c. cum ſit. Itẽ cum agitur cauſa ſpiritualis uel ſpirituali annexa,ut ſup.ti.ꝓxi.c. decernimus,& c.quanto infra de deci.c.qm̃ infra de conſangui.& affini.c.ex literis. Item propter negligentiã iudicis ſecularis,ut inf.eo.ti. c.ex tranſmiſſa.& c.ex tenore. Item ſi ſecularis iudex ſit ſuſpectus, ut in Auth. ut differen.iud.§.1.& 2. & §.penul. colla 9. Item cum uacat imperium,ut inf.eo.c. licet. Item ratione temporalis iuriſdictionis,quam habet eccleſia inter ſeculares; uel ratione conſuetudinis,ut inf.de app. c.ſi duob. Item in cauſa dotis cum accedit cauſę matrimoniali, ut inf. de dote poſt diuor.pe.c. de prudentia. Itẽ cũ agitur de crimine eccleſiaſtico. ut 11 q.1.c. ſi quis cum clerico.in Auth. ut clerici apud ꝓpri.epiſcopos.§.ſi quis.colla.6.C. de epiſcop.& cle. auth.clericus quoque.

8 † Sunt autem crimina eccleſiaſtica,de quib. iudex eccleſiaſticus punire poteſt tam clericos,quàm laicos,ut crimen periuri,ut ſup.de ele c. uenerabilem. Itẽ crimen hæreſeos,ut inf.de hęret.c.ad abolẽdam.& c.uergentis. Item crimẽ uſurarũ. ut inf. de uſur.c.cũ tu.& c. quia ĩ omnib.

Item

Item crimen adulterij cum agitur ad thori ſeparationẽ,ut ſup.de procu. c. tuę. Itẽ crimen ſimoniæ, ut infra de ſimo. per totum. In his directè iudicia ſpectant ad eccleſiam. In alijs indirecte, ut ſi agatur de aliquo crimine per modum denunciationis,ut ſup.ti. proxi.c. nouit. Sed opponĩ, ferè in omnibus his criminibus leges puniunt.ut C. de tranſac. l. ſi quis maior. C. de hæreti per totum. C. de epiſ. & cle.l.ſi quenquam. Ad quod reſpondeo, leges docent quas pœnas eccleſia imponere debeat, ſicut econtrario contigit. ut 5. q. 6. c.delatori. Vel leges puniunt poſtquam eccleſia puniuit, ut ita ſit fori accumulatio,& hoc innuit lex quæ dicit, poſt debitæ ultionis acrimoniam, quæ erga ſacrilegos iure promenda eſt, exilio perpetuo deportationis ſubdatur.ut C.de ſacroſ. eccle.l.placet in fi. Sed hoc recipit calumniã ex eo,quod legitur ſup.ti.proxi.c. at ſi clerici, quia non debet quis duplici contritione cõteri.ut 81.diſ.c.præsbyter aut diaconus.ut 33. q. 5. c. quid ergo. Propterea dici poteſt q; in criminibus memoratis laici coram ſecularibus iudicibus, clerici coram eccleſiaſticis iudicibus impetuntur & puniũtur. Veruntame in ſaclilegio, in fauorem eccleſiæ inductum eſt, ut eccleſia poſſit conuenire laicos ſacrilegos coram quocunque maluerit iudice. ut infra eod.tit.c.cum ſit generale. Vnde propriè & uere loquendo crimen eccleſiaſticum dici poteſt illud, quod eſt crimen ſecundum eccleſiam,non ſecundum leges, ut crimen uſurarũ, & crimen fornicationis,quod ſecundum leges non eſt crimen ut ff.de concubi.l. in concubinatu. in fin. hæc crimina ſecundum eccleſiam puniũ-

9 tur. † Item ſortitur aliquis forum per appellationem.ut 3.q.6. c. peregrina. Item per delegationem.ut 3.q. 6. c. unaquæq;. Item per priuilegii conceſſionem,ut infr. eo.ti. c. dilecti. Item per cauſæ maioritatem,ut inf.de appel.c. ut debitus in fin. ut contingit in cauſa fidei.ut 23. q. 1.c.quoties. 2.q.6.c.ſi quis uos. Item in cauſa dubitabili, quę niſi in concilio expediri nõ poteſt.ut 17. diſt. c. multis. Item in cauſa criminali epiſcopi, cum uideatur epiſcopus in cauſa depoſitionis eſſe. ut 3. q. 6.c. multum & c.quamuis. Nam cauſa criminalis epiſcopi audiri poteſt ab aliis. ut 3. q.7.c.1.& 2.& 5 q. 4. c. 1. & abſolui.ut 6. q.4 per totum. ſed non condemnari.ut 3. q.4.c.duodecim. Item per recuſationem. ut ſup.de offi.deleg. c. ſuſpicionis inf. de app.c.cũ ſpecialis.& c.2.inf.eo.ti.c.ſi quis contra aliquẽ.& c.licet. Item per compromiſſum.ut ſup.de arbi.per totũ. Nunc reſtat uidere an clericus poſſit renunciare foro. Et eſt certum quod nõ põt renũciare foro eccleſiaſtico,ut adeat ſeculare inf. e. c.ſi diligẽti. 11.q. 1. c. inolita.& c.placuit. Nam hoc ius inductum eſt in fauorem totius collegij, & ſic tanquam iuri publico renunciari nõ poteſt,ut ff. de pactis. l. ius publicũ,inf.de ſent.excomm. c. cõtingit. Sed hoc recipit multa contraria. ut C. de pact.l.ſi quis in conſcribendo 7. q. 1. c. q̃ periculoſum.ff.de ędil.edi.l.quæritur.§.ſi uenditor. inf.de priuil. c.ſi de terra.& c.accedentibus.inf.de regula.c.ad apoſtolicã. ff.de pact.l. paciſci.ff.de min.l.ſi iudex.ff. de feriis.l.1.ff. a quib. appel. non licet. l. 1.C. de tem.appel.l.ult.in fi.de renunc. per totum. per hæc omnia colligitur, q;

10 quis poteſt renunciare iuri ſuo † Ad quę omnia reſpõdeo, iuri introducto in fauorem alicuius renunciari poteſt; in fauorẽ omnium introducto,non põt renunciari. Vel alias iuri fauorabili tantum renunciare poteſt;fauorabili, & odioſo nõ põt; hoc autem ius inductum eſt in fauorem clericorũ & odium laicorum, qui opidò infeſti ſunt clericis ut 2.q.7. c. laicos. Et ſimile aliud, quia auxilio Velleyani renunciatur. ut ff. ad Velleyanum. l. ult. C. qñ mulier tute.offi.fun.poteſt, auth.mater. Sed ſecus in Macedoniano. Vnde poſt ſñiam datur exceptio ex Macedoniano. ut ff. ad Maced. l. tamẽ ſiue. Et eſt diuerſitatis ratio. quia Velleianum eſt fauorabile tantum,ideſt,in fauorem mulierum inductum. Sed Macedonianum in fauorem filiorum familias, & in odium creditorũ, ff.de condit.indebit.l. qui exceptionem.

11 †. Vel ideo clericus non poteſt renunciare foro, quia ex hoc præiudicaretur epiſcopo.ut 11.q.1.c.clericũ.3. q.6. c.non liceat. A quo enim ordinem & iudicium recipere debet.ut 9.q.2.c.nullus primas. Iu-

dicium

dicium inquàm manifeſtum & ſecretum.
ut de pœni.diſt.6.c.placuit.inf de pęni.&
remiſ.c.omnis. Pręterea ſi iuri fori cleri-
ci renunciare poſſent, iam clerici unius
epiſcopatus poſsint ſibi conſtituere iu-
dicem in alio epiſcopatu . ff. de iudic.
l. 1. Et eodem modo clericus non po-
teſt renunciare priuilegio, quod toti col-
legio indulgetur,ut 17.q. 4. c ſi quis ſua-
dente.Nam & ſi actionem iniuriarum ſi-
bi competentem clericus remittere poſ-
ſit.ut 23.q.4.c.ſi is qui.& c. ſi illic iniuriã,
tamen factam ordini abolere non poteſt,
& ideo excõmunicatio durat.ut inf.de ſen
tent.excõ.c.contigit . Quidam tamen di-
cunt ꝙ clericus, etſi foro clericali renun-
ciare nõ poſſet expreſsè,tacite tamen po-
teſt.ut ff.de procur.l.filiusfamilias.§.uete
rani.& C. de iur.calum.l.2. quod non pu-
12 to uerum. † Dubitari autem conſueuit
de clericis exiſtẽtibus in ſcholis qui forũ
adeũt poteſtatis uel iuſticiarij ciuitatis ,
in qua ſtudiũ uiget, cum ſit laicus & hoc
ſit ex priuilegio Frederici indulto ſcola
ribus in illa conſtitutione quę incipit. ha
bita . Reſpondeo, illud locum habere in
ſcolaribus laicis, qui ex priuilegio habẽt
optionem an uelint conueniri coram epi
ſcopo,uel coram poteſtate,uel magiſtro.
Vel habet locũ in ſcolaribus clericis, qui
ibi proprium non habent epiſcopum.Vn
de ſcolares clerici & ciues non habent il
lam electionem , ut poterint eligere pote
ſtatem ſeu iuſticiarium ciuitatis,uel ma-
giſtrũ ,uel epiſcopum ; imò præciſe ab e-
piſcopo debent iudicari & ab ipſo ordina
ri,ut dictum eſt, nec locum habet electio
13 de qua dixi. Et nota † ꝙ quæſtio feuda
lis agitanda eſt coram dño feudi, ut inf.e.
ti.c.uerum.Quod intelligo uerum,cũ agi
tur inter duos uaſallos , nec reuocatur in
dubium , quin res ſit feudalis illa de qua
agitur ; ſed ubi dubitatur quis ſit uaſal-
lus,& ad quem pertineat iure feudi , tunc
quia intereſt domini feudi quis ſit eius ua
ſallus,& ad eũ cognitio ſpectat , & ſic in
telligo illam decre.uerum. & c.ex tenore.
& ſup.tit.proxi. c.cæterum,& inf.eo.tit. c.
ex tranſmiſſa. Sic loquitur conſtitutio de
feudis.§.ꝑterea.ſup.tit.prox. c. nouit. Sed
ſi quæſtio ſit inter dominum feudi & ua-
ſallũ, an uaſallus debeat feudum perdere
uel habere , per pares curiæ hæc quæſtio
finietur . Si uero quis ſe aſſerat dñm feu-
di,& petat in dominum recognoſci , poſ-
ſeſſor autem negat illum dominum , hęc
quęſtio coram ordinario loci,non coram
illo, qui ſe dñm feudi contendit , agitãda
eſt , ne in ſua cauſa ſit iudex. ut C.ne quis
in ſua cauſa iudicet. Sed ſi inter duos ua-
ſallos agatur , non de iure rei ; ſed de iure
poſſeſſionis,ut pote,quis,aut ad quem ue
niat poſſidentem , tunc coram ordinario
loci, uel delegato tractanda eſt hæc quæ-
ſtio , non coram domino feudi ; & ſic lo-
14 quitur decre.inf.eo.c.ex parte. Item † per
priuilegium eximitur quis a foro ut ſupe
rius dixi,& probatur. 16 q.1.c. frater.inf.
de priuil.c.cũ capella.ff.de excuſ.mu.l.pe
nul.§.ſi poſt.ff.de excu. tu.l.ſi ſpadonem.
§.ſcire.& de aliment.& ciba.lega.l.is cui.
Quod intelligo niſi priuilegiatus ſit in
priuilegio ſuo præuentus ſaltem per cita
tionẽ. ut inf.e.ti. c. propoſuiſti.ff. de iudi.
l. ſi quis poſtea. Sed uidetur ꝙ etſi priuile
gium locum non habeat in præcedenti-
bus , locum tamen obtinet in ſequentib.
ut ff.de uſur.l.cum quidam.§.fiſcus. C. de
tem.in integ.reſti.l.ea quæ , & auth. ſi mi
nor . Sed leges illæ locũ habent in rebus
diuiſibilibus , non in iuriſdictione quę ꝑ-
petuatur per citationem.ut ſup.de offi.de
leg. c. gratum, unde ibi iudiciũ accipere
debet ubi cæptum eſt.ff.de iudi.l. ubi. In
15 ſumma † notandum eſt , ꝙ clericus foro
eccleſiaſtico renunciare non poteſt, & a-
dire ſecularem;ut dictum eſt ſup Sed po-
teſt renunciare proprio,& adire alium ec
cleſiaſticum uoluntate ſui ordinarij acce
16 dente, ut inf.eo.c ſignificaſti. † Vnde tria
requiruntur ad hoc ut clericus non ſuum
iudicem facere poſſit ſuum,ſ.ut cõſentiat
in alium habentem ordinariam iuriſdi-
ctionem , delegata enim iuriſdictio non
extenditur ad alias perſonas , q̃ in reſcri
pto cõmiſſionis cõtinẽtur , ut ſup. de offi.
deleg.c.cum olim abbas.& c.P. & G. præ-
terquam in ſpecialibus caſibus ut de hac
materia nota.ſup.de off. deleg § caſuali-
ter.& §.progatur.Item ut conſentiat in ꝑ-
ſonam eccleſiaſticã. ut inf.e.ti c.ſi diligen
ti.& c.ſignificaſti,aliter nihil agĩt. ut ſup.
titul.

ti.& c.ſignificaſti;aliter nihil agĩt, ut ſup.
tit.prox.ca. at ſi clerici. Item oportet ut
diœceſani voluntas accedat, ut in d.c.ſi-
gnificaſti.& 11.q.1. c. clericum nullus. &
3.q.6.c.non liceat, Et ſecundum hoc non
obſtant iura illa, quæ dicunt aliquem poſ
ſe ſubijcere iuriſdictioni illius,qui habet
ordinariam,ut ff.de iudi. l. j. & l. priuato
rum. Quia illa in clericis locum non ha-
bent,ut dictum eſt. Et eodem modo non
obſtat arg a contrario ſenſu.3.q.6. c.pul-
ſatus. Item non ob.2.q.5.c.mandaſtis.&
c.auditũ. Nam illud facit papa ex nimia
humilitate , nec habet ſuperiorem cuius
conſenſum requirat ar.ſup.de elec.c.licet
17 † Item quod dixi ſup. de domicilio, ſic
intellige,quia ibi intelligitur clericus do
micilium habere , ubi larem ſibi conſti-
tuit; nõ vbi eccleſiã habet, vel beneficiũ,
ut ſup.de reſcr.c.dilectus inf.eo.ti.c.poſtu
laſti. Vnde ſi cõtingat clericum delinque
re vbi domicilium habet, ibi punietur,
ſed ſi crimen exigit priuationem a bene-
ficio, pronunciabitur a iudice domicilij,
mandabitur autem executioni ſententia
a iudice loci,in quo beneficium uel eccle
ſia conſiſtit , ut in d. capitu. poſtulaſti.&
ff. de re iudica. l. a diuo Pio. §. 1. Sed ſi
alibi quam ubi domicilium habet, delin
quat ; tunc diſtinguitur inter graue deli-
ctum & leue , ut ſi grauiter deliquerit,
tũc iudex loci in quo deliquitur , puniet.
ut ff. de re mili.l. deſertorem. in princ. &
adeò ut ſi aliò ſe contulerit delinquens,
remittatur ad illum , ut in Auth. ut nulli
iudi. §. ſi uerò quis comprehẽſorum.col.
9. Et hoc prætextu remiſit Chriſtum ad
18 Herodem Pylatus. Item † remittitur
quis honoris cauſa , ut cum miles delin-
quens remittitur ad magiſtrum militum
ſub quo deliquit. ut ff. de cuſto. & exhi.
reorum.l.de militibus. Et hoc uerum eſt,
cum miles leue delictum commiſit ff.eo.
tit.l.non dubium eſt, ſecus ſi graue , ut ff.
de accuſa.l. ult.

SVMMARIVM.

1 *Libellus quid ſit,& quotuplex.*
Libellus quis porrigere debet :
2 *Libellus an in omnibus cauſis requiratur.*
3 *Libellus conuẽtionalis quid continere cõit*
4 *Actio an ſit exprimenda in libello .*
5 *Reus ab inſtantia iudicij abſoluitur,ſi actio inepta proponitur.*
6 *Iudicium uniuerſale quid ſit,& quid generale.*
7 *Libelli effectus.*
8 *Libellus accuſatoris reuocari poteſt.*
9 *Libellus diem dati libelli continere debet.*
10 *Libellus accuſationis qualiter debeat concipi.*
11 *Reſcriptũ in citatorijs literis inſertum, quo ad inducias denegãdas,pro libello habetur.*

De Libelli Oblatione. Rubr.

QVIA rei ad iudicia uocati, ſolent
poſtulare libellos , ut ſciant quid
petatur, & qualiter & ſuper quo debeant
reſpondere , ideo poſt tractatus de iudi-
cis,& de foro competenti , ſubijcitur hic
rubrica de libelli oblatione. Videamus
igitur , Quid ſit libellus , Quis libellum
porrigere debeat , in Quibus cauſis locũ
habeat libelli porrectio , Quę in libello
debeant contineri, Et de libellorum effe-
1 ctu.Libellus † eſt paruus liber, id eſt,mo
dica ſcriptura. Et eſt duplex libellus, con-
uentionalis,& accuſationis. Primus in ci
uilibus, ſecundus in criminalibus locum
habet . Libellum autem porrigit actor,
ut 3.q.3.c.inducię. §.ſpatium , & §.libel-
lum.Porrigit inquam , & offert reo , ut in
d.§.ſpatium , & auth. offeratur. C. de lit.
conte.porrectus transfertur in acta,ut in-
fra de proba.cap.quoniam cõtra falſam.
2 Libellus exigitur † in omni cauſa, in qua
ordinariè agitur, niſi in quatuor caſibus .
Primus eſt, cum cauſa uel lis ſit breuiſſi-
ma,& maximè uilium rerum ſeu perſo-
narum, vt C.de ſen.ex breui.reci.auth. ni
ſi.Secundus, cum epiſcopus cognoſcit in
ter ſuos familiares,ut in d.auth. & 11. q.
1.c.ſi quis cum clerico.Tertius,cũ hoc ſit
ex cõſenſu partiũ,ut C. de priui. ſchola.l.
quoties,in fi.lib 12.Quartus, cum rector
prouincię infra quinquaginta dies cõue
nit,ut in Auth. ut iudi. ſine quoquo ſuffr.
arg.§.neceſſitatem,colla. 2. Ideo autem
dixi,quãdo ordinariè agitur,ſecus erit,ut
in cauſa denunciationis,& inquiſitionis,

quàmuis in cauſa inquiſitionis capitula ſint edenda, vel potius exponenda de quibus fuerit inquirendum, ut inf.de accuſ c. qualiter & qñ.§.debet igitur. Aliàs autẽ generaliter libellus dandus eſt, ſiue in ciuilibus, ut inf.eo.c.1.ſiue in criminalibus ut 2.q.8.c.ſi.§.libelorum. In
3 † libello conuentionali debent contineri hæc. Nomen actoris, nomen rei, & nomen iudicis corã quo agitur. Item res quę petitur, ut inf.eo. tit.c.2.inf.de appel.c.ſignificantibus. Cũ enim libellus ad hoc detur, ut reus deliberet, cedat an contendat, ut 3. q. 3. c. induciæ.§.offeratur, quomodo poterit deliberare niſi res, quæ petitur, exprimatur? Item quomodo ſcire poteſt reus, an poſſideat vel non poſſideat rem quæ petitur? & periculoſum eſt ſubire defenſionẽ eius rei, quam forte non poſſidet. ut ff. de rei uendica.l.is qui, propterea res exprimenda eſt, & indicia rei, ut ff. de rei uend.l. in rem; & ſi res quæ petitur ſit immobilis, exprimi debent confines, ut ff. de actio. empt.& uen.l. Titius.§. ult.& d.l.ſi in rẽ. §.vlti. Item ſpecies, & pondus exprimi debent, ut ff. depoſi. l. j.§ ſi quis argentum. Cauſa etiã exprimi debet, ut C. de adop.
4 l. 3. C. de edic. di. Adri. tol. l. ult. † Sed an actio ſit edenda dubitatur. Et uidetur quod non, ut ſupra.de iudi.c.dilecti. Nam in iudicijs eccleſiaſticis non eſt rigor huiuſmodi obſeruandus, ut infra.de dolo.& cont.c.1. Sed contra, inf.tit.proxi.cap.1. inf.depo.c.grauis ſup.de iud. c. examina. 11.q.1.c.experientiæ. Ad quod ſic diſtinguo. Actio aliquando ſignificat formulã verborum, ut ff.de furt.l. ſi ſeruus nauem ut cum dicitur, ago contra talem ad decem actione ex empto, vel certi condictione de mutuo; tales actiones, ideſt, formulæ verborum ſublatæ ſunt ſecundum vtrunque ius, canonicum, & ciuile, ut in d. c. dilecti.& C. de formulis & impetra. ſubla.l.vni. Aliquando ſignificat cauſam agendi, ut cum dico, peto decem à tali, quia vendidi ei librum, vel quia ei mutuaui: & ſecundùm hoc actio ſiue cauſa agendi vel petendi proponenda eſt in iudicio tam eccleſiaſtico, quàm ſeculari. Aliquando tamen cauſa petendi exprimenda non eſt, vt cum agitur rei vendicatione. Nam ſi aliquis petat rem iure dominij uel quaſi, non habet neceſſe dicere cauſam dominij, arg.ff.de excep.rei iudi.l.ſi mater. § 1 & 2. Itẽ modus agendi eſt exprimendus, ut cum ex eadem forma uerborum plures modi agendi reſultant, & ideo exprimendum eſt ad qđ agatur, uerbi gratia, ut cũ peto rem mihi furtim ſubtractã, dubitari poteſt an agatur actione ad exhibendum, uel rei uendicatione, uel condictione furtiua, uel actione furti. His enim omnibus actionibus agitur, pro re furtiua. Et in his omnibus actionibus ſatis cõpetunt illa uerba: Peto rem talem mihi ſubtractam, ſed diuerſi ſunt modi, & diuerſos ſortiuntur effectus, ut ff.de condi.fur.l. ſi pro fure.§. 1.& 2. & l. in re furtiua. & ff. de rei uen.l. item ſi uerberatum. § ulti. Item ſi ago ſic, ago contra talem, qui arbores mihi incidit; dubitari poteſt an agatur ex illo edicto arborum furtim cæſarum, an ex lege Aquilia: Et ideo iudex qui curare debet certam ferre ſententiam, ut inſtit. de accuſ.§. curare, petere debet exprimi quomodo, & ad quid agatur. Aliquando ſignificat ius agendi uel petendi, ut inſt. de act.in prin. Et ſecundum hoc dicitur. Nemo ſine actione experitur, ut ff. de admi.tu.l.quotiens.§. 1. & ff de nego. geſt.l.
5 ſi pupilli §. uideamus. † Vnũ tamen omito q ſi actio, ideſt, formula uerborum ꝓponatur & inepta, reus abſoluitur ab inſtantia iudicij, ut ſupra.de iudi.c.examinata.& ff.ſi menſor fal.mo.dixe.l. 1.§.2. Et quæ ſuperius dicta ſunt. locum habẽt ſecũdum utrumque ius, canonicum, & ciuile. Omnia igitur certa debet facere is, qui libellum præſentat; quia non licet ei uagari cum diſcrimine alieno, ut ff.de iniur.l.prętor edixit.in prin. Et ſi hæc, quæ ſuperius dicta ſunt, fuerint ab actore ſeruata, ſaluum eſt reo beneficium deliberationis. Et notandum qđ in uniuerſalibus iudiciis res exprimi non debent in libello, neq; in ſententia, ſed in executione ſic, ut ff. de peti.hæred. l. 4.& l.ſi quo tempore, & ff.ſi pars hære peta.l. 1.§. ult. Et hoc idem obſeruandum puto, cum petitur eccleſia cum iuribus & pertinentiis ſuis, ut inf.de reſti.ſpo. c. cũ ad ſedem.in prin.

prin. Et cum petitur præbenda cum plenitudine iuris & honoris canonici, ut inf. de conceſ.præben.c.propoſuit.in fi. Nam in talibus etſi pertinentia iura, & honores in libello, & in ſententia non ueniãt exprimenda; in executione tamen exprimi oportet. Nam aliàs executor ſententiam in illis nõ exequetur, niſi uictor probauerit, illa in quibus executionem fieri poſtulat, eſſe de pertinentiis & de iuribus rei in libello petitæ; ut in petitione hereditatis dictum eſt; ſi tamen actor in libello, uel reus in excipiendo hæc uoluntarie duxerit exprimenda, exprimuntur & in ſententia, ut ſupra, de offic. ordi. c. cõquerente inf.de præſcr.c.auditis, & ca.
6 cum olim. † Sunt autem uniuerſalia iudicia hæc, petititio hæreditatis. familiæ erciſcundæ, actio ex teſtamento cum uniuerſum petitur. Et ſimilitudinarie idem poteſt dici in præmiſsis petitionibus, & cum ius epiſcopale, uel archidiaconale uendicatur. Sunt & generalia iudicia ut cum agitur actione tutelæ, mandati, pro ſocio, & in talibus ac conſimilibus non ſunt res exprimendæ in libello; ſed in iudicio & in ſententia, ut C. de iudi.l.licet.
7 Effectus † libelli eſt facere rem litigioſam, ut C.de litigio.auth litigioſa res eſt. & in auth.de litigio.§.1.colla, 8.& ſecundùm hoc intelligo inf.ut lite pendẽ.c.eccleſia.& 11.q.1.c.quia res in litigio. Item perpetuat actiones annales. ut eſt actio iniuriarum, ut C.quan.libel.princ.da li. con.fa.l.1.& 2. Item interruptionem pręſcriptionis inducit; Et in tantum hoc uerum eſt, ut ſi quis in libello aliquem ſibi obnoxium dixerit, etſi libellus nullam cauſam contineat, uel forte cõtineat unã ſolam omnium actionum, uel obligationum perſonalium, uidetur interruptio facta, ut C de annali except. l. ſi ex multis. Sed oppones, talis libellus ſic generaliter conceptus, & ſine cauſæ expreſsione recipiendus non eſt, unde tanquam ineptus nihil debet penitus operari. Reſpondeo, hoc non ſequitur. Nam & circa libellum ſola executoris conuentio interruptionem inducit, ut C.de præſc.30.anno. l.ſicut in rem, Leuiter aũt fit interruptio in odiũ præſcriptionis, ut innuit eadẽ. l. ſi ex multis. in fin. Item libellus obligat porrigentem, cauſam ad finem perducere, ut C.qũo, & quan.iud.auth. qui ſemel. Aliquando tamen licet porrigenti recuperare libellum, ne iuſtę pœnitudinis humanitas amputetur, ut 2.q.5.c. ei qui appellat.§.ſi quis libellos, & C.de appel.l.ſi quis libellos. Quod intelligo, cum nihil incõmodi adhuc ſenſerit aduerſarius, ut ff.de condi.cauſa da.l. ſi ideo pecuniam. alias nõ liceret ei pœnitere cum alterius captione, ut ff.de interr.act.l. de ætate.§.
8 ult.& arg.ff.de reg.iur.l.nemo. † Sed & libellus accuſatoris põt reuocari. ut 2.q 3. c. ſi quem pœnituerit. & c. ſi quis iratus. Et poſt libelli oblationẽ licet deſiſtere ſine pœna, ut ff.ad Turpil l queſitum & ff. de in ius uoc.l.libertus. Tenebitur tamẽ iniuriarũ, eo q dato libello infamauit illũ, cui libellum porrexit, ut ff. de iniur. l, Item apud Labeonem.§.ſi quis libello. Quod uerum eſt, niſi inſcriptio ſit ſecuta libelli porrectionem, tunc enim non poſſet accuſatorem pœnitere, niſi ex cauſa, ut C.de aboli.l 2.& 2.q.3. c. Paulum, & petere abolitionẽ dummodo reus non ſit paſſus aliquam iniuriam carceris ſeu uinculorum, ut C. de abolit l.fallaciter. Et ſecundùm hoc intelligo de accuſa.c.li
9 cet. Et nota † q in libello continebitur dies dati libelli, ut d. auth. offeratur, in uerſ. q non modo ex ipſius reſpõſione, ſed ex libelli manifeſte tur ſubſcriptione.
10 † Sed ſi ſit libellus accuſationis, continebitur in eo nomen iudicis corã quo agitur, accuſatoris, & rei, crimen de quo agitur, & quandoq; perſona cum qua crimẽ dicitur eſſe cõmiſſum, & locus in quo. Itẽ dies inſtitutæ accuſationis, & ꝓfeſsio accuſatoris, ut 2.q.ul c.ſi §. libellorũ. Diẽ autem & horam commiſſi criminis accuſator inuitus comprehendere non tenetur, ſicut hæc omnia quibuſdam uerſib. continentur. Conſule, menſe, die, coram prætore profeſſus. Te deferre reum, crimen, loca, pone ſodalem. Et licet hora dies, non menſis prætereatur. Item no-
11 ta q † pro libello habetur reſcirptum in citatoriis literis inſertũ, quo ad inducias denegandas, ut inf.de dilationibus.c. prętereа, & hoc plenius ibi dicam.

SVMMARIVM.

1 *Reconuentio apud quem, & quando fieri debeat. & nu. 2. & 3.*

3 *Reus non reconueniens cõgruo tẽpore an ſaluam habeat quæſtionem in alio iudicio.*

4 *Reconuentio quando ceſſet, & coram quo iudice fiat & nu 5.*

5 *Reconuenienti nolens reſpondere quando puniatur.*

6 *Conueniens aliquem una actione, an poſſit reconueniri pluribus.*

De Mutuis Petitionibus. Rub.

DIctum eſt ſupra de libel. oblatio.
ſed quia plerunque ab utraq; par
te porriguntur libelli, & mutuæ fiunt
hinc inde petitiones, ideo ſubijcitur
hic rubr. de mu. pe. Videamus igitur
Apud quem fieri debeant; Quando; & in
Quibus caſibus locum habeat reconuen
tio; & in Quibus ceſſet. Et quæ ſit pœna
actoris nolentis reſpondere libello recõ
uentionis, uel mutuæ petitionis. Recon
3 uentio † fieri debet apud eundem iudicẽ,
apud quem fit & conuentio, ut infra eod.
tit. c. 1. & 2. 3. q. 8. c. 1. C. de ſent. & inter-
loc. om. iud. l. cum Papinianus, & auth. &
conſequenter. Et ſi ſic in idem iudicium
iſtæ duæ quæſtiones mutuæ concurrant,
uiciſſim tractandæ ſunt, & eadem ſenten
tia terminandæ. Si uero non concurrant,
ſed una prior, & alia poſterior proponа-
tur; tunc locũ habet regula illa, qui prius
appellat, prius agat, ut inf. de ord. cogni.
c. cum dilectus, & ff. de iudi. l. qui prior.
Sed quamuis dixerim, ꝙ ubi concurrunt
duæ mutuæ petitiones, uiciſſim tradẽdæ
ſint; tamen is, qui primò ad iudiciũ pro
clamat, prior erit in omnibus, ut prius
fiat conteſtatio litis in cauſa ſua, prius
de calumnia ſua iuretur, prius recipian-
tur probationes prius in ea ſententia cõ-
cipiatur, & recitetur. Nec obſtat quod di
ctum eſt, ꝙ eadem ſententia terminetur;
quia ueræ duæ ſunt ſententiæ, quę ferun
tur circa duas quæſtiones ſeſe minimè
contingentes; ſed etſi ſe contingerent,
ut cum agitur petitorio & poſſeſſorio à
diuerſis partibus etiam circa eandem rẽ,
& adhuc dico fore duas ſententias, quæ
feruntur. ut inf. de cauſa poſſeſ. & ꝓp. ca.
cum eccleſia. Dicuntur autem vna & ea-
dem ſententia, quo ad cõtextum prola-
tionis, quia vnico contextu ambæ ferun-
tur, ſicut plures ſtipulationes reſpectu
plurium rerum, dicuntur vna & eadem
ſtipulatio quo ad cõceptum verborum,
ut ff. de uerb. oblig. l. ſi ſtichum. §. ſtipula
tio. & ff. de dona. cauſa mor. l. ſenatus cen
ſuit. §. ul. vnde ſi iudex pronunciaret in-
cauſa conuentionis, & differret pronun-
ciare in cauſa reconuentionis, grauaret
partem quæ reconuenit, & poſſet ab eo
iuſtè appellari, ut ff. quæ ſent. ſine app.
2 re. l. j. §. vl. Debet † autem fieri reconuen-
tio ſtatim ut dicit. d. auth. & conſequen-
ter. ſ. in ipſa lit. conteſt. ſiue parum ante,
uel poſt; quia quæ incontinenti fiunt, in-
eſſe uidentur, ut ff. ſi cer. pet. l. lecta. & C.
de pact. l. petens. Vel dici poteſt ut om-
nino neceſſe ſit fieri reconuentionem a
principio, & ante litis conteſtationem, ſi
reus credat actorem in aliquo ſibi fore
obnoxiũ, propter uerba quæ ſunt in cor-
pore Authenticorum. de executorib. col-
la. 7. § de illud. Non enim ibi dicitur ſta
tim, ſed ſic; non apud alium, ſed aput eũ
mox à principio liceat conuenire. Sed
utrunq, approbo, ut reus poſſit reconue
nire actorem ſiue à principio cum actor
libellum porrigit, ſiue uſq; ad litẽ cõteſt.
& parum poſt, arg. C. de procu. l. nihil in-
tereſt, & quia principium cauſę dicitur
conteſtatio, ut C. de iureiur. prop. calum.
l. 2. Sed hoc eſt ſciendum, quandocunque
libellus recõuentionis porrigetur uſque
ad lit. cõteſt. & parum poſt, ut dictum eſt,
reus tamen neceſſe habet reſpondere ad
libellum reconuentionis lite conteſta. in
cauſa conuentionis, ut inf. eo. ti. ca. 2. Sed
quid ſi conueniam te ad 10. & tu recon-
uenias me ad ęquum, ego iterum recon-
ueniam te ad bouem, nunquid admittat
in ea ultima reconuentione? Nã quodam
modo uideor te recõuenire reſpectu tuæ
præcedentis reconuentionis, quę poteſt
dici conuentio reſpectu ſubſequentis, ſi-
cut & relator dicitur delator, ut C. de re-
bus credi. & iureiur. l. generaliter. Et pu-
to non

to non eſſe admittendam, ne ... r pe-
titiones in infinitum procedant. Sed fa-
teor ꝙ ego a principio potui vno libello
te conuenire ſuper. 10. & ſuper boue, &
ſuper omnibus perſonalibus actionibus
ut ff. quib. reb. ad eund. iud. ea. l. 1. & 2. &
ſupra de reſcriptis. c. ult. Vnum tamen
3 † non omitto, ꝙ ſi reus non reconueniat
congruo tempore, ſalua eſt ei quæſtio in
alio iudicio. ut in d. §. illud. Auth. de exe
cut. Et quod ſuperius dixi in duabus qõ-
nibus locum habere regulam illam. Qui
prior appellat, prius obtinet &c. cum
utraq; qõ eſt ciuilis, & neutra præiudicia
lis. Itẽ cum utraque eſt criminalis, & neu
tra maior. Item cum prima maior eſt, q̃
ſecunda. Sed & ſi ſecunda ſit maior, ad
huc obtinet regula; ſi tamen accuſati no-
men volentis accuſare accuſatorem, rece
ptum fuerit inter noĩa reorum. Nam tũc
prætextu maioris criminis obiecti nõ dif
fertur accuſatio prioris. Ita & ſi quæuis
alia exeptio ꝓponatur, ut ff. ad leg. Iul.
de adulte. l. ſi maritus. § præſcriptiones.
Fallit aũt regula cũ utraque querela eſt
ciuilis, & ſecunda pręiudicialis; quia de li
bertate, vel filiatione, ut inſti. de actio. §.
pręiudiciales. ff. de libe. cã l. ordinaria. C.
ad le. Iul. de adult. l. quoniã. & de ord. co-
gni. l. j. & l. cũ hic ſtatus. Itẽ fallit cũ ſecun
da eſt criminalis, & prima ciuilis, ſed nõ
præiudicialis, ut C. de ord. iud. l. ult. 3. q.
11. c. prius eſt. §. aliqñ Itẽ fallit cum utraq
eſt criminalis ſed ſecunda maior. ut d. ca.
prius eſt. & C. qui accu. non poſ. l. j. Item
fallit cũ utraque eſt par, ſed tamen accuſa
tus uult proſequi ſuã iniuriã vel ſuorum
ut ea. cã. & q. c. negãda. & C. qui accuſ. nõ
poſſ. l. neganda. Si verò reus aliquã actori
qõnẽ obijcit, ut non ab eo aliquid petat,
ſed vt abſoluatur ab impetitione ipſius,
ſemper eſt de exceptione cognoſcendum
fundata primò intentione actoris, ut. C.
de proba. l. exceptum. & de excep. l. ſi quis
dã inf. de ord. cogni. c. 1. & ſup. de renũcia.
c. ſuper hęc. C de pręſcr. long. tẽp. l. em-
4 ptor. Ceſſat † aũt reconuentio in actioni
priuilegiata, ut in qõne reſtitutoria q̃ de
dignantis naturæ eſt, nec compatitur diſ
ſimilẽ qõnẽ, ut inf. de ord. cogn. c. ſup ꝓ ſpo
liatione. Ceſſat & in præiudicialibus, quę
ẽt ſecundo loco propoſitæ reijciunt alias
qõnes, ut ſuperius dictũ eſt. Ceſſat ubi pri
mò ꝓponitur criminalis, ut in præalleg.
l. prius eſt. Ceſſat in excõicato, qui conue
niri põt, non cõuenire, ut inf. de excep. c.
cum inter. Ceſſat corã arbitro, ut ſup. de
5 arbi. c. cum dilectus Et nota † ꝙ præmiſ-
ſa locum habent tã corã ordinario, q̃ co-
ram delegato. Nam & delegatus in cauſa
conuentionis, & de recõuentione cogno-
ſcere poteſt, ut inf. eo. titu. c. prudentiam.
Pœna nolentis reſpondere reconuenien-
ti eſt ſm quoſdam, ut conuenienti non re
ſpondeatur, uel præciſè compellẽdus eſt
reſpondere, ut inf. eod. titu. c. 1. In ſumma
6 notandum † eſt, ꝙ ſi conueniã te vna a-
ctione, tu poteris me reconuenire pluri-
bus, ut ff. de procurat. l. omnium. Item ſi
conueniam te in decem, tu poteris me re
conuenire in quantitate maiori, ut ff. de
iuriſdi. omn. iudic. l. ſi idem cum eodem.
Et hęc omnia locũ habent cum duo unus
contra alium, agere volunt. Vbi autem
duo pluresue, & ex diuerſis cauſis con-
tra aliquem coram ordinario agere vo-
lunt, & diuerſis temporibus ueniant, tunc
locum habet regula, qui prior appellat,
prius agat, ut ff. de iudic. l. qui prior. Si
uerò ſimul veniant & concurrant, tunc
aut agere uolunt ciuiliter, aut crimina-
liter Si ciuiliter, tunc iudex eliget quem
uelit, ut gratificationi ſit locus, ſicut ali-
ter ff. de religi. & ſump. fu. l. vltima. & inf.
de iure patrona cap. cum aduocatus. Si
autem criminaliter, iudex debet eligere
magis idoneum, ut ff. de accuſ. l. ſi plures
Nec obſtat inf. de accuſ c. licet. Nam &
ſi plures ibi detuliſſent à principio, tan-
dem nec unus apparuit. Sed & ſi plures
apparuiſſent, vnus eligendus fuiſſet, ut
ſuperius dictum eſt.

SVMMARIVM.

1 *Litis conteſtatio quid ſit, & qualiter fiat. & nu. 2 & 3.*

3 *Plura ſi in libello ponuntur ad omnia reſpondendum eſt, ut ſit plena litis conteſtatio.*

4 *Litis conteſtatio quid operetur.*

De Litis conteſtatio. Rub.

POST libelli oblationem & poſt mutuas petitiones, ſequi debet litis conteſtatio; & ideò poſt tractatus illos ſubijcitur hic rubrica de litis conteſta. Videamus igitur, Quid ſit litis conteſta. Qualiter fiat; & Quid operetur. Eſt autē
1 † litis conteſtatio hincinde apud iudicē negocij principalis facta narratio p principales perſonas, non per aduocatos; niſi forte principales adeò fuerint indiſcreti, ut eorum defectus per alios de licentia iudicis ſuppleatur, ut ſupra de iudi.c. paſtoralis. Sic & ſi fiat interrogatio de facto, principalis debet reſpondere, ut ff. de interro.ac l. ſi ſine, quod locum habet in omnibus interrogationibus, quæ fiunt ante lit.conteſt. ut inf.de dolo & contu.c. prout & ff.de interr.act.l.1. locum habet & in poſitionibus, quæ fiunt poſt litis cōteſt. quia probationum loco ſuccedunt, ut no.ſup. de iudi. §. partibus per eas aūt nō fit conteſtatio, ut hic & ſupra de elec. c.dudum. Item locū habet, ſi iudex æquitate motus interroget ſuper facto, quod fieri poteſt ante lit.conteſta. & poſt uſque ad ſententiam. ut, ff.de interr. act l. ubicūque. In his ergo, in quibus de facto quæritur, principalis reſpondeat ſi ætatem habeat ut de con.diſ.4. c. cum pro paruulis. ſic & principalis per ſeipſum præſtat iuramentum de calumnia, ut C.de iura.cal. auth. principales. Item eſt in iuramento de veritate dicenda. Eſt ratio in his omnibus, qa principalis perſona melius nouit factum, quàm aduocatus; & ideo ipſe, non aduocatus, de facto reſpondet, ut ff. de procu.l.ſi actor.& C eo.ti l. ul. Hoc autem fallit in quibuſdā caſibus ſup.de iud. c.paſtoralis ut dictum eſt.ff. de procur. l. non ſolum. 1. reſpon. Fallit in pupillo, q̄ per alium reſpondet. C.de iura.cal.l.2.§. quod obſeruari. C.de autho præſtā.l. clarum. Fallit in vniuerſitate, quæ iurat & reſpondet per alios, per quos municipiū regitur ut ff.de cōd.& dem.l. municipib. & ff ad muni.l.municeps. Fallit ſupra de iudici.c.intelleximus 5.q.3. ca. quia epiſcopus. C. de procurato.l. penul. in Auth. ut ab illuſtribus. fallit. C. de cura. fu. l. ul.
2 Conteſtatio † litis facienda eſt poſt libellum profectum. Nam lit.conteſt. præter hoc indultum habita, pro nihilo eſt habenda vt 3.q 3.c.induciæ.§ offeratur. niſi ſit cauſa, in qua libellus non detur, vel de conſenſu partium remittatur ut no. ſupra de libel obla. § libellus. Sed quæritur, quare non fit lit. conteſta. per poſitionem actoris, & reſponſionem rei; ſicut per libelli oblationem, & rei narrationem? lex enim imponenda eſt rebus, & non verbis. ut C. de uſu. l. ultim. & C.communia delega. l. 2. in fine. Ad quod reſpondeo, poſitiones inuentæ ſunt, non ad conteſtandum, ſed potius ad probandum & ad releuandum ab anguſtijs teſtium producendorum, ut aliàs no. ſupra de iudi. Sed opponitur ex eo quod legitur infra de dolo & contu.c. prout, vbi poſt reſponſionem proceditur ad diffinitiuam. Sed ibi agitur de reſpondente ad interrogationem, non ad poſitionē: Vel ibi non fuit facta lit.conteſt. ſed quaſi, ex illa reſpōſione. Vnde ibi dicitur vt pote lite quæ ingeritur conteſtata. ꝙ autem ibi proceditur ad diffinitiuā, ſpeciale eſt in odium illius rei calumnioſi, qui totiēs ſubterfugerat iudicium. Et ſimile. C.quom.& quan. iu. auth. qui ſemel. Fit autem conteſtatio litis aliquando vera, aliquando non vera, ſed quaſi uera; vt per narrationem actoris & reſpōſionem rei, intelligo contradictoriam. ut C. de iudi. l.rem non nouam. § patroni. & ſic intelligo. C. eo. ti. l. uni. Fit & quaſi conteſtatio ſcilicet cum agitur actione reali, vocatur colonus uel inquilinus qui detinet nomine abſentis, vocatus nominat dominum; datur tempus ad denunciandum, non uenit in termino dato; tunc ex his omnibus quæ procedūt. ſ. quia vocatur inquilinus vel colonus, quia auditur nominans dominum abſentem, & quia datur tempus ad denunciādum domino, & expectatus in termino non venit, habetur lis quaſi conteſtata quantum ad interrumpēdam longi temporis præſcriptionē, ut inf. titu. prox c.quoniam frequenter. § quòd ſi ſuper rebus, & C. ubi in rem actio. l. 2. Sed eſt ſciendum, quod ſi reus reſpondeat in iudicio

iudicio non ea mente, ut litem conteſtetur, vel ut in cauſam procedat, ſeu auctori reſiſtat; ſed iudici non ut iudici ſed ut amico ſeu familiari negocij qualitatem exponat, proteſtans id ſe facere ſine præiudicio ſuo, & ſubſequenter proponat aliquam dilatoriam exceptionem per quā declinet iudicium, non intelligatur facta litis conteſtatio eo quod fit a reo narratio, ſaluo iure ſuo arg. pro hoc, ff. quibus mo. pig. uel hypo. ſol.l. ſi debitor §.ſi in uenditione, ff.de neg.geſt.l.Neſcennius in fin.ff.de reli. & ſump. fu.l.at ſi quis, §.Labeo ait, ſupra quod metus cauſa.c. perlatum 31.q.2.c.Lotharius. ſupra de in inte. reſtit.c.cum ueniſſet circa fi.licet ar. contrarium ſit ſupra de conſtit. c. cum M.ferrarein.& infra de appe.ca ſolicitudinem.
3 infra de teſti.c. præſentium. Item † nota, ꝙ ſi plura in libello ponantur, ad omnia reſpondendum eſt, ut ſit plena litis cōteſtatio. ar. ff. de appel. l. cum in una. ff. de noui operis nuncia. l. de pupillo. §. ſi plurium. 2.q.3.ca. Euphemium, §.notandum, in uerb.ſi plura. infra de ſent. excō. c.cum pro cauſa, & c.officij Sed ſi reus neget omnia in libello contenta, uel ſi ſic reſpondeat, ſicut in curia Romana fieri conſueuit, nego narrat ut narrantur, & dico petita fieri non debere; puto, plene fieri lit.conteſtatio. quaſi ad omnia ſingulariter ſit reſponſum. ar ff.de uerb. obl.l.pluribus. in prin.& l.Titio. in fin. Sed quid ſi peto a te decem, & tu confitearis, nūquid dicemus litem eſſe conteſtatam? Et uidetur ꝙ non, quia confitens non uidetur ſubire iudicium, ſed dandum eſt ei tempus ad ſoluendum, ut ff.de lega. 1.l. ſi domus, §.in pecunia, ff.de iud. l. ſi debitori, & ff. iudican.ſol.l.& iudicatum ſolui. Et propterea ſuperius dixi fieri conteſtationem per narrationem actoris, & per reſponſionem ei contradictoriam, ut C. de iudi. l. rem non nouam, § patroni. Sed contra, poſt confeſſionem rei ſequi habet ſententia, ut ff.de confeſ.l.1. Et ſecundum hoc dicitur, in confitentem nullæ ſunt partes iudicis, ſcilicet, ad examinandum, diſcutiendum, & pronunciandum, ut ff.ad l.acqui. l.proinde.la 2.§. ult. Et puto ꝙ ſi quis ad iudicium uocatus, non expectans ad libellum de plano confiteatur ſe debere quod petitur, non fit lit. conteſta. nec ſequi poteſt ſententia, ſed mandatum, ut ff. quod metus cauſa.l. ult. Si uerò poſt libellum porrectum reus confiteatur, & conteſtatio facta intelligitur, & ſententia ſequi
4 poteſt, ut ſuperius dictum eſt. Litis † conteſtatio multa operatur. Sed de multis aliqua perſtringamus. Tollit dilatorias exceptiones, ut 3.q.6.c.ſi quis ep̄orum, §. exceptio, C.de prob.l.exceptionem, C.de excep.l.ſi quidam, C. de proc l. licet & ff. de proc.l.Pompo.§.rati.& inf. de ſent. & re iud.c. inter monaſterium, C. de excep. c.paſtoralis, niſi poſtmodum ad illius notitiam aliquid perueniat, qui proponit, propter quod dilatoria exceptione utatur ut d.c.paſtoralis, inf.de teſti.c.præſentiū, & ſup.de offi.deleg.c.inſinuatione, & inf.qui ma.accu.poſ c.conſuluit. Itē trāſmittit cauſam ad hæredem ex delicto defuncti, ut C.ex delic.defun.l.vni. Item litis conteſta. hoc operatur, ut fructus poſt litis conteſtationem percepti & expenſæ factæ poſt litis conteſta. valde contingant officium iudicis, ut ff.de ædil.edi.l.ediles. §.ſciēdum. Nam illa per officium iudicis veniunt, ut inſt.de offi.iud.§.illorū, & §. præterea. Item facit procuratorem dominum litis, ut C. de procu. l. neque. Item præſtat uni ex legatariis poteſtatē optandi, ut ff de leg.1.l.ſi pluribus Item conditionem occupantis meliorem conſtituit. ut ſup.de procu.c.nō iniuſtè.ff.eo.ti.l.pluribus. Itē in multis iuris articulis inſpicitur tempus lit.conteſt. ut ff. de neg.geſt.l.litis ff.de donatio.inter uir.& uxo l.quod aūt. in prin. Item ante litem conteſtatam non dicitur quis agere, ſed agere uelle, ut ff. rem ra.ha.l.amplium.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes quando lite non conteſtata recipiantur, & ad ſententiam diffinitiuam procedatur, & nu. 2.*

3 *Contumacia quot modis committatur.*

4 *Procurans uel impediens ne ad eum citatio veniat, pro citato haberi debet.*

Contumacia uera quæ ſit, & quæ præſumpta.

5 *Mora in iudicijs & compromiſſis purgatur*

6 *Actiones miſtæ quæ dicantur, & quæ in eis ſeruari debeant.*
7 *In interdictis quid ſit ſeruandum.*
8 *Citatus ad cuius notitiam citatio non perue nit, non comparens, an pro contumace habeatur, & poſſit contra eũ ſententia ferri.*
9 *Iudex contra contumacem, qui ex eius mandato certo die adeſſe debet, nullo emiſſo edicto procedere poteſt.*
10 *Procuratoris contumacia an & quando domino noceat.*
12 *Contumax non in iudicio ſed in executione ſi quis fuerit, quid iuris.*

Vt Lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem, uel ad diffinitiuam ſententiam. Rub.

QVIA initium cauſæ in litis conte
ſtatione conſiſtit. vt C. de iureiur.
propter calum. l. 2. in prin. ante initium
ad ſequentia cauſę procedi non debet,
hoc eſt, ad teſtium receptionem, & ſenten
tiam diffinitiuam. Et ideo intulatur hęc
rubrica, ut lite non conteſta. non proce-
datur ad teſtium recep. uel ſententiam
diffinitiuam. Videamus igitur an hoc
in cauſis ſingulis ſit obſeruandum. Et
quod ſit officium iudicis contra contu-
macem ante litem conteſtatem, & poſt li
1 tem. Et eſt ſciendum † quòd regulari-
ter uerum eſt, quòd lite non conteſta. non
eſt procedendum ad teſtium receptio-
nem, ut ff. eod. titul. l. quoniam in princi.
Fallit hoc in quibuſdam caſibus, ut cum
de morte teſtium timeatur, uel de abſen-
tia diuturna, & ciuiliter eſt agendum, tũc
enim ne ueritas occultetur & probatio-
nis copia fortuitis caſibus ſubtrahatur,
ſenes valetudinarij & abſuturi, lite non
conteſtata, ſunt admittendi, ſiue pars con
tra quam producuntur ſit contumax, ſiue
abſens ut conueniri non poſſit. Sed ſi is,
qui produxit, non conuenerit aduerſa-
rium infra annum ex quo conueniri po-
terat, uel ſaltem non denunciauerit ei ꝙ
teſtes ſint contra eum recepti, atteſtatio-
nes illę non ualeat, ne forte hoc faciat
productor in fraudem, ut reus perdat pro
bationem exceptionum, quę ſibi in per-
ſonas teſtium competunt, uel in eo ſuper
quo producuntur, ut habetur hoc totum.
inf. eo. c quoniam. inf. reſpõ. Et idem puto
cum lis mota eſt, ſed non conteſtata. Sed
in cauſa matrimonij carnalis & ſpiritua
lis cum de fœdere agitur, poteſt procedi
ad teſtium receptionem & ſententię pro
lationem, ſi de cauſa liqueat, ut d. ca. quo-
niam. §. porrò. Et iſti duo caſus locum ha
bent cum altera pars contumax eſt, ſiue
lite iam mota & non conteſtata, ſiue non
dum mota, ut ex ipſa litera colligitur. Itẽ
cum agitur de fœdere matrimonij contra
hendi. Et in his caſibus, is qui producit,
non arctatur conuenire aduerſarium inf.
annum, uel denunciare ei de atteſtationi-
bus ſic receptis, ut in caſibus ſuperiorib.
Item hic recipiuntur ſani, & ualidi, ibi
ſenes, & infirmi, & abſuturi. Hic ſtatim
publicantur; ibi uſque ad annum conſi-
gnantur. Hic ualent poſt annum, ibi
non, niſi infra annum fiat conuentio, uel
denunciatio. Sed quid ſi agatur de ma-
trimonio contracto, & ſeparando? Re-
ſpondeo, refert an agatur ad ſeparationẽ
adulterij ratione. Et tunc non lite conte
ſtata procedi non poteſt ad teſtium rece-
ptionem, ut inf. eo. tit. c. 1. in fi. An quia ꝑ
petuum ſubeſt impedimentum, propter
quod matrimonium non ſubſiſtat. Et tũc
ſi is, contra quem procedendum eſt, con-
tumax ſit uerè uel præſumptiue, procedi
poteſt lite non conteſtata ad receptionẽ
teſtium, & ſentẽtiam diffinitiuam, ut inf.
qui filii ſunt legi. c. perlatum. Et idem ſi
alter non fuerit contumax ſed uagabun-
dus ut inueniri nõ poſſit, ut inf. qui ma. ac
cu. poſ. c. relatum. ſed ſi iuſta de cauſa ſit
maritus abſens, tunc contra eum procedi
non debet, ut inf. eo. tit. c. quoniam. § ſi ue
rò. Quidam tamen dixerunt illas decre-
ta. c. perlatum, & ca. relatum, fore corre-
ctas per d. § ſi uerò. Sed uerius puto, ſic di
ſtinguendum eſſe, ſicut ſuperius dictũ eſt.
Vbi uero agitur de ſpirituali matrimo-
nio iam contracto, tene quod dicitur in
2 §. ſi uero in prin. Sunt † & alii caſus ſpe
ciales, quibus ſimiliter procedi poteſt ad
receptionem teſtium lite non cõteſtata,
ut cum exceſſum inquiſitio imminet fa-
cienda; uel cum id, quod geſtum eſt, peti-
tur

tur publicari, ut inf. e. c. quoniam. §. ſunt.
& alij. infra de teſtib. c. ſignificauit. & ca.
Albericus. Sed magis proprie loquitur, ſi
in his caſibus dixero abſque litis conte-
ſta. ideo ante litis conteſta. procedi, quia
in inquiſitione non eſt actor, uel accuſa-
tor, ſed fama loco accuſatoris habetur,
etſi aliquando quis adiuuet inquiſitio-
nem, ut infra de ſent. & re iud. c. cum I, &
A, nec libellus offertur, nec conteſtatio
fit, quia totum procedit ex ſuperioris of-
ficio, qui ad clamorem deſcẽdit & inqui-
rit, ut 2. q. 1. c. Deus oĩpotens. in prin. Et
idẽ eſt, vbicunque proceditur ex officio
iudicis, ita ut officiũ iudicis non ſit loco
actionis, alioquin ſecus, ut ſup. de off. iud.
c. ult. Item eſt, ubi aliquid incidenter ꝓ-
ponitur & probatur, nam & tunc ante li-
tis conteſt. teſtes producuntur ad proban
dũ articulum incidentẽ, ut inf. de teſtib. c. 3
c. ueniens. inf. de app c. ſuper eodem. ſup.
de foro comp. c. licet. Idem eſt in cauſa
appellationis, cum una parte præſente
proceditur, quod fieri poteſt, ut C. de tẽp.
app. l. ult. 2. qõ. 6. c. ei qui appellat. Idem
cum agitur de ſtatu eccleſiæ, ut inf. de te-
ſtib. c. cum olim. Nam hoc obtinet cum
agitur de ſtatu hominis, ut ff. de fideicõ. li
ber. l. in fideicõmiſſariis. l. hærede. l. apud
Iulianum. l. ſi legatario, & l. ſi eum. §. pe.
Idem eſt in caſibus ſpiritualib. inf. de do
lo & contu. c. prout. C. quom. & quan. iu.
auth. qui ſemel. Idem ubicunque eccleſia
ex officio ſuo procedit, ut inf. de conſan.
& affi. c. literis, infra de teſtib. c. cũ in tua.
inf. de iureiu. c. ad noſtram. 24. q. 2. c. ſanè
profertur. Idem in quodam caſu ſpecia- 4
li. C. de pœ. l. ne diu. Et nota quod cum
iudex uel eccleſia ex officio ſuo proce-
dit, uel cum aliquid quod geſtum eſt pe
titur publicari, ut in d. c ſignificauit, &
c. Albericus, uocari debent omnes quos
productio teſtium tangit & lædere po-
teſt, ut ff. de adop. l. nam ita ff. de mino.
l. in cauſæ. §. cauſa. C. ſi ſe ab hæred. abſti.
auth. ad hæc. & in Auth. ut ſponſali. lar-
gitas. §. ad hæc. colla. 9. C. ad legem Falc.
auth. ſed cum teſtator. C. de autho. præ-
ſtan. l. ulti. Et no. quod inter iſtam pro-
ductionem, cum petitur aliquid publica
ri per teſtes, & illam, de qua loquitur
d. c. quoniam in princ. differentiæ multæ
ſunt. Nam in illa producuntur tan-
tum ſenes, & ualitudinarij, & abſuturi;
hic omnes. Illa ſit contra contumacem;
hic contra nullum. Illa cum lis mota
eſt, uel mouenda; hic cum nec moue-
tur, nec mouenda ſperatur, ſed timetur
ne aliquid moueatur. Illam facit actor;
hanc facit is, qui ſe reum futurum timet,
cogitat enim, quòd poterit aliquando ſi-
bi controuerſia fieri, & ideo munit ſe ip-
ſum. In iſta fit publicatio ſtatim; in illa
fit conſignatio uſque ad annum. In hac
non requiritur conuentio, uel denuncia-
tio; in illa ſic. Item hæc fit præſenti-
bus his, qui lædi poſſunt, illa abſenti-
bus per contumaciam. Hic atteſtationes
conuertuntur in publicum inſtrumen-
tum; ſed ibi remanet in actis. Nunc
3 uideamus † quid ſit officium iudicis in
contumacem ante litis conteſtat. & poſt
litem. Et primo uidendum eſt, quot mo-
dis contumacia committatur. Et eſt ſcien
dum quod quinque. Primus, cum quis ci
tatur tribus edictis, uel uno pro omnibus
peremptorio, præſentiam ſui facere con
temnit, ut ff de re iudi. l. contumacia 24.
q. 3. c. de illicita. inf eod. tit. c. quoniam. §.
porro. Secundus, cum ueniens iudici non
paret. Tertius, cum ante tempus diſcedit
ut 11. q. 3. ca. certum eſt 18. diſt. ca. ſi quis
autem. Quartus, cum ſe malitioſè occul-
tat. Quintus, cum impedit ne poſſit ad eũ
citatio peruenire, ut d. §. porro. & 5. q. 1,
c quidam. ff. de euic. l. ſi dictum. § ſi præ-
ſente. ff. quod ui aut clam l. 1. §. quod ſi
4 ui. in fin. † pro citato enim debet haberi
is, qui procurat uel impedit ne ad eum ci
tatio ueniat ut ff. de reg. iur. l. ad ea. §. ſem
per & l. iure ciui. & ff. de cond. & demõſt.
l. iure ciui. & l. quibus diebus. Itẽ ſciendũ
eſt; ꝙ eſt contumacia uera, & eſt cõtuma-
cia præſumpta. Vera eſt, cũ quis citatus &
inuentus nullum habens impedimẽtum
uenire contemnit; uel ueniens iudici nõ
paret; uel contumaciter ante tempus di-
ſcedit. Præſumpta, cum quis ſolenniter
citatus nec uenit, nec mittit procuratorẽ
in termino conſtituto. Sed ſi adhuc iudi-
ce ſedente pro tribunali uenerit, tollitur
illa præſumptio per aliam præſumptio-
nem,

nem, præſumitur enim quod parum au-
diuerit vocem præconis, vt ff. de in integ.
reſtit. l. diuus. Nam vox præconis paucis
innoteſcit, ut C. quom. & quan. iud. auth.
qui ſemel. & propterea iudex expectare
poteſt citatum in diem alterum æquitate
ſuadente, ut ſupra de offic. deleg. c. conſu
5 luit. †Nam in iudiciis, & in compromiſ-
ſis mora purgat, ut ff. ſi quis cau. l. ſi poſt
tres. C. de fideiuſ. l. ſancimus. Vnde ſi con
tingat procedi contra abſentem eo quòd
præſumptiuè contumax habeatur, ſi poſt
modum veniens doceat ſe abfuiſſe iuſta
de cauſa, reſtituitur, ut ff. & C. ex quibus
cau. ma. per totum. infra de ſen. & re iudi.
c. cum Bertoldus. Iudex contumaciã pu-
nire poteſt. Ideo autem dico poteſt, quia
non ſemper cogitur, ut no. ſupra de offic.
deleg. §. i. ſumma. Puniet autem permiſ-
ſionem in poſſeſſionem, ſi locum habeat
miſſio; ita ut in reali mittatur in poſſeſ-
ſionem rei petitæ; in perſonali autem ꝓ
modo debiti declarati in libello, ut C. de
epiſco. & cleri. authen. generaliter. Nam
etſi decem in libello petuntur, fiet miſſio
in poſſeſſionem rei alicuius valentis. 10.
vel aliquantulum plus; quia pignus ſiue
prætorium, ſiue conuentionale, plus de-
bet valere, quàm debitum, prius tamen
examinato negocio, ut C. de bon. auth. iu
di. poſ. auth. & qui iurat. & ſummatim, ut
ff. vt in poſ. lega. l. ſi is a quo §. 1. & inf. co.
tit. c. quoniam. § ſi ſuper reb Nã ad miſ-
ſionem iudex feſtinare non debet, ut ff.
de damno infec. l ſi finita. §. ſi forte. Sum-
mariam autem cognitionem intelligo in
hoc caſu fore recepto uno ex teſtibus,
quos actor intendit producere in princi-
pali; uel lectis inſtrumentis, per quæ a-
ctor intentionem ſuam fundare inten-
dit; uel recepto iuramento actoris, quod
non calumnioſè agat argum ff. ad exhib.
l. theſaurus. C. de fi. inſtr. l. ult. ſup. de ele.
c. cum dilectus. Cætera de mittendo in
poſſeſſionem contra contumacem ante li
tem conteſt. vel poſt, in reali, vel perſo-
nali, vel quid fieri debeat ſi locum non
habet miſſio. dic ut no. ſup. de iud. § iudi
cio. & §. ſi actor. & §. ſi verò lis ſit vere cõ-
6 teſt. & §. hæc omnia. Sed † quæritur quid
obſeruari debeat in actionibus miſtis, de
quibus dicto cap. quoniam, nihil dicit,
ſed tantum de realibus & perſonalibus:
Sunt enim quædam actiones miſtæ, vt fa
miliæ erciſcundæ. Communi diuidundo.
Finium regundorum, ut inſtitu. de actio.
§. quædam. Miſtæ ideo dicuntur quia ad
res dantur, & quia in eis veniunt perſo-
nales præſtationes. In his ergo hoc ſer-
uatur circa miſſionem in poſſeſſionem;
quia in quantum dantur ad res, ſequun-
tur naturam realium actionum, ut fiat in
eis, quod in realibus fieri ſolet & debet.
In quantum verò dantur ad perſonales
præſtationes, naturam perſonalium imi-
tentur, & iudex procedat in eis, ut in per-
ſonalibus circa miſſionem, ut ff. fam. erc.
7 l. item Labeo. §. famil. erciſc. Item † quæ-
ritũ quid in interdictis debeat obſeruari.
Sunt enim perſonalia, in rem tamen ſcri-
pta, vt ff. de interdict. l. j §. ult. Et puto in-
terdicta imitari naturam realium actio-
num circa miſſionem faciendam. Et
idem puto in actione, quod metus cau-
ſa. quæ etſi ſit perſonalis, ut ff quod met.
cau. l. metum. §. volenti. & §. licet. in re
tamen ſcripta eſt, ut ff. eod. titu. l ſi cum
exceptione. § aliquando. & §. pedius. Itẽ
8 † quæritur, quid ſi edictum, uel citatio
non perueniat ad citatum? Videtur ꝙ
contumax non ſit, ut ff. quæ ſen. ſine app.
non reci. l. j §. item cum ex edicto. C. quõ
& quan. iud. l. ea quæ, & ideo in eum tan-
quàm in contumacem procedi non de-
bet; & ſi proceſſum fuerit, uidetur quod
ſententia nulla ſit, ut in d. l. ea quæ, & 3.
q. 9. c. caue ant. Alij autem dicunt, ſufficit
ſi diligens facta ſit inquiſitio, licèt abſens
non ſit inuentus, ut inf. de cle. non reſi. ca.
ex tuæ. inf. qui ma. ac poſ c. relatum. de-
nunciatione domui uel eccleſiæ facta, ut
inf. de do. & contu. c. venerabilis. infra de
eo. qui mit. in poſ. cauſa rei ſeruan. c. ſi ad
uerſarius, ff de libe. agno. l. 1. in prin. ff. de
dam. infec. l. 4. §. prætor. 16. q. 3. c. placuit.
§. poteſt. in uerſ. is autem. ſollicitatis con
ſanguineis & amicis, inf. qui fil. ſunt legi.
c. perlatum, ff. ex qui. cau. ma. l ergo ff. ex
quib. cau in poſ. ea. l. hæc autẽ. His enim
præmiſſis abſens præſumitur contumax,
vnde in eum tanquam contumacẽ pro-
cedi poteſt, ut C. de iud. l. properandum.

§. & ſi

§. & ſi quidem. ff. de euict. l. etſi dictum. §.
ſi præſente. & l. ſi uero. ff. loca. & con. l. itẽ
quæritur. §. exercitu. Et puto hoc, quod
ſuperius dictum eſt, uerius eſſe. Nec ob-
ſtat. §. ille, item cum ex edicto. Nam ibi
loquitur. cum edictum propoſitum non
eſt; & quod ibi ſequitur, neque in noti-
tiam peruenit abſentis, ad maiorem exa-
gerationem dictum intelligo; ſufficiebat
enim dici, quod neque propoſitum eſt, ad
oſtendendum ꝙ ſententia lata contra ab
ſentem nulla ſit; ſed factam exagerans
adiecit, neque in notitiam peruenit ab-
ſentis; ſufficeret tamen ſolenniter pro-
poſitum fuiſſe, & ſi ad citati notitiam nõ
ueniret, ſic loquitur. l. ab eo. C. quom. &
quan. iud. & auth. omnes. C. ſi minor ab
heredi. ſe abſti. & l. properandum. §. 1. C.
de iud. Item non obſtat illud. c. caueant,
quia loquitur de abſentibus non per con
tumaciam, utpote, qui nec citat fuerunt
9 † Item quæritur, quid ſi iudex mãdet par
ti certo die adeſſe, ſi non adſit nunquid
in eum tanquam in contumacem proce-
di poteſt nullo miſſo edicto? Reſpondeo
10 ſic, ut C. quom. & quan. iud. l. ceſſante † Itẽ
quæritur, quid facere debeat iudex, pro-
curatore contumaciam committente? Re
ſponde procedet contra procuratorem,
& nihilominus cõtra dominum, ſi domi
nus ſciens non purget eandem, ut inf. eo.
tit. c. 1. in fin. Cæterum ſi dominus igno-
rat, contumacia oberit ſoli procuratori
qui commiſit eam; & hoc ante litis con-
te. ut ff ſi quis ius dic. non ob. l. j. §. ſi pro
curatori. ff. quod quiſque iur. l. 3. §. j. ff. ad
le. aquil. l. proinde. §. j. Sed contumacia
procuratoris poſt litis conteſt. commiſſa
nocet domino etiam ignoranti, ut ff. de
doli exce. l. ſi procurator. §. ſi poſt litem.
Sed domino dabitur actio mandati con-
tra procuratorem, ut ſic contumacia ſua
ei ſoli ſit damnoſa futura, ut dicit d. l. ſi
procurator. in fi. Et ſic intelligo ff. de tri-
buto. l. procuratoris. Sic etiam in confeſ-
ſione procuratoris obtinet. Nam ſi pro-
curator in iudicio confiteatur contra do-
minum, oberit procuratori confeſſio. ut
ff. de procu. l. non ſolum, in principio; ſed
domino nullum faciet præiudicium uo-
lenti probare contrarium, ut ff. de interr.
act. l. ſi ſine. & l. ſi defenſor. & ff. de confeſ.
11 l. certum §. ſed an. Item † quæritur, quid
ſi aliquis non contumax in iudicio, ſed
in executione, quia non patitur iudicem
exequi ſententiam? Reſpondeo, iudex
poteſt eum de contumacia punire, ut ſu-
pra de offi. deleg. c. ex literis patriarchæ.
ff. ſi quis ius dic. non obten. l. j. §. is uide-
tur ius dicenti nõ obtemperare, qui quod
extremum eſt in iudicio non facit; & pro
pterea iuriſdictio delegata durat uſq; ad
executionem, ut de off. deleg. c. in literis.
& infra. de ſen. & re iud. c. quod ad con-
ſultationem.

SVMMARIVM.

1 *Iuramentum calumniæ quid ſit.*
2 *Iuramentũ calumniæ quid cõtinere debeat.*
3 *Iuramentũ calumniæ quando ſit preſtãdũ.*
4 *Iuramentum de calumnia, & iuramentum de malitia quot modis inter ſe differant.*
5 *Iuramentum de ueritate dicenda in quo differat a iuramento de calumnia.*
6 *Iuramentum deciſorium quando deferatur.*
7 *Iuramentum præſtare qui debeant.*
8 *Iuramentum calumniæ in quibus cauſis prę ſtetur.*
9 *Iuramentum calumniæ an præſtari debeat in cauſis ciuilibus, & criminalibus.*
10 *Iuramẽtũ calumniæ ad quid fuit inductum.*
11 *Pœna iurare nolentis quę ſit.*
12 *Iuramentum calumniæ quare in ſpiritualibus non præſtetur.*

De Iuramento Calumniæ. Rub.

EGIMVS ſupra de iud. & de lit. con
teſta. ſed quia actione in iudicio edi
ta, & litis conteſtatione facta, ſuccedit ex
ordine iuramentum de calumnia. Ideo
ſubijcitur hic rubrica de iuramento ca-
lum. Videamus igitur Quid ſit iuramentũ
calumniæ. Quę in ſe capitula contineat.
Quis præſtare debeat hoc iuramentum.
Quando præſtetur. Et in quibus cauſis
locum habet huius iuramenti præſtatio:
Et quare inductum eſt hoc iuramentum.
Et quæ ſit pœna iurare nolentis. Iura-
1 mentum † calumnię eſt, cum quis iurat

ſe bona

ſe bona fide, & non calumniandi animo
cauſam mouiſſe; uel quòd putãs ſe bona
inſtantia uti ad reluctandum peruene-
rit. vt C.eo.titu l.2 §. 1. Sed quia poſſibi
le eſt, quod actor a principio non moue
rit cauſam animo calumniandi, nunc au
tem tempore iuramenti moueat calum-
niosè. arg. ff. de dam. infec l. qui bona § ſi
quis ſtipulaturus, ideo non ſufficit iurare
de præterito, ut dicat actor non mouiſſe,
ſed adijciat, nec mouere. Et eodẽ modo
reus adijciat, quòd non calumniandi ani
mo reſiſtat, vt probãtur hęc. ff. fam. erciſ.
l. inter cohæredes. § ſi famil. erciſ. Vnde
hoc iuramentum dicitur calumniæ, ſcili
cet uitandæ, uel non committendæ; ut di
citur ſic iuramentum de malicia, uitãda,
vel non committenda, ut ſupra de elect.
c. cũ dilectus; ſicut dicitur alias unuſquiſ
que habeat ſuam propter fornicationem
uitandam, uel non committendam. Eſt
autem calumnia cum quis iniuſtè ſcien-
ter agit, uel defendit ff. ad Tur pil. l. j §. ca
lumniari. & 2. q. 3. c. Euphemiũ. §. notã-
2 dum. Continet † autem iuramentum
quædam capitula, quæ his uerſibus com
prehenduntur. Illud iuretur, ꝙ lis ſibi iu
ſta videtur. Et ſi quæretur, uerum non in
ficietur. Nil promittetur, nec falſa proba
tio detur. Vt lis tradetur, dilatio nulla pe
tetur. Hæc capitula colliguntur per ua-
ria iura. vt C. eo ti. l. 1. & 2. & auth. princi
pales. & in Auth de his qui ingred. ad ap-
pel. §. ult. & pe. colla. 5. ff. famili. erciſ. l. in
ter cohæredes. §. qui famiſ. her. Præſta
3 tur † hoc iuramentum ſtatim lite conte
ſta: ut inf. eo. ti. cum cauſam. C. eo. tit §. 1.
ſemel autem præſtatur in tota lite. ut C
eo. ti auth. hoc ſacramentum. Vnde cor-
recta ſunt illa iura antiqua, quę dicunt
pluries poſſe de calumnia iurari. ut ff. de
dam. infe. l. q bona. §. ſi is ſtipulaturus. ff.
qui ſatiſ cog. l. de die. §. iubetur ff. de iure
iur. l. iuſiurandum. Quidam tamen di-
xerunt, quod authen. quæ prohibet plu-
ries iurari poſt litẽ cõteſt. non tollit iura
permittentia pluries iurari ante litẽ, uel
ſemel ante litem, & ſecundò poſt litem.
Sed hæc non placet, quare tantũ poſt lit.
cõte. iuratur de calumnia, ſicut dictum
eſt; hoc tamen fallit in quibuſdam caſib.
in quibus ſecundo de calumnia iuratur,
vt inf. de teſt. c. in cauſis. & c. pe. in Auth.
de teſti. §. quia uero colla 7. quæ authen
ticæ poſteriores ſunt illa, hoc ſacramen
tum; & in alio caſu. C. de fi. inſtr. l. ult. Ve
rũ tamẽ dici poſſet ꝙ caſib. illis nõ iurat̃
4 de calumnia, ſed de malicia. † Differunt
autem hæc duo iuramenta in quatuor;
quia iuramentum calumniæ pręſtat̃ poſt
litem cõteſt. iuramentum de malicia an
te & poſt, ante ut ſup. de ele. c. cũ dilectus
inf. de exce. c. paſtoralis. inf de teſt ſpo c.
literas, circa ſi poſt litem cõteſt. ut in prę
miſſis iuribus de teſti. & fid. inſtr Secun-
dò differunt, quia iuramẽtum de calum
nia pręſtatur ſemel in tota lite, vt dictum
eſt, ſed iuramentum de malicia pręſtatur
toties, quoties quis in iudicio aliquid ꝓ-
ponit uel poſtulat fieri, ꝙ ex malicia pro
cedere timetur vel præſumatur. Tertiò,
quia iuramentum de calumnia tantũmo
do locum habet in prophanis; ſed ſacra-
mentum de malicia locum habet tam in
prophanis, quàm in ſpiritualibus, ut pro
batur per iura pręmiſſa. Quarto, quia per
iuramentum de calumnia prouidetur ne
aliquid fiat calumnioſe in tota lite; ſed
per iuramentum de malicia prouidetur,
ne illud quod proponitur uel petitur, in
quo ſuſpectus habetur proponens, mali
cioſe proponatur uel petatur. Eſt & ter
5 tiũ † iuramentũ, quod in cauſis eccleſia
ſticis frequentatur, ut eſt iuramentũ de
ueritate dicenda. Sed & iſtud iuramentũ
habet ſuas conditiones, & differt, a iura-
mẽto calumnię in tribus. Primò, quia iu
ramentũ de calumnia locũ non habet in
ſpiritualib. cauſis, vt inf e. c. literas; ſed in
tẽporalibus, & pecuniarijs vt inf. eo. ti. c.
cęterum, c. cum cauſam, & c ulti. Sed iu-
ramentum de ueritate dicenda locum ha
bet in ſpiritualibus, ut ſup. de ele. c dudũ.
ſucceſſit enim in defectum iuramenti de
calumnia. Scd̃o differt, quia in iuramẽto
de calumnia reſpondetur de credulitate
ut in Auth. de his qui ingre. ad ap § pe. &
ul. Sed in hoc iuramento non reſpondet̃
niſi de ueritate, nam hoc ipſum uerbũ ſo
nat. ut ff. iudicia. ſol. l. iudicatum. & ar. ad
idẽ. ff. de l. 3. l. nõ ait tertio, quia iuramẽ
tum de calumnia multa continet capitu
la,

la, quæ in iuramento de veritate dicenda
locũ non habent. Vnum tamen non omit
to, ꝙ cum iuramentum de veritate dicen
da ſucceſſerit in locum iuramenti de ca-
lumnia, quia tunc iſtud p̃ſtat̃ qñ illud lo-
cũ non hẽt, puto ꝙ in tpe imitatur natu-
ram illius ut præſtetur ſtatim poſt litẽ cõ
te. ar. ad hoc. ff. de peti. hær. l. itẽ veniunt.
§. cum prædiximus. C. comm. de leg. l. 1.
6 Eſt & iuramentum deciſoriũ, † quod ẽt
in cauſis ſpiritualib. defertur reo propter
periculum animæ, actore non probante,
ut inf. de deſpon. impu. c. continebatur, &
c. atteſtationes. Et idem in cauſis nõ ſpiri
tualibus, ut ff. de iureiu. l. admonendi, niſi
iudex inſpectis perſonarũ & cauſæ circũ
ſtantiis illud actori uiderit deferendum
vt inf. de iureiu. c. ult. ſup. de renun. c. ſup
hoc ſup. qđ metus cã. c. ult. 2. q. 1. c. in pri
mis. C. unde ui. l. ſi qñ. in auth. de trien. &
ſemiſ. §. ſtudium, colla. 3. ff. de re mili. l.
non omnes. §. ſed licet, hoc tamẽ plenius
7 dicemus infra de iureiu. Præſtant † hoc
iuramentum principales perſonæ, ut C.
eo. tit. auth. principales. inf. e. tit. c. ult. Et
primo actor, & poſtea reus, ut C. eo. ti. l. 2.
Nec obſtat ꝙ legitur inſt. de pœna teme-
re litigam. §. ecce enim. & §. itẽ actoris.
quia ibi non ordo iurantiũ ponitur, ſed
denotantur perſonæ quæ iurant. Iurãt tu
tores & curatores, ut C. eo. tit. l. 2. §. quod
obſeruari. Et idẽ dico in his qui præſunt
municipiis. Nam ipſi, vel maior pars ip-
ſorum iurare debent, ut C. e. tit. l. 2. §. hoc,
& ff. de cond. & demon. l. municipibus. Li
cet quidã dixerunt, maiorem partem ci-
uitatis, uel ipſam vniuerſitatem iurare
debere, ſed hoc difficile eſt. Iurãt ſyndici
& œconomi qui cãm oĩno non neſciant,
ut inf. eo. tit. c. in pertractãdis. Iurãt acto-
res, & defenſores uniuerſitatũ, ut inf. e. ti.
c. cum cãm. Iurat procurator datus in rẽ
ſuã, ipſe enim eſt dominus cauſæ, nam ad
eum ſpectat commodum, uel incommo-
dum, ut 2. q. 6. c. biduum. §. palam eſt, ff.
quando app. ſit. leg. 1. §. in propria, C. de
procurat. leg. qui ſtipendia. Iurat epiſco-
pus etiam in cauſa eccleſiæ, ſi per ſeip-
ſum cauſam agat, ut infra eod. titu. cap.
ult. propoſitis & non tactis euangeliis, ſi-
cut cum producitur in teſtem, ut ibidem
& C. de epiſ. & cler. auth. ſed iudex, præ-
ſentia enim euangeliorum terrorem in-
ducit, & ſuffragium ueritati impendit, ut
C. de iud. l. rem non nouam. & ſimile. 11.
q. 1. c. nec honore. & in Auth. vt defunc.
ſeu funera. §. oportet. collatio. 5. Secus eſt
cum epiſcopus hæreſim abiurat, tunc. n.
tangit corporali tactu euangelia, ut 1. q.
8 7. cap. quotiens cordis oculus. † Præſtatur
hoc iuramentum poſt litis conteſt. ut ſu-
perius dictum eſt. Præſtatur in omnibus
cauſis tam ciuilibus, quàm criminalibus.
dummodo nõ ſpiritualibus, vel ſpiritua-
libus annexis. Et quod in criminalibus iu
retur de calumnia, probatur. C. eod. titu.
l. 1. Nam ita dicit, in omnibus cauſis, cau
ſa autem dicitur criminalis, lis pecunia-
ria, ut C. de tranſac. l. cauſas, vel lites. Item
ex eo quod dicit, ſiue propter quicqam
aliud. Facit pro hac ſententia. C. de fide
inſtr. l. vlt & C. de pœna iud. qui ma. iudi.
auth. nouo iure. C. de autho. præſtan. l. cla
rum. Et hoc dixerunt Bul. Ioan. Bapt. Sed
Mar. contra. Nam in criminalib. ſufficit,
ſi actor puniatur ſimilitudine ſupplicij,
vt C. de accuſ. l. ult. & 2. q. 3. c. 1. 2. & 3. &
4. Item lex dicit, publica iudicia nec quic
quam ſimile habent cum cæteris iudicijs
vt Inſti. de publicis iud. in prin. Itẽ in cri
minalibus, quæ ſanguinis pęnã irrogant,
licitum eſt alicui ſanguinem ſuum qua-
litercunq; redimere, ut ff. de bonis eorũ,
qui mor. ſibi conſciue. l. 1. Vnde in crimi-
nalibus aliquando parcitur ei, qui calum
niam ingerit, ut ff. de bonis liberto. l. qui
cum maior. §. ſi pœnis. Item facit pro par
te iſta. C. eo. tit. l. 2. in princ. ubi dicit ſan-
9 cimus in omnib. litib. &c. † Puto in om-
nibus cauſis ciuilibus, & criminalib. iu-
randum eſſe de calumnia. Nec obſtat lex
illa. ff. de bonis eorum &c. timendum eſt
enim, ne accuſator probet calumnioſe.
Item non obſtat lex inſtit. de publi. iudic.
quia criminalia & ciui. iudicia in multis
habent ſimilitudinẽ, in libelli oblatione,
in iudicij examinatione, in ſñiæ prolatio
ne. Dicuntur aũt non hr̃e quicquã ſimile
quo ad finem, quia in ciuilibus agitur ad
aliquid dãdũ, vel faciẽdũ. In criminalib.
verò ut reus puniat̃. Item nõ obſ. lex. ff. de
bonis eorũ qui mor. ſibi cõſciue. l. 1. quia
illud

illud in trãſactionibus loc m habet, & li
cet in quibuſdam criminibus permittatᷣ
10 tranſactio, non tñ calumnia.† Inductum
eſt hoc iuramentum calumniæ ad verita
tem eliciendam ut inf. eo. c. cæterũ Item
vt ſacramenti timore litigatorum inſtan-
tia compeſcatur ut C. eo. ti. l. 1. Itẽ ut pro-
pter religionẽ iuramenti quis immemor
non ſit ſuæ ſalutis, ut 1. q. ult. c ſcimus. §.
11 calumniis ceſſet. Pœna † iurare nolentis
eſt, ut actor cadat ab actione inſti uta per
iudicantis ſententiam ; reus autem pro
confeſſo habeatur, & cõdemnetur in his
capitulis, quæ ſunt in narratione compre
henſa, ut inf. eo. ti. c. ult. C. eo. titu. l. ult §.
ult. in Auth. ut litigan. iurent. § 1. in fine
12 † Quæritur quare in ſpiritualibus cauſis
non iuretᷣ de calumnia, cũ. in ſpiritualib.
pernicioſior ſit calumnia; quam in alijs ?
Nam circa maiora maius periculũ uertitᷣ
13. di. c. qeſcamus 7. q. 2. ca. ult. ff. ad carb.
l. 1. § 2. Reſpondeo, iuramentum de ca-
lumnia multa cõtinet, & ad multa arctat
iurantem, & in cauſis ſpiritualibus nõ eſt
rigor huiuſmodi obſeruandus, qui in cau
ſis alijs obſeruatur, ut inf. de dolo & con-
tu. c. 1. Et propterea in locum illius iura-
menti multa continentis ſucceſſit iura-
mentum de ueritate dicenda, ex quo ni-
hil aliud prouenit niſi ut ueritas excutia-
tur. Item quæritur pone, ꝙ agam contra
te rei uendicatione, tu ſcis rem meam eſ-
ſe, ſed nihilominus uis reſiſtere propter
actionem de euictione, nunquid ergo iu-
rando de calumnia peccas? Videtur ꝙ ſic,
quia negas rem meam eſſe & mentiris.
Item iuras, ꝙ putas bona inſtantia uti ad
reluctandum ueris ; & hoc falſum eſt,
quia non bona inſtantia reluctaris. Qui-
dam tamen dicunt, ꝙ non peccas ſi ideo
hæc facias, ut cõmittatur actio de euictio
ne, in proceſſu tamen iudicij confiteberis
veritatem. Non enim uidetur dolo face-
re, qui ideo facit, ut ſibi ſtipulationem
de euictione cõmittat, ut ff. de nego. geſt. l.
atqui natura. §. cum me abſente. ff. de iu-
reiur. l. ſi quis de libertate. ff. de liberali
cauſa. l. qui ex libertate. Sed licet hoc ſit
ſecurum quo ad actionem de euictione,
non tamen eſt ſecurum quo ad Deum Et
ideo laudo & conſulo, ut poſt libellum
porrectum confitearis ueritatem, nec de
calumnia iurabis, ex quo fateberis rẽ eſſe
actoris, & non minus committetur ſtipu-
latio de euictione, emptor enim honeſtè
defendere debet, ut ff man. l. idem q; §. ge
neraliter. & ſuo pudori parcetur, ut ff mã
da l. Quintus Mucius. & cauſam fouere ſi
eſt iuſta, ut ff. de admi. tut. l. quoties. §. ſi-
cut. Et ſecundum hoc, nõ obſtat ff. de eui
ctio. l. ſi rem. §. ſi duplę Et his, quæ dicta
ſunt de iuramento calumniæ, non obſtat
inf eod. titu. c. 1 Illa decre. corrigitur per
ſubſequentes. Nec obſtat. l. cum clerici.
C. de epiſco. & cleri. nam loquitur in iura.
mento iudicio ſiſti.

SVMMARIVM.

1 *Dilationes quare dentur.*
2 *Dilationes quæ dantur ad probandum.*
3 *Dilationes quæ dantur ante litis conteſtatio nem.*
4 *Exceptio recuſationis iudicis, an ſit dilatoria, & ante lit. conte proponenda.*
5 *Exceptio recuſatoria prima eſſe debet inter dilatorias, & ea omiſſa proponens alias, ad eam redire non poteſt.*
6 *Dilationes quæ dantur poſt litis conteſtatio nem.*
7 *Induciæ iudicatoriæ quæ ſint, & quibus dētur.*
8 *Dilationes reſtitutoriæ.*
9 *Dilationes præparatoriæ.*
10 *Dilatio in ciuilibus.*
11 *Dilatio in criminalibus.*
11 *Dilationes in ciuilibus, quæ dentur, & quæ in criminalibus, & nu. 13.*
14 *Dilationes dantur à iudice ſedente pro tribu nali, & qualiter.*

De Dilationibus. *Rub.*

DICTVM eſt ſupra de litis conteſt.
& de iura. cal ſed quia iudicio cæ-
pto & conteſtato, ſolent litigatores in-
ducias poſtulare, quandoque ad quæſtio-
nes faciendas, quandoque ad probatio-
nes : Idcirco ſubiicitur hic rubrica de
dilationibus. In decretalibus tamen, quæ
huic rubricæ ſubiiciuntur, non agitur de
dilatio-

dilationibus, quæ dantur poſt litem con
teſt. ſed quæ dantur ante litem conteſta-
tam. Nos tamen de utriſque tractemus,
Videamus igitur. Quare dilationes dan-
tur. Et quando. Et quoties Et quantæ. Et
1 qualiter. Vnde † ſciendum eſt, quod in-
duciæ primæ, quæ dantur ante lit. conte-
ſta. dicuntur dilatoriæ, & dantur ad ue-
niendum ad iudicem. Nam infra illas in-
ducias citatus præparabit ſe & ueniet in
termino nihilominus poſt terminum, ut
ſup. de offi. dele. c. cõſuluit. Tria autem de
bent eſſe edicta citatoria, quorum ſingu-
la cõtinebunt ſingulos. 20. dies, ut in Au-
then. de litigio. §. omne. coll. 8. Sed iudex
ordinem edictorum & compendium mo
derabitur per conſiderationem tempo-
ris, & perſonarum, & cauſæ, ut ff. de iudi.
l. nonnunquàm; non tamen nulla neceſſi
tate inſtante peremptorium maturabit,
ut inf. eo. ti. c. 1. & de hoc plenius not. ſup.
de iud. §. iudicio. Igitur & ſi contigerit ali
quam dilatoriam iudicii, uel ſolutionis,
ſeu declinatoriam exceptionem propo-
2 ni, † iudex dabit congruas inducias ad
probandum. Iudex tamen ad proponen-
das dilatorias exceptiones certum tem-
pus aſſignet, & ſi pars aliqua uelit poſt il
lud aliquam dilatoriam proponere, quã
non fuerit proteſtata, nullatenus audia-
tur, niſi fortè de nouo extorta fuerit; uel
is, qui eam opponit, fidem facit iuramẽ-
to ſe poſtmodum ad illius notitiam per
3 ueniſſe, ut inf de excep. c. paſtoralis. † ſũt
& aliæ induciæ, quæ dantur ante litis cõ-
teſt. & illæ uocantur deliberatoriæ, cum
enim citatus uenit ad iudicem, porrigi-
tur ei libellus; oblato & porrecto libello,
dantur ei induciæ. 20. dierum, in quibus
deliberet reus an cedat, uel contendat,
uel iudicem recuſet, & ſic infra illos dies
iudex eſt recuſandus, quod fieri poterit,
etſi datus ſit fideiuſſor iudicio ſiſti, quod
patet ex ordine d. auth. canonizatæ in ca.
induciæ. §. offeratur. 3. q. 3. ſicut & poſt iu
ramentum de ſtãdo iuri poteſt nihilomi
nus appellari, ut inf. de app. c. ad hæc. Et
quod dixi infra 20. dies debere iudicem
4 recuſari, recipit calumniam. † Nam hæc
exceptio dilatoria eſt, & ideo ante lit.
conteſta. proponi poteſt, ut infr. de ſen. &
re iudi. c. inter monaſteriũ. Sed licet hoc
ſit uerum in aliis exceptionib. dilatorijs;
in hac tamen, quæ in perſonam iudicis
proponitur, dico, quòd uſque ad 20. dies
computando a die porrecti libelli, oppo
nenda eſt; poſt illos autem dies non de-
bet admitti. Nec ideo dicitur hæc exce-
ptio dilatoria, quod uſque ad lit. conteſta.
proponatur, ſed quia ſemper ante lit. cõ-
teſta. proponenda eſt; non tamen, quando
cunque, ſed uſque ad 20. dies tantum, ut
dictum eſt. Item ſi quandocunque ante
lit. conteſt. poſſet opponi recuſationis ex
ceptio, quia lex diceret, quòd ſi iudex qui
eſt recuſandus ſit abſẽs, is qui recuſare in
tendit, proteſtari debet coram alijs, quòd
habet iudicem ſuſpectum, ut C. de iudi. l.
cum ſpecialis. hoc non alia de cauſa pro
uiſum eſt, niſi ut tempus 20. dierum non
cedat, & in corpore Authenticorum dici
tur in medio. 20. dierũ hoc eſt, inf. 20. dies
licentiam eſſe, iudicem recuſare uel repu
diare. Et ſi contingat fieri litis conteſtat.
quæ non ualet, adhuc ſunt ſalui illi dies,
& licebit infra illos omnia ex integro fie
ri, ut in Auth. de exhiben. & intro. § ſci-
5 mus, colla. 5. † Et nota ꝙ hæc exceptio re
cuſatoria prima debet eſſe inter dilato-
rias; vnde ſi quis ea omiſſa ꝓponat alias,
ad eam redire non poteſt. arg. ff. de iudi. l.
ſed ſi ſuſcipit. in prin. Nam ſi aliquæ in-
terlocutoriæ pro ipſo latæ fuerint, iudi-
cem iam approbatum non poterit repro
bare, niſi ex noua cauſa ut ſupra, de offic.
deleg. c. inſinuante. Sunt & quædam pa-
ternales adiectiones induciarũ, quæ dan
tur ante lit. conteſtat. ut 5. q. 4. c. præſenti.
6 Poſt lit. † uero conteſtat. dantur induciæ
præparatoriæ, quæ dantur alicui proba-
re uolenti, infra quas præparat ſuas pro-
bationes. Spacium autem iſtarum indu-
ciarum moderandum eſt, ut lex dicit. 3.
q. 3. c. induciæ. § ſpacium. Et hæ induciæ
dantur tam actori, quàm reo. ut 15. q. 7.
c. ſi autem. nec facile amplius quàm ſe-
mel, ut in d. § ſpacium, & C. de dilat. l. 1. ni
ſi forte caſus inopinatus emergat, ut ff. de
fer. l. oratione. ff de iudic. l. interdum. Sed
in crimine adulterii nulla datur dilatio,
niſi ut perſonæ exhibeantur, uel niſi
iudex ex qualitate negocii motus hoc
cauſa

cauſa cognita permiſerit, ut ff. de crimi.
adul. l. in crimine. Sed induciæ delibera-
toriæ non dantur ei, qui reſcriptum im-
petrauit ad extraordinarium iudicem; ut
ſi dicat uolo inducias ſuper formando li
bello, aduerſario autem dantur, ut C. eo.
ti. l. ſi quando, & in prædicto. §. ſpacium.
in ver. ei autem. Et quod dico, actori
non eſſe dandas inducias, uerum eſt, niſi
quid inopinatum emergat, ut ſuperius di
ctum eſt; ut ſi ponamus contra reſcriptũ
opponi aliquid, in quo replicatione opus
7 ſit, de quo non potuit præuidere. † Sunt
& induciæ iudicatoriæ, quæ dantur con-
dẽnatis, & ſunt quatuor menſium, ut infr.
de ſen. & re iud. c. quod ad conſultationẽ.
& ſupra. de offic. delega. c. quærenti. Sed
hæ locũ non habent in criminalibus cau
ſis, in quibus executio non differtur, niſi
in quatuor caſibus, ut notaui ſupra, de iu
di. §. partibus. ſicut nec deliberatoriæ lo-
cum habent in criminalibus, quia reus
certus debet eſſe an uelit crimen confi-
teri, uel negare; cum ſciat ſe eſſe reum cri
8 minis, uel innocentem. Sunt † & indu-
ciæ reſtitutoriæ, quibus hodie non uti-
mur in cauſis de facto. Olim enim ſpolia
tis, uel eiectis, & tandem reſtitutis da-
bantur induciæ reſtitutoriæ; infra quas a
judiciorum ſtrepitu quieſcebant. Et illæ
erant non minores ſex menſium, nec ma
iores anno, ut 3. q. 2. ca. eiectis, uel uerius
erant arbitrariè, ut eiſd. ca. & q. c. epiſco-
9 pus. Eſt † & ſextum genus induciarum,
quibus hodie ſimiliter non utimur, & il-
læ locum habent in criminalibus cauſis,
& uocantur præparatoriæ; dantur enim
accuſato, ut infra eas præparet ſuas de-
fenſiones. Et illæ continent annum, &
dimidium, uel unum annum, uel ſex mẽ
ſes, & dantur poſt litem conteſt. & ante,
ut 3. q. 3. c. de inducijs, & 5. q. 2. c. ſi prima
10 tes. Illud autem ſciendum eſt, † quòd in
ciuilibus cauſis pro qualibet neceſſaria
cauſa unica datur dilatio, ut C. eod. titu. l.
11 ul. in fi. & 3. q. 3. c. induciæ. §. ſpaciũ. † Sed
in criminalibus pro qualibet neceſſitate
dantur tres dilationes reo. Duę autem
actori, ut ff. de ferijs l. ult. Et eſt ratio di-
uerſitatis inter ciuilia, & criminalia, quia
ſolennius proceditur in criminalibus,
quàm in ciuilibus, ut ff. de quęſtio. l. 1. §.
diuus. & §. ſi quis ultro ff. de pœnis. l. ab-
ſentem. ff. de requiren. reis l. 1. C. de teſti.
12 l. ſciant & 2 q. 8. ca. ſciant. † In ciuilibus
igitur prima dilatio dabitur ſine grandi
cauſę cognitione; nam eo ipſo quòd pri-
ma petitus dilatio gratia teſtium, uel in-
ſtrumentorum danda eſt, niſi euidens ap-
paruerit calumnia. Secunda uero danda
eſt ita demum, ſi is qui petit probet ſe ali
quo caſu impeditum fuiſſe, quo minus pro
duceret teſtes uel inſtrumenta, ut ff. de fe-
rijs. l. ſi quis. §. pe. & ult. & l. ueluti. & l. ora
13 tione. † In criminalibus autem cauſis pro
quolibet impedimento dabuntur duę di
lationes accuſatori, & tres reo, ſine cauſæ
cognitione, hoc eſt ſine impedimenti pro
batione; & ſic intelligo pro ſingulis cauſis
ſingulas dari dilationes, id eſt pro ſingu-
lis impedimentis, ut ff. de feriis. l. ultim.
14 Dandę † autem ſunt dilationes à iudi-
ce ſedente, non procedente, cum cauſę co
gnitione, non plenaria, ideſt, non de pla-
no, ſed magis legitimè colligatur; ut ſi for
te dilationis petitio fuerit improbata,
ſuſcepta quęſtio per interlocutoriam di-
rimatur, ut C. eod. l. a procedente iudice.

SVMMARIVM.

1 *Feriæ quare ſic dicantur, & quæ feriarum tempore ceſſare debeant.*
2 *Feriæ qualiter diſtinguantur.*
Quadrageſimæ tempore in criminalibus cauſis ſunt feriæ.
3 *Feriarum tempore quæ cauſæ agi poſſunt.*
4 *Actio ſi peritura eſt, in temporibus quibus agi non poteſt, an poſſit procedi.*
5 *Dies quando incipiat, & finiatur.*

De Ferijs. Rub.

DICTVM eſt ſupra de dilationi-
bus, quę dantur à iudice; nunc au-
tem dicamus de dilationibus, quę indul-
gentur a iure, & ideo ſubijcitur hic
rubrica de ferijs. Videamus igitur Qua-
re ferię dicantur, Qualiter diſtinguan-
tur. Quę tempore feriarum agi poſſint.
1 Ferię autem dicuntur, † quia a foren-
ſibus negocijs immunitatem pre-
ſtant ut ff. eodẽ titu. l. diuus. Et nihilomi-
nus preſtant immunitatem a mercan
tis, cum enim difficile ſit ut inter
ementis & uendentis commercium non
interueniat peccatum ut de pœniten.
diſt. 5. c. qualitas. & c. negocium. ceſſan
dum eſt ab his maximè diebus ſolen-
nibus. ut inf. eodem titu. c. 1. Ceſſandum
eſt & a placitis, quæ quamuis fieri li-
ceat, non tamen expedit. ut 11. q. 1. ca.
aliud. de pœniten. diſt. 1. §. in euangelio.
& c. aliud. 15. q. 3. c. placita. & C. eodem ti-
tu. l. omnes. Nullus etiam ad mortem
diebus ſollennibus duci debet. Nam
quamuis non ſit peccatum iudici ſecu-
lari iuſtè hominem occidere. ut 23. q.
5. ca. qui malos. & c. iudex & c. ſi homi-
cidium; quia tamen horridum eſt, &
miſerabile hominem perimi, & quia
pœnæ non irrogatæ indignatio ſolam
duritiam continet. ut. ff. de ſeruis ex-
por. l. ſeruus in fine & ideo ob reueren-
tiam dierum ſolennium eſt ab huiuſ-
modi abſtinendum. Ceſſandum eſt etiam
diebus ſolennibus a iuramentis. vt inf.
eodem tit. c. 1. hoc ideo quia iuramenta a
malo non credentium ſunt facta ſup. de
elec. c. ſignificaſti. His etiam diebus
ceſſandum eſt ab omni opere ſeruili, ut
inf. eodem ti. c. licet. non tamen ab operi
bus pietatis, quibus magis inſiſtendum
eſt diebus ſolennibus, quam priuatis.
ut inf. de ſtatu. mona. c. cum ad mona-
ſterium. §. in refectorio. Diebus autem
dominicis & alijs præcipuis feſtiuita-
tibus ſiue inter paſcha & pentecoſtem
genuflexio nequaquam fiet. ut inf. eodem
titulo. c. 2. § 1. Et eſt ratio, quia dies illi iu
gi gaudio & continua lętitia peragen
di ſunt ut alias. 77. diſ. c. ſcire. Diſtin
2 guuntur † autem feriæ, quia feriarum
aliæ ſolennes, aliæ repentinę; ſolennes
aliæ ſtatuuntur ob honorem Dei; aliæ
ob honorem principis; aliæ ob hono-
res ciuitatum; aliæ ob neceſſitates ho-
minum. Ob honorem Dei, ut ſunt dies
illi qui continentur. inf. eodem. titu. c. con
queſtus. in quibus dies dominicos com-
putabis, ut inf. eodem. titu. c. 1. & 2. Dies
autem quadrageſimales dicuntur ſolen-
nes, quo ad uacationem a criminali-
bus cauſis. ut. C. eodem tit. l. quadraginta.
Quod tamen hodie non ſeruatur. Ob ho
norem ciuitatum ut ſunt dies natali-
cij. urbium maximarum, Romæ ſcili
cet & Conſtantinopolis, in quibus de
bent iura differri, quia ab his nata ſunt.
ut C. eodem titu. l. omnes. Ob neceſſita-
tes hominum ſolennes feriæ ſunt ge
mini menſes, unus datur gratia meſ-
ſium, alter gratia uindemiarum. Hi
duo menſes conceduntur fructibus de
cerpendis in æſtate, & in autumno ad
requiem laboris, id eſt ut homines quie
ſcant a cauſis dum laborãt circa meſſes,
& uindemias; & propterea appellatur
indulgentior pars anni, quia indulget
infirmitati hominum concedens eis ad
uitam neceſſaria, ut ea. l. omnes. iſti
duo menſes ſtatuuntur a præſidibus
prouinciarum diuerſis temporibus ſe
cundum diuerſitatem locorum. Nam
in quibuſdam locis tempeſtiuius, in
quibuſdam tardius finiuntur meſſes &
uindemiæ, ut ff. eod. tit. l. præſides & ff. de
offic. procon. l. ſi in aliam. † Omni-
3 bus autem diebus feriatis agi poſſunt
ea quæ uoluntariæ iuriſdictionis ſunt,
ut C. eodem titu. l. actus. § in his. Item ea
quæ fieri urget neceſſitas, uel pietas
ſuadet, ut inf. eod. titu. c. conqueſtus. Vr-
get neceſsitas hæc fieri ſcilicet agri-
culturam, putationem, foſſuram, &
mundationem uinearum, quod intelligo
cum in alijs diebus hæc non fieri poſ-
ſunt, ne occaſione momenti pereat com
moditas cœleſti prouiſione conceſſa.
ut C. eodem titu. l. omnes. Item quæſtio
nes latronum & maximè Iſaurorum, in
quibus ſummi numinis facillimè ſpe-
ratur uenia, per quod multorum ſalus
& incolumitas procreatur. ut C. eodem. ti.
l. prouinciarum. Item urget neceſſitas
appellare, unde quolibet tempore
appellatur. ut C. eodem ti. l. 1. In exercen
da autem appellatione ſimilis eſt ob-
ſeruantia ſolennium, & repentinarum
feriarum; quia in neutris appellatio
exercetur. ut C. eodem ti. l. 1 & tamen nõ
computantur omnes dies ut C. de tem-
po. ap. l. 2. §. illud. Pietas uerò ſuadet,

dari tutores uel curatores pupillis , &
alijs miſerabilibus perſonis. ut ff. eod.
titu.l.1.§. ſed excipiuntur. & l.ſequenti.
Item pietas ſuadet diſciplinam militarem ,
& eo. modo ſcholaſticam , &
clericalem. ut ff. eod. tit. l. diuus. Item
ſuadet ea, quæ ad pacem & concordiam
pertinent.ut C. eodem tit. l ulti. Et eſt
4 ſciendum † quòd his temporibus in
quibus agi non poteſt , ſi tamen actio
ſit peritura , eatenus proceditur ut litis
conteſt. uel executoris conuentio
fiat, ut in prædicto. §. ſed excipiuntur.
In geminis aut menſibus, qui gratia hominum
indulgentur , agi poteſt ex con
ſenſu partium ; quod in diebus ſolennibus
ſtatutis ob honorem Dei , principis ,
uel ciuitatum , non contingit, ut
probantur hæc. ff. eodem ti. l. ſi feriatis.
& ff.de arbitris.l.ſi feriatis.C.eod.tit.l.omnes.
& inf.eod.ti. c. ulti. in fi. Sunt & quædam
tempora , in quibus a nuptijs abſtinetur,
ut inf.eod.ti.c. capellanus.& 33.
5 q.3.c.non oportet. Dies † autem incipit
& finitur diuerſis temporibus &
his , ſecundum diuerſitatem eorum,
de quibus agitur . Quo ad feriandum,
dies incipit ueſpera , & finitur in ſequentem
ueſperam, ut inf.eod.tit.c. 2. reſponſo.
1. Quo ad ordinandum, dies incipit
a ueſpera , & finitur in mane ſequenti.
ut 75. di. c. quod a patribus.
Qua ad iudicandum , incipit in ortu
ſolis , & finitur in occaſu, cum iam iudex
honeſtè pro tribunali ſedere non
poteſt, ut ſupra de offi.delega. c. conſuluit.
in Auth. de iud. §. ſedebunt. colla.
6. & ff. de origine iuris.l. 2. §. & quia.
Quo ad ſoluendum , dies incipit in medietate
unius noctis , & finitur in medietate
alterius. ut ff. eodem titu. l. more
romano. Et quo ad treugas obſeruandas ,
dies incipit ab ortu ſolis,& finitur
in occaſu.ut ſup. de treuga & pace. c. 1.
Quo ad ieiunandum , ſexta feria incipit
poſt cœnam . die Iouis, & finitur in mane
diei ſabbati ; & idem in alijs diebus
ieiuniorum,ut de conſe.diſt.3. c. de eſu.

SVMMARIVM.

1 *Quæſtiones diuerſæ in idem iudicium deductæ qualiter debeant ordinari.*
2 *Accuſare unum an plures poſsint.*
3 *Quæſtiones incidentes quæ dicantur , & quæ emergentes, & nu.4.*
5 *Quæſtiones præiudiciales quæ dicantur.*
6 *Agens contra aliquem de uiolenta ſpoliatione, nunquid teneatur alijs reſpondere?*
7 *Quæſtionis reſtitutoriæ priuilegia.*
8 *Agere & replicare an quis poſsit ex eodem actu.*

De Ordine Cognitionum. Rubr.

HIc intitulatur Rubrica de ordine
cognitionum . Sed melius
intitularetur de ordine iudiciorum ,
quæ latior eſt & generaliter .
Nam in ea tractatur de diuerſitate cauſarum ;
quę cauſa alteri præferatur ;
& quæ cum alia concurrit ; & quæ prius
& quæ poſterius ſit tractanda ; & ſic
intitulatur in tertio libro Codicis , in
quo de iudicijs agitur . Sed ſub rubrica
de ordine cognitionum quæritur , quid
iuris ſit cum quæſtio liberalis proponitur ,
& alia ciuilis uel criminalis.
Vnde in 7. li. Codicis , in quo de
liberalibus cauſis agitur , ponitur hæc
rubrica de or. cogni. Nos tamen de natura
utriuſque rubricæ aliqua ſubbre
1 uitate notemus. Qualiter † autem diuerſæ
quæſtiones in idem iudicium
deductæ debeant ordinari , & quis ordo
in diuerſis quæſtionibus ſeruari
debeat , uideamus . Et eſt ſciendum,
quod ſi unica quæſtio in iudicio proponatur
ab actore contra reum , nulla
eſt dubitatio ; ſi uerò plures quæſtiones
moueat quis , & eodem libello uel
diuerſis contra unum , uel diuerſos ; aut
omnes quæſtiones ſunt ciuiles ; aut criminales;
aut quædam ciuiles,& quædam
criminales. Si omnes ſunt ciuiles , poteſt
eas etiam contra unum eodem libello ,
& apud eundem iudicium intentare,
reſpectu tamen diuerſarum rerum,
ut no. ſup. de mu. peri. §. debet autē. quod
uerum eſt niſi actiones illæ ſint contrariæ.
ut C. de furtis l. 1. C. ſi ſeruus ex
te. ſe. emi. man. l. 1. & de pactis inter
emp.

.... commiſſoriæ ; vel ſi vna
ſit præambula ut. C. de hære. ac. l. ut
debitum ; vel niſi vna ex ſui natura præcedere
habeat aliam ,ut infra de cau. poſ.
& propr. cap. paſtoralis; uel niſi electione
tollantur. ut. ff. de tribut. le quod in hæredem.
§. eligere. & ff. de lega. 2. l. cum
filius. §. uarijs , hoc tamen fallit in caſu.
l.1. §. quod autem. ff. quor. lega. vel niſi
quæſtiones ſeſe non compatiantur. ut ff.
de excepti. l. fundum & l. ſed ſi ante. &
l. fundi . Si vero quis uelit agere contra
plures reſpectu diuerſorum factorum,
uel rerum & ciuiliter, poteſt cum
non ſit prohibitus. vt ff. de proba. l. ab
ea parte . Sed ſi actor agat ciuiliter
contra reum , & reus eodem modo contra
actorem erunt duæ mutæ actiones
uiciſſim tractandæ , ſi neutra ſit
præiudicialis , & eadem ſententia terminandæ,
ut inf. eodem titulo ca. cum dilectus ,
& nihilominus habebit locum regula
in proceſſu , qui appellat, prior agat.
ut. de iud. l. qui prior. ut not. ſupra de
mu. peti. §. debet . Sed ſi congruo tempore
non fuerit reconuentio facta , non
minus rei actio ſalua manet in alio iudicio
proponenda. ut C. de ſen. & inter loc.
omn. iudic. auth. & conſequenter in fi. Si
uero plures criminales cauſæ in ſimul
apud eundem iudicem moueantur ; aut
eas mouet idem actor , uel accuſator con
tra unum & eundem reum ex eodem facto,
uel diuerſis; aut contra plures reos, Si
contra unum & ex diuerſis factis , licet ,
cùm non ſit prohibitum. Si ex eodem facto ,
non licet , ut colligitur a contrario
ſenſu. l. qui de crimine. C. de accuſ. & ff. de
accuſa. l. Senatus. Sed ſi moueat contra
diuerſos reos, poteſt ; vnus quidem
ex diuerſis factis in diuerſis libellis
uno & eodem tempore duos accuſare
poteſt , uno autem libello non poteſt ;
ſed tres etiam diuerſis libellis non poteſt.
C. qui accuſa. non poſſ. l. cum ratio
nidus . Vel dic , quod nec duos poteſt
in diuerſis libellis eodem tempore accuſare ,
niſi ſuam iniuriam proſequatur.
ut ff. de accu. l. his. §. lege Iulia , &
ff. ad l. Iulia, de adul. l. inter. §. maritus.
Lex autem illa. cum rationibus. negat
de tribus , quia de tribus fuit quæſitum ,
& eodem modo neg. fi et de duobus , ſi de
duobus quæſitum fuiſſet. De uno autem
crimine poteſt quis eodem libello plures
accuſare, ut. C. ſi reus uel ac. mor. l. 1. ff.
ad l. Iul. de adulte. l. vim paſſam. §. inceſti
quod tamen fallit in accuſatione adulterij.
ut. ff. ad l. Iulia, de adulte. l. uim paſſam
§. duos, & l. ſi maritus. § ulti. & C. eodem
2 titulo l reos . Sed nunquid plures † poſſunt
vnum accuſare? Videtur quod ſic ,
ut infra de accu. capitulo licet , in prin.
Sed uerius eſt quod non. Cum enim plures
ſint qui accuſare velint , iudex eligere
debet vnum , qui accuſat , cauſa ſcilicet
cognita , & examinatis accuſatorum perſonis,
uel dignitate, uel ex eo quod intereſt,
vel ætate, vel moribus, uel alia iuſta
cauſa. ut ff. de accu. l. ſi plures. Vbi uerò
duo adinuicem ſe accuſant , plerunque
habet locum regula illa , qui prior. & ſic
in prima accuſatio procedit , & ſecunda
ſubſiſtit ; plerunque præualet ſecunda
& intermittitur prima; quæ qualiter ,
& ex quibus caſibus contingat , not.
ſupra de mu. pet. § & quod ſuperius dixi.
Vbi autem ex vna parte proponitur
accuſatio criminalis , & ex alia parte
quærela ciuilis ; ſiue accuſatio prior ,
ſiue poſterior proponatur , præiudicat
ciuili , ſi ciuilis non ſit præiudicialis.
ut C. de or. iu. l. ulti. q. 11. capitulo non
eſt §. aliquando. Sed ſi ciuili quæſtioni
principaliter propoſitæ incidat quęſtio
criminalis, v. g. peto a te fundum uel 10.
produco inſtrumentum ad probandum
intētionem meā, tu excipis cōtra inſtrm
de falſo ; uel ſi quæſtioni criminali incidat
quęſtio ciuilis, v. g. accuſo te de plagio
q uēdidiſti ſeruū meū, tu dicis illū ſore
ſeruum tuū, poterunt ſimul huiuſmodi
qōnes terminari ut C. de or. iudici.
l. cum ciuili ut tamen non intelligas pronunciari
in incidenti , ſed eo ipſo quod
pronunciatur in principali , uidetur &
in incidēti pronunciatum. ut C. de or. iu.
li. 1. C. de ord. cog. l. 2. C. ad. l. Iul. de
adul. l. quoniam. & C. ad. leg. Iul. de plag.
l. præſes. inf. eo. ti. c. cū dilectus cri caſi. &

Item pone , quòd agam contra te de
ſpoliatione . & tu contra me de alia ſpo-
liatione , excipio contra te de tertia
ſpoliatione , replicas de quarta , quid in
hoc caſu erit faciendm ? Reſpondeo ,
qua ratione ad admittetur exceptio, eadẽ
& replicatio ; & ſic ſublata exceptione
per replicationem remanebit conuentio
& reconuentio , quæ in concurſu proce-
dent,ut inf.eo.ti.c.cum dilectum. & c.ult.

SVMMARIVM.

1 *Plus petitur quatuor modis.*
2 *Pœna plus petentium quæ ſint.*

De Plus petitionibus. Rubrica.

QVia plerunque in iudicijs plus pe-
titur , quam debeatur ; ideo po-
nitur hic rubrica de plus peten. uel plus
petitionibus. Videamus igitur. Quot
modis plus petatur. Quæ ſit pœna plus
petentium . Et † eſt ſciendum quòd qua-
1 tuor modis plus petitur, cauſa , tempo-
re , re , & loco . Exempla non pono quia
ponitur infra eodem ti.ca.uno. §. re quo-
que. † Pœnæ autem plus petentium hæ
2 ſunt , olim ita ſeruabatur in his pœnis.
Nam quocunque modo actor plus pete-
re, cedebat a cauſa, nec reſtituebatur niſi
eſſet minor , uel niſi lapſus eſſet aliquo
errore probabili , ut ſi petebat ex teſta-
mento totum legatum cuius pars adem-
pta erat in codicillis , de quibus actor
ignorabat ut inſtit. de actio. §. ſi quis a-
gens. Hodie non ſic in pœnis proceditur.
Sed ſi quis plus petat ex cauſa , iudicium
non procedet, ſed condemnabitur actor
ad omnes expenſas in triplum , & omne
damnum quod pertulit reus occaſio-
ne huiuſmodi conuentionis. ut inſti. de
act. §. ſed hæc quidem . Si quis autem
tempore plus petat , iudicium non pro-
cedet , & punitur actor in hoc , quia reo
duplicantur induciæ conuentæ ad ſol-
uendum , & adueniente tempore ſolu-
tionis non aliter reus tenebitur reſpon-
dere actori , quàm ſi actor ei reſtituat
omnes expenſas , quas fecit reus occa-
ſione illius temerę citationis, ut hic & in
ſti ne except. §.temporales. Vbi autem lo
co plus petitur , ut cum petis a me ut
ſoluam tibi hoc loco , cum conuenerit
inter te & me quòd in alio loco ſol-
uerem , & hoc caſu procedet iudicium
ſi in foro competenti agatur , quam-
uis in ſuperioribus non procedat , &
ueniet in arbitrariam actionem , hoc
eſt , in tua actione arbitrabitur iudex,
quanti intereſt mea non hic ubi agitur
ſoluere , ſed ubi conuenit ut ff. de eo
quod certo loco. l. prima . Varia enim
ſunt pretia rerum per ciuitates & re-
giones , pecuniæ ſub grauioribus uſu-
ris dantur in uno loco , quàm in alio ,
ut ff. eod. titulo l. ideo . Et nihilominus
condemnaberis mihi in triplum eius ,
quod impendi nomine ſportularum ,
ut inſti. de acti. §. ſed hęc quidem .
Cum autem plus petitur re , non pro-
cedet petitio , & condemnabitur actor
in triplum eius , quod reus expendit ,
ut inſti.de actio . §. triplici . Sed ſi quis
ſuper maiori quantitate , quàm ſibi de-
beatur,cautionem exegerit , & in iudicio
plus petierit , ſi pœniteat , & callidi-
tatis & fraudis ueritatem confiteatur ,
diſpendio debiti non grauetur , ſed in
expenſis , quas fecit reus , punietur ,
& in triplum ſecundum Azo licet Pla-
cen. dixerit in hoc caſu in ſimplum ,
qui enim ſic fecit , non petijt , ſed pe-
tere uoluit,ut ff. rem ra.haberi.l.amplius.
Si uero perſiſtat in certamine, & tandem
per teſtes de falſa quantitate adiecta con
uincitur , puniatur in toto debito , ſed
ſi non arguatur per teſtes , ſed ipſe con-
fiteatur , condemnabitur in expenſis ,
ut dictum eſt , & probatur, C. de plus
pet. l. unica . Sed etiam in ſuperio-
ribus caſibus ita demum pœna locum
habet , ſi actor in iudicio duxerit per-
ſiſtendum , ut infra eod. capitulo uno, in
prin. Item ceſſat pœna conſtitutionis il-
lius, C.eod. tit.l. una , cum actor conuin-
citur ſuper cautione in maiori quanti-
tate exacta , & conuictus ante ſenten-
tiam uel poſt tranſigit cum reo ſuper
pœna . Item ceſſat , cum actor exige-

rit cautionem in plus , ſed reus in iudi-
cio confeſſus eſt ſe totum debere quod
in cautione continetur , & hoc eſt quod
in fine illius conſti. adiicitur tranſactio-
nibus & ſecundis confeſſionibus ſuam
firmitatem . Sed ſi actor non fateatur ,
nec arguatur de falſa quantitate in cau-
tione adiecta , ſed in probatione illius
quantitatis deficiat , creditur quod pœ-
na non ceſſet , quia tunc uera quantitate
priuabitur .

SVMMARIVM.

1 *Quæſtiones poſſeſſorię tot ſunt, quot ſunt interdicta poſſeſſoria.*
2 *Interdicta poſſeſſoria quæ ſint, & quibus et contra quos dentur , & nu.3.*
3 *Hæres de iure ciuili, & bonorum poſſeſſor de iure prætorio, quomodo intelligatur.*
4 *Interdictum quid ſit, & unde dicitur.*
5 *Interdictum & actio quid differant.*
6 *Interdictorum quædam ſunt ſimplicia, quædam duplicia.*
7 *Poſſeſſorium & petitorium an , & quando poſſint ſimul intentari, & nu.9.*
8 *Cauſa deciſa ſuper proprietate, an poſſit agi de poſſeſſione.*
10 *Poſſeſſionem inducit binus actus , uel etiam unicus.*

De Cauſa poſſeſſionis & proprietatis. Rubrica.

SVPERIVS tractatum eſt de ordi-
ne cogni. Sed quia dubitari ſolet ,
quis ordo ſeruari debeat , cum quæ-
ſtio poſſeſſionis & proprietatis a diuerſis
partibus , uel ab eadem in iudicio pro-
ponitur ; Ideo ſubiicitur hic rubrica,
de cauſa poſ.& proprieta. Videamus igi-
tur . Quę ſunt quęſtiones poſſeſſionis.
Item quę quęſtio poſſeſſionis concur-
rat cum quęſtione proprietatis, ſiue a di-
uerſis partibus, ſiue ab eodem propona-
tur utraque . Item quę non concurrant .
1 Eſt igitur ſciendum † tot eſſe quę-
ſtiones poſſeſſorias , quot ſunt interdi-
cta poſſeſſoria ; ſunt autem interdicta
poſſeſſoria hęc , adipiſcendę poſſeſſio-
nis , retinendæ , ac recuperandæ . Inter-
dictum adipiſcendæ poſſeſſionis datur
bonorum poſſeſſori, hoc eſt, ei qui eſt lo
2 co hæredis . † Eſt enim hæres de iure
ciuili & bonorum poſſeſſor de iure præ-
torio . Cum enim prætor non potuit ſuo
beneficio hæredem facere , quia hoc le-
gis eſt, uel ſenatuſconſulti , uel conſtitu-
tionis , fecit quod potuit , ſcilicet bono-
rum poſſeſſorem , quem loco hæredis
conſtituit,ut inſtitu.bono.poſſ.§.quos au
tem . Et eſt utriuſque, ideſt,hæreditatis,
& bonorum poſſeſſionis idem effectus .
Sed in hoc differunt , quia hæreditas ni-
titur authoritate legis , bonorum poſſeſ-
ſio authoritate prætoris . Item aditio
hæreditatis non deſiderat authoritatem
iudicis viuentis , ſed bonorum poſſeſſio
requirit authoritatem & præſentiam iu-
dicis . Datur igitur bonorum poſſeſſori
interdictum adipiſcendæ poſſeſſionis,
quod appellatur quorum bonorum , da-
tur contra poſſeſſores vniuerſitatum , ut
ff.quorum bonorum. l.1. §. interdictum
hoc, & contra poſſeſſores rerum ſingu-
larium,ut ff.de furtis.l.hoc amplius . dũ-
modo non contra corporum poſſeſſores,
ff.quorum bonorum.l.2. Nec obſt.quod
dicitur, ff. quorum bonorum.l.1. §.hoc
interdictum reſtitutorium eſt , & ad vni-
uerſitatem bonorum, nõ ad ſingulas res ,
pertinet.Quod enim ibi dicit non ad ſin-
gulas res, ſubaudio tantum.Sic etiam pe-
titio hæreditatis datur pro una re tantũ ,
3 ut ff.de peti.hære.l.licet. † Eſt & inter-
dictum ſaluianum adipiſcendæ poſſeſ-
ſionis cauſa comparatum , eo quod uti-
tur dominus fundi de rebus coloni , quas
is pro mercedibus pignori futuras pepi-
giſſet , ut inſtitut. de interdict. §. inter-
dum . Retinendæ poſſeſſionis cauſa com
parata ſunt interdicta . vti poſsidetis , &
vtrobi,cum ab utraque parte de proprie
tate alicuius rei controuerſia ſit : & ante
quæritur , uter ex litigatoribus poſsi-
deat , uter petere debeat , quia niſi ante
exploretur utrius poſſeſſio ſit , non po-
teſt petitoria actio inſtitui , quia ciuilis
& naturalis ratio facit , ut alius poſſideat,
& alius a poſſidente petat , ut inſtitut.

de interdictis. §. retinendæ. ſed. Vti poſ-
ſidetis, locum habet in rebus immobi-
libus; Vtrobi in rebus mobilibus, ut
inſtitut. eod. titu. §. ſed interdictum. Et
eſt interdictum recuperandæ poſſeſſio-
nis, quod datur alicui ui eiecto a poſſeſ-
ſione, cui etiam datur beneficium con-
ſtitutionis illius, C. unde ui. l. ſi quis in
tantam. Item agi poteſt lege Iulia de
ui pub. vel priuata. ſi tamen armis, vel
ſine armis facta ſit eiectio, ut inſtitut. de
interdict. §. recuperandæ. Interdi-
4 ctum † autem nihil aliud eſt quam quæ-
dam verborum ſolennis conceptio, qui-
bus prætor aliquid fieri iubebat, uel pro-
hibebat, quod tunc maximè faciebat,
cum de poſſeſſione, vel quaſi inter ali-
quos contendebatur, vt inſtitu. de inter-
5 dictis. in princip. † Si quæras an idem
eſſet interdictum & actio, cum & actio
eſſet quædam formata verborum con-
ceptio? ut C. de formul. & impetra. ac
ſubla. l. una. Reſpondeo, non; quia ſo-
lennitas actionum erat inducta a iure ci-
uili. Solennitas interdictorium a iure
prætorio. Erat & alia differentia inter
actiones, & interdicta; quia uerborum
ſolemnitas quæ attendebatur in actio-
nibus, non formabatur in ſingulorum
perſonis, ſed erat generaliter formata
in perſonis omnium. Sed in interdictis
quot erant homines qui uolebant agere
tot verborum conceptiones formaban-
tur, quibus contra ſuos aduerſarios in
cauſis ſuis vtebatur, & has conceptiones
interdicta uocabant, & ob hoc poteſt qui
libet ſtudioſus ſcholaris per ſe notare,
quia in interdictis uariantur verba ſe-
cundum demonſtrationem perſonarum,
vt ff. de tabul. exhi. l. 1. ff. ne quid in loco
publ. l. 1. ff. de ui & ui arma. l. 1. in princ.
hodie autem nulla eſt differentia inter
interdictum, & actionem, ut inſtitut. de
interdictis. § ult. Dicitur autem interdi-
ctum, non ab interdicendo, uel prohi-
bendo; ſed quia inter duos dicuntur, ut
inſtitut. de interdi. §. ſunt tamen. Et eſt
interdictum actio in factum prætoria,
6 ut inſtitut. eodem titu. §. ult. Item inter-
dictorum quædam ſunt ſimplicia, in
quibus alter actor eſt, alter reus, qualia
ſunt reſtitutoria aut exhibitoria. Du-
plicia ſunt, in quibus par utriuſque li-
tigatoris conditio eſt, nec quiſquam a-
ctor, uel reus præcipuè intelligitur, ſed
unuſquiſque tam rei quam actoris par-
tes ſuſtinet, ut inſtitut. eodem titu. §. ter-
tia. & §. duplicia, & ff. de interdict. l. 2.
7 Nunc † videndum eſt quæ quæſtio poſ-
ſeſſionis poſſit concurrere cum quæ-
ſtione proprietatis. Et eſt ſciendum,
quod licet ſecundum iura ciuilia iſtæ
duæ quæſtiones ſeſe non compatiantur,
ſed prius agenda ſit cauſa poſſeſſionis,
& demum proprietatis, ut C. de rei uen-
di. l. ordinarij, C. de interdict. l. incerti,
C. quorum bonorum, l. ult. ff. de iud. l. ſi
de ui. Aliæ autem leges dicunt, quod
ſuſpenſo petitorio intentari poteſt poſ-
ſeſſorium ab eodem & coram eo. iudi-
ce, ut ff de ui & ui arm. l. cum fundum, §.
eum qui, ff. de acquiren. poſſeſ. l. natura-
liter, §. nihil quas leges dom. Io. ſic intel-
lexit ſicut prima facie ſonare viden-
tur, dicens decre. quæ contrarium di-
cunt, nullatenus ſtare poſſe, ut eadem
perſona poſſet utrunque iudicium in-
tentare; nam ordo tunc ſeruandus eſt, vt
dicebat, ut prius cauſa poſſeſſionis ex-
pediatur. Sed Mar. & alij intellexerunt.
ll. illas locum habere in interdicto Vti
poſſidetis. & Vtrobi. quæ non concur-
rūt cum rei uendicatione ab eadem par-
te; qui enim tenet poſſeſſionem per Vti
poſſidetis, & Vtrobi, excludit ſeip-
ſum a contraria petitione rei vendica-
tionis, ut ff. quan. app. l. ſi procuratorio,
§. ſed ſi alius, C. de fur. l. 1. C. ſi ſeruus
exte. ſe emi man. l. 1. uendicatio enim
non datur poſſidenti, ut inſtitut. de act.
in princ. immo potius alteri parit actio-
nem in rem, ut C. de alie. iudi. cauſa mu.
fac. l. una. Et hoc uerum eſſe dicebant,
niſi renunciaretur rei uendicationi, quia
tunc procederet interdictum uti poſſi-
detis, uel niſi quis proponat rei vendi-
cationem ignorans ſibi cōpetere interdi-
ctum, & ſic intelligebant illā l. naturali-
ter, §. nihil cōmune. Sed in interdicto re-
cuperandæ poſſeſſionis, ſecus. Sed ſecū-
dum

dum iura canonica quę circa hoc in ſim
plicitate procedunt, quęſtio poſſeſſionis
cum quęſtione proprietatis concurrunt.
ſiue vtraque ab eadem parte, ſiue ſingulę
a diuerſis partibus proponantur, ab eadē
parte poteſt proponi quęſtio recuperan-
dæ poſſeſſionis & ꝓprietatis. ut inf. eo. ti.
c. ad ultimum c. cum eccleſia ſutrina, & c.
cum ſuper electione. & c. cū dilectus. inf.
de teſti. ſignificauerunt. in fi. Item a di
uerſis partibus concurrunt quęſtio pro-
prietatis & quęſtio poſſeſſionis retinen
dæ, ita ut unus agat de proprietate, alius
de poſſeſſione uti poſſidetis, uel vtrobi.
ſic agitur inter dominum & fructuariū.
ut ff. uti poſſidetis. l. vl. ſic fit cum unus uē
dicat ſeruitutem, & alter tuetur poſſeſ-
ſionem, ut ff uti poſſide. l. ſi duo. §. ſi vici
nus. & hoc cùm uendicans eſt in poſſeſſio
ne ſeruitutis, ut ibi patet. Sed opponitur.
egi utroque iudicio petitorio & poſſeſſo-
rio, & in utroque obtinui; appellaſti a
ſententia lata ſuper proprietate, ab alias
non, & ſic facta eſt executio ſuper reſtitu
torio, & data eſt mihi rei poſſeſſio; confir
matur ſententia lata ſuper proprietate a
iudice appellationis. quæritur quæ erit
vtilitas huiuſmodi confirmatorię? Reſpō
deo declaratoria dominij, non autē tene
bitur aduerſarius meus reſtituere mihi
poſſeſſionem quam habeo, cum nec poſ-
ſideat, nec dolo deſierit poſſidere. Item
ſi egero petitorio, poſſum redire ad inter
dictum recuperandæ poſſeſſionis penden
te iudicio petitorio. ut inf. eod. c. paſtora-
lis. Sed hoc recipit calumniam, ſi enim de
ſiſtā ad petitorio, quod incepi, & tranſeā
ad nouū iudicium inchoandū ſuper poſ
ſeſſione, reus poteſt a iudice implorare
ut in petitorio procedatur per auth. qui
ſemel. C. quomodo & quando. iu. quod
locum habet, ſiue lis fuerit cōteſtata in pe
titorio, ſiue cępta non ſit, ut ibi dicit. Et
tunc concludetur in principali, hoc eſt in
petitorio; & non erit locus interdicto ſi
ue quęſtioni poſſeſſoriæ, poſtquàm in
proprietate fuerit concluſum aut renun-
ciatum. ut in c. paſtoralis. Sed dominus Io.
& alij qui dicunt, ꝙ hęc duo iudicia poſ
ſeſſorium & petitorium nō concurrunt,
exponunt uerba illa, pendente iudicio,
quæ ſunt in decre. illa paſtoralis, in l. cū
fundum. §. cum qui. ff. de ui & ui. ar. Item
dicunt, quòd iſtud quod dicitur in decr.
& in l. ut actor, dimiſſo prętorio tranſeat
ad poſſeſſorium, locum habere non po-
teſt, niſi cum reus non uult ut in petito-
rio procedatur, aliàs oportet in eo pro-
cedi, ut dictum eſt; uel oportet cedi, uel
renunciare liti petitorię, ut iam dixi. Et
eodem modo intelligebant, quod dicitur
inf. de teſtib. c. ſignificauerūt. ut ſuſpenſo
petitorio ſupplebāt ipſi renunciato. Nos
autem non ſic; dicimus enim, quòd is
qui rei uendicatione incepit, poteſt redi
re ad interdictum recuperandæ poſſeſſio
nis pendente iudicio proprietatis, id eſt
ſuſpenſo & non dimiſſo, ut dicit illud c.
ſignificauerunt. cum enim hoc in odium
uiolenti ſit inductum, & in fauorem ſpo
liati, non conuertetur ad damnum eius.
ut C. de legi. & conſtitu. l. quod fauore.
Nec obſtat auth. qui ſemel. quæ locum ha
bet in contumace. Item pone quod is,
qui agit de proprietate, litem conteſta-
tus eſt, non poteſt probare, reuertitur ad
quæſtionem poſſeſſionis recuperandæ,
quid proderit ei poſſeſſorium, cum ad-
uerſarius inſtare poſſit, ut pronuncietur
in petitorio? ut ff. de iudi. l. de qua re. inf.
eo. tit. c cum ſuper. C. quomodo & quan
do iu. auth. qui ſemel. & ſi pronuncietur
in petitorio pro reo, quamuis pronun-
cietur in poſſeſſorio pro actore, uidetur
quod ſententia lata in poſſeſſorio ſit ſi-
ne fructu; quia in executione debet pro
prietas præualere. ut inf. eo. c. cū dilectus.
Reſpondeo ex quo de iuris permiſſione
licet actori redire ad poſſeſſoriū, ut hęc
permiſſio ſit fructuoſa, dicam non poſſe
procedi in petitorio niſi actore inſtante;
uel ſi procedi poſſet inſiſtente reo, adhuc
quod proderit actori ſententia ſuper poſ
ſeſſione ferenda quo ad fructus & intereſ
ſe. ff. de vi & vi arma. l. idem eſt. §. ult. &
l. ſi plures. §. deiectum. Item pone quod
egi contra te interdicto unde vi, uel con
dictione ex illo canone reintegranda. 3.
q. 1.

q. 1. obtineo, reſtituitur mihi poſſeſſio,
nunquid hæc ſententia oberit uiolento
in queſtione proprietatis, vt victus in
poſſeſſione non poſſit agere contra me
de proprietate? Reſpondeo, non puto
hoc fieri poſſe ex vi interdicti ſeu condi-
ctionis ex canone, quia hæc nudam poſ-
ſeſſionem auocant. ſecus ſi actum eſſet
condictione ex illa. l. ſi quis in tantam.
C. vnde vi. ſententia igitur lata in poſ-
ſeſſione non præiudicabit in proprieta
te. quaſi per hoc videatur pronunciatum
in proprietate. C. de ſenten. & interlo
cu. om. iudi. l. poſt ſententiam. Sed nun
quid in hoc caſu poterit excipi contra
violentum ex illa conſtitutione. ſi quis
in tantam? Puto quod ſic. vt. C. de ex-
cep. l. licet. Sed caue tibi, quia ex violen
tia clerici vel prælati non daretur con-
dicto ex. l. ſi quis in tantam. vel ex ca-
none re integranda. vel exceptio contra
eccleſiam quo ad proprietatem, propter
regulam illam. delictum perſonæ non de
bet redundare in damnum eccleſiæ. 6. q.
6. c. ſi epiſcopum. Item vbi cōcluſum eſt
vel renunciatum in cauſa proprietatis,
cauſa non deciſa redire non poteſt ad
poſſeſſorium iudicium. vt inf. eod. tit. c.
paſtoralis. Et eſt ratio ne lites litibus in
8 culcentur. † Sed nunquid cauſa deciſa
ſuper proprietate, poterit agi de poſſeſ-
ſione? Reſpondeo ſic propter fructus &
intereſſe. ſicut video quòd fructuarius eie
ctus agit interdictio etiam poſt vſufru-
ctum finitum. vt ff. de vi & vi arma. l. idē
eſt. §. vltimo. & l. ſi plures. Item quæ-
ritur, quid ſi eiectus non agat interdi-
cto vnde vi infra annum a die eiectio-
nis, nunquid poſt annum agere poteſt?
videtur quod non; quia hoc interdictum
annale eſt vt ff. de vi & vi arma. l. 1. in
princip. & infra annum vtilem compe-
tit, ut in ead. l. §. annus. vnde anno expi
rat, ſicut & cæteræ prætoriæ actiones, vt
Inſtitut. de perpe. & tempo. ac. in prin-
cip. Ad quod reſpondeo, prætoriæ actio
nes temporales ſunt quo ad pœnam,
perpetuæ autem quo ad rerum proſecu-
tiones. vt ff. de ac. & obli. l. in honora-
rijs. ſic & in interdicto vnde vi. & u quo
ad ea quæ in prædio erant, non compe
tat poſt annum, ad rei tamen proſecu-
tionem hoc eſt ad prædij reſtitutionem
perpetuo datur. vt in prædicta. l. in prin-
cipio. Sed condictio ex illo canone. re-
integranda, perpetuo datur & ad om-
nia, conditione temporis, capitiuitate,
dolo, aut violentia non obſtan. vt in eo
dem canone continetur. Item dictum
9 eſt ſupra, quod † interdictum adipiſcēdæ
poſſeſſionis datur bonorum poſſeſſori.
Sed opponitur. Nonne quis per bono-
rum poſſeſ. efficitur dominus rerum hæ-
reditarium? quo modo ergo adipiſcetur
per interdictum quorum bonorum, qđ
iam adeptus eſt per bonorum poſſeſ. Re
ſpondeo per bonorum poſſeſ. adeptus
eſt iam dominium, ſed non poſſeſſionem.
ſicut in additione hæreditatis contingit
ff. de acqui. poſ. l. cum hæredes. & ideo
neceſſarium eſt interdictum. Vnum non
mitto quod continetur. inf. eod. c. paſto-
ralis ſcilicet quod is qui rē vendicare in
cepit, poteſt redire ad interdictum adi-
piſcendæ uel recuperandæ poſſeſſionis,
alijs poſſeſſorijs iudicijs ſuo robore du-
raturis, quæ vendicationem dominij ſui
natura præcedunt. Solet enim multum
dubitari, quæ ſint illa iudicia. Et poteſt
dici, quòd ſunt hæc, ſcilicet interdictum
de liberis exhi. & interdictum de tabulis
exhibendis. hæc enim ex ſui natura præ
cedunt vendicationem dominij; ſunt. n.
præambula, & præparatoria vendicatio
nis. Prius enim liberi exhibentur, dein-
de agitur de iure perſonarum. vt. C. de
lib. exhi. l. 1. Et idem eſt in interdicto de
tabulis exhibendis. Prius enim tabulæ ex
hibentur, deinde relictum in tabulis ven
dicatur, vt ff. de tabu. exhi. l. locum. §. ſo-
lent. Vnde qui non exhibet, condemna-
tur habita æſtimatione eius, quod in ta
bulis eſt relictum. vt ff. eod. tit. l. locum. l.
condemnatio. Ad iſta igitur quę de ſui na
tura pręcedere habent dominij quæſtio-
nē, non eſt regreſſus poſt intentatam ven
dicationem. Vel poteſt dici, ꝙ hæc ſunt
illa iudicia, ſcilicet interdictum vti poſ
ſidetis,

ſidetis, & utrobi. ad quę redire non poteſt
is, qui rem vendicare incepit, propter cō-
trarietatem petendi quam ſuperius aſſi-
gnaui. ſupra eo. §. nūc uidendum. Nec ob.
ff. de acqui. poſ. l. naturaliter. §. nihil, quæ
dicit dari interdictum uti poſſidetis ei
qui rem uendicare incepit. Nam illa ſic
intelligitur, ſcilicet cum quis prius renun
ciat actioni in rem, quam inſtituerat, uel
cum ignorans ſibi compere interdictum,
rei uendicationem intentat. Et quod de
his duobus interdictis ſcilicet uti poſſide
tis, uel utrobi, loquatur illa litera. alijs
poſſeſſorijs iudicijs &c. ſic ex litera illa
elicio, ſuperius tractauit eadem decre. de
interdictis acquirendæ, & adipiſcendæ
poſſeſſionis; in quibus dixit, cum qui rem
vendicare incepit, poſſe ad interdicta re-
dire, antequam in iudicium proprietatis
renunciatum ſit, aut concluſum; poſtmo
dum autem quaſi de oppoſitis interdictis
loquendo dicit alijs poſſeſſoris &c. hæc
autem interdicta ſcilicet uti poſſidetis, &
vtrobi, ſunt oppoſita illis ſcilicet, unde
ui, & quorum bonorum. Nam hæc
ſunt retinendæ, illa uero acquirendæ poſ
ſeſſionis. Sed huic intellectui aliquantulū
aduerſatur, quod in litera dicitur ſubſe-
quenti, aliis poſſeſſoriis iudiciis ſuo ro-
bore duraturis, quæ uendicationem do-
minij natura præcedunt, hęc enim inter
dicta ut poſſidetis, & utrobi, non præce-
dunt rei uendicationem. Ad quod reſpon
deo, hæc duo interdicta cum rei uendica-
tione in eodem iudicio non concurrunt;
ſed præcedere poſſunt & ſubſequi, ita ut
in diuerſis iudiciis proponatur, unde qđ
ibi dicit, dominii uendicationem natura
præcedunt. ſubaudi uel ſubſequuntur. In
10 ſumma † notandum eſt, quòd per duos
actus intelligitur quis eſſe in poſſeſſione,
uel quaſi, ut infra eo. ca cum olim. Nam
binus actus nedum poſſeſſionem uel qua
ſi, ſed etiam conſuetudinem inducit, ut
C. de epiſco. aud. l. 1. in fin. 25. q. 3. ca. ita
nos, & multo fortius trinus, ut infra eod.
titu. c. cum eccleſia ſutrina. C. de fideicom
miſ. l. 1. Sed nunquid per unicum actum
acquiritur poſſeſſio? Reſpondeo ſic,
Sicut enim per unicum actum perditur,
ut ſupra de conſtit. c. cum. M. Ferra. inf. de
præben. & dig. c. pro illorum, ſic & acqui
ritur & retinet, ut C. de ſeruitu. & aqua. l.
cum talis, nam & aqua dicitur quotidia-
na, quæ una die ducitur, ut ff. de aqua quo
ti. & æſti. l. 1. §. quod accidunt, & ſi miſero
tignum in parietem tuum, ſtatim incipio
poſſidere uel quaſi ſeruitutem, ut ff. de
ſerui. urba. prędi. l. ſeruitutes quę in ſu-
perficie.

SVMMARIVM.

1 *Spoliatio quid ſit.*
2 *Generaliter reſtituēdus quilibet ab alio quā a ſuo iudice ſpoliatus.*
3 *Reſtitutio quando fieri debeat.*
4 *Reſtituenda quæ ſint.*
5 *Reſtitutio ut peti poſſit, quatuor ſunt prodita remedia.*
6 *Intellectus ad c. reintegranda. 3. q. 1*
7 *Intellectus ad c. bonæ memoriæ, de appellationi.*
8 *Emens bona fide ab eÿciente aliquem uiolenter an præſcribat.*
9 *Prius de poſſeſſione quam de uiolentia cognoſcendum eſt.*
10 *Actio de uiolentia prius expediri debet quam de prpprietate.*
11 *Cauſa poſſeſſionis prius, & poſt a proprietatis, terminari debet.*
12 *Poſſeſſio de iure naturali eſt inducta, ſed de iure ciuili approbata, & hic habes aliqua de natura poſſeſſionis.*

De Reſtitutione Spoliatorum. Rub.

DICTVM eſt ſupra de cauſa poſ-
ſeſſionis, & proprietatis, ſed quia
cauſa reſtitutionis poſſeſſoria eſt, ideo
ſubſequenter annectitur hic rubrica de
reſtitutione ſpoliatorum. Videamus
igitur quid ſit ſpoliatio. Quis poſſit &
debeat reſtitui. Quando facienda eſt reſti
tutio, & qualiter, & in quibus caſibus,
ceſſet.

1 ceſſet. Spoliatio † eſt poſſeſſione rei im-
mobilis uiolenta & iniurioſa deiectio,
vel mobilis rei ablatio. Violenta propte-
rea dico, quia ſi quis ſponte poſſeſſionem
ſuam renunciauerit vel ipſam abiuret, re
ſtitutio locũ non hẽt, ut inf. eo. tit. c. acce-
pta ſup. de renunc. c. ſuper hoc, vbi enim
quis ſe nolle poſſidere conſtituit proti-
nus poſſeſſionem amittit, ut ff. de acqui.
poſſ. l. 1. §. ſi uir. & l. ſi quis in §. eſt diffe-
rentia. & l. poſſideri. §. in amittenda. Iniu-
rioſa propter hoc adijcio, quia non quo
tieſcunque quis de poſſeſſione uiolenter
eiicitur, iniurioſè eiici intelligendus eſt.
vt cum quis alium eijciens incontinenti
& quaſi bello continuato reijcitur, nam
etſi per violentiam excludatur, non tamẽ
reſtituitur, ut inf. eo. c. olim. 3. q. 1. c. Deus.
2 §. patet, C. vnde ui. l. 1. Generaliter † reſti
tuendus eſt quilibet ab alio, quàm a ſuo
iudice ſpoliatus, ut hic, & in multis decre.
& 3. q. 1. per totum, ſic & a iudice ſine iu-
ris ordine ſpoliatus, ut infra eo. titulo ca.
cum ueniſſet, & ca. conquerente, quamuis
enim præſumatur pro iudice in his, quæ
in iudicio fiunt, ſupra de renun. c. in præ-
ſentia. inf. de teſti. c. cũ a nobis inf. de ſen.
& re iudi. cap. ſicut, ff. de ſtatu. ho. l. inge-
nuum, ff. de in ius uo. l. adoptiuum. § 1.
Quod tamen hodie determinationem re
cipit, ut inf. de ꝓba. c. qm̃ contra falſam.
Non tamen ſic præſumitur pro his quæ
extra iudicium fiunt, & ideo ſi prælatus
præter figuram iudicii ſpoliet ſiue priuet
facienda eſt reſtitutio, ac ſi peteretur a pri
uato; & ſic intelligo decre. præallegatas.
Cæterum ſi in figura iudicii a ſuo ordina
rio quis priuetur, & priuatus petat reſti
tutionem tanquam uiolenter eiectus, nõ
eſt audiendus; ſed prius eſt, ut inquira-
tur cauſa priuationis, quare ordinarius
ſic priuauit, ut ſi inueniatur quòd iuſta
de cauſa priuauit, confirmetur priua-
tio, alioquin infirmetur, & ſic intelligo.
2. q. 1. c. notum, & 7. q. 1. c. præſentium. Et
quod dixi generaliter reſtituẽdũ ſpoliatũ
eſſe, intantum uerum eſt, ut non ob-
ſtet exceptio criminis, ut inf. eo. ti. c. Item
cum quis, uel non canonicæ inſtitutionis
ut inf. eo. tit c. in literis, & 6. q. 3. c. denique;
hoc tamen fallit in multis caſibus in ſpo
liato a iudice in figura iudicii, ut dictum
eſt, & probatur. 2. q. 1. c. notum. 7. q. 1. cap.
præſentium. Item ſi qui, intruſus fuerit
in Romanam ſedem & eiectus, nõ reſtitui
tur, ut 3. q. 1. ca. Deus, §. patet. Item deſti-
tutus propter ſuſpicionem dilapidatio-
nis non reſtituitur ante cognitam ueritа-
tem de dilapidatione, ut 3. q. 2 c. quia ea,
hodie tamen recipit correctionem, quia
ſuſpectus de dilapidatione non deſtitui-
tur ab adminiſtratione, niſi probata fue-
rit ſuſpicio, ut infra de Simo. capit. licet.
Item impedit reſtitutionem criminis e-
normitas, ut 2. q. 5. c. ſuper cauſa, & infa-
mia, ut 2. q. 5. c. pſbyter. criminis euiden-
tia, ut 2. q. 2. c. ſcelus, & q. 1. ca. de manife-
ſta. & inf. de accu. c. euidentia. Item impe-
dit reſtitutionem crimen ſimoniæ, ut inf.
de ſimo. c. accuſans, & cap. tanta. Item
contumacia, ut 3. q. 9. c. decernimus. Item
ſcandalum, ut 4. q. 6. c. hoc quippe. Item
rei abſentia, ut inf. eo. tit. c. conſultationi-
bus. Item cum eiiciens incõtinenti eiicit,
ut dictũ eſt in prin. Itẽ cum ſpoliatio obii
citur in modũ exceptionis, ut ſup. de or.
cog. c. cum dilectus. Item ſecundum quoſ
dam, ſi aduerſarius in cõtinenti uelit pro
bare de proprietate, ut ff. ad exhibi. l. 3 §.
ibidem. C. de edicto di. ad tol. l. ulti. in fin.
ff. ad Carb. l. 3. §. cauſæ, ff. vt in poſſ. lega. l.
ſi is à quo, in prin. ff. ad Trebel. l. ille a
quo, §. 1. ff. de doli except. l. dolo facit.
Sed certe qui ſic dixerunt, errauerunt:
Nam leges ſuperiores loquũtur uel in ex-
hibitione, uel immiſſione in poſſeſſionẽ,
quæ cũ ſummaria cauſæ cognitione fiũt.
& quia leuiter fiunt, leuiter impediuntur
per obiectum dominij. Lex autem illa do
lo facit, locũ habet in petitorio, & hoc in
nuit, uerum qui id petit &c. Sed ubi quis
petit reſtitutionem quæ priuilchiata eſt,
vt ſupra de or. cog. cap. ult. in qua deſide-
ratur plena cauſę cognitio, ut ſup. de offi.
de lega. c. conſultationibus. ſicut nõ de fa-
cili datur, ſic nec de facili impeditur, ut
inf. eo. ti. c. literas, & inf. de ſentẽ. & re iud.
ca. ſuborta. Item impedit reſtitutionem
rei

rei iudicatæ exceptio, vt 2. q. 6. c. ei qui. §.
diffinitiua. Item exceptio iuſiurandi, uel
pacti ſecundũ quoſdam, ut inf. eo ti. c. ac-
cepta. Item vbi ſub conditione quis poſ-
ſedit, vt inf. eo. tit. c. olim. Item ſi ex gra-
tia, uel precario quis poſſedit, ut 10. q. 3. c.
quia cognouimus infra de exc. ſ. pr. la c.
cum à quorundam. Item ſi poſſidit ut co
lonus, vt ff. de vi & ui ar. l. cum fundum.
Item inter virum & vxo. hæc ſunt, quæ re
ſtitutionem impediunt, ſęuicia uiri, ut in
fra eo tit. c. ex tranſmiſſa. ſupra ut lite nõ
conte. c. 1. & 32. q. 1. c. de benedicto. Item
ſi in contiuẽti offeratur ſuper conſangui-
nitate ꝓbatio, ut inf. eo. ti. c. literas. Item
ſi eiectus adulteretur poſt eiectionem, ut
inf. de diuor. c. ſignificaſti. Item ſi uxor in
iudaiſmo repudiet, ut inf. de diuor. c. gau-
demus. Item ſi is, qui dicit ſe eiectũ, nõ
habuit poſſeſſionem iuris, ut inf. eo. ti. ca.
ex parte, uel habuit poſſeſsionem ſed per
violentiam, ut inf. de ſponſa. c. cum locũ.
Hi ſex caſus quatuor verſiculis comprę-
henduntur. Si non continuit, ſi mox pro-
bat impedimentum, ſitque uir auſterus,
Moyſi ſit lege relictus. Si non poſſed t iu-
ſtè, uel ſi uiolenter, Pulſus, & iniuſtè, ius
3 perdit reſtituendi. Eſt autem † facienda
reſtitutio ante principalis cauſę ingreſsũ.
ut infra qui fil. ſint legi. ca. cauſam. Prin-
cipalem cauſam intelligo cauſam crimi-
nis, ut inf. eo. tit. c. item cum quis, uel non
canonicæ inſtitutionis, ut inf. eo. titu. c. in
literis, vel cauſam petitoriam, ut inf. eod.
tit. ca. conquerente. Et ſic intelligo omnia
iura dicentia ſpoliatum debere reſtitui
ante cauſæ ingreſſum, ut 2. q. 2. per totum
& 3. q. 1. per totum. Alibi autem dicitur
ſpoliatum debere reſtitui ante omnem
contentionem, ut inf. eo. tit. ca. 1. Non aũt
intelligas ante ingreſſum cauſæ principa
lis reſtitutionis, nã & illa cauſa principa-
lis uocatur, vt inf. eo. tit. c. item cum quis.
quia in illa fieri debet litis conteſtatio, &
ꝓbatio poſſeſsionis & eiectionis, ut ſup.
de offi. del. l. conſultationibus, & hoc an-
te reſtitutionem, quæ cum plena cauſæ
cognitione debet fieri. ut dixi ſupra in
4 proxi. §. Reſtituenda ſunt igitur † om-
nia & in eo loco unde abſceſſerant fundi
tus reuocanda, ſi ad loca alia ſunt tranſla-
ta. vt 3. q. 1. ca. reintegranda. Reuocanda
inquam ſumptibus violenti, ut ff. de rei
vend. l. ſi uero. non tñ autem res ablatæ
veniunt in reſtitutionem, ſed & damna
& fructus percepti à uiolento, & quæ per
cipi potuiſſent à uiolẽtiam paſſo, ſi ei poſ
ſidere licuiſſet, ut inf. eo. tit. c. grauis. Item
omnes commoditates & vtilitates, quas
habiturus & conſecuturus fuiſſet eiectus
a die eiectionis, vt ff. de ui & ui ar. l. 1. §.
ex die, & §. non ſolum. Damna uero pro-
babuntur per iuramentum eiecti, ut C. un
de ui. l. ſi quando. 2. q. 1. c. in primis, ſup.
quod met. cauſa. c. ult. interueniente taxа
tione iudicis, ut 3. q. 3. ca. induciæ. §. ſpa-
cium, in uerbo. quod fieri. ff. ad exhib. l. 2.
§. 2. quæ taxatio fieri habet ante iuramen
tum, non poſt, ut in Auth. de iudicibus. §.
oportet, col. 6. Et ſic correcta eſt lex uetus,
ff de in litem iur. l. uideamus. §. pen. In fi.
Fructus autem percepti probari habent,
licet percipiendi & alię utilitates à iudice
æſtimantur, ut ff de ui & ui ar. l. 1. §. non
ſolum. Et ſecundum hoc plenarie facien
da eſt reſtitutio, ut 2. q. 2. per totum, hoc
enim importat verbum reſtitutionis, ut
ff. de uerbo. ſignific. l. cum prætor. Et eſt
5 ſciendum, † quòd quatuor ſunt auxilia
prodita, per quæ peti poteſt reſtitutio. a-
ctio, interdictum, condictio ex canone,
iudicis officium. Actione petitur reſtitu-
tio, ut actione quod metus cauſa, per
quam petitur reſtitutio contra quemli-
bet poſſeſſorem, ut not. ſupra quod me-
tus cauſa. §. in ſumma. Actione de dolo
petitur reſtitutio contra illum, qui dolo
fecit, ſed contra hæredes agitur in quan-
tum ad eos peruenit ex dolo defuncti, ff.
de dolo. l. ſi plures, & hæc actio de dolo
competit ut reſtituatur, & ſuper hoc fer-
tur una ſententia, ſi autem non reſtitua-
tur, defertur actori ſacramẽtum in litem
& ſuper hoc fertur ſecunda ſententia, &
idem ſeruetur in actione quod metus cau
ſa ubi uerò certum eſt doloſum nõ poſſe
reſtituere, protinus condemnandus eſt
ad intereſſe, ut ff. de dolo. l. arbitrio? Re-
ſpon.

ſpon. 1. & §. 1. Per interdictum datur reſti
tutio contra illum qui uim fecit, vel man
dauit fieri, uel factam ratam habuit, vt
infra eodem titul. ca. cum ad ſedem, ff. de
vi & vi ar. l. 1. §. ſed cum quis. Condictio-
ne ex illo canone, uel dec. ut infra eod ti.
c. ſæpe contingit. agitur contra ſucceſſo-
rem violen. qui ſcienter rem detinet uio-
lentam. Item condictione ex illa decre.
infra de appel. bonæ memoriæ. agitur cō
tra quemlibet poſſeſſorem, apud quem
res fuerit violenta. Condictione uero ex
illo canone. 3. quæſt. 1. reintegranda. agit
generaliter aduerſus poſſeſſores rerum,
quas aliquis noſcitur perdidiſſe, quacun
que conditione temporis, aut captiuita-
te, aut dolo, aut violentia maiorum, &
per quaſcunque iniuſtas cauſas, & hoc ſi-
ue ſint res eccleſię, ſiue propriæ, ut ibi-
dem. Iudicis officio petitur reſtitutio, cū
aliquis propter abſentiam perdit rem
ſuam, de qua agitur, ff. ex qui cau. ma. &
poteſt agi cōtra quemlibet poſſeſſorem,
ut 16. q. 3. cap. porro. & cap. prima actio-
ne. Et ſecundum pręmiſſa non obſtat lex,
ff. de ui & ui ar. l. cum à te, quę dicit non
dari interdictum aduerſus eum, ad quem
tranſlata fuerit res uiolenta; uerum eſt
enim ꝙ non datur interdictum, quia in-
terdicta & ipſa perſonalia ſunt, ut ff. de
interd. §. interdicta. Sed dantur condi-
ctiones ex canone, uel ex decre. ſicut ſu
perius dictum eſt, uel officium iudicis.
Sed inter canonem, & decretalem diffe-
6 rentia eſt notanda: † Nam canon ille.
reintegranda generalis eſt qualitercun-
que & quomodocunque quis amiſerit
rem propriam, uel eccleſiæ, apud quem-
cunque & in quocunque loco fuerit con-
ſtituta decre. illa ſępe contingit requirit
ſcientiam ſucceſſoris, ut cum quis ſcien-
ter a ſpoliatore rem receperit uiolētam,
tunc quia ſpoliatori ſuccedit in uitium
eo quod non multum intereſt, quo ad
periculum animæ detinere iniuſtè, ac in-
uadere alienum, competit condictio con
tra talem. & hoc de nouo inducitur per
decre. illam, quia conſideratur uitium
in ſucceſſore ſingulari, quod in ſucceſſo
re vniuerſali ſolet communiter contine-
re, ut C. de acquiren. poſſ. l. vitia. ff. de di-
uer. & tempora. præſcript. l. cum hęres,
ff. de acquir. poſſ. l. Pomponius. §. 1. ſecus
in ſingulari, quę in uitium non ſuccedit
ut ff. de diuer. & tem po. pię l. ad uitium.
7 † Sed decre. illa bonę memorię ſimplici-
ter loquitur, & poſſet reduci ad intelle-
ctum illius, decre. ſępe contingit. Vel di-
ci poteſt, ꝙ in illa decre. bonę memorię.
exuberauit officium iudicantis, uel for-
tè actum fuit condictione ex canone rein
tegranda. Veruntamen cum is, qui ſcien-
tiam allegat, probare habeat, ut ff. de pro
ba. l. verius, graue ſit probare ſcientiam
alienam, non reputo cautum agi condi-
ctione ex illa decret ſępe contingit, pu-
to tamen eſſe tutum agi officio iudicis ex
canone reintegranda. Sed quid ſi te de
poſſeſſione uiolenter eieci, & alius a me
emerit bona fide, nunquid pręſcribet? Vi
detur ꝙ ſic; lex enim Plautia & Iulia ea
demū vſucapi vetuit, quæ ui poſſeſſa ſūt.
non ea ex quibus aliquis ui foret eie-
ctus, ut ff. de uſucapio. l. non ſolum. §. ſi
dominus, & §. ſed nihilominus. Item hic
concurrunt ea quæ in præſcriptione ca-
nonica requiruntur, ſcilicet titulus &
bona fides, cum quibus præſcriptio pro-
cedit, ut infra de præſcrip. c. ſi diligenti.
infra de proba. licet & infra de deci. & pri
mi c. dudum. Ad hoc reſpondeo, ꝙ quæ-
ſtio iſta determinanda eſt per decre. il-
lam. infra eo. tit. c. ſæpe contingit, ut ſi em
ptor ante completam præſcriptionē rē
nouerit vitioſam, intelligatur in vitium
9 ſucceſſiſſe, & ideo non præſcribat. † In
ſumma notandum eſt, ꝙ ſi de uiolentia
criminaliter, & de poſſeſsione ciuiliter
per interdictum agatur, prius de poſſeſ-
ſeſsione, quàm de uiolentia, cognoſcen-
10 dum eſt, ut C. de app. l. prius. † Si agatur
de violentia & proprietate. prius de vio-
lentia, quàm de proprietate, ut inf. eo. tit.
11 c. in literis, ff. de iudi. l. ſi de ui. † Si autem
agatur de poſſeſsione & proprietate.
prius cognoſcendum eſt de poſſeſsione
quā de proprietate, ut C. de rei vend. l. or-
dinarij, C. de interdic. l. inter, ideſt, quia
& ciuilis

& ciuilis & naturalis ratio perſuadet, ut
alter poſſideat, & alter a poſſidente pe-
tat, ut Inſti. de interdictis. §. retinendę. Sed
quamuis hoc magis ordinarium ſit, & or
dinatius, tamen ſecundum iura canonica
ſimul ab eodem intentatur utrunque, ſci-
licet interdictum unde ui, & rei uendica-
tio; a diuerſis autem interdictum uti poſſi
detis, & rei uēdicatio ut not. ſupra de ord.
cog. §. nunc uidendum. Et quia de natura
poſſeſſionum multa & uaria proponun-
tur, de multis pauca & ī ſumma dicamus.
12 Sciendum † eſt igitur, unam eſſe poſ-
ſeſſionem ſcilicet naturalem, id eſt indu-
ctam de iure gentium, ſed approbatam
de iure ciuili & extenſam, & hoc reſpectu
dicitur duplicem eſſe rationem poſſiden
di, ut C. de acq. poſſ. l. nemo ambigit. Si
enim de prædio exeam nec ſit prædium
in conſpectu meo, retineo poſſeſſionem
ſecundum quoſdam ciuilem, ſecundum
Azo. naturalem, ſed ciuiliter. ſicut & pre-
toria actio dicitur ciuilis auctoritate &
extenſione, ut ff. de noxali. l. electi. §. ſi ab-
ſente. Vnde ſi alius ingrediatur pędium
habet poſſeſſionem naturalem ſed clan-
deſtinam. Credit enim uel credere de-
bet me ſibi controuerſiam moturum, ut
ff. de acqui. poſſ. l. clam poſſideri. 1. reſpō
ſo. & illa poſſeſſio proderit ei cōtra alios.
Nam habet interdictum uti poſſidetis ad-
uerſus alios, ſed contra me, qui natu-
raliter poſſideo iuris ciuilis auctoritate,
vt dictum eſt ſibi non proderit, ut ff. uti
poſſ. l. 1. in fi. niſi ego ueniens non admit-
tar ab illo clandeſtino poſſeſſore, uel niſi
ſuſpicer poſſe repelli, ut in l. clam poſſi-
deri, §. qui ad nundinas, quia tunc clan-
deſtinus efficitur violentus: ut ibi dicitur
& ff. eod. l. ſi id. §. quod autem, ſed & ſi per
alium poſſideam ſcilicet per colonum
uel inquilinum; ut in l. ſi id quod, uel per
uicarium, ut ſupra de reſcript. ca. ex par-
te, ſupra de offic. iudic. c. 2. ſeu per penſio
narium, ut infra eod. titu. cap. cum uenif-
ſet, cap. ſi ille deceſſerit, uel de poſſeſſione
receſſerit, non amitto poſſeſsionem, ut
ff. eodem titulo l. ſi de eo. niſi ueniens &c.
ut ſupra. Sed ſi is per quem dominus
poſsidet, eiiciatur, uel alii poſſeſsionem
tradit, perdit dominus poſſeſsionem, ut
ff. de acquirend. poſſeſ. l. poſsideri. §. ꝙ ſi
ſeruus. C. eo. tit. l. ex liberis. Et hæc omnia
locum habent in rebus immobilibus, nā
circa mobilia ſecus eſt. In eis enim omiſ
ſa & neglecta cuſtodia inducit amiſsionē
poſseſsionis, ut ff. de acquiren. poſſeſ. l. ſi
rem mobilem, imo eo ipſo ꝙ ſe conſti-
tuit nolle poſsidere, perdit poſſeſsionem
ut no. ſupra eo. ti. §. 1.

SVMMARIVM.

1 *Dolus malus quid ſit, & quare in hac rubr. ſubauditur de dolo malo nu. 4.*
2 *Mendacium quid ſit, & quomodo committatur fallacia.*
3 *Machinatio qualiter committatur.*
4 *Dolus bonus quid ſit.*
5 *Contumacia quid ſit.*
6 *Actio de dolo qualiter & contra quos detur.*
7 *Actio de dolo eſt biennalis. ſecus eſt in exceptione doli*
Perpetua ad excipiendum temporalia ſunt ad agendum.
8 *Remedia quæ prodita ſint contra contumaces.*
9 *Contumax a diffinitiua non audiatur appellans.*
10 *Miſſo in poſſeſſionem qualiter ſuccurratur, ſi non poſsit nanciſci poſſeſsionem propter dolum vel potentiam partis aduerſæ.*
11 *Contumax qualiter quis conſtituatur.*

De Dolo & contumacia. *Rub.*

IN ſuperiori rubrica tractauimus de
eiectis & ſpoliatis vi & potentia ſpo-
liatorum. In hac uero rubrica tracta-
tur de fatigatis in iudicio dolo & contu-
macia. Et eſt ſubaudiendum in rubrica
malo. ſic enim intitulatur in C. ſcilicet,
de dolo malo. Videamus igitur quid ſit
dolus. Quare ſubaudiatur in rub. malus.
Item

Item quid ſit contumacia, & quæ reme-
dia ſint contra doloſos & contumaces.
1 Dolus malus † eſt caliditas, fallacia, ma-
chinatio ad circumueniendū fallendū de-
cipiendum alterum adhibita, ut ff.eod.
titu. l. 1. § 1. Committitur autem calidi-
tas in fraudem tacendi. Vnde Salomon.
Qui diſsimulat iniuriā calidiſſimus eſt
& exempla ponere potes ſupra de reſcri.
c. ſuper literis. & in concordantiis ibi no-
tatis, C. ſi contra ius vel utili. publi. l. præ
ſcriptione. 15. quæſt. 2. §. præſcriptione,
ff. de act. empt. & uendi. l. 1. & l. tenetur,
2 §. ult. & penult. † Fallacia committitur
in mentiendo & falſum aſſerendo con-
tra conſcientiam. vnde ait Augu. Menda-
cium eſt falſa ſignificatio vocis cum in-
tentione fallendi, ut 22. q. 2. cap. beatus
Paulus §. ille ergo. & lex dicit falſitas eſt
immutatio veritatis, ut in Authen. de fide in-
ſtrumen. in princip. colum. 7. Tamen &
in hoc membro dicitur committi cali-
ditas tam ex parte loquentis; quam eius
ad quem ſermo dirigitur, ut 22. quæſtio.
5. cap. qui peierare, §. ex his omnibus.
3 † Machinatio committitur in arte ver-
borum, ut 22. quæſtio 5. c. quacunque ar-
te verborum, exemplum, ff. de act. empt.
& vend. l. Iulianus, §. Idem Iulianus. Nā
machinatio eſt occulta inſidiatio; vnde
maritus, qui vitæ inſidiatur uxoris, dici-
tur machinari in mortem uxoris, ut in-
fra de eo qui dux. in matri. quam pol. per
adul. cap. ſignificaſti. Et eodē modo adul-
tera dicitur machinari in mortem legi-
4 timi, ut infra eo. tit. c. 1. & 2. Ideo † au-
tem ſubauditur in rubrica de dolo malo,
quia eſt dolus bonus quem quis commit-
tit in hoſtem. Nam dolus eſt virtus, quā
quis in hoſte requirat, vt 22 quæſtio. 2. c.
vtilem ſimulationem & c. quęritur. 23. q.
8. c. ut pridem. Vnde nil refert armis con-
tingat palma dolove. ut tamen etiam ho-
ſtibus ſeruetur pactum a ducib. belli fa-
ctum, ut ff. de pact. l. cōuentionem. 22. qō.
4. cap. innocens. Nam hoſti fidem ſeruan-
ti fides eſt ſeruanda, ut 23. qō. 1. c. noli. ne,
cū quis alienā pfidia arguat, propriā fidē
ſoluat, vt in ca. innocens. Ite dolus bonus
eſt q fraudē excludit, ut ff. de leg. 2. l. cum
pater, §. Titio vnde veteres dolū ſolertiā
appellabant, & propterea dicitur quis bo
næ indolis, id eſt, bonum dolum intus ha
bens. i. ſolertiā & ingenium. Contumacia
5 † eſt inobedientia & contemptus, cum
quis tribus edictis, vel uno pro omnibus
peremptorio citatus præſentiam ſui fa
cere contemnit, ut ff. de re iudi. l. contuma
cia, vel ueniens mandato non paret, vt
ff ſi quis ius dicen. non obtem pe. l. 1 & ff.
6 de appel. l. creditor §. iuſſus. † Ex dolo
alicuius datur doli actio, ſi nulla alia ſu
pereſt ciuilis vel honoraria, quoniam fa
moſa actio non temerè debuit à prætore
decerni, unde ceſſat hæc actio, ſi quod a-
liud ſupereſt remedium ordinarium, vel
extraordinarium, ut ff. de dolo. l. 1. cum l.
ſequ. & propterea dicitur hæc actio ſubſi-
diaria, quia in ſubſidium datur, cū deficit
omne aliud auxilium, ſicut dictum eſt.
Datur autē hæc actio aduerſus doloſum,
ſiue ſingularē, ſiue collegiū, ſiue corpus,
municipium, uel uniuerſitatem, licet hęc
difficultas contingat ut uniuerſitas cōſen
tiat in dolo, uel metu, uel conſimilibus;
cōmittendum, ut ff. de orig. iur. l. 2 §. dein
de, qa difficile eſt, & nō dicitur, quid enim
municipes dolo facere poſſunt, ut ff. eod.
titu. l. ſi ex dolo. q. d. difficile eſt propter
naturalem facilitatem hominū ad diſſen
tiendum & c. ut ff. de arbi. l. item ſi unus, §.
principaliter. huiuſmodi enim interro-
gationes non impoſſibilitatem, ſed diffi-
cultatem notāt, ſeu uarietatem, ut ibi. Eſt
peccatū ad mortem, quis orabit pro eo?
quis medebitur incantatori uulnerato a
ſerpente? Si ſacerdos peccauerit, quis
orabit pro eo? quis putas eſt fidelis ſer-
uus & prudens, ut de pœn. diſt. 1. c. impor
tuna, § quod autem. Item quid in omni-
bus peccatis adulterio grauius? ut 32. q.
7. c. quid in omnibus. & ſimile, ff. com. mo
da. l. ad eos, ff loca. l. ſed & damno. Datur
& exceptio, quæ generaliter eſt contra
omnem agentem, etiam ſi ab initio quis
non dolo faciat prætextu ignorantiæ fa
cti, ſed poſtea odū certioratus in lite im
proba perſeueret, ut ff. de do. excep. l. 2.
hanc

hanc exceptionem nullus temporum cur
ſus excludit, ut ff. de doli excep. l. purè. §.
7 vlt. Actio † de dolo eſt biennalis, vt C.
eo. titu. l. vlt. & arbitraria, vt Inſtit. de acc.
§. præterea, & famoſa vt dixi ſup. in §. ex
dolo. Nec mireris, ſi exceptio doli ſit per-
petua, actio autem tam breuis vitæ, quia
quæ perpetua ſunt ad excipiendum, tem
poralia ſunt ad agendum, ut no. ſupra de
reſcrip. §. durat reſcriptorum auctoritas.
Solet autem diſtingui legaliter, & ſcire
non eſt inutile; licet tota materia ſit lega-
lis, refert enim, quia aut dolus adhibetur
in contractu, aut extra contractum. Si in
contractu ſiquidem det cauſam contra-
ctui bonæ fidei, hoc eſt quia deceptus nō
erat alias contracturus, niſi dolo ad con-
trahendum fuiſſent inductus, ipſo iure
non tenet contractus, ſi hoc velit allega-
re deceptus; ſi autem ex eo contractu ve-
lit agere, poteſt, vt ff. eod. titu. l. eleganter.
ff. de mino. l. in cauſæ, & ff. de iud. dot. l. ſi
res, §. 1. Si verò deceptus neſciens dolum
admiſſum rem tradit, eandem repetit
actione de dolo. Vnde ait Irne. proceſſit
venditio vt infirma, ſecuta eſt traditio ut
infirmanda per actionem de dolo, ut ff.
eod. tit. l. arbitrio, & l. quod uenditor, & l.
ſi legatarius. Vbi autem deceptus eſt
alias contracturus, ſed dolo alterius de-
cipitur vt in minori pretio contrahat, te-
net venditio, ſed dolus purgatur per actio
nem ex eo contractu, etiam ſi vnius num
mi deceptio ſit, vt ff. de ac. emp. & vend. l.
Iulianus. §. ſi vēditor, & §. idem Iulianus,
& ff. de dolo. l. ſi quis affirmauerit, ſed ſi
dolus dat cauſam contractui ſtricti iuris,
vel etiam ſi incidat in contractum tenet
contractus, ſed obſtabat exceptio inquan
tum ſibi velit patrocinari dolum, ut C.
de inuti. ſtip. l. dolo uel metu, ſed ubi de-
cepto non poteſt conſului per doli exce-
ptionem; uel alio modo, datur ei actio de
dolo, ne moretur in damno, ut ff. eod. tit.
l. eleganter. §. ſeruus. Vbi autem quis de-
cipitur in contractu bonęfidei re ipſa,
ideſt, non ex propoſitio alterius, & ſi im-
proprie dicatur res ipſa in ſe dolum con-
tinere, tenet contractus: Sed ſi contra-
hens decipiatur vltra dimidium iuſti
prętij, aget deceptus uel vt reſcindatur
contractus, vel vt ſuppleatur iuſtum pre
tium data electione decipienti, ut C. de re
ſcin. ven. l. 2. infra de empt. & vēd. ca. cum
dilecti, & cap. cum cauſa, & hoc per a-
ctionem ex eo contractu, & ſic perpetuo
ſecundum Azo. vel ſecundum alios offi-
cio iudicis implorata in integrum reſti-
tutione, ut C. ex quibus cau. maio. l. in
contractibus, & ita agetur vſque ad
quadriennium, vt ff. de tempo. in
integrum reſti. l. ſuperuacua. Sed ſi
deceptio non eſt ultra dimidium iuſti
pretij, tolleratur, licet enim contrahen-
tibus naturaliter ſe ad inuicem circun-
uenire, vt ff. de mino. l. in cauſæ, §. ulti. ff.
loca. & condu. l. item ſi pretio, §. vltim. Si
autem re ipſa inſit contractui iuris de-
ceptio vel dolus, obſtabit doli exce-
ptio, vt ff. de verbor. obliga. l. ſi quis cum
aliter. Quidam tamen intellexerunt. l.
illam, cum in contractu bonæfidei inter
poſita fuerit ſtipulatio. Vbi autem do-
lus adhibetur extra contractum, ſiqui-
dem cadat in ſpeciale nomen maleficij
vt furti, vi bo. rap. iniuriarum, non agetur
actione de dolo, ſed illa ſpetiali quæ pro-
dita eſt ex eo crimine, hæc enim actio
de dolo adeo ſubſidiaria eſt, ut nunquam
competat cum alia ciuili, vel prętoria
ordinaria, vel extraordinaria, ſed de-
mum cum nullum aliud iuris remedium
ſupereſt, datur, ut dixi, ſupra eodem. §. ex
8 dolo. Contra † contumaces prodita
ſunt hęc remedia, reus contumax ante
litem conteſt. patitur miſſionem in poſ-
ſeſſionem, ſiue agatur contra eum reali-
ter ſiue perſonaliter, infra annum miſ-
ſionis non recuperat poſſeſſionem, niſi
reſtitutis expenſis, & pręſtita cautione
de iure parendo, poſt annum efficitur de
poſſeſſore petitor. Item contra ipſum
abſentem proceditur ante litem conteſt.
vel poſt litem, inquantum iura permit-
tunt. In his autem in quibus miſſio lo-
cum non habet, patitur excommunica-
tionem, ut ſup. ut lit. non conteſt. cap. tuę.
Actor uero contumax patitur abſolutio
Q nem

& in hoc breuiter dico, ꝙ in realibus ſufficit lapſus anni, in perſonalibus autem requiritur ſecundum decretum, id eſt ſecunda iuſſio, auctoritas, vel ſententia iudicialis. ſed in his perſonalibus ſecundum decretum diuerſimode operatur. nam generaliter verum conſtituit poſſeſſorem, ſed in quibuſdam efficit dominum, ſi dominus erat is contra quem fit miſſio. alioquin præſtat cauſam vſucapiendi vel præſcribendi, ut in actione noxali, & damni infecti. ut ff. de noxali, l. & generaliter, & ff. ſi ex nox. cau. aga. l. 2. ff. de dam. infe. l. ſi finita. §. Iulianus.

5 † Sed cum in realibus actionibus hoc operetur ſecundum decretum vt miſſus in poſſeſſionem fiat de petitore poſſeſſor, & hoc commodum conſequatur, vt aduerſario non probante vincat eo iure; quo vincunt cæteri poſſeſſores. vt Inſti. de interdi. § commodum. non videtur, ꝙ hoc in perſonalibus ſibi locum valeat vendicare. quia in realibus dicit actor, ſe ius habere in re quam vendicat. & ideo non eſt mirum, ſi ex contumacia rei conſtituatur ei aliquod ius circa rem ipſam tam per primum, quàm per ſecundum decretum. Sed in perſonalibus, in quibus ex contumatia Rei actor mittitur in poſſeſſionem rei abſentis pro modo debiti declarati in libello. vt in Auth. de exhiben. aut introdu. §. ſi verò. col. 5. &. C. de bo. auth. iudi. poſ. auth. & qui iurat. & aliquantulum largius. vt res quæ ſibi aſſignantur a iudice, aliquantulum plus valeant, quam contineant id quod petitur. ut no. Azo. in ſumma de bonis auth. iudi. poſſeſ. non dicit actor aliquid iuris ſe habere in rebus. ſed perſonam dicit obnoxiam. vnde non videtur quòd aliquid iuris in eis per iudicem conſtituatur eidem, & propterea non videtur quòd in hoc inter reales & perſonales aliqua poſſet ſimilitudo notari. quam tamen aſſignat illa decre. quoniam frequenter, in fi. Ad quod reſpondeo, ſicut in reali miſſus ex primo decreto lapſo anno conſtituitur incommutabilis dominus nec alius probet de proprietate ſi poteſt. ſic & in perſonali miſſus ex ſecundo decreto, quia quod facit in reali lapſus anni, hoc facit in perſonali ſecundum decre. efficitur incommutabilis, id eſt, tam diu poſſidebit, donec ipſe idem debitor probet, & ſi probauerit donec de debito ſatisfiat. ibi enim agitur de iure rei, hic de iure debiti. vel tandiu retinebit, donec reus probet de indebito, hoc eſt actori ſolutum, vel eo nomine ſatisfactum. Sed & ante ſecundum decre. poteſt ſimilitudo notari, vt ſicut in realibus paſſus miſſionem veniens infra annum, recuperat poſſeſſionem præſtita cautione & reſtitutis expenſis. ſic in perſonalib. poſt primum decre. & ante ſecũdum hoc. & quædam alia de materia iſta notaui. ſupra de iud. §. iudicio igitur. Sed opponitur ꝙ miſſus in poſſeſſionem in perſonalibus nullo tempore poſſideat, nam hic pignus eſt prætorium, & pignus prętorium non poſſidetur. ut ff. uti poſſideris. l. ſi duo §. creditores. Ad quod reſpondeo. verum eſt ex primo decre. ſecus ex ſecundo. Item quid ſi agatur de eccleſia vel præbenda, & ex contumacia Rei mittatur actor in poſſeſſionem, nunquid efficietur verus poſſeſſor? Reſponeo ſic, quantum ad præiudicium contumacis vt fiat de poſſeſſore petitor, non quantum ad epiſcopum quo ad ius inſtitutionis, qui miſſum ſuo iure poterit excludere, niſi probauerit ſe inſtitutum. ut 2. quęſtio. 1. capitu. legum & c. de procura. cap. ex inſinuatione. prodeſt igitur miſſio in poſſeſſionem in ſpiritualibus quo ad contumacem, ut dictum eſt. Item quo ad præſcriptionem ſi miſſus alias habeat bonam fidem, ut infra de præſcrip. cap. ſi diligenti. habet enim iuſtum titulum. vt ff. de acquiren. poſſeſ. l. iuſtè poſſidet. & adde circa quæſtionem iſtam quod no. ſup. de

6 iudi. §. iudicio igitur. † Ex præmiſſis itaque ſatis apparet, quę differentia ſit inter primum decretum, & ſecundum. quia primum cuſtodem, ſecundum verum conſtituit poſſeſſorem. poſt primum commutabilis eſt poſſeſſio, poſt ſecundum incommutabilis. Item miſſus ex primo de-

creto ſeruat rem, ſed paſſus miſſionem colit & colligit fructus. miſſus autẽ fructus ipſos cuſtodit. ut ff. in poſ. leg. l. is cui. §. qui legatorum. ſed ſi reus non colat, colit miſſus, & colligit fructus, percipit, vendit, & pretium ſeruat. ut ibi. Item miſſus in poſſeſſionem ex primo decreto non vtitur fructibus. ut ff. ex quib. cau. in poſſeſ. ea. l. Fulcinius, in prin. &. l. prætor. niſi in caſibus ut in l. eadem Fulcinius. §. vlti. ff. vt in poſ. leg. l. pen. ff. ad Carb. l. & ſi is. §. an autem. ff. de ven. in poſ. mit. l. 1. § 1. Miſſus vero ex ſecundo decreto vtitur & fruitur. Item miſſus ex primo decre. compatitur reum in poſſeſsione. Sed miſſus ex ſecundo deijcit. vt. ff. de dam. infec. l. ſi finita. § ſi forte. duo enim in ſolidum poſſidere non poteſt. ut. ff. de præca. l. duo. ff. de acquir. poſ. l. poſsideri. §. e conuerſo &. §. Trebatius. Reali autem eſt actio, quæ rem proſequitur ad quemcunque profecta fuerit poſſeſſorem. Perſonalis quæ in perſonam obligatam intenditur & eius hæredem propriè tamen loquendo. peritio dicitur in rem. actio in perſonam. perſecutio vtroque. ut ff. de actio. & obligati. l. actio.

SVMMARIVM.

1 *Lis quando pendere dicatur.*

2 *Lite pendente nihil eſt innouandum in præiudicium alicuius.*

3 *Appellans ab ordinario in una cauſa, an in alijs coram eo reſpondere teneatur.*

Vt Lite pendente nihil innouetur. *Rubrica.*

DICTVM eſt ſupra qualiter ſtatu rerum abſentis per contumaciam immuttetur. Nam poſſeſſio rei de qua agitur, transfertur in præſentem. vel mittitur præſens in poſſeſsionem rerum abſentis per contumaciam, ſi perſonaliter agatur. Sed ne fortè crederet aliquis, ꝙ eodem modo poſſet aliquid immutari circa ſtatum cauſæ lite penden. ideo ſubijcitur hic rubrica, vt lite penden. nihil inno. Videamus iugitur, quando lis pendere dicatur. & quare lite pendente nihil ſit innouandum. & in quibus caſibus liceat aliquid innouari. Lis intel-

1 ligitur † pendere per appellationem, recuſationem, conſultationem & relationem. Nam in ſuſpenſo ſunt omnia, donec ad ſuperiorem negotium tranſmittatur. ſic dicitur executio eſſe interim in ſuſpenſo ut ſupra de offi. dele. cap. paſtoralis. § præterea. & ſic ſententia dicitur eſſe ſuſpenſa. vt infra de app. cap. ſæpe contingit. infra de ſenten. & re iudi. cap. 1. C. de re. credi. & iure iu. l. ſi quis iuſiurandum. &. l. generaliter. & C. de app. l. præcipimus. §. huic. Item per recuſationem cauſa ſuſpenditur, quia dum de cauſa recuſationis coram arbitris diſceparatur, iudex recuſatus in cauſa principali ſua iuriſdictione vti non poteſt. Sed tunc demum cum recuſans defecerit in ꝓbatione ſuſpicionis. ut infra de appe. ca. ſecundo requiris & c. cum ſpiritualis. Item ſuſpenditur per cõſultationem ſeu relationem. Nam is qui refert & conſuluit pendente relatione non audeat aliquid commutare vt. 2. quæſt. 1. cap. nomẽ & 3. q 6. ca. multum. C. de rela. l. 2. imo ex illo tempore, ex quo iudex dicit ſe relaturum, ſuſpenditur negotium, vt C. de appel. l. ex illo. Debet autem is qui refert, ſuperioris expectáre reſponſum, ut 6. quæſtio 3. cap. denique. & hoc nedum in cauſis locum obtinet, ſed & in alijs negotijs ad ſuperiorem translatis, vt in eis nihil audeat inferior commutare. ut ſupra de offi. de le. cap. licet tranenſes. & ſupra de poſtu. c. bonæ me. il ſecundo. Item autem per hos modos ſuſpenduntur negotia, quia interim ſuſpenduntur iuriſdictio, quia in eo, in quo ad ſuperiorem recurritur, recurrens eximitur à iuriſdictione inferioris, vt infra de ap. c. directè & cap. paſtoralis Lite igitur penden-

2 te † nihil eſt innouandum in præiudicium alicuius, ut infra eo. tit. cap. 1. & 2. quia non eſt aliquis iure ſuo ſine cã priuãdus, ut 16. q 4. c. nolumus. 17 di. §. hinc

etiam. & 8.q.4 c nonne. nec indulgentia
impetrata lite pendente ualet, ut infra e.
tit c.ult. ueruntamen ſcripſit ſuper illa
decr. Vinc quod ideo non ualuit indulgē
tia, quia res illa ſuper qua obtenta fue-
rat, erat litigioſa. Sed non placet, ib. enim
agebatur de iure decimarum, & ſic de re
incorporabili, in qua, etſi ſecundum ue-
tera iura locum haberet uitium litigio-
ſi, hodie locum non habet, & in hoc cor-
rectum eſt ius antiquum per Authen. de
litig. §. 1 colum. 8 ibi enim dicit ſcimus,
intellige litigioſam rem mobilem, uel
immobilem, ſeque mouentem, de cuius
dominio agitur &c. & propterea ſcribit
dominus meus tractatum de litigioſi, in
rebus tantum corporalibus locum ha-
bere, ut no. in ſumma de litig o. in fi. Non
ergo illa fuit ratio quia Vinc. aſſignauit
quare indulgentia illa non ualuit. Sed
illa, quia monachi præuenti fuerunt per
conuentionem, & ideo indulgentia eos
non adiuuit, ut ff de iud. l. ſi quis poſtea.
ſupra de foro competen. l propoſuiſti, ff.
de excu. tuto l. tutor petitus. & quia lite
pendente impetrauerunt, ut ſuperius di-
ctum eſt, unde ſupplicare non licet lite
penden. ut C. ut lite penden. nulli liceat
ſupplicare. per totum. Hæc tamen fal
lit in caſibus, ut C. eodem tit. l. 2. in Auth.
in medio lite non fieri ſacras iuſsiones,
§. ſuper hoc. col. 8. Et quamuis generali-
ter uerum ſit, quod appellantis cauſa in-
tacta manere debeat, ut 2. qu. 6. c. anterio
rum §. ad hoc & nihil in eius præiudi-
cium debeat innouari, ut 2. quęſtio. 6. ca.
decreto, cap. qui ſe ſcit. c. arguta. & capit.
quotiens. poteſt tamen caſualiter innoua
ri, ut ſi appellantis poſſeſsio turbata fue
rit, eo de quo appellatio interpoſita eſt,
prætermiſſo, poterit per ordinarium
informari, ut infra de appel capit. cum te
neamur. Item ſi ordinarius appellatum
ignoret, poterit appellantem excommu
nicare, ut infra de ap. c. ſi duobus. Item ſi
appellans notoriè delinquat, poterit ab
ordinario puniri, ut eod. tit. c. cum ſit ro
mana, §. ult Sed ſi appellans ſiue appella
tioni terminū prolixū præfixerit, poterit
ordinarius moderari, & cogere nolentem
proſequi. ut in prealle. decre. cum ſit ro-
mana. & capit. conſuluit. §. illos autem.
3 Vnum tamen † non omitto, quod ſi is
qui appellauit, conueniatur coram or-
dinario ſuper alio, quàm eo in quo ap-
pellauit, conuentus poterit ordinarium
recuſare, ut infra de app. cap. ad hæc. & c.
propoſuit. niſi crimen eſſet graue & ma-
nifeſtum. ut in decre. propoſuit. Sed op-
ponitur. iudex non eſt offenſus ex appel-
latione interpoſita coram ipſo, & ideo
tanquam ſuſpectus recuſari non poteſt
ut ff. apud eum a quo appell. non eſt ne. l.
una. nec iniuria uidetur fieri iudici, ſi ap-
pellatur ab eo, ut C. de appell. l & in maio
ribus Ad primam legem reſpondeo, lex
illa locum habet ſecundum iura ciuilia,
ſecundum quæ ordinarius non recuſa-
tur ut in Auth. vt differentes iudices.
in §. ſi uero collatio. 9. & C. de iudi. au-
th. ſi contigerit. Secus Secundum cano-
nes, ſecundum quos recuſatur, vt in pre-
allegata. decreta. propoſuit & ca. ad hoc
& 3. quæſtio. 5. ca. ſuſpecti. Ad aliam autē
legem reſpondeo ſic, quamuis per appel-
lationem non fiat iudici iniuria talis, &
tanta vt agere poſſet iniuriam, fit tamen
ei qualisqualis iniuria: Nam iniuriam fa
cit ſynodo, qui ab ea ſemel iudicata & di-
ſpoſita iterum reuoluere & diſputare con
tendit vt. C. de ſum. tra. & fide ca. l. 3. &
ideo timendum eſt, ne prouocatus velit
obeſſe. ut ſup. de offi. dele. c. ſuſpitionis. &
ar. ff. de bonis. quę lib. 50. qui cum maior.
§ ſi liberatus. Vel dico, quòd facilius recu
ſatur ſecundum canones, quam ſecundū
leges, ſicut & facilius appellatur.

SVMMARIVM.

1 *Sequeſtratio quid ſit, & quid ſit ſequeſter.*
2 *Sequeſtratio quot modis fiat.*
3 *Sequeſtratio regulariter eſt prohibita.*
4 *Sequeſtratio quibus modis permittatur. & nu. 5*

DE

De Sequeſtratione poſſeſſionum & fru-ctuum. Rubrica.

HAec rubrica continuanda eſt cum
ſuperioribus, vt dictum eſt ſup. in
titu. de do. & contu. quod contumax ſua
poſſeſsione priuatur ratione cōtumacię,
ſed quia præter contumaciam aliquando
quis priuatur poſſeſsione, puta per ſe-
queſtrationem. Ideo ſubijcitur hic ru-
brica. de ſequeſtra. poſ. & fruc. Vel aliter,
in proximo ſuperiori titulo dictum eſt, vt
lite pendente nihil innouetur; ſed lite co-
ram iudice ſuo pendente, aliquid innoua
tur per ſequeſtrationem, & propterea po
nit hic rubrica de ſequeſtratio. poſſeſſ. &
& fructuum. Videamus igitur, quid ſit ſe-
queſtratio. Quid ſequeſter. Quot ſint mo-
di ſequeſtrandi. Et an ſit licita ſequeſtra-
tio. & ſi non ſit licita, in quibus caſibus
1 locum habet. † Sequeſtratio eſt rei, de
qua agitur, depoſitio, Nam & ſequeſter
eſt depoſitarius rei in iudicium deductæ.
ff. de uerbo. ſigni. l. ſequeſter. ff. depoſiti.
2 l. licet. & l. proprie. Fit † autem ſequeſtra-
tio duobus modis. Nam aliquando fit o-
mittendę poſſeſsionis cauſa, & tunc neu-
ter litigantium poſsidet, ſed ſequeſter.
Aliquando res ſequeſtratur cuſtodiæ cau
ſa, & tunc poſſeſsio remanet penes poſ-
ſidentem. vt in l. præallega. licet R. 1. §.
3 2. † Generaliter prohibita eſt ſequeſtra-
tiuo. ut C. de prohibita ſequeſtra. l. vna.
4 † Permiſſa vero cauſaliter. Primo ex vo-
luntate partium, vt lite finita res victor
detur. vt ff. de acquiren. poſſeſſ l. intereſſe
puto & niſi hoc fecerit, poterit vi-
ctor agere cum ſequeſtro ſequeſtraria
actione. ut ff. depoſi. l. ſi in aſia. §. cum ſe-
queſtor. Secundo fit ex neceſsitate, ſi
de re mobili ſit controuerſia, & per-
ſona rei ſuſpecta ſit, ne cum ipſa re au-
fugiat, vt ff. de offi. preſi. l. ſenatur. §. vlti.
ff. qui ſatiſd. cog. l. fideiuſſor. l. vltim. & C.
de agrico. & cen. l. litibus lib. 11. Tertio
autem circa rem mobilem vel immobi-
lem perſona poſsidens eſt ſuſpecta, quod
fructus depopuletur, vel rem ſit diſsipa-
tura. vt ff. ſol. mat. l ſi cum dotem § ſi au-
tem in ſęuiſsimo. & ff de ap. l. Imperator.
in fi. infra eodem titulo capitulo dilectus.
& c. ult. 3. queſt. 2. capitulo, quia ea Quar
to propter contumaciam non cauentis
de collatione bonorum facienda. vt ff. de
colla. bo. l. 1. §. ſi frater. Quinto, vt ſi ſeruus
de poſſeſsione ſeruitutis proclamet in li-
bertatem, fit ſequeſtratio earum rerum
de quibus dubitatur an ſint domini, vel
an eius qui dicit ſe dominum. vt C. qui
bus ad liberta. procla. non licet. l. ultim.
C. de aſſer. tol. l. 1. §. ſuper peculio. Sex-
to, cum appellatur ab executore. ut C.
quorum. ap. non reci. l. ab executore. Se
ptimo, cùm timetur de ſæuitia viri, nec
poſsit ſufficienter uxori caueri, tunc ſe-
queſtranda eſt uxor. ut ſup. de reſti. ſpo. c.
literas. & c. tranſmiſſa. Octauo, ne per-
datur vendendi commoditas. ut ff. de
dolo. l. ſi oleum. Nono, vt cum quis de
comitibus præſidis furtum patitur. nam
res ſequeſtratur uſque ad tempus ſuc-
ceſſoris pręſidis. vt ff. de offi. præſi. l. ſe-
natuſcon. cauetur. Et nota quod ſcri-
pſit Vin. ſuper ulti. decre. huius titu. quòd
ante decre. illam expreſſius erit ille ca-
ſus, quem illa ponit ſcilicet in eo qui ap-
pellat ab executore. vt C. quo. ap. non re-
ci. l. ab executore. ſed non cum appellatur
a ſententia. in quo caſu loquitur illa de
cre. Sed ſalua reuerentia tanti Docto-
ris idem caſus exprimitur per l. Imper.
ff. de ap ex qua. l. ſumpta eſt hæc decre.
5 † Sed eſt differentia inter vnum caſum
& reliquum; quia ibi appellatur ab exe
cutore etſi appellans non ſit ſuſpectus quod
diſsipet, nihilominus fit ſequeſtratio.
In ſecundo vero caſu non fit, niſi appel-
lans fructus depopuletur, & ſic loqui-
tur decretalis, ſic loquitur lex impera-
tor; & eſt diuerſitatis hæc ratio, quia vbi
ab exeutore appellatur, cum iam ſenten-
tia præceſſerit & tranſiuerit in rem iu-
dicatam, quamuis nunc dicatur execu-
torem excedere in exequendo, & pro-
pterea appellatur. cum propter aucto-
ritatē ſentētiæ præſumitur quod appel-

latio fiat cauſa impediendæ vtilitatis
ſuæ;& ideo auferuntur fructus ab eo quis
appellat,& in depoſito collocantur. Vbi
autem appellatur a ſententia, quia per
appellationem extinguitur pronuncia-
tum.ut ff. ad Turpil. l. 1. in fi. uel ſaltem
ſuſpenditur ut notatur.ſup.tit.proxi.§ 1.
ut nihil debeat innouari ea pendente.
ut ſupra ca. 1.& ff.nihil innoua appel.pē.
l.vna.& 2. q. 6. c appellatione & c. quo-
tiens merito ſubſequeſtratio fieri non
debet, niſi tunc demum cum timetur ne
poſſeſſor, idemq́ue appellans fructus de
populetur. ut in decre. prædicta & in l.
Imperator.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio quæ & cui præiudicet, & nu. 3.*
Confeſſio quæ dicatur fieri in iure.
Intellectus ad c. cum ſuper in præſenti titulo.
2 *Confeſſio vt valida ſit, quæ requirantur.*
3 *Ordinari qui non debet ſine examinatione.*
4 *Procuratoris confeſſio quando noceat domino.*
5 *Confeſſio aduocati præiudicat parti.*
Item confeſſio ſyndici uel œconomi.
6 *Confeſsio an reuocari poßit.*
7 *Confeßio reuocata non nocet.*
8 *Confeßus pro iudicato habetur.*

De Confeſſis. Rubrica.

QVIA frequenter fiunt in iudicijs
poſitiones, vt ſupra de elect.c.du-
dum.ſupra de litis conteſta. capitu. vno.
fiunt interrogationes à partibus, vt ſupra
de do. & cont. capitu. pro ut inf. de app.c.
cum cauſam quandoque a iudice ut ſup.
de poſtul.ca.1.infra de fide inſtru. c. cum
Ioannes. & hæc fiunt, vt partes releuen-
2 tur ab anguſtijs probandi.& maxmè per
teſtes vt no.ſup.de iudi §.1.partibus autē
in iudicio conſtitutis contingit ex his
confeſsiones in iure fieri,& ideo poſt ali-
quas partes iudiciorum ſuperius expe-
ditas ante tractatum de probationibus
ponitur hic rubrica de confeſ. Videndum
eſt igitur quæ confeſſio præiudicet, &
cui, & an confeſsio Procuratoris, Aduo
cati, Syndici, vel œconomi, Tutoris,&
Curatoris noceat dominis. Item quan-
do valeat confeſsio reuocari. Et an no-
ceat ſi fuerit reuocata. Præiudicat con-
1 feſsio † ſi fiat in iure.ut inf.eod.tit.c.cum
ſuper.ff.eod.titulo.l.1.& 2.& C. eod. tit. l.
vna. In iure autem fieri confeſsionem in-
telligo, cum ſit coram iudice competen-
te.vt ſupra de iudi.c.at ſi clerici. Item præ
ſente aduerſario.ut ff.eod. tit.l 3.§.ſi quis
abſente.ff.de interrogo.ac. l. ultim. Et ſic
intelligenda eſt decre. cum ſuper ſcilicet
canonicus Bethleemitanus accuſatus fue
rat de ſimonia & confeſſus, & ſic depoſi-
tus. vnde ceſſant omnia contraria quæ
aſsignari ſolent, ſcilicet quòd ſine accu-
ſatore aliquis non deponitur. ut 2. q. 1.
c.nihil 5.q.2.c.relatum inf.de accu.c.ſup
his. ff.de mune.& ho.l.reſcripto.§.ſi quis
accuſatorem non habet. Vel dic, quod ibi
inquiſitio facta fuit tam de eligentibus
quam de electo.vt ſup.de elect.c. per inq
ſitionem. vnde cum per modum inquiſi-
tionis conſtiterit de ſimonia illius cano
nici, potuit deponi. non tamen exaucto
rizari.ut infra de accuſa. ca. inquiſitioni
in prin. Vel dicas quod canonicus iſte te-
ſtis fuerat in cauſa electionis, quæ ver-
tebatur inter duos electos. & ex ſuo te-
ſtimonio conſtitit de propria ſimonia,
& quia delictum ſuum tangebat delictū
electi, de quo principaliter agebatur;
ideo ſic fuit punitus. ut infra de excep.
c.deniq; in fin. Et ſic nō ob. ſup.de or.cog.
c.cum dilectus. in fi. & ff. de his qui not.
infra.l.Lucius. Vel expone idem doponē
dum, ideſt, ſuſpendendum. Nam ex con
feſsione extra ius facta ſuſpenditur quis
ab officio & beneficio.vt inf. de excell. p̄-
la.quoniam ſit graue. Requiruntur † &
2 quædam alia ut ualida ſit confeſsio,
quæ his uerſibus continentur. Maior
ſponte, ſciens contra ſe, vbi ius ſit & ho
ſtis, Nec natura neget, fauor, aut lis
ius ve repugnet. Quæ ſingula ſingulis iu-
ribus

ribus comprobantur, ut ff. de confeſſ. l.
certum, §.minorem.31.q.2. Lotharius.
C.de iur.& fac.igno.l.error, ff. de interro.
act.l.de ætate, §.1. ſupra de iudi. cap. at ſi
clerici, ff.de interro. actio. l. vlt.& l.con-
feſſionibus, C. de lib. cauſa. l. interroga-
ta, ff ad leg. Aquil. l.inde Neratius, §.ult.
ff.de pact.l.ſi vnus,§ illud, & 30.quæſtio.
2.cap.ſolet quæri. Præiudicat † enim
3 confeſſio confitenti, cum de facto pro-
prio confiteatur, non autem nocet alte-
ri quem facti participē dicit ut 2. quæſti.
5.cap.interrogatum.15.q.3.nemini.& 5.
quæſtio. 1.capit.ſi quis cum militibus. &
79.diſt.cap ſi quis Papa.& infra de hære-
ti.c.vergentis, infra eod.tit. ca.1. Fallit in
exceptis, vt ibi. ſed neque ſententia lata
contra vnum præiudicat alteri, qui dici-
tur eſſe particeps, ut ff.de adult. l.denun-
ciaſſe, ff de inoffic.teſtam. l. poſthumus,
§.ſi quis ex his, ff.ſi ſerui.ven.l loci, §.cō-
petit. Sed & ſi confeſſio vnius non præiu-
dicat alteri. ſicut dictum eſt quo ad con-
demnationem, præiudicat tamen quo ad
præſumptionem & famam, ut infra de
adulte.cap.ſignificaſti. Inuenio tamen in
connexis, quod ex quo conſtat de uno, cō
ſtat & de altero connexorum. Nam eo ip-
ſo quod conſtat ordinatum malè ordina-
tum, conſtat ordinatorem malè ordinaſ-
ſe, & pœna dignum eſſe, ut ſupra de æta.
& qual.in ordi.præſi.c.cum ſit. & 81.diſt.
c.tantis. & 59.diſt. c.ordinatos. Et eſt ra-
tio, quia nō de facili poteſt prælatus igno
rare vitium ſubiectorum, ar.infra de reg.
iur.c.quãuis ſupra de le. c.innotuit, C. de
reſcin.vend. l.quiſquis. Quod verum eſt,
cum ipſe ordinator per ſe examinat ordi
nandos, ſecus ſi per alios, quod licet. vt
24.di. ca.quando epiſcopus, ſupra de of-
fic.archid.c.ad hęc. Nam ſine examinatio
ne non debet aliquis ordinari, ut ſupra de
æta.& quali. in ordine præſi. cap. accepi-
mus & 23.diſt.c. 1.per totum. Procurato-
4 ris † confeſſio in iure facta nocet domi-
no, ut ſupra de poſtula.c.ad hæc. infra de
ſenten.& re iudi c.ſuborta. Nam ex dolo
procuratoris poſt litem conteſta. com-
miſſo excipitur, ut ff. de doli. excep. l. ſi
procurator, §. poſt litem. ff. de Tribu. l.
procuratoris, ff. de procurato. l. non ſo-
lum, in princ. Sed contra, ff. de procu. l.ſi
ſum, § ſi defenſor, ff. de confeſ. l. certum,
§ pen. ff ad l.Aquil. l.proinde.§.1. Nec vi
detur uerum quod dictum eſt, quod do-
lus procuratoris noceat domino, ut ff. de
doli excep. l. ſi procurator. Ad primum
dicunt quidam, quod confeſſio procura-
toris non præiudicat domino, niſi ſuper
hoc habuerit ſpeciale mandatum, vel
niſi ſit generalis procurator, ſicut, pactum
procuratoris non nocet domino, ut ff. de
pact l.nam & nocere. nec iuramenti de-
latio, niſi habitum ſit ſuper hoc ſpecia-
le mandatum, ut ff. de iureiuran. l. iuſiu-
randum, §.ultim. & l. ſequenti. Alij di-
ſtinguunt inter defenſorem & procura-
torem, ut confeſſio defenſoris, ideſt il-
lius qui non habet mandatum, non præ-
iudicet domino, ſed confeſſio procura-
toris cum mandato præiudicet, niſi do-
minus poſſet probare contrarium. Nam
& contra propriam confeſſionem domi-
nus audiretur uolens ſe docere in facto
erraſſe, ut C.de iur. & fact.igno.l.error.
Verius tamen puto, quod confeſſio pro-
curatoris ſemper obſtet domino. ar.ſup.
de procura. cap. 1. nec expectandum eſt,
ut dominus ratam habeat confeſſionem
eius, ut ff. de cond. indeb.l.ſi procurator,
& l.indebitam. Ad ſecundum autem ſic
dico, quod procurator delinquit circa iu-
dicia, & præiudicat domino, ut C. de. p̄c.
l. ſi procurator. ſed dominus recuperat
ab eo per actionem mandati quicquid
perdit ex dolo ipſius, ut ff. de doli excep.
l.ſi procurator, in fine. Et hoc verum eſt
niſi procurator mandati fines excedat.
Tunc enim ipſo iure non valet quod fit,
5 ut ſup. de off.dele.c.cum olim abbas. †Itē
confeſſio aduocati præiudicat parti, vel
dño, ut infra de cēſi.c.olim, C.de erro.ad-
uo.l.1.infra de ap.c.cum cauſam. Itē con-
feſſio ſyndici vel œconomi, ut inf. de reli.
domi. c.dilectus, infra eo. ti. c.ex parte. Et
idē credit in tutore & curatore, verumtñ
minor poterit reſtitutionē implorare, à
confeſsione tutoris. Sed eſt ſciēdū, q̄ falſis
confeſsio-

confeſſionibus reſpondentes ita obliga-
mur, ſi eius nomine de quo quis interro-
gatus ſit cum aliquo fit actio, ut ff. de in-
terro. actio. l. confeſſionibus, ff. ad le. A-
quil. l. inde Neratius, §. ultimo. Poteſt
6 autem † quis reuocare propriam confeſ
ſionem continentem errorem facti vſque
ad ſententiam, vt C. de iur. & fac. igno. l. er
ror. Et eodem modo errorem procurato
ris, ut infra eodem titulo c. ulti. Quod in-
telligo verum, ſi probetur error, vt in pr
miſſis, l. cõfeſſionibus, & l. inde Neratius.
Et probabitur error, vel ex ipſa natura ut
dicunt leges, vel per teſtes, & inſtrumen-
ta. Et eſt ratio quare liceat reuocare; quia
non fatetur, qui errat, ut ff. de confeſsis, l.
non fatetur, ſed ante litem conteſtatam,
videtur ꝙ liceat reuocare errorem ſine a-
liqua probatione, ut ff. de noxa. l. electio.
§ pen & etiam poſt, ſi nulla ſit captio ad-
uerſarij, ut ff. de interro ac. l. de ætate, §.
vltimo quandoque etiam poſt ſententiã
reuocatur error probabilis, ut ff. quando
actio. de pecu. eſt annalis, l. 2 Sed de erro-
re aduocati lex dicit vſque ad triduum re
uocari licere, ut C. de erro. aduo. l. 3. Ad
quod reſpondeo lex illa factum narrat,
non ius ponit, ſic enim de facto error ad-
uocati fuerat infra triduum reuocatus,
& nihilominus potuiſſet reuocari vſque
ad ſententiam, vt ſuperius dictum eſt;
quæ enim eſſet ratio quare proprium
errorem poſſet quis vſque ad ſententiam
reuocare, non autem alienum, ideſt aduo
cati? certè nulla. Vel aliter reſpondeo ad
legem illam, poteſt reuocari error aduo-
cati uſque ad triduum ſine probatione er
roris, ſed poſtmodum uſque ad ſententiã
7 probatione. Confeſſio † autem reuo-
cata non nocet, ut infra de appel. capitulo
cum cauſam, infra de cenſi. olim. In ſum-
8 ma notandum eſt, quòd † confeſſus pro
iudicato habetur, ut ff. eodem titulo l. 1.
Quod plures ſic intellexerunt, ut confeſ-
ſus per iudicis ſententiam non debeat
condemnari, ſed ſufficiat pro condemna
tione ſua confeſſio; vnde in confeſſum
nullæ ſunt partes iudicis, ut ff. ad leg. A-
quil. l. proinde, unde confeſſo ſtatim cur-
runt tempora quatuor menſium, vt ff. eo-
dem titulo. l. certum, §. ultimo, & ff. de re
iudica. l. debitoribus. Sed certè licet non
ſint aliquæ partes iudicis in cognoſcen-
do uel interrogando, ſunt tamen aliquæ
in pronunciando vel in æſtimando, ut in
eadem. l. proinde, & ff. eodem titulo l. Iu-
lianus. Et in criminali cauſa certum eſt
ſecundum omnes confeſſum damnan-
dum eſſe, ut ff. de cuſto. & exhi. reo. l. ſi
confeſſus 2. quæſt. 1. capitu. 1. & 2. In ci-
uili autem cauſa puto diſtinguendum, u-
trum actor cœpit agere iudiciario ordi-
ne, puta dato libello, & tunc confeſſio-
nem ſequi debet ſententia. Si autem ante
libellum reus de plano confiteatur debi-
tum nolens ſubire iudicium, tunc ſequi
debet præceptum, quia præcipere debet
iudex pecuniam ſolui infra legitima tem
pora. ſicut cotidie de facto ſeruari uide-
mus. Nec enim compelletur ſubire iudi-
cium, qui illud præueniens confitetur, ut
ff. de lega. 1 l. ſi domus. §. in pecunia, &
ff. de iudi. l. ſi debitori. De præcepto huiuſ
modi uel ſimplici iuſſione habes, ff. quod
metus cauſa. l. vltima. Item ſciendum
eſt, quòd ſi quis interrogatus a iudice
non reſpondeat, uel obſcure reſpon-
deat, ita ut in certum dimittat interro-
gantem, perinde habetur ac ſi confeſ-
ſus fuiſſet contra ſe quod aduerſarius
aſſerebat, vt ff. de interroga. actio. l.
de ætate, §. ſi cum & §. qui tacuit, &
nihil intereſt. De confeſſis in iudicio
pœnitentiali dicam. infra de pœ. & remiſ
ſionibus.

SVMMARIVM.

1 *Probatio quid ſit.*
2 *Probatio vnde dicatur, & cui incum-*
bat.
3 *Negatiua an & quando & à quo probari*
poſsit, & nu. 4.
5 *Reo quando incumbat probatio.*
6 *Probatio iudici fieri debet.*
7 *Probari quid debeat.*

Probatio

8 *Probationum quot ſpecies ſint.*
9 *Inſtrumenta an & quando improbari poſ-*
ſint per teſtes & nu. 10. & 11.
10 *Præſentia teſtium facit ut inſtrumento cre-*
datur.
11 *Teſtes & inſtrumenta an parem uim ha-*
beant.
12 *Teſtes quot requirantur ad improbandum in*
ſtrumentum.
13 *Probatio quando facienda.*
14 *Probat vterque actor et reus in duplicibus iu*
dicijs.
15 *Limites et cenſus qualiter probentur.*
16 *Literis epiſcopi an ſit credendum, et an literis*
abbatis, conuentus, et capituli.
17 *Inſtrumento Principis creditur in prouincia*
aliena ſi hoc habet conſuetudo.

De Probationibus. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de confeſ.
ſed quia frequentius in iudicijs
prompta habent rei negationes, & con-
tra negantes neceſſariæ ſunt probatio-
nes. Ideo de his diligenter eſt attenden-
dum. Videamus ergo Quid ſit probatio.
Vnde dicatur. Quis debeat probare. Cui
Quid Qualiter, & quando. Probatio
1 † eſt rei dubiæ per argumenta oſtenſio.
ſic diffinit Azo. in ſumma, ſic & Dama-
ſus in ſumma ſua. Sed huic diffinitioni
obſtat infra de verbo ſignificatio. capitu.
forus, § cauſa aut argumento aut proba-
tione conſtat; quoniam argumentum nũ
quam teſtibus nunquam tabulis dat pro-
bationem, ſed ſola inueſtigatione inue-
nit veritatem, vt dictum eſt. & dicitur ar-
gumentum quaſi arguté inuentum. pro-
batio autem teſtibus & fide tabularum cõ
ſtat. Vnde etſi hæc diffinitio locum ha-
beat in his quæ probantur per inſtantiã
diſputandi, non tamen locum habet in
his quæ probantur in iudicio, illa enim
probantur per teſtes vel inſtrumenta, &
plerunque per præſumptiones & indicia.
Vnde ſic diffinio. Probatio eſt rei dubiæ
per teſtes vel inſtrumenta, & plerunque
per indicia & præſumptiones oſtenſio.
Plerunque ideo dixi, quia etſi in cauſis
pecuniarijs & ciuilibus præſumptiones
& indicia probent, vt C. de fide inſtru. l. ſi-
cut infra de præſum. per totum, ita ut per
eas ſi certæ fuerint vel violentæ ad ſen-
tentiam procedatur, ut 32 q. 1. dixit in-
fra de præſum literis, ff. de his qui ſui vel
alie. iuris ſunt l. filium. non tamen in cri-
minalibus ad condemnandum ſufficiunt,
quia in criminalibus non proceditur ad
pœnam ex præſumptionibus, ut infra de
præſumpti. c. literas, ff. de pœ. l. abſentẽ. 2.
q. 1. c. primo, niſi eſſent indicia indubita-
ta, & luce clariora vt C. de proba. l. ſciant.
2 Dicitur autem probatio † a probè aduer
bio. probè enim facit, qui probat quod in
tendit, nam per hoc pœnas non proban-
tium euitat. Debet probare actor qui ali-
quid aſſeuerat, vt ff. eodem titulo l. ei qui
dicit incumbit probatio, & hoc de iure re
gulari, quia negantis factum nulla eſt
probatio, ut 6. q. 5. c. actor. ſup. de ele. cap.
bonæ memoriæ maguntin. C. de proba-
3 ti. l. actor ſup. de renun. c. ſuper hoc † Hoc
tamen fallit in caſibus ſi negatiua habeat
implicitè affirmatiuã, ut ſup. de renun. c.
ſuper hoc. Et ideo ſic ſubaudiendum eſt,
negantis factum nulla eſt directa proba-
tio, ut infra eodem titulo cap quoniam
contra falſam, aliàs enim indirecta pro-
batio admittitur ut inf. eo. tit. c. tertio inf.
de teſti c. ſeries, & ca. ex tenore, C. de con-
trahen. & co. ſti. l. optimam. Item fallit ſi
præſumptio ſit pro actore, ut in caſu ſi-
ue poſſideris, C. de proba. Ideo autem ne-
gatiua ſimplex per rerum naturã probari
non poteſt, quia quod non eſt, nec genus,
nec ſpeciem habet, nec circunſtantias ne-
que cauſas, quæ in probatione neceſſaria
ſunt, ut inf. de teſtib. c. cum cã. in Auth. de
teſti. §. 2. colla 6 alias ſola teſtatio nullius
eſt momenti, vt 4. q 3. c. ſi teſtes. §. item in
criminali, & §. ſolam, C. de teſtibus. l. ſo-
la. Item fallit ubi quis negat ius: ut ff. de
proba. l ab ea parte; ut cum quis dicit ad
uerſarium ſuũ de iure prohibitum, uel cũ
dicit aliquid ſibi cõpetere quod eſt cõtra
ius commune, ut 100. di. c. contra morẽ.
4 † Itẽ factũ negatiuũ probari non põt, ſed
dictum

dictum negatiuum ſicut inf eo.tit.ca.ter-
tio.infra de ſpon. impu.c.ex literis 31. q.
2.capitulo.Lotharius.Item negatiua pro
batur per iuramētum ꝙ in defectum pro
bationum defertur quandoque actori,qñ
que reo, vt not.ſupra de iur.calum.§ præ
ſtatur in ſi.& notabo plenius infra de iure
iur. Item incumbit neganti probatio. cū
natura negationem impugnet vt cum
quis negat hominem ſanæ mentis, quia
ex natura contrarium præſumitur, pro-
bare habet hominem furioſum, vt C. de
codicili.l.nec codicillos 3.q.9.c.iudicas.
Item natura impugnat dictum illius qui
dicit ſe indebitum ſoluiſſe. Nemo enim
creditur ita reſupinus, ut facile pecunias
ſuas iactet, & in debitas effundat; & ideo
neganti debitum & aſſerenti indebitum
incumbit probatio, ut ff.eo.ti.l.cum de in
debito §.ſi vero. Item incumbit neganti
probatio, ſi negationem impugnet hone
ſtas, vt cum vxor negat ſe quæſiuiſſe de
bonis viri, debet probare ſe aliunde quæſi
uiſſe, ne incidat in ſuſpicionem turpis
quæſtus, vt ff.de do inter vi.& vx.l.Quin-
tus mutius, & C. eodem titulo l.etiam.
Quod & in prælato dici poteſt, cum quæ-
ritur an de bonis eccleſiæ vel aliunde quę
ſiuerit, ut C.de epi.& cle.l. ſacroſanctæ, &
5 in auth.ibi ſignata licentiam. † Quod au-
tem ſuperius dixi, actori incumbere onus
probandi, actorem large intelligas, vt in
eo comprehendas accuſatorem, & reum
excientem. Nam reus actor efficitur in
excipiendo, ff. eodem titulo. l. exceptio-
nibus. Quod verum eſt, ſi reus in excipien
do aliquid aſſerat; cæterum ſi neget,
vt cum proponit exceptionem non nu-
meratæ pecuniæ, non ei incumbit pro-
batio ut probet non numeratam, ſed cre
ditori ut probet ſe numeraſſe, ut C.de non
nu.pe.l.ſi ex cautione. Item appellatione
actoris intellige reum, qui licet non op-
ponat exceptionem, dicit tamen ipſo iu-
re deficere intentionem actoris, dum con
tendit ſe ſoluiſſe, ut C. eodem titulo.l.2.
Habet igitur probare actor, accuſator,
excipiens, dum excipiendo aliquid
aſſeuerat ſic, dum dicit actorem nul-
lam actionem habere. Sed & denun-
ciator qui aliquem ſuper crimine denun
ciat punitur alioquin de calumnia ut in-
fra de calumn. capitulo 2.extraordinariè
tamen; cum non ſit in hoc certa pœna ſta
tuta, ut ſupra de officio dele. capitulo de
cauſis. Item & qui aliquid obijcit ele-
cto, confirmando, uel conſecrando, ut in
fra de accu.capit.ſuper his, ſed & promo
tor inquiſitionis, uel adiutor, ſi ad ipſius
denunciationem commiſſa ſit inquiſitio.
alioquin de falſa denunciatione punie-
tur, ut dictum eſt, & eo a proſequendo &
teſtificando repulſo, ſi is contra quem
inquirendum eſt, fuerit infamatus,
nihilominus inquiretur, ut infra de ac-
cuſ.& inqui.cap cum oporteat. Et quòd
puniendi ſint falſi nunciatores, probatur.
C.de ac.& inſcrip.l.ea quidem, ff. ad tur-
pill. ſe. con.l. ab accu.§.nunciatores, &
C.de curioſis l.1. lib. 12. Iudici facienda
6 † eſt probatio, ut 2 quæſt 7.ca. plerique,
C.ob tur.cau.l.1.4.quęſt 3 cap ſi teſtes, §.
item in criminali, in uer. ſi teſtes, ff.de
proba l. quinquaginta, in fin. fides enim
relegioni iudicariæ debetur, ut C. de te-
ſti.l eos. Nam ipſe magis ſcire poteſt,
quanta fides ſit teſtibus adhibenda, ut
ff de teſtibus.l. teſtium fides, ſed præſen-
te aduerſario, ut C.teſti.l.ſi quando, §. ſed
cum infra titulo proximo in nomine do-
7 mini. Id autem † probandum eſt quod
probatum probantem adiuuet, vt C. de
proba.l ad probationem, ut ſi quis ad pro
bationem dominij probationem induce-
re factæ locationis, non enim ſufficit ad
probationem dominij facta locatio, ut
infra de fide inſtru.c.inter dilectos, C.lo-
ca.& con.l ad probationem. Speties pro-
8 bationum ſunt ſex. † Probatur enim ali-
quid per rei euidentiam, ut cum quis in
crimine deprehenditur, ut 50.di.c.ſi quis
diaconus.81 di.c.ſi clericus & ca.presby-
ter, ff.de ritu nup.l.palam, §.qui in adul-
terio. Non tamen ſufficit ſola deprehen-
ſio, ſed requiritur etiam in conuictio, ut
in prædicto.c.ſi quis diaconus. ſupra de
iu.c.cum non ab homine, C.de defen. ci-
ui.l 7. in prin. Sed quamuis ad condem-
nandum

nandum non ſufficiat ſola deprehenſio,
vt 2.qō.1.ca.nos in quenquam. ſufficit ta-
men ad infamandum, ut in d.l.palam, §.
qui in adulterio. Item ſecundò, cum quid
ita notorium eſt, ꝙ nulla poſſit tergiuer-
ſatione celari, ut infra de accuſa.cap.eui-
dentia.2.q.1.c.manifeſta & c. qui Lotha-
rius, §.in manifeſtis, & ca. de manifeſta,
& c.ſcelus, ſupra de filiis presbyt. ca.quo-
niam, infra de purga.can.c.cum dilectus.
Tertiò, famam, ut 4.qō.3.ſi teſtes, §. item
in criminali.in ver. litem ſæpe. infra tit.
prox.c.tam literis. Quartò, per præſum-
ptionem, ut 17.diſt.c.peruenit.64.di.cap.
multis.infra de coha. cle.& mulie. cap. ſi
quiſquā.in Authē.vt liceat ma.& auiæ. §.
pen.C.de adult.l.ſi quis.& authē.ſi poteſt
tres. Quinto per iuramenti delationem,
vt 16.q.3.c.dilectio, ff.de iureiuran. l.ma-
nifeſtæ, C.de rebus credi. l. in bonæ fidei,
infra eo.ti.c.ſicut. Sexto per inſtrumen. vt
infra de fide inſtrumen. per totum.quorū
nomine teſtes intelliguntur, ut infra de te
ſti.co.c.peruenit, ff de fide inſtrum. l.1. ff.
de ver.ſignifi.l.motionem, § inſtrumen-
torum. Hoc tamen notabis ꝙ probatio
tollit & vincit præſumptionem, ut infra
de præſum.c.quia, ff.quod metus cauſa.l.
non eſt veriſimile. ſicut & præſumptio
præſumptionem, ut ff. de in inte.reſtitu.l.
diuus. Sed quæritur illud, de quo frequē-
9 ter in iudiciis dubitatur, † an per teſtes
probari poſſit contrarium eius ꝙ in in-
ſtrumento publico continetur. Et uide-
tur quod ſic, ut infra eod.ti. c.tertio loco.
infra de fide inſtr.c.cum Ioannes Eremi-
ta. C.de proba.l.cum precibus, C.de con-
trahen.& commit.ſtipu.l.optimum. C.de
non nu.pe. l.aduerſus. Et generaliter di-
cit auctoritas. In ore duorum, vel trium
ſtat omne uerbum, vt inf.de teſtib.c.licet.
2.q.4.c.1.§.1.inf.de teſtib. cum a nobis c.
Nec mirū. Nam uox viua præfertur mor-
tuæ, ut in Auth.de fide inſtru. §.ſi verò ali
10 quid tale.collat.6 † & probatur inf.eo.ti.
poſt ceſſionem, & c.in præſentia. Præſen-
tia teſtium facit ut inſtrumento credatur.
ut inf.de fide inſtru.c.2. ſup.de procur.c.
alia 61.diſt.c.epiſcopus.12. q.2.c.ſine ex-
ceptione. in Auth.de fi.inſtru §.ſi quis igi
tur.& §.ſed & ſi quis, collat.6. & in Auth.
de hęret.& falcid.§.ſi uerò obſtant. & per
eos, qui falsò interfuiſſe dicuntur, poteſt
probari inſtrumentum, ut ff.quemadmo.
teſt.ape.l. 1.in fi. & in Auth.de fide inſtru.
11 §.ſi uerò moriantur. † Sed contra, licèt.n.
dicatur quod parem uim habeant teſtes,
& inſtrumenta, ut C. de fide inſtrumento.
l.in exercendis. Inuenio tamen pleriſque
ualidiorem eſſe probationem inſtrumen
torum, quàm teſtium.ut in mandato pro-
bando, ut ſupra de offi.deleg. capitu. cum
in iure. C de man.prin. l.una. Item in li-
centia.ut 71 diſtinct.cap.extraneo.& cap.
ſequen.C.de epiſcop.& cleric.l.ſi qua per
calumniam §.ultimo.in Authen.quomo
do opor.epiſcop. §.non aliter. collatione
1.8.quæſt.prima.cap.uno. Item in fideiuſ
ſione & confeſſione, ut 1.quæſt.ult. ca.ſa-
luberrimum. Item in electione. ſu.de ele.
c.quia propter. Item in conuentione rei
eccleſiaſticæ, ut 10. q. 2. c. hoc ius porre-
ctum. Item in ætate, ut C.ſi minor ſe ma.
dixe.l.ſi alterius, in fi. Item in non nume-
ratæ pecunię confeſſione. C de non num.
pecun. l. generaliter. Idem in probatio-
ne cenſus, ut ff.de probatio. l.cenſus. In
his igitur, & conſimilibus uidetur quòd
per teſtes improbari non ualeant inſtru-
menta. cum tamen ualidior ſit probatio
inſtrumentorum quàm teſtium; ſicut di-
ctum eſt. Nec mirum, nam memoria ho-
minum labilis eſt, ut ff.de arbitr.l.ſi arbi-
ter. & ideo teſtes ex tractu temporis ua-
riare ſolent.ut ff.ad Carbo.l.tertia.§.duæ.
ff.de damno infect.l.qui bona §.ultimo.
Solutio contra quodlibet inſtrumentum
reprobari poteſt per teſtes per l. illam. C.
eo.tit.l.cum precibus. Fallit in inuenta-
rio.ut C.de arbitr.tutel.l.ultima. Et hoc
propter infamiam eius ſolennitatem.
Item fallit cum mulier fatetur in inſtru-
mento ſe pecuniam accepiſſe pro inter-
ceſſione quam fecit, contra hoc inſtru-
mentum probari non poteſt.ut C.ad Vel-
leianum. l.antiquæ.& hoc ideo, quia per
hanc confeſſionem mulier tollit ſibi pri-
uilegium Velleiani, quod facilius tollitur
quam

quam ius commune. Nam ſi quis confiteretur in inſtrumento ſibi pecuniam numeratam, non ei tollitur ius commune per quod excipi poteſt de non numerata. C. de non nu. pecu. l. aduerſus. & l. in
12 contractibus. † Secundò videndum eſt de numero teſtium, ſcilicet quot teſtes requirantur ad improbandum inſtrumentum. Et eſt dicendum, quòd quatuor. Cùm enim tabellio habeatur loco duorum teſtium. ut ff. de teſtamen. l. Domicius. Vnde facit quandoque plenam probationem. vt C. ad l. Cor. de fal. l. ſi quis decurio neceſſarium eſt vt tot ſint teſtes excedentes numerum duorum quot per ſe facerent probationem. vt inf. de fide inſtru. capit. cum Io. Eremita. Sed quid ſi inſtrumentum habeat teſtes inſcriptos, qui inſtrumentum defendant? Dico quod teſtes improbantes excedere debent illos in duobus adminus. In numero autem teſtium qui ſunt pro inſtrumento computabitur tabellio pro duobus, vt dictum eſt. Reſtat videre
13 quando probatio facienda ſit. † Et eſt ſciendum, quod declinatoriæ iudicij in initio proponendæ ſunt. Declinatorias voco, quæ contra iuriſdictionem iudicis opponuntur, ne ſi eis ſcienter omiſſis ad alia procedatur, videatur quis in iudicem conſentire, vt. C. de excep. l. vlt. & vt no. in recuſatione iudicis. ſup de dila. §. ſunt & aliæ in fi. illius. §. eo tamē ſaluo, quod non videtur in iudice conſentire qui edi. ſibi genus deſiderat actionis vt ff. de iudi. l. non videtur in iudicem. Sunt etiam probandæ declinatoriæ ſimiliter in initio. Prius eſt enim vt ſciatur de iuriſdictione iudicis, & deinde de ad conſequentia procedatur. Veruntamen ſi ex ignorantia exceptiones huiuſmodi omittantur, etiam poſt ſententiā latam locum habent. vt C. ut ante. com pe. indi. l. vlt. inf. de ſen & re iud. c. ad probandum. Dilatoriæ proponendæ ſunt & probandæ ante litem conteſt. ut inf. de ſen. & re iud. c. inter monaſterium. inf. de excep. c. paſtoralis. C. eodem ti. l. pen. Dilatoriæ ſolutiones proponēdæ ſunt in initio cauſæ. Initium cauſæ appellatur. conteſt. ut C. de iur. cal. l. 2. Reſpon. 1. §. vlt. Probandæ vero poſtquam actor intentionem ſuam fundauerit. vt C. eodē ti. l. exceptionem. ſi tamen reus non didicit teſtificata. vt dicam. inf. ti. prox. Actor debet probare intentionem ſuam poſt litem conteſta. Reus probabit exceptiones ſuas. ſ. peremptorias poſtquam actor intentionem ſuam probauit. vt C. de excep. l. ſi quidem. C ſententiam reſcin. non poſſe. l. peremptorias. & C. de preſcrip lon. tempo. l. emptor. Quod āt illa. l. ſi quidem. & l. exceptionem, C. eo. ti. velle videtur, ꝙ reus debeat conteſtari ante probationem actoris. puto quod illa conteſtatio ex voluntate, non ex neceſſitate, fiat. Sunt & quædam peremptoriæ, q̃ poſt ſnīam opponi poſſunt & ꝓbari, vt ſunt exceptiones illæ per quas contenditur iudicium retro nullum; vt eſt exceptio falſi ꝓcuratoris, vt ſup. de ꝓcu. c. in noſtra C. eod. ti. l. licet. ff. de iudi. l. licet. Itē exceptio falſi. vt inf. de cri. fal. c. ſuper eod. ff. de iud. l. ſi prætor. § Marcellus C. ſi ex fal. inſtr. l. ūl. & l. 1. & 2. inf. de ſen. & re iud. c. cum. I. & A. & in quibuſdam alijs caſibus quos notabo. inf. de
14 excep. Illud in ſumma † notandum eſt, quod ſicut ſe habet exceptio ad accuſationem quo ad modum probandi, idest ſicut probata intentione actoris deinde ꝓbanda eſt exceptio peremporia, vt ſuperius dictum eſt; ſic ſe habet replicatio ad exceptionem, ut probata exceptione replicatio probetur; vel ſimul probet vterque. ſ. excipiēs, & replicans, vt inf. de præſcrip. c. illud. ſic tamen vt poſterius probans non didicerit teſtificata prioris, alioquin ſecus. Contingit tamē aliqñ, ꝙ propter præſumptionem facientem pro actore non admittitur probatio exceptionis, ſed replicationis. vt ſi repetam a te beneficium meum, tu excipias ꝙ renunciauit ſponte, ego replica ꝙ coacte, tunc quia non eſt veriſimile quod ſponte renunciauerim, admittitur in ea probatio. vt ſup. de renun. c. ſuper hoc. Quod autem dixi poſteriorem non probare, ſi

iam

iam didicit teſtificata prioris, intelligo verum eſſe per teſtes Nam per inſtrumenta poteſt quis probare, ut inf. de fid. inſtr. c. cum dilectus. In ſumma notabis, ꝙ in duplicibus iudiciis probat uterque, ut infra eo. ti. c. ex literis. Item probat aliquando per aſpectum, ut inf. eod. ti. c. propoſuiſti, ff. de uen. inſp. l. in prin. C. finium regum. l. 2 ff. eod. l. ſi irruptioni. 16. q. 3 c. inter memoratos. Nec ob ꝙ alias dicitur, ꝙ oculus plerunque fallitur, ut inf. eo. ti. ca. cauſam. 27 q. 1. ca. nec aliqua. Nam & ſi plerunque fallatur, frequentius tamen non fallitur. Nam ſegnius irritant animā dimiſſa per aures, quam quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus, vt Inſti. de gradi. ad fi.
15 † Item probantur limites per libros antiquos, ut inf. eo. tit. c. cum cauſa. Et cenſus per libros cenſuales, ut inf. de præſcrip. c. ad audientiam, per inſtrumenta priuata ab archiuo publico producta, ut C. de fide inſtr. auth. ad hæc 30. q. 1. c. peruenit ꝓbatur per abbreuiaturam notarij defuncti, unde complenda eſt, & ad inſtrumentum publicum reducēda, vt inf. de fid. inſtr. c. ult. non autem per priuatas ſcripturas ut C. eo. ti. l. inſtrumenta. niſi habeant ſubſcriptiones trium teſtium, ut C. de fide inſtru. l. comparationes. Vnde verſus. Cauto priuata cū trino teſte notata, Hoc ius eſt nacta, quod cautio publicè facta.
16 † Vltimo quæritur, an credatur literis epiſcopi. Et uidetur ꝙ ſic ut inf eo. tit. cap. poſt ceſſionem 11. q. 3. c. curæ inf. de fideiuſſo. c. peruenit 71. di. c. extraneo & c. ſequentib. inf. de fide inſtr. c. 2. Nam creditur literis abbatis, ut 19 q. 3. c. ſtatuimus. Literis etiam conuentus, ut inf. eo ti. c. tertio loco. Literis capituli, ut inf. de app. c. ſignificauit 73. di. c. in nomine domini. Itē creditur ſigillo epiſcopi alieni, ut 19. q. 2.
17 c. 1. & 2. † Creditur inſtrumento principis in prouincia aliena, ſi hoc habeat conſuetudo regionis, ut inf de fide inſtr. c. cū dilectus. Et ſatis credo, ꝙ credendum ſit literis epiſcoporum præter quàm circa acta iudiciorum, ut inf. eo. ti. c. quoniam contra falſam Sed opponitur, cum uox uiua præferatur voci mortuæ, ut in Auth. de fide inſtr §. ſi uero aliquid tale. Quare non creditur epiſcopo dicēti aliquem excommunicatum? ut 6. q. 2. ca. ſi tantum & c. placuit, & creditur ei ſcribenti, ut in capit curæ. Reſpondeo ſcribenti iure ordinario creditur, vt iudici de eo quod fit coram eo tanquam coram iudice, & ſic loquitur. capitulo curæ. Ei autem dicenti id quod nouit ut homo & contentiosè dicenti tanquam parti non creditur, & ſic loquitur. capitulo ſi tantum, & infra titulo proximo. cap. cum tu fili.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes qui eſſe poſſunt.*
2 *Conſiderari quæ in teſtibus debeant, & numero 8*
Seruus an teſtificari poſſit.
3 *Fœmina quando a teſtimonio repellatur.*
4 *Minor an ad teſtimonium admittatur.*
5 *Furioſus & mentecaptus a teſtimonio repellitur.*
6 *Teſtis qui non eſt bonæ vitæ & famæ non admittitur.*
7 *Infidelis contra fidelem teſtificari non permittur.*
9 *Teſtimonium an et quando quis ferre poſſit in cauſa ſua principaliter uel ſecundario & nu. 10.*
11 *Iudex recuſari poteſt in cauſa conſimili cum litigatore.*
12 *Pater & mater an & quando ſint idonei teſtes pro filijs vel è contra.*
13 *Teſtimoniū dicere aduerſus coniunctos ſuos quæ perſonæ non coguntur.*
14 *Teſtes quādo duo ſufficiant, & quando non.*
15 *Iurare debent teſtes dicere ueritatem quam nouerunt.*
16 *Teſtes quando ſint regulariter producendi.*
17 *Teſtes produci poſſunt uſque ad tertiam productionem.*
Verbum, productio, quomodo intelligatur.
18 *Auth. de his qui ingredi, ad appellan. §. quia igitur, colla. 5. an ſit derogatum.*
19 *Infinitas eſt euitanda.*

20 Teſtes

20 *Teſtes in quibus concordari dicantur.*
Teſtes ſingulares an & quando probent.
21 *Teſtes quando dicantur ſingulares.*
22 *Teſtes an publicatis atteſtationibus produci poſſint, & nu. 23.*
24 *Teſtes noui an & quando admittantur.*
25 *Articuli noui, vel nouæ aſſertiones ex veteribus articulis dependntes quæ ſint.*

De Teſtibus. *Rub.*

DIXIMVS ſupra de probationi
bus in genere. Nunc de ipſis in
ſpecie videamus. Et primò de teſtibus,
poſtea de inſtrumentis, eo quòd vox
viua validior eſt quàm mortua, vt in
Auth. de fide inſtrumen. §. ſi uero. Hoc
igitur ordine procedamus, vt diſcutia-
mus qui poſſunt eſſe teſtes. Qui non.
Quot teſtes requirantur. Quę iurare
debent. Quando ſint producendi. Quo-
tiens. Quę diuerſitates teſtimonijs no-
ceant, & an poſt publicationem poſſint
1 teſtes produci. Poſſunt † eſſe teſtes qui
non prohibentur. Nam edictum de te-
ſtibus prohibitorium eſt, ut ff. eod. titul.
l. 1. ſicut edictum de procuratoribus, vt
ff. de procu. l. mutus, ſicut & edictum de
matrimonio contrahendo ut inf. de ſpō.
c. cum apud. Prohibitorium ſcilicet cer-
tarum perſonarum. generaliter autem
permiſſorium licet aliter ponatur, & a-
liter ſignificet hoc verbum, prohibito-
rium. Inſti. de interdic. §. interdictorum
2 ff. de interdic. l. 1. In teſtibus † ſex po-
tiſſimè conſideranda occurrunt. Condi-
tio, ſexus, ætas, diſcretio, fama. Et fortu-
na, fides, in teſtibus iſta requires. Con-
ditio, an ſit ſeruus, uel liber ſeruus enim a
teſtimonio repellitur. nam ſæpe ſeruus
metu dominantis teſtimonium ſuppri-
mit ueritatis, ut inf. de uer. ſig. c. forus. §.
teſtes. 4. q. 3. c. ſi teſtes, §. item in crimina
li, in uerbo liberi. & 3. q. 5 ca. accuſato-
res, C. eod. tit. l. quoniam liberi. ſeruata ta
men diſtinctione auth. ſi uero dicatur, C.
eodem titulo. Fallit tamen hoc, cum de
facto ſerui quæritur. non tamen pro do-
mino nec contra dominum, ut 4. qō. 3. c.
ſi teſtes, §. item in criminali. in ver. item
ſerui Item admittitur in defectu teſtium,
ſed cum tormentis, vt 4. q. 3. c. ſi teſtes, §.
item in criminali. in ver. item ſerui.
3 † Sexus, quia fœmina non admittitur ad
teſtimonium in criminali, ut 33. quæſt.
5. ca. mulierem. Et eſt ratio, quia uarium
& mutabile cor ſemper fœmina produ-
cit, ut in prædicta decre. forus, §. teſtes. In
ciuilibus autem admittitur, vt 15. quæſt.
3. c. ex eo. & ff. eod. titu. l. ex eo. In crimi-
nalibus vero mulieres admittuntur ad te
ſtimonium cum ciuiliter agitur de cri-
mine, etiam contra clericos, ut infra eo.
titu. c. quoniam, & cap. tam literis. Aetas.
quia minor 14. annis non admittitur in
4 ciuilibus, ut 4. q. 3. c. 1. † In criminalib.
autem minor. 20. ann. ut 4. qō. 3. cap. 1. §.
item in criminali. in uer. item in teſtimo
5 nium. † Diſcretio, quia furioſus & mente
captus a teſtimonio repellitur, ſicut ab
officio iudicandi, ut 3. q. 7. cap. infames,
6 §. tria † Fama, ut infra eod. titu. c. teſtimo
nium. Nam ſi vita bona defuerit, fide care
bit, ut in d. c. furus, in fi. infra de uerb. ſig.
Fortuna. utrum ſit locuples, uel egenus, ut
4. q. 3. c. ſi teſtes, §. item in criminali. in
7 uer. ſi teſtes. † Fides. quia infidelis contra
fidelem non admittitur, ut 2. q. 7. cap. ſi hę
reticus. 23. q. 4. cap. ipſa pietas. nec tenet
les. C. de hæreti. quoniam in fi. Item non
obſtat infra eod. tit. ca. Iudæi. quod enim
ibi dicit: cum illi &c. factum notat, non
8 ius ponit. † Ideo autem dixi ſex potiſſi
mè conſideranda. quia & alia ſunt conſi-
deranda, ſcilicet an ſit odioſus ex crimi-
ne, ut in Authen. eod. tit. §. ſi uero odioſi.
9 † Item non admittitur quis ad teſtimo-
nium in cauſa ſua principaliter, uel ſecū
dario, ut C. eod. titu. l. omnibus, unde uen
ditor in cauſa rei uenditæ non admitti-
tur pro emptore. quia propria uendi-
toris cauſa uidetur. neque debitor in
cauſa pignoris pro creditore, ut ff. de
appella. l. ab executore, §. alio condemna
to, & ff. quando appel. ſit. l. 2. §. ſed ſi a-
10 lius. † Fallit hoc in legatariis & fidei-

commiſſarijs qui ferunt teſtimonium
in cauſa teſtamenti; cum agitur de hæ-
reditate, non de legatis & fideicommiſ-
ſis. Nec obſtat ꝙ alias dicitur, hæres ſi-
bi iudex & teſtis inuenitur. vt C. de fi-
deicom. l. vl. ibi enim impropriè loqui-
tur, ſcilicet cum iuramentum defertur
hæredi. Item fallit in collegijs & corpo
ribus, quorum aliqui in cauſis vniuerſi
tatum ferre teſtimonium poſſunt. vt 14.
q. 2. c. ſuper prudentia. inf. e. ti. c. inſuper.
& c. cum nuncius & hoc ideo, quia cau-
ſæ vniuerſitatum non ſunt ſingulorum,
etſi commode tangant ſingulos vt 12 q.
2. c. qui manumittit. ff. quod cuiuſq; v-
niuer. l. ſicut municipium. Item obſcuri
& ignoti non admittuntur, niſi cum tor
mentis vt in Auth eo. titu. §. ſanctimus.
Itē executores negociorū. vt inf. e. titu. c.
inſuper. & ff. eo. ti. l. vlt. Itē non admitti
tur quis in cauſa communis, quia cauſa
communis duorum vtriuſq; eſt. vt ar.
ff. de rit. nup. l. illud. & hoc probari vide
tur. C. eod. ti. l. qm̄ liberi §. idem iuris. li-
cet quidam illud referant non ad pri-
mum dictum legis, ſed a ſecundum. Et
idem dico in ſocio criminis & partici-
pe. vt in l. quoniam, in prin. & 4. q. 3. c. ſi
teſtes §. item in criminali, in ver. item li
beri. inf. e. ti. c. veniens. Nec ob. inf. eo. tit.
c. quoniam. Nā illud ſpeciale eſt in cau-
ſa denunciationis. Vel ibi admittitur ſo-
cius criminis ad præſumptionē. vt inf.
11 de adul. c. ſignificaſti. † Nam & iudex re
cuſari poterit in cauſa conſimili cum li
tigatore. vt inf. de iudi. c. cauſam. credit
tamen ſocijs criminum in exceptio. vt
69. di. c. ſi quis papa. 6. q. 1. c. ſi quis cum
militibus 15. q 3. nemini. ſup. de conf. ſ.
12 ca. 1. † Item generaliter parentes & fi
lij in infinitū contra ſe teſtimoniū nō fe
runt. ut C eod tit. l. parentes. Item & pro
ſe teſtimonium nō ferūt, gn̄aliter enim
verū eſt, ꝙ pater filio & filius patri ido
neus teſtis non eſt vt 4. q. 3. c. ſi teſtes. §.
itē in criminali in ver. itē teſtis. & ff. eo.
ti. l. teſtis. Nomine aūt p̄ris & mater con
tinetur. ſicut & patrona nomine patro
ni. vt ff. de verb. ſig. l. patroni. Cauſali-
ter tamen admittitur ad teſtimonium pa
ter & mater pro filio. ſcilicet cum quæ
ritur de ætate vel de natiuitate. vt ff. de
proba. l. cenſum. inf qui fil. ſunt leg. c. trāſ-
miſſæ. & c. per tuas. Item vbi agitur de
impedimento matrimonij ratione con
ſanguinitatis & affinitatis, ut inf eod tit.
c. quoties. inf de ſen. & re iudic. c. tenor
inf qui ma. accu. poſ. c. videtur 30. quæ.
6. c. 1 & 2 Cæterū ſi agatur, an matrimo
nium ſit contractum vel non, tunc ad-
mittuntur cum diſtinctione inf. e. ti. c. ſu
per eo. Item in teſtamento vt ff. de te-
ſta. l. qui teſtamento. § per contrarium.
Inſti. de teſta. §. in teſtibus. Item pater
& filius. Item duo fratres in eodem te-
ſtamento teſtes eſſe poſſunt. vt 4 q. 3. c.
ſi teſtes § item in criminali, in ver. item
13 pater. † Quædam tamen perſonæ ſunt,
quæ aduerſus coniunctos ſuos teſtimo
nium dicere non coguntur. vt 4. q 3. c. ſi
teſtes §. item in criminali. in ver. item le
ge Iulia. Item de domo actoris vel accu
ſatoris teſtes produci non debent, ſuſpe
ctum eſt enim in ea re domeſticū teſti-
monium vt 3. q. 5. per totum. C. eod ti. l.
etiam. ff. eo ti. l. pe. 4. q 3. c ſi teſtes §. itē
in criminali, in ver. item in iure. ciuili.
Qui autem ſint domeſtici. legitur. ff. de
pœ. l. reſpiciendum. §. furta ff. ad Sylla.
l. ſi vir. ff. de re mili. l. qui cum vno. C. de
quæſt l. pridem ff. de ædil. edic. l. ædiles
§ familiæ. ff de religio. l. familiaria. Itē
oēs illi q ſuſpecti ſunt iudicādo, de qbꝰ
dicā inf. de app. & recu. ſuſpecti ſūt in te
ſtificādo, de qbꝰ dicā inf. de appel & re
cu ſuſpecti ſunt in teſtificando qa teſtes
abſque ſuſpicione & infamia eſſe debēt
vt 2. quæſtio. 7. c. teſtes. Hij tamen om-
nes, quid de iure repelli poſſunt, admittē
di ſunt, ſi is cōtra quem producātur eo-
rum teſtimonio in alio iudicio vſus fue
rit, niſi inimicitas poſt modū exortas
docuerit, vel aliqd legitimū poſt emer-
gēs ſeu corruptionē. vt 4. q. 3. c. ſi teſtes.
§ itē in criminali. in ver. item ſi quis te
ſtibus, & C. eodem titu. l. ſi quis teſtibus.
14 Duo † autem teſtes ad minus ſunt ne
ceſſarij. vt ff. eodem titul. l. vbi. & 4.

quæſtio.3.ca.ſi teſtes.§.item in crimina
li.in verſic. item vbi. nam in ore duorũ
ſtat omne verbum, vt 2.q 4 capit.1.§.1.
Hoc fallit in quibuſdam caſibus, in qui
bus plures requiruntur, vt cum præſul,
cardinalis accuſatur, vt 2.q.4.c præſul.
Item in teſtamentis requiruntur ſeptẽ:
vt C.de teſtamen.l.hac conſultiſſima.In
cod.cillis quinque, vt C.de codicil.l. vl-
ti.& l.ſi vnus. Niſi forte illa correcta vi-
deantur inf.de teſta.c.cum eſſe,& c.rela
tum. Quidem tamen dicentes hoc durũ
eſſe, vt ex illis decret. tot leges tollan-
tur, vt ſup.de elec.c.cumana, & C.de in-
offi.taſtamẽ. l. ſi quando intellexerũt de
cre.illas in relictis eccleſijs, in quib. mi-
nus ſolennis voluntas requiritur, ſicut
inter liberos, vt C.famil.erciſcun.l. vlt.
C.de teſtamen.l. hac cõſultiſsima, & in
falcidia vt C. ad legem fal. auth. ſimili
ter. Alij autem dixerunt leges illas lo-
cum habere, cum agitur in foro ſecula-
ri. Decre. cum agitur in foro eccleſia-
ſtico. Item exiguntur quinque teſtes in
donationibus cauſa mortis: vt C de do
na.cauſa mortis.l.vlti.Item quinq;, cum
quis debitum in ſcriptis vult probare ꝑ
teſtes ſe ſoluiſſe, vt C.eo. titu. l. teſtium.
Vnus autem teſtis in cauſa non ſufficit:
vt 4 quæſtio.3. c.ſi teſtes, §.item in cri-
minali in ver. vnius vero. Nam dictum
vnius nec iuſtificat, nec condemnat: vt
33.quæſtio.ſecunda.c.admonere.
Sed & hoc fallit.C.de crimi.fal.l.ſi quis
decurio, in Auh. de fide inſtrumentor.
§.ſi vero moriantur, ff.de dote præle. l.
Theopompus. Generaliter tamen di-
co, quod vnus teſtis facit præſumptio-
nem, ff quemadmo. teſta aperiantur.l.
prima.in fi. Præterea ſi duo faciunt ple-
nam probationem, ergo vnus facit ſe-
miplenam.Item creditur vnius teſtimo
nio in omnibus his, in quibus alteri
præiudicium non infertur, ut puta ſi
dubitetur de baptiſmo alicuius, vel an
eccleſia ſit conſecrata, vt de conſecra.
deſt.inc.4.c paruulos, & c.cum itaque.
15 Iurare debent teſtes † dicere verita-
tem quam nouerunt, vt 3.quæſtio.9.ca.
hortamur. Nec admiſceant fallum, vt
2.q.4.c.nullam, nec de ſuo aliquid adij-
ciant, nec quod bonum videtur addant
vt 3.quæſt.9 c. pura. Item quod dicant
pro vtraque parte: vt 14.quæſt.5. c. non
ſanè. Cum uero agitur de impedimen-
tis matrimonij ſcilicet de conſanguini
tate & affinitate, tunc teſtes præſtant iu-
ramentum continens duo auditum, &
credulitatem. Debent enim dicere ſe
ita a maioribus accepiſſe, & ita credere
eſſe; ut infra eodem titul.c.quotiens, &
15. quæſtio. 6. c. de parentela. Hodie ta
men neceſſarium eſt, quod is qui teſti-
ficatur, viderit aliquos in gradibus con
ſtitutos; vt infra eodem titul. cap. licet
ex quadam, in fi. In inquiſitione autem
forma iuramenti teſtium eſt, vt ſupra
crimine dicant veritatem plenam: vt in
fra de ſimo c. licet Hely. Si uero ſuper
ſtatu eccleſiæ inquiratur, tunc forma
duplex eſt. Nam aut iurat dicere veri-
tatem de his quæ ſcit vel credit in eccle
ſia reformanda exceptis occultis. vt ſu-
pra proxi. vel reſpondebit ad interroga
16 ta. † Producendi ſunt regulariter in
principali poſt litem conteſta. Regula-
riter ideo dixi, quia cauſaliter ſecus; ut
not. ſupra ut lite non conteſta. §. 1.& 2.
In principali ideo adieci; quia in emer-
gentibus quæſtionibus, & in dilatorijs
exceptionibus poſſunt teſtes ante litem
conteſt.produci; ut cum ſuſpicio iudici
opponitur, coram arbitris probatio of-
fertur; ut ſupra de offi.deleg.ca.ſuſpicio
nis. Item cum opponitur de ſuggeſtio-
ne falſitatis, vel ſuppreſſione ueritatis,
ſicut in his & conſimilibus quilibet po-
teſt exempla per ſe notare. Quando au
tem teſtes actoris & teſtes rei produci
debeant poſt lit.cont. no.ſup.titu.proxi.
15 §. actor. Teſtes produci poſſunt † uſ-
que ad tertiam productionem, ut inf.e.
tit. c.in cauſis. ſed hoc uerbũ productio
duob modis conſueuit exponi, uno mo
do ſic. Productio, ideſt, dilatio, unde
tres productiones dari debent pro teſti
bus.id eſt tres dilationes, in quibus fieri
poſſunt multæ teſtium productiones, id

eſt inductiones & præſentationes; quar-
ta autem dari non debet, niſi cũ ſolẽni-
tate legali.infra eod titu.c.in cauſis.inf.
eod.titu.ca.pe.in Auth eod.titul.§.quia
vero.coll.7. Et ſecundum hoc intelligi
poteſt quod dicitur in lege antiqua, ff.
de ferijs.l. vlt ꝙ pro ſingulis neceſsitati
bus ſingulæ dilationes dari debent, ve-
rum eſt vſque ad tres & quartam cum
ſolennitate, ut dictum eſt. Alio etiam
modo exponitur hoc verbum, produ-
ctio, ideſt præſentatio teſtium.vt ſic hoc
verbum, productio, ſignificet id qđ uer-
bum ſonat.ſimile, ff.de verbo.ſig.l. cum
enixa, ff. iudicatum ſolui. l. iudicatum.
Nam cum præſento iudici aliquos te-
ſtes recipiendos, dicitur una productio.
cum præſento alios, dicitur ſecunda ꝓ-
ductio; tres ergo tales productiones fie-
ri poſſunt ſub una tamẽ dilatione.quar
ta vero non niſi cum ſolennitati legali,
vt dixi. Et nota. quòd ſecũdum primam
expoſitionem, quòd dicitur de quarta,
gratia exempli dicitur.Idem eſt de quin
ta,& de ſexta, & de ulteriori, ex neceſſi-
tate tamen; quia vt ſuperius dictum eſt
pro ſingulis neceſſitatibus ſingulæ dila
tiones cum cauſæ cognitione dãdæ ſunt
nõ enim facile amplius quàm ſemel di-
latio dari debet, ut 3.quæſt.ca. induciæ,
§.ſpatium. Sed puto in hoc ſeruari de-
bere quod obtinet in cauſis de facto, cũ
enim aliquis uult probare ꝑ teſtes. col-
ligere debet omnes teſtes, quos tunc ha-
bere poteſt, & dicet iudici. Iſtos repræ-
ſento pro prima productione.Item col-
liget alios, & præſentabit pro ſecunda.
Item alios pro tertia. omnes tamen ſub
vna dilatione. ſed iudex refrenare po-
terit multitudinem teſtium effrenatam,
vt inf.eo.ti.c.ſignificauerũt. Legalis aũt
ſolennitas hæc erit qa iurabit is qui pe-
tit quartam productionem ꝙ non fuit
percunctatus dicta teſtium per ſe uel ꝑ
alium, nec petat quartam productionẽ
per aliquem dolum, machinationẽ, uel
artẽ, ſed propterea ꝙ nõ valuit uti teſti-
bus quos producere intendit, ut in Au-
18 th.eo.ti.§.quia uero multi. † Item cũ in
hoc caſu iuretur, quæro an derogatum
ſit illi Auth.de his qui ingredi.ad app §.
quia igitur.colla.5.ubi dicitur ꝙ ſemel
in tota lite iurandum eſt. Reſpondeo,
puto derogatum eſſe, quia in Auth.de te
ſtibus. poſterior eſt illi Auth. de his qui
ingre.& eodem modo derogetur illi Au
th.de his qui ingrediũtur per aliam Au-
th.de inſtrumentorum cautela, §. ſi ue-
ro moriantur.vbi ſimiliter ſecundò iura
tur, quæ Auth.eſt in 6. collat. Vel.poſſet
dici, ꝙ non derogaretur.nam illa Auth.
de his qui ingrediũtur, loquitur in iura-
mento de credentia, quod ſemel in tota
lite præſtandum eſt. Alia uero Auth. lo-
quitur in iuramento ueritatis.Item ſciẽ
dum eſt, ꝙ ſi ego produxi teſtes in prin-
cipali.Et tu excipias in perſonas illorũ,
licebit tibi producere teſtes ad reproba
tionem meorum, & eodem modo lice-
bit mihi excipere contra tuos teſtes &
alios producere ad reprobandas perſo
nas tuorum; conceditur enim mihi a iu
re teſtes meos defendere, ut inf.de ſimo.
c.licet Hely.& c.per tuas, & etiam cõfir
mare, ut 3.q.3.c.de iudicijs. vlterius aũt
tibi non licet reprobare meos, quos ulti
mo produxi. Nam ſi hoc tibi licet, iam
quarti producerentur contra tertios, cõ
putatis his quos in principali produxi,
& ſi liceret producere quartos cõtra ter
tios, eadẽ ratione & quintos cõtra quar-
tos,& ſic poſſet res ad infinitum deduci,
19 ut inf.eod.tit.c.licet dilectus filius.† In
finitas autem vitanda eſt, ut C.de iudi.l.
properandum, in prin. ſupra de dolo &
contu.finẽ, ff. de re iudi.ca.a diuo Pio, §.
ſed ſi emptor, ff.de arbit.l. nõ diſtingue-
mus, §.quæſitum, ff.pro ſuo.l. ultima, ff.
de lega.3.l.fideicommiſſa, §. ſi quis de-
cem. Et idem dico, ſi ego & tu produxi-
mus teſtes in principali, nam licebit ti-
bi obijcere in perſonas meorũ, & mihi
in perſonas tuorum,& ſic tibi licet pro-
ducere teſtes contra meos, & mihi con-
tra tuos. Sed & cuilibet noſtrum licebit
tertios producere teſtes ad defenſio-
nẽ illorum, quos in principali produxi
& ad reprobationem illorũ qui produ-

cti ſunt ad reprobandum. Nunc viden-

20 dum eſt de diuerſitate teſtium. † Et eſt ſciendum, ꝙ teſtes in his concordare debent quę ſequenti verſiculo continentur. Res, perſona, gradus, locus, hæc ſint conſona tempus. Res, ut cum vnus teſtis dicit de una re, alius de alia; vel unus de uno facto, alius de alio; ſi de factis quæritur. Et tunc non valet teſtimoniũ, cum ſint teſtes ſinguli in ſuis teſtimonijs ſingulares, ut ſupra de elec ca. cum dilectus, & ſupra de proba ca. licet. Perſona, ut cũ quæritur de perſona, & unus teſtis dicit de una perſona, & alius dicit de alia, non valet eorum teſtimoniũ ratione præmiſſa. Gradus, vt ſi agatur de impedimento cõſanguinitatis & affinitatis, & teſtes in computatione graduum diuerſos aſſerant gradus, non ualet eorum teſtimonium, ut 35. q. 6. ca. de parentela. Locus reddit teſtimonium ineſſicax, ut in exemplo Danielis. Similiter & tempus, vt 3 q 9 c. nihilominus. Sed hæc dicũt quidam vera eſſe in facto irreiterabili, ut eſt homicidiũ eiuſdem hominis. In facto uero iterabili, vt eſt adulterium etiam cum eadem, dicunt diuerſitatem loci & temporis non nocere. Nam etſi teſtes in his uarient, ut non probent idem adulterium propter diuerſitatem loci & temporis, probant tamen illum adulterium contra quem producuntur, Sed hoc reprobat Danielis exemplum. talis autem diuerſitas in tempore non nocet, ut ſi unus dicat de die dominico, alius de hora nona eiuſdem diei, quia dictum ſecundi continetur ſub dicto primi, vel ſi unus dicat in domo tali contractum vel delictum eſt, alius dicat in camera Item in facto durabili non nocet diuerſitas teſtium, ut ſi vnus dicat ſe vidiſſe epiſcopum uel preſbyterum celebraſſe in hora tertia, alius in hora ſexta. Miſſa enim in tantum durare ſolet. Sed quid ſi agatur de decima, & unus teſtis dicat decimam ſolutam uidiſſe. interrogatus quid uiderit ſolui, reſpondit fabas, alius dicit ciceram; nunquid probatum intelliges decimam fuiſſe ſolutam? Reſpondeo non, quia in rebus diſcordant, ut in primo membro uerſus huius. De diuerſitate autem teſtium pleniſſimè notatur. 4. q. 3. c. ſi teſtes, § item in criminali, in glo. quæ incipit circa. Sed ut breuem & ſummariam doctrinam habeas, ſic notabis?

21 Si teſtes, † quos ego induco, varia & diuerſa proponant, erant ſinguli in ſuis teſtimonijs ſingulares, ut ſupra de elec. c. cum dilectus, & c. in Geneſi, & c. bonæ memoriæ, & ſupra de proba. cap. licet. Si vero quilibet ſibiipſi cõtraria dicat, repelletur omnino, & in decret. c. licet inf. de ap. c. ſollicitudinem, ff. quando app. ſit. l. 2. C. de far. l. 1. lib. 10 & de munc. primo. l. proceſſio Cæterum ſi quidam de meis teſtibus dicãt pro me, quidam pro aduerſario meo, iudex conſiderabit numerum, & conditionem illorum qui dicunt pro me, & illorum qui dicũt pro aduerſario, & qui dicant verſimiliora & negotio aptiora, ut 4. q. 3. c. ſi teſtes, §. item in criminali. in uerſi. ſæpe. Si uerò ego inducam teſtes pro me & tu tuos pro te. & teſtes tui deponunt contraria his in quæ dicunt teſtes mei, tunc etiam iudex conſiderabit numerum & conditionem meorum, & tuorum, & qualitatem dictorũ, & ſic præferret meos tuis, vel tuos meis. Sed ſi omnia paria inueniantur, quod difficile eſt, tunc interpretetur ſi poteſt, ut inf. eod. tit. c. cum tu fili. ſi non poteſt, abſoluat reum, ut ſupra de proba. c. ex literis, inf. de fide inſtr. c. inter dilectos, uel iudicabit pro re magis fauorabili; ut in prædicta decre. ex literis, ff. de re iudica. l. inter pares, ff. de reg. iur. l. libertas. 12. q. 2. c. cum redemptor, ff. de inoffic. teſta. l. ſi pars iudicandum. 33 q. 1. c. ſi quis accepit. Vnde uerſu. Stat teſtamentum, libertas, coniugiumq;. Si ſint æquales, qui producun-

22 tur utrinque. Publicatis † atteſtationibus nõ licet alterutri, hoc eſt ei qui produxit, uel aduerſario, teſtes producere circa idem, ut inf. eo. tit. c. cum ueniſſet. ſecus circa aliud, ut inf. eo. ti. c. cauſam, & c. cum cauſam c. ſeries, & c. ex tenore.

Quidam tamen Doctores aliter intelligunt has duas decre. dicunt enim ꝙ ibi poſt publicationem atteſtationum producuntur teſtes. Alij circa idem adijcientes hoc ſpetiale eſſe in cauſa matrimoniali. Et eodem modo intelliguntur inf. de cõſangui. & affini. c. ex literis. inf. eo. ti. c. cũ in tua, inf. de ſpõſali c. ſicut eo ꝙ cauſæ matrimoniabiles ſunt. Sed certè hoc non eſt augere fauorem, ſe uiam falſitatibus aperire, ut in Auth. de teſti.

23 §. quoniã uero multi, cella. 7. † Vnde illorum ſententia non admiſſa, dico ꝙ ẽt in cauſa matrimoniali teſtes ꝑduci non poſſunt ſuper iiſdem articulis, poſtquã partes didicerint teſtificata, ut inf eo. tit. cap. conſtitutis. Ad iura, quæ ipſi allegant, ſic reſpondeo. Decreta. illa ſeries, non ob. Nam ibi teſtes producuntur ad alium articulum, ſiue ad alium gradũ. In illa. ex tenore. inducuntur ad probandam negatiuam indirecte. ſicut loquitur lex, C. de contrahen. & committen. ſtipula. l. optimam. Illa cum in tua. non ob. quia ibi prima productio facta fuit extra iudicium, cum prædiceretur, in eccleſia de matrimonio contrahẽdo. Secunda uero in iudicio, & ideo percunctatio priorum atteſtationum non nocet ſecundæ productioni. Et ideo cautè ſubiunxit in fin. cum hæc exceptio locũ non habeat in hoc caſu. Quidam habent in litera in hoc caſu. Sed prior litera uerior eſt. Decreta. illa. ex literic, ſimiliter nõ obſtat nam. Sed ibi prima probatio fiebat extra iudicium, ſecunda in iudicio. Sicut in illa deci. cum in tua. tertia productio fiebat ad alium & nouum articulum. ſ. quando teſtes didicerint quod teſtati ſunt ante accuſationem matrimonij, uel poſt. Scio ꝙ cum ſuper hac quæſtione inter me & Doctores Paduæ concertatio fuiſſet exorta alijs primam opinionem fouẽtibus, me ſecunda, conſulta romana ecc. ſuper qõne de facto poſteriorem ſententiam approbauit. Hæc tamen in cauſa appellationis locum non habent, in qua materia talis doctrina tradita eſt, non oppoſitum opponam; & oppoſitum non probatum probabo. ſ. nõ oppoſitum in primo iudicio opponam. ſ. in iudicio appellationis; & oppoſitum in primo iudicio nõ probatum probabo in iudicio appellationis, ut probantur hæc omnia infra eo tit. c. fraternitatis, ff. de appel. l. ſcio. C. de appel. l. eos, §. ſi quis autẽ, C. de tempo. appel. l. per hanc, dominus Alber. dixit, ꝙ poſt publicationem atteſtationum nec in prima cauſa principali, nec in cauſa appellationis licet circa idem nouos producere teſtes, per tex. in Auth. eod. ti. §. qm̃ uerò multi. Et reſpondebat ad leges ſuperiores, ꝙ loquantur cum in primo iudicio probatum eſt non per teſtes, ſed alio modo, ſed a decre. illam fraternitatis, non poterat reſpondere. Et no. ꝙ decre. illa. fraternitatis, dicit teſtes poſſe produci in cauſa appellationis ſuper nouis capitulis. Sed lex illa per hanc, dixit ſuper nouis aſſertionibus, quę non ad nouũ capitulum pertineãt. Ad quod rñdeo, quia qđ dicit decre. capitula, exponendũ eſt, ideſt aſſertiones ſuper quibus audietur quis in cauſa appellationis, ſi non ad nouum capitulum pertineant, ut dictũ eſt. Nam ſi in cã appellationis aliquid proponatur uel aſſeratur nõ contingens id, de quo actũ eſt in primo iudicio, proponens nõ eſt audiendus, nec admittendus uolens probare. Item decre. eadem, dicit i cauſa appellationis nouos teſtes admittendos ſuper nouis duntaxat capitulis. Illa per hanc dicit tam ſuper veteribus, q̃ ſuper nouis. Soluũt legiſtæ dicentes, ꝙ ſuper veteribus, in quibus iam facta eſt publicatio, noui teſtes induci nõ poſſunt in eadem cauſa, ſed in cauſa appellationis quæ eſt alia à prima. Sed ob. eis verbum decre. duntaxat, quæ in cauſa appellationis loquitur. Nam dicit ꝙ appellatum fuit ſuper quæſtione iudicata. Quidam tamẽ dixerunt, ꝙ lex loquitur quando appellatur a diffinitiua, decre. quando appellatur citra diffinitiuam, vnde quando eadem cauſa durat, non poſsũt teſtes audiri ſuper ueterib.

Nec iſtud placet, quia decre. loqui vide-
tur cum appellatum eſt a diſſinitiua, vt
24 ſuperius dictam eſt. In hoc † igitur ſic
teneo, quod tam in prima cauſa, quàm
in cauſa appellationis noui teſtes admit
ti non poſſunt ſuper ueteribus articulis
poſt publicationem. Et quod dicit lex in
cauſa appellationis nouos teſtes admit-
tendos ſuper ueteribus, ſubaudio non
probatis in primo iudicio, vel probatis
25 non per teſtes ſed alio modo. Solet † du-
bitari quæ ſint nouæ aſſertiones vel no-
ui articuli ex veteribus capitulis depen
dentes. Ad qđ exempla canonica ſic po-
no. Agebas contra me in actione ex ven
dito, ut tibi traderem rem quam tibi vē-
didi. excipiebam, non teneor quia non-
dum eſt mihi in pretio ſatisfactum. iu-
dex condemnat me. appello in cauſa ap
pellationis circa vetus capitulum quod
fuit de non tradendo quoddam nouum
aſſero in iuditio appellationis, ſ. non te-
neor tradere quia venditio non fuit pu-
rè contracta, ſed ſub conditione, quæ
non eſt impleta, ut inf. de fide inſtrum. c.
cum Ioan. in prin. Item uis facere quar-
tam productionem teſtium, cum iudex
non admittit, appellas in cauſa appel-
lationis, ego appellatus poſſum circa
vetus capitulum, quod eſt de non reci-
pienda quarta productione aliquid de
nouo aſſerere, quod in primo iudicio
non dixi, ſ. ut dicam, quartam produ-
ctionem ideo non fuiſſe admiſſam, nec
fore etiam admittendam, ut refrenetur
effrenata teſtium multitudo, ut inf. eod.
titu. c. ſignificauerunt. Legalia exempla
ſic pono. Tutor datus ſe excuſat dicens
ſe gerere tres tutelas, unde excuſat ſe
a quarta, vnde condemnatus appellat
nunc in cauſa appellationis circa excu-
ſationem aſſerit nouū ſcilicet ſe gerere
vnam tutelam ita diffuſam & negocio-
ſam ut loco trium tutelarum habeatur,
ut ff. de excuſat. tute. l. is qui tres, §. cum
qui. Item agebas contra me, dices ꝙ in
minori ætate ſine decreto vendideras
mihi prædium. dicebam ualere ven-
ditionem tanquam a maiore factam, in
cauſa appellationis potero aſſerere a
maiore ratam uenditionem habitam,
vt C. ſi ma. fac. ra. hab. l. ultim. In ſumma
26 notandum eſt, quòd † quatuor ſunt quæ
tollunt copiam probandi per teſtes, pu-
blicatio atteſtationum, renunciatio ſiue
concluſio, quarta productio, & nume-
27 rus effrenatus. Item nota, † quòd teſtis
ſuper eo tm̄ ſuper quo iurat, & ſup quo
inducitur deponere debet, ut inf. eo. ti. c.
de teſtibus, ff. de pet. hære. l. ſi quis liber-
tatem, §. ult. ff. de iurein. l. ſi duo patro-
ni, §. idem Iulianus, C. qui leg. perſo. ha.
28 l. ult. † Sed quid ſi prius teſtis deponat,
& poſtea iurat? Puto non ualere teſti-
monium, prius enim iurare debet, ut 4.
q. 3. c. ſi teſtes, §. itē in criminali, in uer.
item iureiurandi. Quid ſi teſtis dicat te-
ſtimonium & dicat iuratus, quod ſcri-
ptum eſt in carta, dico, vel depono. Ad
quod reſpondeo, quod hoc non ſufficit.
Nam iudex habet neceſſe conſiderare
teſtis ſermonem, conſtantiam, & trepi-
dationem, ut ff. de quæſtio. l. de mino-
re, §. 2. Item ſi ætatem habet, de ſe loqua
tur, ut de conſecra. diſtin. 3 cap. cum pro
paruulis. Et propterea dictum eſt, tu
magis ſcire potes quanta ſit teſtibus fi-
des adhibenda, ut ff. eod. tit. l. teſtium fi-
des in fi. Sed hæc quæſtio expedita videt̄.
5. q. 2. relatum 3. q. 9. c. teſtes & ca. car. 2.
quæſt. ult. per ſcripta. inf. de accuſa. & in
qui. inquiſitioni, §. tertiæ. Item nota.
29 † ꝙ teſtes producti coram arbitris poſ-
ſunt produci coram iudicibus, & ad idē
ad quod primo fuerant producti, etſi pu
blicatio facta ſit coram arbitris, ut infr.
eod. c. præſentata, C. de arbit. l. cum an-
tea, in fine, C. de teſtibus, l. cum apud.
Vbi autem aliquis atteſtationes in uno
iudicio receptas in alio iudicio produ-
cit, ſi atteſtationes ſunt clauſæ, erit in o-
ptione producentis an uelit uti illis atte
ſtationib. uel uelit illos teſtes quos prius
produxerat uel alios producere, ut infr.
eo. tit. c. conſtitutus & c. cum cauſam, §.
volentes. Et hoc ita verū eſt, ſi renūciatū
non eſt teſtibus, uel ſufficiens productio
non eſt facta, ut inf. eo. titu. c. de teſtibus.

vel ſi legitimus numerus teſtium nō ſit
complectus, ut in prædicta decre. cū cau
ſam. Et ſecundum hoc intelligo inf. eo.
tit. conſtitutus, in fi. Cæterum ſi atteſta-
tiones ſint apertæ, erit in optione illius
contra quem atteſtationes producun-
tur, ut uel illas ratas habeat, vel patia-
tur illos produci iterum ſi uiuunt. Nam
ſi ſunt mortui, neceſſe habet illas ratas
habere, ut in præallega. decre. cum cau-
30 ſam & C. eo. ti. l. ult. † Poſſunt etiam te-
ſtes apud eundem iudicem iterato pro-
duci, & ad idem uariato tamen modo
agendi, ut inf. eo. tit. c. ueniens. Item ſi ne
ceſſario interrogationes omiſſæ ſunt, ut
inf. eo. ti. c. per tuas. Item ſi teſtes confu-
sè deponant, ut inf. eo. ti. c. cum clamor.
Item ſi obſcurè, ut inf. prox. tit. c. præte-
rea 35. q. 6. c. de parentela, ff. de quæſt. l.
repeti. quod enim obſcurè dicitur, pro
nō dicto hr̄, ut ff. de interrogato. actio.
l. de ætate, §. nihil intereſt, & obſcure
ſcriptum pro nō ſcripto habetur, ut ha
betur, ut ff. de his quæ ꝓ nō ſcriptis. l. 2.

SVMMARIVM.

1 *Teſtes generaliter coguntur perhibere teſti
monium, & quando, & qualiter compel
lendi ſunt. nu. 3*
2 *Clericus ob crimen falſi degradatus, ſtatim
ſeculari foro applicatur.*
4 *Teſtimonium ſuum ſubtrahentes an pec-
cent mortaliter & nu. 5.*
6 *Recipiens aliquid pro teſtimonio ferendo,
qualiter puniatur.*
7 *Pecunia data teſti ut uerum teſtimonium
ferat, an repeti poſſit.*

De Teſtibus Cogendis. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de teſtibus. Sed
quia officium teſtium publicum
eſt, & ad id nonnunquam inuiti cogun-
tur. Ideo ſubijcitur hic rubrica de te-
ſtibus cogendis. Videamus igitur, an
ſint cogendi, & qualiter; in quibus caſi-
bus; & an peccent teſtes ſubtrahendo ſe
à teſtimonio ferendo; vel ſi pro teſtimo-
nio ferendo aliquid recipiant. Genera-
1 liter teſtes † coguntur perhibere teſti-
monium ueritatis, & hoc in ciuilibus ut
C. de teſti. l. ſi quando, ff. de tabu. exhi. l.
locum, § exhibere, in Auth. de teſtibus
§. quoniam. coll. 7 & infra in pleriſque
decre. 14. q. 2. quamquam. Sed & in crimi
nibus videtur teſtes fore cogendos, ut ſu
pra ti. proxi. c. cū cauſam inf. eo. ti. c. præ
terea, & c. ſuper his, & c. cum contra ma
giſtrum & inf. eo. ti. c. ulti. infra de ſimo.
c. licet Hely. Item cum certè ſint perſo-
næ quibus non denunciatur inuitis ut
teſtimonium ferant, qđ ex priuilegio cō
tingit, vt ff. de teſti. l. 3. § Iulianus, & l. in
uiti. Et in alia. l. inuiti, ſequitur quòd in
alijs perſonis aliter eſt ſeruādum, ut ar.
ff. ad munici. l. 1. C. de theſau. l. 1. lib. 10.
Et hæc quæ dixi in criminibus obtinent
cum de crimine ciuiliter non criminali
ter agitur, & ſecundum hoc non obuiat,
infra eodem titulo capitulo dilectorum.
Sed inſtabis decre. illa. cum contra ma-
giſtrum, loquitur in crimine falſi, nec
annuit quòd ibi actum fuit ciuiliter, &
tamen teſtes coguntur. Poſſumus dice-
re quòd forte ciuiliter agebatur. Sed di
ces non multum refert utrum ciuiliter
an criminaliter agatur de crimine fal-
ſi, nam per utrunque modum ſequitur
pœna ordinaria, ut C. de proba. l. iube-
mus. Ad quod dico, imo refert quia per
modum ciuilem non fieret depoſitio.
Vel dici poteſt quòd ſpeciale eſt in cri-
mine falſi, vt in eo etiam ſi crimina-
liter agatur teſtes ſint compellendi, qui
ſe ſubtrahunt gratia, odio, vel timo-
re, ſicut & quædam alia ſunt ſpecialia
in eodem crimine, ſcilicet ut in eo im-
ponatur pœna ordinaria per modum
2 ciuilem, ut dictum eſt. † Item clericus
pro crimine falſi conuictus, & degrada-
tus ſtatim ſeculari foro per conſequen-
tiam applicatur, ut inf. de uerbo. ſignifi
ca. c. nouiſſimus. inf. de crimine fal. c. ad
falſariorum. cū hoc gn̄aliter in alijs cri-
minibus non contingat. niſi poſt depoſi

l. 3. fides adhibetur ſine alio adminicu-
lo. ut in Auth.eo. tit. §. ſi verò morian-
tur, niſi is contra quẽ profertur falſum.
ut C.eod.titu. l. ſi vteris. Priuatum aliud
authenticum. aliud. non authẽticum .ſ.
confectum a duobus loco tabellionis in
iudicio aſſumptis.ut ſupra de proba.ca.
3 quoniam cõtra falſam. † Item inſtrm̃ ſi
ue ſcriptum vel priuatum ſed authen-
ticũ eſt cui appenſum eſt ſigillum authẽ
ticum,vt inf eo.tit.c.ſcriptura. Eſt autẽ
authenticum ſigillum.ſ. epiſcopi.ut ſu-
pra de teſtibus cum a nobis 11.q.3.cap.
curæ.ca.dicunt.& aliorum prælatorum.
vt ſupra de do.& contu.c.veritatis.Item
conuentus.ut ſupra de proba. tertio Ca-
pituli. ut inf.de appel. ſignificauit. Vni-
uerſitatis ſupra de proc.c.quia in cauſis.
Cuiuslibet corporis vel collegij.ut inf.
de exceſ præla.c. dicam. Item authenti-
cũ eſt ſcriptum, & ſi priuata manu cõfe-
ctũ quod habet ſubſcriptionẽ triũ viuen
tium teſtium. vt C. qui poſ. in pig ha.l.
ſcripturas.in fi.in Auth.eo.titu.§. ſed &
4 is & § ſed & ſi quis. † Et ſi de ſubſcri-
ptionibus dubitetur, fiet cõparatio per
inſtrumenta publica, in quibus ijſdem
teſtes ſubſcripſerunt.ut in Auth. eod. ti-
tu.§. his qui, vel per inſtrumenta priua
ta habentia ſubſcriptionem teſtium eo-
rundem.ut,C.eodem titu.l. comparatio
nes. Si verò teſtes inſcripti deceſſerint
ſcriptum non uidetur alicuius firmita-
tis robur habere.ut inf.eodem titu. ſcri-
pta. ſed priuata ſcriptura ſcriptionem
non habens generaliter fidem non fa-
cit ut C. de prob. l. inſtrumenta. & l. ra-
tiones.& l. exemplo. niſi contra illũ qui
ſcripſit, & hoc in perſonalibus actioni-
bus,ſecus in realibus vt in præall. l. ſcri
pturas. Publicum igitur inſtrm̃ aucto
ritati tabellionis innititur, ut dictũ eſt,
& probatur C. ad leg. Cor. de fal. ſi quis
decurio.& in Auth.eo. tit.§. ſi uero mo-
riantur. Sed ſi de ſcriptura tabellionis
dubitetur,fiet cõparatio. ut in Auth.eo.
tit.§.ꝙ ſi etiam.& §. ſequentibus. Nunc
de apochis & antipochis aliqua ſub
5 breuiter notemus. † Eſt autem anti-
pocha chirographum, quod facit debi-
tor creditori, in quo debitor fatetur
ſoluiſſe tantum. Et non dicitur ab anti
quod eſt contra, ſed ab ante.quia anti-
pocha fit ante apocham; p ius ei fate-
tur ſe ſoluiſſe penſiones,v ras,uel cen-
ſus. quod fit in antipocha. & demum
creditor fatetur in apocha de recepto.
Eſt igitur anthipocha inducta ad ſe-
curitatem creditoris. qui enim nomine
poſſidet alieno & penſionem ſoluit,
uel qui creditori ſuo præſentat uſuras,
ſi quandoq; dicat ſe ſuo nomine poſſe-
diſſe, uel ſe præſcriptione liberatum
contendat, obſtat ei propria ſcriptura.
Nam dominus ſiue creditor per antipo
cham de iure ſuo docebit.ut C.eo.titu.l.
plures. Vel ſecundum alios antipocha
ſcriptura eſt quam facit debitor obli-
gando ſe. tunc dicitur ab anti quod eſt
6 contra. † ſed apocha ſecundum omnes
eſt ſcriptura creditoris profitentis ſibi
ſolutum a debitore, & ſic ponitur. ff. de
adminiſtra.tut. l. Lucius. §. tutor. Et ſe-
cundum hoc dicitur.apocha fit dantis,
antipocha ſuſcipiẽtis.i.apocha fit a cre-
7 ditore, antipocha a debitore. † Multa
uero ſunt propter qui inſtrumentorum
ſidei derogatur, raſurua literarum, im-
mutatio primę figurę ut inf.eo.tit.c.in-
ter dilectos.ff.de his quæ in teſta.delen-
tur. l. 1. ff. de proba. l. ſi chirographum.
C. de edi. di. Adri.tol. l.3. Nam falſitas
eſt immutario ueritatis, ut in auth. eod.
ti.in prin.coll.7. Literæ tamen uel ſylla-
bæ mutatio omiſſa vel ſubtractio vitiũ
non inducit,vt inf.eo.tit.c.ex parte.ff.de
manu teſ.l. qui habebat. niſi ſubtractio,
immutatio,vel omiſſo, ſenſu veritatem
inducat,ut inf.eo.ti.c.interdilectos. vn-
de auctorũ verba emendare tenore ſen
tentiæ perſeuerante non eſt prohibitum
ut ff de re iudi. l. auctorũ.& raſura pau-
carum literarum, quę ſapientis animũ
ne quaq̃ indubitationẽ vertere debeat:
permittitur in literis domini Papę, præ
ter vitium falſitatis. ut inf.de crimi. fal.
cap. ul. Vitium grammaticæ non vitiat
inſtrumenta,nec.n. error ſcripturæ im-
pedit

pedit cauſam iuris,vt C. de teſta.l. erro-
re,& l.ambiguitas.ff.de leg.2.l.cum pa-
ter §.fidei tuæ. & l.vnum §.vlt.ff.de hæ
redi.inſtitu. l. 1. Et eſt ratio in inſtru-
mentis,quia eorum fides auctoritati ta-
bellionis innititur. cuius fides magis in
ſpicitur q̃ error ſcribentis; ſicut in ſa-
cramentis veritas ſubſtantialis formæ
attenditur,non ſanitas verborum, vt de
con.diſ.4. retulerunt, & cap.ſi non ſan-
ctificatur. Aliud autem eſt in reſcriptis
domini Papæ, vt ſupra de reſcrip.ca.ad
audientiam. Et eſt ratio. quia per mul-
torũ officialiũ manus tranſeunt.& tan
dem,in purgatorium inducũtur, hoc eſt
ad examen vicecancellarij & correcto
ris, vt ſupra reſcrip.c.cũ adeo.35.q.9.c.
apoſtolicæ.Vnde nõ eſt veriſimile quod
in huiuſmodi literis vitia remaneant in
correcta.& ſi ſecus inuentum fuerit, li-
teræ ſunt ſuſpectæ,& non creditur de cã
cellaria tales literas emanaſſe; aliud
autem eſt in literis aliorum prælatorũ,
qui non cum tanta anguſtia & delibe
ratione procedunt Item ſi varietas ma-
nus notarij per alia inſtrumenta ab eo
dem confecta notetur, derogatur fidei
inſtrumenti. vt C.eod.tit.l.comparatio-
nes.& in Auth. eod. tit. §. ſui verò. eo tñ
ſaluo ꝙ ætas literarũ diſſimilitudinem
ſæpe facit, non ei ita ſcribit iuuenis &
robuſtus,ſicut ſenex & tremens,languor
etiam ſæpe diſſimilitudinem facit, cala
mi & atramenti mutatio aufert per om
nia ſimilitudinis puritatem, ut in Auth.
eo.tit.in prin.Item ſubſcriptionum iden
titas.quę ſingulę debent ſingulorum ſub
ſcribẽtium manibus annotari, vt inf.de
priui.c cum olim & c. propter quæſtio-
nes. Item nominis Imperatoris vel in-
dictionis omiſſio.vt Auth.vt præpo. no
mi.Imperator.pub.duocu.in prin. Anni
enim domini, nomen Imperatoris, &
conſulis poni debent in publici inſtru-
mentis, vt 23. d. ca. In nomine domini
C. de apo. pub. l. 1.& in præalle. Auth.
vt proponatur nomen Impera.&c. Itẽ
ſi repugnantia inter ſe inſtrumenta con
tineantur, ut ff.de re.iur. l. vbi. Item ſi
contraria inſtrumenta quis in iudicio
producat fidei ſibi ad inuicẽ derogant,
ut inf.eo.ti.c.imputari.C.de eo. ti. l. ſcri
pturæ. Sed aliud eſt in teſtibus contra-
rijs vel diuerſis ab eadem parte produ-
ctis, quia tunc iudex conſiderare debet
numerum & conditionem illorum qui
dicunt pro producente, & illorum qui
dicunt cõtra,ut not.ſup.de teſti. §. nunc
uidendum.Et eſt diuerſitatis ratio, quia
inſtrumenta uideri pñt & apud ſe quis
explorare debet an ſibi expedit talia
producere inſtrumenta, vnde imputatꝰ
contraria producenti. Quid autem te-
ſtes dicturi ſint, ignoratur, & ideo non
eſt quod imputetur producenti contra-
rios uel diuerſos. Item derogatur fidei
inſtrĩ. ſi etiam unus de teſtibus in inſtrõ
ſubſcriptis nõ agnoſcat ſuã ſubſcriptio-
nem,ut ff.quemadmo. teſt. aper. l. 1.in
fi.Item derogatur fidei inſtrĩ, ſi non ha
beat debitum numerum teſtium. quod
in quolibet publico inſtrumento requi
ritꝰ ſcd̃um mar. ſcd̃um alios diſtinguitꝰ.
utrum in ciuitate cõtrahatur, an in uil
la a perito literarum,uel imperito, & li
bram contractus excedat auri, uel non,
contrahatur in ſcriptis, uel non, ut in
auth.eo.tit.§. oportet. C. ſi cer pet. aut.
hodie & notauit Azo in ſumma ſua. ſi
cer.pet.§ item & mutui. Item derogatꝰ,
ſi nõ contineatur in eo ꝙ contractus ha
buit teſtium pñtiam. ut in auth.eod. tit.
§.ſi qs igitur.& §. ſed & ſi quis. Sed ob.
l.in donationibus. C. de don. ſed illa ex
cludit annotationem teſtium, non pñ-
tiam. Vel dic ꝙ nec pñtia teſtium requi
ritur neceſſario, niſi in ſcriptis agatur,
eo ꝙ tota fides habetur notatio. Nec
ob.in auth.de hære. & fal. §. ſi uero ab-
ſunt. ubi requiritur pñtia teſtium & de
ſcriptio.nã illud ſpãle eſt in inuentario.
Item derogatur fidei, ſi nõ ſi ſcriptum a
tabellione & partibus, ſi hoc actũ eſt ut
in ſcriptis cõtrahatur.ut C.eo.tit.l.con-
tractus.& C.de cõuenię.fiſci.debito. l. 2.
Itẽ derogatur,ſi aliquid in eo inueniatur
ſubſignatum vel ſubſcriptũ,ut ff.ad leg.
Cor. ꝑ fal.l.Pau.Item ſi in aliqua pte ſui
fit

ſit inciſum. ut ff. ſi tabulæ teſ. extra.l. 1.
§. pe. Itē derogatur fidei inſtrumenti ex
archiuo ꝓducti, ſi non fuerit manu com
mentarienſis ſignatum ff de iure fiſci. l.
8 in fraudem. §. quoties † Derogatur fi-
dei inſtrumenti, ſi non ſit originale, ſed
ſumptum. Exemplū autē iudex & ſum-
ptum idē ſupponunt originale authen-
ticum, & exemplar idem ſignificāt; exē-
plū igiť iudex uel ſumptū fidē non facit,
ut inf. eo. ti. c. 2. 9. di. c. ut ueterū. 76. di. ca.
ieiunium. 25. q. 2. c. ſancimus. C. de edē.
auth. ſi quis in aliquo documento. in
Auth. ut ſponſa. largi. §. & hoc quoq; iu
bemus; col. 9. ff famil. ercif. l. ſi quæ ſunt
cautiones. ff de actio. emp & uē. l. Titius.
C. de fideic. l. inſtr. C. de diuerſis reſcri-
ptis. l. ſancimus, & ff eo ti. l. 1. Quidā aūt
contrarium dicunt. ſ. ꝙ ſtandū ſit ſum-
pto uel exemplo, & hoc dicebat domi-
nus Albericus. Mouebatur autem qua-
dam ratione & quadā lege. rōne tali, ſi-
cut originale inſtrumentum dicitur au
thenticum & ei ſtatur, quia confectum
eſt a publica perſona, ideſt a tabellione
ſic & ſumpto ſtādum eſt ſi à tabellione,
fuerit exemplatum; quod enim præſtat
auctoritatem originali, idem & ſum-
pto, ſcilicet perſona publica. inducebat
legem pro ſe in Auth. ut fratrum filij.
§. illud, collat. 9. Et hanc opinionem te
nuit donec inconuenientiam ſuæ opi-
nionie fide deprehendit occulta. cum
enim in cauſa de facto, in qua ipſę pa-
tronus erat, induceretur exemplum &
pars altera fortiter allegaret, exemplo
non eſſe credendum ipſo cōtrarium aſ-
ſerente, tandem deductum eſt origina
le in medium, in quo quædam vitia sūt
inuenta, quæ in ſumpto non erant; & ex
tunc viſum eſt ſibi nō ſufficere ſumptū,
quamuis per tabellionem ſumatur, &
quāuis in ſumpto tenor originalis con
tineatur de uerbo ad uerbum, ꝓpter ui
tia, literas & correctiones quæ poſſunt
eſſe in originali, & nō in ſumpto. Auth.
illa ut fra. filij. non loquitur in ſimplici
ſumpto, ſed loquitur in ſumpto auctori
tate iudiciali. cui etiā ſecūdum Azo. ſtan
dum eſt, ut C. de teſta. l. publicati. C de
re iudi. l. geſta. inf. de confir. uti uel inut.
c. cum dilecta. non enim uc riſimile eſt,
iudicem auctoritatē præſtitiſſe ſumen-
di, ſi uitia in originali fuiſſent, ut inf. de
priuil. c. cū olim eſſ. mus apud peruſiū.
& inf. eo. tit. c. ult. Nec obſtat his decre.
ſupra de probat. qm̄ contra falſam. quæ
dicit recurrendum fore ad originale, ſi
de geſtis quæ remāſerunt apud partes,
dubitari contingat. Nam illa ſumpta
non ſumuntur auctoritate & præſentia
iudici, & propterea recurritur ad ori
ginale, ut ſup. de probat. col. ult. Hæc &
alia ſunt, quæ debilitant inſtrumenta,
ſaluis his quę de falſo poſſunt obijci in
ſtrumētis, & per quæ de falſitate argui
poſſunt. de quib. dicemus. inf. de crimi.
9 fal. † Et notandum ꝙ licet inſtrumenta
cum die & conſule edi non debeant, ne
fraudis fabricandę materia detur, vt ff.
de eden. l. 1. §. editiones. ff. quemadmo.
te aper. l. 2. § ſi dubitetur. C. eod titu. l.
eius. Si tamen de falſo arguatur inſtru-
mentū ratione temporis, in quo poteſt
falſitas facilius deprehendi, ut inf. e. tit.
c. inter dilectos. neceſſarium eſt inſtru-
mentum edi cum die & conſule, ut C. de
contrah. & comm. ſtipu. l. optimam. In-
ſtrumentū aūt nō uiſum non pōt argui.
de falſitate, ut inf. eod. tit. c. accepimus.

SVMMARIVM.

1 *Præſumptio quid ſit.*
2 *Præſumptionum ſpecies quot ſunt.*
3 *Præſumptionum alia eſt iuris tantum, alia eſt iuris & de iure.*
Probatio an admittatur contra præſumptionem iuris & de iure.
4 *Bonum eſſe præſumitur rectè factum.*

De Præſumptionibus. Rubrica.

QVIA præſumptiones plerunque
ſemiplenam probationem fa-
ciunt, plerunq; alias probationes adiu
uant, nonunquam per ſe probant vt uio-
lentæ. Ideo ſubijcitur hic rubrica de
præſumpt. tract. ut de probatio. de te-
ſtibus. & de fide inſtrumen. & inſeritur.
Videamus igitur quid ſit præſumptio.
quot ſint præſumptionum ſpecies, qui-
bus præſumptionibus ſtetur, & quibus
1 non. Præſumptio † eſt alicuius facti
dubij aliquoties ſemiplena, aliquoties
2 plena inueſtigatio. † Tres ſunt ſpe-
cies præſumptionem, alia temeraria,
alia probabilis, alia violentia. Temera-
ria reprobatur. ut 2. quæſtio. 1. c. primo.
6 qō. 1. c. oues. inf. de ſen. excomm. c. in-
quiſitioni. Probabilis admittitur ad ſe-
miplenam probationem, vt hic in mul
tis decr. & inf. de ſenten. excomm ca. in-
quiſitioni. ſup. de reſtit. ſpol. c. ſolicitè. &
ad purgationem indicendam. ut 2. q. 5.
c. presbyter. inf. de purga can. ca. ſi qs de
gradu Violentia ad pronunciadum ſuffi
ciens reputatur ut 32. q 1. ca. dixi domi
nus. inf. eo. tit. c literis. ff. de his qui ſui
3 vel alie. iur. ſunt. l. filium. † Sed circa
violentas præſumptiones ſubdiſtingui-
tur, quia alia iuris. & alia iuris, & de iu-
re. Præſunptio iuris eſt, cùm ius præſu-
mit al quid, ſed non ſtatuit ſuper præ-
ſumpto. & hæc præſumptio recipit con
trariam probationem. & exempla ſuper
hoc 35 quæſt. 3. cap. extra ordinarie. 33.
q 1. c. nec al qua. C. de epiſc & cleri. au-
then. licentiam 22. q 5 c. nulli. inf. de te
ſta cap. requiſiſti ff de dona. inter vi. &
vxo. l. Quintus C. eod. titu l. etiam. Præ-
ſumptio iuris & de iure eſt, cùm ius fin-
git & ſtatuit ſuper ficto, contra quam ſi
ctionem non admittitur contraria pro-
batio. exempla ad hoc, inf de ſpōſa c. ad
id. & c. is qui fidem. inf de cond. appo. p
tuas & c. de illis. inf. qui ma accu poſ. c.
inſuper. inf. de ſponſa. ca. cōmiſſum 54.
diſtin. ca. fraternitatem 27. diſt ca quod
interrogaſti 26 q. 2 c. vidua. inf. de regu-
la & tranſe. ca. vidua. Et generaliter vbi
cunque ius ſtatuit & fingit ſuper ficto.
Quandoq; tamen ius fingit aliud eſſe,
quā ſit; fingit enim mulierem ſtipulatā
dotem, quæ non eſt. vt C. de rei vxo. ac.
l. 1. in prin. fingit natum, quod non eſt.

ut ff. de ſtatu. ho. l. in vtero, fingit viue-
re quod non viuit, vt Inſti. de excu. tu. §.
filijs autem. fingit non eſſe natum, quod
eſt natum, vt ff. de libe. & poſthu l. Ti-
tius teſtamento. §. Lucius. fingit non cō
ceptum, quia naſcitur mortuus, ut ff. de
verb. ſig l. quæ mortui. iſtas & conſimi-
les fictiones iuris inuenimus, quas no-
tat dominus meus in princ. ſummæ cir
ca 10. prædicamenta. Et eſt notandum,
ꝙ ſi aliquando lex fingit bonum, canon
autem malum, nam ſi liberæ mulieris
coniunctione lex præſumit matrimo-
nium, ff. de ritu nup. l in liberæ. c. canon
pręſumit contubernium, niſi probetis
matrimonium, ut 30 q. 5. c. 1. & 2. Et hoc
propter periculum, quod accidere po-
teſt ex clandeſtinitate, nam etſi ſunt ali
qui uir & vxor, ſi tamen alter ab altero
diuertat, nec poſſit probare matrimo-
nium, eccleſia non cogit eos cohabita-
re vt 30. q. 5 ca. ſi quis diuinis. §. his ita.
4 inf de clande. deſpon. ca. 1. † In ſumma
notandum eſt, ꝙ omne bonum factum
rectè præſumitur actum. omne male fa
ctum praue præſumitur actum, ut infra
eo. c. 1. & 6. quæſt. 1. c. ſi omnia.

SVMMARIVM.

1 *Iuramētum quid ſit, & quod iuramentum ſit prohibitum.*
2 *Iuſiurandum aliud aſſertorium, aliud promiſſorium*
3 *Iuramenti aſſertorij ſpecies quot ſunt.*
4 *Iuramentum in quib caſib. non deferatur.*
5 *Iuſiurādū deferre qui poſſit, & nu 6. & 7.*
6 *Iuramentum aſſertorium cui & quando deferri debeat.*
8 *Iuſiurandi effectus qui ſint.*
9 *Iuramentum tres comites habet.*
10 *Iuramenta illicita & temeraria ſeruari nō debent.*
11 *Iuramentum quando dicatur illicitum.*
12 *Periuri pœna quæ ſit.*
13 *Periurus an ſit infamis.*
14 *Periurum quotuplex ſit, et quod dicatur periurium.*
15 *Iuramentū de quo in hoc tit. eſt dē ueritate.*

De Iureiurando. Rubrica.

DIximus ſupra pe probationibus,
ſed quia ex inopia probationum
recurritur ad iuramentum, nam finis
omnium litium eſt iuramentū, ut inf.e.
ti.c.& ſi chriſtus, circa medium.Et alibi
dr̄.maximum remedium expediendarū
litium eſt iuramentum ut ff.eo.ti.l.Ideò
poſt tractatū de probationibus annecti
tur iſte de iureiuran. Videndum eſt igi-
tur.Quid ſit iuramentum.Vnde dicatur.
Quot ſint eius ſpecies. Quis poſsit de-
ferre.& cui, qualiter ſit deferendum.
qualiter iurandum.& quid ſit iuramen-
ti effectus.& quæ periurij pœna. Iura-
1 mentum † eſt affirmatio vel negatio ſa-
cræ rei atteſtatione firmata. Sacræ rei
ideo dixi.quia non licet iurare per crea-
turas non ſacras.vt in euangelio.Nolite
omnio iurare neq; per cęlum &c. & inf.
eo.ti.ca.& ſi chriſtus 22.q. 1. c.clericum
& ca.conſidera.in Auth.vt non luxurien
tur contra naturam. col. 6. Sed licet per
illas creaturas de quibus in iure permit-
titur.vt per crucem, per euangelium, p
odrinem, per altare, per ſalutē principis
& per ſimilia verba.vt 22.q 1.c.ſi aliqua
& q.5.c.deierat.1.q 2.c. quoties 22.q.1.
c.habemus.ff.de iu.iu.l quæ ſalutem.22.
q.1.c.mouet re §.ſicut etiam. Per numi-
na improbata iurare non licet ut ff.eod.
ti.l.non erit,§.2. Per mēbrū autē Dei ꝓ-
hibitum eſt, ut 22.q.1. ca. ſi quis per ca-
pillum, in Auth.vt non luxurientur con
tra naturam circa medium.col.6. quod
prohibitum eſt propter quoſdam hęreti
cos, qui dixerunt Deum humano mor-
te membra habere diſtincta, ut 24.q.3.
c.quidam in verſi.antropomorphitę.Po
tuit autem cōpetentius appellari factū
iuramentum eo quod ſuper facto iurat,
vel iuſiuratum; qa ſuper iure qd̄ iurati
competit, iuratur, quaſi iuſiurā placuit
tn̄ vt factum ius dicatur, quia ſup facto
iure iuratur. Adijcitur verò iurandū, eo
quod id debet eſſe iuratum quod antea
fuit iurandum relatione facta non ad id
qd̄ fit, ſed ad id qd̄ fieri conuenit, vt ff.de
2 iuſti.& iure l.ius. Iuſiurandi † quæ ſunt
ſpecies, aliud aſſertoriū, aliud promiſſo-
rium. Aſſertorium quod fit de præterito,
vel præſenti in quo aſſertitur aliquid eſ-
ſe vel fuiſſe. Promiſſoriū eſt quod conci
pitur ſuper futuro, in quo ꝓmittitur dā-
dum vel faciendum, vel non dādum, ſeu
3 non faciendum. Iuſiurandi † aſſertorij
tres ſunt ſpecies, aliud voluntarium, a-
liud neceſſarium, aliud iudiciale. Volun
tarium eſt quod pars parti defert extra
iudicium, ideo ſic dictum, quia ex volū-
tate defertur & ſuſcipitur voluntariè,
& delatum vel relatum voluntariè ſu-
ſcipitur, vel recuſatur ut ff.e.ti.l. iuſiur.
Neceſſarium dr̄ iuſiur. quod neceſsitate
à iudice impoſita defertur, vel ſuſcipit
4 arg.ad hoc.ff. de in litē iuran.l. vlt. † Et
hoc ſacramentum nō poteſt referri vel
recuſari, niſi prætendatur iuſta cauſa re-
cuſationis, vt C. eod. tit. l.generaliter.§.
ſin autē. Iudiciale eſt illud ꝙ in iudicio
defertur vel refertur a parte parti quod
non eſt neceſſarium ſubire, imo delatū
poteſt recuſari, poteſt & referri. vt C.
eod.tit. l.delato.ff.eo.tit.l.generaliter §.
ſint aūt is cui.& inf.eo.ti.c. vlt.Olim aūt
non poterat recuſari, ſed referri, vt ff. e.
titu. l. manifeſtæ. Vel loquitur lex illa
cum iuſiur.delatum ſuſcipitur ab eo cui
defertur. In caſibus tamen non defer-
tur iuſiuran. vt in actione rerum amota
rum, furti, & alijs famoſis actionibus,
vt ff. rerum amotarum. l. mar.§.vl.& l.
non magis. & idem credo vbicunq; lex
defert iuſiur. vt C. de fideicom. l. quæ-
ſtionem, C.de iure delib.l.ſcimus. § li-
centiam. C.de iure domi.l. vl. §. vl niſi
eadem lege permittatur poteſtas de fe-
rendi. ut C. de bonis aucto. iudi. poſſ. l.
5 ulti. Poteſt † iuſiurandum defere omnis
ille, ad quem ſpectat negotium pro-
prio nomine procurator uero non po-
teſt deferre, niſi in tribus caſibus, ſi ha
beat ſpeciale mandatum, ſi ſit datus in
rem ſuam, uel habeat liberam & gene-
ralem adminiſtrationem, alias non ut
ff.eodem titu.l.iuſiurandum, §.ult.& ſe
&ff.

& ff.de procu. l. procurator, cui libera,
& l.procurator ſuorum. Quid de præ-
lato agente pro eccleſia, vel defenden-
te, nūquid iuramentum deferre poteſt?
Puto ꝙ ſic, nā & tutor, & curator, & de-
fenſor vniuerſitatis deficientibus aliis
probationibus poſſunt deferre iuſiuran
dum ſuper re dubia, ſuper certa nō poſ-
ſunt facere gratiam, ut ff.eo.ti.l.tutor,&
l.iuſiurandum, quòd §.ult. & C.de tran-
ſact.l.præſes. Iuſiurandum neceſſarium
6 defert iudex. † Sed quando, & cui de-
ferri debet, uideamus. Et eſt certum, ꝙ
ſi actor nihil probat, reus eſt abſoluen-
dus, ut C.de eden.l qui accuſare. 6.q.ult.
c.actor.infra eodem titu. capit.ult Hoc
tamē fallit in quibuſdam caſibus, in qui
bus defert lex iuramentum reo, ſi actor
nihil omnino probet, ut C.de his qui ad
ec confu.l.ult §.ſanè, C. de fide inſtru.l.
ult.C.de iure delibe.l.ult.§.licentia. Et
ſecundum hoc poſſet intelligi infra eo.
titu.c.ult.& in Auth.de inſtr.cau. §.ſi tn̄
quiſquam. Si autem actor probauerit,
ſemiplene, puta per ſcripturam dome-
ſticam. per collationem literarum. per
vnum teſtem, uel per fugam rei. qui fi-
nito officio debuit ibi reſpondere vbi
geſſit officium, defertur iuramentum
actori, qui nouit veritatem rei, maximè
ſi res petita ſit modica, & actor ſit hone
ſtus, ut in Auth.de inſtru. cau. § ſi verò
moriantur. & de collatione, §.ſup hoc,
& §.ſi quis autem. col.9. & ff.de re mili.
l.non omnis, § ult.& ff de legiti tu. l.le-
gitimus. Reſpon.1.nam & vnum teſtem
dico inducere præſumptionem, ut ff.de
dote præle l.Theopompus, & ff. quem-
ad.teſta.aperi.l. 1.§.ſi vnus. Item ſi duo
faciunt plenam probationem, ergo v-
nus facit ſemiplenam. Nec obſtat, ff.de
quæſt. l. maritus. ibi enim non prohi-
buit quæſtionem haberi de ancilla, quia
non procederet iudicium, ſed quia an-
cilla non debebat torqueri contra do-
minum ſuum in pecuniaria cauſa etiā
præcedentibus indiciis, ut C.de quęſtio.
l. 1. Item propter enormitatem delicti
à reo commiſſi defertur actori iura-
mentum, ſi actor non poſſit quæ perdi-
dit, uel ablata ſingula, cōprobare, ut C.
unde vi. l.ſi quando, ſupra quod metus
cauſa.c.ult.2.q.1. c. in primis. Item pro
pter enormitatem rei & improbitatem
litigandi defertur actori iuſiurandum,
vt C.de iudi.l.properandum, § ſin autē.
Alias aūt ubi actor non nouerit verita-
tem rei, uel ſumma nō eſt modica, & p-
ſona actori eſt ſuſpecta, vel non ſuſpe-
cta, ſed reus eſt ita honeſtus, ut actor
defert reo iuſiurandū ut abſoluatur in
contractibus bonæ fidei, uel ſtricti iuris
in delictis, & quaſi delictis propter re-
gulam quæ eſt, ff.eod.titu.l.admonendi,
7 C.eo.ti.l.in bonæ fidei. Iuſiurandum † vo
luntariū deferendum eſt ſecundò volun
tatē partis deferentis. Neceſſarium vero
defertur ſecundum arbitrium iudican-
tis. Debet autem iurare is, cui delatum
eſt iuramentū, prout eſt delatum, ff.eod.
tit l.4.§.ult.& l.4.& l.5. in prin. & l. qui
per ſalutem. eo ſaluo ꝙ per improbatas
religiones iurari non debet, vt in princ.
8 dictum eſt. Effectus † iuriſiurandi eſt, ut
ex eo detur actio in factum, ſi iurauerit
quis ſibi deberi non adiecta forma, vel
rem ſuam eſſe, ut C.eod.titu.l.actori. Si
autem adiecta forma quis iurauerit, da-
bitur vtilis actio ex eo contractu, & non
tātum ei, ſed aduerſario, ut ecce iurauit
quis ſe emiſſe a Ticio Stichum. pro 10.
nam & agit ex empto ad Stichum, & te-
netur ex vendito ad 10. Vel iuraui me
dediſſe Stichū pignori pro 10 quæ acce
pi mutuo, ago pignoraticia pro Sticho,
& teneor certi condictione pro mutuo
ad 10. uel iuraui mihi fundum in dotem
datū, & ipſum poſſum ꝓſequi & ſoluto
mr̄imonio teneor ex ſtipulatu, ut ff eod.
tit.l.ſi duo, §.is qui iurauit, & §.Marcel-
lus. Item ut ſeruetur quicquid per iuſiu
randum firmatum eſt, dummodo iura-
mentum ſeruatū non uergat in interitū
ſalutis æternæ; ut inf.eo.tit.c.ſi vero & ſi
vergat in præiudiciū temporale, ut inf.
eo.ti.c.debitores. etiā ſi præſtetur ſuper
contractu non obligatorio de iure, ut
infra eo.titu.c.cum contingat. In ſum-
ma

9 ma ſciendũ eſt, † q̀ iuramentũ tres habet comites, veritatem, vt iurans ſciat
vel credat verum quod iurat. Iudiciũ
id eſt, diſcretionem, vt quis diſcretè iu-
ret non præcipitanter, & ſine neceſſi a-
te ad iurandum feſtinet. Item iuſtitiã.
vt ſit iuſtum & licitũ quod iuratur. Sed
ſi tres comites vel aliquod ex iſtis de-
fuerit, nequaquam iuramentũ erit ſed
periurium, ideſt illicitum vel temera-
rium iuramentum, vt 22.q 2.c animad
10 uertendum † Iuramenta autem illicita
& temeraria ſeruanda nõ ſunt.ut.inf.eo.
ti.c.quemadmodum,& c.ſicut noſtris.c.
cum quidem & c. ſicut ex literis. Item
illa quæ prioribus, præiudicant.ut inf.
eo.ti.c.tua. & c.intellecto & c.ea te. In
his igitur ſeruabis, q̀ ſi iuramentum fue
rit euidenter illicitum, poteſt quis con-
tra illud propria auctoritate uenire. ut
22.q.4.c.diffinitio. & c.in malis. Et hoc
ideo, quia iuramentum non fuit inuen
tum, ut ad inquitatẽ obliget ut inf. eo.
ti.c. quanto. 22. q. 4. inter cætera. Ex
11 his † autem cauſis redditur iuramen-
tum illicitum, quæ ſequentibus uerſicu-
lis continentur. Sit iuſiurandum lici-
tum diſcerne notando. quis, cui quid,
per quid, ad quid, cur, quomodo quan-
do, Quis, quia ex perſona iurantis red-
ditur, iuramentũ illicitum, ut cum par-
uulus iurat. ut 20.q.5.c.paruuli. Quod
intelligo in infante, uel infantiæ proxi
mo ut ff.eo.ti.l.qui iuraſſe. nam doli ca-
pax iurat.ut.ff.de lib.cau.l.ul Cui, quia
perſona eius, cui iuratur, cenſetur illici
ta.ut 22.q.5 c.nullus.& inf.eod.titu.c.ni
mis. Quid, nam ratione rei quæ iura-
tur cenſetur iuramentum illicitum. ut
ſit iuretur id quod eſt mortale pecca-
tum ut inf eo.ti.ſi uerò aliquis.22.q.4.c.
iurauit.inf.eo.ti.c queãdmodum.inf.de
homi c.cum iuramento. Per quid. nam
ratione eius, per quod iuratur, cenſe-
tur illicitum, ut ſi iuretur per creaturas
ut 22.q.1.c.conſidera & dixi ſupra in
prin huius tit. Ad quid. quia finis, ad
quem tenditur; reddit iuramentum illi-
citum ut cum quis iurat ut eligatur. ut
8.q 2.c.aitaldus, ſupra de elec.c per in
quiſitionem. Cur. quia cauſa, propter q̃
iuratur, reddit iuramentum illicitum,
vt ſaltatio puellæ iuramentum Hero-
dis.vt 22.q.4 c vnuſquiſque. Quomo-
do ſcilicet diſcrete, vel indiſcrete. Indi-
ſcretio enim & præcipitatio reddit iu-
ramentum illicitum. vt 22.q.2.ca. ani-
maduertendum. Quando. quia tempus
reddit iuramentum illicitum, nõ enim
licet iurare in diebus dominicis, niſi ꝑ
12 pace. vt ſupta de fer.ca.1. Pena † per
iurij, ideſt fractionis liciti iuramenti,
eſt pænitentia ſeptennis vt 22 q 1.c.præ
dicandum. hoc enim imponitur ꝑ quo
libet mortali.vt 23 quæ.2.c hoc ipm.
Hoc in iudicio animæ, ſed in iudicio
corporum pena periurij eſt depoſitio.
vt 15.diſt.c. vnum. §. criminis Sed pœ-
na periurij hoc eſt temerarij iuramen-
ti eſt penitentia annalis in foro penitẽ-
tiali.vt 22.q.4 c qui ſacramento. In fo-
ro iudiciali eſt amotio a beneficijs. vt
inf.eo.ti c.tua §.cæterum. Sed ſecundum
iura ciuilia iureiurandi contempta re-
ligio Deum habet vltorem.ut C.eod.ti.
l.2. niſi iuramẽtum in contractibus in-
terponatur. vt ff. de crimine ſtelliona-
tus. l.vlt. C.de tranſact. l.ſi quis maior,
C. de dig. l. quoties. lib. 12. Quæritur
13 † an periurus ſit infamis. Et circa hoc
diſtinguit Azo ſic, cum quis iurat de præ
ſenti vel de præterito; puta rẽ eſſe ſuam
vel fuiſſe, nam ſi de præſenti notatur in
famia, & ſic intelligit, ff. de his qui not.
infa.l.Lucius, ff.de cri.ſtel.l.2. & ul. Ar.
contra in Auth.vt li.ma.& auiæ, § quod
autem a nobis, & in Auth. ut litigan. iu-
rent. §. ſi quis autem liti. Si autem iurat
de futuro, nõ eſt infamis, niſi veniat con
tra duo, ſcilicet iuramentum, & pactio-
nem, ut C. de tranſac. l.ſi quis maior.
Magiſter Ray. in ſumma ſua diſtinxit
inter aſſertorium, & promiſſorium iura
mentum. Periurium in prima ſpecie nõ
dixit infamem, & allegauit decre.inf.de
exce.c.denique, & ſupra de ordi.cog.ca.
cum dilectus, in fi.& facit ad hoc lex il-
la Lucius. Sed hæc omnia mihi ſecun-
dum

dum iura canonica non placent.nam di
co periurium infamem eſſe, ſiue de præ
terito, ſiue de præſenti, ſi ſcienter & pru
denter falſum aſſerat ſub iureiurando,
ſiue iuramentum ſponte præſtitum de
dando vel faciendo volens violet. ut 6.
q.1.c.infames. qui enim periurium ſpõ
te committit, mortaliter peccat. ut 22.
q.1.c.vl. ergo eſt infamis infamia cano-
nica.vt 6.q.1. c.illi qui. Item periurium
crimen eſt vt infra eo.tit.c.querelam.ſu
pra de tempo.or.ca.vlt. ergo. eſt famo-
ſum.vt 25.di.§. nunc autem, in ver. in
epiſtola verò. Ad l. autem Lucius, & ad
decre. cũ dilectus, reſpondeo. teſtes quo
rum teſtimonium reprobatur, inter in-
fames haberi non debent, verum eſt in-
famia legali quæ generaliter non ipſo
facto, ſed per ſentẽtiã irrogatur. Vel ali-
ter, poſſibile eſt quòd teſtimoniũ teſtiũ
reprobatur. Nec ex hoc ſolo de periu-
rio conuincuntur, vt ſi negatio apta non
ꝑferãt. vt 4.q 3.c. ſi teſtes §.item in cri-
minali. in ver. ſi teſtes nude deponant.
vt 4.q.3.§.item in criminali, in ver. ſo-
lam, & cãm ſui teſtimonij non facit ma
nifeſtam. vt in Auth. de teſti. §. & licet.
vel quia per plures contrarium proba-
14 tur. Periurium † autem multiplex eſt,
dicitur enim periurium falſa iuratio, q̄
ſi ignoranter fuerit facta & adhibita oĩ
diligentia, nullam inducit peccatum. vt
12.q.2.ca.homines. non adhibita omni
diligentia eſt veniale peccatum. vt 25.
diſ.§.verum, in fi. Dr̃ periuriũ tranſgreſ
ſio liciti iuramenti.& hoc eſt mortale.ut
6.q.1.ca.q̃cunq;. Si vero illicitum ſi iu-
ramentum, ſciẽter hoc iurare, pctm̃ eſt.
ſed contrauenire, nõ eſt peccatum. vt di
xi ſup.prox.§.dicitur periuriũ indiſcre-
tum iuramẽtum, & iſtud eſt ueniale pec
catum.ut 25.di.§.criminis, in fi.dr̃ per-
iurium mendaciũ iur̃o firmatũ, & iſtud
ſemper eſt mortale vt 22.q.2.ca.homi-
nes. niſi fiat ioco. vt 22.q.2.ca. quod ait.
vel ſimulatorie. vt 22.q.2.capit. vtilem.
15 Vltimo tandum † eſt, q̀ hoc iurm̃, de
quo hic tractatur, eſt de veritate. vt ff.
eo.ti.l.quoties inf.eo.ti.c. ex literis, & iõ
ſi deferatur alicui qui non nouit verita-
tem, impetret ſibi remitti vel dari ſibi tẽ
pus vt certioretur. vt ff.eo. ti. l. iuſiur.&
ad pecunias.ff.rerum amo.l.mar §. qui
rerum. Iuramentum de calum. eſt de o-
pinione ſeu credentia, ut dixi ſup. de iu
ramentum calum. Iuramentum uero,
quod præſtatur in litem, eſt de affectio-
ne & aſſertione, de quo tractatur, C. &
ff.de in litem iurando.

SVMMARIVM.

1 *Exceptio quid ſit.*
2 *Exceptio peremptoria quæ dicatur, quando et qualiter opponatur.*
3 *Exceptionum dilatoriarum diuiſio, & multiplicis differentia.*
Exceptiones tam dilatoria quàm peremptoriæ, ſeu anormalæ in qua parte iudicij proponantur.
4 *Exceptionum aliæ perpetuæ, aliæ temporales, aliæ perſonales, aliæ reales.*
Exceptiones prædictæ qualiter opponuntur.
5 *Exceptionis effectus quis ſit.*
6 *Litis conteſtatio an fiat per exceptionem peremptoriam.*
7 *Excommunicatus an repellatur ab agendo.*
8 *Exceptio excommunicationis non tollitur per replicationem excommunicationis, ſi de maiori excipiatur & replicetur.*

De Exceptionibus. Rub.

DICTVM eſt ſupra de proba. de teſtibus, de fide inſtr. de præſumptio.& de iureiuran. ad quod recurritur in defectum probationis, ut ſup.in ꝓxi. tit.dictum eſt. Sed quia is qui exceptione utitur, onus probationis in ſe recipit. ut ff.e.tit. nã ꝑ exceptionem quis defendit & iuuaĩ, ſicut ꝑ actionẽ, ut inſtit. eo. tit.in princ. Ideo ſubiicitur hic rubr. de exceptio. Videamus igitur, Quid ſit exceptio. Quæ ſit exceptionum diuiſio. Quando, Qualiter, & a quibus apponatur. & quis ſit exceptionum effectus.

1 Exceptio † eſt aliquando actionis ex-
cluſio, plerunque enim competit actori
actio, & eam per exceptionem excludi
oportet. Nam ſi metu coactus, vel dolo
inductus, aut errore lapſus tibi ſtipulan
ti promitto iure ciuili obligatus ſum. ſi
ex ſtipulatu agatur, rectè quidem agi-
tur; ſed iniquè, & ideo per exceptionem
quod metus cauſa, vel doli mali, aut in
factum, excludendus. eſt actor. Item ſi
tibi pecuniam promiſi ſpe futurę nume
rationis, & ſi non numeraueris teneor
tibi ex ſtipulatu, & potes contra me age
re ſed te per exceptionem repellam.
Item ſi pactum feceris mihi de non pe-
tendo, nihilominus remaneo obligatus,
quia pactum non tollit ciuilem obliga-
tionẽ, ſed elidit. vnde exceptione opus
eſt Item ſi contra me egiſti, & per ſentẽ-
tiam extiti abſolutus, ſi verus etiam de
ditor natura maneo obligatus. ff. de con-
di. inde. l. vl & propterea neceſſaria eſt
exceptio; vt probantur hæc omnia. In-
ſti. de excep Aliquando exceptio eſt nõ
actionis, ſed intẽtionis excluſio; vt ſi pe-
tas a me. 10. & ego dico ſolui, ſi uerũ eſt
ꝙ excipiẽdo dico ſcilicet ſoluerim, nul-
la competit tibi actio. quia ſolutione
eius quod debetur tollitur omnis obli-
gatio, vt Inſti. qui. mo. tol. ob. in princ.
Et ꝙ exceptio aliquando non actionẽ,
ſed intentionem vel actorem excludat,
2 probatur ff. eo. titu. l. Exceptionum † a-
lia dilatoria, alia peremptoria, alia anor
mala. Peremptoria eſt quæ ſemper
obſtat agenti et quæ perimit actionem
ſi quam inuenit perimendam, vel ſaltẽ
intentionem excludit vt ſuperius dictũ
eſt, vt exceptio doli mali. rei iudicatæ,
pacti conuenti perpetui. Nam ſi pactum
de non petendo ad tempus interuene-
rit, exceptio quæ oritur ex hoc pacto nõ
eſt peremptoria, ſed dilatoria. vt Inſti.
eo. tit. §. appellatur. Regulariter autem
perẽptoriæ exceptiones opponi poſſunt
vſque ad ſententiam. Hoc tamẽ fallit in
quibuſdam quæ etiam poſt ſententiam
proponũtur vt exceptio Macedoniani,
& Velleiani. vt ff. ad Mace. l. tñ ſi non op
poſita. imo ſolutum per errorem omiſſa
exceptione Macedoniani repetitur, ut
ff. de condi. inde. l. qui exceptionem. Itẽ
fallit in quilibet peremptoria à milite
per ſimplicitatem omiſſa. Nam eo poſt
ſententiam opponere poteſt, vt C. de iu.
& fac. igno. l. 1. Fallit in exceptione, quæ
competit donatoris, vt non condemne-
tur niſi inquantum facere põt; qa & ſi in
ſolidum condemnetur, adhuc locum ha
bet exceptio. vt ff. de re iudi. l. Neſcen-
nius. §. vlt. Item fideiuſſor in ſolidum cõ
demnatus etiam poſt ſententiam implo
rare poteſt mandari ſibi actiones con-
tra fideiuſſores. vt ff. de fideiuſ. l. ſi fide-
iuſſore §. idem reſpondit. Item fallit in
quibuſdam exceptionibus, per quas cõ
tenditur iudicium retro nullum fuiſſe,
vt no. ſupra de proba. §. actor. Dilato
3 riarum exceptionum † quædam ſunt de
clinatoriæ iudicij, quædam dilatoriæ
ſolutionis. Declinatoriæ iudicij, ut ex-
ceptio contra reſcriptum, contra libel-
lum. Exceptio contra perſonam iudicis
de ſuſpecto. Exceptio de ferijs. Excẽ-
ptio de loco non tuto. Exceptio procu-
ratoria. Nam per tales exceptiones non
litem inficior, ſed differo vel euito per-
ſonas, vt ff. e. l. 2. in fi. Dilatoriæ ſolutio
nis, vt exceptio pacti conuenti tempo-
ralis, vt ff. eo. tit. l. 3. §. 1. Item exceptio
nes quæ dantur quibuſdam perſonis, vt
non conueniantur niſi inquantum fa-
cere poſſunt. vt ff. de re iudi. l. ſunt qui.
Ideò autem dicuntur dilatoriæ, ſolutio
nis, quæ differunt integram & totalẽ ſo
lutionem, donec debitor vel eius hęres
ad pinguiorem fortunam deuenerit. &
hoc reſpectu exceptiones prædictæ di-
cuntur temporales, non ꝑpetuę; quia nõ
eſt veriſimile ꝙ nec debitor nec eius hę
res vel hęredis hæres in infinitum non
deueniant ad pinguiorem fortunã. nec
enim pauperibus induſtria uel augmen
tum patrimonij, quod laboris & mul-
tis caſibus quæritur, interdicendum eſt
vt C. ar. tutel. l. ſi defunctus. Alio tamen
reſpectu dicuntur peremptoriæ, quia
poſſunt proponi ante litem, & poſt litẽ
con-

[illegible] imò & poſt ſententiam ſecun-
dum ne plus extorqueatur quàm condẽ
natus facere poſſit, ut ff. de re iudi l. in-
ter eos in ſi. & l. cum ex cauſa, ff. de uer.
ſig. l. in condemnatione. Et hac ratione
anormalæ dici poſſunt, quia nec dilato
riarum nec peremptoriarum regulam
imitantur. Quando autem proponen-
dæ ſunt & probandæ tam declinatoriæ
quam dilatoriæ dixi ſupra de proba. §.
reſtat uidere. Sed hoc ſciendum eſt, ꝙ ſi
dilatoriæ nõ proponãtur ſuo tempore,
quia competere ignorantur, nihilomi-
nus & poſtea locum habẽ, ut inf. e. tit. c.
paſtoralis, ſup. de teſti. c. ꝑſentiũ, ſup. de
off. del. c. inſinuãte, inf. qui ma. acc. poſ.
cap. conſuluit. Anormalæ ſunt per quas
contenditur nullum retro fuiſſe iudiciũ
quæ ideo dicuntur anormale, quia non
ſequuntur regulam uel naturam aliarũ
exceptionum, nam locum habẽt ante li
tem conte. & poſt litem conte. ante ſen-
tentiam, & poſt. ut no. ſup. de probat. §.
actor. Sed illæ exceptiones quæ dantur
certis perſonis, nõ ut conueniantur niſi
inquantum facere poſſunt, anormalæ
dici poſſunt, ut dixi, ſup. §. proxi. Itẽ ex-
ceptio non numeratæ pecuniæ, & exce
ptio nõ ſolutæ dotis, quo ad quid anor-
malæ dici poſſunt, quia cum alias exce-
ptiones obijciens probare habeat quod
opponit: ut ff. eodem tit. l. in exceptioni
bus. In prædictis duabus ſecus eſt, quia
non is qui excipit probare debet, ſed q̃
petit probare habet, ut C. de non nu-
mer. pecun l 3. Quod uerum eſt infra
biennium, ut C. eodem titu. l. in contra-
ctibus Et idem dico in exceptione non
ſolutæ dotis, cum ſecundum uaria tem-
pora, quæ circa hoc ſtatuuntur in Au-
then. de tempo. non ſolutę dotis, coll.
7. contingit & aliud mirabile in prędi
ctis exceptionibus, nam qui alteram
ex illis proponit, ſimul & litem con-
teſtatur & exceptionem opponit, cum
alias per peremptorias exceptiones
conteſtatio litis non ſoleat fieri, ut in-
4 fra notabo. Fiunt † & alię diuiſio-
nes exceptionum, quia alię perpetuę,
alię temporales, ut ff. eo. ti. l. 4. aliæ per-
ſonales, alię reales. Perſonales non tran
ſgrediuntur perſonas earum quibus cõ
petunt. Rei cohærentes alicui compe-
tunt, & omnibus qui ex perſona illius
conueniuntur, ut ff. eodem titu. l. exce-
ptiones in princ. & § rei. Opponuntur
exceptiones peremptorię, cum agitur,
vnde ſi nunquam agatur, nunquam ex-
cipietur, & hac ratione dicuntur exce-
ptiones perpetuę, ut ff. de doli excep. l.
pure, § ult. & C eo. titulo l. ſi pactum. In
qua autem parte iudicii proponatur tã
dilatorię quam peremptoriæ ſiue anor-
malæ, dictũ eſt. Exceptio datur reo. Re-
plicatio actori vt ſupra de renuncia. ca.
ſuper hoc. infra eodem titul. c. a nobis,
& cap. dilecti filij. Inſtitu. de replica.
Aliquando largo ſumpto uocabulo di-
citur replicatio etiam exceptio quæ a-
ctori competit, vt ff. eodem titul. l. 2. §.
5 1. † Effectus exceptionis eſt, ut per di-
latoriam differatur iudicium, uel euite
tur perſona iudicis, uel procuratoris
per peremptoriam perimatur actio a-
gentis, uel intentio excludatur, ut ſu-
6 pra in princ. not. Sed quæritur an † per
exceptionem peremptoriam fiat conte
ſtatio lit. vt ſi vendicem a te fundum,
& tu excipias de præſcriptione. Et ui-
detur quòd non. Nam exceptio eſt actio
nis excluſio, ut ſuperius dictum eſt, non
autem opus eſt actionẽ excludi cui con
tradictum non eſt. Ante enim neceſſa-
rium eſt ut conteſtatio præcedat & de-
mum quandocunque uſque ad ſenten-
tiam, locũ habeãt perẽptoriæ, ut C. eo-
dem titulo l. ſi quidem, & l. præſcriptio
nem, & C. de lon. tempo. præſcri. l. em-
ptor, C. de ſen. reſcin. non poſſe. l. perem
ptorias. Item oportet prius per contra-
dictionem ordinarium iudici, & demũ
ad defenſiones accedi, ut not. ſupra de
litis conteſta. §. fit autem conteſtatio.
Sed contra nam inſtituta actione & op-
poſita exceptione peremptoria, videtur
eſſe iudicium, ut ff. de inter. actio. l. ſi fi-
lius, §. exceptionib. Item per exceptio-
nes non numeratæ pecunię, & non ſolu

tæ dotis, ſit conteſtatio litis, ut dixi, ſup.
§. anormulæ. Item facit pro hac parte
ſup. de dolo & cõtu. prout ibi poſt exce
ptionem præſcriptionis oppoſitam pro
ceditur ad diffinitiuam, vtpote lite quæ
ingeritur conteſta. & melius, inf. de app.
c. cum cauſam ſumpto argumẽto à con
trario ſenſu, quod eſt fortiſſimum, vt ff.
de offi. eius cui mã. eſt iuriſdictio .l. 1. So
lutio puto non fieri conteſtationem vn
de, ſi peremptoria opponatur antequã
rñdeatur ad libellum, erit tunc illa ex-
ceptio intentionis excluſio, & ſic intel-
ligo quod legitur, ff. de condit. inde. l. ele
ganter, §. ſi quis poſt tranſactionem, &
ff. quod met. cã. l. metũ, §. ſed quod ait,
in fin. ff. de neg. geſt. l. ſi autem, §. ſi quo-
cunq;. Si verò poſtquam iam reſpõſum
eſt ad libellum, & conteſtatio facta eſt,
opponatur exceptio peremptoria, erit
actionis excluſio. Ad decr. prout rñdeas
ſicut reſpondi, ſup. de litis conteſt §. cõ-
teſtatio. Ad aliam cum cauſam reſpon-
deas, ꝙ ibi ceſſat argm̃ à contrario ſen-
ſu, ut alibi, C de epiſc. & cleri. l. conuen
ticulas, infra de uerb. ſig. c. quod dicitur
24 q. 2. c. priuſquam. Vel ibi Papa ma-
gis inſpexit opinionem iudicum verita
7 tem. Quæritur † de excommunicato an
repellatur ab agendo? Rñdeo ſic, etiam
ſi non opponatur exceptio, ſcilicet offi-
cium iudicis, ut inf. eo. c. exceptionem,
in fi. Quod intelligo ſi non ſolus nouit.
Nam ſi ſolus, non poſſet eum vitare in
publica communione, ut 6. q. 2. ca. ſi tm̃
& c. placuit. Reum autem excõicatio nõ
excludit, quia trahitur ad indicium. Iu-
dicium enim redditur in inuitum, ut ff.
de verb. oblig. l. inter ſtipulantem, & iõ
omnis legitima defenſio reſeruatur eo
excommunicato, ut inf. eo. tit. c. cum in
ter. Item à proſecutione appellationis
non repellitur excommunicatus, ſi ori-
ginaliter fuerit reus, ut inf. e. c. ſignifica-
uerunt, nec ab impetrando, etiam ſi nõ
faciat mentionem de excommunicatio
ne, in quo duo requiro, ꝙ excommuni-
catus reus fuerit in primo iudicio ĩ quo
appellauit & ſuper quo impetrat. Item
ꝙ excommunicatio non contingat id
ſuper quo impetrat, alioquin literæ im-
petratæ in forma cõi non facta mẽtione
de excommunicatione elidi poſſent, vt
no. ſup. de reſcriptis, c. dilectus, & ſecun
dum hoc intelligo, inf. eo. ti. c. vl. Actor
verò excommunicatus impetrare non
poſſet ſuper quocunque non facta men
tione excommunicationis, vt inf. de ſen
ten. excom. c. per tuas, ſup. de officio or
dina. ex parte ſup. de offi. del. c. cum con
8 tingat. Sed † quæritur an exceptio ex-
communicationis tollatur per replica-
tionem excommunicationis, ſi de maio
ri excipiatur, & replicetur. Et licet olim
diceretur, ꝙ ſic, per decreta, inf. eo. ca. a
nobis, ſumpto argu a contrario ſenſu.
Hodie tamen dicendum eſt ꝙ non per
aliam. inf. eo. ti. c. dilecti.

SVMMARIVM.

1 *Præſcriptio quid ſit, & in quibus locum habeat.*
Vſucapio in quibus rebus locum obtineat.
2 *Præſcriptio canonica quæ requirat.*
3 *Præſcriptio quibus modis interrumpatur.*
4 *Præſcribi quæ non poſſint.*
5 *Præſcriptionum ſpecies quæ ſint.*
6 *Præſcriptio quæ contra eccleſiam Romanã currat.*
7 *Vſucapio trienniꝫ an in rebus eccleſiaſticis mobilibus & profanis locum habeat.*
8 *Præſcriptionis qui ſint effectus.*
9 *Præſcribi an poſſit mala fide, etiam longiſſimo tempore.*
10 *Habens conſcientiam rei alienæ poſt completam præſcriptionem, an illam reſtituere teneatur.*

De Præſcriptionibus. Rub.

VIDIMVS de exceptionibus,
ſed quia frequẽter ex præſcriptio
nibus obijcitur exceptio, ideo ſu-
biicitur hic Rubrica de præſcrip. Vi-
deamus igitur, quid ſit præſcriptio. Quę
exigantur in præſcriptione. Quot ſint
ſpecies præſcriptionum. Quæ ſecundũ
iura canonica præſcribi non poſſunt.
Quibus modis interrumpitur præſcri-
ptio. & quis ſit præſcriptionis effectus.
1 Præſcriptio † eſt ius quoddam ſubſtan
tiam ex tempore capiens, i. firmitatem.
Habet autem locum præſcriptio in re-
bus immobilibus, vſucapio verò in mo
bilibus rebus, quæ aliter deſcribitur ſic
videlicet, vſucapio eſt acquiſitio domi-
nij per continuationem poſſeſſionis tẽ-
poris lege diffiniti, ut ff. de vſucap. l. 3.
2 Exiguntur in † præſcriptione canoni-
ca quatuor. Primum bona fides, ꝙ is qui
poſſidet credat rem ſuam quam poſſi-
det, uel credat tradentem eſſe dominum
& ius diſtrahendi habere, licet erret in
facto, ff. de uerb. ſignifi. l. bonæ fidei. Et
hæc bona fides ſemper præſumitur, niſi
probetur mala. cum lex dicat præſumi
ignorantiam, niſi probetur ſcientia, vt
ff. de proba. l. verius. Præſumitur autem
mala fides, ſi denuncietur emptori, ne
emat, C. de rei uẽd. l. ſi fundum, vel quia
opus contra legem mercatur, ut C. de a-
gri. & cen. l. quemadmodum, vel ſi emit
a procuratore meo per concluſionem.
vel cum quis emit a luxurioſo, cum ſci-
ret protinus eum ſcorto pecuniam da-
turum, ut ff. de uſucapio. pro emp. l. qui
fundum, §. qui ſciens, & l. ſi quis. Sed
quandoque quis habet conſcientiam rei
alienæ, & tamen vſucapit, puta ſi decre-
tum iudicis interueniat, ut ff. de noxa.
l. generaliter. 16. q. 3. c. placuit, & cap. ut
quicunque. infra eo. tit. c. 1. Illud autem
non obeſt accipienti mala fides traden-
tis, ut ff. de diuerſis & tempo præſcri. l.
an uitium. & argu. infra eo. tit. c. de quar
ta. Sed arg. contra, ff. de præſcrip. 10. uel
20. anno. auth. hodie ſed illud de præſc.
10. uel 20. an. In præſcriptione verò. 60.
annorum non nocet, dummodo nolit
poſſeſſor vti acceſsione temporis illius.
vt ff. de acquir. poſſ. l. Pomponius. §. cum
quis. Item dicitur bona fides, licet er-
ret in iure, ut infra de iur. pa. c. cura pa-
ſtoralis, ff. de pet. hære. l. ſed & ſi, §. ſcire
licet. ſecus ſit in uſucapione, ut ff. de uſu
ca. l. nunquam. Item bonæ fidei eſt quis,
licet conſcientiam habeat dubiam, vt
ff. de uſuca l. quid ſit, bonæ. Secundũ,
iuſtus titulus, ut infra eo. tit. c. ſi diligen-
ti. Qui an probari habeat in iudicio, du-
bitatur. Et videtur ꝙ ſic quia cũ exiga-
tur in præſcribendo, ut dictum eſt, ne-
ceſſe eſt illum probari, ut ſup. de proba.
c. licet, infra de decimis, c. dudum. tẽpus
enim ſolum non eſt modus inducendæ
vel tollendæ obligationis ut ff. de actio.
& oblig l. obligationum fere. §. placet.
Et hoc verum eſt, ſi titulus pro non ti-
tulo habeatur. vt in prædicta decre. du-
dum. Appello autem titulum poſſiden-
di cauſam, utpote donationem, emptio
nem, permutationem, & conſimiles. Exi
gitur ergo in præſcriptione cauſa vera;
nõ legitima. nam ſi legitima foret, præ-
ſcriptio locum non haberet; quia non
poteſt eadem res ex duabus cauſis acqui
ri, ut ſup. de fide inſtrumen. c inter dile-
ctos. Nec poſſet titulus duplicari, ut C.
de contrahen. empt. & uen. l. cum res, ff.
de acqui. poſſ. l. poſſideri, §. ex pluribus
Inſtitu. de actioni. §. diſcretis. Inuentio
tamen ex duplicato titulo excipi, ut inf.
de conceſſ. præbend. c. poſt electionem.
Sed illud ideo cõtingit. quia non prohi
betur quis diuerſis exceptionibus vti,
ut ff. de excep. l. nemo, & ff. de inoffic. te-
ſtamen. l Pomponius, §. ſed nec impu-
beris. Ex pluribus autem cauſis nobis
aliquid deberi poteſt, ut ff. de reg. iur. l.
non vt ex pluribus. & ſolui, ut ff. de ſo-
lut. l. cum quis, §. de peculio. Non tamẽ
ex pluribus cauſis aliquid noſtrum fie-
ri poteſt, ſed ex una, ut in d l. non ut ex
pluribus, C. de iure dot. l. 1. ff. ad l. Fal. l.
fundo. Item poſſumus ex pluribus cau-
ſis rem poſſidere, ut in prædicto §. ex
pluribus. Nam quamuis una ſit poſſeſ-
ſio, tamen plura ſunt genera poſſiden-
di, ut in prædicta l. poſſideri, §. genera-
liter. vnde de cauſa præſcribendi ſic in-
tellige, ut uera cauſa interueniat non le-
gitima. In hoc pono exemplũ. In dona-
tione quę fit ab epiſcopo ſine cõſenſu ca
pituli. hic ẽ verus titulus, nõ legitimus,

ẽñ nec ſufficientem præſtat cauſam poſ-
ſidendi & præſcribendi . & ſecundũ hoc
poteſt intelligi.infra eo.tit. c.de quarta.
infra de iure pa. c.cura paſtoralis . Sic &
erroneus titulus præſtat cãm præſcribẽ
di,ff.pro emptore, l.quod uulgo , ff. pro
ſuo,l.ult.Verius tñ puto, non eſſ. neceſ-
ſariũ probari titulum poſſeſſionis, niſi
quis poſſideat pro hærede , vel pro poſ-
ſeſſore,vt C.de peti.hær. l.cogi, & 2 q.5.
§.1. vel niſi ſit præſumptio contra poſ-
ſeſſorẽ,ut C.de prob.l.ſiue poſſidetis vel
niſi quis ſponte titulum alleget, ut ſup.
de prob c.licet,inf de deci.c.dudũ, ſuffi-
cit.n probari temporis continuationẽ,
ut ſup.de prob.c.ex literis, 18.q.2.ſerui
tium.& 1.q.3.quæſitũ.& C. de præſcrip.
30.anno a.i lex competit. Tertiũ,conti-
nuata poſſeſſio. ſ. ꝙ res ſit poſſeſſa con-
tinuè uſque ad finẽ præſcriptionis ſine
interruptione,ut inf.eo.tit.c.illud , & ca.
3 auditis . † Fit aũt interruptio naturali-
ter,vt cum prædiũ , quod præſcribitur ,
inundatur, vt ff.de bonis auth.iud. poſſ.
l.cũ vnus, §.ult. Et hæc interruptio pro-
deſt omnibus habentibus ius in re,ut ff.
de vſuca.l.naturaliter. Fit interruptio ci
uiliter per ſynodalem proclamationẽ,
ut infra eo.tit.c ſanctorũ. Per quaſi con-
teſtationem , ut C. ubi in rem actio. l. 2.
ſupra ut li.non conteſtata. c. qm̃ frequẽ-
ter.in fi.Per conteſtationẽ, ut C.de lon.tẽ
po.præſcrip.l.nec bona Per executoris
conuentionẽ, ut C. de præſcrip. 30 ann.
l.cum notiſsimi,in princ.quæ quaſi cõ-
teſtatio dicitur, ut ff de actio. & oblig l.
conſtitutionibus. Per debiti agnitionẽ
vel fœnoris ſolutionem, ut in l.cum no-
tiſſimi, § ſed & ſi quis per ſolam precũ
oblationem,& ad reſcriptionem, in an-
nalibus , & prætoriis actionibus , ut C.
quando li.princi. litis con.fa l.1.& 2. C.
de anna. excep. l ut perfectius . Item fit
interruptio , ſi is contra quem præſcri-
bitur,nanciſcatur poſſeſſionem rei,quæ
præſcribitur,ut in l. cũ notiſſimi,§.mo.
Itẽ fit interruptio per ſolam libelli obla
tione furore, infantia , vel dignitate ad-
uerſarij impediente me agere , ut in l.ut
perfectius.Item exigitur in præſcriptio
ne canonica , ꝙ res ſit præſcriptibilis.
4 † Quædam enim ſunt quæ præſcribi nõ
poſſunt,ut ſubiectio. infra eo.tit. c.cum
non liceat.Sed contra infra eod.tit.c.au-
ditis,infra de capel.mona.c.dilectus,in-
fra de priuil c cum olim.c.propter quę-
ſtiones. ſupra de excep. c.cum uenerabi
lis in fi In omnibus illis innuitur, ꝙ cõ-
tra ſubiectionem & obedientiam præ-
ſcribatur. Ad quod reſpõdeo , ſubiectus
per ſe tantũ non præſcribit libertatem
contra ſubiectionem,ſed ſi priuilegium
libertatis concedatur a ſuperiore in e-
normem læſionem illius , cui ſubiectio
debẽt quamuis poſſit implorare ut pri-
uilegium reuocetur , ut infra de deci.c.
dilecti,& c.ſuggeſtum,infra de don.c.a-
poſtolicæ,huic iuri hoc implorandi pręſcribitur a ſubiecto . Ad hanc ſolutionẽ
accedit, C. de fundis patrimonia. l.ulti.
Vel ſubditus contra obedientiã præſcri
bit,dũ eã illi debitam eſſe prætendit, cui
tanto tempore ſe præſtitiſſe allegat , ut
præſcriptio ſit inducta . & ſic loquitur
d.c.cũ olim . Et licet ſic dixerim , põt tñ
ſubiectus contra prælatum ſuum præ-
ſcribere per ſeipſum quod pertinet ad
prælatum,ut infra eo.tit c.de quarta. in-
fra de iure pa.c.cura.Viſitatio, & procu-
ratio.ut infra eo.titu. c.cum ex officij .
Item non præſcribitur limes, nec quę li
mitibus ad hærent, ut infra de parroch.
c.ſuper eos.ſupra de proba. c. cum cau-
ſam. 16.q.3. c.licet. Sed contra. infra eo.
tit.c.quia iudicante . Ad quid ergo fines
prædiorum præſcribuntur? vt ibi & 16.
q.4.c.nolumus.ſupra de prob. c.ex lite-
ris . Fines autem prouinciarum , parro-
chiarũ , & diœceſium non ut in primis
iurib Itẽ publicæ functiones vt 16. q.3.
c.dilectio. §.põt, circa fin. Itẽ decimæ a
laico,ut inf.eo tit. c causam. Itẽ colonus
non præſcribit fundũ,quẽ colit, ut C.de
præſcr.30.uel 60.annorũ.l.male agitur.
Item uia publica non amittitur non vtẽ
do, ut ff. de uia publica. l.viã. Itẽ aquæ-
ductus,ut C.de aquæductu. l.diligenter,
li.11.& C.de fundis rei priua.& ſal.diui
næ do-

De Præſcriptionibus.

næ domus l.uſus aquæ lib.11. Item quæ
dã inſignia Romanæ eccleſi.ut 93.di.ca.
illud.Sunt etiam quædam, quæ præſcri-
ptiones impediunt, vacatio eccleſiæ, ut
infra eod.titu.capit.1.& capi.de quarta.
Hoſtilitas,ut infra eod.titu.ca. ex tranſ-
miſſa. 16.q.3.c.prima actione & ca.por-
ro.Hæreſis prælati, cõtra quẽ præſcribe
re quis intendit ut infra eod.tit.c.1.in fi.
Vita malè alienãtis,ut 16 q.3. cap ſi ſa-
cerdotes.Tempus ſchiſmatis,ut infr.eo.
cum nobis. Item minor ætas, C.in qui-
bus cau.non eſt neceſ. in integr. reſtit l.
ult Patria poteſtas impedit, ne filio cur-
rat præſcri.vt C. de bo. quæ libe l. quæ-
cunque.Item matrimoniũ impedit, ne
contra uxorem præſcriptio currat in re
bus dotalibus , ut C. de iure do l. in re-
bus,§.omnis. Itẽ tempus abſentiæ, ut cũ
is, contra quem præſcribitur, profectus
eſt in ſubſidiũ terræ ſanctæ , uel alias de
mandato Domini Papæ uel ſine,cũ for-
tè occurrit ſarracenis vel aliis fidei ho-
ſtibus chriſtianos exterminare uolenti-
bus, impedit præſcriptionem quo ad ef
fectum,quia ſubducitur de tempore prę
ſcriptionis tempus illud , quod in abſen
tia effluxit per in integrũ reſtitutionem.
Primum fuit medium ultimum ue.& ſic
non proſit nec obſit quod euenit , ut ff.
quibus ex cauſis.l.1. in prin. & l. uideli-
cet unde & ſi præſcriptio ſit completa
in præſentia eius,contra quem præſcri-
bit,adhuc poſtulari poteſt per integrum
reſtit ut ſubducatur illud tempus quod
lapſum eſt in abſentia. Sed & ſi in pluri-
bus uicibus quis abfuerit , omnium ab-
ſentiarum tempora ſubducentur. Hæc
ſententia æquitatem habet,& iuuatur le
gibus, C.de teſt mili.l. quod tẽpore mili
tiæ,ff.ex quibus cau.ma.l.nec nõ § ſi qs
ſæpius,C. de tẽpo in in integ.reſt.l.ult C.
quibus non obſt.lon.temp.pręſcr.l.præ-
ſcriptione.Nec mireris ſi dicam de præ-
ſcriptione currere contra eccleſiam,ſed
tempora de pręſcriptione ſubduci,nam
contra eccleſiam currit præſcriptio, ut
ſupra de in integr. reſtit.§.2. Sed aliud
eſt in minore,ut ibidem notaui. Alii ue-
rò dicunt,tunc demum reſtitui aliquem
& tempus de præſcriptione ſubduci , cũ
in abſentia eius contra quem præſcribi
tur,completa eſt præſcriptio,uel parum
poſt reuerſionem illius Et hoc colligũt
ex uerbis prætoriis,qui ait . Si quid ex
bonis abſentis cauſa reipublicæ præ-
ſcriptum fuerit , cũ is abeſſet poſtea uel
reſtituam, quod poſtea, ad modicum tẽ-
pus refertur ſcilicet, dum quis poſt re-
uerſionem ſuam conducit hoſpitiũ, com
ponit ſacrinulas, quærit aduocatũ ; hæc
enim modica præſentia, abſentia repu-
tatur,ut ff quibus ex cauſis ma. l. ab ho-
ſtibus, §.ſed quòd ſimpliciter , & ſimile
ff.de uerb. ſig.l. hæc adiectio . Qui hoc
dicunt,habent rõnem talem,ſi p̃ſcriptio
in abſentia cõpleatur uel parũ poſt, qđ
tempus pro abſentia reputatur , ut dictũ
eſt,iuſtum eſt ut reſtituatur,quia legitur
cum in abſentia.Sed vbi in præſentia cõ
pletur,quamuis is contra quẽ præſcribit
aliquo tpe de præſcriptione abſens fue-
rit nũc læditur cũ cõpletur, & nõ tũc cũ
abfuit.Ad qđ tñ reſpondet dñs meus, ꝙ
etſi tũc nõ læditur , lædebatur tñ, nã ex
totali tpe p̃ſcriptionis intelligitur quis
lædi,non tantũ ex eo quo p̃ſcriptio com
pletur, alias ultimo momẽto tpis p̃ſcri-
ptionis tantũ deberet quis reſtitui.eo.n.
tpe quo præſcriptio conſumatur. Et ſic
ſm̃ eos,eo tantũ tpe quo læditur effecti-
uè Quod eſt ſatis abſurdũ. Dicit tñ do-
minus meus in ſumma , ꝙ ſi prima ſen-
tentia ſit æquior, poſterior tamen eſt ſe-
curior ſecũdũ leges. Species præſcriptio
5 num multę ſunt.† Eſt.n.pręſcriptio 10.
dierum, quæ currit cõtra appellãtem,ut
2.q.6.c.biduum. Eſt & ſex menſiũ , ut in
redhibitoria actione,ut ff.de redhi.ac.l.
ſi tantum,§.2. Et in beneficiorũ collatio
ne,ut infra de conceſ præbend. capitul.
nulla . Et in expectatione abſentium,
cum agitur de ſpirituali coniugio cõtra
hendo,ut ſupra,ut lite non cõte. c. quo-
niam,§. ſi uerò alter . Item eſt præſcri-
ptio trium menſium, quę currit capitu-
lo non eligenti,ut ca di.50. poſt quã 63
diſt. c.obeuntibus,ſupra de elec.cap.ult

Et eiuſdem temporis præſcriptio currit
electo negligenti petere cõſecrationem.
ſeu palliũ 100.di.c.qñ, ſupra de tranſla.
cap.inter corporalia. Eſt & unius anni,
quæ obijcitur agenti iniuriarum, ut C.
de iniur.l ſi non conuicij. eadem op-
ponitur non proſequenti appellationẽ,
ut infra de appel.ca cum ſit romana Itẽ
non utenti reſcripto,ut ſup.de præſcrip.
cap.ſi autem.& c.plerunque. Eſt & bien-
nij,quæ currit debitori, ut C.de non nu.
pe.l.in contractibus. Eſt & triennij,ut in
fra eo.tit.c.1.Eſt & quadriennij, ut 16 q.
3 c.quas actiones,C.de quadriennij præ
ſcrip.& hæc competit fiſco & contra fi-
ſcum,ut ibi. Eſt & decennij uel uicen-
nij, quę requirit titulum & bonam fi-
dem, etiam ſecundum leges ut 16.q.3.
c.§ poteſt. Eſt & præſcripto.30.vel 40.
annorum, de quibus præcipuè in cano-
nibus tractatur Et licet antiqui canones
admittant contra eccleſiam præſcriptio
nem.30 annorum,ut 16 q 3.c.1. 2.& 3.
hodie tamen ſola 40.annorum præſcri-
ptio admittitur contra eccleſiam, ut in-
fra eodem titulo c.de quarta. c. ad aures
6 & c.illud auditis.†Sed contra romanam
eccleſiam non niſi centenaria currit prę
ſcriptio,ut infra eodem titulo capitu.ad
audientiam,& c cum a nobis. 16.q 3 ca.
quas actione. Quæritur de præſcriptio-
ne quadriennii, quæ currit aduerſus cũ,
cuius rem Imperator donat. C.de qua-
driennii præſcri.l.bene a Zenone, an cõ
tra eccleſiam locum habet? Reſpondeo
non ar.12.q.2.c.quicunque infra de reb.
7 ec.non alie.cap.1. † Item quæritur an
uſucapio triennii in rebus eccleſiaſti-
cis mobilibus & prophanis locum habeat.
Reſpõdeo ſic,ut in præalle.l. quas actio
nes, quidam tamen dixerunt, ꝙ non, ſi-
cut nec in rebus fiſci, ut inſtit de uſu, §.
res fiſci. Quæ autem ſint, quæ præſcri-
bi non poſſunt, dictum eſt ſupra eo.§.
item exigitur. Item quibus modis in-
terrumpitur præſcriptio, dictum eſt ſu-
pra eo.§. fit autem. Reſtat quis ſit ef-
8 fectus præſcriptionis. † effectus qua-
dragenariæ præſcriptionis eſt talis, qua
lis eſt effectus longæ præſcriptionis ſe-
cundum leges, quia quæ requiruntur in
longa præſcriptione, eadem & in lon-
giſſima ſecundum canones, ſcilicet bo-
na fides, & iuſtus titulus & ꝙ res ſit præ-
ſcriptibilis ut ſuperius dictum eſt. Ex
longa uerò præſcriptione acquiritur ex
ceptio contra dominum rei, uel credi-
torem cui res ſic obligata, ut C. de præ-
ſcrip 30.uel 40. annorum. l. ſi quis em-
ptionis in prin. Sed cum exceptio ſit
actionis excluſio, ut ff. de excep.l. 2. &
no.ſupra de excep.patet quòd directum
dominum remanet apud ueterem do-
minum, unde & rem uendicare poteſt a
quolibet poſſeſſore, præterquam a præ-
ſcriptorem, uel ab illo quia ab eo poſſi-
det. Præſcriptor autem habet utile do-
minum ut C.de bo. ma. l.1. in Auth.niſi
tricennale, quæ eſt in Auth. de nup. §.ſi
verò expecter,col.4.unde habet utile rei
vendicationem etiam contra ueterem
dominum, cum lex dicat per præſcri-
ptionem mutari dominum,ut ff.de uſu-
cap.l. cum qui ædes. Non mireris, ſi
per uſucaptionem acquiratur directum
dominum rerum mobilium, per præ-
ſcriptionẽ utile in rebus immobilibus;
quia mobilia facilius tranſeunt & mu-
tantur,quam immobilia, ſicut ex ipſo
nomine patet,& probatur ff.de acquirẽ.
poſ.l.ſi rem mobilem. Et ſi quæratur,
quæ ſit ratio quare perſcriptionem tol-
latur hypotecaria actio. vt l. ſi quis em-
ptionis, & non per uſucapionem trien-
nii,ut ff.de pigno.l. 1. § cum prædium,
& ff.de uſuca.l.iuſto §.non mutat, C.de
pigno.l.uſucapio.Reſpondeo, quia per
præſcriptionem acquiritur exceptio,
quæ omnem prorſus actionem exclu-
dit,ut inf.eo.ti.c ad aures. Sed per uſuca
ptionem triennij acquiritur ſolum do-
minium, quęſtio autem pignoris ab in-
tentione dominij ſeparatur, ut in prę-
dicto,§.cum prædium. In ſumma quæ
6 ritur † an cum mala fide pręſcribi
poſſit etiam longiſſimo tempore? Re-
ſpondeo non, quia bona fides exigitur
in pręſcriptione canonica, vt 34. quęſt.
2.c.ſi

2.cum virgo.inf.eo.ti.c.vigilãti, & c.ſi di
ligenti. ita vt in nulla parte tpis pręſcri
ptionis poſſeſſor conſcientiã rei habeat
alienæ.ut inf.eo.tit.c.vlt.In quo iuri ci-
uili derogatur expreſſe, ſicut & in qbuſ
dã alijs.ſup de dolo & cõtu. c. 1.ſup. de
offi.dele.c.ſuper qõnũ. ſup. de reſti.ſpo.
ſæpe contingit.inf.de reſt. relatum. Sed
ſi quæratur,qualiter eccleſia potuit hoc
conſtituere in præiudiciũ laicorum Rñ
deo, bene ratione peccati,ut ſup. de iu-
di.c.nouit.Sed pono, ꝙ poſt cõpletã p̃-
ſcriptionem incipiat quis habere con-
ſcientiam rei alienæ, nunquid tenetur
rem reſtiuere prior dño? Videtur quod
ſic. Quia nõ dimittitur pctm̃, niſi reſti-
tuatur ablatũ, vt 14 q. 6.ca.ſi res aliena,
& nullus numerus defendit annorum,
vt 33.q 2.c.ſi virgo. Sed contra. com-
pleta præſcriptione tutus eſt quis ſecun
dũ utrũq; ius.ut inf.e.ti.c.de quarta,& c.
ad aures.& 16.q.3.c.1. 2. & 3. & c. dile-
cto, ergo iure poſſidet.Si iure, iuſte, ſi
iuſte,bene,vt 14.q 4. c. qd dicã. Nec eſt
iam alienũ qđ p̃ſcriptũ eſt, ut ibi dicit.
Pręterea iure faciunt hoc meum, illud
tuũ,ut 8. di. c. quo iure Itẽ conditor ca-
nonis & legis põt mihi dare rẽ alienã,
& tutus ſum, vt ff. de euic. l.Lucius.C. đ
quadriẽ.p̃ſcrip.l.bonæ, potuit. n. ſtare,
ꝙ q p 40. annos rem poſſideret alienã,
eius efficeretur.In hac qõne dicunt theo
logi.ꝙ qñcunq; quis habeat cõſcientiam
rei alienæ,eam teneatur reſtituere,aliàs
peccat Sed certe quod dicunt theologi
puto cõſilium eſſe,alias de iure nõ tene-
tur quia iam res non eſt aliena, & iuſte
poſſidetur,vt in c.quid dicam.& dñium
mutatũ eſt,vt dixi in §.ſuperiori. Ala-
nus tñ dixit, ꝙ ſi ex cã lucratiua quis rẽ
poſſideret,& præſcripſit, debeat eam reſti
tuere,vt ff.de his q̃ in frau.credi.l. quod
aũt.§.ſi quid cũ pupillo.Si vero ex cã nõ
lucratiua,nõ tenetur eam reddere. Con-
ſilio ergo theologorũ acquieſcere arbi-
trium eſt,non neceſſarium, vt 14.q.1.c.
quiſquis.§.quod præcipitur. Si conſilio
vti uolueris,minus boni adipiſceris, nõ
mali aliqd perpetrabis vt 14.q.1.c. qſqs.

SVMMARIVM.

1 *Sententia quæ dicatur.*
2 *Sentẽtię ſpecies duę aſsignãtur & nu.5.*
3 *Interlocutoria an reuocari poſsit infra de cem dies, poſtq; lata eſt, uel quandocũq;.*
4 *Appellari an poſsit a qualibet interlocutoria.*
5 *Sententiam diffinitiua an per eundem iudicem reuocari poſſit.*
6 *Iudex qui ſententiam pronunciando errauit, an poßit ſentẽtiam ſuam corrigere, & iterum iudicare.*
7 *Sententia diffinitiua qualiter proferri debeat.*
8 *Iudices plures cognoſcentes, an ſimul in unam conſonã ſententiam conuenire debeant.*
9 *Cauſæ matrimoniales a quibus iudicibus ſint iudicandæ.*
10 *Sententiæ diffinitiuæ qui ſint effectus.*
11 *Sententia an reſcindatur prætextu nouorum inſtrumentorum.*
12 *Sententiæ quo remedio ſubleuetur.*
13 *Iudex in ſententia omnia quæ ipſum mouent, exprimere non debet.*

De Sententia & Reiudicata. Rub.

SIC cõtinua.diximus.ſup.in tit. pxi.
qualiter per præſcriptionem res ac
quirantur. Nam videndum eſt qualiter
res alio modo ciuiliter acquirantur. ſ.
p ſñias iudicũ. Vel alias. Finito curſu đ
proceſſu iudiciorũ,nũc quaſi ad littus,i.
ad ſñias veniamus diligeter attẽdentes,
quid hic ſñia dicat. Quot ſint eius ſpẽs.
A quo ſit pronuncianda. Qualiter & qñ.
Eius effectus, Quo remedio ſñia ſuble-
1 uetur. Sñia † eſt diffinitio iudicialis con
trouerſiæ finẽ imponẽs,vt ff.eo.l.1. De-
terminat.n.iurgãtiũ cõtrouerſias.vt inf.
eo.tit.c.2. Addũt quidã in deſcriptione
diffinitio inquã indubitata,& quæ nullo re
medio appellationis attentari poſsit, p
l.elegãter § ſi poſt rẽ iudicatã. ff. de trã
ſac. ſed aliud ibi adijciatur ad oñdẽdũ,
ꝙ poſt talẽ ſñiam trãſactio locũ non ha
beat.

beat, aliàs bñ dr̃ iudicata, q̄ attētari pt
remedio appellationis, ut C. de ap. l. li-
2 tigatoribus. Species ſententiæ † duæ
ſunt. Nam alia interlocutoria, alia diffi-
nitiua. Interlocutoria eſt, q̄ nō ſup prin
cipali, ſed ſup alijs quæſtionibus fertur
cauſa principali durante. Ideo autem di
citur interlocutoria q̄a inter principiū
& finē fertur principalis cauſæ uel quia
iudex inter partes loquendo ſine ſolēni
tate ſcripturę pronunciat. Hanc ſenten
tiā reuocare pōt iudex, ſiue ſit ordina-
rius. ut ff. eo. ti. l. quod iuſſit ſiue delega
tus. ut inf. de ap. c. cum ceſſante. ſiue arbi
ter. ut ff. de arb. l. dicere. Ferri tamen de
bet, cū cauſę cognitione & iudice ſeden
te non procedent. ut 3. q. 3. induciæ. §.
ſpacium, in uer a iudice. Sed dubitatur
3 † an reuocari poſſit infra 10. dies poſt
quam lata eſt, uel quandocūq;. Et uide
tur quod ſic per iura pręall. l. quod iuſſit
& c. cum ceſſante. ſed cōtra uidetur, ꝙ
infra 10. dies tantum. Nam tranſit in rē
iudicatam, & ideo infra decendium eſt
appellandum, ut ſupra de elec. c cum di
lectus. in fi. ſup. de teſti. c. ſignificauerūt.
Trāſit enim interlocutoria in rem iudi
catā quo ad duo, ſcilicet ut remedio ap
pellationis attentari nō poſſit, & ut ex-
cipiatur ex ea ut in decre. cū dilectus,
non autem ut ex ea agatur actione in fa
ctum, ſicut agitur ex diffinitiua, ut C. de
rebus cre. & iureiur l. actori & l. delato.
4 † Sed nunquid pōt a qualibet interlocu-
toria appellari? ſic, ſecundū iura canoni
ca, non ſecundú leges, inf. de appe. c. cū
ſit romana. 2. q 6 c. non ita. ſed contra.
2. q. 6. c. ante ſententiam. ff. de appel. non
reci. l. 2. C. quorū ap. nō reci. l. antepen.
C. de epiſcopali audi. l. 2. C. de iudi. l.
apertiſsimi. C. de app. l. ſi quis prouoca
tione. Ad hoc quidam dixerunt genera-
liter obtinere, ut ſecundum leges ab in
terlocutoria nō appelletur, ſed caſuali-
ter. fallit in caſibus illis, quos ponit lex
illa. ff. de ap. nō rec. l. 2. C. ut lite pe. l. 2.
ff. de mino. l. ait prætor § permittitur. ff.
q ſatiſda. co. l. arbitro. C. de ap. l. ſi quis
pu ocatione, Ad hoc dixerūt quidam, ca
ſus illos gratia exēpli ꝓpauctos eſſe. Na
idē dicūt & in alijs caſibus, in quib. ma-
ius grauamen incidere poteſt. Alij aūt
dicūt ſic, refert an interlocutoria ſit ta
lis q̄ abſorbeat totū ius alicuius, & in-
ſtar habeat diffinitiue, ita ut poſt interlo
cutoriam non ſit locus ad appellandū a
diffinitiua, a tali interlocutoria appel-
latur. Verbi gratia. Agitur ex re iudica
ta corā executore, excipiť contra ius ꝓ-
nūciatū, uel iuris ordine ꝑtermiſſo, uel
cōtra abſentē pronūciatū ſcd̄um ius iu
dicatum fore uel ritè, ſeu cōtra præſen
tē, poſt talē interlocutoriā nō reſtat niſi
ſentētiā executioni mādari A tali igiť
interlocutoria pōt appellari. Secꝰ ſi poſt
interlocutoriā ſaluū ſit beneficiū appel
lationis a diffinitiua, argu ad hoc. ff de
ap. l. 1. § quæſitū. in fi. Sed tu tenes qd̄
primò dixi, generale eſt ꝙ ſecūdum ca-
nones appellatur ab interlocutoria. Et
è contrario generale eſſe, ꝙ nō appella
tur ab interlocutoria ſm leges, quod ta
mē fallit in caſibus ſpecialibus, ut dictū
5 eſt. Diffinitiua † uero eſt, per quā princi
palis quæſtio diffinitur. quam ſemel la-
tam iudex reuocare non poteſt, ut in l.
præall. l. qd̄ iuſſit, in fi ff. eo. ti. l. Paulus,
poſtquā latam nihil quæritur. ff. eo. ti. l.
poſt rē iudicatam. qua lata iudex eſſe de
ſijt: ſemel. n. benè uel male officio ſuo
fungitur, ut ff. eo. ti. l. iudex. Quod uerū
eſt, ut ſentētiā ſuā reuocare non poſſit,
uel amplius iudicare. Nam quo ad exe
quēdum retinet iuriſdictionē, ut ſupra
de offi. dele. c. ex literis. & c. quæreti. Et
quod dico iudicē iterum iudicare non
poſſe, in delegato obtinet, nō in ordina
rio, qui poteſt pronunciare iterū, ſi pri
ma ſententia quā tulit, nulla ſit ipſo iu
re. ut C. qūo & quando in l. ſi ꝑſes. C. de
accu. & inſcrip. l. ſi accuſatoribus. & ar.
ff. de arbi. l. dicere & l. quid tamen. Sed
ſi iudex delegatus ſemel pronūciauerit
diffinitiue, & eius ſentētia nulla ſit, im-
petrabitur a ſuperiore ex integro iudi-
cari. ut C. de ſe ex breuicu. reci. l. 1. & p
alium iudicem ut C. qūo & quando iu-
dex. l. ſi ut proponis la. 1. In cauſa uero
matrimo-

matrimoniali dico eundem ordinariū,
qui primò male pronunciauit, vel dele-
gatum, non tñ eundem qui primo iudi-
cauit, ſed aliū poſſe iterū iudicare, ſiue
prima ſentētia ipſo iure ſit nulla, ſiue p
errorē facti ſit lata. Et hac ratione dici-
tur, ꝙ ſententia in cauſa matrimoniali
non tranſit in rē iudicatā, ut inf. eo. ca la
tor. c. tenor. & c. cōſāguinei. inf. de ſpōſ.
6 c. ſicut 35. q. 9. c. loci. §. q̄a ergo. † Quid
ſi iudex in ꝓnūciando errauerit, vt cum
voluit dicere, condēno. dixit abſoluo;
vel econuerſo, nunqd ſententiā corrige
re pōt, & iterum iudicare? Videtur ꝙ ſic,
nihil n. dixiſſe videtur arg. ff. de ſupp.
leg l. Labeo. ff. de reb. du. l. 3. Sed contra
ff. de arbi. l. qui arbiter. ff. de re iudi. l. cū
quęrebatur. Huic ſentētiæ addi nō pōt,
niſi circa acceſſiones, & eodem die. vt ff.
7 eod. tit. l. Paulus. † diffinitiuam iudex re
citare debet in ſcriptis, alioqn recitata
ſine ſcriptis; vel ſcripta, & partibus edi-
ta non recitat, non valet. vt 2. q. 1. ca. in
primis. & c ſtatutis. & C. de ſen. ex bre-
uicu. reci. l. 1. 2. & 3. Hęc tñ fallit in ca
ſib. illis, in quib. agiť ſine ſcriptis, quos.
ſup. no de libel. ob. §. libellus exigiť. Re-
citari inquam debet à iudice, nō ab alio,
ut ſup. de conſue. ca. ad noſtrā. Nec ēt ab
aſſeſſore, ut in Auth ut defunc. ſeu fu.
eorum. §. illud. coll 5. Et à iudice ſeden-
te, non ſtante. ut ff. quis ordo. in bo. poſ.
ſer. l. 2. § in bonorū. & §. nos, & in auth.
ut ab illuſtribus, & qui ſuper illam dig.
ſunt, coll. v. Item ferenda eſt diffinitiua
premiſſo ordine iuris, aliter lata non te
net ut. 2. q. 6. cap. ei qui. §. diffinitiua in
uer. ſententia. C. de ſen. & interlo. om. iu
di. l. prolatam. Quod intelligo in ordine
gñali, ſecus in ſpeciali, q in aliqua ſñia
requiritur, nec ſeruatur, tunc. n. tenet
ſententia, & neceſſe eſt appellari vt C.
de appel. l. 1. Vel diſtingui pōt inter or-
dinē iudiciarium, & ordinē iuris, vt ſen-
tentia lata contra ordinē iudiciariū nō
teneat, & lata contra ordinem iuris te-
neat. Hoc tñ fallit in his, in quibus non
requiritur ordo iudiciarius. ut ſup. iure-
iurando c. ad noſtram. Item ferēda eſt ſm
iura. vt inf. eo. tit. ca. 1. C. de iud. l. rē non
nouam in prin. in auth. de defenſo. ciui.
§. iuſiuran. col. 3. 9. q. 3. c. ſummo opere.
Alioquin ſñia non tenet. ut inf. eo. tit. ca.
1. 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiuè. in ver. ſñia.
Et hoc cum expreſsè fertur ſentētia cō-
tra ius. vt ff de ap. l. ſi expreſſum. ff. quæ
ſententiæ ſine app. reſcin. l. 1. ſecus aūt,
ſi nō expreſsè, ut ff. eo. ti. l. cū ꝓlatis, &
tūc appellandū eſt, ut inf. eo. tit. ca. cū in
ter. in fi. qñ aūt expreſſim pronunciatur
contra ius, & qñ nō expreſſim, habes. 1.
q. 6. c. ei qui. ff. Diffinitiua, in ver. ſñia. &
ff. q̄ ſententię ſine appel. reſcin. l. 1. Item
ferri debet diffinitiua pręſentibus parti
bus, vel p cōtumaciā abſentibus, aliter
non valet. C. qūo & qñ iudex. l. ea quæ.
& 3. q. 9. c. caueant. Hoc tñ fallit in ſen-
tentia arbitri, cum actū eſt in cōpromiſ-
ſo, vt vel vno vel vtroq; abſente ſenten-
tia promatur, vt ff. de arbi. l. diem. §. ſi
quis. Item ſententia diffinitiua non eſt
ferenda cōtra res prius iudicatas, ꝙ ſi
fiat, non tenet. ut 2. q. 6 c. ei qui. §. diffini
tiua, in ver. ſententia. C. qñ. prouo. non
eſt neceſſe. l. 1. Hoc tamē fallit in cauſa
matrimoniali. ut ſuperius dictum eſt. &
probať. 35. q. 9. c. loci. §. q̄a ergo. In cri-
mine falſi. ut C. de cri. fal. l. querelam, &
vbi negatur iudicatū, ut ff. q̄ ſñiæ ſine ap
pel. reſcin. l. 1. in prin. Et cum dolo quis
omiſit exceptionē, quæ cōpetebat ex pri
ma ſñia. vt inf. e. ti. c. iter monaſteriū. qd̄
contrariať. l. ꝑallegatæ. 2. q. 6. c. ei qui. §.
diffinitiua. ver. ſñia. C. qñ ꝓuo. non eſt
neceſ. l. 1. Sed decr. intelligo. cum q̄s ex
certa ſcientia & ex dolo obmiſit excce-
ptionē volens decipere aduerſarium, ar.
ff. ad Velley. l. ſi decipiendi lex aūt loqui
tur, cū ex ignorantia omittiur exceptio
rei iudicatæ, vel ex certa ſcientia omitti
tur, ſed ideo q̄s omiſit, q̄a nō poterat eā
tūc tpis ꝓbare, vñ omiſſio nō ꝑiudicat.
vt 2. q. 7 c. plerique. Item fallit. ff. de iure
iu. l. admonēdi. pp piuriū prior ſñia re-
tractať. Itē ferť ſñia cōtra rē prius iudica
tā, vt cū p nouas defenſiones minori vel
eccleſię ſubueniť. ut ſup. d̄ in int. re. c. vl.
& C. ſi ſępius ī it. re. poſt. l. 2. Itē iudicari
non

nō debet dieb. feriatis, vt. ff. de arbitris
l. ſi de meis. §. arbiter. Quod intelligo in
ferijs ſolennibus ad honorem Dei inuē
tis. ſecus in his, quę facta vel ſtatuta ſunt
ob commoditates hominum, vt tempus
meſſium & vindemiarū, quando iudica
ri pōt de conſenſu partium. vt ff. de fe-
rijs. l. ſi feriatis ſupra de ferijs. ca. vl. & p̄-
tore cogente ut ff. de arg. l. ſi feriatis. Et
de materia no. ſup. de ferijs. § vlt. Item
diffinitiua debet continere alterum ex
duobus, condemno, vel abſoluo. vt C de
ſen. & inter. om. iu. l. p̄ſes & 2. q. 6. c. ei q̄
§ diffinitiua, vel ęqpollēs, vt if. de verb.
ſig. c. in his. & ff. de arbi. l. quid tn̄, & ff. de
re. iu. l. in ſumma. Item ſententia certam
quantitatem continere debet, ſi de certa
quātitate agatur; ſed & ſi non cōtineat,
ſufficit tn̄ certā cōtineri in aliqua par-
te actorū. ut C. de ſen. quæ ſine certa quā
ti. l. hęc ſententia. Si aūt de incerta quā
titate agatur, puta de indēnitate p̄ſtan-
da valet ſententia C. de ſen. & interlnc.
om. iu. l. cum eorū & C. de ſen. q̄ ſine cer
8 ta quā. l. 2. inf. de fideiuſ. c. peruenit. † Et
nota, ꝙ ſi plures iudices cognoſcant ſi-
mul in vnā conſonā ſententiā cōuenire
debēt, vt. 6. q 4. c. ſi quis epiſcopus crimi
naliter accuſatus. ſi aūt in concipiendo
ſententiā diſſonēt, ſerua qđ legitur. 6. q.
4. c. 1. 2. & 3. Sed ſi diuerſas ſententias
duo iudices tulerint, diſtingue. ut inf. eo.
c. vult. Si verò tres iudices tulerint. di-
ſtingue, ut inf. cod. ca. vlt Si vero eſſent
tres iudices tunc valeret ſententia duo-
rū contradicente tertio. ſecus ſi abſente.
vt ff. de re iu. l. duo ex tribus. ff. de arbi.
l. in tres. Vbi de ſumis agitur. & duo iu-
dices diuerſas tulerint ſentētias, i. vnus
cōdēnauerit in maiori ſumma, alius in
minori, tenet ſententia in ſumma mino
ri. Nam vterque conuenire videtur in
ſumma minori. vt ff. de re iudic. l. inter
partes. ff. de arbit. l. diem. §. ſi plures. Et
autem iudex peritus in iure, cum ſecun
dum iura iudicare debeat, vt ſuperius
dictū eſt, vel ſaltē experiētiā cauſarum
hr̄e debet per vſum quotidianū. vt C. de
iudi. l. certi iuris eſt. In Auth. de iudi.
§ nos igit, coll. 6. ar. 2. q. 2. c. ulti. Duo. n.
ad iudicandum ſunt neceſſaria poteſtas,
9 & ſciētia, ut 20. di. §. 1. † Et hoc maxime
in cauſis matrimonialib q̄ non ſunt tra-
ctādæ p quelibet, ſed p iudices diſcre-
tos qui poteſtatem habeāt iudicandi, &
ſtatuta canonū nō ignorāt, ut inf. de cō
ſang & affi. c ex literis. Vbi autem prin-
ceps ex certa ſciētia Imperito cōmittit,
delegatus iudicare pōt, quia princeps
omnia dedit quę iudicare iuſſit, vt ff de
re iud l. quidā conſulebat Quæ āt ætas
requirat in iudice, habes ſup. de offi. del.
c. cum uiceſimū. Et ſic iā uidimus quot
ſint ſpecies ſententiæ, qualiter, qn̄, & à
quo debeat iudicari. Reſtat uidere de ef
10 fectu † ſententiæ Et quidem uidimus
de effectu interlocutoriæ ſup. eo. titulo,
§ ſpecies. Videamus de effectu diffiniti
uę. Effectus ſententię, eſt cōfirmatio. ea.
n. quę iuxta eccleſiaſticum more iuſtè
& rationabiliter fuerint diffinitiua, no-
ſtra quoque ſnīa roburentur, ut inf. eod.
ti. c. ea quę, ſi tn roborari petatur, ut inf.
eo. ti. c. cauſam, in fi. Itē executio ut 2. q.
1. c. ſicut 30. q. 9. c. omnibus modis. Quę
quidē circa executionē ſnīę debeāt ob-
ſeruari, plenè notaui, ſup. de iud §. parti
bus aūt in iudicio cōſtitutis. Item actio
ex re iudicata, q̄ q̄dem datur ei, pro quo
ſententia lata eſt, ut C. de re. cre. & iur. l.
actori, & l. delato ff. ut re iud. l. miles, §.
vl. & aliis eius nomine, ut ff. de excep. rei
iudi. l. rei iudicatę, non autem ei, contra
quem lata eſt, ut ff. de except. rei iudi. l.
euidenter. Datur inquam actio aduerſus
illum, cōtra quē lata eſt, & in hæredē ip
ſius, ut ff. eodem titulo. l. miles, §. ultim.
Reo autem abſoluto, datur exceptio cō-
tra illū q ſuccubuit, & alios eius nomi-
ne uenientes, ut in prędicta. l. rei iudica-
tæ, ſecus ſi idem qui ſuccubuit alterius
nomine agat, ut C. de admin. tut. l. cum
quędam ff. de rei uend. l. inter officium.
Sed reo abſoluto nō tollitur actori actio
ipſo iure ut ff. de condi. inde. l. Iulianus.
Quod eſt mirabile, quia fortius & pro-
prius deberet actio tolli propter rē iudi
catam, quā dari ex re iudicata, ff. de act.
& ob. l.

& ob. l. Arrianus. Sed forte hoc ideo eſt,
quia lex nō potuit alio modo ſubueni-
re actori vincenti, niſi indulgendo actio
nem reo. aut potuit ſubuenire, & ſi ipſo
iure non extinguatur actio, uel tollatur
hoc eſt per remedium exceptionis. Au-
ctoritas verò rei iudicatæ eſt, ut ei ſtet, ſi
non fuit appellatum, ut C. eod. titu. l. ad
ſolutionem. aliquando tamen non ſta-
tur propter ſubuenientem æquitatē, ut
C. eo. ti. l. 1. infra de purgat. vulga. c. ſigni
ficantibus, ff. de conditio. ſine cauſa. l. 2.
ff. commodati, l. in commodato, inf. de
frig. & malefi. impotentia coeundi, c. fra
ternitatis, ff. quando de pecu. act. eſt an.
l. 1. §. vlt. ff. de conditio. ſine cauſa. l. ſi
fullo, ff. de iureiur. l. admonendi. Itē eſt
auctoritas rei iudicatæ, vt non reſcinda-
tur prætextu computationis vel calculi
ut C eo. tit. l. 2. niſi error calculi in ſentē
tia exprimatur, ut ff. quæ ſententiæ ſine
11 appell. reſcin. l. 1. † Itē non reſcindit res
iudicata prætextu nouorum inſtrumen
torum, ut infra eod. tit. c. inter monaſte-
rium, C. eo tit. ſub ſpecie. Hoc tamen fal
lit in ſententiis latis aduerſus fiſcū, quæ
infra triennium retractantur, C. de ſen.
aduer. fiſ. la. retract. l. una. li. 10. Item ſi
geſta ſunt translata in publicam formā,
perpetuam obtineant firmitatem, ut C.
eod. tit. l. ult. etiam ſine teſtium præſen-
tia confecta, ut C. de dona. l. in donatio-
nibus, quod verum eſt inter partes etiā
in alio iudicio, ut C. de liber. cau. l. iube-
12 mus. Subleuatur uel releuatur † ſen-
tentia remedio appellationis infra de-
cendium, ut 2. quæſt. 6. ca. biduum, ff. de
uerbo. ſignific. l. ſi qua pœna, ff. ad Tur-
pil l. 1. §. ult. Vel per ſupplicationem fa-
ciendam eiſdem, a quibus appellare nō
licet, ut C. quæ ſenten. pręfe. l. vna, & hoc
infra 10. dies, ut C. quando libel. princ.
da. auth. quæ ſupplicatio. in Authen. vt
ſpon. largi. §. & aliud, vel in pr. infra biē
nium, ut C. quæ ſen. præfe. per in integr.
reſt. ut ſup. de in integr. reſt. c. auditis, c.
tū ex literis, & c. ſciſcitata, ff. de mino. l.
in cauſæ. §. ult. & l. perfect. Per querelam
falſi, ut C. ad le. Cor. de fal. l. querelam,
ff. de re iudi. l. diuus, & C. ſi ex fal. inſtru
l. 1. & ult. In ſumma notandum eſt, ꝙ ſe-
cundū plures in cauſa ſurreptionis, hoc
eſt cum quis dicitur per ſurreptionē a-
ſcendiſſe ad apicem dignitatis, quod eē
non debet, ut ſup. de elec. c. cū dilectus
filius arch. mornen. ꝓcceditur ad ſnīam
contra abſentem lite non conteſt. ut in-
fra eod. tit. c. cum olim, ſupra de dolo &
contu. c. cum olim, ut ſic caſus iſte ſit u-
nus de caſibus ſpecialibus, quos ponit
decre. illa ſup. ut lite nō conte. c. qm̄ fre-
13 quenter, §. ſunt & alij. † Item iudex in
ſnīa omnia, q̄ ipſum mouent, exprime-
re non debet, ut infra eo. ti. c. ſicut nobis.
Itē cæteri iudices iudicare tenētur in ca
ſibus ſimilibus; ſicut Summus Pontifex
iudicat, niſi forte cā neceſſitatis & vtili-
tatis inſpecta diſpenſatiuè duxerint ali
quid ſtatuendū, ut inf. eo. tit. c. in cauſis.

VMMARIVM.

1 *Appellatio quid ſit.*
2 *Appellatio quare ſit inducta.*
3 *Appellare quis poſſit.*
4 *Appellatio à quo & ad, quem debeat fieri.*
5 *Appellari an debeat delegato ad delegan tem.*
6 *Appellatur à diffinitiua non ab interlocutoria. & quando ab interlocutoria appelletur.*
7 *Iudex litigatori conuitiari non debet.*
8 *Executio in leuioribus maleficijs retardatur propter appellationem ob grauiora facinora.*
9 *Appellatio locum non habet in diſciplinis & correctionibus, & quando.*
10 *Appellari an poſſit à nomētanea poſſeſſiōe.*
11 *Appellatio non habet locum cauſa decimarum.*
12 *Libellus appellationis qualiter concipiatur*
13 *Forma dimiſſoriarum ſeu apoſtolorum.*
14 *Appellatur infra decendiū à recitatione ſententiæ.*
15 *Appellatur bis à diffinitiua, non tertiò, petit tamen reſtitutio in integrum contra res bis iudicatas.*
16 *Appellare à quibus non liceat.*

Ad

17 *Ad proſequendum appellationem indulgetur annus a iure, & ex cauſa biennium.*
18 *Appellationem nõ pſequentis quæ pœna ſit.*
19 *Recuſatio iudicis quibus ex cauſis fiat, et nu me. 23.*
20 *Familiares qui dicantur, remiſſiuè.*
21 *Conſanguinitas ǭlibet teſtem non repellit.*
22 *Forma recuſationis iudicis.*
23 *Cauſa recuſationis iudicis coram quo allegari & probari debeat, & qui iudices recuſari poſſint.*
24 *Recuſatio iudicis inf. quot dies fieri debeat.*
25 *Recuſationis effectus.*
26 *Iudex recuſatus an poſſit præuenire recuſationem, & cauſam alteri delegare.*
27 *Intellectus ad c. de quarta, de præſcrip et ad c. cura de iure patro.*
28 *Arbiter hodie eligitur qui cognoſcit de cauſa ſuſpicionis iudicis.*
29 *Appellans an eximatur à iuriſdictione eius à quo appellat.*
30 *Relatio ſit tribus de cauſis.*

De Appellationibus. *Rub.*

DICTVM eſt ſupra de his quæ in
iudiciis fiunt, & tandem de ſenten
tijs; Nunc autem tractatur hic de quibuſ
dam remedijs, per quæ litigatores ſoli-
tum eſt releuari, videlicet de appellatio
nibus, recuſationibus, & relationibus. Vi
deamus igitur quid ſit appellatio. Qua-
re inducta ſit. Quis poſſit appellare. A
quo. Ad quem. Quando. Qualiter. Quo-
tiens inf. ꝙ tps. A cuius ſnia nõ poſſit ap
pellari. Infra ǭ tpa valet exerceri. Item
ex quibus cauſis iudex poſſit recuſari. Itẽ
qualiter & qñ relatio ſit facienda. Ap-
1 pellatio † eſt per inuocationem maioris
iudicis prætextu iniquitatis primæ ſen-
tentiæ reciſionis imploratio, ut ff. de mi
no. l. præfecti. Sed hæc diffinitio legalis
eſt, quia ſm leges gñaliter non appellat
niſi a ſnia, ut not. ſup. tit. prox. §. ſpecies.
Sed ſecundum canones aliter appellatio
diffinitur. Appellatio eſt à minore ad
maiorem iudicem prouocatio, ut 1. q. 6.
ca. omnis oppreſſus & c. ſequentibus, &
maximè in c. placuit, nam ... canones
ēt extra iudiciũ appellat, & tũc paſ-
ſim i. ſine aſſignatione grauaminis per-
mittitur appellare, ut inf. eo. ti. c. cum ſic
romana, §. ſi uerò ſecus cũ in iudicio ap
pellatur, ut eo. ti. c. ut debitus honor. In-
2 ducta † eſt appellatio ſecũdũ leges, ut ini
quitas & imperitia iudicãtiũ corrigat, li
cet nonnunǭ bene latas ſnĩas ſuperior
in peius reformet, neq; n. utiq; in melius
pnũciat, qui nouiſſimus ſnĩas eſt latur
ut ff. eo. ti. l. 1. Reſp. 1. Sed ſecũdũ canones
ēt ad hoc inducta eſt appellatio, ut liceat
appellatori uitiatam cãm appellationis
remedio ſubleuare, ut 2. q. 6. c. 1. Et ad
aliud, ut oẽs oppreſſi releuent, ut 2. q. 6.
3 c. ad Romanam. il 2. Appellare pt oĩs † is
cuius intereſt, ſiue cõtra eum lata ſit ſnĩa
vt 2. q. 6. ca. iõ. ſiue cõtra aliũ, ſua tñ in-
terſit, ut 2. q. 7. c. nõ ſolẽt. ſup. ti. prox. c. cũ
ſuper, ff. e. ti. l. tutor, & l. ab executore, §.
alio. Item pt qs appellare pp quale qua-
le præiudiciũ, ut in decre. præalle. cũ ſu-
per & ff. eo. ti. l. a ſnĩa Item etſi non inter
ſit alicuius ex cauſa pecuniaria, poteſt
tamen pro alio appellare humanitatis
cauſa, ut ff. eo. ti. l. non tantum & ff. quan
do ap. ſit. l. 2. §. ulti. Item poteſt quis pro
alio damnato ēt ſine mandato appella-
re, dummodo damnatus mox ratũ hēat,
hoc eſt inf. decēdiũ, ut 2. q. 6 c. non ſolent
ff. de ap. recipi. l. 1. ff. rem ra. ha. l. 1. Appel
4 lari poteſt † & debet a minori iudice ad
maiorem, ut 2. qõ. ult. c. anteriorum, §.
illo uidelicet, & §. illud ēt, & c. placuit. Si
quis appellauerit ad minoré iudicem, er
ror ei nocebit. Nã ſentẽtia tranſibit in rẽ
iudicatam. Sed ſi ad parem vel minorẽ
alium tamen pro alio, error non nocet,
nihilominus tamen poterit appellans
proſequi appellationem apud illum, ad
quem debuit appellare, ut ff. de app. l. 2.
§. ſi quis, & §. ſi uero. Quibus autẽ omiſ-
ſis appellatio facta ad Papam ualet ut 2.
q. 6. c. ſi quis putauerit, infra eod. titu. ca.
duobus & c. ſolicitudinem, ipſe enim eſt
ordinarius omnium, ut inf. de priui. c. an
tiqua. Secundum leges ſi appellatio fiat
ad principem omiſſis mediis, princeps
remit-

... ad eũ, a quẽ debuit appella-
5 ri. vt ff. eo. ti. l. Imperatores. † A delega
to aũt appellandũ eſt ad delegantẽ, dũ
modo delegans in delegando aliquid
ſibi de iuriſdictione reſeruet, vt ſup. de
offi. del. c. ſuper qõnum. C. qui pro ſua
iuriſ. l. vna, in fi. Sed obſtat. ff. quis & a
quo. l. 1. in fi. Ad quam ſic reſpõdeo. lex
illa loquitur in ordinatio delegante, ad
quem nõ appellatur, ſed appellatur ad
eum qui ordinariũ dedit. Aliud in dele
gato delegante. Et eſt ratio, maior. n. &
dignior eſt iuriſdictio delegata, ǭ ordi-
naria, vt ſup. de ofic. de e. c. ſignificaſti
& c. ſanè. Sed hęc ratio, & ſi colorem de-
beat, nõ tñ mihi placet. Vnde dic. ꝙ ibi
dicit. non eſt appellandũ ad ſecundò de
legantem ſubaudi tm̃. Vel dic ꝙ appel
labitur ad primo delegantẽ, ſed ille re-
mittet ad eum qui ſecundo delegauit,
vt ff. de appel. l. 1 §. ſi quis. Vel loquitur
qñ is qui ſecundo delegauit, nihil ſibi
retinuit de iuriſdictione, ut in præalle. c.
ſuper qõnũ. & de hac materia plenius
no. ſup. de offi. vica. circa princ Appella
6 tur † a diffinitiua, non ab interlocuto-
ria, ſecũdum leges, niſi in caſibus, ff qui
ſatiſda. co. l arbitrio, & ff. a quibus ap.
non ſit. l. vlti. & in alijs caſibus, quos no.
ſupra ti. proxi. §. interlocutoria. Appel
latur à grauamine illato in iudicio, vt.
inf. eo. tit. c. cum ceſſante. Extra iudiciũ,
ſed tũc erit potius ad cauſam prouoca-
tio, vt inf. eo. titu. c. cum ſit romana. Itẽ
& ab iniuria iudicis, vt C. eo. ti. l. ſi quis
prouocatione. Quod duobus modis
põt intelligi, vno modo ſic, ut cũ iudex
litigatorẽ protrahit, vel conuiciatur ei
7 dem, † ſicut enim litigator iudici conui
ciari non debet, ſic econuerſo, eod. titu.
l. illud, & C. eodem titu. l. & in maiori-
bus. ff. de iniur. l. iudici. licet qualiſqua
lis iniuria per appellationẽ iudici fieri
videatur, vt C. de ſum. tri. & fide catho.
l. 3. & C. qñ prouoca. non eſt ne. l. vlti.
in fi. Alio modo ſic cum iudex poſt ſentẽ
tiam in exequẽdo excedit, vel quia. inf.
quadrimeſtre tps exequitur. Sic & ab
executore appellatur, cũ modũ in exe-
quando excedit, id eſt cũ mandati fines
excedit, vt ſup. de offi. dele. c. ſup qõnũ.
§. nos aũt. & §. porro. & ſic intelligo. 2.
q. 6. c. ei qui, §. diffinitiua. in ver. ab exe
cutorẽ, & C. quorũ ap. l. ab executione.
Item põt appellari a tota ſententia & a
certo capitulo ipſius, ſi diuerſa capitula
contineantur in ipſa, nec reſcinduntur
alia capitula, ſuper quibus non appella
tur, niſi eſſent connexa, vt ff. de mino. l.
8 ēt. † Si vero damnatus ex pluribus faci
noribus ob grauiora appellet, differtur
executio in leuioribus, ſi aũt ob leuio-
ra, tunc non differtur executio in gra-
uioribus, vt 2. q. 6. c. poſt appellationẽ.
§. ſi quis ex plurib. & ff. nihil innoua. ap.
pen. l. 1. §. ult. Itẽ appellatur a mala con
ſultatione vel minus plena, vt 2. q. 6. c.
biduũ, in fi. ff qñ ap. ſit. l. 1. in prin. & l.
vlt. Itẽ ne fiat aliquid niſi canonicè, vt
de ele. cum nobis olim. Contingit aũt
aliqñ, ꝙ ab eadẽ ſententia vtraq; pars
appellat reſpectu diuerſorum capitulo
rũ, ut inf. e. c ſignificauerũt, inf. de teſta.
c. Raynucius, & c. Raynaldus. Appella-
ri aũt non põt, ne id fiat quod perpetuo
edicto fieri mandatur, vel cum res dila
tionem nõ recipit, vt ff de app. reci. vel
non. l. ſciendum, & in alijs contractibus
quos habes 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua,
in ver. ſunt ēt. C. quorum ap. non rec. In
9 diſciplinis † & correctionibus regula-
riũ nõ habet locũ appellatio, vt inf. eo.
tit. c. ad noſtrã c. reprehẽſibilis & ca. ſpe
ciali. Vnde in his remota appellatione
procedebatur ēt ſecundũ vetera iura, vt
inf. ne cleri. vel mona. ca. relatũ. Hoc tñ
intelligo cũ modus correctionis modũ
pacti non excedit, vt 33. quæſt. 4. c. qui
peccat, in fi. alias ſecus: quia nimiæ aſpe
ritati increpatio nec correctionem nec
ſalutem recipit, vt 45. diſtin. c. cum bea-
10 tus. † Item in momentanea poſſeſſio-
ne non appellatur, quia ſententia lata
in ea interlocutoria eſt ſecundum quoſ
dam. Ego autem dico eã diffinitiuã, &
tñ non appellatur ab ea ſecundum leges
alia ratione, ſ. quia de proprietate eiuſ-
dem rei plenius & principalius iudi-
cium

cium expectatur, vt C. ſi de mo.poſ.fue
rit ap. l.vna. Secundũ canones tñ appel-
8 laẗ, vt ſup.de teſti.c.ſignificauerũt.† Itẽ
in cã decimarũ non habet locũ appella
tio ẽt ſecũdũ vetera iura, ut inf.đ deci.c.
tua. in fi. Nã decimæ ſunt tributa, vt 16.
q.1.c.decimæ. & in tributis nõ appellaẗ.
vt 2.q.6.ca. quotiens. Vel põt dici, ꝙ in
cauſa decimarum appellatur. Nec ob.il
la decre. tua, nam ibi forte remota fuit
appellatio ſpecialiter in reſcripto. Item
nõ obſtat, ꝙ dixi decimas fore tributa;
quia ſi verè eſſent tributa, locum in eis
præſcriptio non haberet, vt 16.q.3.c. di
lectio.§. poteſt.in verſ. ad hæc in verbo
porro, & C.de præſcrip. 30. ann.l.cõpe-
tit. Quod falſum eſt, vt no. ſup. de pſcri.
c. de quarta. Item ſi verè tributa eſſent
nõ haberet locum in eis cõpenſatio, vt
C. de compen. l. in ea. In decimis uerò
poſt interuenire amicabilis compoſi-
tio, vt inf.de cõfir.vti.vel inuti.c. venera
bilis.inf.đ decimis.ca.ex multiplici.ca.
ſuggeſtũ.& c.dilecti.ſup.de tranſac.c.ſta
tuimus. Fiet aũt appellatio apud acta,
viua voce, vt ſit quis dicat appello. ſi ve
rò non apud acta quis appellet, libellus
appellationis eſt offerendus ei a quo ap
pellatur, ſi eius copia habetur, alioquin
ei ad quẽ appellatur vt 2.q 6.c.biduum.
in verſi.ſi quis ipſius.ff.eo.ti.l.1. & 2. C.
eod.tit.l. litigatoribus.& l.eos. ff. qñ ap.
ſit. l.1. §.dies, & §.ſi quis. Qualiter au-
12 tẽ † concipiatur libellus appellationis,
habes 2.q.6.c.poſt appellationẽ.§. for-
ma. Porrecto artẽ libello iudici a quo
appellatur, ſi quidẽ receperit, bene eſt,
Et tunc ipſe iudex dent dare apoſtolos,
i.literas dimiſſorias.inf. 30. dies.ẽt non
petent appellatore. ſed & appellator cũ
inſtantia petere debet, vt 2. q. 6. c. poſt
appellationem, ff.de li.dimis.l.1. Quod
ſi nõ fecerit, imputatur ei, licet & iudex
male fecerit non dando vt 2. q. 6. c.poſt
appellationem.& C. eo. tit.l.iudicibus.
13 Forma † uero dimiſſoriarum ſeu apo
ſtolorũ habetur in prædicto.c. poſt ap-
pellationẽ.§.forma, & ff.de libe. dimiſ.
l.1. Olim appellabatur, inf. biduũ in ꝓ
pria cauſa, vel triduũ in ... . Cur-
rebat aũt hoc tp̃s a die latæ ſententiæ
ſiue ſub conditione lata eſſet, ſiue pure
q̃uis ſub conditione fieri non deberet.
14 † Hodie vero appellatur, inf.decendiũ
à recitatione ſententiæ, & hoc tp̃s vtile
eſt, qa nõ cedit niſi a die ſcientiæ, & niſi
iudex copiam ſui fecerit in publico, vt
2.q.6.c.biduum, & ff.qñ ap.ſit l.1. §. bi-
duũ, & §.dies. Vnde ſi pronunciatum ſit
contra abſentem non per contumaciã,
non currit decẽdium ignoranti, niſi per
ꝓcuratorem defenſus fuerit. quia ſi pro
curator nõ appellauerit, difficile eſt, vt
hic audiatur. C.qũo & qñ iu.l. ab eod.&
ff.qñ ap.ſit.l 1. §. vl.& 2.q.6.c.biduum.
15 & §.ſi aduerſus. Appellatur autem † bis
à diffinitiua, non tertio. C ne in vna ca
dem cauſa tertiò prouo.l.vna 2.q. 6. ca.
ſi quis in quacunq; inf.eod.tit.c.ſua. Sed
quamuis tertiò non appelletur, petitur
eñ in integrum reſtitutio contra res bis
iudicatas, vt ff. de mino.l.minor aũt in
gratus. Item admittitur ſupplicatio, vt
in l.ſi quis in quacunq; lite, & ſic intelli
gi põt.ſup.tit.prox.c.cum cauſa. Nec ob.
2.q 6.c.quotiens, & c.omnis oppreſſus.
Quod enim ibi dicit totiens appellari
poſſe, quòties opus eſt; expone quo-
ties, id eſt bis, vt ff. de leg.3.l.fideicom-
miſſa.§. ſi quis decẽ. Vel expone donec
ſuperior inuenitur, & hoc locum habet
cum appellatur ab ordinario. Vel illud
in diuiſis grauaminibus illatis circa dif
finitiuã. Item non ob.31. q. 2. c. Lotha-
rius.ibi.n.ter appellauit Theberga.i.vo
ce appellationis ter emiſit, ſemel tñ ap-
pellando; vt inf.eo.tit. c. bonæ. Et quod
dixi in diffinitiua, idem puto in interlo
16 cutoria. A papa † vel principe non ap-
pellatur. cũ ipſe ſit qui prouocetur. pa-
pa.n.de alijs ſententijs iudicat, nemo
de ſuis, ut 9.q.3.c. cũcta. Itẽ à ſenatu nõ
appellaẗ, vt ff.à qui app.nõ licet.l.1. Itẽ
nõ appellatur a ſententia pfecti præto-
rio, vt C.de ſentẽ.præf.l.illa. Itẽ ab arbi
tro nõ appellaẗ, quia nullã habet iuriſdi
ctionẽ, & cùm ipſo iure non teneat ſen
tentia ipſius, ſed ei ſtetur metu pœnæ; &
quod

quod non tenet, reſcindi non põt, quia
nec gradus rumpitur, qui nullus eſt, ut
ff.de rupt.iniuſto uel ir.teſta. l nã & ſub
condõne & iõ a ſñia arbitri non appella
tur, ut C.de arb.l.1. Qđ verũ eſt in arbi-
tro cõpromiſſario. ſecus eſt in arbitris
iuris, de quib.legiẗ. 11.q.1.c.peruenit, C.
de iu. l.ult.ſup. de off. deleg. c. ſuſpicio-
nis.inf.eo.tit. c cũ ſpeciali. Eſt tñ quædã
ſpecies appellandi ab arbitro.i.arbitriũ
reſcindi, ut cum litigator, qui ſuſpectũ
habet arbitrum, proteſtatur ne proce-
dat, ille nihilominus pronunciat, ut ff.
de arb. l. non diſtinguemus, §.cum qui-
dem, & ſimile, C.de his qui per me.iudi.
no.ap. l.2. Statur ergo ſñiæ arbitrorum,
vt dictum eſt, metu pœnæ. Sed ſi arbiter
per ſortes pronunciauit, datur contra
ſñiam exceptio, ut C.de arbi. l.arbitro-
rum, & ff.eod.tit.l.ita demum. Arbitro-
rum autem ſententiæ, ſi inique fuerint,
corriguntur, ut ff.pro ſocio. l.ſocietatẽ,
ff.de operis libe. l.ſi libertus, ſup. de iu-
reiuran. c Quintauallis. & c.venientes.
Item ſi ex conſenſu partium iudex de-
tur, poterit appellari ab eo, ut ff.eod.tit.
l. conſenſu. Nec obſt. 2.q.6. c.a iudicib.
nam ibi loquitur de arbitris, non de iu-
dicibus. Item ab executore appellari nõ
põt, niſi modum excedat, ut dixi ſup.eo.
tit. §.appellatur à diffinitiua. In quibus
autem caſibus non appelletur, ſolet qui-
buſdam verſibus notari. Appellari ve-
tant ſcelus, excellentia, pacta, Contem-
ptus partis, ſed & interdictio facta. Arbi
trium, res quæ perit, eſt, ſi longius acta.
Scelus, quia in notorio delicto non ap-
pellatur, ut inf.e.ti.c.cũ ſit romana.§.p̃-
terea, & c.conſuluit. Excellentia iudicis
vetat appellari, quia a Papa vel princi-
pe, a ſenatu, vel præfecto prætorio non
appellatur; vt ſuperius dictũ eſt Pacta,
ſi paciſcanẗ partes ne appellent, nõ pote
rit appellari vt ff a quib.ap.non licet.l.
1. Cõtemptus partis, quia cõtumax non
auditus appellans ut 24.q.3. ca. de illici
ta. niſi veniat iudice adhuc ſedente pro
tribunali. ut ff. de in integ. reſti. l. vl. vel
niſi eſſet cõtumax in exhibendo. vt ff.e.
tit. l.creditor.§. iuſſus. Sed & interdictio
facta. qui inhibetur appellatio, a Papa
appellari non poteſt etiã à diffinitiua,
niſi cã probabilis aſſignetur, Citra diffi-
nitiuam aũt appellari non p̃t coram eo
dem, a quo appellatur, niſi expreſſa cau
ſa probabili & probata Arbitrium, quia
ab arbitro nõ appellatur, vt ſuperius di-
ctũ eſt Res quæ erit, eſt, ſi longius acta
quia ſi res ex dilatione petiaẗ detrimen-
tũ, nõ appellaẗ vt 2.q.6.c.ei qui § à diffi
nitiua.in verbo ab executore. ff. de ap-
17 pel. reci. l. vl. Ad † proſequendũ appel-
lationẽ indulgẽt annus a iure, & ex iuſta
cã bienniũ. ut inf.eo.tit.c. cũ ſit romana.
Sed ſi per impotentiam partis omiſſa ſit
ꝓſecutio, nullũ appellanti præiudiciũ
generatur, ut inf.eo.tit.cap. ex ratione. ſi
verò per iudicem ſteterit, ipſo iure tp̃s
appellationis non currit. ut in Auth. vt
ſponſa.lar. §.hoc quoq; colla.9. in Au-
th.de appella.§.ſancimus. colla. 8. 2. q.
6.c anteriorum, §.ſed lis, C.de temp. ap
pel. auth. ſed lis. Sed ſi dolo aduerſarii
circumuentus appellator appellationẽ
ſuam non fuerit proſecutus, præiudicaẗ
ei; quia poſt tempus non admittitur ad
proſequendum, ſed aget aduerſus dolũ
ad intereſſe, ut ff.de dolo, l. arbitrio, §.
dolo cuius. Sed ſi ſoluendo non fuerit,
reſtituetur appellans ad proſequendũ,
ff. de eo. per quem fa.c. eſt. l. ex hoc edi-
cto. Infra tempus p̃dictum licet appel-
latori proſequi ſecundum ſe, communi
terue, ideſt ſolus, vel cum aduerſario.
Tp̃e autem indulto tranſacto lite non
completa, rata manet ſñia, ut 2.q.6. c.ſi
quis appellat. C.e.tit.auth. ei qui appel-
lat.& in Auth.de his qui ingre. ad ap. §.
ſancimus.coll.5. Appellatore aũt ceſſan
te, cũ unus mẽſis ſupereſt ex biennio, li
cet uictori ingredi, ut quæraẗ reus. quo
ſiue inuento, ſiue nõ, ſuas afferat allega-
tiones, vel ut confirmetur, vel ut reſcin-
datur ſñia omni caſu abſentem in ex-
penſis condemnando. neutro occurrẽte
ſñia firma manet ut in auth. p̃allegata,
& ſic intellegi poteſt, infra eodem titu.
c. oblatæ. Vel erit in arbitrio ſuperio-

ris, an appellans nimium prçcurret, vel
non. Et nota ꝙ tempora prædicta lo-
cum habent, niſi iudex à quo fuerit ap-
pellatũ, tp̃s reciſius moderetur, ut infra
eo. ti. c. cum ſit romana. In caſu uerò cũ
de matrimonio ſpirituali agitur, põt is
ad quẽ fuerit appellatum, tp̃s reciſius
moderari, ut inf. eo. ti. c. oblatæ, in fi. Et
idem puto in matrimonio carnali. nã
in utroq; periculum eſt in mora, ut ſup.
ut li. non conte. c. qm̃ frequenter, & ſic
ſecundum præmiſſa patet, ꝙ terminus
appellationis, qui a iure præfigitur, prç
uenitur ab appellatore, qui quandocũ-
que infra annum proſequi põt, vt dictũ
eſt. Põt præueniri & ab appellato, ſed
non nimium, ut dictũ eſt. Et ſi quæratur
quæ ſit diuerſitatis ratio. Duplicem ra-
tionem aſsigno, terminus legis proli-
xior eſt, & iõ præuenitur; terminus aũt
hois breuis, nam iudex reſtringere po-
teſt, ut in decre. oblatæ. ſeu moderari ter
minum legis, vt in decre. cũ ſit romana.
uerbum aũt moderandi, ad reſtringen-
dũ ſe habet, ut infra de uerb. ſign. c. ult.
& propterea terminus hominis nõ præ
uenitur. Vel alias homo eſt magis dedi-
gnantis naturæ, quàm lex. & ideo termi
nus hominis non præuenitur, terminus
legis ſic, argu. ad hoc, ff. de arbi. l. ſi cũ
28 dies, §. ult. & l. Celſus. Si quæras † quæ
ſit pœna nõ proſequentis appellationẽ
interpoſitã circa diffinitiuã, diſtinguo
ſic. Aut appellat actor, aut reus, ante
li. conteſt. aut poſt. Itẽ aut proſequit̃ ap
pellator & non appellatus, aut appella-
tus & nõ appellator, aut uterq. aut neu-
ter. Si actor appellat ante li. conteſt. &
nõ proſequatur, proſequente appellato
appellator cõdemnat̃ ad expẽſas, ut inf.
eod. tit. c. reprehenſibilis. §. 1. Si uerò
actor qui appellauit, proſequatur, reo
non proſequẽter proceditur in reũ, tan-
quã in contumacẽ, ut inf. eo. tit. c. ſæpe
contingit. ſcd̃m formã illius decret. ut
ſup. ut li. non conte. c. qm̃ frequenter. Si
vterque proſequatur, lis ſuo marte ꝓ-
cedat. Si neuter, primus iudex libere
ſua iuriſdõne utatur, ut in decr. reprehẽ
ſibilis in prin. Sed ſi poſt li. conte. actor
appellet, & non proſequatur proſequen
te appellato, actor iterum eſt citandus,
vt C. qũo & qñ iudex. auth. qui ſemel. ſi
non uenerit proceditur in principali, ſi
liquere poterit, ut C. de iudi. l. properan
dum, §. ſin autem ex geſtis, uel ſaltẽ fiet
abſolutio ab obſeruatione iudicij cum
condemnatione expenſarum, ut in ea. l.
§. & ſi quidem. Sed ſi proſequatur actor
non proſequente reo appellato, proce-
ditur in principali, ſi liquere poteſt, ut
3. quçſtio. 9. c. decernimus, & in præal. l.
properandum, §. ſin autẽ affuerit reus, ſi
nõ poſſit liquere, fiet miſſio in poſſeſsio
nem irrecuperabilẽ, ut C. qũo & qñ iu-
dex. l. conſentaneum. Sed ſi uterq; pro-
ſequatur, uel neuter, repete quod dictũ
eſt in membris eiſdem. Et eadem locũ
habent appellante reo quæ dixi cum ap
pellat actor. Recuſatur iudex multis ex
19 cauſis. † Sed de multis aliquas proſe-
quamur. ut ſi iudex ſuffraganeus mul-
torum litigatorũ. alteri. n. meritò eſt tũc
ſuſpectus, ut ſup. ut li. non conte. c. acce
dens, il 1. Itẽ ſi ſit dñs litigatoris, ut ſup.
de offi. deleg. c. inſinuante, & c. cauſam
quæ. Item ſi iudex eſt de terra litigato-
ris, ut ſup. ut li. non conteſt. c. accedens,
il 2. Item ſi a iudice appellatum ſit, pen
dente appellatione etiam in aliis cauſis
eſt ſuſpectus, ut infra eo. tit. c. ad hçc. &
c. propoſuit. Item ſi iudex habet familia
ritatem cum litigatore, ut 3. qõ. 5. cap.
accuſatore, ut ſup. de offi. dele. c. inſinuã-
20 te. † Qui aũt ſunt familiares, legitur, ff.
de fur. l. ſi libertus, ff. de pœ. l. reſpicien-
dum, §. furta domeſtica, C. de quçſt. l. pla
cuit pridem, ff. ad Sylla. Sc. Con. l. 1. §. ſin
autem, ff. de ædil. edict. l. ædiles, §. fami-
liæ, & C. de his qui ad ec. con. l. ult. §. &
hoc quidem, ff. de uerbo. ſigni. l. pronun
ciatio §. familiæ. Item ſi eſt affinis, ut 3.
q. 9. c. abſens, & ff. de iniu. l. lex Cornelia.
Item ſi litigator ſit comes iudicis, ut ff.
de offi. præſi. l. ſenatus cenſuit. Item ſi
iudex aliqua conſanguinitate coniun-
gat̃ litigatori, ut inf. eo. tit. ca. poſtremò.
Item ſi eſt concanonicus, ut ſupra de
offic.

.cum. R. canonicus Ianuenſis.
Item ſi iudex habet cõſimilem cauſam.
vt ſup. de iud. c. cauſam, & arg. ff. de ex-
cu. tu. l. propter litẽ. Item propter domi
nũ omnes de eius familia recuſantur. C.
21 ſi quacunq, præditus po. l. vnica. † Iſtæ
& conſimiles cauſæ repellunt iudicẽ a
iudicio, ſed non teſtem a teſtimonio li-
cèt enim quælibet conſanguinitas repel
lat iudicem, non tñ teſtẽ, vt inf. e. titu. c.
poſtremò 4. q. 3. ca. ſi teſtes. Item in cri-
minali, in veritẽ lege Iulia. Hoc ideo.
quia facilius habentur iudicès, q̃ teſtes.
& propter hoc repellitur quis a iudicio
ex defectu teſtiũ, vt ſup. de teſtib. ca. dile
22 cto. † poteſt autem recuſari iudex verbo
vel libello. Et erit forma recuſationis
hæc. quia periculoſa res eſt, & triſtiſsi-
mos ſolet habere euentus, corã ſuſpecto
iudice litigare, recuſo te. Vel ſic, quia ſu
ſpecti vel inimici iudices eſſe non de-
bent, & quodammodo naturale eſt ſu-
ſpectorum iudiciũ inſidias declinare, &
inimicorũ velle refugere, ideo te recu-
23 ſo. † Allegabitur cauſa ſuſpicionis co-
ram iudice. quæ ſi ſufficiens viſa fuerit,
probabitur coram arbit. vt inf. eo. titu. c.
ſecundo requiris, & cap. cũ ſpeciali. ſup.
de offi. delega. ca. ſuſpicionis. Nec ob. 3.
quæſt. 5. c. quia ſuſpecti. ibi enim nec ad
miſſa fuit recuſatio, & ideo nec proba-
tio exacta. Secundum vtrunq; ius ſcili-
cet canonicum & ciuile poteſt recuſari
delegatur, ut inf. eo tit. c. poſtremo, ſu-
pra de offi. deleg. c. ſuſpicionis, & cap.
inſinuatione, & idem ſecundum leges.
vt C. de iud. l. cũ ſpecialis, & l. apertiſſi
mi. Ordinarius aũt recuſat̃ ſecũdũ cano
nes, vt 3. q. 5. c. ſuſpecti. ſup. de fo. cõp. ſi
quis clericus, & c. licet. 2. q. 6. c. placuit.
11. q. 1 c. peruenit. Et idẽ ſecũdũ leges, &
ſecũdũ d. Mar. p l. nemo. C. de iuriſd. om.
iudi. ſumpto argu a contrario ſenſu.
ibi. n. ſic dicitur, nemo poſt li. conteſ. or-
dinariæ iuriſdictionis declinet examẽ.
ergo. ante lit. conte. declinet. Et ad idem
inducebat auth. & cõſequẽter. C. de ſen-
ten. & interlo. om. iudi. Sed dñs Io. B. cõ
tra, non enim ordinarius recuſatur ſe-
cundum leges, ſed ſi ſuſpectus fuerit,
adijcẽdus eſt ei epiſcopus loci, vt C. de
iud. auth. ſi vero contingit, & reſpõdent
ad legem illam nemo, ſic dicit ipſe, do-
mine Mar. ſi vis. ſumere argm̃ a contra-
rio ſenſu legis ill. nemo. ſume a contra-
rio ſenſu legis totius ſic, nemo poſt litẽ
conte. ordinariæ iuriſdictione declinet
examen, ergo ante lit. conteſt. non ordi
nariæ iuriſdictiones non declinet exa-
men. & ſic delegatur non ordinarius re
cuſatur ſecundum leges Auth. verò, &
conſequẽter, intelligebant in delegato.
Sed quod dixi, delegatum poſſe recuſa
ri, verum eſt non petitũ, petitus. n. recu-
ſari nõ põt ab eo qui petijt, vt 3 q. 3. ca.
induciç offerat̃. C. vt lit. conte. auth. offe
ratur. ſupra de offic. deleg. c. cum olim
magiſter. niſi noua ex cauſa, vt ſup d̃ off.
deleg. c. inſinuante. & arg ff. de arbi. l. li
24 cèt. † Sed quæritur de tp̃e recuſandi.
Et dicit Ioã. teutonicus, ꝙ generaliter
recuſatio fieri habet. inf. 20. dies vt dicit
auth. offeratur. & alia auth & conſequẽ
ter; & qm̃ iſti dies cedunt, & poſt lap-
ſum eorum non eſt locus recuſationi,
ideo prouidit lex, ꝙ ſi copia iudicis re-
cuſandi haberi non poteſt, recuſatio co-
ram prçſide proponatur vt C. de iudic.
l. apertiſſimi. T. dicit ꝙ recuſatio fieri
põt qñcumq;, dummodo ante lit. cõteſt.
cũ ſit dilatoria exceptio, vt ſup. titu. pro
xi. c. inter monaſterium. niſi terminus
præfixus eſſet a iudice ad omnes dilato
rias proponẽdas, vt ſup. de excep c. paſto
ralis. Sed de hoc plenus dicit̃ no. ſup. de
25 dilati. §. ſunt & aliæ. Effectus † autem
recuſationis eſt, vt ſi probata fuerit ſu-
ſpicio, iudex ordinarius recuſatus com
mittat negotiũ principale, vt ſup. de fo-
ro comp. c. ſi quis clericus. inf. eo. ti. c. ad
hæc & c. cũ a te. 11. q. 1. c. peruenit 2 q. 6.
c. placuit. C. de iudi. l. cũ ſpãli. & l aper
tiſſimi. hoc. n. competit iure ordinariæ
poteſtatis. Si ſit delegatus, dixit. T. ꝙ
cũ per recuſationẽ probata ſuſpicione
deſinat eſſe iudex & iuriſdictionẽ non
habere, ſuperſedebit cauſæ cognitioni,
& committere non põt iuriſdictionem
T 2 quam

quam non habet; quod. n. quis non ha-
bet, generaliter alteri dare non põt, ut
1. q. 1. c. gratia. & 1. q. 7. c. Daibertum, &
nemo inuitus cogitur ad arbitrũ ire. ut
ff. de arbit. l. 3. §. 1. quamuis iudiciũ red
datur in inuitum, ut ff. de uerb. obl. l. in
ter ſtipulantem. decr. autem illam, infra
ſecundò requiris. intellexit in delegato.
Illam autem, cum ſpeciali, & alias quæ
dicunt recuſatum poſſe committere ne
gotiũ principale, dixit in ordinario lo-
cum habere; puto tamen ꝙ tam ordina
rius quàm delegatus probata cauſa ſu-
ſpitionis poſſit committere negotium
de recuſatoris aſſenſu, uel ad ſuperiorẽ
trãsferre ut inf. eo. ti. c. cùm ſpeciali. Nec
ob. decre. illa, ſecundò requiris, in eo qđ
dicit ſuperſedere tenetur. Nam uerum
eſt, ꝙ ſuperſedebit iudex poſt probatã
ſuſpicionem, ſ. ut non cognoſcat, non
autem ut non committat cauſam. Nã &
in delegato loquuntur leges, quæ dicũt
expreſsè iudicem recuſatũ committere
poſſe. C. de iudi. l. aperti ſſimi & l. cum ſpe
ciali, quas leges Tacr. correctas eſſe di
cebat, cùm aliter ad eas rñdere non poſ
ſet. Ad decre. autem illam ad hæc, cum
à te, quę dicit aut ſi alterutra partiũ te ſu
ſpectum habuerit, te inſiſtente iudicem
eligant, qui propoſitã inter eos dirime
re ualeat quæſtionem, reſpõdebãt quæ
ſtionem. ſ. ſuſpitionis; ego aũt dico prin
cipalem. Nec ob. huic noſtræ opinioni.
ſupra de foro cõp. c. licet, ubi dicit pro
bata cauſa recuſationis ad te uel ad nos
pro iuſtitia recurratur, ſicut ſuperius eſt
expreſſum. Nã intelligo. ſ. per appella-
tionem, ſi recuſatus in cauſa procedat.
26 † Dubitari autem cõſueuit, an iudex
ſuſpectus & recuſabilis poſſit præuenire
recuſationẽ & cauſam alteri delegare.
Et uidetur quod non. Nam ineſſicax eſt
iuriſdictio penes eum. põt enim per ex
ceptionẽ elidi, & nihil intereſt utrũ ali
quid ſit ipſo iure ineſſicax, an per exce-
ptionẽ, ut ff. de reg. iur. l. nihil intereſt.
ff. quibus ex cauſis in poſ. l. Fulcinius.
§. ſi in diẽ. ff. de dolo. l. eleganter. §. ſer-
uus pactionis. Si igitur ineſſicax eſt iuriſ
dictio in delegante, ineſſicax ......
legato, qui pro nõ ſuo imperio agit, ſed
partibus fungitur delegantis. ff. de iuriſ.
om. iud. l. ſi prætor. de offi. eius cui mã.
eſt iuriſ. l. 1 § qui mãdata. Item pars iu-
riſdictionis eſt delegare, ut ff. de iuriſd.
om. iud. l. 3. in fi. cũ ergo alias partes iu
riſdictionis aggredi non põt delegatus
obſtãte ſibi exceptione recuſationis op-
ponẽda in perſonã ipſius, & iſtud aggre
di non põt. In delegationibus enim con
ſideratur, an delegatus cognoſcere poſ-
ſit, ut ita demũ ualeat delegatio facta
ab ipſo, ut C. qui pro ſua iuriſd. l. 1. Et iõ
ſi proconſul antequam ingrediatur pro
uinciam ſibi decretam, cauſam deleget;
q a cognoſcere nõ poſſet, nec delegatus
ab ipſo põt, ſed demũ ingrediente lega
to efficax efficitur delegati iuriſdictio
ut ff. de offi. proc. l. obſeruare. §. ulti. itẽ
iudex non debuit pręuenire diligentiã
recuſari uolẽtis. arg. infra eo. tit. ca. ſępe
cõtingit, & c. oblatæ. il 1. de cõfir. uti. uel
27 inuti. ca. bonæ. † Sed contra cauſæ ſuſpi
tionales perſonas iudiciũ afficiunt, non
iuriſdictionẽ, & ideo contra ſucceſſorẽ,
ideſt contra delegatũ non competit ex
ceptio. ff. de diuer. & tempo. præſcrip. l.
an uitium. Nam perſonales exceptiones
pſonas nõ egrediuntur, ut ff. de except.
l. exceptiones. unde mutatione perſona
rum uitiũ aboletur, ut 2. q. 1. c. primis. 1.
q. 1. c. cito. ſup. de filijs presby. c. ex tranſ
miſſa. ff. uti. poſſi. l. ſi duo. §. non uideor.
et ſecundũ hoc intelligũtur decreta. illæ
de pſcrip. ca. de quarta. infra de iure p. c.
cura. Solutio, puto iudicem ſuſpectũ an
te recuſationem cõmittere poſſe, & cõ-
miſſio ualet quod in ordinario indubi
tatũ eſt, ut ff. de iuriſ. om. iud. l. prætor,
idem puto in delegato. Et not. ꝙ ſecũdũ
uetera iura arbitri eligendi ſunt à par-
tibus, qui cognoſcant de principali, ut
ſup. de fo. com. c. ſi quis clericus. inf. e. ti°
c. ad hæc, & c. cũ à te. Et hoc fiebat inſi-
ſtẽte iudice recuſato, ut in illo c. & hęc
cogente inf. triduum, ut C. de iudi. l. ult.
28 † Hodie eligitur arbiter, qui cognoſcat
de cauſa ſuſpicionis vt inf. eod. titu. c. cũ
ſpeciali,

.......n. Sed principale negotiũ
nõ cõmittetur, niſi de recuſatoris aſſen-
ſu. ꝙ ſi non conſentiat recuſator, ad ſu-
periorem tranſmittet negotium recuſa
tus, ut infra eo. c. cum ſpeciali in fi. 1. R.
29 Et notabis. † ꝙ licet iudex recuſatus
iuriſdictionem retineat, & cogere poſ-
ſit arbitros eligere, ut dictum eſt, & ter-
tium ſi duo diſcordant, ut ſup. de offi. de
leg. c. ſuſpicionis, & cauſam cõmittere,
vel ad ſuperiorem tranferre. ſecus tñ
eſt in iudice, à quo fuerit appellatum.
Nã appellans eximitur à iuriſdictione
eius à quo appellat, ſi iudex fuerit dele-
gatur, ut infra eo tit. c. directè. Si autem
fuerit ordinarius, eximitur appellans
quo ad cauſam in qua appellat; in aliis
non eximitur. ſed pendente cauſa pote
rit ordinariũ recuſare, ut infra eod. tit. c.
propoſuit. & c. ad hoc eo, ſuper quo ap-
pellatum eſt, prætermiſſio, ut infra eod.
titu. c. teneamur. Hoc tñ fallit in delin-
quẽte notoriè, ut infra eo. tit. c. cum ſit,
30 in fi. & cap. cõſuluit. Relatio † fit tribus
de cauſis. Aut ei iudex refert de iure cõ-
ſulens, quia in iure dubitat. Aut quia
pronunciare euitat, & ideo refert ut ſe
exoneret. Aut ei conſulit ſuper facto. Pri
mus modus approbatur, ſecũdus & ter-
tius reprobantur, ut probantur hæc, ff.
de iudi. l. cũ quẽ. §. iudicibus, & §. de fa-
cto & in Auth de iudi. § ult. in Auth. ut
iudices nõ expectent ſacras iuſſiones, §.
iubemus. Eſt & quartus referendi mo-
dus. ſ. cum ſuperior ita cõmittit, ut dele
gatus ſi de partiũ voluntate fuerit, pro-
nunciet, vel cãm ad ſuperiorẽ tranſmit-
tat, ut ſup de reſcrip. c. ex parte. Sed cũ
relatio facienda eſt, plena omnia noti-
ficanda ſunt ſuperiori, & partib. cõſulta
tionis edi debet exẽplũ; & ſi altera par-
tium viderit relationem minus plenam
vel contrariã veritati, põt illicò a con-
ſultatione appellare, & nihilominus à
ſententia, ut C. de relat. l. 1. & ff. qñ ap.
ſit. l. 1. R. 1. & 2 q. 6. c. induciæ, §. biduũ,
in fi. Adeò aũt plenè in relatione om-
nes omnino cauſæ ſunt comprehendæ,
ut prope modũ actorum recenſione nõ
ſit opus. acta tamen neceſſariò ſunt aſſo
cianda, ut C. de rela. l. ult. Et nota q: re-
fertur cauſa, refertur & electio ſeu poſtu
latio, ut ſupra de offi. lega cap. licet Tra
nen. & ſup de poſtu. c. bonæ memo. il 2.
Et ſicut electione ſeu poſtulatione rela-
ta ad ſuperiorem, non licet in ea ali-
quid innouari, ut iuribus præalleg. ſic
& in negotio per conſultationem trãſa
cto, ut C. de appel. l. ex illo. 2. q. 1. c. no-
men. 3. q. 6. c. multum, & C. de rela. l. 2.
Sed in his omnibus expectari debet ſu-
perioris reſponſum, ut 6. q. 3. denique.

SVMMARIVM.

1 *Peregrinantes qui dicantur, & quod ſubſi dium eis indulgeatur à iure, & nu. 2.*

De Clericis Peregrinantibus. Rub.

QVIA ſicut appellãtes, ita & pere-
grinantes iura tuẽtur. Ideo poſt
tractatum de appellationibus ſubiiciun
tur tractatus de peregrinantibus. Videa
mus igitur qui hic peregrinantes dican
tur, & quod præſidium eis indulgeatur a
1 iure. Peregrinantes † intelliguntur hic
romipetæ, apoſtolorũ limina & aliorũ
ſanctorũ oratoria uiſitantes, ut 24. q. 3.
c. ſi quis romipetas, & c. paternarũ, & c.
illi qui. & ſup. de treug. & pa. c. innoua-
mus. Itẽ illi qui accedũt ad pñtiam dñi
Papæ, ut inf. eo. tit. c. 1 vno. 2. q. 6. c. argu
ta. Non aũt intelligas de quolibet pere-
grinante; nã largo mõ quicunq; a loco
domicilij proficiſcitur, peregrinari vr,
2 ut C. de incol. l. ciues. lib. 10. † Peregri-
nantes igitur, de quibus ſuperius dictũ
eſt, eccleſia romana ſub protectione re-
cipit, & ſpecialiter ad curiã venientes,
hi. n. facto appellare, vel uerius prouo-
care vñr, ut ſup. tit. prox. c. cũ ſit roma-
na. & c. dilecti. Et per hunc modũ ꝓuo-
candi recedit ab ordinario, & vocat ad-
uerſarius ꝓuocãtis ad ſuperiorẽ. Rece-
dit ẽt & a delegato, dũmõ ante notitiã
literarũ, ut ſup. ti. prox. c. meminimus

&c. ſuggeſtum. & c. ad hæc ſicut aſſeris:
Quidam tamen dixerunt, ꝙ hodie pro-
uocatio facti locum non habet ꝑ decr.
ſup. tit. prox. c. vt debitus honor. quæ ſic
dicit. cum autem ex rationabili cā puta
uerit appellandum, coram eodem iudi-
ce cauſa probabili appellationis expoſi
ta, tali videlicet q̄ ſi foret probata, debe-
ret legitima reputari. Vnde decre. illas
cū ſit romana, & c. dilecti. abrogatas eſ-
ſe dixerunt. Sed errauerunt, nam illa, ut
debitus honor. loquitur in appellatio-
ne. Aliæ verò loquuntur in prouocatio-
ne. Habent aūt hoc p̄ſidium a iure venie-
tes ad curiam romanā, ut ſi quid eis arre
ptū eſt vel ſublatū poſt iter arreptū, eis
reſtituatur, ut infra e. c. vno. ēt ſi per iudi
cē ſit ſubtractū, & agetur condictione ex
hac decre. Idem præſidium habent ap-
pellantes, ut ſup. ti. prox. c. cū teneamur.
2. q. 6. c. arguta. & c. quoties. Sed & aliis
iuſta ex cauſa abſentibus ſeu peregrinā
tibus iuris præſidiū indulgetur, nā ſi eo-
rum turbata fuerit poſſeſſio ꝑ vim, & ex
pulſis his qui eorū nomine detinebant,
datur eis condictio ex lege, ad recupe-
randam poſſeſſionem abſentium nomi-
ne, ſiue fuerint ſerui ſiue fuerint extra-
nei, etiam ſi mandatum non habeant.
quod eſt ſpeciale contra regulam gene-
ralem, ut C. ſi per vim vel alio modo tur
bata. fue. abſentis poſſeſſ. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Confirmatio quid ſit, & quot modis fiat.*
2 *Confirmari quæ poſſunt.*
3 *Confirmationis effectus quis ſit.*
4 *Sententia excommunicationis ſi lata eſt ab ordinario uel delegato, & a ſummo pontifice confirmata, an ille qui tulit, poſſit ab ea abſoluere.*

De Confirmatione vtili uel inutili. Rubrica.

TRactatum eſt ſup. de his q̄ appella
tionis beneficio ſuſpenduntur. Hic
aūt tractatur de his quæ confirmationis
p̄ſidio muniuntur. Videamus igitur quid
ſit confirmatio. Qualiter fiat. A quo. De
qua re facienda ſit. Et quis confirmatio-
1 nis effectus. Confirmatio † eſt prioris iu-
ris habiti corroboratio. Hæc deſcriptio
colligitur ſup. de fi. inſtr. c. inter dilectos.
Fit aūt confirmatio plurib. modis t̄pis ex
curſu, ut ſi a ſnīa non fuerit, inf. decēdiū
appellatū, nā lapſu t̄pis rata manet, &
ei ſtandū eſt, ut no. ſup. de ſen. & re iudi.
§. auctoritas. Sic & ſnīa arbitri dr̄ emolo
gari. i. ſilentio decendii confirmari, ut ſu
pra de arb. c. ꝑ tuas, C. de arb. l. cū antea.
& no. ſup. de arb. § effectus. licet in caſu
ꝑ appellationē dicat̄ ſnīa confirmari, ut
ff. re ra. ha. l. ult. Confirmat̄ aliquid iur̄o,
ut ſi minor rē alienet, & iuret non cōtra-
uenire, ut C. ſi aduer. uend. l. ſacra pube-
rū. Itē cū mulieres conſentiunt aliena-
tioni rerū dotaliū & ꝑꝑ nuptias donata-
rū, & ne contraueniant, firmant ꝓprio
iur̄o, ut ſup. de iureiu. c. cū contingat. Itē
cū debitor ꝓmittit uſuras, & ꝓmiſſum
ſuum firmat iuramento. Nā tunc ēt ex-
cipere non poteſt, ut ſup. de iureiu. c. de-
bitores. Itē cū quis tranſigit, & tranſa-
ctionem ſuam iur̄o confirmet. Nā tunc
punitur ſi contrauenerit, ut C. de tran-
ſact. l. ſi quis maior. Itē iureiurando fir-
matur ſtatutum de certo numero cano-
nicorum, ſup. de reſcriptis, c. cōſtitutus.
Confirmatur etiam per literas ſuperio-
ris & maximè dn̄i Papæ. qui plerunque
confirmat ſnīas, ut ſup. de ſen. & re iudi.
c. ea quæ. & c. cauſam quæ in fi. inf. de te
ſtam. c. Raynutius. in fi. & c. Raynaldus,
in fi. Statuta, ſup. de conſt. c. cū acceſſiſ-
ſent. Beneficia, ut inf. eo. ti. c. ad nr̄am, &
c. porrecta. Contractus, ut ſup. de pact. c.
quoties. Arbitria, ut inf. eo. ti. c. examina
ta. Cōpoſitiones, ut inf. eo. tit. c. venera-
bilis. Itē electiones, ut ſup. de ele. c. poſt-
quā. Poſtulationes verò nō confirmant̄,
ſed diiudicant̄, ut ſup. de poſtu. c. bonæ.
il ſecōdo. in 2. col. & ſi inuenta fuerit ca
nonica, admittat̄, ut ſup. de ele. c. ſcriptū.
vel non admittitur, ſi minus canonica
ſit inuenta, ut ſup. de poſtu. p̄la. c. bonæ.
il primo. uel ēt irritatur, ut infra eo. tit.
& ſi

2 & ſi vnanimiter. Poſſunt confirmari †
quæ pacificè poſſidentur vt inf. eo. tit. c.
1. Res litigioſæ confirmari non poſſunt
vt inf. e. ti. c. 1. & not. ſup. vt lite pen. §. li-
3 te igitur pendente. Effectus † confirma
tionis eſt, vires pleniſſimas dare ei rei,
cui fortè aliquid iniuriæ vel imperitia
minus incertum eſt, vt ſupra de tranſac.
c. 1. Perſonale facit reale, vt ſup. de tran-
ſact. c. veniens, & hoc intellige de confir
matione domini papæ. Auctoritas. n.
principis non ſolenne facit ſolenne, vt
C. de teſta. l. omnium. Nam facit ex nu-
do pacto dari actionem, vt ff. de pactis.
l. legitima. principis. n. auctoritas mu-
tat ſubſtātialia, vt C. communia de leg.
l. 2. C. de rei vxo. actio. l. vna. Item ope-
ratur confirmatio domini papę, ut ſi no
na quæſtio oriatur ſuper re illa, ſuꝑ qua
confirmatio eſt obtenta, ordinarius uel
alius cauſam audire non poteſt ſine ſpe
ciali mandato domini papæ; ſi res illa
t̄pe confirmationis pacifice poſſidebat̄.
ut inf. e. ti. c. 1. Sed quo ad titulum poſſi-
dendi confirmatio nihil addit; id enim
confirmatur, quod à principio firmum
eſt, ut ſup. de fide inſtrumen. c. inter dile
ctos. Vnde in confirmationibus rerum
poni cōſueuerunt tales terminationes,
ſicut iniuſtè & pacificè poſſides. In ſen-
tentijs autem confirmādis ponitur. ſicut
ꝓuidè lata eſt, vt inf. e. tit. c. examinata.
Papa. n. nō intēdit vni dare, vt alius ſcru
puloſo corde moueatur, vt 16. q. 7. ca. 1.
nec intendit vni conferri, & alteri noce
re vt 14. q. 5. ca. denique. nec vult alicui
ſubtrahi per priuilegia ſua, ut 9 q. 3. ca.
nunc verò. 25 q. 2. ca. de priuilegijs. Sed
hoc uidet̄ abſurdū quibuſdā, ut tātā im-
munitatē rerū quis ſortiatur per hm̄oi
ſimplices confirmationes, quæ l. uitur
in curia impetrantur. Nam & ſi ſuꝑ re-
bus ſingulis quis impetret confirmatio
nes, eneruata erit iuriſdictio ordinarij
ſuper illis, & propterea ſic intellexerūt
decre. illas. inf. eod. titu. c. 1. & 2. quod iu
dex non poſſit cognoſcere de confirma-
tione, an ſit iuſta uel iniuſta, ſed de re
cōfirmata ſic. Alij dixerunt has decr. lo
cum habere, cùm Papa cū cauſæ cogni
tione cōfirmat, ut ſup. de of. deleg. c. quo
niam abbas. ſup. de teſti. c. veniēs. inf. eo.
tit. c. uenerabilis. inf. de teſta. c. Raynu-
tius. & c. Raynaldus in fi. Alij. uero intelli
gunt has decre. ad literā ſicut ſonare ui-
dētur, ꝑ confirmationes ſimplices hæc
immunitas rebus confirmatis accedat.
ut ſi ſuper eis noua quæſtio oriatur, nul-
lus eā audiat ſine mandato domini Pa-
pæ, & ideò ſi quæſio oriatur ſuper confir-
matione. Hæc poſterior ſnīa cum textu
decretalis magis concordat. Verum ta-
men ſi confirmationi domini Papæ obij
ciatur falſi ſuggeſtio, poterit de ea co-
gnoſci & iudicari, ut inf. eo. tit. ca. de cō-
firmationibus, & ſic confirmatione non
obſtāte poterit cognoſci de re cōfirma
ta, cum certū ſit confirmationem ꝑ fal-
ſi ſuggeſtionem illicitam fuiſſe. Vnde
4 † quæritur, ſi ſentētia excommunicatio
nis lata fuerit ab ordinario uel delega-
to, & à ſummo pōtifice confirmata, an
ille qui tulit poſſit ab ea ſoluere? Et ui
detur qđ nō. nā papa cōfirmādo ſenten
tiam ſuam facit. Omnia enim ſua fa-
cit, quibus ſuam impartitur auctorita
tē ut C. de uete. iu. enu. l. 1. §. & iō. con-
trariū tn̄ eſt uerius, ut inf. de inſt. c. ex fre
quentibus. Hæc autem de literis confir
mationis. Sed de literis innouationis
ſciendum eſt, ꝙ per eas nihil iuris acq-
ritur, ut inf. de priui. c. ex parte, & inf. e.
tit. c. cum dilectus. Per literas autem ꝓ
tectionis non eximitur quis a iuriſdi-
ctione ordinarij, ut inf. de priui. c. ex par
te. il ſecondo & c. recepimus. Sed ſi ali-
quis ſe ſubijciat protectioni dn̄i Papæ,
& ex ſimplicitate appellare omittat, e-
ximit̄, ut ſup. ti. ꝓxi. c. vno. ſup. de app. c.
ad audientiam. Quid ergo proſunt lite-
ræ protectionis? Rn̄deo, maior honor ei.
debetur, quem Papa ſua protectione ho
norat, ut ſup. de ma. & obe. c. per tuas.
Vel ſolet plus timeri, quod ſingulariter
pollicetur, quàm qđ gn̄ali ſponſione cō
cludit. 23. di. c. q̄q̄ 11. di. c. quis neſciat.

¶ Explicit liber ſecundus.
Incipit liber tertius.

SVMMARIVM.

1 *Clericorum uita qualis eſſe debeat.*
2 *Clericorum honeſtas in quibus conſiſtat.*
3 *Clerici in inceſſu, & ſocietatibus, qualiter debeant ſe habere.*

De Vita & Honeſtate clericum. Rubria.

FInito tractatu iudiciorum a quibus
clerici abſtinere debēt in quantū
poſſunt, cum ſeruos Dei non oporteat
litigare, vt 2.q.7. capitulo. ſicut ſacerdo
tes. ideo ſubijcit hæc rub. de vita & ho.
cle. Videndum eſt igitur, qualis debeat eſ
ſe vita cleri. & in quibus conſiſtat hone-
1 ſtas eorum. † Et quidē in eccleſijs collegia
tis clerici debent viuere in communi, in
vna domo veſcant, atque ſub vno tecto
dormiāt & requiſcant, vt inf. eo. ca. qm̄.
32. di. c p̄ter hæc de con. di. 5. c. in omni
bus 12 q. 2. c. neceſſaria. Quidam tamen
intellexerunt iura illa in eccleſijs regu-
laribus locum habere, aliud in ſeculari
bus. vt 12. q. 2. ca. quia tua ſanctitas. 32.
di. ſi qui verò. Sed puto iura priora cōti
nere ius commune in eccleſijs collegia
tis. quāuis eis in multis eccleſijs ſit per
contrariā cōſuetudinē derogatum. Poſte
riora vero loquuntur in clericis non valē
tibus cōtinere q ſortire pñt vxores an-
te ſacros ordine ſecundum licentiam
ab apoſtolo datam, vt 28. diſtin. de his
in fi. Et ſtipendia extra eccleſiam in do
mibus ſuis recipere vt pauperes, non vt
clerici; nec ratione canonici tituli, ſed
paupertatis contemplatione, & ſic intel
ligi pt 1. q. 2. c ſacerdos. Cōiugati enim
canonicum titulum obtinere nō pñt. vt
inf. de cle. cōiuga. c. ſanè, & c. diuerſis fal
2 lacijs. Honeſtas † clericorum conſi-
ſtit in multis. In tonſura capitis, vt inf. e.
c. ſi quis ex clericis c. clericus, & c. cleri
cis. Ita vt admodū ſpheræ caput habeāt
abraſum, vt 23. di. c. p̄hibere, & ſic attō
ſis capitibus, & patentibus auribus ince
dant, vt 22. diſt. c. non liceat. Quod verū.
niſi timor vel neceſſitas exigat habitum
trāsformari, ut inf. e. c. clericis omcia. via
de quidam repræhenſus de habitus di-
miſſione, ſic ſe excuſauit. Vnde verſus.
Tutius, ut peterē laici ſub imagine Ro-
mam, Fas fuit ut ſinerem luxuriare co-
mam. Item in ornatu ueſtimentorum &
aliorū, ut inf. e. c. clerici. & c. officia. 20.
q. 4. per totū. ita ut nec fulgidis nec ſor-
didis ueſtibus ſe ornēt. ut n. ait Hiero.
nec affectatæ ſordes, nec exquiſitæ deli-
ciæ laudes pariunt, ut 41. diſt. §. 1. Item
ut moribus & uerbis pudorem indeſinē
ter exhibeāt. unde genæ ſponſæ. 1. præ-
dicatores turturi comparantur, ut 43.
di. §. 1. quamuis laicis uerecundia indi-
catur. iuxta illud, uerecundos & ueren-
tes facite filios Iſrael ut 32. q 4. c. in eod.
3 † Item in inceſſu debent clerici eſſe or-
nati, ut grauitate itineris mentis matu
ritatem oſtendant. Incompoſitio enim
corporis, ut ait Grego. qualitatem iudi
cat mentis. 41. diſt. c. ſicut. Item in ſocie
tatibus, ut non habitent cum malis ho-
minibus; quia ſepe conſortia malorum
bonos etiā mores corrumpunt, ut 28. q.
1 c. ſæpe. unaque aſpecta liuorem ducit
ab uua. Item in modeſtia & ſobrietate,
ut inf. eo. ti. c. à crapula. & 35 diſt per to-
tum. Item in mundicia uitæ, ut inf. e. ca.
ut clericorum, & dicemus. inf. ti. proxi.
Item ut ſint aſsidui in lectione & oratio
ne. hæc enim eſſe debent opera clerico-
rum. ut 36. diſt. c. ulti. Hæc & alia a cleri
cis exiguntur, quorum uita, & conuerſa
tio debet eſſe ſecreta, & a laicorū acti-
bus remota, vt. 2. q. 8. c. laicus, vt eorū,
qui in laicali ordine conſiſtunt. obſeruā
tiam, ſicut loco, ita religione præcellāt.
vt 4. diſt. c. denique in princ.

SVMMARIVM.

1 *Mulieres quæ permittantur cum clericis cohabitare, & quæ prohibeatur.*
2 *Pœna clericorum fornicatorum. & nu. 6.*
3 *Aequitas rigori præfertur.*
4 *Pęna mulierum cum clericis fornicātium.*
5 *Diſpenſatio quæ adhibeatur circa clericos fornicarios.*

Occultus

6 *Occultus fornicatur ſuſpenſus eſt quod ad ſe, ita & occultus ſimoniacus.*
7 *Notorium quotuplex ſit.*

De Cohabitatione clericorum & mulierum. Rubrica.

QVIA frequenter vitam & hone-
ſtatem clericorum ſuſpectarum
exhoneſtant mulierum conſortia. Ideò
poſt tractatum de vita & honeſtate cle-
ricorum ſubijcitur hic rubr. de cohabi-
tatione clericorum & mulierum. Videa
mus igitur quæ mulieres prohibent ha-
bitare cū clericis, & quæ permittunt. Itē
quæ ſit pœna clerici fornicantis, & quæ
mulieris ſe clerico commiſcentis. Item
q̄ circa clericos fornicarios diſpenſatio
1 valeat adhiberi. Illæ † autem mulieres
clericis cohabitare permittuntur, in q̄-
bus naturale fœdus nihil permittit ſæui
criminis ſuſpiciari, aliæ prohibentur. vt
inf. e. c. à nobis. Quæ aūt ſint perſonę, q̄
permittuntur, legitur 32. diſt. c. interdi-
xit. 81. diſt. c. cum omnib. & c. uolumus.
C. de epiſ. & cle. l. eum qui. in Authen. de
ſanctiſ. epiſco. §. presbyteri. colum. 9. in
Auth. quomodo opor. epiſcopos. §. quā
ta. Sed contra. inf. eod. titu. ca. j. Ad quod
dico, quòd prima decre. huius titu. non
tenet, derogatur enim per poſteriorem.
inf. eod. c a nobis. Vel prima decreta lo-
quitur in mulierib. quæ etſi ſuſpicionē
effugiant, habent tamen ſecum pediſſe
quas & ancillas, in quibus & de quibus
ſiniſtra frequenter oritur ſuſpicio. Et de
talib dicit Aug. Quæ cū ſorore mea ſunt
meæ ſorores non ſunt, ut 81. diſt. c. legi
tur. Iura autem ſuperiora loquuntur de
perſonis coniunctis, quæ ſuſpicionem
effugiunt, nec ſecum habent mulieres
ſuſpectas. Epiſcopi uerò & monachi oī-
no nullas ſecum mulieres habere dēnt
ut in Auth. de ſanctiſ. epiſ. §. epiſcopum
uerò, & 81. di. c. oportet & cap. clerici. &
18. q. 2. c. diffinimus & in Auth. de mo-
2 nachis §. cogitandū Pœna † clericorum
fornicatorū eſt, ut admoniti nō ſe corri
gentes a beneficiis ſuſpendant. Et ſi ſu-
ſpēſi fornicarias præſumpſerint detine
re, perpetuo ſunt remouendi, ut inf. e. c.
ſicut & c. ſi autem. neque enim ſuſpenſī
ſunt ipſo iure, niſi eorū fornicatio eſſet
notoria ut 32. diſtin. c. nullus & cap. p̄ter
hæc, & ſic poteſt intelligi, inf. eo. c. ſuper
eo. Tunc enim ſuſpenſi eſſent ab officio,
& per cōſequentiam a beneficio, ut 81.
diſt. c. ſi quis amodo, & c ſi quis ſacer
dotum. Sed nonne fornicatio mortalē
peccatum eſt? Sic igitur pœna eius eſt
depoſitio, ut 35. diſt. c. ul. 81. diſt. c p̄sby-
ter. c. ſi quis ep̄us & c. ſi qui ſunt prȩsby
teri. Ad hoc dicunt quidam, quòd canō
ille rigorem contineat, alius autem cir-
ca idem contineat æquitatem, ut 34. di-
3 ſtinct. c. frater. † æquitas præferenda eſt
rigori, ut 45. di. c. licet. 5 c. i. c. ponderet
in fi. 81. di. c. prȩsbyter, C. de iudi. l. pla-
cuit, ff. de reg. iu. l. in omnib. Melius eſt
enim reddere de miſericordia rationē,
q̄ de crudelitate, ut 86. diſt. c. non ſatis
eſt 26. q vlti. c. alligant, & 35. q 9. ca ue-
niam 9 diſt. c. ſana. 50. diſtin. c eos. Vel
forte iura iō minus procedunt in crimi-
ne fornicationis, quia pauci ab eo inue-
niunt immunes, vt 50 di. c. quia tua. Vel
dicas de iure cōi ſeruare poſſe rigorem,
de diſpenſatione æquitatem. Nec ob.
qđ dicit illa decre. frater. ſcilicet fragili
tas noſtri temporis talem non patit ma
nere cēſurā. Nā ſic intelligēdū eſt. ſ. rigi-
4 dā, & indiſpēſabilē. † Pœna mulierū for
nicātium uer. nicenā. quidā tamē intelli
gunt cum mulier illa hoc peteret. Alio-
quin ſecus, vt 32. diſt. ca ſeriatim, & 32.
q. 1. cap. integritas. Si uero cum clericis
matrimonialiter de facto contraxerint,
tunc uenundantur, ſi filios non hēnt, ſed
ſi filios habent, mulieres & filii ſuſcepti
ex clericis, quos ſua libidine infecerūt,
in ſeruitutē redigātur eccleſiæ, cuius ſunt
clerici, vt 81. diſt. c. quidē 32. diſt. c. eos.
5 15. q ul. c. cum multæ. Adhibetur † circa
clericos fornicarios diſpēſatio magna,
vt nō remoueātur ab officiis vel benefi-
ciis, ut infra eod. c. ſicut, & ca. ſi autem,
ſed ad altiora officia non aſcendant, ut

15. q. 8.

27. q.8. ca. hi qui. Maior. vt ad maiores
ordines promoueantur vt 34. diſtinc. c.
fra. Maxima. ut ad dignitates aſcendant
ut 33. diſtinct. capitu. habuiſſe. In ſum
6 ma no. † eſt, ꝙ occultus fornicator ſu-
ſpenſus eſt quo ad ſe, ſicut & quilibet in
mortali peccato conſtitutus. vt 1. quæ. 1.
cap. ſacerdotes. non tñ quo ad alios an-
tequam per ſententiam præſcindatur.
vt 5. q. ult. cap. vlti. ſed notorius fornica-
tor eſt ſuſpenſus quo ad ſe & quo ad a-
lios. vt inf. eo. titulo. c. vlt. 30. diſtinc. ca.
nullus. & c. præter hæc. Et idem eſt in ſi
moniaco etiam occulto, qui ſuſpenſus
eſt quo ad ſe & quo ad alios, ut. 1. q 1. ca.
reperiuntur. Quod intelligo verum
eſſe in ſimoniaco in ordine ſuſcepto, q̃
vitioſum habet caracterem vt 2. quæ. 3.
c. quibuſdam narrantibus. ſecus autẽ in
ſimoniaco in ordine alteri collato. vt
inf. eo. ca. de ſimon. & ca. per tuas. A tali
ergo ſimoniaco in ordine ſuſcepto non
debes ſacramenta ſuſcipere, ut 1. q. 1. ca.
ſi quis à ſimoniacis, ſed à quolibet alio
ſic, quandiu tolleratur; licet quo ad ſe
ſit ſuſpenſus, non tñ quod ad alios, vt ſu
7 perius dictum eſt. Notorium † aũt aliud
iuris. Aliud facti. Tertium notiorũ præ-
ſumptum. Notiorum iuris duplex. per
confeſſionem factam in iure, vel per
ſententiam. vt inf. eo. c. veſtra. Facti per
euidẽtiã rei, quæ tergiuerſatione aliqua
celari nõ poteſt, vt inf. eod. ca. vlti. inf. de
purga. can. c. cũ dilectus in fi. 2. q. 1. c. in
manifeſtis Notorium præſumptum eſt,
vt ſi aliquis publicè habitus eſt per fi-
lio, vbi non requiritur alia probatio, vt
ſup. de filijs presbyt. c qm̃; hoc. n. qđ ali
quis ſit filius, non poteſt verè probari,
ut. ff. de cond. & demon. l. Lucius. Item fi
lius quẽ nuptiæ demonſtrant. vt ff. de in
ius vo. l. qui ſemper. Et idem dico in for
nicatore. Si enim clericus iuuenis & cu-
pidus ſecum habeat euidenter in domo
iuuenculam & ſuſpectam, non notoria
eſt fornicatio, ſed præſumpta. a iuuene
& cupido credatur reddita virgo?

SVMMARIV

1 *Clericis quib. permittatur habere cõiuges.*
2 *Epiſcopus an diſpenſare poſſit in officio cum ſacerdote, qui matrimonium de facto contraxit.*
3 *Clericus vxoratus an retineat priuilegium clericale.*

De Clericis coniugatis. *Rubr.*

DICTVM eſt ſupra de prohibita
cohabitatione clericorum & mu
lierum. Hic agitur de permiſſa. ſ. con-
iugali. Videamus ergo quibus clericis
permittitur habere coniuges. & an ha-
bentes coniuges poſſint ſimul & eccle-
1 ſiaſtica beneficia retinere. † Poſſunt cle-
rici in minoribus ordinibus conſtitui
vxores ducere. ut inf. eo. c. 1. 28. di. ca. de
his, in fin. In ſacris autem non, quia om
nibus in ſacris cõtinentia eſt indicta. ut
ſup. de tempo. ordi. c a multis 32. diſt. c.
erubeſcãt. c. nemo & c. ſi qs eorum & 31.
diſtinct. c. ante triẽniũ. & 83. diſt. c. cùm
in preterito. Oriẽtales aũt clerici in mi-
noribus ordinibus cõſtituti ducũt vxo-
res, & eis vtunẽ in ſacris ſed poſt ſacros
ordines nec de nouo contrahunt, nec
mortuis uxoribus alias ducũt, ut 31. di.
c. Nicena. c. qm̃. & c. aliter, & inf. e. c. cũ
olim. Olim in eccleſia primitiua clerici
vxores habentes, beneficia extra eccle-
ſiã percipiebãt, quia in eccleſiis ſeruie-
bãt, ut 32. di. c. ſi qui uerò ſũt clerici 12.
q. 1. c. quia tua ſanctitas, vel vt ſtipendia
tanq̃ pauperib. nõ ut beneficia tanquã
clericis pſtabantur. Hodie aũt a benefi-
cijs eccleſiaſticis excludunẽ, ut inf. eo. ti.
per totũ. ea. n. facto proprio amiſerunt,
cõtrariũ eligendo, & ſe ad uitã oppoſitã
cõferendo, ut ff. de bo. lib. l. ſi patronus,
C. de furtis, l. 1. ff. de tribute. l. qui in hæ
redẽ, §. ulti. 84. diſtin. c. quiſqs, nã quaſi
in duo diuiſi eccleſijs a quibus ſtipẽdia
percipiunt famulari non pñt, cum eos
oporteat cogitare, qualiter uxorib. ſuis
ualeãt complacere, ut inf eo. tit. c. diuer
ſis fallacijs, ubi aũt aliqui fornicationi-
bus

bus dediti eccleſias penitꝰ derelinquũt,
beneficia pro derelicto hr̃e videntur, &
eis ſunt ipſo iure priuati, vt 81. diſt. cap.
eos. Si quis aũt ſcienter beneficiũ confe
rat coniugato, non per ipſum qui contu
lit, ſed per ſuperiorẽ potius eſt priuan-
dus, ut inf. eo. c. diuerſis fallaciis Sed quę
2 ritur † an epiſcopi diſpenſare valeãt in
officio cũ clericis in ſacris ordinibus cõ
ſtitutis, qui de facto contrahunt matri-
monia? videtur ꝙ ſic, ut inf eo. c. ſanè ſa
cerdotes. Sed cõtra, clerici dũ ſacros or-
dines recipiunt, uotũ continentiæ ſolen
nizare uidenẽ vt 32. di. c. ſeriatim, in fi.
vnde poſtea cõtrahendo maius peccatũ
cõmittunt, q̃ ſit adulteriũ, ut 27. q. 1. ca.
meliore. non ergo pñt epiſcopi diſpen-
ſare, quibus datur poteſtas diſpenſandi
ab adulterio citra, ut ſup. de iud. ca. at ſi
clerici. ad quod reſpõdeo, epiſcopi poſ-
ſunt diſpenſare in adulterio & in mino
ribus, ſed & in maioribus, vbicũq; inue
nitur a iure permiſſum, vt in caſu p̃miſ
ſo, & hęreſi, & ſacrilegio, ut 50. di. c. p̃sb.
& c. ſi quis presbyter. Licet alij contra-
riam ſniam aſſerant, dicentes poſſe epi-
ſcopos diſpenſare in adulterio & in ma
ioribus criminibus, niſi inueniatur pro
hibitũ, vt in homicidio, & in ſimonia, ut
50. di. c. miror & infra de ſimo. c. nobis.
3 Quæritur † de clerico vxorato, an reti-
neat priuilegiũ clericale, qđ habeẽ. 17.
q. 4. c. ſi quis ſuadẽte? Et uidetur ꝙ non,
ut inf. eo c. Ioan. Sed decr. illa põt intelli
gi in eo, qui contraxit cũ uidua, qui irre
cuperabiliter a clericatu receſſit, ita ut
vlterius ad clericatũ redire nõ poſſit, ut
34. di. c. ſeriatim, & propterea exuitur
omni priuilegio clericali, ut 82. di. c. qſ
quis, alias ſi clericus vxoratus ſeruaret
tonſurã, retinet priuilegiũ clericale. ſic
intelligo ſup. de uita & ho. cle. c. clericus
& maximè ſi beneficiũ retinet, cuiꝰ gra-
tia tõſurã ſeruare tenẽ, ut in p̃dicta de
cre. Ioan. Nã talis ſub eccleſiaſtica regu-
la eſt tenẽdus, vt 32. di. c. ſi qs uero 12. q.
1. c. qa tua. Vel põt dici, ꝙ illa decreta.
Ioan. nõ loqtur in priuilegio ipſius ca-
nonis, ſi quis ſuadẽte. illud. n. retinetur,
eo ꝙ non tm̃ in fauorem clericorum in
ductum eſt, ſed in odium laicorũ, ut inf.
de ſen. ex. c. cõtingit, ſed loquitur in pri
uilegio, quod clerici hñt in angarijs, ut
16. q. 1. §. nouarũ cũ c. ſequen. illud reti-
nẽt clerici vxorati, & maximè ſi non ſer
uãt tõſurã, q̃ depoſitã ſi reſumpſerit, pri
uilegiũ nõ reſumũt, ut inf. eo. c. ex parte.

SVMMARIVM.

1 *Reſidere quid ſit, & qualiter clericus debeat reſidere nu. 2.*
2 *Pęna non reſidentis quæ ſit.*

De Clericis non reſidentib. *Rub.*

DICTVM eſt ſup. de clericis qui
priuantur a beneficijs propter cõ-
ſortia mulierum, hic autem tractatur
de his qui a beneficiis excluduntur, eo
ꝙ non reſident in eccleſijs, in quibus be
neficiati exiſtunt, & ideo ſubijcitur hic
rubrica, de clericis nõ reſi. in ec. uel præ
ben. Videamus igitur quid ſit reſidere.
Qualiter clericus debeat reſidere. Et
quæ ſit pœna non reſidentis. Reſidere
1 † eſt deſeruire, ut infra eo. c. conqueren
te. parum enim eſt reſidere, niſi & re-
dens curam eccleſiæ habeat, in qua be-
neficium habet vel perſonatum, ut infr.
2 eo. c. quia nonnulli. Debet aũt † quis re-
ſidere per ſeipſum, non per uicariũ, ut
inf. eo c. qm̃. Per uicariũ. n. deſeruire nõ
licet, niſi in caſibus quos no. ſup. de offi.
vica. §. nunc videndum. Aduerſus non
reſidentes ſic iura procedunt. Si quis
cã cupiditatis trãſeat ad aliã eccleſiam,
quã ambit, priuari debet vtraque, habi-
ta, & ambita, vt 7. q. 1. c. ſi quis ep̃us, ſup.
de trãſla. p̃la. c. pe. & ul. niſi eccleſia ue-
lit eum repetere, vt 7. q. 1. c. nõ oportet.
Si aũt cã utilitatis puta ad eccleſiam ma
iorẽ & cũ lnĩa p̃lati ſui trãſeat, cũ corpo
ralẽ poſſeſſionẽ eccleſiæ ſcdæ tenuerit,
& tp̃s p̃terijt, infr. qđ oĩa peragi poſſint,
quæ pertinẽt ad plenã acqſitionẽ ſecun
dæ eccleſiæ, tũc primũ beneficiũ qđ ha-
buit

buit, potuit alteri libere cõferri, ut ſup.
de cle.c.cum in cunctis, §.cum uero. Sed
ſi cauſa neceſſitatis, puta propter perſe-
cutionẽ, tũc ceſſante perſecutione redi-
bit ad ſuã eccleſiam, ut 7 q.1.c. paſtora
lis. Sed ſi cauſa humilitatis, puta ſi ad re
ligionem tranſeat, de iure non redibit
ad primam, ut 7.q.1.c. hic nequaquam,
3 ſup.de renun.c.poſt trãſlationem. † Vbi
aũt leuitatis cauſa quis deſerit ſuam ec-
cleſiã, puta uagatur per mundũ, tunc ſi
hẽat primam eccleſiam ꝑ derelicta, ut
quia recipit aliã, ut infr.de præben.c.de
multa. inf.de conceſ.ꝑbẽ.uel ec.nõ ua.c.
literas & c.cum noſtris, uel ducit uxore.
vt ſup.ti.prox.c.diuerſis fallacis, uel mi
les ſeu iocultator efficitur, tunc quia vi
tã aſſumit primæ profeſſioni contrariã,
vt C.de mune. patrimo.l.profeſſio.libr.
10 poterit eius eccleſia vel præbenda al.
teri conferri. Sed ſi nõ habeat eccleſiam
pro derelicta trinæ citationis edictũ in
abſentis eccleſia publicetur, & ſi nec ſic
currauerit obedire, & ultra ſex menſes
eccleſiã ſuã deſeruerit, poterit ea priua-
ri, & nihilominus ſuſpendi & excõmu-
nicari, non tamen degradari, ut inf.e.c.
ex tuę. Quod intelligo cum neſcitur ubi
ſit, & ſic non põt ad eum citatio perue-
nire. Alioquin monendus eſt abſens,
nec aliter poſſet de iure priuari, ut infr.
eodem c.ex parte, & c.qualiter, & c.ul-
timo at ipſius reditum congruo tempo
re per ſuperioris arbitrium moderãdo.
ut inf.eodem c.inter quatuor. Tñ in hoc
diuerſa inuenio a iure tempora cõſtitu-
ta; inuenio enim duos menſes, ut 7.q.c.
præſentium. Tres ſeptimanas, ut 7.qõ.
1.c.ſi quis in clero. Annum, ut in Auth.
de ſanctiſ.epiſcopis, §. interdicimus.
Quatuor annos, ut inf. eo.tit.c.qualiter.
quinque an ut inf.eo.c.ex geſtis. Mode-
rabitur autem ſuperior ſecundum loco
rum diſtantiam, perſonarum abſentiã,
& negotiorũ qualitatem, ut ſup. de lite
nõ conteſt.c.qm̃, & ſup.de appel.c.cum
ſit Romana. Si quis autem licentiatus a
ſuo epiſcopo ad certum tempus ultra tẽ
pus abfuerit, ſtatim poſt tempus priua
ri poterit, niſi ex iuſta cauſa p
impediretur, ut 7.q 1.c.præſentium, v-
bi enim dies apponitur, pro homine in
terpellat, ut C de contrahen & commit.
ſti.l optimam, inf. de loc.& cõduc. c.po
tuit, C.de iure emph.l.pe. In ſumma no.
eſt, ꝙ reſidere intelliguntur quidam, q
in ueritate non reſident, ut is qui extra
eccleſiam procurat utilitatem ipſius, ut
inf.eo.c.ex parte. Item qui ſeruit epiſco
po extra eccleſiam, ut inf.eo.c. ad audiẽ
tiam. Item qui ſeruit Papæ, ut inf.eo.ca.
cum dilectus. Item qui ſtudet in theolo
gia, ut inf.de magiſ. c. ſuper ſpecula.§.
docentes. Iſti omnes fructus ꝑbẽdarum
præcipient præter uictualia & quotidia
nas diſtributiones, quæ reſidentibus tan
tum debentur, ut inf.eo.c.de cætero inf.
tit. prox.c.licet, & c.dilectus.

SVMMARIVM.

1 *Præbenda quid ſit & quid ſit Canonia.*
2 *Præbenda cui ſit conferenda.*
3 *Præbenda a quo conferri debeat.*
4 *Præbendæ quomodo ſint conferendæ.*
5 *Præbenda infra quod tempus conferenda.*
6 *Epiſcopo negligente, ſi ad eũ ſpectat collatio deuoluitur ad capitulum ius conferendi.*
7 *Præbenda quando nomine beneficij contineatur.*
8 *Præbenda ſecunda recepta, an prima vacet ipſo iure.*
9 *Beneficia duo curam habentia ſi quis hẽat, an poſſit retinere quod malit.*
10 *Diſpenſare quis poſſit in pluralitate beneficiorum.*
11 *Cleric⁹ recipiẽs diuerſa beneficia an peccet.*
12 *Epiſcopus an peccet conferendo beneficium ſcienter ei, qui alias beneficiatus exiſtit.*
13 *Clerico beneficiato poteſt aliud in beneficiũ vel ſtipendium ſine titulo conferri.*
14 *Epiſcopus ordinãs clericũ ſine titulo vel præbenda, an ei prouidere teneatur.*
15 *Papa ſi alicui mandat conferri præbendã ſ. qua uacat, & epiſcopus uel canonici ad quos ſpectat collatio, de mandato ſcientes alteri conferunt, an ille pro quo ſcriptũ eſt ius in illa præbenda habeat.*

DE

De Præbendis. Rub.

TRACTAVIMVS, ſup.de uita
& honeſtate clericorũ, nũc de reb.
ad eos pertinẽtibus diſſeramus: & ideo
ſubiicitur hic rubrica de præben. Videa
mus igitur quid ſit præbenda. Cui con-
ferri debeat. A quo. Qualiter infra quod
tempus. Et ad quẽ deuoluatur cõferẽdi
poteſtas, ſi is ad quem collatio pertinet,
1 in mora fuerit conferendi. Prębẽda † eſt
ius percipiendi prouẽtus in eccleſia cõ
petens alicui tanq̃ uni de collegio, qđ
ius ex canonica deſcendit, non.n.debet
eſſe canonicus ſine ꝑbenda, ut inf.eo.c.
relatũ, & c.dilectus. Canonica verò eſt
quoddam ius, quod ex electione & rece
ptione in canonicum & in fratrem ori-
tur, vel de nouo creatur, ubi certus ca-
nonicorũ numerus non habetur, ut inf.
eo.c.dilecto § procurator. uerſ. præte-
rea. Oritur inquam, uel creatur, in loco,
in capitulo, & in aliis quorum cõis eſt
uſus, ut inf.eo.c.relatũ, & c. pro illorũ,
& in præbendæ petitione, vt ſuperius
2 dictum eſt. Eſt aũt † conferenda præben
da idoneæ perſonæ, quæ reſideat in lo-
co, & curam eius per ſe valeat exercere,
3 vt ſupra titulo prox.c.relatum. † Con-
ferri debet regulariter a prælato ipſius
eccleſiæ, in qua conferenda eſt præben
da, ut inf.de inſti.c ex frequentibus, & c.
ad decorem ſicut & collocatio eccleſia
rum pertinet ad prælatum de iure ordi
nario, vt ſup.de offi.or.c.cũ vos.1.q.3.c.
ſi quis epiſcopus, & c. peruenit, ꝙ 16.q.
vlti.c.nullus, licet in pleriſque locis ſe
cus obtineat, de conſuetudine ſpeciali
tam in collatione prębẽdarum, ut ſup.
de ele.c.cum eccleſia Vulterana. infr.de
conceſ.præben.vel ecc.nõ ua.c. nulla. q
ĩ ordinatione eccleſiarum.63.di.c. ſi in
plebib.59.diſt.c.2. Alicubi ſpectat com
muniter ad prælatum & capitulum col
latio præbendorum, ut inf.de con. præ-
ben.uel eccl.non ua.c.poſtulatis. Sed de
iure communi, ſicut dictum eſt, ꝑlatus
una cum capitulo ſuo inſtitutiones &
conceſſiones facere dẽt, ut inf.de his q̃
fi.à præla.ſine con.ca.c.1.2.& 3.& c.no
uit. Alicubi tñ obtinet, ubi prælatus ſo-
lus ſine capitulo cõferre poſſet, vt infr.
de his q̃ fi.a pręl.ſine cõ cap.c.ea noſci-
tur, & econuerſo. Alicubi capitulũ ſine
prælato, vt inf.de elect.ca.cum eccleſia
Vulterana Plenè cum iuribus & pertinen
tiis ſuis ſine diminutione aliqua confe
rendæ ſunt præbendæ, ut inf.ut eccl.be
nefi.ſine dimin.confe. c. vt noſtrum, &
1.q.3.c.ſi quis præbendas, vt quod præ-
bendis annexũ eſt, nõ ſeparetur ab eis,
vt ſup.de conſtit.c.cum omnes, inf.eo.
expoſuiſti. Turonen.aũt concilium pręs
bendarum inhibet ſectiones, ut inf. e.c.
maioribus. Vnde duo ad unam præben
dam eligi non poſſunt, ita ꝙ inter ſe fru
ctus diuidant præbendæ, vel ꝙ unus ex
ipſius præbendam uacãtem habeat, al-
ter uacaturam expectet, ut inf.eo.c.tuæ
fraternitatis. Aliquando tñ poteſt una
præbenda diuidi in duas, dummodo ta
lis ſit, ut etiã diuiſa ſufficiat duobus, ut
inf.eod.c.uacante. Item purè, ſimplici-
ter, ſine pactione, & ſine modo conferri
debent, ut inf.ut eccl. benefi. ſine dimi.
con.c.vt noſtrũ. Spiritualia.n.talia non
patiuntur, ut ſup.de pac.c.ul.1.q.1.c. q̃
pio. inf.de ſimo.c.tua, & c.per tuas. Sed
contra inf.eo.c.ſignificatũ. Ad quod re-
ſpondeo, non fuit ibi pactio habita cũ
perſona, ſed ſic canonici inter ſe ſtatue
runt, ut quicunq; illam præbendam ha
beret, hoc onus agnoſceret, vt miſſam
de Beata Virgine quotidie debeat cele-
brare, niſi eſſet corporis infirmitate gra
uatus, & hæc canonicorũ diſpoſitio fuit
a ſummo pontifice confirmata, unñ præ
bẽda illa trãſibat cũ onere ſuo, ut ff. de
pig.ac.l.ſi conuenerit, §.2.ff.de uſufr.l.
vſufructu lega.§ ul.& l.ſi pendẽtes, §.ſi
qđ ĩf.de deci.c.cu nõ ſit in homine. Vel
vbi conditio ſiue modus ineſt ex natu-
ra rei, nõ facit rẽ conditionalẽ, ut ff.de
cõdi.& demon.l.cõditiones. Vel ſi cõdi
tio ſiue modus ſit ſpiritualis, rẽ non affi
cit ut in d.c.ſignificatũ, & ſup. de ſeruis
nõ ord.c.nullus.& c.eo liberius. Debet
autem

5 autem † conferri præbenda inf. ſex mē-
ſes, poſtquam vacauerit, alioquin is ad
quem ſpectat collatio, priuatur poteſta
te cōferendi, vt inf de conceſ. prēb. c. nul
la. Ab hoc ſemeſtri deducitur tempus ſu
ſpenſionis illius, ad quem ſpectat colla-
tio. Et idem puto in excommunicatio-
ne, dummodo ſuſpenſus vel excommu
nicatus non ſit in mora petendæ abſolu
tionis, vt inf. de conceſ. præbē. c. quia di-
uerſitatem. & ſup. de ele. c. his quib. Alio
quin contra ar. 100. di. c. qm̄. de reſcrip.
c. ſi autem, ff. de re iu. l. qui poteſt, ff. de re
mil. l. oēs, §. qui prępoſitū. Nec obſtat, ꝙ
ſua culpa in excōmunicationem uel ſu
ſpenſionem quis incidat, nam etſi hoc ei
imputetur, non tñ imputanda ſunt oīa,
quæ ex culpa illa procedunt, vt 15 q. 1.
c. ſi concubina & c. inebriauerūt, inf. de
ſponſa. c. ueniēs, ff. de furtis. l. verū, & l.
qui iniuriæ in princ. ff. de publ. & vec. l.
ſed & h. §. ſin autem, ar. 50. diſt c. ſæpe.
& c. ſtudeat, ff. quod metus cauſa l. ſi mu
lier. Tempus illud ſemeſtre vtile eſt, nec
currit eunti ad curiam Romanam ma-
nenti in ea, & diſcedenti ab ipſa. Et idem
in alio iuſto & legitimo impedimento.
Item non currit niſi a die noticiæ, vt in
d. c. quia diuerſitatē, §. tēpus, ſup. de ſup.
6 neg. præ. c. licet. Negligente † ep̄o, ſi ad
eū ſpectat collatio, deuoluitur ad capi-
tulum ius conferendi. Si autem ad capi-
tulum ſpectat & negligat, deuoluitur ad
epiſcopum. Si cōiter ptineat ad vtrunq;
& negligāt, deuoluit̄ ad ſuperiorē, ut inf.
de cōceſ. prę. c. nulla & c. poſtulaſtis Sed
moriēte ep̄o, ad quē ptinet collatio, non
deuoluitur ius conferendi ad capitulū,
7 ut inf. ne ſede va. c. illa. † In ſumma notā
dū eſt, ꝙ ſi ſcribitur pro aliquo ut in ali
qua eccleſiarum ciuitatis vel diœceſis
ꝓuideatur ei in beneficio competenti,
nomine beneficij prębenda continetur,
vt inf. eo. c. pro illorum, inf. de verb. ſig.
c. tua, quamuis aliàs nomen beneficij la
tius pateat, q̄ præbendæ, quia beneficiū
diſtinctū vel indutū; prębenda verò nō
niſi diſtincta, ut inf. de conceſ. præben.
8 c. ex parte. Sed quæritur, an † recepta ſe-
cunda prębenda, prima vacet ipſo iure.
Et vr̄ ꝙ ſic, vt inf de cōceſ. prę. c. literas.
Vñ qđ ſtatutū eſt in beneficiis curā ani-
marū habētib. ut inf. eo. c. de multa, & in
perſonatib. de quib. idem iudiciū eſt ha
bēdū, ut ſup. de ele. c. dudū, ēt ſi cura ani
marū nō habeāt, vt in decr. de multa, in
fi. Idē intelligo & in ꝑbendis, & accedit
ad hoc 21. q. 2. c ſi quis iā trāſlatus, ſup.
de ele. c. cum in cunctis, ff de regulis iu-
ris. l. 3. § ſi ex cōuentione, ff. de diuor. l.
vlt. in fine. E intelligo hoc, cum ſecunda
ꝑbenda recipitur ut titulus, non ut ſim-
plex beneficiū, uel ut ſtipēdiū. Tācr. tñ,
& qdā alii doctores nō cōpatientes pau
perib. ſed diuitibus blandientes, dixe-
runt hoc locū habere tantum in benefi-
cijs curam animarū hn̄tibus, & in perſo
natibus, de quibus loquitur hæc decre.
de multa. non āt in præbendis. Rn̄dētes
ad decr. illam literas, ꝙ allegationē con
tinet, & non ius, cū per literam illius de
cre. contrarium pateat manifeſtè; nō er-
go palpanda ſunt crimina, ne uulnera
incurata ſeruentur, ut 50. diſtin. c. ſi quis
diacon⁹. veh aūt, ſi nō ſparſerimus, ueh
ſi tacuerimus, nō. n. leue diſcrimen incū
bit ſiluiſſe quod congruit, ut 43. diſt. c di
9 ſpēſatio. † Item quęritur an is, qui duas
habet præbendas uel beneficia curā ha-
bentia ſeu perſonatus, poſſit retinere qđ
malit. Et uidetur ꝙ non, quia primū ua
cat, ut ſuperius dictū eſt; & ſi utrunque
retinere contenderit, carebit utroque,
vt inf. c. de multa, & arg 7. q. 1. c. ſi qs epi
ſcopus, ſup. de trāſla. præ. c. quanto. in fi.
Itē cum in culpa fuerit accipiendo utrū
que, optionem habere non debet, ut ff.
de petie. hæred. l. ſi rē & ꝓtiū. ff. de teſta.
tu. l. tutor ita rectè. Sed contra, inf. eod.
c. referente. Ad quod reſpondeo, decre.
illa docet qualiter ſuperior circa huiuſ-
modi gratioſè procedere poteſt. Vel
optio illa locum habet ſecūdum uetera
iura, hodie locum non habet, quia rece-
pto ſecundo primum uacat ipſo iure; ut
10 dictum eſt. Sed † quęritur an alius a Pa-
pa diſpēſare poſſit in pluralitate benefi-
ciorū, & ſcripſit Io. ꝙ ſic in eadem diœ-
ceſi.
ſeu. vt 70. di. c. ſanctorū. Sed in diuerſis
diœceſibus nō, & hoc ꝓp iuris impoſſibi
litatē, qa qua ratiōe clericus habēs bn̄-
ficia in diuerſis epiſcopatibus teneretur
recipere ordines ab vno epiſcopo, & ab
alio, & vtrique teneretur obedire. qđ eſ-
ſe non poſſet, ſi mandarent aduerſa; qa
nemo pōt duobus dominis ſeruire. 16.
diſ. c. acutius. hāc autem perplexitatem
ſolus Papa tollere poteſt, qui eo ipſo ꝙ
diſpenſat, vt liceat alicui habere plura
beneficia in diuerſis epiſcopatibus, con-
cedere videtur vt ei liceat ordines reci-
pere à quo malit epiſcopo & in contra
rietate mandatorū ei obediat, vni vult.
Verius eſſe puto, ꝙ ſiue in eodem epiſco
patu ſiue in diuerſis nullus diſpēſare p̄t,
11 niſi Papa. Et ſic curia tenet. † Sed nun-
quid peccat clericus recipiendo diuer-
ſa beneficia, maximè in diuerſis diœceſi
bus? Reſpōſio ſic. Nam ſi ſciat primum
vacaturum recepto ſecundo, peccat tñ
in cupiditate, dum deſerit quod ſortitus
eſt, & eligit magis pingue. vt 7. q. 1. ca. ſi
quis ſuæ. & c. ſi quis de ordine Item pec-
cat cōtemnendo ſuū epiſcopū, dū eo cō-
tempto recipit beneficiū ab altero. Sed
hoc mirū vr̄, ꝙ poſsit quis per receptio
nē ſecūdi beneficij ſe liberare à ſuo ep̄o
cui forte iurauit, & a quo ordines ſuſce-
pit. Ad quod dico, ꝙ hoc locū habet, cū
quis de licentia ſui epiſcopi recipit ſc̄m
beneficiū, alioquin etſi primū beneficiū
vacet, titulus tñ prioris eccleſiæ dura-
uit, poterit ab ep̄o vel à ſua eccleſia re-
uocari. ut 7. q. 1. c. non oportet. & c. ſi ve-
rò. & erit in expectatione beneficij va-
caturi, & ſic patet ꝙ q̄uis primū benefi-
cium vacet ipſo iure, prior tñ locus nō
vacat ipſo iure, niſi velis dicere quòd &
prior locus & primum beneficiū vacat
quo ad illū, q recipit ſc̄m, non tamē quo
ad eccleſiam vel epiſcopū priorē. Itē nū
quid epiſcopus peccat conferendo be-
neficium ſcienter ei, qui aliàs beneficia-
tus exiſtit? Videtur ꝙ non, ſcit enim vel
ſcire debet, ꝙ non duplicatur ei benefi-
cium, ſed primū vacat ſed per ea quę ꝓ-
ximā ſuperius dicta ſunt, patet ipſum
delinquere, niſi de permiſſu primi epiſ-
copi fiat. ꝙ aūt primū beneficium vacet
in pęnā recipiētis ſc̄m beneficium eſt ſta
tutum, & ex hoc facti qualitas ſatis pa-
tet. Fuit enim commune vitium recipiē
tis & conferentis. ſicut commune vitiū
eſt malè ordinati, & malè ordinantis. ut
81. di. cap. tantis. & 59. diſt. cap. ordina-
13 tos. † Vnum tñ non omitto, ꝙ clerico
beneficiato poteſt aliud in beneficium
vel ſtipendium ſine titulo cōferri. vt 16.
q. 1. cap. poſſeſſiones. & q. 7. c. illud. Hoc
14 etiam in ſumma † notandum eſt, ꝙ qui
cunque epiſcopus ordinat clericum ſi-
ne titulo vel præbenda, ei prouidere te-
netur, quod in ſacris ordinibus locū ha-
bet, ſicut curia tenet & ſeruat, licèt iu-
ra indiſtinctè loquantur de ordinibus.
vt inf. eo. c. non liceat & c. cum ſecundū
apoſtolum. Quod verum eſt, niſi q̄s ad
titulum ſui patrimonij fuerit ordinatus
& ſic intelligo inf. eo. c. epiſcopis, & ca.
tuis, talis enim taliter ordinatus bene-
ficium aliud petere non poteſt, vt 12. q.
15 2. ca. illi qui. 16. q. 1. ca. vlti. in fin. † Sed
etiam illud quæritur, quod frequens
eſt & à Lduum. Ecce Papa mandat ali-
cui conferri præbendam vacantem vel
vacaturam, epiſcopus ſeu canonici ad
quos ſpectat collatio, conferunt alteri
in eluſionem mandati apoſtolici, nun-
quid is ꝓ quo ſcriptum eſt, ius habet in
præbenda illa? Puto quod ſic, vt inf. eod.
c. inter cætera. & ca. dilectus filius. g. lo
vlti. & ſup. de reſcrip. ca. conſtitutus. Sed
ad maiorem pœnam ſtatutum eſt, vi &
collatio facta ualeat, & ei pro quo ſcri-
ptum eſt, de redditibus eccleſiæ ſingulis
annis prouideant conferentes, donec
ei fuerit in beneficio præbendali proui-
ſum, vt inf eo. ca. dilectus filius. g. il pe-
nultimo.

SVMMARIVM.

1 *Clerici an propter morbum amouendi ſint*
à beneficiis perſonalibus & prelaturis &
alii in locum eorum ſurrogandi.
2 *Famuli an tēpore infirmitatis ſint paſcēdi.*

DE

De Clerico ægrotante. Rubri.

DICTVM eſt ſup de cler.non reſi.
ꝙ prębenda uel aliud beneficium
conferendum eſt reſidenti & deſeruien-
ti eccleſiæ; ſed quia quidam infirmita-
te detenti deſeruire non poſſunt, de eis
videndum eſt, & ideo ſubijcitur hic ru-
brica de clerico ægrotante vel debili-
1 tato. An igitur † clerici amouendi pro-
pter morbum ſint a ſuis beneficiis pſo-
nalibus & prælaturis,& alij in locum eo
rum ſubrogandi, diuerſi diuerſa ſenſe-
runt. Hug.enim dixit, ꝙ nunquã aliqs
ſubrogandus eſt viuo, niſi renuncianti,
vel remoto;ſeu translato, nec prætextu
morbi eſt aliquis amouẽdus.Raſ. diſtin
xit vtrũ morbus ſit curabilis vel incura
bilis, ut ſi morbus ſit incurabilis fiat a-
motio & ſubrogatio,aliàs nõ.Sed hæc di
ſtinctio nõ procedit; ut inf.e.ti.c.ex par
te.Vin,aũt dixit, ꝙ quãdiu infirmus p̃t
in collegio remanere,nec amouet̃, nec
ei alius ſubrogatur; ſic.n. mutat̃ iudex,
ſi operam iudicio dare non põt; vt ff. de
iudi.l.ſi longius. Tan. autem dixit, ꝙ ſi
prælatus vel clericus non poſſit in col-
legio remanere, ꝙ in morbo lepræ con
tingit,amouendus eſt, & ei alius ſubro-
gandus. & hoc per quandam decre. quę
erat in compillatione antiqua infra de
conceſ.præben.c.ex tranſmiſſa. quæ tã-
quam iniquitatem continens eſt ſubla-
ta,& p quãdã aliã,inf.eod.ti.ca.tua,mi-
hi placet ſententia Hug.& confirmatur
inf.e.c.6.& 7.q.1.ca.1.2.& ca.qualiter &
c.quamuis triſte. Quod autem dicit de-
cre. illa tua ſic intelligo, ꝙ ab admini-
ſtrationis debet officio remoueri, ſubau
dio nõ tamẽ a titulo prælationis vel ſuę
2 inſtitutionis. † ſeruire enim intelligunt̃
famuli, quos curamus ægrotos. vt ff.de
ſtatu.lib l.4.§.pe. & tpe infirmitatis pa-
ſcendi ſunt, vt ff.commo.l.in rebus con
modatis.§. poſſunt iuſtæ cauſæ. Qui ãt
debiles,& infirmi,ſeu mutilati celebra-
re non poſſunt, not. ſupra de cor.uitia.
Et ſi quæras, quid erit, ſi quis propter
morbum reſidere uel deſeruire non poſ
ſit? Reſpondeo ſi eſt prælatus, dabitur
ei coadiuuatore vt inf.eo.ca de rectori-
bus,& c.ul.& 7.q.1.c.1.& c.quamuis tri
ſte.Si fuerit ſimplex clericus, dabitur ei
vicarius,ut no.ſup.de offi.uic.§.nunc ui
dendum.

SVMMARIVM.

1 *Inſtitutio quid ſit,& quid ſit collatio & in ueſtitura.*
2 *Clauiũ aſſignatio ſignũ eſt traditionis rei.*
3 *Inſtituere quis poſſit,et qui ſint inſtituẽdi.*
4 *Inueſtiri poteſt præſens uel abſens per aliũ ſiue alius pro eo.*
5 *Ius quod inſtituto acquiratur.*
6 *Titulum quis non deſinit habere in priori eccleſia, quouſque poßeßionem adeptus in ſecunda.*

De Inſtitutionibus. Rubrica.

SVPERIVS tractatum eſt de colla
tionibus p̃bendarũ,hic tractatur de
inſtitutionibus perſonarum; & ideo ſu-
bijcitur hic rub.de inſti. Videamus igi-
tur quid ſit inſtitutio. Quis poſſit inſti-
tuere, & quos. Itẽ quod ius inſtitutione
1 quęratur.† Inſtitutio eſt propriè clerico
rũ perſonarũ,& prælatorũ.Collatio ue-
rò beneficiorũ,eccleſiarũ,uel præbenda
rum.Inueſtitura autem eſt traditio, uel
quaſi traditio.Quaſi traditio ideo dico,
quia plerũque fit per annulũ uel per li-
brũ,ut ſup.de ſen.& re iud.c. cũ olim ĩf.
de conceſ.præ.uel ec.non uac.c. ut ꝓpo
ſuit inf.de his quę ſiunt a ma.par.cap.c.
2 ex ore.† Sicut & clauium aſſignatio. eſt
ſignũ traditionis rei,ut ff.de contrahen.
emp.l.clauibus,& ſcotatio.ut ſup. de cõ
ſue.c.ex literis.Item inſtrumentorũ da-
tio. vt C.quæ res pign. ob.;poſ. l.2. C.de
don.l.ſi quis argẽtũ, ſicut & deportatio
eſt ĩtronizationis indiciũ,ut ſup. de ele.
ca.eccleſia ueſtra. Quis autem inſtitue-
3 re poſſit.† Dicas ut alias dixi, quis con-
ferre

ferre poſſit ſup.de præb.§. conferri. In-
ſtituendi ſunt viri literati,vel aliàs ido-
nei, vbicunq; originem duxerũt, vt inf.
4 eod.ca. ad decorem. † Poteſt quis inue-
ſtiri p̃ns,vel abſens per alium,ſiue alius
pro eo.ut ſup.de pręb c. accedens. Sic &
poſt aliquis per alium inueſtiri,& con-
ferre.ut ſup.de pręb.c dilecto.inf. de cõ-
ceſ.præb.vel ec.non va.c. conſtitutus.Et
ſi is qui interponitur, mandatũ habeat
ab illo qui inſtituitur. quæret proprieta
tem & poſſeſſionẽ abſenti. vt C.de acqui.
poſ.l.1.ſi hoc gerat ille qui interponitur
& is qui mandauit,vel ſaltem qui mãda
uit. vt ff.de dona. l. qui mihi. alioquin
tunc demũ quæritur abſenti poſſeſſio,
& proprietas,cum ei poſſeſſio fuerit tra
dita vt ff.de acqu.re.do.l. res ex manda-
to. ſed ſi is qui recipit nomine abſentis,
mandatum habeat,tũc quęretur abſenti
poſſeſſio, & proprietas cum ratum ha-
buit. vt ff.de nego.ge.l.ſi ego. Nunc vi-
5 dendum eſt, † quod ius ex inſtitutione
quęrat̃. In quo diſtinguo. Refert an in-
ſtituatur in canonicum,& tunc id quęri
tur quod diximus quęri ex canonia.ſup.
de præ.in prin.Si autem in prælatũ, ac-
quiritur titulus prælaturæ,ſed non poſ-
ſeſſio, niſi inſtitutus poſſeſſionẽ nactus
fuerit corporalem,vt ſup.de elec.c.cũ in
cũctis.§.cum verò 21.q.2.c.ſi quis iam
translatus & arg.ff.de acqui. poſ.l. cum
hæredes, in Auth. vt or. præfec. colla.
5. ff. de bono. poſ. ex teſtamen. militis.
6 l. vltima.in fi. Vnde † non prius deſinit
quis habere titulum in priori eccleſia,
niſi poſſeſſionem adeptus fuerit in ſe-
cunda vt 92.diſtincti.ca.ſi qui epiſcopi.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia uel præbenda quæ dicatur non va care.*
2 *Papa ſolus poteſt concedere non vacantes eccleſias.*
3 *Beneficium non vacans an poſsit conferri uel promitti,& nu.4.5 & 6.*
4 *Recepto in canonicum & in fratrem ad primã uacantem acquiritur ius canoniæ.*
5 *Promiſſiones uel conceſſiones de non uacantibus quare reprobentur.*
6 *Recipientes an poßint obijcere recepto, & contra concilium ſit receptus,& nu.7.*
7 *Intellectus ad ca. cum eccleſiaſticæ,ſupra de exceptioni.*
8 *Intellectus ad ca.ex tenore,inf.eo ti.ad cæ. cumm iam dudum,& ca.cum non ignores,ſupra de præbend.*
9 *Intellectus ad c.ſignificaſti,inf.de diuorti. et ad c.intelleximus,inf.de adulterijs.*

De Conceſſione præbendæ vel eccleſiæ non vacantis. Rubrica.

DIctum eſt ſup. de præben. & inſti.
ſed quia plerumque concedun-
tur ſeu promittuntur præbendæ,vel ec-
cleſiæ non vacantes. Ideo ſubijcitur hic
rubr.de conceſ.præben.vel ec.nõ va. Vi
deamus igitur quæ præben. vel eccleſia
dicitur non vacare.Item quis poſſit con
ceſſiones vel promiſſiones facere de nõ
vacanti.Qđ ius acquiratur, ſi quis reci-
piatur ad primã vacante? Et quæ ſit ra-
tio,quare conceſſiones & ꝓmiſſiones de
1 nõ vacantibus reprobẽtur. † Non vaca-
re dicitur eccleſia vel p̃benda,quæ utro
que modo non uacat de iure. ſ. & de fa-
cto ut inf.eo.c.cùm noſtris.Sed hoc ve-
rũ eſt in eo, qui literas obtinet a ſuperio
re ſuper eccleſia vel p̃benda aſſerens cã
vacare,cum non vtroq, mõ vacet, vt di-
ctum eſt. Alias tñ conferri poteſt eccle-
ſia vel præbenda vacans de iure, non de
facto. ut cum quis habens vnã eccleſiã
vel præbendam acquirat aliã, primã tñ
de facto tenet.ut ſup.de pręb. c.de multa.
Et idem puto in omnibus beneficijs, q̃
de facto detinent̃ a clericis coniugatis,
a clericus depoſitis,uel remotis;& gñā-
liter in omnibus quæ ab aliquibus occu
2 pat de facto tenentur. † Poteſt ſolus Pa
pa cõcedere nõ uacantes,ut ſup. de off.đ
leg.c.ex parte inf.eo.c.propoſuit. Et eſt
ratio,quia ipſe eſt ſupra ius, ut in præ-
dicto.c.propoſuit. ipſe conſtitutionibus
non ligatur vt C. de legi. & conſti. l. di-

gna.

3 gna. † Legatus hoc non poteſt, ut ſup. de
præben. c dilectus filius. quilibet tamẽ
prælatus promittere poteſt ſe prouiſu-
rum cũ potuerit, vt inf. eo. ca. accedens.
Ratio autem quare valeat hæc ſpecies
promittendi, eſt, quam aſſignat eadem
decre. accedens. quia in multis caſibus
ſe facultas offere poteſt, in quibus col-
latio non eſt in expectatione vacaturi
beneficij differẽda, & ſic ſubtrahitur ex
pectatio mortis; potuerunt enim bona
eccleſiæ ſuperexcreſcere, & de his in be
neficio prouideri. vt ſup. de conſti. c. cũ.
M. inf. de verbo ſigni. cap vlt. Sed oppo-
nitur. Nam idẽ videtur in promiſſione
non vacantis, nam pluribus modis eue-
nire poteſt, vt aliter q̃ per mortem facul
tas ſe offerat prouidendi, vt com vnum
beneficium in duo diuiditur ex ꝓuiſio-
ne ſuperioris. ut ſup. de prẹb n. c. vacan.
Item cum aliquis ex canonicis remoue
tur, vel promouetur, vel reſignat, vel ꝓ
derelicto habet beneficiũ, vel religionẽ
ingreditur. Ad ꝙ reſpondeo Iura iſta,
quæ prohibent promiſſionẽ vel conceſ-
ſionẽ de non vacante, conſiderauerunt
ea quæ frequentius accidunt; ad illa. n.
quæ frequẽtius accidunt iura aptantur,
ut ff. de le. & ſen. l. nam ad ea, ff. ad Treb.
l. poſtulantem. Frequentius n. accidit
vt beneficia vacẽt p mortẽ, q̃ per alios
modos, in promiſſione primæ uacaturę
hoc agi videtur, & ideo non valet. pro-
miſſio vero cum potero, vel cũ facultas
ſe offerret, & gñalior eſt, & in ea non ui
detur ad mortem reſpectus haberi, &
4 ideo approbatur. † Recepto in cano-
nicum & in fratrem ad primam ua-
cãtem acquiritur ius canoniæ, vt ſup. de
præb. c. dilectus filius. T. præbendam au
tem cum vacauerit non poteſt petere
ex promiſſione. Sed quia canonicus non
poteſt eſſe ſine præbenda, poterit cõi iu-
re. ſ. canoniæ, ut ſup. de præb. c. relatũ c.
5 inter cętera & c. dilectus filius. T. † Ra-
tio autem quare promiſſiones vel con-
ceſſiones de non va antibus reproban-
tur, eſt illa, quæ continẽtur inf. eo. c. nul-
la. ſ. ne deſiderare quis mortem alterius
uideatur in cuius locum & ....
ſe credit ſucceſſurum. & eadem ratio eſt
in pacto de futura ſucceſſione, vt C.
de pact. l. vlt & C. de inut. ſtip. l. ex eod.
& de his legibus fit mentio. inf. eo. c. nul
6 la. Et notandum, ꝙ † ſi contra conci-
lium illud aliquis ſit receptus, recipien
tes contra eum excepere non poſſunt,
vt inf. e. c. cum ſuper. Sed cum promiſſio
de non vacante comparetur pacto de fu
tura ſucceſſione, dixerunt quidam ꝙ ſi-
cut pactum de futura ſucceſſione valet
in genere, non in ſpecie. vt ff pro ſo. l. 3.
§ de illo. Sic & promiſſio non vacantis.
Quod non puto verum, vt inf. eo ca. con
ſtitutus. & c. ex parte. Item dixerunt qui
dam, ꝙ ſicut pactum de futura hæredi-
tate valet, ſi fiat de ratificatione illius
cuius eſt hæreditas. vt C. de pac. l. ult. ſic
& promiſſio de non vacante; quod non
puto verum, niſi is de cuius beneficio
agitur, omnino renunciet. vt ſup. de offi.
7 delega ca. ex parte. † Et quod dixi, reci-
pientes recepto obijcere non poſſe, ꝙ
contra concilium receptus ſit; ideo con
tingit, quia cum ſit in poſſeſſione cano-
niæ in pari cauſa turpitudinis, peior eſt
conditio agentis, & melior poſſidentis.
vt ff de cõdi. ſine cau. l. auunculo. C. de
condi. ob tur. cau. l. 2. & ſecundum hoc
intelligendum eſt, quod legitur ſup. de
8 excep. cap. cùm eccleſiaſticæ. † Si verò
in poſſeſſione non eſſet, ſed ageret ex
promiſſione vt reciperetur, tunc illi qui
promiſſerunt contra concilium poſſunt
excipere contra eum, & in hoc caſu in
pari cauſa melior eſt conditio rei. vt. ff.
de regu. iur. l. cùm par delictum. & ſic
intelligo. inf e. c. ex tenore. ſup. de ꝑben.
c. cum iam dudum. & c. cum non igno-
9 res. † Nec obſtat inf. de diuor. c. ſignifica
ſti inf. de adul. c. intelleximus. ibi enim
agenti datur replicatio in furorem ma-
trimonij, vel ibi datur replicatio circa
diuerſa delicta. Sed circa idem & com-
mune delictum in hoc caſu non daretur
agenti replicatio contra doli exceptio-
nem. vt, ff. de doli excep. l. apud Clerum
§. Marcellus.

S V M M A R I V M.

1 *Sedes quando dicatur vacare.*
2 *Epiſcopus malus non eſt epiſcopus.*
3 *Eccleſia vacãte an innouari aliquid poſſit.*
4 *Facto minoris tempore quo non habet cu-*
ratorem, iudex auctoritatem præſtat.
5 *Eccleſia uacans non agit nec conuenitur.*
6 *Donari vel legari an aliquid poſſit eccele-*
ſiæ vacanti.
7 *Eccleſia vacans habens æconomum, ſyndi-*
cum, vel actorem, an per eum agere poſſit
& conueniri.

Ne Sede vacante aliquid innouetur. *Rubrica.*

TRactatum eſt ſupra de inſtitutio
nibus & conceſ quæ de iure com-
muni habent fieri ab epiſcopis cum ſuis
capitulis, ut no. ſup. de præben. §. confer
ri. Vacantibus autem epiſcopalibus ec-
cleſijs capitula conferre non poſſunt,
ut infra eodem ca. illa, & ex hoc nacta
occaſione tractatur hic generaliter, qđ
ſede uacante nihil innouetur, & ideo
ponitur hic rub. ne ſede ua. aliquid in-
nouetur. Videamus igitur quæ eccle-
ſia dicatur hic uacare. Item quæ ſint il-
la quæ ſede uacante innouari non poſ-
1 ſint, & quare. Sedes dicitur hic † ua-
care, quę non habet pręlatum, ut inf. eo.
titu. per to. licet alias & quæ hæreticum
habet, nullum habere fingitur, vt ſup. de
præſcrip. c. 1. & qui non cõſecratum ha
bet, nullum habere videatur, quantum
ad ea quæ munus conſecrationis expo-
ſcũt, ut ſup de tranſ. præb c. inter corpo
ralia. nam & qui malus eſt, videtur non
eſſe, vt de pœn. c diſt. 1. ca. ſcindit. & qui
inhabilis eſt ad agendum nec eſſe vide-
tur, vt ff. quod cuiuſq; vniuerſi. no l. 1.
§. pen. Nec cautũ videtur, ꝙ vitioſè eſt
2 ſacerdos, vt 40. diſt c. multi. † Et malus
3 epus, nõ eſt eps. vt 2. q 7. c. non oẽs. † Ec-
cleſia vacante aliquid circa ſtatũ ipſius
innouari non debet, vt inf. e. c. 1. uacãtia
beneficia cõferri non poſſunt, ut inf. e. c.
illa. Quod. n. obtinet in ꝑlato negligen-
te. vt ſup. titul. proxi. c. nulla, & c. poſtula
ſti. non obtinet in prælato moriente, ut
dictum eſt. Item vacante eccleſia clerici
non pñt diſponere de reb. eccl. vt 12. q.
2. c. ſi quis epiſcopis. 76. di. ca. qm̃. H. tñ
dixit, ꝙ poſſint, ſicut inſtante neceſſita
te, poſſunt clerici vacantis eccleſiæ ali-
qua alienare, vt 71. di. ca. fraternitatem.
dum tñ adſit auctoritas metropolita-
4 nę eccleſiæ. nam † & iudex præſtat au-
ctoritatem facto minoris eo tempore,
quo non habet curatorem, ut C. qui ad
mit. ab bo. poſ. l. bonorum. Item in mi-
noribus eccleſijs pôt epiſcopus aliqua
alienare mortuo ſacerdote, vt 10. q. 2.
c. ſi quis epiſcopus. Item dicebat, ꝙ ſi ca
nonici faciunt aliquem contractũ mor
tuo epiſcopo, tenet, ſed ſi ab eccleſia fit,
reſcindetur vt 12. q. 2. ca. ſi qua, ut uides
in cõtractu minoris non habentis cura
torẽ, ut C. de in inte. reſt l. ſi curatorem.
ſed hoc non placet. Nã hoc fieret viuen
te prælato, vnde dico ꝙ non tenet con-
tractus, vt inf. eo. c. vl. ſicut nec tenet iu-
diciũ. ff. de iudi. l. acta. §. vlti. C. qui da.
tu. poſ. l. vniuerſis. nã & in iudicijs quaſi
contrahere videmur, ut ff. de peculio. l.
5 licet. §. idẽ ſcribit. Item † non agit, uel
cõuenitur eccleſia uacans, ut inf. e. c. ult.
Quod intelligo uerum eſſe in negotio,
quod ad ſolum epiſcopũ pertinet, uel
ad epiſcopum cum ca ſecus ſi ad ſolum
capitulũ, ut ſup. de reſcrip. c. edoceri. Et
idẽ dico in collatione beneficiorum, ut
capitulum ea conferre non poſſit, ſi ad
ſolum epiſcopũ ſpectet, uel ad epiſcopũ
cum. ca. Secus ſi ad ſolum capitulum, ut
6 not. ſup. de præb. §. conferri. † donari aũt
uel legari eccleſiæ uacanti poteſt, & alia
bene poſſunt fieri, quæ ſunt ad utilitatẽ
ipſius eccleſiæ uacantis. ne ſi aliter dica
tur cedat in dãnũ quod fauore eccleſiæ
eſt inductũ, ut C. de legi. & cõſti. l. quod
fauore. C. de proc. l. non eo minus. C. de
ſecun. nuptijs. l. generaliter. §. in his. &
C. de rei uxor. actio. l. una. §. accedit.
7 Sed pone, quod † eccleſia uacans ha-
beat œconomum, ſyndicum, ſeu defen-
ſorem, uel actorem, nunquid per eum

agere poteſt, & cõueniri? Videtur q̃ ſic.
ut 12.q 2.ca.nobis.& cap. Vulteran æ. Et
hoc idem innuit decr.inf.eo.c. ult. cũ di
cit atteſtationes receptas uacante bur-
genſi eccleſia, & carẽte legitimo defen-
ſore non ualere.innuit q̃ ſi habuiſſet de
fenſorem, atteſtationes caluiſſent. Sed
hoc non placet. Vnde ad canones reſpon
deo, q̃ non loquuntur in œconomo, ſed
in coadiutore qui plenam habet admi-
niſtrationẽ in temporalibus & ſpiritua-
libus, vt 7.q. 1.c.1.& c.quamuis.

SVMMARIVM.

1 *Prælati eccleſiarum an & quando in earũ negotijs requirere debeant conſilia & conſenſus ſuorum collegiorum, & num. 7.& 8.*

2 *Conſnſus qui requiratur in alienatione rerum ciuitatis.*

3 *Epiſcopi diœceſani auctoritas quando ſuffi ciat ſine conſenſu ſui capituli.*

4 *Alienationis prohibitio facta à teſtatore, non extẽditur ad eam quæ fit in familiã.*

5. *Alienatio in fraudẽ facta eſt reuocabilis.*

6 *Clauſula quæ apponi debẽt per Romanam curiam, in literis impetratis per eccleſiã uolentẽ acquirere à laico rem eccleſiaſticam malè detentam.*

7 *Prelati quando poſſint ſine conſilio clericorum donare.*

De His Quæ fiunt a prel. ſine conſenſu capituli. Rubrica.

QVia ſuperius tractatum eſt de in
ſti. & conceſ. quæ ab epiſcopis ſi
ne conſenſu capitulorum fieri non de-
bent ideo ſubijcitur hic rubr. de his quę
fia à præla. ſine conſenſu. ca. Videamus
igitur quæ ſint illa, quæ ſine cõſenſu cle
1 ricorum fieri non debent. Et † quidem
prælati eccleſiarum in negocijs eccleſia
rum ſuorum collegiorum conſilia & cõ
ſenſus requirere debẽt, ſcilicet in contra
ctibus, donationibus, & conceſſionibus,
ut inf. e.c. 1.2.& 3. In inſtitutionibus, &
deſtitutionibus, & confirmationibus, ut
infra eo.c. nouit, & c. quanto. In ordina
tionibus [illegible] ut 24.d.c. [illegible]
gnitatibus conferendis, vt 93.d.1.ca.legi-
mus. In diſpẽſatione rerum eccleſiæ, ut
12.q.2.ca.ſi qua de reb. In cauſis audien-
dis, vt 15.q.7.c.fœlix. & c. ſi autẽ. In alie
nationibus ut 10.q.2.c.hoc ius porrectũ
2 & 12.q.2. ca. ſine exceptione. † Sic & in
Alienatione rerum ciuitatis requiritur
conſenſus ciuiũ. C. de uẽ.re.ci. l. vlt. lib.
10. Et ſicut tunc iurãt maiores ciuitatis
ſic & in hac alienatione iurat ordinator
domus, vt in prædicto ca. hoc ius porre-
ctum Et notauit Lau. q̃ in hoc caſu re-
quiritur conſenſus omniũ ſimul & cõis,
non ſeparatim, & ſingulorũ. non obſtan
te.l.per fundũ. ff de ſerui. vr. præd. quia
loquitur in re communi, quæ cuiuſlibet
eſt ut ff. de ritu nup. l. illud. Secus in re
vniuerſitatis, quæ nullius eſt, ut ff. quod
cuiuſq; uniuer.l.ſicut municipum.§. 1.
Sed certè hoc non placet. Nã ſi inueniã
hoc in electione, ut requirat conſenſus
cõis, nõ ſingularis, vt ſup.de elec.c.in ge
neſi.non tamen hoc requiritur in aliena
tione; nam alienatio quæ de iure nõ va
let, cõualeſcit per conſenſum ſequentẽ.
vt 12.q.2.c.ſi qua de rebus, & inf.eo.c.cũ.
uos, & c.cum apoſtolica & 16.q. 1.ca.vlt.
Quod in electionibus non contingit, ut
ſup.de elc.c.auditis. ſufficiũt ergo in alie
natione ſingulares cõſenſus oĩum, ſicut
3 dictũ eſt. Sed q̃rit̃ an in rebus † eccleſiæ
male a laicis detentis ad eccleſiam ali-
quam reducendis vel reuocandis ſuffi-
ciat auctoritas diœceſani epiſcopi ſine
conſenſu ſui capiutli. Et certe ſic inf.eo.
c.cũ apoſtolica & 16 q.1. c. ul. Ad quod
opponitur, per collationem laici & con
ſenſum epiſcopi transfertur dominium
rei in illã eccleſiam, ad quam res trãſit;
& ſic res illa alienatur quoad priorẽ ec-
cleſiam, cuius fuit. Nam alienatio eſt oĩs
actus, per quẽ dñiũ transfertur ut C. de-
fun. dota.l. 1.nec in ſecundã eccleſiã pro
prie res dicitur reuocari, ſed de nouo
acquiri, eo q̃ prius nũquam eã habuit.
Ad hoc r̃ñdeo ſine dubio quædam ſpẽs
alienãdi eſt quantũ ad primã eccleſiã, q̃
per hunc modum rem perdit, ut dictum
eſt, &

eſt, & cum hæc ſpecies alienandi nõ eſt
prohibita. ſed illa, cum res quæ alienatur
eſt in poſſeſſione eccleſię quę alienat. &
ſic intelligo infra de rebus eccl. nõ alie-
4 nan. † Et prohibitio alienationis, quæ fit
à teſtatore, nõ extenditur ad eam quę fit
in familiã, ut C. de fidei c. l. uolũtas. Vel
hæc alienatio toleratur, ſicut alias Deus
magis uoluit immolari ſibi hoſtias, quã
demoniis, ut 22.q.4.c.conſidera. Item
res iſta quo iam modo recuperatur, & ſi
non ab illa eccleſia cuius fuit, ab alia ta
men; vnde facilius & fauorabilius per-
mittitur rei perditæ recuperatio, q̃ ha-
bitæ & poſſeſſæ alienatio. nam & in re-
bus non habitis ſed habẽdis poteſt fieri
deterior conditio per ſeruum, ut C. de
5 acq.poſ.l.per ſeruum. † Item ſi debitor
alienat in fraudem creditoris, res, quas
hẽt, reuocãtur, ut ff. de his quæ in frau.
cre.l. 1. ſecus in his quæ nõ habet, ut ſi in
fraudẽ creditoris non adit hęreditatem,
vt ff. eod.tit.l.qui autem. Item ſi libertus
alienat aliquid in fraudem patroni, re-
uocatur. Secus ſi in fraudem illius non
adit hæreditatem, vt ff. ne quid in frau.
6 pa.l. 1.§ utrũ. † Sed ſciendũ eſt, q̃ ſi ali-
qua eccleſia unlt impetrare literas a cu-
ria, per quas liceat rem eccleſiaſticã ali
cui eccleſiæ acquiri malè a laico deten-
tam quæ alteri eccleſiæ pertinet, Roma
na curia talem ſolet adiicere clauſulã,
priori eccleſiæ præſtita cautione, ut ſi ad
pinguiorem fortunam deuenerit rẽ ei
reſtituat prius ſibi de pretio ſatisfacto.
7 In ſumma no. eſt, † q̃ licet prælati ge-
neraliter in omnibus negotiis eccleſia-
rum requirere debeant conſilio clerico
rum, vt cum eis peragant & pertractẽt,
& quæ ſtatuenda fuerint, ſtatuãt, errata
corrigant, & euellenda diſſipent & euel
lant, ut inf eo.c. quanto. & maximè ſup
illis quæ clericos ipſos cõtingere digno
ſcuntur, ut infra eo.c.ultim. Poſſunt ta-
men quædam modica donare ſine cõſi
lio clericorũ, ut 12.q.2.c.terrulas, conſi
derata tamen rei donatæ quantitate, &
loci cõſuetudine. vt inf. de don.c. cęterũ
Item quinquageſimam & centeſimã, ut
inf. eo.c. paſtoralis. Nullius enim accuſa
re epiſcopum poteſt, quod templa Dei
ædificat, vel ædificata & indigentia am-
pliat, ut 12.q 2.c.aurum. Vnde non ob-
ſtante iuramento de non alienando, po
teſt de nouo eccleſia cõſtrui. ut inf. de ec.
ædi.c.tuã. ad hoc autem permiſſum eſt
dari quinquageſimam vel centeſimã. ſ.
ad nouam eccleſiam conſtruendam, uel
conſtructã ampliandam, ut 12 q 2.c.bo
næ rei. Vnde cum hoc ſemel à iure per-
miſſum, nõ eſt neceſſe ut nouus requira
tur aſſenſus, ut ff. de cõdi.inſt.l quæ ſub
cond.§.ult. Sed contra. 12.q.2.c.ſi ẽpus
unã, & inf.eo.c.cum uos & c quanto, &
inf. de dona.ca.paſtoralis. Sed circa hoc
ſcripſit Lau. q̃ talis donatio ualet do-
natore viuente; eo autem mortuo pote-
rit reuocari, ut 26.q.3.c.ſacerdos. Puto
ex hac cauſa donationem reuocari non
poſſe, ne iuris auctoritate donatarii de
cipiãtur, ut C. de his qui ue. æta. impet.
l.1. Sed ex aliis cauſis poterit reuocari,
ſiue uiuente, ſiue mortuo donatore, ut in
8 fr.de dona.c.ſi apoſtolicæ Sed quæritur
q̃d ſi ẽps plures donationes facit, ita q̃
oẽs aggregatæ excedant quinquageſi-
mam uel centeſimam, ſingulæ autem in
fra ſubſiſtant, nunquid oẽs reuocari de-
bebunt, uel illa quæ excedit? Reſpondeo
illa q̃ excedit, ar. 12.q.2.c. ſi quis de ſer-
uis ar. ff. de iuriſ.om.iu l.ſi qs id q̃d 17.
q.4.c.quæſtio. Sed q̃ omnes, eſt art. ff. de
ap.l ſi quis ſeparatim.§.1. Vel eſt de qua
libet detrahendum, vt C de don.l.ſi to-
tas, & ff.ad l.fal.l.pœnales, §.annua. Ve
rius tamen uidetur, ut reuocetur exce-
dens. arg. C. q̃ñ & à quibus quarta pars
decuri.l.2.li.12. Illud ei reuocandũ eſt,
quod detrimentũ inducit ar. C. de don. l.
ſi quis argentum, & 12.q.2.c. ſi quis.

SVMMARIVM.

1 *Maior pars quæ dicatur, & quomodo præua leat quod à maiori parte capituli fit numero 2.*

De His quæ fiunt a maiori parte capituli. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra, q epi cum
capitulorum ſuorum conſilio ꝗuę
dam peragere debent. Item alia ſunt ne
gotia, quæ tantum ad capitula ſpectant,
vt ſupra de reſcrip. c. edoceri, ut no. ſup.
de præben. §. conferri. Sed quia plerun-
que fratrum vota diſcordant, & genera
liter obtinet quod a maiori parte corpo
ris uel collegij fuerit ordinatum, ideo
ſubiicitur hic rub. de his q̄ fi. à ma. par-
1 te capituli. Videamus † igitur quæ dica
tur maior pars capituli, & in quibus prę
ualeat factum ſeu uotum maioris par-
tis, & in quibus factum minoris. Maior
eſt pars, quæ numeroſior eſt. Sed ſicut in
electione non ſufficit partem eſſe maio
rem, niſi ſit ſanior, ut ſup. de ele. c. q̄a ꝑ-
pter diuerſas, ſic & in cæteris agendis ec
cleſiæ requiritur maior pars quo ad nu-
merum, ſanior quo ad zelũ, ſup. de ele.
c. eccleſia. Vel maior dici pōt, q̄ maiori
nititur rōne ut 9. di. c. ſana. & 40. di. ca.
multi, vñ nō tantũ ad multitudinem re
ſpici oportet ut 4. q. 3. c. ſi teſtes. ſi item
2 in criminali. Generaliter † autem pręua
let quod a maiori parte capituli fit, ut
65. di. c. 1. 2. & 3. Præſumitur. n. pro plu
ralitate, niſi ex parte altera p̄ponderet
auctoritas, ut ſup. de ele. c. dudũ, ſup. de
teſt. c. in p̄ñtia, ff. de teſti. l. ob carmē, &
4. q. 3. c. ſi teſtes, §. itē in criminali, in prĩ
ci. Interdũ pręualet minor pars, ut inf.
eod. ca. 1. 31. di. c. Nicena, ff. de ſerui. ru.
præ. l. per fundũ. 12. q. 2. c. non liceat, &
ff. de pac. l. maiores. Interdũ non ſufficit
q maior pars conſentiat, ſed requirun-
tur duæ partes, ut ſup. de ele. c. licet, & c.
ſcriptũ eſt. Aliquando requiritur, ut duę
partes adſint, ut ff. de dec. ab or. fa. l. 3. ff.
quod cuiuſque uniu. nor. l. nulli ut C. de
decu. l. nominationum. Et nota, q licèt
generaliter non obſit contradictio pau
corum, obeſt tamen abſentia; unde plus
operatur contemptus paucorum, quam
contradictio multorũ, ut ſup. de ele. c. q
ſicut ca. uenerabilem & c. bonæ memo-
riæ Cremon. & ſupra de poſt. cap. bonæ
memoriæ. il ſecundo.

SVMMARIVM.

1 *Beneficia eccleſiaſtica debent purè, palam, libere, & ſine diminutione cōferri. Quod intellige ut inf. nu. 2. & 3.*
3 *Præſumitur contra occultè dantes, facientes, & iudicantes*
4 *Electiones clandeſtinæ non ualent.*
5 *Contractus de nocte celebratus an ualeat.*
6 *Dies quando incipiat & finiatur in contractibus.*
7 *Iudex ante noctis tenebras iudicare debet.*
8 *Prouentus beneficij vacantis an poſſint per prælatum uel capitulum in certos vſus conuerti.*
9 *Prælatus cum capitulo poteſt ex cauſa ſupprimere perſonatum.*

Vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de beneficijs
conferendis, ſed quia cum integri
tate & ſine diminutione aliqua con-
ferenda ſunt. Ideo ſubijcitur hic rub. vt
1 benefi. ec. ſine dimi. confe. In † quo di-
cendum eſt breuiter, q beneficia eccle-
ſiaſtica debēt pure, palam, libere, & ſine
2 diminutione cōferri. † Purè ſine pacto
& ſine cōditione, vt no. ſup. de p̄b. §. ple-
nè. Et ſine modo, nam ſicut conditio ſi-
moniam inducit, & rē ſpiritualem affi-
cit, & ita modus; quia modus æq pollet
cōditioni, vt 27. q. 1. c. ſi infidelis, inf. de
cōd. appo. c. verũ. C. de leg. & fideicom.
quæ ſub modo. l. 1. immo magis obligat
modus, q̄ conditio. Nā is, cui aliquid ſub
modo relinquitur, ſtatim petere pōt, ſi
caueat de eo implendo. vt. ff. deie. 3. l. ſi
tibi legatum eſt. Sed ſi ſub conditione,
aliquid eſt relictum, nō prius illud præ-
ſtabitur, quàm conditio impleatur, licet
paratus ſit legatarius de adimplendo ca
uere, ut ff. de condit. & demonſtration.
l. quæ hæred. §. ul. & l. quibus diebus, §.
ul. & ff. de fideic. li. l. cũ in teſtamento in
princ.

3 prin. Palam. † Occultè. n. collationes ſu
ſpectæ ſunt, ut infra eo. c. 1. Præſumitur
enim contra occultè dantes, ut dictum
eſt. facientes, & iudicantes, ut ff. de iure
fiſci. l. ita, ff. de admi. tut. l. non exiſtimo.
18. q. 2. c. pernicioſam, ſup. de offi. dele.
c. conſuluit. 19. diſt. c. Anaſtaſius. Nā te-
nebræ aptæ ſunt ad fabricandũ falſum,
vt ff. de uen. inſpi. l. 1. §. de inſpiciendo.
Veruntñ ſi ille, cui datũ eſt occultè, ſit
capax, non uitiat occulta donatio. ut C.
4 de dela. l. 1. lib. 10. † Sed electiones clāde
ſtinæ non ualent, ut ſup. de elec. c. q̄a pp
5 diuerſa, §. ult. † Contractus aũt nō minus
valet, ſi celebretur de nocte; nullum. n.
tempus ſanæ mentis maioris 25. an. cō
ſenſum repudiat, ut C. de tranſac. l. non
minorem. Et eſt ratio in contractib. q̄a
6 † in eis dies incipit a medietate unius
noctis, & finitur in medietate alterius,
7 ut ff. de feriis, l. more romano. † Iudex
verò iudicare debet ante noctis tene-
bras, ut in prædicta decr. c. conſuluit. Et
ſic intelligo quod dicitur, ſedebunt au-
tem iudices matutino meridie, ac ueſpe
re, ut in Auth. de iu. §. ſedebunt, coll. 6. &
q̄d dicit alia lex, incongruum eſt magi-
ſtratibus eſſe in publico ueſpertinis ho-
ris, ut ff. de orig. iu. l. 2. §. & quia, & facit
ad hoc. 2. q. 6. c. biduum, & ff. q̄n app. ſit
l. 1. §. biduũ. Liberè. ut 1. q. 3. c. ſi quis prę
bendas. Sine diminutione, ut hic, & in p̄
dicto c. ſi quis præbendas. & ſimile alias.
16. q. 1. c. ſi monachus. & q. 7. c. quicun-
que. infra de decimis. c. cōmiſſum. c. ex
parte, & c. tua. in fin. & c. ex tranſmiſſa.
8 † Verumtamen ſi prælatus cum ſuo capi
tulo ante collationem beneficij alicuius
decernat fructus eiuſdem beneficij reti
nendos ad tempus, vel in uſus certos cō
uertendos ex iuſta & neceſſaria cā, ſatis
9 licet, ut infra eo. c. uno. in fi. † Nā ſi præla
tus cum capitulo poteſt ex cauſa ſuppri
mere perſonatum, ut ſup. de conſti. c. cũ
acceſſiſſent. & poſſeſſiones alienare, ut
infra tit. prox. c. eccleſias. ſubiicere &
vnire, ut inf. de exceſ. præl. c. ſicut unire.
multo fortius de prouentib. bñficii di-
ſponere pōt, ut 12. q. 1. c. his ita rñdetur.
Omnium autem beneficiorum prouen
tus in certos vſus conuertere nō poſſet,
& ideo hoc per indulgentiam obtine-
tur, ut inf. de uerb. ſign. c. tua nobis.

SVMMARIVM.

1 *Alienatio propriè quid ſit.*
2 *Alienari quæ res eccleſiæ prohibeantur, et quæ non.*
3 *Alienatio rerum eccleſiarum quam ſolennitatem requirat, & nu. 4.*
4 *Solennitas quæ requiſita ſit, in alienatione rerum monaſteriorum.*
5 *Alienatio contra debitam formam nulla eſt ipſo iure, licet facta fuerit in caſu conceſſo.*
6 *Eccleſia quando in uenditione decipitur, quid agendum, & nu. 7.*
8 *Vaſa ſacra an alteri eccleſiæ uel priuatæ perſonæ uendi poſſint.*
9 *Alienātes malè rē eccleſiæ qualiter puniūt.*
10 *Eccleſiæ rem recipiens citra debitam formam qualiter puniatur.*
11 *Eccleſia qualiter poſſit agere alienata ſua poſſeſſione præter formam iuris.*
12 *Eccleſia nunquid teneatur cedere actionem ſoluenti contra alium, ſcilicet alienanti contra poſſeſſorem vel è conuerſo.*
13 *Epiſcopus an poſſit repetere rem, quam iniuſtè alienauit.*

De Rebus Eccleſiæ alienandis, vel non alien. Rubrica.

TRactauimus ſup. de reb. ſpũalib.
clericorum, ſ. beneficiis & præ-
bendis, nunc aũt de rebus temporalibus
eſt tractandum. Et quia res tpales eccle-
ſiarũ nonnunquã a clericis diſtrahunt,
ideo de earũ alienatione dicamus, & ꝑ-
pterea ſubiicitur hic rub. de reb. ec. alie.
uel non. Videamus igit quid ſit aliena-
tio. Quæ res poſſint alienari. Quibus ex
cauſis. Quæ ſit forma alienandi. Quę pę
na male alienantis & recipientis. Et quę
pœna ſubſcribentium illicitæ aliena-
1 tioni. Alienatio † ſtrictè ſumpto vo-
cabulo eſt omnis actus, per quem do-
minium transfertur, ut C. de fun. dota.

l. 1. quamuis verba illius legis cõuertan
tur uc. .nnis actus, per qu. n dominiũ
transfertur, eſt alienatio. Hic autẽ ubi
tractaẽ de rebus eccleſiæ alienandis vel
non, l.xitur uocabulum alienationis,
vt cõp. hendat quoſda cõtractus in q-
bus dñium non transfertur, ut inf. e. ca.
nulli. & ſimile, C. de re ec non alie. l. ſci-
nus in Auth. de nõ alie. aut permu. re.
ec. §. non igitur, col 2. Alibi alienare dr̃
quæ vſucapi permittit, & quæ non vten
do ſeruitute amittit, ut ff de verb. ſign. l.
2 alienationis. Prohibetur † res eccleſiæ
alienari, ut 12 q. 2. c. ſine exceptione. 10.
q 2 c hoc ius porrectũ. & 12. q. 2. per to
tum. & maximè in c. non liceat, & C. de
ſa. ſa. c. eccle. l. iubemus. ſicut & res Cæ
ſaris, ut ff de lega. 1. l. apud Iulianum, §.
ultimo. Excipiuntur quatuor caſus. cã
neceſſitatis, ut cum debitum vrget ut in
illo. c hoc ius porrectũ. Cauſa pietatis,
ut pro redemptione captiuorum vel ali
monia pauperũ, ut 12. q. 2. c. aurũ. Cau-
ſa vtilitatis, ut in c. ſine exceptione. Cã
incommoditatis vel minoris vtilitatis,
vt 12 q. 2. c. terrulas. Poſſunt & aliæ cau
ſæ aſſignari, ut 7. q. 2. c. aurum. ſed ferè
omnes ad hos quattuor reducuntur. Mo
biles res eccleſiæ, quæ ſeruando ſerua-
ri non pñt, citra ſolennitatem aliquam
alienantur, ut res pupilli, ut C. de admi.
tu. l lex quæ tutores, & l. ult. & ea quę ma
gis expedit diſtrahi q̃ ſeruari, ut anima-
lia; ſupuacua, ut ueſtes attritæ, ut C. qñ
3 decreto opus non eſt. l. ult. † Aliæ autem
res alienanẽ cũ ſolennitate, ut olim qui-
dẽ maxima requirebaẽ ſolennitas. nam
duo de vicinis epĩs vocabantur, qui de
cã alienationis cognoſcebant, & aliena
tionis contractui ſcribebant, ut 10 q. 2.
c. caſellas in fi. & 12. q. 2. c. quicunq; ſuf-
fragio. 17. q. 4. c. nullus res. hodie ſuffi-
cit conſenſus epi & capituli, ut in ca. c.
ſine exceptione. & ſi res modica ſit, &
neceſsitas magna, non requiritur cõſen
ſus capituli, ut 12. q. 2. c. terrulas. In re-
4 bus † monaſteriorũ alienãdis, ſcđm iu-
ra requiriẽ cõſenſus abbatis, cõuentus,
epi diœceſis, ut 12. q. 2. c. abbatib. & 17.
q 4. c. in uendit. omb Sed iſtud nõ ſeruaẽ
v que. Et ideo puto ſufficere ſolẽnita-
tes ſcđm locorum conſuetudines appro
batas. In venditionibus verò rerum ec-
cleſiæ parrochialis requiritur conſen-
ſus pſbyteri, & epi, ut 12. q. 2 c. placuit.
Solus aũt epĩs ſine ſacerdote parrochia-
li non põt, ut 10 q. 2. c ult. Et nota, q̃ ſo-
lennitas illa quæ ſtatuitur. 10 q 2. c. hoc
ius porrectum eſt. hodie non ſeruatur.
5 † Alienatio facta contra debitam for-
mam nulla eſt ipſo iure, licet facta fue-
rit in caſu conceſſo, ut 12. q. 2. c. ſine ex-
ceptione ſed ſi facta fuerit forma ſerua-
ta & in caſu conceſſo, tenet de iure. ar.
ſupra de his q̃ a præla. ſine con. ca. c. cũ
nos. inf. de emp. & vendi. c. cũ dilectus. &
c. cũ cauſa ſed ſi dãnoſa fuerit eccleſiæ,
reſcindiẽ p beneficiũ reſtitutionis, ut ſu-
6 pra de in integ. reſt. c. 1 † Sed ſi dolus det
cauſam contractui, puta dolo inducitur
eccleſia ut uendat qđ venditura nõ erat,
tunc ipſo iure nõ ualet contractus, ut ff.
de dolo. l. & elegãter, arg. 12. q. 2 c. quiſ-
quis epĩs. in fi. & inf. de rerum permut. c.
vniuerſorũ Si uero dolus incidat in cõ-
tractum, ut quia eccleſia ſponte uendi-
dit, quod uenditura erat. ſed circunuen-
ta eſt in pretio, quia in minori pretio
uendidit, quã res ualeret, & hoc p circũ-
uentionẽ actoris, tenet contractus; ſed
agitur vt eccleſia nõ decipiatur, ut ff. de
act. emp. & vend. l. Iulianus, §. ſi vẽditor.
7 † Vbi autem decipitur eccleſia in uẽdi
tione ultra dimidiã iuſti pretii, agiẽ de
iure cõi, ut inf. de emp. & uen. c cũ dile-
ctus. & c. cũ cã. & C. de reſcin. uend. l. rẽ
maioris. Hæc oĩa locũ habẽt in reb. p-
fanis, nam res ſacræ, & religioſæ uendi
non poſſunt, ut ff. de contrahen empt. l.
& liberi. licet tranſeant cum uniuerſita-
8 te, ut inf. de iure pa. c. ex literis. † Vaſa ue
ro ſacra uendi poſſunt alteri eccleſiæ in
propria forma, priuatæ vero perſonæ
nõ niſi conflata, ut 10. q. 2. c. hoc ius por
9 rectũ eſt, & 12. q 2. c. aurũ. Pęna † malè
alienantis rẽ eccleſiæ, eſt depoſitio, ſi ſu
per hoc accuſatio inſtituaẽ, ut 12. q. 2. c.
monem9. & c. diaconi, niſi celeri reſtõne
ſibi

ſibi proſpexerit alienator. ut inf. eo. ca. ſi
quis presbyterorum. Celerẽ reſtitutio
nem intelligo poſt appellationem eccle
ſiæ, ſi enim poſſeſſor. qui facultatem ha-
bet rei reſtituendæ, interpellatus con-
gruo loco & tempore rem non reſtituat
videtur in mora. Et idem dico in alie-
natione ſi interpellatus ab eccleſia non
componat cum poſſeſſore, vt rem recu
peret & eccleſiæ reſtituat, vel niſi poſt
interpellationem agat contra poſſeſſo-
rem, quod forte ei licet ſuo iure arg.
præd. c. ſi quis presbiterorũ 35. q. 9. c. ſi
qs. ſup. de ele. c. noſti. vel ceſſa ſibi actio
ne ab eccleſia, vel niſi totum intereſſe
præſter eccleſiæ, ſemper videtur in mo-
ra; ſi ergo alienator per celerem reſtitu-
tionẽ morã præuenerit, euitabit pęnam
depoſitionis, de qua dictum eſt, & excõ-
municationis de qua agitur inf. eo ca. ſi
quis presbyterorũ. Nam ſi quis rem alie
nauerit, & deinde receperit, euitat pœ-
nam edicti. vt ff. de ali. iu. mu. cauſa fa-
cta. l. ex hoc. § ſi quis alienauerit. Et li-
cet hic dicatur de clerici reſtitutione,
alibi habes, celeri ſatisfactione, vt inf. ad
loca, & cond. .ca propter. & cap potuit.
10 † Pęna verò recipientis rem eccleſiæ ci
tra præmiſſam formã, eſt, ut rem cũ fru
ctib. reſtituat, & actionẽ nullam habeat
ad petendum aduerſus eccleſiã. vt 12. q.
2. c. non liceat & 10. q. 2. ca. hoc ius por-
rectum. in u. r. quæ verò. & in Auth. de
non ali. aut per mu. re. ec. §. nos igitur,
cũ ſequentibus. §§. ſed aduerſus alienan
tem ſic. Guari. tñ adducit verba. ſua, per
q̃ omnis omnino actio denegatur hmõi
acceptori. S. c. n. dixit, ſed melius dici-
tur omnino denegandas eſſe actiones
hmõi acceptori; & aſſumpſit hæc verba
de leg. , quæ eſt. C. de ſa. ſan. ec. l. ſcimus
nemini. Sed corrigitur in Auth. de non
ali. aut per mu. §. quia verò leonis. & p
canonẽ 12. q. 2. ca. Vultaranæ. Vnde ſiue
bona ſiue mala rem acceperit, habet re-
greſſum ad auctorẽ ſuũ vt inf. eo. ti. c. ad
audientiam. Hæc opinio eſt. Io. Teuton.
Lau. autem & quidam alij dixerunt, q̃ ſi
mala fide quis acccepit rẽ eccleſiæ, nec
aduerſus eccleſiam nec aduerſus alie-
nantem habet actionem. vt 16. q. 3. cap.
vniuerſitas. niſi ſibi per cautionem de
euictione proſpexerit. ut C. de euic. l.
ſi fundum. In caſu tamẽ ſpeciali malę fi
dei agitur ad pretium, vt C. communia
de le. l. vl. §. ult. Aliquum tñ videtur in
caſu præmiſſo, vbi etiã malæ fidei acce
ptor agat ad pretium contra alienantẽ
vt inf. eo. ti. cap. ad audientiam. In ſum-
11 ma † notandum eſt, q̃ poſſeſſione eccle
ſiæ præter formam iuris alienata, eccle
ſia poteſt agere contra poſſeſſorem rea
liter, contra alienantẽ perſonaliter, vt.
12. q. 2. cap. apoſtolicos. & C. ſi tutor vel
cu. l. vltima. Sed pone, q̃ eccleſia con-
ueniat poſſeſſorem, & conſequitur rem
& intereſſe, nunquid poteſt conuenire
alienantem. Reſpondeo non, vt ff. de eo
per quem fac. eſt. l. 1. §. ſi plures. Quid ſi
cepit vnum conuenire, nunquid ex hoc
ſolo ſit præiudicium quo ad alterum,
ut alterum conuenire non poſſit. Re-
ſpondeo non, nam demum per actionẽ
tollitur actio. vt ff. depo. l. 1. §. ſi apud.
C. ſi tu. vel cu. l. vlt. Quid ſi partem ſui
intereſſe conſequatur ab vno. Reſpon-
deo tanto minus conſequetur ab alio,
vt ar. ff. de exercito. l. 1. §. ult. hæc actio.
12 † Sed nunquid eccleſia teneatur cedere
actionem ſoluenti contra alium. ſ. alie-
nanti contra poſſeſſorem, vel conuer-
ſo? Non, cùm enim conueniatur ex ma-
leficio vel ex ſuo delicto non poteſt pe-
tere ceſſionem actionum. vt ff. de admi.
13 tu. l. ſi plures tutelam. Sed † quæritur,
an epiſcopus, qui male alienauit, poſ-
ſit repetere ſi in adminiſtratione tolere-
tur? Videtur q̃ non, nam ipſe de euictio
ne tenetur; & quem de euictione tenet
actio, eundem agentẽ repellit exceptio.
vt C. de euic. l. exceptiones. Sed contra
hanc exceptionem replicabitur, rem eſſe
eccleſiæ; ſicut & replicat mulier, ſe mu-
lierẽ eſſe, & ſibi cõpetere Velleia. vt ff.
ad vell. l. ſi mulier. §. item ſi mulier. Nec
eſt mirum, ſi continget in epiſcopo. nã
& ſimile in priuatio contingit. C. de ag.
& cen. l. quemadmodum. lib. 11.
SVM-

SVMMARIVM.

1 *Precarium quid ſit.*
2 *Precarij contractus gratuitus eſt, & ſimilis commodato.*
3 *Precarium in quo conſiſtat, & nu.6.*
4 *Precarium unde dicitur.*
5 *Precaria quid ſit.*
7 *Differentia inter precarium et donationẽ.*
8 *Precarii & commodati differentia.*
9 *Precarium recipiens non tenetur niſi de lata culpa.*
10 *Commodatarius tenetur de leui, & leuiſſima culpa.*
11 *Precarium pluribus modis ſoluitur.*
12 *Precarium per quam actionem reuocari poſſit.*

De Præcario. Rub.

DIXIMVS de alienationibus in
genere, ſed quia precarii cõceſſio
ſpeciem alienationis habet, ideo de prę
cario ſubiicitur hic rubrica. Videamus
igitur quid ſit precarium. Vnde dica-
tur: Quid præcaria. Quanto tempore du
rat. Quę differentia ſit inter præcarium
& donationem. Quę inter pręcarium &
commodatum. Item quot modis ſoluitũ
1 precarium. Precariũ † dr̃ pignus obliga
tũ creditori, & a creditore debitori con
ceſſum vtẽdum, quandiu patitur qui cõ
ceſſit, ut inf. eo. c. ult. & ff. eod. l. 1. Et eſt
2 iſte † contractus gratuitus, & ſimilis cõ-
modato tm̃, ut quidam dicũt hos duos
cõtractus nõ differre, niſi uerbis, ſed cer
3 tè in re differunt, ut inf. notabo † Conſi-
ſtit autem precariũ in re propria, poſſeſ
ſionis gratia q̄ eſt apud creditorem, nõ
gratia proprietatis, ut ff. eod. l. certè, §.
4 ult. † Dicitur precarium contractus ad
5 p̄ces. † Precaria eſt cõtractus de quinquẽ
nio in quinquennium renouandus, ut
inf. e. c. 1. Item precaria dicitur donatio
ad preces facta uſq; ad mortem accipiẽ
tis, ut 12. q. 2. c. ſæpe. 16. q. 3 c. clerici. Itẽ
precaria dicitur cõceſſio vſusfructus ad
preces facta cuius forma habẽ. 10. q. 2.
6 c. præcarię. † Conſiſtit aũt precarium in
rebus mobilibus & immobilibus, uelut
ſi me rogaueris, vt per fundum meum
tibi ire agere liceat, uel in tectum ſeu in
arca ędiũ mearũ ſtillicidiũ, vel in parie
te meum tignũ immiſſum habere; ut ff.
e. l. 2. §. ult. & l. 3. & 4. in prin. Differunt
7 precarium, & donatio inter ſe. † Nam q̃
donat ſic dat, ut non recipiat quod dat.
Sed is qui precarium concedit, ſic cõce
dit ut recuperet qñcunq; placebit nam
tandiu durat, q̃diu ipſe patitur, ut ſupe-
8 rius dictũ eſt. † Item precariũ & cõmo-
datum differunt, nã cõmodatum fit ad
certum vſum, nec reuocari põt, niſi vſu
expleto, ut ff. cõmodati. l. in commoda-
to, §. ſicut. Precarium uerò qñcunque,
vt inf. eo. c. precarium, ff. eo. ti. l. 1. & l. cũ
9 precario. † Item is qui precarium reci-
pit, non tenetur præſtare niſi latam cul
10 pam, ut ff. eo. l. quæſitũ, §. & illud. † Sed
cõmodatarius tenetur de leui & leuiſſi-
ma, vt inf. tit. prox. c. uno. Et eſt ratio di-
uerſitatis illa, quam iam præmiſi; quia
cõmodatarius maiorem utilitatem con
ſequitur de re commodata, q̃ precarii
rogator de re precaria, & ideo magis te-
netur, quod per ſe notare poteſt quilibet
curioſus, nam fere ubicũque fit mentio
de cõmodato ſubiicitur uſus ad quẽ cõ-
modatur, vt cũ dr̃ cõmodaui tibi æquũ
vt ad uillam duceres, pecuniam vt di-
tior appareres, ut ff. commodat. l. 3. §. ul.
& l. 4. & l. ſi ut §. ſed interdictum, & l. vlt.
ſic dicitur commodaui ſcalas ut fene-
ſtris ſupponeres, vt Inſtit. de ob. q̄ ex de
11 li. naſ. §. ope. & conſilio. † Soluitur pre
cariũ quinq; modis, quamuis decr. inf.
eo. ponat tres. Soluitur enim contraria
voluntate eius qui conceſſit, vt ff. e. l. 1.
& hic eſt primus caſus ſiue modus. Secũ
dus, ſcilicet morte eius cui cõceſsũ eſt.
non autẽ obitu concedentis, ut ff. e. l. cũ
precario. §. precarij. Et eſt rõ, quia pre
carij conceſſio trãſit ad hæredẽ eius qui
conceſſit, non aũt ad hæredem eius qui
rogauit vt in l. prędicta. Tertius aliena
tione rei precarię ſi is cui alienatũ eſt,
nolit precariũ vltra durare, vt ff. e. l. q̃-
ſitum. §. quod à Ticio. Et eſt rõ, quia per
conuentionem huiuſmodi nõ licet rem
alienam inuito dño p̄oſſideri, vt ff. eo. l.
cum precario 1. R. Quartus, finito tem-
pore vſq; ad quod precarium eſt obten
tum, vt in l. cum precario. Quintus, cum
debitor ſoluit creditori qđ debet: tunc
enim finitur precariũ pignoris, quia de
12 ſint eſſe pignus vt ff. e. l. ſi debitor. † Sed
quæritur, per quam actionẽ poſſit quis
precarium reuocare? Ad quod rñdeo.
per interdictum de precario; eſt. n. natu
ra æquum, vt tã diu liberalitate ea vta-
ris quãdiu. velim, & vt poſsim reuocare
cũ mutauero voluntatẽ, vt ff. eod. tit. l. 2.
Sed hoc verũ eſt cũ ſimpliciter facta eſt
p̄carij conceſsio. Nã tũc nulla ciuilis cõ
petit actio. Magis enim ad donationem
& beneficij cauſam, q̃ ad negocij contra
cti ſpectat precarij conditio, & ideo ne-
ceſſarium eſt interdictum. Si uero in con
ceſſione precarij ſpecialiter actũ eſt, ut
quandocunq; liceat reuocare, tunc com
petit & actio præſcriptis uerbis, ut ff. eo.
l. 2. Cæterum ſi ſtipulatio interuenit,
ceſſat interdictum de precario, ut ff. eo.
tit. l. & habet §. cum quis.

SVMMARIVM.

1 *Commodatum quid ſit.*
2 *Commodatum unde dicitur.*
3 *Commodatum in quibus rebus conſiſtat.*
4 *Commodare quis & cui poſſit.*
5 *Res quę commodari poſſunt.*
6 *Commodati quæ ſit natura.*
7 *Actiones quæ ex contractu cõmodati oriãtur, & quæ veniant in actione directa commodati, & quæ in contraria, & quibus, & in quos dentur. & nu 8. 9 & 10.*
9 *Contractus ex cõuentione legem accipiũt.*

De Commodato. Rub.

TRactatum eſt ſupra de contractu
p̄carij, qui fit gratia accipientis;
& quia commodatum fit plerunq; gra-
tia recipientis, ideo ſubſequẽter ſubijci
tur hic rub. de cõmodato. Videamus igi
tur quid ſit commodatũ. Vñ dicatur. In
q̃bus rebus conſiſtat. Quis poſsit cõmo
dare res. Et cui. Et quę ſit natura commo
dati. Et quæ actiones oriantur ex contra
1 ctu commodati. Commodatum † eſt ali
cuius rei ad aliquẽ ſpecialẽ vſũ gratui-
to facta conceſsio. Ideo autẽ dico con-
ceſsio, & non trãslatio; quia qui cõmo
dat, retinet dñium poſſeſsionẽ, ff. eod.
ti. l. rei commodatæ. Gratuito, ideo di-
xi; quia ſi interueniẽte mercede res trã
ſit in locationẽ vel in contractum inno
minatũ, vt do ut facias, vt Inſtit. nam. §.
vlt. Ad aliquẽ ſpecialẽ uſum, ideo adie-
ci, ut notem differentiam inter commo
datũ & precarium, ut dixi de hoc ſup. ti.
proxi. §. Item precariũ & commodatũ.
2 Dicitur autem † commodatũ, quaſi com
3 modo vtẽtis datum. † Conſiſtit commo
datum in rebus mobilibus, & ſe mouẽti
bus, & in immobilibus. Itẽ in incorpora
libus, puta in ſeruitute habitãdi, ut ff. e.
l. 1. Ea uero quæ vſu conſummunẽ, ut pe
cunia cõmodari non pñt, niſi ad pompã
vel oſtẽtationẽ, ut quis ditior videatur
vt. ff. eod. l. ſed mihi. §. vl. ſępe ẽt ad hoc
cõmodatur pecunię, vt ditis gratia nu-
merationis loci intercedant, vt ff. e. l. 4.
4 Poteſt autem † commodare & ei cõmo
dari qui põt contrahere, vnde non ſolũ
p̄latus põt commodare & ei commoda-
ri, ſed & œconomus, nã & is contrahere
põt, vt 10. q. 2. c. hoc ius porrectum. Poſ-
5 ſumus cõmodare † q̃ noſtra ſunt, poſſu
mus ẽt & res alienas quas poſsidemus,
& ſi ſcientes aliena poſsidemus. ita ut ſi
fur, vel p̄do cõmodauerit, habeat actio-
nẽ cõmodati, vt ff. e. l. cõmodare. & l. ita
6 vt ſi fur. † Natura commodati eſt vt res
ipſa reſtituatur; hoc. n. eſt de iure natura
li. vt 50. di. c. ius naturale. in ver. item de
poſiti vel commodarę rei reſtitutio. Nec
poteſt p̄textu debiti retineri vt C. eo. ti.
7 l. vl. Oriuntur ex † cõtractu commodati
duæ actiones, directa, & cõtraria. Dire-
cta datẽ cõmodãti, & eius hęred. contra
cõmodatariũ & hærede eius. Contraria
datẽ cõmodatario & eius hæredi contra
cõmodantẽ & hæredes ipſius, vt ff. eo. l.
in cõmodato. §. 1. de act. & obl. l. ex đ po
ſiti.

ſiti & l.ex cõtractibus,& Inſt. de perpe.
& tem.ac.§. ſed & hæredibus. Venit aũt
in directã actionẽ commodati & reſtitu
tio, vt dixi ſup.§. natura.Rei inquã non
deterioratæ, nec enim videt̃ res reddita
ſi deterior reddatur, & pręſtabitur in-
tereſſe,vt ff.eod.l. ſed mihi.§. 1.Si vero
res non reſtituatur ꝑ contumaciã, iurat̃
in litẽ contra contumacẽ. Si aũt nõ fue-
rit cõtumax, ſed culpa ceſſat reſtituere
rẽ, æſtimatur quanti res ſit à tpe moræ
vſq.ad ſnĩam.Sed in ſtricti iuris iudicijs
ſtimantur à tempore moræ vſq; ad tem
pus cõteſtatæ litis, vt ff.eod l.ſed mihi.l.
in hac.Itẽ venit in hac actione dolus, la
ta culpa,leuis, & leuiſſima, vt hic, & ff.
eo.ti.l.ſi vt certo.§. commodatũ. Et hoc
cũ grã accipiẽs ſit commodatum, quod
frequentius cõtingit Cæterum ſi gratia
dãtis quod rarò ſit, verbi gratia cũ quis
commodat ſponſæ ſuæ ornamẽta vt or
nata vel ornatior ad eum ducatur, tunc
p̃ſtatur dolus,& lata culpa, vt ff.eod.l. ſi
vt certo. §.ſed ĩterdũ. Si uero grã vtriuſ-
que cõmodatum fiat, vt cum communẽ
amicum inuitamus,& tu curam eius rei
ſuſcepiſti,ego tibi argentum commoda
ui,teneris mihi de dolo, culpa lata, leui
non leuiſſima, ut ff. eod.l.in rebus. §. 1.
8 Caſus † autem fortuitus non venit in
hanc actionem, vt hic, & ff. eodem titu.
l. in rebus.in prin.niſi in tribus caſibus,
qui hic ponuntur, ſcilicet ubi culpa p̃ce
dit pactum,ut cum equum tibi cõmoda
ui vt ad villã duceres, duxiſti ad bellũ,
teneris de caſu. Cęterum ſi tibi commo
daui,vt ad bellum duceres, meũ erit pe
riculum, vt ff.eod.tit.l. ſi vt certæ. §. ſed
interdum. Item commodaui tibi ſeruũ
vt de plano opus faceret, tu machinæ
impoſuiſti; vel ſi commodaui vt in ma-
china operaretur, machina verò culpa
tua male ligata eſt, & ſic perijt ſeruus
vt in l. p̃dicta.In pacto pone exemplum
9 ff.eod.ti.l.ſi ut certe.§. 1.† contractus.n.
ex conuentione legem accipiũt, vt ff. de
poſiti.l.1. §. ſi cõueniat. Pone etiam exẽ
plum.C.eo.ti.l.1. Item imputatur caſus
ex mora præcedẽte, vt ff.eo.l. ſi ut certo.

10 § ſed interdum. Contraria † [illegible]
commodatario aduerſus commodantẽ
ad impenſas factas in re cõmodata, mo
dica tamen impẽdia ſicut cibariorum,
ad eum pertinẽt, qui utendũ acceperit.
Item datur commodatario aduerſus cõ
modantẽ, qui ſcienter cõmodauit vaſa
vitioſa ſeu corrupta, pp quod vinũ uel
oleũ eſt effuſum, ut ff eo.ti.l.in rebus.§.
poſſunt & §.item qui ſciẽs & l.pe. Item
cõtra eũ qui intẽpeſtiuè.reuocat manda
tum vt ff.eo.ti. l. in cõmodato.Itẽ dat̃ &
in alijs caſibus, vt ff. eo.l.rẽ mihi, & l.in
commodato. §.pe.& §.quicunque.

SVMMARIVM.

1 *Depoſitum quid ſit.*
2 *Depoſitum unde dicitur.*
3 *Depoſitum in quibus rebus conſiſtat.*
4 *Depoſitum qualiter fiat.*
5 *Depoſiti quæ ſit natura.*
6 *Depoſitum quando repetatur.*
7 *Actio depoſiti qualis ſit.*
8 *Actio depoſiti cui detur & nu. 9.*
9 *Actio depoſiti an detur fueri & prædoni de-
ponenti.*
10 *Actio depoſiti contra quem detur.*
11 *Dolus uenit ĩ actione depoſiti, et lata culpa.*
12 *Lata culpa qualiter præſumatur.*
13 *Depoſitarius an teneatur de caſu fortuito.*
14 *Damnatus ex actione depoſiti an ſit infa-
mis. Actiones quæ infament.*

De Depoſito. Rub.

DIximus ſupra de cõmodato, quod
frequentius ſit gratia recipientis,
nunc videamus de depoſito, quod gene-
raliter ſit gratia deponentis. Videamus
igitur quid ſit depoſitum. Vnde dicatur.
In quibus rebus conſiſtit. Quę ſit natu-
ra depoſiti. Cui detur actio d̃poſiti. Con-
tra quẽ. qñ,& in q̃tũ, & qualis ſit actio.
1 Eſt † autem depoſitũ qd̃ ad cuſtodiendũ
alicui tradictũ eſt. Cõtrahitur. n. re obli
gatio in depoſito, ut inſt.qb. mo. re con
trahit ob. §. pe. Rei vero depoſitæ ſicut
& cõmodatæ, & poſſeſſionẽ & ꝓprieta
tem

te retinemus, ut ff.eo.l. licèt,§. rei. Q[illegible],
tñ rei depoſitæ dominium tranſit in de
poſitariũ, qd̃ eſt contra noſtiſſimos ter-
minos depoſiti,& tñ depoſiti agitur, ut
cũ depono apud te quod eſt in numero,
pondere, uel menſura,& cõuenio, ut il-
lud idẽ reddat mihi, uel tãtũdẽ in eodẽ
genere, qd̃ obtinet ſiue in id expreſſe cõ
ueniã, ſiue tacitè uidear conuenire, ut cũ
prædicta, uel aliquid ex prædictis depo
no, nõ ſignata, nõ clauſa; nã ſignata uel
clauſa, uideor ꝓhibere ne utaris eis, niſi
in contrariũ agatur, ut ff. eo.l.Lucius, &
l.die.§.qui pecuniam. & l.quintus. Eſt
2 autem † dictum depoſitũ quaſi deorſum
poſitum, deorſum in quã à ponente poſi
tũ, ut oñdatur totum fidei eius cõmiſſũ
apud quem ponitur, qd̃ ad cuſtodia rei
ptinet, & oĩno uideat̃ ſeparata cuſtodia
a deponente. Et ideo dr̃ ꝙ ꝑpoſitio, de,
auget depoſitũ ut ff eo.titu.l. 1. in princ.
Et ex his uerbis diffinitionis dixerunt q
dã, ꝙ ubiq; habet locum actio depoſiti
& mandati eo ꝙ ſuper cuſtodia mãdat̃.
ar. pro eis, ff.eo.tit.l. 1.§.ꝙ ſi rẽ. Alii etiã
diſtingũt utrũ in ipſa rei depoſitione cu
ſtodia cõmittat̃, ut tunc nõ agat̃ manda
ti, ſed depoſiti tm̃. An ante, & tũc poſſet
agi & mandati propter omiſſam cuſto-
diã, & depoſiti pp facta depoſitionem.
Sed Azo ſicut in ſumma ſua notauit, di
xit indiſtinctè agi depoſiti tantũ. Et rñ-
det ad l.inductam, ꝙ ibi præceſſerat cõ-
tractus mandati, cuius forma & initium
3 eſt ſeruãdũ Conſiſtit † depoſitum in re-
bus mobilibus,& ſe mouentibus. Cau-
ſaliter autem deponitur res immobilis,
cum res in quæſtione poſita ſequeſtrat̃.
Et de ſequeſtrationis natura non noto
4 hic, qa notaui ſup. de ſuo tractatu.† So-
let depoſitum fieri per chirographum,
uel cum chirographo. Hmõi uerò chiro
graphum ſolet diuidi, una pars depoſi-
tario, alia remanet deponenti, ut ex iun
ctura partiũ probatio fiat. Sed hæc ꝓba
tio nec iuris eſt, nec de iure, quia priua-
tæ perſonæ nõ creditur, niſi habeat ſub
ſcriptionẽ triũ teſtium fide dignorũ, ut
C.qui potio.in pig. ha.l.ſcripturas, &

in Auth.de fide inſtru.§.1.† Natura de- 5
poſiti eſt ut res depoſita reddatur; hoc
enim de iure naturali procedit, ut dixi
in commodato, ut 1.diſtin.c.ius natura
le.in uer itẽ depoſitę. Reddatur inquam
deponenti. Quod fallit in quatuor caſib.
Primus eſt, cum quis gladium deponit,
& furẽs repetit. 22.q.2.c.ne quis. Secun
dus, cum deponens fuerit deportatus, nã
bona eius in publicum deferuntur. Ter-
tius, cum fur deponit & repetit, ſi repe-
titio ueri domini cum furis repetitionę
concurrit. Quartus, cum fur rem furti-
uam deponit apud illũ à quo ſurripuit
vt ff.depoſiti.l.bona fides. Sed ſi res ec-
cleſiæ comendetur, ſeu apud eccleſiam
deponatur, quod fieri vr̃, cũ in theſaura
riam uel ſacriſtiam infertur, nec vr̃ eſſe
dicendum ꝙ eccleſia teneatur, ſicut te-
netur nauta & caupo de rebus inuectis
& illatis, ut ff.nau.cau.ſta.l. parui refert,
§.recipit.C.de his qui latro occul.l.1.&
ff.furti aduer. na.l.1. Quod tamen non
intelligo fore uerum, niſi p̃ñte prælato
& capitulo deponatur; alias non eccle-
ſia, ſed perſona quæ depoſitum recipit,
obligatur. ſic intelligo inf.eo.c.1. Depo
6 ſitum † repetitur quandocunq; etiam ſi
eo pacto depoſitum fuerit, ut demum
poſt mortem depoſitarij repetatur, po-
terit enim deponens mutata uoluntate
repetere, ut ff.e.l.1.§.ul. Niſi apud ſeque
ſtrum res depoſita fuerit, quæ non pote
rit repeti, niſi lege ſequeſtrationis im-
pleta, ut dixi.ſup.ĩ ſum. de ſequeſtra. Itẽ
in repetitione depoſiti compẽſatio, vel
deductio, locum non habet, ut inf.e.c.2.
§.ſanè.nec exceptio ut C.eo.l.pe. nec ꝓp
pter expenſas retentio, licet quidam cõ
trarium dixerunt, per l.ſi quis rem, ff.de
acquir.poſ. ff.de furtis. l. ſi is qui rem,
ſed leges illæ in commodato loquun-
7 tur. Hæc actio † bonæ fidei eſt, ut In-
ſti.de actionibus,§ actionum. Item fa-
moſa, in tantum ut hæres ſuo nomine
damnatus infamis fiat, ut ff. de his qui
not.infa.l.furti,§.illud,& C.eo.tit.l.qui
8 depoſitum.† Datur ei actio hæc qui de-
poſuit, ſed hoc fallit in caſibus, quos no
taui

taui.ſup.eod. §.natura.Item datur domi
no vel dominis deponentis, nã ſi ſeruus
deponens plurium erat, vnicuiq. dño-
rum in partes cõpetit actio,ut ff.eod.tit.
l. 1.§.ſi ſeruus meus,& §.ſi ſeruus,& §.ſi
9 duorũ. † Datur hæc actio etiam furi &
prædoni deponenti non obſtãte ſuo de-
licto,agunt enim ex ſuo contractu,ut ff.
eo.l.ſi prædo.Sed furti agere non pñt,ne
ex improbitate ſua conſequaẽ actionẽ,
10 ut ff.de fur. l. itaque fullo. † Datur hæc
actio contra eũ apud quẽ depoſitum eſt,
uel contra hæredem depoſitarii ex do-
lo defuncti,& multo magis ex ſuo, ut ff.
11 de ac.& ob. l.ex depoſiti. † Venit in hac
actionem dolus; etſi conueniat ne de do
lo agatur,ut ff.eo.l. 1.§.ſi conueniat.Ve-
nit & lata culpa, quam Nerua dicit eſ-
ſe dolum,quod ſic exponitur,ideſt præ-
ſumi dolum,ut ff.eod.tit. l.quod Nerua,
ff.mandati, l. ſi fideiuſſor. 1.R. Compa-
ratur.n.dolo,ut ff.ſi meſ.fal.mo dix.l. 1.
§.lata. & eſt proxima dolo, ut ff. ſi quis
teſt.lib. eſſe iuſ. l.1. §. non autem, ff. de
12 uerb.ſign. l.magna. † Qualiter aũt lata
culpa præſumatur dolus, ſic pone exẽ-
plum,ut cum quis non intelligit, quod
omnes intelligunt, ut ff.de verb.ſig.l.la-
tæ culpæ, ut ſi apud ſequeſtrum depo-
natur homo uinctus, ut de eo qõ habea
tur, & ſequeſter intẽpeſtiue miſericor-
diam exercet circa eũ ipſum diſſoluen-
do, ut ff.eod.tit.l.ſi hominẽ. Quod ergo
dicitur. infra eod. c.2. bona fides abeſſe
præſumitur expone ideſt dolus adeſſe
præſumitur, ſi rebus tuis ſaluis depoſi-
tas amiſiſti.in quo pone exẽplũ ſic, ꝓ-
pria repoſuiſti in archa, depoſita reli-
quiſti in banca, venit leuis & leuiſſima
ſi te depoſito obtuliſti, ut dicit hic, & ff.
eo.ti.l. 1.§.ſæpe.In leui.ſic pone exẽplũ,
depoſita in arca depoſuiſti, ſed archam
dimiſiſti apertã.In leuiſſima ſic, depoſi-
ta repoſuiſti in archa & clauſiſti,ſed cla
uem incautè dimiſiſti. Item uenit leuis
& leuiſſima, ſi aliquid pro cuſtodia re-
cepiſti; ſed tunc non veniet per hanc
actionem,ſed per actionẽ ex conducto,
ſi pecuniam accepiſti, ut ff.eod.l. 1. §. ſi
quis ſeruum, ſi ſpeciem vel
actionẽ pſcriptis uerbis. ut ibi, & Inſti.
mandati. §. ult. Item uenit per hanc a-
ctionem caſus fortuitus pacto, culpa,
uel mora, præcedentibus. ut hic de pa-
cto probatur,& ff.eod.tit. l. 1.§ ſæpe. cõ
tractus enim ex conuentione legẽ acci-
piunt,ut ff.eod.tit.l.1.§ ſi cõuenerit, ſed
tunc neceſſarium eſt omnes caſus enu-
merari,ut ff.ſi quis cau.l ſed & ſi quis, §.
quæſitum. In culpa ſic pone exemplũ,
depoſitarius uendit rem depoſitã & tra
dit, demum eam redimit ut habeat in
cauſam depoſiti, ſed redemptam nõ ha
bet in eam cauſam, tenetur de caſu for-
tuito, cum ſemel dolo fecerit cum uen-
deret, ut ff.eo.l. 1.§ ſi rem. Sed ſi pœni-
tentia ductus reclinat, & in primo ſta-
tu habeat,purgatur uitium, ut ff.de uſu-
cap.l.ſequitur Labeo ait.Item ſi depoſi-
tarius ſit in mora rei reſtituendæ, tene-
tur de caſu fortuitu. Dixerunt tamen
quidã,ſi erat res eo modo peritura apud
deponentẽ,aliàs ſecus,ut ff.eod.l.ſi plu-
13 res, §. ſcire. † Sed dominus Azo dixit
in ſumma depoſitarium & quemlibet
debitorem teneri de caſu fortuito ex
mora, quia ſatis eſt quòd res potuit nõ
perire penes actorem, ff.eod.titu. l.ſi in
alio,§.ult.ff.de leg.primo. l. cum res, §.
ultimo. Sunt & alii caſus,in quibus te-
netur depoſitarius de caſu, ſi gratia
ſui fiat depoſitum, ut ff. ſi cert. petatur,
l.ſi quis nec cauſam. Item ſi dolum cõ-
mittat,& non in alienando, ſed in uten
do, ut ff. de condi. fur. l. qui furtum.
14 †Damnatus in hac actione infamis ef-
ficitur. Quatuor enim actiones ex cõ-
tractibus deſcendentes, & quatuor ex
delictis infamant, ut mandati, depoſiti,
tutelæ, & pro ſocio. Iniuriam. ui bon.
rap.furti,doli,ut probatur, ff.de his qui
not. infra l.furtis, §. mandati, & §§.ſe-
quentibus.& l. 1. Vnde uer. Iudice dam-
natos infames reddit ubique. Quod ui
diripitur,iniuria, furti, dolique. Actio
mandari, tutelæ, depoſitique. Directo
ſed pro ſocio communis utrique.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Emptio qualiter & quando contrahatur.*
2 *Arrharum datio quid operetur.*
3 *Emi & uendi quæ res poſſint.*
4 *Emptionis quæ ſit natura.*
5 *Venditor tenetur ita ꝙ emptor habeat ua-
cuam poſſeſſionem.*
6 *Res uendita an poſſit manu militari ab in
uito uenditore extorqueri.*
7 *Res iuſto pondere et menſura uendi debet.*
8 *Falſis ponderibus & menſuris qui utitur,
qualiter puniendus.*
9 *Emptor cogitur facere nũmos uenditoris.
Venditor an teneatur ſolum de euictione.*
10 *Contractus emptionis & uenditionis in quo
quis decipitur, an teneat.*
11 *Emptor an & quando re euicta agat de eui
ctione, & nu. 12.*

De Emptione & venditione. Rub.

DIXIMVS de cõtractibus, qui ce
lebrantur gratia alterius contra-
hentium.Nunc uidendum eſt de his qui
fiunt gratia utriuſque. Et primo de uen
ditione & emptio.Ideo ſubiicitur hic ru
brica de empt & venditio. Videamus
igitur quando & qualiter contrahatur.
De quibus rebus. Quæ ſit eius natura.
Ad quid emptor, ad quid uenditor tenea
1 tur. Contrahitur † emptio poſtquam
de pretio conuenitur, ea mente ut pre-
tium ſoluatur.Nam ſi imaginarie & per
ſimulationem de pretio conueniret,tũc
emptio nulla eſſet. Contrahitur autem
ſolo conſenſu ſiue inter præſentes ſiue
inter abſentes per nuncium, uel epiſto-
lam,ut probãtur hæc.Inſti.e.ti. in prin.
ff.eo.ti.l. 1.§.ul.& l.2.§. 1.& l. cũ in uẽdi
2 tione & l.nuda. Arrhæ † aũt datio non
perficit emptionẽ, ſed eſt argm̃ emptio
nis & uenditionis contractæ, ut ff.e.l.ꝙ
ſæpe in pr.Arrhis aũt interuenientibus,
ſi quidem ſteterit per dantẽ quo minus
contractus pficiatur, perdit id ꝙ dedit;
ſi uerò ſteterit per accipiẽtẽ, hoc eſt per
uenditorẽ, duplũ reſtituere tenetur, ut
Inſtit.eo.tit.§.in his aũt. Nec puto uen-
ditorem teneri ad intereſſe,cum ſatis ſit
eũ puniri in arrhis.Nam hos inter con-
trahentes agi uidetur, ut arrharũ amiſ-
ſione, & dupli actione debeant eſſe con
tenti.Quidã tñ putauerunt uenditorem
nihilominus ad intereſſe teneri. Arrha
tñ cõputabitur ad intereſſe. Et quod di
xi de pretio cõuenire debere,intelligen
dũ eſt in quantitate,non in ſpecie. Si.n.
emptor ſic dicat, dabo pretiũ quod eſt
in ſacculo, tunc non eſt emptio nec uẽ
ditio ſed contractus innominatus ut ff.
de condi ob cauſam da.l.ult.& C.eo.tit.
l.empti.Inſti.eo.tit.§.itẽ pretium.Quan
titate aũt intellige certa, uel ſermone,
vel re ipſa;ut ſi dicatur ſit empta,quãti
emeris,uel quãti eſt in archa,ut ff.eo.ti.
l.hęc uenditio,§ hmõi. Secus ſi dixerit,
ſit empta pro eo quod in archa habeo,
tunc.n.quod in archa eſt, uenit ut ſpe-
cies,non ut quantitas,ut ff.de leg. 1.l.pla
3 ne,§ 1.& l.ſed & ſi certos. † Vendi &
emi poteſt omne id quod habet cõmer-
ciũ.Sunt.n.quædã,quæ in commercium
non ueniunt,vt liber hõ,res ſacra,& re-
ligioſa,vt ff.eo.tit.l.ſi in emptione,§. 1.
& §.liberum,ff.de uer.obli.l.inter ſtipu
lantẽ,§.ſacram.Res tñ ſacrę & religioſę
trãſeũt cum uniuerſitate,cũ uniuerſitas
in profanis conſiſtit ut inf.de iure patr.c.
ex literis, nam tunc ſacræ accedunt em
ptioni maioris partis,vt ff.eo.ti l.in mo
4 dicis.† Natura emptionis eſt,ut res ſit q̃
vendatur, ut pretium intercedat ut ff.
eo.l.2.§ ſine & l.nec emptio. Item natu
ra eius eſt, vt rei emptæ lucrum & dam
num pertineat ad emptorem, ut Inſti.
eo.ti.§.cũ autem,ff.de pericu. & cõmo.
rei uend.l.id quod. Vñ proponitur regu
la talis. Si uẽditio fiat purè ſine ſcriptis
certæ ſpẽi,quæ deguſtationẽ non exigit,
oẽ periculũ ſpectat ad emptorem,exce-
pto caſu publicationis,niſi pactum,cul
pa,uel mora interueniat. Purè iõ dicit,
qa ſine cõditionalis eſſet, venditio ante
euentũ cõditionis pertinet ad uẽditorẽ
ut in illa.l.id qđ. Ideo aũt ſine ſcriptis,
quia ſi in ſcriptis fiat,periculum ſpectat
ad uendi-

ad venditorem, antequā ſcriptur ? p[illegible] ſi
ciatur vt C. de fide inſtru. l.contractus.
Certe ſpeciei, ideo qa ſi ſub aitern tu-
ne fiat emptio diuerſarū rerū, per culū
primo pertinet ad uenditorem, ut ff. eo.
titul.l ſi in emptione, §.ſi emptio. Quæ
deguſtationem non exigit, ideo dicitur
quia in illis ante deguſtationes pertinet
periculum ad venditorem, ut ff. de peri-
cu.& commo.rei uen.l.ſi una. Itē pericu
lum publicationis pertinet ad uendito-
5 rem, ff.loca.& conduc.l.ſi fundum † Te-
netur uēdito rem tradere, ita quod em-
ptor habeat vacuā poſſeſſionē. Vacuam
autē poſſeſſionem habere, hoc eſt, ut em
ptor potior ſit, ita ꝙ ab eo auocari non
poſſit; nā ſi quis eā auocauerit, perinde
eſt ac ſi tradita non fuiſſet. Quid enim
ſi alius ſit in poſſeſſione eiuſdem rei cau
ſa rei ſeruandæ, uel legatorū, uel mulier
cauſa ventris. Tunc vacua poſſeſſio non
eſt tradita, ut ff.de act.emp. & vendi.l.1.
§.1. & l.3. & l.emptio R. 1. & l.empto-
rem, § inde Neratius. Hæc autē traditio
facit emptorem dominū, ſi venditor do
minus erat, ſi non erat, obligatur nomi-
ne euictionis, Si mō pretium ſit ſolutū,
aut eo nomine ſatisfactum, ut ff.de act.
& empt.l.excepto. ſi uēditor nolit rē tra
dere, tenetur ad intereſſe, vt ff.de emp.&
6 & uendi.l.1.† Sed nunquid manu milita
ri poteri. ab inuito uenditore res uendi-
ta extorqueri? Quod uiſum eſt domino
Mar.per.l. qui reſtituere iuſſus, ff. de rei
vendic. Sed Azo. cōtra per.l.ſi traditam,
C.de act.emp.& vendi.ff.eo.ti.l.emptio.
7 §.idem ait.† Vendi autem debent res iu
ſto pōdere, & menſura, ut inf.eo. c.2.22.
q.3.c.ſi quis romipetas.45.diſt.c.omnis
8 qui.† Et ſi quis in falſis menſuris, vel pō
deribus fuerit interceptus, extra ordinē
punietur, ut ff.de extraor. crimi.l.anno-
na, & ff.de pœ.l.in dardarios. Emptor
9 autem † cogitur nummos facere uendi
toris, vt de act.emp. & vend.l.ex empto.
R.1.in fi.& eſt diuerſitatis ratio; quia uē
ditor tenetur in ſpecie, & ideo ſufficit eū
de euictione teneri; emptor uero in ge-
nere, & propterea cogitur nummos face.

re u[illegible]toris. arga. ad hoc, ſi.uc rega.2.
l.ſi a ſubitituro, §. hæres, quoque. In
10 ſumma notandum † eſt, ꝙ ſi eccleſia de
cipiatur in contractu emptionis & uēdi
tionis, aliqñ non tenet contractus ipſo
iure; aliqñ tenet de iure, ſed reſcinditur
beneficio cōi; aliqñ agitur ad decipien-
dum in pretio; aliqñ ſubuenitur eccleſię
vel minori per integrum reſt tutionem.
Vnde diſtinguendum eſt, cum dolus dat
cauſam contractui; puta dolo te induxi,
ut uenderes; quod uenditurus non eras,
non tenet contractus, vt ff.de dolo l.ele-
ganter.arg.12.q.2.c.quiſquis epiſcopus
in fi.infra de rerum permu.c.cū uniuer-
ſorum. Si uero incidat in cōtractum, vt
quia eras vendirurus, ſed per circonuen
tionem te induxi ut minori pretio uēde
res, tenet quidem contractus, ſed agitur
ad decipiendū, ut ff.de act.emp.& uen.l.
Iulianus, §.ſi uenditor. Vbi uerò nec do-
lus dat cauſam contractui, nec incidit in
cōtractū, ſed res vendita eſt minori pre-
tio nec te in pretio circonueni, quamuis
re ipſa ſis deceptus in pretio, ad nullum
agere potes, niſi pretium, inf.dimidiā iu
ſti pretij ſubſiſtat, tunc.n. obtinet quod
legi.& no.inf.eo.c.cum dilectus, & c.cū
cauſam.& C. de reſcin. vend.l. rem ma-
ioris, niſi ſit eccleſia uel minor 25. an-
nis, quibus ſubuenitur per in integrū re
ſtitutionem. Et hæc locum habēt in con
tractibus bonæ fidei; nā in contractibus
ſtricti iuris, ēt ſi dolus det cauſam con-
tractui, tenet contractus, ſed excipitur
contra agentē, ut ff.de uerb.ob.l.ſi quis
cū aliter, C.de pactis.l.cum poſteaquā.
Et no.ꝙ in cōtractibus bonæ fidei, ſi do
lus det cauſam contractui, non per con-
trahentes, ſed per mediā perſonā ideſt
per mediatorē, non tenet contractus, ut
ff.de dolo.l.& eleganter, §. 1. In quoli-
bet aūt cōtractu exigitur bona fides, ut
C.de actio.& obliga.l. bonam. Et nota,
ꝙ non tenet contractus.& tñ ex eo exigi
tur, ut ff.de ac.emp.& uen.l. Iulianus, §.
11 ſi quis colludente. † Item re uendita
euicta agit emptor de euictione, quod
fallit in multis caſibus, ſi emptor ſupre

venita impeditus non nūciauit uendito
ri, uel ſi abſuit tēpore ſententiæ, uel per
iniuriam contra eum ſententia lata fue
rit, ut inf.eo.c.ultimo, vel ſi non tempe-
ſtiuè enunciet, ſed iam propè ſniām, vt
ff.de euic.l.ſi rem quam, §.ulti. niſi con-
tractu remiſſa ſit neceſſitas nūciandi, ut
ff.de euic.l.Herennius, vel vbi non po-
tuit nunciari, ut C.de euic.l.antepenul.
12 Sunt & † alij caſus, in quibus emptor
non agit de euictione, ſi compromiſit, &
ſentētiam contrariam reportauit, ut ff.
de euic.l.ſi dictū, §.ſi cōpromiſſo. Itē ſi
culpa ſua poſſeſſionē amiſit, ut ff.de eui.
l.ſi rem quàm. §.ſi duple. Item ſi habuit
rē pro derelicto, ut ff.de euic.l.ult. Itē ſi
ſeruū emptū manumiſerit, ff.de euic.l.ſi
ſeruum. Item ſi ancillā emptam proſti-
tuat, ut ff.de euict.l.ſi mācipium. Item ſi
emptor uſucepit rem emptam, ut ff. de
euic.l.rem alienam. Itē ſi uenditore ab-
ſente emptor condemnatus nō appella
uerit, ut ff.de euict.l.Herennius, §.1.ff.
mandati.l.ſi procuratorem, §.ſi igno-
rantes.

SVMMARIVM.

1 *Locatio quid ſit.*
2 *Locator quis dicatur.*
3 *Locatio & conductio qualiter contrahitur.*
4 *Locari militibus prædia non poſſunt, & quando monachis.*
5 *Locatio poteſt fieri in perpetuum & ad tempus.*
6 *Conductore mortuo infra tempus conductionis, eius heres in iure conductionis ſuccedit.*
7 *Locari quæ poſſint, & quæ non.*
8 *Actiones quæ naſcantur ex contractu locationis et conductionis.*
9 *Merces et penſio locationis quo tempore ſit ſoluenda.*
10 *Inquilinus in quibus caſibus poſſit expelli.*
11 *Inquilinus quando poſſit domum deſerere.*
12 *Remiſsio quando fiat in contractu locationis, et nu. 14.*
13 *Sterilitas quando eſſe dicatur.*

De Locato & conducto. Rub.

AVDIVIMVS de contractu em
ptionis & venditionis, ſed quia cō
tractus locati & conducti nimiam cum
ipſo habet ſimilitudinem, in tantum ꝙ
in quibuſdam caſibus inquiri ſoleat, v-
trum ſit locatio an uenditio, ut ff. eod.l.
1.& 2. ideo poſt tractatū de emptione &
venditione ſubiicitur iſte de locato &
conducto, tanquam familiaris, ſimilis,
& affinis. Videamus igitur quid ſit loca-
tio & conductio. Quis dicatur locator.
Qualiter contrahitur. Et in quibus reb.
Et quæ actiones ex locato & conducto
1 naſcantur. Locatio † eſt perſonæ uel
rei ad uſum facta conceſſio mercede in
pecunia numeranda cōuenta. Alioquin
ſi de alia re danda, facienda ue conuene
rit, non erit locatio, ſed contractus in
nominatus, & agetur ꝑſcriptis verbis, ut
ff.cōmuni diuidun.l.ſi cōuenerit.& ff.de
poſi.l.1.§.ſi quis ſeruum. Locator dicit
2 † qui re ſua alium vti permittit merce-
de ſibi cōuenta, ut cum loco tibi domū
meā ad inhabitādū; locator ego dicor, &
tu conductor, ut inf.eo.c.propter, ff.eo.
l.ſi tibi, & l.cum fundum, & C.eo.ti.l.ne
mo.& l.conductores. Aliquādo locatio
dr̄ firma, vt inf.eo.c.veſtra.& inf. ne cle.
vel mo.ca.ſm̄ dictum. Quod intelligo
ſecundum uulgare prouinciæ alicuius.
Aliquando locatio ponitur pro emptio
ne, & e conuerſo, ut ff. de actio.emp.&
3 uen. l. ueteres.† Contrahitur locatio &
conductio quibuſcunq, modis contrahi
tur emptio & uēditio. Et ideo quæ in ſu
periori tractatu dicta ſunt de conſenſu,
rebus, & pretio, hic intelligas repetita.
4 † Militibus prædia locari nō poſſunt, ne
amiſſo armorum vſu ad opus rutale ſe
conferant, nec curialibus, ut C.eo.titu.l.
milites, & l.ultima, & l.curialis; & ff.eo.
tit.l.ſi ignorans. Sic nec monachis, ut īf.
ne cleri.uel mona.c.ſecundum, niſi cau
ſa neceſſitatis faciant, cū ſufficiēti a præ
dia non hn̄t, ut inf.de deci.c.dilecti.& in
Auth.de ſanctiſ.epiſco.§.ultimo. col.

5 Poteſt † autem fieri locatio in perpe-
tuum & ad tempus, ut ff. ſi ager vectiga
6 lis. l. 1 & 2. † Et ſi moriatur conductor. i-
fra tp̃s conductionis, ſuccedit hæres in
iure cõductionis, ſecus in uſufructu, qui
perſonalis eſt, & extinguitur cum perſo
na, ut C. eo. tit. l. ſi unã, & C. de uſufruc. l.
7 ſi domina. Locari poſſunt † omnia, quæ
& uendi poſſunt; quæ autem uendi non
poſſunt, nec locari; quia titu. locationis
non eſt gratuitus, & iſti duo contractus
emptionis & locationis ſimillimi ſunt,
vt ſuperius dictum eſt. Naſcũtur ex hoc
8 contractu duæ actiones, † actio & loca-
to quæ datur locatori, & actio ex condu
cto quę datur conductori. In actione ex
locato venit in primis merces ſoluen-
da, de qua conuenict, veniunt & alia de
quibus actum eſt in contractu, ut C. eod.
tit. l. legem, & ff. eod. titu. l. ſi in lege, §. ſi
9 domus, & l. dominus, §. ult. † Quo autem
tempore merces & penſio debeant ſol-
ui, dubitatur. Quædam enim leges ui-
dentur uelle, ꝙ in principio ſit ſoluen-
da, unde dicitur poſſe inquilinum expel
li niſi ſoluerit penſionem, ut C. eo. ti. l. 3.
ſup. de iureiu. c. querelã ſup. de dila. c. li-
teræ. 10. q. 2. c. hoc ius porrectum, §. qui
vero, ff. eo. ti. l. quæro, § inter. Quædam
autem iura innuunt, ꝙ in medio tempo
re, ſicut dicitur in ſalario quod fiſcus dat
ſuo patrono, vt C. de aduo. diuer. iudi. l.
per hanc Quidam dicunt, ꝙ in fine, vt
cum quid debetur in diem, vt ff. de uer-
bor. obliga l. quod hoc anno, ff. de mi-
gran. l. 1. §. penſio. Ego puto ſeruandum
eſſe quod actum eſt, ꝙ ſi id non appa-
reat, ſeruabo morem regionis, ꝙ ſi is
non appareat, quia forte uarius inueni-
tur, tunc quod minus eſt obſeruabo, ſci-
licet ut exigatur in fine anni, ut ff. de re
gul. iur. l. ſemper in ſtipulationibus, li-
cèt ergo dominus non poſſit exigere a-
ctum, ſi inquilinus ultro ei non ſatisfa-
ciat, dominus poterit eum impunè ex-
pellere, maximè elapſo tempore penſio
nis; unde ſi locator promiſerit pœnam,
ſi expelleret cõductorẽ, intelligitur hac
conditio, ſi conductor ſoluat pẽſionem.

10 vt ff. eo tit. l. quæro, §. inter locat. ... po-
teſt autem dominus inquillinum expel
lere in quatuor caſibus. Primus eſt, ſi do
mus locata ſit ſuæ habitationi neceſſa-
ria. Quod intelligo cum aliam domum
habuerit locator tempore locationis, &
illi caſu periit, nã ſi tunc nullam habue
rit, niſi illam quam locauit, ẽt ad ſuam
habitationẽ illam recuperare non põt;
hoc. n. à principio proſpicere debuit, ut
ff. eo. tit. l. ſi quis domum, §. hinc ſubiun
gi. Secundus, cum neceſſaria eſt domus
refectio. Quod ſimiliter intelligo cum
tempore locationis refectio illa neceſ-
ſaria non erat, ſed poſtea emerſit, alio-
quin ſecus vt in caſu præmiſſo. Tertius
ſi cõductor peruerſè in domo verſetur.
Et in hoc caſu non fiet remiſſio penſio-
nis pro rata temporis ſecundum Azo.
Sed dabitur domino domus actio legis
Aquiliæ. Quidam autem dixerunt, quod
& hic fiet remiſſio penſionis. In aliis ve-
rò duobus caſibus præmiſſis ſecundum
omnes fit remiſſio penſionis pro rata tẽ
poris, vel prouidebit dominus inquili-
no de alia domo æquè idonea ad inha-
bitandum, vt ff. eodem titulo l. cũ in plu
res, in princ. Quartus, cum inquilinus
canonem per bienium nõ ſoluit, ut inf.
eod. c. propter, & ff. eod. titul. l. quæro, §.
inter locatorem. Sed ſecus eſt in re data
in emphyteuſim, vbi ſecundum leges
ſtatuitur triennium inter priuatos, ut C.
de iure emphy. l. 2. Sed in re eccleſiaſtica
biennium, vt inf eod. c. potuit, & 10. q. 2.
c. hoc ius porrectum, in verſic. qui rem
huius. Fiſcus autem non ſoluentem ſta-
tim expellere poteſt, vt ff. de pub. & ve-
ctig. l. vectigalia, §. non ſolutis. Fuerunt
autem aliqui, qui dixerunt ꝙ in omni-
bus præmiſſis caſibus non poteſt domi-
nus inquilinum expellere, niſi comple-
to tempore locationis, ut ſic dominus
ex ſua parte perficiat, ff. de actio. empt.
& uenditi. l. Iulianus, §. offerri. & ff. de
migran. l. 1. §. 1. Sed hoc non placet,
nam completo tempore locationis
etiam præter illos caſus poteſt in-
quilinus expelli, niſi per tacitum con-
ſenſum

tenum conditio reuocetur, vt ſi domi-
nus ex parte ſua perficiat contrarium.
vt ff. eod. tit. l. item quæritur. §. qui mi-
11 pleto. † Et ſicut dominus poteſt in ca
ſibus expellere inquilinum, vt ſuperius
dictum eſt; ſic & inquilinus poteſt do-
mum deſerere cauſaliter inuito domi-
no & penſione pro futuro tempore non
ſoluta. vt ff. eod. tit. l. habitatores. § ve-
rum & l. dominus. §. vltimo. Fit autem
12 remiſſio † propter ſterilitatem. ſterili-
tas enim cenſus & mercedis ſolutionem
excuſat. Item uis maior, cui reſiſti non
poteſt. Item quod præter conſuetudi-
nem euenit, ut ff. eod. tit. l. ex producto,
13 §. 1. & ff. de cenſi. l. forma. † Sterilitas au
tem & vbertas intelliguntur ſecundum
vulgi opinionem, ff. de fun. inſtru. in-
ſtrumen. quæ le. l. cum delanionis, §. a-
ſinam. licèt quidam dixerint ſterilita-
tem eſſe, cum ſemen non percipitur, ut
ff. eod. tit. l. ex conducto, §. ſimilis, & l.
ſi labes. & l. ſi in vno. Et ſic ſi ſterilitas
contingat ex caſu fortuito, merces mi-
nuitur, ut dictum eſt. Si uerò uitio, debi-
litate, vel vetuſtate rei, non, ut in l. ex
conducto, §. 1. & l. ſi in vno. Ita & vber-
tas, ſi caſu fortuito contingat; augenda
eſt penſio, non aũt ſi diligentia poſſeſ-
ſoris. arg. earundem legũ, & l. colonus,
nam & colonus modicũ damnum æqua
nimiter ſuſtinere debet, & modicum lu
crum non aufertur ei, ut ff. eod. titu. l. ſi
merces, §. ius maior. Fit autem compen
ſatio ubertatis & ſterilitatis præceden-
tium annorum cum ſequentibus, ut ff.
eod. tit. l. ſi vno. Loquor autem de eo co
lono, qui nummis colit; nam partiarius
quaſi iure ſocietatis, & damnum & lu-
crum cum domino fundi partitur, ut ff.
eod. titu. l. ſi merces, §. apparet. Item ſi-
cut fit mercedis remiſſio propter caſum
fortuitum, ut in l. ex conducto, §. cum
quidam, & l. qui inſulam. ſic & propter
neceſſariam refectionem, ut ff. eod. titu.
l. ſed addes, §. ſi quis cum rei. Si tamen
conductor aliqua parte prædij utatur,
non fit deductio mercedis, ut ff. eod. tit.
l. habitationes, §. ſi vicino. Hæc om-

nia locum habent in locato & condu-
14 cto. † Sed eſt quidam contractus me-
dius inter contractũ locationis & uen-
ditionis, ut contractus emphyteuticus,
qui nec eſt emptio nec locatio, ſed in-
ter utrunque medium, ſicut dixi. de hoc
loquitur infra eod. ca. potuit. Contra-
ctus ille locum habet in rebus ſoli, ven
ditio & locatio in omnibus. In illo con
tractu requiritur ſcriptura, ut C. de iu-
re emphyteut. l. 1. in iſtis non. In illo
contractu non exigitur pecunia, in iſtis
ſic. In illo contractu non amittit domi-
nus directum dominium per traditio-
nem, ſecus in venditore. Item locator
ad modicum tempus non habet ius in
re, nec vendit, nec uendicat; emphy-
teuta facit utrunque, vt hic in c. potuit,
& C. de iure emphyteu. l. 1. & ff. ſi ager.
vec. l. 1.

SVMMARIVM.

1 *Permutatio quid ſit, & qualiter cõtra-
hatur.*
2 *Permutationis natura quæ ſit.*
3 *Res quæ permutari poſſunt.*
4 *Eccleſia an poſſit cum eccleſia permuta-
re, & an poſſit permutare cũ priuato.*
5 *Ex ſola conuentione permutationis, re
nulla hinc inde ſecuta, neutri aliqua
competit actio.*
6 *Actiones quæ dentur ex permutationi-
bus, & quando competant.*

De Rerum permutatione. Rub.

DIximus ſup. de emptione & ven-
ditione, ſed qm̃ permutatio vici
na eſt emptioni, ut ff. eod. tit. l. quoniam
& C. eo. tit. l. permutatione. ideo ſubij-
citur hic rub. de rerum permu. Videa-
mus igitur quid ſit p̃mutatio. Qualiter
cõtrahaẽ. Quæ ſit eius natura. Quæ res
valeat permutari. Et cũ quibus eccleſia
2 ualeat permutare. Permutatio † eſt
vnius rei cum altera uicaria præſtatio.
Contrahitur permutatio, ſicut ple-

riſq; placuit, quando inter aliquos conuenitur, vt certa ſpecies detur pro certa, vt C.eod.tit.l.quoniam aſſeris. Si enim conueniret vt daretur certa pro incerta, vel incerta pro certa, non eſſet contractus permutationis, ſed alius contractus
2 innominatus, do ut des. Eſt igitur † natura permutationis, vt rerum interuentu contrahatur non ſolo pacto, ſicut & emptio, in qua etſi res & pretiũ eſſe dẽant vt ff.de contrah.emp.& uen.l.nec empt. & l.2.§.fine. Contrahitur tamen poſtquã de pretio conuenitur, ut notaui ſupra de emp.& uendi.§.1 Aliquando autem & ſine re contrahitur emptio, ut in prædicta.l.nec emp.§.Aliquando poſſunt per
3 mutari quæcunque poſſunt uendi. † Sed & quædam permutantur, quæ non uenduntur, ut eccleſiæ, ut inf.eod.c.ad quæſtiones, & 16.q.ult.c.nemini. Sed opponit̃, cum permutationis contractus non ſit gratuitus, ut ff.eod.titu.l.2.quomodo in ſpiritualibus interuenire poteſt, quæ gratis ſunt conferenda, ut 1.q.1.c.gratia & q.7.c.Daibertum, quæ abhorrent pactum, modum, & conditionem, ut 1.q.1.c.quàm pio, infra ut eccle.benefi. ſine. diſt.confe.c. ut noſtrum, infra de ſimo. c.tua & c.per tuas. Item ſi eccleſiæ pmutentur, & alter ex permutantibus agat, ex permutatione petendo eccleſiam, petere uidebitur prælaturã ſic, ſed hoc fieri non debet, ut infra de iurepatr.ca. per noſtras. Reſpondeo permutatio in ſpiritualib non ex pacto partium nititur, ſed auctoritate ſuperioris; totum enim quod geritur, in arbitriũ ſuperioris confertur, qui ex arbitrio ſuo de rebus permutandis diſponit; & propterea omne vitium aboletur, vt ff. de his qui no. infami.l.furti.§.quæ iuſſu.& ſupra de præben.& ſupra de pac.c.cum pridem, ſuperior enim poteſt commutationes rerum facere, & perſonarum, ut infra eo.c.q̃ſitũ.7.q.1.c.mutationes, c ſcias c.omnis, qui 16.q.1.ca.temporis qualitas. 16. qõ. vltim.ca. ſi quis vult 74.diſt.c. quorundam. Et hæc determinatio colligitur ex illa decre.quæſitum, & infra eod.c.cum vniuerſorũ, in uerbo. illo. licet ipſi per ſe de iure nõ poſſent eccleſiaſtica pmu-
4 tare. Poteſt eccleſia † cum eccleſia permutari indẽnitate utriuſq. ſeruata, poteſt, & cũ principe, vt 10.qõ.2.c.hoc ius porrectum eſt, in uerbo, ſed & permutare, & infra eod.c.1. Poteſt & cum priuato permutare, dũmodo vtilitas eccleſiæ hoc expoſcat, ut infra eo.c.2. Quod autẽ dr̃.infra eod.c.mancipia & cap.iuſtum, ſcilicet ꝙ mancipium eccleſiæ permutari non põt cum mancipio priuati, niſi ad libertatem. intelligendum eſt de ſeruo eccleſiæ dato & cõuerſo facto, qui cũ ſit religioſa pſona, ſeculari homini ſeruire non debet. qđ ſemel Deo conſecratum eſt, ad humanos actus vel uſus trãſferri non dẽt, ut in c.mãcipia. 12.q.2.c. nulli liceat. 14.qõ.6.c.comperimus. 19. q.2.c.qui ſemel. 12.q.2.c.aurum. 10.qõ. 2. c.hoc ius. uel intellige ꝙ permutatio mancipiorum de facili fieri non debet. Et eſt ratio illa, quæ aſſignatur in ſeruis minorum nõ uendendis, C. de adm.tut. l.lex quæ tutores, & ff. de fideicommiſ. lib.l.cũ quaſi, §.furioſi. Vel forte loquũtur iſtæ dec quando non expedit eccleſiæ mancipia permutare. Et notandum, ꝙ ſicut ſpirituale cum temporali pmutari non poteſt, ut ſuperius dictum eſt; ſic nec tẽporale cum ſpirituali, cũ permutatio de ſpiritualibus ad tẽporalia improbetur, ut infra eo.c.vlt. In ſumma
5 notandũ eſt. † quòd ex ſola conuentione pmutationis, re nulla hinc inde ſecuta, neutri aliqua cõpetit actio, vt C.eod.
6 tit.l ex placito. † Sed re ſecuta, quæritur an ex placito.i.ex conuentione, vel ex rei traditione actio detur? Ad qđ rñdeo.ex pacto, vt ex.l.illa ex placito.colligitur manifeſtè, & probatur hoc idẽ. ff.de pac.l.iuregentiũ.§.1.ff.de pecu.l.q̃ſitũ.§. is qui.&.l.quotiés.§.ſi ſemel. Datur igitur ex contractu actio, ſed demũ re ſecuta. Sicut aliter dicimus ex cõtractu naſci actionem, ſed non ſtatim competere, ut in mutuo. ff.de fideiuſ.l.ſi qs pro eod.§.ſi nummos. Sic dicimus in ſocietate, ſic in tutela, vt detur actio ex

contra-

cõtractu, ſed demũ ſocietate, uel tutela finita, ut ff.de tute.& ratio.diſtra.l.ſi tutor reipublicæ, §.ulti.& l.ſed non datur. Sic obtinet in mandato, vt ff.de of.procon.& leg.l.obſeruandum, §.ulti. Sic & actio de dote naſcitur quidem ex contractu, ſed non datur niſi demum matrimonio ſoluto, vt C.de repudi.l.1. Sed quæritur quid ſi ex vna parte res ſit ſecuta, nũquid alteri parti, quæ neſciuit pactum, dabitur actio? Reſpondeo non, vt probatur, C.de pac.l.ſi certis annis. Sed hæc qõ uidetur inutilis, ad quid.n.dabitur actio ei cui completum eſt quod conuenit, ipſe tamẽ alteri non compleuit. Sed hæc legalia ſunt, nec ulterius ꝓſequor.

SVMMARIVM.

1 Feudum quid ſit.
2 Feudum vnde dictum.
3 Res in feudum quæ concedi poſſunt.
4 Feudum iterato collatum nõ dr̃ nouum.
5 Verbum reddendi, quid importet.
6 Decimæ an poſſint infeudari laicis.
7 Laici decimas poſſidere non poſſunt.
8 Feudum qualiter amittatur.
9 Filius an ex delicto patris pdat feudũ.

De Feudis. Rub.

DICTVM eſt ſupra de quibuſdã modis & cõtractibus, per ques res eccleſię alienantur. Sed quia infeudatio eſt modus alienandi, idcirco interſeritur iſte tractatus de feudis. Videamus igitur quid ſit feudũ. Vnde dicatur. Quæ res valeant infeudari. Quibus res eccleſiaſticæ dari poſſunt in feudum. Ex quibus cauſis feudatarij perdunt feudum.
1 Feudum † eſt conceptio rei pro homagio facta, ut inf.de ſimo. c. ex diligenti.
2 Dr̃ † autem feudum a fidelitate, quam feudatarij ſeu vaſalli dominis ſuis iurare & præſtare tenentur, vt ſupra de iure iur.c.veritatis, & infra c.eam te. † Res
3 feudales, id eſt, quæ conſueuerũt dari in feudum, poſſunt concedi in feudũ; quæ aut non ſunt feudales, de nouo infeudari non ualent, † præterquam in quatuor caſibus, tres habentur, inf.eo.c.ex parte.
4 Quartus inf.de donat.c.per tuas. † Non autem eſt nouum feudum, quod iterato confertur, ut inf.eo.ca.ex parte, ſicut nõ eſt nouum ædificium, quod ſuſcitatur, vt ff.de noui oper.nunciat.l.1.§.ſi quis ædificium, inf.de iudæ.c.conſuluit. Item aliud eſt infeudare, quod non licet; aliud reinfeudare, quod licet ſicut aliud eſt facere, & aliud reficere, vt ff.de iti.actuq́;
5 priua.l.3.§.reficere † quamuis uerbum reddendi & per ſe dandi ſignificationem habeat, vt ff.de uerbor.ſignifi.l.
6 verbum reddendi. † Sed quæritur an decimæ poſſint laicis in feudum concedi? Ad quod reſpondeo non in perpetuum, probatur hoc per multa iura. 10.q.1.c. vlt. infra de deci. cap.prohibemus. 16. q.7.c.quoniam ſup.de his quæ fi. a præla.ſine conſenſu. cap.c.cum in apoſtolica infra de deci.c.ad hoc, & c.quamuis, ad tempus autem non, ut titulus, ſed vt ſtipendium, decimæ perceptio laico poſſet concedit, arg. 32.di.ca.ſi uero re dominij & poſſeſſionis penes eccleſiam
7 remanente, † quia laici decimas poſſidere non poſſunt, ut ſup.de præſcript. ca.cauſam. Ideo uero dixi perpetuum, quia feudatarius perpetuus habet utile dominium, ſicut emphiteuta, publicanus, & is qui ad non modicum tp̃s conduxit, ut ff.ſi ager vectigal.l.1.& ff.de ſu
8 perficie l.1.§.quòd ait. Amittitur feudũ, ſi uaſallus illud alienauerit, uel maiorẽ partem ipſius, & dominus poteſt illud vendicare à quolibet poſſeſſore. Si vero minorẽ partẽ ipſius uaſallus dederit ad liuellũ, vel pignori obligauerit, dũmodo in ſeruitio domini remaneat, non perdit feudũ, ut in lib.feudorum in titu.quibus mod.feud.amittit, §.2.& 3.
9 † Sed quęritur an ex delicto patris filius perdat feudum? Videtur quod ſic, argu. ff.de bonis liber.l.quæritur, C.de quæſtioni.l.duo, ff.de iure patrona.l.iura.& l.quæ contra legem, ſed argum. contra. ff. de in ius uo.l.adoptiuum, in fine, ff. de decu.l.2.§.nullum., ff de bonis dam.

l.cum ratio.§.1.& 2.Sed circa hoc recurrendum eſt ad conſuetudines & conſtitutiones feudorum.

SVMMARIVM.

1 *Pignus quid ſit.*
2 *Pignus unde dicitur.*
3 *Pignus an differat ab hypotheca.*
4 *Pignus quot modis contrahatur.*
5 *Pignus generaliter & ſpecialiter contrahitur.*
6 *Pignoris triplex diuiſio.*
7 *Pignori quæ res obligari poſſunt, & quæ non. & nu.10.*
8 *Rem alienam an quis vendere poſſit, & an ſint in nobis.*
9 *Seruitutes an poſſit pignori obligari, & ſupra nu.8.*
10 *Sacræ res an obligari poſſint.*
11 *Pater ob neceſſitatem famis poteſt vendere filium & obligare.*
12 *Amiſſio pignaris an liberet debitorem.*
13 *Dator pignoris an teneatur ad impen as in pignore per creditorem factas.*
14 *Res vni pignorata, alteri pignorari non poteſt.*
15 *Creditor integrè ſolito debito, pignus reddere tenetur.*
16 *Creditor tenetur reddere pignus non alij obligatum, nec deterioratum.*
17 *Pœna adiecta in contractu pignoris, an faciat illum præſumi vſurarium.*

De Pignoribus. Rubrica.

POST prædictas alienationis ſpecies, conſequenter de pignoribus annectamus. Videamus igitur quid ſit pignus. Vnde dicatur. Qualiter pignoris obligatio contrahatur. Quæ res pignori obligari poſſit. Ad quid dator, ad quid
1 acceptator pignoris teneaẽ. Pignus † eſt res obligata pro debito qđ ad ſecuritatẽ ſit creditoris, quia tutius eſt pignori incumbere, q̃ in perſonam agere; vt Inſtitu. de obligatio. quæ ex delic. naſcun-
2 tur, § furti. † Dicitur autem pignus res propriè mobilis pignori obligata & tradita a pugno. ſ. quaſi à pugno tradita, ut ff. de verb. ſign. l. plures, §. pignus, in princ. tñ in re immobili traditione rei pignoris obligatio contrahit,
3 & pignoraticia actio naſcitur. † Vbi autem res non tranſit in creditore, dicitur hypotheca, vt ff. de pig. act. l. ſi rẽ, §. propriè, ſed quantum ad hypothecariam actionẽ nihil refert inter pignus & hypothecam, ſono enim tantum differunt, vt ff. eo. ti. l. res hypothecæ, §. inter pignus.
4 & Inſt. de actioni, §. inter pignus. † Item contrahitur pignus duobus modis, tacitè, vel expreſsè. Tacitè, vt in rebus miniſtri, quæ tacite intelliguntur obligatę eccleſiæ pro adminiſtratione rerum. ar. 13.q.2.c.illud. ſi dona, mariti tacitè obligantur, vt C. in quibus cauſis pig. tac. cõ. l. 1. & 2. Sic & bona tutoris tacitè obligantur pupillo, ut C. in quibus cau. pig. taci. con. l. ſi mater & ff. eo. tit. l. ultim. Sic bona conductoris inuecta & illata tacitè pro penſionibus obligantur, vt ff. in quibus cauſis pign. tacitè con. l. ſi non inducta & l. vlt. & ff. eo. titu. l. ex differen-
5 tia. † Item contrahitur pignus generaliter, & ſpecialiter. Generaliter, vt cum quis omnia bona ſua pignori obligauit quo caſu obligata intelliguntur habita & habenda, ut C. q̃ rex pign. oblig. poſſunt l. vl. Specialiter obligantur, vt ager,
6 liber, vel equus. † Item triplex eſt diuiſio pignoris, quia pignus aliud conuentionale, aliud prætorium, aliud iudiciale. Conuentionale ex ipſo facto nomen ſumpſit, vt ff. eo. tit. l. 1. Prætorium conſtituitur per miſſionem in poſſeſſionẽ, vt ff. de pig. act. l. non eſt mirum, §. ſciendum. Eſt autem prætorium pignus, ſi fiat ex ea cauſa, quã prætor fieri iubet; puta vt caueatur pro legatis, uel de danno infecto, uel de opere demoliendo in noui operis nunciatione. Iudiciale pignus eſt, ut cũ iudex iubet mitti in poſſeſſionem, vel ſententiam diffinitiuam executioni demãdat, tunc primo capiũtur mobilia, poſt modũ immobilia, demũ peruenit ad nomina, ut ff. de re iud. l. a diuo Pio. Aliquãdo iudiciale dicitur

prætorium, & econuerſo prætorium iudiciale: quia utrunque a iudice conſtituitur, vt C. de præto. pign. l. 2. Pignori
7 obligari poſſunt † quęcunq; uendi poſſunt, quæ autem vendi nõ poſſunt, nec pignori dari poſſunt, ut ff quæ res pign. obliga. non poſ. l. 1. §. ult. Quædam tamẽ uendi poſſunt, quæ pignori dari nõ
8 poſſunt; † nam rem alienam quem vendere poſſe, nulla dubitatio eſt, ut ff. de contrahen. emp. & uen. l rem alienam, ſed obligare non poſſumus niſi ea quæ de bonis noſtris obnoxia facimus, ut C. quæ res pigno. obliga. poſſ. l. qui filios. Rõ diuerſitatis hæc eſt, quia in venditione hoc agitur ut res tradaẽ, & venditor de euictione obligetur, ut ff. de act. emp. & uen. l. exempto in 1. reſponſo. §. inde Neracius. Sed in pignore hoc agitur, ut ius in re cõſtituatur, unde pignoris conuentio in rem parit actione creditori, ut ff. eo. tit. l. pignori. Et quod dixi rem alienam vendi poſſe, verũ eſt immobilem. Si enim mobilis res aliena vẽdatur, furtum cõmittitur, & ideo ne emptio nec venditio contrahitur, ut ff. de contrahen. emp. & vendi. l. ſi in emptione. & Inſti. de vſuc. §. vnde in rebus. Itẽ obligari poſſunt res præſentes, & futuræ, ut fructus pendentes, partus ancillę, fœtus pecorum, & ea quæ naſcuntur, ff. eodem titu. l. & quæ nondum. Item res corporales, & incorporales, ut cautiones, & nomina, ut ff. eod. titu. l. cum venit. Item ſeruitutes perſonales, & vſus, & fructus, ut ff. eod. titu. l. ſi is. §. vſufructus. Item ſeruitutes prædiales, & ruſticæ, ut ff. eod. titu. l. ſed an viæ. Iura verò prædiorum urbanorũ pignori dari nõ poſſunt in l. is, §. ult. Ratio diuerſitatis eſt, ne ex uarietate uſus & utentium ædificia deſtruantur, & inutilia fiant.
9 † Sed opponitur contra id quod dixi, ſeruitutes ruſticas poſſe pignori obligari; nam ſeruitutes nec in bonis noſtris ſunt, nec extra bona, ut ff. de uſufruc. lega. l. 1. & ideo obligari non poſſunt, ut C. quę res pigno. obli. poſ. l. qui filios, & ff. de pigno. l. & quæ nõdum ſunt §. quod dicitur. Ad quod reſpondeo, ſeruitutes dicuntur nõ eſſe in bonis, quia non per ſe ſubſiſtunt, ſed corporib. accedunt, unde dici pñt non per ſe in bonis eſſe, ſed cũ his quibus accedunt. Vel dicuntur non eſſe in bonis, quia res ſua nemini ſeruit. Vel dici poſſet, ꝙ obligaẽ cõmoditas ſeruitutum urbanorũ, ſicut in ruſticis hoc contingit, ſecundum liceat creditori ire & agere, ut in l ſed an
10 viæ. Res ſacræ † obligari non pñt, ut uaſa ſacra, & ornamenta, ut C. de ſacroſan. eccl. l ſancimus nemini, niſi eccleſia ſuperflua uaſa habeat, & debitum urgeat, ut 10. q 2. c. hoc ius porrectũ, uel niſi in aliis cauſis neceſſariis in quib. res eccleſiæ alienari poſſunt, ut 12. q. 2. c. aurum & nota, ſup. de reb. eccle. non alien. §. excipiũtur. Sed nec eccleſiæ poſſunt pignori obligari, ut in Auth. de alie. emphyt. §. qm̃. Itẽ liberi hominis obligatio nulla eſt, quia contraria eſt libertati & naturæ, ut inf. e. c. 2. C. de acti. & ob. l. ob æs. C. quæ res pigno. obli. poſ. l. qui filios in Auth. ut nulli iudi. §. quia uero. In caſib. tamen tenet obligatio liberi hominis, vt in redempto ab hoſtibus, vt C. de capti. & poſtli. re. l. ulti. & ff. de leg. 1. l. ſe-
11 natus, §. vlti. † Item ob neceſſitatem famis pater filium obligare poteſt; nam & vendere poteſt, vt C. de patribus qui fili. diſtra. l 2. Item libera perſona conſentiẽs poni poteſt in obſtagio. vt ſup de iureiur. c ex reſcripto. 23. q. ulti. ca. ut pridem, ff. qui teſta. fa. poſ. l. obſides, ff. de iure fiſci. l. diuus. Verè tamen non tenet obligatio pignoris in libero homine, vt ius conſtituatur in rẽ, præterquã in caſibus præmiſſis; ſed detinetur homo qualitercunq;, vt fiat quod cõuenit. Vel dic, ꝙ liber homo non poteſt obligari pro pecunia, ſed pro pacto ineundæ pacis, vel cõſimili, ſic. Prima tñ rñſio competit ad decre. illam, ex reſcripto. Tenetur
12 dator pignoris † nihilominus ſoluere debitũ, ſi pignus perijt abſq; culpa creditoris, vt Inſt. qb. more cõ. ob. §. ult. niſi actum ſit, ꝙ amiſſio pignoris liberet debitorẽ, vt C. de pig. act. l. q fortuitis. Item

13 † impenſas in pignore à creditore bo-
na fide factas reddere debet, niſi fue-
rint immoderatæ, ut ff. de pigno. act. l. ſi
14 ſeruos. † Sed & rē uni pignoratā alteri
pignorare non debet, alioquin ſtelliona
tus crimine poterit accuſari, ut C. de cri
mine ſtellionatus. l. 1. & ul niſi res ſit ta-
lis, ꝙ utriq; ſufficiat, ut ff. de pig. ac. l. ſi
quis in pignore. §. ult. Itē ſi debitor ſciēs
rē alienā abſq. dñi uoluntate obligaue-
rit, uel obligatam ſurripuit, crimini ſtel
lionatus ſubiectus erit, ut C. de crimine
15 ſtellio. l. 2. & ff. eod. titu. l. 3. † Credi-
tor autē integrè ſoluto debito pignus
reddere tenetur. vt C. de luitio. pigno.
l. vl. Ideo aūt dixi integre; quia debito
pro parte ſoluto pro reliqua parte to-
tū pignus remanet obligatum. vt C. de
16 diſtra. pign. l q̄ diu. † Itē tenetur redde
re pignus non alij obligatum; nec dete-
rioratum. vt ff. de pigno. actio. l. ſi cum
17 §. venit. & l. creditor. Illud † in ſumma
notandum eſt, ꝙ aliqñ colore quęſito
in fraudem iuris canonici, quod vſuras
reprobat, & repetioni fauet, tranſitur
de contractu pignoris ad contractum
emptionis, qđ ex forma contractus, &
ex qualitate conuicitur creditoris. vt
inf. eo. tit. c. illud. & ſup. de empt & ven.
c. ad noſtram. ſicut præſumitur contra-
ctus vſurarius, in quo pęna adijcit, q̄ le
gitimum modum uſurarum excedit. vt
ff. de act. emp. & ven. l. Iulianus. §. ibidē
ff de pig. act. l. vel vniuerſorū. ff. de vſu-
ris. l. qui ſemiſſes. ff. ad Macedo. l. ſed Iu
lianus. §. quod dicitur. ff. de leg. 3. l. nū-
mis, C. de epiſc audiē. l. nemo deinceps.

SVMMARIVM.

1 *Fideiuſſor quid ſit.*
2 *Fideiuſſor differt à conſtitutore & man
datore.*
3 *Fideiubere qui poſſint.*
4 *Fideiuſſor accedit omni obligationis ciu
ili & naturali.*
5 *Fideiuſſor ad quid tenextur.*
6 *Exceptiones quæcunq; rei cohærētes cō
petentes principali competunt & fide
iuſſori.*
7 *Fideiuſſor quibus modis aga. contra prin
cipalem debitorem.*

De Fideiuſſoribus. Rubrica.

TRactauimus ſuperiori titulo qua
liter res pro debito pignorentur.
Nunc videamus de perſonis, quæ pro
alieno debito obligantur, unde ſubijci-
tur hic. Rubrica de fideiuſſo. Videa-
mus igitur quid ſit fideiuſſor. Quis poſ-
ſit fideiubere. Pro quo. Ad quid teneatur
fideiuſſor. Ad quid is pro quo fideiuſſit.
1 Fideiuſſor † eſt, qui alterius obligatio-
nem in ſuam fidē ſuſcepit. Eſt autem
fideiuſſoris nomen gñale, ut contineat
2 mandatorem & cōſtitutorem. † Differt
aūt fideiuſſor a conſtitutore & mādato
re; quia mandator præcedit, cōſtitutor
ſubſequitur obligationem, fideiuſſor &
præcedere & ſubſequi poteſt, ut inſti. de
fideiuſſore, & ff. de iudi. l. non quemad-
modum. Vnde hic tractatur de fideiuſſo
re, qui per ſtipulationē pro alio obliga
tur nihilominus ipſo obligato remanē-
te. Si enim pro Titio debitore tuo apud
te Rñdeo, fideiuſſor ero. Si verò man-
dem tibi ut Titio credas, mandator ero.
Sed ſi obligationem a te in me transfe-
ram, & me pro te liberando conſtituto
debitorem, cōſtitutor ero, & actione de
cōſtituta potero conueniri, ut C. de con-
3 ſti. pecu. l. 1. Fideiubere † pñt oēs, qui
pñt obligari. Fallit in militibus, ut C. lo
ca. & conduc l. milites. In clericis, vt in
Auth. de ſanctiſ. epiſ. § alium. Et in mu-
lieribus, C. & ff. ad Vell. per totū. 33. q. 5.
c. mulier eſt. Quod aūt de clericis dictū
eſt per Authen. idem obtinet & per ca-
nones, vt 11. q. 1. c. & quidem, & c. ſicut.
Si tñ fideiuſſerint, obligañ, ut inf. eo. c.
pœnit. & c. conſtitutus. Monachus autē
fideiubere non poteſt, niſi de mandato
abbatis uel conuentus, ut inf. e. c. quod
quibuſdam. & ſi fideiuſſerit, nulla eſt
obligatio. Clerici tñ vicario modo in-
ter ſe fideiubere debent de ſiſtendo in
iudicio, ut C. de epiſ. & cler. l. omnes, §.
hoc

4 hoc nihilominus. Omni autem † obli-
gationi fideiuſſor accedit ciuili, & natu-
rali, vt ff. eod. titul. l. fideiuſſor obligari.
§. ſi fideiuſſor accipi poteſt. Vnde ſi quis
pro pupillo ſine tutoris autoritate ob-
ligato prodigo vel furioſo fideiuſſerit,
efficaciter tenetur, vt ff. eod. titu. l. mar-
cellus, & l. ubicunque quamuis reus exi
gi non poſſit, qui naturaliter remanet
obligatus. Nec obſtat ꝙ alibi dicitur, fi
deiuſſorem non poſſe in plus obligari,
q̄ principalis ſit obligatus. Eſt enim ac-
ceſſoria obligatio, & plus non debet eſ-
ſe in acceſſione q̄ in principali, vt inſti.
eod. tit. §. fideiuſſores. Plus enim qua-
tuor modis dicitur, vt ſup. de plus peti.
c. vno. Inſti. eo. tit. § plus. quorum nullus
aptari poteſt ad id qđ præmiſi. Et quod
dixi, fideiuſſorē obligatum pro pupillo
ſine tutoris auctoritate teneri, locum ha
bet, vbi pupilli obligatio ex re venit; pu
ta impedi in rem commune mihi & pu
pillo, vel pupillus damnū dedit in re cō
muni. vt ff. de actio. & obli. l. furioſus. A-
lias contra. ut ff. eod. tit. l. ſi à reo. §. ſi
a furioſus. Si vero nulla ſit obligatio
principalis, nulla eſt acceſſoria. vt ff. eo.
tit. l. qui contra. & l cum lex. & l. ſi quis
5 poſtquam. Fideiuſſor † tenetur ad id,
quod tenetur principalis; nec enim fide
iuſſor in duriorem cauſam obligari pōt
quā principalis. vt ff. eo. l. obligari. §. qui
certo loco. Et eſt ſciendum ꝙ ſecūdum
vetera iura in p̄tāte creditoris erat, à
quo exigere mallet, a reo, vel a fideiuſ-
ſore. vt C. eod. titu. l. iure. Hodie autem
non licet exigere a fideiuſſore præſente
reo & exiſtente ſoluendo in toto vel in
parte. Sed & ſi abſens fuerit, dabitur
certū tempus, inf. quod fideiuſſor dedu
cat rerum primò cōueniendum, ipſo fi-
deiuſſore in ſubſidium reſeruato. vt C.
eo. titu. in auth. præſente. Et ſi plures ſint
fideiuſſores, quilibet tenetur inſolidum.
vt Inſti eod tit. §. ſi plures, niſi actor di-
uidat actionem ſuā agens contra vnum
pro parte. vt C. eo. tit. l liberum. Secus ſi
eligat vnum ex pluribus agendo contra
eum & inſolidū, & non exigat; nā nihilo
minus alij inſolidū tenetur vt C. eo. tit. l.
reos. Sed cum plures fideiuſſores inſoli-
dū tenetur, habent beneficiū nouæ con-
ſtitutionis, per quā diuidenda eſt actio
inter eos, vt C. de duobus reis. Auth.
hoc ita. vel epiſtolæ diui adriani, quæ
eſt. C. de conſti. pecu. l ult. qđ locum ha-
bet, niſi beneficio diuidēdę actionis fue
rit renunciatum, nam tunc pactū ſerua-
bitur. vt C. de pac. l pacta & l. vlti. & ſup.
de pac ca. 1. Et quod dixi plures fideiuſ-
ſores teneri inſolidum, videtur locum
habere, cùm a principio ſpecialiter hoc
actū eſt, vt dicit p̄alle. auth. hoc ita. Vel
forte auth. loquitur in duobus reis tan-
tum. ſicut & iure veteri cautum erat. vt
ff. de duobus re. l. reos. §. vlti. non autem
loquitur in fideiuſſoribus, quorum qui
libet debet inſolidū teneri, ſicut & prin-
cipalis, ꝓ quo quilibet intercedit, etiā ſi
expreſſe hoc nō agitur vt quilibet inſo-
lidum teneatur. Et tenetur fideiuſſor in
omnem cauſam, ſiue hoc agatur expreſ
ſe ſiue ſimpliciter fideiubeatur, vt cùm
vnus dicit fideiubeo pro illo; nam in om
nem cām fideiubere videtur. ut ff. eo. tit.
l. ſi quis proc. § ſi nummos. & l. amiſſi.
§. fideiuſſores & l. ſi vt proponis. & l. ſi
ita ſtipulatus, & ff. ut leg. non. l. 1. §. bel-
liſſime. & ff. loca. & cōdu. l. quæro. Cæte-
rum ſi expeſsè agatur de ſorte, de vſuris
aūt nihil dicatur, non videbitur fideiuſ-
ſor obligatus in vſuris; quia in maiori
quantitate, q̄ actum ſit, obligari non de-
bet. vt ff de fideiuſ. l. ſi in pignore. ſed &
ſi fideiuſſor, qui in omnem cām, vel qui
ſimpliciter fideiuſſit, obligetur, ut dictū
eſt, habet tñ exceptionē quo ad uſuras,
q̄ indebitę ſunt de iure canonico, ut ſup.
6 de iureiuran. c. debitores. † Et quæcun-
que exceptiones rei cohęrentes compe-
tunt principali, & fideiuſſori cōpetunt.
ut ff de except. l. exceptiones. §. rei. In
7 ſumma † notandum eſt, ꝙ fideiuſſor
agit in quattuor caſibus cōtra principa
lem debitorē. Primus eſt, ſi diu ſtetit in
obligatione, ut ff. manda. l. Lucius. Secū-
dus, ſi reus dilapidat bona ſua. Tertius, ſi
fideiuſſor condemnatus eſt debitori. Et
hi

hi tres caſus ponũtur inf.eo. c. vl. Quar-
tus, ſic hoc conuenit à principio. ut C.
mand. l. ſi pro ea. Sed contra fideiuſſorẽ
fideiuſſor agere non poteſt, niſi ei a cre-
ditore actio credatur.ut ff.eo.tit. vt l. vt
fideiuſſor. Eſt aũt facienda ceſſio ante ſo
lutionem, poſtea enim cedi non poterit,
niſi ante ſolutionem hoc actum fuerit,
vt cedatur. vt ff.de ſolu. l. Modeſtinus.

SVMMARIVM.

1 *Solutio quod ſit.*
2 *Solutionis quot ſpecies ſint.*
3 *Solutio cui fieri debeat.*
4 *Creditor inuitũ debitorem liberare po-
teſt.*
5 *Solutionis quis ſit effectus.*

De Solutionibus. Rubrica.

QVIA ſolutione eius, quod debe-
tur, tollitur obligatio, vt Inſti
tu. qui mo. tol. obliga. Ideo poſt tra-
ctatum de obligationibus, competen-
ter ſequitur de ſolutionibus, & ideo po-
nitur hic rub. de rub. de ſol. Videamus
igitur quid ſit ſolutio. Quot eius ſpẽs.
Quis ſoluere poſſit, & cui. Et quis ſit
1 ſolutionis effectus. † Solutio eſt eius
qđ debetur redditio. vt colligitur hæc
deſcriptio Inſti. qui. mo. tol.ob.in prin.
Vel large ſumpto vocabulo ſolutionis
Solutio eſt ab obligatione liberatio. Li-
beratio inquam quocunq; mõ facta ma
gis ab ſubſtantiam obligationis refer-
tur, quã ad nummorum ſolutionẽ.ut ff.
eo.tit.l. ſolutionis. Duæ ſunt ſpecies ſo-
2 lutionis, † alia ciuilis, alia naturalis; ſi
ue alia vera, alia imaginaria. naturalia
ſiue vera fit per redditionem eius quod
debetur. Ciuilis ſiue imaginaria fit mul
tis modis. per nouationem, delegationẽ
acceptilationem, & compenſationẽ. de
quibus omnibus in ſuis ſpecialibus ru-
bricis tractat̃, & tangitur. C.eo.ti.l. ſi ob-
ligatũ & l.eius quantitatis. Item per cõ-
fuſionẽ ſeu ſucceſſionem, vt ſi creditor
debitori ſuccedat vel econuerſo. vt ff.ad
leg.Fal l. 1. §. ſi debitor. ff. de fideiuſ. l.
Stichũ. §. a Ticio. & l. Vranius. & ff.de ſo
lu.l.Stichum. §. a Ticio. Item per obla-
tionem, depoſitionem, & conſignationẽ
ut C.eo.tit.l.obſignationem. & ff. depo-
ſiti.l. 1. §. ſi pecuniam. in fi. Item per fru-
ctuum perceptionem. vt ſup.de pig.c.cũ
contra g. & C.de pig.ac.l. 1. & 2. & inf. de
vſu. ca. 1. Item per pactum de non peten
do. Soluere debet debitor principalis,
qui ſi fuerit compos & maior tollitur
omnis obligatio principalis & acceſſo-
ria nam ſi pupillus vel adultus tutorem
vel curatorem habens ſine tutoris vel
curatoris actoritate ſoluat, liberatio nõ
contingit, niſi pecunia ſit conſumpta.
vt ff. eod.tit.l.quod ſi forte § vl. Ideo au-
tem dixi curatorem habens. Quia ſi cu-
ratorem non habeat ſecus. vt C.de in in-
te. reſti. mi. l. ſi curatorem. Item hæres
debitoris ſoluere debet. Itẽ fideiuſſor &
eius hæres, vt ff.de fideiuſ.l.poteſt, §. 1.
Sic & prælatus ſoluere debet debitum
ſui prædeceſſoris pro eccleſiæ utilitate
contracta ut inf.e.c. 1. alias enim contra
ctus eſſet inualidus ut 10.q.2.c. hoc ius
porrectum eſt, 12.q.2.ca. ſine exceptio-
ne, q reſcindi poſſet in inte.reſt ut ſupra
de in inte.reſt.c. requiſijt. Quippe præla
tus ſui prædeceſſoris quaſi hæres uide-
tur, ut 23.q.8.c.conuenior.40.diſt. ca. 1.
Vt tñ caueant prælati pro alienis debitis
eccleſias obligare ut inf.eo.c.ſi quorun-
dã. Sed quilibet extraneus pro debitore
ſoluere poteſt, & ſoluẽdo ignorantem li
berat, & inuitum, ut ff.e.ti.l.ſouere, ff. de
nego.ge.l.ſoluendo. Sunt aũt quidã, qui
ſoluere tenentur, nec ſunt tñ quo ad de-
bitũ obligati, vt tutores, curatores, & a-
lij adminiſtrationem habentes, ut ff.de
admi.tu.l.quoties, § ſicut aũt. Soluendũ
3 eſt † ei cui debetur, uel adiecto in ſtipu-
latione, ut ff.eo titu.l.quod ſtipulatus, &
l ſequenti. Itẽ ſeruo creditoris, ut ff.eod.
ti.l.ſi quis ſeruo, & l.ſeruus pecuniam, &
l quod ſeruus. Procuratori aũt litis non
ſoluitur, vt ff.e.ti.l.hoc iure. Si uerò inui
to & ignorante creditore alteri ſoluat̃
non

debitor, ut ſup.de iureiu.c.
eam te. C. de ſolu. l. inuito, & ff.eod.titu.
l. ſi alieni. Niſi alter eſſet ſocius, ut ff.
de pac. l. ſi vnus. Niſi ſit procurator, cu-
ius ignoratur reuocatum eſſe manda-
tum, ut ff. ſi cer. pe. l. eius. ff. de ſoluti.l.
uero. Cuicunq; autem ſoluatur uolun-
tate creditoris contingit liberatio, ut C.
eodem ti.l.nihil. Illud in ſumma notabi
4 tur. † ꝙ creditor inuitum debitorem li
berare põt, ut ff.eod.tit.l.ſi debitor. Sed
inſtrumenti redditio uel cancellario ni
ſi de voluntate creditoris fiat, non libe
rat debitorem, ut C.eodem.tit.l.quod de
bitori.ff.de proba.l. ſi chirograph. Qui
aũt ſolutionem allegat, probare debet,
quo facto chirographũ condicere põt,
vt C.eod.tit. l. vl. Item omnis ſatisfactio
pro ſolutione habetur, vt ff.eod.tit.l.ſa-
tisfactio. dummodo voluntas credito-
ris accedat, vt ff. de pig.ac.l. ſi quis rem
alienam. §. omnis. Aliquando tamen
cogitur creditor aliud pro alio recipe-
re, ut C.eodem.titu.auth.niſi debitor.ff.
de le. 1.l.ſi domus. §. qui confitetur. ff. de
au.& arg.le.l. 1. in fi. Itẽ in noxali actio
ne, vt ff. de re iud.l.miles. §. 1. & 2. Ef-
5 fectus ſolutionis † eſt, ut omnis obliga
tio tollatur principalis, & fideiuſſoria.
ut Inſti.qui mo.tol.ob. in prin. Itẽ natu
ralis obligatio, vt ff.eo.ti l. ſi pupillus.

SVMMARIVM.

1 *Donatio quid ſit.*
2 *Actio de euictione locum non habet in
donatione.*
3 *Donatio unde dicatur.*
4 *Donationum quot ſpecies ſint.*
5 *Donare qui prohibeantur.*
6 *Donari quæ res poſſint.*
7 *Donatio an ſcripturam requirat ſeu inſi
nuationem.*
8 *Donatio qualiter perficiatur.*
9 *Donator ad quid teneatur.*
10 *Donatio quibus ex cauſis reuocetur, &
quæ donationes reuocari poſſunt nume
ro 11. & 12.*

De Donationibus. Rubrica.

TRactauimus. ſup. de his quæ alie-
nantur non gratuito titulo. Nunc
uideamus de his, quæ gratis in alium
transferuntur. vñ ponitur hic rubrica
de donationibus. Videamus igitur quid
ſit donatio. Vnde dicatur. Quot eius
ſpẽs. Quis donare poſſit, & quid. Quę do
natio requirat ſcripturam. Qualiter per
ficiatur. Ad quid teneatur donator. Et ex
quibus cauſis donatio reuocetur. Dona
1 tio † eſt mera liberalitas, quę nullo iure
cogente cõceditur vt ff.eo. ti.l.donari. ſo
la aũt ciuilis obligatio p̃cedens non im
pedit donationem, eo ꝙ illa non eſt effi
cax ad agendũ, uel retinendũ, ſeu ẽt con
ſtituendũ ut ff. de conſtitu.pecu.l.3. §. 1.
ſed naturalis ſic. q̃ ſufficit ad conſtituen-
dum, ut ff. de conſti.pe. l. 1. §. debitũ. &
probat̃. ff.de dona.l. hoc iure. §. ul. Me-
ra ideo dicitur, quia ſi ex neceſſitate,
non eſt donatio. in neceſſitatibus. n. ne
mo liberalis exiſtit, ut ff. de admi. le. l.
rẽ legatã. Et propterea beneficiorum cõ
ceſſiones, quæ a prælatis fiunt, non ſunt
donationes; quia potius ex neceſſitate q̃
ex volũtate procedũt. Nã tales donatio
res de euictione tenent̃, ut ſi contulerint
qđ non poſſint, conferant qđ colatũ te
neat, vt ſup.de p̃ben.c. inter cætera 7. q.
2 1.c. pręſentiũ. † In meris aũt donationi
bus actio de euictione locũ non habet
3 vt ff.de ædi edi.l. ad res donatas. † Di-
cit̃ autem donatio a dono, quaſi doni da
tio. ut ff. de dona. cauſa mortis. l. ſena-
4 tus. §. 1. Donationum † autem duæ ſunt
ſpecies, alia ſimplex, alia ob cauſam.
Simplex, quæ cauſam non habet. Ob
cãm, utpote donatio cauſa mortis, do-
natio propter nuptias. Item donationũ
alia inter viuos, alia cã mortis. Dona-
tio inter uiuos eſt, qñ rẽ q̃ dono, malo
illum habere cui dono, q̃ me. Donatio
cauſa mortis eſt, qñ rem, quã dono, ma
lo me hr̃e, q̃ illũ cui dono, ſed magis il-
lũ q̃ hæredẽ meum, ut ff.de do. cã mor.
5 l. 1. Donare † non poteſt monachus uel
conuer-

conueſus, quia nihil habet, ut 54. diſt.
c. abbati. nec abbas ſeruū eccleſiæ, q a in-
illa donationis ſpē neceſſaria eſt com-
penſatio, ſcilicet vt dentur eccleſiæ duo
ſerui eiuſdē meriti & peculij, vt 12. q. 2.
ca. eps qui mancipiū. Alias aūt res cum
conſenſu capituli, vel ſolus donare po-
teſt, ſed cum ſolus donat, donatæ rei q̃ti
tas, & illius terræ conſuetudo diligen-
tius eſt attendenda, & ſecundū hoc donū
eſt ratum uel irritum iudicādum, ut inf.
e. c. cęterum. Itē donare nō poteſt minor
25. annis, vt C. ſi maiore fac. alie. ra. ha. l.
vlt. furioſus, prodigus, & is cui bonis in
terdictum eſt, vt ff. e. tit. l. Modeſtinus. ff.
de cu. fu. l. Iulian⁹. ff. de ver. obl. l. is cui.
Itē is cui interdicta eſt alienatio, ut quia
cōmiſit crimē lęſæ maieſtatis, uel eſt hæ
reticus. C. ad le. Iul. ma. l. vlt. & C. de hæ-
re. & mani. l. manicheus. 6. q. 1. c. q̃ro er-
go. §. uerum. inf. de hære. c. ad abolendā
& c. vergentis. In alijs criminibus dona
re nō pōt quis poſt ſnīam. ut ff. eo. titu. l.
poſt cōtractatū & l. donatiōes. §. vl. Item
donare nō poteſt ſeruus, nec filiusfami-
lias, ut ff. e. tit. l. filius. Nec pupillus ſine
auctoritate tutoris. vt ff. de acq. re. do.
6 l. pupillus. Donari † non poteſt, quod in
alterius dn̄ium transferri non ualet, ut
ff. eo. ti. l. in ædibus. §. vlt. Donari non p̄t
à prælato ſine cōſenſu capituli, ut inf. e.
c. fraternitatem, & ca. paſtoralis: niſi ſit
res modica, ut ſuperius dictū eſt, & præ-
ter quinquageſimam & centeſimam, ut
ſup. de his quę fiūt a p̄la. ſine cōſenſu ca.
c. paſtoralis. & de hoc plenius nota. eod.
tit. §. in ſumma. Item non poſſunt dona-
ri aliqua in enormem eccleſię læſionē.
vt inf. eo. c. fraternitatem. Sed quid ſi per
plures & modicas donationes grauiter
lædatur eccleſia, tamen nulla illarū per
ſe allatura ſit detrimentum? Dixerūt q-
dam, omnes donationes reuocari debe
re ar. ff. de iure pa. l. ſi libertus. Sed circa
hāc q̃ſtione dicas, qd̄ not. ſup. de his quę
fiunt à præla. ſine con. cap. in fi. Requi-
7 rit † ſcripturam illa donatio, quæ exce
dit ſummam quingentorum aureorum
ut C. de dona. l. pe. & vl. Vocatur autem

hæc ſcriptura inſinuatio, quæ i...... ...
actis, non eſt neceſſariū adhibere teſtes.
Nam ſuperfluū eſt adhibere teſtes, cùm
publica munimenta ſufficiāt, ut C. e. ti.
l. in donationibus. Aliæ uero donatio-
nes, quæ inf. prędictā quantitatem ſubſi
ſtūt, ſine ſcriptura fieri poſſunt, vt C. eo
tit. l. 1. in extraneos. Sed donationes, quæ
fiunt a principe in priuatū cuiuſcūque
ſint quantitatis, valeāt ſine ſcripturra, ut
C. eo. ti. l. ſancimus. Reſp. 1. Et è conuer
ſo, quæ fiunt a priuato in principem, ut
C. e. ti. auth. ibi ſignata quæ incipit. Item
& a priuatis. Itē cū donatur pijs loci,
in quibus optima menſuram eſt rerū do
natarum immenſitas, vt in Auth. de non
alien. aut permu. re. eccl. §. ſi nimis col.
2. Item ſponſaliti a largitas inſinuatio-
nem non deſiderat, vt C. de dona. ante
nup. auth. eo decurſum. Item & cū credi
tor futuri temporis remittit vſuras, vt
C. eod. titu. l. Modeſtinus. Perficitur do
8 natio † nudis verbis, vt Inſtit. eod. titu.
§. perficiuntur. conſenſu tamen donato
ris & donatorij interueniente, alias ſe-
cus, ut ff. de actio. & obligatio. l. obliga
tionem ſubſtantia. quia nuda ratio ſcili
cet non concurrente conſenſu alterius
non facit aliquem debitorem, ut ff. eod.
9 titulo. l. nuda. † Tenetur donator ad rē
tradēdā. ut inſti. e. tit. §. perficiuntur. C.
e. ti. l. ſi quis argentū. §. vl. Et ſi res euin-
cantur, non tenetur donator de euictio
ne, ut ff. eo. tit. l. Ariſto. niſi ex pacto cō-
uenerit, vt C. eod. ti. l. 2. vel niſi donatio
a promiſſione incepit, ut ff. de uer. ob. l.
vbi aūt non apparet. §. vlt. Item tenetur
donator inquantum facere poſſit, i. ha-
bita rōne ſui, ne; egeat, ut ff. de re iu. l.
ſunt qui. & l. inter eos & l. Nēſenius. & l.
ne liberalitate, & ff. de re. iur. l. in condē
10 natione. Reuocantur † donationes mul
tis ex cauſis, propter conditionē in do-
natione adiectam, ut inf. de cōditio ap-
po. c. verū. Propter pacti turpitudinem
ut inf. de ſimo. c. de hoc aūt. & ca. audiui-
mus & ca. veniens. Propter dati enormi-
tatem, vt 12. q. 2. c. ſi quis iraſcitur. Pro
pter ſuſcipientiū fraudem, ut 16. q. vlt.
c. con-

e. conſtituit. Propter ſuperuenientem fi
liorū natiuitatem, vt 17. q. vlt. c. quicum
que. Propter dantis impotentiam, vt 17.
q. vlti. ca. quæſti. Propter cauſæ defectū,
vt ſup. de cle. coniuga. c. q̄ te cum inimi
cis. Item reuocatur aliquando donatio
quatenus exceſſit, vt 12. q. 2. ca. ſi quos
de ſeruis, vt C. eod. tit. l. ſancimus. Item
propter ingratitudinem, vt inf. eod. c. ul.
Item ſi quis impugnet eum, a quo bene
ficium habet, perdit beneficium, vt ſup.
de poſtu. c. ult. C. de reuo. dona. l gene-
raliter. Sic perditur feudum, vt 96. diſ.
c. ſi imperator. & legatum, ut ff. de inof-
fi teſtamen. l. Papinianus §. meminiſſe.
Sic reuocatur in ſeruitutem, qui patro
num impugnat, vt C. de obſe. patro. p̄ſ.
l. ſi manumiſſori. 12. q. 2 c. liberti, & ca.
11 octauo. Sunt & † quædam cauſæ ciui-
les, propter quas donatio reuocatur, ut
donatio facta liberto, quæ ſola ratione
non præſtiti obſequij reuocatur. Et qd̄
magis eſt mirabile, etiam res empta ex
pecunia donata. ut C. de reuo. do. l. 1.
ex hac tamen cauſa non reuocatur li-
bertas, vt C. de libe. cauſa. l. ſolo. Item
reuocatur donatio facta libertis tota
propter liberos poſtea à patrono ſuſce-
ptos, vt C. de reuo. do. l. ſi vnquam, a-
lias non reuocatur tota, ut C. de inoffi.
12 do. l. ſi totas. Donationes † uero in fi-
lium emancipatum factæ reuocātur ex
quinq; cauſis ingratitudinis. Quatuor
continentur inf. eod. c. vlti. adde & quin-
tam per l. C. reuocan. do. l. vlti. ſcilicet
ſi non compleantur conuentiones adie-
ctæ. Sed mater, quæ filio donauit, &
poſtmodum ad ſecundas nuptias tranſi
uit, ex his quinque cauſis donationem
reuocare non poteſt, ut C. de reuo. do. l.
his quæ. Sed ex tribus ſ. ſi filius uitæ ma
tris inſidietur, manum in eam inferat,
totius ſubſtantiæ molliatur iacturam.
ut auth. ſuper. l. illa ſignata. quæ incipit
ſed poſtquam. Cæterum ſi in extra-
neum donatio conferatur, poterit ex
quinque cauſis ſuperioribus reuocari.
vt C. de reuoc. dona. l. vlt. inſt. eod. titulo,
§. aliæ.

SVMMARIVM.

1 *Peculium quid ſit. & unde dicatur.*
2 *Peculij duæ ſunt ſpecies.*
3 *Clerci an poſsit habere peculium.*
4 *Clerici an de peculio teſtari poſſunt:*
5 *Clerico relictum an præſumatur intuitu*
eccleſię, uel perſonę.
6 *Clericus qui in terra eccleſiæ uineam fecit*
uel agellum, illud pretium in ſuo peculio
uſque ad ſuam obitum retinet.

De Peculio Clericorum. Rubrica.

DIximus in ſuperiori titulo de do-
nationibus: Sed quoniam cleri-
ci ex ſuo peculio donationes facere poſ-
ſunt; ideo ſubſequenter ſubijcitur hic
rubrica. de peculio clericorum. Vi-
deamus igitur q̧d ſit peculium. Vnde di
catur. Quæ ſit eius ſpecies. Quibus cle-
ricis liceat habere peculium, & quid de
1 ipſo facere poſſunt. Peculium † cleri-
corum eſt patrimonium clericorū. Nā
peculium patrimonium appellatur. ff.
ad Trebel. l. cogi. in prin. Stricto tn̄ mo-
do & vſualiter peculium dici ſolet fi-
liorum, & ſeruorum, quod pater filio &
dominus ſeruo concedit, ut ff. de pecu. p
totum. Dicitur aūt peculium à pecunia,
totū. n. qd̄ hoīes hn̄t, pecunia appellan-
tur; pecunia vero à pecoribus quia quic
quid antiqui habebāt, in pecoribus cōſi
ſtebat, ut 1. q 3 per totum. Peculij duæ
2 ſunt ſpecies. † aliud. n. p̄fecticiū, aliud
aduentitium. Profecticiū quod profici
ſcitur ex bonis patris. Aduentitium qd̄
quæritur aliunde Sic & in clericis dici
poteſt, ut peculium profecticium ſit, qd̄
de bonis eccleſiæ procedit, vel quod ec
cleſiæ cōtemplatione acquiritur. Aduē
titum qd̄ acquiritur ex opera, vel alias
prouenit intuitu perſonæ, nec diſtingui
tur ut in tit. prox. ca. requiſiſti. Poſſunt
3 habere † clerici propria paternæ uel ma
ternæ ſucceſſionis uel iure cognatiōis vſ
que ad quartum gradum, vt C. de epiſ.
& cle. auth. licentiam. & in Auth. de ec-
cleſiaſti.

cleſiaſt.tit. §. interdicimus,colla.9. Vel
ex artificio ſuo,ut inf.tit.prox c.qa uos.
& c.relatū, in fi.91.d. c.clericus. nam &
apoſtolus arte & manibus. uictū quære
bat.ut 10.q.3. c. cauendū in fi. Vnde idē
dixit.ad ea quæ mihi opus erant, & his
qui mecū ſunt, miniſtrauerunt manus
iſtæ.ut 21.q.1.c.1. in fi. Et hoc uerū eſt,
niſi aliqui renunciauerūt ꝓprijs,ut mo-
nachi,canonici regulares,& cōuerſi pro
feſsi, ut infra de ſtatu mo. c.monachi,&
c.cū ad monaſteriū ſubiacē.12.q.1.c.no
lo. & c.nō dicatis.infra de priuil.c. cū &
plantare.§ de cōfratribus. & c. cū priui-
legia.& 27.q.1.c. ut lex.& idē dico ī om
nibus religioſis,qui ſe ad abdicationem
proprietatis aſtringūt.poſſunt tamen re
ligioſi habere peculiū, quibus fuerit ab
abbatibus ſeu prioribus permiſſum, ut
in decre.cum ad monaſterium.§. qui ue
4 rò.† Clerici de peculio aduenticio te-
ſtari poſſunt, ut infra ti.proxi.cap. quia
uos. & ſi in parentum poteſtate fuerint,
pñt teſtari de peculio caſtrenſi, uel qua
ſi.vt C. de epiſc.& cle. l. ſacroſ. C. de aſ-
ſer.l. velut. Sed etſi ab inteſtato decedāt,
ſuccedunt cognati in his bonis,vt 12.q.
1.c.ſicut manifeſtè.& ca.epſ qui filios &
q.3.ca.vl. ſed & viuētes pñt de eis facere
qdquid velint,vt inf. de ſucceſ. ab inteſ.
c. 1.12.q.3.c.fixum. De peculio autē pro
fecticio teſtari non pñt.Quod in immo-
bilibus verum eſt,nam de mobilibus bo
nis eccleſiæ pōt clericus cognatis, ami-
cis, & familiarib.& pauperibus eroga-
re,ut 86.d.c. nō ſatis. etſi ſit ſanus vt ibi.
Item infirmus & cōpos mentis. vt inf. e.
c.ad hoc.Item in morte.vt inf.eod.c.re-
5 latum. §. licet. Illud in ſumma † no-
tandum eſt, ꝙ ſi clerico prælaturam vel
adminiſtrationem aliquam non habēti
aliquid datum fuerit vel relictum a co-
gnato vel extraneo, eius peculiū eſt; in-
telligitur enim relictum non intuitu ec-
cleſiæ,ſed perſonæ, vt inf.titu.prox.c.re
6 quiſiſti.§.illud.† Item ſi clericus in ter-
ra eccleſiæ vineam fecerit vel agellū, il-
lud pretium in ſuo peculio vſq; ad ſuū
obitum retinebit, ut infra eo.ca.ſi quis,
nam huiuſmodi precaria po
ad preces clerico vt ſtipendium datur,
cum vita finitur,vt 12.q.2.c.tēpe.

SVMMARIVM.

1 Teſtamentum quid ſit.
2 Teſtamentum vnde dicatur.
3 Teſtatoris uoluntas eſt ambulatoria uſq; ad mortem.
4 Teſtamentorum quot ſpecies ſint.
5 Teſtamentum quas ſolennitates requirat. & nume.6.
7 Teſtamentum minus ſolēne quādo ualeat.
8 Teſtamentum quis facere poſſit. & nu.9.
10 Teſtamentum qualiter infirmentur. & nu mero 11.
11 Teſtamentum non legitimè factum an ſit ipſo iure irritum.
12 Vltimæ uoluntatis quis ſit effectus.
13 Teſtamētorū defenſio ad eccleſiā pertinet.
14 Inteſtatus quando quis decedat.

De Teſtamentis. Rubrica.

TRactauimus ſupra de donationi-
bus inter uiuos, & cauſa mortis.
Sed quia donationes cauſa mortis in te
ſtamentis fieri ſolent. Ideo dicamus
de teſtamentis. Vel alias. Supra di-
ctū eſt in proxi. ti.de peculio tam profe
cticio, quàm aduentitio; ſed quia cleri-
ci de aduentitio teſtari poſſunt, ideò de
teſtamentis ſubijciamus. Videamus igi
tur quid ſi teſtamētū. Vnde dicatur. Qua
liter conficiat. Quot ſint eius ſpecies.
Quot teſtes requirūtur in eo. Quis poſ-
ſit facere teſtamentū. Qualiter cōfirme-
tur uel infirmetur. Et quis vltimæ uolū
1 tatis effectus. Teſtamentum † eſt uolun
tatis noſtræ iuſta ſententia de eo, quod
poſt mortem ſuā quis fieri uoluit, ut ff.
eo.tit.l.1. Et intellige cum quis in teſta-
mēto de toto ſuo patrimonio diſponit,
ut excludatur codicillus, & ſpeciale reli
ctū.Vt tñ hoc ſcias, ꝙ ſi qs hærēdē inſti
tuat in re certa uel ī parte, & de reliquo
nō diſponit,de toto diſpoſuiſſe, vr; vnde
ſcriptus

ſcriptus hæres totum capiet; quia & in
parte totus as continetur vt. ff. de hęr.
inſt.l.ſi quis ita ſcripſerit. &.C.eod. tit.l.
2 quoties. Dicitur autē teſtamētum † qua
ſi teſtatio mentis, non tamen quælibet,
3 ſed illa quæ de hæreditate diſponit.† Et
eſt voluntas teſtatoris ambulatoria vſq;
ad ſummum vitæ exitū.vt.ff.de adimen.
le.l.4.ff.de dona.inter.vir.& vxor l.cum
hic.ſtatus.§.præſentiam.C.de codicilis.
l.3.inf.de cele.miſ. c.cū Marthę. Vñ apo
ſtolus. teſtamentū in morte cōfirmatur.
& in tantum vt ante mortem quandocū
que mutari poſſit, etiā ſi pacto couene-
rit ne mutetur.vt.C.de pac.l.pactum do
tale.& etiam ſi teſtamentum ſit per prin
cipem confirmatum.ar.C.de teſta.l.om
nium.Teſtamentorum duæ ſunt ſpecies
4 † aliud nuncupatiuum, aliud in ſcriptis
Nuncupatiuum in ſola nūcupatione cō
ſiſtit teſtatoris,non ſolēnitate ſcripturę.
5 † ſeptem tamen teſtes neceſſarij ſunt,
& hæredis nominatio.vt Inſt. eo.ti.§.vl.
C.eo.ti.l.hac conſultiſſima.§.per nuncu
pationem.Item eſt neceſſariū, quòd fiat
vno contextu, ideſt nullo alio actu inter
poſitio,niſi forte actu naturæ,vt cùm ne
ceſſitate ſucceditur ad depoſitionem ſu
perflui ponderis, vel cùm forte interpo-
nitur datio medicinę, vel breuis lāguor
interuenit.ut.C.eo. ti.l. cū antiquitas.ff.
eod. tit. l.hæredes.§. vl. Quod autem fit
6 in ſcriptis, † exigit numerū, ſubſcriptio
nes,& ſignacula.7. teſtium. Et ſi teſtator
velit occulta eſſe teſtib. q̄ teſtatur char-
tam ſui teſtamenti clauſam & inuolutā
teſtib. repręſentet. Et dicat eis, hoc eſt
teſtamentū meū, rogo vt ſubſcribatis &
eis ſubſcribentibus ſubſcribat & ipſe te
ſtator, vel alius loco octaui teſtis. vt. C.
e.ti.l.hac cōſultiſſima. Subſcriptio autē
teſtatoris continebit nomen eius & no-
men hæredis.vt.C.e.ti.l.iubemus. Sed ſi
teſtator propria manu ſcripſerit teſta-
mētū, & hoc ſpecialiter in ſcriptura po
ſuerit ꝙ manu fecerit non reqritur alia
ſubſcriptio vt C.e.ti. l. cū antiquitas. §.
7 vlt.† Ab his ſolennitatibus excluditur
teſtamētum militis.vt.C. de mili. teſt.l.
quanquā.Teſtamētū ruſtici in quo ſuffi
ciunt quinque teſtes.vt.C.e.ti.l. vl.Teſta
mentum coram principe cōfectū, cuius
præſentia ſufficit pro ſolennitatibus oī
bus.vt,C.eo.tit.l.omnium Excipitur te-
ſtamentum,quod fit inter liberos. vt, C.
eo.tit.l.hac conſultiſſima.§.ex imperfe-
cto.& auth.ibi ſignificata.hoc inter libe-
ros &,C.fa.erciſc.l. vlt. Item in his,quæ
relinquitur eccleſijs, ſufficit minus ſo-
lennis volūtas.ut inf.eo.c. cum eſſes &c.
relatū. Quidā tñ dixerunt per decr.illas
derogatum legibus loquentibus de ſolē
nitatibus teſtamentorū. Tertij dicūt, ve
rū eſſe qđ derogat, dū agitur in foro ec-
cleſiæ,ſecus ſi agatur in foro ſeculari.Itē
valet teſtamentū minus ſolēne,ſi ſpeciā
li priuilegio principis ſolennitas ſit re-
miſſa.vt,C.eo.ti.l.ſine ſpeciali.Nunc di-
8 camus,qs teſtamētū facere poſſit.† Qđ
ſatis apparebit, ſi dixerimus qs facere
non poſſit,vt ar.ff.de his qui ſunt ſui vel
alie.iuris.l.1.in pri &,ff.de ꝓcu. l.Pōpo
nius.§ ſtipuletur. Nō poteſt facere teſta-
mentū ſeruus.Item filiusfa.niſi ſit miles
qui de peculio caſtrē.uel quaſi, pōt teſta
ri,ut Inſti.quibus nō eſt permiſ.fa.teſta.
& C.de aduo.diuerſo iudi.l.fori.& Inſt.
de mil.teſt.§.ultimo.Item impubes,fu-
rioſus nō habēs dilucidum interuallū.
Prodigus, cui bonorū adminiſtratio eſt
interdicta.Mutus,q nihil loquitur. Sur-
dus,qui omnino non exaudit, vt Inſti.q
bus non permiſ.fa.teſtamentum.Cæcus
autem poteſt cum ſolēnitate,quæ habe-
tur,C.quibus nō eſt permiſ.facere teſt.l.
hac cōſultiſſima. Item illi, qui propriis
renūciauerūt, qui nihil habēt, totum.n.
dedit qui ſe Deo obtulit. Vnde ingreſſi
monaſteria ſe & ſua dedicāt Deo non
ergo teſtari poſſunt vtpote nec domini
rerum.in Auth.de monachis,§.illud,C.
de ſacroſā. eccl.l.ingreſſi 19.q.3.§. quia
ingredientibus. Sed ſi filios habens mo-
naſterium ingreditur nullo condito te-
ſtamento,permittitur eis diuidere,ut in
Auth.de ſanct.epiſcop.§.ſi qua mulier,
C.de ſacroſan.eccle.authen. ſi qua mu-
9 lier. Sed nunquid eremitæ, † & aliā
ſolitaria

ſolitatiam vitã agentes, qui nulli ſe ec-
cleſiæ tradiderũt, teſtamenta cõdere poſ
ſunt. Reſpondeo ſic. vt 19 q. 3. §. eo con
tra paulus. De quibus autem rebus cle
rici teſtari poſſunt, & de quibus non poſ
ſunt, dixi. §. titu. proxi. §. clerici confir-
matur autem teſtamentũ morte teſtato
10 ris, ut ſuperius dictum eſt. † Infirmatur
volũtas primi teſtamẽti per [illegible], vt inſt.
quib. mo. teſta. infir. §. ſed ſi quis. Infir-
mantur autem teſtamẽta per agnationẽ
poſthumi. vt C. de poſth. l. 1. Per ſecundi
teſtamenti cõfectionem, quod iure per
fectum eſt quantum ad ſolennitatem iu
ris; & quia in eo inſtituti ſunt illi, qui p̄-
teriti dicerent teſtamentũ ipſo iure nul-
lum. Nam in ſecundo teſtamento pręte-
riti ſunt filij in ptãte teſtatoris conſtitu-
ti, cum ipſo iure non teneat ſecundum,
non rumpitur primum. vt inſtĩt. quibus
mo. teſt. infir. §. 1. & 2. ff de vulg. ſubſt. l.
ſi quis. §. vl. Itẽ per capitis diminutionẽ
ipſius teſtatoris, vt Inſtit. eod. titu. §. alio
quoq;. Item ſi teſtator mortem ſibi con-
ſciuerit. vt. C. de bo. eo. qui mor. ſibi cõ-
ſci. l. 1. Itẽ rumpitur per bono. poſſ. con-
tra tabulas, & per querelã inoficioſi. Eſt
11 † aũt irritũ teſtamentum ipſo iure, ſi nõ
legitimè factũ eſt. vt. C. eo. tit. l. ex imper
fecto. Item ſi filius in patria ptãte conſti
tutus p̄tereatur. ff. de iniuſto rup. teſt. l.
1. Vñ tunc dicit teſtamentũ ipſo iure nul
lũ, vel impugnat per querelã inoſſicio-
ſi. vt. ff. de inof. teſt. l. 3. Sed emancipatus
expugnat de iure prętorio. ſ. per bonorũ
poſſeſſionem cõtra tabulas. Nec mireris
ſi dicã aliud in ſuo, & aliud in emancipa
to: nam licet dicatur alias ſublatam eſſe
differentiã emãcipationis, & patriæ po-
teſtatis. vt Inſt. de hær. ab inteſta. §. nul-
lam verò. & Inſtit. de exhære. lib. §. no-
ſtra autem uerum eſt, quo ad hoc ut tã
iſte quàm ille admittatur contra patris
12 teſtamentũ, ſed quilibet ſuo iure. † Effe
ctus vltimæ voluntatis eſt vt ei omnino
ſtetur. vt. 13. q. 3. c. vltimę, inf. e. c. nos q
dem. Vnde voluntas teſtatoris eſt lex. vt
13 in Auth. de nupt. §. diſponat. † In sũma
notandum eſt, quòd teſtamentorum de
fenſio ad eccleſiã pertinet. v[illegible]
hæredes c. tua nos c. quidẽ & c. executo-
res. ff. de pe. hęr. l. ſi hæreditas §. ſi defun
cto. non autem eorum publicatio. vt. C.
14 de teſt. l. conſulta diualia. † Item non vi
detur decedere inteſtatus, qui extremã
voluntatem alterius diſpoſitioni com-
mittit. vt inf. eo. c. cum tibi ſecus ſi com-
mittatur voluntati. vt ſi dicat. inſtituo
Ticium hæredem, ſi eius voluerit; hæc
enim inſtitutio captatoria eſt, vt. C. de
teſta. mili. l. captatorias. Et eſt, quia in
hoc caſu teſtamentum expreſsè com-
mittitur arbitrio alieno. ſed in primo ta
citè, & ideo ius diuerſum. vt. ff. de hær.
inſt. l. illa inſtitutio & l. ſi quis Sempro-
nium, &, ff. de cond. & demon. l. nonnun
quam, ff de le. 2. l. 1. &, ff. de le. 1. l. capta
toriæ. An autem prælato & eccleſiæ con
iunctim, vel prælato tãtum, vel eccleſiæ
tantum, relictum aliquid in teſtamento
videatur, attendes diſtinctionem, quam
facit inf. eo. c. requiſiſti. De quartis autẽ
hoc non dico, quia materia legalis eſt
tota, ſed recurras ad ea quę nota ſup. eo.
c. Raynucius & c. Raynaldus.

SVMMARIVM.

1 *Inteſtatus decedere quot modis quis dicatur*
2 *Laico decedenti ab inteſtato quis ſuccedat.*
3 *Clerico inteſtato morienti qui ſuccedãt. & nu. 4. 5. et 6.*
7 *Inteſtatus non videtur decedere qui mona ſterium reliquit hæredem.*

De Succeſſionibus ab inteſt. Rub.

EGIMVS de poſſeſſionibus ex te-
ſtamento, nunc agendum eſt de
ſucceſſionibus ab inteſtato. & ideo ſu-
bijcitur hic rubric. de ſucceſ. ab inteſta.
Videamus igitur quot modis dicatur q̃s
inteſtatus decedere. Quis inteſtato mo-
rienti ſuccedat, & in quibus rebus. Qua-
1 tuor modis † dicitur quis inteſtatus.
ſ. ſi omnino non fecit teſtamentum; vel
ſi fecit, & non iure; vel facit iure, ſed po-
ſtea

[illegible] de cauſis, quas no-
taui ſupra tit. proxi. §. infirmantur. vel
ſi ex illo teſtamento nemo ſit hæres, ut
2 in Auth. de hær. ab inteſ. in prin. † Lai-
co decedenti ab inteſtato ſuccedunt co-
gnati primò deſcendentes, poſtmodum
aſcendẽtes, deinde collaterale, ut in pre
dicta Auth. de hære. ab inteſta. His au-
tem omnibus deficientibus ſuccedit vir
uxori, & vxor. virgo, ut C. vnde vir uxor.
l. 1. ultimo ſuccedit fiſcus. ut C. de bo. va
3 can. l. 1. li. 10. † Clerico inteſtato mo-
rienta ſuccedunt cognati ſecundum or-
dinem prænotatum. Et hoc uerũ eſt in
his bonis, q̃ ſibi pſonæ intuitu obueniũt
ut 12. q. vlt. c vlt. & vt no. ſup. ti. proxi. §.
clerici. omnibus deficientibus ſucedit
eccleſia quaſi fiſcus. vt inf. eod. c. 1. 12. q.
2. ca. ult. Et hoc intelligo vbi res clerici
decedẽtis ſunt manifeſtæ à reb. eccleſiæ
12. q. 1. ca. ſint manifeſtæ. nam ſi fuerint
res confuſæ, ut dubitetur an habuerit
aliquid propriũ, uel certũ, ſed neſcitur
quid vel quantum. In primo caſu præſu
mitur pro eccleſia, & totũ ſibi vendicat.
ar. 12. q. 3. c. quicunque. ff. de reb. dubijs
l. ciuilibus. Si vero certum ſit, & habue-
rit, ſed neſcitur quid uel quantum, lo-
cum habet diſtinctio decre. inf. e. c. 2. vt
ſumatur tantum de bonis eccleſiæ, quã
tum creditur. habuiſſe defunctũ, & illud
in partes quatuor diuidãt, nec indigne;
nullus. n. nobis proximior hæres q̃ qui
nos Deo proximos facit, ut infra d̃ pœ.
ca. presbyter. Vel loquitur decre. illa in
illis presbyteris, qui ex ſeruis facti ſunt
presbyteri. Et hunc intellectum innuit
illud uerbum presbyteros ſuos. ſ. ſeruos
olim. & illud, ſicut liberti facti ſunt, & il
4 lud peculũ. ſ. reſpectu prioris ſtat⁹. † Sed
quid ſi clericus ab inteſtato decedens in
pluribus eccleſijs intitulatus fuerat? Di
co bona illius ſi cognatos non habeat,
debere diſtribui inter illas pro rata bñ
ficiorum, quæ obtinuit in eiſdẽ, ut ſup.
5 ti. prox. ca. relatum. §. vlt. † Item quid ſi
clericus habẽs cognatos decedat ab in-
teſtato relictis bonis, de quib. dubitatur,
an q̃ſita ſint intuitu eccleſiæ vel pſonæ?
Reſpondeo ſi fuerit prælatus præſumo
quod intuitu eccleſiæ q̃ſita: ſi priuatus
pręſumo quæſita gratia pſonę. arg. ſup.
ti. prox. c. requiſiſti. §. vult. & C. de epiſc.
& cler. auth. licentiam. Vel dico, q; ſi ec-
cleſia poſſideat bona, de quibus agitur,
cognati agentes probare debent quæſi-
ta fuiſſe contemplatione perſonę. Vel
econtra ſi poſſideãt cognati, & eccleſia
vendicet, ipſa pbabit bona quæſita fuiſ
ſe intuitu eccleſię; non enim ſine cauſę
cognitione talia auferenda ſunt poſſeſſo
ri, ut 12. q. 5. ca. nulli. In ſumma notan
6 dum eſt. † quòd ſi clericus vxoratus nõ
habens cognatos ab inteſtato decedat,
vxor ei ſuccedit in proprijs bonis & ec-
cleſiæ prefertur. C. de epiſco. & cler. l. ſi
7 quis presbyter. Item nota, quod non vi-
detur decedere inteſtatus, qui monaſte
rium reliquid hæredẽ, ut ſupra de pro-
batio. c. in pręſentia.

SVMMARIVM.

1 *Sepultura quid ſit.*
2 *Ius funerandi quotuplex.*
3 *Sepeliri apud quã eccleſiã quis debeat.*
4 *Portio legitima quæ ſit.*
5 *Eccleſiaſtica ſepultura qbus interdicatur.*
6 *Portio canonica ĩ quib. nõ habeat locũ.*
7 *Canonica portio cui eccleſiæ ſpectat.*
8 *Peregrinus viator decedens in qua ec-cleſia habeat ſepulturam.*
9 *Defunctus ſi reliquid in teſtamẽto partẽ eccleſiæ parochiali, & multũ eccleſiæ in qua ſepulturã elegit, an parochialis eccleſia illo modico cõtẽta eſſe debeat.*
10 *Cui communicamus uiuo, communicamus & mortuo.*

De Sepulturis. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de ſucceſſionibus
in bonis defunctorum ſiue ex te-
ſtamento ſiue ab inteſtato; ſed quia mo-
rientes ſepelliuntur. Ideo ſubſequen-
ter ponitur hic rub. de ſep. Videamus
igitur q̄d ſit ſepultura. Quid ius funerã-
Y di, Quæ

di quæ eccleſia habeat ius ſepulturæ, &
apud quã eccleſiam debeat quis ſepeli-
ri, & quibus interdicitur eccleſiaſtica ſe
pultura. Sepultura quidem multas ha-
1 bet acceptiones. † Quandoq; dicitur of-
ficium quo impenditur ſepeliendis, &
ſecundum hoc intelligitur, ꝙ alias dici
tur ſepulturam uẽdi non poſſe, vt inf. de
ſimo. c. non ſatis. 13. q. 2. c. præcipiendũ.
& 1. q. 1. c. dictũ. Quãdoq; dicit̃ ipſa ter
ra. Et tunc ſi eſt de cœmiterio ſiue fuit
aliquis ibi ſepultus, ſiue nõ vendi nõ po
teſt, ut ff. de rei ven. l. q̃ religioſis. Quan-
doq; tumba marmorea, uel lapidea, dr̃
ſepultura, & hæc vẽdi poteſt, ſi ſit pura,
ideſt ſi nullus in ea ſit ſepultus. Si autem
aliquis ſit in ea ſepultus, quia ꝑ hoc lo-
cus factus eſt religioſus vt ff. de relig. &
ſumpt. fu. l. 2. 13. q. 2. c. q. & c. poſtquam
uendi non poteſt. Quandoq; dicitur ter
re deputãda ad vſum ſepulturæ, & hæc
vendi non põt, ut 11. q. 2. cap. aurum. Ius
2 funerãdi eſt duplex. † Vnum quod com-
petit eccleſijs. Secundum qđ dicitur po
teſtas ſepeliẽdi in cœmiterio prouenıẽs
eccleſijs ex conceſſione põtificis. Tene-
tur. n. epiſcopus aſſignare maioribus ec
cleſijs cœmiterium. 40 pedum. minori-
bus. 30. vt 17 q. 4. c. ſicut antiqtus, & de
bet cœmiteriũ tale aſſignari, quando lo-
cus eccleſiæ conſecratur, ut de conſe. di.
1. c. nemo. Quædam autẽ ſunt eccleſiæ,
quæ non habent ius funerandi, ut capel
læ quæ ſunt in caſtris, vel in ciuitatibus
in locis ſtrictis, ut 17. q. 4. c. quiſquis. in
fi. & quibus epi cœmiteria nõ conceſſe-
runt. Eſt & ius funerandi, quod his com
petit, q̃bus ius eſt mortuos inferendi, ut
ff. de mor. inferẽ. per totum. Apud quã
3 eccleſiam quis debeat ſepeliri, † diuerſi
diuerſa ſcripſerunt. Hug. n. dixit ibi ali-
quẽ ſepeliendum, vbi audiuit diuina &
recepit ſacrameuta, ut ſup. eo. c. 1. niſi in
tribus caſibus. cum quis uult ſepeliri in
eccleſia epiſcopali, ut 13. q. 2. c. vbicun-
que. Vel niſi eligat ſepulturam in loco
magis religioſo ut inf. eod. c. fraternita-
tem. Vel niſi velit ſepeliri in ſepulchro
patrum ſuorũ, ut inf. cap. 1. & 13. q. 2. ca.
placuit. Mihi autẽ videtur,
ſit ſibi eligere ſepulturam vbicunq; ve
lit. dũ tamen eccleſię parochiali legiti-
ma portio relinquatur, ut inf. eod. c. 1. &
c. de his. & c. cum ſuper. Et hoc verũ eſt,
etiam ſi ſepultura eligatur in loco mi-
nus religioſo. ut infra eod. ca. in noſtra.
Iura vero contrarium innuentia intelli
go, quãdo ſepultura eligitur ex electio
ne alterius aut ex odio vel contemptu
proprij ſacerdotis, uel quando moriens
non relinquit eccleſiæ parochiali legiti
mam portionẽ. Si uero aliqua eccleſia
receperit corpus alicuius in caſu nõ cõ-
ceſſo, reddet corpus cum omnibus quæ
obuenerunt ei ratione corpus, ut inf. eo.
c. fraternitatem, in fi. & c. ex parte, & c.
4 in noſtra. † Legitima portio dicitur
tertia iudici, ut inf. eo. c. 1. Vel dimidia,
ut inf. eo. c. relatum. Vel quarta, ut inf. e.
c. cum ſuper. Sed hæc varietas determi-
natur ſecundũ locorum conſuetudinẽ.
vt inf. eo. c. certificari. Sed quid ſi nulla
appereat conſuetudo; Quarta debetur,
ut inf e. c. in noſtra. In hoc enim ꝓdicta
iura conuenire uident̃, ut arg. ff. de arb.
l. diem. §. ſi plures. Quid ſi ſit conſuetu-
do, quod aliquid detur? Puto quod non
ualeat, cum nõ ſit rationabilis, ut ſup. de
conſue. c. ult. & ſit contra ius, ut inf. eod.
c. 1. Portionem iſtam intelligunt quidã
de toto iudicio uel teſtamento, & hoc
innuunt duæ decre. inf. eod. c. 1. & c. cum
ſuper. Alij dicũt, quod illa portio debe-
tur de his quæ defunctus iudicauit uel
reliquid gratia ſepulturę illi eccleſię in
qua eligitur ſepultura. Interdicitur ec-
5 cleſiaſtica † ſepultura hæreticis, & pa-
ganis. Et eodẽ modo iudęis, ut de conſ.
diſt. 1. c. eccleſiã, & c. ſeq. Item eodẽ mo-
do excommunicato. inf. de hęr. c. ſicut. ẽt
excommunicatione minori, ut. 24. q. 2.
c. ſane quod ſuper. Quid ſi excommuni-
catus ſepultus in cęmiterio fuerit? Extu
mulari poterit, niſi oſſa ipſius cũ oſſibus
non excõicatori ita permixta fuerit &
confuſa, ut nequeãt ſeparari, ut inf. e. c.
ſacris. Itẽ decedẽti in pctõ mortali ma-
nifeſto ſine pœnitẽtia ut 13. q. ul. c. q̃ſi-
tum. &

tum. & c. quibus. & c. pro obeūtibus. 23.
q. 5. c placuit. & q. 7. c. quicunq; clericus.
Itẽ uſurarius manifeſtus. ut inf. de uſu.
qa Sed ſi cõfiteatur, ſicut corpus Xp̄i ei
cõceditur ita & ſepultura. vt in c. q̃ſitũ &
95. di. c. illud. & idẽ eſt ſi in morte ſigna
confeſſionis & pœnitentiæ appareãt. ut
inf. de ſent. excõm. c. à nobis. in fi. Fallit
hoc in quibuſdam caſibus in quibus ad
terrorẽ inducitur, ut concedatur corpus
chriſti, & ſepultura negetur. ut if. de tor
mentis. c. 1. de raptor ca. ſup eo Vel hoc
inductum eſt in confuſionem hęredum,
ut facilius ſatisfacere compellantur. Iu
re tamen nouo ſtatuitur, ut ſi quis ꝓ cri
mine fuerit excommunicatus, & in ex-
tremis agẽs fuerit ſecundũ formã eccle-
ſiæ abſolutus. nec cœmiteriũ ei, nec ec-
cleſiæ ſuffragia denegentur. Sed hęredes
& ꝓpinqui, ad quos bona peruenerint,
ſatisfacere cõpellũtur. ut inf. eodem ca.
parochiano. In ſumma notandum eſt,
6 † ꝙ canonica portio, de qua ſuperius di
ctum eſt, locum nõ habet in his qui ſani
ꝑ ingreſſum religionis ſe dedicant Deo.
ut. inf. eo. c. de his. Itẽ in armis & equis
tẽplarijs & hoſpitalarijs gratia ſepultu-
ræ relictis, ipſi. n. deputati ſunt in ſubſi-
diũ terrę ſanctę, & hæc tanquã ad uſum
ſuorum neceſſaria ꝑ priuilegiũ ſunt ex
cepta, ut non ſubiaceant canonicæ por-
tioni. ut inf. eo. c in noſtra. Sunt & quędã
alia, quæ in hac non ueniunt portionẽ,
ut ſupra de teſta. cap. ult. Sed quæritur,
7 † quid ſi quis in una eccleſia habeat ſe-
pulturam, in alia præcipiat ſacramẽta,
in tertia eligat ſepeliri? cui eccleſiæ cõ-
petit canonica portio? Reſpondeo. diui
detur inter duas primas. Vel obſeruabi
tur loci cõſuetudo. argu. inf. de deci. c.
apoſtolicæ. Itẽ q̃d ſi quis aſſumat̃ in con
fratrẽ alicuius loci religioſi, bonis ſuis
retẽtis nec oblatis, & ibi ſepeliatur? Re-
ſpondeo, non liberat̃ a canonica portio
ne ſicut nec eximitur ab epiſcopali iuriſ
ditione. ut inf. de pri. cap. cum & planta-
re. §. de confractibus. & ca. ut priuilegia.
Item quid ſi quis intrat religionem? Pu-
to non debere eccleſiæ parochiali cano
nicam portionem quamuis exire potue
rit, tñ non exiuit ſed religioſus & in re-
ligione deceſſit; & ſi non monachus, q̃a
non profeſſus, & hoc ſufficit ad quartæ
retentionem. ut inf. eo. c. de his. & c. no-
8 ſtra. † Item quid ſi peregrinus viator
decedat in loco, in quo parochiã nõ ha
beat, nec ſepulturã? Dico ipſum ſepeliẽ
dum apud maioren eccleſiam, uel apud
eccleſiã in cuius parochia mortuus eſt.
vt 13. q. 1. c. eccleſias. Item pone qđ de-
9 functus † reliquit in teſtamento paruum
eccleſię parochiali, multũ aũt eccleſiæ
in qua ſepulturam elegit, nũquid eccle
ſia parochialis erit contenta illo modi
co? quamuis nõ attingat ad canonicam
portionem, uel petet nihilominus inte-
gram portionem, uel aget ad ſupplemẽ
tum computato eo quod relictũ eſt in
legitima portione. Reſpondeo, ſi nõ re
cipit illud modicum quod ſibi relictũ
extitit, ſalua manet petitio ad integram
portionem. Si aũt accipit legatum age-
re poteſt ad ſupplementum, computato
in canonica portione qđ legatum eſt &
acceptum, ad ſimilitudinem filij cui mi
nus legitima portione relictum eſt. ut
C. de inoff teſtamen. l. omnimodo. & l. ſi
qñ. §. illud. Quod uerum eſt, niſi teſta-
tor tali modo illud modicũ reliquiſſet,
ut eo contenta eſſet., tunc enim recipiẽ-
do illud modicũ & ſcienter, debitæ por
tioni renunciare uĩ, ut ſup. de teſt. c. of-
ficij. Vel dici poteſt, quod ubi abſolutè
& ſine conditione modicum eſt lega-
tum, eccleſia parrochialis & illud habe
bit, & nihilominus integram portionẽ
canonicam. argu. illius c. officij. & c. re-
quiſiſti. quaſi teſtator uelle uideatur vt
utrunque habeat argum. C. de rei ux. ac.
l. una. §. ſciendum. In ſumma notandũ
10 eſt, † quòd cui communicamus uiuo,
& mortuo communicare debemus, ut
inf. e. ti. c. ex parte. & 24. q. 2. c. ſane quod
ſuper, niſi poſt mortẽ appareat, quare
non fuerat cõicandus in uita, ut ſi pro-
betur defunctũ fuiſſe hæreticum. ut 24.
q. 2. c. ſane profertur. Eſt & alia regula
cõtraria, cui non communicamus viuo

nec mortuo cõmunicare debemus.inf. eo.c. ſacris.& 24.q.2.c.1.Et in hac regula excipiendũ eſt, niſi poſt mortẽ appareat, quare communicandũ erat viuo. vt inf. de ſentẽt.excõmunica.d.c.nobis.

S V M M A R I V M.

1 *Parochia quid ſit.*
2 *Ius parochiale in quibus conſiſtat.*
Obligationes an neceſſariò ſint ſoluendæ parochiali ſacerdoti.
3 *Parochianus trãſferens domicilium ad aliam parochiam,cui ſubijci debeat.*
4 *Domicilium ibi eſt,vbi quis habitat.*
5 *Fines parochiarum an poſſint præſcribi.*

De Parochijs & alienis parochianis. Rubr.

IN ſuperiori rubrica tractatũ eſt aliquid de iure parochiali quod in iure funerandi habetur, nunc ſubijcit rubrica, de parochijs & alienis parochianis, in qua generaliter agitur de iure parochiali. Videamus igitur quid ſit parochia. In quibus ius parochię conſiſtat. Et an fines parochiæ præſcribantur.
1 Parochia † eſt locus, in quo degit populus alicui eccleſię deputatus. Diuiſio aũt parochiarũ à Dionyſio incepit. vt 11. q. 1. c. 1.
2 Ius † parochiæ conſiſtit hoc, vt omnes parochiani in diebus dominicis & feſtiuis miſſas audiãt in eccleſia, in quarum parochijs habitant.vt inf.eo. c.2. de conſec. diſt. 1.c. ſi quis ẽt extra. Conſiſtit in decimis perſonalibus, quæ eccleſiæ parochiali debẽtur. vt 16. q. 1. c.ſi quis laicus eccleſiæ.c.quicunq; c.de decimis.& c.ſtatuimus.infra tit.prox.c. ad apoſtolicæ. Cõſiſtit in oblationibus, quæ dandæ ſunt ſacerdoti parochiali, qui & pro populo orare debet, ut 10.q. 1.c. quia ſacerdotes ſanctorum. Hanc conſuetudinẽ de his oblationibus, quæ in manu ſacerdotis vel altari ponũtur, dixit Hug. ꝙ neceſſariò ſunt ſoluendæ, & niſi ſoluantur poteſt ſacerdos parochianis excommunicare non ſoluentes. vt de conſecra.diſt. 1. c. omnis chriſtianus. 16.q.1.c.ſtatuimus 32.diſt.cap.præter hæc 12.q.2.c.duo. Alii autem intelligunt illud c. omnis, de oblatione interiori, vel bonorum operum; vel conſilium eſt quod ibi dicitur. Alia uero duo. cc. ſuperius allegata intelliguntur de oblationibus & donationibus factis eccleſiæ inter uiuos,uel cauſa mortis,quę poſtquã factæ ſunt, neceſſario ſunt ſoluendæ. In hoc tamen concordant omnes,ꝙ ſi ſacerdos pauper eſt, poteſt cogere parochianos ad offerendum per ſubtractionem diuini officii. Nã ut ait apoſtolus.Nemo cogitur ſuis ſtipendiis militare.inf.de ſimo.c.cum ſit.Ar. tñ cõtra 91.diſt.c.clericum uictum.Si tamen parochiani alicuius eccleſiæ conſueuerint in certis feſtiuitatibus certa ferre, agere poteſt ſacerdos per ſuperiorem eos compelli ad obſeruandam laudabilem conſuetudinem,ut infra de ſimo.c. ad apoſtolicam. Eccleſia tamen aliquorum oblationes reſpuit in deteſtationẽ criminum, ut puta notoriè diffidentiũ. Item eorum, qui opprimunt pauperes, vt 90.diſtin.cap.oblationes. Item raptorum,ut inf.de rap.c. ſuper eo. Item uſurariorum,ut inf.de vſu.c.quia in omnibus. Item meretricis, ut in deuteron.nõ accipias mercedem proſtibuli. Et Iſa. Nõ accipias mercedẽ meretricis. Item immunitatem eccleſiæ violantis, vt 17. q.4.c.miror Itẽ conſiſtit ius parochiale in eo, vt parochiani pœnitentiam a ſuo presbytero parochiali percipiant, niſi ab eo licentiam habeant ut ab alio recipere poſſint,de pœ.diſt.6.c placuit, inf. de pœ. & remi. c. omnis utriuſq; ſexus. Item conſiſtit in cœmiterio,& in his ſacramẽtis conferendis,& officiis celebrãdis ſuis parochianis, quæ ſimplici cõpetunt ſacerdoti. Et eſt ſciendum,ꝙ ſi parochianus transferat domicilium ſuum ad aliam parochiam,illi ſacerdoti ſubiectus erit quo ad ius parochiale,in cuius parochia habitat in omnibus, præterquam in decimis prædialibus, quæ illi eccleſiæ ſunt ſoluẽdę,in cuius parochia ſita

ſita ſunt predia, ut inf.eo.c.ſignificauit. 16.q.1.c.ſi quis laicus. In perſonalibus vero per tranſlationem domicilii ſubtrahitur a iuriſdictione illius, in cuius parochia erat ante trãſlationem, vt 13. q.2.c.vbicunque,§.quia ergo.Ibi † aũt
4 videtur quis domiciliũ habere,vbi manet,vt ff.ad municip.l.municeps,§ miles.Quędam tñ lex contrariũ dicere uidetur; dicit enim, ꝙ licet ſenatores domicilium habeant in urbe, retinent in prouinciis unde ſunt oriundi.vt ff.de ſena.l ſenatores. Sed illud uerum eſt quo ad honores,nõ quo ad onera,vt in prędicta.l.municeps.i prin.& de hac materia plenius dic.vt no. ſup. de foro comp. c.
5 item ſortitur. † Fines parochiarum nõ preſcribuntur,quod enim de finibus ꝓuincialibus ſtatutum eſt non præſcribendis ut 16.q.3. ca quæcunque, & de epiſcopalib.intelligendum eſt,ut 16.q. 3.c.iter memoratos.locum habet & in finibus parochiarum,vt inf.e ti.c ſuper eo.& ea quæ finib.eorum cohærẽt,eiuſdem ſunt naturę cum finibus,ut ar.ff.de rei uen.l. quæ religioſis & ff. de cõtrah. emp.& ven.l. in modicum. Cætera de hac materia dicas ut notaui ſupra de ꝑſcrip § item exigitur.

S V M M A R I V M.

1 *Decima quid ſit.*
2 *Decimarum quot ſpecies ſint.*
3 *Decimæ animalium an inter prædiales vel perſonales numerare debeant.*
Boues intelligũtur de eo fundo in quo laborant,non in quo morantur.
Arbor cuius ſoli eſſe cenſeatur.
4 *Decimæ perſonales cui dandæ.*
5 *Clerici an teneantur ad decimas.*
Argumẽtum à contrario ſenſu eſt fortiſſimum.
6 *Religioſi an ad decimas teneantur.*
7 *Leproſi an teneantur dare decimas.*
8 *Decimæ de quibus rebus dari debeant.*
9 *Decimæ an dari dẽant deductis expenſis.*
Decimæ qualiter ſint dandæ.
10 *Decimæ an ſint diuidendæ.*
11 *Decima an ſit ſoluenda de illicitè acquiſitis.& nu. 12.*
12 *Semen an ſit deducendum in ſolutione decimæ.*
13 *Laici an poſſint ſine peccato decimas percipere.*
14 *Laicus an per priuilegium Romanæ ſedis poſſit percipere decimas,vel eximi à ſolutione ipſarum.*
15 *Clerici habentes ſufficiens patrimonium an poſſint habere decimas.*
16 *Decimas ſi detinet laicus nec eccleſia poteſt ab eo reuocare, nunquid redimere poſſit ſine periculo ſimoniæ.*
Decimæ cum rebus temporalibus permutari non poſſunt.
17 *Conſuetudo longa, an excuſet decimas non ſoluentes.*
18 *Pœnitentia quæ imponenda ſit non ſoluẽti decimas ad pœnitentiam reuerſo.*
19 *Decimæ omnes an debeantur de mandato Domini.*
20 *Decimæ an de omnibus fructibus dari debeant,ſi in eadem terra,eodem anno diuerſa ſemina ſparguntur.*
21 *Decimam debens ſi aceruum frumenti in decimatũ alienat, an eccleſia vendicare poſſit partẽ ſibi debitã ab emptore.*
22 *Eccleſia an teneatur cedere actionem ſuã venditori contra emptorem.*
23 *Mala quæ proueniant ex ſubtractione decimarum.*
24 *Decimas dantes quadrupliciter remunerantur.*
25 *Primitiæ debentur de iure diuino.*
26 *Oblationes quæ dicuntur & qualiter diuidendæ ſint.*

De Decimis primitijs,& oblationibus. Rubrica.

DICTVM eſt ſup. proximo ti. de parochiis, & parochianis. Sed quia parochiani tenentur ad decimas primitias,& oblationes.Ideo ſubſequenter ponitur hic rubr.de decimis, primitiis, & oblationibus. Videamus igitur de prima parte rubricę (videlicet de decimis) & primò quid ſit decima. Quibus,& a quibus,& qualiter danda ſit, &

 qualiter

1 qualiter diuidenda. † Decima eſt om-
nium iuſtè quæſitorum pars Deo debi-
ta vt inf. eo. c. tua il ſecondo. Deus enim
qui dignatus eſt totum dare, decimam
dignatur recipere, non ſibi ſed clericis
pro futuram. vt 16. q. 1. ca. decimæ. De
2 cimarum duæ ſunt ſpecies. † Quædã. n.
ſunt perſonales, quædã prædiales. Per-
ſonales ſunt quæ debentur ex his quæ
proueniunt ex opera perſonali. Prædia-
les verò quæ debentur ex his quæ pro-
ueniũt ex fructibus prædiorum. Nec in
hoc diſtinguo an prædicta ſunt ruſtica,
vel vrbana. vt inf. eo c. ad apoſtolicæ. &
ſup. tit. proxi. ca. vltimo. Sed dubitatur
3 de decimis animalium, † an inter præ-
diales vel perſonales debeãt numerari.
Et vid. ẽ ꝙ inter prædiales. Nam ibi de-
cimæ ſoluuntur animalium, vbi ipſa pa
ſcuntur. vt 13. q. 1. §. 1. in verbo, q̃ paſcit
gregem & de lacte eius non edit. Iẽ ſer-
uitus paſcendi pecora prædialis eſt. vt
ff. de ſerui. ru. præ. l. pecoris. & boues
de eo fundo intelliguntur, in quo labo-
rant, non in quo morantur, vt ff. de fun
do inſtruc. inſtru. que. lega. l. cum quidã.
Sic & arbor illius ſoli cenſetur in quo vi
uit, & in quo radices habet, non ex illo
in quo videtur exiſtere, & in quo trun-
cus ſuſtinetur ipſius. vt ff de arb. cæ. l. ſi
plures §. ſi radicibus. & facit ad hoc inf.
eo. c. commiſſũ. Licet ſit ar. contra alias.
Nam is qui natus eſt ex mancipijs vrba
nis, & miſſus in villam nutriendus, inter
vrbana non inter ruſtica mancipia nu-
ratur. vt ff. de ver. ſigni. l. is qui natus.
4 Dandæ † ſunt docimæ perſonales cleri
cis a quibus laici audiunt diuina & re-
cipiunt ſacramẽta ut inf. eo. c. ad apoſto
licæ. 16 q 1 c. quę. 13. q. 1. §. 1. prędiales
uerò debentur illis clericis, in quorũ pa
rochijs prædia ſunt conſtituta, ut ſup. ti.
proxi. c. ul. inf. e. c. qm̃ 16. q. 1. c. ſi laicus.
13. q. 1. §. 1. Nec ob his. inf eo. c. ad apo-
ſtolicæ, ubi circa hoc dubiè reſponde-
tur; illa enim dubitationem non iuris
perplexitas, ſed diuerſarum conſuetudi
5 num inducit varietas. Dandę ſunt † de-
cimæ laicis. ut 16. quæ. 7. cap. decimas
quas. Sed nũquid a clericis uel religio-
ſis? Videtur ꝙ non, ut inf. eo. c. nouũ ge-
nus quamuis in ueteri teſtamẽto leuitæ
darẽt ſacerdotibus decimas, ut inf. e. c. 1.
in prin. Sed uidetur, ꝙ & hodie clerici
teneantur, ut 16. q. 1. c. ſi quis laicus. Ad
quod reſpondeo, decr. illa loquitur in
clericis coniugatis, qui ab alijs non con
iugatis accipiunt miniſteriorũ labores
ut in illa nouum genus. in fi. Vel locũ ha
bet in decimis patrimonialium p̃diorũ.
Itẽ adhuc uidetur, ꝙ clerici teneantur,
ſumpto ar. a contrario ſenſu ex illa de
cre. decimas. 16. q. Ibi. n. dicitur, ꝙ cle-
rici communiter uiuentes non tenen-
tur. ergo à ſenſu contrario communiter
non uiuentes tenentur; tale aũt ar. fur-
tiſſimũ eſt ut ff. de offi. eius cui man. eſt
iuriſ. l. 1. 15 q. 3. cap. ex eo. ff. de teſti. l. ex
eo. 25. diſt. c. qualis 32. di. ca. hoſpitiolũ.
ſup. de his quæ fi. à præla. ſine cõſenſu c.
in apoſtolica in fi. Ad quod ego cõmuni
ter uiuentes. ſubaudio maximè. nam &
6 in alijs idem obtinet. † Quid de reli-
gioſis? Reſpondeo Monachi alibi tẽpla-
rij, & hoſpitalarij Hieroſolimitani non
tenentur dare decimas de poſſeſſioni-
bus ſuis, quas ꝓprijs manibus uel ſum-
ptibus excolũt. Secus ſi eas tradunt alijs
excolendas, ut inf. eo. c. ex parte, in 1. Mo
nachi vero nigri, canonici regulares, &
ſeculares, tenentur dare decimas de om
nib. poſſeſſionibus ſuis exceptis nouali-
bus, ortis, & nutrimẽtis animalium, ut
probantur hæc in f. eo. c. ex parte. il pri-
mo & c. licet, & c. ad audientiam. Et hoc
verum eſt, niſi aliqui ex his amplius eſ-
ſent priuilegiati a Papa. Item quod di-
ctũ eſt a monachis albis, templariis, &
hoſpitalarijs, intelligendũ eſt de poſſeſ-
ſionibus quas habebant ante concilium
gñale de illis autem poſſeſſionibus, quę
gratis poſtea ſunt collatæ, uel quas eme
runt pro monaſteriis de nouo fundan-
dis; nam aliter emere non liceret, & de
quibus ante decimæ ſoluebantur, ſolue
re tenentur illis eccleſijs, quibuus ſolui
ſolebant, priuſquã poſſeſſiones perueni
rẽt ad ipſos quamuis poſſeſſiones eaſ-
dem

ac proprijs manibus vel ſumptibus ex-
colant, ut inf. eo. c. nuper abbates. Scrip-
ſit aũt Ray. in ſumma ſua, ꝙ tunc demũ
monachi nigri decimas ſoluere debent,
cum populum non hñt, nam ſi habeant
tunc recipient tam perſonales q̃ prędia
les, ut inf e. c. dilecti & c. ſuggeſtum. Sed
non bene excipit, quia & ſi populum ha
beant, & ab eo decimas de iure percipe-
re debeant perſonales & prædiales de p̃
diis inf. limites eorum parrochiæ con-
ſtitutis, & nihilominus ſoluent decimas
eccleſijs ſecularibus, in quorum paro-
chiis habent prædia, ſicut ſuperius di-
ctũ eſt, niſi poſſint priuilegio vel legiti-
ma præſcriptione defendi, ut ſup. de prę
ſcri. c. uenientes, inf eod. c. a nobis Ceſſat
aũt priuilegium tam nigrorum q̃ albo-
rum, ſi enormem lęſionem inducat, ut in
fra e. c. ſuggeſtum, inf de ver. ſign. c. quid
per nouale. Ceſſat per actionem ſeu per
tranſactionem, vt inf. eod. c. ex multipli
ci. Ceſſat cum per ſolutionem renun-
ciant priuilegio, vt inf. de priuilegiis c.
ſi de terra. ſup. de cõſti. c. cũ acceſſiſſent.
Ceſſat alborum, templariorum, & hoſpi
taliorum immunitas in prædiis alienis
conductis, vt inf. eo c. dilecti. Ceſſat in
ſuis aliis locatis, ut inf. eo. c. licet. Item
7 leproſi tenentur † dare decimas, præter-
quam de ortis & nutrimentis animaliũ,
vt inf. de eccle. ædi. c. cum dicat apoſto-
8 lus. Dandæ ſunt decimæ † de omnib.
fructibus terrarum. pomis arborum,
herbis ortorum, de apibus, nutrimentis
animalium, lana, lacte, fœno, lignis, pi-
ſcationibus, uenationibus, fictis, penſio-
nibus, molendinis, furnis, balneis, fullo
nicis, argentarijs, metallariis, lapicidi-
nis, de negociis, artificiis, & de omnibus
bonis, ut inf. eo c. nuncios c. ex parte c.
non eſt in poteſtate, & ca. paſtoralis 16.
q. 1. c. decimæ ſunt tributa, & q 7. ca. qui
cunque omnes decimæ. & etiam de tem
pore, vt de conſe. diſtin. 5. c. quadrageſi-
9 ma. † Dandæ ſunt decimæ prædiales nõ
deductis expenſis, cenſu, tributo, ſeu par
tiarii portione, ut inf. eo. c. cũ homines,
& c. tua nobis. Nam dandæ ſunt ſtatim
antequam ſeparatio fiat. Cæterum ſi pri
ma ſeparatio facta fuerit, tũc ſicut ruſti-
cus decimare tenetur quod apud ipſum
remanet, ſic & dominus quoque qđ ad ip
ſum peruenit, ut inf. eo. c. tua nobis, & c.
cum non ſint in homine. In perſonalib.
autem, quæ ex negociatione, uel artifi-
cio proueniant, diſtinguitur. an ſurgant
ex pecunia decimata, uel non. In primo
caſu deducuntur expenſæ in ſecundo nõ
ut infra eodem c. paſtoralis. Perſonales
dandæ ſunt in fine anni, intereſt. n. ec-
cleſiæ ſimul recipere totum in fine anni
potius; quàm primitias ſingulariter de
quolibet quaſtu. ar ad hoc. ff. fa. erciſcũ.
l. plane. ſupra de pigno. c. ex literis, C.
quom. & quan. quarta pars debe l. 2. in
prin. li. 10. De animalibus uero nec me
liora, nec deteriora, ſed mediocria pro
decima ſolui debent, ut 10 q 2. cap. hoc
ius porrectum eſt, & ff. de ædil. edi. l. ſi
quis uenditor, § ulti. Deteriora autẽ da-
ri non debent, nã indignũ eſt dare Deo
quod dedignatur homo, ut 49. di. c. ult.
16. q. 7. c. omnes decimæ. Et eſt notandũ,
ꝙ quicunque tenetur ad decimas, per
cenſuram eccleſiaſticam cõpelli põt ad
ſolutionem, vt inf. eo c. tua nobis, & c cũ
10 non ſit in homine. † Diuidendæ ſunt de
cimæ diuiſione canonica, quæ habetur.
12. q. 2. Sed quia illa in paucis eccleſijs
obſeruatur, ſtandum eſt in hoc conſue-
tudini loci, ut ſup. de ſepul c. certificari.
11 Quæritur † an decimæ dari debeant de
iniuſtè quæſitis, puta ex malicia iniuſta,
venatione prohibita, furto, rapina, ſimo
nia, uſura, meretricio, hiſtrionatu, item
de his quæ per concuſſionem extor-
ſionem extorquentur, & de his quæ dan
tur iudici, uel teſti corruptionis cauſa.
Et uidetur, quòd non ut infra eodem ca-
pit. ex tranſmiſſa 2. q 1 c. non eſt putan
da. Sed contra dandæ ſunt decimæ de
omnibus fructibus. Solutio decimæ
aliæ prædiales, aliæ perſonales. In præ-
dialibus planum eſt, quia quocunque
poſſidente prędia clandeſtino uel uio-
lento, iudęo, hęretico ſeu pagano
decima dari debet. Et eſt ratio, quia

 non

nō intuitu perſonæ, ſed grā prædij, præ
dialis decima datur. Et idem in tributo
contingit. ut ff. de pact. l. inter debitorem
C. ſine cen. uel reli. l. 1. delictum autem
in talibus priuilegiū nō induiget. vt 16.
q. 1. c. legi. nec pœna habet immunitatē
ut ff. de minorib. l. Papinianus exuli re-
12 uerſo. † In perſonalibus uerò diſtinguo
aut trāsfertur dñium, ut in his quæ ac-
quiruntur ex meretricio uel iſtriona-
tu. Et tūc decima dari debet; Meretrix
.n. turpiter facit, quia meretrix, non tur-
piter accipit, cum ſit meretrix. ut ff. de
cōdi ob tur. c. l. itē ſi §. quoties. Sed eccle
ſia recipere nō debet, ne per hoc uideaт
crimina approbare; ſicut plerunque in
deteſtatione criminum eccleſia reſpuit
aliquorū oblationes ut no. ſup. ti. ꝓx. §.
2. Aut non transfertur ut in furto, & ra-
pina, & præda Et tunc nec dari poteſt de
cima, nec recipi debet. Prædam uoco,
ex iniuſto bello, ut 13. q. 1. c. militare ſup.
de iureiu. c. ſicut. Secus ſi ex iuſto. vt 13.
q. 5. c. dicat. Et idē eſt in his, quæ turpi-
ter q̄runtur, & dñium trāsfertur, ſed cō
petit repetitio, vt in his quæ ex uſura, ſi
monia, ex concuſſione vel correptione
quæruntur. quamuis magiſter Raym.
ſcripſit in ſumma ſua in e. ti. ꝙ nō tranſ
feratur dñium in vſuris. Quod non ad-
mitto, cum uſura a uolente & ex conuē-
12 tione ſoluatur. † Sed quęritur, an ſemē
ſit deducendum? Vr̄ ꝙ ſic Nam primum
ſemē dñs miniſtrauit, & illius vſum fru
ctum agricolę conſtituit, vnde ſaluum
de fructu debet eſſe ſemen ad inſtar pe-
cunię in uſumfructum datę, vt ff. de vſu
fru. ea. re quę vſu. conſu. l. 2. ſup. de pign.
c. vlti. & ad inſtar gregis in vſumfructū
cōceſſi. ut ff. de uſufru. l. vetus fuit. & ſi-
cut in negotiatione deducit capitale de
cimatū, ut inf. e. c. paſtoralis. ſic ur̄, ꝙ de-
ducendum ſit ſemen decimatū. Sed con
tra inf. eod. c. tua nobis. in prin. & c. non
eſt in poteſtate. Solutio, puto ſemen non
debere deduci. Et ad ſuperiora reſpon-
deo Primum ſemen non fuit a domino
vſumfructū datum, ſed gratis donatum.
Item non obſtat ꝙ opponitur de nego-
tiatione, in qua ſolum lucrū decimatū
decimatur; at in ſatis decimatur quic-
quid naſcitur. Dominus. n. qui totū lar-
gitur, decimam recipere dignat̄. ut 16.
q. 1. c. decimæ. Eſt & alia ratio, quia ſe-
men mortificatur, & iō non deducitur,
ſed pecunia in merce data ſalua manet.
Itē decima ꝑdialis eſt tributum, ut in d.
c. tua nobis. & 16. q. 1. c. decimæ ſunt tri
buta egentium aīarum. Sicut ergo tribu
tum ſoluitur nulla facta deductione, ſic
& decima. ut in eadem decre. tua nobis.
13 Item quæritur, † an laici ſine peccato
decimas percipere poſſint. Et vr̄ ꝙ non,
Dñs enim præcipit in Leuitico eas dari
leuitis, vt ſit cibus in domo dñi. vt 16. q.
1. c. reuertimini. Et iura prohibent lai-
cis percipere decimas, uel detinere. inf.
eo. c. prohibemus. Ad hoc & c. qm̄. ſup.
de pręſcr. c. cām. ſup. de his quæ fi. a ꝑla.
ſine con. cap. cum in apoſtolica. in fi. 16.
q. 1. c. quoniam. & q. 7. c. decimas. 10. q.
1. c. quia ſacerdos. & c. hanc conſuetudi-
nem & facit ad hoc ſup. de arb. c. perue
nit. Contra hæc iura conſuetudo gene-
ralis obſtare vr̄. Solutio ad tempus ut ſti
pendium, non vt titulus, nec in perpe-
tuū, nec tranſitoria ad hæredes decima
laico dari poteſt; ſicut & aliud benefi-
ciū in ſtipendiū, nō in titulū datur eidē,
ut 32. diſt. c. ſi quis uero. & 12. q. 2. c. quia
tua ſanctitas. dñio ac poſſeſſione penes
eccleſiam remanente, quia laicus deci-
mam poſſidere non poteſt, ut ſup. de ꝑ-
ſcr. c. cauſam. Iura vero ſuperius dedu-
cta ſic intelligo, laicus decimam retine-
re non poteſt, ſeu poſſidere, uerum eſt
pro ſuo, quaſi habeat ius in re. Item in
perpetuū & tranſitoriā ad hæredes, ſed
ad tempus in eleemoſynam, uel aliqua
iuſta cā noīe & iure eccleſiæ percipere
pōt. Sed his omnib. obſtare vr̄. inf. eo. c.
tua, il j. quod dicit ꝙ decimatione anti-
qua laico in feudum conceſſa, decima
noualium vſurpari non debet. Sed illud
intelligo, ſicut & aliud. ſup. de his quæ
fi. à præla ſine conſenſu capit. c. cum in
apoſtolica, ſcilicet in decima male in
feudum conceſſa. & quia illicita & in-
ualida

ualida erat cōditio; iō tanquā reproba
& odioſa reſtringitur, vt cā decima no-
ualium non ſequatur. aliàs aūt cui con-
cedit decima de laboribus, & de noua-
libus conceſſa uidetur, vt infra eo. c. ex
14 parte. Item quæritur, an per † priui-
legium Romanæ ſedis poſſit laicus per
cipere decimas, vel eximi a ſolutiōe ip
ſarum. Et puto qđ ſic, ſiue in perpetuū
ſiue ad tempus priuilegium ſit indultū,
nam alias papa ius ſpirituale laico con
cedit. vt inf. de iurep. c. nobis. 73. diſt. c.
Adrianus, & c. in ſynodo. Sed ī hoc caſu
cōceſſionē veteris decimæ decima no
ualiū nō ſequetur, quia in talibus odio-
ſis reſtringenda eſt licentia potius, q̄ la
xanda, ut infra eo. cap. ua. il primo. Itē
15 quid † de clericis habentibus ſufficiens
patrimonium, qui decimas percipiūt?
Reſpondeo, ſi eccleſiis nō ſeruiūt, qua-
rum contemplatione percipiunt, & ad
hoc recipiunt ut in malos vſus conuer-
tant & ſua ſeruent, ſacrilegium ꝑfecto
committūt, ut 1. q. 2. c. clericos 19. q. 1.
c. quoniam, in fi. tunc enim ſine pecca-
to vñ pauperes victuri ſunt, non acci-
piunt. vt 1. q. 1. c. paſtor. Tunc locū hēt,
quod Aug. dicit. Panis egentiū uita pau
peris eſt, qui defraudat illū homo ſan-
guinis eſt, ut 14. q. 5. c. immolans. Et qđ
dicit Ambroſi. Eſurientiū panis eſt, quē
tu detines; nudorum indumentū eſt, qđ
recludis, ut 47. di. c. ſicut hi. Cæterum ſi
deſeruiunt eccleſiæ, debent̄ eis decimæ
& ſtipendia eccleſiaſtica quāuis habeāt
ſufficientia bona paterna, vel materna,
uel aliunde iuſtè quæſita. ut 12. q. 1. c. illi
aūt 12. q. 2. c. charitatē. ff. de reg. iu. l. ſe-
cundum naturā. Quod verū eſt, niſi ad
ſuorū patrimoniorum titulos ſint ꝓmo
ti. quod fieri poteſt, ut ſupra de præben.
16 c. epiſcopus, & c. tuis † Item quæritur, ſi
laicus detinet decimas, nec eccleſia po-
teſt ab eo recuperare, nunquid redime-
re pōt ſine periculo ſimoniæ? Videtur
ꝙ non. Sicut enim ſpiritualia non poſ-
ſunt emi, ſic nec redimi, ut infra de ſim.
c. querelā. & expreſſius ad hoc 16. q. 7. c.
decimas quas populus. 1. q. 3. ca. altare.
Item decimæ cum rebus temporalibus
permutari non poſſunt, ut ſupra de rer.
perm. c. exhibita. quia ſpiritualia cū tē-
poralibus non permutantur, ut ſup. de
rer. perm. c. ad quæſtiones. Puto tñ poſ-
ſe redimi ſi hoc fiat auctoritate epiſco-
pi. nam in talibus auctoritas ſuperioris
vitium abolet, ſup. de præben. c. niſi, ſu-
pra de re. permu. c. quæſitū. ff. de his qui
no. infa. l. furti. §. qui iuſſu. Poſſet ēt ec-
cleſia ſuas decimas a laico malè deten-
tas recipere in pignore, nec computare
fructus in ſortē, ut ſup. de feu. c. 1. & inf.
de uſu. c. 1. & c. conqueſtus. Suas ideo di-
xi, quia alienas in pignore recipere non
poſſet. ut inf. eo c. vlt. Item nunquid lon
17 ga † conſuetudo excuſat non ſoluentes?
Reſpondeo non, cum. n. ex mandato do
mini decimæ ſunt ſoluendæ. vt 16. q. 1.
c. reuertimini, nō dare peccatū eſt, imò
minus dare, vel tardius dare. ut 16. q. 1.
c. decimæ, & propterea conſuetudo non
excuſat, etſi in tota prouincia obſerua-
ret̄, ut 32. q. 7. c. flagicia. in talib. diutur-
nitas non minuit peccatū, ſed auget, ut
inf. de ſimo. c. non ſatis. nec crimen leui
gat q̄diu reſiſtit. ut 24. q. 1. c. ſchiſma. Sed
his obſtare vr̄ inf. eo. ti. in aliquib. quod
dicit, illæ quippe decimæ neceſſario sūt
ſoluendæ, quæ debentur ex lege diuina,
vel loci conſuetudine approbata. Ad
quod reſpondeo. illud intelligo de con-
ſuetudine appropata per Papam, aliàs
non excuſaretur quantacunq; longa cō
ſuetudine, quæ ſine mortali peccato ſer
uari non poſſet, ut ſup. de conſuet. c. vlt.
Vel illa conſuetudo attenditur circa mi
nutas decimas, quamuis & illæ ſint ſol-
uendæ iuris rigore. ut inf. eo. c. ex multi
plici. & c. cum in tua. Vel illa conſuetu-
do locum habet in decimis prædialib.
cum prædia ſita ſunt in vna parochia,
& dñi prædiorū ſunt in alia conſtituti,
vt inf. eod. c. cum ſint homines. & c. de
18 apoſtolicæ. † Item quid ſi is, qui longo
tempore non ſoluit decimas uel minus
ſoluit, ueniat ad pęnitentiam? Reſpon-
deo, imponat̄ ei quod minus plenè de-
dit, modo emēdet, ut 16. q. 6. c. quicūq;.
pro-

prouiſo. n.ei remaneant ut unde viuere
poſsit;qm̄ quidquid habent clerici pau
perū eſt, ut 16.q. 1 c.qm̄ quiquid Et res
clericorum pauperū ſunt. vt 23.q.7. ca.
quod aūt. nam & ſcd̄m leges a quibuſ-
dam debitoribus exigitur, prouiſio tn̄
ne egeant,ut ff.de re iudi. l. ſunt quæ in
id.& ll.ſequentibus, & ff. de reg. iu. l.in
condemnatione. imponetur etiam ei,
ut in totum ſatisfaciat, ſi ad fortunā de-
uenerit pinguiorē,ut ſup.de ſolu. c.Odo
ardus & ff de ceſſio.bono.l 4.Item quæ-
19 ritur † nunquid omnes decimæ debeā
tur de mandato domini. Dicunt theolo
gi, ꝙ prædiales tm̄, non perſonales, ut
pater per textum Leuitici. perſonales
aūt ex conſtitutione eccleſiæ. Et ſi hoc
verum eſt, ſatis dici poſſet, ſaluo tn̄ iu-
dicio meliori, ut in ceſſatione ſolutio-
nis perſonalium decimarum excuſare
poſsit conſuetudo contraria talis, quæ
ius obrogat poſitiuum. ut no.ſup.de cō
ſuetudi. Item excuſare poſſet fortè pa-
ctio,tranſactio, ſeu remiſsio. Item in ta
libus fortè decimis locū habet decre. il-
la.infra eo.c.in aliquibus. §.ille. Quip-
pe decimæ neceſſariò ſunt ſoluendæ, q̄
debentur ex lege diuina, ut p̄diales. vel
loci conſuetudine approbatæ, vt perſo-
nales. licet & aliis modis intellexerim
decre.illam.ſup.eo. § 2 Hoc ideo dixi,
quia in paucis locis ſoluuntur decimæ
20 perſonales. † Itē q̄d ſi in eadē terra eod.
anno diuerſa ſemina ſpargantur, nun-
quid de omnibus fructibus decimæ da-
ri debent? Sic,ut infra eo. c.ex parte.nō
.n.eccleſia diuerſo iure cenſeri debet, vt
in quibuſdam fructibus ſit. decimalis,
& in quibuſdam non,ut infra eo. c.cum
in tua, & ſimile. 12.q 2. c.cognouimus.
infra de priui.l.quia. & ff. de uſucap. eū
qui quamuis contrarium ar. c. ſit. ff. de
peculio. l.huic.§. 1. ubi dicitur, ꝙ p. cu-
21 lium duplici iure cenſetur. † Itē quid ſi
is,qui tenetur ad decimā,aceruū frumē-
ti indecimatum alienet, nunquid eccle
ſia poteſt vendicare partem ſibi debitā
ab emptore? Reſpondeo ſic, qm̄ tranſi-
uit ad eum aceruus cum onere decima
rum.ut inf.eod. c.cum non ſit.& ſ
exegerit, non petat à uenditore; hoc.n.
non patitur bona fides, vt bis idem exi-
gatur, ut ff. de regu. iur. l. bona fides. &
abſit, ut eccleſia petat aliquid cum aug
mento. vt 12. qō. 2. c fraternitas. Sed ſi
egerit & non exegerit, quia emptor in-
uentus eſt non ſoluendo, nunquid redi-
re pōt eccleſia contra uenditorem? Sic,
22 ut C.ſi tu.uel cu.l.ultima.† Sed nunquid
eccleſia tenetur cedere actionem ſuam
venditori ſoluenti contra emptorē? Re-
ſpondeo non; qua. n. fronte hoc petet,
qui ex ſua nequitia condemnatur, ut ff.
de adminiſt.tuto. l.ſi plures, ff. de iu. &
ra.di.l. 1. § nunc tractemus. Et idem di
co emptore malæfidei, ſecus aūt ſi eme-
23 rit bona fi. Item in ſumma † notandum
eſt, ꝙ ex ſubtractione decimarum, hæc
mala proueniunt quatuor. Primum.ſ.
præuaricatio diuini mandati. Secun-
dum, quia cùm olim homines ſoluētes
decimas bonis omnibns abundarent, ut
16 q 7.c maiores.nūc quia decimā non
ſoluunt, ad decimā conuertuntur. 16.q.
1.c.decimæ. Tertiū, quia dn̄s nobis in-
crepat locuſtas nec plagas amouit. vt
16 qō. 1. c.reuertimini. Quartum, quia
qd̄ nō accipit Chriſtus, hoc tollit fiſcus,
24 ut in prædicto.c.maiore † Decimas ve-
ro dantes quadrupliciter remunerātur.
Prima remuneratio eſt abundantia fru
ctuū. Secunda, corporū ſanitas. Tertia,
indulgētia peccatorū. Quarta, præmiū
æternum. vt probantur hæc. 16.q.1. ca.
decimæ. Nunc videamus de ſecunda
25 parte rub. ſ. de primitiis. Et ſciendū ꝙ
primitię ſunt ex p̄cepto domini, dicētis
in exodo. Decimas & primitias nō tar-
dabis domino offerre. Et alibi. Primi-
tias frugū terræ tuæ deferes in domum
domini Dei tui. Itē ex conſtitutione ca-
nonica, ut 16.q. 1.c reuertimini. 32.di.c.
p̄ter hoc. Quantitas aūt primitiarum li-
bris Moyſi nō inuenit̄ expreſſa. Dicit.n.
Hiero. maiorū traditione inductū eſſe,
q̄ plurimū dabāt, quadrageſimā partē
dabātq; aūt minimū, ſexageſimā, & ſic
40.& 60.licebat offerri p̄ voluntate ſol
uentis.

20.ca. 9. Et hoc uerū eſt in
aridis & liquidis, in pecudibus uero pri
mogenitum datur. Sed Hug putans hoc
eſſe durum, dixit ꝙ de ducētis dandum
eſt vnū. Et ſi quis tot capita non habeat,
proportionabiliter dabitur æſtimatio.
Lau.& Io. dixerunt centeſimum eſſe dan
dum. Melius aūt vr̄, ut ſtetur circa hoc
cōſuetudini utar. ſup ti.2.ca.certificari
vel recurratur ad cōſuetudinē vicinarū
eccleſiarū,ut ſup. de cōſue.c.cū olim. Ita
vt ex multis mediocritas obſeruet̄. art.
10.q.2.c.hoc ius, uel quod minimū eſt,
detur,ut inf.de cēſib.ex parte,& ff.de le.
26 3.l. minimis. Oblationes † vero dicun-
tur quęcunq; de proprijs & licitis rebus
eccleſiæ à fidelibus offerunt̄, inf.de ver.
ſig.c. cā. Et ſunt diuidēdæ oblationes &
primitiæ,ſicut & decimæ. vt 12.q.2.qua
tuor. 10.q.1.c.antiq̄s. 12.q.2. c cōceſſo.

SVMMARIVM.

1 *Regulares qui dicantur.*
2 *Religioſi qui ſint.*
3 *Regulares tria debent.*
4 *Profeſſio quid ſit.*
5 *Tempora probationum.*
6 *Cauſæ propter quas egreſſi pueri excu-
ſantur.*
7 *Filius oblatus parentibus religioni, an
exire poſſit.*
8 *Anni diſcretionis qui dicantur.*
9 *Filium infra annū diſcretionis per ſe in
gredientem religionem reuocat pater,
reuocat tutor.*
10 *Annus probationis à quo tēpore currat.*
11 *Monachalem habitum per annum geſtās
compellitur monaſterio profiteri.*
12 *Egreſſ⁹ a religione, a qua egredi de iure
cōpetit, ſed aliā laxiorem cōpellitur in
gredi, an poſſit poſt egreſſum aſſumptæ
& ante ingreſſum aſſumendæ contra-
here matrimonium.*
13 *Habitus probationis qualis eſſe debeat.
Habitus non facit monachum.*
14 *Profeſſionis præſumptio quando oriatur.*
15 *Votum quot modis ſolennizetur.*
16 *Epiſcopus ſi vult ad religionē trāſire, nō
ſufficit licentia petita, ſed requiſita &
obtempta.*

De Regularibus. Rubrica.

TRactauimus ſupra de clericis &
rebus eorum, nunc dicamus de re
gularibus & his quæ pertinent ad regu-
lares. Videamus igitur qui dicūtur re
gulares. Qui religioſi. Qui profiteri de
beant regulares, & q̄bus verbis,& in cu
ius manibus. Quāto tēpore nouicij ſunt
probandi. In qua ætate religionē ingre
diēs obliget̄. Et ex quibus cauſis nō pro
feſſus pro profeſſo habeat̄. Regulares
1 † ſunt q̄ ad viuedū regulariter ſe aſtrin
gunt,ſiue ſint monachi,ſiue canonici re
gulares, qui etſi a ſanctorū monachorū
conſortio non computentur ſeiuncti re
gulæ tamen inſeruiunt laxiori, ut inf.de
ſtatu regula. ca. quod Dei timorem In
multis autem eorū conditio concordat.
ut inf.ne clerici vel monachi.c ex parte.
20.q.3.c.pręſens, inf.ne cle uel mona.c.
ſuper ſepul. Et conuerſi profeſſi, ut 27.
q.1.c.ut lex. Secus eſt in cōuerſis nō pro
feſſis qui ſe & ſua non dedicarunt Deo.
ut inf.de priui.c cū & plantare. §. de cō
fratribus, & ca. ut priuilegia. Religioſi
2 † autem largo modo dicūtur, qui in pro
prijs domibus religiosè viuunt, quamuis
non profeſſi. vt 33 q.5. c. qd̄ Deo patri.
3 † Tria prouæter det regularis, obediem
tiam. caſtitatis cuſtodiam, abdicationē
proprietatis; hæc enim ſunt ſubſtantia-
lia vitæ regularis, nam qui regularis p̄-
feſſionis hominē Dei vice ſupra caput
ſuum cōſtituit 19.q 3.c. ſtatuimus. renū
ciat propriæ voluntati, ut 12 q.1.c.non
dicatis. ſimiliter cū quis religionem in
greditur, ſe & ſua dedicat Deo vt C. de
epiſc & cleri. auth. ingreſſi. 10 q.3.c. q̄a
ingredientibus. ca. ſi qua mulier. & cap.
tunc autem, & ideo poſt ingreſſum pote
ſtatem in corpore & in rebus amittit.
In his autem ſubſtantialibus diſpenſari
non poteſt,ut infra de ſtatu regu. c. cum
4 ad monaſterium. in fi.† Profeſſio autem
nihil

nihil aliud eſt , q̄ ſolemnis religionis
promiſſio, in qua promiſſione hæc tria
conueniunt,quæ p̄dix..Fit promiſſio in
manu prælat.,ut inf eo.c.porrectum. &
c.ad apoſtolicam.Fit & in manu priua-
ti.15.q.1.c.vidua.inf.q̄ cleri.vel vo.c.ue
niens.& c. inſinuante. Probationis tem-
5 pora ſunt diuerſa.† nam clericus notus
probat & probatur per annum.ut 17 q.
2.c. Cōſaldus.clericus ignotus & laicus
notus per biennium,ut 19.q.3.ca.mona
ſterium. laicus ignotus per triennium.
ut 17.q.2.ca.ſi quis incognitus.53.di. c.
legem. Hodie autem hæc diuerſitas tem
porum reducitur ad annum, ut inf e.tit.
ca.ad apoſtolicam. c.poſtulaſti.& ca.ex
parte. De ætate ingredientium reli
gionem hec ſeruandum eſt,ut ſi poſt 14.
annum quis intrauerit religionē, exire
non poſſit.Nec obſtat. inf. eod.c.ad no-
6 ſtram.† Quinq; enim cauſæ conſideran
tur in illa, propter quas egreſſi pueri
excuſantur. Prima, quia impetuosè &
ſine deliberatione intrauit, ideo ingreſ-
ſus non fuerit obligatorius apud Deū,
qui animū conſiderat, & non opus. cor
interrogat, & non manum, ut 14.q.5.c.
ſi quid inueniſti. 15.q.6.c.1. Licet ſit ar-
gu.contra 17.q.4.c.ſunt qui opes. Secun
da, quia intellectus. Tertia, quia ſine
probatione habitum ſuſcepit. Quarta,
quia prope pueritiam intrauit. Quinta,
quia. inf. triduum exiuit. Si uero minor
quatuordecim annis intrauerit, poterit
egredi cū uenerit ad 15.annū. ut 20. q.
1.c.illud. Hug. autem dicebat, diſcretū
ingredientem religionem obligari, etiā
ante. 14. annū; quia ſicut ante annos ill-
los poteſt quis obligari diabolo, ita &
7 Deo, ut inf.de delic.pue. c. pueris. † Sed
quid ſi filius a parentibus ſit obligatus?
Reſpondeo, ſi fuerit in annis diſcretio
nis,& non contradicat, exire nō poteſt.
ut inf.eo.ca cū virū. Si ante annos illos,
adhuc exire non poteſt, ut inf.eo.tit. ca.
ſignificatum.Sed ueniens ad. 16.annum
inquiretur, & tunc ſi ratum habet quod
factum eſt, non exibit, ut in prædictis
decreta.Si autem diſſentiat, poteſt exire.

vt 20.q.2.c.illud.& inf.eo c. cum
Nec obſt.his 20.q.2 ca.monachum,ubi
dicitur, monachū autem paterna obla
tio aut propria facit deuotio. Nam illud
intelligo. Monachum facit paterna ob
latio occaſionaliter. ut cum filius pater
næ oblationis ex debito honeſtatis non
neceſſitatis obtemperans, cum pōt con
tradicere, non reclamat. Vel paterna
oblatio facit monachum, ut cum filius
habēs diſcretionis annos oblatus à pa-
rentibus non contradicit, tunc uerè fa-
cit monachū, ſecus ſi cōtradicat, vt 20.
q. 3. ca. p̄ſens. Vel tertio modo paterna
oblatio facit monachū, ut ſi filius.inf. di
ſcretionis annos oblatus fuerit, ante di
ſcretam ętatem exire non poſſit, ut ſu-
perius dictum eſt. & ſecundum hoc in
telligenda ſunt omnia capitula 20 q.
8 1.vſque ad ca. cum ergo. † Anni uero
diſcretionis ſunt anni ad uotum emit-
tendum, & matrimonium contrahen-
dum, qui ſunt. 12. in muliere. & 14. in
maſculo, ut 20.q.1.ca.1.& 2.q.2.ca.1. &
2. Illa enim ætas ſoluit ius patriæ pote
9 ſtatis per ingreſſum religionis.† Filium
autem.inf. annos diſcretionis per ſe in-
gredientem reuocat pater, reuocat tu-
tor, ut 20.q.2.ca.ſi puella vſque ad an-
num.ut inf.eod. tit.ca. ſi quis ante, ut in
prædicto cap. ſi puella. Quod intelligo
verum eſſe, niſi monaſterium ſit ualde
remotum, ut per tantum temporis ad
illud peruenir i nō poſſit, quia tunc ma-
ius indulgetur tempus arg.12.q. 2. ca.ſi
10 quis incognitus. † Sed quęritur a quo
tempore currat annus iſte? Videtur ꝙ
à tempore ſcientiæ, ut ar.2.q.7. c. biduū
vel a tempore amonitionis, ut ar.ſup.de
conceſ.pręb.c.qm̄ diuerſitatem. Vel di-
cemus illud tempus eſſe continuum, ita
vt cedat ignoranti. vt ff. de his qui no.
infa. l. genero. Credo ꝙ annus iſte inci-
piat cedere a tempore ſcientiæ. ar. 27.
11 q.2.c. ſi quis incognitus. † Non profeſ-
ſus compellitur profiteri, qui monaſte-
riū ingrediens per annum geſtauit ha-
bitum monachalē, ut inf.eo.c. ex parte.
Item ingreſſus religionem non profeſ-
ſus ad

ſus ad priorem ſtatum redire nō poteſt,
ſi tēpore ingreſſus euidenter in eo ſigna
appareant, qđ obſolutè voluerit vitam
mutare. vt inf.eo. c. ſtatuimus.Intelligo
autem hæc ſigna apparere, ſi is qui in-
greditur, teſtamentum facit, & tranfert
omnia bona ſua in hæredes & legata-
rios, vel diſtribuit omnia bona ſua ec-
cleſiijs, & pauperibus erogauit omnia
bona ſua. Item ſi in monaſterio diſtin-
ctus ſit habitus nouiciorū ab habitu ꝓ-
feſſorum, & ingrediens hoc ſciēs aſſum
pſit habitū ꝓfeſſorū, ſimiliter ad prio-
rem ſtatum redire nō poteſt, vt in prædi
cta decre. ſtatuimus. Additur & quar-
tus caſus. ſ. cum is qui ingreditur, pro-
ponit abſolute vitā mutare & ſic de hoc
non appareant euidētia ſigna. vt inf. eo.
c.conſulti ſumus. Vel poſſet ſuppleri in
eo qđ de ſignis additur in decre. ſtatui-
12 mus. † Sed quæritur, quid ſi ingreſſus,
cui egredi de iure cōpetit religionem aſ
ſumptam, ſed reingredi cōpellitur laxio
rē, nūquid ſi poſt egreſſum aſſumptæ, &
ante regreſſum aſſumendæ, contrahat
matrimoniū, tenet? Et videtur ꝙ ſic. nā
habitus ſolus, quē aſſumpſit, nō ſolenni
zauit votū, ut inf.eo.c.porrectum. & ſim
plex uotū nō dirimit matrimonium vt
inf.q cle. vel.vo.c. conſuluit.& c. rurſus.
27.di.ca.1 & 2.§.hinc.diſtinguendū eſt.
Puto tn̄ contrarium, ꝙ ſi habitus ſolus
non ſolennizat quantū ad religionē aſ-
ſumptā, ſolennizat tamē in genere quā
tum ad religionē quam generaliter con
ſentit intendens abſolutè vitā mutare,
cum habitum aſſumpſit. Et ſi obijcias,
eſt monachus, cuius ergo monaſterij?
Reſpondeo, hæc obiectio non procedit.
nam pōt quis eſſe profeſſus in propria
domo pōt quis eſſe ēt monachus, nul-
lius tamē monaſterij. vt 33.q.5.ca.quod
Deo.27.qō.1.c de uiduis & C.de epiſ.&
13 cle.l.raptotores. Quæritur in quo † ha
bitu debeat quis probari, & probare.
Et videtur, ꝙ in ſeculari. vt inf.eo tit.ſu-
per eo 53.di.c.legem. 54.di.c.multos.&
arg.17.q.2 ca.ſi quis incognitus. Lau.di
xit, ꝙ in monachali habitu eſt proban-

dus. ar. in p̄dicta decre.ſuper eod.&. 19.
q.3.c.in monaſterijs.alias nō poſſet pro
bare auſteritatem regulæ monachalis,
cùm magna pars auſteritatis in habitu
conſiſtat.Solutio in hmōi puto ſtandum
conſuetudini & ſtatutis monaſteriorū,
magis q̄ iuri ſcripto. Sed ſm̄ iura mo-
derna habitus probationis religioſus
eſſe debet. Vnde in quibuſdam locis di-
ſtinguitur habitus nouiciorum ad habi
tu profeſſorum, vterq; tn̄ eſt religioſus;
ſed ſi non diſtinguatur, nihilominus ad
aliquam differentiam denotandū bene-
dicēdæ, ſunt veſtes proffeſſorum, vt inf.
eod.tit.ca. ſtatuimus.in fi.Sed obijcitur.
habitus non facit monacū. vt inf. eo.ca.
porrectū ſup.de tranſac.ca.ex tranſmiſ-
ſa.inf.qui cle.vel vo.c.cōſuluit.inf.e.tit.
c.vt clerici. Quædam tn iura uelle eui-
dētur, ꝙ habitus faciat monachū.ut inf.
eo.tit.c.uidua.27. diſt. ca. quod interro-
gaſti. Ad hoc dico, ꝙ alia eſt profeſſio
uera & expreſſa, alia præſumpta & oc
culta. Vera eſt & expręſſa quæ fit uerbis.
ut 20.q.1.c.uidua.infra tit.proximo.ca.
dudum.Præſumpta & occulta, ut inf.eo.
ca.ſtatuimus. Priora igitur iura ſic de-
terminanda ſunt, habitus non facit mo
nacum profeſſione uera & expreſſa.Po-
ſteriora uerò quæ dicunt, ꝙ habitus fa-
cit monachū, ſic intelligenda ſunt, uerū
14 eſt profeſſione præſumpta. † Oritur aūt
profeſſionis præſumptio ex nimia mo-
ra in monaſterio, vel ex mora per an-
nū, vel per euidentia ſigna, uel per aſ-
ſumptionē habitus profeſſorū, ut 27.q.
1.c uidua infra eod.tit. c.uidua. 27.diſt.
c.quod interrogaſti.infra eo. c.ex parte.
15 & c.ſtatuimus.† Sed quæritur, quot mo
dis ſolennizatur votū? Et certe tribus:
Per profeſſionē verā & expreſſam, præ-
ſumptā & occultā, ut ſuperius dictū eſt.
Itē per ordinis ſuſceptionē ſolenniza-
tur votū cōtinentiæ. ut 28.di. c.diaconi.
& 84.di. c. cū in p̄torio. Itē & per habi-
tus ſuſceptionē, ut inf.tit.prox.c.ex par
te.infra qui cle.vel vouē.c.inſinuāte.27.
q.1.c 1.Sed in hoc ul.mēbro iura illa ob
uiare videnī, quæ ſuperius allegaui, &
quæ

quæ dicunt, ꝙ habitus non facit mona-
chum. Ad quæ reſpondeti poteſt iura il
la locum hñt, cum habitum non præce
dit votū, ſecus ſi uotū ꝑcedat & habitus
16 ſubſequat̃, vt dictū eſt.† In ſumma notā
dū eſt, ꝙ licitū eſt religioſis ad arctiorē
vitā p religionē ſe trāsferre, petita à ꝑla
tis licētia, q̃uis nō obteta, vt inf. e.c. licet
quibuſdā. Et ſi nec ēt petita trāſeat quis
ad maiorē religionē, vr̃ ꝙ valeat tranſi-
tus, ut inf. eo. c. ſane. Quidā tñ dicūt illā
de permiſſione loqui, ex eo ꝙ dicit per-
mittas. Vbi āt eps vult ad religionē tran
ſire, nō ſufficit licētia petita, ſed reqſita
& obtēta, vt in decre licet, & hoc ſiue ſit
cōſecratus, ſiue nō, vt ſup. de trāſla præ-
la. c. inter corporalia. Et eſt rō, nimia uti
litas q̄ ꝓuenire pōt ex officio paſtorali,
vt ſup. de renūc. c. niſi cū pridē, §. ulti. Si
eo mō militetur, quo noſter iubet impe-
rator, vt 40. di. c ante oīa. Itē cū quis leui
tatis cā trāſit ēt ad maiorē, nō ſufficit li-
cētia petita, vt 19. q. 3. c. ſtatuimus. De fu
gitiuis āt reqrēdis, & cōicādis, uel retru
dēdis ſeruat̃ ꝙ legit īf. e. ti. c. ne religioſi.

S V M M A R I V M.

1 *Conigum alter, an ante conſumatum ma
trimonium altero inuito, poſſit ad reli
gionem tranſire.*
2 *Monſterium intrare an poſſit alter con
iugum poſt copulā carnalē altero in-
uito.*
3 *Matrimonium cōtractū per reuocatū à
religione, poſt mortē reuocantis an ua
leat.*
4 *Alter cōiugum qui altero abſente &
ignorante religionem intrauit, & in
ea profeſſus fuit reuocatus, an mortuo
reuocāt teneat̃ reſumere religionē
dimiſſam.*
5 *Coniugatus qui cōſentiēte uxore ingreſ
ſus eſt monaſterium, et poſtea ad uxorē
eductus, an mortua uxore reitrare te
neatur.*
6 *Vxor illius, qui ea inuita & ignorante
religionem intrauit, an ſimiliter eo in
uito monaſterium intrare poſſit.*
7 *Vxor adulteri an eo inuito poſſit intra-
re religionem.*
8 *Adulter an poſſit intrare religionem in
nocente inuito.*
9 *Coniugem unum ſimpliciter conſentire
an ſufficiat, vt alter ad religionem trā
ſeat, vel neceſſe ſit remanere in ſeculo
& uitam mutare.*

De Connerſione coniugatorum. Rab.

SVPERIVS dictum eſt in genere
de tranſeuntibus ad religionem, hic
autem tractatur in ſpecie de tranſitu cō
iugatorum. Videndū eſt igitur, quando
alter cōiugum altero inuito poſſit reli-
gionē intrare, ut inf. eo. tit. c. 2. vel ad ſa
cros ordines promoueri. Itē an ſufficiat
alterum ex cōiugib. ſimpliciter conſen-
tire, vt alter ad religionē tranſeat, vel o-
porteat illū qui remanet vitam mutare.
Et qd iuris ſit, ſi alter trāſeat altero inui
1 to. Eſt igitur ſciēdū. † ꝙ ante cōſumma
tum matrimoniū pōt alter cōiugū alte-
ro inuito ad religionē trāſire inf. e. c. 2. &
c. ex publico. ita ut inf. duorū mēſiū ſpa-
ciū alterū faciat, vel religionē aſſumat,
vel ad coniugē reuertatur. Sane qđ dñs
in euangelio dicit, non licere uiro niſi
ob cām fornicationis vxorē ſuā dimit-
tere, intelligendū eſt ſm interpretatio-
nē ſacri eloquij, de his quorū eſt matri-
moniū carnali copula conſumatū, ut in
d. c ex publico, in fine. Sed ſi alter iſtorū
vellet inuito altero in domo propria re
manere, quaſi propoſitum caſtitatis in
ſeculo ſeruatur, nihilominꝰ cōſumādū
eſt matrimoniū iā cōtractū; niſi voto ſe
aſtrixerit ad obſeruātiā regularē, in quo
caſu cōpelli ꝑt vt relicto ſeculo religio
nis ꝓpoſitū exequat̃, vt inf eo. c. ex par-
2 te, in fine. † Poſt cōſumatū aūt matrimo
niū non licet alteri coniugum altero in
ſeculo remanēte religionem aſſumere;
& ſi is, qui remanet hoc permittat, niſi
eſſet ſenex & de cōtinentia non ſuſpe-
ctus, ut inf. eo. c. cum ꝑditus, & c. vxora-
tus tūc. n ſufficit ſi is q remanet, cōtinē-
tiā promittat, ut ibidē, quā ꝑpetuo ob-
ſeruabit

ſeruabit

altero in religione defun-
cto; & intātū, vt ſi poſt mortē ingreſſi is,
qui remāſit & cōtinētiā promiſit, con-
trahat matrimoniū, non teneat, & hoc
ad ſimilitudinē cōiugis illius, q̄ ꝑmittē
te vxore & continētiā ꝓmittēte ordina
tur. vt 33. di. c. ſeriatim & 28. diſt. ca. qa
ſunt culpæ. nā uotū uxoris, quod intelli
go ſimpliciter fieri in promiſſione cōti
nentiæ, ſolēnizatur in ordinatione uel
profeſſione mariti. uir. n. & uxor ſibi cō
municant actiones. ut 30. q. 4. c. ſi qs vi
uis. Si uerò alter coniugū ingrediatur
religionē altero inuito, nō ualet ingreſ
ſus, & is, qui remanſerit, poterit reuoca
re ingreſſum, reuocatus autē uiuo reuo
cāte ñ exigit debitū, ſed reddet exactus
potuit. n. ꝓmittere id qđ in ipſius erat
ꝑtāte, ſcilicet nō exigere. Non reddere
aūt nō potuit promittere; qm̃ hoc non
erat in eius, ſed in mulieris ꝑtāte. Vn-
de apoſtolus. Vir non habet ꝑtātem ſui
corporis, ſed mulier. vt īf. e. c. qdā intra
3 uit. 27. q. 2. c. ſunt qui. † Sed quæritur,
an ſi poſt mortē reuocantis, contrahat
reuocatus matrimoniū, valeat, vel non?
Et puto matrimoniū tenere, qa is quis
intrauit potuit ſimpliciter vouere, & ſe
in eo qđ in ipſo eſt obligare, vt ſuperius
dictum eſt. Sed votū illud ſolennizare
nequit īuita vxore, nā ſolēnitas uoti tol
lit utrūque. ſ. ꝑtātem exigendi & redden
di debitū coniugale, ſolennizatio enim
uoti ſi rite fiat, cōtinētiā ꝑpetuam indu
cit, q̄ eſt eſſentiale ꝓfeſſionis, ut inf. đ ſta
tu mo. ca. cū ad monaſteriū in fin. Item
4 quid † ſi alter coniugum altero abſente
& ignorāte religionē aſſumat, & ꝓfitea
tur in ea, demū ab altero reuocetur, nū
quid reuocatus mortuo reuocāte tenet̃
reſumere religionē dimiſſam? Rñdeo,
conſultius eſt ei, & congruentius ad ſalu
tem, vt ad monaſterium redeat, ubi bo-
na ductus intentione profeſſionē fecit,
& habitū religionis accepit. Si vero ad
hoc induci non poterit, ipſum inuitum
credimus nō cogēdū, ut inf eo. c. placet.
5 † Sed ſi alter coniugam altero ſciente &
conſentiente, cuius cōſenſus non ſufficit
etiā ſi cōtinentiā promittat, ſed requirit̃
vt & ipſe ſimiliter conuertat̃, vt 23. q. 5.
c. qui vxorē, monaſteriū ingrediatur, &
demū ad uxorē de monaſterio reducat̃,
nunquid mortua vxore reintrare tenet̃?
Reſpoudeo ſic, ēt ſi poſt mortem primæ
aliā duxit, nā & tūc per excōmunicatio
nē cōpellitur, ut muliere dimiſſa ad ſuū
monaſteriū reuertatur ſub regulari ha-
bitu de cætero dño ſeruiturus, ut inf. eo.
c ex parte. Et eſt rō diuerſitatis inter il-
lā decre. placet, & aliā ex parte abbatis,
quia in illa placet, is qui intrauit, non
habuit cōſenſum coniugis, & iō ſimplex
votū nō potuit ſolēnizare altero ignorā
te uel inuito, vt ſuperius dictum eſt. Sed
in illa ex parte is, qui intrauit, habuit cō
ſenſum uxoris; vnde ingreſſui mariti nō
infuit alius defectus, niſi ſuſpicio de in-
continētia uxoris, q̄ p mortē ipſius abo-
letur. vñ mortua uxore religio uiri inue
nitur ex omni parte ſuffulta, & quia pro
feſſio interuenit, nec defuit conſenſus
uxoris, & ſuſpicio in cōtinētiæ ceſſat, &
ꝑpea cōpellit̃ reintrare, ut dictum eſt.
6 † Sed nunquid uxor illius, qui intrauit
ea inuita uel ignorante, poterit intrare
eo ſimiliter inuito? In hoc diſtinguo. Re-
fert an maritus ſit de monaſterio edu-
ctus & recōciliatus uxori. Et tunc eo ui
uēte & inuito non ꝑt intrare. An non ſit
eductus, & tūc ꝑt uxor intrare īuito ma
7 rito, ut 27. q. 2. c. Agathoſa. † Item qd ſi
maritus adulteriū commiſit, nunquid li
ceat uxori eo inuito intrare religionē?
Rñdeo ſic, ſi fuerit per ſñiam ſeparata q.
6. c. multorum & 33. q. 2. c ſeculares, qa
poſt ſñiam nō poſſet de monaſterio re-
uocari, argu. ad hoc optimū, inf. eo. c. ul.
ubi alter cōiugū religionē ingreſſus nō
reuocat̃ ab altero q ſpūaliter fuerit for-
nicatus, cū iā ſñia diuortij lata eſt inter
eos. Sed ante ſñiam non poſſet irreuo-
cabiliter intrare, quia ſi fornicator pe-
teret reſtitutionem ingreſſi, indulgere-
tur eidē, nec obſtaret fornicationis obie
ctus, vt ſupra de reſtitu. ſpol. c. item cum
quia arg. C. de dona. inter uirum & uxo
rem. l. ſi maritus. Non obſtat his.
27. q. 2.

27.q.2.c.Agathoſa. vbi nõ reuocetur in
greſſus a fornicatione, nam illud intel
ligo, cum ſententia diuortii lata eſt. Vel
loquitur canon ille cum adulter agit cõ
tra ingreſſum petitorio, ſecus ſi agat re-
ſtitutorio, ſicut dictũ eſt. Adducunt qui-
dã & alium caſum, in quo licet alteri cõ
iugum altero inuito religionẽ intrare, ſ.
cum alter notoriè fornicatur, ut inf. de
diuor.c.ſignificaſti. Sed decr. illã intelli-
go, cum ſpoliatus poſt ſpoliationẽ adul
terium cõmittit, & ſic petitioni reſtitu-
tionis, quæ ſibi iam cõpetit, præiudiciũ
parat. præcedens autem adulterium nõ
ei obſtaret, vt dictum eſt; & ſic intelligo
8 inf.eo.c.conſtitutus. Sed q̃ro, † an adul-
ter intrare poſſet religionẽ innocẽte in
uito? Rñdeo non. Pœna.n.quam ex adul
terio meretur, hanc immunitatem non
inducit, ut a nexu cõiugis liberetur, ut
ff.de interdic.& rele.l.relegatorũ, §.ult.
nec ex delicto debet conſequi actionẽ,
vt ff.de fur.l.itaq; fullo, & ſupra de ſue-
tud.c.ex parte. Item quid ſi ſententia di
uortii lata eſſet, nunquid adulter intra-
rẽ poſſet innocente inuito? Rñdeo non,
quia innocẽs poſſet adulterium inuitũ
ſibi reconciliare ſi uelet, vt 32.q.1.c.non
erit & c. qđ autẽ in Auth. vt nulli iud.§.
manifeſta. colla. 9. & ſignatur illa auth.
C.de adulterijs, & incipit, ſed hodie. Et q̃
dicta ſunt ſupra de religione aſſumenda
ab vno coniugum altero inuito, iiſdem
in caſib. idem puto in ſacris ordinib.re
9 cipientis. Nunc videamus, an † ſufficiat
alterũ ex coniugib. ſimpliciter cõſentire,
vt alter ad religionẽ trãſeat, vel neceſſe
ſit ipſum qui remanet in ſeculo, vitã mu
tare. Et in hoc dicit Hugo. ꝙ uno intran
te monaſteriũ & profitente de conſenſu
alterius, is qui remanet intelligitur pro
fiteri, & ammodo contrahere non p̃t, ut
28.di.c.q̃a ſunt culpæ.32. di.c.ſeriatim
& 33.q.5.c.q̃ uxorẽ 27.q.2.c.agathoſa.
Sed obſtat ei inf.de eo qui duxit in mat.
quã pol.per adult.c.ex literarum. Poſſet
tñ ad illam Hug. reſpondere, ꝙ ibi non
habetur, ꝙ interuenerit conſenſus eius
qui remanſit. Alii dicunt, ꝙ ſi alter con
iugũ permittat alterũ intrare & ſimpli-
citer permittat, nec tenetur intrare, nec
continetur in ſeculo remanere niſi eſſet
iuuenis & ſuſpectus. Puto aũt uiam me-
diam eligẽdam, vt cõiunx qui permiſe-
rit alterum intrare, ſi ſuſpectus eſt is qui
permiſerit, cõpellatur intrare & profite
ri. Si uerò non eſt ſuſpectus, continentia
promiſſa poterit in ſeculo remanere, vt
inf.eo.c.cum ſis præditus, & c.uxoratus.
Et ſecundum hoc intelligo primam de-
cretalem huius ti. Nec ob. his, inf.eo.tit.
c.veniens, vbi vir intrauit vxore permit
tente iuuene & ſuſpecta, nec cogitur ip-
ſa intrare. Sed hoc ideo, quia licentia il-
la fuit per fraudem elicita, & ꝑ captio-
nẽ extorta, vt ex illa litera colligitur ma
nifeſtè. Et ſi hoc eſt verum, quare nõ fuit
maritus de monaſterio reuocatus? Rñ-
deo propter fornicationẽ uxoris poſt in
greſſum mariti, cõmiſſam, vt ibi patet,
aliàs licuiſſet ei reuocare maritũ, vt 33.
q.5.c.notificari. In eo aũt quod dixi ſup.
ꝙ ſi maritus intret religionẽ ꝑmittente
vxore & profitetur, ꝙ uxor intelligitur
vouere & uotũ ſuũ ſolẽnizare ſolẽnizan
te marito; quia uir & uxor ſibi cõicant
actiones. Adiiciebat Io. & cauta eſt adie
ctio, ſ. ſi mulier hoc ſciret, & intelligeret
hunc eſſe effectũ ſuæ permiſſionis. Tunc
n. poſt mortẽ viri cõtrahere non poſſet,
nec cõtractũ teneret. Cæterum ſi mulier
ſimplex & iuris ignara hoc nõ intellige
ret, neq; ſciret nec intenderet ſic ſe ad ꝑ
petuã cõtinẽtiã obligare, q̃uis votũ ſim-
plex qđ intelligit emiſiſſe ꝑmittẽdo ma
ritũ intrare, ꝑpetuo dẽat obſeruare, & ſic
ẽt poſt uiri obitũ cõtinere, ſi tñ cõtraxit
mrĩũ, tenet arg. ad p̃miſſa iſ. e.c.ueniẽs.

SVMMARIVM.

1 *Coniugum alter infidelium ſi conuerti-
tur ad fidem, vel vnus ex coniugatis fi
delium, in hæreſim labitur, an eorum
matrimonium diſſoluatur.*
2 *Sacramentum fidei & baptiſmi primum
eſt, & eo fundamentum ac ianua omnium
ſacramentorum.*

3 *Differentia inter fornicationem carnalẽ
& ſpiritualem.*
4 *Vnus ex duobus fidelibus coniugibus ſi la
batur in hæreſim, & demum ad fidem
reuertitur, is qui ad fidem remanſit,
compellitur ei volenti cohabitare.*
5 *Diuortio facto apud quem filij remanere
debeant.*

De Conuerſione infidelium. Rub.

IN ſuperiori rubrica tractatum eſt
de conuerſione coniugatorum ad re-
ligionem, hic autem tractatur de con-
uerſione infidelium ad fidem. Eſt ergo
videndum quid iuris ſit, ſi alter coniuga
torum infideliũ conuertatur ad fidem, &
è conuerſo, ſi vnus ex coniugatis fideliũ
1 labatur in gentilitatis errorẽ. † Sic itaq;
in hac materia diſtinguendũ. Quia ſi ma
trimonium contrahatur inter duos fide-
les, matrimonium ratum eſt, ideſt in diſ-
ſolubile niſi morte quo ad ſubſtantiam
matrimonij. Nam etſi diuortium inter-
cedat, non abolet cõfœderatio nuptialis.
vt 32. q.7. c. licitè & c. interueniente. Si
ergo alter illorum labatur in hæreſim,
poteſt alter qui remanſit in fide, agere
ad diuortium propter fornicationẽ ſpi-
ritualẽ, & tunc ſententia neceſſaria eſt,
quæ ſeparet quo ad tori cohabitationẽ
& mutuam ſeruitutem vinculo matrimo
2 nij perdurante. † Et eſt ratio, quia ſa-
cramentum fidei, quod ſemel admiſſum,
nunquã amittitur & ratũ efficit coniugij
ſacramentum, ut ipſum in coniugibus il
lo durante perduret. ut inf. de diuor. ca.
quanto, ſacramentum.n. fidei & baptiſ-
mi primũ eſt & quaſi fundamentũ & ia-
nua omniũ ſacramentorũ. ut 32. diſtin. c.
ad hoc. § porro. in fi. inf. de presby non
bap.mi.c.veniens. vnde poſito fundamẽ-
to, quod ſemel poſitum non amittitur, ut
dictum eſt, & probatur in eadem decre.
quanto. & de conſe. diſt. 4. c.oſtenditur.
ſuperædificatio aliorum ſacramentorũ
firma eſt. Sed ſi illud fundamentũ nõ ſit
poſitũ, aliorũ ſacramentorũ ſuperædifi-
catio ualida nõ cõſiſtit. Et in caſu præ-
miſſo cũ diuertitur, non habet locũ illa
conſideratio, an velit lapſus cohabita-
re uel non. Vnde mirabiliter & enormi
ter errauit Vincen. in hoc quia ipſe in
glo. ſuis, quas ſcripſit ſuper illa decre.
ſupra ti.prox. c.mulier hæc. conſideraſ-
ſe uidetur, ꝙ in hoc caſu, quẽ præmiſi,
locũ nõ hẽt in alio, ut iam dicã. Vbi ve-
rò matrimonium cõtrahitur inter duos
infideles, & unus ad fidem conuertitur,
monet apoſtolus fidelẽ ut cohabitet in-
fideli. Iõ autem monet, quia hoc põt eſ-
ſe multorum occaſio lucrandorum, ut
fideles cõiuges in relinquendis infideli-
bus ꝑmiſſa licentia non utantur, ut 28.
q.1.c.iã nunc. ſed ſi infidelis nolit coha-
bitare fideli, uel uelit ſed cũ blaſphemia
ſaluatoris, uel ut trahat fidelẽ ad morta
le pactum, in his caſibus ſine iudicio &
præter ſniam ſoluitur uinculum matri
monij. Contumelia enim creatoris ſo-
luit ius matrimonij, ut in illa decr. quã-
to. Ideo aũt ſoluitur, quia cũ cõtractum
fuit hoc mrĩmoniũ, nõ inuenit fidei fir-
mitatẽ, ſuper qua ſtabiliri poſſit coniu-
gij ſacr̃m. Et hæc eadẽ ratio eſt, quare
in diuortiis ſuperioris matrimonij re-
quiratur ſententia, nõ aũt in hoc matri
monio diſſoluendo. Item nota quòd in
caſu primo poſt diuortiũ ſeparatus alte
ro uiuente nõ cõtrahit, in ſecundo con-
trahit, & ideo fidelis ut hoc licitè & li-
bere faciat, teſtes adhibeat; cum infide
lis renuit cohabitare, vel cũ cohabitans
blaſphemat, uel trahit ad mortale pec-
catũ, ut de his uel eorũ aliquo fides fiat.
Itẽ nota. d̃riam inter fornicationẽ car- 3
nalẽ, & ſpiritualẽ, quia ꝑꝑ vnicã forni-
cationẽ carnalem põt maritus diuerte-
re ab uxore. vt 32 q. 1.c.dicit. & c. incon
iugio & inf.de diuor. c gaudemus. in fi.
Sed propter vnicã ſpiritualẽ non niſi ꝑ-
ſeueretur in ea. vt 28 q. 1. c.nõ ſolũ. In
alio aũt conuenientia eſt inter utranq.
fornicationem. Sicut.n. maritus vxo-
rẽ fornicantem carnaliter excludere à
ſua cohabitatione tenet, ut 32 q. 1. c. ſi
quis uxorẽ. ſic & fornicantem ſpiritua-

liter ſi in hoc perſeueret, vt 28.q.1.c. nō
ſolum. Sed cum inter duos iudæos con-
trahitur matrimonium, & alter ad fidē
conuertitur, quāuis is qui remanſit in iu
daiſmo habitare cōſentiat, & ſine blaſ-
phemia vel contumelia creatoris, fide-
lis tñ ei cohabitare nō pōt, vt 28.q.1.ca.
iudæi. Et eſt ratio, quia iudæi habent le-
ges & prophetas & domeſtici ſunt fidei
noſtræ. Et ideo timetur, ne iudæis Chri-
ſtianum ſubuertat. In ſumma notan-
4 dum eſt, † ꝙ ſi unus ex duobus fidelibus
coniugibus labatur in hæreſim, & demū
reuertatur ad fidem, is qui in fide remā
ſit, compellit̃ ei volenti cohabitare, niſi
ante cōuerſionē fuiſſent per ſententiam
ſeparati, ut inf. de diuor. ca. de illa. hodie
tñ vr̃ correcta illa diſtinctio. infra de di
uor. c. quanto. in fi. vbi vr̃ ꝙ indiſtincte
5 cohabitare cogatur. Diuortio † autem
facto ſi quæratur apud quem filii debeāt
remanere. Dicendum eſt, quòd ſm̃ vete
ra iura infantes vſq; ad triennium apud
matrem ſunt alendi, nam uſque ad tem
pus illud magis indigent lacte, quā eſca.
Poſt triennium vero apud patrem vt C.
de patria po. l. nec filium. eo ſaluo ꝙ ſi
iudex decerneret etiam tales apud ma-
trem nutriēdos, ipſe æſtimabit an apud
patrem vel apud matrem filii nutriant̃,
vt C de diuor. l. una. Sed iure authentico
rum aliud conſideratur, an pater dede-
rit cauſam diuortio, vel mater; vt ſi pa-
ter, tunc filii alantur apud matrem ex-
penſis patris; ſi mr̃, filii nutriātur apud
patrem expenſis matris, ut in Auth. ut li
ce. ma. & auiæ. §. illud quoq;. & ſignatur,
C. de diuor. fac. & incipit. ſi præſtiterit. &
hoc idem conſideratur inf. eo. ca. ex lite-
ris. Et alia duo, patria poteſtas, & fauor fi
dei Chriſtianæ, vt ibi colligitur, & 28.q.
1.c. iudæi. Patre uero defuncto præſes de
terminet, ubi pupilli debeant educari,
vt C. ubi pu. debe. edu. l. 1. & 2.

SVMMARIVM.

1 *Votum quid ſit.*
Votorum ſpecies quot ſunt.
3 *Votum voluntarium ſubdiſtingu......*
4 *Votum ſimplex impedit matrimonium cō*
trahendum, & dirimit iam contractum.
Votum frangens an peccet, & ſupra nu. 3.
5 *Vouere quis poſſit.*
6 *Votum quod quis ante monachatum emi-*
ſit, an poſſit per abbatem reuocari.
7 *Vota omnia an poſſint redimi & commuta*
ri. & nu. 9.
8 *Anima prætioſior eſt cunctis rebus.*
10 *Diſpenſare quis poſſit ſuper voto.*
11 *A voto quot modis diſcedi poſſit.*
12 *Vouens an poſſit differre uotum exequi.*

De Voto & voti redemptione. Rub.

DICTVM eſt ſupra de tranſitu ad
religionem. Sed quia poſtquam
tranſitur ad religionem, uotum emitti-
tur, vel prius emiſſum ſolennizatur. Iō
ſubſequenter tractatur hic de uoto & uo
ti redemptione. Videamus igitur quid
ſit uotum. Quot ſint ſpecies uotorum
Qui uouere poſſunt. In quibus caſibus,
& qualiter poſſit redimi. Et qualiter
poſſit a uoto diſcedi. Et an in uotis ua-
leat diſpenſari. Et per quem. Votum
1 † eſt alicuiꝰ boni cū deliberatione Deo
facta pollicitatio. Alicuius boni, ideo
dixi; quia ſi de malo quis voueat, non
obligatur, quia in malis ꝓmiſſis reſcin
de finem, in turpi uoto muta decretum,
vt 22.q.4.c. in malis. Cum deliberatio-
ne ideo adieci, quia uotū quod & facili
tate animi magis, q̃ ex arbitrio diſcre-
tionis emittitur, non eſt uſquequaque
obligatorium, ut inf. e. c. veniēris, ſup. de
2 reg. c. ad nr̃am. † Votorū duæ ſunt ſpēs,
neceſſitatis, & uoluntatis. Vota neceſſita
tis ſunt illa, quæ quis neceſſario in ba-
ptiſmo promittit, ut ab renunciare dya-
bolo, & pompis eius, tenere fidem, ſer-
uare decolagum. de cōſe. di. 4. ca. prima.
Vnde cum homo peccat poſt baptiſmū,
dupliciter reus eſt; & quia peccat in eo
qd̕ committit, & quia uotum præuarica
tur; non tñ tāquam pro duob. mortalib.
peccatis pœnitentia inducetur, ſed tam
quam pro una circunſtantia trāſgreſſio
nis

nis grauato. vota uoluntatis ſunt illa,
quæ quis uoluntariè emittit ſuper his,
ad quę ante uotum non tenetur, ſed poſt
votum ſic, vt ſunt uota contientiæ, ab-
ſtinentiæ, peregrinationis, & ſimilium.
Et de his dicitur. vouete & reddite do
mino Deo ueſtro, vt primum ad cō ſi-
lium, ſecūdum ad imperium referatur,
ut inf. e. c. magnæ. Et de utraque ſpecie
votorum dicit Aug Sunt quædam, quæ
etiam non uouentes debemus, quædam
etiam quę niſi vouerimus, nō debemus;
ſed poſtquam ea Deo promittimus, ne-
ceſſario Deo reddere aſtringimur, ut
17 q.1.c.1. Et autem ſunt in noſtris offi
ciis grauiora, quæ cum liceret nobis nō
impendere, tamen cauſa dilectionis im
3 pendimus, ut 28.q.1.c. Idolatria † Vo-
tum voluntarium ſubdiſtinguitur; quia
aliud ſimplex, aliud ſolenne. Simplex
eſt omne illud, cui nulla ſolēnitas adhi-
betur. Solum autem continentię uotum
ſolennizatur. Sed quot modis ſolenni-
zatur votum, notaui ſupra de regul. §.
ſed quare. Tu autem ſcias, ꝙ quantum
ad Deum non minus obligat ſimplex
uotum, quàm ſolenne. Nam ex ſui natu
ra eandem obſeruantiam habet, utrūq;
in perpetuum eſt ſeruandum, vtriuſque
fractio inducit mortale, utrunque prohi
bet contrarium actum Sed quia eccle-
ſia conſiderat circunſtantias, ut 40. diſt.
c. homo Chriſtianus, & de pœ. di. 5. ca. 1.
& ſolennitates uerborum attēdit, ut inf.
qui cleri. vel vo. c. rurſus. 22.q 5. c. iura-
mētum huius Idcirco diuerſum ſtatum
4 in vtroque, vt ſimplex impediat ma
trimonium contrahendum, ſolenne di-
rimat iam contractum, ut in prædicta
decreta. rurſus 27. di. per totum. 27. q. 1.
per totum. Item maiorem pœnam ſta-
tuitur in fractione ſolennis, quam ſim-
plicis, ut 27. diſt. c. ſi uir. & 27. q. 1. c. uir-
ginibus, & cap deuotum. Et ex hoc ſa-
tis apparet grauius delinqui in fractio-
ne ſolennis, quam ſimplicis voti. Quis
enim dubitet, ſceleratius eſſe commiſ-
ſum, quod grauius vindicatur, vt 24.q.
1.c. non aſſeramus. Et hæc omnia quæ
dicta in uoto ſimplici & ſolenni, locum
habent in promiſſo ſimplici & iuramen
to ut 22. q 5. ca. iuramenti. Et eſt ratio
quare magis peccatur in fractione ſo-
lennis, quam ſimplicis; quia qui frāgit
ſolenne, peccat in Deum, offendit con-
ſtitutionē eccleſiæ, & homines conſcios
ſcandalizat, quod in ſimplici nō contin
7 git. † Poteſt uouere quilibet, quia il-
lud conſilium. uouete &c. cōe eſt omni-
bus. qui enim uouet opera pietatis, ſpi-
ritu dei ducitur, & ideo nō eſt ſub lege;
vbi enim ſpiritus Dei, ibi libertas, ut 19.
q.1.c. duæ. ſup. de reg. ca. licet. Excipiunt̃
quędam perſonæ, quæ ſine cōſenſu alio
rum religionem uouere non poſſunt, ut
ep̄us ſine licentia papæ, ut in d. c. licet. &
inf. eo. ti. c. magnæ. Impubes ſine patris
uel tutoris auctoritate, ut 20. q.1. cap. 1.
& 2. Et ſeruus abſq; domini voluntate,
ut 17.q.2. ca. ſi quis incognitus. Vxor ſi-
ne licētia viri, ut ſup. de cōuerſione cōiu
gatorum per totum. Sed nec monacho
licet uouere ſine licentia abbatis, ut 20.
q.4 c. monachis. Quod intelligo in vo-
to abſtinentiæ, ꝑ quod alij fratres ſcan-
6 dalizarentur. Sed nunquid † votum,
quod quis ante monachatum amiſerit,
poteſt abbas reuocare? Videtur ꝙ ſic.
7 ar. 33 q.5. ca. noluit. † Omnia uota vo-
luntatis redimi poſſunt, & commutari
auctoritate ſuperioris. ex cuius arbi-
trio dependebit conſiderare qualitatē
perſonæ, & cauſam commutationis, ut
ex hoc colligat, an recompenſatio me-
lior ſit, & Deo magis accepta, ut inf. eo.
cap. 1. Præter uotum continentiæ, in
quo diſpenſari non poteſt, ut inf. de ſtatu
reg. c. ad monaſterium. in fi. Quod ideo
contingit, quia vix poſſet aliquid inue-
niri, in quo deberet caſtitas commuta-
ri ar. 32.q 1 c. nuptiæ. 33.q 5. cap. tunc
ſaluabitur. Et caſtitas ſola eſt, quæ
poteſt cum fiducia Deo animas præſen
tare. ut in Auth de leno. §. ſanctiſſimus.
colla. 2. Nullam autem cōmutationem
8 poteſt homo dare pro anima ſua. † cum
anima ſit præcioſior omnibus rebus, vt
24.q.3. c. ſi habes. Ideo autem dixi uota

 uoluntatis

voluntatis commutari non poſsũt, quæ
in baptiſmo promittũtur. Hoc enim eſ-
ſet diſpenſare contra Deũ, uel contra fi-
dẽ, quod non licet, ut 25.q.1.c.ſunt qui-
dã 15.diſt.c.ſicut.11.q.3.ca. qui reſiſtit.
9 †Sed uota uoluntatis, ut dictum eſt, com
mutari pñt, quia in ueteri lege, in qua
non minus obligat præceptũ domini, q̃
hodie uotum obliget in eccleſia, primo
genita q̃ domino mandabantur offerri,
quædã domino redebãtur ut primogeni
ta leuitarum, quædam redimebantur ut
aliarũ tribuũ, quædã cõmutabantur in
aliud, ſicut primogenitũ aſini, quod cõ-
mutabatur pro oue, vt inf.e.c.1.& c.ma-
10 gnæ. †Sed nunquid quilibet prælatus
poteſt præſtare auctoritatem cõmuta
tioni uoti? Dicunt quidam, ꝙ nullus, ni-
ſi is cui permittitur hoc à papa ſpeciali-
ter, ut inf.e.ti.c.ex multa. Credo tamen,
ꝙ cuilibet epiſcopo permiſſa ſit com-
mutatio uoti, ut inf.eo.c.1. Et quod di-
cit illa decre. ex multa. ſpeciale eſt in
voto ultramarino, quod ſtatutum eſt
ob fauorem ſubſidii terræ ſanctæ. Sed
is, cui uoti illius fuerit diſpenſatio ſpe-
cialiter delegata, in commutatione uoti
illius habet attendere ea, quæ continen
tur inf.eo.c.quod ſuper his.&c. ex mul-
11 ta. †Poteſt a uoto diſcedi quatuor mo-
dis. Primò ſi auctoritate ſuperioris fue-
rit commutatum uel dilatũ, ut inf.e.c.1.
& c.nõ eſt. Secũdo, cum uouẽs uotũ ſuũ,
quod in temporali obſequio cõſiſtit, in
perpetuam religionis obſeruãtiam pro
pria auctoritate commutat, vt inf.eo.ti.
c.ſripturæ. Et ſic poteſt intelligi quod
ſup.de iureiu.c. peruenit. Si tamen quis
votum temporale perficeret, & demum
ad religionem migraret, tutius uideret,
argu.inf.de ſpon.c.commiſſum Tertio,
propter defectum conditionis, ut ſupra
de iureiu.c. peruenit.il.2. Secus ſi abſo-
lutè quis uoueat, nulla.n.conditione rũ
penda ſunt quæ ſine ulla conditione uo
uent, ut 32.q ult.c.ult. Quartò propter
defectum cauſæ, propter q̃ uouet, ut inf.
e.ti.c.magnæ, in fine. Secus tamen eſt in
uoto religionis, quod ex falſa cauſa nõ
vitiat.ſup.de conuerſi. coniuga.c.ex par
te. Et quod dixi a uoto conditionali poſ
ſe recedi, intelligo ſiue conditio ſit ſpe-
cialis, & exp̃ſſa, ut inf. de condi appo.c.
uerũ.c.de illis, & c.ſuper eo. & ſup de re
ſtitut.ſpolia.c.olim cauſam. ſiue ſit taci-
ta, ſed talis quæ ex ſui natura inſit vo-
to, vt ſi potero, ſi uixero, ſi deus uolue-
rit, niſi deus aliter reuelauerit, ut pro-
bantur hæc 16.q.1.c.in parochia 22.q.
2.c.Beatus.27.q.1.cap.Beata Maria. In
12 ſumma † notandum eſt, ꝙ ſi uouens im
pediatur exequi uotum in potentia fa-
cti, expectandus eſt donec ceſſet impedi
mentum, ut inf.eo.ti.c. quòd ſuper his,
ff.de uaca.mune.l.ultima, inf.de ſenten.
excommu.c.de cætero. Nec interim ha-
bendus eſt uoti tranſgreſſor. argu.ff. qui
ſatiſ.c.l.ul. voti obligatione in ſui robo
re perdurante, quia difficultatis cauſa
ad incõmodũ promiſſionis, nõ ad impe-
dimentum ſtipulationis, pertinet, ut ff.
de uer.obl.l.continuus, §.eſt autem.

S V M M A R I V M.

1 *Monachi & canonici regulares qualiter debeant viuere.*
2 *Monachi an poſſint præfici eccleſiis parochialibus.*
3 *Monachi tranſeuntes ad prælaturas ſeculares a quibus abſoluantur, & nume.4.*
4 *Monachus, cui commiſſa eſt cura eccleſię ſecularis, an abſoluatur ab obedientiæ abbatis.*
5 *Monachi in quo conueniant cum canonicis regularibus, & in quo differant.*
6 *Monachorũ viſitatio qualiter fieri dẽat.*
7 *Priores per electionem canonicam inſtituti, an poſſint remoueri.*
8 *Epiſcopus de eo, quod monachis refertur, nihil poteſt vendicare.*

De Statu monachorum & canonicorum regularium. Rub.

DICTVM eſt ſupra de conuerſione ad religionem. Sed quia qui
conuertuntur, frequẽtius monachi ſiũt,
uel

uel canonici regulares. Ideo ſubijciun-
tur tractatus de ſtatu monachorũ & ca
1 nonicorum regulariũ. Videndũ † eſt igi
tur, qualem vitã debeant ducere mona
chi & canonici regulares. Item in quo
conueniant, & in quo differãt monachi
& canonici regulares. Qualem habitum
genere debeant. Et quę ſint neceſſaria ad
vitam regularem obſeruandam. De vi-
ta quorundã monachorũ & habitu tra-
ctatur.inf.e.c.ad monaſterium. Sed quia
circa hoc diuerſæ inueniuntur obſeruã
tia, & ſtatuta, magis hoc per inſtitutio
nes eorum inſtruitur q̃ per iura. Vt tñ
ſciamus ꝙ monachi peculium habere
non poſſunt, niſi ab abbate fuerit pro in
iũctã adminiſtratione permiſsũ. ut inf.
eod.ca.2.in prin.& §.quia uero. Nam &
in regula Beati Benedicti p̃cipitur pro
uideri, per quorũ manus negocia mona
ſterij procurẽtur, vt inf.ne cleric.vel mo
na.c.1. Singuli per villas & oppida non
ponantur, vt inf.e.c.2. inf. de cap.mone.
2 ca.ulti.& pe. † An autem in eccleſiis pa
rochialibus poſſiat p̃fici, & eis animarũ
cura committi, dubitari ſolet. Dicunt
enim ꝙ olim ex diſpenſatione poterat
55.diſt.c.priſcis. Hodie de iure commu
ni põt, ut 16.q.1.c. in parochia. ca.cum
pro utilitate.c.doctos & c. ſi monachus.
Tertij dicunt, ꝙ nec hodie poſſunt præ
fici ſecularibus & parochialibus eccle-
ſiijs ſine diſpenſatione, ut inf.de c.mo.c.
1. Sed in hoc dici poteſt, ꝙ olim non po-
terant præfici niſi ex neceſſitate; ut in
prædicto, c. priſcis; hodie uero poſſunt
ẽt vtilitatis cauſa, ut in præalle.ca cum
pro utilitate. Et hoc locum habet in ec-
cleſiijs, in quibus plures monachi eſſe
poſſunt. Secus ſi eccleſia talis ſit, in qua
monachũ oporteat ſolũ eſſe, ut inf.eod.
c.2.in princ.& inf.eo.c.quod Dei timo-
rem. Puto autem ꝙ epiſcopi monachos
poſſunt præficere ſecularibus eccleſijs
cum abbatum conſenſu, vt 63.diſt.ca.1.
Et hoc uerũ eſt in eccleſijs, quæ non ſpe
ctant ad monachos pleno iure, ut ſup de
ſup.negli.præla.c.ſicut.ſup.de pręben.c.
de monachis.& inf.de priuile. c. cum &
plãtare.§.in eccleſiijs 16.q.1.ca. ſane. &
ca.ſtatuendũ. In his aũt quæ ad eos per-
tinent pleno iure, ſufficit abbatis cõſen
ſus, ut 16.q.1.ca. viſis.& ſi ſic fuerint in
ſtituti, pñt p̃dicare, baptizare, miſſam
ac populum celebrare, & cætera officia
ſacerdotalia miniſtrare, ut 16. q. 1. ca.
adijcimus illud.§.ecce. in hoc cap.cum
omnibus ſequentibus. cc. uſq; ad. §. his
omnibus. Aliter non hñt huius officia.
vt 16.q. 1. per totum uſq; ad prædictũ.
3 §.ecce in hoc cap. † Et ſciendum, ꝙ cum
monachi ad prælaturas tranſeunt ſecu
lares, abſoluuntur a quibuſdam obſer-
uantijs, ut a ieiunio, ſilentio, & vigilijs.
Et eſt ratio, quia ut dicit canon, nemo
poteſt eccleſiaſticis obſequijs deſeruire,
& in monaſtica regula ordinatè perſi-
ſtere, ut diſtrictionẽ monaſterij teneat,
qui quotidie in monaſterio eccleſiaſti-
co cogit̃ permanere, ut 16.q.1.c. nemo.
In alijs aũt nõ abſoluitur, ut habitu ob-
ſeruando continentiam, & de proprio
4 non habendo. † Sed nunquid abſoluitur
ab obedientia abbatis. In hoc diſtinguẽ.
Quia; aut trãsfertur ad eccleſiã ep̃alem,
aut ad aliã minorem; ſi ad ep̃alem, om
nino abſoluitur a iuriſditione & obe-
diẽtia abbatis, ut 18.q.1.c. 1. ſi ad aliam
minorẽ, ſubdiſtingue; aut illa eccleſia
eſt ſubiecta abbati ſuo, aut non. ſi eſt
ſubiecta abbati ſuo quo ad temporalia,
tunc eximitur ab obedientia illius quo
ad ſpiritualia, ut 16.q 2.c.ſane.inf.de. c.
mona.cap.1. ſi uero eccleſia ſit ſubiecta
abbati ſuo in ſpiritualibus & temporali
bus, tũc trãſlatus remanet ſubiectus ab
bati in omnibus, & ſeruabit oĩa ſicuti
prius p̃ter tria, ieiunia, ſilentiũ, & vigi-
lias, q̃ in eccleſia ſeculari ſeruari nõ poſ
ſunt, vt ſuperius dictũ eſt. ſi aũt eccleſia
in nullo ſit abbati ſubiecta, tunc mona-
chus tranſlatus in nullo tenet̃ abbati, ut
16 q.1.c. in parochia nec eccleſiã ſuam
reget ſm officiũ monachale; q̃a ad quã
cunq; eccleſiam veneris, illius conſuetu
dinẽ ſeruabis, ut 12 di.c.illa. 41.diſ.ca.
quiſquis. ſed nunquid ab eſu carnium
eximitur à regula monachali? Videtur

quòd

ꝙ non;quia canon cauſam infirmitatis
tantum excipit in monacho. de conſe.
diſt. 5 c. carnem. ſatis tñ dici poſſet, ꝙ
ſic ne aliis,cũ quibus viuit,hoc ſcanda-
lũ inducatur.vt 41 diſtinct.ca.quiſquis,
ſed ubi aliis non eſt ſcandalum, uel ubi
monachus commonachum hẽt,cũ quo
viuit,ut inf.e.ti. c. quod Dei timorẽ,ſer-
5 uabit regulam quo ad eſum.† Monachi
& canonici regulares conueniunt inter
ſe in his quæ ſunt ſubſtantialia religio-
nis,vt in abdicatione proprietatis,obe-
dientia,& continentia,ut inf.eod.tit.ca.
cum ad monaſterium,in fin.12.q. 1. ca.
non dicatis,ut inf.eo.ca.ſuper quodam.
Et ſecundum hoc dicit Nicolaus Papa.
Non enim putamus,quod abſit, religio
ſos canonicos a ſanctorum monachorũ
cõſortio ſeiunctos,vt 20.q 3.c. præſens
in fi.& inf.eo.titu.c.quod Dei timorem.
Item ſicut iſti,ſic nec illi clauſtrum exi-
re debent,ut inf.ne cle.vel mona.c. non
magnopere.& c ſuper ſpecula. Item ut
communiter dormiant & veſcantur, ut
ſup.de vita & hone.cleri.c.qm 32. diſt.
c.præter hæc de conſe.diſtinct.5.cap.in
omnibus.12.q.2.c.neceſſario. Item &
in alio,ut inf.eo.ca.in ſingula.Differunt
autem in quibuſdam; quia quod ſtatu-
tum eſt de monachis ut ſinguli per uil-
las oppida non ponant,ut inf.c.2. de ca
nonicis regularibus ſpecialiter non ca-
uetur. Item quo ad habitum, & quo ad
eſum regulæ ſeruiunt laxiori,ut inf.e.c.
6 quod Dei timorem. † Ad obſeruan-
tiam regularem neceſſarium eſt, ut in
ſingulis regnis ſiue prouinciis fiat de
triennio in triẽnium commune capitu-
lum. Abbatũ atq; priorũ, abbates pro-
prios non habentiũ, qui non conſueue-
runt capitulum tale exercere,in quo di-
ligẽs habeatur tractatus de reformatio
ne ordinis,& obſeruãtia regulari; & hi,
q capitulo pſunt,corrigãt & reforment
quæ correctionis & reformationis offi-
cio nouerint indigere,ut inf.eo.tit.ca.in
ſingulis. Item ut in correctionibus & re
formationibus & diſciplinis regularib.
non appellantur,ut ſup.de appella.c.ad
noſtrã,& c.repræhenſibilis inf. ne cler.
vel mona.c.relatũ, ſup.de appell. c.cum
ſpeciali. Quod intelligo, cum modus
correctionis qualitatẽ peccati nõ exce-
dat,vt 23.q.3.c.qui peccant.in fi. Nã ni
miæ aſperitatis increpatio nec corre-
ctionem recipit,nec ſalutem,vt 45.di.c.
cum beatus.Itẽ ut mittantur uiſitatores
per ꝓuincias, qui de ſtatu monaſterio-
rum & obſeruantijs regularibus diligen
ter inquirant, & tam in ſpiritualib. quã
in temporalib. corrigant & reforment
quę uiderint corrigẽda, monachos cor-
rigi faciant per abbates,nihilominus &
ipſi corrigẽt quos cõtumaces inueniunt
& rebelles. Quod ſi abbates in hoc fue-
rint negligẽtes, ꝓclamẽtur & puniãtur
in capitulo gñali. Si verò uiſitatores ali
quem abbatẽ dignũ inuenerint amotio
ne,denuncient epiſcopo loci. Quòd ſi
epiſcopus implere neglexerit, uiſitato-
res uel præſidentes capitulo gñali, hoc
referant apoſtolicæ Sedi. Si uero abbas
amouendus fuerit exẽptus, põt ſuſpen-
di ab adminiſtratione ꝑ viſitatores vel
prȩſidentes in cap.generali,amotione il
lius ſummo pontifici reſeruata,ut infra
eo.c.ca quę.Et hoc locum habet in mo-
naſterijs monialium, quo ad articulos
corrigendi,reformandi,ſuſpendendi,&
7 amouendi,vt inf.eo.d.c.ea quæ in fi.†In
ſumma notãdum eſt, ꝙ ſi priores aliqui
per electionẽ canonicã fuerit inſtituti,
ſine cauſa,& ſine iuris ordine remoueri
nõ pñt,vt inf.eo.c.2 §. priores, & acce-
dũt ad hoc.56.di.c.ſatis peruerſum.16.
q.vl.c.inuẽtũ.15.q.5.c 2.ſup.de iud.c.1.
Alij aũt priores, qui non ſic eliguntur,
ſed eos abbates inſtituũt, & ſicut uolũt,
de facili remouẽtur, vt inf.de ſimo. ca ꝑ
tuas,in fi In primis cõfirmari pñt prio-
ratꝰ,ut ſup.de pbẽ. In poſteriorib.nõ, ut
inf.e.ti.c.cũ ad monaſteriũ, §.in refecto
rio,ĩ fi.ſup.de cõfir.uti.vel inuti.c. ad no
8 ſtrã & c.porrectũ. † Itẽ notandum, ꝙ de
oblationibus quotidianis,de his quæ cõ
ferũtur in uita cõferentium,eccleſia ca-
thedralis non habebit aliquam portio-
nẽ,ut inf.e.c.1.& 16.q.1.c.cũ pro utilita
te. Cæ-

te. Cæterũ ſi mortis vel ſepulturæ cau
ſa aliquid monaſterio cõferatur maior
eccleſia habebit portionẽ canonicã. vt
ſup.de ſepul.c.de his.c.relatũ, & ſup. de
teſt.c. reqſiſti. Itẽ nec cathedrati cũ ſol-
uũt monachi. vt 10.q.3 c. inter. cætera.
1 niſi hoc a fundatione eccleſię cõueniſſet
vt 18.q.2.ca Eleutherius. Et quo ad hæc
monaſteria dñi nõ ſub. ſlle legi diœceſa
nę & 18.q.2.c.q̃ ſit ſup.de offi ord.c.dile
ctus.Capellę tñ monachorũ ſubsũt, ſup.
de offi.ord.c.cõquerente. ſup.de præb e.
de monachis.Nec obſt canon ille. 10.q.
3.c.inter cętera, vbi dicit monaſteriorũ
baſilicis ab hac ſolutionis expreſſione
ſeiunctis Illud n ſic exponitur, baſilicis
monaſteriorum, id eſt baſilicæ quæ ſunt
monaſteria. Et hæc vera ſunt, niſi mona
ſteria cum capellis libertati donentur;
2 tũc. n. ea lege qua monaſteria, & capel
læ cẽſentur.vt inf.de priui.c. qm & c.cũ
cappella.& arg 16.q.2.c viſis, & de hac
materia no. ſup. de offi.or.§.quę autem.

SVMMARIVM.

1 *Religioſæ domus quæ dicantur.*
Oratorium quid ſit, & an oratoria dicã
tur loca religione.
2 *Domus religioſæ qua auctoritate cõſtrui*
debeant, & cui ſubſint.
3 *Domus religioſæ ad vſus ſeculares redu*
ci non poſſunt.
4 *Abbas an poſſit ꝑiudicare monaſterio.*
5 *Monaſterium ſi alteri monaſterio vnia-*
tur epo ignorante, cui valeat vnio.
6 *Religioſis licitum eſt ad arctiorem ſe trã*
sferre religionem petitia licentia quã
vis non obtenta.
7 *Eccleſia vna tribus modis vniñ alteri.*
8 *Eccleſiarum vnio ex quibus cauſis fieri*
poſſit.

De Religioſis domibus. Rubr.

TRACTATVM eſt ſupra de cõ
uerſione & ſtatu religioſorum,
hic ſubijcit tractatus de domibus eorun
dem. Et ideo ponitur hic rub. de religio-
ſis domibus, vt epiſcopis ſint ſubiectæ.
Videndum eſt igitur, Quæ dicantur reli-
gioſæ domus. Cuius auctoritate ſint con
ſtruendę. Cui ſubiectę ſunt,& in quibus,
An ad ſeculares vſus conuerti valeant.
Quæ religio ſit aſſumenda, poſtquã do-
mus fuerit cõſtituta. † Religioſę domus
dicuntur monaſteria, tẽpla hoſpitalia,
& alia loca ſimilia, ad pios & religioſos
vſus deputata,quocunq; nomine cenſeã
tur,ut inf.eo.ca. de xenodochijs &,C.de
epiſco.& cleri ca. orphanotrophos. & l.
omnia. Oratoria etiã, quæ aliqui ex de
uotione in proprijs domibus auctorita-
te epiſcopi conſtituerint, loca religioſa
ſunt.ut 42.di oratoriũ.19.q 2 c. quidã,
de conſe.di.1 ca.unicuiq; & ca.clericos.
& c ſi quis. Oratorium autem idem eſt,
qđ eccleſia ſeu capella. ut inf. de eccle.
ædifi.ca.ult. † Conſtruendæ ſunt domus
religioſæ auctoritate epiſcopali ut. 16.
q.1.cap. quicunq; cum ſollennitate illa
quæ hẽtur de cõcec.di. 1.c.nemo, in Au-
th.de eccl.titu § ſi quis autem uoluerit
colla.9. Subſunt aũt tem eccleſiæ, q̃ do-
mus religioſę illi epiſcopo in cuius diœ
ceſi conſurgunt.ut 16.q 7.ca.baſilicæ.&
18.q.2.c.monaſteria.& inf.eod. ca.de xe
nodochijs. niſi priuilegio ſint munitæ.
ut inf.eod.c conſtitutus,uel præſcriptio
ne ut ſup.de pſcript.ca. audit e. Subſunt
autem inquã duabus legibus, lege diœ-
ceſana & iuriſdictionis, ut dixi ſupra de
offi or.§ quæ autem. ſed utranq; legem
diœceſanam & iuriſdictionis epiſcopus
remittere poteſt,ut inf.eo.c conſtitutus.
& inf de cenſi.c.cũ uenerabilis, in fin.&
16.q 2.ca uiſis.Licet uideatur ꝙ iuriſdi-
ctionem remittere non poſſit;quia ſicut
ſubiectus ſeipſum eximere à iuriſdictio
ne prælati non põt, ut ſupra de foro cõ-
pe.c.ſi diligẽti.11.q 3.c ſi clericũ cuiuſ-
libet,& c.clericum nullũ. ſic nec ꝑlatus
põt à ſe excutere iuriſdictionem ordina
riã, quã hẽt in ſubiectis, ar.ff.de of. præ.
l. legatus. Verius eſt tñ quod prius dixi.
Nam epiſcopus põt dare decimas extra
eccleſiam baptiſmalem.ut.16 q.1.c.ſta-
tuimus. poteſt vni eccleſiæ detrahere, &

dare alteri,ut inf.de exce.prę c.ſicut uni
re 12.q.2.c.bonæ. dummodo cum con-
ſenſu ſui capituli,ut ſup.de don.c paſto
3 ralis. † Domus religioſæ ad uſus ſecula
res reduci non poſſunt,ut inf.e.ti. ca.in
ter quatuor. Et eſt hoc generale in om-
nib.cõſecratis,vel Deo dedicatis, ut 19.
q.2.c.q̃ ſemel,ſup.de re.permu.c.manci
pia.de cõſe.d.1.c.ligna,& c.vaſa.& ff.de
rel & ſumpt.func.l.ſi quis ſepultura. Vn
de ſi monaſterium aliquod fuerit deſor
matum per monachos eiuſdem ordinis
ſi põt fieri reformetur, alioquin per mo
nachos alterius ordinis, ut if. ne cle.vel
mona.c.relatum.nõ autem per clericos
ſeculares,ut infra eod.titu.ca.per quat-
tuor & accedit ad hoc 18.q.2.ca perue-
nit dudum,& ſupra ti.proximo.c. vl.§.
vl. poſtquam autẽ domus aliqua fuerit
conſtructa, aſſumẽda eſt religio una de
approbatis,ut inf.e.tit.c.ne nimia noua
enim ſine licẽtia dñi Papę aſſumi nõ poſ
ſet, ſicut nec nouum inſtitui collegium
4 ſine principe, vt ff.de coll.l.3. † In ſum
ma notandum eſt, ꝙ ſi abbas uel prior
alicuius monaſterii pręter aſſenſum fra
trum obedientiam promittat epiſcopo
loci,ſi monaſterium ſit exẽptum vel le-
gitima pſcriptione munitum, nõ pręiu
dicatur eidem,ut inf.eo.c.cum dilectus
5 filius. †Item quid ſi monaſteriũ aliquod
alteri monaſterio uniat̃ epiſcopo igno-
rãte,nunquid unio valet? Videtur ꝙ ſic,
maximè ſi uniatur monaſterio regulæ
6 arctioris. † Nã licitũ eſt cuiuſlibet ad ar
ctiorẽ tranſire religionem petita licẽtia
& ſi non eſt obtẽta vt ſup.de reg.c. licet,
& c.ſane.Item per unionem huiuſmodi
non eximitur monaſteriũ a iuriſdictio-
ne diœceſani epiſcopi,ut infra eod.titu.
c.quia monaſterium,vnde epiſcopus ra
tũ debebit habere quod alteri prodeſt,
& ſibi nociturnum non eſt, ut ff.de aqua
pluuia arcẽda.l in ſumma, § itẽ uarijs.
Sed cõtra hæc ſic allegat̃, ad ipſum ſpe-
ctat unire eccleſias infra,de exceſſi. pręe-
lato.c.ſicut unire. prudentię n ipſius cõ
mittitur qualiter eccleſię ſuę diœceſis
conſiſtere debeant, vt 70.diſt.c. ſancto-
rum. Item per unionem præiudiciũ fit
epiſcopo, quia monaſterium qđ unitur
gaudebit priuilegiis & immunitatibus
illius cui unitur,quod.n.alteri aggrega
tur,eius debet imitari naturam, ut inf.
de ſtatu,regul.c.recolẽtes, C de rei uxo.
actio l.una,C.comm.de leg.l.1. Puto ſi
ne cõſenſu epiſcopi hoc fieri non dẽre,
& intelligo ꝙ in cã,cum dilecti ſup. de
his quæ ui met. ve cauſæ fiunt, habitus
7 fuit conſenſu epiſcopi. † Tribus autem
modis unũ monaſterium uel una eccle-
ſia unitur alteri, uno mõ fit, ut cum una
alteri ſubiicitur. Et tunc ſubiecta uniet
ſecundum obſeruantias eius, cui ſubii-
citur,& priuilegiis eius utetur,ut in prę
allegata decre. recolentes, circa fi. & iõ
neceſſarius eſt epiſcopi cõſenſus,ut præ
dixi.& ſecundũ hoc dicitur una eccleſia
depẽdere ab altera,ut ſup.de ęta.& qua.
in or.præfi.c.cam te.Secundo mõ ſic, ut
cũ duæ eccleſiæ uniũtur ita ut neutra ſo
biiciatur alteri,nec eſt ſcire quæ ſit illa
quæ unitur,quæ ſit illa cui uniat̃ altera.
ſed ambæ eccleſiæ ſic conueniunt, ut ca
nonici unius vel monachi ſint canonici
vel monachi alterius, & ſint oĩa cõmu-
nia;& tũc erũt quaſi una eccleſia, & qua
ſi unum collegium,& uiuẽt ſecundũ me
liores obſeruantias & conſuetudines, q̃
hactenus in utraq; uigebant, & reſpon-
debunt ẽpis diuerſarum diœceſium, uel
eiuſdẽ,ſicut prius, ut illi qui uiuũt in il-
lo loco rñdeãt in ſuo diœceſano in his,
in quibus debẽt, & iſti qui uiuũt in iſto,
rñdeant ſuo,ſi diuerſos habeant diœce-
ſanos,ut unio non noceant diœceſanis,
ut infra eod.ti.c.quia monaſterium Ter
tio modo fit unio duarum eccleſiarũ,ut
duę remaneant, & poſſeſſiones diuiſæ
ſint,ſicut prius & collegia duo;ſed ĩ hoc
tm̃modo unum habeat prælatum, qui
præſit utrique.Sic & Imperator duas di-
gnitates cõiũgit in unũ,ut in Auth. ut iu
dices ſine quoquo ſuffr. §. illud. col. 2.
De iure autem epiſcopi, erit quod dixi
8 in modo ſecundo. † Quattuor autem
ſunt cauſę, ꝓpter quas unio eccleſiarũ
fieri põt. Propter temporis qualitatem

ſeu

ſeu turbationem.vt 21.q.1. & temporis
qualitas. Item duarum eccleſiarum vi-
cinitas vt ibidem. Item eccleſiæ pauper
tas.vt 10 q.3.c.vnio. circa fi. Item a cle-
ricis vel monachis deſolatio, vel deſti-
tutio. vt inf.eo. c.quia monaſterium.

SVMMARIVM.

1 *Monachi et alij religioſi quid iuris ha-
beant in capellis monachorum.*
2 *Intellectus ad c.tributum.23.q.8.*
3 *Religioſi ſi acquirunt capellas ex donatio
ne epiſcopi,quod ius in illis habeant, &
num. 4.*
4 *Actio de ſubiectione capellæ,an contra ip
ſam vel poſſidentem competat.*

De Capellis Monachorum. Rub.

IN ſuperiorib. rubricis tractatum eſt
de monachis religioſis,hic tractatur
de eorum locis & capellis.& ideo ſubij-
citur hic rubr.de locis, vel capellis mo-
nachorum, ſeu aliorum religioſorum.
†Eſt igitur videndum quid iuris hẽant
1 monachi, & alij religioſi in ſuis capel-
lis. Et in hoc diſtinguendum eſt; quia,
aut monachi ius hñt in capella ex fun-
datione, aut ex donatione laici. Si mo-
nachi capellam in proprio ſolo expẽſis
proprijs fundauerint, hñt in ea omnia
tpalia & epiſcopus omnia ſpiritualia.
Et hoc eſt quod alibi dicitur, ſacerdotes
de populi quidam cura epiſcopis red-
dant rationẽ. abbati vero ꝓ reb. tpalib.
ad monaſterium pertinentib. debitã ſu-
biectionem exhibeant, & ſic ſua cuique
iura ſeruentur.vt 16 q.2.c.ſane. & c.ſta-
tuendum. inf de priui. c.cum & planta-
re.§.in eccleſijs.inf eo.c.1.ſup.de pben.
c.in lateran. & c.de monachis. Habent
2 & nihilominus ius pñtãdi.vt ſup.de ſup
plen.neg.c.ſicut.†Et per hoc notare po-
tes, ꝙ cũ collegiũ regularium, & idem
in ſecularibus puto, fundat aliquam ec
cleſiã, pinguius ius habet ex fundatio-
ne q̃ laicus,qui & ſi ius habeat pñtandi,
vt inf.tit.prox. in poſſeſſionib. tñ eccle-
ſiæ, quas etiam ipſe confert,nullam reti
net ptãtem. vt 10.q.1.c.nouerint. pñt tñ
laico patrono ſtatui aliqui prouentus in
eccleſia percipiendi. vt inf.ti. prox. ca.
præterea.Et ſic intelligo.23.q.8.c.tribu
tum,quod intelligo ante conſecrationẽ
eccleſiæ.ar. C.de dona.quæ ſub modo l.
perfecta. & 16.q.vlt.c.filijs. poſſunt aũt
ante conſecrationem, vel poſt poſſeſſio
nes aliquæ beneficij vice concedi,& ma
ximè patrono,ut 16.qõ.6.c.illud.& 16.
q.1.c.poſſeſſiones. Si vero ex donatio-
ne epiſcopi monachi ius habeant, vt in
3 capella, tunc ſi certo † modo donauit
eis epiſcopus ius illud habebunt, quod
expreſſum eſt.ar.ff.de pac l.in traditio-
nibus. Si vero epiſcopus contulit pleno
iure, tunc monachi habebunt tpalia,&
ſpiritualia,& inſtitutiones, vt 16.q.2. c
viſis. Quod ſi epiſcopus ſimpliciter do-
net, tunc illam portionem contuliſſe vi
detur, quam epiſcopus tpaliter in ean-
dem percipere conſueuit, forte aliquid
tempore dedicationis impoſitum. Sed
ſi epiſcopus nihil tale percipiebat in ip
ſa, tunc donaſſe videtur omne id quod
ſpirituali iure percipiebat in ea. ut ter-
tiam, uel quartã de obligationibus ui-
uorum,& mortuorum, præter cathedra
ticum. Vt autem hæc donatio ſit legiti-
ma,conſenſus eſt capituli requirendus.
vt inf.de dona.c. paſtoralis. Vbi uero ex
donatione laici ius ſibi vendicant, reli-
gioſi in eccleſia,tunc tñ modo ius obti-
nent patronatus, ut inf.eo. c.cum ſecu-
lũ.& ſi quid aliud percipiebat laicus tẽ-
poraliter in eadem, ut ſuperius dictum
eſt. non.n.potuit laicus plus iuris in ec-
cleſia conferre laico, quã ſibi compete-
ret. ut inf.de dote poſt diuor.reſ. c.nup.
1.q.1.& 1.q 7.c.Daibertũ.ff.de reg.iur.
l.nemo plus.& ff.de contrahen.empt.&
vend.l.alienatio. Quanuis caſualiter &
ſpecialiter hoc generale fallat, ut ſu.de
ele.c.ſuffraganeis. ff.de vſufruc. l.quod
noſtrũ. ff.de acq.re.do. in l.nõ eſt nouũ,
4 & ff.de acq.poſ.l.interdum. †Sed quid ſi
in eccleſia male a laico detenta ex do-

natione

nacione ipſius in vſus tranſierit mona
chorum, ep̃o loci præbente conſenſum
Conſtabit hęc donatio perpetua firmi
ter ſubnixa vt. 16.q. 1.ca vlt. vt ſi laicus
erat patronus ius patronatus trãſeat in
eoſdem, & nihilominus quod tempora
liter ep̃s abtinebat. ſi verò laicus patro
nus non erat, ſaltẽ ius epiſcopi tranſit
ſup. de don. paſto.inf.de iure patro c.il-
lud. Et hæc omnia locũ hñt in monaſte
rijs quæ non ſunt exẽpta cum ſuis capel
lis alioquin diœceſanus nihil iuris hẽt ĩ
capellis, ſicut nec in monaſterijs ex q̃b.
capellę dependent.vt no.ſup.de ſta.mo.
na in fi. † In ſumma notandum eſt, ꝙ ſi
5 agatur de ſubiectione capellæ, non eſt
agendum contra ipſam ſed contra ſupe
riorem qui eſt in poſſeſſione, uel quaſi
ſubiectionis ipſius, ut ſup tit prox. c.cũ
venerabilis.ſup.de ele. c.querelam. 16.
q.3. c.inter memorator. ſup.de reſcr. c.
ex parte.ff.de lib.exhi.l.ul. ff.de ſer.l.ul.
& ff.ſi ſer.uen.l.is cuius, & nihilominus
agi põt contra rectorem capellę,ut ſup.
de appell.c.ad audientiam,ſupra ut lite
non conteſta. c.quoniam. 12.q.2.c.qui-
cunque. & in prædicta decre. ex parte.

S V M M A R I V M.

1 *Ius patronatus quid ſit,et ex quib. proueniat.*
2 *Patrono quæ competant.*
3 *Inſtitui non debent ſine præſentatione in eccleſia quæ patronum habet.*
4 *Patronus qui præſentauit vnum,an poſſit variare & alterum præſentare.*
5 *Clericus plus peccare dicit̃, quàm laicus in eodem genere delicti.*
6 *Intellectus ad c.cum Bertoldus.de re iud. & c.decreuimus.16.q.7.*
7 *Ius patronatus qualiter in aliũ trãsferat̃*
8 *Ius patronatus an transferatur in aliũ ſine auctoritate.*
9 *Plures quando ſunt patroni,& in præſantione epiſcopi diſcordant,quid ſit agẽdũ.*
10 *Epiſcopus q̃d agere debeat, quando inter præſentatores eſt contentio quis eorũ ſit patronus.*
11 *Ius patronatus an ſit apud quemlibet hæredem inſolidum quo ad omnes effectus, & quomodo intelligatur.et nu.12.*
12 *Ius patronatus ex gratia cadit in laico.*
13 *Eiſcopus in aliena diœceſi eccleſiam ædificans poteſt quemcunque clericum præſentare.*
14 *Differentia vtrũ ius patronatus ſpectat ad clericũ iure eccleſiæ, vel patrimonij ratione.*
15 *Vnus ſi conſtruit eccleſiam, & ei plures ſuccedunt hæredes omnes ſunt patroni.*
16 *Plures ſi eccleſiam conſtruant vel dotent an omnes habeant vnũ ius,an pro beneficij portione.*
17 *Clericus habens ius patronatus.nunquid poſſit ſeipſum præſentare.*
18 *Excluditur ab officio procurationis qui ſe ingerit.*
19 *Patronus poteſt eligere filium.*
20 *Patronus donando,tradendo, & cõcedendo eccleſia,vel inſtituendo in ea,quo ad eccleſiam nihil agit.*

De Iure Patronatus. Rubrica.

EGimus ſupra de iure patronatus in
ſpecie, ſ. quid cõpetit monachis in
alijs religioſis. Nunc cõiter & genera-
liter de iure patronatus agamus, unde
ſubijcitur hic rubr. de iure patronatus.
Videamus igitur quid ſit ius patronat.
Ex quibus proueniat. Quæ competunt
patrono. An ſine præſentatione valeat
inſtitutio. Qualiter ius patronatus in a-
lium transferatur. Itẽ quid ſi plures ſint
patroni,& diſcordant in p̃ntando. Item
infra quod tempus patronus debeat p̃-
1 ſentare. † Ius patronatus eſt auctoritas,
ſeu poteſtas proueniens ex beneficijs an
te conſecrationem eccleſiæ collatis. Pa-
tronatus autem ius prouenit ex funda-
tione,dotatione, ſoli collatione 16.q.7.
c.filius. & c.quicunq;. 18.q.2. c.abbatẽ.
Et hoc vno ver.continentur. Patronum
2 faciunt dos,ædificatio,fundus. †Compe
tit patrono aliquid honoris, aliquid o-
neris, aliquid vtilitatis. Aliquid hono-

ris,vt ſi eccleſia nõ fuerit collegiata, prę
ſentet.vt inf.fere per totum, ſi fuerit col
legiata,tunc non electioni faciendæ,ſed
iam factæ honeſtius patroni poſtulatu-
rus aſſenſus, niſi ex ſpeciali conceſſione
obtineat, vt partes ſuas interponere de-
beat electioni tractandæ, vt inf.eo.c.no
bis. Itẽ habet aliquid honoris, quia pri-
mus in proceſſione incedit. vt 16.q.7.c.
piæ mentis.& c.Frigentius.Habet aliq̃d
oneris, quia tenetur defendere eccleſiã
ab oĩb.oppreſſionib. vt 16.qõ.7.c filijs.
Hẽt aliq̃d vtilitatis, q̃a ſi vergat ad ino-
piã,alendus eſt de bonis eccleſiæ. vt 16.
q.7.c.filius.& c.quicũq;. Et notant̃ duo-
bus verſib. Patrono dẽtur honor, onus,
vtilitasq. Præſentet, p̃ſit, defendat,ala-
tur egenus. Põt etiam patronus præter
egeſtatem aliquos reditus hr̃e modera-
tos ab eccleſia, cuius patronus exiſtit,vt
hic notaui ſupra tit.prox circa prin. Si-
3 ne † præſentatione inſtitui non debent
in ea eccleſia quæ patronum habet; & ſi
ſpretis patronis hoc factum fuerit, ſ̃m
rigorem iuris eſt inſtitutio irritanda, vt
inf.eo.c.illud. in fi.uel irrita nuncianda.
& ad inſtituentis verecundiam inſtitu-
tus amouendus eſt, & alius quem patro-
nus condignum elegerit,ordinandus.vt
4 16.q.7 c.decreuimus.†Sed ſi laicus rep̃-
ſentet vnum, & poſtea variet alium prę
ſentando, vr̃ à primo diſcedere poſterio
rem præſentando. vt ff.de procurat. l.ſi
cum. § vlt.& ſup.de procur.c.non iniu-
ſtè. & tunc videtur arbitrio epiſcopi re-
linquendum, quis eorum alteri præfe-
ratur, vt inf.e. c.cum autem aduocatus.
vt in caſu iſto ſit locus gratificationi, ſi-
cut alias.ff.de reli.& ſump.fu l.vlt. ff.de
donat.l.Stichum.§.ſi decem.ff.de pecu-
lio.l.ſumma. ff.depoſit.l.ei apud quem.
§.1 ff.loca & condu.l.in naue Saupheli,
in fi. Licet ſit arg.contra,ꝙ non ſit locus
gratificationi. ff.quæ in fraudem cred.l.
pupillus. Admittitur hæc variatio pa-
troni laici duplici ratione. Vna, quia in
caſu iſto locus eſt pœnitentiæ, ſicut &
alias 2.q.3.c.ſi quis iratus. & c.ſi quẽ pę
nituerit & q.6.c.ei qui.§.ſi vero.& cap.ſi
quis libellos. Alia rõne, quia p̃ntato ex
p̃ntatione non acquiritur ius in re, vn-
de alio p̃ntato & inſtituto potior eſt con
ditio poſſeſſoris. quoniam antequam
p̃ntatio per dięceſanum ep̃m approbe-
tur,ratum non eſt quod a patrono fuerit
inchoatum,vt infra eodem c.quod autẽ
conſulis. Et propterea ſicut dixi, ſupe-
rior variantem admittit, quia nonnun-
quam prætor variationem admittit, &
conſilium mutantis non aſpernatur. vt
ff.de col.l.nonnunquam.Quamuis alter
inconſtantia arguatur, vt ff.de proc.l.in
cauſæ. Variatio autem non admittitur
in perſona eccleſiaſtica variante, vt in
prædicta decre. cum autem aduocatus,
in fi. Et eſt ratio, quia quædam res pro-
hibentur in clericis, quæ in laicis tole-
5 rantur †& in eodem genere delecti plus
dicitur peccare clericus, q̃ laicus.vt 15.
diſt. c.nulli fas.1.q.3. c.ſaluator.11.q.3.
c.præcipue.32.q 5.c.qui viderit. 19.diſ.
c.nulli,inf.de hær.c.excommunicamus
§.pręterea ff.de re.mi.l.omne delictum
6 §.augetur. †Et quod dixi,præſentatum
a laico non habere ius in re,eo quod ra-
tum non eſt a patrono, quod fuerit in-
choatum,priuſquam à pręlato fuerit ap
probatum,recipit contra.ſupra de re iu
di.c.cum Bertoldus. vbi primò præſen-
tatus & non admiſſus agit contra ſecun
dum præſentatum & inſtitutũ, vt amo-
ueatur. In quo ſic dicendum,ſi quis p̃n-
tetur ab eo qui ius habet præſentandi,
& cum ſit idoneus,non admittitur a prę
lato,& patronus non variet,ius habet in
re, & agere poteſt contra inſtitutum a
nemine, uel a falſo patrono præſenta-
tum. Et ſic loquitur c.cum Bertoldus.ſic
loquitur. 16.q.7.c.decreuimus. ubi autẽ
verus patronus aliquem repræſentat, &
variat alium rep̃ntando, locum habet.
c. cum aũt aduocatus. & c. quod autem
conſulis. ut primò præſentatus ius non
habeat in eccleſia, ad quem primò fue-
rit præſentatus,vt poſſit agere aduerſus
ſecundò præſentatum, & inſtitutum.
Sed poterit agere contra prælatum, qui
cum præſentatum & idoneum malitio-

ſe non admiſit fortè differendo inſtitue-
re, & difficultates aliquas ingerendo,
vt variet patronus & alterũ pręſentet,&
aget ut prouideat ei in beneficio com-
petẽti,ut inf.eo.ti.c.paſtoralis. Et quia
prelatus nõ admittẽs prҫſentatum ido-
neum,ſic punitur dixerunt quidam non
eſſe locũ gratificationi, & correctã eſſe
illam decre.cũ aũt aduocatus, per illam
paſtoralis.Sed uerius eſt,qđ primò dixi.
vt gratificationi ſit locus, & cui gratifi-
cando prelatus eccleſiam contulerit,
eius erit, & alius nullum ius in eccleſia
habebit,quãuis primo p̃ſentato & ido-
neo ſubueniatur,ut ſuperius dictum eſt.
Admittenda eſt igitur præſentatio pa-
troni uel eius qui eſt in quaſi poſſeſſio-
ne iuris patronatus,ut inf.e.c.cõſultatio
nibus,inf.ſex mẽſes a tpe uacationis, ut
inf.e.c.eã te.uel inf. quatuor à tpe motę
litis,ut ĩf.e.c.qm̃ in quibuſdã. inf.e.c.cũ
pp diſcordiam. Quidam autem dicunt
correctã eſſe illã dec. eã te. per poſterio
rẽ, cum pp diſcordiam & tps ſemeſtre
7 reductũ eſt ad tp̃s quadrimeſtre.† Trãſ-
fertur ĩ alium ius patronatus gratuito
ti.ut inf.e.c.ex inſinuatione & c.illud.&
c.cura paſtoralis. Non gratuito autem
tit.non tranſit,cum ſit ſpirituale uel ſpi
rituali annexũ,ut inf.e.c.de iure.c. quia
clerici.& c.præterea. Cum uniuerſitate
aũt tranſit ius patronatus ẽt nõ gratuito
tit.ut inf.eo.tit.c. cum ſeculum, ut fun-
dus dotalis qui per ſe generaliter non
trãſit, ſed cum uniuerſitaie transfertur,
vt ff.de fun.do.l.1.quædam.n.ſunt, quę
per ſe ſola nõ tranſeũt,ſed cũ aliis trans
ferũtur, vt ff.de acquir.re.do.l.quędam,
ff.de contrahẽ.empt.l.in modicum. Vn
de uerſus. Iura patronatus tranſire fa-
cit nouus hęres. Res permutata, dona-
tio,uenditioq;. Nam ex ſucceſſione trã
ſit in hæredẽ,ut inf.c.1. Et permutatur
cũ alio ſpirituali,vt 16.q.7. ca.nemini.
Et venditur cum uniuerſitate, ut in dec.
8 cum ſeculum. † Sed nunquid ſine au-
ctoritate epiſcopi trãsfertur? & uidetur
ꝙ in ſingularem perſonam non,ſed col
legium ſic;& hoc innuitur manifeſte in
fra eod.c.illud, ubi dicit,licèt religioſo
loco patronatus ius conferendi liberam
habeat poteſtatem.Et eſt ratio, quia ius
canonicum libenter amplectitur, ut id
quod eſt ſpirituale uel ſpirituali anne-
xum,a laico ad eccleſiam reuertatur, ut
alias uideo.16 quæ.1 c.ulti.ſup. de his,q̃
fi a præla.ſine con. ca. cum in apoſtoli-
ca.tunc.n.ius reddit ad ſuam naturã, ut
ff.de pac l ſi unus,§. idem dicemus. Nõ
ob.inf.eo.tit.c.ex inſinuatione, nam illã
intelligo, cum conſenſus capituli inter
uenit.Sed obſtat inf.eo.ca.nullus, quod
dicit,quicquid eccleſiaſtici iuris eſt, nõ
poſſe monaſteriis conferri conceſſione
epiſcopi.Sed ibi excipi poteſt ius patro-
natus. Vel ſi uelis, ſtabis ei quod dicit
illa decre.nullus. ſine aliqua exceptio-
ne. Et reſpondebis ad illam decretalem
illud;quia quod dicit licèt religioſæ do
mui &c.nõ determinat proximam clau
ſulam præcedentem illam.ſ. tum quia
laicus; ſed aliam ſ.tum quia de re non
uacante &c. ut ſit ſenſus, laicus eccleſia
non uacante ius patronatus, quod ha-
bet in ea; ẽt cum conſenſu epiſcopi pri-
uato conferre nõ poteſt, licet religioſo
loco conferre poſſit,ſubaudi non tñ ſine
9 conſenſu epiſcopi.† Si plures ſint patro
ni & diſcordant quidam enim repręſen
tat unum,quidam alium, ſi conſtat eos
eſſe patronos, ſtabit epiſcopus maiori
& ſaniori parti illorum, ſi partes prҫſen
tati nõ uideãtur æquales, tunc attendan
tur merita eorũ quæ præſentant,ut ſup.
eo.c.qm̃ in quibuſdam 62.diſt.ca. ſi for-
te.Sed ſi præſentati pares in meritis ui-
deantur, tũc eſt locus gratificationi, de
qua ſuperius dictũ eſt, uel dicet ep̃us pa
tronis,iterũ p̃ſentare.ar.79.di.ca.ſi duo.
Nec puto,ꝙ in caſu iſto alter eorum ha
bebit cõtra ep̃m aliquam actionẽ; quia
ep̃i ſeſe impediũt in concurſu,ſicut duo
fructuari.ut ff.quibus mo. uſu. amit. l.ſi
duobus,§.cum ſingulis, ff.de uſuf.l.quo
ties, ſicut duo hæredes ſub conditione
inſtituti ut ff. de condi. & iſti. l. ſi titius
hæres erit.Sed ſi patroni nolint quẽ præ
ſentare, ep̃us reliquias de illa eccleſia,
ſi fieri

ſi fieri pot ſine ſcandalo, ſeruet vſq; ad
diem concordiæ atq; eiuſdem eccleſiæ
claudat hoſtia, ut nullus in ea ſacrũ mi-
niſterium celebret,antequam vnum eli
gant presbyterũ, qui ſacroſancta ido-
neus ſit procurare, ut inf.e.ca quicunq;
10 †Cum aũt inter præſentantes ſit conten
tio, quis eorũ ſit patronus, expectet epi
ſcopus ad ſex menſes;& ſi vſq; tunc non
fuerit diffinitum, prouideat epiſcopus
eccleſiæ de paſtore, ſaluo in poſterũ iu-
re eius qui euicerit.ut inf.e.tit.c. ſi uero,
& ſi noluerit epiſcopus tanto tpe ſpe-
ctare, faciat hoc in fine quatuor mẽſiũ.
ut inf.eo.ca.qm̃ in quibuſdã.Si aũt inter
epiſcopũ & præſentãtes ſi qõ, forte epi-
ſcopo ignorante eos forte patronos, tũc
donec qõ ſopiatur, epiſcopus ponat in
eccleſia œconomum pro reditibus con
ſeruandis, qui aut eos in vtilitatẽ eccle-
ſiæ conuertat, aut fideliter futuræ per-
ſonæ reſeruet.ut ſup.de offi.ord.c.cũ nos
11 plerũq,.†In ſumma notãdum eſt,ꝙ ius
patronatus apud quẽlibet hæredem eſt
in ſolidũ quo ad oẽs effectus, præter ſa-
cerdotis p̃ſentationẽ, quæ eſt apud oẽs
ita,ꝙ apud nullũ,ut inf.eo. ca. 1. & 2.Et
hoc ideo, quia cũ ſit res ſimplex perue-
niens ad quẽlibet hæredũ in ſolidum, ẽt
ſi ex diuerſis & inæqualibus partibus
ſint hæredes, ut ff. de ſeruitu.l via.ff.ad.
l.Fal.l.1 §. ſi uſufructus. qui ſpiritualia
nõ diuiduntur,ut 7.q.1.c. nihil. Vñ alia
incorporali ut nomina, & ſi nõ ueniant
diuidenda, ut ff. famil. erciſ.l.2. ff.ul.&
l.hęredes.§.1.C.eo.tit.l.ea quæ.ueniunt
tñ adiudicanda & aſſignanda, ut ff. fam.
erciſ. l. 3. non ſic in iure patronatus. qđ
nec uni aſſignatur, nec diuiditur inter
omnes, ſed conſiſtit in ſolidũ apud oẽs,
22 ut ſuperius dictũ eſt, † Item notãdũ eſt,
ꝙ ius patronatus qñq; ſtat in ſuo no-
mine,qñq; dicitur aduocatia,ut inf.e.ti.
ca.quia clerici. Qñque vicedominatus.
Qñq; cuſtodia.Qñq; guardia apellatur,
ut inf.e.tit.c.præterea.Qñq; ius frequen
tationis ſeu proceſſionis, vt 16.q.7.cap.
piæ mentis,& c. Trigentius. Item nota,
ꝙ ius patronatus de gratia dicitur ob-
tineri. ut 16.q.5.c. ſi quis epiſcoporum,
eccleſia.n.ſuſtinet patronos in hac par-
te.ut inf.e. tit. c. qm̃ in quibuſdã. Et hoc
ideo, quia cum ius patronatus ſit ſpiri-
tuale vel ſpirituali annexũ,ut ſup.de iu-
di.c.quanto.inf.e.ti. c. de iure.& laici de
rigore iuris non debeãt eccleſiaſtica, &
maximè ſpualia tractare negotia. ut
ſup.de iudi.c.decernimus. & cũ eccleſiæ
cũ ſuis dotib. ad ordinationes epiſcopo
rũ pertineant,ut 10.q.1.c.decretũ.& ca.
nouerit.ex p̃miſſione iuris procedit, ut
hoc ius cadat in laicũ,& actus p̃ſentan-
di qui merè eſt ſpiritualis. hæc tñ per-
miſſio ſiue gratia cõuerſa eſt in ius cõe,
& ob hoc dicitur ius patronatus annexũ
ſpirituali, cum tñ ſit ſpirituale. quia cũ
laicus nullum ſpirituale valeat poſſide-
re, poſſidet tñ uel quaſi poſſidet ius pa-
tronatus. Itẽ ius funerandi vt ff. de mor
tuo inferẽ. l. 1. & præterea ius eligendi,
ſi ex priuilegio cõpetat,ut inf.e.ti.ca.no
13 bis.Item notandũ eſt, ꝙ ſi epiſcopus in
alia diœceſi eccleſiam ædificauerit, hæc
gratia ſit ei, ut liceat ipſi quẽcunq; cleri
cũ præſentare undecũq; ſit. ut 16.q.3.c.
ſi quis epiſcoporũ.cõtra illud.72.di. ca.
hortamur. quaſi ſufficiat teſtimonium
epiſcopi præſentantis ar.ad hoc. 7. q. 1.
cap.ep̃us de loco.ſicut monacho ſufficit
teſtimoniũ abbatis,ut 16.q.2.ca.mona-
14 chi uagãtes. † Et ſciendum ꝙ dñia eſt,
vtrũ ius patronatus ſpectat ad clericũ iu
re eccleſiæ, uel patrimonij rõne. Nã in
primo caſu põt legatus rõne eccleſię cõ
ferre eccleſiã ſpreto tali patrono,ut inf.
eo.c.cum dilectus.Et eſt rõ, quia cum le
gatus conferat eccleſias & alia beneficia
quæ inuenit vacãtia,& quæ vacare inci
piunt poſt ſuũ ingreſſum, non obſtante
iure inſtitutionis qđ ordinatio compe-
tit, multominus obſtabit ius patrona-
tus qđ clerico competit beneficij rõne;
quia plus iuris habet pręlatus in confe-
rẽdo q̃ patronus in p̃ſentando. & nihilo
minus illud quod pluris eſt, abſorbetur
prærogatiua legati,ut ſup.de offic. ord.
15 c. dilectus.† Sed quid ſi vnus conſtruat
eccleſiã, & ei plures ſuccedũt hæredes,
nun-

nunquid omnes erunt patroni? Sic, ut in
fra c. 1. Sed nonne grauatur conditio ec
cleſiæ multiplicatis patronis? Nõ, quia
multiplicantur defenſores. vt 16. q. 7. c.
fil js ac nepot'b Idem ius competit om
nibus & inſolidum, quod competebat
defuncto, non ſecundũ diuiſiones hrdit.
16 Item † quid ſi plures conſtruant eccle-
ſiam vel dotent, nunquid omnes habe-
bunt vnum ius, an pro beneficij portio-
ne? Rñdeo vnum, & æquale; quia ſicut
ſuperius dixi, ius patrona. eſt ſimplex &
indiuiſibile, fateor tñ. ꝙ in alendo & in
honorib. qui debentur patronis, habebi
tur reſpectus ad eũ, qui plus donauit, &
ſi gratificationi locum adeſſe contin-
gat, concurrentib. oĩb. magis dẽt præla
tus gratificari pręſentato ab illo q̃ plus
contulit, quam ab illo qui minus. Sed
17 † quid ſi clericus ius habeat patrona-
tus, nunquid ſeipſum pręſentare põt?
Non, ut inf. eo. tit. c. per noſtra & ſimile.
8 qõ. 1. c. in ſcripturis. In multis. n. iuris
articulis hoc reprobatur, ut quis ſe in-
18 gerat ad aliquod officium. † Nam qui ad
officium procurationis ſe ingerit, ſeip-
ſum excludit, ſuſpectus. n. hr̃. ut ff. de ꝓ-
cu. l. quæ omnia. & qui ſibi tutelã aſcri-
bit. ut ff. ad leg Cor de fal. l. uxori. § qui
ſe. nec poteſt quis ſibi auctoritatẽ præ-
ſtare, ut ff. ad Treb. l. 1. .fuit, & accedũt
ad hæc, ff de teſt. tu. l. ſententia. ff. de au-
19 cto. præſt. l. 1. † Sed opponitur. pater &
filius eadem perſona cenſentur. vt C. de
impube. & alijs ſubſtitu. l. ult. & tñ pater
eligit filium. ut ff. quod cuiuſque uni-
uer. l. illud. Ad quod reſpondeo. pater,
& filius cenſentur vna & eadem perſo-
na fictione iuris, non ſecundum uerita-
tem. Item opponitur, tutor ſibi ipſi poſ-
ſeſſionem tradit, ut ff. de contrah. emp.
& uen. l. fiſtulas. §. fundum. Et ad hoc re-
ſpondeo. non ſimpliciter ſibi tradit, ſed
ægrediente pupilli familia ipſe ingre-
20 ditur. † Vltimo notandum eſt, ꝙ patro-
nus donando, tradendo, & concedendo
eccleſiã, vel inſtituẽdo in ea, quo ad ec-
cleſiam nihil agit. vt inf. eo. ti. c. vl. Verũ
tamen, ſi quis vtatur tali ſimplicitate
verborum. dono tibi eccleſiam & conce
do, donare intelligitur qđ habet in ea,
ius, videlicet patronatus, vt inf. eo. c. qđ
autem. Nam plerumq; hoc nomen ec-
cleſia, pro iure patronatus ſupponit vt
16. q. vlt. c. ſi plures & 15. q. 3. c. nemini.

SVMMARIVM.

1 *Cenſus quid ſit. & an per cenſum fiat pro-*
batio ſubiectionis.
2 *Cenſus à quo imponatur, & quando & nu*
mero 3.
4 *Cenſus nouus inmponi non debet nec anti*
quus augeri.
5 *Nouus cenſus quis dicatur.*
6 *Cenſus an poſſit remitti.*
7 *Cenſus ſi fuit tanto tempore ſolutus, quòd*
non extet memoria quando fuerit impoſi
tus, vel quando primò ſolutus, an pro iu-
re conſtituto habeatnr.
8 *Quid ſi per quadraginta annos cenſns ſol-*
uatur et cauſa impoſitionis vel ſolutio-
nis ignorentur.
9 *Epiſcopus quid exigere dẽat ab eccleſiis*
10 *Procuratio quare debeatnr, & qualiter*
inprocurationibus ſe habere deedant, et
conſiderare habeant ſuperiores.
11 *Procuratio an à pauperibus eccleſiis exi*
gatur.
12 *Viſitator eccleſiæ nũquid quod domi ſolet*
expendere, expendere debeat in via, dũ
viſitat, ut ſaltem in eccleſiæ releuẽtur.
13 *Procuratio non venit in generalem re-*
miſſionem iuris epiſcopalis, quia nec viſi
tatio nec correctio remitti poteſt.
14 *Viſitatio eccleſiarũ quando fieri debeat,*
quoties.

De Cenſibus. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de quodam one-
re eccleſiarum, ſcilicet de iu. pa-
tronatus. nunc autem ſubſequenter, &
de quibuſdam alijs oneribus tractatur.
Ideo ſubijcitur hic Rubrica de cenſi-
bus, & actionibus, & procurationi-
bus. Videamus igitur quid ſit cen-
ſus

ſus. Quis cenſum imponere poteſt. Item
an poſſit augeri, & an poſſit remitti.
Itẽ ex quibus cauſis fieri põt exactio ab
eccleſijs. Itẽ ex qua cã debeatur ꝓcura-
1 tio, & cui, & a quibus. † Cẽſus eſt annua
pẽſio. q̃ epiſcopo de ꝓuẽtibus eccleſiæ
debetur ut 1. q. 3. ca. quæſitũ in fi. Per cen
ſum fit probatio ſubiectionis, ut inf. e. c.
omnis anima. Aliqñ cenſus præſtat in-
dicium præſtitæ libertatis, aliqñ perce
ptæ protectionis, ut inf. de priuile. c. re
cepimus. vnde cenſus impoſitio nõ ſem
per probat exemptionẽ. Nam ex dupli-
ci cã imponitur, ut ſuperius dictũ eſt; &
ideo non probat hoc eſſe, quod ad hoc
contingit abeſſe. Protectio aũt non in-
ducit exemptionẽ, ut inf. de priuile. c. ex
parte tua. licèt aliqñ ſuppoſitio ſub pro-
tectione domini papæ inſtar appella-
tionis habeat, & ſic ſup re certa eximat
& ad tẽpus, ut ſup. de app. c. ad audiẽtiã.
Nã appellans quodãmodo eximitur a
iuriſdictione illius a quo appellat, ut
ſup. de appel. c. directè. & in hoc diſtin-
guo. referi an cẽnſus imponatur ab epi-
ſcopo uel a papa imponatur. Si ab epi-
ſcopo, tunc cenſus impoſitio, ſubiectio
nis eſt ſignũ; ex hoc. n. apparet ꝙ eccle-
ſia cenſualis exiſtit de iure cõi ſubdita,
ſi priuilegio eſt munita ar. ad hoc. 100.
di. c. cõtra morẽ. & ſup. de trãſ. c. ꝑterea.
Si uero cenſus imponat a papa, ex hoc
apparet ꝙ eccleſia illa, quæ cenſum ſol
uit, ſpecialis beati Petri exiſtit, & ad in
diciũ perceptæ libertatis impoſitus eſt
cẽſus, ut d. ca. recepimus, & ſic probatur
2 exempta. † Imponitur cenſus a papa,
ut dictũ eſt. Imponitur & ab epiſcopo,
cũ epiſcopi concedunt aliquas eccleſias
pijs locis aliquid ſibi reſeruant in eis no
mine penſionis, ut ſup. de reli. do. c. cõſti
tutus. Et hoc eſt cũ cõſenſu ſuorũ capi-
tulorũ, ut ſup. de his quæ ſi. a præla. ſine
3 con. cap. cap. paſtoralis. † Imponitur &
ab alijs quibus eccleſiæ ſubſunt, ut inf. e.
tit. c. præterea. forte archidiaconis, qui
bus eccleſię ſunt ſubiectę, ut ſup. de offi.
archi. c. dilecto. ſup. de inſti. c. cum ueniſ
ſent. uel ab abbatibus, q̃bus eccleſiæ ſe
culares aliqñ ſubſunt in temporalibus,
ut dixi ſup. de locis monachorũ in prin.
Aliqñ archipresbyteris ſunt ſubiectæ
eccleſiæ in iure inſtituẽdi, ut ſup. de offi.
dele. c. ſuper eod Aliter cenſus impoſi-
tus uitam eius, qui ſoluerit, non excedit.
vt ſup. de trãſac. c. de cætero. rectores. n.
eccleſiarũ non poſſunt eccleſias, quibus
præſunt auctoritate ſua præſertim poſt
deceſſum ſuum efficere cenſuales, ut inf.
eod. titu. ca. præterea. Apparet igitur ex
præmiſſus, ꝙ cenſus imponitur, cum
exemptio conceditur, uel immunitas
indulgetur. Item imponitur tpe funda
tionis, uel donationis cenſus vel tribu-
tũ, ſoluẽdus vel ſoluẽdũ patrono ut ſup.
tit. prox. ca. præterea. Itẽ tpe dedicatio-
nis imponitur cenſus annuus ep̃o ſoluẽ
4 dus 18. q. 2. cap. Eleutherius. † Nouus
cenſus imponi debet, nec antiquus au-
geri, ut inf. e. tit. cap. prohibemus ſup. de
his quæ ſi. a p̄la. ſine con. c. c. paſtoralis.
inf. e. ti. c. ſignificauit. & c. cũ clerici. ſup.
de trãſ. c. de cætero. ſup. de præb. c. extir
pãdę in fi. & c. auaritiæ. & accedunt. 16.
q. 2. c. ſeruitiũ & c. hoc tm̃. C. noua vecti.
impo non poſ. l. 3. inf. e. tit. c. eccleſijs. &
ca. innouamus Sed procuratio augetur
excreſcentibus rebus, ut inf. e. ti. ca. quan
to. ſup. de cõſti. c. cũ. M. ff. fideicõ. lib.
l. generaliter. § ſi alienum... qui & a qui
bus ma. l. nõ fi. l. ſi mortis. Sic eſt in pen-
ſione rerũ locatarũ, quæ creſcit in vber
tate, & decreſcit in ſterilitate, ut ff. loc.
& cõdu. l. ſi vno. & ſup. de loca. & con. c.
propter ſterilitatem. Sed contra. C. de al
lu. l. 3. in uerbo illo, dolcant. Ad quod
dico, ꝙ priora iura locũ hñt, cum vber-
tas procedit ex gratia diuina. poſterio
ra, cum ſtudio & diligentia colentium
Quamuis hoc vltimum recipiat contra
riũ ar. de cõſti. c. cum. M. Sed de hac ma
teria plenius not. ſup. de lo. & condu. §.
5 ſit aũt remiſſio. † Nouum autẽ cenſum
intelligo illũ, qui non fuerit impoſitus
tempore fundationis, donationis, con-
ſecrationis exemptionis, ſeu immuni-
tatis indultæ. his enim temporibus uel
imponit uel offertur, ſed quamuis tũc,
cum

cum offertur, fit volũtarius, poſtmodũ
tñ tranſit in neceſſitatẽ & debitũ, ſicut
aliàs hoc cõtingit. ſup. de cõmo. c. vno.
ff. commodati. l. in commodato § ſicut
C. de ac. & ob. l. ſicut initio. vt ſup. de vo.
6 & vo. re c. magnæ. † Põt cenſus remit
ti. vt inf. eo. tit. c. cùm venerabilis. ita tñ,
vt epiſcopus remittat cum conſenſu ca
pituli, vt ſup. de do. c. paſtoralis. & ſu. de
7 his quæ fi. a præla. ca. paſtoralis. Sed
quid ſi cenſus fuerit tanto tẽpore ſolu
tus, ꝙ non extet memoria qñ fuerit im
poſitus, vel qñ primò ſolutus. videtur
ꝙ pro iure cõſtituto debeat haberi. vt
ff. de aqua plu. ar. l. 1. §. vl. & ff. de aqua
quo. & æſti. l. hoc iure. §. ductus aquæ.
vtrum is, qui cenſum petit, non innita-
tur tempori, quod non eſt modus indu
ctiuæ obligationis. vt ff. de ac. & obli. l.
obligationũ. §. placet. C. de pac. l. ſi cer
tis annis. C. de vſu. l. creditor. ſed inni-
tatur impoſitioni, quæ ex tempore præ
ſumitur. vt ff. de vſuf. l. cũ de in rem ver
8 ſo. † Sed nunquid ſi per 40. an. cenſus
ſoluatur, & cauſa impoſitionis vel ſolu
tionis ignoretur? videtur, ꝙ a quo exi-
gatur, nõ teneat ad ſolutionẽ; cenſus. n.
ignorãtio, id eſt cuius cauſa ignoratur,
nec diuinis nec humanis legib. inueni
tur. vt inf. eo tit. c. c. peruenit. Item q̃a tẽ
pus. nõ eſt modus &c. vt ſuperius dictũ
eſt. & accedunt ad hoc 1. q. 1. c. nullus
epiſcopus grauamen 10. q. 3. c. quia co
gnouimus. inf. de exceſ. præla. c. ſanè. &
cũ ad quorũdã. & C. ne vx. pro ma. l. vl.
Sed cõtra 18. q. 2. c. ſeruitium. 1. q. 3. c.
quæſitum ff. ſi ſeru. vendi. l. ſi quis diu-
turno. ſu. de elec. c. cumana. ſu. de cauſa
poſ. & proprie. c. cũ eccleſia Sutrina. C.
de ſerui. & aqua. l. 1. & 2. & de ſeruitijs
tẽpore acquirẽdis loquitur expreſſe. l.
litibus. C. de agri. & cen. dico autem in
hac queſtione, ſicut & in præmiſſa, vt is
qui cenſum petit dicat impoſitum, ſi tñ
non credit contrariũ, & probet per tan
ti tẽporis ſolutionẽ. Nunc videamus
de ſecunda parte rubricæ ſ. de exactio-
9 nib. † Et eſt ſciendũ, ꝙ epiſcopus nihil
debet ab eccleſijs exigere, niſi canoni-
ca & conſueta, cathedraticũ quod erat
duorũ ſolidorũ, ut 10. q. 3. c. placuit. c.
priſcis c. illud. & ſup. de offi. ordi. c. con-
querente. ad plus, minoris. n. quantita-
tis eſſe poteſt. ut inf. eo. tit. c. olim, 10 q.
3. c. numerus. Et forte hic ſolidus appel
latur aureus. ut C. de ſponſal. l. 2. Inſtitu.
de pœna te. liti. in fin. uel erunt ſolidi
uſuales, & cõis monetæ regionis, ut ff.
de leg. 3. l. nũmis. & ſi plures ſint mone-
tæ in regione forte dabuntur meliores.
vt ff. de iureiur. l. quanto, in fi. uel medio
cres, argum. 10. q. 2. c. hoc ius porrectũ.
ff. de aur. & argent. legat. L. qui lancem.
Vel minores, ut ff. de leg. pri. l. nummis.
ff. de reg. iuris. l. ſemper. ff. de lega. 1. l. a-
pud Iulianum. § ſcio. inf. eo. ti. c. ex par-
te. Alibi appellat ſynodaticum, ut infra
eod. tit. c. olim. Cathedraticum dicitur,
quod ad honorem cathedræ ſoluitur:
ſynodatichũ, quia frequenter in ſynodo
datur. Item exiget tertiam, uel quartam
partem oblationum ut x. q. 3. c. unio &
ab his duobus monaſteria erunt libera.
ut no. ſup. de ſtatu mo. circa fi. Item cen
ſum, ut ſuperius dictum eſt. Item ali-
quid impoſitũ ſoluendũ in die dedica-
tionis. ut 10. qõ. 3. c. nec numerus. vt 18.
q. 2. c. Eleutherius. Canonicam portio-
nem de his, quæ offeruntur gratia ſepul
turæ. ut no. ſup. in ſumma de ſepul. Item
procurationem, de qua inferius dicam.
Suſtinetur etiam pro multis neceſſitati
bus, quæ aliquotiens ſuperueniunt, ut ſi
manifeſta rationabilis cauſa extiterit,
cum charitate moderatum ab eis auxi-
lium valeant poſtulare, ut inf. eo. ti. c. cũ
apoſtolus. §. prohibemus. Sed ſi in du-
bium reuocetur, an ſit rationabili cau-
ſa, an non quare exigitur, ſuperioris ar-
bitrio decidat. ut x. q. 3. c. q̃a cognoui-
mus. & 11. q. 1. c. ſi clericus aduerſus. Ta
lias vero & exactiones p̃lati eccl. impo-
nere non debent, ut in præd. c. cum apo
ſtolus. §. ꝓhibemus. & c. eccleſijs. 1. q. j.
c. nullus ẽpus grauamen. ab alijs tñ in-
dictionib. & neceſſitatib. eccleſiæ, & cle
rici ſint immunes. vt 16. q. 1. §. nouarũ
cum ſequenti placet. Et de hac materia

dicam plenius intra de immu. eccle. Re
ſtat dicendum de tertia parte rubricæ, ſ.
10 de procurationibus. † procuratio qui-
dem debetur ratione uiſitationis, ut ſup.
de præſcrip. c. cum ex officij. & inf. e. tit.
c. procurationis. & ideo redimi non po-
teſt. ſecundum ut detur non uiſitanti, ut
10. q. 1. ca. relata. Sed taxari poteſt dan-
da cum uiſitauerit 10. q. 3. ca. relatum.
In procurationibus exigendi utentur
ſuperiores illo moderamine, quod ſta-
tuitur inf. eo. c. cum ſecũdum apoſtolũ.
Item conſiderabunt facultates eccleſia
rũ. ut inf. eo. tit. c. ſoſpitæ. & c. q̃to. & cap.
cum inſtantia 10. q. 3. c. cauendũ. ſup. de
offi. ordi. c. conquerente & inf. e. ca. cum
11 nuper. † Sed nunquid a pauperibus ec-
cleſijs procuratio exigetur? Et uidetur
ꝙ non. ne ſupra uires ſit, vt 10. q. 3. ca. il-
lud. & longi tp̃is quæſtum hora breuis
conſummat, ut inf. eo. c. cũ apoſtolus. &
accedunt ad hoc. 1. q. 2. ca. placuit 10. q.
3. c. cauendum. Sed uerius eſt, ꝙ paupere
eccleſiæ conferent & alijs coniungẽtur,
ut inf. eo. c. cum inſtantia. & c. ꝓcuratio
nes. & ſup. de reſcrip. ca. accedentes. Sed
12 † nunquid quod domi ſolet expendere
viſitator eccleſiæ, expendet in uia dum
viſitat, ut ſaltẽ in eo eccleſiæ releuẽtur?
vr̃ ꝙ ſic ar. in Auth. de manda. prin. § il-
lud col. 3. & ĩ Auth. ut iudices ſine quo-
quo ſuff. §. nulli. col. 2. ſed puto contra-
rium. quia in ciuitate manens & uiſitãs
nihilominus procurationes exigere po
teſt, ut inf. e. tit. c. uenerabili. nõ obſtãte
canone antiqua, qui contrarium innue
re videbatur, ut tũc demum procuratio
nem poſſit prælatus exigere, cum non p
ſuæ ciuitatis parochias fatigatur, vt 12.
q. 2. c. charitatem. ſed ſi modum excedat
ſuperior in exigendo, poterit inferior
denegare, ut inf. de exc. p̃la. c. ſane & ca.
cum ad quorundam. ff. de aqua quoti. &
æſti. l. 1. §. Trebatius. Ne tenuis uitæ ho-
mines, ſub prætextu aduentus officialiũ
breui ſupellectili ad eorũ vſum tranſla
ta, iniurijs vexentur. ff. de offi. præſ. l. il-
13 licitas. §. 2. In ſumma notandum eſt
ꝙ in gñalem remiſſionem iuris epiſco-
palis non uenit procuratio; quia nec uiſi-
ſitatio nec correctio remitti põt. ut inf.
eod. tit. c. cum uenerabilis. 16. q. 2. c. vi-
ſis ĩ fi. ſicut nec cathedraticũ, ut ſu. de do
na. c. paſtoralis. Nec ob. ſup. de relig. do.
c. conſtitutus. vbi uidetur, ꝙ generali-
bus verbis eccleſia generaliter eximа-
tur. ſed ibi hoc operatur confirmatio
domini papæ ſicut enim ſubditus a ſe
non põt reijcere iuriſdictionem epiſco
palẽ, ut ſup. de renunci. ca. admonet. ſup.
de foro cõpe. c. ſi diligenti. & c. ſignifica-
ſti, ſicut nec prelatus iugum ſui officij a
ſe excutere poteſt ar. ff. de offi. præto. l.
legatus Cæſaris. ſic patronus quantum
nunq; generalibus uerbis utatur in re-
miſſionem iuris patronatus, aliqua iu-
ra tñ retinet in liberto, ut C. de bonis li-
14 ber. l. 3. † De uiſitationibus autem, pro-
pter quas procurationes exigi habent,
ſic ſummariã tango. Dixerũt enim qui-
dam, ꝙ ſi neceſſitas fuerit, tunc põt epi
ſcopus ſingulis annis diœceſim vitare
10. q. 1. c. relata. & q. 3. c. cauendum. ſed
ſi non eſt neceſſitas, tunc de triennio in
trienium uiſitabit. vt ſup. de offi. arc. c. ut
archidyaconus. Verius puto, ꝙ ſiue ne-
ceſſitas fuerit, ſiue non, annua uiſitatio
fiet, ut 10. q. 1. c. decernimus. ſed ſi ne-
ceſſitas fuerit, tunc viſitabitur quoties
opus erit, vt ſup. de offi. archi. c. manda-
mus. ſup. de hæreti. c. ad abolendã 18. q.
2. ca. non ſemel 10. q. 1. c. regẽda. Nec ob
ſtat. inf. e. tit. c. cũ venerabilis. vbi dicitur
procurationẽ accipiat bis in anno. illã
.n. intelligo, cum a fundationis onus bi
næ procurationis erat impoſitum. Vel
forte monaſterium illud conſueuit uiſi
tari a fauentinis epiſcopis bis in anno.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia vel altaria a quo conſecrandæ.*
2 *Eccleſia qualiter conſecrandæ.*
3 *Conſecrationes quando fieri poſſint.*
4 *Epiſcopus nec primarium lapidem eccle*
ſiæ ponere poteſt, niſi prius dote conſti-
tuta & aſſignata a fundatore.
Eccleſia a quo debeat donari.

5 Eccleſiam ædificare ſi quis inceparit, an & quando teneatur perficere.
6. Eccleſiæ in quibus caſibus reconſecrari ualeant.
7. Eccleſia quando conſecrari non debeat.
8 Infideles viuentes ab eccleſia repellendi ſunt.
9. Eccleſia quibus viuentibus nõ cõmunicat, & mortuis cõmunicare nõ debet.
10. Mulier prægnas ſi eſt ſepulta in eccleſia, nunquid poſſit cõſecrari ea nõ abiecta.
11 Altaria quæ & quomodo conſecrentur.

De Conſecratione eccleſiæ uel altaris. Rubrica.

IN tractatu ſuperiori dictũ eſt de cẽ
ſibus. ſed quia in conſecrationibus
ſolent immunitates eccleſijs indulgeri,
& cenſus ab indulgentibus retineri, uel
imponi, ut no. ſup. titu. prox. § apparet.
ideo ſubſequenter ponitur rubri. de cõ.
ec. uel. al. Videndum eſt igitur a quo,
qualiter, & cuius auctoritate eccleſiæ
uel altaria ualeant cõſecrari. Et in quib.
1 caſibus poſſint reconſecrari. † Et quidẽ
per epiſcopos conſecrãdæ ſunt eccleſiæ
uel altaria, ut de con. di. 1. ca. 1. Per ſimplices
autem ſacerdotes nec cõſecrationes
nec eccleſiarũ reconciliationes fieri
pñt. etiam ex commiſſione epõrũ ut infra
eo. ti, ca. aqua. Pœnitentia tamen, quibus
ab epiſcopo iniuncta eſt pœnitẽtia,
& excommunicatorum recõciliatio poteſt
ſimplici ſacerdoti committ. ut 26.
2 q. 6. ca presbyter. & ca. aurelius. † Debet
autem conſecrari eccleſia cum miſſa,
ut de con. diſtin. 1. ca. omnes baſilicæ.
quã Ber. dicebat fore de ſubſtantia conſecrationis.
Hugo uero dicit, quod non.
Item dixit, ꝙ ſi epiſcopus conſecret, &
presbyter cantet miſſam, quod eccleſia
conſecrata eſt. licet aliud ſi in ordinatione
clericorum, ut 23. d. c. quorundã.
Olim conſecrationes fieri non poterant
niſi de mandato ſummi pontificis, ut de
con. d. 1. ca. de locorum, cũ quatuor. ſeq.
cc. Sed contra. 22. quæſt 2. c. bonæ rei. &
de con. diſt. 1. c. nemo & inf. e. ti. ca. 2. &
3. Et ideo illis. 5. canonibus eſt hodie
3 derogatum. † Eſt ſic ſciendum, quod
conſecrationes poſſunt fieri tam diebus
ſolennibus, quam priuatis, ut inf. e. ti. c.
tua, licet in pluribus ſecus obtineat; q̃a
nec clerici ordinantur, nec uirgines, aut
epiſcopi conſecrantur, nec chriſma cõficitur.
niſi certis diebus. vt ſup. de tempo.
ord. c ſanè. 20. q. 2. c deuotis. 75. d. c. 1.
4 de con. di. 4. c. oĩ tempore. † Item notandum
eſt, quod epiſcopus nec etiã primarium
lapidem eccleſiæ ponere põt, niſi
prius dote conſtituta & aſſignata a fundatore,
ut de con. di. 1. c. nemo in Auth.
ut determinatus ſit numerus clericorũ.
§. 1. & tanta dẽt eſſe dos, quæ ſufficiat ad
luminaria, & ad vitã miniſtrorũ, ut. 16.
q. 7. c. piæ mentis. & in prædicto. c. nemo
duorum ad minus. ſupra de ſil. presb. c.
propoſuit. uel triũ. ut de con. d. 1. c. hoc
quoque. Item ad hoſpitalitatẽ exercendam
& ad reſpondendum epiſcopo de
epiſcopalibus, ut ſup. de ſup. neg. pla. c.
ſicut. ſupra de præb. c. de monachis. Sed
ſi hoc omiſſum eſt tẽpore primari lapidis
ponendi, reſtauretur tempore conſecrandi,
ut inf. e. ti. c. cum ſicut. & 1. q. 2.
ca. placuit. Sed quid. ſi hoc utroq; tpe ſit
miſſum; Dixit Hug. quod epiſcopꝰ dotare
tenetur, ſicut & cũ ordinat clericũ
ſine titulo, ut ſupra de præben. c. epiſcopus.
Sed melius dicit, ꝙ fundatores teneantur
ad hoc. ut 16. q. 7. ca. piæ mentis
& arg. ff de ritu nup. l. qui liberas. & lex
dicit, ꝙ hæres fundatoris tenetur, ut in
Auth. de eccle. titul. §. ſin autem. & §. ſi
quis ædificationem. Sicut & ſucceſſor
epiſcopi prouidet illi, quẽ prædeceſſor
ſine titulo ordinauit, ut ſupra de præb.
c. cum ſecundum apoſtolũ. Sed illis exiſtentibus
non ſoluẽdo dicerẽ actionem
dãdam in epiſcopum, ut ff. ſi menſor fal.
mo. dix. l. 3 § 1. & ff. de eo per quẽ fac.
5 erit. l. ult. † Item qđ ſi quis inceperit ædificare
eccleſiã, & non conſumauerit? Reſpondeo,
tenetur perficere uſq; ad. 5. annos,
ſi eſt oratorium. Si aũt eſt thochiũ,
uel xenodochium uſq; ad annum, ut in
Auth. đ ecc. tit. §. ſi quis ædificationẽ. In
6 quib. † aũt caſibus eccleſiæ reconſecrari
ualeant,

ualeant, uideamus Et aſſignauerũt ĩ hoc
antiqui doct. ſex caſus. Primus, cũ dubitatur
in eccleſia ſit conſerata, ut de cõ.
d. 1. c. eccleſiæ. Secundus, cum mouet al
tare maius. Tertius, cũ eccleſia eſt exuſta.
Quartus, cum parietes ſunt de nouo
funditus reparati. Quintus ꝑpter adulterium.
Sextus propter homicidiũ, ut de
conſ. d. 1. c. ſi motũ. & c ſeq. & c. de fabrica.
Vñ verſus. Altaris motus, dubitatio,
ſemen, & ignis. Effuſus ſanguis, paries
ſi corruat ipſe. Hæc ſunt quæ faciũt iterato
templa ſacrari, ſed hodie ſecus eſt.
Nam alia eſt cõſecratio eccleſiæ, alia altaris,
vnde ſi tabula altaris moueatur,
vel enormiter frangatur, ſeu diminuatur,
reconſecratur altare, & nõ eccleſia,
vt infra eo. tit. c. 1. & econuerſo. Si eccleſia
deſtruatur & non altare, reconſecretur
eccleſia, & non altare. Ideo propter
adulterium uel homicidium non reconſecratur
eccleſia, ut infra de adulte. c. ſignificaſti.
& infra eo. c. propoſuiſti. Qđ
autem dictum eſt eccleſiam dirutã vel
exuſtam iterum conſecrandã, intelligẽdum
eſt quando parietes penitus ſunt
deſtructi vel decruſtati, uel maior pars
ipſorum, alias ſecus arg. ff. de contrah.
emp. & vend. l. domum. Item hoc intelligebat.
Hug. nõ ſucceſſiue. Nam ſi ſucceſſiuè,
cum parietes ſimul deſtructi ſint &
ſucceſſiuè reparati, tũc eadem intelligitur
eccleſia. argu. ff de legat 1. l quod in
rerum natura. ff. de iudicis. l. proponebatur.
Et nota quòd licet tectũ uel alia
pars eccleſiæ cõburatur, dũmodo parietes
integri maneant, non reconſecratur
7 eccleſia, ut infra eod. cap. ligneis. † In
ſumma ſciendum eſt, ꝙ eccleſia conſecrari
non debet, ubi paganus ſepultus
eſt ante eiectionem ipſius, ut de conſec.
diſt. 1. ca. eccleſia & idem eſt in heretico
vel iudeo. ut in eadem diſ. c. in alio. c. eccleſiam.
Idem intelligo & in excommunicato,
ſi tamen oſſa infidelium diſcerni
poſſunt ab oſſibus fidelium. Alioquin
neutri ſunt eiiciendi, ut ſupra de ſepul.
c. ſacris. Sed ſi diſcerni poſſunt, tũc euulſis
corporibus infidelium ſed auctoritate
epiſcopi uel principis, ut de conſecr.
diſt 1. c. corpora. ff. de religio. & ſumpt.
fu. l. oſſa. Huius rei ratio hæc eſt, quia
8 † infideles viuentes ab eccleſia expellẽdi
ſunt, ut 21. diſt cap. cleros. 25. diſtin.
9 c. perlectis, ergo & mortui. † quia quibus
viuentibus eccleſia non communicat,
& mortuis communicare nõ debet.
ut 24. q. 2. c. 1. & c. ſane. Licet hoc caſualiter
fallat infra de ſenten. excommuni.
10 c. a nobis. Sed † quid ſi in eccleſia non
conſecrata ſepulta ſit mulier prægnans,
nunquid poterit eccleſia conſecrari ea
non eiecta? Reſpondeo ſic, quia fœtus
pars uiſcerum eſt, ut de conſe. diſt. 3. ca.
ſi quid & ff. de uentre inſpicien. l. 1. §. 1.
11 † Item altaria dedicanda ſeu conſecranda
non ſunt ſine reliquiis, ut de conſe.
diſt. 1. c. placuit. Dicunt tamen doctores
ſufficere corpus Chriſti. Itẽ altaria ſi nõ
ſint lapidea non conſecrantur, ut de cõ.
di. 1. c. altaria. Nec obſtat ꝙ dominus ꝓcepit
in exodo fieri altaria de lignis Cethin,
quæ ſunt imputribilia & Salomon
fecit altare aureum, nam illa facta ſunt
in figura.

SVMMARIVM.

1 Miſſam ſolus ſacerdos cantare poteſt, & quę ſeruari dẽant in miſſæ celebratione.
2 Miſſa quando celebrari poſſit.
3 Intellectus ad c. nocte, diſt. 1.
4 Miſſam vnam tantum cantare debet ſacerdos.
5 Miſſam celebrans debet habere ſocium qui ei reſpondeat.
6 Sacerdos ieiunus miſſam celebrate debet.
7 Sacerdos nunquid poſt medicinam ſumptã poſſit celebrare.
8 Sacerdos an celebrare poſſit poſt potum aquæ calidæ uel frigidæ.
9 Sacerdos pranſus an conficiat ſacramẽtũ.
10 In miſſa decem ſunt præfationes.
11 Sacramẽtum conficiendum eſt de azimis non de fermentato.
12 Sacramentum an conficiatur de pane ex lolio facto.
13 Frumento ſi admiſceatur piper uel cymi-

ſignans & ſignatum , tertium tantùm ſi
gnatū ; vt probantur hæc inf.eo c. cùm
16 Matthæ. §. ex eo.in fi. In calice vtrū-
miſcendū eſt vinum & aqua.vt de conſ.
d. 2. c. 1 & 2. Sed plus in eo de vino q̄ de
aqua ponendū eſt. vt inf. eo.ti. c. perni-
cioſus. Sed quare? reſpondeo , ex cōſue
tudine eccleſiæ hoc inoleuit , quæ locū
hēt in ſacramētis altaris vt 11.d.c.eccle
ſiaſticarum, locum habet in ſacramēto
batiſmi, vt de con. d.4 c.de trina locum
habet in diuinis officijs vt de conſ d.2.
c.inſtituris, & 12. d. c.vlt. Hæc duo vinū
& aqua in ſanguinem tranſmutantur.
vt infra eo. c.cum Matthæ.§.quæſiuiſti.
17 † Reſtat videre de vltima parte rubri-
cæ.ſ de diuinis officijs. Et eſt ſciendum ,
quod diuina officia dici debent cum di
ligentia explicate & intelligibiliter, nō
cū ſincopa. vt inf.eod. ti.c.dolentes. Me
lior eſt enim paucorum pſalmorum de
cantatio cum cordis puritate ac ſereni
tate ac ſpirituali hylaritate , q̄ pſalmo-
rū modulatio cū anxietate cordis atq;
triſtitia. vt de conſ. d.5 .c.non mediocri-
ter. Et qđ dixi, paucorū, ſanè intellige.ſ.
vt tamen debitum officium non omitta
tur. In officijs diuinis rectores eccle-
ſiarum vnū eundemq; modum teneant,
quē in metropolitana ſede nouerint in
ſtitutum. nec aliqua diuerſitatis cuiuſ-
cunq; ordinis vel officij à metropolita
na ſe patiantur ſede diſiungi. 12. d.c.de
his, de con.di.2.c.in omnibus & d. 15.c.
18 conuenit. † Clerici diuinis officijs in-
tereſſe debēt . & qui abſq; ſui corpuſcu
li inæqualitate defuerit excommunice-
tur ut 91.diſt. c. 1. & 2. vel excludatur à
clero , ſiue moueatur ab eccleſia. vt 92.
diſtinct.ca.vltimo & maximè ſi hoc fe-
cerit ſolennibus diebus. vt 7. q. 1. cap. ſi
19 in clero † Sed quid de clericis , qui
ſunt in ſcholis , nunquid tenentur dice-
re diuinum officium? Dixerūt quidam ,
quòd illi tantum tenentur dicere diui-
num officium, qui ad titulum certæ ec-
cleſiæ ſunt promoti per illud quod legi
tur. 92. diſtin c. ſi quis presbyter ſecus ſi
ab titulum ſuæ poſſeſſionis, vel ſui pa-
trimonij ſit promotus. vt ſupra de præ-
bend.c.epiſcopus. ſed puto omnes cleri
cos ad hoc teneri etiā ſi non percipiant
neceſſaria ab eccleſia, quia tenuis eſt, ſi-
bi enim imputare debet qui ad tenuem
eccelſiam ſe promoueri fecerit. argum.
20 ad hoc 32.q. 2.c.horrendus. Vñ † ſicut
vir tenetur miniſtrare neceſſaria vxori,
quæ tamen debitum redde non valet.
vt 32 q.7 c. quod propoſuiſti. ita & cle-
ricus qui non percipit neceſſaria ab ec-
cleſia, quia pauper eſt, nihilominus te
netur eam officiare , & dicet cū apoſto-
lo. Scio ſatiari , & eſurire , abundare , &
penuriam pati; omnia poſſum in eo q̄
me confortat. vt 41.diſtinct. c.quod di-
cit dominus. manus autem ſuę miniſtra
bunt ei. vt 21.q.1.cap.clericus in fin. &
21 91.diſt.ca.clericus. † Et idem dico ſi ec-
cleſia à principio fuit diues, & poſtmo-
dū deducta eſt ad paupertatem . Sed in
vtroq; caſu debet vnire epiſcopus eam
alteri eccleſię. ut 10.q.3.c.vnio. ſic intel
ligo de conſ. diſtin. 1.c.omnes 16.q.6.c.
epiſcopus.

S V M M A R I V M.

1 *Baptiſmus quid ſit.*
2 *Baptiſmus quando inſtitutus.*
3 *Batiſmi genera quot ſint.*
4 *Batiſmi effectus quis ſit.*
5 *Pronomen, ego, an ſit de ſubſtantia formę batiſmi.*
6 *Baptiſmi ſubſtantialia.*
7 *Verba quæ requirātur in forma baptiſ.*
8 *Ordo verborum an ſit de ſubſtantia baptiſmi.*
9 *Actus qui interponitur vel mora quæ interuenit an vitiet id, quod in contextu et continuè fieri debet.*
10 *Paruulus baptizatur , licèt ab infideli offeratur.*
11 *Intellectus ad c.quos à paganis , de conſecr.diſtinct.4.*
12 *Baptizatus an intelligatur ille, in cuius parte corporis ſacerdos aquā profundit.*
13 *Baptiſmus an in omni tempore poſſit conferri.*

14 *Baptizari an poſſit in nomine Trinitatis implicitè.*
15 *Baptizatus in nomine Chriſti, an ſit bene baptizatur.*
16 *Furioſo perpetuo an valeat baptiſmus.*
17 *Baptiſmus, an valeat ei cui incidit in furorem.*
18 *Baptizatus coactus an ſit baptizatur.*
19 *Baptizatus fictè an recipiat ſacramentū.*
20 *Baptizatus an ſit is qui baptizat & baptizari intendit, & baptizans non intendit baptizare.*
21 *Baptizare ſeipſum nemo poteſt.*
22 *Baptizatus an quis ſit, ſi aquæ alius ſit liquor admiſtus.*
23 *Paruuli an obligentur in baptiſmo.*
24 *Baptiſmus dicitur ſacrementum fidei.*
25 *Baptiſmus an valeat ſi latinus proferat verba in lingua græca uel alia.*
26 *Baptizatus in nomine genitoris & nati & ſancti flamines an ſit baptizatus.*
27 *Baptizari nō poteſt in nomine paternitatis & ſpiritalis ſanctitatis.*
28 *Baptizatus an quis ſit, ſtatur vnius teſtimonio.*
29 *Vnius teſtimonio ſtandum eſt, de conſecratione eccleſiæ.*

De Baptiſmo & eius effectu. Rub.

IN ſuperiori rubrica dictū eſt de cor
pore Chriſti, quod nihil in ſacrificijs
maius eſſe poteſt , ut de conſ.diſt.2.cap.
nihil. Sed quia baptiſmus inter alia ſa-
cramēta maius eſt, neceſſarius, & magis
efficax, ut 32 diſ. §. porro , cum omniū
ſacramentorum ſit ianua & fundamen
tū, vt inf. de presbytero nō bapti. miſ.c.
veniens. Ideo ſubſequenter ponitur hoc
rubrica de baptiſmo & eius effectus Vi
deamus igitur. Quid ſit baptiſmus. Qñ
inſtitut⁹. Quot ſunt baptiſmi genera. Et
1 quis eius effectus. † Baptiſmus eſt exte
rior hoīs ablutio cum certa forma uer-
borum. Eſt & caracter infixus animæ ac
cedente uerbo ad elementum , unde eſt
iſta tanta virtus aquæ , ut corpus tāgat,
& cor abluat , niſi faciente uerbo. nō q̄a
dr̄, ſed quia creditur. Nam in ipſo uer-
bo aliud eſt ſonus trāſiens , aliud uirtus
2 manēs vt 1.q.1.c.detrahere. † Fuit autē
inſtitutus ſecundum quoſdam, quando
dictum eſt Nicodemo. niſi quis renatus
fuerit & c. ut de cond.di.4.c.filius. Secun
dū alios, cum dominus dixit diſcipulis.
Ite baptizate omnes gentes & c. inf. eo.
ti.c.debitū.de con.d. 4. c. propriè in uer
bo euntes. Secundum tertios, cum miſit
Iudam cum alijs vt 1 q. 1.c.dedit. Io.ue-
ro putat tunc fuiſſe inſtitutum, cum dñs
à Ioanne baptizatus eſt , ut de con. d. 4.
c.per aquā. Poſſet tamen reſponderi ad
illud , quia tunc dedit formā baptiſmi
facto & exēplo. ſed poſtea dedit verbo
& præcepto , cum dixit apoſtolis. eūtes
3 & c. ut dictum eſt. † Genera paptiſmi sūt
tria, fluminis, sāguinis, & flaminis, ut de
4 con.diſ.4. c. baptiſmi vicem. † Effectus
baptiſmi eſt. quia ſi digne quis baptize
tur deletur in eo tam actuale q̄ origina
le peccatum ſine omni pœnitētia. quia
ſine pœnitentia ſunt dona, & vocatio
Dei; quia gratia Dei in baptiſmo non q̄
rit gemitū, non quærit planctū, uel opus
aliquod; ſed ſolā fidē , & omnia gratias
condonat, ut de con.di.4 c ſine pęniten
5 tia. † Sed quæritur an pronomen, ego, ſit
de ſubſtantia formæ. Et creditur , quod
nō. nā plenum ſenſum habet hæc uox.
baptizo te in nomine patris & c. unde
alibi pronomen dicitur abundare, ut ff.
de hære.inſtit.l. 1 . §. qui neque, ſic & in
ſtipulatione non intereſt utrū ſtipulor
habere licet , an mihi licere habere , ut
ff. de uerbo.obliga.l. ſtipulatio iſtā. Cæ
tera verba, quę ſunt ī forma , neceſſaria
6 ſunt & ſubſtantialia . † Sed quæritur
quod ſi uerba ſubſtātialia dicuntur, ſed
corruptè & contra regulam donati. Re
ſpondeo , non minus efficax eſt baptiſ-
mus, cum enim virtus illorum uerborū
excludat demonium, excludet & precis
uitiū, ut de con.d.4.c. ſi non ſanctificat.
& c. retulerunt. Sed quæritur quid ſi ali
quid aliud in forma dicatur. Ad hoc
dixerunt quidam, vt ſi aliquid pręmit-
tatur, ut ſi dicatur arma uirumq; cano,

Ego te baptizo in nomine patris &c.
uel poſt formam adijciatur ſic. Ego ba
ptizo te in no. pa. & fi. & ſpiritus ſancti,
& dyaboli. efficax eſt baptiſmus. quia
cum extrinſeca & impertinentia adij-
ciuntur, non uitiant. ut ff. de ver. ob. l.
quæ extrinſecus. ſecus aũt ſi aliquid in-
terponatur, vt ſi dicatur. Ego baptizo,
arma virumq; cano, In nomine pa. & fi.
& ſpiritus ſancti. Nã tunc nõ confertur
baptiſmus. nam & ſi ordinatione teſta-
menti aliquid alienum immiſceatur,
viciat vt ff. de teſta. l. heredes. §. ult.
7 † In forma autem baptiſmi omne uer
bum aliud a uerbus domini alienũ cen
ſetur. ſed putant doctores noſtri contra
rium. dicunt enim ꝙ ſiue adijciatur for
mæ ſiue interponatur, uiciatur baptiſ-
mus. Qui ſic dicatur, non ego baptizo
te &c. Abſurdũ putant, dici, tunc bapti-
zatum. Et idem ſi dicatur. Ego te baptiz-
zo in omnie pa. & fi. & ſpi. ſan. & om-
niũ ſanctorum. Et idem eſt vbi aliquid
interponitur, in quo conſentiunt omnes
8 † Sed quid ſi ordo mutetur, & uerba
tranſponantur, ut ſi dicatur, Ego te ba-
ptizo in no pa. & fi. & ſpiritus ſancti. nũ
quid eſt baptizatus? Dicunt ꝙ ſic. ar. C.
de teſt. l. ꝑpoſteri. & ſup de reſcri. c. cau-
ſam. nec enim ordo ſcripturæ ſeruãdus
eſt, vt ff de ſolu. l. nec enim. Alij aũt con
trarium ar. pro eis. C. de ſen. & interlo.
om. iu. l. prolatam. Dicunt enim ipſum
ordinem verborũ eſſe de forma. Et hoc
ſecutius eſſe videtur; ſi autem in prola-
tione verborũ interponatur mora na-
turalis & compendioſa, vt de reſpiran-
do, tuſſiendo, & excreando, non uiciat.
9 vt C. de teſta. l. cum antiquitas. † An aũt
actus, qui interponitur, uel mora quæ
interuenit, uitiet id quod in contextu
& continuè fieri debet? Determinabis
per iura illa ff. de duobus reis. l. duos
reos. §. ul. & pe. ff. de uer ob. l. cõtinuus,
in principio. ff. de teſta. l. hæredes §. fe-
ſtum nec enim omne, quod differendi
cauſa fit, moræ annumerari poteſt, ut ff.
de uſuris. l. ſciendum. Item nec morato
ria cunctatione ne præcipiti feſtinatio
ne faciendum eſt aliquid. Quantum ue-
ro interuallum ſine uitio ualeat in tali
bus interponi, intellectu magis q̃ locu
tione exprimi poteſt, ut ff. de ſolu. l. ra-
tum. Et hoc totum locum habeat, ſi quæ
ratur de mora interpoſita inter uerba,
quæ dicuntur in conſecratione Eucha
riſtiæ, & uerba quæ dicuntur in cõſecra
tione calicis. Quæ qõ locum habet ĩn
illos, qui dicunt unã eſſe formã in uer-
bis illis hoc eſt corpus meũ, hic eſt ſan-
guis noui teſtamenti &c. Sed noſtri do-
cto. magis approbant, ꝙ ſint duæ for-
mæ, una in uerbis illis, hoc eſt corpus
meum. alia aũt in illis. hic eſt calix no-
ui teſtamenti &c. & ad prolationẽ prio
rum tranſubſtantiatur panis in corpus
Chriſti, & ad prolationẽ ſubſequentium
conuertitur uinum in ſanguinem. Sed
obijcitur, nonne prolatis primis uerbis
eſt ibi ſanguinis, ex quo eſt ibi corpus.
Certè ſic, quia vbicunque eſt corpus, ibi
& ſanguis. Ad hoc rñdetur, eſt ibi ſan-
guis nõ ꝑtrãſlationẽ, ſed per cõmiſtio-
10 nem. † Sed quæritur, cum paruuli intel
ligãtur baptizari in fide parẽtum, ut de
con. di. 4. c. quæris, & eorum à quib. par
uulus cõſecrandus offertur, vt de cõ. di.
4. c. illud. qđ ſi offerentes ſint infideles?
Rñdeo baptizari intelligitur in fide ec-
cleſiæ, & in uerbo Chriſti. nec oberit in
fidelitas offerentis, dummodo in forma
eccleſiæ baptizetur, ut de con. diſt. 4. ca.
11 Romanus. † Nec obſtat. de con. di. 4. ca.
quos a paganis, quia illud loquitur, eũ
non in forma eccleſiæ baptizat. Item
12 q̃ritur, † quid ſi nõ habeat aquæ copiã,
& ſic ſacerdos perfundat aqua illũ, quẽ
baptizat, ſic ut partẽ corporis, non totũ
corpus contingat aqua. In hac qõne di-
xit Aug. ꝙ ſi caput perfundatur, vel præ
ter caput maxima pars corporis, eſſet
baptizatus, aliàs non. Alii autem dicunt
baptizari, ẽt ſi aqua cadat in quancun-
que corporis partem ar. ad hoc de con.
di. 4. c. hoc nequaq̃. ſicut ſufficiat poſſi-
deri partem, ad hoc ut quis totum poſſi
deat, dum tamen eius ſit animi vt totum
poſſidere intentat, vt ff. de acqui. poſ. l.
poſſi-

poſſi leri. §. 1. & de pœ. diſtin. 1. c. vulga
13 ris. † Item quæritur, nunquid baptiſ-
mus põt omni tempore conferri? Non,
niſi in neceſſitate imminente, ut pote peri
culo mortis uel lãguoris in curſu. ut de
con. diſt. 4. c. uenerabilis & c. baptizan-
di. Sed puto in adultis illud locũ habe-
re, non in paruulis, quibus nulla præter
baptiſmũ ſalus promittitur. ut de con.
di. 4. ca. nulla. timendũ eſt. n. ne propter
naturæ imbecillitatẽ morte peruenien
te qui baptizentur, inueniri non pñt ut
5. di. c. baptizari. In adultis aũt hæc non
timentur. quia in eis conuerſio mentis
ad Deum baptiſmi vicem ſuppleri non
dubitatur, ut de con. di. 4. ca baptiſmi vi
14 cem † Item quæritur an baptizari poſ-
ſit in nomine Trinitatis implicite. Et
videtur ꝙ ſic. ut de con. di. 4. ca. a quodã.
Sed illud exponitur, i. explicite per id
quod legitur in eadẽ di. c. ſanctũ. c. ſi nõ
ſanctificatur ca. ſi re uera. & in c. in ſyno
15 do. † Item nunquid baptizatur in no-
mine Chriſti? Reſpondeo ſic. vt de con.
di. 4 c. a quodã. ſed quare potius in no-
mine Chriſti, quam in nomine Trinita
tis? Rñdeo, quia in nomine Trinitatis,
non intelligitur niſi trium perſonarum
eſsẽtiæ unitas. Sed in hoc nomine Chr̃i
intelligitur vnctus, vngens, & a quo vn
gitur. Baſi. tñ dixit cõceſſum fuiſſe apo
ſtolis baptizare in nomine Chriſti pro
pter nomen Chriſti ampliãdum. ſed ille
canõ eſt hodie a quodam abrogatus, per
id qđ legitur in ea diſ. ca. in ſynodo. Sed
non ſic putamus, nã ille canõ eſt a quo
dam Nicolao, & poſterior illo in ſyno-
do quæ fuit Zachariæ, ut patet in croni
cis. Dico ergo ꝙ nõ baptizabitur in no
mine Chriſti, ſed ſi fuerit baptizatus.
16 ualet baptiſmus. Itẽ quæritur, quid ſi
quis ꝑpetuo furioſus & qui nunq̃ ſine
furore fuit, baptizatur, nunquid ualet
ei baptiſmus? Videtur ꝙ ſic ar. ff. de le.
2. l. cum pater. §. ſurdo. vbi dicitur acqui
ri furioſo emolumentũ; tales. n. pro in-
fantibus habendi ſunt. nec grauatur ali
quo peccato actuali, ut 3. q. 9. ca. iudi
cas. vñ & ſi nunq̃ uoluerunt baptizari
nunquã tñ noluerunt, unde ſufficit hoc
quo ad baptiſmi carracterẽ imprimen
dũ; tũc. n. caracterẽ ſacramentalẽ impri
mit operatio, cũ obicẽ uoluntatis con-
trariæ non inuenit reſiſtentem, ut inf. e.
tit. c. cum Marthæ in fi. & hoc idẽ conſi
deratur in paruulus, de cõ. diſt. 4. c. quæ
17 ris. † In eo aũt qui incidit in furorem, &
in amente, & dormiente cõſideratur vo
luntas præcedens furiorẽ, amẽtiam, vel
dormitionem, ut ſup. tit. prox. c. cũ Mar
18 thæ. §. item quæritur. † Itẽ quæritur de
coactu. ad quod dico, ꝙ abſolute coa-
ctus non recipit caracterem ut ea. dec. §.
eo. ſed conditionaliter coactus ſic; quia
coacta uolũtas, uoluntas eſt. ut 15. q. 1. c.
merito. q̃a nec impedit ſacr̃m ordinis.
ut 74. di. c. ubi iſta. nõ impedit ſcr̃m ma
trimonij, ut 22. q. 4. c. inter cætera. inf. de
ſponſa. c. ueniẽs. & ſi taliter coactus ba-
ptiſmũ recipit, cõpellitur ſeruare fidem
19 ut 40. di. c. de iudæis. † Item quid de fi-
cte baptizato, reſpondeo recipit ſacr̃m.
ſed non rem ſacr̃i, niſi recedat fictio, vt
20 de con. di. 4. c. tũc ualere. †, Item quid ſi
is, qui baptizatur, baptizari intendat,
baptizans aũt non intendit? Rñdeo, non
eſſe baptizatus ut 1. q. 1. ca. ſpiritus ſan-
ctus. §. ecce. & de cõ. di. 4. c. ſolet quæri.
Nã & cũ per locũ dicuntur hæc uerba.
ſpondes ſpondeo. nõ inducitur obliga
tio, ut ff. de ac. & ob. l. 3. §. uerborum.
21 † Item quæritur, an in neceſſitate poſſit
quis ſeipſum baptizare? ad qđ rñdeo
non, ut inf. eo. ti. c. debitum. ſicut nec põt
quis ſeipſum recõciliare, ut de con. di.
22 4. c. ſanctũ eſt. † Item quid ſi aquæ alius
ſit liquor admiſtus, nũquid baptizabit?
Rñdeo ſic, ſi aqua præualet, aliter non.
23 † Item cum is, qui nihil intelligit, non
obligetur, ut C. de fal. mo. l. 1. qũo par-
uuli obligãtur in illis ſpõſionibus, quæ
ꝑ eis fiunt ante baptiſmũ? credis in Deũ
&c. ut de con. di. 4. c. 1. Reſpõ. ſpeciale eſt
in baptiſmo, ubi quis ignorans per aliũ
obligetur. imo verius eſt in baptiſmo
quis per aliũ liberatur ſcilicet poteſta-
te dyaboli, ut de cõ. di. 4. ca. poſtquã. po-
teſt autem quis ignorans per alium libe
rari.

rari.ut ff.de ſol. l. ſoluère. & ff. de nego.
24 geſt.l. ſoluendo.† In ſumma ſciendũ, ꝙ
baptiſmus dicitur ſacramẽtum fidei, ut
de cõ.di.4.c.nihil aliud. Hoc iõ, quia in
fide Chriſti cõſecratur,& in fide eccleſię
confertur. Vel quia cõfertur in nomine
Trinitatis explicitè quam & offerentes
& oblati tenentur credere. Vel q̃a ſignũ
eſt ꝙ ſuſcipiẽs fidẽ habeat, & ſi non ha-
25 beat aliquo impediente. † Sed q̃ritur,
quid ſi latinus baptizater, & proferat
verba neceſſaria,nõ tñ regulariter, nec
in ſua lingua,ſed ĩ gręca vel alia? rñdeo
batizatũ eſſe. Nã & apoſtoli loqueban-
tur varijs linguis, & forma realis atten
dẽda eſt,nõ verbalis. vt de cõ.di.4.c. re-
26 tulerunt. † Item pone, ꝙ non dicantur
verba. In no.pa.& fi. & ſpi.ſan. ſed ſimi-
lia. In noĩe genitoris,& nati, & ſãcti fla-
minis,nunquid erit baptizatus? Rñdeo
ꝙ ſic,quia non refert ex æquipollentib.
quid dicatur,ff.de uer.obl.l. q̃ extrinſe-
cus,& l.ſi in noĩe,& inf. de ver ſign.ca.in
his. Et ſatis puto credendũ eſſe poſſe fie
ri baptiſmũ ſub verbis ſynonimis. Sed
27 † nũquid poſſit baptizari ſic. In noĩe pa
ternitatis,& filiationis;& ſpiritalis ſan-
28 ctitatis? Rñdeo non. † Vltimò notabis,
cũ dubitaẽ,an aliquis ſit baptizatus, ſtaẽ
teſtimonio vniꝰ de cõ.d.4. cap. placuit.
29 † idẽ in cõ. eccleſię vt de cõ.d. 1.c. eccle
ſiæ. ſecꝰ ĩ ordine vt 98.d.c.afros.& ſup.đ
cle.pereg.c. 1.Rõnẽ diuerſitatis collige.
ex.§.gratia.3.q.1.§.ecce.cũ honores.

S V M M A R I V M.

1 *Ordinum collatio facta non baptizato an valeat.*
2 *Non baptizatus credens ſe baptizatum an ſaluetur.*
3 *Ordinatus comperiens ſe non baptizatum debeat baptizari,& iterum ordinati.& num.3*
4 *Baptiſmi & ordinum reiteratio an fieri debeat,quando de batiſmo & ordine dubitatur.*
5 *Matrimonium an in dubio præſumetur, & ſtetur ſacramento uiri.*

De Preſbitero non baptizato. Rub.

DIctum eſt ſupra ꝙ baptiſmus ſit
ianua & fundamentum omnium
ſacramentorum aliorum. Sed quia dubi
tari poſſet, an non poſito fundamento
ædificatio aliorũ ſacramẽtorũ ſubſiſtat:
Iõ tractaẽ hic de collatione ordinum fa-
cta non baptizato,& iõ ponitur hic rub.
1 de presbyt.nõ bap.miniſtrante. † Videa
mus igitur an collatio ordinũ facta non
baptizato ualeat. Et quid iuris ſit, cum
quis credit ſe baptizatum, cum in ueri-
tate non ſit. Item an ordinatus cõperiẽs
ſe non baptizatum debeat iterũ ordina-
ri. Ad primum itaque ſic dico, cum Pau
lus dicat fundamẽtum aliud nemo põt
ponere p̃ter id quod poſitũ eſt, quod eſt
Chriſtus Ieſus cõſequẽter probaẽ, ꝙ vbi
Chriſtus non eſt fundamentum nullius
operis boni eſt ſuper ædificiũ, ut 1. q.1.
c.cũ Paulus. propterea nulla eſt collatio
ordinũ ut inf.e.ti.c.1.& 1.q.1.c.ſi quis cõ
2 fugerit.& c.ſiquis ꝑ ignorãtiam. †Ad ſe
cundum dico, ꝙ ſi quis baptizatus non
ſit,credat tñ ſe baptizatũ fore,& alias ſit
bonæ uitæ & cõuerſationis honeſtæ, li-
ber ab originali peccato cœleſtis patrię
gaudium adipiſcitur incunctanter, ut
inf.e.ti c.2. Nec obſtant iura illa quæ di
cunt,nullũ poſſe ſine baptiſmo ſaluari.
ut de cõ.di.4 c.cathecuminũ. & c firmiſ
ſimã & 15.q.1.c.merito.§. ut itaq; com
ponat iſtud cancellatũ de gñante. & ca.
nulla q̃a illa locũ hñt in his qui ſciũt ſe
non baptizatos, & cũ baptizari poſſint
negligant,vel contenunt ipſi ſeu paren
tes ipſorũ. hic.n.de quo ſup. ꝑmiſſi, ĩtel-
ligitur baptiſmus in fide Chr̃i eccleſiæ.
Nam baptiſmus inuiſibiliter miniſtraẽ.
quẽ non cõtemptus religionis, ſed arti-
culus neceſſitatis excludit, vt inf.e.ti.c.
2.& 5. Vñ quidam ante baptiſmũ ſpiri
tu ſancto impleti creduntur, vt Centu-
rio. vt de con di.4.c.non dubito, & 2.q.
7.c.non oẽs. Et Valẽtinianus, q̃ cũ ueni-
ret ad baptiſmũ & in uia deceſſerit, dr̃
Ambroſiũ de eo dixiſſe uentrem meum
doleo,

doleo,quia quẽ regeneraturus erã, per
didi; ille tñ gratiã, quã popoſcerat, non
3 amiſit.† In tertio autẽ membro dico ba
ptizari & iterum ordinari debere, quia
non intelligitur iteratum,quod amb.gi
tur eſſe factum,ut inf.eo.tit.ca.ueniens.
Sed opponitur,qui ſe credit baptizatum
baptiſmo flaminis, etſi non ſit, in fide ta
mẽ Chriſti & eccleſiæ intelligitur bapti
zatus,ut ſuperius dixi. Vñ ſi in tali ſtatu
poſitus ordinetur, ſacramẽtum ordinis
inuenit fundamentum ſacramentorũ,ſ.
fidẽ;& iõ firmum eſt ædificium,& ſic ite
rari non debet ordo; & ſi iteretur, fit in
iuria ſacramẽto. ut 1.q.1. c. quod quidã
de con.d.4.c.oſtenditur. Ad quod Reſpõ
deo. tam diu intelligitur baptizatus in
fide, quãdiu ignorat ſe baptizatum uer
bo & elemento. Et tunc ordo iterari non
poſſet, ſed cum poſt incipit ſcire uel cre
dere ſe non baptizatum fuiſſe uerbo &
elemento, niſi baptizetur in aqua cum
poſſit, incipit contemnere, & ſic perdit
baptiſmũ flaminis,& ſic ſine fundamen
to ędificiũ ordinis inuenit,& propterea
ponendus eſt primarius lapis ſ.baptiſ-
mus,& demũ ſuperæ lificabiẽ ordo,nec
3 iteratus intelligetur.† Et eſt ſciendum,
ꝙ ubi ſcitur aliquẽ baptizatum nõ eſſe,
baptizabitur & ſeruabitur forma cõis,
vt ſup.ti.prox.c.nõ ut apponens, ubi ãt
dubitatur, tunc ſeruabiẽ illa forma quæ
habetur ſup.tit.prox.c.1.de con.di. 3. c.
ſi nulla.& idem ſeruatur in conſecratio
ne eccleſiæ,ut de conſe.d.1. c. ſolennita
tes,& c.eccleſia. Item in ordine,ut 68.d.
4 presbyteri quos,§.qđ autem.† Et not.ꝙ
quidam dixerũt,ꝙ ubi dubitatur de or-
dine uel baptiſmo, & iterũ ordinaẽ ſeu
baptizatur, idẽ caracter confertur qui
fuit primo collatus. dicentes ꝙ hic arti
culus neceſſitatem inducit, & allegãtes
ſimile,ff.de acqui.poſ.l. poſſi leri. §. ex
pluribus. Sed hoc nõ eſt uer , q̃a ſi prius
fuit caracter ordinis uel baptiſmi colla
tus, ſecundo nihil addiẽ, ſed totũ ad uo-
cẽ refert,& ad uiſibilẽ unctionẽ,ut 68.d.
c.presbyteri.§.quod ergo, nihil.n.addit
vel đtrahit iteratio unctionis, ſicut nec
iteratio manumiſſionis, ut C. de ind.li-
be.l.nihil. Sed quid de his, quæ presby-
ter iſte geſſit qui ſe comperit non bapti-
zatum fuiſſe,nunquid decepit animas,
vt ſup.de ele.c. dudum Rothomag. Rñ-
deo nõ, imo dum bona fide credit ſe ba
ptizatum & rite ordinatũ, rata ſunt oĩa
quæ geſſit ar.ff. de offic.præto. l. Barba-
rius. In ſumma ſciendum eſt.in dubio
potius p̃ſumi non baptizatũ, q̃ baptiza-
tũ; potius non ordinatũ, q̃ ordinatum,
ut de con.di.4.c.paruulos, & hic in c.ue
5 niens. † Sed cum ita præſumatur in his
ſacramẽtis, quare in ſacr̃o matrimonii
contraria aſſumitur præſumptio? vt ſte
tur tantum uerbo uiri, ut 23.q.1.c.ſi qs
acceperit,ff.de ritu nup.l.in libero. Rñ-
deo ſine omni periculo eſt, ſi ſacramen
ta illa iterentur, ſed valde periculoſum
eſſet; ſi iudicaretur nõ eſſe matrimoniũ
vbi eſt Licet alibi canon nõ p̃ſumat, nõ
eſſe matrimoniũ, ubi tñ eſt,& ſi ſolẽnia
deſint vt 30.q.5.c.aliter, & c. noſtrates.

S V M M A R I V M.

1 *Euchariſtia qualiter cuſtodiatur.*
2 *Euchariſtiam defert ſacerdos infirmis cum ſolennitate & reuerentia.*
3 *Res ſacratæ & diuinis dicatæ qualiter ſeruentur.*
4 *Pallæ altarium & veſtimenta clericorum ſordida qualiter lauari debeant.*
5 *Veſtimenta ſacra vetuſtate conſumptæ incendi debent.*
6 *Deo dicata ad profanos vſus conuerti non debent.*

De Cuſtodia Euchariſtiæ. Rubrica.

SVperius tractatum eſt qualiter Eu-
chariſtia conſecratur hic tractatur
qualiter cuſtodiatur,& ideo ponitur hic
Rub.de cuſtodia Euchariſtiæ, criſmatis,
1 & aliorũ ſacr̃orũ. † Eſt igitur ſciendum,
ꝙ Euchariſtia eſt in loco ſingulari mun
do & ſignato ſemꝑ honorificè collocata
deuotè ac fideliter cõſeruãda, ut ſup. de
cele.

cele.miſ.cap.ſane clauibus adhibitis.vt
2 inf.e.ti. c. 1. † Sacerdos per ſeipſum de
ferat illam infirmis cum ſolēnitate &
reuerentia illa, quæ ſtatuta eſt in conci-
lio generali.ſup.de cele.miſ.c.ſane.§.ſa
cerdos. Non aūt per laicum uel mulie-
rē tranſmittat, vt de con.di.2. ca. perue-
nit. qđ fieri per diaconū licet, ſi neceſſe
fuerit. vt 93.d.c.diaconū.& c.præſente.
3 † Criſma ēt ſub eadem cuſtodia ſerue-
tur, vt inf.eo.ti.ca. 1. Ipſa quoque orato-
ria vaſa corporalia, palleæ altaris, &
veſtimenta clericorum mūda & nitida
conſeruentur.ut inf.eod.ca. 2. quibus in
alijs vſibus vtendum nō eſt, niſi in eccle
ſiaſticis & Deo dignis officijs, vt de con.
di.1.c.veſtimenta.& c.ad ad nuptiarum
quæ ab alijs q̃ à ſacratis hominibus nō
debent contingi, ut in prædicto.c. veſti-
menta.& 23.diſt. §. uaſa. & c. ſacrata.&
4 de con.di.1.cap. in ſancta. † Item pallas
altarium & ueſtimenta clericorum, cū
ſordida fuerint, diaconi cum humilib.
miniſtris intra ſanctuarium lauent. vt
5 de con.diſt.1.c.nemo † & ſi fuerint ue-
tuſtate conſumpta, incendio dentur.ut
de con.di.1.c.altaris. Et eſt ratio, quia
6 † Deo dicata ad profanos uſus conuerti
non debent.ut 19.q.3.ca. quæ ſemel.14.
q.ult.c.comperimus.12.q.2.c. nulli.54.
diſtin.c.ex antiquis. 17.q.ul.ca.quæſtio.
de con.di.1.c.ligna.

SVMMARIVM.

1 Reliquię q̃ et qualiter venerari debeāt.
Reliquiæ approbatæ non debent vena-
les exponi.
2 Canonizatio Sanctorū qūo debeat fieri.
3 Miraculum ad hoc, vt dicatur, quæ re-
quirantur.

De Reliquijs & veneratione ſancto rum. Rubrica.

Dictum eſt ſupra de cuſtodia & reue
rentia ſacrorum. non autem tra-
ctatur de reuerentia ſanctorum, & ideo
ſubijcitur hic rubrica de reliquijs & ue-
1 neratione ſanctorum. † Sciendum eſt
igitur, quòd reliquiæ in ueneratione
ſanctorum habendæ non ſunt, niſi
auctoritate ſummi pontificis fuerint ap
probatæ, ut inf.eo.tit.c.2.quæ poſtquam
fuerint approbatæ, extra capſam oſten-
di non debēt, nec uenales exponi ut inf.
eo.c.2.C. de ſacroſanc.ec.l.nemo. Nam
ſancta æſtimationem non capiunt.ut, ff.
de rerum di.l.ſacra loca.§.ul.& propte-
rea uendi nō poſſunt, cum uenditio ſine
pretio non conſiſtat. ut Inſti. de emp. &
uen.§.pretium.& ff.eo.ti.l.2.§.ſine pre-
tio.& qui ſpiritualia uēdit, capitale cri-
men cū ſimonia comittit.ut 1.q.1.c.ſtu
2 det. † Ad canonizandos ſanctos & in
ſanctorum cathalogo cōſcribendos, de
quo legitur.19.q.3.c. qm̄. taliter perue-
nitur. Inquirendum eſt enim an illi, de
quo canonizando agitur, prior uita te-
ſtimonium præbeat pro laboribus mul
tis, pro motibus caſtis, pro actibus ſtre-
nuis.ut 61.diſt.ca. miramur. oportet.n.
præſenti teſtificatione prędicari & bo-
næ famæ præconijs non taceri.ut 12. q.
2.cap. quatuor. Et quæri debet maximè
de ſimplicitate & humilitate. ut ſup. de
præſump.c.ex ſtudijs, ſimplicib.n.Deus
dat gr̄am. Itē quæri ſolet.an in uita paſ
ſus fuit perſecutiones.ut 7.q.1.cap.om-
nis.ca.qui gemebat.& ca.ibi adunati. Et
an fuerit paſſus ex charitate.ut 1. q. 1. c.
uide quantū bonū eſt charitas. Quærun
dum eſt ēt de miraculis factis in uita,
3 et poſt mortē. † Et no. quia quantū ad
hoc ut ſit miraculum, quatuor requirū-
tur. Vt ex Deo contingat, non ex arte.ut
1.q.1.c.teneamus.2.q.6. §. itē cū Balaā.
1.q.1.ca prophetauit. Itē ut ſit cōtra na
turā. Itē quod non ex ui uerborum, ſed
ex merito hominis hoc cōtingat. Hoc
ideo dico, quia panis miraculoſe trāſub
ſtantiatur in corpus Chriſti non merito
hominis, ſed uirtute uerborū.ut de con-
ſe.di.1.c.q̄a corpus Chriſti.& ca.in qui-
buſdā. Itē ut ſit ad corroborationem fi-
dei.herba.n.trāſit in uitrū hominis mi-
niſterio. ſed hoc nihil ad fidei corrobo-
rationem.& ideo non ſunt hæc talia mi
racula, q̄uis homnium miniſterio fiant,
ut propterea debeat quis canonizari.

SVM-

SVMMARIVM.

1 Ieiunium quid & quotuplex ſit.
2 Ieiunans à quibus abſtinere debeat.
3 Gulæ vitium quibus modis tentat.
4 Ieiunandum quando ſit. & nu.5. & 6.
7 Vigilia occurrente in dominica ieiuna-
ri debet in ſabbato.
8 Carnes licite comeduntur ſexta feria in
die Natalis Domini.

De Obſeruatione ieiuniorum. Rub.

DICTVM eſt ſupra de veneratio
ne ſanctorum. Sed quia ob reue-
rentiam ſanctorum ieiunia celebrātur.
Ideo ſubſequenter de ieiunijs tractatur,
& propterea ponitur hic rubrica.de ob-
ſeruantia ieiuniorum. Videamus igi-
tur. Quid ſit ieiunium. Et quibus die
1 bus ieiunia ſint indicta. † Ieiunium tri-
plex eſt. Ieiunium magnum & generale
eſt, ad quod omnes tenentur abſtinere
ab iniquitatibus & illicitis uoluntati-
bus ſeculi, quod eſt perfectum ieiunium
vt de conſe.diſt.5. ca.ieiunium. Secundo
modo dicitur ieiunium, diſcreta & mo-
derata refectio, vt ſingulos dies abſque
ciborum luxuria tranſigamus.vt de con
ſe.d.5 ca.ſint tibi.& ca.non dico, Et hæc
duo ieiunia omni tempore & diebus ſin
gulis ſunt ſeruanda. Tertio modo dici-
tur ieiunium ſubtractio prandij & poſt
cenam cuiuſlibet cibi priuatio vſque ad
diem ſequentem. Item abſtinentiæ in-
dictio à carnibus, & ab omnibus quæ
ſementinam trahunt originem à carni-
bus, à lacte videlicet caſeo, & ouis, vt
probantur hæc de conſe.diſt.3.c.de aſu.
& 4.diſt ca.deniq,. Vbi etiam adijcitur.
cæterum piſciū eſus ita relinquitur, vt
hoc infirmitatis ſolaciū non luxuriæ pa
riat incendium. hoc tamen ſaluo, vt nō
cogantur diuites pauperum cibi veſci.
vtantur conſuetudine infirmitatis ſuæ;
ſed doleant ſe non poſſe aliter ſubſtenta
ri.vt.41.di. c.non cogantur. Vnde nec in
qualitate cibi, nec in quantitate eſt vi-
tium, dummodo quis vtatur ſecundum
exigentiam ſuæ naturę, ſed in appetitus
exceſſu, vt probantur hæc.41. d. c. quiſ-
2 quis deliciæ.& c.quod dicit. † Item cum
abſtinemus à cibis, ab omnibus diſſolu-
tionib. abſtinere debemus. quid.n.pro
deſt ieiunare viſceribus, & luxuriari ve
natibus; abſtinere a cibis, & errare pec-
catis.vt 86.d.c.quid ꝓdeſt. Item alibi ni
hil ꝓdeſt hoī ieiunare, & orare, & alia
religionis opera agere, niſi mens ab ini
quitate, & ab obtrectationibus lingua
cohibeatur, vt de con.d.5.c. nihil ꝓdeſt.
3 † Quinque autem modis gullę vitium
nos tentat, aliquando nanq; indigentia
tempora præuenit. aliquando non præ-
uenit, ſed cibos lautiores quærit. aliqn̄
quæ ſummenda ſunt, procurare accura
tius expetit, aliquando autem & quan-
titas ciborum & tempus cōgruit, ſed in
ipſa quantitate ſummendi menſuram
excedit. nōnunquam & abiectius qđ de
ſiderat, & cum ipſo eſu immēſi deſiderij
deterius peccat, vt de con.d.5. c. quinq;
modis. Vnde uerſus eſt certum, ꝙ quin-
que modis gula damnat edacē. Cum ni
mium comedit, uel edendi p̄uenit horā.
Quærit delicias, vel parat delicioſa. Vel
ſumit cupide quod non eſt delicioſum.
4 † Nunc uideamus in quibus diebus &
tēporibus ieiunia tertij generis indican
tur. Et eſt ſciendum, ꝙ quadrageſima sū
ma obſeruatione eſt obſeruanda, q̄ con-
tinet.40. & duos dies diebus dominicis
cōputatis, è quibus dum ſex dies dn̄icæ
abſtinentiæ ſubtrahuntur, remanēt.36.
dies in abſtinētia, quæ ſunt decima pars
totius anni. Annus.n.hēt.365. dies quo-
rum 36.ſunt decima. Sed his diebus ad-
duntur quatuor dies primæ ſeptimanæ
.ſ.dies Mercurij, dies iouis, dies ueneris
& dies ſabbati.ut ſacer numerus 40.die-
rū impleatur. quem Saluator ſacro ſuo
ieiunio conſecrauit. ut de conſ. diſt.5.c.
5 quadrageſima. † Item ieiunandum
eſt in vigilijs apoſtolorum. Et quam-
uis in verſibus contineantur nomina
certorum Petrus & Andræas, Paulus cū
Simone

Simone Iudas, Vt ieiunemus nos admo
net, atq; Matthæus. Puto tñ in omnium
apoſtolorum vigiliis ieiunandũ. ut in-
fra eo. c. conſilium. præter vigiliam Phi
lippi & Iacobi, Beati Ioannis euangeli-
ſtæ, qm̃ illorum feſtiuitas infra ſolenni
tatem paſchalem, iſtius autem infra na
talem dñi celebratur, & dicitur in eadẽ
decre. in 1. Reſpon. de feſtiuitate Beati
Bartholamæi, de cuius celebratione du
bietas oritur apud quoſdam, conſuetu-
do regionis eſt obſeruanda. ut in ea. de-
creta. §. ſanctorum. ſicut & aliàs in ieiu-
niis conſuetudo attenditur. ut 12. diſt. c.
illa in fi. 76. di. c. vtinam. & in decre. eo.
6 §. item de illis. † Item conſtitutũ eſt, ut
quatuor anni tpa ab omnibus homini-
bus cõi ieiunio obſeruentur. vt 85. diſt.
c. conſtitutum. Hoc autem ordine ieiu-
nia illa celebrentur. Primum ieiunium
in initio quadrageſimæ. Secundum in
hebdomada penthecoſtes. Tertium ve-
ro & quartum in ſeptẽbri & decembri
more ſolito fiat. ut 76. diſt. c. ſtatuimus.
Vnde uerſus. Prima quadregenę ſeruat
ieiunia veris Pneumatis, ebdomada ſer
care ſecunda teneris. Tertia ſeptembris
fert cultũ mercuris iſtum. Sabbata ieiu-
nent vigilem pñtia Chriſtum. Et cum
quatuor ſint anni tpa, ver, æſtas, auton-
nus, & hyems. prædicta quatuor ieiunia
ex doctrina ſanctiſpiritus ita ſunt p to-
tius anni circulum diſtributa. ut lex ab-
ſtinentiæ omnibus ſit aſcripta tempori
bus ut 76. di. c. huius. In quatuor tem-
poribus Penthecoſtes hæc ratio reddi-
tur. ut ſi quis forte inter paſchalis feſti-
uitatis gaudia negligens libertas & li-
centia immoderata. præſumpſerit, hoc
religioſæ abſtinentiæ cenſura caſtiget.
vt 76. diſt. igitur. Eſt & alia ratio, quare
ieiunium illius tpis differtur poſt Pen-
thecoſtem, & nõ inducitur ante poſt re-
ſurrectionem. quia illo tpe fuit ſpõſus
cũ ſponſa, ideo non fuit tunc ſponſæ ali
qua indicenda aſperitas, cum ſponſum
haberet ſecũ & eius delectaret amplec-
xibus. Vnde in eccleſia tũc cantat̃ quaſi
modo geniti infantis. & hæc ratio red-
ditur. 76. diſt. c. ieiunium. §. non autem
cum ſequen § & licet dicam illos quin-
quaginta dies qui ſunt a paſcha vſq; ad
Penthecoſtẽ à ieiunio exempto eo, ꝙ
iugi letitia peragendi ſunt dies illi. ſi ta-
men aliquis ex deuotione ieiunet, prohi
bendus non eſt. Nam vtinam omni tem
pore ieiunare poſſemus, ut probantur
hęc in ca. ieiunium. §. vlti. & ca. vtinam.
Obſeruantur & alia ieiunia ab eccleſia
conſtituta. quæ ſine neceſſitate rationa-
bili non ſeruantur. vt 76. diſt. ca. ieiunia.
Quædam etiam ieiunia obſeruantur in
vna prouincia. quæ non ſeruãtur in alia
& in hoc vnaquęq; prouincia in ſuo ſen
ſu abundet. vt 76. diſt. c. vtinam. Nam p̃-
ter feſta præcipua & communia ſinguli
epiſcopi in ſuis eccleſijs ſpeciales obſer
uant feſtiuitates, vt de con. diſt. 3 ca. pro-
nunciandum. Item ieiunandum eſt tem
pore rogationum, vt de con. d 3 ca. ro-
gationes. Ieiunandum eſt ſexta feria &
die ſabbati. Sexta feria propter domini
paſſionem. Die ſabbati, quia dies ille in
ter triſtitiam paſſionis, & letitiam do-
minicæ reſurrectionis includitur. vt de
conſe. diſt. 3. c. ſabbato, vt ſaltem ab eſu
carniũ die ſabbati abſtineamus, quicun
que enim chriſtianæ religionis ſe parti
cipẽ eſſe deſiderat, ab eſu carnium eadẽ
die niſi maiori feſtiuitate interueniẽte
uel infirmitate, abſtineat. de conſ. diſt.
7 5. c. quia dies ſabbati. † In ſumma no-
tandum eſt, quòd ſi feſtum habens uigi
liam incidat in diẽ lunæ, die ſabbati ie-
iunandum eſt, ut infra eod. tit. ca. 1. Sed
opponitur argumẽto legali ſic. dies me
dius. ſ. dies dominicus debet impedire
ieiunium, cum ſit a ieiunio liber. Nã ſa-
cer locus interueniẽs inter duo prædia
ſeruitutem impedit extremorum, ut ff.
de ſerui. l. ſeruitutes. §. ſacer. Et lex illa
dicit. medium prædiũ, qđ non ſeruit, im
pedit ſeruitutem, ut ff. de ſer. ur. præ. l. q̃
ſella. §. in ruſticis. Ad quod reſpondeo.
Ieiunare nõ eſt ſeruitus p̃dialis, ſed debi
tũ perſonale, qđ cũ ſolui non poſſit ſua
die, ſoluatur alia. nam ad duo tenetur. ſ.
ieiunare & in vigilia ieiunare, & iõ ſi nõ
poſſumus

poſſumus die dominica propter eius ex
cellentiam ieiunare, ieiunandum eſt die
ſabbati. ar. ad hoc ſup. de dolo & contu.
8 c. cum dilecti. ff. de arb. l. Celſus. † Nam
& excellentia natiuitatis inducit, ut in
ſexta feria carnibus veſci poſſumus, ſe-
cundum conſuetudinem eccleſiæ gene
ralis. vt inf. eo. c. explicari.

S V M M A R I V M.

1 Purificatio qualiter olim fiebat, & an ho
die ſit ſeruanda. & nu. 2.

De Purificatione poſt partum. Rubrica.

IN ſuperiori rubr. tractauimus de ie-
iunijs celebrandis ob reuerentiã San
ctorum, ſed quia ex reuerentia & deuo-
tione procedit, ꝙ mulieres poſt partũ
ceſſant ab ingreſſu eccleſiarum vſq; ad
tempus purificationis, ſubſequenter in-
terponitur hic rubrica, de purifica. poſt
partum. Quid igitur circa hoc olim ſer
uabatur in lege veteri, & quid hodie ſer
1 uandum ſit, breuiter videamus. † Et eſt
ſciendum, ꝙ ſecundum legem Moſay-
cam mulier immũda reputebatur poſt
partum, & ideo ſi maſculum peperit, ceſ
ſabat a templi ingreſſu 40. diebus. ſi fę-
minam. 80. diebus, vt diſt §. 1. Sed con-
tra in quadam palea, quæ in quibuſdam
libris in eadem diſt. habetur, & incipit.
cum enixa. ibi enim dicitur ꝙ pro ma-
ſculo ceſſabatur ab ingreſſu templi. 33.
diebus, pro fęmina 66. dieb. Sed in ma-
ſculo non attenditur dies natiuitatis,
ſed circuncisionis, circũcidebatur puer
in 7. die ſuæ natiuitatis. In fœmina au-
tem attenditur ibi dies impoſitionis no
minis, cum imponebatur nomen in 14.
die natiuitatis. Sed in §. 1. in vtroq; con-
ſideratur tempus natiuitatis. Sed ſi quę-
ras, quare tot dieb. ceſſabatur ab ingreſ-
ſu tẽpli pro maſculo, & tot pro fęmina?
Rñdeo, quia ſicut phiſici dicunt tot die-
bus fœtus maſculinus, & tot fęmininus
m ort iſicatus ſine animæ infuſione.
2 † Sed hodie quando iã legis vmbra eua-
nuit, & illuxit veritas euangelij, ſi mu-
lieres poſt prolem emiſſam acturæ gra
tias eccleſiã intrare uoluerint nulla pro
inde peccati mole grauantur, nec eccle
ſiarum aditus denegandus eſt, ne pœna
illius videatur in culpam conuerti. Si tñ
ex veneratione voluerint aliquandiu ab
ſtinere, deuotionẽ eorum non credimus
prorogandam. vt inf eo. tit. c vno. & ſi-
mile ſup. tit. prox. Aliquando. n. bonum
eſt abſtinere ab eo; quod tamen licitè
fit. vt de conſec. diſ. 2. c. quotidie. 11 q. 1.
c. aliud. quia bonarum mentium eſt ibi
culpas agnoſcere, vbi culpa non eſt, ut
ſupra ti. prox. c. conſilium. § ſanctorum
& 5. diſt. c. ad eius vero concubitum.

S V M M A R I V M.

1 Eccleſia à quibus debeat reparari.
2 Fructuarius tenetur ad ſarta tecta repa-
randa.
3 Eccleſiæ qũo conſtruẽdę vel reparandæ.
4 Eccleſiæ nouæ ex quib. cauſis ſint faciẽdę.
5 Auctoritas, quæ interuenire debent in
conſtruenda eccleſia.
6 Eccleſiam ædificare ſi quis inceperit, an et
quando teneatur perficere.
7 Facere aliud eſt, quàm reficere.
8 Nouum opus quando fieri dicatur.
9 Domus eccleſiæ, vel naues quando dican-
tur refici; & eædem ſint.

De Eccleſijs ædificandis. Rub.

DIctum eſt ſupra de eccleſijs conſe
crandis, ſed quia plerunque eccle
ſiæ conſecratæ corruunt, & reparatione
egent. Ideo ſubijcitur hic rub. de eccle-
ſijs ædif. uel reparandis, vel de nouo con
ſtruendis. Videamus igitur a quibus ſit
eccleſia reparanda Et cuius auctoritate
de nouo ſit ædificanda. Et quib. ex cau-
1 ſis nouæ ſint eccleſiæ faciendæ. † Eſt aũt
ſciendum, ꝙ ſi portio fabricæ deputata
ſufficiat ad reparationẽ eccleſiæ, is qui
eam percipit, reparare tenetur. vt 10. q.
3. c. vnio. & q. 1. c. decernimus. inf. c. ti. de
his.

his.Si verò non ſufficiat, tunc rector &
qui beneficiũ hẽt ab illa eccleſia, quę re
paranda eſt, cõferent & eccleſiã repara-
bunt. vt in prædicta decre.de his.vt inf.
e.c.1.& 16.q.1.c.ſi monach.ſup.de his q̃
fi.a ma per ca.c.vlt. Nec mireris ſi con-
ferant beneficiati. Nam cum emolumẽ-
tum ſentiant, & onus ſentire dẽnt. iuxta
illud. Commoda qui ſentis, iũgas onus
emolumentum.ut arg.C.de caduc.tol.l.
vna. § pro ſecundo, in fi. & § ne aũt. C.
de fur.l.manifeſtum. §.pe.in fi.ſupra de
his quæ fi.a ma par.ca.c.vlt. Debent in-
quam beneficiati agnoſcere onus fabri-
cæ pro rata beneficiorũ. †nã & fructua-
2 rius reficit ſarta tecta, ut ff.de vſufr.l.de
vſufructu legato.§.hactenus.C.e.tit.l.eũ
quem. †Eccleſiæ faciendæ ſunt per con-
3 grua loca.ut de cõ.d.1.c.eccleſias. Si ue-
ro ſuperfluæ inueniant̃ uel deſtructę, ꝓ-
uidentia epiſcopi modus inueniat̃, qua
liter conſiſtere poſſint.ut de conſe. di. 1.
c.2.reparentur.ut dictum eſt, uel ut de-
ſtruantur.ut de conſe.di.j c.eccleſiæ, vel
altaria. Vel ſi per ſe ſubſiſteri non pñt a-
lijs eccleſiis vniant̃. vt 10.q.3.c.vnio.cir
ca fi.& vt no.ſup.de relig.do.§.tribus.&
§.ult.& ſecundum hoc intelligo.70.diſ.
c.ſanctorum, in fi. Sic aũt faciendæ ſunt
nouæ eccleſiæ, ut per eas veterib.præiu
dicium non fiat. ut 16.q.2. c.eccleſiæ.&
c.quicunq;. Item plures baptiſmales ec
cleſiæ in vna terminatione fieri nõ pñt.
vt 16.q.1.c.plures. poſſet tñ eps ex cau-
ſa de vna terminatione facere duas, nã
& diuidere poteſt vnam in duas, & duas
vnire ad unam, ut inf.de exceſſ.præla.c.
ſicut vnire. ſicut & prouincia una diui-
ditur in duas, ut ff.de off.aſſeſ.l.ſi eadem
10.diſ.c.imperiali.ſic & vna præbenda
diuiditur in duas.vt ſup.de præb. c.vacã
te. nam & auferre poteſt uni eccleſiæ &
dare alteri.ut inf.eo.ti.c.ad audientiam.
12.q.2.c.bonæ rei.ſup.de dona.c.apoſto
licæ.ſup.de his quæ fiunt a p̃la. ſine con
ſenſu c.c.paſtoralis non tñ hoc licet paſ
ſim, & ſine cauſa. & ſic intelligo ſup. de
4 reb.eccl.non alie.c.1. †Tres autem ſunt
cauſæ, propter quas nouæ eccleſiæ pñt
conſtrui, quamuis in præiudicium an-
tiquarum. Temporis qualitas. ut 7.q.1.
c.temporis. Incrementum populi. vt 16.
q.1.c.fœlix.& c.multis & c.pręcipimus
Eccleſiæ diſtantia, uel difficultas acceſ-
ſus.vt inf.eo.ti.c.ad audientiam. Sine p̃-
iudicio alterius eccleſiæ, licet epiſcopo
pro ſua ſepultura eccleſiam conſtruere,
vt 12.qõ.2.c.bonæ rei, ſupra de donat.c.
apoſtolicæ. Et quilibet priuatus, maſcu-
lus, vel fęmina poteſt ſibi conſtruere ec
cleſiam, ſiue oratorium. ut de conſt.diſ.
1.c.unicuique clericos & c.ſi quis etiam
5 18.q.2.quidã.12.q.2.c.religioſam. † In
conſtruenda dẽt interuenire auctoritas
epiſcopi, qui primarium lapidẽ ponere
debet, dote tamen ab ædificatore prius
aſſignata, vt not.ſup.de conſe.eccl.§.itẽ
6 notandum. †Et no. ꝙ poſtquam quis in
cipit ædificare, compellitur conſumma
re, ut no.ſup.de conſe.eccl. §.item quid
7 ſi quis incepit ædificare. †In ſumma no
tabis, longe aliud eſt facere, q̃ reficere.
vt ff.de itine.actuque priu. l.1.§ ſi quis
ædificium. Reficere enim eſt ad priſtinã
formam reducere. ut in pręalleg.l.3.de
itinere actuque priuato. †Nouum autẽ
8 opus fit cum rei facies immutatur. vt ff.
de no.ope.nun.l.1.§.opus nouum. †vn-
9 de ſi domum, uel eccleſiam diruas, ea
mente, ut de eiſdem cementis & lapidi-
bus eam reædifices, non eſt eadem do-
mus, uel eccleſia, ſi vſque fundamẽtum
fuerit diruta, ſecus tamen eſt in naue.
Nam ſi nauis reficiendæ cauſa omnes
tabulæ refixæ ſint, noudum intercidiſſe
nauis videtur, & compoſitis rurſus eadẽ
nauis eſſe incepit. vt ff.de verb.obl. l.in-
ter ſtipulantem.§.ſaram. & §.nauis. vn-
de ſi tota eccleſia deijciatur uſq; ad fun-
damentum, vt dictum eſt, in reædifican
do auctoritas epiſcopi neceſſaria eſt. ut
16.q.vult.c.ſi quis uult. Sed ſecus in re-
ficiendo. vt inf.de iudæ. ca.conſuluit.&
cap.iudæi. C.de operibus publicis. l.vl-
tima. Aliàs tamen lex diuidit, qui pro-
hibet reficere prohibet ædificare. ut ff.
de mor.inferen.l.1. §.ædificator.

SVMMARIVM.

1 *Immunitas quid ſit et unde dicat̃. nu.2.*
Immunitatibus eccleſiarũ qui gaudeant.
Eccleſia an teneatur ad munera, et nu-
me.3.4.
3 *Onera quæ impoſita ſunt rebus, antequam*
res ad eccleſiã perueniãt, ſubit eccleſia.
5 *Pater occidens filium pro defenſione pa-*
triæ an excuſetur.
6 *Placita ſecularia in eccleſia audiri non*
debent.
7 *Laicus non debet in domibus eccleſiarum*
hoſpitia pro iure & debito vendicare.
8 *Immunitas eccleſiæ vel cæmiterÿ p̃ quot*
paſſus extendatur.
9 *Immunitate eccleſiæ qui non gaudeant.*
10 *Publici latrones, & nocturni de popula-*
tores agrorum an poſſint impunè occidi.
11 *Furtum uel ſacrilegium omittens in ec-*
cleſia an ab eccleſiæ defendatur.
12 *Fruſtra inuocat auxilium eccleſiæ qui*
in eam committit.
13 *Immunitate eccleſiarum an gaudeãt ora*
toria quæ in domibus habeantur.
14 *Eccleſia interdicta an ſuis priuilegijs &*
immunitatib. gaudeat, et n.15.16.et 17
15 *Clericus interdictus durante interdicto*
perdit ea quæ ad ſuum beneficium ſpe-
ctant. & idem eſt in ſuſpenſo.
16 *Clericus ſuſpenſus non exequitur ea quæ*
ſunt officÿ.
13 *Immunitatem eccleſiæ violantes qua pę*
na plectantur.

De Immunitate eccleſiarum. Rub.

DIctum eſt ſupra de eccleſijs ædifi-
candis, quæ quidem domus Dei
ſunt, & oneribus opprimi non debent,
quib.domus priuatæ præmũtur; & pro
pterea de immu.ec.uel cœ. & rerum ad
eas pertinentium, differendum eſt. Vn-
de ponitur hic rubr.de immu.ec.vel cœ
mite. & rerum ad eas pertinentium. Vi-
1 deamus igitur qd ſit immunitas. †Quã
immunitatẽ habeat eccleſia, Res, & ho-
mines eius, Quam cœmiterium, & quã
manſus. Et quæ ſit pœna violantiũ cœ-
miterium & immunitatem. Immunitas
eſt libertas, quæ competit eccleſiaſticis
perſonis, & rebus ad eas ſpectantibus.
2 † Dicitur autem immunitas, quaſi ex-
tra munia, ideſt, extra munera. non n.
eccleſia ſubit ſordida munera, vt calcis
coquendæ, arenæ fodiendæ, ſed ab his
tam eccleſiæ, q̃ ipſarum prædia, & man
cipia, ſiue ruſtici ipſarũ, exempta ſunt,
vt 16.q.1.§ nouarum. Clerici uxores,
& filij clericorum ſimiliter ab huiuſmo
di liberi & exempti ſunt, ut C.de epiſ.&
cle.l.2. Eorumq; coloni. vt 89.diſt.c.iu-
dicatum. Item extraordinaria mune-
ra, quæ ſubito imponuntur, ſimiliter ec
cleſia non agnoſcit, etſi ſint onera rea-
lia ſeu prædialia, vt ſunt ſuperindicta,
vt 16.q.1.c. placet, & C.de epi. & cle.l.
placet, & C. de ſuperindictis.l. vna.li.
10. Ab his extraordinariis muneribus
excipitur, niſi forte ep̃us & clerus tan-
tam neceſſitatẽ aut utilitatem inſpexe-
rint, vt abſq; vlla coactione ad releuan-
das cões utilitates, ubi laicorũ non ſup-
petunt facultates, ſubſidia per eccleſias
exiſtiment conferenda, ut inf.eo. ti.c.nõ
minus. prius tñ romano pontifice cõſul
to, ut inf.eo.ti.c.aduerſus, & hoc poſſu-
mus appellare canonicã illationẽ, q̃ ad
uẽticiæ neceſſitatis ſarcina repẽtina po-
3 poſcerit, vt dicit illa.l. placet. † Onera
autem quæ impoſita erant rebus, anteq̃
res ad eccleſiã perueniſſent, ſubit eccle-
ſia, ut tributũ, canonẽ, ſiue cẽſum, & ſic
intelligo.11.q.1.c.tributũ.& c.magnũ,
& 22.q.8 c.ſi tributum. hæc onera ordi
naria ſunt & prædialia, & uocãtur indi-
cta, ut C.de indictis, l.1.lib.10. Verun-
tamen ſi ceſſetur in ſolutione canonis,
uel tributi, res nõ transfertur in eũ, cui
tributũ uel canõ debetur, & hoc eſt qđ
præall.l.placet. dicit, nulla tranſlatio-
nis ſollicitudo ſignetur. Nec obſtat.l.ſi
diuina, C.de exac. tribu. quia aut lex il-
la non tenet ſecundum canones, aut ex
poni debet, diuina domus, i.imperialis.
Secus eſt in eccleſiaſtica, vt dictum eſt.
4 † Onera perſonalia non ſubit eccleſia.
vt C. de epiſ. & cle. omnes quæ vbicun-

que. Sed hoc fallit in caſu. nullus enim
a murorum vigiliis excuſatur, ut inf. eo.
ti. ca. peruenit niſi ſit ſenex, vt C. de dec. l.
ul. lib. 10. expedit n. reipublicæ plures
habere defenſores, vt ff. de no. ope. nun.
l. nam reipublicæ, & quilibet dēt defen-
dere patria, vt 23. q. 8. c. omni tempore.
5 † Pro cuius defenſione pater occidens fi
liũ excuſatur, ut ff. de relig. & ſump. fu.
6 l. minime. † In eccleſia placita ſecularia
audiri nõ debẽt, ut infra eo. titul. ca. 1. &
maxime iudicia ſanguinis, ut inf. eo. tit.
7 c. eum eccleſiæ. † Item nec ſeculares ho
mines debent in domibus eccleſiarum
hoſpicia pro iure & debito vẽdicare, vt
inf. eod. ti. c. 1. & ſimile 42. diſt. quieſca-
mus. Cęterum ſi charitatiuè petatur nul
li negari debet, vt in c. quieſcamus 42.
diſt. §. 1. ſupra de præben. de monachis.
ſupra de ſup. neg. præ. c. ſicut 85. diſt. ar-
8 chidiaconum † Item immunitatem ha-
bet eccleſia & cœmiterium vſq; ad 40.
paſſus, ſi maior fuerit eccleſia, uel 30. ſi
minor. vt 17. q. 4. c. ſicut, ut fugientes ad
eã ob maleficia uiolẽter nõ extrahãtur.
vt inf. eo. ca. inter & c. immunitatem. Sed
prælati debent eis obtinere uitã & mem
bra; ſuper eo tamen, qđ inique fecerint,
ſunt alias legitimè puniẽdi, ut in d. c. in
9 ter alia. † Et quamuis ab hoc priuilegio
lex plures perſonas excipiat in Auth. de
mã. prin. coll. 3. ſcilicet homicidas, adul
teros, & raptores uirginum. decre. tamẽ
præallegata duo genera hominum exci
pit, publicos latrones, & nocturnos po-
pulatores agrorum raptores etiam uir-
ginum ad eccleſias fugientes immunita
tem ab eccleſia cõſequuntur 36. q. 1. ca.
de raptoribus, vnde non obſtante exce-
ptione legali, cui derogatum eſt in hac
10 parte ſtandũ eſt diſtinctioni decr. † Nec
mireris, ſi hæc duo genera hominum ec
cleſia non defendit; hos. n. cuilibet licet
impunè occidere, ut C quãdo licet uni.
l. 1. & 2. & ſine peccato, ut canon ille uel
le vr. 23. q. 5. c. cum homo. Quod tamen
intelligo ſi fuerit nocturnus; ſed ſi diur-
nus, tunc ſine peccato occiditur cum ſe
telo defendit, ut inf. de homi. c. ſi perſo
diens. Itẽ excipiuntur & illi, qui ſperan
tes per defenſionem eccleſiæ impunita
tem ſuorum exceſſuum obtinere, homi
cidia uel mutilationes ĩ eccleſiis uel ea
rum cœmiteriis committere non uerẽn
11 tur, ut inf. eod. ti. c. immunitatem. † Sed
quæritur nunquid is qui furtum uel ſa-
crilegium cõmittit in eccleſia, defende
tur? Videtur ꝙ non nam Augu. dicit de
iure ad ſupplicãdum admitti non debet
ibi, ubi ſacrilegium cõmiſit, ut 17. q. 4.
12 c. frater. & ca. corepus. † Et fruſtra in-
uocat auxilium eccleſiæ, qui in eam cõ-
mittit, ut inf. e. c. ul. inf. de uſu. c. quia fru
ſtra. in Auth. ut liceat matri & auiæ, §.
quia uero. Puto tamẽ contrarium, quia
iura canonica certas perſonas ab hoc
priuilegio excludunt, ut ſuperius dictũ
eſt. Et quia eccleſiis & eccleſiaſticis per-
ſonis ſanctitas ignoſcendi gloriam re-
linquit, ut C de epiſcop. & cleric. l. ſi qs
in hoc genus. Hoc priuilegiũ immuni-
tatis habent eccleſiæ conſecratæ, & non
13 conſecratæ, ut inf. e. ti. c. eccleſiæ. † Sed
nunquid priuata oratoria, quę homines
in ſuis domibus habent, hac immunita
te gaudebunt? ut in Auth. de eccle. titu.
§. ſi quis in ſua domo & §. ſi uero. colla.
9. ſupra de cenſi. c. ultim. de conſ. diſt. 1.
c. unicuique, & cap. ſequen. Puto quòd
14 non. † Item quæritur an eccleſia inter-
dicta retineat hoc priuilegium? Et uide
tur ꝙ non. Nam decre. dicit in qua diui
na miniſteria celebrãtur, ut inf. e. ti. c. ec
15 cleſiæ. † Item clericus interdictus du-
rante interdicto perdit ea quæ ad ſuum
beneficium ſpectant, ut ſup. de elec. c. cũ
in cunctis, ſup. de ele. c. cum dilecti ſup.
de conceſſ. præbẽ. uel ecc. non ua. c. quia
diuerſitatem ſupra de poſtu. ca. 1. Et idẽ
eſt in ſuſpẽſo. vt ſup. de ętat. & qual. ord.
c. cum bonę memoriæ. ſupra de app. c.
16 paſtoralis, in fin. † Item ſuſpenſus non
exequitur ea quę ſunt officij, ut 32. d. c.
nullus, & c. præter hæc, inf. de ſimo. c. tã
17 ta. † Credo quòd eccleſia interdicta re-
tinet priuilegium immunitatis, ſicut &
clericus interdictus vel ſuſpenſus reti-
net priuilegiũ ſuę immunitatis quo ad
inie-

iniectionem manuum violentam. Nam
& depoſitus habet hoc priuilegiũ, quia
caracterẽ retinet. vt 18 di. ca. dictum. In
ſumma notandum eſt, ꝙ eſt eccleſia de
fendit ad ſe fugientes quantum ad mor-
tẽ & mutilationem, vñ recepta idonea
cautione ſuper vita & membris, reddet
eos puniẽdos pecunialiter, vel in rebus.
Seruus aũt redditur dño iuramẽto præ-
ſtito de impunitate ipſius. vt inf. eo. ti. c.
18 inter alias. Pœna verò violantium im-
munitatẽ eccleſiaſticã, eſt duplex, excõi
catio hominis ſiue iuris. Nam violator
eſt excõicandus. vt 17. q. 4. c. nullus & c.
ſi qs deinceps, eo ſaluo ꝙ cauſaliter ſa-
crilegus eſt excõicatus ipſo iure, ut incẽ
diarius eccleſiæ, & effractor. ut 40. q. 1.
c. canonica. 17. q. 4. c. oẽs. eccleſiæ. inf. de
rapto c. in literis. inf. de ſent. de exc. c. cõ
queſti. Alij autẽ ſacrilegi, qui alio mo-
do eccleſias violãt, ſeu perſonas, vel res
ab ipſis rapiun violenter, vel bona ip-
ſorum vſurpat, & per hoc ſacrilegium
incurunt, non ſunt ipſo iure excõicati.
vt ſupra de foro comp. c. conqueſtus.

SVMMARIVM.

1 Negocia ſecularia quæ dicantur, & vn de dicatur negocium nu. 2. 4. & 5.
Clericis & monachis quæ negocia interdicantur.
3 Monachis q̃ negotia nõ ſint interdicta.
6 Sacri ſacerdotes Deo vacare tenentur.
7 Clerici vel monachi non ſuo nomine, ſed eccleſiæ vel monaſterij, prædia laicorũ ad firmas conducere poſſunt.
8 Laici peccant ſacerdotes à diuinis officijs auocando.
9 Clerici an poſſint eſſe notarij.
10 Clerici audire leges & phiſicam qui prohibeantur.

De Clerici vel monachi ſecularibus negocijs ſe immiſceant. Rubr.

SVPERIVS in pleriſque titulis
tractatum eſt de his, quæ compe
tunt clericis & monachis. nũc aũt tracta
tur de ꝓhibitis. & ideo ponitur hic ru-
brica. ne cleri. vel mo. ſecularibus nego.
ſe immiſceant. Videndum eſt igitur quę
ſecularia negotia pmiſſa ſint clericis &
1 monachis, & quę non. † Negocia ſecu-
laria dicuntur de ſecularibus reb. emen
dis, acquirendis, uel diſtrahendis Et hęc
ſunt prohibita clericis & monachis, ut
infra eo. tit. ca. 1. & 81. diſt. ca. fornicari.
quia inter ementes & vendentes com-
mercium difficile eſt non interuenire
peccatum. vt de pœnit. diſtinct. 5. qua-
2 litas. † Dicitur autem negotium qua-
ſi negans ocium. Propriè verò in cau-
ſis negotium, in commercijs negocia-
tio locum habet. ut infra de uerbor. ſi-
gni. c. forus. §. conſtat. De his igitur offi-
cijs & commercijs ſecularibus dicitur,
clerici officia vel commertia ſecularia
non exerceant maxime inhoneſta ut ſu
pra de ui. & hon. c. cle. clerici. Nam ho-
neſto artificio ſibi quærere poſſunt ui-
ctum, ut 91. diſt. c. clericus uictum. & de
conſec. diſti. 5. c. nũquam exemplo Pau-
3 li. & 10. q. 4. ca. cauendum. † Monachis
etiam iuſtum negocium non eſt inter-
dictum propter diuerſas neceſſitates,
quia legimus ſanctos apoſtolos nego-
ciatos fuiſſe. & in regula beati Benedi-
cti præcipitur ꝓuideri p quorũ manus
negocia monaſterij ꝓcurent ut inf. eod.
titu. capi. 1. Et ideo canon dicit, ad uitæ
huius neceſſitatem ſtudia ſunt diuerſa.
4 ut. 21. q. 1. c. clericus. † Itẽ dicũtur nego-
cia ſecularia, quęſtiones quæ mouentur
in iudicio ſeculari. & hæc ſimiliter in-
terdicũtur clericis in maioribus ordini
bus conſtitutis, ẽt ſi beneficia eccleſiaſti
ca nõ habeant; quia epiſcopus tenetur
eis prouidere. vt ſupra de pręben. c. epi-
ſcopus. & c. cum ſecundum apoſtolum.
Item & in minoribus ordinibus cõſtitu
ti, ſi ſtipendijs eccleſiaſticis ſuſtenten-
tur, niſi pro ſe & miſerabilibus pſonis.
ut ſupra de poſtula. c. 1. & 86. di. c. perue-
nit. uel niſi ſuã vel ſuorum iniuriã pro-
ſequãtur. ut 4. q. 6. ca. omnibus. Et ſecun-
dum hoc intellige quod hic tangitur de

 hac

hac materia contentiones, vel lites, uel
5 rixas amare & c.ut inf.eo.ti.c.1.† Tertio
modo dicuntur negocia ſecularia, pro-
curationes prædiorũ, vel ſecularium ꝑ-
ſonarũ, quibus eſt penitus abſtinẽdum
ut inf.cap.1 & 2.in Auth.de ſanct epi.§.
6 aliũ. † Sacros enim ſacerdotes Dei va-
care oportet vt 31. diſt. cap.ſacerdotibus
& ff.de arbi.l.non diſtinguemus.§.ſacer
7 dotio. † Poſſunt tamen clerici vel mo-
nachi non ſuo nomine, ſed eccleſiæ vel
monaſterij prædia laicorum ad firmas
cõducere.ut inf.e.tit.c ẽm & hoc ſi eccle
ſia vel monaſterium ſufficientia prædia
nõ habet, alias ſecus.ut ſup. de deci.c.di
lecti.in Auth.de ſanct.§.aliter. col. 9. I-
mo ſecundũ quoſdã, ſi clericus ſecularis
perſonæ ꝓcurator ſeu miniſtrator. aſſi-
ſtit occaſione adminiſtrationis, impu-
nè poterit deprehendi, nec defendetur
priuilegio clericali; & ſic intellexerunt
decre.inf.e.ti.c.ſacerdotib. Quod mihi
8 non placet.† cum.n.laici peccent cleri-
cos à diuinis officijs auocãdo. vt 21. q.
3.c.Cyprianus.& 89.diſt.c.vlt. c. ex hoc
delicto tale priuilegium ſortiri nõ de-
bent argumen.ad hoc.16. qu.1.cap.legi.
ff. de donat. inter vir. & vxo. l. 3. ff. de
regul. iur. l. non fraudantur. §. nemo:
ff. de fur. l. itaque fullo ff. de mino. l.
Papinianus exuli reuerſo. Vnde enim
puniendi ſunt, priuilegium habere non
debent. vt 24 q.1.ca.didicimus. Intelli-
go igitur decre. illam, quando clericus
adminiſtrator perſonæ ſecularis tertiò
monitus non deſiſtit, & ideo excommu-
nicatur. vt infrà eod.tit.ca. ſed nec pro-
curatores. Vel dic quòd eccleſia non
ſubuenit tali clerico pecuniaria ſubuen
tione, ſed tamen priuilegio non deſti-
tuit clericali. Vel intelligo ſic literam
illius decre.deprehendantur, id eſt, in-
tercipiantur, ſ.in fraude commiſſa, non
autem in perſona. Sic & aliter dicitur,
quòd ſummam ſapientiã præparabunt
capere ſuis incidijs, ſcilicet captione
verbali.vt de pœn diſtinc.6.cap.1. vltra
mediũ.& ſimile. ff. de pigno. act. l. vlti-
9 ma. † Sed quæritur, an clerici poſſint
eſſe notarij. Et certè poſſunt domini
Papæ.vt 16.q.1.c.quidem. ut poſſunt ar
chiepiſcoporum & epiſcoporũ arg.ſup.
de proba.c.quoniam contra falſam, 77.
diſt. c. monachus verò nouitius. ita vt
inter clericos ſcribant non inter laicos.
eo quòd cõuerſatio noſtra ſecreta de-
bet eſſe & remota ab actibus laicorum.
vt 2.q.7. c.laicos. Quod etiam in ciui-
libus locum habet, nedum in crimina-
libus. Nam ſi in eis clericus ſcriberet
incurreret irregularitatem.ut 51.diſtin.
c.aliquantulos.& arg. 23 q.1.ca. 1.& 3.
Poſſunt autem clerici familiares princi
piũ eſſe, & baronũ, & eis ſeruire in diui-
nis officijs ut ſup.de ſer.nõ or. c. nullus
& eorum conſilijs intereſſe. Vt tamen
caueant ab his conſilijs, propter quæ ir-
regularitas poſſit incurri. poſſunt tamẽ
clerici & etiam prælati conſilium dare
regibus & principibus ſuper iuſtiti a fa-
cienda ut 23.q.8.capi.peſſimam in fi.&
clericus dare poteſt conſiliũ iudici ſecu-
lari in genere, ſic dicendo. fures taliter
ſunt puniendi de iure, ut 5.q.5. ca. dela-
tori.ut tamen potius conſulentis, quàm
ſuggentis opera fungatur. ut ff. de quæſ.
l.1.§.qui quæſtioni. Item nec deſcendat
ad ſpeciem vel perſonam. Item licitè
poteſt conqueri clericus iudici ſeculari
de fure.vt inf.de homi.c.poſtulaſti. ciui
liter & modeſtè, non procaciter & infru
nitè.ut ſua tantum recuperet, non vt fur
in corpore puniatur.ut 23.q.5.ca.vnum
ſolum.& dum ſic agit clericus, licitè fu-
rem conuincit, nec imputatur clerico ſi
iudex ſecularis ulterius procedit in pœ-
na quàm intẽtio & actio exigat cõque-
rentis. ut in prædicta decr.poſtulaſti. &
arg.ad idem 23.q.5.c.1.& ca. unum ſo-
lum.& c. pœna.& c. nõ uos.ff.de bo. lib.
l.qui cum maior. §.1.& de euict.l. ſi per
imprudentiam. dum tamẽ iudicio ſan-
guinis non interſit, nec aliquod officiũ
præſtet.ut inf.eod.titu. cap.ſententiam.
10 † Item notandum eſt quòd id quod ſta-
tutũ eſt cõtra religioſas ꝑſonas exeun-
tes ad audiendum phyſicã ſiue leges, vt
niſi infrà duorum menſium ſpacium ad
clau-

clauſtra redierint, ſicut excõicati ab oĩ-
bus euitentur. in nulla cauſa patroci-
nium præſtent; in choro, & in menſa, &
in capitulo ultimi fratrum exiſtant; &
niſi forte ex nimia ſedis apoſtolicæ in-
dulgentia, ſpẽ totius promonis amit-
tant. extenditur ad archydiaconos, de-
canos, plebanos, præpoſitos, cantores,
& alios clericos perſonatus habentes,
vt primiceriatum. vt ſup.de cõſti.c.cùm
acceſſiſſent, Theſaurariam.vt ſu.de con
ceſſ.præb.vel eccl. nõ va.c.cùm noſtris.
Cancellarium. vt ſu. vt ecc. beneſi. ſine
di. confe. c. vt noſtrum. Succẽtoriam.vt
inf. de exceſſ.præla. c. inter dilectos.vt
inf.de exceſ.præla.c.inter dilectos. Ma-
giſterium ſcholarium.vt inf.ne prę.vic.
ſuas. c.quãto. Et idem intelligo in alijs
perſonatibus, qui perſonatus habentur
ſecundum cõſuetudines diuerſarum ec-
cleſiarum necnon extẽditur ad presby-
teros. niſi omnes hi à ſtudio legali ſeu
phiſicali deſtiterint inf. ſpacium duorũ
menſiũ. vt inf.eod. c. non magno &c. ſu
per ſpecula. Sed quid ſi quis non ha-
beat perſonatum, ſed habeat beneficiũ
quod habet curam animarum annexã?
puta habet eccleſiam parochialem. Vi-
detur idem fore dictum, nam de perſo-
natibus & beneficijs cura animarũ ha-
bentibus idem iudicium eſt habẽdum.
vt ſup.de elect.c.dudum eccleſia Rotho
ma ſup de præb. c.de multa. Curia ta-
mẽ cõtrariũ tenet, nec in meritò, cùm
enim hæc conſtitutio ſuper ſpecula ſit
pœnalis, ad alios quàm exprimat, exten
di non debet.

Explicit Liber Tertius.

SVMMARIVM.

1 *Sponſalia quid ſint, & vnde dicantur.*
2 *Stipulatio an in contractu ſponſalium re quiratur.*
3 *Matrimonium inter abſentes contrahi poteſt.*
4 *Species ſponſaliorum quot ſint.*
Sponſalia de futuro quot modis contrahantur.
5 *Spõſalia de præſenti quæ ſint, & qualiter contrahantur & nu.6.*
6 *Sponſalia de præſenti an differant à matrimonio non conſummato.*
7 *Affinitas ex nuptijs coſumatis oritur.*
8 *Sponſalia quãdo contrahi poſſunt, & quãdo matrimonium.*
9 *Sponſalia quando diſſoluantur.*
10 *Sponſus vel ſponſa de futuro compellitur cõtrahere matrimonium & conſumare contractum per cenſuram eccleſiaſticã.*
11 *Iuſtitia publicæ honeſtatis ex ſponſalibus oriatur, & quid operetur, & quare ſic vocetur.*
12 *Affinitas non contrahitur ex nuptijs interdictis.*
13 *De ſimilibus idem eſt iudicium.*
14 *Matrimonium quid ſit.*
Nuptiæ quæ dicantur.
15 *Matrimonium non poteſt ad tempus contrahi.*
16 *Matrimonium dicitur matris officium, et quare magis à matre, quàm à patre denominetur.*
17 *Matrimonium in quo loco, et quando fuit inſtitutum.*
18 *Matrimonij cauſæ principales quæ ſint.*
19 *Matrimonium ex inhoneſta cauſa contractum an teneat.*
20 *Matrimonij ſubſtantialia quæ ſunt.*
21 *Matrimonij quæ ſunt impedimenta.*
22 *Matrimonium qualiter contrahatur. & nu.23. & per quos.*
24 *Attinentia inter quos oriatur ex matrimonio.*
25 *Matrimonium non conſumatum quando poſſit ſeparari.*
26 *Matrimonium aliud verum, aliud præſumptum.*

Incipit Liber Quartus.

De Sponſalibus. *Rubr.*

POſtq̃ de his, quæ ad clericos pertinent, ſuperius ſatis tractauimus; ad ea quæ ſpectant ad laicos, ſtilum vertamus. igit̃ de ſpõſalibus & matrimonio vedieamus. Et primò q̃d ſint ſponſ.

 Vnde,

Vnde dicantur. Quot ſunt ſpõſaliũ ſpe-
cies. In qua ætate contrahãtur. Qualiter
diſſoluantur. An contrahẽtes ſponſalia
ad contrahendũ matrimoniũ cõpellan-
tur. Quæ attinẽtia ex ſpõſalibus oriatur.
1 † Sponſalia ſunt futurarum nuptiarum
promiſſio. ut ff. eo. tit. l. 1. & 30. q. 5. cap.
noſtrates. Dicuntur autem ſponſalia à
ſpõdeo. Nã mos fuit ueteribus, ſtipula-
ri, & reſpõdere ſibi uxores. ut ff. eod. tit.
2 l. 2. † Sed non eſt neceſſaria ſtipulatio in
ſponſalibus; quia cõtrahuntur inter ab
3 ſentes, ut ff. eo. tit. l. 4. ; 5. & ul. † nã & ma
trimoniũ inter abſentes contrahi poteſt
per internuncios, ut ſupra de cõuer. cõiu
ga. c. ex parte. 32. q. 2. c. honorantur 30.
q. 5. c. nec illico. inf. de matri contrac. cõ
tra interd. ecc. c. ex literis ff. de ritu nup.
l. mulierẽ. alias ſi ſtipulatio in cõtractu
ſponſaliũ exigeretur, inter abſentes cõ-
trahi non poſſent, ut Inſti. de inuti. ſtip.
§. itẽ uerborum. Vel oportet dici, ſpecia
le eẽ in hac ſtipulatione ſponſalium, ut
4 inter abſentes contrahi poſſent. † Spe-
cies ſponſalium duæ ſunt. alia de futu-
ro, alia de pñti; ſponſalia de futuro con
trahuntur quinq; modis. Simplici ſpon
ſione, ut accipiam te in meum, & acci-
piam te in meam, ut inf. e tit. ca. ſi inter.
Fidei datione, ut inf. eo. tit. c. 2. & c. is qui
fidem. Iurõ interpoſito, ut inf. e. ti. c. de
illis. & c. ex literis ſiluã. in f. de cõ. appo.
ca. de illis. Item datis arrhis ſpõſalicijs,
ſcilicet pecunia, uel alijs rebus, & C. de
ſponſa. l. arrhis. Itẽ annulli ſubarrhatio
5 ne, ut inf. de deſpõ. impub. ca. tuæ. † Spon
ſalia de pñti ſunt illa, quæ contrahun-
tur per verba pñtis tpis, ut cum dicitur.
Accipio te in meũ. accipio te in meam.
uel cum dicuntur alia uerba conſenſum
exprimentia de pñti. ut inf. eo. tit c. ſi in
ter virum. & inf. de ſponſ. duo licet præ
ter ſolitum. Aliqñ uerba interueniunt
de pñti, nec tñ conſenſus hñdus eſt de
præſenti, ut cum conſenſus contrahen-
tium trãsfertur in arbitrium alienum, ut
inf. de cond. appo. c. ſuper eo, cum. n. ſub
ſtantia contractus ponitur in arbitrio
alterius nominatæ perſonæ niſi ille fue
rit arbitratus, contractus redditur nul-
lus, ut C. de contrah. emp. & ven. l. ulti.
Similiter ſi inter aliquos innubiles
aptos tñ ad ſponſalia cõtrahenda con-
ſenſus interueniat mutuus de præſenti,
non matrimonium, ſed ſponſalia fore
contracta dicuntur, ut inf. de deſpon. im
pu. c. a nobis. & c. ult. In his. n. non vim
uerborum, ſed iuris attendimus pote-
ſtatem. Sed opponitur. Videtur ꝙ in ca
ſu præmiſſo, nec matrimoniũ, nec ſpon
ſalia contrahantur. Matrimoniũ non,
quia contrahi non põt niſi in ętate ma
tura, ut inf. de deſpõſa. impube. c. ex lite
ris. Sponſalia non, quia hęc non inten-
debant cõtrahentes, ut ff. de ſpõ. l. quæ-
ſitum. & ideo ptãte ac uolũtate ſibi mu
tuo aduerſantibus, neutrum contractũ
eſſe uidet, ut ar. ſup. de offic. deleg. ca. cũ
ſuper abbatia. C. ſi quis alteri uel ſibi. l.
multum intereſt. Puto ſponſalia fore
contracta non intentione non ui uerbo
rum, ſed iuris poteſtate, ut ſuperius di-
ctum eſt, & probatur per iura præalleg.
ut inf. de deſpõ. im pu. c. a nobis, & c. tuę.
Et idem lex probat aperte. ff. eod. titu. l.
quæſitum, & ſi taliter contrahentes in
eadem uoluntate uſq; ad nubilem æta-
tem utriuſq, perdurent, matrimonium
inducetur, ſiue expreſſus interueniat cõ
ſenſus, ſiue tacitus; arg. ad hoc inf. de de
ſpon. im pu. c. de illis. ff. de ritu nup. l. mi-
norem. Tacitum conſenſum intelligo
per cohabitationem, ut inf. eo. c. ad id. &
in prædicta l. minorem. Item ex carnali
commiſtione, ut inf. e. tit. c. is qui fidem
inf. q ma. ac. poſſ. c. inſuper. inf de eo, q
duxit in ma. quã pol. per adul c. ſignifi-
6 caſti. inf. de condi ap. c. ſup. eo. † Sponſa
lia de præſenti ſunt idem, quod matri-
monium non conſummatum. Inter ma
trimonium autem conſummatũ, & non
conſummatum quo ad eſſentiam matri
monij nihil intereſt; quia conſenſus eo
rum, de quorum coniunctionibus agi-
tur, ſufficit ad matrimonium inducen-
dum, qui ſolus ſi defuerit, cætera etiam
cum ipſo coitu celebrata fruſtrãtur, ut
27. q. 2. cap. ſufficiat. Diferunt autem iu

quatuor quo ad ſignificationem ut ſup.
de biga. c. debitũ quo ad religionis ĩgreſ
ſum, vt ſup. de conuer. coniuga. c. ex pu
blico, circa fi. Quo ad bigamiã cõtrahe-
dam, uel non cõtrahendam, ut 33. di. c.
Valentianus, & in prædicta decre. debi
tum in fi. Item quo ad affinitatem con-
trahendam inter virũ & cognatos vxo-
ris, & inter vxorem & cognatos viri, vt
inf. de conſan. & affi. c. quod ſuper his.
7 † Hæc autem affinitas oritur ex nuptiis
conſummatis, ut inf. de cõſan. & affi. c. 1.
ff. de gradibus, l. non facile, §. affines, &
dicemus in ſumma de cõſangui. & affi.
8 Contrahuntur † autem ſponſalia de fu-
turo in ſeptẽnio, vt inf. de deſpon. im pu.
c. literas. Matrimonium uerò põt con-
trahi in annis diſcretionis, ut inf. de de-
ſpon. impub. c. duo pueri. ſ. in duodeci-
mo anno mulieris, & quartodecimo ui
ri, ut inf. de deſpon. im pu. c. ex lr̃is. Sed
poſſunt hæc tempora præueniri, ut dici
9 mus. inf. ti. prox. † Diſſoluuntur ſpõſalia
communi diſſenſu, ſicut cõi cõſenſu cõ-
trahuntur, vt inf. eo. ti. c. præterea. Nihil
. n. tam naturale eſt, ſicut vnumquodq;
diſſolui genere, quo colligatum eſt, ff.
de reg iu l. nihil inf. de reg iu. c. omnes
res. Quod intelligo cũ uterq; ſponſorũ
in diuertendo conſentit. cæterum ſi al-
ter eorum hoc conſentiat, alter uerò diſ
ſentiat, tunc is qui ad diuortium tendit,
compelli debet contrahere matrimo-
nium & conſummare, ut in ſequentibus
dicam Hug. tñ & quidam alii intellexe
runt decre. illam, præterea. loqui de
comparatiua permiſſione, vt permittat
minus peccatum committi, ut euitetur
maius, minus peccatum eſt ſi ſponſi ſe
dimittant uiolenta fide ſponſalium,
quàm ſi ſpõſus inuitus & coactus ducat
illam quam odit, & occidat, uel eam
abhominans cum aliis adulterium com
mittat. Et hunc intellectum colligunt
ex illis, ne forte deterius inde cõtingat,
& ſimile. 33. q 2. c. ſi quod uerius. Item
ex illis, hoc poſſit in patientia tollerari;
quod enim toleramus uel permitti-
mus, inuiti permittimus, ut 31. q. 1.
c. hac ratione. Verius tñ eſt, quod prius
10 dixi. † Sponſus vel ſponſa de futuro cõ-
pellitur contrahere matrimonium &
conſummare contractum, compellitur
per cenſuram eccleſiaſticam, ut inf e. c.
ex literis. Siluaniani, & c. ſicut. Nec ob-
ſtat inf. e. ti. c. requiſiuit, ubi dicitur mo
nenda eſt potius q̃ cogenda, nam expo
nitur potius, id eſt prius; & ſimilis expo
ſitio 23. q. 4 ca. non inuenitur. Et nota ꝙ
Hugo dicebat in hoc caſu, non finaliter
compelli inuitum, unde ſi ſemper no-
litis, qui cogitur per cenſuram eccleſia
ſticam, abſoluetur. Nos autem dicimus,
ꝙ inuitus finaliter compelletur, & ex-
communicatus non abſoluetur niſi pa-
reat. Quod verum eſt eo. ſtatu durante,
nam ſi ſtatus eius mutetur, puta quia
cum altera matrimonium contraxit,
cum iam primum uinculum expira-
uit, ſuperueniente maiori abſoluetur &
imponetur ei pœnitentia de fide menti
ta, & idem fiet ſi ſponſa moriatur, uel ſi
cum altero matrimonium cõtrahat, ut
inf. eo. ti. c. de illis. Puto tñ, ꝙ ſi eccleſia
credat ex coniunctione futurum uxori
cidium & guerram, reſtringet cenſurã,
alias non erit medicinalis, ut 2. q. 1. cap.
multi, nam ſiue plectendo ſiue ignoſcẽ
do hoc ſolum bene agitur & ca. vt 23. q.
11 5. c. prodeſt. † Ex ſponſalibus oritur pu
blicæ honeſtatis iuſtitia, quæ prohibet
cognatum ſponſi contrahere cum ſpon
ſa, & cognatam ſponſæ cum ſponſo, ut
infra eo. tit. ca. ad audientiam & c. ſpon-
ſam. Hæc prohibitio non ſurgit ex con
ſanguinitate, uel ex affinitate quæ con-
trahitur ex nuptiis conſummatis, vt ſu-
perius dixi, ſed ſurgit ex quadam publi
ca iuſtitia, uel publica æquitate, publi-
cè enim uidetur iuſtum & æquum, ut
cognatus ſponſi ſponſam eius non du-
cat uxorem. Vbi ergo inhoneſtum eſt
aliquos matrimonialiter coniungi, nec
impedit conſanguinitas, nec affinitas,
nec aliud ſubeſt legitimum impedimẽ
tũ, fuit inductũ hoc ius, prohibens ma-
trimonium cõtrahi, & contractũ diſſol
uens, ut inf. ti. prox. c. duo pueri. Et uo-

Vnde dicantur. Quot ſunt ſpōſaliū ſpe-
cies. In qua ætate contrahātur. Qualiter
diſſoluantur. An contrahētes ſponſalia
ad contrahendū matrimoniū cōpellan-
tur. Quæ attinētia ex ſpōſalibus oriatur.
1 † Sponſalia ſunt futurarum nuptiarum
promiſſio. ut ff. eo. tit. l. 1. & 30. q. 5. cap.
noſtrates. Dicuntur autem ſponſalia à
ſpōdeo. Nā mos fuit ueteribus, ſtipula-
ri, & reſpōdere ſibi uxores. ut ff. eod. tit.
2 l. 2. † Sed non eſt neceſſaria ſtipulatio in
ſponſalibus; quia cōtrahuntur inter ab
3 ſentes, ut ff. eo. tit. l. 4. 5. & ul. † nā & ma
trimoniū inter abſentes contrahi poteſt
per internuncios, ut ſupra de cōuer. cōiu
ga. c. ex parte. 32. q. 2. c. honorantur 30.
q. 5. c. nec illico. inf. de matri contrac. cō
tra interd. ecc. c. ex literis ff. d ritu nup.
l. mulierē. alias ſi ſtipulatio in cōtractu
ſponſaliū exigeretur, inter abſentes cō-
trahi non poſſent, ut Inſti. de inuti. ſtip.
§. itē uerborum. Vel oportet dici, ſpecia
le eē in hac ſtipulatione ſponſalium, ut
4 inter abſentes contrahi poſſent. † Spe-
cies ſponſalium duæ ſunt. alia de futu-
ro, alia de pn̄ti; ſponſalia de futuro con
trahuntur quinq; modis. Simplici ſpon
ſione, ut accipiam te in meum, & acci-
piam te in meam, ut inf. e tit. ca. ſi inter.
Fidei datione, ut inf. eo. tit. c. 2. & c. is qui
fidem. Iurō interpoſito, ut inf. e. ti. c. de
illis. & c. ex literis ſiluā. inf. de cō. appo.
ca. de illis. Item datis arrhis ſpōſalicijs,
ſcilicet pecunia, uel alijs rebus, & C. de
ſponſa. l. arrhis. Itē annulli ſubarrhatio
5 ne, ut inf. de deſpō. impub. ca. tuæ. † Spon
ſalia de pn̄ti ſunt illa, quæ contrahun-
tur per verba pn̄tis tpis, ut cum dicitur.
Accipio te in meū. accipio te in meam.
uel cum dicuntur alia uerba conſenſum
exprimentia de pn̄ti. ut inf. eo. tit c. ſi in
ter virum. & inf. de ſponſ. duo licet præ
ter ſolitum. Aliqn̄ uerba interueniunt
de pn̄ti, nec tn̄ conſenſus hn̄dus eſt de
præſenti, ut cum conſenſus contrahen-
tium trāsfertur in arbitrium alienum, ut
inf. de cond. appo. c. ſuper eo, cum. n. ſub
ſtantia contractus ponitur in arbitrio
alterius nominatæ perſonæ niſi ille fue
rit arbitratus, contractus redditur nul-
lus, ut C. de contrah. emp. & ven. l. ulti.
Similiter ſi inter aliquos innubiles
aptos tn̄ ad ſponſalia cōtrahenda con-
ſenſus interueniat mutuus de præſenti,
non matrimonium, ſed ſponſalia fore
contracta dicuntur, ut inf. de deſpon. im
pu. c. a nobis. & c. ult. In his. n. non vim
uerborum, ſed iuris attendimus pote-
ſtatem. Sed opponitur. Videtur ꝙ in ca
ſu præmiſſo, nec matrimoniū, nec ſpon
ſalia contrahantur. Matrimoniū non,
quia contrahi non pōt niſi in ętate ma
tura, ut inf. de deſpōſa. impube. c. ex lite
ris. Sponſalia non, quia hęc non inten-
debant cōtrahentes, ut ff. de ſpō. l. quæ-
ſitum. & ideo ptāte ac uolūtate ſibi mu
tuo aduerſantibus, neutrum contractū
eſſe uidet, ut ar. ſup. de offic. deleg. ca. cū
ſuper abbatia. C. ſi quis alteri uel ſibi. l.
multum intereſt. Puto ſponſalia fore
contracta non intentione non ui uerbo
rum, ſed iuris poteſtate, ut ſuperius di-
ctum eſt, & probatur per iura præalleg.
ut inf. de deſpō. impu. c. a nobis, & c. tuę.
Et idem lex probat aperte. ff. eod. titu. l.
quæſitum, & ſi taliter contrahentes in
eadem uoluntate uſq; ad nubilem æta-
tem utriuſq, perdurent, matrimonium
inducetur, ſiue expreſſus interueniat cō
ſenſus, ſiue tacitus; arg. ad hoc inf. de de
ſpon. impu. c. de illis. ff. d ritu nup. l. mi-
norem. Tacitum conſenſum intelligo
per cohabitationem, ut inf. eo. c. ad id. &
in prædicta l. minorem. Item ex carnali
commiſtione, ut inf. e. tit. c. is qui fidem
inf. q ma. ac. poſſ. c. inſuper. inf de eo, q
duxit in ma. quā pol. per adul c. ſignifi-
6 caſti. inf. de condi ap. c. ſup. eo. † Sponſa
lia de præſenti ſunt idem, quod matri-
monium non conſummatum. Inter ma
trimonium autem conſummatū, & non
conſummatum quo ad eſſentiam matri
monij nihil intereſt; quia conſenſus eo
rum, de quorum coniunctionibus agi-
tur, ſufficit ad matrimonium inducen-
dum, qui ſolus ſi defuerit, cætera etiam
cum ipſo coitu celebrata fruſtratur, ut
27. q. 2. cap. ſufficiat. Differunt autem iu
quatuor.

quatuor quo ad ſignificationem ut ſup.
de biga. c. debitū quo ad religionis īgreſ
ſum, vt ſup. de conuer. coniuga. c. ex pu
blico, circa fi. Quo ad bigamiā cōtrahe-
dam, uel non cōtrahendam, ut 33. di. c.
Valentianus, & in prædicta decre. debi
tum in fi. Item quo ad affinitatem con-
trahendam inter virū & cognatos vxo-
ris, & inter vxorem & cognatos viri, vt
inf. de conſan. & affi. c. quod ſuper his.
7 † Hæc autem affinitas oritur ex nuptiis
conſummatis, ut inf. de cōſan. & affi. c. 1.
ff. de gradibus, l. non facile, §. affines, &
dicemus in ſumma de cōſangui. & affi.
8 Contrahuntur † autem ſponſalia de fu-
turo in ſeptēnio, vt inf. de deſpon. impu.
c. literas. Matrimonium uerò pōt con-
trahi in annis diſcretionis, ut inf. de de-
ſpon. impub. c. duo pueri. ſ. in duodeci
mo anno mulieris, & quartodecimo ui
ri, ut inf. de deſpon. impu. c. ex lr̄is. Sed
poſſunt hæc tempora præueniri, ut dici
9 mus. inf. ti. prox. † Diſſoluuntur ſpōſalia
communi diſſenſu, ſicut cōi cōſenſu cō-
trahuntur, vt inf. eo. ti. c præterea. Nihil
. n. tam naturale eſt, ſicut vnumquodq;
diſſolui genere, quo colligatum eſt, ff.
de reg iu l. nihil inf. de reg iu. c. omnes
res. Quod intelligo cū uterq; ſponſorū
in diuertendo conſentit. cæterum ſi al-
ter eorum hoc conſentiat, alter uerò diſ
ſentiat, tunc is qui ad diuortium tendit,
compelli debet contrahere matrimo-
nium & conſummare, ut in ſequentibus
dicam Hug. tn̄ & quidam alii intellexe
runt decre. illam, præterea. loqui de
comparatiua permiſſione, vt permittat
minus peccatum committi, ut euitetur
maius, minus peccatum eſt ſi ſponſi ſe
dimittant uiolenta fide ſponſalium,
quàm ſi ſpōſus inuitus & coactus ducat
illam quam odit, & occidat, uel eam
abhominans cum aliis adulterium com
mittat. Et hunc intellectum colligunt
ex illis, ne forte deterius inde cōtingat,
& ſimile. 33. q 2. c. ſi quod uerius. Item
ex illis, hoc poſſit in patientia tollerari;
quod enim toleramus uel permitti-
mus, inuiti permittimus, ut 31. q. 1.
c. hac ratione. Verius tn̄ eſt, quod prius
10 dixi. † Sponſus vel ſponſa de futuro cō-
pellitur contrahere matrimonium &
conſummare contractum, compellitur
per cenſuram eccleſiaſticam, ut inf. e c.
ex literis. Siluaniani, & c. ſicut. Nec ob-
ſtat inf. e. ti. c. requiſiuit, ubi dicitur mo
nenda eſt potius q̄ cogenda, nam expo
nitur potius, id eſt prius; & ſimilis expo
ſitio 23. q. 4 ca. non inuenitur. Et nota ꝙ
Hugo. dicebat in hoc caſu, non finaliter
compelli inuitum, unde ſi ſemper no-
litis, qui cogitur per cenſuram eccleſia
ſticam, abſoluetur. Nos autem dicimus,
ꝙ inuitus finaliter compelletur, & ex-
communicatus non abſoluetur niſi pa-
reat. Quod verum eſt eo. ſtatu durante,
nam ſi ſtatus eius mutetur, puta quia
cum altera matrimonium contraxit,
cum iam primum uinculum expira-
uit, ſuperueniente maiori abſoluetur &
imponetur ei pœnitentia de fide menti
ta, & idem fiet ſi ſponſa moriatur, uel ſi
cum altero matrimonium cōtrahat, ut
inf. eo. ti. c. de illis. Puto tn̄, ꝙ ſi eccleſia
credat ex coniunctione futurum uxori
cidium & guerram, reſtringet cenſurā,
alias non erit medicinalis, ut 2. q. 1. cap.
multi, nam ſiue plectendo ſiue ignoſcē
do hoc ſolum bene agitur & ca. vt 23. q.
11 5. c. prodeſt. † Ex ſponſalibus oritur pu
blicæ honeſtatis iuſtitia, quæ prohibet
cognatum ſponſi contrahere cum ſpon
ſa, & cognatam ſponſæ cum ſponſo, ut
infra eo. tit. ca. ad audientiam & c. ſpon-
ſam. Hæc prohibitio non ſurgit ex con
ſanguinitate, uel ex affinitate quæ con-
trahitur ex nuptiis conſummatis, vt ſu-
perius dixi, ſed ſurgit ex quadam publi
ca iuſtitia, uel publica æquitate, publi-
cè enim uidetur iuſtum & æquum, ut
cognatus ſponſi ſponſam eius non du-
cat uxorem. Vbi ergo inhoneſtum eſt
aliquos matrimonialiter coniungi, nec
impedit conſanguinitas, nec affinitas,
nec aliud ſubeſt legitimum impedimē
tū, fuit inductū hoc ius, prohibens ma-
trimonium cōtrahi, & contractū diſſol
uens, ut inf. ti. prox. c. duo pueri. Et uo-
Bb 4 catur

catur publicæ honeſtatis iuſtitia, quia in
matrimonijs nõ ſolum quod liceat, ſed
& quod honeſtũ eſt, conſideratur, ut ff.
de ritu nup.l.ſemper. Et nota, ꝙ publicę
honeſtatis iuſtitia oritur etiam ex ſpon
ſalibus, quæ de iure non ſortiuntur effe-
ctum, vt inf.eo.ti.c. ad audientiam dum
modo contrahentes ſint ſeptennes, uel
ſeptennio proximi, ut inf.prox.ti.c.duo
pueri, ut ſic intelligãt quid agatur, alio-
qui contra, ut infra de deſponſ.impu.c.
12 literas, & ca.acceſſit. † Quod in matri-
monio non contingit, nam affinitas nõ
contrahitur ex nuptijs interdictis, ut ff.
de gradibus.l.non facile, §.ſciendum.
Et cum in vno caſu inueniã ſublatã ho-
die publicæ honeſtatis iuſtitiam, ſ. in ſo
bole ſuſcepta ex ſecũdis nuptijs cogna
tioni uiri nõ copulãda prioris, ut inf.de
conſan.& affini.c.non debet, uidetur ꝙ
in alijs caſibus duret, vt 35.q.3.c. porrò
ff.de adop.l.qui in adoptionẽ, ff.de ritu
nup.l.ſi qua § uxor: Et generaliter vt
nullus de conſanguinitate ſponſi præ-
mortui ducat ſponſam, & è conuerſo,
nulla de conſanguinitate ſponſæ præ-
mortuæ ducat ſpõſum, ut inf.ti. prox.c.
cõtinebatur, §.ſi uero & inf.e.ti.c. ſpon-
ſam. Quod.n.non mutatur, quare ſtare
prohibetur? vt C. de teſta. l. ſancimus,
C.de ap.l.præcipimus, 2.q.6.c. anterio-
rũ, §.illo. videlicet in fi. Alii aũt dicunt
ꝙ ex quo ſublata eſt in eo caſu, in quo
de maiori æquitate, q̃ in aliis locum ha
13 bebat, & in aliis reuocata uidetur, † nã
de ſimilib.idẽ eſt iudiciũ, ut ſup. de re-
ſcri.c.inter cætera, ſup.de tranſla. præla.
c.corporalia, ſup.de confir. vti uel inuti.
c.cũ dilecta. ff.ad le. Aqui.l.illud. ff. ne
quis eum qui in ius uo.fue.ui.eximat. l.
2.C.de legib.l.leges, & ff.eod.titu.l.non
poſſunt. Et ſic ſecũdum quoſdã in nullo
caſu locũ habet hodie publicæ honeſta-
tis iuſtitia, niſi in ſponſa fratris, de qua
in veteri & in nouo teſtam. prohibitum
eſſe videt̃, Iuxta illud Io. Non licet tibi
habere ſuppoſitã fratris tui. Itẽ reuoca-
ta eſt hodie ꝓhibitio, quæ olim erat in
ſecũdo & in tertio genere affinitatis, ut
inf.de conſang.& affini.c.non debet. Du
rat ergo primi generis prohibitio uſq;
ad quartum gradum. De his tamen ge
neribus affinitatis & de ſobole ſuſcepta
ex ſecun.nup.dicit Greg. qui hodie diſ-
ſoluit, negat uerbum dei, ut 35.q.10 ca.
fraternitatis. Sed intelligendum qui hoc
diſſoluit, c.alius a Papa.

Sequitur videre de ſecunda par-
te rubricæ, h.e.de matri
monio. Videamus igitur quid ſit matri
monium. Vnde dicatur. Qñ fuit inſtitu-
tum, Vbi, & quib.verbis. Et q̃ ſint cauſæ
matrimonii. Quod ſint bona matrimo-
nii. Quot ſint impedimẽta ipſius. Quali
ter cõtrahant̃. Quę attinẽtia ex mr̃imo-
nio naſcatur. Et ex quib.cauſis ſeparet̃.
14 † Matrimonium eſt matris & fœminæ
cõiũctio indiuiduã vitæ cõſuetudinẽ re-
tinens, vt 27.q.2.§.1. Et alibi. Nuptiæ
ſunt cõiunctio maris & fœminæ & con-
ſortium oĩs uitę, diuini & humani iuris
cõmunicatio. ff.de ritu nup.l.1. Dicitur
aũt indiuiduã vitæ cõſuetudinem reti-
nẽs, vel conſortium oĩs uitę, quantũ ad
propoſitum eorũ qui matrimonialiter
cõiungũtur; quia hac intentione cõiun
gi debẽt, vt perpetuo ſimul maneant, q̃-
uis poſt contractum matrimonium &
ante carnalẽ copulã poſſit alter inuito
altero religionem ingredi, ſed poſt con
ſummatũ nõ, niſi volẽte, & plerũq; non
niſi ſe ſimiliter conuertẽte, ut ſup.de cõ
uerſi.coniuga.c.cum ſis prædictus, & c.
uxoratus, ut notatur in ſumma illius ti.
Sed ad hoc opponitur de B.Virgine, quę
contraxit matrimonium cum Ioſeph &
nihilominus proponebat in uirginitate
manere, vnde dixit: Quõ fiet iſtud, qm̃
virum non cognoſco? Ad quod reſpon-
deo: B. Vir. Maria ꝓpoſuit ſe ſeruaturã
votũ uirginitatis in corde, ſed ipſum uo
tũ uirginitatis nõ exp̃ſſit ĩ ore. ſubiecit
ſe diſpoſitioni diuinæ, cum ꝓpoſuit ſe ꝑ
ſeueraturã virginẽ, niſi Deꝰ aliter reue-
laret, cõmittẽs ergo uirginitatẽ ſuã diui
næ diſpoſitioni cõſẽtit ĩ carnalẽ copulã,
nõ illã amplectẽdo, ſed diuinæ inſpira-
tioni ĩ vtroq; ubediẽdo, ut 27.q.2. c. oĩs
res, §.

res.§.cũ ergo.& ideo exponit in eo.§.vi
rũ non cognoſco.i.me non cognituram
propoſui. Item opponitur ex illa decre-
ta. cõmiſſum.inf.e.ti. ibi enim quia iura
uerat ſe contractũ cum quadam, poſt-
modũ ad religionis aſpirabat ingreſsũ.
datur ei conſilium, vt prius contrahat
vt iurauit, & poſtmodum intret. Ad qđ
reſpondeo.ille non uouerat, & ideo con
trahendo non efficitur reus voti. Datur
igitur ei pro conſilio, vt adimpleat qđ
iurauit, nec eſt contrarium propoſito re
ligionis, quia ẽt poſt contractum nõ tñ
conſummatum, liberè & de licentia iu-
ris alter cõiugum intrat religionem, vt
ſuprà de conuerſi. coniuga.ca.ex publi-
co. Et in conſilium hoc credendum eſt
deueniſſe, vt in indiuiduam vitæ con-
ſuetudinem conſentiret in contrahen-
15 do, † quia matrimonium contrahi non
põt ad tẽpus. vt 32.q.2.c. ſolet quæri. &
c. aliquando. & poſtea dominus de no-
uo ei inſpiret, licenter intrare poterit,
vt prædixi.& hoc innuitur in litera. ibi,
16 & poſtea ſi elegerit. † Matrimonium di
citur matris munium, ideſt officiũ. Sed
quare magis à matre dominatur matri-
moniũ, quam a patre? quia licet pater
ſit generationis auctor. & penè vxoris
dñs. vt.33.q.5.ca hæc. imago. matris tñ
officiũ circa filios apparet magis. Et fi-
lij dum infantes fuerit materno magis
indignet ſolatio, quàm paterno. Vnde
mater ante partum eſt oneroſa, doloro-
ſa in partu, ac poſt partum laborioſa. ut
17 ſupra de cõuer.in fi.ca.ex literis. † Fuit
aũt inſtitutũ in paradiſo, & ante pecca-
tum.ut.32.q.2.c.ſicut non oĩs. §.his ita.
Quib.verbis? Quidã dicũt, ꝙ illis. Cre-
ſcite & multiplicamini &c. Sed illã ver
ba fuerunt potius benedictionis, quam
inſtitutionis; vnde dicendũ eſt, ꝙ inſti-
tutum fuit verbis Adę ore ꝓphetico di-
cẽtis. hoc nũc os ex oſſibus meis, & caro
de carne mea &c. vt inf. de diuor.c.gau-
demus. Poſt peccatũ verò & extra para
diſum fuit inſtitutũ ad remediũ. vt car-
nis vitiũ cohiberetur. Vnde apoſtolus.
vnuſqſq; habeat ſuã ꝑꝑ fornicationẽ.
18 † Cauſæ matrimonij duæ ſunt princi-
pales. ſuſceptio ſobolis & vitæ confor-
mationis, vt.32.q.2.ca.ſicut nõ oĩs.§.his
ita. Propter primã inſtituit Dñs propter
19 ſecundam Apoſtolus, vt dictũ eſt. † Sed
nunqd tenet matrimoniũ ex inhoneſta
cã cõtractũ, puta ꝑꝑ pulchritudinẽ, di-
uitias, uel potentiã? Rñdeo ſic.ut. 32.q.
2.ca. ſolet quæri. Vnde Iacob videns, ꝙ
Rachael eſſet decora & venuſta facie di
xit laban. ſeptem annis ſeruiã tibi pro
20 Racahele. † Tria ſunt bona matrimo-
nij.vt 27.q.c.omne itaque. quæ alibi ap
pellãtur ſubſtãtialia matrimonij.ut inf.
de condi.app.c.vltimo. Et ſunt illa hæc.
Fides, ꝓles, & ſacramentũ. Fides.ſ. con-
iugalis, quam ſibi nupti adinuicem de-
bẽt, ne cũ alijs adulterẽtur fide coniugij
violata. Proles, propter quã multipli-
cãdam matrimoniũ eſt a dño inſtitutũ
in paradiſo, vt 35.q.1.c. cũ igit̃ in prin.
& 26.diſti.c. deinde licet quibuſdam nõ
valẽtibus generare matrimonia ſint ad
ſolatiũ, vt.27.q.2.c.nuptiarũ. Sacramẽ-
tũ, ideſt inſeparabilitas, vel indiuidui-
tas quo ad perpetuã ſeruitutẽ, niſi reli-
gione uel fornicatione ſeparatio fiat. vt
ſupra de conuer.coniuga.c. in pleriſque
21 decreta.& 33.q.1.ca.dixit. † Impedimẽ
ta matrimonij his verſi. cõtinentur. Er-
ror, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus diſparitas, vis, ordo ligamẽ, ho-
neſtas. Si ſis affinis, quodq; coire nequi
bis. Error perſonæ impedit matrimo-
niũ, ut ſi credã contrahere cũ Titia, cõ-
traho cũ Seia. Error autem qualitatis &
fortunæ non impedit, ut ſi illa, cum qua
cõtrahitur, credatur eſſe uirgo & nõ ſit,
diues, & ſi pauper. ut 29.quæſ.1. Condi-
tio, ut ſi credam illam, cum qua contra
ho, fore liberã, & ſit ancilla; tunc enim
nullum eſt matrimoniũ, niſi poſtquam
ſciuero eius conditionem, cõſenſero in
eam. ut inf.de cõiug.ſeruo. c. propoſuit.
Votum ſolẽne impedit matrimonium,
& dirimit. ſimplex impedit, ſed nõ diri-
mit vt.inf.q cle.uel uo.c. rurſus Cogna-
tio carnalis impedit matrimonium. ut
inf.de cõſan. & affi. per totum. 35.q.j. ꝑ
to-

totum. Item cognatio ſpiritualis. ut in-
fra de cogna. ſpi. per totum. Crimē, quia
propter homicidiū inhibetur matrimo
niū. vt 33. q. 1. cap. ammonere. & in alijs
criminib. idē. vt inf. de eo qui cog. con
ſan. vxo. ſuæ. ca. 1. & 2. Cultus diſparitas,
vt in hominibus diuerſarū ſectarū; ut ſi
vnus ſit Chriſtianus, alter iudeus. vt 28.
q. 1. per totū. Vis, ideſt violentia. vt infra
e. c. cū locum. Sacer ordo ſimilr impedit
& dirimit matrimonium vt 32. diſtin. c.
ſeriatim. Ligamen impedit & dirimit
matrimoniū. vt 33. q. 1. c. ſi p ſortiarias.
Quod intelligo, cum ligamē matrimo-
niū præcedit cæterū ſi ſubſequitur, non
ſcindit matrimoniū quod ſemel tenuit
nulla enim infirmitas vel cauſa ſuperue
niens præter fornicationē corporalē &
ſpiritualem reſcindit matrimoniū, qđ
ſemen tenuit. vt 32. q. 7. c. illi q̃. & q. 5. c.
horrēdus. & c. ſi quis vxorem. & infra de
eo qui cōſang. vx. ſuæ c. diſcretionē. Ho
neſtas, ideſt publicæ honeſtatis iuſtitia
impedit. vt 37. q. 2. cap. ſi quis vxorem.
& dirimit. ut not. ſupra eo. tit. §. ex ſpon
ſalibus. Si ſis affinis de hoc dicemus in-
fra de conſang. & affinit. Quòdque coi-
re nequibis. & de hoc notabimus infra
đ frigi dis & male. Addit magiſter Ray.
in ſumma ſua quartū verſiculū. Hæc ſo
ciāda vetant, cōnubia iuncta retractant.
Sed iſtū uerſiculū non approbo propter
crimen. crimē enim adulterij non diri-
mit, & licèt ipſe hoc aſſignet crimine
adulterij, non tñ eſt ſimpliciter verum,
quia crimen adulterij per ſe non diri-
mit, ſed cū adiuncto. ſ. cū fidei. datione,
vel machinatione, uel contractu de fa-
cto. vt no. infra de eo qui dux. in ma. quā
22 pol. per adul. † Qualiter contrahatur
matrimoniū. Contrahitur matrimoniū
corde & ore, dū aliq corde & ore cōſen-
tiūt in matrimonium & mutuo ſe cōce
dunt vnus alij & mutuo ſe ſuſcipiunt. vt
infra deſpon. c. duo ca. 1. in fi. vtroq; di-
cēte alteri. accipio te in meum. accipio
te in meam. vt infra eo. ti. c. ſi inter & in
fra deſpon. du cap. licet. vel ſimilia ver-
ba. ut ſi quis dicat mulieri. Iuro vel pro
mitto tibi, quòd ab hac die in antea tu
habebo pro legitima vxore. vt infra. eo.
ti. ca. ex parte. Corde ideo dixi. quia & ſi
verba interueniunt apta ad matrimo-
niū contrahendū, animus tamen non cō
ſentiat, nō contrahitur matrimoniū. vt
infra eo. ca. tua. & ca. tuæ. Sed è conuerſo
plerunq; animus ſufficit ſine verbis. ut
in muto. in quo nutus & indicia ſupplēt
vicem uerborū. ut inf. e. c. cū apud. Nam
& nutu legatur. ut ff. de le. 3. l. nutu. Ad
nutū reconciliatur & baptizatur. ut 26
q. 6. c. q̃ recedunt. Et quod dixi ſine uer-
bis contrahi matrimoniū, locū habet in
his qui loqui nō poſſunt. alias neceſſa-
ria ſunt quantum ad eccleſiā uerba con-
ſenſum exprimentia de preſenti. ut inf.
23 eod. tit. ca. tuæ. † Poteſt contrahi matri-
moniū per principales Pōt & per paren
tes. ut 26. q. 2. c. honorantur. & per extra
neos. nā per nuncios pōt cōtrahi ut no.
ſupra eo. §. 2. Contrahitur cum ſolenni-
tate quæ habetur infra de clandeſ. de-
24 ſpon. c. cum inhibitio. † Oritur attinen
tia ex matrimonio inter uirū & cogna-
tos uxoris, & inter uxorem, & cogna-
tos uiri. nō autē inter cognatos utriuſq;
ut inf. de cōſan. & affi. ca. quod ſuper his.
æqualiter eñ debet quis abſtinere à con
ſanguineis uxori ſicut à proprijs. ut inf.
de conſan. & affi. ca. 1. & notabo plenius
25 in ſumma ti. illius. Matrimonium non
conſummatum ſeparatur ꝓpter religio
nē, ut ſupra de cōuer. cōiu. c. ex publico
conſumatum ſeparetur propter forni-
cationē ſpiritualē & carnalem. ut inf. de
diuor. c. quāto & ca. gaudemus. 27. q. 1.
c. nō ſolum & c. ſe. & inf. de diuortijs c. ſi
gnificaſti. & 32. q. 1. cap. dicit dominus
26 † In ſumma notan. eſt, ꝙ matrimoniū
aliud uerum, aliud præſumptū. Verum,
quod contrahitur inter perſonas legiti-
mas per uerba apta ad matrimoniō cō-
trahendum nullum ſubeſt impedimen-
tum. Præſumptum eſt matrimoniū, ut
cum inter perſonas legitimas interue-
nit tractatus de contrahendo, fidei da-
tio, uel iuramentum, uel promiſſio, uel
& ſi interueniunt uerba apta ad matri-
mo-

monium contrahendū; habet tñ tracta
tum in euentum conditionis, vel arbi-
trij alieni, & ſuccedit copula carnalis,
in quo caſu præſumitur receſſum ab oī
conditione, uel modo, & generaliter ab
omni eo quod matrimonium ſuſpende
bat ſeu differebat. vt infra eo. c. commiſ
ſum. & c. ad id. infra de cōdi. appo. c. de
illis. inf. de eo qui dux in ma. quā pol. p
adul. c. ſignificauit. Et ſic contractus de
futuro præcedens cū copula carnali ſe-
quēte inducit matrimoniū præſumptū,
etſi deficiant verba ſolita & ſtatuta ad
matrimonium contrahendū. vt inf. e. c.
is qui fidem & c. adoleſcens. & eſt in his
caſibus preſumptio iuris & de iure. imo
fictio quæ non admittit probationem
contrariam. vt not. de hac materia de
præſump. § 2.

SVMMARIVM.

1 *Impuberes qui dicantur.*
2 *Pubertas qualiter probetur.*
3 *Aetas legitima in contrahendo matrimonio quæ ſit. & quæ in ſponſalibus.*
4 *Impuberes quę poſſint ſpōſalia cōtrahere Malitia ſupplet ætatem.*
5 *Aetas quanto tempore præuenitur.*
6 *Pubes ſi contrahit cum impubere, non pōt ſeparari, donec perueniat ad annos legitimos.*
7 *Impubes ad pubertatem ueniens liberum habet conſentire in matrimonium, vel diſſentire.*
8 *Intellectus ad c. de illis et c. à nobis inf. e.*
9 *Sponſalia de futuro in quibus caſibus ſoluantur.*
10 *Pubes ſe contrahit cum impubere, nec ex pectat, ſed cum alia contrahit per verba de pręſenti, an matrimonium teneat.*
11 *Sponſalia an cōtracta dicantur, ſi quis iurat vel promittit ducere in vxorem vnam de filiabus tuis.*
11 *Pater an poſſit cogere filium vel filiam in poteſtate conſtitutum vel conſtitutam ad ſponſalia vel matrimonium contrahendum.*
Filiæ pater ſponſum quærere debet.
13 *Filia an cogatur inuita illum in virū ducere, cum quo pater ipſius nomine ſponſalia contraxit ſeu promiſſionem fecit.*
14 *Pater ſi promittit alicui dare in vxorem vnam de filiabus ſuis: an electio ſit ſponſi, vel ipſius patris.*
15 *Iurans dare vnam ex filiabus ſuis in vxorem alicui, ſi omnes moriantur præter vnam an illam ſolam dare teneatur.*
16 *Pater, qui iurauit vnam ex filiabus ſuis dare in vxo. & vnam obtulit ſponſo, qui eam non acceptauit ſed aliam præoptauit, an liberetur.*
17 *Quid ſi ſponſus vnam ex illis cognouit.*
18 *Subarrhatio: an inducunt matrimonium ſponſalia.*

De Deſponſatione impuberum. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de ſponſalibus in
genere, nūc ſubijcitur tractatus
in ſpecie de deſpon. impub. & ideo ſe-
quitur rubrica de deſpon. impu. Vide-
amus igitur q ſint impuberes. Qui ſpō
ſalia contrahere poſſunt. An tēpus pu-
bertatis valeat pręueniri. Et quid iuris
ſit, ſi pubes contrahat cum impubere
1 † Impberes ſunt illi, qui ex habitu ſui
corporis impubertatē oſtēdunt, vt ge-
nerare & cōcipere nondū poſſunt. quo
probato qui ſint puberes euidenter ap-
pareat. vt inf. eo. c. puberes. vno. n. ex cō
trarijs ꝓbato, reliquū videtur eſſe pro
batū. vt. ff. de his q ſunt ſui vel alie. iur.
l. 1. & ff. de procu. l. Pomponius. §. ſi ſti-
2 puler. † Vnde ſi de pubertate dubitari
cōtingat, p aſpectū & qualitatē corpo-
ris ꝓbari oportet, vt in prædicta decre.
puberes. ff. de mino. l. minor ex aſpectu.
Sed cōtra. C. quādo tutor vel cura. eſſe
debe. l. in decora Ad quod dico. cū agi
tur de tutela uel cura, nō inſpiciūtur lo
ca ſecreta. vt dicit. lex. Sed cū dubitatur
de matrimonio cōſummato vel nō con
ſumato, inſpicit in regione priuata vt
27. q. 1. c. nec aliqua. & ſupra de proba.
3 c. propoſuiſti. † Quod ergo alibi dicit,
quòd matrimonium contrahi non po-
teſt

teſt ante ætatem legibus & canonibus
determinatum, ut inf.eo. tit. vbi non eſt
conſenſus; hoc eſt ante 14.annos in vi-
ro 12.in muliere.ut inf.e. tit.c. & ex lite
ris. ff. de ritu nup. l. minorem. Hi enim
anni dicũtur diſcretionis,ut ſup de reg.
c.cum te.& c.ſignificatum,& inf.eo. tit.
c.duo pueri. Et excipiẽdum eſt, niſi hos
annos quandoque pubertas præueniat,
vt hi, de quorum matrimonio agitur,
ante hoc tempus per qualitatẽ & diſpo
ſitionem ſuorum corporum pubertatẽ
oſtendãt, ut generare & concipere poſ-
ſunt. vt ſuperius dictum eſt. Fit autem
hæc præuentio per maliciam,ut inf. eo.
tit.cap.de illis.C.ſi minor ſe maio.dix.l.
3. Fit per prudentiam & induſtriam; ut
inf.cod.tit.c. tuæ.Et licèt diuerſa tempo
ra ſtatuantur in iure in uiro & muliere
quo ad matrimonium contrahendum,
ut dictum eſt ſupra, & quo ad religio-
nis ingreſſum,ut in prædicta decre.cum
te & 10.q.2. ca.puella. In ſpõſalibus tñ
de futuro idem tempus eſt in utroq;.ſ.
ſeptennium,ut inf.cod.tit.c.acceſſit.Sed
lex obſtare videtur quæ dicit.ꝙ in ſpon
ſalibus contrahendis ætas contrahen-
tium diſſinitia non eſt, ut in matrimo-
njis,ut ff.de ſponſa.l.in ſponſalibus. Ad
quod rñdeo. diſſinita non eſt in ſponſa
libus, ſicut in matrimonijs i.non tanta
& talis in ſponſalibus,ſicut & in matri-
monijs, quia in ſponſalibus ſeptem, in
matrimoniis.12.& 14.ann. uel non eſt
diſſinita in ſponſalibus varie in maſcu-
lo & fœmina,ſicut in matrimonijs. Vel
aliter in matrimonijs ſufficit ætas. 12.
uel 14.ann. Nam illa ætas eſt diſcretio
nis, ut ſuperius dixi, & tunc pueri ſatis
intelligunt quid agunt, niſi furioſi. ſed
ſeptennium nõ ſic ſufficit ad ſponſalia,
imò requiritur ut ſponſi intelligant q̃d
agant. plerunq; ante adultam ætatem
voluntas alicuius circa talia dicerni nõ
4 poteſt,ut infra eo.c.1. † Poſſunt impube
res ſponſalia contrahere de futuro, de
præſenti non,niſi eſſent proximi puber
tati,ut inf.eo tit.c.de illis.& c. tuæ. & c.
continebatur, & malitia ſiue prudentia
ſupplet defectum ætatis,alias non,ut in
prædicta decre. tuæ Duo tantum requi
runtur ut ſuppleatur defectus proximi
5 tas,& malitia ſiue prudentia.Sed † quæ
ritur. quanto tp̃e præuenitur ætas? Reſ-
pondeo per annum,ut inf eo.tit.c.conti
nebatur. Quidam tamen dicunt, ꝙ non
præuenitur niſi per ſex menſes ar.C. de
iu.l. properandum. §. & ſi quidam & ff.
de excu.tu.l.non tantum in prin. Sed
hoc puto ſuperioris arbitrio relinquen
dum, ut ipſe qualitatem perſonæ & pru
dentiam ſiue malitiã metiatur. & idem
in pubertate obtinet. nam & pubertas
plerunq; annos anticipat,ut inf.e. c pu-
beres.& potentia coeundi interdum an-
ticipat pubertatem,ut inf.eo.c. a nobis.
6 † Si pubes contrahat cum impubere
tenetur expectare donec impubes per-
ueniat ad annos legitimos.ut inf.e.tit.c.
7 de illis.& c.a nobis.† & ſi minor ueniens
ad legitimos annos non conſenſerit in
matrimonium, poterit reſilire. maior
autem non poteſt, ſed expectare tene-
tur,ut dixi.Et ſi minor factus maior con
ſentiat, maior diſſentire non poteſt. Et
ex eo, ꝙ in caſu præmiſſo impubes ve-
niẽs ad pubertatem poteſt reſilire, moti
fuerunt quidã magnæ auctoritatis do-
ctores ut dicerent & ſcriberent, ſpõſum
uel ſponſam non eſſe cogendum uel co
gendam ad matrimonium contrahen-
dum,contra id quod notauimus ſup. ti.
8 proxi §.ſponſus.† Lau. & Vin.& alij di-
xerunt, & illæ decre. de illis,& à nobis.
locum habent,cum ſponſali contrahun
tur inter minores ſeptennio. Sed hæc
ſententia nulla eſt. nam litera illius de
cre. de illis, contrarium dicit in uerſi.
illo. ſi uero alteruter iſtorum ad an-
nos pubertatis peruenit, infra eoſdem
annos altero exiſtente cum ſponſalia
contrahuntur. Et illa decre. à nobis. lo-
quitur in ſponſalibus contractis infra
nubiles annos. Alij autem dixerunt, ꝙ
in decr de illis, contrahentes erant ſe-
ptẽnes,ſed intendebam contrahere ma
trimonium. unde vere matrimoniũ nõ
tenuit impediente ætate, nec ſpõſalia,
quia

quia contrahentes de his non agebant.
& ideo adueniente pubertate liberum
erat eis conſentire uel diſſentire. Nec
iſtud placet per ea quæ notauimus ſup.
ti.proxi.§.1.Sed nos dicimus, cum pube
res uel maiores contrahunt ſponſalia,
ſi alter conſentiat in matrimonium, al-
ter diſſentiat, is qui diſſentit compelli-
tur inuitus. Et ſic locum habet noſtra
ſententia de ſponſis cogendi ad matri-
monia contrahenda & conſumanda. Si
uero vnus cõtrahentium ſit impubes,&
alter pubes, tum locũ habent illæ decr.
de illis. & à nobis, ut impubes ad puber
tatem ueniens liberum habeat conſen-
tire in matrimoniũ, uel diſſentire; & ſi
diſſenſerit, ſponſalia diſſoluuntur. † Et
9 idem eſt ſi inter duos impuberes ſpõſa-
lia contrahuntur. Nam eis venientibus
ad pubertatem liberum eſt eis conſen-
tire in matrimonium,uel diſſentire;nec
cogendus eſt alter eorum. Et iſte eſt ca-
ſus unus de octo caſibus, in quibus ſpõ-
ſalia de futuro ſoluunt. Secundus, cum
alter ſponſorũ transfert ſe ad aliã pro-
uinciam, & longo tp̃e expectatus non
redit,ut ſup.ti.proxi.c.de illis. Tertius ſi
alter ſponſorum incurrat lepram, uel
aliam infirmitatem enormem. ut infra
de coniugio leproſ.c.literas.inf.de iure-
iur c.quemadmodum. Quartus cũ ſpon
ſi ſe mutuo abſoluunt,ut inf.tit.proxi.c.
præterea. Quintus ſi ſuperueniat affini-
tas altero fornicante, ut in prędicta de-
cre.quemadmodum 27.q.2.c. quædam
deſponſauit. Sextus cum alter ſponſo-
rũ incidit in hæreſim. Nam & illud me-
chatio eſt.ut 28.q.1. c.non ſolum. Septi
mus eſt,cum alter ſponſorum per uerba
de præſenti cõtrahit cũ tertio, ut ſup.ti.
proxi.ca.ſicut Octauus, cum alter ſpon-
ſorum religionem ingreditur; quia ſol
uuntur ſponſalia de præſenti,ut ſup. de
cõuer.cõiu.c. ex publica.Secundũ in his
duobus ultimis caſibus ſolluũtur ſpon-
ſolia ipſo iure uel ipſo facto in alijs ſu-
perioribus per ſententiam arg. 33.q.2.
c.ſeculares.35.q 6. c. multorũ. Nec mi-
reris, ſi dicam ꝙ impuberes contrahen
tes ſponſalia, demum ad pubertatẽ ue-
nientes non coguntur ad matrimonia
contrahenda, q̃uis. n. ante pubertatem
ſpõſalia contracta teneant non tamen
ſunt ad hoc efficatia ut coactionem in-
ducant; & alias hoc contingat ut cum
minor religionem ingreditur, demum
ad annos diſcretionis veniens requiri-
tur utrum in religionem conſentiat, &
ſi conſenſerit, profeſſionẽ faciat; alioq̃
ad ſecularem habitum redeundi licen-
tia nõ negat̃,ut 20.q.1.cap. illud. Simile
accidit cum inquiritur a clericis in mi
noribus conſtitutis, an in clericatum cõ
ſentiant. quibus ſi gr̃a ſanctitatis Deo
inſpirante placuerit & promiſſionẽ ca-
ſtimoniæ ſuæ abſq; coniugali neceſſita
te ſe ſpopõderint ſeruaturos, ad ſacros
ordines aſcendant. Alioqui licentiam
data ab apoſtolo auferre non poſſumus.
vt 28.di.ca. de his. In præmiſſo igitur ca
ſu, cũ pubes cõtrahit ſponſalia cũ impu
bere. alter cõpellitur ac matrimonium,
alter non. Cõtingit idem & alibi, ut inf.
de eo q̃ duxit in matri. quã pol. ꝑ adul.
c.propoſitum & infra de adulte.c.1.& 2.
10 † Ideo autem cõpellitur pubes.& nõ im
pubes; quia firmior eſt in perſona ſua
promiſſio, q̃ in perſona impuberis. ſed
quæritur, quid ſi pubes, qui puberẽ ex-
pectare tenet̃, nec expectet, ſed medio
tp̃e contrahet cũ alia per uerba de præ
ſenti, nunquid tenet matrimoniũ? Rñ-
deo ſic. Et idem puto ſi pubes matrimo
nium contrahat cum impubere; matri-
monium.n.non tenet impediẽte ætate,
quia ex una parte tenere non poteſt, cũ
ſit relatiuũ; eſt. n. coniunctio maris &
fœminæ, ut dixi in deſcriptione matri
monij, q̃uis pubes fortius obligetur, q̃
impubes, in hoc.ſ.vt ſi impubes factus
pubes conſentiat, pubes cogitur recon
ſentire, ut dictum eſt. Sed quæritur, po-
11 ne † quòd iuraui vel promiſi ducere in
vxorem unam de filiabus tuis, nunquid
dicemus ſponſalia fore contracta? Rñ-
deo non; ſicut enim matrimonium, ſic
nec ſponſalia in vno conſiſtit, ſed duo
12 requirit. † Nec obſtat ſi dicas, pater
poteſt

poteſt cogere filium uel filiam in pote
ſtate conſtitutā uel conſtitutū ad ſponſa
lia vel matrimoniū cōtrahēdū, ut ff. de
ritu nup. l. ſi parte cogēre. Intelligo eīn
quod parte filiū cogere pōt midica coa-
ctione. ſ. increpatione paterna. præciſe
aūt cogere non poteſt, ut C. de nup. l. nec
filiū. ff. de ri. nup. l. nec cogitur. Filiæ ve-
rò parte ſponſum quærere debet, ut 32.
q. 2. ca. honorantur. nec extra uoluntatē
patris filia nubere debet. ut 32. q. 2. cap.
hoc ſecundū. & idē in auo. ut 32. q. 3. ca.
13 patrem. † Sed nunquid filia cogetur in-
uita illum in virū ducere, cū quo pater
ipſius nomine ſponſalia contraxit, uel
uerius iurauit, ſeu promiſſionem fecit?
Seruius reſpondit ꝙ ſic, quia filia in hoc
patri contradicere nō pōt, niſi pater de
derit ei turpē ſponſum vel moribus ſuis
indignum, ut ff. de ſpon. l. ſi quæ patris.
Sed certæ puto cōtrariū. Et iura canoni
ca non ex neceſſitate, ſed honeſtate lo-
quūtur. Ad d. l. autem reſpondeo, uerum
eſt ꝙ filia patri danti ſibi uirum contra
dicere non pōt, ſubaudio ſine uitio in-
gratitudinis. Incurrit enim ingratitudi
nē, & poterit exhæredari, ut in Auth. ut
cū de ap. cog. §. alicui. coll. 8. Sed matri-
monium uel ſponſalia nō tenebunt, niſi
conſenſus filij uel filiæ accedat, ut inf. e.
ca. 1. Dico igitur in quęſtione pręmiſſa,
ꝙ illa erit ſponſa ſiue vxor, quæ factum
approbabit, quaſi nomine ſuo geſtū, &
conſentiet in illum, cui pater iurauit uel
14 promiſit. Sed † cuius erit electio, ſpon
ſi, uel patris? Reſpōdeo ꝓmiſſoris, hoc
enim eſt generale in promiſſionibus ge
neralibus uel altrius. vt Inſti. de ac. §.
præterea. & ff. de iur. do. l. pleriq; & ff.
15 de contra. emp. & uen. l. ſi ita. Quid, † ſi
omnes moriantur præter unam. Reſpō
deo, pater qui iurauit dare vnā ex filia
bus, illā ſolā dare tenetur. ff. de eo quod
certo lo. l. 2. §. qui ſtichum. ff. cōtra. em.
16 & uen. l. ſi in emptione. † Quid ſi pa-
ter unam ex pluribus obtulit ſponſo,
ſed ſponſus non acceptauit illā, ſed aliā
præoptauit? Reſpōdeo pater abſolutus
eſt à iuramento uel promiſſo, ut ff. de
condi. inde. l. cū his. & ff. de uer. ob. l. ſti-
17 pulatus. Item quid ſi ſponſus cognoue-
rit vnam ex illis? Reſpondeo, aliā habe
re non pōt, & ideo illam ſolam habebit.
ar. ff. de ſolu. l. Stichū aut Pamphilium.
Quod intellige verum eſſe, ſi illa contē
platione tractatus præcedentis conſen
tit ei in copulam carnalē; imò videtur,
quod ſtatim poſt carnalē copulā præce
dente deſpōſatione matrimoniū fuit in
ductū arg. inf. de eo qui dux. in ma. quā
pol. per adul. c. ſignificauit. & inf. d. coiu.
lepro. ca. propoſuit. Vel ſi non eſt matri-
moniū, ſaltē cogendus eſt in eam matri
monialiter conſentire, ut infra de eo qui
dux. in ma. quam pol. per adul. c. propo
18 ſitum. In ſumma † quæritur, an per ſub
arrhationem matrimonium uel ſponſa
lia inducantur. Solent enim omnes mu
lieres per annullos ſubarrhari. Circa
has arrhas dixerunt quidam doctores, ꝙ
ſubarrhatio facta à ſponſo ſponſę indu
cat matrimonium. Si aūt à parentibus
ſpōſi fiat ſponſæ, tunc ſponſalia inducū-
tur. Sed hęc diſtinctio non placet. Ad
hoc dico, ꝙ ſi ſponſus ante fores eccle-
ſiæ in die benedictionis, ſicut alibi fieri
cōſueuit, donet annulū ſponſæ ſacerdo-
te benedicente & dicente. benedic do.
mine has arrhas &c. tunc annuli datio
matrimonium inducit. Et ſic loquitur. c.
ſi quis vxorē. 27. q. 2. & c. ſi quis deſpon-
ſauerit. & 30. q. 5. c. noſtrates. & ca. fœmi
næ. Et idem dico, ſi alias ſpōſus det an-
nulum ſponſæ ſic dicens. duco te in vxo
rē. uel accipio te in meā. uel ſimilia uer
ba importantia cōſenſum matrimonia
lem, tunc matrimoniū inducetur, non
tam per annuli dationem, quam per cō
ſenſum in uerbis expręſſum. Si uero tē-
pore ſponſaliorum de futuro annulus
detur, non poteſt aliud ſignificare annu
li datio quam cōtractus celebratus ex-
preſſim. nam & alias arrhæ datio ſi-
gnum eſt futuræ uenditionis, non factę.
vt Inſtit. de emp. & vendit. in prin. vn-
de arrha eſt contractus per ſe, ut ff. de
acti. empti. & uendi. l. exempt. §. is qui
vina.

SVMMA-

SVMMARIVM.

1 *Clandeſtina matrimonia dicuntur duobus modis.*
Matrimonia clandeſtina an teneant.
2 *Clam facere quis dicatur.*
3 *Matrimonia clādeſtina quare ꝓhibeant.*
4 *Matrimonium an ſine dote valeat.*
5 *Inſtrumenta nuptialia ſine nuptijs nō ꝓbant matrimonium.*
6 *Matrimonium an ſit ualiduus, ſi quis dicat mulieri, iuro tibi, uel promitto, quòd habebo te pro legitima uxore.*
7 *Clam qui matrimonium contraxerunt, ſi poſtea palam in facie eccleſiæ confitentur ſe contraxiſſe, an eorum confeſſioni ſit ſtandum.*
8 *Ratio quæ ſit, quare ſi uir & uxor cōfiteantur ſe adulterium cōmiſiſſe, ſtatur ipſius confeſſioni: non autem ſtatur ſi confiteatur conſanguinitatem uel affinitatem.*
9 *Manifeſtum coniugium præiudicat clandeſtino.*
10 *Pœna clam contrahentium matrimonia.*

De Clandeſtina deſponſatione. Rub.

DIctum eſt ſupra de ſponſalibus,
ſed quia ſponſalia plerunque pa-
lam, plerunque occultè contrahuntur.
Ideo ſubijcitur hic rubrica de clandeſti.
deſp. Videamus igitur, quot modis dica
tur clandeſtinū matrimonium. Item an
manifeſtū matrimoniū præiudicet clan
deſtino. Et quæ ſit pœna clam cōtrahen
1 tiū. † Clandeſtina matrimonia dicuntur
duobus modis. Vno modo, cum occultè
& ſine ꝑſentia teſtium cōtrahūtur, ita vt
exinde legitima probatio nō appareat.
vt inf. eo c. 2. Alio modo dicuntur clāde
ſtina, cum ſine ſolennitatibus contrahū
tur, vt 30. q. 5. c. aliter, & infra e. ca. cum
inhibitio. In vtroq; tamen caſu matri-
moniū tenet ſi aliud legitimū non ſubſit
impedimētum, vt inf. e. c. 1. & 2. & 30. q.
2 5. c. noſtrates, in fi. † alias autem clā face
re videtur, qui celauit aduerſario, neque
ei denunciauit, ſi modo timuit eius con
trouerſiam, aut debuit timere. Item Ari-
ſto. putat, eum quoque clā facere, qui ce
landi animum habet eum, quem ſe pro
hibiturum intellexerit, & id exiſtimat
aut exiſtimare debet ſe prohibiturum.
Seruius putat clā facere eum, qui exiſti-
mare debet ſibi controuerſiam futuram
non in opinione eius, & reſupinam exi-
ſtimationē exequi oportet, ne melioris
cōdōnis ſint ſtulti, ꝙ periti, ff. q. ui aut
clā. l. 3. §. vlt. & l. ſeruia † Ideo autem clā 3
deſtina coniugia prohibētur, quia ſi clā
contrahentes diſcordes fuerint, & coha
bitare noluint, eccleſia eos cōpellere ne-
quit, ut inf. eodem ti. ca. 2. eccleſia, quæ
quando fallit, & fallit, ut inf. de ſen. exc.
a nobis, quia diuinare non pōt, ut ſupra
ec. bene. ſine di. cōfe. c. vt noſtrum, & ff.
ad le. Aq. l. l. ſi putator. ſicut audit, & ſic
& iudicat ſecundum probata, vt de con.
diſtin. 5. c. ulti. 15. q. 5. c. presbyter. 2. q. 1.
c. Deus omnipotens 3. q. 7. c. iudicet. 11.
q. 3. c. corū & c. quamuis & ca. graue & c.
ſummopere. Et propterea etſi clandeſti
nū matrimonium ſit uerū, vt 30. q. 1. ca.
ſi quis diuinis, §. his ita, quia tū non ius
deficit, ſed probatio, vt ff. de teſt. tut. l.
duo ſunt Titij, pro matrimonio iudica
re non poteſt diſſentientibus coniunga
tis, ut dictum eſt; imò præſumit eccleſia
contuberium, & ſeparat ſic coniunctos
vt 20. q. 5. c. 1. Sed nunquid requirantur
omnia illa ſolennia, de quibus loquun-
tur illi canones, 30. q. 5. & ca. noſtrates?
Reſpondeo non ſi enim omittātur mo-
dica vel leuia, nō nocet, ff. de ven. inſpi.
4 l. 1. in fi. Sed quid † ſi dos non interue-
niat? nihilominus matrimonium tenet,
vt 30. q. 5. cap ſi quis diuinis, & in Auth.
quibus modis natura effi. legi. §. quo-
niam. Sed cōtra 3. q. 4. c. conſanguineo-
rum. Ad quod reſpondeo. ille canon lo-
quitur ſicut & ille. 30. q. 1. ca. 1. ſ. in ma-
trimonio occulto, quod probari nō po-
teſt; unde cum de dote nihil appareat,
nec de nuptiali benedictione, nec de
aliis ſolennitatibus, in obſcuro pro non
matrimonio habetur; & propterea alius
canon dicit nullum ſine dote fiat coniu-
gium

gium, vt 30.q.5.c.nullum. Vere cũ ma-
trimonium tenet, quia matrimonium ſi
ne dote, dos autem ſine matrimonio nõ
conſiſtit, ut C. de dona. ante nup.l.cum
multæ. Lex aũt in perſonas impares re-
quirit dotalia, hoc eſt nuptialia inſtru-
menta vt C.de nupt.l.imperialis, §.præ
ſenti,& §.imo.Sed illud intelligo ſimili
ter, cum de matrimonio dubitatur, hæc
.n.circunſtantia ſeu ſolennitas requiri-
tur inter perſonas impares. circa pares
aũt requiritur, an maritalis effectio præ
ceſſerit comparatis perſonis, vitæq; cõ
iunctione conſiderata, ut ff. de dona.l.
donationes. Item attenditur fama loci,
5 vt ſup.de præſump.c.illud. † Illud non
omitto, ꝙ ſine nuptiis inſtrumenta nu-
ptialia ad probationem matrimonii nõ
ſint idonea, vt C.de nup.l.neq; ſine nu-
ptiis, ſicut nec probatur per inſtrumẽta
poſſeſſio.vt ſup.de fide inſtru.c.inter di-
lectos.nec uiolẽtia ut ſup.de reſti.ſpo.c.
cũ ad ſedẽ.Sed quo ad eſſentiam matri-
monii, & quo ad ueritatẽ ſufficiat ſolus
conſenſus eorũ, de quorũ coniunctione
agatur; qui ſolus ſi defuerit, cætera etiã
cum ipſo coitu celebrata fruſtrantur, vt
6 27.q.2.c.ſufficiat.Sed † quæritur pone,
ꝙ aliquis ita dicit mulieri, iuro tibi, vel
promitto, quod habebo te pro legitima
vxore mea.nunquid eſt matrimonium?
Videtur ꝙ nõ, quia hoc verbũ, habebo,
futuri tpis eſt; & ideo tractum habet ad
futurũ, & ſic vt contractus de futuro ha-
bendus eſt, non de præſenti, etſi uerbũ,
iuro vel promitto, ꝙ ibi ponitur, ſit tpis
præſentis, vt inf.de cõ. appo.c.ſuper eo.
Sed cõtrariũ verũ eſt, nã matrimonium
verũ cẽſetur, vt 30.q 5.c.ſi diuinis, quia
licet verbũ illud, habebo, futurum deſi-
gnet, præſens tñ non excludit. Vnde in
verbis illis ſubaudiendũ uel ſubintelli-
gẽdum eſt, ab hodie in antea, vel ab hac
die, ſiue ab hoc tpe, & taliter cõtractum
matrimoniũ legitimũ eſt, ut ſup. de de-
7 ſpon.c.ex parte. † Sed pone, ꝙ illi qui
clam cõtraxerunt, nũc palam in facie ec
cleſiæ confiteantur ſe matrimonium cõ
traxiſſe, nũquid eorum cõfeſſioni ſtabi-
tur? Rñdeo, Gratianus apertè dicit, ꝙ ſic
vt 30.q.5.c.ſi quis diuinis ita. & ſic põt
intelligi finis illius decr.30.q.5.c.aliter.
ubi dicitur, niſi uoluntas propria ſuffra-
gauerit, & uota ꝑpria ſuccurrerint, qđ
de plano eſt admittẽdum, ſi per confeſ-
ſionẽ illã alteri matrimonio ꝑiudicium
non fiat tunc.n. non ſtaretur confeſſio-
ni in præiudiciũ alienũ, ut inf. de eo q̃
cog.cõ.ux.ſuæ.c.ſuper eo.ſed cõtra. inf.
de rap.c.cum cauſa, vbi ſtatur confeſſio
ni alteris in præiudicium monaſterii &
matrimonii ſpiritualis, ſed ibi exponi-
tur, uel, pro &; ſm hoc idem eſt in ma-
trimonio carnali & ſpirituali. ad hoc.
ſup.de re.& trãſ.ad re.c.uidua. & 27. di.
ca.quod interrogaſti. cur.n.inferior erit
lex diuina, vt 12.q.2. c. cũ deuotiſſima.
Vel dic, aliud eſſe in matrimonio carna
li, & aliud in ſpirituali. Nam in carnali
ſiue alter cõiugũ ſiue uterque cõfiteatur
in præiudiciũ matrimonii, nõ ſtatur eo-
rum cõfeſſioni timẽdum.n.eſt, ne collu-
dant, vt inf.de eo qui cog, conſang.vxor.
ſuæ.c.ſuper eo.Sed ubi alter coniugũ,
vel uterq; cõfitetur in præiudicium ſpi-
ritualis matrimonii pro carnali, admit
titur cõfeſſio, vt in d.c.cum cauſa. Cum
uero agitur ad diſſoluendum matrimo-
nium ratione conſanguinitatis vel affi-
nitatis, non ſtatur confeſſioni cõiugum,
niſi & fama concurrat, vt 35.q 6.ca.ſi
duo. 33.q.1.ca.requiſiſti. Sed ſi agatur
ad ſeparationem mutuæ ſeruitutis adul
terii rõne, tũc ſtatur cõfeſſioni alterius
contra ſe cõſitentis, ut inf.de diuor.c.ex
literis.Nec ob.in hoc caſu turpitudo ꝓ-
pria confitentis pp periculũ aĩæ, ut ſup.
de ſpõſa.c.præterea.ſup.de sẽ. & re iud.
8 c.lator. †Sed quæritur quæ ſit rõ, quare
ſi uir uel uxor confiteat̃ ſe adulteriũ cõ-
miſiſſe, ſtatur ipſius confeſſioni, nõ aũt
ſtatur ſi cõfiteatur cõſanguinitatem uel
affinitatem, vt probantur hęc 31.q.2.c.
Lotharius.if.de adul.c.intelleximus.35.
q.6.c.ſi duo. Rñdeo cum agitur de cõſã
guinitate, vel affinitate, ſeu alio legiti-
mo impedimento, ſi ſeparõ fiat licet, ſe-
paratis cũ aliis cõtrahere, ut in c ſi duo
in

in fi.& 30.q.6.ca.ab iſto. Et ideo timen-
dum eſt, ne ob hanc cauſam colludant,
ut infra de eo qui cog conſan. uxo. ſuæ.
c.ſuper eo.infra de diuor c.ex literis. ũ
vero ratione adulterij fit diuortiũ, neu-
ter altero viuente contrahere poteſt, ut
32.q.1. cap. dixit. ideo minus hic time-
tur. & propterea magis creditur. Item
quæritur pone ꝙ petam diuortium ab
uxore dicens me aliam uxorem habe-
re cum qua prius legitime contraxi, nõ
probo, nunquid uxore, contra quã ægi,
mortua poſſum cum tertia cõtrahere?
Vel pone, ꝙ uendicem aliquam in uxo
rem, non probo; vel iuro aliquam mihi
fore legitimã nihilominus abſoluitur
illa a mea petitione, nunquid ea viuen-
te poſſum cum alia contrahere? Reſpon
deo In his omnibus hoc propriæ meræ
conſcientiæ relinquendum, ut ſupra de
9 iureiu.c.mulieri.in fi. † Per hæc autem
quæ ſuperius dicta ſunt, ſatis apparet ꝙ
manifeſtum coniugium præiudicet clã-
deſtino, cum de clandeſtino probari nõ
poſſit, & oporteat eccleſiam ſm allega-
ta nunciare, ut ſuperius dictum eſt.§.iõ.
Et hæc etiam eſt cauſa, quare prohiben
tur clandeſtina matrimonia, ut 30. q.5.
c.ſi quis diuinis. §. his ita. ſic prohiben-
tur electiones clandeſtinæ, vt ſupra de
01 elect.c.quia propter diuerſas.§ ul. †Pœ
na illorum, qui clam matrimonia con-
trahunt, hæc eſt; quia ſi contraxerit mr̃i
moniũ, quod iure ſtare nõ põt, quia no-
luerunt ſeruare formã ſtatutã.inf.e.c.cũ
inhibitio. videntur ignorantiã affectaſ-
ſe, & ideo eos ignorantia non excuſat,
ſed filij qui naſcuntur, illegitimi cenſe-
buntur de ignorãtia parentũ nullũ ſub-
ſidiũ habituri ut in decretali.cũ inhibi-
tio.Nec ob.infra qui fil.ſint legi.c cũ in-
ter Ioãnẽ veterẽ. vbi filios excuſat igno
rantia paterna, & legitimos facit.nã il-
lã loquitur, cũ non clã, ſed publicè eſt
matrimoniũ contractum, vnde errauc-
runt, quidã dicentes derogatũ eſſe.ho-
die illi dec.cũ inter.per hanc, cũ inhibi-
tio.ſed non eſt verũ; hæc.n. loquitur in
clandeſtino mr̃imonio, illa in publico,

SVMMARIVM.

1 Sponſalia de præſenti non ſoluuntur per ſponſalia de futuro prius contracta, etſi ſint iuramento valata.
2 Sponſalia de præſenti non ſoluuntur per ſequens matrimonium, etiam carnali copula conſumatum.
3 Secunda ſponſalia contracta viuente primæ uxore per verba de præſenti non tenent.
4 Sponſalia cum duabus per verba de futuro contracta an teneant.
5 Sponſalia ſi quis contrahat ſimul cũ duabus, dicens iura uel promitto quod contraham cum utraque, nihil agitur.
6 Quid ſi vna illarum apta ſit ad matrimonium, & alia illegitima & inepta.
7 Sponſalia de futuro ſequentia non tollunt præcedentia eiuſdem naturæ.

De Sponſa Duorum. Rubrica.

TRACTATVM eſt ſupra de
duabus ſpeciebus ſponſalium,
ſcilicet de manifeſta, & clandeſtina. Nũc
autem tractatur hic de duabus ſpecie-
bus ſponſalium, ſcilicent manifeſtè &
ſucceſſiue contractis, uc cum duo diuer
ſis temporibus contrahunt ſponſalia
cum eadẽ, vnius de futuro, & alius de
præſenti. Et ideo ſubijcitur hic rub. de
ſpon. duorum. Et idem intelligo in ſpõ
ſo duarum, qui cum una contraxit de fu
turo, & alia de præſenti. Vnde ſicut inti
tulatur rubrica de ſpon duorũ. ita poſ-
1 ſet intitulari de ſponſo duarum. †Circa
quam materiam breuiter eſt dicendũ, ſi
cum eadem ſponſa contrahant duo ſuc-
ceſſiue, unus de futuro, alius de præſen-
ti, ſiue cũ eodẽ ſponſo duæ contrahant
mulieres, tenent ſponſalia de præſenti,
etſi ſponſalia de futuro uallata fuerint
iuramento. ſed agetur pœnitentia de fi-
de mentita, ut inf. eo c.1.ſup.de ſpon.ca.
2 ſicut.& c.de illis. † Si autẽ ſpõſam Ticij
de præſenti Seius ducat ſimiliter p ver-
ba de præſenti, priora ſponſalia tenent

vt inf.co.ti. c.2. etiam ſi poſteriora fue-
rint carnali copula cõſummata, ut inf.
co.c.licet nõ obſtante contraria conſue
tudine alicuius loci, vt inf.co.tit.c. ulti.
Non obſtante, quod obtinet in pignore
conuentionali, in quo is potior eſt qui
prius hypothecã accepit, etſi poſterius
de pignore conuenit, ut ff.qui po.in pig.
habe.l.potior, §.1. Non ob.quod obti-
net in re uendita uel donata ſucceſſiuẽ
duobus, in qua potior eſt is cui prius fue
rit aſſignata vt C. de rei uen. l. quoties,
ff.de publica.l.ſin autem, §.ſi duobus, ff.
de rei ven. l. ſi à Ticio. ff. de excep. rei
3 ven.& tradi.l.2. †Item ſi quis contrahat
cum vna per verba de præſenti & demũ
cũ alia ſimiliter prima viuente, priora
ſponſalia valent, non ſecunda, ut inf.co.
4 c.tua fraternitas. † Sed quæritur, quid ſi
quis contrahat ſponſalia de futuro cum
duobus ſic, dicens iuro uel promitto ꝙ
contraham cum altera ex uobis? Reſpõ
deo hęc quęſtio ſimilis eſt illi, cum quis
contrahit cum una de filiabus Ticij.
quam no.ſup.de ſponſ.impu.§.ſed quæ-
5 ritur. †Item quid, ſi quis ſpõſalia ſimul
contrahat cum duabus ſic dicens. iuro
vel promitto quod contraham cum u-
traque. Reſpondeo, nihil agitur; quia
ſi ſic cõtraheret aliquis matrimonium,
nihil ageret, hoc enim eſſet contra ſub-
ſtantiam matrimonii, ut inf.de diuor.c.
gaudemus, §.quia uero, & ideo nihil agi
tur, vt 32.q.2.c.ſolet quæri. & c.aliquan
do.inf.de condi.appo.c.ult.ubicunq; au
tem prohibetur matrimonium, & ſpon
6 ſalia, vt ff.de ſpõſa.l.oratio. Sed † quid,
ſi una illarum apta ſit & legitima ad ma
trimonium, alia illegitima & inepta? Vr
quòd ualet id, quod actum eſt, cum a-
pta, nec uiciat quod adiectum eſt de ine
pta, ut ff de reg.iur.l.non ſolent, ff.de do
na.l.ſancimus, de conſ.diſt.4.ca.ſi non
ſanctificetur. Puto tamen contrarium,
quia qui ſic contrahit, ſicut ſuperius eſt
expreſſum, non intendit contrahere cũ
vna, ſed cum utraque, quod non poteſt,
& ideo nihil egit nec id quod vult,
quia nõ poteſt, nec id quod poteſt, quia
non uult, ut ſup.de offi. del.c.cum ſuper
abbatia, C.ſi quis alteri uel ſibi l. mul-
7 tũ intereſt, ff de arbit l.pedius. † In ſum
ma notandum eſt, ꝙ ſponſalia de futu-
ro ſequentia non tollunt præcedentia
eiuſdem naturæ, ſed ſponſalia de præſẽ
ti ſequentia tollunt ſponſalia de futuro
pręcedentia, tanquam minus uinculũ,
ut inf.eo.c 1.qui cle.uel uo.ca.turſus.

SVMMARIVM.

1 *Conditio tribus modis dicitur.*
2 *Conditionum plures ſpecies.*
3 *Conditio quę dicatur impoſſibilis, & an ui-*
tiet contractum.
4 *Conditio in alijs contractibus à matrimo-*
nio, quandoq; apponi poteſt contractum
conſtituens, quandoque perimens.
5 *Res donata eccleſiæ ſub conditione ſi non*
alienetur, an eccleſia alienante reuoce-
tur donatio.
6 *Res donata eccleſiæ ex quibus cauſis alie-*
nari valeat, & donatio reuocari non poſ-
ſit.
7 *Conditio appoſita in donatione facta eccle*
ſiæ, ne res donata alienetur in caſibus à
iure permiſſis, non tenet.

De Conditionibus appoſitis in deſponſatione vel alijs contractibus. Rubr.

TRactauimus, ſupra de deſponſa-
tione, quæ fit purè. Nunc dicen-
dum eſt de ea quæ ſit ſub conditione. Vi
deamus igitur quot modis conditio
recipiatur. Quot ſint cõditionũ ſpecies.
Quæ conditiones ſuſpendant matrimo
niũ, uel ſponſalia. Quæ uitient. Et quæ
1 habeantur pro non adiectis. † Conditio
dicitur tribus modis. ſ.ſtatus perſonæ, ut
cũ dicitur quis ſeruilis conditionis, vel
liberæ ut ſup.de ſer.non.or.c.ult.32.q.4
c.liberi. Et eo.reſpectu dicitur conditio
in rebus; quædam enim res dicuntur ſer
uilis conditionis, & quædam liberæ, ut
ff.de ſeruitu.& C.eod.titu. Tertio modo
dicitur conditio promiſſionis ſuſpen-
ſio per conditionis euentum, nam do-

nationes & promiſſiones recipiunt mo
dum, conditionem, cauſam, demonſtra
tionem. Modum, vt do tibi decem ut
facias mihi hoc. Conditionem, dabo ti-
bi 10.ſi feceris hoc. Cauſam, ut ꝓmitto
tibi decem, quia mihi hoc feciſti. De-
monſtrationem, ut promitto tibi ſeruũ
quem emi à Titio. Vel cum demonſtro
ſeruum per adiectiua ſic dicens. ſeruum
meum Stichum cocum do, lego. Vnde
verſus. Scito ꝙ ut modus eſt, ſi, conditio,
quia, cauſæ, Demonſtratio quem ſed &
adiectiua ſubacta, ideſt ſubſtantiuis a-
diuncta. argu ff.de cond. & demon.l.de-
monſtratio. In hoc autem titu. conditio
ſumitur pro tertia ſignificatione ſcili-
cet promiſſionis ſuſpenſio per conditio
2 nalem coniunctionem. † Species con-
ditionum plures ſunt. Nam alia poſſibi-
bilis, alia impoſſibilis, alia poteſtatiua,
alia cauſalis, alia honeſta, alia inhone-
ſta, alia uoluntaria, alia neceſſaria. Nos
ergo de his omnibus illas, quæ ad præ-
ſentem materiam pertinent, proſequa-
mur. Eſt itaque in ſponſalibus uel ma-
trimonio conditio honeſta, & inhone-
ſta, honeſtarum alia uoluntaria, alia ne-
ceſſaria. Inhoneſtarum alia repugnat
naturæ ſpõſalium, ſeu matrimonij; alia
non. Honeſta & uoluntaria eſt, quæ po-
teſt apponi & non opponi. puta, cõtrahã
tecum ſi dederis mihi centum. hæc ſi ap
ponatur ſuſpendit ſponſalia, quamdiu
non fuerit adimpleta, niſi interueniant
conſenſus de præſenti, vel copula carna
lis, vt inf.eo.tit.c.de illis. Honeſta & ne-
ceſſaria eſt, quæ ſi non apponatur, nihil
agitur, vt cum chriſtianus dicit iudeæ,
contraham tecum ſi facta fueris Chri-
ſtiana ut 28.q.1.c.non oportet. Inhone-
ſta, quæ repugnat naturæ matrimonij,
eſt illa. contraham tecum ad tempus,
vel ſi procuraueris uenena ſterilitatis,
hæc ſi apponitur contractum uitiat, ut
nec ſponſalia teneant, nec matrimoniũ,
vt 32.q 2.ca.ſolet quæri. Et idem eſt ſi
ſic dicatur, contraham tecum, ſi pro quę
ſtu adulterandam te tradas, ut infra eo.
c.ult. Inhoneſta, quæ non repugnat na-
turæ matrimonij, eſt illa. contraham te-
cum ſi furtum feceris, ſi hominem occi
deris, hæc ſi apponatur pro non adiecta
habetur, & nihilominus ſponſalia vel
matrimonium tenet, ut infra e.tit c 1 &
3 ult. † Sed opponitur, nonne quælibet in-
honeſta conditio eſt impoſſibilis? Sicut,
ff de condi, & inſti.l.filius.argu.22 q. 2.
cap.faciat, ſed impoſſibilis conditio ui-
ciat contractum, ff. de uerbo. oblig l.
impoſſibilis, ff. de regu. iu.l.impoſſibi-
lium, & ff.de actio. & obliga. l. non ſo-
lum. Inſti.de hære.inſti.§. impoſſibilis,
& ſup.de pac.c.ult. Et ſic uidetur, ꝙ ma-
trimonium contractum ſub conditione
illa, ſi furtum vel homicidium feceris,
quaſi ſub impoſſibili conditione con-
tractum non ualeat. Reſpondeo, matri-
monium ſub quacunq; conditione con
tractum quantũcunq; turpi, dummodo
non ſit contra ſubſtantiã matrimonii,
vt ſuperius dictum eſt, ualet & tenet, ut
inf.eo.c.ul. Et reſpondeo ad obiecta. ſpe
ciale eſt in matrimonio, ut contractum
ſub impoſſibili conditione teneat, ut eſt
in inſtitutionibus, legatis, & fideicom-
miſſis, in quibus turpis conditio pro nõ
adiecta habetur, ſi apponatur ei cui ali-
quid relinquitur. cæterum ſi ei à quo re-
linquitur, uel cui iubet de dando uel re-
ſtituendo; valet legatum, ut Inſti. de le-
ga.§.ultim. & ſic notauit dominus Azo
in ſumma de conditio. & inſt.§.& quod
dixi. Vt igitur ex præmiſſis apparet, con
trahitur matrimonium ſub cõditione,
& maxime honeſta. vt inf.eo.tit c.de il-
lis. & cum ſic dicitur. contraho tecum, ſi
talis uoluerit, ut inf.e.ti.c.ſuper eo. ſicut
& alius cõtractus, ut ff. de cõtrah. em. &
ven.l.hæc uenditio Nec ob. ff. de reg iu.
l.actus. actus enim non ſunt contractus.
Quidẽ tamen dixerunt, ꝙ tũc conditio
in matrimonio transferri poteſt in ar-
bitrium alienum, cum transfertur in ar
bitrium illorum, in quorum poteſt. re
ſunt cõtrahẽtes, & ſic loquitur. inf.e.c.ſu
per eo, & hoc per.l. ff. de rit. nup. l. nu-
ptiæ. Sed certæ idem puto & in aliis per
ſonis, vt inf.eo.ti.c.per tuas. Reſtat uide

re de ſecunda parte rubricæ. ſ. uel aliis
4 cõtractibus.†Et eſt ſciendum, ꝙ in aliis
contractibus apponi põt conditio qñq;
cõtractum reſtituens, quandoque peri-
mens. Vnde conditio quædam eſt con-
ſtituens uerbigratia do tibi hoc, ſi tu fe-
ceris, vel dederis. hoc te enim dante uel
faciente cõſtituitur donatio, vt ff. de cõ-
di. & demon. l. qui hæredi, §. ultimo. Et
eſt conditio adimens ſic. dono tibi fun-
dũ, uel lego, ſi nõ manumiſſeris ſeruum
talẽ. ſtatim ualet donatio uel legatum,
ſed ſi manumiſſeris, utrũq; adimitur, ff.
de cõditio. & demonſtra. l. cum ſub hac
5 conditione. Sed † nũquid ſi res uel poſ-
ſeſſio eccleſiæ donet̃ ſub hac conditione.
ſi nõ alienetur. eccleſia alienãte adimet̃
ne donatio, uel reuocabitur? Videtur qđ
6 ſic, ut inf. eo. c. verũ. Sed † quid ſi res illa
alienet̃ in caſu permiſſo à iure? puta ob
redemptionẽ captiuorũ, eccleſiæ repara
tionem, cœmiterii ampliationem. Vr̃
ꝙ in his caſibus nõ reuocetur donatio.
hi enim caſu ſunt excepti, vt quamuis
alienatio generaliter ſit prohibita, in il-
lis caſib. eſt permiſſa, ut 12. q. 2. c. aurũ,
& ideo licita videtur alienatio. ut C. de
re. ec. alie. uel non alie. l. ulti. in ſi Præte-
rea hæc conditio, ne liceat mihi re mẽa
alienare, reprobat̃ a iure. vt ff. de pac. l.
pen. Sed expreſsè contradicit auth. quæ
in hoc caſu loquitur in Auth. de aliena.
& empt. §. ſanctiſſimas. col. 9. C. de pac.
inter emp. & uen. l. cum te fundũ. & l. ul.
C. de con. ob cauſam dat. l. ea lege. & l.
dictam. Ad hoc quidam dñi legum dixe
runt, ꝙ in re priuati non poteſt apponi
tale pactum, ne alienet̃ propter legem
illam, ff. de pac. l. pen. Sed in rebus dona
tis eccleſiæ ſic, & ſeruandum eſt, ut dicit
Auth. illa ſanctiſſimas. Et hæc eſt cauſa
quare ualet pactum, quia tunc ius eccle
ſiæ reddit ad ſuum ſtatũ & ſuã naturam
ar. ff. de pac. l. ſi unus ex argentariis, §.
ſed ſi. Verius puto ut diſtinguatur. an ec
cleſia, cui poſſeſſio ſub conditione do-
nata eſt, ne alienet̃, habeat alias poſſeſ-
ſiones, vel nõ; vt ſi alias habeat, pactum
valeat, & inhibeat alienationem rei il-
lius, & ſic intelligi põt auth. illa ſanctiſſi
mas. ſi aũt non habeat alias, tũc alienari
põt res illa vel poſſeſſio, non obſtãte pa-
cto, vel conditione. Nã caſus ſuperiores.
in quib. alienandæ ſunt poſſeſſiones ec-
cleſiæ, ſicut a iure inueniuntur excepti,
ſic & à pactis & conditionibus ſpeciali-
7 bus. †Sed ſi in donatione hoc dicatur ex
preſsè ne liceat alienare etiam in caſib.
illis. Puto donationem tenere & condi-
tionẽ tanquam turpem & pro non adie
cta haberi. vt inf. eo. c. ult.

SVMMARIVM.

1 *Clerici qui poſſint contrahere matrimo-
nium, & qui non.*
2 *Clericus in maioribus ordinibus conſtitu-
tus, eſt poſtea depoſitus, an poſſit contra-
here.*
3 *Clericus depoſitus exuitur priuilegio cle-
ricali.*
4 *Clericum depoſitum clericaliter uiuere
oportet.*
5 *Ordinatus per ſimoniã an poſſit cõtrahere.*
6 *Vouentes an impediantur contrahere ma
trimonium.*
7 *Votum ſolenne dirimi matrimonium iam
contractum.*
8 *Votum ſeruandum eſt.*
*Voti violatio an inducat peccatum mor-
tale.*
9 *Iurans aliquam ducere in uxorem, ſi po-
ſtea voueat ſimpliciter ſe perpetuam cõ
tinentiã ſeruaturum, quo aſtringetur,
iuramento, an voto?*
10 *Vouens ſimpliciter continentiam, qui po-
ſtea iurauit de cõtrahẽdo, ad qđ teneat̃.*

Qui Clerici vel uouentes matrimonium contrahere poſſunt. Rub.

DIXIMVS ſupra de ſponſa. & ma
trimonio, nunc tractemus de im-
pedimentis illorum. Impedimentum
enim per ſactum ordinem & per uotũ,
& ideo ſubiicitur hic rubri. qui cle. uel
1 vo. matrimo. contrahere pñt. † Videdũ
eſt igitur, qui clerici poſſunt contrahe-
re matrimoniũ, & qui prohibeantur. Eſt
autem ſciendum, ꝙ clerici in minorib.
ordinibus cõſtituti contrahere poſſunt
ſecundum licẽtiam ab apoſtolo datam.
vt 28. diſtin. c. de his & 32. diſt. ca. ſeria-
tim In ſacris autem ordinibus conſtitu
ti prohibentur, vt 32. di. ca. erubeſcant,
& c. nemo, & c. ſi quis eorum. 31. di. c. an-
te triẽnium, & ſup. de æta. & quali. præ-
fi. c. à multis, & inf. eo. ti. c. ex literaru. n.
2 Sed † nunquid clericus in maioribus or-
dinibus conſtitutus & tandem depoſi-
tus poteſt contrahere? Et uidetur, ꝙ ſic,
nomen enim depoſiti deletũ eſt de ma-
3 tricula clericorũ ut 2. q. 1. c. nomen. †cle
ricus depoſitus exuitur priuilegio cle-
ricali, vt 4. diſt. c. ex antiquis 17. q. 4. ca.
ſi quis deinceps. Puto tamẽ cõtrarium,
quia depoſitus nihilominus characterẽ
4 retinet, quia animæ infigitur; † & ideo
per depoſitionem non tollitur, cuius ra-
tione clericũ depoſitũ clericaliter uiue-
re oportet, vt 81. diſt. c. dictũ, characte-
ri aũt annexum eſt uotum continentiæ
5 vt 84. d. c. cum in preterito. †Item quid,
ſi quis per ſimoniam fuerit ordinatus,
cũ characterẽ habeat vitiatũ? vt 1. q. 1 c.
quibuſdam narrantibus. Reſpondeo, ni
hilominus contrahere prohibetur; non
.n. delictũ hanc ei immunitatẽ inducit;
vt ff. de mino. l. Papinianus, & ut no. ſup.
6 ne cle. uel mo. § 3. †Nunc uidendum eſt
de ſecunda parte rub. ſcilicet, uel uouen
tes. Et eſt ſciendum, ꝙ omnes uouentes
continentiam, ſiue ſimpliciter, ſiue ſo-
lenniter uoueant, contrahere prohiben
tur, quod enim vouetur domino redden
dum eſt. Vnde vouere conſilij eſt, redde-
re imperii, ut ſup. de uo. & uo. re. ca. ma-
gnæ. Et ſi ſimpliciter uouẽs cõtraxerit,
tenet matrimoniũ, ſed pœnitentiã aget
7 de fractione uoti, ut 22. di. c. 1. & 2. † Si
aũt ſolenniter uouens contraxerit, non
tenet matrimonium ut 27. di. c. 3. & 4. &
inf. eo ti. c. rurſus & 27. di. §. hinc diſtin-
guẽdum. Et ſicut nos diſtinguimus inter
votum ſimplex, & ſolẽne. ſic Hug. diſtin
guit inter uotum de futuro, & de præſen
ti. Sed eius diſtinctio nullo iure iuuatur.
& ſi habeat ſimilitudinem contractus
ſponſalium de futuro & de præſenti, un
de diſtinctionem illius in uoto nõ ſerua
8 mus. † Sed opponitur. utrunque uotum
ſimplex & ſolẽne ſeruãdum eſt, utriuſq;
uiolatio inducit mortale peccatũ, utrun
que prohibet cõtrariũ actum, quid ergo
ſines fecerit eſſe diuerſos, ut primũ im-
pediat matrimonium cõtrahẽdum, ſm̃
dirimat iam contractum? inf. e. tit. c. rur
ſus, & 27. q. 1. per totum. Reſpondeo ec-
cleſia conſiderat circunſtantias, ut 40.
diſtin. c. homo chriſtianus, & de pœni-
ten. diſtin. 5. c. 1. & uerborum ſolemnita
tes attendit, ut in uoto, & in iuramento,
ut 22. q. 5. c. iuramenti, & diuerſum ſta-
tuit in utroque, diuerſam etiam pœnam
ſtatuit in fractione unius, & in fractio-
ne alterius, ut 27. diſt. c. ſi uir. & 27. q. 1.
c. uirginibus, & c. deuotam. Et ex hoc ꝓ
batur grauius delinqui in fractione ſo-
lennis, q̃ ſimplicis uoti, quis enim dubi
tet ſceleratius eſſe cõmiſſum, quod gra
uius uindicatur, ut 24. q. 1. c. non afferamus.
Et hæc omnia quæ notaui in uoto
ſimplici, & ſolemni, locum habẽt in iu-
9 ramento, & ſimplici loquela. †Sed quid
ſi inter ſe cõfligãt iuramẽtum, & uotum
ſimplex? quod illorum præualebit? Ver-
bigratia. Iuraui me ducturũ Titiam in
uxorem, poſtea uoui ſimpliciter me per
petuam continentiam ſeruaturum. Re-
ſpondeo præualet iuramẽtum, quia pre
cedit; ſicut in duobus iuramentis contra
rijs contingit, quorum primum eſt obli
gatoriũ, ſm̃ uero temerariũ reputatur,
ut ſup. de iureiur. c. ueniens. Quod intel
ligo, cum utrunq; iuramentum eſt lici-
tum; alias ſi primum eſt illicitũ, præua-
let ſm̃, ut ſup. de iureiu. c. cã te. & c. tua.
Et ad hanc reſpõſionem accedit, ut inf.
eo. tit. c. ueniens, ubi uotum non fuit uſ-
quequaq; obligatorium, quia emiſſum
poſt fidẽ datam de contrahendo, & ideo
primo uiro matrimonium contrahen-
te datur mulieri licentia contrahendi
poſt uotum, quamuis & alio modo intel
ligatur decre illa. ſ. ut detur licentiã con
trahẽdi poſt uotũ ex permiſſione cõpa-
10 ratiua. Item † quid dicemus in caſu

conuerſe? voui ſimpliciter continentiã, poſtea iuraui de contrahendo. Rñdeo, votum ſeruabitur, pœnitentia impoſita de temerario iuramento, ut infra eo.tit. c.rurſus. Quibus autem modis profiteatur quis, vel profiteri intelligatur no. ſupra de reg. §. ſed quæritur. Vbi autem quis prius iurat de matrimonio contrahendo, & poſtmodum ad religionem ſuſpirat, locum habet conſilium decre. ſupra de ſpon.c.commiſſum.

S V M M A R V M.

1 *Matrimonium an teneat cum ea, quam quis cognouit uiuente legitima uxore. et è conuerſo, & quando nu.2.*

3 *Matrimonia contrahi quæ crimina impediant.*

De Eo qui Duxit in matrimonium quam polluit per adulterium. Rubr.

DIctum eſt ſupra in proxi.titul. de duobus impedimentis matrimonij, ſcilicet de ordine, & de voto. Nunc autem tractatur de tertio, ſ. enormitate delicti. Et proſequitur iſte tractatus hoc impedimentum de vna ſpecie, ſ. in illo qui mortua vxore ſua contrahit cũ illa, quam illa adhuc viuẽte cognouit, vel ecõuerſo in illo, qui vxorẽ alterius cognoſcens, eo mortuo contrahit cũ eadem, & ideo ponitur hic rubrica, de eo qui dux. in ma. quam pol. per adul. Eſt

1 igitur † ſciendum, ꝙ quamuis generaliter & indiſtinctè canon prohibeat contrahi matrimonium cum illa, quã quis per adulteriũ polluit uxore ſua uiuente, vt 31.q.1.c.nullus, vel cum qua quis adulterium commiſit uiuente marito illius, ut 31.q.1.c. illud hoc tamẽ ad duos caſus reſtringitur, ſ. cũ adultera machinatur in mortem legitimæ, ſeu adulter in mortem legitimi, uel cum viuente legitima uel legitimo fides datur inter adulteros de contrahendo poſt mortem legitimæ vel legitimi, vt inf. eo.c.1.2.& 3.31.q.1.c.relatum. Et ꝙ dico, ſi adultera machinetur in mortem legitimæ, idem eſt, & ſi adulter, vt inf. eo.ti.c.ſignificaſti. Eſt & tertius caſus, in quo prohibitio locũ habet, ſ. cum adulter cõtrahit de facto cum adultera legitima vxore viuente, quia plus eſt de facto cõtrahère, q̃ fidẽ dare de contrahendo. ut infra eo.tit.c.cum haberet, & c.ex literarum. Cæterum ſi cõiugatus aliquam polluat per adulterium, & vnum ex tribus non interueniat. ſ. quia neuter in mortem legitimæ machinetur, nec fides interuenit de cõtrahẽdo, nec de facto contrahitur, poteſt adulter poſt mortem legitimæ contrahere matrimoniũ cũ adultera, vt inf. eo. ti. c. ueniens, & ſi quis cõiugatus de facto matrimonium cõtrahat cum aliqua huius rei inſcia, mortua legitima poteſt conſiſtere matrimonium inter eos, & hoc in fauorem inſciæ & in odiũ adulteri, ut ſup. de ſpon. c. cũ in apoſtolica. imo ſi ignorans uoluerit, adulter ad hoc cogetur, ut inf. e. tit. c. 1. Et eſt ratio, quia inſcia adulterium non commiſit, vt in prædicta decre. c cum in apoſtolica 34. q. 2 ca. in lectum. ff. ad l. Iul. de adul. l. Sed nunquid mortua legitima cõfirmatur eo ipſo matrimonium inter adulterum, & inſciam? Reſpondeo non, nam primus conſenſus viri fuit illegitimus tanquam adulterinus, conſenſus autem mulieris ignorantis impedimentum fuit erroneus. Error autem ille error fuit conditionis, nam quaſi ſeruus eſt, qui eſt alligatus legi & ſeruituti uxoris, vt 32.q.5.ca. apud uos, unde uir non habet poteſtatẽ ſui corporis, ſed uxor, vt 27.q.2. c. ſunt qui dicunt. unde idem ſeruandum eſt in hoc caſu, quo ad hoc vt non teneat matrimoniũ, quod obſeruatur cum libera inſcia cõtrahit cũ ſeruo, unde nouũ requiro conſenſum, ut infra e.ti.c.ueniẽs, inf. de cõiugio. ſeruo. c. propoſuit, & ff. de iure do. l. Proculus, & valebit matrimonium non ut a tempore contractus, ſed ut a tempore noui cõſenſus. Eſt igitur in poteſtate mulieris errãtis ſeparari a viro putatiuo, uel implorare ipſum cõpelli, ſi ſpõte noluerit. Sed quid ſi adulter nouũ cõſenſum præueniẽs cũ alia cõtrahat? puto matrimo-

2 nium tenere. † Et nota quòd hodie non ſufficit fidei datio, uel contractus de facto, niſi adulterium interueniat, ut inf. eod. ca. vlt. & idem puto in machinatione. quis de ea nihil exprimat decre. eadem, exprimitur tamen inf. e. c 1. & c. ſuper hoc & c. ueniens quod enim nõ mutatur, quis ſtare prohibebit? ut C. de teſtamen. l. ſancimus. Credendum eſt enim, ꝙ dominus papa conſiderauit, ꝙ omnia iura de hac materia loquentia tractant de adulterijs; & ideo uoluit q̃tum ad matrimonium impediendum & prohibendum ut adulterium præcederet. omnem cauſam fidei dationem, machinationem, contractum de facto, uel etiam ſequeretur legitima cum ſuperſtite, ut inf. eo. c. vlt. Et per hoc ſublata eſt hodie opi. Hug. q̃ dicebat unum ſufficere ex tribus prædictis ſine adulterio. Et reddebat rationem ſui dicti ſic. In his caſibus agitur de re nõ vacante. ſ. de muliere ab alio poſſeſſa. & idem in viro ab alia poſſeſſo; unde iura noluerunt matrimonium conſiſtere inter tales, etiã ſublato impedimento per mortem legitimi, uel legitimæ; ſicut alias contingit ſimile in pacto de futura ſucceſſione, quod nõ ualet etiam defuncto dño, de cuius hæreditate paciſcitur, ut C. de pact. l. ult. Et ſimile in promiſſione præbendæ non uacantis, quæ non ualet etiam quando vacat, ut ſup. de cõceſ. p̄ben. ca. nulla. Sed, ut dictum eſt, obtinet

3 quod præmiſi. † Sunt & alia crimina, quæ impediunt & prohibent contrahi matrimonia, ut eſt raptus, vt 27.q.2.ca. raptor. & cap. ſtatutum. Item inceſtus ut 32.q.7.c. ſi quis uiduam & c. ſi quis cum nouerca. Item violatio publicæ honeſtatis iuſtitiæ ut 27.q.2.ca. ſi qs ſpõſam. Item cum alter coniugum, uel uterque per induſtriam & malitiam proprium filium eleuat de fonte ſacro. 30.q.1.ca. de eo. Item ſi quis ſanctimonialem cognoſcat, vt 27 q.2.c. hi ergo. Item ſi quis vxorem occidat, ut 23.q.2.ca. admonere. niſi ſit adoleſcens, & de eius incontinentia timeatur, ut 33.q.2.ca. in adoleſcentia. Item qui presbyterum occiderit, vt inf. de pę. & re c. qui presbyterum. Item dicunt quidam, ꝙ ſolemniter pœnitentes contrahere prohibentur ut 23. q.2.ca. de his & c. antiqui Et in his delictis dicunt quidam, ita prohiberi contrahi matrimonium, ut & contractum non teneat; quaſi ſufficiat leg ſlatorem prohibuiſſe, & ſi non adiecerit factum contrarium non valere, ut C. de legi. & conſti. l. non dubium. quos enim prætor probibet, omnino prohibet, ut ff. de poſtu. l. quos prohibet, & quod contra leges uel canones fit, reſcindi oportet. ut 10. diſt ca. vides. Verius tamen puto, ꝙ teneat matrimonium, etſi contrahi prohibeatur. nam inuenio ꝙ cùm inceſtuoſus cõtrahat matrimonium, tenet. vt inf. de eo qui cog. conſangui. vxo ſuę. cap. tranſmiſſæ. Excipiuntur tamen tria crimina, quæ præmiſi, adulterium cum fidei datione, cum machinatione, uel cum contractu de facto. Quod autem de ſolemniter pœnitentibus dixi, ideo uerum eſt ſecundum quoſdam, quia vouere intelliguntur; pœnitentes enim ſub regula eccleſiæ uiuere debent, ut de pœni. diſt. 5. ca. contrarium. Item intelliguntur eccleſiaſticæ perſonæ ut 11. q. 1. ca. aliud Hug. uero dixit ꝙ quilibet pœnitens matrimonium cõtrahere poteſt, niſi ſit alicui iniunctũ nomine pœnitentię, ne contrahat; hoc tamen fallit in tribus caſibus, ut dicebat in uxoricida, in raptu ſpõſæ alterius, & inceſtu. Ideo autem in his matrimonium prohibetur, quia in his matrimonium contaminatur Sed & ab his caſibus excipiebat adoleſcentes, quos dicebat de iure contrahere poſſe, non obſtante aliquo ex criminibus ſupradictis.

S V M M A R I V M.

1 *Matrimonium non diſſoluitur per ſuperuenientem lepram, vel infirmitatem, uel affinitatem.*

2 *Vxor an teneatur ſequi maritũ leproſum.*

De Coniugio Leproſorum. Rubr.

IN præſenti rubrica tractatur de alio
impedimento matrimonij. ſ. de im-
pedimento lepræ morbus enim lepræ
ſponſalia de futuro diſſoluit, vt infra.
eo.tit.c.literas.ſup.de iureiur.c.quemad
modũ, vnde impedit matrimoniũ cõtra
hendũ.& ideo ponitur hic rub.de coniu.
1 lepro † Eſt igitur ſciendum, quòd neq;
lepra ſuperueniens,neq; infirmitas, uel
affinitas diſſoluit matrimonium legiti-
mè contractũ.inf.eod.c.1.& 2.32.q.5.c.
horrendus.& c.ſi vxorem.& q.7.ca. illi
qui.& c. neque furioſus. & inf. de eo qui
co.conſang.vxo.ſuæ.c.diſcretioni.& ca.
tuæ. vnũ ſolũ caſum inuenio,in quo ma
trimoniũ nõ conſumatum diſſoluitur.ſ.
per ingreſſum religionis,ut ſup.de con-
uer.coniu.c.uerum,& c. ex publico. Sed
nũqd ſanus tenẽt cohabitare infirmo?
Dixit alanus, ꝙ non. quia de cõſuetudi
ne approbata per canones obtinet, ut
leproſi ſeparent̃ a ſanis,ut inf.e.c. 1.ſup.
de ec.ædi.c. cũ Apoſtolus.33.q.2.ca.hoc
ipſum. & idẽ ſtatuitur in ueteri teſtam.
Sed erit ſanus ita vicinus infirmo, ut
poſſit ei miniſtrare, & debitum reddere
coniugale. Sed certe quamuis leproſi ſe
parandi ſint à ſanis, vt ſuperius dictum
eſt? nõ tñ vxores a uiris, uel uiri ab vxo
ribus ſunt ſeparandi, uel ẽt dimittendi.
ut inf.eod. c. quoniam. vnde cum ſanus
teneatur infirmo reddere debitum con
iugale, & cohabitare tenetur.Nec ob-
ſtat decre.inf. eod. c. 1. quæ dicit vxores
ſollicitis exhortationibus inducendas,
vt uiris leproſis cõiugali affectione mi
niſtrẽt; ideo illa monitoriè loqtur non
preceptiuè,ut leproſi iudicantur ad con
tinendum,& non fiant improbi ad exa-
ctionẽ debiti, alias decre. illa corrige-
2 tur per ſequentem. † Sed quid, ſi quis
egrediaẽ domum leproſorũ, in qua mul
ti leproſi ſub magiſtro uiuunt? ut ſup.de
ec.ædi c.cum dicat, nunquid vxor ſana
tenẽt ſequi? Nõ credo, cum in cõmuni
dormiant,& in communi ueſcantur;ſed
ſi cella aliqua daretur, vel domus ꝓxi-
ma ĩ qua poſſẽt cohabitare uir & uxor,
tunc videret̃ contrariũ eſſe dicendum.
Quid de filijs, puto quod cum ſano de-
beant remanere, ne inficiantur, cum ſit
morbus contagioſus.

SVMMARIVM.

1 *Seruus an poſſit contrahere matrimo-
nium,& cum qua.*
2 *Seruus cui ubedire teneatur,ſi eo tempo-
re quo dominus ſeruitium exigit, vxor
petit debitum.*
3 *Domini ſeruorum an & quando cogantur
eos vendere ne eorum matrimonium ſit
ſeparatum.*
4 *Dominorum neuter ſi vult emere ſeruũ,
qui matrimoniũ cõtraxit, qd ſit agẽdũ.*
5 *Matrimonium an ſeparatur,ſi liber igno
ranter cum ancilla contraxerit.
Errantis conſenſus nullus eſt.*
6 *Matrimonium cõtractum per ſeruũ cum
libera,q putabat eã eẽ ſeruã, an teneat.*
7 *Matrimonium an ſit ſeparandũ,ſi ſeruus
intendens contrahere cum libra cũ an-
cilla contrahit.*
8 *Matrimonium an ſeparetur,ſi ſeruus c on
traxit cum ancilla ignoranter,& ex quo
ſciuit,conſenſit.*
9 *Matrimonium contractũ cũ ancilla igno
ranter,quæ tandem manumittitur viro
ignorante mutationem ſtatus mulieris,
an teneat.*

De Coniugo Seruorum. Rubrica.

SEQVITVR de alio impedimẽto
matrimonij.ſ.de impedimento con
ditionis ſeruilis, & ideo ponitur hic
rub.de coniugio ſeruorum. Videamus
igitur an ſeruus poſſit contrahere matri
moniũ, & cũ qua. Itẽ an cõſenſus dñi ſit
requirendus. Et quid iuris ſit de matri-
monio contracto inter liberũ & ancil-
1 lã,& inter ſeruum & liberã. † Poteſt ſer-
uus contrahere cum ancilla,ut inf.e.ca.
1.& 39.q. 2. c.ul. poſt etiam cum inge-
nua.

nua. dummodo non ignoret conditio-
nem ipſius,ut 29.q 1.c.1.2.& 3. & ca. ſi
quis ingenuus,non enim uidetur cela-
tus qui ſciuit, nec certiorati debuit qui
non ignorauit, vt ff. de ac empt.& ven.l.
1.in fi.Sed ſi dñs uideat ſeruum ſuũ cum
libera contrahentem,& diſſimulet, ſer-
uus eripitur in libertatem, ut C.de lati.
libe.tol.l.una.§.ſed & ſi qs,& in auth.ibi
ſignata,& in Auth. de nup.§. ſi uero ab
initio.col.4. in Auth. vt libe. de cætero,
§. ſed & ſi quis. coll. 6. Poteſt ſeruus
cõtrahere cum ancilla inuito dño, & ſi
dñs contradicentibus inter ſeruos & an-
cillas contracta ſint matrimonia, non
ſunt propterea diſſoluenda, ut infra eo.
c.1.& ſi diuerſi ſint dñi non debent de-
bitis ſeruitiis defraudari, vt infra eodẽ
c.1.& 29 q.2. c. dictum,nec ſunt ita de-
trahendi, ut uiri & uxoris ſeparatio fiat,
vt C.communia utriuſque iudi.l.poſſeſ-
2 ſionum † Sed quæritur,quid ſi dominus
exigat ſeruitium a ſeruo, & eodem tpe
vxor petat debitum? Dici põt, ꝙ ſe im-
pedient in concurſum, ff.de vſufr.l.quo
tiens. Vel uerius eſt dño obediendum,
qa uir cum onere ſuo trãſit ad uxorem.
Et quia hæc decre.dicit conſueta ſerui-
tia non minus debẽt dominis exhiberi.
Quod intelligo uerum, niſi periculum
fornicationis timendum ſit in uxore.
3 † Sed quid ſi diuerſi domini diuerſarũ
ſint regionum, ita ut uir & uxor mutuo
conuenire non poſſint ad cõiugali offi-
cium exercẽdũ? Rñdeo, vt euitetur for-
nicationis materia, cogãtur p eccleſiam
alter dominorum vendere alteri uolen
ti emere, vt C.de com. ſeruo. manumiſ.
4 l.vna,§.generaliter. † Sed quid ſe neuter
dominorum emere uelit? cogatur alter
dominorum cuilibet extraneo uendere
in prouincia ſerui; vel uenalem expo-
nat, & ſi nullus appareat emptor, emat
eccleſia, vt ar.54.diſt.c.fraternitatem.ui
ri enim & uxores ſeparandi non ſunt,
vt 33.q.2.c.quos deus.29.q.2.c.uti.& ff.
5 de ædi.edi.l.plerunque. † Si liber con-
trahat cum ancilla ignorans eius con-
ditionem, nullum eſt matrimonium ꝓ-
pter conditionis errorem, niſi compro-
bata conditione in eam conſentiat uer-
bo uel facto, ut inf.eo.tit.c.propoſuit,&
c.ul.& 29.q.2.c.ſi quis ingenuus. errãtis
enim conſenſus nullus eſt vt 29.q.1 §.1.
& ff.de iuriſd.om.iudi.l.ſi per errorem.
C.de iuris & fac.ig.l. non idcirco. Et qđ
dixi de errore conditionis, intelligo de
6 terioris, id eſt ſeruilis. † Nam ſi ſeruus
cõtrahat cum libera, errãs in eius cõdi-
tione, cũ eã putaret ancillam, quamuis
erret; quia error nihil aliud eſt, quàm
aliud pro alio putare, ut 22.q.2.c.in qb.
28.diſtin.c.quamuis. hic tñ errans non
decipitur, cum eius conditio melior ẽ;
unde prætextu talis erroris non poſſet
diuortiũ poſtulare uxore in matrimo-
niũ conſentiente, etſi nouerit uirum cõ-
7 ditionis eſſe ſeruilis. † Item quid ſi ſer-
uus credit & intendit contrahere cum li
bera, & contrahit cũ ancillã, nunqd, qa
errauit in conditione ẽt deteriori, cre-
didit enim eam cũ qua contraxit melio
ris conditionis, & reperit deterioris, di-
rimetur matrimonium? Rñdeo non, qa
conſenſit in hominem ſuæ conditionis.
Vnde quod dixi prætextu conditionis
deterioris poſſe dirimi matrimonium,
intelligere reſpectu errantis, tunc enim
neuter alteri conditionem opponere põt.
hæc fuit opi. Hug. & mihi placet. Alii
tñ dixerunt, ꝙ ſiue erret in conditione
meliori, ſiue deteriori, non tenet ma-
trimonium, ut ar.ff.de arbi.l. ſed & ſi in
ſeruum. Vnde ſ͂m eos, ſi ſeruus credat
contrahere cũ ancilla,& contrahit cum
libera; uel ſi liber cum libera, & contra
hit cum ancilla, non tenet matrimo-
nium. Tertij dicunt, quòd error diſparis
conditionis dirimit matrimonium, non
autem paris; unde ſecũdũ illos, ſi ſeruus
credit contrahere cum ancilla,& cõtra-
hit cum meliori hoc eſt cum libera, nõ
tenet matrimonium. Item ſi liber cre-
dat contrahere cum libera, & contra-
hat cum deteriori, ſimiliter non tenet
matrimoniũ, ſed in hoc ultimo exẽplo
oẽs conueniunt. Vbi autem error inter
uenit in pari conditione, non dirimi-
tur,

tur, vt ſi ſeruus credat cõtrahere cum li-
bera, & cõtrahat cũ ancilla; uel liber cre
dit contrahere cum ancilla, & contrahit
8 cum libera. † Item quid ſi aliquis con-
trahit cum ancilla ignoranter, & tandẽ
dñs manumittit ancillam, nũquid hoc
ipſo matrimonium confirmatur, maxi
mè ſi poſt manumiſſionem interueniat
copula carnalis, uiro tamen ignorante
mutationẽ ſtatus mulieris? Rñdeo nõ,
quia ad hoc intelliguntur cõmiſceri ex
conſequentia prioris conſenſus, qui nul
lus fuit. ar. ad hoc C. ad vel. l. quamuis.
9 & l. ſi mulier. ff. de mino. l. §. ſcio. † Sed
pone quòd ſeruus contrahit cum anci-
la ignorans eius cõditionem, deinde de-
tecta conditione illius conſenſit in ma-
trimoniũ verbo vel facto. vt inf. eo. ca.
vlti. illa tamen non conſentit, nunquid
eſt matrimonium inter eos? Dicunt q-
dam, quod matrimoniũ eſt ex una par-
te. ſ. ex patre illius q conſentit. Sed hoc
non placet, quia matrimoniũ non clau-
dicat, nec ex vna parte tantum conſiſtit;
eſt enim duorum coniunctio. ſ. maris &
fœminæ ut 27. q. 2 §. 1. in pri. ut not ſup.
ſe ſpon. in prin. Sed fateor, quòd mu-
lier compelletur ad conſenſum matri-
monialẽ ratione ſidei datę, vt dixi ſup.
de deſpon. impu. ſ. cum maior contrahit
cum minore. & quia mulier malicioſè
diſſentire videtur. ar. ad hoc ſuprà de eo
qui dux in ma. quam pol. per adul. ca. 1.
10 † Item quid ſi inter aliquos coniugatos
moueatur q̃ſtio ſuper alterius conditio-
ne ſeruili, nunquid is qui matrimoniũ
accuſat, pendente lite exiget debitũ, vel
ſaltern reddat? Videtur quòd ſaltem red
dere debet exactus, alter enim interim
poſſeſſione maritali deſtitui non debet,
ut ſup. ut li. pen. c. laudabilẽ. 16. q. 4. c. vo
lumus 9. q. 4 c. nonne. Dixerunt quidam
quòd is qui ad diuortium agit, exigere
non debet, ne ſibi præiudicium paret,
ſed exactus ſoluat; q̃a exigere eſt in eo,
ſoluete non eſt in ipſo, ſed in altero, ut
ſuprà de conuer. cõiu. ca. quidã intrauit.
Mihi aũt uidetur, ꝙ nec exigere debet
nec reddere exigenti. aliàs quodcũque
itorũ fecerit, prǫiudicabitur ſibi, ut inf.
eodem tit. ca propoſuit. & ſic ob hoc ex
communicaretur, quia non redderet,
deberet excommunicationem patien-
ter tolerare prius, quàm obedire. quia ſi
naturali affectione cognoſceret, indu-
ceretur matrimonium; ſi fornicatione,
peccatum mortale. & ideo in tali caſu
expedit non parere, ut ſup. de re. ſpo. ca.
literas inf. de ſen. excom. c. inquiſitioni.

SVMM RIVM.

1 *Liberi vnde dicantur, & qd ſit libertas.*
2 *Liberi qui ſint.*
3 *Partus quo ad libertatẽ & ſeruitutẽ ſe quitur ventrèm, in honoribus verò & quo ad alia ſequitur patrem.*
4 *Eccleſia libertates tueri debet.*
5 *Filiatio qualiter probetur.*

De Natis ex libero ventre. Rub.

TRACTATVM eſt ſup. de con-
ditione coniugatorum. nunc tra
ctatur de conditione natorum; & ideo
ſupponitur hic rubri. de natis ex libe.
vẽ. Videndum eſt igitur, qui ſint liberi.
Cuius conditionem, patris, an matris fi-
lius ſequi debeat, & in quibus. Itẽ in q-
bus caſibus nati ex libero vẽtre deducã-
1 tur in ſeruitutem. † Liberi dicuntur à li-
bertate. libertas autẽ eſt naturalis facul
tas eius, quod cuiq; facere libet, ut In-
2 ſti. de iure perſo. in princ. † Liberi ſunt
qui ex ingenuis naſcuntur; fiunt autẽ li-
beri, q manumittuntur. ut Inſti. de inge.
3 † Partus quo ad libertatem & ſeruitu-
tẽ ſequitur conditionem matris. ut C. de
rei uend. l. partus. ff. de ſta. ho. l. lex na-
turæ & l. cum legitimæ. ſup. de ſeruis nõ
or. c. ult. 32. q. 4. cap. liberi. Et in tantum
hoc uerũ eſt, ut ſufficiat aliquo momen-
to fuiſſe in libero uẽtre, ut quis liber na
ſcatur. ut ff. de ſta. ho. l. ſeruorum. In
honoribus autẽ, muneribus, & munici-
pijs partus ſequitur patrem. C. de decu.
l. eos. l. exẽplo & l. nullius ſolius. & ff. de
ſta-

ſtatu. ho. l. libertos. Et in tantum hoc ve-
rum eſt, ut ſufficiat conceptũ eſſe ex de-
curione, quantũ adhoc, ut patris condi-
tionem ſequatur quamuis ante ipſius
natiuitatem pater deſinat eſſe decurio.
ut ff. de decur. l. 2. §. in filiis. Et ſi quæ-
ratur, in quibus filius patris iam a ſe-
natu remoti ſequatur conditionem? Re-
ſpondeo in multis, ut ff. de decu. l. 2. §.
in filiis, ff. de pœnis, l. mortis, § iſte for-
te, C. de decu. l. decurionem, & l. decu-
rionum filij. Cauſaliter verò contin-
git, ut liber natus efficiatur ſeruus, ut ſi
ſacerdos de facto ingenuam mulierẽ ſi-
bi copulet uxorem, filij nati ex tali con
tubernio fiunt ſerui illius eccleſiæ, in cu
ius iniuriã ſacerdos contraxit. ut 15. q.
ult. c. cum muliere. Item illi, qui ſarace-
nis arma, ferrum, lignamina ſubmini-
ſtrant, ut infra de iudæ. c. ita quorundã.
Itẽ illi, qui ſarracenis triremes ſiue ga-
leas vendunt, uel naues quæ in pyraticis
ſarracenorũ nauibus curã gubernatio-
nis exercẽt, vel machinis aut quibuſdã
aliis aliquod eis impendunt conſilium,
uel auxilium in diſpendium terræ ſan-
ctæ eo. ti. de iudæ. c. ad liberandũ. Itẽ ſi li
ber homo maior 20. an. ſciens permittit
ſe vendi ad participandum pretium, &
in veritate participet, ſeruus efficitur,
ut Inſti. de iure perſo. § penult. & ff. de
libe. cauſa. l. liberis. 1. reſponſo, & §. ſi
quis ſciens. Sed liberi facti ex ingrati-
tudine reuocantur in ſeruitutem, & ex
omnibus aliis cauſis ex quibus reuoca-
tur donatio. in ut Auth ut lib. decæ. §. il
lud. col. 6. & de hac materia no. ſupra de
ſeruis non ordinan. §. nunc videndum.
4 † In ſumma notandum eſt, ꝙ eccleſiæ
5 libertas tueri debet, ut infra eo. c. 1. † Sed
ſi dubitetur de filiatione, poterit ꝓbare
quis ſe filium. ut ſup. de filiis presby. ca.
Michael. ff de lib. & poſt. l. poſthumus.
§. ult. Licet ſit contra ar. ff. de conditio.
& demonſt. l. Lucius. probabit inquam
cum natum ex his, qui matrimonialiter
iuncti ſunt. nã filius eſt is, quem nuptiæ
demonſtrãt, ut ff. de in ius voc. l. quia ma
ter uel per confeſsionem patris & ma-
tris, ut infra qui fi. ſunt legi. c. tranſmiſ-
ſæ. vel per affectum, ut ſup. de prǫſump.
c. afferte. 2. q. 6. c. ad Romanam. C. de in-
offic. teſt. l. ſi mater. & ſtatur his cõiectu
ris, donec probetur contrarium, ut C. de
proba. l. non nudis. C. de teſtib. l. neq; ꝓ-
feſſio. ff. de inoffic. teſtamẽ. l. ſi inſtituta.
§. 1. & C. de hæredi. inſti. l. ſi pater.

SVMMARIVM.

1 *Cognatio ſpiritualis quid ſit.*
2 *Propinquitates ortæ ex cognatione ſpirituali, quæ contrahitur in baptiſmo, quot ſint.*
3 *Vir & uxor an ſibi cõmunicent actionem & paſſionem in materia prædicta.*
4 *Compaternitas in baptiſmo cõtrahitur. & an contrahitur in his, quæ baptiſmum præcedunt.*
5 *Filij duarũ commatrũ uel compatrũ an poſſint inter ſe contrahere mrĩmoniũ.*
6 *Cognatio ſpiritualis & legalis quas perſonas non excedat.*

De Cognatione ſpirituali. Rub.

TRactauimus ſupra de quibuſdam
impedimentis matrimonij, nũc
autem tractaturi de cognatione lega-
li, item de conſanguinitate & affini-
tate, præmittamus de digniori, ſcilicet
de cognatione ſpirituali; & ideo poni-
tur hic rubr. de cognatione ſpirituali.
Videndum eſt igitur, Quid ſi cogna-
tio ſpiritualis. Quot ſint eius ſpecies.
In quibus ſacr̃is hæc cognatio cõtraha-
tur. Et an filij ante compaternitatẽ, vel
poſt geniti, poſſint matrimonio copu-
1 lari. † Cognatio ſpiritualis eſt propin
quitas ſeu attinentia proueniẽs ex ſacr̃i
datione. Ex cognatione ſpirituali, quę
contrahitur in baptiſmo, nouẽ propin-
2 quitates naſcuntur. † Prima inter ſacer-
dotẽ baptizantẽ & baptizatũ, quæ eſt fi-
liatio. Secunda inter ſacerdotẽ & pa-
trem baptizati, & hæc eſt compaterni-
tas. Tertia inter eundem & matrem pue
ri, &

ri,& hæc eſt commaternitas Quarta inter filios ſacerdotis & baptizatũ, & hæc eſt fraternitas, ut 30 q. 1.c.oẽs. & q.3.c. ita Quinta inter baptizatũ & ſuſcipientem de baptiſmo,& hæc eſt filiatio. Sexta inter baptizatum & uxorem ſuſcipiẽtis, & hæc ſimiliter eſt filiatio. Septima inter baptizatum & filios ſuſcipiẽtis, & hæc eſt fraternitas. Octaua inter ſuſcipientẽ & patrem ſuſcepti, & hæc eſt cõpaternitas. Nona inter ſuſcipientem & matrẽ ſuſcepti,& hæc eſt cõmaternitas, ut hæc omnia probantur. 30. q. per totum. & q 4. c.ſi quis unus. & c. qui ſpiritualẽ & c. poſt uxoris. & infra eod. titu. c 1.& c. Martinus, & c. veniens. & c. tua.

3 † Circa hanc materiam quæri cõſueuit,an uir & uxor ſibi cõmunicent actionem & paſſionẽ? In actione dico, ꝙ ſic; ut ſi ſuſcipio filium tuum de ſacro fonte, compaternitas contracta inter te, & me mediante actu meo cõmunicat̃ uxori meæ, ut infra eo. tit. c. Martinus & 30. q.4.c.ſi quis unus. Sed nunquid communicãt ſibi paſſiones. Verbi gratia. habeo filiũ ex prima uxore, hunc ſuſcipis de ſacro fonte, & per hoc quòd patior te agẽte contrahitur inter te, & me compaternitas, quæ videtur me mediante cõmunicari uxori meæ ſecundæ, vnde efficieris mihi & uxori meæ compater, cũ qua prius contraxerã & conſumaueram matrimonium. Nam ſi antequam cũ ſecũda contraham, vel ſi poſt contractum & antequam cõſumaretur, filius meus genitus ex prima uxore de ſacro fonte leuetur, ſi poſtea contraham uel ſaltẽ poſtea conſumem, hæc cõpaternitas non cõmunicatur uxori: neque enim cognatio carnis cognationi ſpiritus comparatur. ut 30. q. 4. c. poſt uxoris. ut ſicut oẽs cõſanguinei mei efficiuntur affines uxoris meæ, ſic omnes cõpatres & cõmatres meæ efficiuntur compatres & commatres uxoris meæ, quam poſtea duco, vel cum qua poſtea ſaltem matrimonium cõſummo; quia per unionem carnis ſequentem ad unionem ſpiritus præcedẽtem, ideſt ad cognationem ſpiritualẽ, hoc eſt ad compaternitatẽm vel cõmaternitatem n õ tranſitur, ut in præalleg. c. poſt uxoris. & ſm̃ hoc intellige. c. qui ſpiritualem. Vel dicas cum Hugo. Lau. & Io. quod uir & uxor communicant ſibi actionẽ conſummato matrimonio p carnis copulam, ut cum alter coniugũ ſuſcipit filium extranei de ſacro fonte, ſed non communicant ſibi paſſionem, ut cum filius alterius tantum coniugũ ſuſcipitur de ſacro fonte. nec refert ſiue ante, ſiue poſt matrimoniũ conſummatum. Et eſt diuerſitatis ratio, qa quod agit pars corporis, æquum eſt vt alteri parti cõmunicetur; ſed non ſic communicabitur alteri quod in perſona filij ynius tantũ agitur, qui alteri coniugum nec carnalis nec ſpiritualis filius inuenitur, & ſi ſit filiaſter in primo gradu affinitatis. Iuxta poſteriorẽ ſententiam locũ habent. vnde ver. quę mihi, vel cuius natũ mea fonte leuauit. Heu mihi commater fieri mea non valet vxor. Si qua meæ natã non ex me fonte leuauit. Hãc poſt fata meę non inde vetabor habere. Ambos cũ patres facit actio, paſſio nunquã. Reſpuo quæ meum, cuius ve leuat mea natum. Vt mea dicatur, quæ carne mihi ſociatur.

4 † Contrahit̃ compaternitas in baptiſmo, vt ſuperius dictũ eſt. Sed nunquid in his quæ præcedunt baptiſmũ? Videtur ꝙ non, quia baptiſmus eſt ianua omnium ſacramentorũ. vt 32. diſt. c. nullus. §. verum. & ſu. de presbyte non bapti. c. mini. veniẽs. vnde antequã ponat̃ funda ſacrum ſacramẽtorum, nõ videtur ꝙ contrahi poſſit cognatio ſpiritualis. argum. 1. q. 1. c. cum Paulus. & ad hoc accedit decre. inf. eod. c. contracto. ſm̃ vnam lecturam. Sed ſecundum hoc ſignatum contrarium. 30. q. 1. c. peruenit. & de conſ. diſt. 4. c. in catechiſmo. Circa hoc dicit Hug. quò in oĩbus p̃ludijs baptiſmi contrahitur cõpaternitas. & talis q̃ impedit & dirimit matrimonium. Et r̃ndebat ad illud. c. contractio. quod puer in catechiſmo retẽtus non fuit filius communis concubinarij & concubinariæ, ſed tm̃modo cõcubinæ; & ideo concubinarius põt cõtrahere matrimonium cum illa, quę puerum illum tenuerat in cathecíſmo. nam hoc nec etiã cõtrahendum matrimoniũ impediret; ut 30. q. 4. c. qui ſpiritualem. Et quod dicit litera illius decre. cõtracto. quæ rex uis contrahendo matrimonio impedimentum afferret. exponebat ipſe. uix, id eſt, nullo modo. Baſianus autẽ dicebat in tribus contrahi compaternitatem, quæ impedit & dirimit. in baptiſmo, cathecíſmo, & in confirmatione. vt de conſe. diſt. 4. c. in cathecíſmo. Sed uerior uidetur ſententia Lau. & aliorum dicentium, ꝙ in prędudijs baptiſmi contrahatur compaternitas, ſed non adeo valida vt matrimonia contracta diſſoluat, ſed impediat contrahenda. Et hoc innuunt uerba decre. vix contrahendo matrimonio impedimẽtũ afferet. quia quod uix fit, r̃n fit. ut ff. de iudi. l. vix certis ex cauſis ff. ad vell. l. ul. y. R. Inſti. de uſu. & ha. circa prin. Quamuis ſit argu. contra ff. ad uell. l. tutor, in 1. r̃nſo. Et ſm̃ hanc ſententiam determinanda ſunt illa. c. peruenit, & c. in cathecíſmo.

5 † Reſtat uidere, an filij duarum commatrum vel compatrum, inter ſe contrahere poſſunt. Et eſt ſciendum, ꝙ circa hoc canones diuerſimode loquuntur. Quidam enim dicunt, ꝙ poſt compaternitatem cõtractã filij, qui naſcũtur, inter ſe contrahere non poſſunt, vt 30. q. 3. c. poſt ſuſceptum. Sed altus canon poſterius editus primum corrigens, dicit ꝙ fili duorum cõpatrũ ſiue ante, ſiue poſt cõpaternitatem geniti, contrahere p̃nt, excepta illa ſponſa dumtaxat per quam ventum eſt ad compaternitatem ut 30. q. 3. c ſuper quibus, & hic canon confirmatur. inf. eo. ca. 1. Sed videtur ꝙ in his conſuetudo ſit obſeruanda. ut inf. eo. c. 1 & c. ſuper eo. Quod ſatis admitto circa matrimonia contrahenda. nam etiam illos filios, per quos non eſt peruentum ad compaternitatem, poteſt impedire conſuetudo contraria ſcilicet in contrahendo. Et ſic intelligo illas decret. ſed non poſſet diſſoluere iam contracta. ut ſup. de ſpõ. duo. c. licet & c. tuas dudũ.

6 † In ſumma notandum eſt, ꝙ cognatio ſpũalis, ſicut & legalis, ſicut & publicæ honeſtatis iuſtitia, ramos nõ habet; vnde perſonas, cũ quibus cõtracta ſunt, non egrediuntur hęc vincula. vnde cum filia filij mei ſpiritualis contrahere poſſum. quia hoc nuſquam prohibetur, & edictum de matrimonio prohibitorum eſt ut ſup. de ſpon. ca. cum apud. Item cũ filia commatris meæ, non tamen mea ſpirituali filia ut 30. q. 3. ca. illud.

S V M M A R I V M.

1 *Cognatio legalis quid ſit.*
2 *Adoptionis quot ſpecies ſint.*
3 *Adoptari quis poſſit.*
4 *Legalis cognatio quotuplex.*
5 *Cognatio legalis an impediat matrĩmoniũ cõtrahendũ, uel dirimat cõtractũ.*

De Cognatione legali. Rubri.

DICTVM eſt ſupra de cognatione ſpirituali, ſequitur de cognatione legali. Videndum eſt igitur, Quid ſit cognatio legali. Quot ſunt eius ſpecies. Qualiter diſſoluatur. Et qualiter
1 impediat matrimonium. † Cognatio legalis eſt, quæ prouenit ex adoptione. Adoptio autẽ eſt legitimus actus, per quẽ qui filius non eſt pro filio habetur uel nepote, uel ulteriore ſm̃ uoluntatẽ
2 adoptantis. † Adoptionis duæ ſunt ſpẽs. vna quæ ſtat in ſuo nomine, & dicitur adoptio. Alia quę tranſit in aliud nomen, & dicitur arrogato. Adoptio fit imperio magiſtratus. Arrogatio auctoritate principis. Dicitur autẽ arrogatio, qa is quæ arrogat, rogatur hoc eſt interrogatur, an uelit eum quem arrogat, iuſtũ filiũ ſibi eſſe; & is q arrogatur, in-
3 terrogatur an id fieri patiat̃. † Adoptat̃ is, q eſt in ptãte aliena. arrogat̃, q̃ ſui iuris exiſtit. Vnde uerſus. Arrogo qui ſuus eſt, & hẽr meus eſſe neceſſe. Pr̃is adopto ſuum

ſuũ. nec patris deſinit eſſe. vt probantur hæc. ff. de adop. l. generalis. Adoptiuus enim non tranſit in poteſtatem adoptantos, ſed habet ius ſuccedendi ab inteſta-
4 te. vt Inſti. de adop. §. 1. † Triplex eſt legalis cognatio. Vna ſuperioris & inferiori, lineæ inter adoptantẽ & adoptatum, & hæc perpetuã habet prohibitionem. vt ff. de ritu nup. l. quin ẽt. Et alia collateralis, quæ tandiu impedit, quandiu durat, ut ff. de ri. nup. l. per adoptionem. & hic in c. vno. Tertia eſt prohibitio, q̃ ſurgit ex cognatione legali, & illa perpetua eſt inter adoptatum & vxorẽ adoptantis. ut ff. de ritu nup. l. adoptiuus 1. Reſpon. Dicunt tñ quidam, ꝙ hodie collateralis cognatio locum non habet, cùm hodie adoptatus non tranſeat in poteſtatem extranei adoptantis. vt C. de adop. l. ult. Sed puto contra quia etiã hodie acquiritur per adoptionem ius
5 ſuccedendi. ut in l. prædicta. † Hæc cognatio legalis nedũ impedit matrimonium contrahẽdum, ſed ẽt dirimit iam contractum vt 30. q. 3. ca. ita diligeres.

S V M M A R I V M.

1 *Conſanguinem ſpouſæ ſi quis cognoſcit, an contrahatur affinitas.*
2 *Affinitas an per coitum inceſtuoſum, vel fornicarium contrahatur.*
3 *Affinitas, conſanguinitas, & publicæ honeſtatis iuſtitia, prohibitionem ſuã producunt vſquæ ad quartum gradum.*

De Eo qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ. Rubrica.

SVPERIVS diximus de cognatione ſpirituali & legali. Nunc dicamꝰ de cõſanguinitate & affinitate carnali. Sed quia plerunq; poſt matrimonium contractũ ſuperuenit affinitas iniquè cõtracta, ut inf. eo. ca. diſcretionem. circa fi. Ideo prius de ipſa uidẽdum eſt; & propterea ponitur hic rubrica. de eo
1 qui cog. conſangui. vxo. ſuę. † Eſt igitur ſciendũ ꝙ ſi quis poſt cõtractum matrimonium cognoſcat conſanguineam vxoris ſuæ, oritur inter ipſum & vxorẽ quædam affinitas, vel publicæ honeſtatis iuſtitia, per fornicariũ coitum cõtracta. Sed quia nihil ſuperueniens, præter ingreſſum religionis, reſcindere põt matrimoniũ legitimè contractũ. vt no. ſup. de coniu. lepro. in prin. Ideo nõ ſufficiat ad matrimonium dirimendum, etſi exationem coniugalis debiti interdicat ut inf. eo. tit. c. diſcretionẽ. & c. tuę. & c. iordane. ſi uero matrimonium præcedat, quamuis ſequantur ſponſalia de futuro, impedit matrimoniũ contrahen
2 dum. ut inf. eo. ca. 1. & 2. † Sed quæritur an per coitum inceſtuoſum uel fornicarium contrahatur affinitas? Reſpondeo ſic, ut inf. eo. c. diſcretionẽ. & c. tuæ. & 35. q 3. c. nec eam. Quidam tñ abſurdum reputant, ꝙ affinitas, quæ eſt legitimum uinculum, oriatur ex damnato coitu. Vnde ſi uelles, probabiliter dicere poſſes, ꝙ ſi ex huiuſmodi coitu non oriatur affinitas, nam affinitas eſt quædam proximitas ex nuptijs proueniens ut, ff. de gradi. l. non facile. §. affinens. & §. ſciendum. oritur tamen publicè honeſtatis iuſtitia. Sed ſi quis aliquam extraordinaria pollutione polluat, nunquid cum conſanguinea ipſius poterit contrahere? Reſpondeo ſi citra maritalem affectionem ipſam polluit, non impedit contrahere cum cognata. ut 35. q. 3. cap. extraordinaria. ſed ſi maritalis affectio interuenit, ut pote cum ſponſalia de futuro præcedunt, & poſtmodum ſequitur extraordinaria pollutio, ex hac oritur publicæ honeſtatis iuſtitia, quæ prohibet matrimoniũ contrahi cũ cognata pollutæ, & contractũ diſſoluit, ut inf. eo. tit. ca. fraternitati. Et eſt duplex cauſa diuortij, publicæ honeſtatis iuſtitia, quæ ſurgit ex ſponſalibus. & eadem ſiue affinitas, de quarum altera dubitatur, an nata ſit ex pollutione uel pollutionis tentatione, qua compelli non potuit ætatis impediente defectu. ut ſupra de ſpon. cap. iuuenis. quamuis cum prima

ma nec uerum fuerit matrimonium ex forma cõtractus, nec preſumptum cum contractus non habuiſſet effectum, ut
3 ſup. de ſpon. c. ult. † In ſumma notãdum eſt, ꝙ iſtud quod hic dicitur in plerisq; decr. ut ſi quis aliquã conſanguineam vxoris ſuæ cognouerit perdat ius exigendi, locũ habet in conſanguinea uſq; ad quartum gradum. Et idem eſt, ſi quæratur an is qui cognouit aliquã fornicario coitu, poſſit contrahere cum cognata ipſius. Quia dicendum eſt, ꝙ non, uſq; ad quartum gradum hodie enim conſanguinitas affinitas, & publicæ honeſtatis iuſtitia, prohibitionem ſuam producunt vſq; ad quartum gradum, ut inf. tit. proxi. c. non debet.

S V M M A R I V M.

1 *Probatio per inſpectionem oculorũ quando fieri debeat.*
2 *Regulæ aſſignantur quartũ inſtructione genealogia arboris conſanguinitatis explanatur.*
3 *Matrimonium olim in ſeptimo gradu cõtractum an legitimetur hodie per iura concilij generalis, ſecundum quæ licet contrahere in quarto gradu.*
4 *Leges & conſtitutiones futuris dant formã negotijs, nõ ad præterita reuocãtur.*
5 *Matrimonium inter ſupraſcriptos ſeparatum an poſſit denuo contrahi.*
6 *Conſanguinitas an ſit in quinto, ſexto, & ſeptimo gradu.*
7 *Inceſtus an in quinto gradu cõmittatur.*
8 *In gradu quæ perſonæ eſſe dicantur, & gradum faciant.*
9 *Linea quid ſit, & quid gradus.*
10 *Affinitas quid ſit. & nu. 20.*
11 *Regulæ aſſignatæ in arbore affinitatis per quas affinitatis gradus & genera dignoſcuntur.*
12 *Arbor affinitatis qualiter componatur.*
13 *Matrimonium contractum in ſecundo genere affinitatis, nunquid ſtare uel ſeparari debeat, & an iſti ſeparati poſſint iterum matrimonialiter copulari. nu. 14.*
16 *Publicæ honeſtatis iuſtitia q̃ olim ex ſecundis nuptijs naſcebatur, an ſit ſublata.*
17 *An hodie ſola publicæ honeſtatis iuſtitia locum habeat, quæ oritur ex ſponſali. de futuro.*
18 *Affinitatis genera qualiter contrahentur & nu. 19.*
21 *Affinitas ex nuptijs interdictis non orit.*

De Conſanguinitate & affinitate. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de cogna. ſpi. & lega. nunc agendum eſt de carnali, qua in conſanguinitate & affinitate conſiſtit; vnde ponitur hic rubr. de conſan. & affi. Videndum eſt igitur de prima parte rubricæ, Quid ſit cõſanguinitas. Quid linea. Quid gradus. Quot ſint lineæ. Quot gradus. Et qualiter computandi. De ſecunda parte rubricæ videndum eſt. Quid ſit affinitas. Quot ſint affinitatis genera. Quot gradus in ſingulis generationibus. Et
1 qualiter ſint computandi. † Sed quoniã quædam ſunt quæ inſpectioni ſubijcienda ſunt oculorum, ut agrorum, dimenſio, vt C. fini regun. l. 2. ff. eo. tit. l. ſi irruptio 16. q. 3. c. inter memoratores. Ventris inſpectio, ut videatur an mulier ſit pregnãs, uel non, ut ff. de ven. inſpi. l. 1. in prin. Locorum pudicitiæ occulta inueſtigatio, dum quæritur an mulier virgo ſit, uel corrupta. ut ſup. de probati. ca. proſuiſti. 27. q. 1. c. nec aliqua. Item cum quæritur an mulier arcta ſit, vel non arcta, ut inf. de frigi. & male. c. fraternitatis. Idem eſt, & ſi quæratur de alia inſtrumenti infirmitate a natura contracta, ut inf. e. tit. c. ex literis. Et idẽ crederem, ſi quæratur an uir ſit, ſectus, uel eunuchus. Item inſpicitur quis in partibus inferioribus, dum quæritur de ætate, vt ſupra de deſpõ. impube. c. puberes. ff. de mino. l. minor ex aſpectu. Nec ob. his. C. quando tutor, uel cura. eſſe deſinat. l. indecorum. Nam uerum eſt, ꝙ illa inſpectio reprobatur, cum agitur de tutela, uel cura. Item non ob. quod dicatur, ꝙ oculus fallitur 27. q. 1. ca. nec aliqua.

qua. quia ſi plerunq; fallatur, ſæpius tamen non fallitur. Et propterea vtile æſtimaui ponere utranque arborem, & oculata fide inſtruere de vtraq;, ſicut in ſubſequentibus apparebit.

Lectioni arboris vacaturum prius noſſe oportet, quare arbor fuit ſic depincta. Et certe ideo quia vtile uiſum eſt & expediens, gradus & attinentias conſanguinitatis oculorum inſpectioni ſubijci; quia ſegnius irritant animos demiſſa per aures, q̃ quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus, ut inf. de gradibus. §. ult. Huius arboris pictura authentica eſt vt 35.q.5. c. ad ſedem. circa finé tertiæ columnæ. Et licet hæc pictura aſcripta ſit in decretis, non tñ hic eſſet ſuperflua, ut cùm ibi, & hic de conſanguinitate tractetur, neuter librorũ picturę doctrina carere debent. cum nemini dubiũ veniat, ꝙ repetita lectio ꝓbat hoc ſatis ualidum ſatisq; eſſe formoſum. vt C. de emendatione iuſtiniani cod. l. vna. Sed quia oculus plerunq; fallitur, ut 27.q.1.ca. nec aliqua. & ff. de ventre inſpi. l.1.§.1. Idcirco ſuper ipſius arboris expoſitione doctores inuigilant, & ſcholares circa intellectũ eorum, quæ vident & audiunt aliquantulum elaborent. Et quia in qualibet arbore fructifera & naturali quattuor attenduntur. truncus, rami, Fructus, frondes. Et in hac arbore ſcripta eadẽ conſiderari oportet. Appellamus ergo truncũ, Ioachim; ſicut.n. arbor naturalis producit palmites ſurſum ex lateribus, Ramos extendit, deorſum aũt continet pedamenta. ſic & Ioachim ſurſum lineam erigit aſcendẽtẽ, & utroq; latere ramos collaterales emittit, deorſum uero ſubdit lineã deſcendentẽ. Ioachim itaque truncum, lineas collaterales ramos, fructus attinẽtius, frõdes quaſdã dicimus qones vel auriculas quæ in antiqua arbore ponebantur. Hac itaq; ſimilitudine denotata, quæ ẽt auctoritate canonis comprobatur, vt 34.q.5. c. tunc ſalnabitur. in prin. ad lectionẽ ipſius arboris accedamus. In qua doctrina talia ſunt obſeruanda primò aſſignentur regulę, quarũ breui inſtructione genealogia totius arboris explanatur. Secundò arbor ipſa legẽda eſt, & gradus ſunt ſm̃ regulas cõputandi. Tertiò quędã obiectiones diſcutientur. Quartò notabilia aſſignentur. Et ſic quaternario numero arboris expoſitio terminetur. Quinque
2 ſũt regulæ † Et prima talis eſt. Perſona adiecta perſonæ per carnis propagationem gradũ adijcit. Et hæc regula locum habet in linea aſcendenti, & deſcendenti. Secunda talis. Quot ſunt perſonæ de quibus quæritur cõputatis intermedijs vna min9, tot ſunt gradus. Verbi gratia. ſi ſunt quatuor perſonæ dicas ibi tertiũ eſſe gradũ inter extremos; ſi ſunt quinque, dic quartũ eſſe gradum. vt ſemper vna perſona ſubducatur. Et hęc regula locũ habet in his perſonis, quarum vna deſcendit ab altera, ut eſt videre in linea aſcendẽti & deſcendenti. Tertia regula talis eſt, Si perſonæ, de quibus quæritur, nõ deſcẽdãt vna ab altera, ſed collateraliter a cõi ſtipite procedant, & ſint in linea æquali, quoto gradu quęuis iſtarũ diſtat a cõi ſtipite, toto gradu differunt inter ſe. Quarta regula eſt talis, Si perſonæ, de quibus quæritur, non deſcendant una ab altera, ſed collateraliter a cõi ſtipite procedant, & ſint in linea inæquali, quoto gradu diſtat perſona remocior ab ipſo trũco, toto gradu diſtant inter ſe, ut ſꝑ computatio fiat ab eo qui magis eſt remotus ab ipſo trũco ad ipſum trũcũ. Et hæ duæ regulæ locũ hñt in collateralibus. Quinta regula eſt talis. Quot gradu diſtat aliqua perſona a cõmuni ſtipite, toto gradu diſtat a quolibet deſcendentiũ ab eo. Et hæc regula locũ habet uſq; ad lineã æqualitatis & de hac facit mentionẽ decre. inf. ti. cap. ult. Præmiſſis itaq; regulis iſtis, facienda eſt cõputatio graduũ, & videndũ qualiter & quoto gradu diſtent inter ſe omnes perſonæ in arbore conſtitutæ. His ita diſpoſitis & gradibus in ipſo arbore tam animo q̃ oculo ac digito computatis, uidẽdũ eſt de obiectiunculis &

reſponſis

reſponſis ad eas. Quæritur igitur, quare cellula, in qua eſt Ioachim, dicatur vacua. Et redditur illa ratio, quia ꝓ trunco ponitur, à quo trunco cæteri ramuſculi producũtur, & ideo trũcus appellatur. Inde eſt, ꝙ in illa cellula non ponuntur duæ perſonę, ſicut in alijs cellulis, cum reſpectu diuerſorũ diuerſa nomina ſortiatur. nam quandoque vocatur pater, quãdoq; filius, quandoq; nepos, quandoque auus. non potuit ei cõgruũ nomen imponi, ſed dicit cellula vacua, dicitur truncus, ut 35.q.5.c. ſeries. Dicitur ẽt protheus ꝓpter diuerſitatem nominum & proprietatũ, quæ illi attribuũtur, vnde illud. Quo tenẽã nodo mutantem prothea vultum. Itẽ quæritur, quare Ioachim non poſſit contrahere cũ filia abaui ex linea tranſuerſali ſm̃ regulam illam. perſona adita perſonæ per carnis propagationem mutat uel adijcit gradum. Ad hoc dici conſueuit. Quæritis quos agitat mundi labor mihi ſemper. Tu quicunque moues tã crebros cã meatus, ut ſuperi voluite late. Poſſet tñ dici, quod hoc ideo contingit, quia gradus canonicus compoſitus eſt, vnde quamuis plures ſint diſtantiæ in perſonis, eadẽ tamen videtur attinentia inter Ioachim & ſobolem abaui ex parte trãſuerſali quæ eſt inter Ioachim & ipſum abauum, conſiderato gradu in quo attinet Ioachim ipſi abauo. ſicut eſt uideri in banca. ſi enim plures ſedemus in una banca, licet vnus altius & alter planius, in vna tñ banca ſedemus. Vel planius dicere põt. cum quæritur de attinẽtia inferioris ad ſuperiorem, non computatur aſcendendo ab inferiori vſque ad ſummum, ut ſic poſtea a ſummo fiat deſcenſus ad inferiores. q a ſecundũ hoc fieret multiplicatio graduũ, ſed aſcendit vſq; ad collateralẽ ipſius de quo quæritur. Vnde in q̃ſtione præmiſſa cõputandũ eſt à Ioachim vſque ad proauũ & proauiam, & ſic perueniendum eſt ad colla-
3 terales qui gradum adijciunt. † Item quæritur, an matrimoniũ olim in ſeptimo gradu contractum legitime hodie per iura concilij generalis, ſcd̃m q̃ ſi certe contrahere in quarto gradu, ut inf. eod. titu. c. non debet. Ita tamẽ ſi non per tãtum tempus ante noua iura durauerit quod per noua iura ſit quædã diſſimulata diſpẽſatio, ut inf. qui mat. acc. poſſ c. per tuas. Rñdeo matrimonium iſtud iudicandũ eſt ſcd̃m antiqua iura, & ꝑ hoc dirimendum, ut probatur in Auth. ut cũ
4 de app. cognoſ. in prin. coll 9. † leges.n. & conſtitutiones futuris dant formam negotijs, non ad præterita reuocantur. ut ſup. de conſti. c. cognoſcentes. & C. de
5 legi. & cõſti. l. leges † Item quæritur, an iſti de quibus proximẽ quæſitum eſt, ſe parati poſſint inter ſe contrahere matrimonium? Et uideiur quod nõ, vt ꝓbatur 35 q 6. c. ab iſto poſſet tamen ſatis tolerari, ut ſi denuo & de nouo conſentiant, valeat matrimoniũ ut ex nũc, nõ ut ex tũc, ut inf. de eo qui dux. in ma.
6 quam pol. ꝑ adul. c.1. & c. veniẽs. † Item quærit an hodie in quinto gradu, ſexto, & ſeptimo ſit conſanguinitas? Rñdeo eſt, quantum ad ius ſuccedendi, nõ quantum ad ius matrimonij contrahendi. imo eſt ius ſuccedẽdi vſque ad decimũ gradum legalem, ut 35.q.5.c. ad ſedem, circa princi. Nec obſtat, quod in cod. c. dicitur in fine. vltra ſeptimum non eſt gradus. ſic & hodie dici põt ultra quartum gradum non eſt gradus, ut inf. eodẽ cap. non debet. Sed ad utrunque ſimul rñdeo. non eſt gradus impediens matrimonium, ſed eſt gradus inducens ſucceſſionem, ut ſuperius dictũ eſt. Itẽ quæritur. pone ꝙ diſtem a communi ſtipite quinto gradu. aliqua diſtat ab eodẽ ex alio latere per lineam tranſuerſalẽ tertio, nunquid poſſum cum illa contrahere? Rñdeo hæc quæſtio uidetur expedita per quartam regulam ſuperius poſitam, nam quoto gradu ego remotior, diſto à communi ſtipite, toto gradu ab illa minus remota Nec obſt. decret. inf. eod. tit. quod dilecto. vbi igitur ꝙ vterque contrahentium diſtat a communi ſtipite pari gradu. Quia hic circa diſpẽſationem interpretatio arctatur. Vel

ibi papa multitudini & obſeruatæ con-
ſuetudini illius prouinciæ cõſultius de
fert q̃ aliud in diſſenſionem & ſcandalũ
populi ſtatuat quadam adhibita noui-
7 tate, ut ibi in fin. † Item quæritur an
cõmittatur inceſtus in quinto gradu? Et
certè non. quia quod inceſtus cõmitta-
tur, hoc non procedit ex natura coitus.
ſed potius ex cõſtitutione eccleſiæ quæ
ſtatuit certos gradus, & conſtituit in eis
fore coitum inceſtuoſum. Sicut & ꝓhi-
bitio matrimonij non ex natura matri-
monij, ſed ex conſtitutione procedit ec
cleſiæ, ut 35. q. 1. c. cum igitur. Item quæ
ritur, cum proauus proauunculus & ꝓ-
patruus ſint in eadẽ linea & in eodem
gradu, quare Ioachim magis diſtet a
propatruo & proauunculo q̃ proauo?
Reſpondeo illi dicuntur eſſe in eodem
gradu reſpectu ſuperioris, non inferio-
ris. Item quæritur, quantum protenda-
tur conſanguinitas in linea aſcendenti
& deſcendenti? Et uidetur ꝙ in infini-
tum, ut ff. de ritu nup. l. nuptiæ. 35. q. 1.
ca. ꝓgeniem. & c. de affinitate. & c. in co
pulatione. Hodie autẽ indiſtinctè tam
in aſcendentibus & deſcendẽtibus, q̃ in
collateralibus quartum gradum prohi-
bitio non excedit, ut inf. e. tit. c. non de-
bet. Hæc notabilia notabiliter ſunt no-
tanda. quia Ioachim cum nulla perſo-
na poſita in arbore contrahere poteſt.
Item poſiti in vna parte arboris. inter-
ſe contrahere nõ poſſunt, qua ſibi adin-
uicem attinent. Et hoc uerum eſt vſque
ad ultimam lineam ęqualitatis, quę p
filium coniungitur Ioachim. Nam ſex
vltimę cellulæ ex una parte arboris nõ
attinent omnib. ſuperioribus, ſicut ocu
lata fide uideri poteſt. Item illi qui ſunt
poſiti in una parte arboris, poſſunt con
trahere cum illis qui ſunt ex alia parte
exceptis tribus lineis deſcendẽtibus ex
illa cellula, in qua cõtinetur pater, ma-
ter; nam illi inter ſe contrahere nõ poſ
ſunt præter abnepotẽ, qui cum illis q
ſunt in linea ſororis & fratris Ioachim
contrahere poteſt. Item nota, quòd non
fuit neceſſarium arborem ex vtraq; par
te depingi, ſed ex una ad modum maxi-
li. ſed forte factum eſt ex cauſa venuſta
tis, uel ut ſciamus nomina gñis utriuſq;
ſexus, quia ex una parte arboris ponun
tur nomina deſcendentium per maſcu-
linum ſexum, & ex alia deſcendentium
per fœmininum. Item nota, ꝙ quædam
ſunt lineæ ligatæ filo per tranſuerſum,
ut denotetur ꝙ illæ ſunt lineę æquali-
tatis. Item nota, ꝙ licet Ioachim ſicut
& quilibet alius habeat quatuor auos
duos paternos & duos maternos. & ſic
ſi aſcenderis in quolibet gradu, duplica
bis numerum ſuperiorum. non tamen
8 oẽs illæ perſonæ hic ponuntur. † Item
nota, ꝙ perſonæ quę diſtant æqualiter
à communi ſtipite, dicuntur eſſe in gra
du & facere gradum; quæ autem inæ-
qualiter dicuntur diſtare gradu, ut 35.
q. 5. ca. porro. & ca. parentelæ. Item no.
9 quid ſit linea, quid ſit gradus. † Linea
eſt ordinata collectio perſonarum con
ſanguinitate cõiunctarum diuerſos gra
dus continens, & eos a ſtipite ſecundum
numeros diſtinguens. Gradus eſt quæ-
dam habitudo ſiue diſtantia perſonarũ
adinuicem facta collatione ad commu-
nem parentem. Item nota, ꝙ puncta ru-
bea deſignant gradus canonicos pro-
pter excellentiam quandam. Nigra ve-
rò gradus legales. De quibus breuiter
eſt notandum. quia in aſcendentibus &
deſcendentibus gradibus legalibus lo-
cum habẽt duæ primæ regulæ ſuperius
poſitæ, in collateralibus vero talis eſt
regula. Quot ſunt perſonæ collaterali-
ter à cõi ſtipite deſcendentes præter ip-
ſum ſtipitem, tot ſunt gradus inter ex-
tremos de quorum attinẽtia quæritur.
Computationem graduũ hic non pono;
quia ſicut à principio præmiſi melius ſe
cundum regulas fit computatio ad ocu
lum & ad digitum, q̃ ad intellectum.

videre ſecunda parte. rub.
10 *Sequitur* ſcilicet de affinitate. † Et
eſt ſciendum, ꝙ affinitas eſt attinentia
vnius perſonæ ad aliam proueniens ex
copula carnali? qñ enim uir coniungi-
tur carnaliter vxori, oẽs conſanguinei
vxoris

vxoris efficiuntur affines uiro; & econ-
uerſo, omnes conſanguinei uiri efficiũ
tur affines uxori, & in eiſdem gradibus
affinitatis, in quibus gradibus conſan-
guinitatis alteri attinent. Sed inter co-
gnatos uiri & cognatos uxoris nulla ex
illo matrimonio naſcitur attinentia, ut
in. eo. ti. c. quod ſuper his. Dicuntur au
tem affines, quaſi ad alterius fines acce-
dentes. Et ut melius ac utilius ea, quæ
ad inſtructionẽ huiuſmodi arboris per-
tinent, ad oculum oſtẽdantur, arborem
ipſam depictam inſerui, ipſam per regu
las artificiosè diuidens ac diſtinguens
gradibus ſecundum regulas cõputãdis.

affinitatis doctrina
In arbore ita ſeruetur. Prius
ponantur regulæ, quarum artificio ge-
nera & gradus affinitatis inueniantur.
Secundò arbor componenda eſt, ut tam
gradus q̃ gña ſecundum regulas compu
tentur. Tertio quæſtiones quædã noten-
tur, & ſolutiones adhibeantur. Quarto
quædam notabilia aſſignantur, & ſic
quaternario numero huiuſmodi arbo-
ris inſtructio terminetur. Quatuor
11 † regulæ in hac arbore ſunt ponendæ,
quarum prima talis eſt. Perſona, de qua
quæritur, matrimonium cõtrahente ac
conſummante, oritur primum genus &
gradus affinitatis iuxta gradum conſan
guinitatis inter uirum & cõſanguineos
vxoris, & inter uxorẽ & conſanguineos
viri. Hæc regula comprobatur inf. e. tit.
cap. quod ſuper his. Secunda regula ta-
lis eſt. Quoto gradu conſanguinitatis
diſtat quis a conſanguineo ſuo uel con-
ſanguinea, toto gradu affinitatis diſtat
ab eius uxore marito ipſius. Et hæc re-
gula comprobatur. 35. q. 3. c. de propin-
quis, & c. æqualiter. Tertia regula talis
eſt. Perſona addita perſonæ per carnis
copulam mutat genus, & non gradum.
Et hæc regula comprobatur. 35. q. 3. ca.
contradicimus, §. auctoritate, & c. ſeq.
Quarta regula talis eſt. Perſona addi-
ta perſonæ per carnis propagationem
mutat gradum, & non genus, & hæc re-
gula comprobatur. 35 q. 5. c. porro. Has
duas poſteriores regulas breui uerſicu-
lo comprehẽde. Mutat nupta genus, ſed
generata gradum. Poſitis regulis & iure
probatis componenda eſt arbor, & ex-
ponenda, & ſecundum artificium regu-
larum gradus affinitatis ſunt ex utroq;
latere arboris cõputandi, ut per eorum
breuem inſtructionẽ ſciatur, quoto gra-
du affinitatis viri ſororis & ſuarum de-
ſcendentiũ attineant conſanguineis ſua
rum uxorum. ſ. fratri & ſuæ poſteritati
vſq; ad quartum gradum. & è cõuerſo,
quoto gradu affinitatis attineant uxo-
res fratris & deſcendentium ab eo uſq;
ad quartum gradum conſanguinitatis
ſuorum uirorum. ſ. ſorori & deſcenden-
12 tibus ab ea. † Arborem ſic componas.
in medio arboris ponatur linea conti-
nens quatuor cellulas. In cellulis illis
hæc ſcripta ſunt. Primus gradus. Secun-
dus gradus. Tertius gradus. Quartus gra
dus. Ponitur autem in medio ſcilicet in
ter fratrem & ſororem propter tria, ut
detur intelligi ꝙ à conſanguinitate or-
tum habet affinitas, & quòd ex utroque
ſexu uirili & fœmineo affinitas contra-
hatur, & quod gradus affinitatis contra
hãtur ſecũdum gradus cõſanguinitatis,
ſicut inferius explanabo. Ab uno latere
ipſius lineæ ponitur alia linea continẽs
quatuor cellulas. in prima ſcribitur fra
ter. in ſecunda fratris filius. in tertia fra
tris nepos. in quarta fratris pronepos.
Ex altero ponetur alia linea continens
quatuor cellulas. in prima ſcribitur ſo-
ror. in ſecunda ſororis filia. in tertia ſo-
roris neptis, in quarta ſororis prone-
ptis. Fratre igitur uxorem ducente con
trahitur primũ genus affinitatis, & pri-
mus gradus inter uxorem fratris & ſoro
rem. detur ſorori filia, oritur ſecundus
gradus. Addatur filia filiæ, erit tertius
gradus. Naſcatur filiæ ſororis filia, gra-
dus quartus addetur. Et quod dico in
filiabus, idem eſt & in filijs, ſed ex vno
latere arboris ponuntur conſanguinei
fœminei ſexus, & ex altero uirilis. Item
filio fratris matrimonium contrahente
oritur inter eius uxorem & ſororem fra

tris cum ſuis poſteris primũ genus affi-
nitatis & talis gradus, in quali gradu
conſanguinitates inuenitur maritus cũ
illis perſonis. Et idem omnino, ſi nepos
fratris vxorem duxerit, idem in prone-
pote. Horum igitur vxores continen-
tur in linea illa, q̃ eſt iuxta frater. quæ
linea quatuor habet cellulas. in prima
ſcribitur vxor fratris olim relicta. in ſe
cunda vxor filij fratris. in tertia vxor
nepotis fratris. in quarta vxor prone-
potis fratris. Nec mireris, ſi in tot nar-
rationib. graduũ nõ dicã mutari genus
affinitatis, ſed gradus, quia genus non
mutatur per carnis propagatione, ſed
gradus, vt ſu. in regulis eſt præmiſſum.
Et eodem modo ex alio latere arborem
explanabis. Nam ſorore matrimonium
contrahente oritur primum genus affi-
nitatis inter uirum uxoris & fratrem cũ
poſteris ſuis. ſimiliter ſororis filia con-
trahente oritur primum genus affinita-
tis inter virũ vxoris & fratrẽ ſororis cũ
deſcendentibus ſuis. Idem in ſororis ne
pte, Idem in ſororis pronepte affinita-
tis gñe non mutato in uariatione ſuc-
ceſſionis, ſed gradibus variatis, ſicut va-
riatur gradus conſanguinitatis cum illa
perſona, qua mediante affinitas eſt con
tracta Viros iſtarum continet illa linea,
quæ eſt iuxta ſororem, quæ quatuor ha-
bet cellulas. in prima ſcribitur vir ſoro
ris olim relictus. in ſecunda vir filiæ ſo-
roris. in tertia uir neptis ſororis. ĩ quar-
ta uir proneptis ſororis ſunt & duæ au-
riculæ ſiue cellulę ex vtroque latere ar-
boris poſitæ. In vna continetur relictus
relictæ fratris. in altera relicta relicti
ſororis. quę cellulę ſolę ſunt, & lineas
non hñt. & ponuntur cauſa venuſtatis
vel ornatus, ut in ſequentibus dicam.
Expoſita arbore, & affinitatis gradibus
aſſignatis, reſtat diſcuti qõnes & ſolui.
13 † Pone ꝙ hodie inueniatur aliquod
matrimonium olim contractũ ante cõ-
ſtitutionem illam inf. eo. tit. ca. nõ debet.
in ſecundo gñe affinitatis, nunquid ſta-
re uel ſeparari deberet? Ad quod rñ-
deo matrimonium iſtud iudicari debe-
ret ſm iura tpis illius, in quo cõtractũ
eſt. ut in Auth. vt cum de app. cog. §. 1.
colla. 8. Cætera in hac qõne dicas, ſicut
dixi in conſimili qõne, quam no. ſupra
14 in arbore conſanguinitatis. † Item
quæritur, an iſti de quibus ꝓxime quæ-
ſitum eſt, ſeparati poſſint iterum matri
monialiter copulari? Et uidetur qđ nõ;
ut 35. q. 6. ca. ab iſto. Ad quod rñdeo. Cã
non iſte loquitur in impedimento, qđ
fuit & durat. Sed nos loquimur in im-
pedimento quod fuit, ſed eſſe deſijt per
cõſtitutionem illam. nõ debet. quæ tol-
lit ſecundum & tertium genus affinita-
tis, & ideo cõtrahi denuo põt. ut ſup. de
eo qui dux. in ma. quã pol. per adul. c. 1.
15 & c. veniens Item † quæritur. duo olim
impedimenta ex ſecundo genere affini-
tatis ſurgebãt, affinitatis & publicæ ho-
neſtatis iuſtitia, vt 35. q. 3. ca. porrò, ſed
affinitas eſt ſublata, ut ſuperius dictum
eſt, nunquid & publicæ honeſtatis iuſti-
tia? Videtur, quod non; quia de ea non
fit mentio in conſtitutione illa non de-
bet, ſed tm̃ de illa publicæ honeſtatis iu
ſtitia, quę olim ex ſecundis nuptijs na-
ſcebatur, quod ergo non mutatur quis
ſtare prohibet? ut C. de teſt. l. ſcimus Sed
dico, quòd illa publicæ honeſtatis iuſti-
tia, quæ olim ex ſecundo genere affini-
tatis oriebatur, ſublata eſt per conſtitu-
tionem eandem. non debet, nam ibi di-
cit prohibitionem de coniugio in ſecun
do & tertio affinitatis gñe minime con-
trahendo ſacri approbatione concilii
reuocantes, vnde reuocata eſt quælibet
prohibitio, quæ olim ex ſecundo gene-
re procedebat, propterea in conſtitutio
ne ſequitur, ut ſic contrahentes, hoc eſt
in ſecundo affinitatis genere de cætero
liberè copulentur. Patet igitur ex præ-
miſſis, ꝙ hodie vxores duorum fratrum
vel duorum cõſobrinorum non ſunt affi
nes, vnde mortuis ipſarum maritis, põt
aliquis utranq; ducere ſucceſſiue. non
obſtãte canone, cui eſt hodie derogatũ.
35. q. 3. c. porro. Item reuocata eſt ꝓhi-
bitio de ſobole ſuſcepta ex ſecũdis nup-
tijs cognationi viri non copulãda prio-
ris.

ris, ut in dicta conſtitutione, non debet.
16 Item quæritur † an hodie ſola publicæ
honeſtatis iuſtitia locũ habet, quæ ori-
tur de ſpõſalibus de futuro, uel de præ-
ſenti dummodo non conſumatur; quia
illa ẽt ex diuina pagina ortum habuit.
ut ibi, non licet tibi ſponſam fratris tui
vel & alie. nihilominus locũ habẽt quæ
per illam conſtitutionem. nõ debet. non
inueniũtur ſublata. Hãc qõnem no. ſup.
de ſponſa. §. ex ſponſalibus. Vltimò
notabilia uideamus. Et primò uiden-
dum eſt qualiter affinitatis genera con-
17 trahantur. † Et eſt ſciendum, ꝙ aliquo
contrahente matrimonium & conſu-
mante per carnis copulam, oritur pri-
mum genus affinitatis inter virũ & co-
gnatos uxoris, & inter uxorẽ & cogna-
tos uiri, inf. eo. c. quod ſuper his. Secun-
dum genus fit fratre matrimonium con
trahente, ut dictum eſt, & moriente. de-
mum relicta ipſius cum alio contahen
te oritur ſecundum genus affinitatis in
ter ſecundum virũ & cognatos prioris,
& è conuerſo. aliqua matrimonium con
trahente & conſummante, demum mo-
riente, & relicto ipſius cum alia contra-
hente oritur ſcđm genus affinitatis in-
ter ſecundam vxorem & cognatos prio
ris. & ad hoc denotandũ ponitur in qui-
buſdam cellulis, olim relictus, olim re-
licta quaſi dicat in arbore antiqua po-
nebantur hæc uerba. relictus relicta.
quibus contrahentibus oriebatur ſcđm
genus affinitatis, quod hodie locum nõ
habet. Vel forte locum habet, quia con-
trahitur ſecundum & tertiũ genus affi-
nitatis, ſed prohibitio eſt ſublata, ut inf.
eo. tit. ca. nõ debet. Itẽ fratre contrahen-
te oritur primum genus affinitatis inter
eius uxorem & ſororem fratris cum ſua
poſteritate. fratre moriente & vxore fra
tris olim relicta cum alio contrahente,
oritur ſcđm genus affinitatis inter ſm
uirum & uxorẽ cum poſteris ſuis mor-
tua uxore & relicto illius cum alia con-
trahente oritur inter illam & ſororem
cum ſua prole tertium genus affinita-
tis; & hoc deſignat auricula illa, relicta
relictæ fratris. Idem dicas in alio late-
re arboris. nam ſorore contrahente ori-
tur primum genus affinitatis inter virũ
ſororis & fratrem cũ poſteritate. mor-
tua ſorore & relicto ipſius cum alia con
trahente, oritur inter illam & fratrem
cum ſuis deſcendentibus ſecundum ge-
nus affinitatis. mortuo relicto ſororis
& relicta ipſius cum alio contrahente,
oritur inter illũ & fratrẽ cum ſua pro-
le tertiũ genus affinitatis. & hoc ſignifi-
cat illa auricula in qua ſcribitur, reli-
18 cta relicti ſororis. † Secundò notabis
ꝙ ſuper cellula illa, in qua ſcribitur,
vxor fratris olim relicta, protenditur
filũ. ſup. in quo ſcriptum eſt, primum
genus affinitatis, & reflectitur ad cellu-
lam illam in qua ſcribitur, ſoror, & ab
illa cellula ſoror producitur filium cũ
eiſdem verbis, & reducitur ad eandem
cellulam, vxor fratris, vt denotetur ꝙ
iſti inter ſe ſunt affines. Et eo. modo ſu-
per cellulam illam, frater, erigitur aliud
filum habens eadem uerba, ſ. primũ ge-
nus affinitatis, & retorquetur ad illam
cellulam, uir ſororis Itẽ ab illa cellula
uir ſororis, ſumitur filium cũ uerbis eiſ-
dem, & reuoluitur ad illam cellulam,
frater. ad oſtendendum ꝙ inter ſe ſint
19 affines. † Tertio notabis, ꝙ affinitas
eſt proximitas perſonarum ex carnali
commiſtione proueniens omni carnes
20 parentela. † Quarto not. ꝙ affinitas nõ
orit ex nuptijs interdictis. ut ff. de gra-
dibus. l. non facile. §. ſciendum eſt. Et in
quatuor regulis, quatuor qõnibus, &
quatuor notabilib. expoſita eſt arbor.

SVMMARIVM.

1 *Species quot sũt impoſſibilitatis coeũdi.*
2 *Impedimenta perpetua coeundi, & quæ matrimonium dirimunt, quæ ſint. & num. 5. 6. & 7.*
3 *Senex an poſſit contrahere matrimoniũ.*
4 *Matrimonium quod ſemel tenuit, nulla infirmitate maleficio, vel impedimento ſuperueniente reſcinditur.*
5 *Caſtrati matrimonium an ſit nullum.*

6 *Tria bona matrimonij, quæ alibi appellantur ſubſtantia.*

8 *Impotentia coeundi qualiter probetur.*

9 *Vir ſi proclamat ad iudicium dicendo ſe frigidum & maleficiatum, & mulier dixit eum eſſe potentem, an iuramento viri credatur.*

10 *Muliere ad iudicium reclamante & dicente virum frigidum & maleficiatum, & viro hoc confitente, an ſit diſſoluendum matrimonium.*

11 *Matrimonium propter arctationem ſeparatum, an ſit reintegrandum, ſi alter referat ſeras eius.*

De Frigidis & maleficiatis. Rub.

TRACTAVIMVS ſupra de quibuſdam impedimentis matrimonii, ſed quia impoſſibilitas coeundi impedit mr̄imoniū, iō ſubiicitur hic rubr. de frigidis & maleficiatis & in potentia coeundi. Videamus igitur quot ſunt ſpecies impoſſibilitatis, quæ impediant matrimoniū, & quæ nō. Itē quæ ſint impedimenta ex parte uiri, & quæ ex parte mulieris. Et qualiter probetur impoſ-
1 ſibilitas coeundi. † Species impoſſibilitatis duæ ſunt. Impoſſibilitās .n. coeundi alia naturalis, alia accidentalis. Sed & hęc ſubſtinguitur. Nam impotentia ſiue ſit naturalis ſiue accidentalis, aut eſt perpetua, aut tēporalis. Naturalis impotentia coeundi triplex eſt, in uiro frigiditas. arctatio in muliere uel aliud inſtrumenti impedimentū à natura cōtractū, vt inf. eo. tit. c. ex literis. Defectus ætatis in utroq;, vt eſt in pueris. Accidentalis impotentia prouenit propter duo, propter maleficium, Itē propter ſectionem ſeu caſtrationem. quæ impedimenta in viris, non in fœminis, locum habent.
2 † Perpetua impedimenta ſunt frigiditas. Item arctatio, cui ope medicorum ſubueniri non pōt, ut inf. eo. ti. c. ex literis, & c. fraternitatis, Sectio ſeu caſtratio, maleficium quod deleri nō poteſt. Temporale impedimētum pręſtant pueritia. vt inf. e. c. quod ſedem, & ſup. de deſpon. impu. quaſi per to. & 30. q 2 c 1. Item arctatio cui ſubueniri poteſt ope medicorum. Item maleficium temporale. Impediunt & dirimunt matrimoniū ut impedimenta perpetua. Frigidus enim naturalis contrahere nō poteſt, & ſi contraxerit non tenet matrimonium, vt inf. eo. c. 1. c. laudabilem. & c. literæ, & 33. q. 1. c. 1. & 2. Et in hoc caſu non dicetur matrimoniū contractū diſſolui, ſed à principio non fuiſſe, vt in Auth. de nup. §. ſi uero col. 4. Cum .n. duæ ſunt cauſæ matrimonij, propter quas extitit inſtitutum, vt not. ſupra de ſponſa. §. fuit, & nulla illarum ſubſit in frigido, meritò matrimo-
3 nium eſt nullum. † Et per hoc videtur, ꝙ ſenex nō poſſit contrahere matrimonium. Sed contra, C. de nup. l. ſancimus. 27. q. 1. c. nuptiarū bonum, in prin. Nec ob. inf. eo. c. quod ſedē. ibi .n. loquitur de his impotentibus, qui perpetuò impedimento laborant. Senex autem ſi naturali calore deſtituatur, ope tn̄ medicorum & virtute medicinarum poterit eius debilitas ſubleuari, & ad coitum roborari. De maleficio autē ſic teneas, quòd ſi matrimonium præueniat, etſi perpetuū impedit contrahendum & dirimit iam cōtractū, ut 33. q. 1. in pri. & c. ſi per ſortiarias Quidam tn̄ dicunt, illud. ca. non tenere, quaſi non ſit aliquod maleficium perpetuū; quod ſaltē per eum, qui fecit, deleri nō poſſit; & ita cum per opus humanū ſubueniri poſſit, nō dirimit matrimoniū, eo quod non ſit perpetuū ut inf. eo. tit. c fraternitatis, quicquid. n. ligatur ſolubile eſt. in Auth. de nup. §. nuptias. Sed contrarium eſt uerum. pōt. n. aliquod maleficium eſſe perpetuum, ut deleri non poſſit; puta aliquid datum eſt edendum uel bibēdum, uel mortuus eſt maleficus, vel perditum eſt maleficium, uel maleficus neſcit delere, in his igitur poteſt locum habere. c. ſi per ſortiarias, vnde ſtabunt ſimul uir & mulier per triennium; & operam dabūt ad carnalem copulam, quæ ſi interuenire non poſſit, ſeparari debebunt, ut infra eod. tit. c. laudabilē. & in Auth. de nup. §. per occaſionem. Sed ſi uir poſt diuortium cognoſca carnaliter aliam, non reconciliantur priora concubina, ut in prædicto ca. ſi ſortiarias. in fi. nā pōt quis eſſe maleficiatus quo ad vnam, non tn̄ quo ad alias. ſecus in frigido naturali. Et hæc omnia habent locum, cum maleficia præcedunt matrimoniū. Cæterum, ſi ſubſequantur. non reſcindunt matrimoniū ſiue ante maleficiū fuerit cōſum-
4 matū, ſiue potuerit conſummari; † nulla .n. infirmitate, uel maleficio, uel impedimento ſuperueniente reſcinditur matrimoniū, quod ſemel tenuit, ut 32. q. 7. c. illi qui. & q. 5 c. horrendus. & c. ſi quis vxorem .n. religione præueniēte copulā carnalem, ut ſup. de conuerſ. coniu-
5 ga. ca. ex parte. co. † De caſtratis aūt dnt quidam, ꝙ caſtrati hoc eſt cantē nati, id eſt frigidi contrahere non poſſunt; & ſi contraxerint, non tenet matrimonium, vt ſuperius dictum eſt. Si uero fuerint ſpadones id eſt, ſpata ſecti poſſunt contrahere, in quibuſdam .n. matrimoniū eſt humanitatis ſolaciū, vt 27 q 1. c. nuptiarum & ar. ad idem. 33. q. 5 c. quod deus. Sed verius eſt, quod ſecti matrimoniū contrahere non poſſunt, nec valet contractū, quia ex quo cognoſcere vxores non poſſunt, pueris aſſimilantur, ut
6 inf. eo. c. quod ſedē. † Præterea tria ſunt bona matrimonij, ples, fides, & ſacrm̄, quæ in matrimonio caſtrati locum non habent vt 27. q. 1. ca. omne. Itē duæ ſunt cauſæ principales matrimonij, ut not. ſup. de ſponſa. §. cauſæ. quarū neutra in caſtratis inuenitur. Et ꝙ caſtrati matrimonium nullum ſit probatur. ff. de iure do. l. ſi ſerua. §. ſi ſpadoni. Secus vbi aliquis habet vnum teſticulum, hmōi matrimoniū tenet, & ſic uidetur poſſe intelligi. l. ſed eſt quęſitum. §. ſpadonē. ff. de lib. & poſth. & ff. de ædi. edic. l. ædiles. § offitius. nā & hic militat. ff. de re mili. l qui cum vno. & propterea dicit lex. ſpadonum multa ſunt genera. ut ff. de
7 ver. ſignif. l. ſpadonum. † De arctatione vero teneas & obſerues, qđ legitur, inf. eo. ca. fraternitatis. Quidā tn̄ dicunt, ꝙ arctatio matrimonium nō diſſoluit, ut inf. eo. ti. c. cōſultationi. Sed qđ ibi dicit, Romana eccleſia tn̄ cōſueuit in ſimilib. iudicare, ut quas tanquam vxores habere non poſſunt, habeant vt ſorores. ſubaudi conſueuit iudicare conſulendo & mouendo, non diffiniendo vel ſententiando. Quid ſi uir generare non poſſit, uel mulier concipere, nunquid matrimoniū contrahere poſſunt? Reſpondeo ſic, nam quamuis in matrimonio taliū utraq; cauſa matrimonij locum non habeat, de quibus not. ſup. de ſpon. c cauſæ; ſufficit tamē alterā non deeſſe.
8 † Nunc videndum eſt de modo probationis, qualiter probatur impotentia coeundi. Et eſt ſciendum. ꝙ ſi mulier dixerit uirū ſuum frigidæ naturæ eſſe, vt coire non poſſit, & ſe matrem fieri velle adiecerit, ſtabit cū illo vſq; ad triennium, ut in Auth. de nup. §. ſi per occaſionem. inf. e. tit. ca. laudabilem. & ſi per tm̄ temporis data ad hoc opera coire non poſſit, fiet diuorcium, ſi tn̄ vterque iurauerit cum ſeptima manu propinquorum, ut 34 q. 1. c requiſiuit, & hoc appellatur uerū & iuſtū iudiciū, ut inf. eo. tit. 1 ca. laudabilē. Sed ſi poſt diuortium contigerit cum alia contrahere, reintegranda eſſent priora concubina. vt in c. requiſiuit. conuicto de periurio uiro per contrariū factū, ut inf e. c. 1. Et idem tempus ſeruabitur in maleficiato ad probandū impotentiā coeuntis, niſi per minua tēporis cōſtare poſſit, ut inf. eo ti. ca. laudabilē, eo ſaluo ꝙ ſi propter maleficiū ſeparetur matrimoniū, ſi ſeparatus cū alia cōtraheret, non reparetur primū matrimoniū ut in c ſi per ſortiarias in fine. Sed ſi mulier dicat uirum coire nō poſſe, vir aūt dicat contrariū, uiri ſtandum eſt ueritati, ut 33. q. 1 ca. ſi quis acceperit. niſi mulier uelit ſe ꝓbare uirginē per aſpectū corporis, ut ſup. de proba. c. propoſuiſti. Sed quid ſi dubitetur, an pręcedat maleficium vel ſubſequatur matrimoniū, pſumetur ſubſecutū eſſe vt ar. C. de ædil. acti. l 3. De ar-

ſtatione, & ſectione ꝓbabitur per aſpe
9 ctum.† Sed pone, ꝙ vir proclament ad
iudicium dicens ſe frigidum uel maleſi
ciatum. mulier è cōuerſo dicit eum po
tentem & ſe ab eo cognitam, nunquid
in hoc caſu ſtandum eſt iuro viri, eo ꝙ
caput eſt mulieres? Rñdeo non, quæ
actor eſt, & actore non probante &c. vt
6.q.5.c.actor ſup. de cauſa poſſeſſio.ca.
cū acclesia ſup.de iureiu.c.vlt. & ei, qui
dicit, incumbit probatio.ff de probat.l.
ei qui. Item timendum eſt, ne multi ſic
dicerent, ſi ad proprium iuramentū ſe
crederent ab uxoribus ſeparandos. Itē
10 fauor matrimonij repugnat.† Item mu
liere ad iudicium proclamāte, & dicen-
te uirum frigidū & maleficiatum & ſic
impotentem, & viro hoc confitente, ti-
met de colludio, ut ſup. de eo q cogno.
cōſan. vx. ſuæ. c. ſuper eo & ideo eis tan-
tum non creditur, ſed adijeitur, ſeptima
manus propinquorum, vt ſup. dictū eſt.
nihilominus ergo creditur ſoli viro in
qōne præmiſſa contradicente vxore.
11 † Item quid ſi propter arctationem ſe-
paratum ſit matrimonium, & tandē mu
lier nubat alteri, qui reſerat ſeras eius,
nūquid reintegrabitur matrimonium?
Ad quod breuiter reſpondeo. ſi mulier
non erat cognoſcibilis primo, ſicut ſe-
cundo; puta quia diuerſæ naturæ & con
ditionis homines erant, tunc non inte-
gratur. ſed ſi cognoſcibilis erat primo,
cuius ſimili commiſcetur, apparet ſen-
tentiam diuortij per errorem latam, &
ideo reintegrabitur matrimonium pri
mum, ut inf. eo. c. fraternitatis.

S V M M A R I V M.

1 *Interdictum quod ſit, & à quo fieri poſſit. & an matrimonium impediat.*
2 *Matrimonium quando interdicat eccleſia & quare, & nu. 3.*
4 *Matrimonium clandeſtinum interdicitur ſed contractum tenet.*
5 *Viri vel uxores nunquid peccent exigendo debitum, uel reddendo in diebas ſolennibus vel in locis ſacris.*

De Matrimonio contracto contra interdictum eccleſiæ. Rubrica.

POST impedimenta matrimonij
quæ & contrahendum impediunt,
& dirimunt iam contractum, agitur
hic de quodam impedimento. quod
& ſi impediat contrahendū, non tamen
dirimit iam coutractum. ideo ſubijci-
tur hic rubri. de matrimonio contracto
contra interdictum eccleſiæ. Videndū
eſt igitur, quid ſit interdictū eccl. Quis
illud facere poſſit. Quibus modis fiat.
1 Et quis ſit interdicti effectus. † Inter-
dictū eccleſia in hoc cauſa eſt prohibi
tio contractus matrimonialis. Tale
autem interdictum pōt epus facere, ad
quem ſpectat cognitio cārum matrimo
nialiū, ut inf. de exceſſ. præla. c. jacceden
tes. quia cum matrimoniū ſit magnum
ſacramentum in eccleſia Dei, ut ſup. de
biga c. debitū qōnes, quæ ſuper matri-
monijs mouentur, ſunt ad epum defe-
rendæ, ut 24. di. c. perlectis. ſi tamen de
conſuetudine approbara archidiaconi
cognoſcant de caſibus matrimonialib.
ut ſupra de reſt. ſpo. c. literas. uel archi-
presbyteri, ut ſup. de cōſangui. & affi. ca.
ex literis. poſſunt & ibi ꝓhibere aliqui
bus, ne ſimul matrimonialiter copulen
tur. Aliqñ interdicit, eccleſia gñalr ma-
trimonium cōtrahi ex cauſa, tale inter-
dictum impedit contrahendum, & diri
mit iam contractum, ut 35. q. 3. c. cōtra-
dicimus. Aliquaado interuenit eccleſiæ
prohibitio ſimpliciter & ſine conſtitu-
tione. & illud interdictum non ſufficit
ad irritationem matrimonij, etſi contra
interdictum facientibus pœnitentia im
ponatur, ut inf. e. c. 1. & 2. niſi ſubſit cau-
ſa perpetua, & tunc matrimonium irri-
tabitur non propter interdictum, ſed
propter cauſam. quæ ſi non ſubſit, & ſi
contra interdictum contrahi non de
beat, non tamen eſt cōueniens ut ob id
ſolum ſacramentum coniugij diſſolua-
2 tur, ut inf. eo. tit. ca. ex literis. in fin. † In
ſumma notandum eſt, ꝙ tempore feria

rum

rum non interdicitur contractus ma-
trimonii quod ſolo conſenſu contrahi-
tur, ut 37 q 2. c. ſufficiat. quocunque. n.
tempore poteſt matrimonium cōtrahi,
vt ſup. de feriis c. capellanus Sed interdi
citur ſolennitas nupcialis, ut ibidem. &
33. q. 4. c. non oportet, cum ſequentibus
cc. Interdicitur & traductio ſolennis,
ut inf. eo. ti. & q. ea. c. nec uxorem duce-
re. Addit frater Ray. in ſumma ſua de
copula carnali, forte inhæres canonib.
dicentibus, ꝙ tempore orationibus non
debet quis cognoſcere uxorem ſuam, ut
3 33. q. 4. per totum. † Sed tu dicas, ꝙ il-
lud quandoque eſt præceptum, qñque
conſilium. Præceptum eſt, quòd illis
diebus non cognoſcat uxorem ſuam cā
exercendæ libidinis, nam cum priuatis
diebus uenialiter peccaret uir, ſecūdum
nos taliter cognoſcendo dieb. ſolennib.
peccaret mortaliter. Conſilium uero
eſt, ubi uult cognoſcere cauſa prolis, uel
cauſa vitandæ fornicationis. Et hæc oīa
intelligas in exiſtente, nam exactus quo
cunque tempore reddere debet, ut 27.
4 q. 2. c. ſi tu abſtinens 33. q. 1. c. 2. † Inter-
dr̄ & matrimonium clandeſtinum, ſed
contractum tenet, ſaluis pœnis quæ im-
ponuntur cōtrahentibus & proli. ut ſup.
de clandeſtina deſpon. c. cum inhibitio.
5 Sed nunquid † peccant uiri uel uxo-
res exigendo debitum uel reddendo in
diebus ſolēnibus, vel in locis ſacris? Ad
quod rñdeo, quòd exactus ſemper red-
dere dēt. niſi cautè & ſine periculo adul-
terii poſſit differre, exigere autem non
debet. Vnde dicit apoſtolus. Nolite frau-
dari inuicem, niſi forte ex conſenſu ad
tempus, ut uacetis orationi. Et iterum.
Reuertimini in idipſum ne tentet uos
Sathanas propter incontinētiā ueſtram.
Hoc aūt dico ſm indulgentiam, nō ſm
imperium. Et Aug. Chriſtiano cū uxo-
re ſua aliquando licet conuenire, aliqñ
non licet propter dies proceſſionis & ie
iuniorum; aliquando conuenire non
licet, quia etiam à licitis abſtinendum
eſt, ut facilius impetrari poſſit quod po-
ſtulatur. Item quotieſcunque aut dies
natalis dñi, aut reliquæ feſtiuitates ad
uenerint, nō ſolum concubinarum con-
ſortio, ſed à propriis uxoribus abſtine-
te, ut probātur hæc 34. q. 4. c. apoſtolus
chriſtiano. & c. quotienſcunque.

S V M M A R I V M.

1 *Filiorum genera quot ſunt, & numero 2. 3. & 4.*
2 *Filij legitimi qui ſunt.*
3 *Filij legitimati qui dicuntur.*
4 *Filij naturales qui cenſeantur.*
5 *Filij naturales quib. modis legitimentur.*
6 *Legitimatus à Papa an admittatur ad omnia, ad quæ admittuntur alij legitimati.*
7 *Legitimare non eſt cōtentioſæ iuriſdictionis ſed uoluntariæ, ſicut manumittere, adoptare, & emancipare.*
8 *Legitimatus ſimpliciter à Papa & in forma communi, an videatur legitimatus ad dignitates.*
9 *Legitimatus à Papa ad dignitates, an de epiſcopali intelligatur.*
10 *Filiationis probatio.*
11 *Filij ut legitimi naſcantur, ſufficit bona fides vtriuſque coniugū vel ſaltē alteris.*

Qui Filij ſint legitimi. Rubrica.

TRACTAVIMVS ſupra de ma
trimonio & eius impedimēto, ſed
quia proles eſt unum de bonis matrimo
nii, ut 27. q. 1. c. omne. & una de cauſis, ꝓ
pter quas matrimonium eſt inſtitutum,
vt no. ſup. de ſponſa. § cauſæ. Vñ ſubſe-
quēter & de filijs tractatur, & ideo po-
nitur hic rub. qui fil. ſint legitimi. Vi-
deamus itaque quot ſunt genera filio-
rum. Qui filij ſint legitimi, & q non. Et
qualiter illegitimi legitimētur ſm ius
1 canonicū & ciuile. † Filiorum quinque
ſūt genera. alij legitimi, alij legitima-
ti, alij adoptiui, alij arrogati, alij natu
2 rales. ¶ † Legitimi filij ſunt, q ex legiti-
mis mr̄imonijs, ꝓcreant, vt Inſtit. de pa
tria po. in princi. ff. de his q ſui vl alie.
iur. ſunt l. itē in poteſtatem. & l. filium.

Hi

Hi etiam dicuntur liberi, ut 32.q.4.c.li-
beri. Et hoc puto uerum, ſiue matrimo-
nium ſit verum, ſiue putatiuum, dūmo-
do contrahentes ſolenniter contrahant,
& impedimētum ignorēt, ut inf. eodem
3 c.cum inter Ioannem. †Legitimati ſunt
illi, qui illegitimi naſcuntur, ſed aliquo
ſuperueniēte beneficio pro legitimis re
putantur, ut inf. eod. ti. c. tanta, & ut in ſe
quētibus dicam, de adoptiuis & arroga-
4 tis dixi. ſup. de cognā. legali. † Natura-
les ſunt, qui ex concubinis naſcuntur, ut
32.q.4.c. liberi. Vel ſubdiſtingue me-
lius Filiorū: alij ſunt legitimi nō natura
les, ut adoptiui, & arrogati. Alij ſunt le-
gitimi & naturales, vt ex legitimis ma-
trimoniis procreati, ſiue ueris, ſiue puta
tiuis, ut ſupertus dictū eſt. Alij ſunt na-
turales & nō legitimi, vt nati ex cōcubi-
nis indubitato affectu retentis, hi ab in-
teſtato ſuccedūt parētibus vna cum ma-
tribus in duabus vnciis, ut C. de natura-
li liber. Auth. licet patri. Alij ſpurij, ut
nati ex dānato coitu, hi in nullo ſucce-
dūt, imò nec paſci à parētibus debēt, ut
in Auth. quibus mod. na. effic. ſui §. ante
penult. inf. eo. tit. c. per venerabilē in fin.
32.q.4.c. licat. Sunt & alia genera filio-
rum, nam ſunt alij ſpirituales, vt 30.q.1.
c. omnes, & q.3.c.1. & 2. Dicuntur etiam
filij ſecundum legem veteris teſtamēti,
qui ex ancillis & patronis de uoluntate
vxoris naſcūtur, ut 56. diſtinct. c. Iſmael
& 32.q.4.c. recurrat. Et quod dixi ſup. ꝙ
filij nati ex legitimis matrimoniis dicū
tur liberi, fallit quia natus ex ancilla &
ſeruo, vel ex ancilla & libero, quamuis
matrimonialiter coniunctis, non tamē
eſt liber. vt 32.q.4.c. liberi. & nihilomi-
nus verum eſt matrimonium inter ſer-
uos, ut ſup. de cōiugio ſeruo. c.1. Itē con
tingit quòd nati ex iuſtis nuptiis liberi
non ſunt, ut cum aliqui caſualiter in ſer
uitutem rediguntur, ut not. ſup. de natis
5 ex libero uentre. §. caſualiter. †Octo mo
dis legitimantur filij naturales. Primo,
ſi quis cōcubinam ſuam duxerit in uxo
rem, legitimatur filius naturalis, nō ſpu
rius, ut infra eod. ti. c. tanta, & c. gaude-
mus. Secundò, ſi pater tradat filium na-
turalem ſeruitio curiæ ciuitatis, de qua
ipſe oriundus exiſtit, vel curiæ ciuita-
tis metropolitanæ, vt Inſtitu. de nup. §.
vltimo. Tertio, ſi pater naturalis filiam
ſuam copulauit in matrimonio officia-
li curiæ ciuitatis, de qua ipſe oriundus
eſt, vel ciuitatis metropolitanæ, ut C de
naturali. li. l. 4. Quarto, ſi ipſe naturalis
ſeipſum offerat, cum non ſupereſt legi-
tima proles; nam aliàs non liceret ei ſe
offerre, & ſic liceret patri ſeipſum offer-
re; ut in Auth. qui mo. na. effi. ſui. § &
iſte modus. col. 7. Quinto ſi pater deficiē
te legitima prole & matrimonio quo
impedimento cum concubina offerat
preces principi, & princeps eas admit-
tit ut in Auth. qui mo. na. effi. ſui. §. illud
col. 7. Sextò, ſi pater in ſuo teſtamento
dixerit naturales legitimos, ut in Auth.
quibus mo. na. effi. ſui. §. ſi uero nec coll.
7. Septimo, ſi pater in inſtrumento
publico vel propria manu confecto ha-
bente ſubſcriptionem trium ueracium
teſtiū dixerit naturales legitimos. Octa-
uo, ſi unꝰ ex filiis præbuerit hoc teſtimo
nium, nam hoc ſufficit aliis ad legitima
tionem ut in Auth. ut liceat matri & a-
uiæ, §. ad hoc col. 8. Eſt & nonus caſus
legitimandi, cum papa legitimat ali-
6 quem. Sed † cum per ſuperiores mo-
dos legitimati admittantur ad actus le-
gitimos & ſucceſſionem, nunquid legi-
timatus à Papa admittetur ad prædi-
cta? Ad hoc dixerunt quidam, ꝙ Papa nō
habet poteſtatem legitimandi quo ad
actus ſeculares & ſucceſſionem, ſed eo
ipſo ꝙ quis legitimatur ab eo in ſpiri-
tualibus, legitimari videtur in tempo-
ralibus, ne ſit abſurdum ꝙ legitimatus
ad ſpiritualia, illegitimatus ad tempo-
ralia cenſeatur, arg. ad hoc, ff. de inter-
dic. & relega. l. relegatorum, §. ultim. ff.
de ſenat. l. qui indignus, ff de ſer. expor.
l. cui pacto. Is igitur, quem papa legiti-
mat, intelligitur legitimatus ad tempo-
ralia per conſequentiam quādā, ut infra
eodem titulo ca. per uenerabilem, quæ-
dam enim per conſequentiam obtine-
mus.

mus, ut ff. de pœ. l. moris in princip. C.
ſi aduerſus tranſa. l. 2. C. de dila. l. ſi qñ.
C. de tempo. in integ. reſtitut. l. peten-
dæ. Nec mireris, nam quamuis Papa
non exerceat iuriſdictionem contentio
ſam in temporalibus, præterquam in
caſibus ut ſup. de app. c. ſi duobus. ſupra
de iudi. c. nouit. inf. eod. ca. cauſam quæ.
7 † Legitimare tamen non eſt contentio-
ſæ iuriſdictionis, ſed uoluntariæ, ſicut
manumittere, adoptare, & emancipa-
8 re, ut ff. de offi. proconſ. l. 2. & 3. † Sed
quæritur an uideatur legitimatus ad di-
gnitates is, quem papa ſimpliciter le-
gitimat, & in forma communi. Reſpon-
9 deo non. † Item quid ſi ad dignitatem
legitimet, nunquid de epiſcopali intel-
ligitur? Videtur ꝙ non, hæc enim indul
gentia ad epiſcopatus vel archiepiſco-
patus non ſolet extendi, ſed ad perſona
tus alios & dignitates minores ut arg.
ſup. de cōceſſ. præbend. uel ec. c. dilectus
filius. nam & citra epiſcopatum ſunt ali
q̄ dignitates. ut ſup. de fi. presbytero. ca.
nimis. ad quas intelligo per indulgen-
tiam huiuſmodi diſpenſatum, quia hæc
indulgentia odioſa eſt, cum deroget iu-
ri communi; & ideo reſtringenda. ut ff.
de libe. & poſthu. l. cum quidam. & ſup.
de conſa. & affi. c. ꝙ dilecto. & ſup. de trā
10 ſlat. præla. ca. licet. † In ſumma notan-
dum eſt, ꝙ ad probandam filiationem
prodeſt parentū profeſſio. ut ff. de pro-
bat. l. etiam matris. ff. de libe. agno. l. 1.
§. Iulianus. inf. eo. ca. p tuas. ff. de proba.
l. ult. Item affectio. ut ſup. de præſump. c.
afferte. C. de rei ux. ac. l. 1. §. ſi uerò. 33.
q.3. ca. ea uindicta. C. de inoffic. teſta. l. ſi
mater. ff. de ritu nup. l. non ſolum. Hæc
præſumptionem inducunt pro filio, nec
tamen ad ſucceſſionem ſufficiunt, vt C.
de teſta. l. neq; profeſſio. & l. ſi pater &
C. de proba. l. non nudus. Sicut & è con-
uerſo, ſi parte filium negat, patris nega-
tio præſumptionem inducit cōtra filiū,
non probationem. Vnde negationi non
ſtatur, ut ff. ad carboni. l. 1. §. ſi quis. ff.
de lib. ag. l. 3. ff. de inoff. teſta. l. ſi inſti-
11 tuta. §. 1. Item nota † ꝙ quantum ad
hoc, ut filij legitimi naſcantur, ſufficit
bona fides utriuſq; coniugū, uel ſaltim
alterius, ut ſ. credat matrimoniū fore le
gitimum, ut infra eo. ti. c. ex tenore. Qui
dam tñ dixerūt, ꝙ ſi alter parentū ſciat
impedimentū matrimonij, & alter igno
ret, filius natus ex his legitimus erit
quo ad ignorantē, illegitimus quo ad
ſucceſſionē ſcientis impedimentū arg.
ad hoc 32.q.2.c. ſolet quæri & c. aliqñ.
C. ſolu. ma. l. ſi ignorans. C. de inceſtis
nup. l. qui contra. ff. de tributo. l. 3. Sed
hoc non placet, nam hoc monſtruoſum
eſſet aliquē pro parte fore legitimum,
pro parte illegitimum, ut infra eo. titu.
c. venerabilem. Sicut alibi lex dicit, ab-
ſurdum eſſe ſi aliquis dicatur partiū li-
ber; & partim ſeruus. ut ff. de liber. cau-
ſa. l. ſi duob. Sed verius eſt, ut dicat, ꝙ ſi
ambo parentes ignorant uitium, vel al-
ter, locū habet quod primo dixi, ſed ſi
ambo ſcirent impedimentū matrimo-
nij, uel ignorarent & clā contraherent
non facta denunciatione in eccleſia, tūc
affectatores ignorantiæ uidentur, & eo-
rum ignorātia filios nō excuſat, ut ſup.
de clandeſti. deſpon. cap cum inhibitio.
Quod intelligas eſſe uerū, cū matrimo-
nio ineſt impedimentum cognationis,
vel alicuius ꝓximitatis, eo ꝙ illa inhi-
bitio dicit, ſi quis uero huiõi clandeſti-
na uel interdicta coniugia inire præ-
ſumpſerit in gradu prohibitio ēt igno-
ranter, proles de tali coniunctione ſu-
ſcepta prorſus illegitima cenſeatur. Cæ-
terum ſi alter cōtrahentium ſciat impe-
dimentū alterius quo ad matrimonium
contrahendum, & nihilominus cum eo
ſolenniter contrahat, ſolennitas uitium
abolet; vnde matrimonium erit legiti-
mum & proles legitima & libera, dum-
modo mater nō ſit ancilla, ut ſup. de cō-
iugio ſeruo. c. propoſuit, ut ſup. de natis
ex libero uen. c. uno, ut ſup. de ſeruis nō
ordi. c. dilectus. Sed ſi alter cōditionem
alterius ignoraret, & clam contraheret,
adhuc puto prolē naſci legitimam, ar.
ff. ſo. ma. l. ſi cum dotem, §. ult. non ob-
ſtante prædict. conſtitutione. cum inhi-
bitio

bitio quæ loquitur in impedimento co-
gnationis,vt dictum eſt.

SVMMRIVM.

1 *Querelæ in officioſi teſtamenti dicitur mi-*
ſta inter ciuilem & criminalem.
2 *Matrimonium accuſare qui poſſunt.*
3 *Extranei an admittantur ad accuſandum*
matrimonium.
4 *Repulſus ab accuſando matrimonium, an*
admittatur ad denunciandum .
5 *Parentes an admittantur ad teſtificãdum*
in quæſtione matrimoniali.
6 *Mariti ius de accuſando adulterium in*
quibus conſtat.
7 *Abſens per ſcripturam matrimonium ac-*
cuſare non poteſt.
8 *Accuſare matrimonium ex quibus cauſis*
quis repellatur.
9 *Accuſare non habet locum in contrahen-*
do matrimonium.

Qui Matrimonium accuſare poſſunt. Rubrica.

HACTENVS tractauimus de
matrimoniis & eorum impedi-
mentis , nunc de diuortiis tractaturi,
quia diuortium accuſatio ſolet præce-
dere,de accuſatione matrimonii p̄mit-
tamus,& ideo ſubiicitur hic rubrica qui
matrimoniũ acc.poſſ.vel in ipsũ teſtifi-
cari.Videndum eſt igitur,qui matrimo-
nium accuſare poſſunt.Et qui in ipſum
teſtificari valeãt.Et qualiter accuſatio ſit
faciẽda.Vnũ tñ præmitto,ꝙ ſecũdum iu
ra canonica & in foro eccleſiaſtico im-
propriè dicitur accuſatio.qm̃ hmõi pe-
titio uel actio,etſi de crimine fiat,nõ ta-
men eſt criminalis,ſed quaſi miſta inter
ciuilẽ & criminalẽ,ut ſup.de proc.c.tuę.
3 †Sic & querela inoſficioſi teſtamenti di-
citur miſta inter ciuilem & criminalẽ,
vnde plerunq; uocatur querela, ut ff.de
inof.te.l.1.eo ꝙ qui querelam ꝓponit ,
petitionem hæreditatis exercet, ut ff. de
inoff.teſt.l.quæ de inofficioſo. Aliqñ di-
citur accuſatio,ut C.eo.tit.l.eum qui.Sic
& contra conſecrandum excipitur , & ſi
de crimine excipiatur , non eſt tamẽ qõ
criminalis;vnde in his caſibus interue-
nit procurator,etſi per principales ſecu
rius procedunt,ut ſup. de procur.c.tuæ.
inf.de acc.c.ſuper his, & de hac materia
plenius tractaui ſupra de proc. §.dãtur.
2 †Pñt accuſare matrimonium ſoli uiri,
& nõ alii ut cum agitur de aliquo perpe
tuo impedimento, qđ peccato ſubiectũ
nõ eſt,puta de frigiditate naturali , ma-
leficio,vel arctatione,non enim intereſt
aliorũ hoc agere, niſi eorũ qui cum ali-
quo ex impedimentis ſuperiorib. ſunt
coniuncti,& in tali coniunctione conſti
tuti non peccant, unde conſulitur , ut ſi
quis non poſſit habere coniugẽ ut uxo-
rem,ſaltem hẽat ut ſororem,ut 3.q.2.c.
requiſiſti.ſupra de frigidis & male.c.cõ-
ſultationi.Et idẽ puto , ubi error condi-
tionis alterius effectũ matrimonii im-
pediuit.Nã & tunc nullus impetere põt
matrimonium tale,niſi is qui deceptus
exiſtit,uel alius ipſius nomine, q ſi ſciẽs
conditionẽ alterius ſemel conſenſerit,
tollitur actio,ut ſupra de coniu.ſeru. ca.
ꝓpoſuit.Itẽ ubi agitur ad ſeparationem
mutuæ ſeruitutis pp adulterium ab alte
ro commiſſum , ſolus maritus uel ſola
uxor agere põt.nullius alterius intereſt,
niſi illius torus maculatus eſt , nam uiri
adulteriũ ẽt uxorẽ coninquinat,& è con
uerſo,ut 32.q.1.c.in coniugio.Põt & diſ
ſimulare ſi uelit,dummõ cõiunx in adul
terio nõ perſiſtat, quia tũc ſecus , ut 32.
q.1.c.ſi quis,& in alio c. ſi quis uxorem.
Põt & remittere adulteriũ iam commiſ
ſum,ut ſupra de iureiu. c. quẽadmodũ.
imo & poſt diuortiũ põt ſibi adulterum
recõciliare,ut 32.q.1.c.ꝙ autem. ſupra
de conuer coniu.c.gaudemus , C. ad le.
Iul.de adul.auth.ſed hodie . Sed ſi aga-
tur de conſanguinitate , uel affinitate ,
ſeu de cognatione ſpirituali,uel publicę
honeſtatis iuſtitia, quia hmõi coniun-
ctiones nephariæ ſunt & coitum ince-
ſtuoſum inducunt, licet uiro uel uxori
matrimonium accuſare,licet & parenti
bus,qui ſi defuerint,ꝓximiores , admit
tuntur.

tũtur. † Et eſt ratio , quare iſti extraneis
præferantur, qm̃ parentes & ꝓximi ſuã
genealogiam cum teſtib.& chartis, cum
ex recitatione maiorum, ſcire laborent.
ut inf.eo.ti.c.videtur. Et ꝙ parentes præ
ferantur extraneis, in hoc caſu probant
leges.ff.ad le.Iul. de adul.l. 1. §. ult. & l.
ſi maritus.quibus ceſſantibus accuſare,
extranei admittuntur , alias non. ut C.
ad le.Iul.de adul.l. quamuis. licet enim
hæc actio uel accuſatio ſit popularis,
ut inf.eo.c.cum in tua. tñ repellitur qui
ab accuſando propter turpitudinẽ quæ
ſtus ut inf.eo.c ſignificante. Item & ſi ſu
ſpectus habeatur, eo ꝙ pręſens fuit tem
pore denunciationis , & cum ſciret im-
pedimentum tacuit.ut inf.e.tit.ca. cum
in tua.Olim præſcriptio.20.vel.18.an-
norum repellebat accuſatores matri-
monij, hodie uerò cõiuncti taliter nul-
la longinquitate defendũtur annorum.
ut ſup.de cõſang.& affinita.ca.nõ debet.
4 in fi † Sed nũquid is , qui repellitur ab
accuſando matrimonio , admittetur ad
denunciandum ? Rñdeo uidetur quod
ſic ad denunciationem canonicã, quæ
attenditur circa peccatum committen-
dum.nam ad illã quilibet ut ſup.de cog.
ſpiri.c.tua.ad quam admittitur etiam is
qui accuſare nõ poteſt.ſup. de iureiur.c.
quemadmodum.in fi. In qua qualiſcun
que noticia ſufficit.vt 22.q.5 ca.hoc ui-
detur.in qua turpido propria non ob-
ſiſtit,ut ſup.de ſpon.c.pręterea.quã iura
mentum præcedens non impedit.ut 13.
diſt c.nerui . Ad quã ſi quis ſe iuramen-
to aſtrinxerit non faciendam,iuramen-
tum temerarium reputatur. ut in prædi
cta decretali . quemadmodum. Hac in
denuntiatione euangelica , quæ circa
peccatũ commiſſum attenditur, non cõ
tingunt.ut notabo de ea inf.de accu.c.in
quiſitioni.Puto tñ ꝙ is,qui ab accuſan-
do repellitur , ad denunciand . non ad-
mittatur . ne per vnam uiam expulſus
ingrediatur per aliam, quod eſſe non de
bet.ut ſup.de procu.c.tuæ ff.pro ſocio.l.
ideoq;.ff.de cõditioni. inſtit. l. quæ ſub
5 conditione. † Item quęritur,an in qõne
matrimoniali admittantur parentes ad
teſtificandũ? Rñdeo ſi quæratur an ma-
trimoniũ contractũ ſtare poſſit,uel non,
ratione conſanguinitatis vel affinitatis
admittantur , ut inf.eo.ti.c.videtur.35.
q.6.c.1.Idem ſi agatur de contrahendo,
& ad impediendum ne contrahatur op-
ponatur cognatio in caſu , quem habes
inf.eod.ti.c.cum in tua . Si uero agatur,
an matrimoniũ ſit contractũ,an nõ, tũc
locum habet dic.dec.inf. de teſt.c. ſuper
eo.Probatio autẽ eorum , qui ſuper con-
ſanguinitate uel affi. teſtificantur , fieri
debet cũ iuramento duos articulos cõti-
nente,vt dicant ita ſe à maioribus acce-
piſſe,& credere ita eſſe,vt ſup. de teſti.c.
quotiens.Hodie tñ neceſſariũ eſt , ꝙ is ,
qui teſtificatur ſuper gradibus parente-
læ,uiderit aliquos in aliquo graduũ con
ſtitutus,ut ſup.de teſt.c.licet ex quadam
in fi. Cum igitur ad diuortiũ pp adulte-
riũ & ſi forſan oporteat agẽtem inſcri-
bere,ut deſignet in ſcriptis nomẽ, locũ ,
& tp̃s,& omnia quæ cõprehenduntur.2.
q.vl.c.libellorum. ad talionẽ tñ non de-
bet ſe aliquatenus obligare . ne forte cũ
in probatione defecerit,intentionis ſuæ
conſequatur effectum, vt ſup. de ꝓcu.c.
tuæ . Põt tñ maritus accuſare uxorem de
adulterio iure tñ mariti inf.60 dies com
putandos à tpe diuorcii , vt ff.de adul.l.is
cuius . Sed iure extranei etiam poſt hos
dies , dum tñ non exceſſerit quinquen-
nium,vt ff.ad l.Iulij,de adul.l.mariti, §.
præterea, ſed ad tori ſeparationem etiã
poſt illud tempus auditur,vt 33.q.2. ca.
6 admonere. † Ius autem mariti ſeu priui
legium.inf.60.dies, in quatuor cõſiſtit.
Primò,quia ex ſola ſuſpitione adulterii
ream facit uxorem,vt 4.q 4.c.nullus,§.
aliqñ,C.de adul.l.quamuis,inf.de adul.
c.maritis. Quod intelligo in ſuſpitione
uel præſumptione violenta,vt 32.q.1.c.
dixit.ſup.de præſumpto.c.literis.Secun-
do , quia præfertur aliis uolentibus ac-
cuſare,ut in prædicta l. quamuis, & ff.e.
ti l.ſi maritus.Tertio, q̃a non inſcribit,
faluo eo quod dicit illa decr.tuæ.ſup.de
procu. Nouo tamen iure , cum maritus
agit

agit ad pœnam legalem in foro ſecula-
ri cõtra vxore inſcribere tenetur. ut in
Auth. vt liceat matri & auiæ. §. cauſas
Quarto quia de calumnia non punitur.
niſi euidens ſit calumnia, ut C. de adul.
l. iure mariti. ff. eod. tit. l. is cuius §. vlt.
ſed ſm canones non videtur, ꝙ pœna
talionis locum habeat ſiue criminaliter
agatur, ut 33. q. 5. ca hæc imago. ſiue ci-
uiliter, ut ſup. de procu. c. tuæ. Vbi aũt de
perpetuo impedimento agitur ſiue a
coniugibus ſiue ab extraneis ſimplr pe-
titio formanda eſt, uel petitio facienda,
ut denuncietur matrimoniniũ nullũ, &
7 coniuncti nepharie ſeparentur. † Per
ſcripturã aũt abſens matrimoniũ accu-
ſare non põt ut inf. e. ti. cap. à nobis. 2 q.
ult. c. p ſcriptura. nec denũciare, ut infra
8 de accuſ. ca. inquiſitioni. † Repellitur
aũt ab accuſatione qui pñs fuit tpe de-
nunciationis, & ſciens impedimentum
tacuit, præterq̃ ſi ex legitima cã ad eum
nõ potuit denunciatio peruenire, ut inf.
eo. ti. c. cũ in tua, uel ſi timens probatio
ne deſtiui non accuſauit ut 2. q. 7. c. ple
rique. uel niſi ideo tacuit, quia uidit aliũ
accuſantẽ, quem vult docere præuarica
tum fuiſſe, ut ff. de præuari. l. 2. Sunt &
aliæ cauſæ, pp quas repellitur quis ab
accuſatione matrimonij, quæ ſunt gñа
les, & cões in omnibus accuſatoribus.
9 & proſequentur hę infra de accuſa. † In
ſumma notandũ eſt, ꝙ in matrimonio
contrahendo nõ habet locũ accuſatio.
non. n. accuſari põt quod nondũ exiſtit,
ut ſup. de deſpon. impu. c. ad diſſoluẽdũ.
ſed habet locũ denunciatatio. Item ſpon
ſalia de futuro contrahenda leuiter im
pediuntur, vt ſi dicatur illam, de cuius
ſpõſalibus agitur, a cognato futuri ſpõ
ſi fuiſſe præcognitã. nã ſtabitur in hoc
ſimplici aſſertioni ſic dicentis. Sed poſt
ſponſalia contracta per hoc nõ impedi-
tur matrimonium contrahendum, niſi
probetur ſaltem per famã loci. vt ſup. de
de conſangui. & aff. ca. ſuper eod. Sed ad
ſeparandũ matrimoniũ iam cõtractum
neceſſariũ eſſet, hoc legitimè probari, ut
ſup. de co. ꝗ cogni. cõſa. vx. ſuę. c. de illo.

SVMMRIVM.

1 *Diuortium quid ſit, & vnde dicitur.*
2 *Diuortium ex quibus cauſis fiat.*
3 *Matrimonium quod ſemel tenuit conſu-*
matum, non dirimitur niſi morte.
4 *Diuortium in quibus caſibus non eſt per*
miſſum.
5 *Maritus an teneatur reddere debitũ vxo*
ri pendente accuſatione de adulterio.
6 *Maritus an poſt ſententiam diuortij poſſit*
adulteram ſibi reconciliare inuitam.
7 *Differentia fornicationis carnalis a ſpiri-*
tuali.
8 *Diuortium fit propter contumeliam crea*
toris. & nu. 11.
9 *Matrimoniũ quando dicatur claudicare.*
10 *Probatio quando fienda ꝙ infidelis non*
vult cohabitare fideli, vel cohabitans
blaſphemat vel trahit fidelem ad mor-
tale peccatum.
12 *Matrimonium aliud initiatum, aliud ra-*
tum, aliud conſummatum.
13 *Vxor ſeparata per ſententiam à viro pro*
pter fornicationem, an ſi uir fornicatur,
poſſit illum repetere,
14 *Coniuges ſi fornicantur vnus ſpirituali-*
ter & alter carnaliter, nunquid hinc
inde compenſatio fiat.
15 *Vir qui occultè adulteratur an poſſit*
uxorem manifeſtè adulterantem accu
ſare, & dimittere ſine peccato.
16 *Adulter uel adultera dignè de adulte-*
rio pœnitens an poſſit accuſantem re-
pellere.
17 *Diuortij ſententiam quis ferre poſſit.*

De Diuortijs. Rubrica.

DICTVM eſt ſup. de accuſatione
matrimonij. ſed quia accuſatione
præcedente & legitima cauſa probata
ſolet fieri diuortiũ, idcirco poſt tracta-
tũ de accuſatione matrimonij ſubijcit
hic rubr. de diuor. Videamus igitur qd
ſit diuortiũ. Quis poſſit ferre ſententiam
1 diuortij. † Diuortium eſt uiri a muliere,
uel mulieris a viro legitima ſeparatio.
Legitima ideo dico, qa quos Deus con-
iunxit, homo non ſeparet, ſ. uiolenter
ſine

ſine lege abſque ratione Non. n. hõ ſepa
rat, quos pœna damnat, quos reatus ac-
cuſat, quos maleficiũ coarctat ut 32. qu.
2. ca. quos deus. Dicitur aũt diuortium a
diuerſitate mentiũ, quia hi, qui matri-
moniũ diſtrahũt, in diuerſas ptes eunt,
2 ut ff. de diuor. l. 1. † Plures ſunt cauſæ di-
uortij ſcdm iura ciuilia. ut in Auth. de
nup. §. per occaſionem. & in Auth. ut li.
ma. & auiæ §. quia uero. ſed dicimus iu-
ra illa nõ tenere. & idẽ dico in omnibus
alijs legibus, ex quibus habetur diuor-
tia ſeu repudia fieri poſſe, præter cauſas
canonicas, quas inferius proſequemur.
Nã matrimonia iure poli non iure fori
reguntur. ut 2. q. 3. §. hinc diſtinguendũ.
Duæ verò ſunt cauſæ legitimæ, propter
quas fit diuortiũ quo ad torũ & mutuã
ſeruitutẽ, non quo ad fœdus ſeu vincu-
lũ matrimoniale; † quia ſi ſemel teneat
3 & matrimoniũ fuerit conſumatũ, nõ di
rimitur niſi morte ut 32. q. 7. c. interuen
te diuortio. & cap. licitè. in Auth. de nup.
§ deinceps. ſ. relig o & fornicatio. De re
ligione diximus ſatis, ſup. de conuer. cõ
iu. Fornicatio aũt, propter quã põt fieri
diuortium, duplex eſt, corporalis & ſpi
ritualis. † Ob fornicationem corpora-
4 lem licite dimittitur uxor, vel uir. ut 32.
q. 1. c. dixit dominus, & q. 7. c licite. Hoc
tamen fallit in 7. caſibus. Primus eſt, ſi
& is qui agit, de fornicatione conuincit
vt 32 q 6. per totum inf. eo. ti. ca. ſignifi-
caſti. & tũc. n. mutua crimina pari com-
penſatione delentur, ut in præallegatis.
iuribus, ut inf de adul. c. intelleximus, ut
ff. ſo. matr l. uiro atq; uxore, ff. de adul.
l. ſi uxor §. ſi iudex. Secundus, ſi uir uxo
rem proſtituat, ut ſup. de eo qui cog. cõ-
ſangui. vx. ſuæ. c. diſcretionem. Tertius,
ſi mulier credens maritũ mortuũ, nubat
alteri. quam maritus rediẽs tenetur re-
cipere ſine fornicationis exceptione, ut
34 q 3. c. cum per bellicam. Quartus, ſi
quis falſo ſimulans ſe maritum, lectũ il
lius intrauit, & cognouit uxorem, ut 34.
q. 2. c. in lectum. Quintus ſi mulier fue-
rit ui oppreſſa, ut 32. q. 5. c. propoſito, qđ
intelligo in ui abſoluta, non in cõditio
nali. omnes. n. cauſationes apoſtolus am
putauit, ut 32. q. 7. c. oẽs cauſationes. Se-
xtus, quãdo maritus recõciliat ſibi uxo-
rem adulterã, uel eã publice adulteran-
tem retinet nihilominus in conſortio
maritali, ut 32. q. 1. c. 1. & 2. & 3. & C. ad
ad l. Iul. de adul. l. crimen adulterii Sep-
timus, licet raro occurrat, eſt ille quẽ po
5 nit finis decre. inf. eo. c. gaudemus. † Sed
quæritur ſi maritus accuſat uxorem de
adulterio, durãte accuſatione, uxor pe-
tit debitum, nunquid vir tenetur redde-
re, & ſi uoluntarius reddet, nũquid ſibi
præiudicium parat, & irregularis effici-
tur? Ad quod rñdeo. ſi notorium eſt mu
lierem adulterium commiſiſſe, uir nec
exigere debet debitum nec reddere; nec
mulieri reſtitui. ut inf. e. c. ſignificaſti. ni
ſi uir fuerit fornicatus, ut ibidẽ, & ut ſu-
perius dictũ eſt. § primus. Si aũt uolun-
tarius exigat uel reddat debitum, & ſibi
prȩiudicium parat, ut ar. ſup. de cõiu. ſer
uo. c. propoſitũ. & irregularitatẽ incur-
rit 34. di. c. ſi cuius uxorem. & 32. q. 1. c.
1. & cap. ſi quis vxorem. Si uero adulte-
riũ mulieris non ſit notorium, vir non
exiget, ſed reddet exactus; quia ante ſen
tentiam non debet uir priuare uxorem
ſuã iure ſuo, ut inf. e. ti. c. porro & ſup. ut
lit. pen. c. laudabilem. & 8. q. 4. c nonne.
6 † Item quæritur an maritus poſt ſen-
tentiam diuortii poſſit adulteram ſibi
recõciliare inuitam? Videtur ꝙ ſic argu.
C. de legi & conſti. l. quod fauore. Item
innocens non priuatur iure quod ha-
bet in perſona nocentis, ſed è conuerſo,
vt C. ad l. Iul. de adul. auth. ſed hodie,
nec ſententia proderit mulieri, contra
quam lata eſt, ut ff. de excep. rei iudic. l.
euidenter, nec pœna præſtabit immuni-
tatem, ut ſup. ff. de interdic. & releg. l. re
legatorum, § ultim. Contingit & alias,
ꝙ unus coniugum habet ſeruitutem in
altero, altero ammittente, ut ſupra de
conuer. coniug. ca. quidam intrauit. 27.
q. 2. c qui dormierit. Item niſi uir poſſet
reconciliare inuitam uxorem, daretur
mulieribus occaſio fornicandi. Nam ali
quæ hodie habẽtes maritos fornicaren
tur

tur, vt ſic ſeparatæ à viris nunquã coha
bitarent eiſdem, ſed tollenda eſt mate-
ria fornicandi, vt inf. eo. tit. c. quanto. in
fi. Pro muliere aũt facit ſententia, cui
ſtandũ eſt, niſi per ſuperiorẽ fuerit re-
uocata, ut 6 q. 4. ca. quod ſemel. contin-
git aũt caſualiter, ꝙ ſententia quodam
modo prodeſt ei, contra quẽ lata eſt; vt
ſi plures ſint rei debẽdi inſolidũ, fertur
ſententia contra omnes, iam ex re iudi
cata non põt inſolidũ agi aduerſus ſingu-
los, vnde ſi unus partem ſoluit, libera-
tur, ut ff. de re iudi. l. Paulus. 2. Puto in q.
præmiſſa virum poſſe reconciliare uxo
7 rem etiã inuitam. † Eſt & fornicatio ſpi
ritualis, quia non ſolũ mechatio eſt il-
lius, qui carnẽ ſuam coinquinat, ſed ẽt
qui ſimulachrũ facit, vt 28. q. 1. c. non ſo
lum. Differt aũt fornicatio ſpiritualis à
carnali in quattuor. Nam carnalis ſemel
commiſſa ſufficit ad diuortium indu-
cendũ; ſpiritualis nõ, niſi is qui fornica-
tur in fornicatione perſiſtat, & nõ pœni
teat ut in prædicto c. nõ ſolũ. Itẽ ꝓpter
fornicationem ſpũalem aliquãdo ſoluit
matrimonium ipſo iure, vt cum contra
ctum eſt matrimoniũ inter duos infide
les, vnus conuertitur, alter perſiſtit in
fornicatione ſpũali, nec vult cohabita-
re; uel vult, ſed cum contumelia creato-
ris, vel ſaluatoris, vel ut cõiugem trahat
ad mortale peccatũ, vt inf. eo. c. quanto.
28. q. 2. c. ſi infidelis. Item conſulitur in-
nocẽti cohabitare fornicanti ſpirituali-
ter, vt 28. q. 1. c. iam nunc, & ca. ſic. n. ſed
in fornicatione carnali prohibetur, ut
32. q. 1. c. 1. 2. & 3. Item ſi is, qui ſpũali-
ter fornicatur, ad fidem redeat, alter cõ-
pellitur conuerſum recipere, & ſibi re-
conciliare in caſu quem habes inf. eo. ti.
c. gaudemus, in fi. quod in fornicatione
carnali non contingit. põt. n. innocens ſi
vult ſibi reconciliare fornicantẽ carna-
liter. ſed non cogitur, vt 32 q. 2. c. de be-
nedicto. Et ꝙ proximè dixi fidelẽ cogi
reconciliare conuerſum, intellige uerũ
eſſe, ſi fidelis ab infideli nõ receſſit iudi-
cio eccleſiæ, alioquin ſecus, ut inf. e. tit.
c. de illa, ſm̃ q̃ intelligi põt finis illius
decre. gaudemus. Vel dicas indiſtincte
compelli, ut dicit illud c. gaudemus, ad
quod trahitur hodie decre. illud. Et intel
ligo, ꝙ matrimonium reconciliatum e-
rit nouum matrimoniũ, ut ꝓbatur, inf.
eo. ca. gaudemus, § quod ſi conuerſum.
Nec mireris, ꝙ quis ad nouum matri-
monium compellatur, hoc. n. contingit
fauore religionis, contingit hoc idem &
alias. ſup. de eo qui du. in ma. quam pol.
ꝑ adul. c. propoſitũ. inf. de adul. ca. 1. 36.
q. 2. c. tria. Et in caſu ꝑmiſſo is, qui recõ-
ciliat ſibi conuerſum, non contrahet bi-
gamiam, quia etſi ſecundò contrahat,
non tñ contrahit cum duabus, nec diui-
8 det carnem ſuam in plures † Fit igitur
diuortium propter contumeliã creato-
ris, quia contumelia creatoris ſoluit ius
matrimonii in eo, quod relinquitur, ut
inf. eo. ti. c. quanto. & 28. q. 2. c. infidelis.
Sed & nihilominus in eo, q̃ reliquit, ma
trimonium. n. quo ad ſubſtantiam clau-
dicari non poteſt, nam ſi eſt matrimo-
niũ, oportet ut ſit inter duos, ut ex diffi-
nitione matrimonii probatur, ut nota-
ui. ſup. de ſpon. §. ſequitur. Quamuis ui-
deatur quibuſdã reſpectibus claudica-
re, quia qñ unus tenetur ad ſeruitutem,
alter, non, ſup. de cõuerſi. coniu. c. quidã
intrauit, ſup. de eo qui cog. cõſangui. vx.
9 ſuæ. c. tranſmiſſæ. † Item & alio reſpectu
dicitur matrimonium claudicare, quia
vnus tenet̃ ad mr̃imoniũ cõtrahẽdũ, al-
ter nõ, ut ſup. de eo qui duxit in ma. quã
pol. per adul. c. propoſitũ, ſup. de deſpõ.
impube. c. cõtinebatur, & c. de illis, & if.
de adul. c. 1. 36. q. 2. c. tria. Sed quo ad eſ-
ſẽtiam, ſicut dixi, claudicare nõ poteſt.
Dicitur autẽ matrimonium ſolui circa
eũ qui relinquitur, hoc eſt circa fidelẽ;
q̃a ille ſolus cõtrahit ſine peccato in tri
bus caſibus, ſ. cum infidelis qui infideli-
tate remanſit & non uult cohabitare cõ
uerſo ad fidem, vel uult nõ tamẽ ſine cõ
tumelia creatoris, vel ut trahat fidelem
ad mortale peccatum. Alter aũt qui in
matrimonio peccat odio nominis Chri
ſtiani ſine peccato non contrahit, uel ec
cleſia nõ curauit dicere de infideli, quid

enim ad nos de his qui foris ſunt, ut 2.
q. 1. c. multi. & ideo dixi tm̃modo de fi-
10 deli. † Sed qualiter de hoc fiet fides, ꝙ
infidelis nolit cohabitare fideli, vł coha
bitans blaſpemet, uel trahat fidelem ad
mortale peccatum? Rñdeo per teſtes, &
propterea ut de ſecũdo matrimonio du
bitari nõ poſſit, laudo fideli vt teſtes ad
hibeat cũ infidelis requiſitus cohabita-
re recuſat, uel cum cohabitans blaſphe
mat, vł trahit ad mortale peccatũ. Alio
qui ſi de ſecundo matrimonio cõtinge
ret dubitari, deficeret nõ ius. ſed proba-
tio. ut ff. de teſta. tu. l. duo ſunt Titij. &
probatione deficiẽte eccleſia militans,
quæ qñq; fallit & fallitur, ut inf. de ſen-
tentia excom. cap. à nobis. iudicare ſm̃
probata, ut no. ſimile ſupra de clandeſt.
11 deſpõſa. §. ideo aũt. † Quod autem dixi
matrimonium ſolui contumelia ſalua-
toris, locum habet in matrimonio con-
tracto inter duos infideles. quod & ſi ſit
uerum, non tñ eſt ratum. verũ ideo eſt,
quia matrimonium eſt apud omnes
gentes, in Chriſto enim Ieſu neq; liber
neq; ſeruus eſt a ſacramentis eccleſiæ
remouẽdus, ut ſup. de coniugio ſeruorũ.
c. 1. Ratum, idcirco non eſt; quia diſſo-
lubile in tribus ſuperioribus caſibus.
12 Vnde matrimonium aliud iniciatum
aliud ratum, aliud conſummatũ. Inicia
tum per conſenſum. Ratum hoc reſpe-
ctu, quia indiſſolubile, quia cõtractum
inter fideles quod non ſoluitur niſi in
caſu religionis, ut ſup. de cõuer. cõiuga
ti. c. ex publico. Et dicitur ratum, ad dif
ferentiam illius matrimonij, quod in-
ter infideles contrahitur, ut ſuperius di-
ctum eſt. Aliud cõſummatum, ſ. per car
nis copulam. Dicitur autem cõſumma
tum, id eſt perfectum & completum qui
buſdam reſpectibus, quia non licet alte
ri intrare religionem altero inuito, &
propter quaſdam ſignificationes matri
monij conſummati, ut not. de hoc. ſup.
13 de biga. §. quattuor. Sed † quæritur, pone
ꝙ vxor ſeparetur per ſententiam a vi-
ro propter fornicationem ſpiritualem
uel carnalem, poſtea uir ſimiliter forni-
catur, nunquid mulier poteſt virum re-
petere cum effectu, ſententia non ob-
ſtante? Videtur ꝙ ſic, ar. ſup. de iureiu. c.
tua nos, il 2. inf. de adulte. cap. intellexi
mus. & quia mutua crimina &c. ut no.
ſup. e. §. primus. Sed contra, ſentẽtia be-
ne lata nõ retractetur ut 6 q. 4. ca. quod
bene ſemel diffinitum eſt. Item mulier
per ſententiam ſeruitutem amittit, quã
habebat in uiro; vnde ſeruitus amiſſa
non renaſcitur, ut ff. de ſolu. l. Stichum.
§. aream. Itẽ & ſi exceptio criminis tol-
latur per replicationẽ criminis, ut ſup.
eo. c. ſignificaſti. & in prædicta decre. in
telleximus. & 32. q. 6. per totum. exce-
ptio tñ rei iudicatæ per ſubſequens cri-
men nõ tollitur. In hac quæſtione ſcrip
ſit frater Ray. in ſumma ſua ſe credere,
ꝙ eccleſia ex officio ſuo compellere de
beat virum ad vxorem redire. arg. inf.
eo. tit. ca. ex literis. Puto tamen contra-
rium, ut inf. eod. tit. c. de illa. ſup. de con
uer. coniug. c. vltimo. Nec ob. illud. c. ex
literis. nam ibi non fuit facta ſegrega-
tio per ſententiam, ſed per prouiden-
tiam ad tempus, vt interim epiſcopus
inueſtigaret, an ex colludio mulier con
fiteretur adulterium; vnde poſtea dete
ctu colludio ſegregatio reuocatur ſeu
14 finitur. † Sed pone quod vnus coniu-
gum fornicatur carnaliter, alter ſpiri-
tualiter & ante ſententiam, nunquid
fiet compenſatio carnalis & ſpiritualis
fornicationis? Videtur ꝙ ſic. nam iſtæ
fornicationes & ſimiles ſunt, & idẽ ope
rantur quo ad diuortium. vt 28. q. 1. ca.
idolatria & ca. iam nunc. & multo for-
tius idem operari debent quo ad recon
ciliandum, quia proniores debemus
eſſe ad coniugendũ quam ad ſeparan-
dum ar. ſup. ut lite non conteſt. c. 1. in fi.
Sed contra. iſtæ fornicationes diuerſa-
rum ſpecierum ſunt, & res diuerſarum
ſpecierum in compenſationem non ve
niunt; quia ſpecies cum quantitate non
compenſatur, ut ff. de pigno. act. l. ſi con
uenerit. Puto quòd compenſatio fiat.
15 Item † pone quod uir adulteretur occul
tè, vxor autem manifeſtè, nunquid vir

poteſt eam accuſare de adulterio, ac di
mittere ſine peccato? Rñdeo non; quia
vxori nõ deficit ius excipiendi, ſed pro
batio ut ff. de teſt. tu. l. duo ſunt Titij.
arg. ad hoc 32. q. 5. per totum. Si autem
vir egiſſet pœnitentiam, vxor autẽ im-
pœnitens in adulterio perſeueraret, ſe-
16 cus eſſet. ut 32. q. 1 cap. 1. 2. & 4. † Sed
pone ꝙ adulter uel adultera digne de
adulterio pœnituit, nunquid ex hoc po
terit repellere accuſantem? Videtur ꝙ
ſic. quia ut ait Greg. iam non debet in
eo uel ea deſpici quod fuit; quia inci-
pit eſſe quod nõ fuit, ut 50. di. c. ferrum.
imo poſt Chriſti conſortium adultera
non vocetur, ut 32. q. 1. c. non erit Puto
tamen contrarium eò ꝙ pœnitẽtia non
tollit accuſationem, ut 33. q. 2. ca. amo
uere. & multominus exceptionem, q̃a
facilius tollitur actio q̃ exceptio, arg.
ff. de ſuperficie. l. 1. §. ꝙ autem, & ff. de
reg. iu. l. & inuito §. cuidamus. Præte-
rea ꝙ vir dimitat vxorem adulteram,
lex eſt. ut 2. q. 1. ca. dicit dominus. & q̃d
legis eſt, in pœnitentia non deletur; ſi-
cut nec in baptiſmo, ut 26. di. c. vna tan-
tum. Quod enim peccatum non eſt, ſol
ui inter peccata credi non debet, ut 26.
17 diſt. cap. deinde. in fi. † Item epũs ferre
debet ſententiam diuortij, cum matri-
monium ſit magnum ſacramentum in
Chriſto & eccleſia, ut ſup. de biga c. de-
bitũ, & ad epũm maiores cauſæ ſunt re
ferẽdæ ut 25. di. c. perlectis. ad eum ſpe-
ctat cognoſcere de matrimonio & iudi
care, ut dictum eſt. Si tamen archidia-
coni, uel archibresbyteri hoc habeant
ex conſuetudine vel priuilegio, pote-
runt & ipſi uel alij de matrimonio iudi
care, ut ſup. de reſt. ſpo. ca. literas. ſupra
de conſanguinitate & aff. c. ex literis.

S V M M A R I V M.

1 *Donatio propter nuptias quid ſit.*
2 *Donatio propter nuptias quæ fit uxori à marito non indiget inſinuatione.*
3 *Donatio ꝓpter nuptias a quo, & cui fiat.*
4 *Donatio propter nuptias quare inducta.*
5 *Donatio ante nuptias in quo differat a donatione propter nuptias.*
6 *Fructus donationis propter nuptias an ſpectent marito uel vxori.*
7 *Donatio inter virum & vxorem conſtante matrimonio an ſit prohibita.*
8 *Donatio inter virum & vxorem quot modis reuocetur.*
9 *Dos quid ſit.*
10 *Dotis ſpecies quot ſunt.*
11 *Dos profectitia reddit ad patrem mortua in matrimonio filia, liberis non exiſtentibus.*
12 *Liberorum eſt prima ſucceſſio.*
13 *Dotis lucrum vel damnum ad quem pertineat.*
Aeſtimatio facit venditionem.
14 *Dotem lucratur maritus, & vxor donationem propter nuptias ex pacto conuento.*
15 *Pactum de lucrando dotem quando locum habeat.*
16 *Paraphernа quid ſit & vnde dicatur.*
Paraphernalia priuilegium habent ſicut dos.
17 *Dos an exigi poſſit cõſtante matrimonio.*
18 *vxor tenetur alere virum egentem.*
19 *Dos cui reſtituenda.*
20 *Dos quando reſtituenda ſit.*
21 *Maritus an impenſas in rebus dotalibus factas repetat.*
22 *Maritus in dote reddenda non condemnatur, niſi inquantum facere poteſt.*
23 *Inter dotem & donationem propter nuptias, in quibus æqualitas ſeruetur.*

De Donationibus inter virum & vxorem. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de matrimoniis & de impedimentis eorum & diuortijs. ſed quia poſt diuortium ſequitur dotis & donationis reſtitutio, uel amiſſio; idcirco poſt tractatũ ad diuortijs ſequitur hic rubr. de dona. inter ui. & uxo. & de dote poſt diuor. reſti. Videamus igitur quid ſit donatio ꝑ nuptias. Quid donatio ante nuptias. Quid donatio poſt nuptias. Quid dos. Quot ſint ſpẽs dotis. In quib. caſib. uir dotẽ, &

vxor

vxor lucretur donationem ꝑ nuptias.
Et q̃n dos conſtante matrimonio repe-
1 tatur. Cui & q̃n ſit reſtituenda. † Eſt au-
tem ſciendum, quòd olim dicebatur do
natio ante nuptias, eo quòd ante nu-
ptias fiebat; hodie verò dicitur propter
nuptias, quia fit hodie ante nuptias &
poſt, & ideo merito propter nuptias nũ
cupatur, ut nomen conſonet rei, ut Inſti
tu. de donatio. §. eſt & aliud. Vocatur &
antiferna ideſt donatio contra donatio
nẽ ab anti. quod eſt cõtra, & ferna quod
eſt donatio. Mulier n. facit primo dona-
tionem ꝑ nuptias, id eſt dotem conſti-
tuit. Vir autem facit aliam donationem
vxori. vt C. de dona. ante nup. l. cum mul
tæ. Vocatur & ſponſalicia largitas, ut in
Auth. de ſpon. largi. in rubri. & C de do-
na. ante nup. auth. eo decurſum. Vocatur
& dotalicium, ut infra eo titu. c. plerun-
2 que. † Hæc donatio quæ fit uxori à
marito, non indiget inſinuatione, quam
uis excedat quingentos aureos, ut C. de
don. ante nup. Auth. eo decurſum, quod
proderit mulieri, nõ uiro, q̃a ſi pactum
factũ ſit de dote & donatione lucrandis,
mulier in donatione lucrab. ẽ ultra quin
gentos aureos, vir autem nõ lucrabitur
in dote ultra quingentos, ut in prædicta
auth. eo decurſum, in Auth. ut ſponſali.
largi. reſponſo primo, & in Auth. vt fra-
3 trum filij. § illud quoque. † Donatio pro
pter nuptias fit a ſponſo uel alio eius no
mine ſponſæ, uel alii pro ea. ff. de iur.
dot. l. perfectiſſimi, reſponſo. 1. & §. ꝙ ſi
quis patri & § ꝙ ſi quis curator. & §. ſed
ſi patri. & ſic intelligo inf. eod. tit. c. & ſi
4 neceſſe & c. nuper. † Inducta eſt donatio
propter nuptias, ut per eam in dote con
ſultum ſit mulieri; quia ſoluto matri-
monio, per donationẽ, ideſt per res do-
natas, quæ alienari non p̃nt, prouideb. ẽ
mulieri, ut ſalua ſit ei dos, quia & de ea
poterit ſatisfieri mulieri, ſoluto autem
matrimonio ſicut dos ad mulierẽ, ſic &
donatio propter nuptias redit ad uirũ,
vt inf. eod. tit. c. donatio §. ſane in Auth.
5 de æquali dot. † Et nota, quòd licet dixe
rim, idem eſſe donationem ante nuptias
& poſt nuptias, eſt tñ inter vtranq; diſ-
ferẽtia; quia ſi donatio fiat ante nuptias,
poteſt excedere quantitatem dotis, & in
fra ſubſiſtere, ut C. de pac. conuer. ſuper
dote. l. ex morte, ſed vbi iam contracto
matrimonio fit donatio, non debet ex-
cedere quantitatem dotis, ut C. de dona.
ante nuptias. l. cum multæ, §. fingitur
6 dote iam præſtita. † Illud autem non
omitto, ꝙ ſi mulieri tradatur donatio,
& ipſa in poſſeſſionẽ inducatur eiuſdẽ,
non tamẽ fructus ipſa percipiet, ſed uir
ad ſuſtentationem ſuæ uxoris & fami-
liæ, alias ſi maritus perciperet fructus
dotis, & uxor fructus donationis, iam
non diceretur quòd maritus dotem re-
cipiat ad ſuſtentanda onera matrimo-
nii, cum tãtum ei abeſſet, quãtum adeſ-
ſet, ut inf. eo. in c. per ueſtras, & inf. de uſu.
7 c. ſalubriter. † Aliæ aũt donationes præ-
ter iſtas, de quibus ſuperius dictum eſt,
prohibitæ ſunt inter uirum & uxorem,
ne mutuo amore ſe ſpolient, ut ff. de do
natione inter uirum & uxorem. l. 1. Sed
hoc in ea donatione obtinet, & donata-
rius locupletior, & donator efficitur pau
perior, ut infra eod. titul. cap. donatio.
Sed ſi donator nõ fiat pauperior, donata
rius uero conſtituatur locupletior, ut
ſi maritus hæres ab aliquo inſtitutus
non adeat, vt uxori ſubſtituta locum fa
ciat, & idem in legato relicto marito
poſtmodum reſtituendo uxori. Nam ſi
maritus ſtatim uxori reſtituat animo
donandi, ualet donatio. ut ff. de donat.
inter uir. & uxo. l. ſi ſpõſus. § ſi maritus,
& §. ſimiliter. Item & ſi maritus rogatus
ſit reſtituere hẽreditatẽ uxori certa quan-
titate deducta, ſi reſtituat nulla facta de-
ductione, & hoc animo donandi, valet
donatio. ut ea. l. §. ſi quis rogatus. Item ſi
maritus uxori donet rẽ alienã, nõ effici-
tur pauperior, ſed uxor efficitur locuple
tior, quia incipit uſucapere, ualet dona-
tio, ut ff. eo ti. l. ſi conſtante. Et ẽ conuer-
ſo ſi donator efficiatur pauperior, donata
rius aũt nõ fiat locupletior, valet dona-
tio, ut habes de hoc multa exẽpla, ff. eo.
ti. l. ſi ſponſus, §. cõceſſa, & l. quod autẽ,

Ee 2 §. ſi

§ ſi maritus. Quamuis aũt donatio in-
ter uirum & uxorem facta conſtante ma
trimonio non ualet, tñ ſi talis donatio
maneat in uita donatoris, eius obitu cõ-
firmatur, ut inf. eodem titu. c. donatio. &
C. eod. titulo l. 1. & 3. ſiue fiat donatio cã
mortis eo animo, ut non ſtatim efficiat
donatarii, ſed demum mortuo donato
re, ſiue eo animo fiat, ut ſtatim fiat eius,
cui donatur, ut ff. eod. titulo l. ſi interim.
8 §. 1. & 2. & l. ſi is ſeruus. † Hæc donatio,
quæ fit inter uirum & uxorẽ, tribus mo
dis reuocatur, tacitè, & expreſsè, & ſi
præmoriatur is qui donatum recipit,
ut inf. eod. tit. c. donatio. Tacitè reuoca-
tur donatio, ſi diuortium fiat, ut ff. eod.
ti. l. cum hic ſtatus, §. ſi diuortium, & cũ
ſocer nuncium repudii mittit nurui cui
donauerat, ut in eod. l. cum hic ſtatus, §.
ſi ſocer. Expreſsè reuocatur donatio per
pœnitentiam, quam ſupremã accipere
debemus, vt in l. cũ hic ſtatus, §. primo.
Item ſi res donata alienetur, ut C. eod.
9 titu. l. ſi maritus tuus. † Nunc uidendum
eſt de ſecunda parte rubri. Dos eſt quæ-
dã donatio facta à parte mulieris parti
viri non oneribus matrimonii ſuſtinen
dis, & quaſi eſt patrimonium mulieris,
10 vt ff. de min. l. denique, §. proinde. † Spe
cies dotis ſunt duæ, alia profecticia, alia
aduenticia. Profecticia eſt, quæ à patre
pro filia, ab auo pro nepte, vel de bo-
nis eorum proficiſcitur, vel quam alius
de mandato ipſorum conſtituit, ut ff. eo.
titu. l. profecticia. Aduenticia eſt quam
mulier dat pro ſeipſa, vel alius à patre
vel aliquo aſcendentiũ, ſiue frater, ſiue
11 auunculus, vel quiuis alius. † Profecti-
cia reddit ad patrem mortua in matri-
monio filia. vt C. ſo. matrimonio. l. dos.
quã legem intellexit Martinus. ſ. liberis
non extantibus, q ſi extarent in dote ſuc
cederent. Nã dos eſt proprium patrimo
niũ mulieris, vt dictum eſt per l. illam
12 denique. † & liberorum prima ſucceſ-
ſio. vt Inſti. de hære. quæ ab inteſta. de-
fe. §. ſi autem. Sed Bulg. intellexit illam.
l. dos. indiſtinctè, ſiue extent liberi, ſiue
non ſileat enim ob liberos dotis reten-
tio. vt C. de rei vxor. actio. l. vna. §. ſi-
leat. facit pro ipſo. ff. de iur. dot. l. iure
ſucceſſi. Item alia C. de bonis quæ. lib. l.
2. Item & alia. ff. de pac. dota. l. ſi pater.
1. reſpõ. Nam ibi dos retinetur ex pacto
liberis extantibus. quod ſuperuacuum
eſſet, ſi vera eſſet ſententia Mar. vt ff.
man. l. 2. rñdeo. 1. Ad l. illam, quæ dicit
primam eſſe cauſam ſucceſſionis libero
rum, taliter reſpõdetur. Pater nõ repetit
dotem iure ſucceſſionis, qa tunc filij p̄-
ferẽtur, ſed petit iure poteſtatis, vel ex
pacto; fingitur. n. ſtipulatũ eſſet, vt pro
bantur hæc C. de rei vxor. act. l. una. &
auth. ibi ſignata. Sed licet ſ̃m iura ob-
tineat ſententia Bul. tenet ſ̃m cõſuetudi
13 nem præualet ſententiam Mar. † Fit &
alia diſtinctio dotis. Dos alia æſtima-
ta, & alia inæſtimata. Si æſtimata detur,
tam lucrum quàm damnũ pertinet cũ
maritum, ſicut ad rei emptorem. Nam
æſtimatio uenditionẽ facit, ut ff. de iur.
do. l. plerunque, & l. ſeq. ff. pro emp. l. li-
tis. Et hoc uerum eſt, quod æſtimatio
venditionem faciet, niſi æſtimatio fiat,
vt ſciatur tẽpore repetitionis inquantũ
res fuerint diminutæ, ut C. de iur. do. l. ſi
inter. Si aũt inæſtimata detur, tũc dam-
num & emolumentum rerum ad mulie
rem ſpectant. præter fructus qui cedunt
marito pro oneribus matrimonii ſuſti-
nendis, ut C. de iure dot. l. pro oneribus.
14 Lucratur † maritus dotem, & uxor do-
nationem propter nuptias ex pacto con
uento, ut C. de pac. conuen. l. ex morte,
& auth. ibi ſignata quæ incipit. æquitas.
in Auth. de æqualitate dotis, §. hoc igi-
tur. colla. 7. C. de dona. ante nupt. l. ulti.
§. pactis. Item ex cõſuetudine, ut inf. eo.
15 tit. §. ſane. † Et no. q ubi pactũ interue-
nit de lucrando, locũ obtinet pactum, ſi
ue alter moriatur, ſiue monaſteriũ ingre
diatur, ut C. de epiſc. & cle. l. deo nobis.
Item de delicto adulterii, ut inf. eodem
c. pleruque. in Auth. ut lice. ma. & auiæ,
§. quia uero, colla. 8. ſaluo eo, quod in
caſu unus ſuccedit alii C. unde uir &
17 uxo. l. prima. † Diximus ſup. qd ſi dos,
nũc dicamus quid ſit parapherna, & uñ
dicatur,

dicatur. Paraferna, id eſt quod habet mu-
lier præter dotem, dicta à para quod eſt
iuxta, & pherna quod eſt dos. Vnde di
citur parapherna hoc eſt iuxta dotem,
habet. n. parapherna priuilegium ſicut
dos. quia ſicut bona mariti obligata
ſunt mulieri pro dote, ſic & pro rebus
paraphernalibus, ut C. de pact. conuẽ.
17 ſuper dote. l. ultima. † Dos conſtante
matrimonio in caſu repetitur. ſ. cũ mari
tus ad inopiam uergit ſecundum quoſ-
dam, ut C. de iur. do. l. ubi. & in Auth de
æqualita. do. §. ult. colla. 7. vel eſt ſeque-
ſtranda, cum uir ſuſpectus habetur, q
ſit eã diſſipaturus. vt ff. ſoluto matrimo.
l. ſi cum dotem. §. ſi maritus. in fine. inf.
eod. titu. c. per ueſtras. ſupra de ſequeſtr.
poſſ. c. ult. ff. de appel. l. Imperator. in fi.
18 † Sed hæc ſententia non placet. nam &
uxor tenetur alere virum egẽtem, ut ff.
de iure dotium. l. mutus. §. manẽte. Nec
obſtant leges ſuperius allegatæ, quæ di
cunt uxorem poſſe repetere dotem ui-
ro ad inopiam uergente, quia vel ſunt
correctæ per Auth de æqual. do. §. illud.
colla. 7. vel oportet illas intelligi & de-
terminari per illam, vt dicamus uxorẽ
poſſe repetere dotem conſtante matri-
monio viro uergente ad inopiam, ut di
cunt leges ueteres, & malè gubernante
res ſuas, ac malè utente ſubſtantia ſua.
vt dicit. d. Auth. ut ſic non ſufficiat uirũ
ad inopiam uergere quo ad dotẽ repe-
tendã conſtante m̃rimonio, ſed requira
tur & aliud. ſ. q & dilapidet bona ſua.
Hæc fuit ſñĩa Albe. & Azo. & hãc ſequi
vr̃ decre. infra eo. tit. c. per ueſtras. Nã &
ſi maritus ille ad inopiã vergebat, non
tñ bona ſua dilapidabat. vnde ſi dotem
habuiſſet, repeti non debuiſſet. & agẽs
pro dote non debuit exceptione repelli.
Et propterea ſñĩa conſulũ reuocat. Nec
obſtat q dicitur in eadem decreta per
veſtras de cautione prǽſtanda, ut dos ſal
ua eſſet, quia hoc fiebat ex prouidentia
ſuperioris, non ſ̃m legem, quæ dicit,
ſatis poſſe credi marito dotem cui cre-
ditur & committitur corpus uxoris, ut
C. de pac. conuen. l. hac lege. Vnde p do
te ſoluenda fideiuſſores vel mandato-
res dari non debent. ut C. ne fideiuſ. uel
19 man. l. 1. & 2. † Si uxor uiro præmoria-
tur dos reſtituenda eſt patri. ſ. profecti-
cia. uel a liberis eſt retinenda, ut no. ſu-
pra eo. tit. § aduenticia. Si uero diuor-
tium fiat uiuente patre & filia, dos reſti
tuenda eſt patri & filiæ, ut ff. ſolu. matr.
l. 2. & l. poſt dotem. uel ſaltem filiæ, ut
infra eo. c. 1. & ſupra de coniug. ſeruo. c.
propoſuit. & ſupra de pign. c. ex literis.
Si vero dos eſſet aduenticia, eſſet tantũ
mulieri reddenda, ut ff. ſolu. mar. l. quo-
ties. §. 1. & in tali dote poſſunt intelligi
20 decre. præallegatæ. † Nunc reſtat uide-
re, qñ dos reſtituenda ſit. Et eſt ſciendũ,
q ſi dos, in poſſeſſionibus. hoc eſt in re-
bus immobilibus conſiſtat, ſtatim dẽt
reſtitui matrimonio ſoluto. Si verò in
rebus mobilibus, puta pecunia, ueſti-
bus, uel animalibus, tunc infra annum.
vt C. de rei uxo. act. l. una. §. cum autẽ.
fructus aũt ſi ante matrimonium ſint
percepti, augent dotẽ; ſi poſt, uiro cedũt.
21 ut ff. de iure doti. l. dotis fructus. † & ſi
maritus impenſas fecerit in rebus dota
libus neceſſarias, imputabit, & dotem
minuent; utiles repetet actione manda-
ti, uel negociorum geſtorum; uolunta-
rias tollet abſque immutatione prioris
ſtatus rerum, ut ff. de impenſis in re. do-
ta. f. c. l. 1. 2. & 3. cum aliis ſequentibus.
22 † In ſumma notandum eſt, q maritus
in dote reddenda non condemnatur ni-
ſi inquantum facere poteſt. id eſt, habi-
ta ratione ne egeat, ut ff. de regu. iu. l. in
condemnatione, & ff. de re iudi. l. ſunt
23 qui. & ll. ſequen. Item † inter dotem
& donationem propter nuptias. æqua-
litas in quatuor obſeruatur. in conſti-
tuendo; in pacto lucrando, in augendo,
& in quantitate. ſed in hoc ultimo mem
bro æqualitas ſecundum conſuetudi-
nem non ſeruatur. hæc probantur. infra
eod. c. ult. §. ſanè. C. de pac. conuen. ſup.
dotem. l. ex morte. & auth. ſuper ea ſi-
gnatis. quarum una incipit, æqualitas,
altera, augmentum.

SVMMARIVM.

1 *Contrahere ſecūdas nuptias an ſit licitū.*
2 *Secundò nubentes an ſint benedicendi.*
3 *Pœnæ legales, quæ inferuntur nubentib. infra annum luctus, non tenent de iure canonico.*
4 *Peccans legis auctoritate non peccat.*
5 *Matrimonia reguntur iure poli, non iure fori.*
6 *Bigamia an ſit peccatum, & pœna.*
7 *Secundæ nuptiæ contrahi nō debent, niſi certum ſit de morte primi mariti, vel primæ uxoris.*
8 *Mulier quæ cum alio nupſit putans virū ſuum mortuum eſſe, illo redeūte ad priorem redire tenetur.*
9 *Diſpoſitio.l.uxores.ff.de diuortijs nō habet locum de iure canonico.*

De Secundis nuptijs. Rub.

TRACTATV eſt ſupra in genere de matrimonio. Nunc tractatur
in ſpecie ſcilicet de ſecundo matrimonio, & ideo ſubiicitur hic rubri. de ſecundis nupt. Videamus igitur, an ſecundæ nuptiæ permittantur. Et an ſecundo nubentes benedicendi ſint. Et an nubentibus inf. tempus luctus pœna uel infa-
1 mia irrogetur. † Eſt autem ſciendum,
ꝙ ſecundæ nuptiæ & tertiæ & ulterius permittuntur, dummodo nullam legitimum ſubſit impedimentum. Vnde Hiero. Nō damno bigamos, nec trigamos, & ſi dici poteſt octogamos, ut 31.q.1. c.aperiant. Et dominus ſeptemuirū non damnauit, ut 31.q.1.ca. ꝙ ſi dormierit, vnde ſecundæ nuptiæ utroq; teſtamento permittuntur, ut ſup. eadē c.au. & q.
2 1.c.Deus. † Secundo nubentes non ſunt
benedicendi, ut inf. eo. c.1. & c. uir autē. Quod ideo prohibitum eſt, ne ſacramētum iteretur, ut in decr. uir autem & 1. q.1.c.quod quidā, de con. diſt.4.c.oſtenditur, & 32 q.7.c.quemadmodum. Vel forte hoc ſtatutum eſt ad exhortationem continentiæ, alias quare nō poſſit iterari benedictio nuptialis, cum alia ſacramenta iterentur, ſcilicet pœnitentia, extrema unctio, manus impoſitio, ordinatoria uel reconciliatoria ut 1.q.
3 1.ca.manus. † Infamiæ & aliæ pœnæ le-
gales, quæ inferuntur nubentibus, inf. tēpus luctus, & quæ continentur, C.de ſecun.nupt.l.1. & in auth. ibi poſitis, quarum una incipit. hiſdem pœnis, & alia incipit. item ea. locū ſecūdū iura canonica non habent; licentia enim Apoſtoli indiſtincta eſt & abſoluta quæ dicit. Mulier mortuo uiro ſoluta eſt a lege uiri, nubat cui uult tm̄ in domino, ut inf. eo. tit. c. ſuper illa, & c.cū ſecūdū apoſtolū, ideſt nubat ſecundum dn̄i uoluntatē homini. ſ. fidei Chriſtianæ, ut 28.q.1.c.caue. & ca. non oportet, nubat ſ. in ſtatuta eccleſiæ, cui dominus locum dedit ſtatuendi de his ut 38 q 2.c.ſic.n.neq;. Vnde per licentiam apoſtoli infamia aboletur, ut inf. e.ti.c. ſuper illa, & cōtrahēs eius auctoritate pœnā nō meretur, ut C.
4 ad leg. Iul. de adul. l. gratus. † Qui n. pec-
cat, nō peccat legis auctoritate, ut 23.q. 4.c.qui peccat. 33.q.5. c.noluit, & 26 di. c.deinde. Leges āt cōtrariæ præſertim in his, hoc eſt matrimoniis, no dedignātur ſacros canones imitari, ut inf. e.c.ul. ſup. de iud. ca. clerici. in Auth. vt clerici
5 apud proprios, § penul. col. 6. † Matri-
monia. n. reguntur iure poli, non iure fori. 7.q.3.§ huic diſtinguēdū. Et ꝓpea dici poteſt, ꝙ omnes prohibitiones, quæ fiunt ex aliqua cauſa ſpirituali, præter cauſas canonicas de matrimonio non contrahendo inf. tempus luctus propter ſanguinis turbationem, vt ff. de his qui no. inf. l. liberorum, §.1. vel ne maligna ſuſpitio præſtetur & feſtinantia nubendi, ut in Auth. de reſtitu. & ea quæ pa. §. vnum. ſi quidem coll 4 uel ne dubitetur de prole, an ſit primi, uel ſecundi mariti ut C.de diuor. & repudi. l. in conſenſu, §. ſi uerò. Item de matrimonio nō cōtrahēdo inter tutorē & pupillum propter adminiſtrationis ſubuerſionē, C.de interdict. ma. inter tu. & pu. per totum. Item de matrimonio inter rectorem prouinciæ & prouincialem propter timorē impreſſionis, ut C. ſi rector prouin. l. unam per canones corriguntur. Vel dicit pōt, ꝙ ſi prohibeantur matrimonia in caſibus illis contrahi ex cauſis ſuperius aſſignatis, contracta tamen tenent cum legitimus interuenerit conſenſus, uel nullum canonicum ſubſit impedimentum.
6 Sed opponitur, † dictum eſt ſupra, qđ
ex ſecundis nuptijs nulla pœna uel infamia irrogatur; ſed nonne contrahitur bigamia quæ hominem ad ordines & eccl'aſticas dignitates reddit indignum? Reſpondeo ſic. Sed certe bigamia non eſt peccatum. ut 31.q.1.c.aperiant. & c. ſequen. & 26.di.ca. deinde. nec ex pœna prouenit aliquem promoueri non poſſe, ſed ex defectu & ex alijs cauſis, quas no. ſup de tēp. ordin. § monogamus. Itē non eſt pœna non ordinari, quia non ſublimitate graduum, ſed in amplitudine charitatis acquiritur regnum Dei. ut ſup. de tempo ordi. c. ad aures. in fi.
7 † In ſumma notandum eſt, ꝙ non de
bet aliquis vel aliqua ſecundo contrahere, niſi certū ſit de morte primi mariti, uel primæ vxoris. ut ſupra de ſpon. c. in præſentia. inf. eod. tit. c. dominus. in Auth. ut liceat ma. & auiæ. §. quod autem. coll. 8 quod ſignatur. C. de repudia. l. uxor. uel niſi conſtet ueriſimiliter. ut ſupra ut lite non conte. c. qm̄ frequen
8 ter. §. ſi uero. † Vnde ſi mulier credēs ui
rum mortuum cum alio contrahat, ab adulterio excuſatur, dummodo uiro redeunte, confeſtim ad ipſum redeat. ut
9 34.q.1.c. cum per bellicam. † Lex autē,
quæ dicit uirum in quinquēnio expectādum ut ff. de diuor. l. uxores. ſecundum iura canonica non tenet.

Finitur liber quartus.

SVMMARIVM.

1 *Accuſatio quid ſit.*
2 *Accuſare qui poſſint, et in quibus caſibus ſit permiſſa accuſatio.*
3 *Intellect. ad l. ſi fœmina, C. ad S. C. Turpillianum.*
4 *Accuſari qui poſſint.*
Papa & Imperator ſunt ſupra ius, & legibus ſunt ſoluti.
Papa ſuperiorem non habet niſi ſolū Deū.
5 *Accuſationis forma.*
6 *Accuſator an debeat ſe inſcribere, & ad pœnam talionis obligare.*
7 *Libellus an ſemper ſit neceſſarius in accuſationibus.*
8 *In notorijs nec accuſator requiritur, nec ordo iudiciarius obſeruatur.*
9 *Ordo eſt ordinem non ſeruare in notorijs.*
10 *Agitur quatuor modis de crimine.*
11 *Accuſationis quis ſit effectus.*
12 *Accuſatus de crimine & abſolutus, nō poteſt ſuper eodem iterum accuſari.*
13 *Accuſatio quando refricari poſſit.*
14 *Procurator quando admittatur in criminalibus.*
15 *Inquiſitio quid ſit, & quæ ſit eius natura & qualiter in ea procedatur. & nu. 17. cum ſeq.*
Ea quæ domi fiunt per domeſticos probarē oportet.
16 *Differentia an iudex ex officio deſcendat ad inquirendū, an aliquo procurante inquiſitionem.*
17 *Inquiſitio ubi fieri debeat.*
18 *Inquirendus an ſit citandus informandæ inquiſitioni.*
19 *Teſtis eſſe non poteſt qui ſemel inter accuſatores apparuit.*
20 *Forma iuramenti teſtium in cauſa inquiſitionis.*
21 *Inquiſitus conuictus qualiter puniendus.*
22 *Iudex inquirēs qualiter ꝓcedere debeat, ſi nihil probatum ſit aduerſus eum contra quem inquiritur niſi de ſola fama.*
23 *Inquirere ſi velit ſuperior, reus aūt dicit nolo ut inquiras, ſed præfigas terminū accuſare volentibus, & accuſatore deficient paratus ſum me purgare, an ſit audiendus reus, an uerò iudex.*
24 *Reus an poſſit probare innocentiam & excuſationē ꝑ familiares & cubicularios.*
25 *Auditore inqſitionis repulſo, an alius ſit admittēdus, uel iudex ex officio ꝓcedat.*

26 Crimina ſemel audita indiſcuſſa præteriri non debent.
27 Infamia ortum habens ab inquiſitione, an inducat inquiſitionem. & nu. 29.
28 Deſcendere debet ſuperior ad inquirendum canonicus eccleſiæ ſuæ.
30 Denunciare quis debeat.
31 Denunciare qui admittantur, & nu. 33.
32 Diſputare de apicibus iuris non conuenit, vbi de bona fide agitur.

Incipit liber quintus.

De Accuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus. Rubri.

PROXIME tractauimus de accu-
ſatione matrimonij, & de diuor-
tijs, quæ frequenter fiunt adulterij ratio
ne. & ex hoc nacta oportuna occaſione
de accuſationibus in genere nunc tracte-
mus. Ideo ſubijcitur hic rubr. de accuſa-
tionibus, inquiſitionibus, & denuncia-
tio. Vnde uidendum eſt, quid ſit accu-
ſatio Quis poſſit accuſare. Quis poſſit
accuſari Quæ ſit forma accuſandi. An
accuſator inſcribere teneatur. An ſine
accuſatione quis ualeat condemnari Et
an ſemel abſolutus poſſit iterum accu-
1 ſari. † Accuſatio eſt alicuius criminis
2 delatio. † Poteſt autem accuſare qui-
cunq; non prohibetur ſicut dicimus in
teſtibus. ut ff. de teſti. l. 1. In procurato-
ribus ut ff. de procur. l. mutus. Et in ma-
trimonijs. ut ſup. de ſponſa. ca. cũ apud.
Prohibentur accuſare alij qui ꝑpter ſe-
xum, ut mulier ut 2. q. 1. c. prohibentur.
& ff. eod. tit. l. ult. Hoc fallit in quibuſdã
caſibus. ff. eo. tit. l. 2. ff. ad leg. Iul. ma. l. in
quibus. Inſti. de ſuſpe. tu. §. conſequẽs.
Item cum proſequũtur iniuriam ſuam
uel ſuorum, ſemper admittuntur. Qui
autem ſuorum nomine intelligãtur, ha
bes ff. eod. titu. l. 1. & 2. Item admittitur
mulier ſecũdum iura canonica. ut 2. q.
1. c. prohibentur §. mulierem. ſ. in crimi
ne fraudatæ annonæ. Item in crimine
ſymoniæ, ut inf. eo. ti. ca. tanta. Et idẽ dici
poteſt in alijs criminibus exceptis &
idem in crimine dilapidationis. Et quia
exceptum eſt, ut uidetur. ut 2. q. 7. c. qua
propter. quia æquiparãtur crimini frau
datæ annonæ, ad cuius accuſationem ad
mittitur fœmina, ut ſuperius dictum eſt
Et in his caſibus, in quibus admittitur
mulier ad accuſandum, nec inſcribit ad
pœnam, nec incidit in Turpillianum. ut
ff. ad Turpil. l. 1. §. accuſationem & l. mu
3 lier. † Nec ob. l. ſi fœmina. nam ibi loqui
tur de fœmina, quæ deſtitit ab accuſa-
tione pacto corrupta. Item prohibetur
accuſare pupillus propter ætatem. ut 2.
q. 1. c. prohibentur. & ff. eo. titu. l. qui ac-
cuſare, in fi. in quibuſdam caſibus. ut ff.
eod. tit. l. 2. §. pupillus. Adultus autem
ꝓhibetur accuſare curatorem. ut ff. de
auct. præſtan. l. datur. Item alij propter
magiſtratum ut cõſules. ut 2. q. 1. c. ꝓhi-
bentur. ff. eo. tit. l. qui accuſare. quia nec
ipſi in ius uocari poſſunt. ut ff. ad le. Iu.
de adul. l. ſi maritus. Quod de hijs ma-
giſtratibus intelligo qui merum habent
imperium, ſecus in modicis. ut ff. de in-
iurijs. l. nec magiſtratibus. Alijs propter
ſacramentum. ut milites qui iurant non
ſe euitaturos mortem propter rempu-
blicam. ut 2. q. 1. ca. prohibentur. niſi ſuã
uel ſuorum iniuriam proſequantur. ut
C. qui accu. nõ poſſ. l. nõ prohibentur. &
l. ſi crimen. Alij ꝓpter delictũ, ut crimi-
noſi & infames, qui tamen admittuntur
in exceptis criminibus contra infames.
ut 2. q. 1. c. in primis. circa fi. ad accuſan
dum, non ad teſtificandũ. niſi illa admi-
nicula interueniãt, de quib. inf. de ſimo.
c. licet Hely. & ca. per tuas. Alij propter
ſuſpitionem turpis queſtus, ut qui duos
reos in diuerſis iudicijs habet iudicio
nondum finito, ut C. qui accu. nõ poſ. l.
cũ rationibus. tertiũ. n. accuſare nõ põt,
niſi ſuam uel ſuorum iniuriam ꝓſequa
tur. ut ff. ad leg. Iul. de adul. l. inter libe-
ros §. ult. & ff. eod. tit. l. hos accuſare. §.
lege Iulia Item qui ob accuſandum, uel
non accuſandum, nummos accepit. qui
incidit in legem Iuliam repetundarum.
ut ff. ad legem Iul. repe. l. ead. §. ult. &
in legem Corneliam, ut 2. q. 1. c. co: caſ-
ſionis. Alij propter conditionem ſuam,
vt liberi contra patronos. Alij pp pau-
pertatem, vt qui minus quàm quinqua
ginta aureos habent in bonis, vt 2. q. 1.
ca. prohibentur, & ff. eod. tit. l. qui accu-
ſare. & l. alij. & l. nonnulli. Item illi non
admittunt ad accuſandũ, qui ad ſortile
gos magosq́ue concurrunt. ut 2. q. 8. ca.
quiſquis. Hi tñ oẽs ſi ſuã uel ſuorũ iniu
riã ꝓſequãtur, admittuntur. ut in l. mul
toties. aliàs prohibentur. vt ff. eod. tit. l.
hi tñ. & 4. q. ulti. c. omnibus. & in crimi
nibus exceptis, ut in crimine læſæ ma-
ieſtatis, hæreſis, ſimoniæ, fraudati cen-
ſus, fraudatæ annonæ, dilapidationis, ut
in l. prohibentur 15. q. 3. c. ſanè. & c. ne
mini inf. de ſimo. c. tãta. & in his admit
tunt contra clericos infamatos, ut 2. q.
1. c. in primis, circa fi. uel ſi ſuã aut ſuo-
rum iniuriã proſequãtur ut ſup. de teſti.
c. de cætero, alias non admitterent etiã
in exceptis criminibus, cum generali-
ter ꝓhibeant laici et bonæ famæ & cle-
rici infames clericos accuſare, ut 2. q.
7. p totũ. & maximè in c. ipſi apoſtoli. &
ca. teſtes. Sed inſtabis. In quo ergo ſunt
crimina excepta? Rñdeo, q̃a infames,
de quibus ſuperius dictũ eſt, admitti-
tur contra laicos infames, & contra cle
ricos infamatos. ut dixi ꝑ ca. in primis.
& hoc in accuſatione. Itẽ q̃a admittunt
in teſtimoniũ cõtra clericos interuenié
tibus illis adminiculis, de quibus po-
nunt decre. illæ inf. de ſimo. licet Hely.
& c. per tuas. Si ergo legitimus non fue-
rit accuſator, non fatigetur reus, ut inf.
eod. ca. 1. Niſi forte, ut ei purgatio indi-
cat ꝓpter infamiã, vt inf. eo. ti. c. veniẽs.
in fi. ſup. de confeſſis. c. 1. in fi. 2. q. 6. c. pre
ſbyter, uel ſaltẽ ſuperior ex officio ſuo
inquirat, ut inf. de collu. c. crimina inf. e.
tit. c. qualiter. Item ſunt & alij, q ob re-
uerentiã perſonarũ illos, q̃bus reueren
tiã debent, nõ accuſant, ut liberi, liber-
ti, beneficiati, ſerui, familiares; q̃bus, ſi
hoc fecerint, imponuntur variæ pœnæ.
vt ff. eo. ti. l. q accuſare in fi. & l. hi tñ. §.
1. C. eodem. tit. l. iniquum. & l. ſi qs ex fa
miliaribus & l. contra eccleſiam; ut 2.
q. 2. c. liberti. & c. octaua. Idẽ in clerico
beneficiato, ut ſup. de poſtu. c. vl. Itẽ ſo-
cij & participes criminum non admit-
tuntur. vt ſup. de teſti. c. veniens C. de li-
berali cauſa. l. ſi filium. niſi forte denun
ciatiuè uel exceptiuè agatur. vt ſup. de
teſt. c. q̃m inf. de adul. c. ſignificaſti. Item
ab alio delatus alium accuſare nõ põt.
vt 2. q. 1. c. prohibentur ſup. de teſti. ca.
ita ut nec etiã ſuum accuſatorem accu
ſet de pari uel minore, ſecus in crimine
maior. ut 2. q. 11. cap. neganda. Condem
natus aũt in crimine, cùm ſit infamis,
alium accuſare non poterit, niſi ſuã in-
iuriã proſequatur, ut ff. eod. l. qui iudi-
cio. Quod uerum eſt quod accuſare non
põt, ſi nouã velit accuſationem in extra
neum inchoare, ſecus ſi in ſuum accuſa
torem. nam põt, ſi per ſententiã non ami
ſerit libertatẽ & ciuitatẽ. ut ff. de pube.
iudi. l. is qui. parcendum eſt enim ei, qui
prouocatus voluit ſe ulciſci. ut ff. de
bon. liber. l. qui cũ maior. § ſi libertus.
4 † Accuſari aũt non poſſunt aliqui pro-
pter excellentiam dignitatis, vt Papa &
Imperator, ipſi enim ſup. ius ſũt & legi-
bus ſoluti ſunt ut ſup. de cõceſſ. præbẽ.
c. propoſuit C. de legi. ca. conſti. l. digna
vox Papa enim ſuperiorem non habet,
niſi ſolum Deum ut 9. q. 3. c. nemo alio
rum. niſi in crimine hæreſis ut 40. diſt.
ca. ſi Papa. Item magiſtratus non accuſa
tur. vt not. ſup. eo. ti. §. item alij propter
5 magiſtratum. † Forma accuſationis
hæc eſt. concipietur libellus accuſatio-
nis continens ea quæ leguntur. 2. q. vlt.
c. per ſcripta. §. libellorum. in prin. & in
Auth. de exhibẽ. re. §. ſuſcepto. & d hoc
6 not. ſup. de libel. ob. in fi. † Debet autẽ
accuſator inſcribere, & ſe ad pœnã talio
nis obligare, id eſt, ad talẽ pœnã qualem
accuſãdo inferri intendit, q̃a calumniã
tes ad vindictã poſcit ſimilitudo ſuppli
ci. vt 2. q. vlt. c. quiſq̃s. & q. 3. c. calumnia
tor. & c. qui nõ ꝓbat Quidam excipiunt
quoſdam caſus ſ. cum qs accuſat de leui
crimine. ut ff. eo. ti. l. leuia. Itẽ cum mu-
liter accuſat. ut dixi ſup. e. ti. §. 3. Itẽ i cri
mine

mine apoſtaſiæ. ut C. de apo. l. apoſta-
tū. Itē cum accuſatur chriſtianus, ꝙ iu-
dæam duxerit in vxorem. ut C de iudæ.
l. ne quis. Itē cùm maritus accuſat mu-
lierē de adulterio iure mariti. vt 4. q. 4.
ca. nullus. §. aliquando. C ad leg. Iul. de
adul. l. quamuis. & l. iure mariti. Itē in
accuſatione falſæ monetæ. ut C. de fal.
mo. l. 1. Itē ſi tutor accuſat, ut C qui ac-
cu. non poſ. l. 2. Itē cùm quis ex neceſſi-
tate accuſat, ut hæres volens vindicare
necem defuncti, ut ff. qui. vt indig. l. tu-
tor. Item in crimine abigeatus. ut C. de
abige. l. vna. Itē cum per officiales cri-
mina nunciantur, vt C. q̃ accu. non poſ.
l. ea quæ. Sed eſt ſciendum, ꝙ ſi accuſa-
tor non inſcribat, ex natura tn̄ accuſa-
tionis pœna calumniæ venit. ut C. eo.
7 tit. l. vltima. † Item eſt ſciendum, ꝙ in
accuſationibus non ſemper neceſſaria
eſt libelli conceptio, ut in leui crimine
vt ff. de accuſa. l. leuia. Item in noto-
rio. vt C. eo. ti. l. ea quæ. 4. q 4. ca. nullus.
8 §. aliquando. † In notorijs enim nec ac-
cuſator requiritur, nec ordo iudiciarius
obſeruatur, vt ſup. de fil. presby. c. qm̄.
inf. e. ti. c. euidētia. inf. de purga ca. c. cū
dilectus 2. q. 1. ca. ſcelus. & ca. qui lotha
9 rius. † Nam in talibus ordo eſt, ordi-
nemē ſeruare. vt ſup. de iureiuran. c. ad
noſtram. ſecus in manifeſtis & non no-
torijs: vt 11. q. 3. ca. eorum. ſup. de diuor.
c. porro. Item plerunque de crimine agi
tur, nec eſt neceſſaria libelli conceptio,
ſed ſine accuſatore ad pœnam procedi-
tur. vt ff. ad l. Iul. de adul. l. 1. § ſi publi
co. ff. de prob. l. pe. C. de teſti. l. nullum.
Inſtit. de ſuſpec. tu. in §. præterea. Item
in calumniatore tempore ſententiæ, po
ſtea non. ut C. de calum. l. 1. 2. q. 3. ca. eu
phemium §. notandum. ff. de bo. liber. l.
qui cum maior. §. ſi libertus. Et idē dn̄t
quidā in falſo. vt C. ad leg. Cor. de fal.
l. vbi. Sed nos intelligimus legem illā,
cum principaliter de falſo agitur, non
incidenter; aliàs aūt generaliter ad pœ-
nā ordinariam de crimine agi non pōt
ſine accuſatore & ſine libello. ut ff. de
mun. & ho. l. reſcripto. §. ſi qs accuſato-
rem. 2. q. 1. ca. nihil. Ordinariā ideo di-
xi. qa plerunque agitur ſm̄ iura canoni
ca de crimine ciuiliter non ad pœnam
ordinariam. & tunc nec accuſator nec
10 libellus eſt neceſſarius. † Vnde notan-
dū eſt, ꝙ in foro eccleſiæ quatuor mo-
dis agitur de crimine, per accuſationē,
inquiſitionem, denunciationem, exce-
ptionem. Nec obſtat inf. eod. tit. c. ſuper
his. nam verum eſt, ꝙ crimē tribus mo-
dis valet opponi. vt ibi dicit. ſed qua-
tuor modis agitur, ut dictū eſt. nam per
inquiſitionē agitur de crimine, nec tn̄
tunc crimen opponitur. In primo ergo
modo & accuſator & libellus eſt neceſ-
ſarius, niſi in caſibus vt ſuperius dictum
eſt. in tribus caſibus ſequentibus nō. vn̄
accuſationem præcedere debet inſcri-
ptio. ut inf. eo. tit. c. ſuper his. Quod fal
lit caſualiter ut ſuperius dictum eſt. In-
quiſitionē clamoroſa inſinuatio, ut inf.
eodem tit. c. qualiter. inf. de ſimo. c. licet
Hely. & c. per tuas. Denuntiationē cha
ritatiua monitio, ut inf. eod. c. 2. & in de
creta. licet Hely. & ca per tuas. 2. q. 7. ca.
accuſatio. & cap ſi quis erga. Exceptio-
nem ad exordinariā pœnam obligatio.
ſed contra electum confirmatum exci-
11 piatur. vt inf. eod. tit. c. ſuper his. † Effe
ctus accuſationis eſt depoſitio. Inquiſi-
tionis ab adminiſtratione remotio. De
nunciationis pœnitentia vel correptio.
Exceptionis cōſecrandi excluſio. vt inf.
eod. tit. c. ſuper his. In caſibus tamen ex
denūciatione ſequitur amotio, ut cum
quis agere non poteſt pœnitentiam, co
retento quod vitioſè quæſiuit. & ſuper
quo denunciatus eſt, vt in ſimonia in
ordine. ut 1. q. 1. c. ſiquis & q. 7. ca. requi
ris. Item in dignitate & beneficio ſi-
moniaco. vt 13. diſt. ca. nerui. In re fur
tiua uel violenta. ut 14. q 6. c. ſi res alie-
na. Idem in re per dolum quæſita,
quam reddere quis tenetur vt uiolen-
ta. vt ſup. de reſtit. ſpo. c. ſæpe contingit.
12 † Siquis autem accuſatus de crimine
fuerit abſolutus, non poteſt ſuper eo-
dem iterum accuſari. ut infra eodem ti
tu. c. de his, ſiue enim crimen remiſſum
ſit

ſit a parte recidiuo dolore iterari non
debet. 23. q. 4 c. ſi illic. ſiue per abolitio
nē nomen rei deletū ſit, alias accuſatio
nem repetere non pōt. vt 2. q. vlt. in fin.
ſiue crimen remiſſum ſit per in integrū
reſtitutionē. vt 2 q. 3. c. euphemiū. §. no
tandum. ſiue accuſatore non probante
reus ſit abſolutas non pōt accuſatio re-
fricari. vt ff. naute. caupo. ſtab. l. licet. §.
13 vlt. † niſi in duobus caſibus, cū poſterior
accuſator docere paratus eſt priorē ac
cuſatorem præuaricatum fuiſſe. vt ff. de
præuarica. l. 3. vel cum poſterior primā
accuſationem ſe docet ignoraſſe. vt ff.
14 de accuſa. l. ſi cui. §. hiſdem. † In ſum-
ma ſciendum eſt, ꝙ in cauſis criminali-
bus principales requiruntur perſonæ,
nec interuenit procurator, vt 5. q. 3. c.
in criminalibus. & ff. de publi. iu. l. pe-
nul. §. ad crimen. Fallit hoc in quibuſ-
dā caſibus. In crimine iniuriarum, vt 3.
q 9 §. niſi. Item admittitur procurator
ad excuſandū. vt inf. eo. ti. c. veniens &
23. q. 5 c. reos. Item cum de crimine agi
tur nō criminaliter, vt ſup. de procur. c.
tuæ. inf. eo. tit. c. ſuper his. de ſen. & re iu.
c. cum I. & A. Item in leuibus crimini-
bus. vt ff. eo. l. leuia. Item ſi crimen non
excedit pœnam relegationis vt ff. an per
aliū cauſa appella. exer va. l. vnā. Item
in crimine ſuſpecti tutoris. ff. de procu-
ra. l. non ſolum. §. vlt. Item cum quis ac
cuſat aliū de ingratitudinem. vt ff. de ꝓ
cura. l. ſed hæ perſonæ §. patronus. Item
in popularibus actionibus interuenit ꝓ
curator ad agendū. vt ff. de procura. l. li-
cet in popularibus ſed nō ad defenden-
dum, vt ff. de popula. actio. l. qui popula
ri. Item dominus defendit ſeruū in cri-
mine. vt ff. de accuſatio. l. ſi cui. §. vlti.
Quidā tn̄ dixerunt, ꝙ ſemper in crimi-
ne pōt interuenire procurator eſt parte
rei. poſt litem conteſtatam vt 5. q. 3. c.
reos. Sed illud locum habet in procura
tore dato ad allegandas cauſas abſen-
tiæ, non cauſas cauſæ. vt ff. de procu. l.
15 ſeruū. §. publicè. † Videamus de ſecun
da parte rubricæ. ſ. de natura inquiſitio
nis, & qualiter procedatur in ea. In pri
mis no. eſt differentia inter inquiſitio-
nem, quæ fit contra ſingularē perſonā,
& illam quæ fit tam in capite, q̃ in mem
bris, quia in prima requiritur ordo ille,
quē habes. inf. eo. ti. c. qualiter. In ſecun
do caſu de plano & ſine ſtrepitu fieri ha
bet, ut inf. eo. tit. c. olim. Vbi autem agi-
tur de ſtatu eccleſiæ, requiruntur teſtes
tales quales in eccleſia inueniuntur. Et
eſt rō, quia ea quæ domi fiunt per dome
ſticos probari oportet, vt C. de repu l. cō
ſenſu. ſup. de teſti. c. ueniens, vbi uero cō
tra ſingularem perſonam, tunc legitimi
adhibentur, ut ſup. de ſenten. & re iudi.
16 c. cū I. & A † Item nota dr̄iam an iudex
ex officio ſuo deſcendat ad inquirendū,
an aliquo procurāte inquiſitionē. Nam
in primo caſu inquiſitor facit iurare il-
lum, contra quē inquirit, ut ſuper eo de
quo inquirit ad interrogata rn̄deat, ut
inf. eo. ti. c. cum dilectus. In ſecundo ca-
ſu non faciet illum iurare, ſed ꝓmotor
inquiſitionis probabit illud, ꝙ ſu ꝑ quo
literæ ſunt obtentæ, ſi ex delegatione in
quirit, uel corā ordinario, ſi ordinarius
inquirit; & ſi non probauerit, tūc ꝓmo-
tor uel adiutor inquiſitionis punietur,
vt inf. ti. prox. c. cū dilectus. Itē & aliam
dr̄iam notabis, qua cum inquiſitor ex
officio ſuo ꝓcedit publicatis atteſtatio
nibus, denuo ab aliis teſtibus inquiret,
ut 2. q. 1. c. notum. 2. q 5. c. habet hoc ꝓ
prium, & c. Mennam. Cum aūt aliquo
adiuuante inquiſitionem, non ſic; time
17 tur. n. de ſubornatione. Fieri autem † de
bet inquiſitio in loco, in quo perſona
de qua inquirēdum eſt, conuerſatur, ut
22. q. 1. c. paratus. 24. q. 1 c. pubēda, ſup.
de electi. c. poſtquā. ſup. de præſumpt. c.
18 quoſdam. † Citabitur is contra quem
inquirendum eſt, & ſignificabuntur ei
crimina, de quibus eſt inquirendum, vt
5. q. 2 ſi primates, & inf. e. tit. c. qualiter,
§. debet. Is autem, contra quem inqui
ritur, poterit opponere contra inquiſi-
tionem de ſuſpecto, ut inf. eo tit. c. ad pe
titionem. Item poterit opponere ꝙ ſit
criminoſus, ut 2. q. 7. cap. iudicet. Pote-
rit opponere contra teſtes, ut inf. eo. tit.
c. cum

c. cum oportear. & ca.qualiter. infra de
ſimo.cap.licet Hely. & c per tuas nam
ibi cum de crimine excepto inquiritur,
eſt ſpeciale ut criminoſi admittantur.
Si ergo inquiratur de non excepto, non
admittentur, ut 2.qō.1 c.Deus. ſupra de
teſti.cogen.c præterea.35.q.6.c.epiſco-
po: Poterit obiicere ad dicta teſtium. ut
infra eo.tit.c.qualiter. §.debet. poterit
excuſationes ſuas proponere.ut inf.eo.
c.cū dilectus. Poterit opponere in perſo
nam denunciantis, & literas impetran-
tis vt inf.eo.tit.c.cū oporteat. & ca.dile-
ctus. Inquiſitor faciet iurare illos, qui
denunciauerunt. vt in decre.licet Hely.
19 † Secus eſt, cū agitur per modū accuſa-
tionis; quia qui ſemel apparuit inter ac
cuſatores, teſtis eſſe non pōt.ut inf.eo.c.
20 cū P. † Forma iuri teſtium in cā inquiſi
ſitionis diuerſa eſt a forma illa, quæ in
cauſis aliis obſeruatur. Nā in aliis cau-
ſis teſtis iurat dicere ueritatem de his,
quæ uidit & quæ in præſentia eius di-
cta ſunt. vt 3.q.9. c.teſtes. §. de his quæ,
& c.cohortamur. Sed in cauſa matrimo
niali cū de conſanguinitate agitur, for-
ma iuramenti teſtis eſt. quia iurabit te-
ſtis de his, quæ nouit circa parentelam,
uel credit, & quod a maioribus accepit,
ut ſupra de teſti.c.licet & in his caſibus,
in quibus agitur in figura iudicii & ſunt
partes, teſtis dicet tam pro una parte, q̄
pro altera. nam cōis eſt. ut 14.q.6. c.nō
ſane. In inquiſitione verò forma iura-
menti teſtis eſt. ut ſuper crimine dicat
plenam veritatem ut in decre. licet He
ly. Si uerò ſuper ſtatu eccleſiæ inquira-
tur, tunc forma iuramenti teſtium du-
plex eſt. nam aut iurat ueritatem dicere
de his quæ ſcit uel credit in eccleſia re-
formanda exceptis occultis. ut inf.eod.
tit. c.olim. vel q̄ rñdebit ad interroga-
21 ta ut inf.eo.tit. c.cū dilectus. † Sed ſi is,
contra quem inquiritur, conuincatur,
qualiter puniendus ſit, a nōnullis in du
bium reuocatur eo, q̄ circa hoc diuer-
ſimode [illegible] Ad hoc dico, q̄
ſi contra prælatum inquiritur admini-
ſtrationem habentem, certa eſt pœna. ſ.
ab adminiſtratione remotio exemplo
uicini, ut inf eo.tit c.qualiter. tunc ergo
non erit arbitraria. Nam facti quidem
qō in arbitrio eſt iudicantis, pœnæ ve-
ro perſecutio non eius uoluntati man-
datur, ſed legis arbitrio reſeruatur. ut
2. q. 3. c euphemium. §. notandum. &
accedunt ad idem. ff de uerbo. ſignific. l.
ſi qua pęna. & ff. ad Turp l. 1. § primo.
Si uero fiat inquiſitio cōtra prælatū nō
habentem adminiſtrationem, tunc eſt
arbitraria pœna. Nam tunc ſecundum
merita perſonæ & qualitatem exceſſus
pœnam poterit iudicantis diſcretio mo
derari. ut inf.eo.ti. c.inquiſitionis.in fi.
1. reſponſo. & arg.infra de ſimo.c.de re-
gula. & c.dilectus. Sed hæc fallunt in cri
minibus enormibus. quę ordinis execu
tionē ſuſcepti aut retentionē beneficij
ēt poſt peractam pœnitentiam impe-
diunt. ut eſt uidere in homicidio, & ſi-
monia, in ordine, & beneficio, ut infra
eo. c.inquiſitionis. In his.n.& conſimili-
bus ſic eſſet, ſicut in accuſationis iudi-
cio procedendū. ut dicit illa decre. inqui
ſitioni. Quæ aūt ſint enormia delicta, &
de effectu ipſorum, no. ſup. de tem or. &
22 qual or. §.circa. Sed † quid ſi nihil pro-
batū ſit aduerſus eū, cōtra quē inquiri-
tur, niſi de ſola fama? Si crimen, de quo
inquiſitū eſt, perſeuerantiam hēt facti,
admoneat eū ordinarius primo ſeorsū,
poſtea corā teſtibus; & ſi infamia perdu
ret, ſuſpendet eum uſq; ad ſatisfactio-
nem condignā, ut infra de purga.cano.
c.ſi quis presbyter. Et in eo caſu intelli-
go, q̄ presbyter infamatus dēt ſuſpen-
ſi nō. n. dico q̄ ſtatim propter infamiā
debet ſuſpendi, niſi enormitas delicti
ſcādalum hoc expoſcat, ut infra de pur-
ga.cano. c. inter ſollicitudines. Cæterū
ſi omnes teſtes dicunt eum innocētem,
non ſuſpendetur, nec onerabitur purga
tione, niſi ex abundanti hoc fiat ad tol-
lendam infamationem facti. ut 2.q 5.c.
23 habet. & c.mennam. † Itē quid ſi ſupe-
rior uelit inquirere, reus aūt dicat nolo
ut inquiras ſed pfigas terminū accuſare
uolētib. & accuſatore deficiēte paratus

ſum me purgare. nūquid audietur reus,
an iudex? Videtur q̄ reus, quia qd reus
petit, ordinarium eſt, quod dicit iudex,
eſt extraordinarium, & iudex potius or-
dinario q̄ extraordinario iure procede-
re debet ut 2.q.1.cap multi.in fi.& ff.de
mino.l.in cauſæ. Puto potius inquiren-
dum, quia purgatio ſequitur inquiſitio-
nē. ar.inf.de purga.cano.c. inter ſollici-
24 tudines. † Sed quæritur, an reus poſſit
probare innocentiam ſuam & excuſa-
tionem per familiares, & cubicularios?
Rñdeo ſic; ut 11.q.2. cap. manifeſtæ. &
2.q.7.ca. cū paſtoris. Itē quid ſi alienus,
qui non eſt de diœceſi, impetret inquiſi
tionem, hoc ſupprimens in impetrādo,
poteſt præſumi ipſum non charitatiuè
moueri, cum non interſit ipſius. Item
25 † quid ſi repellat adiutor inq̄ſitionis,
nunquid alius admittetur, uel iudex ex
officio ſuo procedet? Rñdeo admitte-
tur alius, ut inf.eo.tit.c. cum oporteat. &
argu. ff. de inoffi. teſta. l. poſthumus. §.
26 1. † Crimina.n. ſemel audita indiſcuſſa
præteriri non debent. ut inf.de collu.de-
te.c.crimina. nec refert vndecunq; cla-
ruerint. ut 24.q 3. ca.ecce. Item inquiſi-
tio nititur ex officio ſuperioris, & ideo
iterari pōt ut 2.q 5. ca. habeat hoc pro-
27 prium. & c. mēnam. † Item quid ſi infa
mia ortum habeat ab inimicis; nūquid
inducet inquiſitionem? Rñdeo non, ut
inf.e.ti. c.qualiter. & c.inquiſitionem. in
fin. 11 q.4.c.in cunctis & 2.q 4.ca.omni
bus. inf.de purgatio. can.c.cum in iuuen
tute. Sed cum difficile ſit ortū infamiæ
probare, cum ipſa fama a certo auto-
re procedat. ut de conſe.diſt 4.ca.ſanctū
eſt. Satis dici poteſt, q̄ etſi eſſet inquiſi-
tio, non tamē ceſſabit purgationis iudi-
cium, ut inf.eo.c.inquiſitionis in fi. De-
28 bet autem † deſcendere ſuperior ad in-
quirendum cum canonicis eccleſiæ ſuę.
ut 86.diſ.c.ſi quid uero. 15.q.7.c.ſi quid.
Intelligo hic eccleſiam ſcilicet maio-
rem hoc eſt cathedralem, ut inf.de uer-
bo.ſign.ca. cum clerici. Sed ſi abbas vel
alius prælatus inferior ab epiſcopo ſit
infamatus, puto in inquiſitione & alios
prælatos diœceſis canonicis adiungen-
dos. ut 18. q. 2.ca. ſi quis abbas. In ſum-
29 ma notandum eſt. † q̄ infamia orta ad
denunciationem paucorum, non indu-
cit inquiſitionem ut inf.eo. ti.c. inquiſi-
tionis in fi. Vnde is, contra quem man-
datur inquiſitio fieri, poterit excipere,
ut dicat inimicos eſſe denunciatores.
Itē ipſum denunciaſſe ſuper eo, de quo
ante fuerat infamatus ut inf.eo.ti.ca.cū
oporteat. multa enim falſa principi re-
feruntur. ut 2.q.5.c.biduum, in fi. ſub ta
li. n. conditione commiſſio facta vide-
tur, ut ſi infamia & clamor pręceſſerint,
unde de hoc eſt primitus inquirendum,
ut in illa decr. cū oporteat. Nec obſtat.
inf.eo.ca. ul. vbi ad denunciationē qñq;
mandatur inquiri; quia, ſi ſuperior man
dat inquiri, exceptio prædicta nihilo-
minus ſalua manet. Nunc reſtat uide-
re de tertia & ultima parte rubricæ, ſ.
30 denunciationibus. † Eſt igitur ſciendū
q̄ ad denunciandū tenentur omnes ſ̄m
quoſdam ut 2.q. 1. ca.ſi peccauerit. & q.
7.c.quia propter 11.q.3.c. tam ſacerdo-
tes. 45.diſt. c.ſed.illudquod & Hug. con
cedit. Sed dura eſt hæc opinio, & mul-
tos conſtituit tranſgreſſores. Et propte-
rea alij benignius dicunt, q̄ illud man-
datum euangelicum, ſi peccauerit &c.
non extenditur niſi ad illos, qui in ma-
giſtratu ſunt poſiti. ſiue ſint clerici ſiue
laici. arg. ad hoc 33.q. 4.c. duo iſta noīa
17 q.4.ca. pſbyterorū. quo ad alios autē
eſt conſilium. Et hoc uerum eſt in pecca
to cōmiſſo, ſecus in committendo, nam
quo ad illud omnibus eſt præceptū, ut
22.q.5.c. hoc videtur. quicūq; ergo ha-
bet familiarē, tenetur corrigere. ut 33.
q.4.c.duo iſta nomina. 23 q.5.c.non pu
tes. Et qō intelligatur præceptiue quo
ad prælatos, cōſultiuè quo ad priuatos.
31 eſt arg. 23. qu 4.cap.1. † Sed dubitatur
an infames & criminoſi admittant̄ ad d̄
nunciādū. Et uidetur q̄ ſic, quia omnes
ad hoc ex præcepto tenentur ſ̄m unam
opinionem. Et q̄ infames admittan-
tur, arguitur ex multis iuribus. 24.qu.1.
c.quiſquis. ſup. deſponſa. ca. præterea. &
ubi

vbi ad correctionem agitur, non requi-
ritur tantus rigor, ut in præd.ca. hoc ui-
32 detur. † vbi de bona fide agitur, nõ con
uenit de iuris apicibus diſputare, ut ff.
manda.l.ſi fideiuſſor. §. quædam. Sed e
contra uidetur, quia tm̃ honeſteriores
perſonæ admittantur, ut 35.q.6 ca. epõ
ſinodo. & non infames ut ſupra de teſt.
cog. ca præterea. Nam & ad populares
accuſationes non admittuntur niſi per
ſonæ integri ſtatus, ut ff. de popula. ac.
l.popularis. Scripſerũt Io. & Tan quod
quilibet admittitur ad denunciandum.
dummodo bono zelo denunciet ſupra
de ſenten. & re iudica. cum I. & A Sed
licet admittantur infames & irregula-
res, non tamen criminoſi; cum.n. crimi
noſi non correxerint ſua crimina, præ-
33 ſumit ꝙ zelo denuncient aliena. † Has
ſummas approbo, vt tamen inter de-
nunciationem & denũciationem diſtin
guas; quia denunciatio, quæ ſit de pec-
cato commiſſo, eſt euangelica. ſed illa
quæ ſit de cõmitendo, eſt canonica, Ad
hanc canonicam quilibet admittitur,
vt ſupra de cogn ſpi.c.tua ad hanc qua
liſcunq; notitia ſufficit ut in.ca hoc uide
tur. in qua turpitude popria non obſi-
ſtit. ut ſup. de ſpoli.ca. ptera. quam non
impedit iuramentum præcedens. ut 14.
di.c.nerui. Ad quam non faciendam ſi
quis ſe iuramento aſtrinxerit, iuramen-
tum non tenet ſup de iureiu.c.quemad-
modum. quæ omnia in denunciacione
euangelica non contingunt, ut ſuperius
dictum eſt. Quamuis autem poſſit qui-
libet, dummodo non criminoſus, ut ſu
perius notandum eſt, peccatum denun-
ciare cõmiſſum ut in Auth. qũo opor.
epiſc.§. licentiam, colla. 1.& in Auth.de
non alie.aut permu.§ ult.colla.2 & cir-
ca accuſationem ſolennia. vt 4.q 4.cap.
nulins.§.aliquando. & C de accu.& in-
ſcript.l. ea quæ. tamen nunciatores his
quæ nunciant, aſſiſtere debent, ut ff. ad
Turpill l.ab accuſatione.§. nũciatores.
& C.de accuſa.& inſcript. l. ſinguli. & ſi
non probauerint, quod denunciants pu-
nientur vt inf.tit.proxi.c. cum dilectus.

SVMMARIVM.

2 *Accuſatorum temeritas tribus modis detegitur. & tribus pœnis ſubijcitur.*
2 *Calumniari quid ſit, & quid præuaricari, & quid tergiuerſari.*
3 *De calumnia qualiter quis dicatur.*
4 *Præuaricator quis dicatur.*
5 *Tergiuerſator qs ſit, et qualiter puniatᷣ.*

De Calumniatoribus. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de accuſatio-
nibus & accuſatoribus. ſed quia
plerunque accuſatores calumniantur:
Idcirco ſubijcitur hic rubr de calum.
Videamus igitur, quid ſit calumniari.
Qualiter quis de calumnia conuinca-
1 tur. Et qualiter puniatur. † Eſt autem
ſciẽdum, ꝙ accuſatorum temeritas tri-
bus modis detegitur, & in tribus, pœnis
ſubijcitur. Aut enim calumniantur, aut
2 præuaricantur, aut tergiuerſatur. † Ca-
lumniari eſt falſa crimina intendere.
Præuaricari vera crimina abſcondere.
Tergiuerſari in uniuerſum ab accuſa-
tione deſiſtere ut 2.q.3.ca.euphemium.
§.notandum. ff ad ſenatuſc. Turpill.l. 1.
Rñ. 1. Et ꝙ dixi, calũniari eſt falſa cri-
mina intendere, ſubaudi ſcienter & ani-
mo calumniandi. ut inf. eo.tit. ca.2. Ca-
lumniatoribus pœna lege iulia irroga
tur ut ff. eo.tit.l. 1.§. 1. Nam calumnian
tes ad uindictam poſcit ſimilitudo ſup-
plicij. ut non. ſup.tit. proxi.§. debet autẽ
3 accuſator inſcribere. † Conuincitur
quis de calumnia ſecundum quoſdam
eoipſo ꝙ non probat quod intendit. vt
2.q 3.c.calumniator. & ca. qui non pro-
bat. C. de aduo. diuer. iud. l. 1. ff. de te-
ſti.l.3.§. idem diuus Adrianus. C. de fa-
mo.libel.l.1.in fin. C. ad leg. Iulia. de ui
publ.l.ſi quis ad ſe. & C. de fruct. & lit.
ex.l. non ignoret. Sed non eſt ita, quia
non protinus calumniari uidetur, qui
non probat quod intendit, unde eius
rei inquiſitio ſpectat ad iudicem, qui
reo

reo abſoluto animi deſtinatione. argu.
ff. de verb. ſignific.l. fugitiuus. quia poſt
ſententiam abſolutionis hoc non lice-
ret. ut C de cal. l. 1. de accuſatoris inci-
pit conſilio quærere, qua mente ductus
ad accuſationem proceſſit, & tunc con-
demnabit eum, uel abſoluet, quorũ al-
terum ex forma ſententiæ apparet. ut
2.q 3.c.euphemium. §.notãdum. ff. eo.
titu.l. 1.§. 1. poteſt enim eſſe, ꝙ accuſa-
tor qui non probat, iuſtam habuit cau-
ſam ueniendi ad crimen. ut C. eo. titu. l.
qui non probaſſe. Si vero iudex de hoc
non inquiſierit durante adhuc primo
iudicio, poſtea non poteſt. ut C. eo. titu.
l. 1. niſi noua contra accuſatorem eun-
demque calumniatorem accuſatio in-
ſtituatur, vt C. de aduo. diuer. iudi. l. 1.
Vel poteſt in continenti reo abſoluto
condemnare calumniantem, præhabi-
ta tamen inquiſitione; quia quæ in con-
tinenti fiunt, ineſſe videntur. C. de pac.
l. petens. ff. ſi cer. pe.l. lecta. Et no. ꝙ vbi
certa eſt pœna imponenda accuſato, ſi
conuincatur, certa eſt & imponenda ac
cuſatori calumnioſo, quia eadem. ſed
ubi incerta eſſet illa, quæ imponenda
eſſet accuſato, tunc accuſatori in calũ-
nia comprehenſo imponetur tanta &
talis pœna, quanta & qualis pro crimi-
ne obiecto ab accuſatore ſolet imponi,
ut C. eod. tit. l. vlt ff ad ſenatuſcon. Tur-
4 pil.l. & in priuatis. † Præuaricator au-
tem dicitur, quaſi uaricator qui diuer-
ſam partẽ adiuuat prodita cauſa ſua,
quod nomen Labeo a uaria concertatio
ne tractum ait. nam qui præuaricatur
ex utraque parte conſiſtit, quinimo ex
altera. Hic autem extra ordinem ſo-
let puniri. ut 2. quæſtio. 3. cap. euphe-
mium. §. notandum. in uerbo præuari-
5 cator. & ff. de præuarica. l. 1 & 2. † Hic
autem tergiuerſatur, qui terga vertit
accuſato, & circa abolitionem ab accu-
ſatione deſiſtit. Hic incidit in Turpil.
& extra ordinem punitur, ut 2. quæſtio.
3. cap. euphemium. § notandum. in ver
bo. ſi quis. & ff. ad Turpill.l. 1.§. ſi quis
autem.

SVMMARIVM.

1 *Simonia quid ſit.*
2 *Simonia unde dicta.*
3 *Simonia committitur tribus ſpeciebus muneris.*
Munus aliud ab obſequio, aliud à manu, aliud a lingua.
4 *Simonia volũtate cõmittiᷣ. & num. 9.*
5 *Caſus in quibus munus à manu in ſpiritualibus licitè intercedit.*
6 *Obſequium ſpirituale an poſſit ſine vitio præſtari & pacto.*
7 *Exennia an inducant ſimoniam.*
8 *Modica quantitas pro re ſpirituali ex pacto data an inducat ſimoniam.*
9 *Simoniacus fori comparatur.*
Vſuram quæ inducant.
10 *Simonia an cõmittatur ſi aliquid detur pro calice ſeu veſtibus benedicendis.*
11 *Simonia in quolibet eccleſiaſtico miniſterio exercendo committi poteſt.*
12 *Cautio an ante promotionem alicuius exigi poſſit ſine vitio ſimoniæ.*
13 *Superioris autoritas vitium tollit.*
14 *Dare intelligitur qui quod ſibi detur remittit.*
15 *Simonia eſt crimen enorme.*
16 *Simoniacus a quolibet accuſari poteſt.*
17 *Miſſam cantare poteſt quilibet peccator præter ſimoniacum.*
18 *Iura canonica quare ſimoniam & fornicationem proſequantur.*
19 *Suſpenſi et excommunicati excluduntur à participatione ſacrementorum.*
20 *Simoniacus qualiter debeat puniri.*
21 *Accuſatus de ſimonia, pendente accuſatione, officium ſuum exequi prohibetur.*
22 *Beneficium ſimoniacè adeptus tenetur ad omnes fructus perceptos & percipiẽdos.*
Fur ſemper eſt in mora & ad dãna teneᷣ.
Poſſidens ſine titulo tenetur ad damna et lucra percepta & percipienda.
23 *Pecunia ſimoniacè data cui ſit reſtituẽda.*
24 *Prælatus aliquid ab eccleſia per ſimoniã extorquens duplicatum reſtituit.*
25 *Simoniam an inducat omnis pactio in re ſpirituali interueniente.*

Pactum

Pactum in traditione rei propria appone re licet.

26 *Simoniam an committat exigẽs aliquid in exequijs mortuorum, uel in benedictione nubentinum, & in conſecrationibus epiſcoporum.*
27 *Diſpenſare cum ſimoniaco an quis poſſit.*
28 *Epiſcopus an poſſit cum ſimoniaco diſpenſare, & nu. 35.*
29 *Simoniacè ordinatus quis dicatur.*
30 *Damni nihil ſentire, qui prohibuit.*
31 *Prohibitio in caſibus nihil operatur.*
32 *Tacens plerunq; præſumitur conſentire.*
33 *Abſentia aliquando plus operatur quàm contradictio.*
34 *Diſpenſatio quando dicatur fieri ſemiplenè, quando plenè & quando pleniſſimè.*
36 *Intellectus ad c. erga. 1. q. 1.*
37 *Sacerdos an peccet vel ſimoniam committat miſſam pro denarijs celebrando, vel alia officia exequendo.*
38 *Laici an compelli poſſint ad præſtandum oblationes.*
39 *Simoniacus an efficiatur qui ſe cum bonis ſuis eccleſiæ confert.*
40 *Paupertas delinquenti non ignoſcit.*
41 *Famis neceſſitas excuſat à furto.*
42 *Mediatores ſimoniæ, ſimoniaci ſunt & infames, nec ad teſtimonium admittũtur.*

De Simonia. Rub.

INTER cætera crimina eccleſiaſti-
ca, ſimonia primum obtinet locum.
Nam ſimoniaci uelut primi & præcipui
hæretici ab omnibus fidelibus ſunt reſ-
puendi. & omnia crimina ad compara-
tionẽ ſimoniacæ hæreſis quaſi pro nihi
lo reputantur, ut 1. q. ult. c. pater, & quia
vſitatum eſt tantum malum, ut 1. q. 1. c.
reperiuntur, & ideo exaggerandum, ut
ff. de pœ. l. aut facta, §. ult. Idcirco præ-
miſſo de accuſatore & eius calumnia,
ſtatim ante alia crimina ponit de ſimo-
nia. unde ſubiicitur hic rub. de ſimo. &
ne aliquid pro ſpiritu. exigatur, uel pro
mittatur. Videndum eſt igitur, quid ſit ſi
monia. Vnde dicatur. Quibus modis cõ-
trahatur. Qua pœna ſimoniacus punia-
tur. Et quæ contra eum poſſit diſpenſa-
1 tio adhiberi. Simonia † eſt ſtudioſa
cupiditas uoluntas emendi, uel uenden-
di ſpirituale, uel ſpirituali annexum,
quod ſpirituale cenſetur. Ius enim per-
cipiendi prouentus præbendales ſpiri-
tuale non eſt, ſed dicitur annexum ſpiri
tuali, hoc eſt canoniæ propter res tem-
porales, quæ ex illo iure proueniunt. ſ.
fructus. Sic & ius percipiendi prouen
tus ratione prælaturæ, ſpirituale nõ eſt,
ſed dicitur annexum ſpirituali propter
temporalitatẽ, quæ ineſt ipſi perceptio-
ni. Et ideo ſi quis emat uel uendat ſpiri-
tuale pp annexum ſpirituali, neutrum
inemptum uel inuẽditum derelinquit.
vt 1. q. 2. c. ſi quis obiecerit. Sic & ius pa-
tronatus vendi non poteſt, ut ſup. de iure
pa. c. de iure & c. quia clerici. tñ dicitur
ſpirituali annexum, vt in decre. de iure
& ſup. de iud. c. quanto. propter quandã
conſiderationem, quia cadit in laicum
& a laico poſſidetur uel quaſi, cũ nullũ
ius ſpirituale a laico poſſideatur præter
illud, & præter ius funerandi, ut ff. ius fu
nerandi, vt ff. de mortuo infe. l. 1. & præ
ter ius eligẽdi, ſi ex priuilegio cõpetat,
vt ſup. de iure patr. c. nobis, & propterea
non dicitur ius ſpirituale, ſed annexum
ſpirituali. accedit ad iſta ſupra de rerum
permu. c. quæſitum. Præmiſſa aũt diffi-
nitio uel deſcriptio ſimoniacæ probatur.
2 1. q. 1. c. qui ſtudet. † Dicitur ſimonia a
Simone mago primo in nouo teſtõ ſce-
leris huius auctore. ipſe. n. uoluit eme-
re gratiã ſancti ſpiritus a B. Petro. ſicut
& Gyeſi in ueteri teſtõ uoluit vendere
gratiam ſanitatis Naaman Syro. Vnde
proprie loquendo emptor ſpiritualium
dicitur ſimoniacus uenditor gyziacus
vel gyziecus. Sed uſus hominum hẽt ut
vterq; ſimoniacus appellẽt, & de utroq;
3 legitur. 1. q. 1. c. qui ſtudet. † Committi-
tur autem ſimonia tribus ſpeciebus mu
neris. Vnde beatus, qui excutit manus
ſuas ab omni munere, non dixit ſolũmo
do a munere, ſed ab omni munere, quia
munus aliud ab obſeqo, aliud à manu,
aliud à lingua. Munus ab obſeqo eſt ſer
uitus

uitus indebite impenſa. munus a manu
pecunia eſt munus à lingua fauor eſt, ut
4 1. q. 1. c. ſunt nõnulli. † Item cõmittitur
ſimonia ſola uoluntate vel intentione; ſi
cut & uſura, ut inf. de uſu. c. cõſuluit 14.
q. 3. c. ſi fœneraueris. In hoc tñ diſtiguẽ
dum eſt, ſicut diſtinxerunt doctores an-
tiqui. quædã ſunt prohibita, quia ſimo-
niaca, ut uendere vel emere ſacramẽta;
hæc. n. ideo hodie prohibentur, quia in
ueteri teſtamẽto erant ꝓhibita & ſimo-
niaca, emi uel uendi dona ſancti ſpiri-
tus. ut 1. q. 1. c. qui ſtudet. unde uendito-
res colũbrarum eiecti ſunt a domino de
tẽplo. ut 1. q. 3. c. ex multis. Quędam aũt
ſiunt, quæ in ueteri teſtamento nec erãt
prohibita nec ſimonica; quia prohibita
per conſtitutiones, ut uendere vicariam
caſtaldionatũ, œconomatũ, aduocatiã,
& hmõi, ut inf. eo. ti. c. ad noſtrã. 1. q. 1. c.
ſi quis epiſcopus & qu 3. c. ſaluator. hæc
emi uel uendi eſt ſimoniacũ, quia prohi
bitum. Et in his non ſufficit ſola uolun-
tas, ſed requiritur ut interueniat actus.
Et nota, ꝙ in his, quibus ſimonia cõmit
titur, ſola voluntate nullo pacto, ſed ef-
fectu animi præcedent, non eſt neceſſa-
ria reſignatio ſpiritualium quæ confe-
runtur, & temporaliũ quæ præſtantur,
ſed ſufficit delinquentibus per ſolam
pœnitentiam ſuo ſatisfacere creatori, &
eos pro ſimonia hmõi non teneri. ut inf.
eo. ti. c. ult. & ſic in hoc intelligo decre. inf.
5 eod. titu. ca. tua nos. † Sunt aũt caſus, in
quibus munus a manu licitè intercedit
in ſpiritualibus. Primus eſt, cùm quid
ſpontè datur & gratis offertur, ut 1. quæ.
1. c. quidquid inuiſibilis & c. q̃ pio, in fi.
& c. placuit. & inf. eo. ti. ca. dilectus filius
A. in fi. Secundus cũ omnia illa concur-
runt, quæ diſtinguiẽ inf. eo. c. etſi qõnes.
Tertius pro operibus ſpiritualibus ab
eo collatis, qui ad hoc ex officio non te
netur. ut 12. q. 2. ca. charitatem. Quartus
pro operibus ſpiritalibus, ad quas qui
confert, ex officio tenetur; ut cũ epiſco-
pus conſecrat eccleſiam vel viſitat, quia
tunc põt exigere moderatã procuratio
nem, ut inf. eo. c. cũ ſit Romana ſup. de re
ſcrip. c. cum ex officij 10. q. 3. c. relatum.
Sed quamuis ſic dixerint antiqui, & ſic
ſcripſerit frater Raymũ. in ſumma ſua,
tñ non audeo dicere, ꝙ pro actu uiſitan
di uel conſecrandi epiſcopus exigat, &
hoc propter canonẽ. 1. q 1. ca ſtatuimus.
ſed pro labore uiæ. 12. q. 2. ca. charitatẽ.
Sed oppones. canon ille loquiẽ, cũ epũs
non per ſuæ ciuitatis parochias fatiga-
tur; ſi ergo in ſua ciuitate uiſitat, uel con
ſecrat, uidetur ꝙ non debeat exigere ꝓ
curationẽ, cùm non laboret; & tñ cõtra-
rium eſt, ut ſup. de cẽſibus exac. & procu
ra. c. uenerabili. Ad quod rñde. & ſi mi-
nus laboret eundo ad eccleſiã ciuitatis
cauſa uiſitandi uel conſecrandi, q̃ eũdo
ad eccleſiã in diœceſi cõſtitutã, laborat
tñ, & ideo ceſſat obiectio. Quintus, cum
eleemoſiyna datur pro uita æterna &
peccatorũ remiſſione. unde peccata tua
eleemoſynis redime. Sextus pro redi-
menda vexatione, q̃ in rebus ſpirituali-
bus iniuſte inferẽ, ut inf. eo. ti. c. dilectus.
Et concordat, redimẽtes tp̃s cariſſimi,
qm̃ dies mali ſunt. Sed uidetur obſtare
inf. e. tit. c. querelã. ibi. n. utiũq; prohibe-
tur emi & redimi eccleſiam. Sed ibi ex-
ponitur redimi. ideſt pro pecunia reli-
gnari, item nõ obſtat inf. eo. ti. ca nemo
quia ibi non redimitur vexatio, ſed emi
tur abſolutio. Vel poteſt ſic dici, ꝙ redẽ-
ptio rei ſpiritualis permittitur vexato
in iuſte & redimenti, prohibetur vexãti
& ꝓ uexationis ceſſatione recipiẽti. In
munere ab obſequio diſtinguiẽ; q̃a aut
obſequium eſt corporale aut ſpirituale.
Si corporale ſit obſequiũ & honeſtũ, ui-
tiũ non inducit. ut cũ quis ſeruit ſuo epi
ſcopo corporaliter in rebus licitis & ho
neſtis, puta eũdo Romã pro ipſo, aduo
cando, uel procuratoris officiũ gerendo
ꝓ negocijs eius, uel eccleſiæ ſuæ; ubi er
go dignus dignum & honeſtũ p̃ſtat obſe
quiũ ꝓ bñficio uel ordine, ceſſat uiciũ
ſimoniæ, & hoc innuit a cõtrario ſẽſu ca
nõ ille. 1. q 1. c. sũt nõnulli. in uerbo. mu
nus ab obſeqo eſt ſeruiꝰ indebite impẽ
ſa. Si uerò indignꝰ dignũ, uel dignus ĩdi-
gnũ p̃ſtet obſequiũ, nõ caret uitio ſimo-
Ff niæ

niæ. Sed quamuis honeſtũ obſequiũ li-
beralitate præſtitum uitiũ non inducat;
ut dictũ eſt, in pactum tñ dici non põt.
Hug.tñ.dixit indiſtinctè, ꝙ ſi quis dire-
ctè habeat intentionem ſuam ad ordi-
nem uel beneficium cùm ſeruit, ſimo-
niacus eſt, ar.pro e.inf.eo.ti c. cũ eſſent.
Sed nunquid obſequium ſpirituale põt
8 ſine uitio præſtari eſt pacto? Rñdeo nõ,
ſine beneficio uel perſonatui ſit anne-
xum, ut ſup.de præben, c. ſignificatũ. In
munere autem a lingua ſic dico, licet ſu
per hoc diuerſi diuerſa ſcribant. porri-
guntur preces aut ab ipſo ordinando
ſeu promouendo, aut ab alio pro ipſo.
Et in utroq; caſu dicunt quidam, preces
9 hmõi eſſe illicitas. & ſi ad eas fiat ordi-
natio, uitioſa eſt ſpeciem continent ſi
moniæ arg. 1.q. 1.c.ordinationes & cap.
nullus itaq; ,&7.q. 1.c.in ſcripturis ſup.
de iure patro.ca.per tuas. Quod tolera-
bile puto, ſi pro indigno fiant; ſecus ſi ꝓ
digno ut ſup.de ęta.& quali.c.tuà 1.q. 1.
c.filiũ, inf. de ſimo.c.tua aliàs multi ho-
die dãnarentur, cùm plures ordinentur
& beneficiuntur interuenientibus pro-
prijs precibus, uel aliorũ. Sed ſi aliquis
pro prælatura preces porigat pro ſe ip-
ſo, hoc ambicioſum eſt ut 1.q.1 ca. nul
lus itaq;. ſi uero interpoſitis precibus
alienis ad p̃laturã aliqs aſſumatur, tunc
diſtinguo; aut preces ſunt carnales, aut
ſpirituales; Si carnales & fiant pro indi-
gno, cõmittitur ſimonia ut 1.q.1. ca de
ordinatiobus. Nam preces loco pretij
ſuccedunt ut 1.q. 1.ca. ſunt nõnulli. Sed
10 ſi ſint carnales & fiant pro digno, licitæ
ſunt; dũmõ is, qui ordinat uel inſtituit,
reſpectũ non habeat ad preces, ſed ad
utilitatẽ eccleſiæ, uel meritũ promouen
di. Spirituales aũt preces uitiũ non indu
cunt, ut 1.q.1.c.latorẽ.63.diſt.c. princi-
7 pali. † Quæritur de exenniis, an ſimo-
niã inducant? Videtur ꝙ nõ, dum tñ nõ
producantur ad munerum quantitatẽ.
ut ff.de offi.procon l.ſolent.§ nõ autem
11 & §.ult.licitè n.recipitur eſculentum &
proculẽtum, quod intra dies proximos
prodigatur.ut ff.de offi.præſi.l.plebiſci-
to. ſicut & quæ prophetæ offerebantur,
ſtipites magis æſtimabantur tabernacu
li, q̃ munera ꝓphetæ ut 1.q.1.ca.iudices.
Sed quid ſi corrupta intentione dentur
uel recipiãtur exennia? Rñdeo ſimonia
cõmittitur, quæ ſine reſignatione ordi-
nis uel beneficij collati pœnitentia ſola
purgatur, ut inf.eo.c.ul.& ſm hoc intelli
8 gi põt.inf.eo.c.nemo. Sed nunquid † mo
dica quantitas pro ſe ſpirituali ex pacto
data ſimoniã inducit? Rñdeo ſic. Nam
inuenio ꝙ ſex ſolidi faciant ſimoniam,
ut inf.eo.t.c.tuæ. Item 30.ut inf.eo.c.ue-
niens. Item quinq; oboli. ut 1.q.1. iudi-
ces. Item tremiſſis ut 1.q.1.c. placuit, ut
nullus epiſcoporũ, id eſt, tertia pars ſoli
9 di. †. Item ſimoniacus furi comparatur.
ut 1.q.1.c.ordinationes, & in furto non
diſtinguitur q̃titatis.ut 14.q.6.c.ul. Item
ſimonia comparatur crimini uſurarũ,
utrunque. n. ſola uoluntate cõmittitur.
ut ſup.eo.§.itẽ committitur. Et in uſuris
non diſtinguitur inter modicũ & mul-
tum. Item cupella uini, Item uerba, po-
ma, & quicquid ſit quod ſorti accedit,
uſuram inducit, ut 14.q.3.c.pleriq;. Ad
hoc aũt dico, ꝙ vbi ex pacto aliquid da-
tur, non diſtinguo quantitatem, & opus
eſt reſignatione eius, qđ taliter eſt quæ
ſitum. ubi aũt aliquid quãtuncunq; cor
rupta intentione datur ſine pacto, ſimo
nia committitur, quæ abſque renuncia-
tione per pœnitentiã deletur, ut inf.e. c.
ult. Sed ſi non conſtet de mente corrup-
ta, tunc cõſiderantur circũſtantiæ illæ,
de quibus habes.inf eo.ti. ca & ſi qõnes.
10 † Sed nunquid ſimonia cõmmititur, ſi
aliquid detur pro calice ſeu veſtibus bene
dicendis? Dixerunt quidam, ꝙ non, niſi
inueniretur hoc in iure prohibitũ; tunc
.n. eſſet ſimoniacũ, quia prohibitum. ut
eſt uidere in chriſmate, baptiſmo, cõio
ne, balſamo, ſepultura, baſilicis dedicã
dis, vt 1 q.1.ca dictum.& ca. placuit, ut
unuſquiſq;,& inf eo. ti. c. cũ in eccleſiæ.
Et his. conſentit frater Raymũ. in ſum-
11 ma ſua.† Puto tñ uerius, ꝙ in quolibet
eccleſiaſtico monaſterio exercendo ſi-
monia committi poteſt, ut inf. eod. ti-
tul.
12 tul.ca. ad noſtram. † Sed nunquid ante
ꝓmotionem al' cuius põt ab eo cautio
exigi ſine vitio ſimoniæ? Rñdeo nõ, ſed
poſtea ſic. vt 8.quæſt.3.c.talia 1.q.1.ca.
quam pio. dũmodo pactũ nõ præcedat.
8.q 3.c. Arraldus poſtea uero præſtabĩt
cautio, quæ ex antiqua conſuetudine
approbatur. vt 63.diſt. c. qa ſancta. ſed
a ſuperiori põt exigi & recipi cautio ſi-
ue ante, ſiue poſt ordinationẽ ſubiecti,
ut ſup de electio.c.ſignificaſti.23.diſti. c.
quanquã.28.diſt.c. de Siracuſanæ. 100.
diſt. ca. optatũ & ſup.de iureiur.c.nul-
13 lus. † auctoritas.n ſuperioris uitiũ tol-
lit.ut ſup.de pac.c.cum pridẽ ſup. de p̃-
bẽ.c.niſi ſup de tranſa.c.ſtatuimus.ff.de
his q not.infa.l.furti.accipe. §. q̃ iuſſu.
Itẽ nota ꝙ ſicut ſimoniacũ eſt mediãte
pecunia uel pacto rẽ ſpiritualẽ acquiri;
& reſignari; ut inf.eod.ti.c.querelã ſup.
14 de teſti c.veniens.† dare enim intelligi
tur, q quod ſibi debetur, remittit, ut 8.
q.3.c.talia.ff.de calu.l quin etiam ff. de
cond.cã da.l.ſi mulier.licet ſit arg. con-
tra ff.qui.mo.pig. uel hypo ſol.l.1 §. cũ
debitor C.ad uelle.l. 1. ff. quæ in frau.
cre.l.ſi pignus. Et eodẽ modo ſimonia-
cũ eſt ob pecuniam reconciliare, uel nõ
reconciliare. ut inf.e.tit.c.nemo.& c. ad
aures. Nec mireris, ſi duo contraria in
idẽ recidũt. Nã hoc cõtingit alias, ut cũ
recipit pretiũ ad accuſandũ, uel non ac
cuſandum. denunciandũ, uel non denũ
ciandũ, teſtificandum uel non teſtifican
dum, eligendũ uel non eligendũ, hæc.n.
omnia eadem lege puniuntur. ut 1. q. 1.
ca. qui cũ & l.eadem.§.lex Iuli.& 2.q.1.
ca. prohibentur. accedit ad iſta. 1.q.1.§.
qui aũt pecuniam. Sed obſtat canon. 1.
q. 1.c.ſunt quidam. ibi dicitur, ſunt qdã
qui uiolentia uel fauore non permittũt
eccleſias ordinari, hos etiã decernimus
vt ſacrilegos iudicandos. Sed ibi ſubau-
15 dic, nihilominus ſimoniacos. † Eſt
aũt ſciendum, quòd ſimonia eſt crimen
enorme, ut ſup.de acc.& inqui. c. crimẽ
exceptum. ut C. de epiſ. & cle.l. ſi quen-
16 quam. 15.q.3.cap.ſane. † Ad accuſatio
nẽ ſimoniaci quilibet admittitur ad accu-
ſandum. ut inf.e. tit.c.tanta, dummodo
is qui accuſatur ſit malæ famæ. vt 2. q.
1.c.in primis.& de hoc plenius not.ſup.
de accuſatio. §. itẽ illi nõ admittuntur.
17 † Quilibet peccator miſſam cantaræ
põt. præter ſimoniacũ, ut inf.e.tit.c.tan-
ta. & præter alios enormiter delinquen
tes uel mediocriter, dummodo eorum
crimina notoria nõ ſint de iure, uel de-
facto. ut ſup. de tẽpor.ordi.ca.ultimo.&
ſup.de renũcia.c.niſi cũ pridem.in prin
cip. hi enim oẽs ſunt ſuſpẽſi quo ad ſe,
& quo ad alios. Vel dic ſolum ſimonia-
cũ etiã occultum ſuſpẽſum eſſe quo ad
ſe & quo ad alios, & notoriũ fornicato
rẽ. ut 32.diſt.c.nullus,& ca. præter hæc
18 & § uerũ. † Et ſi quæratur, quare iura ca
nonica ſic inſequantur hæc duo. ſ.ſimo
niã,& fornicationem? Reſpondeo ſimo
nia eſt morbus cancroſus. & ideo ferro
ignito opus eſt. eſt etiã malum vſitatũ.
vt 1.q.1. c. reperiũtur. Itẽ fornicatio eſt
cõmune uitiũ, ut 50.diſt.c qa tua ſancti
tas. in fi. & ideo pœna ex acerbari de-
buit in utroque, ut ff.de pœ. aut facta.
§.ultimo. Et quod ꝓxime dixi, q̃libet
peccator põt miſſam cantare præter ſi-
moniacũ ſic intellige quilibet uõ p̃ciſus
19 quilibet toleratus. † Et ſic tollitur obie
ctio de ſuſpẽſis & excõicatus, qui exclu
dunt à participatione ſacramentorum.
vt 3.q.4.c. engeltrudã ſup. de excep.c.a
nobis.inf.de ele.ex. mi.c.ſi celebrat. Itẽ
omnis peccator pœnitens.& ſic non ob.
quod dici ſolet. conſtitutus in morta-
li peccato ſuſpenſus eſt quo ad ſe. ut. 1.
q. 1.c.ſacerdos. qđ locũ hẽt in non enor
mibus ẽt occultis, & nõ mediocribus ẽt
occultis, & non mediocribus notorijs.
nam enormia occulta,& mediocria no
toria, & poſt peractam pœnitentiã exe-
cutionem ordinis detinẽt impeditã, vt
ſup.de renun.c.niſi cum pridẽ.50. di.c.
20 de his ſup.de tempo.ord.c.ult.† De pœ
na ſimoniaci ſic dicẽdũ eſt. Aut quis eſt
ſimoniacus in ordine, aut in beneficio
ſuſcepto. Si in ordine, ſuſpenſus eſt ipſo
iure, ut ꝓximè dictũ eſt; habet.n.chara
cterem furtiuum. ut 1.q. 1.c. ordinatio

nes habet characterem vitioſum. vnde
ordo intus ortus occidit, vt 1.q.1.ca qui
buſdã narrantibus inf.eo.tit.c.accuſatũ.
& ca.quotiens. Qualitercunque de hoc
crimine conſtiterit ſiue per modum ac
cuſationis ſiue per modũ inquiſitionis,
ſiue denunciationis, ſequitur pœna de-
poſitionis. primũ ꝓbatẽ ſup de acc.inq.
& denun.c.ſuper his. Secũdũ.ſup.de acc.
inquiſi.& capit.de tertio.not.de accu.§.
effectus. Symoniacus aũt in dignitate
vel beneficio conuictus per accuſatio-
nẽ deponitur, p inquſitionẽ amouetur,
ut ſup.de elec.c. per inquitionẽ.& idẽ p
denunciationẽ. Et eſt ratio, quia nõ poſ-
ſet agi pœnitentia illa vel illo retento.
vt 13.diſtin.c.nerui.& vt in prædicto §.
effectus. Et quod dixi in ſimoniaco in
ordine, ꝙ ſuſpẽſus eſt ipſo iure, puto lo
cum habere in ſimoniaco in dignitate,
qui executionẽ dignitatis retinet ĩpedi
tã; vnde quidquid facit gerendo officiũ
dignitatis ſuſpenſus, agit & decipit ani
mas ſubiectorũ, ut ſup.de elect.ca dudũ
Rothomag. & idẽ dico in beneficio cu-
rã animarũ habẽte; quia de is duobus
idẽ iudiciũ eſt habendũ, ut continẽt in
ꝑdicta decre.& argu. ſup. de filijs pres-
by.c.vlt. Si vero aliquis ſit ſimoniac⁹ in
receptione ſimplicis beneficij, vl̃ in col
latione beneficij cuiſcunque, aut eius
delictũ eſt occultũ, aut notoriũ de iure
vel de facto. In primo caſu ſimoniacus
eſt ipſo iure ſuſpẽſus, ſicut & quilibet in
mortali peccato conſtitutus, vt 1.q.1.
ca. ſacerdotes. In ſecundo quo ad ſe &
quo ad alios, ut ſup.de temp.or.c. q̃ſitũ.
21 † Nã & accuſatus de ſimonia ꝓhibetur
exequi officiũ ſuũ accuſatione pẽdẽte:
ut inf.e.tit.c. accuſatum. Itẽ quid de his
qui per ſimoniã recipiunt, uel recipiun
tur ad monachatum? Rñdeo, ſi per mo
dum accuſationis deuicti fuerint, depo
nuntur tã recipiẽtes, quam recepti. ſed
ſi per inquiſitionẽ de his conſtiterit, re-
cepti amouentur a locis & in monaſte-
rijs arctioribus collocãtur ad pœniten-
tiã peragendam. recipientibus aũt iniũ
gitur pœnitentia, & donec eã perege-
rint ab executione ordinũ ſuſpendun-
tur, ut inf.eod.titu.dilectus filius A. Sed
inſtabis, quare priores iſti uel abbates
nõ remouentur ab adminaſtratione ẽt
per modum inquiſitionis, cum hæc ſit
pœna ordinaria ſimoniacorũ prælato-
rum? vt no.ſup.e.tit.§. de pœna. Rñdeo,
illud locum habet in ſimonia commiſ-
ſa in dignitate in qua adminiſtrant; ſe-
cus in ſimonia cõmiſſa in beneficijs cõ
ferendis, uel monachis recipiendis, in
quo caſu locũ habet decre. dilectus. Vl̃
ibi multitudo erat in cã, & vtile nõ erat
monaſterijs veteres amoueri prælatos
22 ut ſup.de renun.ca.1.† Sed quæritur an
is, qui beneficiũ ſimoniace acquiſiuit,
teneatur ad oẽs fructus, quos recepit &
qui recipi potuerunt? Rñdeo ſic, eſt.n.
fur & latro vt 1.q.1. cap. ordinationes.
& ideo ſicut fur ſemper eſt in mora, &
ad damna tenetur C. quod met. cauſa
l.1.C.de condi.furt.l. ulti. & C. de furt.
l.ſubtracto. & ad oẽs fructus, ut uiolen-
tus. ut ſup.de reſti.ſpol.c.grauis. Genera
liter enim ſine titulo poſſidens tenetur,
ad omnia damna, & lucra, & perceptas
& percipienda, ut ff. de rei uẽ.l. ſi naui.
§.generanter. Et idem eſt, ſi habeat ti
tulũ. ſed talem qui pro nõ titulo ſit ha-
bendus ut C.de agrico. & cen.l. quem-
admodum.ff. quod met.cauſ l. ſed par-
23 tus. † Sed quæritur, cui reſtituetur pe-
cunia ſimoniace data? Rñdeo ei in cu-
ius inf.iniuriã data eſt, hoc eſt eccleſiæ,
ut in.eo. titul. c. conſulere.& ca.audiui
mus & c. de hoc autem. & ar. ad idẽ 17.
q.4.ca ſiquis in atrio 27. q.ca.ſiquis ra-
puerit. in Auth.de ſanctiſ.epiſco. §. ſed
neque coll.9. Ei uero, qui pecuniam de
dit, inuenitur ex miſericordia reſtitui.
ut inf.e.tit.c. veniens. ſed forte illud lo-
cum habet, cum redditur ei qui mona-
ſteriũ eſt ingreſſus per ſimoniam, conſi
deratur.n.ne alteri monaſterio, ad quod
transferendus eſt, fiat oneroſus, ut 16.
q.6.c.de lapſis.27.q. ca. ſiquis rapuerit.
24 † Prælatus autem aliquid ab eccle-
ſia per ſimoniam extorquens duplica-
tum reſtituit, vt in prædicta decret.
audiui.

audiuimus, ſecus ſi per impreſſionẽ, qa
tunc reddet quadruplicatum, ut 18.diſt.
c.qm̃ quidam. 1.q.1.c. concuſſionis. Di-
citur autem concutere, qui prætextu of-
ficij comminando aliquid ab inuito ex-
torquet, vt ff.de concuſ.l.1.& 2 24.q.1 c.
25 militare. † Sed ſciẽdum eſt, ꝙ non om-
nis pactio, quæ in re ſpirituali interue-
nit, ſimoniam inducit, & ideo pœnam
non meretur. Nam ſi poſſeſſio detur ec-
cleſiæ, ut in ea oratorium conſtituatur,
non committitur ſimonia, ut ſup.de re-
ſti.ſpol.cap. olim. quia in traditione rei
propriæ licet pactum apponere, ut ff.de
pactis l.in traditionib ſup.de condi. ap-
poſi.c.verum. Item non committitur ſi-
monia, ſi detur licentia conſtruendi ora
torium ſub pacto cẽſus, ut 12.q.2.c. Eleu
therius, ſup.de religioſis domi.c. conſti-
tutus & c.accedit.inf.eo.ti.c. ex inſinua-
tione. talia.n.pacta ſpiritualia reperiun-
tur, ſicut & illud, ſup.de præben.c.ſigni-
ficauit, ſup.de ſer.non ordi.c. nullus, de
26 elec.c.ſignificaſti. 15.q.1.c 2. † Quid, ſi
quid exigatur ſecũdũ loci conſuetudinẽ
in exequiis mortuorum, puta cerei, &
denarij, uel in benedictione nubẽtium,
puta panis & uinũ cerei, & mãtile. ſicut
in pleriſq; locis hoc de more ſeruatur?
Item in conſecrationibus epiſcoporum
manutergium aqua & mantile? Rñdeo
exactionem in talibus reprobandã eſſe,
ſed nihilominus debitã fore ſolutionẽ
vnde ſuperior ex officio ſuo cogere po-
teſt ad ſolutionem, nam compeſcendi
ſunt, qui malicioſè nituntur laudabilẽ
conſuetudinem immutare, ut inf.e.ti. c.
ad apoſtolicam. Quædam enim ex debi
to præſtanda ſunt, ad quæ actio non da-
tur, ut no.ſup. de poſtulã. §. reſtat. ſic &
prãdii exatio iuxta morem reprobatur,
vt inf.eo.titu.c. Iacobus, ſic & in multis
alijs actibus ſpiritualibus conſuetudo
non excuſat exactionem pro intronizã-
dis epiſcopis, uel abbatibus, ſeu abba-
tiſſis in ſede ponendis, uel pro quibuſ-
cunq; alijs perſonis inueſtiendis. Item
pro danda abſolutione uel pro quibuſ-
dam alijs, ſicut quilibet ſtudioſus per ſe
notare põt, ut 1 q.1.c.ſaluator.ca.ſi quis
prebendas, & c.uendentes, ut inf. e.ti.c.
cum in eccl'æ, c.ad aures ſuas, c.in tm̃.c.
27 audiuimus, c.ad apoſtolicã. † Vltimo ui
dendũ eſt, an in ſimonia ualeat diſpẽſa-
ri, in quo diſtinguo. quidã ſunt ſimonia-
ci, quidã ſimoniacè promoti uel ordina-
ti non tñ ſunt ſimoniaci. Cũ ſimoniacis
alius a papa diſpenſare non põt, ut 1.q.
1.c.erga ſimoniacos, ut inf eo.ti.c.nobis
in ſi. papa uerò ex plenitudine poteſta-
tis diſpenſare põt, ut inf.eo.ti.c.dilectus
filius A.& 1.q 5.c.quicũq;. Cũ ſimonia-
ce promotis & nõ ſimoniacis põt epus
diſpenſare, ut inf.e.ti.c.nobis. 1.R. & ca.
ex inſinuatione, ſup.de ele.c.ſi alicuius.
1 q.5.c.præſentiũ, inf.e.ti. c. de ſimonia-
ce, & c.de regularibus. Et ꝙ dixi poſſe
diſpenſari cum ſimoniace promoto, uel
ordinato; uerum intelligo reſignato eo,
quod ſimoniace eſt quæſitum, ut in dec.
ſi alicuius, & 1.q.5.c.q̃cunq; in prin. Et
quod dicunt iura illa in beneficio & di-
gnitate, puto & in ordine locũ habere,
vt reſignetur executio, caracteri.n.renũ
ciari nõ põt, eo ꝙ animæ eſt infixus. Qui
dam tamen dixerunt, Papam non poſſe
diſpenſare cum ſimoniaco in ordine, &
hoc tali ratione; quia neceſſaria eſt re-
nũciatio, ſed ſimoniacus in ordine cha-
racteri renunciare non põt, executioni
non, quia illã non habet. Ad qđ rñdeo,
põt renunciare quantũ in eo eſt offeren
do ſe perpetuæ depoſitioni, ut 21. diſt.c.
28 nunc aũt. † Item quod dixi poſſe epum
diſpenſare, intelligo ſi nõ epiſcopo, ſed
alicui de ſuis comitibus pecunia data
fuerit, q̃a ſi ſibi, ſimonia ſua eũ indignũ
redderet & diſpenſare non poſſet, & hoc
innuit canon ille 1.q.5.ca.præſentiũ, in
prin ubi dicit per pecuniam non epiſco
po, ſed cuidã princ. pũ eius datam. Sed
videtur, ꝙ epiſcopus ẽt cum ſimoniacẽ
promotis, qui ſimoniaci non ſunt, diſpẽ
ſare non poſſit, ut inf eo.tit.c.nobis, ibi
enim in principio ponitur q̃ſtio de pro
moto ſimoniace, non ſimoniaco, & in
fin. reſpondetur, ꝙ cum ipſo non ualet
epiſcopus diſpenſare. Ad quod reſpon-
Ff 3 deo

deo, q̃d in fine illius decre. dicitur, non
referas ad principium, & ad primum ca
ſum, in quo certum eſt, poſſe epiſcopũ
diſpenſare, ut ſuperius dictũ eſt, ſed re-
feras ad caſum, qui ponebatur in de-
cre. ſecũdũ ueterem compilationem, q̃
eſt hodie interciſa, in qua tractabatur
de uerè ſimoniaco. Et quod dicitur ibi
& q̃d dictũ eſt per ſimoniacã prauitatẽ
&c. ſic expone ut dictũ eſt in princ. decr.
29 ſed in parte deciſa. † Eſt autem ſcien-
dum, ꝙ is dicitur ſimoniacè ordinatus
vel promotus, nõ tamẽ eſt ſimoniacus;
quo ignorante & ratum non habente a
conſanguineis familiaribus & amicis
commiſſa eſt ſimonia, ut probatur per
iura inducta ſuper eo. §. ult. uidẽdũ eſt.
& probatur, inf. e. c. ſicut. Ybi uero pecu-
nia datur in diſpẽdium promoti ab his
qui nocere potius, q̃ cõferre intendunt
prorſus ignorante promoto & ratum,
cum ad eius notitiã uenerit, penitus nõ
habente, promotio ipſius nequaquã affi
citur, ut inf. e. ti. c. nobis, & multo minus
afficitur, ſi eo prohibente pecunia de-
30 tur, ut inf. e. ti. c. ſicut. † Nihil. n. damni
ſentire debuit, qui prohibuit, ut ff. de
nego. geſtis. l. ſi duobus in fin. ff. de pro-
cu. l. Põponius, §. ult. ff. man. l. ſi pro te.
31 C. de nego. geſt. l. ult. † In caſibus tamen
nihil operatur prohibitio, vt ff. de reli.
& ſumpti. fune. l. at ſi quis, §. ſi me prohi
bente, ff. de libe. cauſa. l. 2. ff. de appell.
l. non tñ. Aliqñ plus operatur expreſſa
32 contradictio, q̃ tacitus diſcenſus. † Et
eſt ratio, quia plerunq; qui tacet præſu-
mitur conſentire, ut 54. diſt. c. ſi ſeruus.
C. de nup. l. ſiue proponis, ff. ſolut. ma. l.
2. ſup. qui clerici uel uo. c. inſinuate, ſup.
de ſpõ. c. ad id, ſup. de deſpõ. impu. c. lite
ras, ſup. qui ma. acc. poſſ. c. inſuper. Quã
uis regula iuris contrarium dicat, qui
tacet non conſentit, nec &c ff. de reg. iu.
33 c. qui tacet. † Aliquando plus operatur
abſentia, quam contradictio, ut eſt uide
re in ſententia, ut ff. de re iud. l. duo ex
tribus, ff. de arbi. l. ſi in tres. Item in ele-
ctione, ut ſup. de electi. c. quod ſicut c. ue
nerabilis, c. bonæ memo. ſup. Cremonẽ.
ſup. de poſtul. c. bonæ il ſecundò Et nota
34 † ꝙ diſpenſatio ſit aliqñ ſemiplenè, ut
cum diſpenſatur cum aliquo, ut in mi-
norib. tñ valeat miniſtrare, ut ſup. qui
cle. uel uo. c. 2. & 2. q. 1. c ſi quis hæreti-
cæ. Plenè, vt cum permittitur ad ſacer-
dotium, & non ulterius, promouere, ut
ſup. qui cler. uel uouen. c. 1. & 1. q 7 c. cõ
uenientibus. Et plenius, ut cum permit-
titur alicui, ut fiat epiſcopus, & non pri
mas, ut 22. diſt. c. nos conſuetudinẽ Ple-
niſſime, ut cum ad omnia diſpenſatur,
ut 23. q. 4. c. ipſa pietas. Item quæritur,
35 † nunquid põt epiſcopus diſpenſare in
ſimonia cõmiſſa in exequiis mortuorũ,
in benedictionis nubentiũ, in cœmiterii
conceſſione, in criſmate recipiendo, in
ſacrorum uaſarum ueſtimentorũ bene-
dictione, & conſimilibus minoribus ſpe
ciebus ſimoniæ? Creditur, ꝙ ſic poſt pe-
ractam pœnitentiã, eo ꝙ non prohibe-
tur, argu. ad hoc, inf. de ſenten. excom. c.
36 nuper. † Nec ob. 1. q. 1. c. erga, quia loqui
tur in ſimoniaca dignitate, ſic loquitur
37 decre. inf. eo. tit. c. nobis, in fi. † Quæri-
tur an ſacerdos peccet uel ſimoniã com
mittat. miſſam pro denariis celebrãdo,
vel alia officia exequẽdo? Ad quod rñ-
deo, ſi ſacerdos non teneatur ad illud,
pro quo pecuniã recipit, & ſumptus ei
deſunt, nec peccat nec ſimoniã commit
tit vt 1 q. 1. c. duces, vel iudices. Nam &
operas ſuas locare põt ad tempus, vt if.
eo. ti. prox. c. vl. dum tñ in celebratione
miſſæ vel aliorum officiũ principalem
intentionẽ ſuã ad remiſſionem dirigat
obtinendam, ſecundariò aũt habere põt
reſpectum ad denarios, quos percipit.
Illa autem officia, ad quæ tenetur, pro
pecunia celebrare non debet, ſine pecu-
cunia nõ celebraturus, alioqui ſimoniã
cõmittit vt 1. q. 3. c. vendentes; ſed & ſi
non teneatur ad illa, habet tñ aliàs ſum-
ptus ſuos pro denarijs illa exeq̃, aut ſi-
38 moniacũ eſt, aut auarũ. † verũ tñ ſi laici
conſueuerunt dare oblationes, & ſub-
trahãt, puto laicos cõpelli poſſe lauda
bilẽ cõſuetudinẽ cõſeruare. vt inf. e. ti. c.
ad apoſtolicam, in fi. Et ſic ad dãdas obla
tiones.

tiones ut 16. q. 1. cap. ſtatuimus & 32. di.
39 c. præter hæc, in fi. Item quæritur, † ali
quis cõfert bona ſua eccleſiæ pure ſim-
pliciter ſine pacto, hac tamẽ intentione
ut per bona tp̃alia quæ offert ſpiritua-
lia ualeat adipiſci; & clerici qui eum
in fratrem admittunt, non eſſent eum,
niſi comoda tp̃alia perciperent, admiſ-
ſuri, an ſimoniaci reputentur? Ad hanc
q̃õnem rñdet decre. dicens ꝙ tam illi, q̃
iſti apud diſtrictum iudicem, qui ſcru-
tator eſt cordium & cognitor ſecreto-
rum, culpabiles iudicantur ut inf. eo. ti.
c. tua. §. licet autem Vnde cum non di-
cat, ſimoniaci iudicantur. dixerunt qui
dam, quod non ſunt tanquam ſimonia-
ci puniendi propter uoluntatem cum
operæ ſubſecuto arg. ff. de big. ca. nuper,
& c. à nobis. Alij dicunt, quod uerius ſi-
cut puto, ꝙ ſimoniaci ſunt; quia ſola
voluntate committitur ſimonia. ut di-
xi, ſup. eo. §. committitur. Satis tamẽ pu
to, ꝙ ſi eccleſia ſit tenuis facultatibus
& paupertate depreſſa, & aliquis rogat
admitti, clerici uel monachi dicere poſ
ſunt, nos libenter admittimus te ad ſpi-
ritualia, ſed cum bona noſtra nobis nõ
ſufficiant & tibi, adducas vnde uiuere
poſſis. uel ſic, prouideas tibi unde uiue-
re poſſis. Et tunc ſi ingrediens aliqua
temporalia conferat, non erit uitium
ſimoniæ. Nec obſtat decre. inf. eo. c. quo
niam. ubi dicit paupertatis prætextu
volentes huiuſmodi uitium palliare.
nam illa loquitur, cum non ſic cautè p
ceditur, ſicut dictum eſt, ſed recipien-
tes cõmitterent improuidè ſimoniam,
& poſtquam cõmiſerint, prætextu pau-
40 pertatis palliare nituntur. † Pauperta-
tis enim prætextu non ignoſcitur delin
quenti ut ff. de ritu nuptia. l. pallam. §.
non eſt ignoſcendum ſup. de diuor. c. ex
literis. potius enim debent recipientes
mori famæ, quam ſimoniacis ueſci. ut
32. q. 4. cap. ſicut ſancius. & omnia mala
tolerare, quàm ſimoniæ conſentire. ut
41 32. q. 5. ca. ita ne. † Quamuis à furto ex
cuſat nimiæ famis neceſſitas. ut de con
ſec. diſt. 5. cap. diſcipulos. hoc ideo, quia
tp̃e nimiæ neceſſitatis omnia ſunt com
munia. ut ff. ad leg. Rod. de iac. l. 1. §. in
eadem naui. ſed ſi non fuerit antea ne-
ceſſitas, nõ omnino excuſat. inf. de fur-
42 tis. c. ſi quis per neceſſitatem. † In ſum-
ma notabis, ꝙ mediatores ſimoniæ ſi-
moniaci ſunt ut 1. q 1 ca. ſi quis epiſco-
pus. & nota infamiæ procelluntur. ut 1.
q. 3. ca. vlt. Vnde non admittuntur ad te
ſtimonium, etiam cõtra illum qui ſimo
niam illam principaliter dicitur cõmi-
ſiſſe, quamuis crimen ſimoniæ ſit exce-
ptum ut no. ſup. eo. ti. §. eſt aũt ſciẽdum.
quamuis admittatur ad accuſandum.
ut 71. diſt. c. ſi quis papa. cùm hoc fama
meruerit accuſari ut 2. q. 1. ca. in primis.

S V M M A R I V M.

1 *Prælatus an poſſit vices ſuas concedere ſub pretio, & ad locationem & conductionem deducere. & nu. 2.*
3 *Vicarius poteſt gratis conſtitui, & conſtituto prouidendum eſt unde viuat.*
4 *Eccleſia uel præbenda poteſt conduci & locari fructuum cauſa.*
5 *Eccleſia præbenda, vel beneficium, an poſſit in perpetuum locari, uel ultra tempus vitæ locantis.*

Ne Prælati vices ſuas ſub annuo cenſu concedant. Rubrica.

IN proxima rubrica dictũ eſt de ſi-
monia in genere, nunc ſubijcitur
tractatus de ſimonia in ſpecie, ſcilicet
cum prælati uices ſuas uel eccleſias ſub
annuo cenſu concedunt. & ideo poni-
tur hic rubr. ne prælati uices ſuas uel ec
cleſias ſub annuo cenſu concedant.
1 † Et eſt igitur ſciendum, ꝙ prælatus
aliquis prælationem ſuam, iuriſdictio-
nem, officium, vices ſuas, circa ea quæ
ſpũalia ſunt, ſub prætio concedere non
debet, ad locationem & conductionem
deducere. Huiuſmodi prohibitionis tri-
plex eſt ratio. Prima, quia dum iuriſdi-
ctio & officium prælaturæ cõducitur in
grauamen ſubiectorũ, & ſubuerſionem

 iudi-

iudiciorum non eſt dubium redundare.
vt inf. eo c. 2. quia dum ſumptus quæri-
tar, prædo craſſatur. ut 23. q. 1. c. milita
re. Secunda, quia qui uicariũ conſtituit,
curam tradit. ut ſup. de offi. uica. c. ult. &
ideo pro uicaria dare uel excipere pe-
cuniam, ſimoniacum eſt. ut ſup. ti. prox.
c. ad noſtram nec mirum, nam uendere
caſtaldionatum, vel œconomatum, ſi-
moniacum eſt ut 1. q. 1. c. ſi quis epiſco-
2 pus. & q. 3. cap. ſaluator. † Tertia eſt ra
tio, quia cũ prælatus gratis debeat iudi-
care. ut 14. q. 5. c. nõ ſane. & mundas ſer-
uare manus, nullumq; cõtingere lucrũ,
conſtituit iudicia venalia, in quo Deum
& legem offendit. ut in Au. h. de man-
da prin. §. oportet. col. 3. & 10 q. 3. c. qui
recte. Sed opponitur. hæc duo paria
ſunt quo ad ſimoniam committendam,
remittere ſpirituale pro pecunia, uel cõ
ferre: ut ſup. ti. prox c. querelam. ſup. de
teſti. c. ueniens. & tñ uideo, ꝙ epiſcopus
põt iuriſdictionẽ remittere ſub annuo
cenſu: ut ſup. de reli. domi. c. conſtitutus.
Ad quod reſpondeo, prælatus priuile-
gium libertatis indulgens, cenſum ſibi
retinet pro temporibus, quæ remittit. ut
ſup. de cẽſi. ca. cum uenerabile. Vel cẽſus
impoſitio uitium non inducit; quia im
ponitur, ut ſit probatio ſubiectionis an-
tiquæ, ut ſup. de cenſi. c. omnis omnia. &
ad iudicium pſtitæ libertatis, ut inf. de
3 priuile. ca. recepimus. Poteſt autem gra-
tis uicarius conſtitui, & conſtituto pro-
uidendũ eſt unde uiuat, ut ſup. de offi. or-
di. c. inter cætera, ſup. de appella. c. pue-
nit. Nam cum uicarius teneatur ad ui-
ces alienas gerendas, non debet ſuis ſti-
pendijs militare, ut 12. q. 2. ca. charita-
4 tem. † Item põt eccleſia uel præbenda
cõduci & locari fructuum cauſa. ut inf.
eo. tit. ca. querelam. quia & fructus, etſi
proueniunt ex ſpiritualibus beneficijs,
nõ ſunt ſpirituales, unde uendi poſſunt,
ut tñ in hac locatione nihil ſpirituale
admiſceatur, ut ſup. de rerũ permu. ca. ad
quões. His, quæ ſuperius dicta ſunt, non
ob. decre. 1. eo. tit. q̃m enormis. Nam il-
la loquitur in regimine animarum. hæc
eſt in prælatura, quæ, ſ. locationẽ & con
ductionem deduci non poteſt, ut ſupe-
rius dictum eſt. Item non obſtat canon.
qui prohibet ne conductitijs præsbyte-
ris eccleſiæ committantur, ut 21. q. 1. c.
præcipimus. quia & illum intelligo, ut
eccleſiæ non committantur, ideſt eccle-
ſiarum prælaturæ. & ſcd̃m hoc expono
uerba illius decre. quoniã enormis. qa
dum ſacerdotiũ, hoc eſt prælatura ſub
hmõi mercede uenale diſponatur, ad
æternæ retributionis præmium conſide
ratio non habetur. quaſi dicat, dum pro
pretio cura committitur & recipitur
animarum, non ad ipſarum ædificatio-
nem reſpectus habetur, ſed ad lucrum.
5 † Sed nunquid põt eccleſia præbendam
uel beneficium aliquod in perpetuum
locare, uel ultra tempus uitæ locantis?
Rñdeo non, quia cùm beneficia ſint per
ſonalia, contractus circa illa habiti per
ſonas concedẽtiũ nõ excedunt. arg. ſup.
de præbend. c. niſi, in fi. ſup. de trãſactio.
c. de cętero, & c. ueniẽs ſup. de uſu pallij.
c. ad hæc, clericus enim in beneficio uſu
fructuario comparatur, ut 16 q. 6. c. il-
lum. & uſufructuarius rem, in qua uſu-
fructum habet, ultra tempus ſuæ uitæ
locare non põt; & ſi locauerit ſucceſſor
in beneficio frui conductorem prę́ſtare
non tenetur; imò ſi conductor expenſas
fecerit, quaſi ultra uitam clerici fruitu-
rus, non ea recipiet, quia hoc euenire
poſſe proſpicere debuit, ut ff. loca. & cõ
du. l. ſiquis domum, §. hic, ſubiungi po-
teſt. Niſi forte dicere uelis ab hærede
illius, qui ſic locauit conductori reſti-
tuandas eſſe ei expenſas. argum. ſup. de
re. eccle. non alienan. ca. ad audientiam.
His autem, quæ dicta ſunt, non obſtant
iura illa quæ dicunt, illum qui in perpe
tuum conduxit uel ad non modicũ tem
pus, ius habere in re, ut reſiſtere poſſit,
& etiam ab eo utiliter uendicare. ut ff.
ſi ager vectig. uel emphy. l. 1. §. qui in
perpetuum, & ff. de ſuperficie. l. 1 §. qđ
ait. Nam illa loquuntur in priuatis lo-
cantibus res proprias, & in conductori-
bus qui a dominis conducunt.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Simoniam an committant illi, qui habent examinare doctores, & licẽtiam dare docendi, ſi obtentu pecuniæ licentiam præſtant aliàs non daturi, & nu. 2.*

3 *Venditores columbarum ſunt qui gradũ vel gratiam ſpiritualem gratia humanæ contributionis exercent.*

4 *Docentes Pariſij, & alijs in locis, an licitè collectas exigant a ſcholaribus.*

Socrates ut liberius philoſopharetur abiecit magnum auri pondus.

5 *Præſtans pro tempore obſequium, debet conſequi beneficium.*

De Magiſtris. Rubrica.

DIXIMVS ſupra de ſpiritualib.
qualiter prohibeantur conce-
di, vel recipi pecunia mediante. Nunc
tractatur de his, quæ inſtar ſpiritualiũ
hñt, uidelicet de magiſtro, & licentia
docendi. Et ideo ponitur hic rubrica.
de magiſtris, & ne aliquid exigatur ꝓ
licentia docendi. Eſt igitur ſciendum,
ꝙ ſtatutum fuit antiquitus, deinde ab
Alexandro Papa in Lateranenſi concil.
innouatum, & poſtmodum ab Innocen
tio in concilio generali, ꝙ ſingulæ ec-
cleſiæ cathedrales ſingulos magiſtros
liberaliũ artium haberent, per eundem
Innocentium eſt adiectum, ut non ſolũ
in qualibet cathedrali eccleſia, ſed in
aliis quarũ ſufficere poterunt faculta-
tes, conſtituatĩ magiſter idoneus a præla
to cũ capitulo ſeu maiori & ſaniori par
te capituli eligẽdus, q clericos ipſarum
eccleſiarũ gratis in grãmatica facultate
& alios inſtruat iuxta poſſe. Sanè me-
tropol. eccleſia theologũ nihilominus
habeat, qui ſacerdotes & alios in ſacra
pagina doceat & in his præſertim infor
met, quæ ad curã animarum ſpectare
noſcuntur. Aſſignetur aũt cuilibet ma-
giſtrorum a capitulo unius prębendę ꝓ
uentus, & pro theologo a metropolitis
tantundem. non quòd propter hoc efficiatur canonicus, ſed tandiu redditus
ipſos percipiat, quandiu perſtiterit in
docendo, ut probatur hæc 38. diſ. ca. de
quibuſdam inf. eo. c. 1. & c. q̃a nonnulli.
1 Nunc autem quæritur de cancellario
Pariſien. & de archidiacono Bonon. &
de magiſtro ſcholariũ, qui vel ex priui-
legio uel ex iure conſuetudinario ha-
bent examinare doctores, & licentiam
dare docẽdi, nunqd ſimoniã cõmittũt,
ſi obtẽtu pecuniæ licentiã præſtãt, alias
non daturi? Rñdeo non, neque enim vẽ
ditur uel emitur ſpirituale vł ſpirituali
annexum, ſed committitur crimen con
cuſſionis, cum prætextu officij per im-
preſſionem exigitur, quod nõ debet. ut
C quod met. cauſa. l. ſi per impreſſionẽ.
23. q. 1. c. militare ff. de concuſſio. l. 1. &
2. & 1. q. 1. c. concuſſionis. vnde qui exe-
gerit, dignitate officio ac beneficio ec-
cleſiaſtico ſpolietur inf. eo. c. 1. & c. 5. in
fi. Et licet ex parte dantis & exigẽtis ui-
deatur turpitudo uerſari, & ſic potior
ſic conditio poſſidentis, & deterior re-
petentis, ut ff. de condit. ob turpẽ cau. l.
3. 14. q. 5. c. non ſane. tñ in hoc caſu pro
mittenti ſuccurritur, & ſoluẽti ut remit
tatĩ ꝓmiſſum, & ſolutũ reddatur. ut inf.
eod. tit. c. prouideas. nõ in fauorem pro
mittentis uel ſoluentis, ſed in odiũ pe-
tentis. Vel poſſet dici, quòd nõ uerſatur
turpitudo ex parte promittentis cum
enim ſit idoneus, qđ requiritur. ut inf.
c. 1. & impediatur uel non permittatĩ fa
cere quod à iure ꝑmittatur, licet ei ue-
xationẽ ſuã redimere, ut ſup. de ſimo. c.
2 dilectus. Sed † quæritur de magiſtris ta
libus, q̃bus de beneficijs eſt prouiſum,
an ſimoniam cõmittant exigendo a cle
ricis eccleſiarũ, a quibus percipiunt be-
neficia, & ab alijs clericis pauperibus?
Rñdeo ſic. Nam in templo uendentes
ſunt qui hoc, quod quibuſdam iure con
petit, ad præmiũ largiuntur, ut 1. q. 1. c.
3 templo. Item † nõ ſolũ uenditores ſunt
columbarum, & domũ dei faciunt do-
mum negociationis, qui ſacros ordines
largiendo pretium pecunię uel laudis
uel honoris inquirunt; uerum hi quo-
que, qui gradum uel gratiam in eccle-

ſia

ſia ſpiritualem, quam dño largiente per
ceperunt, non ſimplici intentione ſed
cuiſlibet humanæ retributionis cauſa
4 exercerent, ut 1.q.3.c.non ſolum. †Quæ
ritur aūt de magiſtris aliis ligentib. Pa-
riſijs, vel Bononie, vel Neapoli, vel aliis
locis, an licite collectam ex.gant a ſcho
laribus? Et uidetur prima facie, ꝙ non,
quia ſcientia donum Dei eſt. ut 16.q 1.
c. reuertimini, circa fi. vnde uēdi non de
bet. ut 1.q.3.c.non ſolum. Item proijce-
re debent pecuniam exemplo Socratis,
qui magnum pōdus auri abiecit, videns
ſe non poſſe uirtutes & diuitias ſimul
poſſidere, ut 12.q.2 Socrates. Item pro-
feſſores iuris, etſi honeſte recipiēt ſpon-
te oblata, inhoneſte tñ exigunt, ut ff. de
ua & extra ordi cogni.l.1.§.eſt quidam.
Itē doctores philoſophantes, inter quos
Iuris ciuilis numero profeſſores ut ff. de
iuſti & iure.l.1 ſi pecuniam exegerint,
contraria erit profeſſioni eorū exactio.
5 vt C. de mune. primo. l. profeſſio. †Sed
contra, qui pro tempore præſtat obſe-
quium, debet cōſequi beneficiū. vt 12.
q 2.c.charitatem. Itē pōt magiſtre ven-
dere doctrinam, ſicut & iuriſconſultus
conſilium. vt 14.q.5.c.non ſane. & 11.q.
3.c. non licet. Gratis enim intelligitur
docere, etſi collectam recipiat ꝓ expen-
ſis; ſicut eṗs gratis intelligitur conſecra
re uel uiſitare, & tñ recipit procuratio-
nem, ut ſup. de ſimo.c.cum ſit ſup. de ꝑ-
ſcr c.cum ex officio. ſic & teſtis intelligi
tur gratis teſtificari, & tñ habet expen-
ſas. ut 4.q.4.c.uenturis. Scholares etiam
quas minimas poſſunt, ſed pro faculta-
tib. & dignitate natalium mercedes præ
ceptorib. ſuis conſtituāt, vt ff. de admini
ſtra.tut.l.cum plures, §.cum tutor. & eos
munificentiis ſuis ditare debent, ut ff.
de dona.l.Attilius. Vtiliter quidem fiunt
expenſæ in mercedib. magiſtrorū, ut C.
de neg. ge.l. ſi patrono. Sabinus a ſuis
ſcholarib. ſuſtentatus fuit. vt ff de orig.
iur.l.2.circa fi. Iudices expēſas recipiūt,
ut ſup. de uita & ho.cle.c.cum ab oī. eſcu
lentū & poculētū, ut ff. de off. præſ. l. ple
biſcito ut ff. de off. procon.l. ſolent, §.ul.
ſacerdotes, q̄ erāt in templo, recipiebāt
aliqua ꝓ ſumptu, ut 1.q.1.c.iudices. Cir
ca hoc dico, ꝙ ſi doctori ſua non ſuffi-
ciūt, licite & honeſte poteſt à ſcholarib.
exigere ꝓ expenſis. Si uero ſufficiūt, nō
exiget, ſed ſponte oblata recipere pōt, ut
10.q 3.c.priſcis 12.q 1.c eccleſiaſticarū
18.diſt.c.de eulogiis 1.q.1.ca. quicquid
inuiſibilis, & c. placuit. Et hoc intelligo
in his qui apti ſunt & idonei ad docen-
dum; cæterum ſi qui tempus præueniāt,
& ad cathedram nimis accelerent magi
ſtralem, intendentes magis diſcere, quā
docere, ſuum negotium gerunt non alie
num, ut ff de nego. geſt.l.ſi pupilli, § in
talibus, & ſi ſua ſufficiunt, non eſt proui
dendum ex debito in expenſis imputa-
turus ſibi qui ſuā infirmitatē uel imperi
tiā nō aduertūt, ut ff. ad leg. Aqui.l. idē

SVMMARIVM.

1 Iudæi qui & vnde dicantur.
2 Hebrei vnde dicantur.
3 Sarraceni quare ſic appellantur.
4 Iudei et ſarraceni auctoritatib. & ratio nibus ac bladimentis potius quam aſpe ritatibus debent ad fidem de nouo ſuſci piendam prouocari, non compelli.
5 Chriſtiani qualiter ſe debeant habere cū iudæis vel ſarracenis.
6 Intellectus c. ad menſam 11.q.3.
7 Chriſtiani iudęos vacare nō debent in ne ceſſitatibus nec medicinam ab eis recipe re. nec cum eis in balneis ſe balneare.
8 Iudæis non permittitur nouas ſinagogæ erigere.
9 Iudæis non licet in die Veneris Sancta, Oſtia vel feneſtras tenere apertas.
10 Iudæi Chriſtiana mācipia hēre nō dēnt.
11 Chriſtianus nō poteſt in teſtamēto aliquid relinquere pagano.
12 Iudæi & ſaraceni debent in terris Chri ſtianorum uti habitu per quem a Chri ſtianis diſcernantur.
13 Chriſtiani an pro mercede in ſeruitio iu deorum eſſe debeant.
14 Iudæi tenentur ad decimas prædiales.
15 Iudæi qualiter pro exceſſibus puniantur.

Eccleſiæ

16 Eccleſia an peccat permittendo iudæos ritus iudaicos obſeruare.
17 Serui iudæorum qualiter liberentur. & redimantur.
18 Seruus iudæorum à Chriſtiano redem ptus an fiat ſeruus redimentis.
19 Chriſtianus an paganum mancipiū vel iudeum emere poſſit.
20 Iudeus vel paganus baptizatus an rema neat ſeruus.
21 Merces quæ prohibitæ ſunt, quæ ad ſa racenos nullo tempore deferri poſſunt.

De Iudæis & Sarracenis. Rubrica.

EGIMVS de his, qui ſpiritum ſan-
ctum per ſimoniam blaſphemant.
Nunc de his agamus, qui Deū malè co
lendo inhonorā, vt ſunt iudæi & ſarra
ceni. Videamus qui dicātur iudæi, & vn
de. Qui ſarraceni, & vnde. Et qualiter
ſint inuitādi ad fidē. Qualiter ſint a chri
ſtianis tractādi. Et qd iuris ſit de ſeruis
1 eorum †Iudæi dicuntur qui Moſaicā le
gem ad literā tenent circumcidendo, &
alia legalia faciendo. Dicti ſunt iudæi
a nomine dignioris tribus ſ.a tribu Iu-
dę. qui inter alias tribus bellicoſior &
in bellis primā aciē & regni priuilegiū
obtinuit. ſ. vt ex ea ſola Rex crearetur.
2 ſicut ex tribu Leui ſacerdores. † Hębrei
vero dicuntur ab Hæber, cuius familia
cultum tenuit vnus dei cæteris dolatria
3 fœdatis. † Sarracceni dicuntur, qui nec
nouum nec vetus recipiū teſtm̄, qui nō
ab Agar ancilla Abrahæ de qua eorum
fuit origo. Agarenos ſe vocari uolunt,
ſed potius a ſarra vxore eius & libera
ſe ſarracenos vocauerunt. Sunt inter
ſarracenos quidā, qui receperunt quin
que libros Moyſi, ſed prophetas reſpue
runt. Et dicuntur Samaritani a Sama-
ria ciuitate. Et ideo, quia prophetas re
ſpuerunt, dñr in euangelio, non cou-
4 tuntur iudæi ſamaritanis Debent † au
tem tam iudæi, q̄ ſarraceni auctoritati
bus rationibus & blandimentis potius,
q̄ aſperitatibus ad fidem de nouo ſu-
ſcipiendam prouocari non compelli. ut
45.diſt.c.qui ſincera. & c. de iudęis. inf.
eod.ti.c. ſicut. Debet autem homo dili-
gere proximum ſuum, ſicut ſeipſum. vt
quem putauerit hominem beneficien-
tem conſolatione uel informatione do
ctrinæ uel diſciplinę cohertione addu-
cat ad colendum Deum. ut 23 q.4.c. ul.
Si tñ aliquis conditionaliter coactus
puta per minas, per rerum ablationē,
uel aliam ſimilem coactionem, baptiſ-
mi recipere ſacrm̄, & poſtmodum a fide
receſſerit, compelli debet redire ad fi-
dem, & ſeruare, ne nomē domini blaſ-
phemetur, & fides quam ſuſcepit uilis
ac contemptibilis habeatur. ut 45. diſt.
c. de iudæis. & ſup. de bap. & eius effe. c.
5 maiores. † Sic circa iudæos chriſtiani
ſe debent habere, non commedent cum
eis, neq; habitabunt, neq; recipient eos
ad conuiuia ſua. ut 28.q 1.ca. nullus. &
c. omnes Cum ſaracenis aut poſſumus
manducare. ut 11.q 3 cap. ad menſam.
Huiuſmodi diuerſitatis illa eſt ratio;
quia iudæi per abuſionem ſcripturam
& contemptum ciborū noſtrorum ma-
gis fidem noſtram impugnant. Alij tñ
ut Lau. & Io dicunt, & melius, ꝙ ſicut
chriſtianus cum iudæo non debet face-
re ſupradicta, ita nec cum ſarraceno;
quia & ſarraceni hodie iudaizant un-
de eadem cauſa prohibitionis & idem
6 periculum eſt in utroq;. † Excipitur tñ
caſus, in quo poſſimus uti cibis appoſi
tis a paganis cum modeſtia & gratiarū
actione ſeruata temporum qualitate
iuxta canonicas ſanctiones, cum ad prę
dicandum Chriſti fidē ad eos chriſtia-
ni accedant, ut inf. co. tit. c q̄ ſit laudabi
le & ſic intelligendum eſt. 11.q 3.ca. ad
menſam. dummodo quod apponitur,
non ſit idolis immolatum; quia tunc
ſanctius eſt mori fame, q̄ idolatico ue
ſci. ut 32.q.2.c. ſicut ſanctius. quod qui
dam intellexerunt, cum quis ad uene-
rationē idoli ueſcitur, aliàs in ſumma
neceſſitate famis cum horrore & exe-
cratione poſſet aliquis idolatico ueſci
ad uitæ tantummodo ſuſtentationem,

neceſſitas

neceſſitas enim nõ habet legẽ, ut de con
ſe.diſt. 1.c. ſicut.inf.de reg.iu.c.ꝙ nõ eſt
licitũ. Nam neceſſitas eſt contraria uo-
luntati, ut ff.qđ met.cauſa. l. 1. & nullũ
peccatum niſi uoluntariũ, vt 15.q.1.ca:
7 1.& c. illa. † Item chriſtiani nõ debent
in ſuis neceſſitatib. vocare iudæos, nec
ab eis accipiere medicinã, nec ſe cũ eis
in eiſdẽ balneis balneare. vt 28. q. 1. ca.
nullus & c. omnes. Itẽ permitti non de-
bent iudæi, ut inter Chriſtianos publi-
cis officijs præferantur, qm̃. ſub tali præ
textu Chriſtianis nimiũ ſunt infeſti. vt
inf.e.tit.c.cum ſit.& 54. diſt.c.nulla. 17.
8 q.4.c.conſtituit.† Item non permittun
tur nouas erigere ſynagogas, ſed ſi ve-
teres corruerint uel ruinam minantur,
poſſint eas reædificare, non aũt ut eas
exaltẽt, aut ampliores uel precioſiores
faciant, ut inf.eo.tit.ca.iudęi.& c.conſu
luit. longe.n. aliud.eſt reficere, & aliud
facere, ut ff. de itinere actuq; priua.l. 3.
§ reficere.& ff. de nou. oper.nunci l. 1.
§.ſi quis. Licet contrarium arg. ſit ff. de
9 mor.inferen.l.1.§.ædificare.† Item nõ
permittitur iudæo oſtia uel feneſtras
apertas habere in die paraſceues, ut ſup.
eo.c. quia. eo qđ nõnulli ex ipſis iudæis
Chriſtianis afflictis ſolent illudere illo
die, ut inf.e.ti.c.in nõnullis § in diebus.
Sic & alias abhominationes & abuſus
facere prohibentur ut inf.e.ti.c.& ſi iu-
10 dæos. Item † non permittitur iudęis uel
ſarracenis Chriſtiana mãcipia in domi
bus ſuis habere ut inf.eo.ca.iudęi. Item
11 † nullus Chriſtianus aliquid in teſta-
mento pagano relinquit, alioquin etiã
poſt mortẽ iudicabitũ anathema, vt inf.
12 de hęr.c.ſi quis epiſcopus. Item † com
pellendi ſunt, ut in omni Chriſtianorũ
prouincia & in omni tempore qualita-
te habitus publicè à pſonis alijs diſtin-
guantur. ut inf.e.tit.c.in nonnullis. Item
13 † Chriſtiani iudæorũ ſeruitio ſe ꝓ mer
cede aliqua nõ exponant. ut inf.e.ca.ad
hæc & c.ab omnibus, qđ verũ eſt in do
mib. iudęorũ, ſed in agris pñt ut inf.eo.
14 tit.c.multorum. † Itẽ iudæi cogẽdi ſunt
ſoluere decimas prædiales, vt ſup.de de
ci.c. de terris. Chriſtiani autem iudæos
grauare non debent, ut inf.e.tit. c. ſicut.
niſi forte circa penſionũ exactiones, ut
per hoc cõpellãtur ad rectitudinẽ feſti-
15 nare.ut 23.q.6.c.iam uero. † ſi iudęi ex
ceſſerint in prædictis vel alijs veniẽdo
cõtra canonicas ſanctiones, puniuntur
qñq; in perſonis, ut inf e.ti.ca nõnullis.
de rap c.in archiepiſcopatu. & 18. diſt.
c.ſępe.qñq; pecunialiter. vt inf.e.c cum
ſit in fi.& in prædicta decre. in archiepi
ſcopatu. Qñq; per pœnam ſpiritualẽ.ſ.
per pœnã excõicationis indirectè. quia
Chriſtianis inhibetur ſub pœna excõi-
cationis, ne cũ eis aliquod commerciũ
audeãt exercere. ut inf.e.c. & ſi iudæos,
in fi. ſup. de deci. c.in terris.inf.de uſu.c.
cũ tu. Sed opponitur, quid ad eccleſiã de
his qui foris ſunt? ut 2.q.1. c. multi. 45.
di.c.qui ſincera. Rñdeo nihil attinet ec-
cleſiæ iudicare de his. ſ. eis religionis re
gulas imponendo, uel eos ſpiritualiter
puniendo, niſi indirecte, ſicut ſuperius
dictũ eſt. ſed pertinet ad eccleſiã alias
eos punire de exceſſibus ſupradictis.
16 † Item non admittit eos ad actus legiti
mos, ut 2.qõ.7.ca.alieni. Sed nonne ec-
cleſia peccat, dum ſinit iudæos ritus iu-
daicos obſeruare. ut inf.e.ti. c. ſicut. Ad
quod rñdeo, eccleſia non approbat, ſed
permittit; quod aũt permittimus, no-
lentes permittimus, quia malas homi-
num uoluntates ad plenum prohibere
nõ poſſumus ut 31.q.1.c.hac aucto. præ
terea ſi hoc eccleſia nõ tolleraret, uide
retur eos ad fidem cogere, qđ fieri non
debet, ut ſuperius dixi in §. debet autẽ.
Nunc de ſeruis iudæorũ uideamus. Ad
17 quod notandum eſt. † ꝙ ſeruus iudæi,
aut eſt uernaculus, i. de propria ancilla
natus, aut empticius. Si uernacul⁹, ſi ſit
uel uelit fieri Chriſtianus, ſtatim eripi-
tur in libertatem, nullo ꝑcio dato. ut C.
đ epiſco. & cle. l.deo nobis. §.his itaq;
& ar.54.di.cap.fraternitatẽ. Si uero em-
pticius, ſubdiſtingue, q̇a aut erat Xpia-
nus, quãdo fuit emptus, aut paganus. Si
Chriſtianus indiſtinctè in libertatẽ eri
pitur nullo pretio, quia Chriſtiani cõ-
mercium

mercium eſt iudæo penitus interdictũ,
vt 54 di.c.mancipia, ſimiliter ſerui hæ-
reticorũ impune pñt & dominos relin-
quere, & ad eccleſias confugere, vt C.de
hære.& ma.l.manicheos. Si aũt ſit em-
ptus dum erat paganus, aut cauſa ſerui-
tii, aut cauſa commercii. In primo caſu
ſi vult effici Chriſtianus, liber efficitur ſi
ne pretio, ut 54.di.c.fraternitatem. In ſe
cũdo uero caſu, ſi inf. tres menſes nõ ex-
poſuit eum venalem, poſtea ſi uult fieri
Chriſtianus liberatur ſine pretio, quia ꝑ
ſumitur ꝙ ad ſeruiendum emerit. Si aũt
expoſuit eũ uenalem, infra tres menſes,
& ille uult fieri Chriſtianus, inf. illud ſpa
cium, uel ẽt poſt, dũ tñ non ſteterit per
dominum quo minus vẽdiderit eũ, inf.
illud tempus liberatur reddito pretio.
12. ſolidorũ, ut 54.c.fraternitatatẽ, & ĩf.
eo.tit.c.1.& 2.& c.ult. Sed quæritur, cuius
ius monetæ erunt ſolidi illi? Rñdeo di-
cunt quidam ꝙ erunt aurei, vt ff de mi-
no.l.ſi mulier. Inſti.de pe.te.liti. in fi. C.
de ſpor. l. omnibus, C.de falſa mo. l. ſi
quis nũmos, vnde in ſimili caſu lex una
dicit. 20.ſoli.dandos, ne libertas præſti-
ta reuocetur, ut ff. de ma.teſt. l.cum ex
falſis. Alia dicit. 20.aureos, ut ff.de inof.
teſta l.Papinianus, §.ultimo. Dabuntur
autem. 20. ſolidi à quocũque Chriſtiano
18 emptore, ut 54.di.c.fraternitatem. † Sed
nunquid redemptus fiet ſeruus redimen
tis? Non, ſed reſtituet ei pretium, & erit
liber. ut arg. Inſti.de noxa.actio.§. domi
nus. Vel ſi non poteſt illud dare, ſeruiat
ſuo redemptori aliquo tempore, ut C.
de capti. & poſtli. reuerſus, l. ult. 36. q.
1.c.de raptoribus. Vel quærat hoſtiatim
pretium ſuæ redemptionis, vt ff.de ma.
l.4. Sed hæc uera ſunt niſi pretium da-
tum fuerit cauſa pietatis animo non re
petendi; quia tunc nec pro pretio ſerui-
tur, nec pretium reddetur. Quia quod
pietate datur, prohibet ius ne repetatur.
Sed quid ſi plures emptores vel redem-
ptores ſimul ad redimendum concur-
rant? Reſpondeo, epiſcopus loci eligat
magis idoneum. arg. ad hoc, ff.de accu.
l.ſi plures, & ff.de popul. ac. l. ſi plures,
vel ſi ſint pares, gratificetur epiſcopus
cui uelit. arg. ſup.de iure.pa.c.cum ãt ad
uocatus, & ff. de religio. & ſumpt. fu. l.
19 ſunt plures. † Nunquid Chriſtianus po-
teſt paganum mancipiũ vel iudæũ eme
re? Rñdeo ſic, ut inf.e.tit.c.fraternitatem
& c.ſi iudæos. 23.q.8.c.diſpar. ſed iudæũ
ſecum in familia non habebit, ut 18.q.
1.c.ſæpe & c.nullus. Sed ſi voluerit effi-
ci Chriſtianus, ſibi prohibere nõ poteſt,
nec debet; quia ubi ſpiritus, ibi libertas,
vt 19.q.2.c duæ, ſup.de renunc.c.niſi cũ
20 pridem, §.ſed dices. † Sed nunquid iu-
dæus, vel paganus baptizatus remane-
bit ſeruus? Rñdeo ſic. Nam ſeruitus in-
troducta eſt de iure diuino, vt 36. diſt.
c.ſexto. Confirmata de iure gẽtiũ, ut pri
ma diſt.c.ius gentium, & de iu.canonico
approbata, ut 12.q.2.c.illo, c.ſi quos. c.
de ſeruis, vſq; ad ca.eccleſiarum ſeruos,
eo ſaluo, ꝙ in quibuſdam caſibus ſerui-
tus eſt per eccleſiam introducta, ut 32.
diſt.c.eos, & 81.diſt.c.quidã.15.q. vlt. c.
cum mulie.inf.e.c.iudæi.& c.ad liberã-
21 dam. † In ſumma ſciendum eſt, ꝙ quæ
dam merces prohibitæ ſunt, quæ ad ſar
racenos nullo tẽpore deferri poſſint, vt
arma, ferrum, & lignamina, vt inf.eo.c.
ita quorundam, inf.eo.ti.ca. ad liberan-
dũ. Nam & ſecundũ leges hæc ad hoſtes
transferri non debent, ut C. quæ res ex
porta non de.l. 2.C.de comer.& merca.
l.mercatores, ff.de publ.& vect.l.cotem,
ſed aliæ merces non ſunt prohibitæ tẽ-
pore treugæ, vt inf.e.ca.ſignificauit. Qui
aũt eis triremes ſiue galeas vendunt uel
naues, aut in piraticis ſarracenorum na-
uis curã gubernationis exercent, uel ma
chinis quibuſcunque aliis aliquod eius
impendunt conſilium, vel auxiliũ in di
ſpendium terræ ſanctæ, qualiter punia-
tur, legitur. inf.eo. tit.c. ad liberandum.

SVMMARIVM.

1 *Hæreticus quis dicitur.*
2 *Hæreticus quibus modis puniatur.*
Intellectus ad c.cum ab homine.de iud.ie. ad falſariorũ, de cri.falſi & c.nõius, de verbo.

verbo.ſignifica.
3 *Eccleſia contra ſuos rebelles brachium ſeculare inuocat.*
4 *Catholici an poſſint propria authoritate hæreticos ſpoliare.*
5 *Hæreticos exterminantes priuilegium habet quod euntibus in terræ ſanctæ ſubſidium eſt conceſſum.*
6 *Hæreticis ad fidem conuerſis an eis ablata reſtituantur.*
7 *Hæreticorum filij orthodoxi an iure hæreditario bona paterna capiant.*
8 *Aequitas iuri ſcripto & ſtricto eſt præferenda.*
9 *Filius pro parte puniri non debet.*
10 *Eccleſia punit temporaliter filios pro delicto patris.*
11 *Vaſalli hæreticorum ipſo iure à fidelitate ſunt liberati.*
12 *Principes ſeculi & domini tẽporales non ſolum propter ſuam hereſim, ſed propter hæreſim aliorum, quos negligunt exterminare, qualiter puniantur.*
13 *Ludouicus rex Frãcorũ prædeceſſor Pipini patris Caroli quare fuerit depoſitus.*
14 *Recipiẽdi an ſint, ab hr̃ſi redire nolẽtes.*
15 *Pœna prælatorum negligentium punire hæreticos.*
16 *Diſpenſari an ualeat cum reuerſis ab hr̃ſi ad fidẽ catholicã, vt ꝓmoueri poſſint.*

De Hæreticis. *Rubrica.*

IN ſuperiori rubrica dictum eſt de iudæis, & ſarracenis, qui per infidelitatem Deum inhonorant. Nunc dicẽdum eſt de hæreticis, qui deuiantes a uia fidei in Deum multipliciter peccant. Videamus igitur quot modis dicatur hæreticus. Qua pœna feriatur. Qualiter ab hæreſi rediens recipiatur. Hæreticus
1 dicitur ſex modis. † Hæreticus dicitur, qui falſam de fide opinionem uel gignit vt hæreſiarcha, ſicut Arrius, Sabellius, & Maced. uel ſequitur, vel qui hæreſiacham imitatur, ſicut & Arriani, Sabelliani, & Macedoniani, ut probantur hæc 24.q.3.c.hæreticus, & c.quid, §.Sabelliani, & §.Arriani, §.Macedoniani. Secundo modo poteſt hæreticus appellari quicunque aliter ſcripturam intelligit, quã ſenſus ſpiritusſancti flagitat, a quo ſcripta eſt, licet ab eccleſia non receſſerit, ut 24.q.3.c.hæreſis. Tertio modo dicitur hæreticus, qui a ſacramentis eccleſiæ & communione fidelium eſt diuiſus, ut 4.q.1.c.quod autem. Quarto modo dicitur hæreticus, ſacramẽtorum peruerſor, ut ſimoniacus qui emit & uẽdit ſacramenta eccleſiaſtica, ut 1.q.1.c.patet. Quinto mõ dicitur hæreticus, dubius in fide, vt inf.e.c.1. Nam firmiter debemus credere, ut ſup. de ſumma Tri. & fi.ca.c firmiter. 23.diſt.c.qñ epiſcopus; 24.q.1.c. aperte, unde leui argumento a fide deuians hæreticus cenſetur, ut C.eo.ti.l.2. Sexto mõ dicitur hæreticus, qui Romanæ eccleſię priuilegium ab ipſo ſummo eccleſiarum capite traditũ auferre conatur, ut 22.diſt ca.1. Eſt autem fides de re non uiſa, ut de pœ.di.4 ca. in domo, de con.diſt.4.c.uenit. Et eſt ſciendũ, ꝙ omnes hæreſes ſunt hodie damnatæ, ut inf.
2 eo.tit.c.ad abolẽdam. Punitur hæreticus ſecundum iura canonica quattuor modis, excommunicatione, depoſitione, rerum omnium ablatione, & militari perſecutione. Excommunicatione, quia omnis hæreticus ſiue magnus, ſiue paruus, ſiue manifeſtus, ſiue ocultus, excõicatus eſt ipſo iure maiori excõmunicatione, ut inf.eo.titu.ca.ad abolendam, non obſtante diſtinctione legali, quæ inter maiores & minores hæreticos uidetur diſtinguere, C.eo.l.qm̃. Item depoſitione; quia ſiue ſit clericus, ſiue laicus, Papa, vel Imperator, uel quilibet inferior, deponi debet ab omni dignitate, ut 40.d c. ſi Papa, 24.q.1.c.qui cõtra pacem, infra e.ti.c.ad abolẽdã, §.1. & 2. Clerici prius ab ordinib. degradati ſecularis relinquãtur arbitrio p̃tatis animaduerſione debita puniendi, & ſic eccleſia tradit clericũ depoſitũ curiæ ſeculari, ſ. relinquendo ipſum, ut inf.c.ad abolendam, §.1. & ſic intellige, ſup. de iudi. cũ ab homine. inf. de crimine fal.c.ad falſariorum, inf. de uerb. ſignifi. c.nouimus, non autem debet eccleſia tradere depoſitũ, ſicut quidam male intelligẽtes dicũt, ꝙ eccleſia manualiter & corporaliter tradere debet depoſitũ iudici ſeculari eccleſia.n. pro damnandis corporaliter ſupplicat, vt 23.q.5.ca.reos, C.de epi. audi.l. adiector. Quomodo ergo traderet puniendos, quos ſupplicando debet à pœna exi
3 mere? † aliquando enim eccleſia inuocat brachium ſeculare contra ſuos rebelles, ut 11.q.3.c.ſi quis ſacerdotum, & c.petimus inf.eo. c. excommunicamus. Qui uerò inuenti fuerunt de hæreſi ſola ſuſpitione notabiles, niſi ad arbitrium epiſcopi ſe purgauerunt, ſimili ſentẽtiæ ſubiacebunt, ut inf eod.tit.c ad abolendã, §.laicus inf. de ſent.excom.c ut famę in ſi. militari perſecutione; quia ſi aliter fieri non põt, manu armata & militari ſunt ab eis omnia bona, quæ iniuſte occupata detinet, auferenda, quia ſicut ꝓbat Iſidorus & alii ſancti, & præcipue Augu. Nulla iure poſſunt hæretici poſſidere. iure naturali non, quia ſecundum illud omnia ſunt communia, ut 1.di.c. ius naturale, nec iure diuino, unde ipſe dñs. Auferetur a uobis regnũ & dabitur genti facienti fructus eius. Itẽ, labores impiorũ iuſti edent. Itẽ, omnia ſunt iuſtorũ, ut 8.diſt.c quo iure 23 q.7 ca.1. & 3. & ſup. ne cleri. vel monac.c.relatũ. Sed
4 † nunquid catholici poſſint hæreticos propria auctoritate ſpoliare? Videtur ꝙ ſic eccleſia enim generalem auctoritatẽ
5 eis præſtitit, ut eos extermінent, † concedit etiam idem priuilegium eos exterminantibus, quòd euntibus in terræ ſanctæ ſubſidiũ eſt conceſſum, ut 23.q.5.c.ſi nos inf.e.ti c.excommunicamus, §.catholici uero 23.q.5.c.ſi audieris, & q.ō 8 c.legi & occidit fines. Veruntamen ſatis uidetur tutũ, ut ſemper fiat ſpeciali edicto principis vel eccleſiæ, ne alias ex cupiditate uel ultione potius, quam ex iuſtitia uel obedientia pugnare uideãtur, ut 23.q.1.c.quid culpatur. & q.2.c.
6 1. & 2.qō.3.c ſex differentiæ † Sed quid ſi cõuertũtur ad fidẽ, nũqd eis ablata reſtituentur? Rñdeo non, niſi de gratia, ut
7 inf.e.tit.c.vergentis. † Sed quid ſi hæretici habeant filios orthodoxos, nunquid iure hæreditario capient bona paterna? Videtur ꝙ non, ut inf.eod.c.uergentis, ſed contradicunt leges C. eod. titu.l. manicheos, & l. cognouimus, & auth. ibi ſignata. Item de Neſtorianis, ubi dicitur quòd bona hæreticorum deuoluũtur ad filios orthodoxos, ſi hæretici habeant filios orthodoxos, alioq; ad agnatos uel cognatos orthodoxos deuoluuntur. circa hoc dixerunt Lau. & Io. quòd decre. illa uergentis, corrigit leges illas, & ius illud antiquum trahitur ad hoc nouum. argu.ff. legi. & conſti.l. non eſt nouum ſup. de cog. ſpi.c.1. Puto autẽ verius cum Tã ꝙ decr. præualet legibus in terris, quæ ſunt Romanæ eccleſiæ tẽporali iuriſdictione ſubiectæ, ſicut principio decr. innuitur manifeſtè leges uero præualent decre. in terris quæ non ſunt temporaliter eccleſię ſubiectę, cum maiori æquitate nitantur quàm decre. imo decretalis rigorem continet, leges
8 aũt æquitatem. † Aequitas præferenda eſt iuri ſcripto & ſtricto, ut C. de iudi.l. placuit 100.diſ.c.eos.ff. de pœ.l. plures, & uere decretalis ſeueritatem continet; leges.n. quæ puniunt filios eorũ; qui cõmittunt crimen læſæ maieſtatis, nam timuerunt ne filii eſſent imitatores paternæ iniquitatis, ut 1.q.1.c. quiſquis cum militibus. Sed ſi eccleſia uideat p certa indicia fidẽ & deuotioné filiorũ hæreticorum, qũo puniet eos, cum pœna ſuos auctores debeat tenere? ut ſup. de his q̃
9 fi.a ma. par. ca. c.quæſiuit. † cum filius non debeat puniri pro patre? vt C.ne filius pro patre, cum eccleſia oẽs debeat iuuare, oẽs amare? vt 8.q.1 ca.clemens, nulli uolenti venire claudere gremiũ, vt C. de ſa.ſan eccle.l.ultimo. Credo ꝙ Inno. in pœna filiorum conſiderauit parentes, an parentes intelliguntur puniri pœnis filiorum, ut ff. quod met.cauſa
10 l. iſti quidem. † & frequenter eccleſia punit temporaliter filium pro delicto patris, vt 15.q.vlti.c.cũ multæ 1.q.4.c. eccleſia, §. itẽ pctō. 1.q.1.c.cito, & ſupra de fi.

de ſi. presbyter. per totum. infra de pœ-
nis. c. in quibuſdam. Aliàs aũt generali-
ter bona damnatorum deuoluuntur ad
hæredes. ut C. de bo. damna auth bona.
11 † Vaſalli abſoluuntur ipſo iure a fideli
tate & omni pacto quacunque firmita-
te uallato, quo hæreticis tenebant aſtri
cti. ut infra e. c. ult. imo ẽt uaſalli domi-
norum temporaliũ, qui requiſiti & mo-
niti terram ſuã purgare neglexerint ab
hæretica infidelitate, poſt eorũ excõi-
cationem & contemptum denunciandi
ſunt abſoluti. ut infra eo. c. excõicamus.
12 uerſi ſi uero dominus tpalis † Vnde di-
ligenter attendens ꝙ principes ſeculi
& dñi tpales non ſolum pp ſuam hære
ſim, ſed pp hæreſim aliorum, quos dum
pñt exterminare, neglexerint, ſunt ex-
cõicandi ab eccleſia, & expellendi à ter
ris, & terræ ipſorum exponi pñt catho-
licis occupandæ. Et idem eſt ſi princeps
contra regnum & iuſtitiam faciendam
negligens inuentus fuerit inſufficiens
& ineptus. ut 17. q. 4. c. ſi quis deinceps.
11. q. 1. c. nullus, il primo 32. q. 5. c. præ-
13 ceptum. † Vnde & Zacharias Papa de-
poſuit Ludouicum Regem Francorum
prædeceſſorem Pipini patris Caroli. ut
25. q. 6. c. alius. quilibet. n. nullo exce-
pto contrahit forum eccleſiæ ex pecca-
to. ut ſup. de iudi. c. nouit. hoc aũt indu-
bitatum eſt, ꝙ deus proponitur omnib.
ptãtibus. ut 8. di. c. quæ contra mores.
in fi. ergo & eius vicarius, qui uices eius
gerit in terris ut ſup. ut ec. bene ſine diſ.
conſe. c. ut noſtrum. ſup. de transla. epiſ.
c. inter corporales. Vnde dñs ad Hyere
miam. ecce conſtituite ſuper gentes &
regna. ut 36. diſt. c. qui eccleſiaſticis. §.
ecce. Et hæc maxime locũ habent, cum
princeps de cuius pœna quæritur, aliũ
ſecularem ſuperiorem non habet. De
pœna credentium, receptatorum, de-
fenſorum, & fautorum hæreticorum, te
neas qđ dicitur. infra e. c. excõicamus.
14 §. præterea. Qui verò † ab hæreſi redi-
re volunt recipiantur ẽm formam quæ
habetur infra eo. tit. c. ad abolendam. §.
1. & c. excõicamus. §. ſi quis aũt de præ-
dictis, de conſe. di. 2. c. ego Belengarius.
15 † De pœna vero prelatorum circa hoc
negligentium legitur infra eo. c. excõi-
16 camus in fi. † Sed quæritur. an cum re-
uerſis ab hæreſi ad fidem catholicã va-
leat diſpenſari, ut promoueri poſsint, &
per quos diſpenſetur. Eſt ſciendum, ꝙ
tales de iure cõi ſuſcipiendi ſunt ad lai-
cam cõmunionem. ut 1. q. 7. c. 1. adhibe
tur autem circa eos quadrupliciter di-
ſpenſatio, ſemiplena, plena, plenior, ple
niſsima. ſemiplena ut recipiantur in or
dinibus iam receptis ſublata eis omni
ſpe promotionis, ut 1. q. 1. c. ſi quis hæ-
reticæ. Plena ut poſſint ſacerdotes fie-
ri, & non ultra ut 1. q. 7. c. conuenienti-
bus. Plenior, ut poſſint eſſe epi, & non
primates, ut 12. q. 2. c. nos conſuetudi-
nem. Pleniſſima, ut ad oẽs dignitates &
ordines ualeant promoueri, ut 23. q. 4.
c. ipſa pietas. Et ſimilem diſtinctionẽ.
no ſup. de ſimo. §. & nota quod plus. Cę
tera quæ ad fidẽ catholicam pertinent,
no. ſup. de ſum. trin. & fide cathol.

S V M M A R I V M.

1 *Schiſma quid ſit.*
2 *Schiſma in quo ab hæreſi differat.*
3 *Schiſmatici à quo puniantur.*
4 *Alienationes rerum eccleſiaſticarum fa ctæ per prælatos ſchiſmaticos nõ valẽs.*
5 *Schiſmaticus volens redire ad vnitatem eccleſiæ quid peragere debeat.*

De Schiſmaticis. Rub.

DICTVM eſt ſupra de hæreticis,
ſed quia ſchiſma inducit hæ-
reſim, quia omne ſchiſma intendit ſibi
conſtituere eccleſiam, & uniuerſalẽ ec-
cleſiã impugnare, quæ una eſt, ut 33. q.
1. c. loquitur. unde ſchiſmatici volẽtes
eccleſiã Dei ſcĩdere, peccãt in fide, quo
ad articulum illum. & vnã ſanctã eccle
ſiam catholicam. & ideo ſubſequenter
ponitur hic rubrica de ſchiſmaticis.
Videamus igitur, qđ ſit ſchiſma. Vnde
dicatur, in quo ab hæreſi differat. Qua
pœna ſchiſmatici feriantur. Deinde ui
deamus de alienationib. & ordina ſchiſ
1 maticorum. † Schiſma eſt illicita diſceſ-
ſio eorum, inter quos vnitas eſſe debet.
Vel ſchiſma eſt illicitus ab unitate uel
vniuerſitate diſceſſus. Dicitur aũt ſchiſ-
ma a ſciſſura; quia per ſchiſma fit ab
vnitate uel uniuerſitate ſciſſura, ut 24.
2 q. 1. ca. ſchiſma. † Differt ſchiſma ab hæ-
reſi. quia hæreſis in principio ſui habet
peruerſum dogma, qđ non habet ſchiſ-
ma, ſed in fine contingit aliquam hære
ſim, ut rectè uideatur ab eccleſia receſ-
ſiſſe, ut dicit Hieronymus. 24. q. 3. ca in-
ter hæreſim & ſchiſma. Vel eſt talis dña
inter hæreſim & ſchiſma, qualis eſt in-
ter genus & ſpẽm; qa omnis hęreticus
eſt ſchiſmaticus, ſed nõ conuertitur niſi
ſi ſchiſma durauerit. nam tunc in hære-
3 ſim incidit, ſicut dictum eſt. † Puniunt
ſchiſmatici à Deo & ab homine. vnde
ut ſcienter homines q̃ graue & q̃ deteſta
bile crimẽ eſt ſchiſma, oſtendit in Cho-
re Dathan & Abiron, quos terra uiuos
abſorbuit. Apparte & alio exemplo. Nã
cum decem tribus ſciſſæ fuiſſent a tribu
Iudæ & Beniamin, & relicto rege ſuo al
terum ſibi foris conſtituiſſent. & tãdem
iret ad eos Ieroboã, ut peccata ſua ex-
probraret, & ut vltionem futuram præ-
diceret, panẽ apud illos edere & aquam
bibere vetitus eſt. quod cùm non cuſto-
diſſet, ſtatim diuina cenſura percuſſus
eſt, & inde regrediens impetu & morſu
leonis necatus eſt in itinere, ut 7. q. 1. ca.
denique. Vnde indubitatum eſt ſcelera-
tius eſſe debctũ, quod grauius uindica-
tum eſt, ut 24. q. 1. c. non afferamus. Nec
ob. qđ alibi dicitur, hæreſim maius eſſe
inter cætera crimina, eo quod primum
locum tenet in pœnis, ut 32. q. 7. c. quod
in omnibus. Nam hoc locum habet, cũ
nouum eſt ſchiſma. cęterùm ſi fuerit ra
dicatum & firmatum, tunc idem eſt cri-
men, & pœna æqualis, ut ſuperius dictũ
eſt. Quid autem iuris ſit de ordinatis a
prælatus ſchiſmaticis. Non repeto hic,
quia materiã illã plenè no. ſup. de tẽpo.
4 or. § ordines conferri poſſunt. † Itẽ alie
nationes rerum eccleſiaſticarum factæ
per prælatos ſchiſmaticos non ualent,
ut inf. e. c. 1. ſiue. n. ſchiſmaticis ꝓ intru-
ſis habeantur, non ualent alienationes.
12. q. 2. cap. alienationes. Siue pro nullis
habeãtur eccleſiæ ſub talibus prælatis,
vacare intelligantur, ut ſup. de pręſcrip.
c. 1. & ſup. de trãſla. pię. c. inter corpora
lia. ſimiliter alienationes talium nullæ
5 ſunt, ut 13. q. 2. cap. ſi qua de rebus. † In
ſumma ſciendũ eſt, ꝙ ſi ſchiſmaticus vo
lens redire ad unitatẽ eccleſiæ ad mãda
tũ ipſius ſatisfacere debet & recipi cum
impoſitione manus, vt accipiat ſpũm q̃
extra eccleſiã nõ eſt, nec eẽ põt, ut 24. q.
1. c. didicimus c. pudenda. & c. ſchiſma.
Item quid ſi quis reconciliatus dicat ſe-
cum circa ordinem miſericorditer di-
ſpenſarum? Probare habet, & ab eo qui
poteſt diſpenſare, ut inf. eo. cap. ult.

S V M M A R I V M.

1 *Apoſtaſia quid ſit, & vnde dicatur.*
2 *Apoſtaſia quotuplex ſit, & qualiter committatur.*
3 *Apoſtatis quæ pœna imponatur.*
4 *Caracter an recipiatur per reiteratiõnẽ baptiſmi.*
5 *Clericus qui primam tõſuram dimiſſit, an ad eam deferendam poſſit compelli.*
6 *Clericus vxoratus, uel ad militiam cõuerſus. an compelli poſſit ad defferendam tõſuram.*
7 *Clericus vxoratus retinet priuilegiũ canonis. 17. q. 4.*
8 *Epiſcopus an poſſit diſpenſare cũ clerico vxorato ad clericatum redeunte.*
9 *Monachus ĩ fuga cõſtitutus cui acquirat.*
10 *Monachus fugitiuus ſi ſecundum ingrediatur monaſteriũ, quæſita vacationis tempore cui acquirat.*
11 *Monachum fugitiuum quando monaſterium teneatur recipere.*
12 *Monachus fugitiuus in monaſterio de dtrectus habitum abiectum reaſſumere volens qualiter puniatur.*
13 *Monachus vel monacha licet pluries delinquat, eius abbas compellitur ipſum recipere.*

De Apoſtatis. Rub.

EGIMVS de hæreticis & ſchiſma
ticis, ſed quia uterque cadunt in
apoſtaſiam. Ideo ſubiicitur hic rubri-
ca de apoſtatis. Eſt igitur ſciendum,
quid ſit apoſtaſia. Quæ ſint eius ſpe-
cies. Qua pœna apoſtatæ feriantur.
Et qualiter reuertentes recipiantur.
1 Apoſtaſia eſt † temerarius receſſus a
ſtatu fidei, obedientiæ, uel religionis. Et
dicitur apoſtaſia, quaſi poſt ſtatio. i. re-
tro ſtatio, uel retrogradatio, ut 26 q.7.
2 c. non obſeruetis. † Eſt aũt triplex apo-
ſtaſia, perfidiæ, inobedientiæ, & irregu-
laritatis. Perfidiæ, qua quis recedit a fi-
de. ut Iulianus apoſtata. de hoc habe-
tur. 2 q 7. c. non põt. Inobedientiæ, qua
quis tranſgreditur ſpontanea uolunta-
te præceptũ, Adã & Aeua. & qui ſacris
canonibus obedire contemnunt. de hac
habetur. 3. q 4. c. alieni. ſup. de maiori &
obe. c. ſi quis. Irregularitatis, qua quis
a ſtatu religionis aſſumptæ recedit, ut
cũ apoſtatatur clericus, monachus, reli
gioſus aliquis, uel conuerſus, & de hac
habetur 50. diſt. c ult. 44. diſt. c. quantũ
libet 16. q 1. c legi. hæc fit multis mo-
dis abiiciendo tonſuram uel coronã, ut
20 q. 3. c. eo inf. eo. c. 1. Conuertendo ſe
ad negocia ſecularia, ſup. de ui. & hone.
cler. c. ex literis. infra de ſent. excom. c.
in audientia. & c. perpendimus. Vxorẽ
ducendo, ut ſup de cle. coniuga. c ex par
te. Habitũ religionis abiiciendo, ut 20.
q. 3. c. 1. & 2. 27. q. 1 c. omnes. & inf. eod.
3 tit. fere per totũ. Imponitur † pœna apo-
ſtatis ſm diuerſitatem apoſtaſiarum, nã
apoſtata a fide hæreticus eſt, & ſicut hæ
reticus punietur. De pœna hæreticorũ
dic. ut ſup. de hære. c. puniũtur. Pro apo
ſtaſia inobedientiæ excõicatur quis, &
efficitur infamis. ut 3. q. 3. c. ſi quis a ſuo
& 11. q. 4. c. ſi aũt uobis ſup. de maior. &
obe. c. ſi quis uenerit. c. cum in eccleſiis.
Pro apoſtaſia a religione efficitur quis
infamis. vt 2. q. 7. c. alieni. 3. q. 4. ca. bea-
tus. Interim ad ordinem uel dignitatẽ
promoueri non debet, ut 16. q. 1. c. legi.
& 50. di. c. ul. & ſi ſacrũ ordinem in apo
ſtaſia receperit, & ſi ſuo fuerit reconci-
liatus abbati, & pœnitentiã receperit,
tñ abſq; diſpenſatione ſummi pontifi-
cis miniſtrare non poterit in ordine ſic
ſuſcepto, ut inf. e. c. ul. Et eſt iſte unus ca
ſus, in quo prohibetur epiſcopus diſpẽ-
ſare cum reuerſis reconciliatis. Alius,
cùm quis iterata vnctione fuerit macu-
latus, ut 1. q. vlt. c. ſaluberrimũ in fi. Ter
tius, cùm quis ſcienter iterato recipit
ſacrum baptiſma. vt de con. di. 4. ca. qui
bis. & ca. eos. Quartus cum ad ſubuerſio
nem fidei ordinem ab hæretico recipit,
maxime cũ præſens habetur epiſcopus
orthodoxus vt. 1. q. vlt. ca. conuenienti-
4 bus. in fi. † Sequitur in rubrica, & reite
rantibus baptiſma. circa quod quæri-
tur. an in reiteratione baptiſmi chara-
cter recipiatur. Ad hoc dicunt quidã, ꝙ
ſic & idem dicunt in reiteratione ordi-
nis. alias qualiter per reiterationem fie
ret iniuria ſacramẽto, ut inf. e. tit. c. ex li
terarum 1. q. 1. c quod quidam. de con.
d ſt. 3. c. oſtenditur. Item qualiter actus
qui non habet effectum, induceret irre
gularitatem indiſpenſabilem, nõ uide
tur. quia alibi quod de iure non forti-
tur effectum, non inducit impedimen-
tum. ut ſup. de deſpon. impub. c. literas &
c. acceſſit. Puto uerius, ꝙ character non
iterum cõfertur. vt 68. diſt in. ca. presby-
teri. §. quod ergo conſecratus. licet ca-
ſualiter quod de iure non ſortitur effe-
ctum, inducat impedimentũ, vt ſup. de
biga. c. nuper. & c. ulti. ſup. de ſponſa. ca.
audientiam. Quod aũt dicitur iniuriam
fieri ſacramento per iterationem, ve-
rum eſt quo ad intentionem iterantiũ,
5 non quo ad veritatem. † Circa apo-
ſtatantes a clericatu, quæritur an is qui
primam tantum tonſuram accepit & di
miſit, ad eam deferendam poſſit cõpel-
li? Rñdeo ſic. Nam per primam tonſu-
ram iuxta formam eccleſiæ datam cle-
ricalis ordo confertur, vt ſup. de æta. &
quali. c. cũ contingat. tonſuratus igitur
in clericum & ſic ordinatus, clericus eſt
vt 21. diſt. c. cleros & 54. diſt. ca. ex anti-
quis.

quis. vnde compellendus eſt ab habitũ
deferendum, ut ſup. de vi. & ho. cle. ca. ſi
6 quis ex clericis 20. q. 3. c. eos. † Sed quid ſi
ducat vxorem; dicunt quidam ꝙ ſi vxo
rem ducat corruptam vel ſecundam,
tunc qa irreuocabiliter a clericatu re-
ceſſit. vt 32. di. c ſeriatim. omne priuile-
gium amiſit, ut 54. di. ca. quiſquis. & idẽ
dicunt ſi ad militiã ſe conuertit, quaſi
ad uitam contrariã clericatui, & in mi-
litia ſæua exercuit; tunc non cõpellitur
portare tonſuram. Cæterũ ſi clericus di
miſſo habitu clericali ſimpliciter viuit,
& vxorem virginẽ ducit, cõpelli debet,
vt dicit Hug. & idem dicit frater Ra in
ſumma ſua. præterquã in trib. caſibus.
Vnus eſt, ſicut ipſe dicit, cũ clericus nul
lo mõ uult retinere priuilegiũ clerica-
le. Alius, ſi non põt clericalẽ ferre ton-
ſuram ſine ſcãdalo vxoris. Tertius, cum
iuſta cauſa timoris exigit tonſuram uel
habitum traſformari. ut ſup. quod me.
cau. ca. prælatũ. Quod mihi non placet.
Sed dico generaliter, clericũ vxoratum
non teneri nec cõpelli deferre habitum
clericalem; cum. n. vxoratum oporteat
ſecularibus negocijs ſe immiſceri, ton-
ſura ipſius ſecularia exercentis videre
tur profecto in clericalis miniſterij vi-
tuperiũ redundare, vt ſup de cle. cõiug.
c. Ioannes in fi. Quod uerũ eſt, niſi bene
ficiũ habeat. vt ibi dicit. ſi tñ ſua ſponte
tonſuram vxoratus deferat, retinet pri
uilegium clericale. Nec ob. quod in ea-
dem decre. dicitur, ꝙ igitur idẽ tonſu-
ratus priuilegio nõ põt clericali gaude
re. Sed illud verũ eſt, quod ad quædã, de
quibus loquitur illa decre. inf. e. ti. ca. ex
7 parte. † retinet aũt priuilegiũ illius ca-
nonis. 17. q. 4. c. ſi quis ſuadente. Nã il-
lud priuilegium indultum eſt non tã in
fauorem clericorum, q̃ in odiũ laicorũ
8 vt inf. de ſen. ex. c. contingit. † Sed quid
ſi clericus in ſacris ordinibus conſtitu-
tus vxorem ducat de facto, demum ad
clericatum redeat, nunquid põt cum eo
epiſcopus diſpenſare? Rñdeo ſic. ut de
cle. coniu. c. ſane. quamuis in contrariũ
moueat. quia clericus aſſumendo ſacrũ
ordinem uotum continentiæ ſolenniza
re videtur. vt 32. diſtin. c. ſeriatim. vnde
poſtea contrahendo maius peccatũ cõ
mittit violando votum ſollenne, q̃ ſit
adulterium vt 27 q 1 ca. meliore. Sed
epiſcopus nõ põt diſpenſare. ſup. adulte
riũ, vt ſup de iudi. ca. at ſi clerici. Verius
9 eſt, quod primò dixi. † Quid de mona-
cho fugitiuo, cui acquirit in fuga con-
ſtitutus? Rñdeo, ſuo monaſterio, ſicut
& ſeruus ut 18. q. 2 c. abbates. ff. de ac-
10 qui. poſ. l 1. §. per ſeruum. † Sed quid ſi
monachus ſm ingrediatur monaſteriũ
de licentia abbatis ſui, uel iuris aucto-
ritate quæſita vacationis tempore, cui
monaſterio cedent primo, vel ſecũdo?
Rñdeo ſecundo, vt 16. q 6 cap de lapſis.
in Auth de ſan. epi. §. ſi monachus coll.
9. 18 q 1. ca. vno. Sed quid ſi ſine licen-
tia abbatis & abſque iuris auctoritate
monachus vagabundus ſm monaſte-
rium intrauit, bona quæſita vagationis
tempore cui cedent? Rñdeo, ſi monaſte
rium primum uidit vagabundum, & ne
glexerit, bona cedent monaſterio ſe-
cundo; ſicut & ſeruus pro derelicto ha-
bitus priori domino non acquirit, ut
C. de lati. lib. tol. l. vna §. ſed ſcimus.
ſed acquirit apprehendenti eum, ut ff.
de ſtip. ſeruo. l. ꝙ ſeruus. Cæterum ſi pri
mum monaſterium non neglexit vaga
bundum, ſed repetit, & reuocauit erran
tem, tunc bona cedent monaſterio prio
ri, ut in Auth. de ſan. epi. §. ſi monachus
11 col. 9. † Sed quęritur, an monaſterium
compellatur recipere monachum fugi
tiuum? Reſpondeo ſic. ut 27. q. 1. ca. per-
uenit, & ca. & quia. 16. q 1. cap. quidam
monachi. niſi primum monaſterium ſit
de diſſolutione ſuſpectum. tunc enim
tradetur in monaſterio cautiori & ſtri-
ctiori cum omnibus bonis quæ obtule-
rat primo, ut 17. q. 1. c quæ ſi monacha-
rum. & ca. ſiquis rapuerit. & in Auth. de
ſan. epiſc. §. ſi quis rapuerit. Sed obie-
ctum delictum perſonæ non debet re-
dundare in damnum eccleſiæ, ut 16.
q. 6. c. ſi epiſcopum. Ad quod rñdeo;
non uidetur redundare; quia primum

 mona-

monaſterium liberatur a monacho ne
ei tenetur vlterius prouidere. ut 16. q.
6. c. de lapſis. ſup. de cle. cõiu. c. qđ te. nec
dico res dãdas ſecũdo monaſterio, niſi
quo ad vſum fructum in vita detruſi. vt
11. q. 9. ca. de lapſis quo mortuo ad pri-
mum monaſteriũ bona redibunt. vt ar.
ad idem. C. de epiſco. & cle. l. raptores.
12 Sed † quid ſi monachus fugitiuus in mo
naſterio reductus habitũ abiectũ reaſ-
ſumere nolit? Rñdeo ſub graui custo-
13 dia carceretur, vt inf. e. ti. c. a nobis. † In
ſumma notandum eſt ꝙ monachus uel
monacha, etſi pluries delinquat, abbas
eius compellitur ipſum recipere. t 27.
q. 1. c. peruenit. quod in ſeculari clerico
non contingit. vt 48. diſt. ca. qm̃ multa.

S V M M A R I V M.

1 *Pena legis Pompeię de parricidijs in qui*
bus locum habeat, & quæ ſit eius pena.
nume. 2.
3 *Parentes ad quorum latus filij reperiun-*
tur oppreſſi, qualiter & quando punian
tur. & num. 4.

De His Qui Filios occiderunt. Rubr.

POſtquam tractauimus de his quæ
circa fidem committuntur in Deum:
vt de iudæis, & Sarracenis, de hæretici,
& apoſtatis. Nunc videamus de his
quæ in homines delinquũtur, & nihilo
minus in Deum, & ideo de homicidio
tractemus. Sed quia inter alia genera
homicidij parricidium grauius repu-
tatur, de parricidio videamus. vnde
ponitur hic rubr. de his qui filios occi-
de. Sed aliter intitulatur hæc rubr. in ff.
ſ. ad legem Pompe. de pari. Et aliter in
C. ſcilicet de his qui par. uel fi. occi. Eſt
igitur videndum qñ hoc particulare
flagitium locum habet. Et quæ ſit pœ-
na ipſius. Et quæ circa delinquentes
huiuſmodi diſpenſatio fiat. Secundum
qđ hic intitulatur, locũ habet, cũ pater
vel mater occidit filium. ſic. n. loquũtur
decreta. poſitæ ſub hac rubrica; ſed ſm
rubricam. C. locum habet cum quis ali-
quem de parentibus vel aliquem de li-
1 beris occidit, † vt parentũ nomine om-
nes aſcendẽtes, liberorum uero omnes
deſcendentes in infinitum intelligãtur.
vt ff. de in ius vo. l quincunq; §. ult. & l.
ſed ſi hac lege §. libertos. locum ẽt ha-
bet in collateralibus. ut ff. eod. tit. l. 1. &
quibuſdam perſonis alijs, vt in ca. l. &
l. ſed ſciendum. ſed & qui opẽ præſtite-
rit, ita tenetur, ſicut ipſe qui occiderit,
ut ff. eod. tit. l. vtrum. & l. ſi ſciente. Item
qui veneum emit, ut principi daret,
quamuis dare non potuerit, lege pom-
2 peia tenetur. ut ff. eo. tit. l. 1. in fi. † Hu-
iuſmodi ſceleris pœna ſm leges hæc
eſt, ut parricida virgis ſanguineis ver-
beratus, deinde in culleo inſuatur cum
cane & gallo gallinacio & vipera, & ſi-
mea, deinde in mare profunde iactetur
culleus uel in amnem. ut ff. eo. tit. l. pœ-
na. ut & cœlum ſuperſtiti, & terra mor-
tuo auferatur, ut C eo. tit. l. 1. Secundum
canones non ſic, ſed imponitur pœna
incluſionis in monaſteriũ. ut inf. eod. tit.
c. 1 c. & hoc uerũ eſt, ſi is qui filium occi
dit, coniugem & filios non habet, alias
3 ſecus, ut inf. eo. tit. c. intelleximus. † Cũ
verò in lectis parentum filij inueniun-
tur oppreſſi, diſtinguitur vtrum paren-
tibus procurantibus, aut neglīgẽtibus
hoc euenerit. In primo caſu ſi parentes
clerici fuerint, ab officio altaris debent
perpetuò abſtinere, & eis grauior q̃ lai
cis, non tñ publica niſi in publicum ue
niat, pœnitentia debet imponi. verum
ſi ex incuria parentum filij mortui in-
ueniantur in cunis, & illud occultum
fuerit, pœnitentia eis pro arbitrio pœ-
nitentiarij imponatur, ut inf. de pęnitẽ.
& re. c. quæſitum. In dubio aũt præſumi
tur, ꝙ ex incuria hoc prouenerit. arg.
ſup. de præſump c. afferte. Vnde etiã lex
dicit, quod repẽtini caſus iniquitas per
coniecturã maternæ pietatis eſt emen-
dãda ut C. de inoff. teſta. l. ſi mater. Nam
qũo mater poteſt obliuiſci filiũ? vt 2. q.
6. c. ad romanam. Itẽ omnem effectum
vincit

vincit paternus. ut C. de procu. fu. l. 1. in
pri. Sed ſi dubitetur, an ex incuria paren
tum proceſſerit, non inde debent eſſe ſe
curi, nec ẽt ſine pœna. ſed tñ conſidera-
tio debet eſſe pietatis inf. eo. tit. c. 1. ali-
qua. n. pœna debet eis imponi propter
duplicitatis ambiguum. ut 23. q. 5 c ex
cõicatorum. In his enim, in quibus pe-
riculum animæ vertitur, in ſecuriorem
partem eſt declinandum. ut 5. diſ c. ad
eius. ſup. de ſpõ. c. iuuenis. 50. di. c. ſi qua
4 fœmina & c. ſi quis uoluntate. † Diſpẽſa
tio igitur adhibetur circa pęnitẽtia im-
poſitionẽ, quę arbitraria eſt. ut inf de pę
ni. & re. c. quæſitũ. non ut cũ homicidia,
quo ad ordines diſpenſetur; q̃a homici-
dium enorme delictũ eſt, & indiſpenſa-
bile. ut ſup. de tempo ordi. c. quæſitum.

S V M M A R I V M.

1 *Exponere quid ſit. & qui exponi dicũtur.*
2 *Exponẽtes infantes & languidos quibus*
pęnis puniantur & num. 3.
4 *Expoſitos qui colligunt, an aliquid iuris*
in eorum perſonas habeant.
5 *Colligentes expoſitos quas expenſas repe-*
tant a recollectis.

De Infantibus & languidis expoſitis. Rubrica.

IN ſuperiori rubrica tractauimus
de his qui fi. occi. ſed quia necare ui
detur qui filium non alit. ut ff. de libe.
agno. l. necare. & 81. diſt. c. paſce. & ex-
poſiti ſanguinolenti dicuntur. ut in rub.
C. ubi ſic adijcitur, & de his qui ſangui-
nolentos nutriendos acceperunt. Ideo
ſubijcitur hic rubr. de infantibus & lãg.
expoſitis. Videamus igitur, quid ſit ex-
ponere. Quid dicantur exponi. Quæ ſit
pœna exponentium. Et an exponens re
colligere ualeat quem exponit, & infra
1 quot dies. † Exponere eſt extra ſe po-
nere. ſolent enim aliqui relato pietatis
officio infantes uel languidos ante ec-
cleſiam ponere, ut eos aliqui moti mi-
ſeratione colligant. ut 87. diſt. c. ſi expo
ſitus. Dicuntur autem exponi filij, ſer-
ui, & liberti. ut inf. eod. titu. cap. uno.
2 † Circa materiam expoſitionis ſic diſtin
guendum eſt. exponitur aliquis à patre
vel domino uel ab extraneo. ſi a patre
vel à domino, aut neceſſitate, aut ſpon-
te. Si ſponte, nunquã poterit eũ poſtea
recolligere, nec enim ſuum dicere pote
rit, quem pereuntem contempſit. C. eo.
tit. l. & 2 Si neceſſitate, repetit qñcunq;
quia inuitus expoſuiſſe uidetur. ut C.
eo. tit. l. 1. & hoc innuit hæc decr. ubi di-
cit relato pietatis officio. & in fi. ubi di-
cit alimenta impiè negari contingerit.
Et in his caſibus, ubi quis inuitus expo-
nitur locũ habet cõteſtatio illa, de qua
loquitur canon ille 87, diſtin. c. ſi expoſi
tus. Quod aũt dixi, de neceſſitate, uide-
tur malè dictum. Nam lex dicit, quod
ſi quis non põt alere ſeruum, debet eum
in zenonẽ hoc eſt in hoſpitale mittere.
ut C de lati. lib. tol. l. una. §. ſed ſcimus.
Sed tu dicas, quod illud membrũ diſtin
ctionis, ut neceſſitate, locum habet cũ
nullus talis locus inuenitur, & hoc in fi-
lijs locũ habet. nam in ſeruo uidetur, ꝙ
potius debeat eum uendere, qui expone
re. Vbi autem exponitur infans ab ex-
traneo, diſtinguitur. utrum domino, pa-
tre, uel patrono ignorante, uel ſciente,
vel poſtea ratum habente. In primo ca
ſu non præiudicatur ei à iure ſuo, ſed re
petit infantem reſtitutis expenſis. niſi à
fure repetat, in quo caſu non reſtituun-
tur expenſæ. C. eo. tit. l. 1 Item ſi expen-
ſæ factæ fuerint pietatis cauſa non re-
ſtituuntur. ut ff. de relig. & ſumpt. fu. l.
& ſi quis. §. interdũ In ſecundo caſu ſer-
ui aſcripti efficiuntur liberi, liberti in-
genui. filij familiàs ſui iuris ut C. eod.
3 tit. l. 2 & 3. † Imò in hoc caſu pater pati
tur pœnã ſm leges capitalem; quia ne-
care uidetur filium; qui non alit. ut in
prin. dictum eſt. C. eod. tit. l ulti. Et hæc
locum habent, ubi infans exponitur. Si
autem maior exponatur, non eripitur,
in libertatem, niſi languidus exponą-
tur. ut C. de lati. lib. tol l. una. §. ſed ſci-
mus. & in languido attenditur Auth. de

nup. §.

nup. §. ſi vero & §. ſequ. coll. 4. licet qui-
dam velint, ut quod ibi dicitur, obtinet
in non languido, ſed in languido maxi-
mè. Item vbi infans vel maior nõ expo-
nitur, ſed ei alimenta negatur, nõ eripi-
tur in libertatem, ſed pro derelicto ha-
betur. ut ff. pro derelicti. l. vlt. & ideo cõ-
ceditur occupanti, ut ibi & ff. de ſtipul.
ſer. l. quod ſeruus & ff. de noxa. l. ſi ſer-
uus. Sed certe quis ſic uideatur fore di-
cendum ſm legem præallegatam. ff. pro
derelic. & ſic notet Azo. in ſumma ſua.
vt C. eo tit. Decr. tamen in hoc tit. poſi-
ta contrarium dicit expreſsè. Nam eri-
pitur quis in libertatem, cum ei alimen
ta denegantur. ut hic. Vnde Vincen. ſu-
per hac decre. non bene aduertit. po-
ſuit. n. ſuper ea gloſam ſuam, & proſecu
tus ſentẽtiam Azonis & diſtinctionem
legalem textum illius decreta. non at-
tendit. litera enim huius decre. tres ca-
ſus enumerat, & æq̃parat, ſcilicet cum
infans exponitur, cũ longuidus cuiuſli-
bet ætatis, & cum alicui illorum infan-
ti uel maiori alimenta negantur. In his
tribus caſibus filiusfamilias liberatur à
patria poteſtate, libertus eripitur in in
4 genuitatem, ſeruus in libertatem. † In
ſumma notandum eſt, ꝙ illi qui expoſi
tos colligũtur, nihil iuris in perſonis eo
rum, quos ex miſeratione ſuſcipiũt vel
recipiunt, acquiruut. vt inf. eo c. vno in
fi. Item notandum, quòd vbi quis ex-
ponitur ignorante eo, qui ius habet in
expoſito is, qui eum recipit, conteſta-
tionis epiſtolam ponet in loco publico
continentem, ut quicunq; ius habet in
puero exeat, & probet, & recuperet pue
rum, aliter non crederetur ei. argu. ad
hoc 5. q. 1. cap. quidam Sed argu. contra
ſupra qui fil. ſint legit c. tranſmiſſæ. vbi
creditur patri & matri dicẽtibus filium
non eſſe ſuum. Poſt talem uero epiſto-
lam dantur decem dies ei, qui ius ha-
bet in puero, ut in præall. c. ſi expoſitus.
77. diſt Cedent autem dies illi à tempo
re ſcientiæ, & ſi in tali loco ſit, ꝙ venire
non poſſit, reſtituetur per clauſulam ge
neralem, quę habetur. ff. ex quibus cau
ſis ma. l. 1. Alij autem dicunt, ꝙ ſunt vti
les, ſcilicet cum experiri poteſt ut ff. de
ædi. edi. l. cum ſex. ff. de diuer. & tem.
5 præſcrip. l. 1. † Si quid autem expendit
is, qui collegit, in puero erudiendo in
aliqua arte, repetet a recolligente, ut
C. eod. titu. l. 1 alimenta non repetit niſi
fuerit proteſtatus. ut ff. de neg. geſt. l.
ſegnius. vt niſi collectus nolit filiam re
colligentis ducere in vxorem. vt C. de
nup. l. patrem.

SVMMARIVM.

1 *Homicidium quid ſit, & unde dicatur.*
2 *Homicidij ſpecies, & quot modis commit-
tatur.*
3 *Homicidium lingua committitur tribus
modis.*
4 *Pœna homicidij ſpiritualis eſt penitẽtia.
Pena homicidij corporalis quę ſit.*
5 *Præuenire in ictu occidere volentem an
licet.*
6 *Percuſſo an liceat in continenti inſequi
percutientem fugientem.*
7 *Vim vi quod repellere liceat, quomodo in
telligatur.*
8 *Bellum dicitur iniuſtum quinque modis.*
9 *Præſtans miniſterium iudicio ſeu vindi
ctæ ſanguinis irregularis efficitur.*
10 *Clericus an in cauſa ſanguinis poſſit da-
re conſilium iudici ſeculari.*
11 *Clericus an de ſuis malefactoribus con-
queri valeat iudicio ſeculari.*
12 *Clericus poteſt malefactorem ſuum carce
rari petere.*
13 *Item fuſtigari.*
14 *Item vt quis in ſeruitutem redigatur.*
15 *Item vt quis ſuſpendatur.*
16 *Item vt decapitur ſpiritualiter.*
17 *Aborſum procurantes an reputentur ho
micidæ.*
18 *Phiſici & cirurgici an poſſint ꝓmoueri.*
19 *Plures an & quando teneantur de vul-
nere vel de odioſo.*
20 *Alium a morte defendere quando quili
bet teneatur.*
21 *Diſpenſatio quæ adhibeatur circa homi-
cidas.*

DE-

De Homicidio. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de homicidio
in ſpecie, nunc ſubijcitur in gene
re; ſed quia homicidium fit aliquan-
do caſualiter. Idcirco intitulatur hic ru
brica de homicidio voluntario, uel ca-
ſuali. Videndum eſt igitur, quid ſit ho
micidiũ. Vnde dicatur. Quot ſint eius
ſpecies. Quæ pœna, & quæ diſpenſatio
1 fiat circa clericum homicidam. † Ho-
micidiũ eſt hominis occiſio intelligo
ab homine facta nam homicidũ ſonat
in actum hominis. Eſt aũt homicidium
dictũ ab homine, & cedo cedis, quaſi ho
2 minis cedium. † Species homicidij ſunt
duæ. aliud corporale, aliud ſpirituale.
Spirituale homicidium ſpiritualiter &
quadã fictione iuris cõmittiť octo mo-
dis. Homicidæ enim reputanť detracto
res fratrũ & odientes eos. Item iniquita-
tẽ, oppreſſionem, & iniuſtitiã faciẽtes.
Item fratribus malè perſuadentes; hæc
probantur de pœn. diſt. 1. c. homicidio-
rũ omnis iniquitas. & ca. noli. Et gene-
raliter omnis iniquus motus ad nocen
dum fratri in homicidij genere deputa-
tur. vt de pœniten. diſt. 1. ca. homicidiũ.
Itẽ homicida cenſetur, q tẽpore neceſſi
tatis proximis alimẽta negat 86. diſt. c.
paſce. Corporale homicidiũ eſt homi-
nis peremptio, cum homo corporaliter
occiditur, & hoc committitur duplici-
ter lingua, uel facto. lingua tribus mo-
dis præcepto, conſilio, & defenſione, vt
50. diſt. c. ſiquis viduam, de pœni. diſt. 1.
c. periculoſæ. Facto cõmittitur quatuor
modis, iuſtitia, neceſſitate, caſu, volũta
te. Iuſtitia, vt cũ miles iuſto imperio po
teſtatis executor uel miniſter æquo iu-
dicio condemnatũ occidit. ut 23. q. 5. ca.
miles c. cũ miniſter ca. cũ homo. & ca. ſi
homicidiũ. Quod intelligo, cùm non ex
odio perſonæ. Odio ei habeantur pec-
cata, nõ homines; ut. 86. diſt. c odio. non
ex delectatione fundendi humanũ ſan-
guinẽ? non amore ſpoliorũ, non ꝓ pre-
tio, ſed ex ſola obediẽtia cũ dolore cor-
dis hoc feci, & compaſſione. Nã uera iu
ſtitia cõpaſſionẽ habet. probantur hæc
23. q. 5. c. in præallega. c. iuri & in c. lex
æterna & c officia. nec eſt crudelis q̃ ma
los pcutit. vt 45. diſt. c uera iuſtitia. Ne-
ceſſitate hoc diſtinguendũ eſt; qa aut il
la neceſſitas fuit euitabilis, potuit enim
ſine occaſione euadere, tunc reus eſt ho
micidij, & tãquã homicida pęnitẽtiam
aget. Aut fuit ineuitabilis & occidit ho
minẽ ſine odij meditatione, imo cũ do-
lore, ut ſe & ſua liberaret, tunc non pec
cat nec ad pœnitentiã arctatur, niſi pp
duplicitatis ambiguum, ut 23 q. 5. c. ex-
communicatorum. Interiorẽ aũt pœni
tentiam & dolorẽ aget, & peccatis ſuis
imputabit, quòd ad tantam neceſſitatẽ
induci meruit, ut ſine hominis perem-
ptione liberari non poſſet; quia bona-
rum mentium eſt, ibi culpas agnoſcere
vbi culpa non eſt, ut inf. eo. tit c. interfe-
ciſti & 5. diſt. cap. ad eius in fin. Caſu, ut
cum quis lapidem proijcit ad aues, uel
alias non animo hominem lædendi uel
occidendi, & aliquis tranſiens ictu lapi-
dis percuſſus moritur, hic diſtinguendũ
eſt an quis det operã rei illicitæ uel li-
citæ. Si licitę, ut cum quis proijcit por-
cos vel alias beſtias de ſua ſegete, uł de
arboribus aues circumſpicit & neminẽ
videns funda vel manu lapidẽ iacit, &
cum locus nõ eſſet hominibus peruius,
aliquis caſualiter in ictu lapidis occu-
rens percutitur, & moritur & alia exem
pla per ſe ponere poteſt quilibet ſtudio
ſus. vt inf. eo tit. c. lator, c. dilectus. ca. ex
literis il. 1. c. ex literis. il 2. c. ſignificaſti.
Io. & c. quædam, ut aſſeris. 50. diſt. ca. hi
q̃ arborem. c. ſæpe contingit & c. ſi duo.
In his igitur & cõſimilibus caſibus ope
ra datur rei licite, ſicut dictum eſt. etſi
adhibetur omnis diligentia, quæ poteſt
adhiberi & debet, innoxius eſt is, qui
occaſionem mortis præſtat, ut probant
iura prædicta. Si autem rei illicitæ ope-
ra detur, uel ſi non adhibeatur diligen-
tia & cautela quæ põt & debet, mors im
putatur, exempla pone in hoc inf. eo. ti.
c. cõtinebať c. ad audientiam c. tua ſicut
50. diſt. c. clerico iacẽte c. qa te eos & c.

 ſi qua

ſi qua fœmina: De uoluntario homici
dio pone exēpla.inf e.c.1.50.di.ca.ſi qs
voluntate.Vnum autem non omitto no
tare qa frater Ray. in ſum. ſua duo ſcri
pſit,quæ niſi ad iuris intellectū redacla
fuerint, ſimplicium animos ſubuertere
3 pñt. † Dixit enim, ꝙ homicidium lin-
gua cōmittitur tribus modis præcepto,
conſilio,& defenſione,& quodlibet iſto
rum mortale eſt. Hoc ſic intelligēdum
eſt. ſ. in pręcepto iniuſto, uel eius qui
præcipiendi auctoritatem non habet.
Itē in conſilio iniuſto & corrupto, & in
defenſione,ut ponemus inferius. Aliàs
ſi iuſto præcepto iudicis uel pt̄atis, iu-
ſto cōſilio aſſeſſoris,legitima defenſio-
ne interueniat homicidiū, nullū pct̄m
cōmittitur.Primū probatur.23.q.4.ca
quæſitū.Secundum.23.q.4.ca.illud.Ter
tiū.23.q.8.c.quicunq; §.his ita.vſq; ad
§.in regiſtro.& C. vnde ui.l.1. C. ad le.
Cor.de ſic.l.1. Item & aliud ſcripſit fra
ter Ray. ꝙ homicidiū uoluntariū ſemꝑ
mortale pct̄m eſt, & enorme. Et hoc in
telligendū eſt gñal'r eſſe uerū.Fallit tñ
in exceptis.vt per inferiora patebit.
4 † Pœna homicidij ſpūalis eſt pœniten-
tia. Et ideo uidendum eſt de pœna ho-
micidij corporalis, circa quā taliter eſt
diſtinguendum. Cōmittit homicidium
aut promotus aut promouendus Item
aut ſpōte,aut neceſſitate,aut caſu.Si pro
motus & ſpōtè homicidium ſit commiſ
ſum,cōtrahit clericus irregularitatē in
diſpenſabilem, ut etiam remanere non
poſſit in executione ordinū ſuſceptorū.
vt 50.di.c.minor.& 1.q.7.c.ſi quis oēm.
& de cōſe.diſt.1.§.1. ſed deponatur, ut
50.diſt. c. ſi quis vidua.Sed ſi laicus fue
rit,ad ianua eccleſiā ſꝑ iaceat, & cōmu
nionē in exitu uitæ ſuæ recipiat, ut 50.
di. c. ſi quis uoluntate.Sed ſecundum le
ges, laici honeſtiore loco poſiti depor-
tari ſolent; qui ſecundo gradu ſunt, ca-
pite puniuntur.ut ff. ad le. Cor. de ſic.l.
qui cedem,& l.3.§.leges.Et in hoc caſu
fateor me erraſſe in quadā gl. quam po
ſui.inf.eo.ti.c.lator.& incipit q̄uis ma-
gna ſit materia de homicidio. qd̄.n.ibi
dixi in homicidio occulto diſpenſari
poſſe poſt peractā pœnitentiā in ordini
bus iam ſuſceptis. & ſuſpendis per cap.
de his vero 50.di.in mediocribus crimi
nibus locū habet.& de talibus loquitur.
c.canon,non aūt habet locū in homici-
dio & in alis enormibus.vt ſup.de tēpo.
ord.ca.quæſitum.Et hæc locum habent
in homicidio uoluntate commiſſo. Sed
ſi neceſſitate homicidium committat;
aut euitabili, aut inuitabili.ſi ineuitabi
li,& tunc nullum eſt peccatum,nec con
trahitur aliqua irregularitas quo ad
ordines iam ſuſceptos.ut ſup.e.c.interfe
ciſti. ad ſuperiorem autem non poterit
promoueri.eo quod, etſi in neceſſitate,
uoluntarie tamen occidit. & lex pro-
motionis in facto conſiſtit.vt 15.q.1 ca.
vl.Cæterum ſi neceſſitate euitabili, poſt
peractam pœnitentiam remanet in exe
cutione ordinis iam ſuſcepti iure cōi.
non autem ad ſuperiora conſcendit, ut
50.diſt.ca.de his clericis.Vbi aūt caſu,ſi
dabatur opera rei licitæ,& omnis dili-
gentia fuit adhibita,nec pct̄m cōmitti-
tur, nec irregularitas contrahitur in ſu
ſceptis vel ſuſcipiendis.ut inf.e.ti. c. la-
tor.& in alijs iuribus,quæ no ſup.eo.ti.
§.caſu.ſi uero rei illicitæ. tunc non pro
mouetur & promotus de iure nō admi-
niſtrat.ut 50 di.c.clerico,& inf.e.tit. ca.
ſicut.In promouēdo autem dicunt qui-
dam, qualitercunq; quis homicidium
cōmittat, promoueri non poteſt; quia
ſicut ſuperius dixi, lex promotionis in
facto conſiſtit. Et intelligūt decre.illā.
lator. de diſpenſatione loqui. Verius
autē puto, ꝙ loquatur de iure cōmuni.
Aliquando tamen committitur homi-
cidiū uoluntarie,nec delinquitur, & tñ
irregularitas cōtrahitur,ut 50.di.ca.ali
q̄tos. & hoc ſecūdum Baſianum, etiam
ſi ante baptiſmum homicidium ſit com
miſſum,quia ſm̄ eum in baptiſmo dele
tur omnis irregularitas ex peccato con
tracta, ſed illa quæ ſine peccato proue-
nit, non deletur; quia baptiſmus tollit
peccata & ſequelas eorū, & quod pecca
tum non eſt inter peccata ſolui non de-
bet.

bet. Item in baptiſmo culpa dimittitur
ſed non aboletur,ut 26.di.c.deinde,& c.
vna tm̄. alij autem dicunt & uerius, ſi-
cut puto, ꝙ ſi homicidium fiat ſine pec-
cato,uel cū peccato,vt cùm iudex, aſſeſ
ſor, vel executor occidit añ baptiſmū,
nō impedietur poſt baptiſmū, & ꝓ hac
ſentētia ſunt duo conones.51.di.ca.aliq̄
tos. & c.ſi quis poſt acceptum. Sed cum
quis furem nocturnum & diurnum ſi ſe
telo defendit, ſine peccato occidat,ſe &
ſua liberando,ut inf.eo.c. interfeciſti, &
c.perfodiens.ff.ad l. Aqui.l.itaq; §.lex.
& ff.ad l. Cor. de ſic. l. furem. Quæritur
5 † an permittatur præuenire in ictu oc-
cidere voluntatem? Reſpondeo ſic; licèt
enim repellere iniuriam, vel propulſa-
re,ut ff.ad l.Aqui.l. ſententiam. C. vnde
vi.l.1.ff.de iuſti.& iu. l.ut uim.& 1.diſt.
capitu. ius naturale. in verbo violentiæ
per uim repulſio. ſufficit autē terror ar-
morum.ut ff.de ui & ui arma.l.3.§.au-
6 tem. † Sed nunquid ſi me percutias &
fugitas, poſſim te incontinēti inſequi &
repercutere fugientem? Rñdeo non. qa
hoc non fieret ad propulſationem ſed
ad ultionem, quæ ad ſolum iudicē ſpe-
ctat.Nam uirgo iudiciarius & tutela iu-
ris publici eſt in medio cōſtituta,ut nul
lus ſibi ſumere audeat ultionē ut C. de
iudæis & cœli.l.nullus. Et hoc cōe eſt
clericis & laicis. ſ. iniuriam propulſare
rerum & perſonarū.ut ſup.de appel.c.ſi
gnificauerunt,inf.de ſen.exc.c.ſi uerò.&
c.ex tenore. Contrarium autem videtur
per id quod legitur,inf.eod.tit.c.ſuſcepi
mus.46.di.c.ſeditionarios.23.q.8.ca.1.
& c.conuenior. Ad hoc dicunt quidam,
ꝙ licèt laicis, clerici verò non. Ego cre-
do ꝙ clericis & laicis licèt iniuriam ꝓ-
pulſare & repercutere. Diſtinguitur ta-
men,ꝙ aut uis infertur perſonæ, aut re
bus.Si perſonæ, tunc eſt uis propellāda
antequam fiat. Nam & inſidiantem ui-
tæ licet occidere, ff ad l. Aqui.l.4.& 5.&
vt dixi in proxi.§ ſuperiori.ſi tamen a-
liquis ui factum repellat, potius præ-
mi debet quòd cauſa defendendi fece-
rit, quàm vlciſcendi, ut ff. ad l.Aqui. l.
ſi ex plagis.§. tabernarius. & hoc ſi per-
cuſſor uoluit denuo percutere.alioquin
ſi nolebat, & alter nihilominus reper-
cuſſerit, potius præſumitur ꝙ hoc fecit
animo ulciſcēdi, q̄ animo propulſandi.
Sed ſi iniuria inferatur rebus, licitū eſt
illatā repellere, & ꝓpulſare inferendā.
7 † Quod ergo dicitur, vim vi repellere li
cet.ſic intelligēdum eſt, vt. ſ.tria in hoc
requirantur, vt hoc fiat defendēdo,non
vlciſcēdo,ut 23.q.1.ca.quid culpatur.ff.
ad l. Aquil.l. ſcientiam. & cum modera
mine fiat d̄fenſio.ut ſup.d̄ reſt.ſpo.c.olī
cauſam, in fi.ſi quis tamen moderamen
excedat,& non ex propoſito,uidetur nō
teneri.ut ff.ad l. Aquil.l.ſi ex plagis.§.ta
bernarius.Sed contrarium velle videtur
illud c.olim cauſam,inf.eo.ca.ſignifica
ſti nobis.in fi. Item incontinenti debet
quis vim repellere,ut ſup.de appell.c.ſi
gnificauerunt.Et hæc tria membra intel
ligitur ex l.vna.C. vnde vi.l.1.
8 † Vnde ſubſequenter notabis,ꝙ bellum
eſt iniuſtū quinque modis.Ratione per-
ſonæ, vt ſi fuerit perſona eccleſiaſtica,
cui non eſt licitum ſanguinem fundere
vt 23.q.8.ca clerici.& c.his à quibus.Ra
tione rei, ut ſi non eſt pro repetendis re-
bus, vel pro defenſione patriæ, ut 33.q.
2.ca.1.& ea.cauſa.q.8.ca.ſi nulla.Ratio-
ne cauſæ, vt ſi non ꝑꝑ neceſſitatem, ſed
ꝑꝑ voluntatem pugnatur,ut 23.q.1.ca.
noli. Item ex animo eſt iniuſtū, ut ſi fiat
animo vlciſcendi, ut ſuperius dictū eſt.
Item ſi non fiat auctoritate principis,ut
9 23.q.1.ca.quid culpatur.q.2.ca.1. † No
tabis igitur, ꝙ quicunq; poſt baptiſmū
in cā ſanguinis iudex fuerit,aſſeſſor, no
tarius,executor, aduocatus, ſiue ꝓ acto
re, ſiue pro reo, licèt alioqui diſtinxe-
rint inter iſtos, & gñal'r qui aliquod mi
niſteriū iudicio ſeu uindictæ ſanguinis
pręſtiterit, irregularitatem incurrit, vt
51.di.c.aliq̄tos.& c.ſi qs poſt acceptum
ſup ne cle.vel mo.c.ſententiā ſanguinis
10 inf.de exceſ.præb.capit ex literis. † Sed
quid,ſi iudex ſecularis cōſiliū quærat à
clerico perito, uel princeps à prælato?
Rñdeo, poteſt clericus gñaliter confe-
ren.

rēdo cū iudice ſeculari, dicere fures, la
trones, incendarij, homicidæ ſic ſunt pu
niendi de iure ciuili, ut 5. q. 5. ca. delato-
ri. non deſcendendo ad aliqđ factū uel
caſum aliquē ſpecialē, ut ſic potius con
ſulentis, q̄ ſuggerentis opera fungatur.
ut ff. de qō. l. 1. §. qui qōnem. Si tñ cleri-
cus ſciat vel credat iudicem habere co-
ram ſe cauſam criminis, de quo quæritur,
reſponſionem honeſtè declinet, præter
quam ſi clericus poſſet pœnam crimi-
nis recta conſcientia reducere ad ciui-
lem & ſic intelligi pōt. 23. q. ultima. ca.
11 peſſimam. in fi. † Item quæritur, an cle-
ricus de ſuis malefactoribus conqueri
ualeat iudici ſeculari? Rñdeo ſic ciuili-
ter petens ſua ſibi reſtitui & damna re-
ſarciri, non ut malefactores in corpore
puniatur; & ſi iudex acrius in punien-
do procedat, quam clerici qærela requi-
rat, non eſt clerico imputandum, ut inf.
eo. ti. ca. poſtulaſti, & c. tua, & 23. q. 5. ca.
1. & ca. unum, & c. pœna. & c. non nos ff.
12 de bo. lib. l. qui cum maior. §. 1. † Poteſt
tñ clericus malefactorem ſuum carce-
rari petere, ut ſup de apoſt. c. a nobis. ſu
13 pra de depo c. graui. † Item fuſtigari, ut
14. q. 6. c. ſi res aliena. 12. q. 2. c. fraterni-
tas. 23. q. 5. c. circuncelliones. 5. q. 5. c. il-
li qui. 6. q. 1 ca. quæro. §. verum in fi. 4. q.
3. c. ſi teſtes §. Item in criminali. in uer.
14 ca rei conditio. † Item ut quis in ſerui-
tutem redigatur, vt ſup. de iud. c. ita quo
rundam 15 q. ult ca. cum multæ 36 q. 1
ca. de raptoribus. ſup. de iudæ. & ſarrace.
15 c. ad liberādam. † Item vt quis mutile-
tur ſpirituali mutilatione. hoc eſt ut ſu-
16 ſpendatur. 5. q. 5. ca. delatori. † Item ut
decapitetur ſed ſpiritualiter. i. excōice-
tur, vnde excōicatio dicitur mucro epi-
ſcopi, ut 16. q. 2. ca. uiſis. in fi. decapitari
enim intelligitur quia a Chriſto, qui ca
put eſt eccleſiæ, ſeparantur. ut 2. q. 7. c. ſi
cuti ſunt §. quia ergo. ſup. de hære. c. ver
gentis. vnde qui excōicatur mori credi-
ditur, ut ſup. qui fil. ſint legi. ca. per uene
17 rabibilem in fi. Quęritur de his qui pro
curant aborſus, an reputentur homici-
dæ? Rñdeo ſic, quantum ad pœnam le-
galem. ut ff. de pœn. l. ſi quis aliquos. §.
qui aborſionibus, ff. ad le. Cor. de ſic. l.
mulierem. Item quantum ad pęnam ſpi
ritualem. ut inf. eo. ti. c ſi aliquis & quan
tum ad irregularitatem quæ contrahi-
tur ex delicto mortali, ut 25. di. c. unum
oratoriū. §. nunc aūt. Sed quantum ad il
lam enormen & indiſpēſabilem irregu-
laritatē, quæ contrahitur ex homicidio
corporali, de qua iura illa loquuntur,
50. di ca. miror. 1. q. 7. c. ſiquis omnē. de
conſ di 1. §. 1. ſecus eſt. quia illa non con
trahitur, niſi cū perimitur hō gradiens
ſuper terram, vel puerperiū iam forma
tum, ut inf. eo. tit. c ſicut 32. q 2. ca. quod
18 vero. & ca. Moyſes. Nunquid † phiſici
& cirurgici poterunt promoueri? Rñ-
deo ſi in arte phiſicæ & cirurgæ ſunt eru
diti & in curis ſecundū artem proceſſe-
rint nihil de contingentibus omitten-
tes, licet aliquibus in contrariū ceſſe-
rint medicinæ, ſi eos conſcientia non re
mordet, poterunt promoueri, ut ſup de
ætate, & quali. ca. ad aures, & promoti
ordines exequantur, ut inf eo. tit. ca. tua.
Conſulo tñ ut promoti & maxime pro-
mouendi abſtineant ab opere practica-
li. & maxime ab his qui ſcđm cirurgiā
aduſtionem vel inciſionem requirunt,
ut ſup ne cle. uel mo. c ſententiā ſangui
nis. inf. e. c. tua nos. cū in nullo vacillare
debeat conſcientia promouendi, ut 33.
19 di. cap. laici. † Quid ſi plures rixati fue-
rint & vnus occiſus fuerit, neſcitur tñ à
quo uel cuius vulnere, nunquid omnes
iudicabuntur homicidæ, uel irregula-
res, an nullus? Rñdeo quantum ad pec-
catū omnes dicuntur homicidæ qui per
cuſſerint, & qui uoluntate occidendi ve
nerunt, licet non percuſſerint. Itē & illi
qui non occiderunt nec voluntatē occi-
dendi habuerunt, ſed uenerūt præſtare
auxiliū occidentib. ſi forte ijs aliqđ im-
pedimentū præſtaretur. diſcretus tñ iu-
dex maiorē pœnitentiā dabit primis q̄
ſecundis. & ſecundis q̄ tertijs. Illi ēt nō
ſunt immunes a culpa nec debent eſſe
immunes a pœna, qui nō eripiūt homi-
nē a morte, cùm poſſint, vt 23. q. vlt. c. ſi
qua-

quatuor. inf. eo. tit. c. ſicut dignū. 23. q. 3.
c. nō inferēda & c. ult. Sed ſi ageretur ex
lege Cornelia, uel Aquilia, ictus uniuſ-
cuiuſq; contēplari oportet. ut ff. ad leg.
Corn. de ſic. l. ult. is autē lege Aquilia de
occiſo tenetur, ex cuius ictu apparet oc
ciſum, & qui mortiferū uulnus infixit.
vel qui hominē interemit. Alij qui non
lętaliter percuſſerūt, de uulnerato tenē-
tur. ut ff ad leg. Aquilia. l. huic ſcriptu-
rę. §. 1 ſed ſi dubiū ſit ex cuius ictu qs pe
rierit, oēs de occiſo tenētur. ut ff. ad leg.
Aqui. l. ita uulneratus & cōcordat. inf. e.
tit. c. ſignificaſti. ſed ſi clericus feriat nō
lætaliter, nec aīo occidēdi, nec alios pro
uocet, alij tñ feriūt & occidūt, ſed diſcer
ni poſſit ictus clerici, nō tenetur de occi
ſo, nec irregularitatē contrahit homici
20 dij ut inf. eo. tit. c. ſignificaſti nobis. † In
ſumma notandū eſt, ꝙ nō eſt immunis
ab homicidj culpa, qui potuit hoīem a
morte ſed noluit liberare, ut inf. eo. ti. c.
ſicut dignū. §. illi aūt. arg. 76. d. c. facien-
tis. 23. q. 3. c non inferēda & c. qui pōt &
q. 5. c. reos. & hoc cū conſtat illū iniuſte
occidi, ut de pęn. di. 1. c. periculoſæ. 23.
q. 1. c. vl. inf. e. tit. c. ſicut dignū. Quidā tñ
intelligūt hoc in iudice qui auctoritate
ordinaria defendere pōt; ille. n. ſolus ut
dicunt ex ꝓcepto ad hoc tenetur. ut 23.
q. 5. c. q malos & q. 4. c. forte, in fi. Cōſu-
lo tñ cuicūq; priuato, ut ſi pōt ſine peri
culo ſui, eripiat hoīe à morte ꝑꝑ iura ꝓ-
21 miſſa. † Nūc uidendū eſt de diſpēſatio-
ne, quę circa homicidas hmōi adhibet.
Cū homicida iuſtitiæ. ſ. iudice, aſſeſſore,
executore, q iuſte homicidium cōmiſe-
runt, nō diſpenſatur in ordinibus ſuſci-
piēdis, ſed in ſuſceptis tolleratur ex cā.
vt 51. di. c. aliquātos. Circa homicidium
neceſſitatis euitabilis nō facile diſpenſa
tur. ſed in homicidio neceſſitatis ineui-
tabilis datur conſiliū, ut homicidia non
miniſtet ēt in ordinibus iam ſuſceptis.
vt 50. di. c. de his clericis. non tñ quis de
ponitur, ſed in ſuo ordine tolleratur de
iure, & abſque diſpenſatione ſecundum
Lau. & loquitur. inf. eod. tit. cap. 2. Circa
homicidium caſuale, quod nulla culpa
præceſſit, nō eſt neceſſaria diſpenſatio.
Circa homicidium caſuale, quod culpa
præceſſit, fit diſpenſatio magna, maior
& maxima. Magna, ut promotus ad ſa-
cros ordines nō in eis, ſed in minoribus
tolleretur, ut inf. eo c. cōtinebatur. Ma-
ior, ut etiam in maioribus tolleretur. ut
50. d. c. clericos. Maxima, vt ꝓmouean-
tur. ut inf. eo. tit. c. lator. Circa homicidū
voluntariū non iuſte, non neceſſarium,
nec vlla cogente neceſſitate, non diſpen
ſatur. vt dixi ſupra. eo. §. committit.

S V M M A R I V M.

1 *Torneamenta quæ ſint.*
2 *Torneamenta quare ſieri prohibeantur.*
3 *Pęna cōcertantiū in torneamētis quæ ſit.*
4 *Mortuo in torneamentis an ſit neganda pœnitentia & eccleſiaſtica ſepultura.*
5 *Eccleſiaſtica ſepultura ex quibus cauſis denegetur.*
6 *Milite, euntes ad terneamēta animo pugnandi, qui non occidunt nec percutiūt, an promoueri poſſint.*
Quid de his qui alijs bellis interſunt, nec tamen occidunt uel mutilant.

De Torneamentis. Rubrica.

QVia in torneamentis homicidia
fiunt. Idcirco poſt tractatum de
homicidio ſequitur rubrica de tornea-
mentis. Videndum eſt igitur, quæ ſint
torneamenta. Quare fieri prohibentur.
Et quæ ſit pœna pugnantium in tornea
1 mentis. Torneamenta † dicuntur quæ-
dam nundinæ uel feriæ, in quibus mili-
tes ex edicto cōuenire ſolent, & ad oſten
tationem virium ſuarū & audaciæ te-
2 mere cōgredi. ut inf. eo. c. 1 † Cauſa pro
hibitionis ſunt mortes hominū, & ani-
marum pericula, quæ inde proueniunt,
vt inf. eod. cap. 1. & licet alias po[illegible]t fie-
ri gratia oſtendendæ uirtutis, & cauſa
experiendarum uirium. ut ff. de poſtu.
l. 1. §. item ſenatus. & ff. de præſcript.
verb. l. ſolent. & ſi in colluctatione dam-
num

num datum ſit, nõ agitur lege Aquilia.
nam uirtutis exercendæ & gloriæ cau-
ſa, non cauſa iniuriæ, damnum datũ eſt.
ut ff. ad leg. Aquil. l. qua actiones. §. ſi qs
in colluctatione. In hoc tñ caſu ſecus
eſt; quia pugnantibus & cõcertantibus
pœna infligitur. ludus enim ille noxius
eſt, & ideo reprobatus. ut ff ad leg. Aqui.
l. nam ludus. quis autem ludos appellat,
ex quibus crimina oriuntur, ut in con-
3 ſtitu. ff. circa ſi. † Pœna concertantiũ in
torneamentis, hæc eſt; quia ſi quis aliũ
occidat ſiue in ſiſtendo ſiue in reſiſten-
do, homicida eſt; voluntariè enim occi-
dat; & ideo punitur pœna uoluntarij ho
micidij, ſaltẽ quo ad canones. & ſi non
quo ad pœnã legalem excuſante edicto
de pœna uolũtarij homicidij, dixi ſup.
tit. prox. §. cõmittit. Sed ſi dicere, qđ reſi
ſtentem excuſabit defenſio & neceſſitas.
Ad quod rñdeo ad hanc neceſſitatẽ ul-
trò & ex ꝓpoſito quis ſe ingerit; & ideo
non minus homicidia cenſetur. ut dixi
4 ſup. tit. proxi §. neceſſitate. † Si uero qs
in torneamento fuerit occiſus q̃uis mo-
rienti & poſcenti pœnitentia non nege
tur, eccleſiaſtica tñ careat ſepultura, ut
inf. eod. ca. 1. in fin. ſi tñ ad torneamen-
tum uenerit animo concertandi. nam ſi
venerit cauſa debita exigendi, uel alia
ſua negocia exercendi, ſecus erit ut inf.
eo. tit. c. ad audientiam. Et nota ꝙ hic cõ
ceditur, quod maius eſt, pœnitentia. ſ. &
denegatur quod minus eſt. ſ. eccleſiaſti-
ca ſepultura. quod fit ad terrorẽ & corre
ctionis exemplũ. & ſimile inf. de rap. c.
ſuper eo. Leuiter aũt inter dicitur eccle-
ſiaſtica ſepultura. Et ratio eſt, quia ſicut
impio non prodeſt ſepultura precioſa.
ita non obeſt pio ſepultura uilis aut nul
la. ut 13. quæſ. 2. c. animæ defunctorum.
5 † Sunt & alia, quæ inhibent eccleſiaſti-
cã ſepulturã, morẽtis infidelitas, ut de
cõſe. di. 1. c. eccleſiã. Itẽ obeuntis manife
ſta iniquitas. ut 88. dic. c. ult. Vſurarum
exactio. ut inf. de uſu, quia in oĩbus. imò
hoc generale eſt in quolibet decedẽte in
peccato mortali, ut ſup. de fur. c. 2. 23. q.
5. c. placuit. 13. q. 2. c. pro obeuntib, 21.

q. 3. Cyprianus ſup. de ſta. mo. c. mona-
chi. §. q vero. Itẽ inhibet eccleſiaſticã ſe-
pulturã interdictũ eccleſiæ ut infra de
ſent. exc. c. à nobis. ſi p ar ſepul. c. ſacris.
6 † Quid de militibus qui ad torneamen
tum fuerunt animo pugnãdi, nõ tamen
occiderũt, nec percuſſerunt? Itẽ quid de
his qui alijs bellis interſunt, nec tñ oc-
cidũt nec mutilãt, nunqđ poterũt ꝓmo
ueri, ſi in torneamentis uel bellis aliqui
ſunt occiſi? Ad primũ rñdeo, ꝙ non, eo
ꝙ ad rẽ dãnatã & prohibitã acceſſerũt.
Ad ſcđm ſic dico, ꝙ ſi quis interſit bello
licito nec occidat, nec mutilet, nec cãm
mortis præſtat, ſi alias ſit idoneus pote-
rit promoueri, nihil. n. intereſt qui occi
dat, uel cauſam mortis præbeat. ut ff. ad
l. Cor. de ſicca l. nihil. Si uero in bello il-
licito, tunc impeditur pp culpam præ-
cedentẽ. 15. q. j c. ul. & de pœ. di. c. ſi quis
cum telo ar. ad hoc infra de cle. percuſſ.
c. præſentium. & c. continebatur.

SVMMARIVM.

1 *Duellum quid ſit, & unde dicatur.*
2 *Duellum an ſit prohibitum.*
3 *Crimen leſæ maieſtatis vocatur crimen per duellionis.*
4 *Pugnantium in duello pœna quę ſit.*

De Clericis pugnantibus in duello. Rubr.

QVia ſæpe prouenit homicidium
ex duello. ſubſequenter ponitur
hic rub. de cleri. pugn. in duello. Viden-
dum eſt igitur, quid ſit duellum. Vnde
dicatur. An laici licenter faciant duel-
lum. Et quæ pœna imponenda ſit cleri
1 cis pugnantibus in duello. † Duellum
eſt ſingularis pugna, quę fit ad proba-
tionem rei alicuius, ita ut per hunc mo
dũ ſe ꝓbaturũ offert, ſi uicerit probaſſe
credatur; ſi non uicerit, defeciſſe in pro-
batione putetur. Dicitur aũt duellum,
quaſi duorũ bellũ. Dicitur & monoma-
chia, quaſi unica & ſingularis pugna,
à monos, qđ eſt unus, & machia qđ eſt
pugna.

2 pugna. † Duellum ẽt inter laicos prohi
betur. quia in duellis deus tentatur. ut
2. q. 5. monamachiam. & ſcriptum eſt.
non tentabis dominum Dẽũ tuũ, ut 22.
q. 2. ca. quæritur. Nec obſtat exemplum
Dauid pugnantis cũ Golia, ut 2. q. 5. ca.
monachiam, quia priuilegia paucorum
non faciunt cõem legẽ, ut 26 q. 2. ca. non
exẽplo. In his enim quæ perrarò fiunt,
miraculum eſt, ut in Auth. de conſu. §.
3 1. circa medium colla. 4 † Item non ob.
quod crimen maieſtatis dicitur crimen
per duellionis, ut §. ad Iulij. ma. l. ult.
non enim idcirco vocatur crimen per
duellionis; quia probari põt per duel-
lũ, ſicut quidam intellexerunt & male,
ſed dicitur crimen perduellionis, i. cri-
men hoſtis uel hoſtile, ut ff. de uerb. ſi-
gn. l. quos nos hoſtes. Itẽ dixerunt qui-
dam licere hoc laicis per. l. qua actione.
§. ſi quis in colluctatione, ff. ad l. Aquil.
Sed nec. c. illud placet per l. 1. C. de gla-
diato. l. una. lib. 10. Item quidam dicũt
hoc licere in locis, in quibus talis ui-
get cõſuetudo inducentes illud pro ſe,
qñ mos erat, crimen non erat, vt 33. qu.
4. ca. obijciuntur. Sed illud fuit diuina
reuelatione conceſſum, quia mos qñq;
fas cenſetur. per quã ſicut Iacob amen-
dacio, iſraelitæ a futuro, & Sanſon ab ho
micidio. ſic & patriarchæ & alij uiri iu-
ſti, qui plures ſimul leguntur habuiſſe
vxores, ab adulterio excuſantur, ut ſup.
de diuor. ca. gaudemus. §. quia uero pa-
gani. Alij aũt diſtinguunt, utrũ quis of-
ferat, an ſuſcipiat duellum. & ſi ſuſcipit
utrum ſponte, an a iudice delatũ. Si. n.
quis offerat, uel oblatum ſpontè reci-
piat, mortaliter peccat; ſi verò iudice
cogente delatum cum aliter periculum
corporis vel rerum non poſſit euadere,
excuſatur, ut ſup. de homi ca. intereciſti.
Verius aũt puto, ꝙ ẽt offerens. & obla-
tũ ſponte ſuſcipiens ſiue iudice inſiſten-
te, mortaliter peccet. quãuis is qui iu-
dice deferẽte inuitus ſuſcipit & cõmit-
tit, excuſetur non a toto, ſed à quanto.
metus. n. ille peccatum attenuat, nõ ꝓr-
ſus excludit. ut ſup. quod met. cauſa. c. ſa

cris. potius. n. deberet omnia mala pa-
ti, q̃ malo cõſentire. ut 32. q. 5. ca. ita ne.
& ſi homicidium in duello cõtingat fie-
ri omnes irregularitatem puto cõtrahe-
re, ſ. offerentem, ſuſcipientẽ, iudicẽ de-
ferentẽ, ſeu auctoritate pręſtantem duel
li commiſſionem, & aſſeſſorem ad hunc
modum probandi conſilium dante, ut
4 no. ſup. de homi. §. notabis. † Pœna pu-
gnantium in duello ſi ſint clerici, eſt de
poſitio; ſi tñ neq; mors neq; mutilatio
interuenit, poterit diſpenſari, ut inf. e. c.
1. Sed ſi homicidiũ interuenerit, adhuc
põt in beneficio diſpenſari, ut inf. e. c. 1.
& 2. in fi. Quod ergo alibi dicitur, cũ ho-
micida diſpenſari non poſſe, ut 50. di. c.
miror. 1. q. 7. ca. ſi quis omnem traditio-
nem. de conſe. di. 1. § 1. ſup. de tem. or. c.
ul. in officio locũ habet, aliàs ẽt diſpen-
ſatur in beneficio & nõ in officio ut 28.
diſt. c presbyterũ. 50 di. cap. ſtudeat. Sed
nunquid talis homicidia habebit ex di-
ſpenſatione beneficium ut titulũ aut ſti
pendium. Videtur ꝙ ſtipendium, vt ſic
quaſi laicus habeat & extra eccleſiam ut
32. diſt. c. ſi qui uero. Verius puto, ꝙ ha-
beat ut clericus, & ſicut beneficium ti-
tulatum eo ꝙ decreta dicit, potuit tamẽ
cum eo circa habẽdum beneficium mi-
ſericorditer diſpenſari.

SVMMARIVM.

1 *Chriſtianis contra chriſtianos nõ permittitur ars ſagitariorum.*
2 *Pœna exercentium officium ſagitariorũ contra chriſtianos.*

De Sagittarijs. Rubrica.

DIctum eſt ſup. de homicidijs in ge
nere. ſed quia ſagitarij & baliſta-
rij plerunq; homicidia cõmittunt. ideo
hic de ſagittarijs rubr. ſubijcitur ſpecia
lis. Videamus igitur utrum & quando
hoc officium ſit prohibitum exerceri,
1 & qua pœna tales puniantur. † Chri-
ſtiani aduerſus chriſtianos non poſſunt
hoc

hoc officiũ exercere, ut inf.c.vno. Quod verum eſt, ſi bellum fuerit iniuſtũ, nam ſi iuſtum quolibet gñe armorũ eſt vtendũ, imò ut uincatur dolis eſt & inſidijs inſiſtendum, ut 23.q.2.c.dñs, & q.8.c.ut pridem. iuxta illud. Nihil refert armis contingat palma dolisve. Et alibi. Dolus uirtus quis in hoſte requirat. Sed contra paganos & perſecutores fidei chriſtianæ põt hoc officium exerceri.

2 † Pœna autem exercentium hoc genus armorum contra chriſtianos eſt anathema, ut inf.eo.c. uno. præter cõem pœnã homicidij de qua dixi ſup. ut ti. proxi §. pœna, ut de homici. §. notabis igitur. Sed an ſit canon latę ſententiæ, ut contrafacientes ſtatim ligentur, dubitatur. Dicunt.n.quidam, ꝙ vbi ſub interminatione anathematis aliqd prohibetur, non incurrit excõicatio ſi fiat prohibitũ, ut ſup. de iure pat.c. relatũ. ſecus vbi ſub diſtinctione. quia tunc ſtatim incurrit, ut ſup. de immu.ec.c.nõ minus, in fi. & idẽ dicunt, ubi mandatur aliquid ſub pœna excõicationis, ut 63.di.ca Salonitanæ. Sed aliud eſt ubi à iure ſic mandatur aliquid, uel prohibetur ut 30.diſt. per totum. Et eſt ratio quia ius magis iraſcitur in contemptu miniſtri iuris, q̃ in contemptu ſui ipſius. ut ff. de arbi.l. ſi cum dies. §. ult. & l. celſus. Alij aũt indiſtinctè dicunt, ꝙ illa uerba ſiue dicantur ſub pœna, ſiue ſub interminatione, ſiue ſub diſtrictione, non habent uim ſententiæ uel cõminationis, ut C. communia. & epiſtolas per totum. Et in hoc plures concordant. Vnde hæc decre. non eſt canon latæ ſententiæ, ſed ferendæ. & ſimile, ſupra de magiſtris.c.quanto.

SVMMARIVM.

1 *Adulteriũ quid ſit, & qualiter cõmittat.*
2 *Stuprum quid.*
3 *Accuſan.re adulteriũ quibus ſit permiſſũ.*
4 *Intellectus ad c.tuę, in prin. de ꝓcurato.*
5 *Practica ꝓcedẽdi ĩ accuſatione adulterij.*
6 *Vxor an poſſit obijcere fornicationem ſpiritualem marito accuſanti de carnali.*
7 *Mulier an poſſit marito obijcere lenocinium.*
8 *Leno quis dicatur.*
9 *Pœna quæ ſit pro adulterio imponenda.*
10 *Maritus in accuſatione adulterij uxoris deficiẽs in ꝓbando, tenentur ad talionẽ.*
11 *Mulier ab alio quã à viro ſuo cognita, in quibus caſibus nõ cõmittat adulterium.*
12 *Inceſtus cum quibus committatur.*

De Adulterijs & ſtupro. Rubr.

QVIA in decalogo ſtatim poſt homicidium prohibetur mechia, dum dicitur non occides, non mechaberis. idcirco poſt tractatum de homicidio ſequitur tractatus de adulterio. vnde ponitur rub. de adult. & ſtupro. Videamus igitur quid ſit adulterium. Vnde dicatur Quid ſit ſtuprum. Qui admittantur ad accuſationem adulterij. Et intra quæ tempora. Ex quibus cau. quis ab accuſatione adulterij repellatur. Item quæ ſit pœna adulterij. & quæ ſtupri.

1 Adulterium † eſt alieni tori uiolatio, ut 32.q.5.c.nõ mechaberis uel dicitur patio ſui. Nã qñq; dĩ cõmitti adulteriũ reſpũ utriuſq; l. cognoſcẽtis & cognitæ, ut cũ uterq; cõiugatus exiſtit. qñq; reſpectu cognoſcẽtis, ut cũ uxoratus ad ſolutam accedit; qa tunc vxorẽ ſuã coinquinat. vt 32.q.1.c. in coniugio. qñq; reſpũ cognitæ, ut cũ ſolutus ad coniugatã accedit. Nã & illa ſic coinquinat virũ ſuũ quia uir & vxor nõ ad imparia iudicantur, vt ſup. de diuo. c. gaudemus. §. qa vero & 32.q.1. ca. ſi quis vxorẽ. proprie tñ loquendo adulterium in nupta cõmittitur, ut ff. e.ti. l. inter liberas. §. lex iulia.

2 † Stuprum eſt illicita virginis defloratio, quãuis ex in vidua ſtuprum cõmitti dicatur vt in l. ꝓdicta probatur. † Ad
3 hmõi criminis accuſationẽ admittitur primo loco maritus, vt præferatur etiã patri adulteræ, ſi ſimul ad accuſationẽ ueniant. Nam & propẽſiore iure & maiori dolore uirum executurum accuſationem credendum eſt. ut ff. eo. tit. l. 2. §. ſi ſimilis. quod uerum eſt, niſi pater maritum

ritum aut infamen arguat, aut doceat, colludere magis cũ vxore, quàm ex animo accuſare, vt ff. eo. tit. l. 3. Præfertur maritus oĩbus extraneis, imo & ſi extraneus prius accuſationẽ inſtituit, præfert maritus, dummodo non ex negligentia ſit præuentus. ut ff. eo. tit. l. ſi maritus. §. ſi aũt. Poteſt autẽ agi de adulterio, ſiue ſit vxor legitima, ſiue non hoc enim ad omnia matrimonia pertinet. nec.n. ſoli atrides vxores amãt, & vt dicit Virgilius, coniuge præerepta non ſolos tangit atrides. ſed in ea vxore poteſt maritus adulterium vindicare, quæ vulgaris ſit, vt ff. eod. tit. l. ſi vxor. Nec ob. C. eo. l. ſi ea quæ & l. ſi adulterium. Leges. n. illæ non loquuntur in vxore, & expone ibi adulterium, id eſt ſtuprum. his cum promiſcuè vtimur. vt. ff. eo. tit l. inter. §. 1. Sed ſi cum ſponſa de præſenti adulterium commiſſum ſit, agit ſponſus; quia nec qualecunque matrimoniũ nec ſpeciem matrimonij violare permittit vt ff. eo. tit. l. ſi vxor. §. diuus. 27.q.2 c. q de ſponſatam. in primis igitur maritũ genitalis tori vindicẽ eſſe oportet. vt C. eo. tit. l. quamuis. qui põt. duplici iure accuſare ſpeciali & cõmuni, id eſt, iure

4 mariti, ſcilicet ſine inſcriptione. † Nec obſt. ſup. de proc. c. tuę in prin. quia loqtur cum accuſat poſt dies non iure mariti ſiue metu calumnię & ex ſola ſuſpicione, vt 4.q.4. c. nullus. §. aliquãdo C. eod. tit. l. quamuis & inf. eo. tit. c. maritus inf. 60. dies à tempore diuortij numerãdos vt ff. eo. tit. l. pater. §. ſexaginta. Et qđ dixi ſine metu calumniæ, verum eſt niſi ſit euidens vt ff eod tit. l. is cuius, §. vlti. Et qđ dixi ex ſola ſuſpicione ream vxorem facere licet, verum eſt quod ex ſola ſuſpicione accuſabitur, nõ tñ condemnabitur. vt 2. q. 1. ca. 1. c. ſemper ff. de pœ. l. abſentẽ, reſponſo. 1. niſi ſuſpicio ſit iure. vt C. eo. tit. auth. ſi qs ei quẽ ſuſpectũ ff. de his qui ſui vel ali. iu. ſunt l. filiũ, ſup. de pſump. c. literis 2. q. 1. c. ſi peccauerit. & ſic intelligo 32. q. 1. c. dicit dñs. Poſt maritũ admittuntur ꝓpinqui, vt. C. eo. l. quamuis demũ extranei.

Sed hæc locum habent ſm iura ciuilia cũ agit ad pœnã legalẽm. ſecus cũ agitur ad tori ſeparationem, quia tũc ſoli uiro licet accuſare uxorem de adulterio, & ecõuerſo ut no. ſup. qui ma. accu. poſ. §. poſſunt. Et nota ꝙ maritus admittitur ad accuſationem adulterii, & ſi fuerit filiusfamilias, ut ff eo. tit. l. inter. §. filius. Nam & inuito patre hoc põt ſ. filiusfamilias, ut ff. eo. tit. l. filium. Nec ob. ei ſi ſit minor 25. annis, ſi matrimonii ſui iniuriam proſequatur, ut ff. eo. ti. l. ſi maritus. §. lex Iulia, & ar. ſup. de reſt. ſpo. c. ex parte curatore actore vt C. e. ti. l. ꝓpter.

5 † In adulterii accuſatione ſic proceditur, quia pſente accuſatore & accuſato cũ ad pœnã legalẽ agitur, porrigetur libellus, quo porrecto ꝓponi poterũt exceptiones dilatoriæ antequã accuſatus recipiat inter nomina reorum, ut ff. eo. ti. l. maritus, §. præſcriptiones, & §. 1. ut dicat nupta, quę impetitur, a ſe non eſſe incipiendũ, cũ nuptias nõ pceſſerit nunciatio. vt ff eo. l. qui uxori, & i denũciaſſe. Reſp. 1. & § 2. Et hoc fallit in crimine inceſtus, quod contra utrunque ſcilicet adulterum & adulteram ſimul interpræ tari põt, ut ff. eo. tit. l. uim paſſam, §. ult. pñt opponi & peremptoriẽ ut de lapſu quinquẽnii, ut C. e. ti. l. adulter, poſt quinquẽniũ & ſex mẽſes, ut ff. eo. ti. l. ſi maritus pueneri t, uel ſi dic. t accuſatorem deſtitiſſe, vt ff. e. ti. l. 1. §. 1. poteſt mulier accuſata excipere cõtra maritũ, & ipſe ſimiliter adulteriũ cõmiſit, ut inf. eo ti. c. intelleximus, & c. tua & ſup. đ diuor. c. ſignificaſti & 32. q. 6. p totũ ſup. de iu. c. tua ff. ſo. ma. l uiro atq; uxore ff. eo. ti. l. ſi uxor, §. iudex. Itẽ excipere põt, ꝙ accuſationem remiſerit, ut 23. q. 4. ſi illic, uel ꝙ eam ſibi recõciliauerit ſup. de cõue. coniuga. c. gaudemus, & ut de hoc plenius, no. ſup. qui ma. ac. poſ. §. pñt.

6 † Sed nunquid uxor obiicere poterit fornicationem ſpiritualẽ marito accuſanti de carnali? Videtur ꝙ ſic. Nam fornicatio carnalis & ſpiritualis ſimiles ſunt. & idẽ operantũr quo ad matrimonium ſeparandum vt 28. q. 1. c. idolatria, & ca. iam nunc.

nunc.& multo fortius ſimiles ſunt a.
compenſandum & operādum, vt matri-
monium duret. Sed contra. Iſtæ fornica
tiones diuerſarum ſpecierū ſunt, & res
diuerſarum ſpecierum non veniunt in
compenſationem; quia ſpecies cū quan
titate nō compenſantur. ut ff. de pig. act.
l. ſi conuenerit. Verius puto, ꝙ compen-
7 ſatio fiat. † Item excipitur contra mari
tum accuſantem vxorem de adulterio,
ſi eā talē ſciuit, & mores eius eā vxorē
ducēdo probauit. vt in eadē l. ſi vxor. §.
vlt. Item poteſt uxor opponere marito
accuſanti, ꝙ eā adulteranti tradidit, ut
ſupra de eo qui cogno. cōſang. vxor. ſuæ
c. diſcretionem. Item quòd lenociniū fe
cerit. Sed hæc exceptio ſi ante litē con-
teſt. opponatur, accuſantem repellit, ſi
poſtea inſtar accuſationis habet, & ac-
cuſatori pœnā inducit; quia hæc exce-
ptio à muliere propoſita virum onerat,
non mulierem excuſat. vt ff. eo. tit. l. 1. §.
8 ſed publicè. † Eſt aūt leno, qui adulteriū
ſubijcit; vel pretium pro cōperto ſtupro
accepit, vel damnatam de adulterio du-
cit, uel ſciens adulterium celat uxoris.
vt 32. q. 1. cap. 1. Nunc reſtat uidere de
9 pœna adulterij uel ſtupri. † Pœna qui-
dem pro adulterio ſecundum leges im-
ponitur mortis, quaſi pro ſacrilegio. nā
ſacrilegos nuptiarū gladio puniri opor
tet vt C. eo. titu. l. quamuis. fœmina autē
iure authēticorum verberata in mona-
ſterium reluditur, quam intra bienniū
viro recipere licet, biēnio translato vel
viro mortuo antequam vxorem de mo-
naſterio educat adultera tonſa, mona-
ſtico habitu ſuſcepto, ibi dum viuit per
maneat. duabus partibus ꝓpriæ ſubſtā-
tię liberis applicandis, tertia eius mona
ſterio, ſi liberos non habeat, parentibus
extantibus huiuſmodi iniquitati nō cō-
ſentientibus tertia pars applicatur, duæ
monaſterio, quibus prædictis non extā-
tibus tota ſubſtantia monaſterio quæri-
tur pactis dotaliū inſtrumentorū omni
caſu ſeruandis, vt in Auth. nulli iudi. §.
manifeſta. col. 9. & ponit C. de adulter.
10 ſed hodie † & ſi maritus in accuſatione
vxoris deficiat in probando tenetur ad
talionem. vt in Au. h. vt liceat matri &
auiæ. §. quia uero plurimas. §. & cauſas
col. 8. in Auth. vt nulli iudi. §. adulterā
col. 9. ſed ſcđm hoc uir volens ſeparari
ab vxore indirectè conſequi poterit, qđ
directè nō poteſt, accuſabit vxorem de
adulterio calumniose, ſi deficiet in pro
batione detrudetur in monaſterio, & ſic
indirectè ſeparabitur ab vxor. Ad quod
reſpondeo nō conſequitur, quia non ſo-
lum hoc fiet ſcđm iura. Authē. ſed aliàs
vir punietur in bonis. vel non conſequi
tur, quia erit in voluntate mulieris ſibi
reconciliare maritum inuitum. vt dixi
in hoc eodem. §. ſecundum uetus teſta-
mentum mulier de adulterio conuicta
lapidabatur, non autem vir. ut 33. q 5.
c. hæc imago. ſed ſecundum iura cano-
nica in foro eccleſiaſtico agitur ad ſepa
rationem, vt ſupra. de procur. c. tuæ. vel
ad dotis uel donationis amiſſionē. vt ſu.
11 de dote poſt diuor. reſt. c. plerunq;. † In
ſumma ſciendum eſt, quòd in quibuſ-
dam caſibus, & ſi mulier viuente mari-
to alteri carnaliter commiſceatur, a-
dulterium non committit, vt ſi violen
ter fuerit oppreſſa. ut ff. ad l. Iul. de adul.
l. vim paſſa 32. q. 5. c. propoſito. Item ſi
ignoranter cognita eſt ab aliquo quem
virū ſuum eſſe credebat. ut 34. q 2. c. in
lectum. Item cum credens virum ſuum
mortuum alteri nubit. ut 34. q. 2. c. cum
per bellicā. Item contingit. quòd aliquę
mulieres adulterium committūt, & de
adulterio accuſari non poſſunt, ut ſunt
illæ, quæ in caupona miniſtrant. quas
vitę utilitas dignas obſeruatione legum
non credidit. vt C. eod. titu. l. qui adulte-
rium commiſit. quod ſecundum cano-
12 nes non procedit. † De inceſtu autem
ſummatim & breuiter diſſeramus. Ince
ſtus committitur cum cognata & affine,
aliquando per ſe ſolus, aliquando con-
iungitur adulterio, vt in nupta. ut ff. eo.
titu. l. ſi adulterium cum inceſtu. 1. R. &
§. 1. In quo grauius crimen committi-
tur, quam in adulterio ſecundum le-
ges. Si uero inceſtus per matrimonium
illicitum

illicitum contractus ſit ut in preall. l. ſi
adulterium. §. 1. ſed ſecundum canones
ſimpliciter & indiſtincte inceſtus vin-
cit adulteriū, ut 32. q. 7. c. omnes cauſa-
tiones. §. ſunt. n. & c. adulterij malum.

S V M M A R I V M.

1 *Raptor duobus modis dicitur, & quid pro*
priè ſit rapina.
2 *Rapina qualiter fiat.*
3 *Fornicatio aliud a ſtupro, aliud eſt adulte*
rium. & aliud inceſtus, & aliud raptus.
4 *Inceſtus quando committatur.*
5 *Pœna raptorum. & nu. 6. 7. 8. & 9.*
6 *Raptori cōtrito quare ſepultura negat̄.*
8 *Rapta an poſſit nubere raptori.*
10 *Prædo quis, & quot modis dicatur.*
11 *Incendiarius quis appelletur. & qua pœ-*
na plectatur.

De Raptoribus Incendrijs &c. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de adulterijs
& ſtupro. ſed quia raptus aliquan
do committitur in rebus ut inf. eod. ca.
1. 2. & 3. aliqn̄ in hominibus. ut inf. e. ca.
in archiepātu. & c. cum cauſa. & c. acce-
dens. & per hoc ad ſtuprum uel adulte-
rium peruenitur. Ideo ſubſequenter po-
nitur hic rubrica de raptoribus & adij-
citur incendiarijs & uiolatoribus eccle
ſiarum. Videamus igitur quis ſit raptor.
Quis incendiarius, & uiolator eccleſia
1 rum. Et de pœna ipſorum. † Raptor di
citur duobus modis rerū, & hominum,
& maxime fœminarū. Proprie aūt dici
tur rapina rerum, & raptus mulierum.
Rapinæ crimen cōmittitur, cum aliq̄s
per violētiā & aperte res capit alienas,
nō tn̄ eccleſiaſticas, nec ab eccleſia. q̄a
tunc cōmitteretur ſacrilegiū, de quo in
2 ferius dicam. † Fit autem rapina cum ar
mis aliqn̄, aliqn̄ ſine armis, & diuerſa
eſt pœna, ut iam notabo. Et eſt ſcien-
dū, ꝙ omnis raptor eſt fur, ſed non con
uertitur; q̄a nullus improbior fur, q̄ q̄
rapit. vt Inſti. vi bo. rap. in prin. Raptus
mulieris nō ſolū cōmittitur in uirgine,
ſed etiam in vidua & ſanctimoniali, ut
36. q. 2. c raptores. & c. ſi quis nō dicam
rupere. Iſidorus tn̄ gn̄alius accipit rap-
tum. ſ. ꝓ quolibet illicito coitu, ut 28.
q. 2. ca. raptus eſt illicitus coitus a corrū
pendo dictus. vnde qui raptu potitur,
3 ſtupro fruitur. Et ut plenius intelligas,
notabis ꝙ aliud eſt fornicatio, aliud ſtu
prum, aliud adulterium, aliud inceſtus,
aliud raptus. Sed horū omniū peſſimū
eſt quod cōtra natura fit. vſus quidā cō-
tra naturā execrabil̄r fit in meretrice,
ſed execrabilius in vxore. vt 32. q. 7. ca.
adulterij. ſed excedit hæc omnia cum
vir nubit in fœminam ut C. e. tit. l. cum
uir. Fornicatio licet uideatur eſſe ge-
nus cuiuſlibet illiciti coitus, qui fit ex-
tra vxorē legitimā, tn̄ ſpecial̄r cōmitti
dicitur in vſu viduarū, & meretricū, ſeu
concubinarū. Stuprum eſt illicita uirgi
nis uiolatio. Adulterium eſt alieni tori
defloratio. ut no. ſup. de his duob. ſupra.
4 t. ꝓxi. § adulteriū. & §. ſtuprū. † Inceſtus
eſt cū conſanguinea, uel affine? vnde in-
ceſtuoſi dicuntur qui affinibus vel con
ſanguineis abutuntur. Raptus admitti-
tur, cum puella de domo patris abduci
tur, ut corrupta in vxorē habeatur. ſiue
puellæ ſolūmodo, ſiue parentibus tm̄, ſi
ue vtriq; vis illata conſtiterit; ut pro
bātur hæc omnia 36. q. 1. c. lex illa. §. cū
5 ergo. † Puniuntur raptores rerū inf. an-
nū in quadruplū, poſt annū in ſimplū re
ipſa in quadruplū cōputata, ut ff. vi bo.
rap l. 1. & 2. Et hoc ſi ciuil̄r agatur. Si
aūt criminaliter, tūc diſtinguitur inter
vim illatā cū armis, & ſine armis. prima
inducit deportationē, ſecūda tertiæ par
tis bonorum amiſſionem, ut Inſti. de pu
bli. iudi. §. itē lex Iulia de vi pub. uel pri
ua. Vnde verſus. Vis priuata rerū depo
nit ab ordine rerum. Sed deportatur, ſi
vis armata probatur. Pœna uero cano-
nica hæc eſt, ut raptor excōicetur ab il
lo epo, in cuius diœceſi rapina cōmitti-
tur, ut inf. e. c. 1. 6. q. 3 c placuit. Nā cōtra
hūc forū ratione delicti, vt ſup. de fo cōp
c. licet. inf. đ ſen. ex. c. a nobis. C. vbi đ cr

mi agi opor. authen. qua in prouincia.
nec abſoluetur niſi prius emẽdet ut inf.
c. 1. inf. de uerbo. ſig. c. ex parte. Sed ſi ſa-
tisfacere nolit cùm poſſit, uel emendan
di plenam ſecuritatẽ pręſtare, denega-
tur ei beneficiũ pœnitentiæ. Si uerò uſ-
que ad obitũ in obſtinatione durauerit
& tunc emendationẽ uel emendandi ſe
curitatẽ præſtiterit, pœnitentia & ſepul
tura eccleſiaſtica conceduntur; ſed ſi in
morte ſatisfacere nõ poſſit, cõtrito uia-
ticũ cõceditur, ſed ſepultura negetur. ut
inf. eo. tit. c. ſuper eo. Si verò in morte cõ
ſtitutus ſatisfacere promiſerit ſi conua-
leſceret, & ante ſatisfactionem deceſſit
non negabitur. ſed ad ſatisfactionẽ com
pelletur hęredes, ut inf. eod. tit. c. in lite-
6 ris. † Et ſi quæratur, quare cõtrito ſepul
tura negatur, cùm viaticũ qđ maius eſt
omnibus ſacrificijs concedatur, vt de
conſe. di. 2. c. nihil. Rñdeo hoc fit ad ter-
rorem, & ſimile. ſup. de tornea. c. 1. Vel
fit ad confuſionẽ cognatorũ ut per hoc
7 ad ſatisfaciendum inducũtur. † Raptor
mulieris ſcđm leges capite punitur &
eius ſubſtantia raptæ applicatur, ſi tñ
rapiat mulierem honeſtũ. ſecus ſi rapiat
meretricem, ut C. de rap. virgi. l. una
in princ. & ff de fur. l. uerum. Nec diſtin
guitur an volentem mulierem quis ra-
piat, an inuitã, ſponſam propriam, uel
alienam, coniugatã, uel non coniugatã,
quamuis acrius puniri oporteat pro a-
dulterio cũ adiectione raptus, tñ non pa
titur diminutionem ſubſtantiæ ſi ancil
lam rapuerit, uel libertã, ut hic & alia
multa leguntur in l. præalleg. de raptu
virgi. Hac pœna puniuntur raptores, &
eorũ comites, & qui eis auxiliũ præbue
runt; nec põt rapta eligere conſortium
raptoris, & ſi hoc fecerit perdit ſubſtan
tiam raptoris ſibi datũ a leg. ut in auth.
de rap. mu. quæ rapto. nubunt. coll. 9.
8 † Sed ſcđm canones raptor efficitur ſer
uus raptæ, niſi uelit ſe redimere ut 36.
q. 1. c. de raptoribus. Itẽ debet cũ fautori
bus excõicati. ut 36. q. 2. §. 1 & 4. ſed ſi ra
pta uelit cum raptore matrimoniũ con
trahere, põt. inf. eod. tit. c. accedens. Sed

nunquid ex hoc incurret pęnã legalem,
ſ. vt perdat dominũ rerum raptoris. ut
dicit auth. puto ꝙ non. nã legem illam
abrogatã eſſe dico, & quo ad pœnam in
terdicti matrimonij, & quo ad pœnam
contracti. vt ſup. de ſecun. nup. c. domi-
9 nus. † Raptores aũt puerorum abuſio-
nis cauſa exquiſitis pœnis capitalibus
puniuntur ſcđm leges. ut C. ad le. Iul. de
adult. l. cum vir. ff. ad le. Cor. de ſicca. l. 3.
§. libidinis. Sed ubi hoc ſcelus prælato
committitur vindicandum, quia pœnã
ſanguis infligere non põt. ut 23. q. 8. ca.
quis & a quibus ſup. ne clericis. uel mo.
c. ſentẽtiam in flagella cõmuttat. ut inf.
eo. c. in archiepiſcopatu. & ſimile 14. q.
6. c. 1. 12. q. 2. cap. fraternitas. ſup de iu-
dæis c. poſtulaſti. hñt quidam in rub. de
10 prædonibus. † Et eſt ſciendum ꝙ prædo
dicitur tribus modis. p̄do eſt, qui alios
prædatur & ſpoliat. ut qui itinerarijs &
viatoribus auferunt bona ſua. Dicitur
etiam prædo miles qui ultra ſtipendiũ
ſibi taxatum quęrit. idcirco enim mili-
tibus ſtipendia ſunt taxata, ne dũ ſum-
ptus quæritur, prædo craſſetur. ut 23. q.
1. c. militare. Item prædones dicuntur
prælata, qui ut procurationem aut ſer-
uitium aliquod impendant legato vel
alij plus extorquens a ſubditis, quã ſol-
uant. & eorum dãnis lucrum ſectantes
quærunt prædam potius, ꝗ ſubſidium
in ſubiectis. ut ſup. de cẽſi. c. quia pleri-
que. Incẽdiarius eſt qui domos alienas,
arbores, uel ſegete incendit igne appo-
ſito ex odio, uel uindicta. ut 22. q 2. cap.
cum deuotiſſimam. & 23. q. 8. cap. peſſi
mam. qui ſecundum canones eſt excõ-
municatus ipſo iure, ſi eccleſiam uel lo
cum religioſum. uel cæmiteriũ, uel ea-
quę ſunt in ſpacio priuilegiato. ut 16.
q. 4. ca. ſicut antiquitus. incenderit uel
effregerit. & de talibus incendiarijs &
effractoribus loquũtur iura illa. inf. de
ſen. excom. ca. conquęſti. 11. quæſto. 3.
c. canonica. poſtquam autem tales in-
cendiarijs fuerint per eccleſiæ ſenten-
tiam publicati pro abſolutionis benefi-
cio ad ſedem apoſtolicam ſunt mitten-
di. ut

di. vt inf. de ſen. exc. c. tua. Alij incendia
rij non ſunt excõicati ipſo iure, ſed ſunt
excõicandi per ſententiam. ut 13. q. 8.
c. peſſimam. & c. ſi quis membrorũ. Nec
ob. 17. q 4. c. omnes. ibi enim lucius ex-
cõicauit incendiarios ſui temporis. Sed
ſecundum leges incendiarius, ſi dolo
ignem appoſuit, & ipſe igne crematur,
aut capite punitur ut ff. de incend. nau-
fra. l. qui ædes. & l. ult. & pen. ff. de pœ. l.
capitalium. § qui ob inimicitias. fortui
ta tamen incendia, ſi tamen euitari non
poſſent, cum per negligentiam eorum
apud quos ortæ ſunt, damno uicinis fue
runt, ciuiliter excõmunicentur; ut qui
iactura affectus eſt, damni diſcepter, vel
modice vindicet, ut ibi. & ff. ad l. Aquil.
l. ſi ſeruus ſeruum. §. ſi quis inſulam,
cum tribus ſeq. §§.

SVMMARIVM.

1 *Furtum quid ſit, & in quib. rebus cõmit-*
tatur, & qualiter à furto qs excuſetur.
2 *Furtum unde dicitur.*
3 *Furtorum ſpecies.*
4 *Abigei qui dicantur.*
5 *Pœna furti.*
6 *Agere cõtra furẽ quot modis quis poſſit.*
7 *Orandum non eſt pro occiſis in furto.*
8 *Furti quis teneatur.*
9 *Neceſſitas an excuſet a furto.*
10 *Mulier an excuſetur à fornicatione ne-*
ceſſitate famis commiſſa.
11 *Homicida ad ſui defenſionem an ſit excu-*
ſabilis.
12 *Fur ſemper eſt in mora, & interitu rei*
non liberatur.
13 *Fur rem cum fructibus perceptis & qui*
perci poſſunt, reſtituere tenetur.
14 *Fur an repetat expenſas in melioratione*
rei furtiuæ factas.
15 *Fur reſtituens rem deteriorẽ non libera*
tur etiã ſi res perit, æſtimatio debetur.
16 *Furti actio datur, contra hæredes propor*
tione.
17 *Vxor an in rebus mariti furtũ cõmittat*
& qualiter maritus contra eam agat.
18 *Præſtans uxori opem ad furandum ma-*
rito furti tenetur.
19 *Serui & filij an furtum committant in*
rebus dominorum & parentum
20 *Actio furti eſt famoſa.*
21 *Preſes prouinciæ non põt efficere ut fur*
ti damnatum non ſequatur infamia.

De Furtis Rubrica.

DIctum eſt ſupra de raptu. ſed quia
omnis raptor fur eſt, ideo rectè
dictum eſt raptorum improbum furem
eſſe. ut Inſti. vi bo rap. in princ & quia
dominus in lege ſub eadem prohibitio
ne rapinam & furtum prohibuit, ut 14.
q. 5 c. pœnale. Ideo hic conſequenter de
furtis agitur. Videamus igitur quid ſit
1 furtum. Vnde dicatur. De quare fiat.
Quæ furti ſpecies. Et quæ pœna † Furtũ
eſt contrectatio fraudulenta. inuito domi
no alienę rei mobilis & corporalis, quę
fit animo lucrandi gratia rei, uel poſſeſ-
ſionis, uel uſus. ut ff. eod. tit. l. 1. Ideo au-
tem ponitur in diffinitione, contrecta-
tio; quia ſine ea furtum non fit licèt vo-
luntas, uel uerbum interueniat, uel ſcri
ptura; ſola enim cogitatio furti facien-
di non facit furem. ut ff. eod. tit. l. 1. neq;
verbum, ſeu ſcriptura. ut ff. eod. titu. l. ſi
quis uxori. §. in uerbo. & l. inficiendo. &
l. falſus. §. ſi qui ſui. Ideo autem dicitur,
fraudulofa; nam ſi quis aliquo errore
ductus ſuam rem eſſe exiſtimans, & im
prudens iure eo animo rapuit quaſi do-
mino liceat rem ſuam etiã per uim au-
ferre a poſſeſſore, furti non tenetur. ut
Inſti. ui bo. rapt. §. quia tamen. Inuito
dño, ideo dicitur; quia ſi credit dominũ
permiſſurũ, & ſubeſt iuſta cauſa creden
di, etiam ſi nõ erat cõceſſurus, non tene-
tur. Si autẽ non ſubeſt iuſta cã credendi
hoc, tenetur. ut ff. e. tit. l. ſi is qui rem. Si
tñ putat facere dño inuito, & faciat eo
volẽte, peccat mortaliter & facit furtũ,
nec agitur furti. ut ff. eo. tit. l. inter om-
nes. § pen. Rei alienæ, ideo ponitur; ꝗa
rei, quę pleniſſimè mea eſt, non facio
furtum, nec teneor furti actione ſecus ſi
alius habet rem mecum cõem. ut ff. eo.

tit.

tit.l. ſi ſocius. Si uero alius in re mea ius
habeat, puta quia creditor uel bonæſi-
dei emptor, facio quidem furtum, & te-
neor actione furti. ſed res non eſt furti-
ua ut ff. eod. titu. l. cũ res. §. 1. & l. ſi is qui
rem pignori. in princip. & ff. de uſucap.
l. ſequitur. §. ſi rem. Mobilis & corpora-
lis ideo dicitur; quia in rebus immobi-
libus & in rebus incorporalibus furtum
committi non poteſt, quia propter ſui
immenſitatem & incorporalitatẽ con-
tractari non poſſunt ut inſti. de uſuca-
pio §. quod autem. quia incorporalia
tradi uel tractari non poſſunt. & ideo
nec contractari ut ff. de ac. re. do. l. ſer-
uus. §. incorporalis. Apponitur autẽ lu-
crandi animo; quia ſi quis alienam an-
cillam meretricem rapuerit uel celaue-
rit non lucri, ſed libidinis cauſa. non cõ-
mittit furtum. ut ff. eo. tit. l. uerum. Itẽ
ponitur in diffinitione, gratia rei, poſ-
ſeſſionis, uel uſus. & ponit hæc tria lex.
ff. eo. tit. l. 1. quia qñque non ratione rei,
vel poſſeſſionis, ſed ſolius uſus cauſa rẽ
alienam contrectat quis, ut 50. diſt. ca.
qui ſacrum & ff. eo. tit. l. qui iuramenta.
2 † Dicitur autẽ furtum à furuo, ideſt ni-
gro. eo quod clam. & obſcurè & plerũq;
de nocte fiat. uel a fraude, uel a ferendo,
ideſt auferendo. ut ff. eod. titu. l. pri. De
quare fiat furtum ſatis patet per ea, quę
3 in diffinitione dicta ſunt. † Furtorum
duæ ſunt ſpecies. nam aliud manifeſtũ,
aliud non manifeſtum. Manifeſtũ, cum
quo deprehenditur fur antequã ueniat
ad locum deſtinatum. Non manifeſtũ,
cum quo fur non deprehenditur. ut ff.
eod. l. 2. & 3. Item furtorum quædam re
maneat in nomine generali, quædam
tranſeunt in nomen ſpeciale, uerbi gra-
tia. Furtum rei ſacræ dicitur ſacrile-
gium. furtum reipublicæ dicitur pecu-
latus ſ. cum quis de pecunia ſacra, re-
ligioſã, publica ve aufert, intercipit,
uel in rẽ ſuã uertit. ut ff. ad le. Iul. pec. l.
4 prima. † Sed & qui pecora ex paſcuis
vel ex armentis ſubtrahunt, fures ſunt.
ſed abigei uocantur. ff. de abige. l. 1. §. 1.
Item qui liberũ hominẽ ſciens uendit,
vel emit, uel donat, furtũ committit. vt
inf. eod. c. 1. & tamen dicitur cõmitte-
re plagium. ut ff. ad le. fauiã de plagia. l.
5 1. & l. lege fauia. † Pœna furti duplex eſt,
cum ciuiliter agitur. Nam furti manife-
ſti pœna eſt in quadruplum. nõ manife-
ſti in duplum, ut Inſti. de obli. quæ ex
delic. naſ. §. pœna. Sed ſi criminaliter a-
gatur, pro furto quis non moriatur, nec
aliquid abſcindatur, ſed aliter caſtige-
tur ut in Auth. ut nul. iud. §. ul. coll. 9. &
C. de furt. & ſeruo. cor. auth. ſed nouo iu
re. Quod uerum eſt, ſi occultè & ſine ar-
mis commiſſum ſit crimen. Nam uiolẽ-
ter aggredientes aut cũ armis, aut ſine
armis, aut in domibus, aut in itineribus,
aut in mari, legalibus pęnis ſubijciẽtur.
vt in ead. Auth. ut nul. iudi. Legales ſunt
pœnæ quæ habentur. ff. de pœn. l. capita
6 liũ §. craſſatores. & §. famoſos. † Et eſt
ſciendum, ꝙ tribus modis agitur cõtra
furem. ciuiliter ad pœnam pecuniariã,
criminaliter ad pœnam legalem ut di-
ctum eſt, & condictione furtiua ad rem
ſubreptam. nam furti actio pœnam pe-
tit legitimam, condictio rem ipſam; ea
res facit ut neque furti actio per condi-
ctionem, neq; conditio per furti actio-
nẽ conſumatur. ut ff. de con. fur. l. ſi pro
fure. §. furti. Et eo. modo ſiquis agit cri-
minaliter pro furto, poterit iterũ age-
re ciuiliter, & e conuerſo. ut C. quando
ciui. actio præiudi. cri. l. 1. & ff. de furti.
7 l. ul. † Et notandum, qđ ſi fures occidan-
tur in furando uel prædando, nam eſt
pro eis orandum. ut inf. eo. tit. c. fures. Et
eſt ratio, quia præſumitur ꝙ decedant
in peccato mortali. ut 23. q. 5. c. placuit
88. di. c. neq; 13. q. 2. c. pro obeuntibus.
8 † Tenetur aũt furti non ſolum is qui fu
ratur, ſed & is qui opem furi, uel conſi-
lium dedit. Conſilium dat, qui perſua-
det, impellit, & inſtruit aliquem ad fur-
tũ faciendũ. Opem fert, qui miniſteriũ
& adiutorium prębet ad ſurripiendas
res. ut Inſti. eo. tit. §. interdum. ff. eo. tit.
l. in furti actione. §. rectè. & tenetur fur-
ti non manifeſti ut ff. eodem titul. l. is
qui opem. non tamen de conſilio quis

tenetur, niſi furtum ſecutũ ſit. vt ff. eod.
tit. l. is qui. §. ſi tu. Item qui cũ fure par-
titur, fur eſt Sed & ille reus eſt, qui fur-
ti conſcius dño quærenti non indicat.
vt inf. eo. c. qui cũ fure. Quod verum in-
telligo quo ad Deũ & quo ad peccatum,
non quo ad legem humanam, ſecundũ
quam pōt quis accipere pecuniam pro
indicio, nec turpiter accipit ut ff. de con
di. ob. tur. cau. l. 3. §. ulti. quod ſi debitũ
eſſet indicare, repeteretur quod pro in-
ditio datũ eſſet. ut ff. de condi. ob turpi.
9 cau. l. ulti. † Excuſatur autem fur, ſi ꝑ ne
ceſſitate famis furetur cibaria, veſtem,
vel pecus. ut de con. diſ. 5. c. diſcipulos.
ſecus ſi non eſſet extrema neceſſitas; tũc
enim attenuaretur delictũ, non tñ excu-
ſaretur omnino ut inf. e. tit. c. ſiquis per
neceſſitatem. Quidã tñ dicunt ꝙ nulla
neceſſitas excuſat omnino. arg. 12. q. 2.
c. fraternitas. Sed puto probabilius qđ
omnimoda excuſatio ſit, ſi extrema ne-
ceſſitas furari compellat; quia tempore
neceſſitatis omnia ſunt cõmunia. ut 24.
diſt. c. 1. 12 q. 1. ca. dilectiſſimus 23. q. 7.
c. quod autem ff. ad le. Ro. de iact. l. 1. §.
idem. & 47. diſ. c. ſicut hi q per infamiã.
Qui aũt in tali ſtatu furatur, debet cre-
dere dominum permiſſurũ, quando fur
tũ non committitur. ut Inſti. de ob. quæ
10 ex deli. naſ. §. furtum. † Sed quæritur,
quare quis excuſetur à furto ratione
neceſſitatis, & mulier non excuſatur à
fornicatione, quã famis neceſſitate com
mittit. ut ff. de ritu nup. l. palam. §. non
eſt ignoſcendũ. cõmunes res ſunt ut di-
ctũ eſt, quod in mulieribus nõ cõtingit.
11 † Item quæritur, quare qs excuſetur ab
homicidio in neceſſitate, hoc eſt in ſui
defenſione cõmiſſo, nõ aũt mulier à for
nicatione, ut dixi? Rñdeo, qui alium ag-
greditur animo occidendi ſi occiditur,
ipſe quodãmodo ſe occidit, & ideo alius
excuſatur. ar. ad hoc ff. ſi quadr. pau. fe.
12 di ca. l. 1. §. cũ arietes. † Eſt autem ſcien
dũ, ꝙ fur ſemper eſt in mora, & ideo nõ
liberatur interitu rei, ſic nec uiolentus.
vt C. de furt. l. ſubtracto C. quod me. cã
l. 1. Quod uerum eſt, niſi res intereat
poſtquã fur eam reſtituendã dño obtu-
lit congruo tẽpore, & loco. ut C. de con-
di. fur l. vlti. & ff. eo. tit. l. in re furtiua. 2.
R. ff. de ſolu. l. ſi ſoluturus. & ff. de uſu-
13 fruct. l. mora. † reſtituat autem fur rem
furtiuam cum fructibus perceptis & q
percipi potuiſſent à poſſeſſore priore,
vt ſup. de reſtit. ſpo c. grauis ff. de rei vẽ-
14 di. l. ſi nauis. §. generaliter. †. Sed quid ſi
fur rem furtiuam ſuis ſumptibus me-
liorauit, nunquid expenſas repetet? Re-
ſpondeo non, imò nec eis qui à fure ma
la fide emit, ut ſup. de reb. eccl. nõ alie. c.
ad audientiã 16. q. 3. ca. uniuerſos 10. q.
2. c. hoc ius porrectum in fin. niſi ſibi de
euictione proſpexit. ut tunc contra ſuũ
actorem poſſit habere regreſſum. ut C.
de euict. l. ſi fundũ bonæ fidei. aut repe-
tit expenſas. vt ſup. de in integr. reſtit. c.
requiſiuit 12. q. 2. c. uulteranæ. in Auth.
de non alien. aut permut. rebus eccl. §. ſi
15 quis igitur. colla. 2. † Item fur. non libe
ratur, ſi rem reddat deteriorem; & ſi res
perijt, fiet æſtimatio eius temporis in
quo plus valuit à tempore furti. ut ff. de
condit. fur l. in re furtiua. §. ſi ex cauſa.
16 † Item hæres furis inſolidum tenetur
niſi quatenus ad eum peruenit, ſi ſolus
fuerit hæres; ſi aũt fuerint cohæredes, q
libet tenetur pro ea parte, pro qua hæ-
res exiſtit. ut ff. de condi. fur. l. in condi-
tione. dum tñ intelligas, ꝙ ſi res furti-
ua ad unũ peruenerit tota, tunc non te-
nebitur reſtituere pro parte, ſed totam.
17 ut ff. cõmo. l. 3. §. hęres. † in ſumma no-
tandum eſt, ꝙ uxor in rebus mariti fur-
tum committit. ſed uir contra eam non
agit actione furti, ſed actione in factum,
18 † qui tñ vxori opem præſtat ad furan-
dum marito, furti tenetur. ut ff. eod. titu.
19 l. ſiquis uxori. & C. rerũ amo. l. 2. † Item
ſerui & filij furtum committunt in re-
bus dominorum & parentem, ſed con-
tra eos furti non agatur, niſi ſeruus poſt
manumiſſionem rem contractet. ut ff.
eod. titu. l. ſerui & filij & Inſtit. de obli.
quæ ex delic. naſ. §. hi autem. Furtum
autem non ſolum in maioribus, ſed
etiã in minoribus iudicatur; non enim

quod furto ſublatum eſt, ſed mẽs furan
20 tis attenditur, ut 24.q.6.ca.vlt.† Famo
ſa eſt actio furti. ut Inſtit. de pœna te.
21 liti.§.ſed furti.† & in tantum ut preſes
prouinciæ non poſſit facere vt damna-
tum furti non ſequatur infamia, ut ff.
eod.tit.l.non poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Vſura quid ſit.*
2 *Mutuum quid ſit.*
3 *Differentia inter vſuram & pœnam promiſſam.*
4 *Vſura unde dicitur.*
Pecuniæ nomine totum continetur quod homines habent.
5 *Vſura in quibus rebus committatur.*
Mutuum in quibus contrahatur.
6 *Vſurarum ſpecies quot ſint.*
7 *Fœnus exercens an infamia notetur.*
8 *Vſuræ veniunt ex mora.*
9 *Vſura in quibus caſibus petatur de iure canonico.*
10 *Vſurarij a quibus compellantur vſuras reſtituere.*
11 *Iudex contra vſurarium manifeſtũ quãuis non accuſetur, procedere debet.*
12 *Clericus ab vſuris non deſiſtens, ab officio & beneficio ſuſpenditur.*
13 *Vſura centeſima, & vſura ſextupla.*
14 *Vſuræ omni iure ſunt prohibitæ.*
15 *Vſurarius quilibet vel eius hæres in iudicio animæ tenetur totum reſtituere quod exactum eſt.*
16 *Actione qua agi poſſit contra vſurarium vel eius hæredes ſi fœnebris pecunia conuerſa eſt in prædiorum emptionem.*
17 *Creditor ſi de pecunia fœnebri emit poſſeſſiones & vendidit, & ex illa pecunia alias emit, an idem iuris erit in iſtis ſecundis rebus quod in primis*
18 *Poſſeſſio empta de fœnebri pecunia ſi trãſeat in alium, nunquid is qui pecuniam ſoluit, habeat idem beneficium contra alium extraneũ poſſeſſorem, quod habet contra vſurarium vel eius heredem.*
19 *Res empta ex fœnebri pecunia ſi ſuperueniat ex titulo lucratiuo ad eum qui ſoluit vſuras, an is ad quẽ prius ex ſimili cauſa peruenerit res eadem, liberetur, vt contra eum agi non poſſit.*
20 *Vſura an cõmittatur, ſi quis mutuat cum pacto quod ſibi alia vice mutuo detur.*
21 *Vſurarius reſtituẽs partẽ fœnebris pecuniæ an liberetur, ſi debitor a quo exegit aliam partem ſibi remittat.*
22 *Pœna adiecta in contractu mutui quando præſumatur in fraudem vſurarum.*
23 *Repeten. vſuras an ſit audiendus niſi reſtituat p ſe exortas, & qd in hoc caſu iudex facere debeat, ſi dicat ſe paratum eſſe reſtituere ſi quis petat.*
24 *Pecuniæ vſurariæ cum non inuenitur is a quo exacta eſt, uel eius hæres, quid ſit agendum.*
25 *Literæ ſi obtentæ ſunt contra vſurariũ, & is re integra moritur, an poſſit eius hæres per eas literas conueniri.*
26 *Iurans ſe ſoluturum vſuras poteſt ſoluere & ſolutum repetere.*
27 *Iurans nõ repetere vſuras nec denunciare, an teneatur iuramentum obſeruare.*
28 *Exigens alieno nomine vſuras, an illas reſtituere teneatur.*
29 *Vſuras cõmittere quãdo quis dicatur, & nu.30.31.32.33.& 34.*
35 *Prælati ſubſcribentes ſe contractib. vſurariorum an peccet & intelligantur illos approbare.*
36 *Sigilla prælatorum faciunt inſtrumenta authentica.*
37 *Pecunia traiectitia quæ dicatur.*

De Vſuris. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de rapinis &
furtis, ſed quia parum uel nihil in
tereſt quo ad reſtitutionis legem, inter
furtum, & rapinam, & vſuram, ut 14. q.
4.c.ſi quis uſurã, quia ſicut vnũ ſubiacet
reſtitutioni, ſic & reliquũ. ſicut non mul
tum intereſt quo ad periculum animæ
iniuſtè detinere ac inuadere alienũ, ut
ſup. de reſt. ſpo. ca. ſæpe contingit, Ideo
poſt tractatus illos ſubijcitur hic rubri-
ca de vſuris. Videamus igitur qd ſit vſu
ra. Vnde dicat. Quæ ſint eius ſpẽs. In qui
bus

bus caſibus permittantur vſuræ. Quali-
ter vſurarij et hæredes eorũ cõpellan-
1 tur ad reſtituetionem vſurarum.† Vſura
eſt quicqd ſorti accedit, ut 14.q.4 c. ple
riq;. In hæc deſcriptione, addo intentio
ne præcedente, uel pacto. ſola n. ſpe uel
expectatione uitiũ contrahitur vſura-
rum. ut inf.e.c.1.& c.conſuluit.14.q.3.
c.ſi fœnerarius. Quod intelligo uerum
eſſe, cum cauſa mutuandi principaliter
ponitur in ſpe uel expectatione lucri ſi
ue emolumenti. aliter ſi non principali
ter propter hoc moueatur mutuator
ad mutuãdũ, ſed ob charitatem & dile-
ctionẽ, ſecundariò aũt ſperat de aliqua
retributione, nõ puto hoc vitioſum ar.
ad hoc.76 di c.in ſingulis.58.di.c.ſi of-
ficia.61.di.c.quod perderit. cum n. quis
mutuum dat liberaliter, ſcit vel ſcire de
bet debitorem ſibi naturaliter obligari
ad antidota. ut ff. de peti. hære. l. ſed &
ſi lege cõmiſſoria.§.conſuluit. ſup. de te
ſta.ca.cum inofficijs. & ideo de retribu-
tione ſperare põt, & non ſperare non po
teſt. & ſimile.1.q.1 c q̃ pio. & ſup. de ſi-
mo.tua. Vel ſi dicatur ſimpliciter & in
diſtincte ſola ſpe cõmitti uitiũ uſurarũ,
dico q̄ ad purgationem delicti non eſt
opus reſtitutione eius quod ſic ſorti ac-
cedit. ſed ſufficit pœnitentia, ſicut pœni
tentia ſola purgatur ſimonia tñ animo
cõmiſſa, ut ſup. de ſimo. c. vlt. Pacto præ
cedente, ideo in deſcriptione adieci.
quia ſi ſine pacto gratis & liberaliter,
maxime poſt debitum ſolutum debitor
quondã offerat creditori, vitiũ non in-
ducit. nullam n. oblatio ſuſcipienti cul-
pæ maculam ingerit, quæ non ex am-
bientis petitione proceſſit, ut 1 q 2.ca.ſi
cut. Sorti, ideo dixi vt notẽ contractum
mutui. nam & ſi ex re locata aliquid de
tur, uel accipiatur, nõ dicitur uſura, nec
eſt uſura, ſed merces quæ rei locatæ ac-
cedit. nã rei locatæ dominiũ retinetur.
it quòd conductor qõnem de proprie-
tate referre non põt. ut C. de pig. ac. l.
nec creditores. ſed in mutuo dominiũ
2 tranſit in debitorem. † nam mutuũ eſt
de meo fit tuum, ut ff. de reb. credi. & ſi
certũ petatur. l. mutuũ. §. appellata eſt.
Et ideo quia periculũ rei locatæ ad lo-
catorum ſpectat, periculum aũt mutui
ad debitorem pertinet, conuenitur mer
ces & exigitur nõ vſura, ut ff de rei ven.
3 l.ſi nauis. † Sed quæritur, quicquid for
ti accedit, eſt uſura, vt in deſcriptione
dictum eſt; quæ ergo erit differentia in
ter vſuram & pœnam, cũ pœna conuen
tionalis, pœna canonica & illa quæ ve-
nit loco intereſſe, poſſit exigi ſm cano-
nicas ſanctiones, ut dicam inf de pę. Rñ
deo vſura datur per menſes uel annos.
vt C.eo.tit.auth.ad hoc pœna, ſi nõ fiat
quod cõuenit, ut inf. de pę.c. cõſtitutus.
Vel aliter pœna ſoluitur; quia non fit,
quod conuenit; uel quia non ſoluitur,
quod debetur. Vſura uero præſtatur, ut
ſors non ſoluatur, ſed ſortis ſolutio dif-
feratur, vt inf.e tit c.cõſuluit. Vnde vſu
ra cum pęna aliqñ contrariæ videntur,
imo aliqñ vſura excludit pęnam ut C.
de iure do. impe. l.2. qñq; excludit ip-
ſum debitũ, ut ff. depoſiti. l. ſi homine.
4 § quoties.† Dicitur autem uſura, quaſi
vſus rei, quia ob uſum rei datur, i. pecu
niæ. Vel dicitur vſura quaſi vſu rea. i.
vſus ęris ideſt pecuniæ, & hæc expoſitio
ad idẽ recidit cũ priori. Pecuniæ uero
nomine continetur totum, quod homi
5 nes hñt. vt 1.q.1.c precũ.† ſed vſura nõ
committitur niſi in cõtractu mutui, de
quo hic agitur. Mutuũ aũt contrahitur
in his rebus, quæ cõſiſtunt numero, pon
dere, & menſura, i. in his quæ numerari
ſolent, & ad numerũ dãtur ut moneta;
& quæ ſolent ad pondus dari, ut æs, ar-
gentũ & aurũ, vel quę ad mẽſurã vt fru
mentum, vinum, & oleũ, ſed nihilomi-
nus præter has res cõmittitur vſura, nã
ſi tibi mutuem aliquid ex his, quę cõſi-
ſtunt in numero, pondere, uel menſura.
& tu mihi cõuenias pro vſura equũ, ve-
ſtem, uel prædium, uel quicquid aliud
quocunque nomen ei imponens, vſu-
ra eſt. vt 14 q.3. cap plerique. unde non
placet quod not. frater Ray. in ſumma
ſua in eod. tit. qui dixit non dicitur fie-
ri uſura niſi in his rebus, in quibus fit

mutuum

mutuũ, ſcilicet quę conſiſtunt in nume-
ro, pondere, uel menſura. Inſti. qui mo.
6 re contra.ob. in princ. † Duæ ſunt ſpe-
cies vſuræ, vna eſt ſpiritualis & æqua,
altera corporalis & iniqua. Primum fœ
nus aſpicere & exercere debemus, vt
quod hic miſericorditer tribuimus, à
dño multipliciter & imperpetuum tri-
buta mãſura recipere valeamus, vt 46.
7 diſt c. ſicut nõ ſuo † Sed ſecunda ſpecies
ſubdiuiditur. Eſt enim fœnus ſortis. &
fœnus fœnoris. q ſecunda ſpeciẽ exer-
cet, ẽt ſm leges ipſo iure notantur infa-
mia vt 3 q. 7. ca. infames. §. tria. Sed ſm
iura canonica in vtraq; ſpecie ipſo iure
infamia irrogatur, cum in utraque com
mittaẽ peccatũ mortale, vt 6. q 1. ca. in-
fames Veniũt vſuræ ex pacto, ut ſupe-
rius dixi; veniunt & ex mora, uel quaſi
8 mora, ſm leges. † Mora fit iure commu
ni vel ſpeciali. Fit mora iure communi,
cum quis maior 14. annis. vt ff. de ver.
oblig. l. ſi pupillus. interpellat⁹ cõgruo
loco & tpe. ut ff. de ſolu. l. ſoluturus. vel
per diei appoſitæ lapſum. vt ff. de uer.
obli. l. ſi fundũ C. de contrahen. uel com
mit. ſti. l. magna & § de loca. & conduc.
potuit. vel per lit. conte. ut ff. de uerbo
obli. l. ſi ex legati cauſa. cũ intelligat ſe
debere vel intelligere debuit, vt ff. de
reb. credi. & ſi certũ peta. l. quod te, nec
omiſſa ſit repetẽdæ rei inſtãtia ſiue cã,
diſtulit rei ſolutionẽ vel præſtantionẽ.
vt ff. de vſuris. l. mora. & l. ſciendũ. Hæc
mora facit currere vſuras in contracti-
bus bonę fidei, uel legatis, & bonæ fidei
cõmiſſis, ut ff. de vſu. l. mora. §. in bonæ
fidei. & ff. de leg. 2. l. ſiqs ſeruo. & l. ſoli-
dum 1. P. quia licet legata ſint ſtricti iu
ris. in hoc tñ caſu ęquiparantur bonæ
fidei cõtractibus, ut C. in quibus cauſis
non eſt neceſſaria in inte. reſti. l. mino-
rũ. Sed nũquid ſcdm iura canonica hæc
procedunt? Reſpondeo non, niſi vſura
9 pro intereſſe petatur. † Et ideo ſciẽdum
eſt quòd in 7. caſibus vſura ſm iurra ca
nonica licite petitur. Primus eſt, cùm
laico beneficium aſſignatur, & laicus
malè tenet. poteſt enim eccleſia vel p-
ſona eccleſiaſtica in pignore illud recĩ
pere, nec fructus computabit in ſortẽ,
ut ſaltẽ hoc modo res eccleſiaſtica de
manu laici redimaẽ, vt inf. eod. c. 1. & c.
cõqueſtus. Secũdus caſus, cũ fideiuſſor
ſoluit debitum & vſuras forte q̃a iura-
uerit tũc exigere à debitore vt ſu. de fi-
deiuſſo. c. cõſtitutus. Tertius; cùm petiẽ
vſura canonica hoc eſt pœna canonis q̃
põt exigi ultra ſortem ut 12. q. 2. c. in le
gibus Quartus. cùm petiẽ uſura nõ tam
quã uſura, ſed tanquã intereſſe. ut in cõ
tractibus bonæ fidei, de q̃bus ſuperius
dictũ eſt, & tunc non petetur quaſi uſu-
ra, ſed qđ interſit moram adhibitã non
fuiſſe, ut ff. pro ſocio. l. ſocium. Sed hoc
intelligo, cũ intereſſe eſt intra rẽ, vel cũ
petitur cã damni uitandi non lucri ca-
ptãdi. ut ff. de act. emp. & uen. l. ſi ſterilis
§. cũ per venditorem. Et ideo caute di-
xit canon, incrementa ſuſceperit. ut 14.
q. 4. c. ſi quis oblitus. Quintus, in cõtra-
ctu locationis. in quo licite recipitur ali
quid ultra ſortẽ, ideſt ultra id quod da-
tur. ut dixi ſupra § 2. Sextus, rõne incer
titudinis ut inf. eo. tit. c. cũ in ciuitate. Se
ptimus, cùm poſſeſſiones à ſocero uel
genero ſunt ꝓ numerata dote pignori
obligatæ. nã tunc fructus non computã
tur in ſortẽ, vt inf. e. tit. ca. ſalubriter. Et
huius ultimi caſus eſt ratio, quia dos ad
hoc conſtituitur, ut onera mrĩmonij ſu
ſtentenẽ. vt ſup. de dote poſt diuor. reſti.
c. per ueſtras. Vñ cum ꝓ pecunia dota-
li prædiũ obligetur, ſicut ex aliquo ho-
neſto lucro pecuniæ ſuſtentarẽtur one-
ra mrĩmonij, ut dicit illud c p ueſtras.
ſic & ex fructibus prædij, quod in locũ
pecuniæ ſuccedit, ut inf. e. c. cũ tu in fi.
& ff. de leg. 2. l. Imperator, in fi. & l. ſe-
10 quenti. † Compelũtur vſurarij reſtitue
re uſuras a iure & a iudice. A iure ſic,
quia ſi fuerũt vſurarij manifeſti, ius eos
excommunicat quo ad tria; quia nec ac
cõmunionem admittuntur altaris, nec
eorũ oblationes debent recipi. & ſi de-
ceſſerint, eis nõ dabitur eccleſiaſtica ſe-
pultura. ut inf eo. titul. c. quia in omni-
bus. & de his omnibus agitur in literis
domini

domini Papæ. cùm dicat, eos ad reſtituẽ
dum quicquid vltra ſortem perceperũt
per pœnam in Lateranẽ. conſilio contra
vſurarios editam compellatis. De hac
triplici pœna iuris intelligẽdum eſt, de
qua ſuperius dixi Vñ iudex, cui ſic ſcri-
bitur, compellatis uſurarios ad reſtitu-
tionẽ uſurarum per obſcuratione cõſti-
tutionis illius pœnas in ea editas exe-
quendo. Cõpelluntur & à iudice, quia ſi
hoc meruerit proteruitas contumacis,
ad aliam pœnam procedat, ut ſup. ut li-
te non cõteſta. c. qm̃ frequenter, in fi. nã
excõmunicabit excommunicatione ma
iori, ut inf eod. tit. c. quoniam c. nõ ſolũ
& c. præterea, ut ſup. de iureiur. c. ad no-
ſtram. Item compellentur & alio modo
licet indirectè. quia ſi ipſi ab alijs vſu-
ras repetant, quas ſoluerint, repellen-
tur, niſi & ipſi reſtituant quas: ab alijs
exigerunt, ut inf. eod. tit. c. quia fruſtra.
Item compelluntur & hĩdes vſurariorũ
reſtituere vſuras, quas exigentur de-
functi. ſiue ſint filij, ſiue extranei, ut inf.
eodem ti. c. tua nos & c. Michael.
11 † Item quid ſi certum eſt & notorium
aliquem fœnebrem pecuniam exegiſſe.
& conſtat quòd debitores, qui perſol-
uerunt, non remittunt, ſed repetere non
audẽt ꝓpter potẽtiam exactorũ? Rñdeo
aliquo denunciante, uel nullo, eccleſia
ex officio ſuo procedet, & ad reſtitutio-
nẽ compellet ut inf. eod. tit. c. cùm in diœ
12 ceſi. † Clericus aũt compellitur ceſſe-
re ab actione uſurarum per ſuſpenſio-
nẽ ab officio & beneficio, ut inf. eod. tit.
c. præterea. & ſi ceſſauerit, poterit diſpẽ
ſari cum eo. ut non deponatur, & ſic in-
telligo 67. diſt. c. epiſcopus 14. q. 4. ca. 1.
Nam de rigore iuris poterit deponi, vt
47. diſt. c. qm̃ 14. q. 4 ca. canonum c ſi qs
13 oblitus. & c. quenquam. † Eſt autem ſciẽ
dum, ꝙ quædam uſura vocatur centeſi
ma illa ſcilicet, quæ inf. annũ ſorti ęqui
paratur. quædam vocatur ſexdupla, à
ſex quod eſt totũ, & plica quod eſt pars
ſiue medietas quæ etiã alio modo diciẽ
ſemilia ab emi quod eſt medium, & olõ
quod eſt totum. & eſt illa uſura quæ to-
tum continet & medietatem totius, vt
14 47. diſt. c. quoniam. † Quæritur an vſu-
ræ pñt peti de iure ciuili. Et videtur ꝙ
ſic, ut C. & ff. de vſuris. Sed contrarium
puto uerius per Auth. de eccle. titul. col.
8. quæ lex poſterior eſt p̃dictis. & in ea-
dem dicit Iuſtinianus ſe quatuor gene-
rales ſynodos in omnibus ſeruare, ſcili-
cet Nicenã, & Conſtantinopolitanam,
Epheſinam & Calcedonem. Nicena pro-
hibet uſuras, ut 47 diſt. c. qm̃ multi. Sed
ad illum canonem & alium ſimilem 47.
diſt. ca. quoniam multi. rñdent quidam
legiſtæ ꝙ canones prohibent uſuras cle
ricis, non laicis. Sed certè quamuis de
clericis loquantur, authoritas tamẽ quæ
ex ſacra ſcriptura inducitur, generalis
eſt & locum habet tam in laicis, quam
15 in clericis. Item in iudicio animæ te-
netur quilibet uſurarius vel eius hæres
totũ reſtituere, quod exactum ex; ſed ſi
non ſit ſoluendo, nihilominus remanet
obligatus, & ꝓmittet confeſſori ſuo ſol
uere cũ ad pinguiorem fortunam deue-
nerit. nã hoc cõmune eſt in quolibet de
bitore, qui ſoluendo nõ eſt. ut ſup. de ſo-
lutioni. c Odoardus. eo tamen ſaluo, ꝙ
is qui ceſſit bonis, ſi poſtea aliquid ac-
quiſiuerit, condemnatur in iudicio cor
porũ inquantũ facere põt, ut ff. de ceſ-
ſio. bo. l. 4. ideſt habita rõne ſui, ne egeat
ut ff. de re. iur. l. in condẽnatione. ſed in
iudicio animæ totum reſtituet, & ſi ni-
hil ei remaneat, quia nec dimittunẽ pec
cata niſi reſtituantur ablata. ut 24. q. 6.
c. ſi res aliena. Ablatum dico ſiue per
uſuram ſiue per rapinam, quia hæc ſi-
milia ſunt, ut dixi ſupra eod. titu. in
princip. & probatur 14. q. 4. c. ſi quis uſu
16 ras Quid † ſi fœnebris pecunia conuer
ſa ſit in emptionem prædiorum. nun-
quid is, à quo uſura eſt exacta, poterit
agere contra uſurarium uel eius hære-
des actione reali? Dixit Alanus, quòd
ſic. & eſt hoc ſpeciale ut detur actio in
rem ad res emptas de pecunia actoris.
ſicut & aliàs, ſi alius de pecunia emerit
res meo nomine, ut C. de rei uenditio. l.
ſi de pecunia. & leg. ſi ut proponis. Et
alibi

alibi cõtingit illud ſpeciale. C. arbitriū
tu.l.2. Sed hoc non puto verum, imò is
qui vſuras ſoluit, aget perſonali actio-
ne contra uſurarium vel hæredem eius
ad pecuniam, & iudex ex officio ſuo cõ
pellet vſurariū vſuras ſoluere, ſi habeat
unde ſoluat, alioqui compellet vendi
poſſeſſiones illas, & ſatisfacere credito-
ri, ut infra eod. tit. c. cum tu. § poſſeſſio-
17 nes. † Item quid ſi creditor de pecunia
fœnebri emat poſſeſſiones, & demū vē-
dat, & ex pecunia redacta ex uenditione
illarum emat alias, nūquid idē iuris erit
in his ſecundis rebus, quod in primis?
Rñdeo ſic, quaſi res ſecundo loco em-
ptæ ſuccedat in locum priorum arg. ad
hoc. ſup. ut lit. pen. c. ec. & ff. de le. 2. l. im
18 perator. & l. actor. † Sed quid ſi poſſeſſio
empta ex fœnebri pecunia tranſeat in
aliū, nunquid is qui pecuniā ſoluit, ha-
bebit idem beneficium contra aliū ex-
traneum poſſeſſorē, quod habet cõtra
vſurarium uel eius hæredē, ut cogatur
uendere & ſatisfacere agenti? Rñdeo,
non puto, niſi extraneus poſſideat ex
cauſa lucratiua, & vſurarius uel eius hæ
res conuentus & excuſſus inuentus ſit
non ſoluendo. argum. Inſtitu. de le. §. ſi
aliena. & ff. de eo per quem factum eſt.
19 l. ex hoc edicto. 1. Rñſo. † Sed quid ſi
res empta ex fœnebri pecunia perue-
niat ex tit. lucratiuo ad eum qui ſoluit
vſuras, nunquid is ad quem prius ex ſi-
mili cauſa peruenerit res eadem, libe-
retur, ut contra eum agi non poſſit? Rñ-
deo ſic. ut ff. de ac. & ob. l. omnes debi-
20 tores. † Quid ſi mutuo tibi tali pacto,
ut tu mihi remutues alia uice, nunquid
uſura cõmittitur in hoc pacto? Rñdeo
ſic, quamuis enim dū tibi mutuo, obli-
geris mihi ad antidota, & teneris mihi
retribuere de eo quod tibi feci, ut ff. de
peti. hære. l. ſed & ſi lege commiſſoria.
§. conſuluit. ſup. de teſta. cum in officijs
charitatis. illam tamē naturalē obliga-
tionē ī reducere ciuilē, ſpecies lucri eſt,
& ideo vſuræ licèt alias licitæ deducan-
tur in pactum ſpeciale id ad quod ali-
quis ſine pacto obligatur, ut ſup. de præ-
ben. c. ſignificauit. ſup. de elec. c. ſignifi-
21 caſti. † Quid ſi uſurarius partem fœne-
bris pecunia reſtituat ei a quo exegit,
an aliam partem debitor ſibi remittat?
Rñdeo, ſi ex pacto facta eſt remiſſio, ut
per hoc debitor partem aliā rehabeat,
non reputo vſurarium liberatum quo
ad Deum, & quo ad eccleſiam; quia vi-
tioſa eſt huiuſmodi remiſſio, & ſimile,
ſup de ſimo. c. ueniens; ſi autem debitor
liberaliter remittat, liberatus eſt credi-
tor, ſicut & non tenetur, cùm debitor li-
beraliter & ſponte aliquid vltra ſortem
22 dat creditori, ut no. ſup. eo ti. §. 1. Item
quid ſi pœna ſit adiectiua in contractu
mutui, nunquid præſumemus fraudem
vſurarum adiectam? Rñdeo non, niſi ex
qualitate perſonæ creditoris, ut ſi con-
ſueuerit fœnerari, & ſic intellige, ff. de
actio. empt. & venditio. l. Iulianus. §. ibi
23 dem & ſup. de pign. c. illo, in fi. † Quid
ſi aliquis repetat vſuras, & excipiat con
tra eum ꝙ ipſe repetere non põt, niſi re
ſtituat quas extorſit ipſe uel is cui ſuc-
ceſſit, ut inf. eo tit. c. michael. ipſe aūt re-
plicet paratus ſum reſtituere, ſi ſit qui
petat. quid faciet iudex eccleſiaſticus?
Reſpondeo præconizari vel banniri fa-
ciet, ut quicunq; tali ſoluit vſuras ve-
niat & probet, & rehabebit. & ſimile fit
aliàs. 5. q. 1. c. quidam maligni ſpiritus.
& ſup. de clandeſt. deſpon. c. cum in tua.
Sed ſi illi negligant, aut contemnāt ve-
nire, uel actiones ſuas remittant? Re-
ſpondeo procedet petitio iſtius ſine im-
pedimento exceptionis illius; ſed ſi ue-
niant & probent ſe ſoluiſſe vſuras, fiet
eis reſtitutio, nec in hoc caſu ſufficit
eis pignora dare vel cautiones. ſupra
de ſentent. & re iudic. ca. cum aliquibus
ff. de pigno. acti. l. quod ſi non ſoluere.
24 Sed † quid ſi is, a quo exactum eſt uel
eius hæres non ſit ſuperſtes, nunquid
impediatur actoris petitio, an proce-
det? Reſpondeo, iudex eccleſiaſticus
pecuniam fœnebrem debet pauperibus
errogare, ut inf. eod. titu. capi. cum tu. &
cùm hoc factum fuerit, petitio proce-
det, aliàs non. Et idem puto ſi uiuat &
neſci-

neſcitur ubi ſit; vel ſcitur, ſed ad eum
mitti non poteſt. tunc enim propter im-
poſſibilitatem vel difficultatē reſtituen-
di ei, à quo exactum eſt, diſtribuet pau-
peribus. ut ſup. de iudæ c. cum ſit. Cęterū
ſi de illius aduentum ſperetur, tūc pecu-
nia deponetur & conſignabitur, ut aliàs
C de uſu. ca. accepta. Et ſic pecunia uſu-
raria inter pauperes diſtribuța, uel di-
ſpoſita, uel cõſignata, ſeu ei, à quo exa-
cta eſt, reſtituta, uel eius hęredi ſiue ꝓ-
curatori, quē abſens dimiſit, ꝓcedet in
petitiõe actoris. alioq eadē repelletur,
25 vt dictum eſt. † Quid ſi literæ obtentæ
fuerint contra aliquē uſurariū, & is re in
tegra moriatur, nūquid poterit eius hæ
res p eaſdē literas cõueniri? Videtur ꝙ
ſic quia hæredes ea diſtrictione ſunt co-
gendi ad reſtituendas uſuras, qua paren
tes ſi uiuerent cogerentur, ut inf. eo. ca.
tua uos. ar. ad idem ſup. de iu. c. quia G.
Sed puto cõtrarium per decre. ſupra de
reſcr. c. ſignificauit. Nec obſtat illa decr.
tua; quia quod ibi dicit, in ordinario lo-
cū habet. Nec obſtat aliud c. qa G. nam
illud eſt auctoritate ſecundi reſcripti
26 † Quid ſi debitor iurat ſoluturum uſu-
ras? Põt ſi vult ſoluere, & ſolutū repete-
re. ut ſupra de iureiur. c. debitores. põt, ſi
uult implorare ſe abſolui. ut ſup. de iure
27 iur. c. ex adminiſtratione. † Quid ſi iu-
rauit non repetere, nec denunciare? Di-
co iurm̄ temerarium eſſe. quia per hoc
p̄cluditur uia ad pœnitentiam ut ſupra
28 de iureiu. c. quemadmodū, in ſine. † Itē
quid, ſi quis alieno nomine uſuras exe-
git? vtpote tutor, curator, procurator.
Rñdeo ſicut nõ ſuo, ita nec alieno nomi
ne debet quis fœnus exercere 46. diſt. c.
ult. Sed nunquid reſtituere tenetur? Rñ-
deo ſic, ſi is, pro quo exactū eſt, ſit non
29 ſoluendo † In ſumma nota, ꝙ uſuras
cõmittit quis, ſiue cum ex pacto recipit
ultra ſortē, ſiue ſine ex intētione ad hoc
principali & directa, ſiue pro parabola
iurī danda, ſiue quis merces ſuas maio-
ri pretio uendat, ut ad ſolutionem proli
xi tpis dilatio detur. ut infra eod. titu. c.
cõſuluit, & c. in ciuitate. Itē quid ſi quis
eunti uel nauiganti vel eunti ad nundi-
nas certā mutuat pecuniæ quātitatē re-
cepturus aliquid vltra ſortē pro eo ꝙ in
ſe ſuſcipit periculū pecuniæ, quāuis in
hoc caſu contrarium uideatur, ſicut vi-
deo in eo qui prædium locat, uel equū,
vel aliud ſimile, qui mercedem recipit:
nec uſuraria perceptio reputatur peri-
culi ratione. ſicut nec dñs vſuras ſuæ pe
cuniæ exigat, quas ꝓcurator ſub pericu
lo mutuauit. ut ff. de mandati. l. idemq;
§ ſi mandauero. nec ſocius a ſocio ſi cõ
munē pecuniam proprio periculo mu
tuauit, ut ff. ꝓ ſocio. l. ſi unus. Sed aliud
eſt creditore mutuante pecuniā ſub ſuo
periculo. ut infra eo tit. c. nauigāti 1. rñ
ſo. Et eſt aliud in iſto, quàm in locato-
re. creditor transfert dominiū, locator
retinet, res locata uſu deterior reddit,
quòd in mutuo non contingit ubi eadē
pecunia, quæ mutuò accipitur non red
dit ſed alia eiuſdē generis, ut ff. de reb.
credit. & iureiur. l. cum quid. Vbi ergo
pecunia ſic nauiganti datur, contrahit
nauticum fœnus. & ſic intitulatur rubr.
C. & ff. de nautico fœnore. Eſt & alia ra-
tio quare in nautica pecunia contrahi-
tur uſura; quia & ſi is, qui pecuniā dat,
recipiat in ſe periculū, pecuniā tñ ſal-
ua manente habiturus eſt dñs ultra ſor-
tē. quemcunq; exitū cõmerciū habeat,
ſiue debitor lucretur in mercibus, ſiue
pdat, & iõ uſurarius eſt contractus. Is
aūt qui pecuniam ſibi dat, ut tot ſibi mē
ſuræ grani, uel olei, uel uini tpe meſsiū,
collectionis oliuarum, vindemiarum
dentur, excuſatur à fœnore, ſi probabi-
liter dubitet an merces ſint plus vel mi
nus eo tempore valituræ. Et idem ex
parte venditoris, cùm quis principali-
ter vēdidit merces & tradidit pecuniæ
ſolutione dilata. vt in eadē decre. naui-
gāti. §. 1 & 2. Sed caueat ſibi quilibet ne
magis declinet in æſtimatione lucri q̄
dāni ex dilatione. Deus. n. cor interro-
gat, & ñ manū. ut 14 qd. 5. c. ſi inueniſti.
cogitationes reſpicit magis q̄ actus. ut
15. q. 6. c. ſi ſacerdotibus in fi. Vis autem
dare pecuniā nauiganti uel eūti ad nun-
dinas.

dinas ſeu alij mercatori ſine peccato.
pone tu pecuniam & alius operā perſo-
nalem & pecuniā tantam uel minorem;
pleruncq; enim quod pecuniæ deeſt, ode
ra ſupplet, ut ff. pro ſocio l. 5. §. 1. & cōi-
30 cetis pericula, lucra, & damna. † Quid
de quibuſdam qui dant pecuniā eccle-
ſijs, & ab eis recipiunt certas poſſeſſio-
nes tenendas toto tēpore vitæ ſuæ qui-
bus vtantur & fruātur in uita ſua, & poſt
mortem ipſorum ad eccleſias redant
pecunia apud eccleſiam remanente, nū
quid licitus eſt cōtractus? videtur quod
ſic, propter conditionis incertū, ut C. de
pac. l. 1. & dubium mortalitatis euentū.
Nam & aliter propter dubium excuſa-
tur vſura, ut inf. eo. tit. c. in ciuitate. & c.
nauiganti. Sed puto contrarium. eo ꝙ
homines ſperant uiuere, & ſic taliter cō
trahentes credunt ſe amplius præceptu
ros de poſſeſſionum prouentibus, quàm
ſit pecunia quam dederunt. Et ſicut in
principio dictum eſt ſola ſpe contrahi-
31 tur uitium uſurarum. † Sed ſi quis de
derit vnam poſſeſſionem eccleſiæ, & re
ceperit aliā æquiualentē vſurus & frui-
turus utraque in vita ſua, deinde poſt
mortē ſuā ambæ ad eccleſiam cū pleno
domino reuertantur, contractus iſte iu-
ſtus eſt. eſt enim contractus precariū.
in hoc caſu licet recipe ab eccleſia poſ-
ſeſſionem in duplo ualētem pluſquam
ſua quam confert. Sed ſi ſuam uelit om-
nino in eccleſiam à præſenti transfer-
re, vt ipſe non vtatur vel fruatur ea, po-
terit ab eccleſia poſſeſſionem in triplo
valentē recipere, ut 10. q. 2. ca. precariæ.
32 † Quid ſi quis mutuat ueterem anno-
nam, vt reciperet nouam? Reſpondeo,
ſi ideo facit ut meliorem recipiat, uſu-
ram committit; ſi autem ideo, ne ſua ſi
bi pereat, uel forte ut recipiēti gratiam
faciat mutuando, uſuram non cōmittit.
33 † Quid ſi quis pecuniam mutuat rece-
pturus in termino aurū, uel argentum
vel alterius generis monetam? Reſpon-
deo ſi ideo facit, ut in æſtimatione lu-
34 cretur, uſurarius eſt. † Quid de his, qui
tempore vindemiarum & miſſiū emūt
uilius frumenta & uina, ut uendant ca-
rius? Rñdeo non cōmittunt uſuram ſed
turpe lucrum, nec tenētur aliquibus ad
reſtitutionē. ſed in iudicio animæ tan-
quam malè quæſita, quę ex hoc quæſie
runt, debent pauperibus errogare. Ad
quod nō puto illū teneri, qui non hac in
tentione emit, ſed ut domui ſuæ proui-
deat & tandem ex aliqua cauſa partem
vendit & carius. Nā quiquid agant ho-
mines, intentio iudicat omnes Sola uo-
35 luntatis forma monetat opus † Quid de
prælatis, qui contractibus uſurariorum
ſubſcribunt, & apponunt ſigilla? Reſpō-
deo participes ſunt criminis uſuratū, &
ſi non cōmodi. nā ſubſcriptio in multis
iuris articulis cōſenſum & approbatio-
nē inducit, vt ſup. de re iu. c. cū inter vos.
C. ſi cer. pe. l. mutuæ. C. admi. tu. l. ſi non
ſubſcripſit. C. de dona. l. non ignorans.
C de fideiuſſ. l. ſi pater. C. de reb. alic. vel
non l. 2. Sed fateor, quòd ſi quis inſtru-
mento ſubſcribat nō lecto & eius teno-
rem ignoret, nō approbat, nec cōſentit.
vt C. plus ualere quod agitur. l. ult. & ff.
de pign. actio. l. gaius. Sigilla n. prælato
rum faciunt inſtrumenta authētica ſup.
de fide inſtrum. c. ſcriptura. Per hoc igi-
tur laici credentes contractus hmōi per
eccleſiā approbari, ſecurius peccant; &
ideo de talibus dici poteſt. laqueus iuue
36 nū omne uos. ut 2. q 6 c. paulus. † De-
nautico fœnore, ad doctrinā eorū, ma-
ximè qui circa leges nō ſtudent, aliqua
ſub breuitate dicam. Pecunia quæ nau-
tis datur traijcienda uel tranſuehenda
dicitur nautica; quia nautis datur. uel
traiecticia, quia traijcitur. Datur autem
periculo creditoris. ut ff. de nautico fœ-
nore. l. 1. & l. periculi. Sed hoc locum ha
bet nauigio ſuſcepto, uel poſtquā nauē
nauigare conuenerit. ut ff. de nau. fœ. l.
3. Quod uerum eſt, niſi aliqd poſſit im-
putari debitori, ut quia non ſeruauit lo
cum nauigij, uel quia merces prohibi-
tas tranſportauit; tunc enim, quia non
ex maritimæ tēpeſtatis diſcrimine, ſed
ex magna auaritia uel audacia debito-
ris periculū accidit, imputat debitori.
ut ff. de

ut ff. de nau. fœ l. cum proponas. Sed q̃
uis in hoc cōtractu nautico periculum
pecuniæ generaliter reſpiciat credito-
rem vt dictum eſt, a peccato tamen vſu
rarum creditor ex hoc non excuſatur.
vt dixi ſupra eo. §. in ſumma.

SVMMARIVM.

1 *Falſitas quid ſit.*
2 *Falſum quibus modis committatur. & n. 5. & 6.*
3 *Falſi pœna quæ ſit. & nu. 6.*
4 *Aduocatus & procurator an teneantur de falſo.*
5 *Falſum non committitur ſine dolo.*
7 *Falſarij literarū Papæ & aliorum præla torum vel publicorum inſtrumentorū, qualiter puniantur.*
8 *Pœna falſi qualiter euitetur.*
9 *Raſura an inducat falſitatem.*
10 *Inſtrumentum quando dicuntur ſuſpe- ctum de falſitate.*
11 *Inſtrumēta quibus modis probētur falſa.*
12 *Falſi ſuſpicio quādo pro falſitate habeat.*
13 *Literæ quæ dicātur falſę & quę falſatę.*
14 *Sententia lata per falſas literas non de- bet executioni mandari.*
15 *Executor inueniens ſententiam latam cō tra ius litigatoris, an eā exequi debeat.*
16 *Sententia ex falſis literis lata, ſine tem- poris præfinitione eſt retractanda.*

De Crimine Falſi. Rubrica.

EGIMVS ſupra de crimine vſura-
rum, quo ſua tollit manifeſte credi
tor debitori. Nunc agendum eſt de cri-
mine falſi, quo falſarius occulte diri-
pit aliena. Videndum eſt igitur, quid
ſit falſitas. Qualiter committatur. Et
1 qualiter punitur. Falſitas † eſt mutatio
ueritatis, ut in Auth. de inſtr. cau. §. & ſi
in prin. col. 6. ff. eodem titulo. l. quid ſit
falſum. Vel dicitur imitatio veritatis.
eo ꝙ falſatores ſtudent imitari ea, quæ
ſunt uera, ut ſic falſa veriſimilia uidean
tur, ut in Auth. prædicta. Duplex eſt lite
ra. imitatio, & mutatio veritatis.
2 † Pluribus modis committitur falſum,
ſcribendo, & delēdo. ſcribendo falſum,
& delendo verum, ut ſupra de fid. inſtr.
c. inter dilectos. Nec refert, utrum hoc
fiat in teſtamento, uel alio inſtrumento
publico, uel priuato, tabulis, uel ratio-
nibus, ut ff. eod. tit. l. 1. §. qui in rationi-
bus & l. nullus. Item qui ſignum adulte
rinum fecerit, vel ſculpſerit, ut ff. eo. tit.
l. lege Cor. & l. qui teſtamentum. Item
qui abſentes veluti præſentes ſcribit, ut
ſupra de his quæ fiunt a præla. ca. quan-
to. & C. ad l. Corn. de fal. l. qui ueluti. &
ſupra de teſti. c. cùm ex literis. Item qui
ſuperlinearem ſcripturam apponit, ut
ſupra de religio domi. c. cum venerabi-
lis. Item aliter tranſcribendo, q̃ ſit in
originali, ut ſup. de except. c. cū venera-
bilis. Item ſunt. quidam alij modi falſi-
tatis circa literas domini papæ, qui ex-
primuntur. inf. eo. tit. ca. licet. de quibus
diſſerere non eſt utile. ne forte magis in
ſtruere q̃ deterrere videar falſatores.
Item committitur falſum dicto, ut in
teſte qui ſcienter falſum aſſerit, uel ſup
primit verum. vt inf. e. ca. 1. ut in iudice
qui contra leges & iura pronunciat, ut
ff. eod. tit. l. 1. §. ſed ſi iudex. Corruptor
teſtium, aduocatorum, & iudicium, vt
ff. eodem. tit. l. 1. & falſarum conſtitutio
num allegator, falſum committit, ut ff.
eod. tit. l. ult. Item non omnis qui men-
titur, de falſo poterit accuſari, ſed qui
mentitur præſidi, uel principi, papæ, uel
epiſcopo, ſeu alteri iudici. vt ff. eo. tit. l.
ſi quis obrepſerit. nam mendax preca
tor carere debet penitus impetratis. &
ſi nimia mentientis improbitas interue
nerit, ſeueritati ſubiaceat iudicantis.
ut ſup. de reſcriptis. c. ſuper literis. 25. q.
2. c. & ſi legibus. C. ſi contra ius uel uti-
litatem publicam. l. & ſi legibus. vnde
puniēdi ſunt iudices, qui vetuerunt pre
cum argui falſitatem, ut C. ſi contra ius
uel utilitatem publ. l. puniri. Falſum
committitur facto, ut cum quis vera
ſigilla corrumpit, ut ſupra de fide in-
ſtru. ca. inter dilectos. Item cum falſat
mone-

monetam.vt ſup.de iureiuran.c.quāto.
ff.eod.tit.l.quicunq;.& l.ſeq. Item cum
falſat pondera uel menſuras. ut ff. eod.
tit.l.hodie.§. 1. quę a legitimo ſuo ſta-
tu diminui vel mutari non debēt,vt inf.
de empt.& ven.c. vt menſuræ & ponde
3 ra iuſta fiant. † Poteſt autem accuſari
talis falſarius de falſo ad pœnam rele-
gationis, ut in prædicta l. hodie. & ff.
de extraor.crimi.l.annona.§ honorāt.
Aliquando pœna extraordinaria puni-
tur.ut ff de pœ. l. in dardarios. In iudi-
cio uero animæ imponitur pœnitentia.
30.dierum in pane & aqua, vt dicit illa
4 decre.vt menſuræ. † Tenetur de falſo
aduocatus, procurator, qui ſecreta cau
ſæ aperuit aduerſario.uel qui inſtrumē-
ta prodidit.ut ff.eod.tit.l. 1.§. is qui de-
poſita.ff de pœn. l. ſi quid aliquod. § ſi
quis inſtrumentum. & §. inſtrumenta.
alias condemnatur ad intereſſe, ut 12.
q.2.c.ſi quis de clericis. aliàs tenetur in-
iuriarum ut ff. depoſiti.l. 1. §.ſiquis ta-
bulas.& ff.ad l. Aquil.l.ſiquis teſtamen-
tum.§.ſed & ſiquis tabulas. & talis pro-
ditor dici poteſt. vt 47. diſt.ca.clericus.
ſic & falſum committit, qui aperit ſe-
cretū iudicis.vt ſup.de offi.deleg.c.cum
olim. Falſum committitur uſu, ſed in
hoc diſtinguuntur; nam ſiquis falſum
fabricat non vtendo,nō releuatur à pœ-
na falſi; ſecus ſi alius fabricat, & alius
non vtatur,ut C. eod. tit.l. ſi quis falſos.
qui autem deceptus ſit per alium ſi ſuā
innocentiam probet,& eum a quo acce
pit,exhibet,ſe liberat,vt C. eo. tit.l.ma-
iorem.& concordat.inf.de exceſ. præla.
5 c.inter dilectos.§.præterea.† Falſum.n.
non committitur niſi dolo.vt C. eo. tit.
l.nec exemplum.ff.eod.tit.l.diuus. Sed
contra,inf.eod.tit.c.ad falſariorum. Ad
quod reſpondeo, ſpeciale eſt in literis
domini papæ, ut ſiquis falſis literis vta
tur,& ignoranter,non excuſetur,ut ibi.
Et eſt ratio, quia literæ domini papæ,
cum nimia diligētia & exquiſita curio
ſitate fiunt,ut ſup.de reſcrip. c. cū adeo.
& expreſſi ſunt in iure falſitatis modi.
ut inf.e.tit.c.licèt. Vel dic, ꝙ illa l. falſa
riorum. loquitur cum quis vtitur. falſis
literis à ſeipſo obtentis, vbi nulla eſt ex
cuſatio, ut in all. l. ſiquis falſos. quia
tunc vitium rei propriæ non excuſat.
vt C. de reſcin. uen. l. quiſquis. Item
qui ſe pro milite geſſit, uel illicitis inſi
gnijs vſus eſt,tanquam falſarius punien
dus eſt, ut ff.eod. titu.l.eos.§ qui ſe. Et
idē dico in non ordinatio qui gerit offi-
cium ordinati,ut inf.de cle.nō or.mi.c.
1.& 2. Idem in eo qui ſub prætextu cle-
rici,cum id munus non impleat,aliis ſe
muneribus ſubtrahere conatur, ut C.
de ſacroſan. ec. l. qui prætextu. Idem
in eo qui tanquam clericus obtinet be-
neficium,cum nō ſit clericus,nec ēt ton
ſuratus, vt ſup.de trāſac.c.ex literis ſup.
de reſcrip. ca. cùm adeo. quatuor igitur
modis, ut ſuperius dictū eſt, committi-
tur falſum, ſcripto, dicto, facto, & vſu.
Eſt etiā quaſi falſum, cum tutor vel cu-
rator finita tutela vel cura non eā reſti
tuunt, ſed ſe ingerunt & adminiſtrant.
6 ut ff.eodem.tit.l.j.§ tutores.† Pœna falſi
ſcđm leges eſt deportatio, & omniū bo
norum publicatio, & hoc in libero ho-
mine; in ſeruo ultimum ſupplicium,ut
ff.eo.tit.l.1.§.ul. Secundum canones au
tē multiplex eſt pœna falſi ſcđm diuerſi
tates falſitatum. Vnde diſtinguitur. Di
citur enim charta falſa ex dicto vel ta-
cito, & in tali falſo quæ ſit pœna legi-
tur.ſupra de reſcrip.c.ſuper literis.Item
dicitur charta falſa ex ſcripto, vt cum
quis ſcribit omnes vel maiorē partem
præſentem fuiſſe, quæ non fuit, in tali
falſo ſuſpenditur quis ab officio & be-
neficio,ut ſup.de teſti.c. tā literis in fin.
7 Falſarij † autem literarum dñi papæ
ipſo iure excommunicationem incur-
runt cum fautoribus & defenſoribus
ſuis,ſiue per ſe.ſiue per alios uitium fal-
ſitatis exerceant. qui ſi clerici fuerint,
officijs & beneficijs eccleſiaſticis per-
petuò ſunt priuati; ita quòd, qui per
ſe falſitatis officium exercuerint poſt-
quam per eccleſiaſticum iudicem fue-
rint degradati, ſeculari poteſtati tra-
dantur ſecundum conſtitutiones legi-
timas

timas puniendi, ꝑ quas & laici qui fue-
rint de falſitate cōuicti legitimè punia-
tur. qui autē literis falſis vtuntur, laici
tandiu maneant excōicationi ſubiecti,
donec ſatisfaciant competenter. Ita tñ.
vt in laici & in clericis malitia grauius
quā negligentia puniatur,vt probantur
hæc infra de crimine fal. c.dura.& ca.ad
falſariorum. Et quod dixi, tradantur
curiæ ſeculari,intelligo tradi dum capi
ſinuntur. vel dum degradatio clerici de
nunciatur iudici ſeculari,ut inf.de verb.
ſig c.nouimus.& de hoc no.ſup. de hęr.
§. punitur. Vbi autem dubitatur de falſi
tate circa literas domini papæ commiſ
ſa,ſuſpectus capitur & detruditur,& pa-
pa conſuluitur ſuper pœna,ut 19.di.ca.
in memoriam, ſup. de reſcri.c.ex parte.
8 † Falſatores literarum aliorum prælato
rum,vel publicorū inſtrorum deponun
tur & detrudūtur, ſed ſeculari curiæ non
traduntur,ut 50.di.ca.ſi epūs. Euitat. n.
pœnam falſi is qui cum falſas literas ſe
hr̄e cognoſcit, inf. 20 dies illa deſtruit,
aut reſignat,vt inf.eo.ti.ca.dura,circa fi.
Quod intelligo verū in literis, quas quis
per alium impetrauit. ſecus ſi per ſeip-
ſum & conſcius fuit falſi,vel eſſe debuit
ut inf.eo.ca.ad falſariorū. Itē euitat quis
pœnam, ſi dum cognoſcit literas de ſim
plici iuſtitia falſas eſſe, ſiue per ſeipſum
impetrauerat, vel per alium vſus eis nō
eſt,ut inf.eo.ti.c.accedens. non eſt enim
veroſimile ꝙ falſum commiſerit in lite
ris talib. quæ in curia de facili obtinen-
tur.ſicut nec præſumitur dolus in re mo
dica,ut ff.de dolo.l. ſi oleum. §. vlt. nec
præſumitur corruptio in re modica, vt
ff. de off. preſi.l.plebiſcita.& offi. ꝓcon.
& le.l. ſolent. §. pen.& ult. Vnde in hoc
caſu præſumptio, quæ oritur ex qualita
te literarum, tollit præſumptionē falſi
quæ oritur ex illa decre.ad falſariorum.
ſic & aliàs vna præſumptio tollit aliam.
vt ff.de in integ. reſti. minor.l. diuus, &
9 57 di.ca.ſi quis in ęgritudine.† Eſt autē
ſciendum, ꝙ raſura paucarū literarum,
quæ nequaquam animum ſapientis in-
dubitationē vetere debet, ſuſpicionem
falſitatis non inducit,vt inf.e.ca.ul.quia
nec vitium ſillabæ nocet,vt ff.de manu.
teſta. l. quia habebat. dummodo raſura
paucarum literarum vel ſillabæ immu-
tatio ſenſus non inducat varietatē.alias
ſecus,vt ſup.de fide inſt.c.inter dilectos.
Raſura verò lineæ ſuſpicionem falſita-
tis inducit,ut inf de priuil.ca.cum olim
propter qōnes.& ſup.de reſcrip.ca.cum
olim. Quod verum eſt, ſi inueniatur in
narratione iuris, ſecus in narratione fa
cti,ut ſup.de fide inſtr.cap.ex literis.De
raſura autem paucarum literarum non
diſtinguo, aut appareat in narratione
iuris,uel facti,in literis clauſis, uel aper
tis,vel publicis inſtrumentis. Vt tamen
ſcias, ꝙ in literis domini Papæ nullus
audet manum appouere ad aliquid con
tingendum præter quoſdam officiales,
alias incurritur excōicatio in curia fa-
10 cta. Sunt † autem inſtrumenta de falſi-
tate ſuſpecta ex quibuſdam alijs cauſis,
vt ſi inſtrumentum non habet ſubſcri-
ptiones varijs manibus notatas,vel ſi nō
ſit eadem manu completum, ut inf.de
priuil.c. cum olim propter quæſtiones.
niſi manus inducat mutationē calami,
& atramenti mutatio, vt in Authen. de
inſtru. cau.& fi. in prin. Item ſuſpecta
hr̄ lr̄a, ſi fuerit alieno ſigillo ſignata,
dū is qui alieno ſigillo ſignauit, habeat
propriū,ut ſup de appell.c. ſignificauit.
Item ſi religioſo prioratus uel admini-
ſtratio confirmatus,ut ſup.de cōfir util.
uel inuti.c. porrecto. Item repellitur in
ſtrumentum ut ſuſpectum, ſi fuerit alte
ri inſtrumento ab eodem productū con
trarium,ut ſup.de fide inſtr.c. imputari.
ut C.de fide inſtru. l. ſcripturæ. Item li-
tera domini Papæ ſuſpecta redditur per
falſam grammaticam, ut ſup.de reſcri.
c.ad audientiam. Item ſi ſine mandato
domini imperretur,ut ſup.de reſcr.c.nō
nulli. & ca. ex parte. Item ſuſpecta ſunt
inſtrumenta, quorum ſigilla apparent
fracta,ut ſup.de fide inſtru.c. inter dile-
ctos. Item ſuſpectum eſt inſtrumentum
publicum,ſi non ſit in eo nomen Impe-
ratoris.annus Imperij,uel conſulis, uel
pote-

poteſtatis anni illius, & ſi deſit menſis,
dies, uel indictio. aliàs inſtrumenta di-
cũtur adulterina, ut in Auth. ut præpo.
not. impera. pu. do. §. 1. & 2. & C. de apo.
pu. l. 1. lib. 10. locus etiam, in quo cele-
bratur eſt cõtractus, debet apponi. arg.
ff. de accu. l. libellorum. & 2. q. ul. in fi. &
C. de contrahen. vel cõmit. ſtipu. l. opti-
mam, in fi. Et hęc locum habent in priui
11 legijs apoſtolicis. † Multis modis pro-
bantur falſa inſtrumenta, ut ſi probet rẽ
eſſe aliter geſtã, quàm contineat inſtru-
mentum ut ff. de pact. l. iuriſgentium. §.
quod fere agitur. C. de proba. l. cũ preci-
bus. C. plus valere quod agitur quàm qđ
ſimu. conci. l. ult. ſupra de fide inſtru. ca.
cum Ioannes. Item improbantur inſtru
mẽta per indirectam negationẽ, ut ſup.
de proba. c. tertio. C. de contrahen. & cõ-
mit. ſtipulatio. l. optimam. Per hæc igi-
tur & ſimilia, quæ ſuperius notata ſunt,
inſtrumenta reddũtur aut ſuſpecta, aut
falſa. Et circa primũ articulũ no. plura.
ſup. de fide inſtru. §. multa. In q̃õne falſi
quædã ſingularia & ſpecialia obſeruan-
12 tur. † nam ſuſpicio de falſo pro falſita-
te habetur, niſi pro parte producente ue
ritas cõprobetur, & proceditur ad pœ-
nam. C. de proba. l. iubemus. quod gene
raliter non contingit, ut 2. q. 1. c. primo.
& ff. de pœ. l. abſentem. Item cõdemnãt
quis ſine accuſatore, quod aliàs non con
tingit vt 2. quæ 1. ca. nihil. vt ff. de mu. &
ho. l. munerum. §. defenſores. & in euan-
gelio. Mulier ubi ſunt qui te accuſant.
nemo domine. nec ego te condemnabo.
Item & ſi in crimine falſi inciderit, pro-
nunciatur in eo, ut C. eo. tit. l. vbi. quod
aliter no. ſeruatur ſm leges, vt pronũcie
tur in incidenti. ut C. de ordi. iudi. l. adi-
re. Item in hoc crimine deuictus depo-
nitur, & ſtatim traditur curiæ ſeculari,
vt inf. eo. c ad falſariorum. quod genera
liter non ſeruatur, ut ſup. de iudi. c. cũ nõ
13 ab homine. † In ſumma notabis, quòd
quædam literæ dicuntur falſæ, quædam
falſatæ. Falſæ quæ per falſi ſuggeſtionẽ
& veri ſuppreſſionem impetrantur, quæ
largo mõ dicuntur falſæ, ut ff. eo. titu. l. ſi
quis obrepſerit. Item falſæ ſunt literæ
quæ, & ſi ſimilitudinẽ aliquam verarum
prætendant, nihil tñ ueritatis habent;
quia nec uerã bullam nec verã ſcriptu-
ram, & iſtæ literæ, quæ nullæ ſunt, falſæ
dicuntur. ſicut & is qui non eſt tutor, di-
citur falſus tutor, & falſum teſtamentũ
quod non eſt teſtamentũ, & iniquus mo
dus qui non eſt modus, vt ff. de uerb. ſig.
l. paulus. Quædam vero literæ dicuntur
falſatæ. quæ & ſi aliquid ueritatis habẽt,
puta verã bullã, vel verã ſcripturam, vel
verum vtrũq;, aliquid tamẽ mutatũ eſt
de primordio ueritatis. Literæ falſæ ſm
primam ſpeciem falſitatis conferunt iu-
riſdictionem, & ſi contra eas non excipi
tur valent, & tenet quod ſit earum aucto
ritate, ut ſup. no. de reſcrip §. colligitur.
Literæ falſæ iuxta ſcđm ſpeciẽ falſitatis
nõ conferunt iuriſdictionem, nec ualet
quod fit auctoritate illarum literarum.
Et idem dico in falſatis, de quibus ult.
14 dixi. † Vnde ſententia lata auctoritate
talium literarum non eſt executioni
mandanda, vt inf. eo. tit. c. ſuper eo. imo
contra talẽ ſententiam & exceptio com
petit, & reſtitutio datur cuilibet maio-
ri, ut ff. de iudi. l. ſi prætor. & idem ſi per
falſos teſtes ſententia lata ſit, ut ff. de re
iudi. l. diuus. Et lex dicit. iudicati execu
tio, ſolet ſuſpendi & ſoluti dari repeti-
tio, ſi falſis inſtrumentis circunuentam
eſſe religionẽ iudicantis crimine poſtea
falſi illata manifeſtis ꝓbationibus fue
rit oſtenſum, ut C ſi ex falſis inſtru. l. ult.
Quod verũ eſt, ſi iudex fuerit falſa ſecu-
tus. ut C. eo. tit. l. falſam. & l. 1. & ſup. de
15 ſen. & re iudi. cum I & A. † Sed ſi execu-
tor inuenerit ſententiã latam contra ius
litigatoris, eam exequi debet, ut ſup. de
offi. dele. ca. paſtoralis. §. quia vero. niſi
apud delegatũ poſſet efficere, ut ab hoc
16 onere ipſum abſoluat, vt ibi. † Hoc ẽt
notabis, ꝙ vbi auctoritate falſarum lite-
rarũ ſententia lata eſt, reuocãda eſt ſine
temporis præfinitione. Vbi autẽ a iudi-
ce lata eſt, ſed prætextu falſi, ſi ciuiliter
agatur, per actionem in factum reuoca-
tur uſq; ad 30. annos, ut ff. de re iudi. l.
diuus

diuus. Si uero agatur criminaliter per
modũ accuſandi, tunc reuocatur vſque
ad 20. annos. vt C. eod. titu. l. querelam.
Sed ſi per modũ exceptionis inpugne-
tur, hoc licebit perpetuo, quia excep-
tiones perpetuæ ſunt, ut ff. de exceptio.
l. pure. §. vlt. inſtitu. de excep. & C. eod.
tit. l. ſi pactum.

SVMMARIVM.

1 *Sors quid ſit. Diuinatio propriè quid ſit, & quæ ſint ſpecies diuinationis. nu. 3.*
2 *Sortilegi qui dicantur.*
3 *Diuinatio quocũq; modo fiat & qualiter cunq; uocetur, ꝓhibita eſt & damnata.*
4 *Priuilegia ſingulorum non faciunt communem legem.*
5 *Sortilegorum pœna.*
6 *Ad ſortes an licite recurratur.*

De Sortilegijs. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de crimine
falſi. ſed quia ſortes & diuitiones
in faſitate conſiſtunt, dum ſortilegi &
diuinatores, quod dei eſt proprium, vi-
delicet futura prædicere, ſibi falsò aſſu-
munt; & cùm non ſint, ſe prophetas eſſe
oſtendunt. Ideo ſubſequenter ponitur
hic rubrica de ſortilegijs. Videndum
eſt igitur quid ſit ſors. Quot ſpecies di-
uinationis. Quæ diuinatio prohibita.
Quæ permiſſa. Qua pœna puniantur
ſortilegi, & diuinatores.
1 † Sors eſt ars diuinandi. † Diuinatio
proprie in malo accipitur. prophetia
verò in bono, vnde canon dicit. nunquã
diuinatio in bonam partem accipitur.
videbãtur quidam ſibi eſſe prophetæ;
ſed quia pœnam accipiebant, prophe-
tia eorum facta eſt diuinatio. & diui-
natio eorum, quæ uidebatur ꝓphetia,
declarara eſt diuinatio ut 1. q. 1. ca. nun-
2 q̃. † Sortilegi autem ſunt, qui ſub nomi
ne fictæ religionis per quoſdã, quas ſan
ctorũ ſeu apoſtolorũ vocant ſortes, di-
uinationis ſententiam profitentur. Aut
quarũcunq; ſcripturarum inſpectione
3 futura ꝓmittunt, ut 26. q. 1. ca. 1. † Spẽs
diuinationis multę ſunt, quæ enumerã
tur. 26. q. 3. c. igit. & q. 5. c. epi. & ca. nec
mirũ. Omnis aũt diuinatio quocunque
modo fiat, & qualitercunque vocetur,
prohibita eſt & damnata, ut 26. q. 5. per
totum, infra. eod. tit. per totum. Sed obij
citur ex eo, quod legitur. 26. q. 2. c. ſors
non eſt aliq̃d mali, ſed eſt res in huma-
na dubietate diuinã iudicãs volũtatem
ut 26. q. 3. c. ſors. Itẽ opponitur ex eo ꝙ
legitur 26. q. 5. c. non licet, vbi dicĩt nec
in collectionibus herbarũ, q̃ medicina
les ſunt, aliquas obſeruationes aut incã
tationes liceat attendere, niſi tñ cum
ſymbolo diuino aut oratione dñica, vt
tñ deus creator omnium & dñs hono-
retur. Item opponitur exemplo Mat-
thiæ apoſtoli ut 26. q 2. ca. nõ exemplo.
Nam quamuis nõ ſtatim debeamus re-
currere ad ſortes, vt 26. q. 2. cap. non ſta
tim. cùm tñ non ſupereſt humanum au
xiliũ, recurrere poſſumus ad diuinũ, vt
22. q. 2. c. quæritur. & in dubijs ſecundũ
leges ad ſortes recurritur, ut ff. de iudi. l.
ſed tñ ambo. C. cõia dele. l. ſi duobus.
Itẽ obijcitur, ꝙ Ioſue præceptu dñi per
ſortes exquiſiuit pctm̃ Achor, quod cõ-
miſerat ſumens furtiue regulam auri &
clamidẽ cocci de anathemate iherico
quæ hiſtoria tangitur. 1. q. 4. ca. eccleſia
quæ. §. item ex peccato Achor. Item
opponitur, ꝙ Saul ſorte deprehendit
Ionathã filiũ ſuũ comediſſe fauũ mellis
cõtra edictũ quod poſuerat, ut tangitur
hoc 22. q. 2. c. quæritur cur. §. itẽ oppo-
nitur. Ad quæ rñdeo exẽpla veteris te-
ſtamenti non obſtant, quia hæc & alia
permittebãtur ante euãgeliũ, quę tpe
perfectionis diſciplinæ penitus ſunt eli
minata vt 26. q. 2. ca. poſteaq̃. §. his ita.
4 Exẽplũ de B Matthia non obſtat, † quia
priuilegia ſingulorũ nõ faciũt cõem le
gem, ut pręallega. c. nõ exẽplo. quod aũt
dicit Aug. ſors non eſt aliquid mali, ve
rum eſt in ſui natura, prohibetur tñ,
quia propter aſſiduitatẽ vtendi labun-
tur homines in idolatriã. ſicut de iurõ
dicitur, & de vini potatione, ut ſup. de

 iureiur.

iureiur. ca. & ſi Chriſtus. unde ſi eſſet cā
honeſtatis & ſubeſſet neceſſitas, ut ſi eſ-
ſet contentio de electione aliquorum,
eſſet paritas vtrobiq; in omnibus, ſcrip
ſit Lau. & Ray. ꝙ exemplo Matthiæ poſ-
ſunt fieri ſortes. & hoc agit Beda di-
cens. ſi qui neceſſitate aliqua compulſi
deū putant ſortibus exemplo apoſtolo
rum eſſe conſulendum, videant hoc ip-
ſos apoſtolos non niſi collecto fratrum
cetu & precibus ad deum ſuſis egiſſe. ut
26. q. 2. c. non exēplo. ſed etſi ita ſcripſe
rint doctor. illi, decre. tn̄ hoc reprobat,
quæ dicit licet nota non careat, quin-
imo iuſta reprehenſione ſit dignum, ꝙ
ſors in talibus interuenit, ut inf. e. c. ec-
cleſia veſtra. vnde in caſu præmiſſo po-
tius putarem gratificandum per ſupe-
riorē, uel iterum eligendum, vt no. ſup.
5 de elec. §. ſed videtur. † Pœna ſortile-
giorum ſecūdum leges capitis eſt, ut C.
de mali. & mathe. l. nemo. Pœna vero
canonica eſt multiplex. Nā in talibus,
ſi peccatum eſt notorium corū, euchari
ſtia denegāt, ut de con. di. 2. ca. pro dile-
ctione. Item infames ſunt non ſolum ip
ſi, ſed & qui ad eos concurrunt, ut 2. q.
8. c. quiſquis ſunt. & aliæ pœnæ, quæ, cō
tinētur 26. q. 5. c. in multis capitulis ibi
poſitis, & maxime in c. contra idolorū.
6 † Sed nunquid licitè recurritur ad ſor
tes, & ad inſpectionem aſtrolabij, uel
alias inſpectiones pro rebus perditis re
cuperandis? Dicunt quidam, ꝙ ſi non
fiant inſpectiones huiuſmodi cū inuo
catione demonum uel alicuius ſuperſti
tionibus, licitè fiat aliter ſecus. Sed pu-
to contrarium, ut inf. e. c. ex tuarū. Non
ob. 26. q. 2. c. hi qui. Nam canon ille lo-
qtur de cōparatiua permiſſione. Item
non ob. 37. di. c. ſi quis grāmaticam. Nā
licet dicatur ibi, ꝙ ariſmetrica & geo-
metrica habent in ſua ſcientia verita-
tē, ſubdit tn̄ ꝙ non ſunt ſciētiæ pietatis.

S V M M A R I V M.

Colluſio quid ſit, & quādo dicatur fieri in criminalibus.
2 *Diſcedere a lite quot, modis quis poſſit.*
3 *Colludens cum inquiſitore abſolutus, an poſſit iterum inquiri.*
4 *Sententia per colluſionem lata eſt nulla.*
5 *Pœna colludentis quæ ſit.*

De Colluſione Detegenda. Rubrica

QVIA is qui colludit in falſita-
te conſiſtit. nam aliud agit, &
aliud ſimulat dum accuſat. & cum ac-
cuſato colludit. ideo poſt tractatum de
falſis & ſortilegijs ſequitur rubrica. de
colluſione. Videamus. igitur quid
ſit colluſio. Et quæ colludentium pœ-
1 na. Colluſio † eſt inter actorem & reum
latens & fraudulenta conuentio. Fit au-
tem colluſio in criminali cauſa plerun
que, ſcilicet qn̄ accuſator ueras crimi-
niū ꝓbationes abſcōdit ſeu diſſimulat.
Falſas vero accuſationes admittit, & ꝑ
hoc incidit in vitiū ꝑuaricationis & ex
tra ordinē punit̄ ut 2. q. 3. c. ſi quē. §. præ
uaricator in uerſi. ſciendū, & § præuari
catore. Vel qn̄ accuſator in vniuerſum
ab accuſatione deſiſtit. & per hoc inci-
dit in uitiū tergiuerſationis. Is in quin
que libris auri punitur & infamatur, ut
§. de præua. l. præuaricationis, in fi. Vn-
de circa hoc diſtinguendū eſt. Nam cau
ſarum tria ſunt gn̄a. Alia ciuilis, alia
2 criminalis, alia ſpiritualis. † Item a alia
duobus modis receditur. Per gratiam,
& per tranſactionem. In cauſa ciuili
qn̄cunque qūocunq; & etiam ſine iudi
cis auctoritate licet a cauſa deſiſtere,
præterquā in actione famoſa, in qua ſi-
ne auctoritate iudicis tranſigi non pōt.
vt ff. de his q̄ not. infa. l. furti. §. pactus.
In cauſa vero criminali ante inchoatā
accuſationē per gratiā licet deſiſtere,
vt ff. ad Turpil. l. mulier. & l. quæſitum.
poſt inchoatā non licet citra auctorita-
tē iudicis, & ēt rei conſenſum ſi tormen
ta uel vincula paſſus ſit, ut C. de aboli.
l. 2. uel propter accuſationem infama-
tus ar. 5. q. 1. c. quiddā. & ſi deſiſterit in-
cidit in Turpil. ſi publicū fuerit crimen
quod

quod intendit. ut C. ad turpi. l. 1. Si pri-
uatum, extra ordinem punietur ut ff.
eo. tit. l. ſi quis repetere. Cum autem ſe-
cundum iure canonica omne crimē ſit
publicum, uidetur quòd in nullo poſſit
interueniri tranſactio; poſſet tamen di-
ci, quòd in omni crimine, in quo poteſt
iudex eccleſiaſticus diſpenſare, poteſt
& tranſactioni & ſimplici renunciatio-
ni auctoritatem præſtare. arg. 5. q. 2. c. ſi
primates. & 90 diſti cap diffidentes. In
cauſa ſpirituali licet quādoque per gra
tiam a lite diſcedere, ſed qui ſine iuſta
cauſa diſcedit punitur. ut 2. q. 7. c. qua-
propter. ſup de ſimo. c. nemo. Per tranſa
ctionem uero a cauſa ſpirituali recede-
re non licet. ut ſupra de tranſac. c. ſuper
eo. & c. præterea. Vbi autem in cauſa
criminali uel ſpirituali a lite quis deſi-
ſtit aliter q̄ debeat, ad iudicem pertinet
ex officio ſuo inquirere. ut inf. eo. c. 1. &
2. & C. de abo. l. 2. & l. fallaciter. Sed ubi
ex iuſta cauſa vult deſiſtere, iudex abo-
litionem indulgere debet. ut C. de abo.
l. 1. & 2. q. 4. §. abolitio. in cauſa uerò mi
ſta inter ciuilem & criminalem, ut cum
accuſat uxorem de adulterio in foro ec
cleſiaſtico ad tori ſeparationem, poteſt
maritus quando uult ab accuſatione de
ſiſtere, tum etiam de adulterio condem-
natum ſibi reconciliare poſſit. ut C. de
adulte. authen. ſed hodie. ſupra de con-
uerſio. coniu c. gaudemus. & de donatio.
inter uirum & uxor. c. plerunque. & 32.
quæſt 1. cap. de benedicto. ſed inquiſi-
tor colludere dicitur cum eo de quo in-
quirit. ut inf. eo. tit. c. in tantum clamor.
3 † Vnde ſi inquiſitor eum, de quo inqui-
rit, per colluſione, abſoluat, talis abſolu
tio non impedit, quo minus iterum in-
quirat. ut infra. eod. cap. 1. & 2. & ulti.
4 † Nec enim tenet ſententia per colluſio
nem lata. vt 2. q. 3. c. ſi quem pœnitet. ut
ff. eod. titu. l. cum non iuſto & l. colluſio
nem. & l. ſententiam. unde ſicut proba-
ta præuaricatione denuò accuſatur ab-
ſolutus. ut ff. de præuarica. l. 3. ſic. & pro
5 bata colluſione. ut dictum eſt. † Pœna
colludentis hæc eſt, ſi quis colludat in
cauſa ſuper beneficio, priuetur benefi-
cio. ut infra eod. cap. adiuimus. ſi ſuper
crimine, punitur in quinque libris auri.
vt ff. de præuarica. l. 3. & hanc pœnam
nemo præſtat, niſi qui deſiſtit à publico
crimine. ut ff. ad Turpil. l. ſi quis. §. ſtel-
lionatus. Sed qui deſiſtit ab accuſatio-
ne priuati criminis, eſt infamis. & extra
ordinem punitur. ut ff. ad Turp. l. prima
tis. C. eo. tit. l. 2. ſed ſi abſens eſt accuſa-
tor, & citatus noluit in accuſatione pro-
cedere, tūc grauius punitur, q̄ pœna 5.
librarum auri. ut ff. de pœnis. l. abſentē.
§. 2 In cauſa ſtatus is qui collidit, per-
dit ius quod habebat in perſona illius:
de cuius ſtatu agebatur, & applicabitur
illi qui colluſionem detexit. ut ff. de col-
lu. l. 1 & C. eod. tit. l. ult. & ff. de in ius uo.
l. adoptiuum. §. patronum. In alijs autē
ciuilibus cauſis punitur colludens pro
motu iudicis, quem deluſit. In ſumma
ſciendum eſt, ꝙ colludunt principales,
& colludunt aduocati, qui ſi in cauſa cri
minali colluſerint, extra ordinem pu-
niuntur. ut 2. q. 3. c. euphemium. §. notā-
dum in uer. præuaricator. colludunt &
procuratores, qui ſe dolo patiunt ſupe-
rari in lite cōtra quos agitur de dolo; ſed
ſi non ſint ſoluendo, tunc agitur contra
illos, cum quibus colluſum eſt, niſi para
ti ſint in ſe transferre iudicia. ut ff. de do
lo. l. eleganter. ſup. ſi dolo.

S V M M A R I V M.

1 *Pueri ſeptennes doli capaces an ex delicto obligeatur.*
2 *Pueri delinquētib. qualiter ſubueniatur.*
3 *Peccata quæ membris genitalibus cōmittuntur, in pueris locum non habent.*
4 *Pueri an deierent.*

De Delictis Puerorum. Rubrica.

DIctum eſt ſupra de quibuſdam
criminibus. quia dubitari poſ-
ſit, an pueri huiuſmodi criminibus in-
uoluantur. Ideo ſubijcitur hic rubrica

de delic. p'uerorum. Eſt igitur uidendum
qui pueri teneantur ex delicto & qui
non. Et quæ delicta in puerum cadunt,
& quæ non. Et qualiter pueri delinquen
1 tes ſunt puniendi. † Pueri ſeptennes do-
li capaces obligantur ex delicto. Sicut
dicit Auguſt. in quadam glo. poſita ſu-
per. cap. paruuli de conſe. diſt. 4. ſepten-
nis ętatis pueri mentiri & uerum loqui
confiteri & negare iam poſſunt; & ideo
cum baptizantur & ſympolum reddũt,
& ipſi per ſe ad interrogata reſpondent.
ſecus ſi non eſſent doli capaces. ut ff. de
regu. iur. l. pupillus. & ff. ad leg. Aquil.
l. ſed & ſi quæcunque. §. 1. & ff. de dona.
2 l. hęredibus. §. 1. † ſed quamuis ex deli-
ctis pueri teneantur ut dictum eſt, nec
eis ſubueniatur per in integr. reſtit. vt C.
ſi aduerſus delic. l. 1. interdum tamẽ mi-
ſeratio ætatis ad mitiorem pœnam iudi
cem producit. ff. de minori. l. auxilium.
§. in delictis. de conſ. diſt. 4. cap. eos. ſed
ſi ex delicto conuentus minor potuit cõ
fiteri & uitare pœnam inficiationis, &
negauit; uel ſi potuit trãſigere, & non fe
cit, ſed in pœnam inuoluit, ſubuenitur
ei per beneficium reſtitutionis. vt ff. de
minor. l. ſi ex cauſa. §. nunc videndum.
ſed quamuis ſubueniatur minoribus, ſi-
cut dixi, tamen impunitas delicti pro-
pter ætatem non præſtatur. ut C. de pœ-
nis. l. impunitas. qđ tñ fallit ut C. de fal.
3 mo. l. 1. in fin. peccata, † quæ membris
genitalibus committuntur, in pueris lo
cum non habent, vt inf. eo. c. j. hoc enim
ante puberes annos præſumitur non cõ
mitti, ſolet tamen in quibuſdã malicia
anticipare tempus pubertatis, ut ſup. de
diſpon. impub. c. a nobis. & aliquando
tẽtant quod implere nõ poſſunt. ut ſup.
de ſponſa. c. iuuenis. & ca. adoleſcens. &
in hoc, quod ex malicia ſupplente defe-
ctum ætatis tentant, intelligo eos pec-
care, ſi non cum proprijs ſponſis ten-
tant; fœminę etiam ante tempus puber
tatis cognoſci ſe faciunt, ut ſupra de eo
qui cog. conſan. vxo. ſuæ. cap. iordanę.
4 † Sed quæritur de periurio, an pueri de-
ierent? & uidetur ꝙ ſic. nam mendacijs
plena eſt puerilis ętas. ut lic. c. 1. & ualet
pupilli iuramẽtum. ut ff. de libero. cau.
l. ult. vnde ſic pupillus poteſt iurare &
deierare. ſed contra. ff. de iureiu. l. qui iu
raſſe. ubi dicit, q̃uis non uidetur deie-
rare pupillus, quia ſciens fallere non vi
detur. ſed lex illa loquitur in infante vel
infanti proximo, qui nec ſcire nec diſce
re poteſt ut ff. de acqui. hæ. l. pupillus.

SVMMARIVM.

1 *Venatio quotuplex ſit, & quibus ac quan*
do permiſſa.
2 *Venari quare clerico prohibeatur, & nõ*
poſcari.

De Clerico Venatore. *Rubr.*

HActenus tractatum eſt cõiter de
delictis clericorum & laicorum.
Nunc autem tractatur de quibuſdam ex
ceſſibus clericorum. unde ſubijcitur ru-
brica de cleri. uenatore. Videamus ſit li-
cita, & quibus ergo, quot modis ſit uena
tio. Quibus non. Et quæ pœna imponα-
1 tur clerico uenatori. † Triplex eſt uena-
tio. oppreſſiua ſcilicet hominum, arena
ria & ſaltuoſa. Oppreſſiua, eſt hominũ,
& ſemper eſt illicita. de qua dicitur, cœ-
pit Nembroth eſſe robuſtus uenator co-
ram domino, i. hominum extinctor &
oppreſſor. ut 11. di. c. his itaque. Arena-
ria eſt, quæ fit in arena. ut cum quis lo-
cat operas ſuas, ut pugnet in arena cum
aliqua beſtia dentata; hanc qui exercet,
peccat grauiter, niſi eã exerceat gratia
virium experiẽdarum. vt ff. de poſtul. l.
1. §. itẽ ſenatus 3. q. 7. c. infames. §. tria.
in verſi. infames circa prin. & de hac lo-
quitur canon ille. 86. diſt. c. qui uenatori
bus. cum duobus ſequenti. eccl. Saltuoſa
eſt, quæ fit in ſyluis & ſaltibus. & hæc eſt
illicita ex tempore & perſona In tempo
re ut in quadrageſima, ut 86. diſt. cap. an
putatis. Ex perſona, ut in clerico; in
quo tamen diſtinguẽdum eſt, quoniam
epiſcopo ſemper eſt illicita, ut 33. diſ. c.
quorundã. Alijs clericis eſt licita cauſa
neceſſitatis,

neceſſitatis, utilitatis, & recreationis cũ
retibus & laqueis & canibus, dum mo-
do cum ſilentio & modeſtia fiat. Nam
& monacho licet texere lina pro piſci-
bus capiendis. de conſe di. 5. c. nũquam.
licet etiam tempore feriato. ut pote die-
bus dominicis & feſtiuis pręterquam in
maioribus ſolennitatibus ingruente ne
ceſſitate intendere piſcum captioni. ut
ſup. de ferijs. cap. licet. & idem puto in
captione ferarum. eo tamen modo, quo
prædixi Illa uera uenatio, quæ fit cum
clamore, curſu, uel armis clericis eſt illi
cita. & in hoc etiam excipio caſum ne-
ceſſitatis. Quid enim ſi apri uel urſi ueni
rent deſtruere clericorum vel monacho
rum ſegetes, & uineas? ſatis credo, quòd
poſſent uenari. hoc eſt feras illas exclu-
dere cum clamoribus, canibus, & armis
quia quod non eſt licitum, neceſſitas fa
cit licitum. ut inf. de regu. iuris. ca. quod
non eſt licitum. hoc excuſata furto, ho-
micidio; ut ĩ rubricis illis de furto & ho
mi. notatum inuenięns. hæc ſaltuoſa li-
cita eſt laicis pro carnibus & pro pelli-
2 bus, alias non. † Sed quęritur quare cleri
cus prohibetur venari, & nõ piſcari? Rñ-
deo, quia uenatio fit cum clamore, piſca
tio non; uel quia maior delectatio eſt in
venatione, quam in piſcatione, & maior
diſſolutio. Vel ideo quia uenator diſcur
rit per deuia & inuia ſicut duabus, cum
ducit animam captiuam.

SVMMARIVM.

1 *Percuſſor quot modis qs dicatur. & nu. 2.*
Prælatus in prędicãdo qualis eſſe debeat.
2 *Percuſſio quando ſit peccatum.*
3 *Epiſcopus neminem ſuis manibus uerbe-*
rare poteſt.
4 *Clericus an & quãdo licite percutiatur.*
5 *Pęna percuſſoris quæ ſit.*

De Clerico Percuſſore. *Rub.*

SVperius tractatum eſt de quodam
exceſſu clericorum, qui uenando
committitur. Nunc tractatur de quodã
alio, qui committitur ferienda, & ideo
ponitur hic rubrica de cleri. percuſſore.
Videndum eſt igitur, qui dicantur per-
cuſſores. Et in quibus caſibus liceat cle-
ricis percutere. Et quæ ſit pœna temera-
1 rij percuſſoris. † Percuſſor duobus mo-
dis dicitur ſpiritualis & corporalis. Spi
ritualis qui inutilis ſermone corda au-
dientiũ ferit. ut 45. di. c. ſane. Diſcretus
debet eſſe prælatus in prædicãdo. ut nõ
multum taceat, nec uerba ſuperfluat di-
cat. ut 34. di. c. ſit rector. Et ſicut nõ leue
diſcrimen incũbit pontificibus ſiluiſſe,
quod congruit; ſic obſeruare debet, ne
indignis & non intelligentibus ſecreta
myſteria ſua prædicatione reſerare inci
piat. Vitium enim animæ eſt indignis
ſecreta uulgare. quod uel loquacitate
incauta, cum ſine iudicio uolat irreuo-
cabile uerbũ; uel adulatione, ut ei pla-
ceat, cui ſecreta reuelat; uel iactatione
ſcientiæ, ut plura ſcire uideatur. ut pro-
bantur hæc. 43. di. c. diſpenſatio. & §. ſe-
quen. & 8. q. 1. c. oportet. Item non debet
populis grãmaticã exponere. ut 86. diſt.
c. cum multi. ſed conſiliũ domini annũ-
ciare. ut 43. di. c. epheſis. ponere autem
ante oculos hominũ Dei iudicia, terre-
re cruentes cõſcientias, perſuadere pœ-
nitentiã. ut 2. q. 1. c. ſi peccauerit. Et ſic
dicit Aug. turba iniquorũ, cum facultas
eſt in populis promendi ſermone gene-
rali, obiurgatione ferienda eſt, & maxi-
me ſi occaſionem atq; importunitatem
aliquod flagellum domini de ſuper quo
uis apparet pro ſuis meritis uapulare.
vt 23. q. 4. c. non poteſt. neminem aũt no
minabit. vt 8. q. 2. c. quid autem. in qui-
bus omnibus profecto datur intelligi,
quanta debet eſſe diſcretio in prædica-
tione ſacerdotis, qua ſi forte caruerit,
quaſi torto naſo ſacerdotalis officij iu-
2 dicatur indignus. ut 43 di. in fin. † Eſt
& percuſſio corporalis, & hæc fit ma-
nu, pedes, uel capite, uel cubito, uel pe-
ctoris & humeri impulſu. Fit cum bacu
lo, uel alio genere armorum. Corpora-
lis pcuſſio ſi fiat malicioſe uel ex odio,
peccatum eſt. ut 45. diſt. c. cum beatus.

Sed & ſi quis pugno percuciat impio,&
dicit ludens feci, non excuſatur, ut ſup.
de præſump c.ſicut.Nā ludus noxius eſt
in culpa,ut ff. ad le. Aquil.l.nam ludus,
quis.n.ludos appellat,ex quib. crimina
oriuntur,ut in prooemio.ff.rū.ſed ſi quis
plane ſocialiter, & ex ludo percutiat,
non delinquit, ut ff. de iniurijs.l.illud.
& 15.q.1. c. illud.Si uero fiat cauſa cor-
rectionis licita eſt ei, qui habet poteſta
tem in eum,quem percutit,ut 45.di.c.
3 cùm beati.35 .diſt.c.ante.† Hoc tamen
ſcias ꝙ neminem ſuis manibus epiſco-
pus verberare poteſt.ſic.86.diſt.ca. non
liceat.ſed per aliū ſic.vt 22.q 5.cap.ille
qui.& ſi clericū faciat percuti,nō faciet
hoc per laicum ſed per clericum,ut inf.
de ſenten. excom̄n.c. vniuerſitatis. niſi
clericus ſit omnino incorrigibilis, nec
comprehendi patitaur, ut tunc per lai-
cum capi. poſſit. tum tñ non amplius
laici uiolentia ſe extendat, q̄ exigat re-
bellio uel defenſio clerici,ut inf.de ſen.
4 tenet excommun.c.ut fame † Item di-
ſtinguendum eſt circa qualitatem per-
ſonarum,quæ corrigendæ ſunt,& etiam
circa criminum quantitatem, nam qui
ſunt in minoribus ordinibus conſtituti
licite verberātur ēt pro minoribus cri-
minibus.45 .diſt.c.cum beatus. §.Salo-
mon.& 35.di.cap.aute omnia qui uerò
ſunt in maioribus, non ſunt pro leuib.
verberandi,ut 45.diſt.c.cum beatus. hi
ſunt caſus ſpeciales.in quibus licite per
cutitur clericus,quos notabo.inf.de ſen
tent. excōica. Abbas aūt uel prior po-
teſt licite monachum vel conuerſum
verberare cauſa diſciplinæ. vnde bea-
tus Gregorius ſcribit, beatum Benedi-
ctum quendam monachum virga per
cutiendo ſanaſſe,quem crebra monitio
ne curare nō poterat, ut 45. di.c.cū bea
tus §. Salomon. hoc tñ ſic facere debet;
ut ſubditis pietas matrē, diſciplina ve-
ro patrem exhibeat, ut 44. di. §. hoc ēt
5 alibi. † Pœna percuſſoris eſt hæc, quia
prohibetur per apoſtolum ordinari, ut
45.diſt.ca.in principio. ſi fuerit promo
tus & non habens reſpectum ad ſuum
ordinem & incaute & temerarie per-
cutiat,ſuſpenditur,ut inf.eod.ca.præte-
rea. & ſi ſe non emendauerit, depona-
tur,ut inf eo. c.1. & ſaluo ꝙ ſi ex in cau
ta percuſſione mors interueniat, etiam
ſi cauſa diſciplinæ fiat, irregularitas cō
trahitur,ut ſup.de hom.c. presbyterū &
de hac materia in rubrica illa notaui.

S V M M A R I V M.

1 *Maledicus quis dicatur.*
2 *Actio iniuriarū datur contra maledicū.*
3 *Detractor qualiter puniatur.*
4 *Clericus maledicus quomodo puniatur.*
5 *Conuitiator qua pœna feriatur.*
Pœna blaſphemantium quare potius imponitur pecuniaria quam corporalis,& cui applicetur.num.7.

De Clerico Maledico. Rubrica.

DICTVM eſt ſup. clerico percuſ.
& ibi diſtinctum extitit,quod per
cuſſio alia fit manu , alia lingua. In
hoc ergo tractatu inſiſtitur circa illam
ſpeciem ſcilicet percuſſionē lingue, &
ideo ſubijcitur hic rubrica, de cleric.
male. Eſt autem videndum,quis dica-
tur maledicus. Et quę ſit pœna male-
1 dici. † Maledicus eſt is, qui obloqui-
tur de homine detrahendo ei & eum
obloquijs deprimēdo ut inf.e.ca.1.Sum
ma enim iniquitas eſt detrahere. Om-
nis enim qui detrahit fratri ſuo, homi-
cida eſt, vt 6.q.1. ſumma. & alibi dici-
tur,detractores fratrum homicidę ſunt.
vt de con.diſt.1.in c.homicidiorum;vn
de nec tui commendandi cauſa aliquid
dicas,quo minor alius fiat vt 11.q.4. c.
ſi quis vero 98.diſt ca.nullus uero & ca.
ecce.ſi quis autem uerbum iniurioſum
dixerit proximo, delinquit in deum.&
2 peccat in proximum ;† unde datur pro
ximo actio iniuriarū, ut inſti. de iniur.
§ 1.ff.de iniur. l. ita apud Labeonē.§.cō
uitiū & C.eo.tit. l. ſi nō conuitij. quæ fa-
moſa exiſtit. vt ff. de his qui not. infa.l.
Athletas.§.vlt.& C.ex.quibus cau. infa.
irro.l.

irro.l.iniuriarū ſup. de ſent.& re iudi. c.
cum te. Eſt etiā maledicus blaſphemus
dei & ſanctorum,ut inf.eo c.ſtatuimus.
3 † Punitur detractor, ꝙ ſit infamis, &
ab eccleſia extorris,ut 6 q.1.ca.deterio-
res. Item punitur homicida vt in præ-
alleg. c.homicidiorum.non quia ita gra
ue ſit crimen detrahere, ſicut occidere;
ſed quia, ſicut homicida punitur pœna
æterna quo ad deum, ſic & detracto. ſi-
cut in euangelio dicitur,qui dixerit fra
4 tri ſuo racha, reus erit gehennæ. † Item
clericus maledicus, ſi in iudicio de hoc
fuerit cōuictus,degradatur, ut 46. diſ.c.
5 clericus maledicus. † Conuiciator fra-
tris punitur pœna pecuniaria facta æſti
matione iniuriæ arbitrio iudicis ſecun-
dùm qualitatem & quantitatem iniuriæ
ut inſti.de iniur.§.in ſumma.& hoc ſi ci
uiliter agatur.Si autē criminaliter aga-
tur, extraordinaria pœna officio iudi-
cis reo irrogatur, ut ibidem.Si quis autē
contumeliam vel conuitia ep̄o intule-
rit,mox depoſitus curię tradetur. ut 11.
q.1.c ſi quis ſacerdotum. & maxime ſi.
in depreſſionem dn̄i Papæ aliqua pro-
tulerit,ut inf.eo.c.1.Verum tamē in hoc
ſanctè ac religiosè dicere poſſet ſum-
mus pontifex, ſicut dicit dn̄s impera-
tor. Si quis modeſtiæ neſcius & pudo-
ris ignarus improbo petulantiq; male
dico noſtra crediderit laceſcenda ac te-
mulentia turbulentus, obtractor ipſo-
rum fuerit, pœne nolumus ſubiugari.
neque durum neque aſperum aliquid
ſuſtinere,qm̄ ſi ex leuitate proceſſit,con
tendendum eſt,nec lubricum linguę ad
pœnam facile trahendum eſt, ut ff.ad
leg Iul.ma.l. famoſi.ſi ex inſania, miſe-
ratione digniſſimum; ſi ob iniuriam,re
mittendum.i.ad principem transferen-
dum,vt C.ſi quis imperat. male. l. vna.
6 † Si quis aūt contra deū uel aliquē ſan-
ctorum ſuorum & maximè beatā uirgi-
nem linguam in blaſphemiā publicè re
laxare præſumpſerit. per ſuum epiſco-
pum pœnæ ſubdatur annotatæ inf.eo.c.
ſtatuimus. quæ pœna locum habet cum
blaſphemia non calore iracundiæ, non
æbrietate vel demētia prolata eſt. alius
cū blaſpemante benignus ageretur, ut
2 q 3.ca.ſi quis iratus.& §.notandū C.de
rebus cred & iureiuran.l.2.C.de iniur.l.
ſi nō conuitij.& ut ſup. dixi cum qs ma
7 ledicit imperatori. † Sed quæritur de
pœna pecuniaria,quæ in fine illius de-
creta.ſtatuimus. adijcit, quare ſit adie-
cta? Rn̄deo ideo, quia plures magis ti-
ment pœnā pecuniariam,quàm ēt cor-
poralem. & propterea imponitur illa
quæ magis timetur,vt ſup.ut lite nō cō
8 teſtata.cap.qm̄ frequenter.† Sed quęri-
tur.cui hæc pœna pecuniaria ſoluatur.
Et videtur ꝙ poteſtati ſeculari ex eo
quod dicit in fine. ꝙ etiam inter alia cō
munitatum ſtatuta ponatur. Vel dic, ꝙ
hoc crimen eccleſiaſticum eſt, à quocū
que commiſſum; & ideo pęna illa ſol-
uetur epiſcopo in vſus pauperum con-
uertenda,ut ſup.de foro cōpeten.c cum
ſit ſup.de vſu.c.cùm tu. Vel ſi uis, diſtin-
gue perſonas & diſtribue pœnas, ut pœ
na clerici blaſphemi ſoluatur epiſco-
po,& pœna laici ſoluatur poteſtati. Et
nota, ꝙ hæc pęna pecuniaria eſt irre-
miſſibilis,ut in fi.illius decr.ſtatuimus.
continetur.vbi dicit, nullā in hoc miſſe
ricordiam habiturus.Illam enim clau-
ſulam ad pœnam pecuniariam refero,
non ad ſuperiores. Et intelligo ſi blaſ-
phemus habeat vnde ſoluat, cæterum
ſi paupertas impoſſibilitatem inducat,
iudex eccleſiaſticus in flagella cōmutet.
ut ſup.de rapto. ca.in archiep̄atu 12.q.
2. c. fraternitas 14.q 6.cap.ſi res aliena
ſup.de iudę.c.poſtulaſti & c. ad liberādā.
Sed hæc omnia pro tribunali fiunt, ſed
in iudicio animę ſacerdos diſcretus mo
liet hunc rigorem,& miſericordiā non
negabit; quia miſericordiæ dei nec mē
ſuras poſſumus ponere,nec tēpora diffi
nire, apud quem nullas patitur veniæ
moras conuerſio,ut 26.q.6.c.hi qui.

S V M M A R I V M.

1 *Excommunicatio quid ſit. & quot ſunt ſpecies excommunicationis.*

Clerici excōmunicati qualiter puniat̃.
2 *Clericus excommunicatus quare teneatur dicere horas canonicas.*
3 *Excommunicatus excommunicatione durante, fructus beneficij non percipit.*
4 *Regreſſo iure poſtliminij non reſtituuntur ſtipendia eius temporis quo fuit apud hoſtes.*
5 *Excommunicatus excommunicatione minori exercere poteſt ea quæ ſunt iuriſdictionis, ſed non quæ ſunt officij.*
6 *Excommunicatus excommunicatione minori an celebrando grauiter peccet.*
7 *Depoſitus vel degradatus celebrans an conficiat.*

De Clerico Excommunicato miniſtrante. Rubrica.

DICTVM eſt ſupra, de quibuſ-
dam exceſſibus prælatorum, ſed
qm̃ clerici delinquentes plerunque
excōicantur, plerunque interdicuntur,
aliquoties deponuntur, & nihilominus
claues eccleſiæ contemnentes irreue-
renter ingerunt ſe diuinis. Idcirco ſubij
citur hic rubrica, de cle. excō. interdic.
vel depo. miniſt. Videndum eſt igitur de
pœna iſtorum, qui quantū in eis eſt, mi-
ſteria ſacra profanant, & an cum eis va
leat diſpenſari. Eſt aūt ſciendum, ꝙ ex
communicatio, alia maior, alia minor
1 eſt. Maior excludit à ſacramētis & a cō
munione fidelium. Minor autē tātum
à ſacramentis excludit ut ſup. de excep.
ca. à nobis inf. de ſent. excōm. cap penul
tim. ſed totū contrariū dicit canon. 3. q.
3. c. Engeltrudā. Ibi. n. dicit, ꝙ Engeltru
da nō ſolū fuit excōicata minori excōi-
catione, quæ a fraterna ſocietate ſepa-
rat, ſed ēt maiori quæ a corpore Xp̄i re-
ſcindit. Sed exponenda ſunt verba illa,
ſic, ut intelligamus fraterna ſocietatem,
quam contrahimus in communione ſa
cramentorum. corpus aūt Chriſti, eccle
ſiam, ut ibi dicit. per eccleſiam verò in
telligas collegium fidelium, ut de con.
diſt. 1. c. eccleſia. Itē ſciēdum eſt, ꝙ duæ
ſunt ſpecies minoris excommunicatio
nis. vna eſt quæ excludit a ſacramentis,
& hæc quandoque contrahitur à iure,
vtpote per participium excōmunicati
excōmunicatione maiori, ut inf. de ſen
tent. excomm. c. nuper. Quandoque ab
homine per ſententiā, ut 5. q. 1. c. 1. Alia
ſpecies excōicationis minoris ſeparat
à communione fidelium, & non ſacra-
mētorum, ut 5. q. 2. c. præſenti, & q. 4. ca.
in loco. 18. diſt. c. placuit. 34 diſt. ca. quo
rundam 58. diſt. c. ſi quis de alterius. ex
communicati igit̃ maiori excōicatione
& minori ſm̃ primam ſpeciem diuina
officia celebrare non debent; & ſi hoc
fecerint, alter deponetur, ut inf. e. c. la-
tores, alter grauiter peccat, nullius tñ
notam irregularitatis incurrit, ut inf. e.
ca. ſi celebrat quod intelligo ſi ſolenni-
ter celebrat iuxta præcedentem con-
ſuetudinē, & vt prius, ut hæc probantur
inf. eo. c. illud & 11. q. 3. c. ſi quis danna-
tur & c. ſeq. ſi quis epiſcopus. ſecreto tñ
non officiando eccleſiam, ſed ſolus le-
gendo nō cantando, & ſic plane, vt a ne
mine audiatur, dicere horas pōt & de-
bet, miſſam aūt celebrare non pōt quo
modocunque, nec ſacramenta eccleſia-
ſtica pertractare, ut 28. diſ. ca. presbyte-
2 rum. † Si tu quæras, quæ eſt ratio qua-
re excōicatus teneatur dicere canoni-
cas horas? Rñdeo, q̃a oneris eſt, & ideo
non tollitur, alias ei ſententia prodeſ-
ſet quod eſſet iniquum. nam euidenter
iniquum eſt ei prodeſſe ſententiam, cō-
tra quē lata eſt, vt ff. de except rei iudi.
l. euidenter. & pœna non habet immu-
nitatem, ut ff. de interdic. & reg. l. rele
gatorum. §. vlt. nec aliquid eſſe habet
delictum cū venia. vt ff. de mino. l. Papi
3 nia. † & propterea, q̃a excōmunicatus
diuina non pōt celebrare officiando ec
cleſiam vt prius, fructus beneficij nō p-
cipit excōmunicatione durāte. ut ſupra
de appell. c. paſtoralis in fin. & 32. diſt.
ca. præter hoc. & ſi reconciliatus fuerit,
fructus illius temporis non recuperat,
4 † ſicut regreſſo iure poſtliminij nō reſti
tuuntur ſtipendia eius tēporis quo fuit
apud hoſtes, ut C. de re mili, l. ſtipendia.
hæc

hæc eſt etiā cauſa quare excōicato non
confertur beneficium, ut ſup. de æ a. &
qualita præſi. c. cum bonę memorię. Nā
beneficium datur ratione officij vt 81.
di. c. ſi quis ſacerdotū, & ca eos. hæc om-
nia quæ dicta ſunt in excōicatio. locum
habent & in interdicto, nam vterq; in-
gerens ſe diuinis eſt in cauſa depoſitio-
nis, ut inf eo. c. clerici. Nec ob. quod ibi
dicit, niſi moniti ſine dilatione redie-
rint; quia nihilominus, etſi redierint,
poſſunt deponi. ſed ſi redierint ad ſta-
tum & obſeruantiā interdicti poterunt
diſpenſationem obtinere. Nec ob. inf. e.
c. poſtulaſti. §. pręterea. ubi dicitur quòd
clerici, qui talia præſumpſerint, benefi-
cijs ſunt eccleſiaſticis ſpoliandi. Nam
ibi ſuppleo, & officijs. uel ibi agitur de
clericis celebrantibus in locis interdi-
cti, non de clericis interdictis. Et quod
dixi in clerico interdicto, dico in cleri-
co ſuſpenſo, dummodo ab officio ſit ſu
ſpenſus; hæc enim duo æquipollentia
ſunt, & eundem hn̄t effectum. clericum
5 interdici, & ſuſpendi. † Vnū tñ nō omit-
to notare, ꝙ excommunicatus excōica-
tione minori poteſt exercere ea quæ
ſunt iuriſditionis, & eligere poteſt, &
non eligi, & ſacramenta ab eo collata
non carent virtutis effectus. cum non ui
deatur à collatione, ſed à perceptione
ſacramentorū, quæ in ſola conſiſtit per
ceptione, remotus; peccat tñ conferen-
do ſacramenta, ſed leuiter. quia vt prę-
dixi non eſt excluſus à conferendo, ſed
à percipiendo. ſed celebrando peccat
grauiter, ut hæc omnia colliguntur, inf.
6 eo. ca. ſi celebrat. † Sed mirum eſt, ꝙ ex
cōicatus excōicatione minori celebran
do peccat grauiter, non tñ irregulari-
tatem incurrit, cum ex omni mortali
quis conſtituatur irregularis irregulari
tate canonica, ut promoueri non poſ-
ſit vt 25. di. c. unū orariū. §. nunc aūt. &
c. primū. & promotus ſit ſuſpenſus quo
ad ſe, vt 1. q̃ō. 1. c. ſacerdotes. Ad quod
rñdeo, q̃d dicit illa decre. ſi celebrat.
nullus nota & ſic intelligo quantum ad
id quod ibi ſequitur. ſ. quo minus eli-
gat & quo minus exequatur, quæ iuriſ-
7 ditionis ſunt, ſecus quę ſunt officij. † Sed
quæritur de depoſito, ſeu degradato,
an conficiat? Et uidetur ꝙ ſic, quia ordi-
nem non amittit, vt 20. q 3. c. eos. 1. q. 1.
c. ꝙ quidem. de con. di. 4. cap. oſtenditur
32. q. 7. c. licite. ar. contra. 50. di. ca. acci-
dens. 11. q. 3. ca. epiſcopus. 81. di. c. dictū.
23. q. 8. c. clericis. 54. diſt. c. ex antiquis.
Ad hoc reſpondeo, puto ipſum non con
ficere; potuit enim eccleſia auferre po-
teſtatem conficiendi, quā contulit ordi-
nando q̃uis caracter, qui animæ inſigi-
tur, non poſſit auferri. Cum eo, qui ex
cōicatum ſe ſciens in contemptum cla-
uiū præſumpſerit celebrare diuina, non
poteſt alius a papa diſpenſare, nec etiā
ſynodus, ut 11. q. 3. c. ſi quis epiſcopus da
mnatur, & c. ſi quis in conſilio.

SVMMARIVM.

1 *Non ordinatus celebrans an conficiat.*
2 *Ordinare an poſſit non ordinatus.*

De Clerico non ordinato miniſtrante. Rubrica.

IN ſuperiori rubrica dictum eſt de
his qui excommunicati, interdicti,
depoſiti adminiſtrant; hic tractatur de
his qui non ordinati hoc faciunt, & ideo
ſubijcitur hic rub. de cle. non or. mi. Vi-
deamus igitur an talis celebrando con-
ficiat. Et an cum eo ualeat diſpenſari,
1 & in quo. † Et eſt autem ſciendum, quòd
talis, ſi celebrat, non conficit. nullus. n.
celebrat niſi ſacerdos, rite fuerit ordi-
natus, ut ſupra de ſum. Trin & fi. cath.
capi. firmiter. de conſ. diſt. 1. cap. 1. & ca.
ſicut. 81. diſt. c. dictum. † Nunquid autē
2 non ordinatur baptizare poteſt? Reſpō-
deo non ex officiū, ſed ſicut laicus in ne-
ceſſitate abſente ſacerdote poteſt, ut 30.
q. 1. ca. ad limina. 93. di. ca. diaconus. de
con. di. capitu. conſtat. Talis autem abij-
ciatur ab eccleſia, ut nūquam ordinetur
ut infra eo. cap. 1. In exequendo ordinē
quem iam habet, & in beneficio pote-
rit

cit cũ eo per epiſcopũ miſericorditer di
ſpẽſari, ne ſubſtentatione priuatus ad ſe
culi negocia reuertatur. ut inf. e c. 3. Sic
plerũq; diſpenſatur in beneficio, & non
officio. ut 50. di. c. ſtudeat. 28. di. c. præſ-
byterum. & hoc ideo, ne in uituperium
cleri mẽdicet miſer clericus in plateis,
vt 93. diſt. c. diaconi.

S V M M A R I V M.

1 *Diſpenſari an poſſit cũ clerico per ſaltum promoto, & an conferatur ordo prætermiſſus.*
2 *Intellectus ad c. ſicut 11. diſtin. & ad c. veniens, ſupra de cleri. non baptiza. miniſtran.*
3 *Epiſcopus ſine ſacerdotio quis eſſe nõ põt.*

De Clerico per ſaltum promoto. Rub.

DIctum eſt. ſup. de clericis non ordi
nantis miniſtrand. hic tractatur
de ordinatis inordinatè, hoc eſt præpo-
ſterè & per ſaltum. & ideo ſubijcitur hic
rubr. de cle. per ſal. prom. de hoc autem
quid iuris ſit, breuiter uideamus. Et eſt
ſciendum, quod gradatim & per ordinẽ
eſt aſcendendum. ut ff. de mu. & ho. l. ut
gradatim. & l. honor. § gerendorum. C.
vt dignitatum ordo ſer. l. 1. & 2. li. 12. Et
aſcendendum eſt de minori ad maius.
Nam qui prouehitur de minori ad ma-
ius, prouehitur. ut 93. diſt c. legimus in
fi. & per certas interſtitias temporũ. ut
77. di. c. in ſingulis. & c. quicunque. & in
1 ſequentibus. cc. † ſi quis ergo per ſaltũ
promotus ſit in aliquo ordine prætermiſ-
ſo, miſericorditer agi põt, ut cõferatur
ei ordo prætermiſſus. ut ſup. e. tit. c. uno.
62. di. c. ſolicitudo. cautè n. ſupplendum
eſt quod omittitur. ut ſup. de ſacramen.
non iteran. c. paſtoralis. Et ſcdm hoc ui-
detur ꝙ aliquis nullum ordinem habẽs
põt eſſe ſacerdos. Sed obſtat. 11. diſt. cap.
ſicut & ſup. de cleri. nõ bap. mi. c. ueniẽs
2 ſed ad canonem † Rñdeo, clericatus &
ſacerdotium faciunt ſacerdotem uerũ
rectè & ordinatè. Sed quamuis inordi-
natè, nihilominus ordo ſacerdotalis ſe-
cundum formã eccleſiæ collatus efficit
ſacerdotem; ad aliud aũt reſpondeo, ſpe
ciale eſt in non baptizato, ut nullũ reci-
piat ſacramentũ, quia baptiſmus eſt ia-
nua oĩum ſacramentorũ. ut 32. di. c. nul-
3 lus miſſam. § uerum. † Vbi. n. non ſit po
ſitum fundamentũ, nihil ſuper ędificari
poteſt. ut 1. q. 1. c. cùm Paulus. ut no. ſup.
de presbytero non bapt. mi. Epiſcopus
autem ſine ſacerdotio quis eſſe non po-
teſt. ut infra. titu. prox. cap. ex literis.

T V M M A R I V M.

1 *Furtiuè ordinari qualiter quis dicatur.*
2 *Furtiuè promotus an poſſit in ordine miniſtrare, & an cum tali ualeat diſpenſari, & per quem.*
3 *Ordines omnes an quis poſſit eodem tempore ſuſcipere.*

De eo qui furtiue ord. ſuſcepit. Rub.

DIctum eſt ſupra de his qui aſcen-
dunt ad ordines per ſaltum. Nũc
tractemus de his qui aſcendunt per fur-
1 tum. † Per furtum autem intelliguntur
aſcendere, qui clãdeſtinè promouentur.
vt inf. eo. c. innotuit. hoc eſt contra con-
ſciẽtiã ſuperioris. ut 64. di. c. extra con
ſcientiã. Et ideo ſubijcitur hic rubri. de
2 eo qui fur. or. ſuſce. † Videamus igitur
an quis poſſet miniſtrare in ordine, quẽ
furtiuè recepit. Et an cùm tali ualeat di-
ſpenſari, & per quem. Et eſt ſciendum, ꝙ
ſi quis promouetur ad ordines eo. die
minores & ad ſacrum, in ſacro non po-
terit miniſtrare, nec etiam in minori-
bus, niſi ex permiſſione. ut inf. eo. c. cum
h. lator. ſi uero promoueatur ad duos ſa
cros, in neutro poterit miniſtrare. vt inf.
eo. c. innotuit. Sed opponitur, primũ or-
dinẽ bene recipit, quia de conſcientia.
Secundum aũt malè, quia furtiue, quare
ergo puniuntur in executione prioris?
Rñdeo, cũ is, q ordinat, recipit primum
ordinẽ, gerit in animo, ut illo non con-
tentus eo. die recipiat ſcdm, & ideo ani-
mi deſti-

mi deſtinatione peccat in receptione
primi. In ſecundi vero receptione pec-
cat re ipſa, i. ipſa receptione. & ſimile
3 ad illud. ſup. de tẽpo. ordi. c. literas. † An
aũt qs poſſit oẽs ordines recipere. dic
vt no. ſup. de tẽpo. or. §. ordines mino-
res. Circa hęc poterit quilibet diſpẽſare,
ſi prohibitio facta nõ ſit ſub intermina
tione excõicationis, vł pœna, ne qs ad
oẽs ordines eo. die aſcendat, ut inf. e. ca.
1. imò videtur, ꝙ hoc liceat abbati in
ſuo monaſterio, ut inf. e cùm. h. in fi. li-
cet quidã velit intelligere illud in epi-
ſcopo, qui vicem epiſcopi gerebat in ec
cleſia, cui præerat quæ regularis erat
& epiſcopalis, ut ſup. de iudi. c. cauſam.
ſed ſi interminatio facta ſit, tũc diſpen-
ſatio fieri non põt ſiue auctoritate & li-
centia papæ, vt inf. in c. innotuit. in fine.

S V M M A R I V M.

1 *Prælati quando dicuntur excedere.*
2 *Epiſcopum non dominum ſed recollegam preſbyterorum ſe cognoſcere debet.*
3 *Abbates quando dicantur excedere.*

De Exceſſibus Prælatorum. Rubrica.

TRACTAVIMVS. ſupra, de
quibuſdam exceſſibus ſubditorũ
in pręlatos, vt de his q per ſaltũ uel per
furtum ad ordines aſcendunt. ſed ne ex
hoc aliqui p̃latis obrepat elatio, ſubij-
citur hic rubrica de exceſſibus præla.
in ſubditos. Nos aũt de multis exceſſi-
bus aliquos proſequamur, ne prælati
hoc ad animam reuocent. corrunt. n.
inter infamiam & bonã famam ut ſedu
ctores & veraces, vt 6. q. 1. ca. ſunt pluri-
1 mi. † Excedunt prælati in exigendo
dũ imponunt talias & collectas, vt inf. e.
c. 1. & ut no. de hoc ſup. de cenſi. & exac.
§. nũc videamus. Excedũt, vt dũ eccle-
ſiæ Romanę vel eius legatis in aliquo
ſub ueniũt, quęrunt prædã potius q̃ ſub
ſidium in ſubiectis, ut no. ſup. de rap. §.
hñt quidã. cũ deberẽt man9 ſuas ſeruare
innoxias deo, legi, & principi, nullũq;
cõtingere lucrũ, ut in Auth. de mã. prin-
ci. §. 1. col. 3. C. de ſuperindic. l. 1. li. 10.
ff. de dã. infec. l. ex dãno. §. 1. in Auth. ꝗ
col. §. hoc quoq;. coll. 6. niſi ex magna
cã. & ſpecialibus caſibus, vt 16. q. 1. §.
nouarũ. ſup. de cenſi. c. cũ apoſtolus. ſup.
de iure. ca. p̃terea. Excedunt quia de faci
li ſine cauſa, & ſine ordine iuris exõi
cant & ſuſpẽdũt. cũ excõicatio, quæ eſt
ęternę mortis dãnatio, ſine certa & ma
nifeſta cauſa ferri non debeat, nec pro
paruis & leuibus cauſis, ut 11. q. 4 ca. ne
mo. & c. nullus. 2. q. 1. c. nemo. & ca. deus
omnipotẽs. ſup. de appel. c. repehenſibi
lis. 12. q. 1. c. indigne. inf. de ſen. excõ. ca.
ſacro. Excedũt, qa in iudicijs clericorũ
ſuorũ conſilijs nõ utuntur, contra id qꝺ
legitur. 15. q. 7. c. pe. & ul. ſicut præſens
& præſentibus officialib. ſuis iudicare
debet. vt C. de ſen. & interlo. om. iu. l.
cum ſñiam. Excedunt quidã in nimio ri
gore, quidã in omnimoda relaxatione
rigoris, cũ ex utroq; vnũ ſit faciendũ tẽ
peramentũ, ut nec rigor iuſticiæ ſit rigi
dus, nec mãſuetudo diſſoluta ſit. vt 45.
di. c diſciplina. Excedũt qui ſuperbe p̃-
dicãt, & ſine cõpaſſione cõdẽnãt, ut 45.
di. c. habet hoc propriã. & ca. vera iuſti-
cia. Excedunt dum malos clericos ordi
nant, de quibus canõ loquitur, facit hoc
nimia remiſſio ſacerdotũ noſtrorũ, qui
pompam multitudinis quærunt. & pu-
tant ex hac turba aliquid ſibi dignita-
tis acquiri. Hinc paſſim numeroſa plu-
ralitas ẽt in his locis, vbi ſolitudo eſt
taliũ, reperitur, dũ per parochias exten
di cupiũt, aut quibus aliud præſtare nõ
pñt, diuinos ordines largiuntur, ut 59.
di. cap. ſi officia. Excedunt dũ exquiſita
& ſingularia quærunt. quos increpat
Hierony. dicens natus in paupere do-
mo & in tugurio ruſticano q vix milio
& cibario pane vẽtrẽ rugiẽtem ſaturare
poterã, nũc ſimiliã & mella faſtidio, ut
12. q. 2. c. gloria. Excedũt qui circa diui-
ta & ornatũ eccleſiarũ oẽ ſuũ ſtudium.
apponũt, & de miniſtris nulla eſt cura
contra quos inuehitur Hiero. in præal-
le. c. dicens. Marmora nitent auro, ſplẽ
dent

dent laquearia, gemmis altare diſtingui
tur, & miniſtrorum Chriſti nulla eſt ele
ctio. Excedunt in ſuperbis geſtis & cla-
ris, dum ſe inter ſacerdotes gerunt dam
2 nabiliter, canone dicente. † Eps in eccle
ſia in conſeſſu presbiterorum ſe collegã
eſſe cognoſcat. ut 65. di. c. eps excedunt
in pcurõnibus. ut no ſup. decen & exac.
Excedunt dum inferiorum honoribus
derogant. ut inf. eo. c. ad hoc. quia ſicut
non uult grauis oneris ſarcinas ferre,
ita non audeat alij imponere importa-
bile pondus. ut 2. q. 6. c. qui ſcit. Excedũt
dum beneficia uacantia clericis confe-
renda ſibi retineant, ut inf. eo. c. ad aures.
Quod nõ licet, niſi ex cauſa cum ſuo ca
pitulo prælatus ſtatueret de aliquo per
ſonatur vel beneficio ſupprimẽdo. ut ec
cle. benefi. ſine dimi. cõfe. ca. ut noſtrum
vt ſup. de cõſtit. c. cũ acceſſiſſent. uel niſi
hoc per priuilegium ſeu indulgentiam
aliquis obtineret. ut inf. de uer. ſig. c. tua
nobis. Excedunt epi dum ab abbatibus
& monachis aliqua exigunt contra or-
dinis inſtituta. ut inf. eo. c. ſane. ſup. de ſi
mo. c. ne dei eccleſiam. cum ea, ad quæ
tenentur abbates, epis ſcripta ſunt. ut
18. q. 2. c. hæc tantum. & c. abbates. ſup.
de offi. ord. c. cõquerente. Vnde ſi epi in-
debita & inſolita exigant, poſſunt abba-
tes iure proprio denegare. ut inf. eo. c. ſa
nè. & c. cum ad quorundam. 10. q. 1. ca.
quia cognouimus. niſi prælatus eſſet in
poſſeſſione uel quare eius quod exigit.
tunc enim illud ſubtrahere ſubito non
liceret, ut ſupra ut lite pen. ca. à memo-
ria. 16. q. 2. c. uolumus. & 17. di. c. conci-
lia. §. hinc diſtinguendum. Excedunt, dũ
religioſos contra indulgentias & priui-
legia ſua moleſtant. ut inf. eo. c. nimis &
c. tanta. Sed & religioſi caueant ne priui
legijs abutantur, & ne pp indulgentias
inſoleſcant, ſed in humilitate regulari
ſic degant, ut eccleſiarum prælati effica
tiores & promptiores exiſtant, & ad ex-
hibendũ eis de ſuis malefactoribus iu-
ſtitiæ cõplemẽtum, eorumq; priuilegia
diligentius & perfectius ſtudeant obſer
uare, ut ſup. de deci. c. nuper in fi. Cæte-
rum ſi cũ alijs ſimilẽ vitam ſuſceperit,
ſimilem cum eis in legib. ſentient diſci
plinam. ut ſupra de ſta. reg. c. recolentes.
3 † Excedunt etiam & abbates, qui ſuis fi-
nibus nõ contẽti manus ad ea quæ ſunt
epalis dignitatis extendunt, cognoſcen
do de cauſis matrimonialib. & alia epi-
ſcopalia exercendo. ut inf. eo. c. acceden
tibus. Sed vr̃ quod de cauſis matrimonia
libus cognoſcere poſſit, ut ſupra de con
ſang. & affi. c. ex literis. Ad quod rñdeo.
illud cõpetit abbati ex priuilegio ſpãli,
& in hoc concordat decre. inf. eo. c. acce
dentibus, in fi. ubi dicit niſi forſan quiſ-
quã eorum ſpeciali conceſſione uel alia
cauſa legitima ſuper hmõi ualeat ſe tue
ri, utpote præſcriptione. nam poteſt ab-
bas quædam iure epiſcopalia præſcribe
bere, quæ epiſcopale officium nõ requi
runt. ut ſupra de præſcrip. cap. auditis. &
eodem modo ex conſuetudine preſcri-
pta poteſt cognitio cauſarum matrimo
nialium ad archidiaconum pertinere.
vt ſup. de reſt. ſpol. c. literas.

SVMMARIVM.

1 *Nouum opus facere quid ſit.*
2 *Nunciare quid ſit.*
3 *Edictum nunciationis noui operis quid contineat.*
4 *Nunciatio noui operis cui fieri debeat.*
5 *Nunciatio facta ad locum nemine in ædificio exiſtente an teneat.*
6 *Nunciatio noui operis facta domino non tamen in opere an ualeat.*
7 *Iuramentũ calumniæ an exigatur in nunciatione noui operis.*
8 *Nuncians quid demonſtrare habeat.*
9 *Nuncians nõie alieno ad quid teneatur.*
10 *Nunciatio quot modis fiat.*
11 *Nunciationis effectus quis ſit.*

De Noui operis nunciatione. Rub.

IN ſuperiori rubrica diximus de præ
latis excedentibus in ſubiectos, in
præſenti autem rubrica agitur de ſubie
ctis excedentibus in contemptum iuris
vel prio-

vel prioris, ſeu prælati; unde ſubijcitur
hic rubrica de noui operis nuncia. Vi-
dendũ eſt igitur, quid ſit nouum opus.
Quid nũciare nouũ opus. Ad quæ noua
opera pertineat nũciatio. Cui ſit nunciã
dũ. Qualiter fiat nũciatio. Et quis ſit nun
1 ciationis effectus. † Opus nouum facere
vr̃, qui aut ædificando aut detrahendo
aliquid priſtinam faciem operis immu
tat. ut ff. eod. tit. l. 1. §. opus nouum, ſi q̃s
autẽ uetus ædificiũ fulciat, aut ſi unum
vel alterum cemẽtum imponat, nouum
opus facere non uidetur. ut ff. eo. tit. l. 1.
ſi quis ędificium, & l. ſtipul. §. opus. Lon-
ge. n. aliud eſt facere, aliud reficere. ut ff.
de iti. actuq; priua. l. 3. §. reficere. ſup. de
iudæ. ca. conſuluit. & c. iudæi. ar. tamen
eſt. ff. de mor. inferen. l. 1. §. ędificare.
2 † Nunciare idem eſt quod prohibere.
vnde pro eodem habeo quo ad effectũ,
ſiue quis dicat nuncio nouum opus, vel
prohibeo nouum opus. ut inf. eo. c. ſigni
ficantibus. & ff. eod. tit. l. j. §. nunciamus.
3 † Hoc autem editum non omnia opera
complectitur, ſed ea ſola quæ ſolo con-
iuncta ſunt, quorum ædificatio uel de-
molitio videatur nouum opus continere
re ut ff. eo. tit. l. 1. §. hoc autem edictum.
4 † Fit nuntio omnibus exiſtentibus in
ædificatio. ut ff. eod. titu. l. operis noui.
& l. ciuilibus. & l. de pupillo. §. 2. & 3.
5 † Sed quid ſi fiat nuncio ad ipſum locũ
nemine in ædificio exiſtente, nunquid
tenet denunciatio? ſic, quia ſi nullus ſit
in ædificio poteſt aliquis eſſe præſens,
& audire denunciationem, & domino
operis indicare; unde ſufficit in præſen
ti nunciari. ut ff. eod. tit. de pupillo. §. 3.
Et propterea non obſtat abſentia domi-
ni operis. ut inf. eod. ca. cum ex iniuncto
in prin. Et facit ad idem. C. de dam. in-
fec. l. dies. §. totiẽs. & ff. quod ui aut clã.
6 l. autem. §. 1. in fin. † Quid ſi fiat nuncia-
tio noui operis domino operis, non ta-
men in opere? uidetur ꝙ nullus ſit mo-
menti, quia in re præſenti fieri debet ut
dictum eſt, & probatur. ff. eod. tit. l. de pu
pillo. §. ſi quis forte. Sed uerius eſt, qd̃
teneat nũciatio, ſicut & illa quæ fit in re
præſenti domino operis abſente & ne-
mine inſiſtente, ut ſuperius dictum eſt.
dicitur aũt nullius eſſe momẽti nuncia
tio quæ ſit domino abſente quantũ ad
ea quæ fiunt in opera antequam ipſe ad
opus redeat. non. n. omnia, quæ facta
ſunt poſt talẽ denũciationẽ, demolien-
da ſunt, ſed tm̃ illa quæ poſt regreſſum
7 eius ædificantur. † In nunciatione noui
operis neceſſariũ eſt iuramentum de ca
lumnia. ſi tñ ab aduerſario exigatur. ut
ff. eod. titu. l. de pupillo. §. qui opus no-
uum. Quidam tñ dicunt. l. illam hodie
non tenere per Authẽ. de his qui ingre.
ad ap. §. ult. coll. 5. & ſignatur. C. de iu-
reiuran. propter calum. Authen. hoc ſa
cramentum. & in alia authen. hoc in ſa-
cramento. Ibi enim dicitur in initio li-
tis, hoc eſt in conteſtatione litis de ca-
lumnia iurãdum eſſe, ne ſæpius iuretur.
Alij autem dicunt, quòd illa auth. loqui
tur de iuramẽto, quod in conteſtatione
litis præſtatur uel poſt, unde quod di-
cit, ne ſæpius iuretur, ſupplent poſt litis
conteſtationem. vnde leges quæ dicunt
de iuramento pæſtando ante litem con
teſt. non reuocantur per authẽ. præal. ff.
de no. pen. nun. l. de pupillo. ff. de dam.
infec. l. qui bona. §. qui dãni. & §. ſi quis
ſtipulaturus. & ff. q. ſatiſda. co. l. de die.
§. iubetur. Quod tñ intelligendũ eſt poſt
nunciationẽ, cùm is, cui nunciatum eſt,
adit prætorem uel prælatũ poſtulans ſi-
bi remitti nunciationem niſi ille de ca-
lumnia iuret, qui denunciauit. à princi-
pio enim non exigitur prætoris autori-
tas. ut ff. eod. tit. l. 1. §. nunciatione. & §.
8 ex hoc edicto. † Item qui nunciat, ne-
ceſſe habet demonſtrare, in quo loco
opus nouũ nunciat, ut ſciat ædificator
vbi poſſit ædificare, & ubi interim abſti
nendum eſt. ut ff. eo. tit. l. pupillo. §. qui
nunciat. Item qui opus nouũ nunciat, ſi
quid iam operis factum eſt, inteſtatio-
nes referre debet, ut ſciatur poſtea quid
factum ſit. ut ff. eo. tit. l. non ſolũ. §. j. Itẽ
modulos debet ſumere is, qui nunciat,
vt probari poſſit quid poſtea ædificatũ
9 ſit. ut ea. l. §. ſciendum. † Item qui nomi
ne alieno

æ alieno nunciat, neceſſe habet ſatiſda
re rem ratam dñm habiturum, ut ff.eo.
tit.l.qui in re.§.quæ procuratorio. quod
locum habet ſm quoſdam, cum de man
dato dubitatur, ſecundum alios etiam ſi
de mandato conſtet, & eſt ibi ſpeciale, ſi-
cut & alibi, ff. ad Trebell. l. quidam.
10 † Tribus modis fit nunciatio, per ver-
ba, per prætoris interdictum, & per ia-
ctum lapilli. & in hoc ultimo modo di-
cunt quidā uerba non debere interueni-
re. Alij dicunt uerba poſſe interuenire,
ut nunciās ſic dicat, nuncio vobis nouū
11 opus per iactū lapilli. † Effectus nun-
ciationis eſt, ut quicquid poſtea ædifica-
tū fuerit, iure uel iniuria deſtruatur, ut
ff.eo.tit.l.1.in prin.& l.prætor.§.1.& in-
fra per totū. vnde ſimilia ſunt hæc, quo
ad hoc, noui operis nunciatio, & excōi-
catio quia utraq; tenet, ſiue fiat iure, ſi-
ue iniuria vt 11.q.3.c.ſententia. In nun-
ciatione eſt ratio ſpreta prætoris aucto-
ritas. in excōicatione contēptus clauiū.
Eſt & alius effectus denunciationis. nam
ſi quis verbis nunciat, facit aduerſariū
poſſeſſorem, ut ff.eod.titu.l.1.§. in ope-
ris.& l.de pupillo, §.meminiſſe, ſecus ſi
per prætorem, ſiuè per iactum lapilli,
vt ibidem. Ratio diuerſitatis hæc eſt.
quia poſſeſſio ſolo animo amittitur, vt
cum quis ſuſpicatur ſe poſſe repelli. vt
ff.de acqui.poſſ.l.poſſideri.§. in amittē-
da.& l.ſi id quod.§.ult. Sed qui lapillum
proijcit, & ſic nunciat, non prætendit ſi-
gnū timidi & fugiētis. ſed audacis & pu-
gnaturi, ac poſſeſſionē defendere uolen-
tis; & ideo nō amittit poſſeſſionē. & idē
eſt cū quis prætorē adit, uel prælatū lo-
quens ei in audacia mentis ſuæ, domine
talis ædificat in meo, faciatis eum incō-
tinēti exire, alioquin iam uidebitis quid
fiet. vbi verò quis in humilitate verbo-
rū & arenga ꝓponit ædificatori ſtudens
in ornatu & expoliatione verborū vel
ſermonis, per hoc ipſum mouere inten
dens ut de poſſeſſione exeat, vel in miſe-
ria & depreſſione quadā ſupplicans &
exorans ut exeat, perdit poſſeſſionē. vt
dictū eſt. Tertius effectus eſt, ut ſi is, cui
eſt nouum opus nunciatum, nolit ſe de-
fendere, transferatur in eum onus pro-
bationis, vt ff.eo.l.ſi prius. quod verum
eſt, ſi nolit defendere infra tres menſes,
quod ſpeciale eſt in hac cauſa, ut infra
eo.c.ult.C.de ædi.priua.l.ult primus &
tertius effectus nunciationis tolluntur
per remiſſionem, ut infra eo. ca. cum ex
iniuncto. ſiue ſit expreſſa remiſſio, ut in-
fra eo.c.ſi nouum.& ff.de remiſſ.l.1 ſiue
tacita, ut ff.eod.tit.l.1.§ & poſt operis.l.
non ſolum.§ morte.

SVMMARIVM.

1 *Priuilegium quid ſit, & nu.2.*
Priuilegiū nō eſt niſi indulgeat ſpeciale.
3 *Species priuilegium quot ſint.*
4 *Priuilegium concedere qui poſſint.*
5 *Priuilegium quibus modis tollatur.*
6 *Ius publicum auctoritate & vtilitate pa*
ctis priuatorum tolli non poteſt.
7 *Macedoniani & Velleiani priuilegium*
an per pactum tollatur.
8 *Priuilegij verba obſcura a quo ſint inter*
pretanda.
9 *Templarij, & hoſpitalarij ac Ciſteriēſes,*
nec non alij monachi, an aliquod priuile
gium habeat, & 10. & 11.
12 *Priuilegium conceſſum aliquibus, q̃ non*
poſſint ſuſpendi, interdici, uel excommu
nicari ab alio archiepiſcopo vel epiſco-
po, quomodo inteligatur.
13 *Interdicti tēpore vel excōmunicationis*
alicuius terræ an aliqui religioſi poſſint
clebrare, & quomodo.
14 *Prædicatores & minores an poſſint vbi-*
que celebrare.
15 *Confratres religioſorum quibus priuile-*
gijs uti debeant.
16 *Cēſualis Romanæ eccleſiæ an ſit exēptus.*

De Priuilegijs & Exceſſibus priui-legiatorum. Rubrica.

DICTUM eſt ſupra. tit. ſecundo de
exceſſibus prælatorum, nunc agi-
tur de exceſſibus ſubditorum, qui pri-
uilegijs

uilegijs & indulgentijs abutuntur. vnde
ſubijcitur hic rubrica de priui & exceſſi
bus priuilegiatorum. Videamus itaque
quid ſit priuilegiū. Vnde dicitur. Quot
ſunt ſpecies priuilegiorum. quis poſſit
concedere priuilegia. Quanto tpe durat
priuilegium. Quod priuilegiū alteri p̄-
iudicet. Et quibus modis priuilegia tol-
1 lantur. † Priuilegium eſt beneficiū con
tra ius commune conceſſum. Non enim
eſt priuilegium, niſi aliquid indulgeat
ſpeciale, ut infra de verbo.ſignifi. c.ab-
bate.inf.eo. c. in his. C. de theſau.l.una.
lib. 10.ff.ad municip.l.1. ff.de leg. 1. l. ſi
qñ.25.q.1.§.ult.ff.de uſu. & ha. l. diuus.
2 † Priuilegia dicuntur leges priuatorū a
iure communi exceptorum, ut 3. diſt.c.
priuilegia. Priuilegia enim ſingulorum,
ut ait Hiero. cōem legem facere nō poſ-
3 ſunt, ut 26.q.2.c.non exēplo. † Species
priuilegiorū ſunt duæ, priuilegiū enim
aliud generale, aliud ſpeciale. Genera-
le eſt, quod corpori vel collegio conce-
ditur, vt inf.eo.c.cū & plantare, & c.ſi de
terra, & c.porro. & c.in his, & in multis
alijs decre.ibi poſitis. Vel uniuerſitati.
vt 17.q.4.c.ſi quis ſuadente, inf. de ſent.
exc.c contingit.ſup.de fo.com. c.ſi dili-
genti. Itē illud quod conceſſum eſt mi-
noribus & eccleſiis circa contractus vel
quaſi, & circa iudicia, ut ſup. de in inte.
reſt c.1.& ff.eo.tit.per totū. Itē quod cō-
ceſſum eſt mulieribus circa fideiuſſo-
res. Speciale eſt, quod perſonæ concedi-
tur, & extinguitur cū perſona, ut 7.q.1.
c petiſti.ff.de reg.iur.l priuilegia. inſtit.
de iure na.gent.& ci.§. ſed qđ principi
ver.plane. Alia ſunt tranſitoria ad hæ-
redes. ut C. de decu. l. dororheum. & ff.
de reg.iur.l.priuilegia, & hæc realia vo-
4 cant ut ſup.de inſtit.c.cū veniſſent. † Pōt
concedere priuilegia Papa vel Impera-
tor, q̃ ſunt ſui iuris, & iuribus non ligan
tur, ut ſup.de conceſ.præben.c.ꝓpoſuit.
& C. de le. & conſti.l.digna. Concedit
priuilegia & ep̄s, ut ſup. de religio. do-
mi.c.cōſtitutꝰ, & ſup.de cēſib.c.cū uene-
rabilis 17.q.2.c.uiſis ſup.de ſen & re iu.
c. cùm inter uos. dum tamen hoc faciat
de ſui capituli voluntate, ut ſup.de don.
c.paſtoralis inf.eod.c. cum olim. Priui-
legium datum ad eligendum tanto tem
pore durat, quanto tēpore durat actio,
ſuper qua priuilegium indulgetur. Non
enim vniuerſale eſt Romanum pontifi-
cem naturam actionis uelle immutare
per priuilegium.ar.C.de inoff.teſtam.l.
quādo ſup.de ele.c.eccleſia veſtra. Si ve-
rò priuilegium concedatur ad eligen-
dum, excipiendum, ſi nunquam aga
tur, nunquam excipietur, & ſic priui-
legium ſemper durat; quia quæ tem-
poralia ſunt ad agendum, perpetua
ſunt ad excipiēdum, ut no. ſup.de crimi
ne fal.§.ult. ſed ſi agatur, & is cui com-
petit exceptio ex priuilegio, non ex-
cipiat, fiet ei præiudicium quo ad illum
actum de quo agatur, vt C. de epiſo. &
cle.auth.presbyter. ff. de excu.tut.l. vo-
luntariæ. Sed ſi agatur đ iure ipſius rei,
ſuper qua priuilegium eſt conceſſum, &
excipiatur de priuilegio, ac in iudicio
exhibeatur, iudex autem ferat ſenten-
tiam contra illud, tunc priuilegium re
probaſſe videtur. Si verò non fuerit ex-
hibitum, prætextu priuilegij de nouo
repeti nō debet ſententia retractari ſup.
de ſen.& re iud.cap.ſuborta in fi. Et tunc
fit pręiudicium in perpetuū in rem iudi
catam ſententia tranſeunte. Item ſi q̃s
extra iudiciū tanto tempore contra pri-
uilegium veniat non utens ſuo priuile-
gio, vt uериſimile ſit ipſum priuilegio
ſuo renunciaſſe, puta ſpacio 20. uel 40.
annorum uel ulteriori, pretij priuile-
gium imperpetuū; & ſic intelligo inf.e.
c.accedentibus.& capi.ſi de terra. & hæc
uera ſunt in priuilegio ad ius conceſſo
1.ad agendum, uel excipiendum. † Pri- 5
uilegium conceſſum ad factum vnico
acto contrario tollitur, ut ſup. de cōſt.c.
cùm acceſſiſſent ſup.de prębend. c.pro il
lorum 11.q.3 ca. priuilegium.ar.ad idē
ſup.de his quæ fi.à ma.par.cap.c. ex ora
C. de iure do. impe.l.2. C. de pac. inter
emp.& uē.l cōmiſſoriæ. ſed ſi non inter
ueniat actus contrarius, ſed fieri omit-
tatur, qđ ex priuilegio cōpetit, non tol-
litur

litur per decennium, ut C. de num. l. ſi
tollitur per ſententiam, ut ſup. de ſent. &
re iud. ca. ſuborta. Item tollitur priuile-
gium primũ per poſterius, ſi in poſterio
ri fiat mentio de priori, alias non, ut ſup.
de præſcrip. c. ueniens ſup. de off. deleg.
c. ex parte. Quidam tñ dicũt non eſſe ne
ceſſarium, ꝙ ſcdm priuilegiũ facit men
tionem de primo, ad hoc ut primũ tol-
latur; quia cùm priuilegia ſint leges pri
uatorum, ut dictũ eſt ſup. eodem, §. 2. &
lex poſterior tollat priorem. & ſi de ipſa
non faciat mentionem, ut ff. de legat. &
ſena. conſul. l. non eſt nouum, & ideo pri
uilegium poſterius non tollit primum,
etſi de eo nullam facit mentionem, vt
dicunt. ad quod reſpondeo. illud locum
habet in legibus communibus & clauſis
in corpore iuris, ſecus in priuatis & non
clauſis. Item tollitur per abuſum, ut 11.
q. 3. c. priuilegium. Item tollitur per pro
priam & expreſſam renunciationem, ut
ſup. de deci. c. nuper. Item tollitur per ſu
perioris reuocationem, ut ſup. de deci. c.
ſuggeſtum inf. eo. ca. ex dilecti. Eo tñ ſal
uo, ꝙ priuilegio fori & tutelæ clerico
rum renunciari nõ poteſt, ut ſup. de foro
compe. c. ſi diligenti, & inf. de ſent. ex
c. contingit. quod eſt ſpeciale in illis, a-
lias autem priuilegio publico põt quili
bet in ſuum prẹiudicium renunciare, ut
ſup. de fo. compe. cap. dilecti. Sed obijci-
tur. pactis priuatorum iuri publico de-
rogari non poſſe, ut ff. de pac. l. ius publi
6 cum. Ad quod reſpondeo. † Ius publicũ
auctoritate & utilitate pactis priuatorũ
tolli non poteſt, ut ſi paciſcatur, ne furti
committendi vel iniuriarum facienda-
rum nomine agam. hoc enim ius ſcili-
cet, vt maleficia puniãtur, publicum eſt
auctoritate & utilitate. Nã publicè in-
tereſt pœnam furti & iniuriã timeri, &
ideo hoc ius per pactum tolli non po-
teſt, ut ff. de pact. l. ſi unus. §. pacta. Simi-
liter publicè intereſt, vt magiſtratus. no
mine collegẹ conueniãtur, & hoc ius pu
blicum eſt auctoritate & utilitate, & iõ
per pactum non tollitur, ut ff. de admi.
rerũ ad ciui. parti. l. 2. §. ius reipublicæ.
Cæterum ſi ius fuerit publicum auctori
tate, priuatum utilitate, ut munus tute-
læ, vel curæ remittendum uel tollendũ,
locum habet renunciatio & pactum. ut
C. & ff. de pac. & de tranſac. in pleriſque
legibus ibi poſitis. Itẽ ius publicum ex
authoritate, ne quis trahatur ultra duas
dictas ad iudicium. Item ne quis conue-
niatur tpe meſſium vel uindemiarum.
Itẽ ne extraneus eligatur, quandiu ido-
neus in gremio inuenitur, & tamẽ his iu-
ribus & cõſimilibus, quẹ quilibet ſtudio
ſus excogitare poterit per ſeipſum, lo-
cũ habet pactum, ut ſup. de reſcrip. c. nõ
nulli in fi. ſup. de dila. c. ul. in fi. de ele. c.
cum inter. In his ergo ius priuatum con
tingens utilitatem conſtituitur deterius
per pactum, ut ff. de pact. l. pactum. Sed
alijs, quæ publicam vtilitatem contin
gunt, non cõſtituit deterius, vt ff. de pac.
l. ius publicum. & l. ius gentium. §. ſi pa-
ciſcar. Et propterea illud ius, de quo agi
tur in illa decr. ſup. de fo. comp. c dilecti
& ſi eſſet publicũ actoritate conſtituen-
tis, erat tamẽ priuatum vtilitate, & ideo
poterat conſtitui deterius per pactum.
7 † An autem per pactũ tollatur priuile-
gium Macedoniani & Velleyani no. ſup.
de fo. compe. §. nunc reſtat. & ſup. de re-
nuncia. §. renunciare. Sed pone quod in
iudicio priuilegiũ exhibetur, nunquid
de ipſo poterit ordinarius vel delega-
tus iudicare? videtur quod nõ, ut ſup. de
iudi. c. cùm ueniſſent. quod ſic intelligo
ut cùm diœceſanus agit cõtra aliquam
eccleſiam iure communi. Eccleſia dicit
ſe exemptã, & dño Papæ ſubeſſe imme-
diatè producit priuilegiũ, in tali priui-
legio non poterit iudicari niſi per Pa-
pam. Et ſi per alium fuerit iudicatum,
nullum præiudicium fiet in domino Pa
pẹ, ſup. de in integ. reſ. c. cũ ueniſſet. ſup.
de ſent. & re iudic. c. ſuborta. ſup. de. ele.
c. conſtitutis. Tamen etſi ſponte uolue-
rit non poteſt priuilegiatus ſine licen-
tia Romani Pontificis renunciare priui
legijs & indulgentijs libertatis, quẹ mo-
naſterium vel eccleſia iudicant ad ius &
ꝓprietatẽ Romanæ eccleſiæ pertinere,

8 vt ſup. de arb. c cum tempore. † Sed dici
poteſt, ꝙ ſi verba priuilegij ſunt obſcura
vel ambigua, ordinarius uel delegatus de
ipſo non poteſt iudicare. Is enim interpre
tari poteſt uel declarare debet priuilegiũ,
qui conceſſit, ut inf. eo. ca. ut priuilegia &
arg. ſup. de ſequeſt. poſſ. c. ad hoc. infra de
ſent. excom. c. inter alia. C. de legat. l. quã
uis, & legatus interpretatur reſcriptum
domini Papæ, ſupra de poſtul. ca. ad hoc.
Cæterum ſi uerba ſint clara & indubitata;
quæ indicant manifeſte eccleſiam fore
exemptam, Iudex poterit iudicare abſol-
uendo. Vel ſi uerba priuilegij ſunt prote-
ctionis, & non exemptionis, poterit con-
demnare, ut extra de priuile. c. recipimus.
fateor tamen quòd Papa poterit poſtea
ius ſuum proſequi, ſi uelit. ut dicit illa de
cre. ſuborta. in fi. Et nota, ꝙ ubi de priuile
gio quæritur, uerba illius ſunt ſuſpicien-
da, ut infra eo. c porro. & c. recipimus. Si-
cut & cum quæritur de his, quæ ex teſta-
mento proficiſcuntur, ut ff. de tranſac. l.
de his. Plus tamen mentem attendere de-
bemus, quàm uerba, ut 1 q. 1. c. marchion.
38. diſt. cap. ſedulo ff. de legi. & ſena. con-
ſul. l. ſcire. Non enim ſemper uerba ſecta-
ri debemus, ut ff. de fun. inſtruc. uel inſtru-
mento que lega. l. cum de lanionis. §. aſi-
nam, quia prior & potentior eſt mens,
quàm uox, ut ff. de ſupel. l. g. l. Labeo. Sed
quia de priuilegijs communib. religioſo-
rum plerunque quæritur & dubitatur,
9 aliqua de his tangamus. † Eſt igitur ſcien
dum, quòd Templarij, & hoſpitalarij,
& Ciſtercien. & alij albi monachi habent
illud priuilegium, ut non ſoluant deci-
mas de his terris, quas proprijs manibus
& ſumptibus excolunt, ut ſupra de deci. c.
ex parte. Quod hodie eſt reſtrictũ ut ſup.
de deci. ca. nuper. de hoc priuilegio & de
materia decimarum dictum eſt, ſupra de
10 decimis. † Alij uero monachi habent pri
uilegium in nouali bus ſuis, quæ proprijs
manibus & ſumptibus excolũt, in hortis
& nutrimentis animalium ſuorum, ut in
prædicta decre. ex parte. Leproſi habent
hoc priuilegium, ut ubicunque tot ſimul
fuerunt ſub communi uita ſegregati, ꝙ
eccleſiam cum cœmiterio ſibi conſtruere
& proprio gaudere ualeant presbytero, ſi
ne contradictione aliqua permittantur
habere. Itẽ de hortis, nutrimentis, anima
lium ſuorum hoc eſt de fœtibus, quos
nutriunt, decimas tribuere tenentur, ut
ſupra de ec. ædi. c. cum dicat. Item commu
ne priuilegium eſt omnium monacho-
rum, ut ſi quis manus uiolentas inijciat in
confratrem, pro abſolutione ad curiam
non mittatur. Et idem priuilegium habẽt
canonici regulares, ut inf. de ſen. excom.
c. monachi. ſup. de uit. & ho. cle. c. quoniã.
§. indulgemus. Idem priuilegium compe
tit monialibus, ut inf. de ſen. excom. ca. de
monialibus Idem templarijs & hoſpitala
rijs, ut inf. de ſen. excom. c. canonica, tali-
bus igitur communiter uiuentibus, ſi in
canonẽ illum. ſi quis ſuadente. incidant,
indultum eſt eorum abbatibus & prio-
ribus abſolutionis beneficiũ impartiri,
niſi eorum exceſſus difficilis extiterit,
& enormis; ut poteſi ad mutilationem
membri uel effuſionem ſanguinis eſt pro
ceſſum, & in epiſcopum uel abbatem uel
priorem manus iniecta ſit uiolenta. Si
uero clauſtralis aliquis in religioſam
perſonam alterius clauſtri manus inie-
cerit uiolentas, per abbatem proprium &
eius qui paſſus eſt iniuriam, abſoluatur.
Quod ſi clericum ſecularẽ percuſſerit, nõ
niſi per ſe. ap. abſoluatur ut inf. de ſent. ex
11 com. c. cum illorũ. † Item hñt priuilegiũ
templarij & hoſpitalarij, ut cum ad eccle
ſiam uenerint interdictam, niſi ſemel in
anno ad officium eccleſiaſticum admittã
tur, inf. eo. c. cum & plãtare. § ꝙ ſi templa
rij. Quod in una tantum eccleſia ciuitatis
uel caſtri fieri poteſt, etſi multas habeant
in eo. c. loco. Sed nunquid hoc fiet in ad-
uẽtu unius uel plurimum, & ſi uniuſcuiuſ
que, primi uel maioris? Rñdeo fiat hoc in
aduentu illius, qui hoc priuilegio uti ſo-
let, quo utente illo anno non erit priui-
legio locus. Item hñt priuilegiũ religioſi,
& idẽ puto in quolibet collegio eccleſia-
ſtico; ꝙ ſi in proprio ſolo capellam con-
ſtruxerint, non ſolum ius patronatus acq
rũt qđ in ꝑſentando cõſiſtit, ſed eccleſia

eſt eis ſubiecta in omnibus temporalib. ut no. ſup. de locis reli. in princ. Cum laici & clerici ſingulariter eccleſias conſtruentes uel dotantes ſolum ius patronatus acquirunt, ut ſupra de iure patro. ca. no-
12 bis. † Item ſunt quidam, qui tale priuilegium obtinent, ut non poſſint ſuſpendi, interdici, vel excõicari ab aliquo archiepõ uel epõ. quod priuilegium ſi ratione loci conceſſum eſt, clerici delinquentes in loco priuilegiato uel circa rẽ priuilegiatam puniri ab ordinario non poſſunt, niſi notorium eſſet delictum, in quo omne priuilegium ceſſat, ut infra eo. titu. cap. parentibus, & c. tua. Nam ceſſat auxilium iuris cõmunis ſ. appellatio ſupra de app. ca. cum ſit Romana. & c. perueniẽ. C. quorum app. nõ rec. l. 2. Cæterũ ſi alia beneficia habeant uel alia loca, in quibus uel circa quæ delinquunt, priuilegium non habet locum, ut inf. eo. ca. cum capella. & c. quoniam per confeſſionem. Item quidam habent priuilegium, ut tempore generalis interdicti liceat ſuis confratribus non excommunicatis uel interdictis nominatim eccleſiaſticam concedere ſepulturam, quod de quibus confratribus intelligendum ſit, legitur inf. eo. c.
13 ut priuilegia. † Item nonnullis religioſis eſt indultum, ut cum communæ terræ fuerit interdictum, excõicatis & interdictis excluſis poſſunt ianuis clauſis ſuppreſſa uoce & non pulſatis campanis diuina officia celebrare, quod ad epiſcopos hodie eſt extenſum. Sed illo priuilegio tunc utentur, cum cauſam aliquam non præſtiterint interdicto, uel aliquid fraudis non ingeſſerint; ut infra eo. c. nonnullis, cum enim cauſam pręſtant, ceſſant a diuinis, ſicut & ceſſant cum propter eorum exceſſus ponitur interdictum, infra eod. c. petiſtis. Quærunt frequenter religioſi quo ſubmiſſa uoce? Ad quod reſpondeo. ſcilicet legendo & non cantando, uel ſi cãtando aut legendo ita plane, ut ab alijs, q ſunt extra eccleſiam, audiri non poſſint.
14 † Item prædicatoribus & minoribus eſt indultum, ut ubicunque fuerint ſine parrochianis eccleſiæ præiudicio cum altari viatico ualeant celebrare, quod eis licet ſine licentia prælatorum. ut infra eod. ca.
15 in his. † In ſumma ſciendum eſt, q non omnes confratres religioſorum uti debent priuilegijs & libertatibus eorum, ſed illi qui omnino ſe transferunt ad eoſdem, ut infra eod. c. cum & plantare. §. de confratribus, & infra eod. c. pen. ſicut nec dicitur quis de numero militum, priuſquam fuerit inter eos, ut ff. de mili. teſta. l. ex eo. Et miles ſi comitatu accepto remanet in domo ſua, non habet priuilegium abſentis cauſa reipublicæ, ut ff. quibus ex cau. maio. l. miles. Illi tamen confratres adhuc in ſeculo remanentes, priuilegiorum ordini ſunt oblati, vt qui eis ſua dona dederint inter uiuos retento ſibi quamdiu uixerint uſufructu, recipi poſſunt ad eccleſiaſticam ſepulturam apud religioſos tempore interdicti,
16 infr. eo. ti. c. ut priuilegia. † Item notabis, q omnis cenſualis romanæ eccleſiæ eſt exemptus. Nam aliquando cenſus ſoluitur ad indicium libertatis, aliquando ad indicium perceptæ protectionis, ut infra eo. c. accepimus. Item per innouationem priuilegij nihil noui iuris acquiritur, ſed vetus tantummodo conſeruatur, ut infra eod. c. ex parte. Et licet hoc per implorationem officij petatur & fiat, ſi tamẽ pars contradicat aduerſa, innouatio fieri non debet niſi cauſa contradictionis audita, ut ſupra de confirma. uti. uel inuti. c. cum dilecta. & accedunt ad hoc ſimilia bona. ff. de aboli. l. nam ita diuus. ff. de min. l. cauſas. C. de auct. præſtan. l. ult. ff. de nata. reſtit. l. 2. C. ſi minor ſe ab hæredi. abſti. in auth. ad hoc.

SVMMARIVM.

1 *Purgatio quid ſit, & quot ſint ſpeties purgationis.*
2 *Purgatio cui & quando ſit indicenda.*
3 *Purgationis forma.*
4 *Purgatus an poſſit ſuper eo, de quo purgatus eſt, accuſari.*
5 *Pœna quæ ſit imponenda deficienti in purgatione.*

DE

De Purgatione Canonica Rubrica.

HACTENVS tractatum eſt in hoc libro de delictis & exceſſibus. Sed quia in his ſæpius ad purgationem peruenitur. ideo ſubijcitur hic rubrica. de purgatione canonica. Videamus igitur, quid ſit purgatio. Quot eius ſpecies. Quando indicenda ſit purgatio. Qualiter facienda. Quis numerus purgatorum. Et an purgatus ſuper eo, de quo ſe purgauit, valeat accuſari. Et quę ſit pœna deficientis in purgatione.
1 † Purgatio eſt de obiecto crimine innocentiæ oſtenſio. Species purgationis ſunt duæ, canonica, & vulgaris. Canonica per iuramentum. Vulgaris per ferrum candens, per duellum, per aquam frigidam ſiue bullientem. Canonica approbatur, vulgaris reprobatur. ut 2. q. 5. c. monarchia. inf. eo. c. ex tuarum. inf.
2 eo. tit. proxim. per totum. † Purgatio indicenda eſt infamato de crimine. dummodo infamatus ſit apud bonos & graues, & infamia non habuerit ortum ab inimicis. vt inf. eod. c. cum in iuuentute. Sed quamuis generaliter ratione criminis purgatio indicatur, indicitur aliquando ratione defectus. ut inf. eod. tit. c. accedens. Aliquando propter ſurreptionem. vt ſupra de offi. ord. c. ex parte. aliquando in mere ciuilibus purgatio indicitur, vt videtur ſupra de ſenten. & re iud. c. quod ad conſultationem. ſecun-
3 dum vnam lecturam. † Forma purgationis hæc eſt, quia iurabit infamatus ſe immunem a crimine, quo infamatur, Purgatores iurabunt ſe credere verum illum iuraſſe. vt inf. eod. c. quoties. & c. vlt. Aliter autem deponere non deberent, ne ſubirent anceps periurium. vt ff. de in litem iurando. l. videamus. & ff. rerum amota. l. marcellus. Numerus autem purgatorum eſt, vt epiſcopus ſe purget cum 12. ordinis ſui. Sacerdos cum ſex. Diaconus cum tribus. vt 2. q. 5. c. omnibus ſimili. c. presbyter ſi à plebe. Vnde verſus. Pontificem paritim manus purgat duodena, ſexta ſacerdotem, leuitam tertia purgat. Quem plebs infamat, purgabitur in manifeſto. Quem chorus, ante chorum ſua ſit purgatio præſtò. Vbi enim contingit malum, ibi moriatur. vt 2. q. 1. c. ſi peccauerit. Hodie numerus compurgatorum arbitrarius eſt inſpecta perſonæ qualitate & infamiæ quantitate, vt inf. eo. c. cum in iuuentute. ſup. de accu. cum P. & 2. q. 5. c. omnibus. in fi. & ideo adijciuntur alii verſus hic. Hoc hodie tamen iudicis arbitrio reſtat. Maior maiori minor eſt adhi-
4 benda minori † Nunc videamus, an purgatus poſſit ſuper eo, de quo purgatus eſt, accuſari. & in hoc dicunt quidam, quod ſi accuſatione præcedente purgatio indicatur, purgatus iterum accuſari non poteſt, ſupra de accu. c. de his. 23 q. 3. c. ſi illic. ne de huius hominis facto ſæpius quæratur. ff. nau. cau. ſta. l. licet. præterquam in caſibus. ff. de præuarica. l. 3. de accu. ſed cui §. hijſdem. Secus ſi nulla accuſatione præcedente, nam tunc poſt purgationem denuò poterit accuſari. 2. q. 5. c. hoc habet proprium. & c. mennam. Ibi enim purgatus ſe purgat, ſi tamen ceſſauerit accuſator, ſi nullus eum accuſet; innuit ergo quod poſt primam purgationẽ admittatur accuſatio. arg. ad idem 33 q. 2. c. admonere vbi quis poſt pœnitentiam accuſatur. Item ſicut poſt abſolutionem indicitur purgatio, ita poſt purgationem admittenda eſt accuſatio. ſup. de accuſ. c. veniens. Alij uero dicunt, quod ſiue accuſatione præcedente ſiue non, purgatio indicitur. Purgatus de eodem non poterit iterum accuſari, quia ſacramentum eſt maioris auctoritatis quam ſententia. vt ff. de iureiur. l. 2. & iuramentum bona fide exactum conſumit actionem popularem. vt ff. eod. titu. l. cum qui. §. in popularibus. Puto quod purgatus non poſſit accuſari ſuper eo, de quo ſe purgauit, niſi accuſans ſuum dolorem proſequatur, & doceat ſuam purgationem indictam ſe ignoraſſe. argu.

ad

ad hoc. ff. de accuſ. l. ſi cui. §. iiſdem. & ſupra qui ma. accuſ. poſ. c. cum in tua. Vel niſi velit probare deieraſſe purgatum. quod fieri poteſt, cum iuramentum ſit iudiciale, & contra iuramentum iudiciale probari poſſit. vt ff. de iureiu.
5 l. admonendi † Reſtat videre quæ pœna inponenda ſit ei qui deficit in purgatione, in quo regulam trado. ſicut quis puniretur de crimine, de quo impetebatur conſiderato modo agendi, ſic punietur ſi in purgatione deficiat. vnde ſi per modum accuſationis agebatur de crimine, & deficiente accuſatore purgatio indicatur; ſi purgandus in purgatione deficiat, deponatur. ut inf. de ſimo. c. de hoc. & inf. eo. c. inter ſollicitudines. in fi. Sed ſi uelis dicere, quod illa decre. interloquatur in inquiſitione, non in accuſatione; tunc dicees quod ibi inquiſitum fuit de enormi crimine, ſcilicet de crimine hæretis, de quo etiam per modum inquiſitionis facienda fuiſſet depoſitio propter ſolemnem exautorizationem rei per modum illum conuicti. vt ſupra de accu. c. inquiſitioni. & ſupra de ſimo c. per tuas. Et propterea eadem pœna imponitur ex defectu purgationis, quæ ex inquiſitione deſcendit. Sed aliquantulum obſtat ſupra de ſimo. c. inſinuatum. vbi defectus purgationis deſcendentis ex inquiſitione ſuper ſimonia quæ eſt enormis. vt ſupra de accu. c. inquiſi. inducit tantummodo priuationem beneficij. Ad quod reſpondeo. Ibi plurimi erant, & ideo graue erat deponi omnes, vt ſupra de cle. ex. mi. c. latores. Si uero crimen proponatur in modum exceptionis contra aliquem, vt a beneficio excludatur, defectus purgationis deſcendentis de crimine ſic propoſito excluſionem a beneficio inducit, ut ſup. de accu. c. accedens.

SVMMARIVM.

1 *Purgatio vulgaris quæ ſit, & quare ſit prohibita. num. 2.*

3 *Sententia inſurgens ex purgatione vulgari an valeat retractari.*

De Purgatione Vulgari. Rubrica.

DICTVM eſt ſup. de purgatione canonica. nunc dicamus de purgatione vulgari. Videndum eſt igitur, quid ſit vulgaris purgatio. Quare ſit prohibita. An huiuſmodi purga
1 tioni ſtetur. † Eſt igitur ſciendum, quod vulgaris purgatio dicitur, quam ſibi vulgus inſtituit. ſ. per duellum, aquam, & ignem. vt inf. eo. tit. per totum 2. q. 4. c. monarchiam c. mennam. & c. cõſuluiſti.
2 † Triplex autem eſt ratio, quare huiuſmodi purgatio prohibetur. Prima, quia hæc facta fuit inuidia fabricante, vt in c. Mennam. Secunda. quia deus tentari videtur. inf. eo. c. vlt. Tertia, quia plerunque innocens condemnatur, inf. eo. c. ſignificantibus. Deus autem tentari non debet. vt 22. q. 2. c. quare. & officium athletarum hodie reprobatur. etiam ſecundum leges. vt C. de gladia. l. 1. lib. 11. licet ſit argu. contra. ff. ad l. Aquil. l. qua actione. § ſi quis in collu-
3 ctatione. † Vltimo modo videndum eſt, an ſententia, quæ ex tali purgatione vel probatione conſurgit, detecto errore valeat retractari. Ad quod dico, quod ſic; quia talis ſententia lata eſt contra ius ſcriptum, & ideo nulla 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua. in verſi. ſi ſententia & C. de ſenten. & interloc. om. iudicum. prolatam. Vel dico, quod retractatur aliquando ſententia veritate comperta. vt ff. de condit. ſine cauſa. l. ſi fullo. quandoque propter delictum aduerſarij. ut ff. de iureiu. l. admonendi. Vel dic, quod propter probabilem errorem ſententia reuocatur, vt ſup. de frigi. & malefi. c. fraternitatis in fi. & ff. quãdo actio. de pec eſt an. l. 1. §. vlt. 35 q. 9. c. ſententiam & c. graue.

SVMMARIVM.

1 *Iniuria quid dicatur.*

2 *Iniuriam qui facere poſſint.*

3 *Iniuria quot modis fiat.*

4 *Actio iniuriarum cui detur.*

5 *Actio iniuriarum eſt famoſa.*

6 *Damnum quid ſit.*

7 *Actio de damno dato cui competat, & quando locum habeat.*

8 *Actio legis Aquiliæ cui & quando detur.*

9 *Aquiliæ legis quot capita, & qualiter ex eis agatur.*

Pecudum nomine quæ animalia veniant.

10 *Ratio, quare maior ſit æſtimatio in primo capite legis Aquiliæ, quam in ſecundo.*

De Iniurijs & Damno dato. Rub.

TRACTATVM eſt ſup. de criminibus & exceſſibus, ſed quia ex his iniuriæ proueniunt, & damna frequentius inferuntur, ideo ſubſequitur hic rubrica. de iniurijs, & damno dato. Videndum eſt igitur, quot modis dicatur iniuria. Quis poſſit iniuriam facere. Quibus modis fiat. Cui detur hæc actio, & contra quos. In quantum detur. Et qualis ſit pœna. Videbimus de damno dato. † Generaliter iniuria dicitur omne
1 quod iure non fit. Specialiter autem dicitur iniuria, iniquitas, uel iniuſtitia iudicantis, quaſi ius iniquum; ex eo dicta, ꝙ iuſtitia & iure caret. dicitur & iniuria culpa ut in l. Aquilia. dicitur iniuria contumelia. ut Inſti. eo. ti. in princ. & ff. eod. titu. in prin. & l. apud Labeonem. §. conuicium.
2 & §. abduxiſſe. † Poſſunt facere iniuriam qui & pati poſſunt: quod fallit in furioſis & pueris non doli capacibus, quibus iniuria fieri poteſt; ipſi autem alijs facere non poſſunt, ut ff. eo. tit. l. id quod. & 15. q. 1. c.
3 illud. † Fit autem iniuria tribus modis. Re, verbis, & literis. Re, cum manus inferuntur, ut ff. eod. tit. l. 1 §. iniuriam. Verbis, quoties manus non inferuntur, ſed conuicium fit, ut eodem ti. l. 1. §. uerbis. ĩfra eod. ca. olim. Quid aũt ſit cõuicium, & quomodo uel qualiter fiat, legitur ff. eod. tit. l. item apud Labeonem. §. conuicium. Literis cum ad infamiam alicuius libellum, uel carmen famoſum quis conficit, uel conſcribit, uel edit ff. eod. titul. l. item apud Labeonem. §. item ait prætor ne quid infamandi cauſa. cum ſequentibus.

§§. & 5. q. 1. ca. quidam maligni ſpiritus de quo agi poteſt criminaliter ſecũdum leges, ſcilicet ad pœnam capitis, tam contra illum qui fecit, quàm contra ipſum qui inuenit: niſi corruperit, uel combuſſerit, uel nulli reuelauerit inuentum, ut C. de famo. li. l. 1. & 5. q. 1. cap. ſi quis famoſum. Poteſt & ciuiliter agi iniuriarum, ſicut dictum eſt. Secundum canones, qui libellum famoſum conficit, flagellatur, & excommunicatur, ut 5. q. 1. c. qui in alterius. & c. hi qui. ſed ſi certum eſſet, quis confecerit, poteſt accuſari & deponi, cũ ſit graue peccatum, & accuſatione & dãnatione digniſſimum. 25. di c. nunc autẽ.
4 † Iniuriarum actio datur iniuriam paſſo. patitur autem quis iniuriã in ſeipſo, in filio, quem habet in poteſtate, Inſti. eod ti. §. patitur. & epiſcopus in clericis, & abbas in monachis ſimilitudinis ratione. Item patitur quis iniuriam in ſeruo, ſi ad ſuggeſtionem domini ei etiam leuis iniuria fiat, vel non ad ſuggeſtionem domini atrox. vt Inſti. eod. titu. §. ſeruus autem. ff. eod. titu. l. apud Labeonem. §. prætor ait, & §. ſi quis. Item patitur quis iniuriam in vxore, quæ ſi ſit filiami. tribus perſonis datur actio: mulieri paſſæ iniuriam, patri, & viro: nec una actio conſumitur per aliam. Sed ſi fiat iniuria uiro, actio non datur uxori: quia uxores à uiris, non uiri ab uxoribus defendi æquum eſt. ff. eod. tit. l. 1. §. ult. & l. 2. Et ſpõſo datur iniuriarum actio, ſi iniuria fiat ſponſæ. ff. eod. tit. l. item apud Labeonem. §. ſponſum quoque. quod intelligo in ſponſa de præſenti. Item datur iniuriarũ actio hæredi propter iniuriam irrogatã cadaueri defuncti, cuius hæres exiſtit, uel ſi fama defuncti fuerit laceſſita, ut ff. eod. tit. l. 1. § per ſemetipſos. Non ſolum autem iniuriarum actio datur contra eum qui percuſſit, ſed etiam contra eum, qui dolo fecit vel iurauit, ut cui mala pugno perculeretur, ut Inſt. eod. titu. §. non ſolum. §. ſi mandato & §. Proculus. Eſt autem ſciendum, quod cum in hac actione facienda eſt condemnatio pecuniaria, ſic peruenitur ad

ęam , nam poſtquam de iniuria fuerit in
iudicio facta fides, iudex deferet iuramen
tum iniuriam paſſo . ut iuret quantũ uel-
let dediſſe de ſuo, priuſquã talẽ iniuriam
pateretur . & quia homines animosè iu
rarent, prius iudex tradit certam quanti-
tatẽ inf. quam iuretur , in quo conſidera-
bit qualitatem perſonæ iniuriã paſſæ. Nã
ſcd̃m gradum dignitatis, uitæq; honeſta
tẽ creſcit ac minuitur æſtimatio iniuriæ.
vt inſtitu eo.§.pœna. & ſimilis taxatio ſit
alias 3.q.3.cap.induciæ.§.ſpaeium uerſi.
ꝙ fieri C. unde ui. l. ſi quando, ſup. ꝙ me
tus cauſa.cap.ulti.ſed poſtquam iuratum
fuerit, non licebit iudici in minori quan-
titate condemnare C.de iudi.auth.hodie
& in Auth.de iudæ.§.oportet.col. 6. & ſic
5 intelligo infra eod. cap. olim . † Hæc
actio famoſa eſt , ut ff. de his qui notan.
infa.l.Athletas.§.ultimo. & C. ex quibus
cau.infa.irro.l.iniuriarum.& ſup.de ſent.
& re iudi.c.cum te. Reſtat uidere de dam-
6 no dato . † Videndum eſt igitur, quid
ſit damnum.Cui competat actio de dam
no.Et inquantum. Et qualiter. Damnum
eſt diminutio uel ademptio patrimonij,
7 vt ff.de damno infecto l.3.† Damnum au
tem datur aut in perſona hominis, aut in
beſtijs,& alijs rebus. Si in homine,aut in
libero,aut in ſeruo. ſi in libero , ut quia
percuſſus & in perſona læſus , agitur ad
impenſas factas in medicos,infra eo.c. 1.
Dabitur autem libero homini utilis actio
legis Aquil.non directa ; quia membro-
rum ſuorum nemo eſt dñs ff. ad l. Aqui.l.
liber homo,& deformitatis ratio non ha-
bebitur,quia liberum corpus non recipit
æſtimationem ff. de his qui deie.uel effu.
l. 1.§.hoc infectum ff.ſi quadru.pau.fe. di
ca.l.ex hoc ff.ad l.Rhod.d̃ iactu.l.2 §. cor
porum.Si uerò ſeruus fuerit uulneratus ,
tenetur uulnerator domino ſerui in quan
tum ſeruum deterorẽ fecit ff. ad l. Aquil.
8 l.ſi ſeruum.§.rupiſſe.† Poteſt & liber ho-
mo percuſſus agere iniuriarum ex l. Cor.
quæ in tribus caſibus locum habet , cum
quis dicit ſe pulſatum , verberatum , do-
mumve eius vi introitam ff.de iureiu.lex
Cornel.Eſt autem differentia inter pulſa-
re,& verberare.pulſamus ſine dolore, uer
beramus cum dolore. ut in ea l. § inter
hæc . actio legis hero datur directa ideſt
domino rei , in qua damnum datum eſt
ff.ad le. Aquil.l.item mela.§.legis.Nomi
ne uero domini continetur hæreditas ff.
eod.titu.l.liber homo §.ſi ſeruus . Vtilis
autem datur bonæ fidei poſſeſſori, & fru-
ctuario , ut in prædicta l.item mela.§.ſi
ſeruus. & §. ulti. Item cum quis foueam
uel ciſternam apperuit in loco aliquo ,
& animal uicini cecidit. qui foueam fecit
reddet pretium animalis mortui , & ani-
mal mortuũ erit eius, ut inf. eo.c.2.quod
verũ ſi fouea in publico aperiatur , ſecus
ſi in priuato ff.eo.tit.l.qui foueas.Quomo
do autem animal alicuius damnum dat ,
ſi motum ſit ad damnum dandum contra
naturam ſui generis , tenetur dñs uel da-
re quod nocuit pro noxa , uel reſtituere
damnum,ut inf.eo.ca.ſi bos cornupeta ff.
ſi quadr pau.fe.l. 1.§ & generaliter cõtra
naturam ſui generis mouetur bos,ſi cor-
nu petat ſeruum meum. Boues enim præ
ſertim domiti ſolent manſueti eſſe , non
cornu pete.ſecus enim eſt in equo dolore
concitato , vel ab aliquo ſtimulato cal-
ce feriente, nam tunc ceſſat actio de pau-
perie contra dominum, & agitur actione
in factum contra illum qui concitauit,ut
ff.ſi quadru.pau.fe.l. 1.§. & generaliter. &
ff.ad l.Aqui.l.ſi ex plagis §.quidam . Sed
aliud eſt,ſi equus ab alio olfactus calcem
reijciat,& damnum det. quia tunc domi-
nus equi tenetur de pauperie,vt ff ſi.qua.
pau.fe.l.agatoſa. Actio legis acquiliæ in
ſimplum datur , ſed in hoc ſimplo non
ſolum corporis, in quo damnum datum
eſt,ſit æſtimatio, ſed etiam computantur
omnes vtilitates corpori adhærentes , &
etiam extrinſecæ,ut probantur hæc.inſti.
ad l.Aquil.§.illud ff eo.tit.l.ut ait lex. & l.
proinde. & l. inde Neratius R. 1. §.
idem Iul. ſcribit . Creſcit hæc actio
per inficiationem;ut ff.de pe.hære.l.item
veniunt. §. cum prædiximus ff. ad l.
Aqui.& l.inde Neratius. §. hæc actio ff.
9 de iureiuran. l.eum qui . † In ſumma
ſciendum eſt , ꝙ olim erant tria capita
uel

vel capitula legis Acquiliæ. ſed hodie
ſublato ſecundo remanebunt duo tñ.&
ex primo capite agitur de homine oc-
ciſo, vel quadrupede occiſa, quæ pecu-
dum numero eſt & gregatim habentur,
vt ſunt oues, capreæ, muli , equi, aſini,
& ſues.Canis autem inter pecudes non eſt
ſed nec beſtię in numero pecũdum ſunt,
vt leones , pantheræ . Elephantes autem
& cameli quaſi miſta ſunt , nam iumen-
torum operam pręſtant,& natura eorum
fera eſt; ſed quia in eis natura præualet
benignior, in primo capite continẽtur,
vt cum ex primo capite agitur , æſtima-
matur res quanti plurimi fuerit eo anno
retro , in quo venient omnia commoda,
quæ rem faciunt precioſiorem , vt pro-
bantur hęc omnia inſti.ad.l.Aqui.1 .reſpõ
ſo.§. quod autem. & § de his verbis & ff.
eo.tit.l 2.& l.inde Neratius. §. in ſumma.
In tertio capite de omni danno cauetur,
quod hodie eſt ſecundum ; ſiue damnum
quis dederit, quia percuſſerit,fregeri, vel
ruperit ; & in hoc capite fit æſtimatio
quanti res plurimi fuerit. inf. 30. dies re
tro.inſti.eod. tit. §. capite.& ff.eod.tit.l.ſi
ſeruus. §. tertio. capit. & §. ſequen. & §.
10 inquit.lex. † Sed ſi quæras , quare ma-
ior ſit æſtimatio in primo capite , quam
in ſecundo quia in Primo quanti res plu
rimi fuit eo ano , in ſecundo quanti res
plurimi fuerit.inf.30. dies retro. Reſpon-
deo quia in primo capite agitur de oc-
ciſo. In ſecundo de rupto , & ideo quia
magis peccatur in primo capite quam
in ſecundo , maior imponitur pęna. vt
ff.de offi. pręſid. l. diuus. quis enim du-
bitat ſceleratius eſſe pecactum, quod gra
nius iudicatur, vt v3.q. 1.c.nõ afferamus.
hæ duæ actiones retroſpiciunt , ſicut &
Ianus , de quo dicitur.Iane biceps anni ta
cite labentis origo,ut ſolus ſuperum poſt
tua terga uides.

SVMMARIVM.

1 *Pœna q̃d ſit , & quot ſint genera pœnarum.*
2 *Pœnæ pecuniariæ non ſunt pro criminibus imponendæ.*
Pœna an commutari poſsit.
3 *Pœna quę inferuntur perſonis de iure canonico quæ ſint .*
4 *Pœnæ , quæ in rebus inferuntur , ſed perſonarum odio,quæ ſint.*
5 *Pœnas pecuniarias quis poſsit imponere.*
6 *Pœnæ ſpirituales à quib.imponi poſsint.*
7 *Pœna quid differat a mulcta .*
8 *Pœnæ ſuos tenent auctores.*
9 *Pœnas an perſonæ eccleſiaſticę exigere poſsint.*
10 *Crimina ex quibus excuſentur.*
11 *Cõſiderãda quæ ſint in pœnis infligendis.*

De Pęnis. Rubrica.

DICTVM eſt. ſup. de criminibus.
ſed quia pro criminibus pœna de
betur. ideo ſubijcitur hic rubrica . de
pœnis. Videndum eſt igitur , q̃d ſit pœna.
Quot ſunt ſpecies pœnarum . Quę q̃b. in
ferri debeant . A quib.& ex quibus cauſis
extenuentur. Et qui delinquentes à pœna
1 excuſentur.† Pœna eſt delictorum debita
coertio . Duo ſunt gña pœnarum , quędã
.n. pœnę inferuntur perſonis, quædam in
rebus ſed odio perſonarum,& quæ in per
ſonis inferendæ ſunt commutari non de
bent in pœnas rerum;non.n.res ſunt quæ
delinquunt , ſed qui res poſſident. ſed qui
dam reciprocãt ordinem, cũ eos quidã, q̃
digni ſunt pœna , dimittunt, illorum
aut auferũt res , alios pro illis punientes
quos lex forte ad ſucceſſionem eorum vo
cauit,ut in Auth. deman prin. §. oportet.
2 collat.3. † vnde pro criminibus non
ſunt pœnæ pecuniariæ imponẽdæ.inf.eo.
c.licet. 16.q.6.c.illud.nec obſtat.ſup. vt li
te non conteſ.c.q̃m frequenter §. vlt. Vbi
dicitur, quòd pœna , quæ magis timetur,
imponenda eſt contumaci ſcilicet miſſio
in poſſeſſionem , vel excõicatio . Nam
quælibet illarum debita eſt & ordinaria
pro contumacia , quamis ordinatum
ſit,ut fiat miſſio , ſi locum habeat. ſup.
vt lite non conteſtat. c . tuæ. caſualiter tñ
pœna in perſonam inferenda conuertitur
in pœnam pecuniariam , vt ſup. de iu-
di. c. c. poſtulaſti. ſup. de rapto. c in ar
chiepatu. ſed e conuerſo pœnæ pecunia

 riæ com-

rię commutãtur in pœnas corporũ, ſi hi,
qui dandi ſunt, inueniuntur inopes, vt
12.q.2. c. fraternitas. 14. q. 6. c. ſi res
aliena. ff. de iuriſdi. om. iu. l ſi quid. § ſi
ſeruos. ff. de in ius vo. l. vlt. §. libertus.
3 † Pœnæ, quæ inferantur perſonis ſecũdũ
iura canonica, ſunt hæ. Suſpẽſio, Excõi
catio, Depoſitio, Intruſio, Carceratio,
& Verberatio. de quibus tribus primis
pęnis legitur. 23. qu. 4. c. forte. de Intru
ſione habes 81. di c. deinde. c. ſiquis. 16.
q. 6. c. de lapſis. 27. q. 1. c. ſi qua mona-
carum. & c ſi quis rapuerit. inf. eod. c. tuæ.
de Incarceratione habes. ſup. de depoſi.
c. grauis. ſup de apoſt. c. a nobis. inf. de ver
bo. ſigni. c. nouit. de vltima legitur. 5.
q. 5. c. illi qui. 6 q. 1. c. ſunt plurimi. §. ve
rũ in ſi. 4. q. 3. c. teſtes. §. item in criminali
verſi. ſi ea rei cõditio. 23. q. 5. c. circum-
4 belliones. † Pęnæ, quæ inferuntur in re
bus ſed odio perſonarum, ſunt. miſſio in
poſſeſſionem rei petitæ pro mõ debiti de
clarati, ſup. vt lite nõ conte. ſ. c. qm̃. ſup. de
eo qui mit. in poſſeſ. cauſa rei ſeruan.
per totum. Item priuatio a beneficio. vt
ſup. de cleri. coniu. per totũ. Rerũ omniũ
confiſcatio, ſup. de iudæis & ſarra. c. ita
quorundã. & c. ad liberandam. & ſic eccle
ſia habet præſcriptionem, exilium, relega
tionem, & deportationem. 50. di. c. acce-
dens 2 q. 6. c. biduum. 16. q. 1. §. nouarum
& in ca. placet. Sed differunt inter ſe iſta,
ſicut in iſtis verſibus continetur. Exula-
bit ſine ſpe patriæ reditusq́; reiq;, In
ſcriptus manet in patria, ſed re ſpolia-
tur. Amittit præſcriptus opes, nec poſſe
reuerti. Quiſq; relegatus ſua, cum remea
bit, habebit. Punit iudex eccleſiaſticus
in expenſis ſiue in diffinitiua, ut inf. eo. c.
calũniã. ſiue citra. ſup. de ap. c. reprehẽſi
bilis. ſup. de ſequeſtra. c. ad hoc. ſup. de do
lo. & cotu. c. cum dilecto. in ſi. ſup de pro
cu. c auditis. Item imponit mulctã pecu-
niariã cõtumaci. inf. e. c. dilectus. Nã om
nibus magiſtratibus hoc permiſſum eſt
iuriſdictionem ſuam defendere pęnali iu
dicio. ff. ſi quis iusdic. non obtem. l. 1.
5 † Pęnas pecuniarias poteſt imponere or
dinarius. vt ff de iu. l. 2. §. inter. Item de-
legatus. C. de ſpor. l. 2. Item arbiter. ff. de
arbi. l. non ex omnibus. Habet & alias pę
nas eccleſia, quas laicis imponit. nam
aliquando terras nobiliũ ſubijcit interdi-
cto, vt ſup de offi. dele. c. ſane. ſup. deſpon.
c. non eſt nobis. Abſoluit vaſallos a fi-
delitate aliquorum, ut 15. q. 7. c. nos ſan
ctorũ. & c. iuratos. ſup. de hære. c. vlti. pri
uat eos iure patronatus, quod in eccle
ſijs hñt, inf. eo. c quibuſdam. & c. grauẽ. ſal
uis alijs pęnis, quæ raptoribus, hæreticis.
fautoribus, & credentibus eorum, & de
ferentibus merces ſarracenis prohibitas,
imponuntur; ſicut de his in ſuis locis be-
6 ne tractauimus. † Pęnas ſpirituales, quæ
imponiuntur perſonis, imponere poſſunt
tam ordinarij, quàm delegati. excepta
pęna depoſitionis, quæ nõ imponitur niſi
ab epiſcopo, non tamen ſolo, ſup. de tran
sla. c. inter corporalia. 15. q. 6. c. epiſcopus
ſolus. ſed pęnas corporales imponere pñt
ordinarij inferiores ab epiſcopo. ut ſup.
de appellatio. c. dilectus. Pœnas vero pe-
cuniarias imponit tam ordinarius, vt ff.
de interdi. l. 2. §. vl. quàm delegatus, vt C.
de ſpor. l. 2. Item & arbiter. ff. de arbi. l.
7 non ex omnibus. Vt tamen notes drĩam
inter pœnam & mulctam. quia pœna eſt
certa & a iure ĩducta, & mulcta quę a iudi
ce per ſententiam irrogatur. Vnde a pęna
non appellatur, ſed a mulcta appellatur.
vt ff. de verbo. ſigni. l. ſi qua pœna. Item
nota quòd cum pœna ſiue mulcta fuerit
exacta, non cedit in vtilitatem iudicis, ſed
in vtilitatem publicam conuertitur, vel
in fiſcum, vt C. de modo mul. l. mulctarũ.
& has pœnas imponere poteſt quilibet
iudex, ut ſuperius dictum eſt, exceptis di-
uini iuris. ff. ſi quis iuſd. non obtẽ. l. 1. in pr.
& defenſores ciuitatum, ut C. de defen. ci
ui. l. defenſores. ſed quod proxime dixi pe
cuniarias pœnas exactas ad fiſcum con
uerti, recipit obiectionẽ; quia vbi de mo
rum correctione agitur, fiſci rõ non habe
tur. C. de ſecun. nup. l. 2. Vnde verius pu-
to, quod pęnæ exactę per iudices eccleſia
ſticos ratione delicti, damni, vel iniuriæ
eccleſiæ contingentis, debent eccleſiæ ap
plicari, cui dãnum datũ eſt, vel iniura ir-
rogata

rogata, ut inf. e. ti. c. 2. ſup. de ſimo. c. audi-
uimus. 27. q. 1. c. ſi quis rapuerit. 18. diſt.
c qm̃ quidam. ſup. de cenſi. c. procuratio-
nes. in ſi. in Auth. de ſancti. epiſ. §. ſi quis
rapuerit. 17. q. 4. cap. ſi quis deinceps. C.
de raptu uirgi. l. una. ſi uerò dammum uel
iniuria reſpiciat priuatum ei applicabi
tur pęna ſiue fuerit a iure inducta. ſup. ti-
prox. cap. 1. 2. & 3. & ulti. ſiue ſit a iudice
irrogata, ut nota. ſup titul. prox. § eſt aũt.
ſiue ſit cõuentionalis ut ſup. de arbi. c. di-
8 lecti. & ar. inf. eod. c. conſtitutus. † Pęnæ
delinquentibus ſunt imponendæ, quia
pęna ſuos tenet auctores. nec pęna eſt
ulterius, trahenda, quam delictũ fuerit in
excedẽte repertũ, ſup. de his quæ fi. a ma.
parte capitu. c. quęſiuit. & C. de pæ. l. ſan-
cimus. C. ne uxor pro ma l. ob marito-
rum 17. q 6. c. illud. 1. q 4. cap. 1. Sed con-
tra de con. di. 1. cap. in ſancta. 15. q. ult. c.
cum multæ, 6. q 1. c. quiſquis. ſup. de ſpon
ſa c. non eſt nobis ſup de offi deleg. c. ſa-
ne, & c. p. & g. Sed iura priora locum hñt
in pęnis æternis, in quibus generaliter ue
rum eſt, ꝙ peccata ſuos tenent auctores;
& ꝙ filius non portabit iniquitatem pa-
tris &c. Hoc tamẽ fallit in originali pec-
cato, quod inchoauit per Adam, & in-
trauit mors, & tranſit per omnes, ſicut
dicit Apoſtolus. per unum hominem in-
trauit mors, & per omnes tranſit. Iura
uerò poſteriora loquuntur in pęnis tem-
poralibus, & ſic loquitur. 27. q. 3. c. ſi
habes. & 1. q. 3. c peccator Achor. Sed
9 † quæritur an perſonæ eccleſiaſticæ pę-
nas exigere poſsũt? ad quod rñdeo, poſsũt
pęnas a iure inductas, ut 12. q. 2. c. epi-
ſcopus. 33. di. c. quanq̃ in fi. 22. q. 2. c. cum
deuotiſſima in legibus. 17. q. 4. c. ſi quis
cõtumax, & c. qui ſubdiaconum. & ad idẽ
induci poſſunt iura ſup. in fi. prox. §. alle
ga. Quid de pęna cõuentionali? reſpõdeo.
idem dico quod de canonica, ut ſup. de ar
bi. c. dilecti. inf. eo. ti. c. conſtitutis. ſed cõ
tra hoc taliter allegatur. abſit ut eccle-
ſia augmento recipiat quod de rebus
terrenis uidetur amittere, lucra pre-
tijs quærere. ut 12. q. 2. c. fraternitas.
Item benignius eſt a uiris eccleſiaſticis
exigẽdum, ne tanquã exactores uideantur
lucris inhiare tpalibus, ut ſup. de cenſi. c.
ex parte. in ſi. Nam in perſonis eccleſia
ſticis & negotijs rigor & diſtrictio iu-
ris non requiritur, ſup. de dolo & contu-
ma. c. 1. Itẽ pro hac parte allegat. inf. eod.
tit. c. ſuam. puto pęnas exigi poſſe ſiue
ſint canonicæ ſiue conuentionales. ut di-
ctum eſt, ſiue in pecunia exiſtant, ſiue in
alio. ut 1. q. 7. c. quoties. ſup. de elec. c. cum
dilectus. in ſi. æquum eſt enim, ut pęnam
ſuæ contumaciæ reportet. ut ff. de col.
bo. l 2 §. ſi cum duobus. ff. de tabu. exhi. l.
locum. Quidã tñ dicunt, ꝙ tunc peti põt
pęna couentionalis, cùm loco intereſſe
uenit, ſcd̃m canones. ſ. ſup. de fideiuſ. c. p-
uenit. & cap. conſtitutus. ff. de act. emp.
& uendi. l prædia. Ad iura autem pro
parte contraria allegata ſic reſpondeo.
canon ille. fraternitas. ſic loquitur in
foro pęnitentiali: decr. illa. ex parte. lo-
quitur in uotis, quorum menſura erat in
certa. decr. autẽ de dolo. & contuma. lo-
quitur durante anno a tempore miſſio-
nis in poſſeſſionem reus offert debitam
cautionem. Item reſpondeo ad decr. inf.
eo. ſuam. ibi pro maiori parte ſatisfa-
ctum erat in ſortem, nihilominus pęna
inſolidum petebatur: & propterea ibi
dicitur pęna 30. librarũ memoratos le-
ctores de cætero non moleſtes. nec per
hoc negat quin pro rata ſortis inſolidum
agi poſſit ad pænã. in quo tamẽ ſic diſtin
guo. refert an ſub pęna promittatur id,
quod conſiſtit in dando vel in faciendo.
ſi in dando, ſic cõmittitur pœna inſoli-
dum ſolutione eius quod eſt promiſſum,
facta pro parte, ſed obſtat doli exceptio,
ſi ſolida pæna petatur. ff de ver obli. l. 2.
§. vlt §. ſi quis cau. l. ſi ſeruus §. ſi pluriũ
ſi vero conſiſtit in faciendo, tũc refert an
id quod fieri conuenit ſit indiuiduum, &
tunc pæna cõmittitur inſolidũ, ſi nõ fiat
quod cõuenit. ff. fami. erciſ. l. hæredes.
§. an. ea. ff. de ver. obliga. l. ſtipulatio.
§. vl. an diuiduum, & tunc pro parte com
mittitur pæna. ff. rem ra. ha. l. ſi procu-
rator. Quidã tñ dicunt ẽt in obligatio
nibus quæ in faciendo conſiſtunt, in-
ſolidum

ſolidum pœnam committi, ſed æquitate
fieri debet cõdemnatio pro parte.ut ff. de
uerb obl.l.in executoribus in prin.& § ul
10 tim.& ff.de po.l.ſi duo hæredes. † Excu-
ſat crimina ætas.ſupra de deli.pue.c.1.in
prin.Violẽtia abſoluta,ſup.quod me cau.
c.ſacris.50.di.c.ponderet.32.q.5.c.propo
ſitio anim.Iuſta ignorantia,ut 34 q.1.ca.
cum per bellicam.& c.in lectũ. Extrema
neceſſitas.ar ſup.de fur.c.ſi quis neceſſita
tem.ſup.de homici.c. interfeciſti, & diui
na reuelatio.ut ſupra de diuor.cap.gaude
mus.Iuſta cã,ut ff.qui ſatiſ.cog.l.ult. ſup.
de pig.c.ſignificante. Furor. ut ff.de offi.
præſi.l.diuus.15.q.1 § ult. Et ebrietas, ut
11 15.q.2.c.ſanè.& c.inebriauerunt.† In pœ
nis infligendis conſiderantur multa.ſ. Di-
gnitas.ſup.de offi.dele.c.ſanè.2.q 7.c.quiſ
quis.45.di.c.cum beatus. Nobilitas, ut
24.q.1.c.qui contra pacem ff.de pœn.l.in
ſeruorum.Ordo ut 1.diſt. c. contumaces.
Ætas,ſupra de delic.puc.c.1.in fi.& cap.2.
Metus cauſa,vt ſupra qđ metus.c. ſacris,
50.di c.presbyteros.Inſania,ut 15.q.1.c.
inſaniens. Item qualitas delicti inſpicien
da eſt,aliter enim punitur vis publica, q̃
priuata cum armis,quàm ſine armis. Fur
ta manifeſta,quàm occulta, ut ff. de ui &
ui ar.l.pub.& ut ſupra diximus de fur. Itẽ
qualitas,tempus, locus, & euentus, ut ff.
de pœn.l.aut facta.Itẽ conſideratur multi
tudo delinquentium,ut 50.di.c. conſtitue
retur ſupra de cle.excom.mi. ca. latores.
Aliquando tamen exagerantur maleficio
rum ſupplicia, cum multis graſſantibus
opus eſt exemplo,ut in d.l.aut facta.§ ul
ti.hæc igitur & alia ſunt,propter quæ pec
cata extenuant & mitigant pœnas.

SVMMARIVM.

1 Pœ*nitentia quid ſit.*
2 Pœ*nitentia unde dicta.*
3 Pœ*nitentiæ actiones quot ſint.*
4 *Pœnitentiæ quot ſint ſpecies,& nu.5.6.*
5 P*ublica pœnitentia quæ dicatur:*
6 P*œnitentia priuata quæ appelletur.*
Peccata in pœnitentia dimiſſa an redeant per peccatorum recidiuam.
7 *Eleemoſyna, quòd à morte liberet, qualiter intelligatur.*
8 *In vera pœnitentia tria ſunt neceſſaria.*
9 *Contritio cordis quid ſit.*
10 *Cordis ſola contritio an deleat peccatum.*
11 *Satisfieri qualiter debeat pro peccato.*
12 *confeſſo de omnibus peccatis dicenti confeſſori, de quibuſdam abſtinere non poſſe, an valeat pœnitentia.*
13 *Quid ſi non pœniteat de alijs, an eius pœnitentia valeat.*
14 *Ad pœnitentiam an quis ſit compellendus.*
15 *Peccatum ueniale an debeat confiteri.*
16 *Sacerdoti proprio confiteri quando quis non teneatur. & nu. 18.*
19 *Confitens cõfiteri debet ſacerdoti per ſemetipſum,non per nuncium vel ſcriptum.*
29 *Circumſtantiæ peccatorum ſunt in confeſſione exprimendæ.*
21 *Pœnitentiæ qui ſint effectus.*
22 *Dei pietas quanta ſit erga peccatores.*
23 *Remiſſiones priuatas quis poteſt facere, & quis generales.*
24 *Indulgentiæ an indulgeant quod promittũt.*

De Penitentijs & remiſſionibus Rubrica.

DICTVM eſt ſupra de penis, quæ
in tribunali iudicio corpori infe-
runtur. nunc dicamus de penis quæ
in iudicio animarum imponuntur, &
ideo ſubijcitur hic rubrica de peni. &
remiſſ. Videndum eſt igitur, quid ſit pe-
nitentia. Vnde dicatur. Item de tribus
actionibus penitentiæ. De tribus ſpecie
bus eiuſdem. An poſt penitentiam pec-
cata redeant. Quæ ſint neceſſaria in ve-
ra penitentia. Quis ſit effectus peniten-
tiæ Et demum.de remiſſionibus.
1 † Penitentia diuerſimode deſcribitur
a ſanctis. Nam Ambr.ſic deſcribit. peni-
tentia eſt peccata præterita deplangere,
& iterum plãgẽda nõ cõmittere. Aug.ſic.
Penitentia eſt quædam dolentis vindicta
in ſe puniens quod cõmiſiſſe dolet. vt de
pe.di.3.c.1.& 4. Eſt aũt pnĩa ſecunda poſt
naufragium tabula, vt de pe.di.1.c.tiem
ſecunda

ſecunda.Nam baptiſmus eſt prima tabu
la,in qua vetus homo exuitur.& induitur
nouus homo. Secunda eſt penitentia qua
reſurgimus poſt peccatum. per has tabu-
las naufragij periculum euitamus, & ad
2 portum ducimur ſalutarem. † Dicitur
autem pœnitentia a penitendo vt de pen.
3 di.3.c.deriſor. † Tres autem ſunt pœni-
tentiæ actiones,ſicut dicit Augu. Vna eſt,
quæ nouum hominem percutit, donec
per baptiſma omnium præteritorum fiat
ablutio peccatorum, omnis enim,qui iã
voluntatis ſuæ arbiter conſtituitur, cum
accedit ad ſacramenta fidei,niſi eum pœ-
niteat ueteris uitæ, nouam inchoare ui-
tam non poteſt. Ab hac pœnitentia cũ ba
ptizantur ſoli paruuli ſunt immunes;
nondum enim vti poſſunt proprio arbi-
trio. Altera actio penitentiæ eſt, quæ
poſt baptiſmum agenda eſt de venialibus
peccatis,quæ humanæ fragilitati quam-
uis parua,tamen crebra ſurrepunt; quæ
ſi collecta contra nos fuerint,ita nós gra-
uabunt & opprimunt,ſicut vnum grande
peccatum. Quid enim intereſt quantum
ad naufragium, vtrum non grandi flu-
ctu nauis operiatur & obruatur, an pau-
latim ſurrepens in ſentinam per negli-
gentium culpam derelicta atque contem
pta compleat nauem & ſubmergat; pro-
pter hoc ieiunia,eleemoſinæ,& orationes
inuigilent, in quibus tamen dicimus.
dimitte nobis debita noſtra ſicut &
nos &c. Manifeſtamus nos habere quod
nobis dimittatur, atque in his uerbis hu-
miliantes animas noſtras quotidianam
quodammodo penitentiam agere nõ ceſ-
ſamus. Tertia actio penitentiæ eſt,
quæ pro illis peccatis ſubeunda eſt, quæ
liber decalogus continet, & de quibus
apoſtulus ait. ſi nos enim iudicaremus,
non vtique a domino iudicaremur, ut ꝓ
bantur hæc de pœ.di.1. c.tres ſunt actio-
4 nes. † Item tres ſunt ſpecies pœnitentiæ
ſolemnis,publica,& priuata.Solẽnis pœ-
nitentia eſt illa,de qua agitur.50.diſt.cap.
in capite.hæc aũt ſolemnis imponitur ab
epiſcopo tantum uel ipſius mandato, &
imponenda eſt de crimine publico & uul
gariſſimo,quod totam cõmouet urbem,
vt 26 q.6.c.ulti. Hæc pœnitentia non eſt
reiterabilis,quia ſacramentalis.vt 50.di.
c.confirmandum,& c.alienum.Et no.ſup.
de hac materia de ſacra.non iteran.§. ho
rum. Hæc pœnitentia non debet imponi
clerico niſi depoſito,& qui eam egerit ꝓ-
moueri non debet,ut in præalleg.iuribus
nec matrimonium contrahere,nec mili-
tiam aſſumere,ut 33.q.2.c. hoc ipſum.§.
de pœnitentibus.& c.antiqui.& ca de his.
& inf.eo.ti.c.2.Sed de hac materia no.ple
nius ſup.de eo qui du.in ma.quam pol. p
adul.§. ſunt & alia crimina. Alia uero
iteratur, quotiens opus fuerit, ut de pœ.
di.3 c.reperiuntur ſepties.& c. ad hæc in-
ſtant. Item poſt talem pœnitentiam non
poteſt quis clericus fieri neque miles, ut
33.q.2.c.admonere. nec laicalẽ habitum
deferre.50 di c.ul.tñ ſcđm regulam eccle
ſiaſticam uiuere debet, ut de pœ. di.5.ca.
contrarium,& c.falſas.& eſt cõueniendus
ſub iudice eccleſiaſtico. 11.q. 1.cap.aliud.
5 de pœ.di. 1.ca. aliud. † Publica pœniten
tia eſt, cũ alicui imponitur peregrinatio
cum baculo cubitali,vel cum aliquo gñe
veſtis religioſæ, ut de pœ.di.6. cap. ſacer-
dos.Itẽ cũ qois propter delictum inuitus
intruditur in monaſteriũ, vt 50.di.c.ſi ille
qui ultro, qui utique nil aliud dicendus
eſt niſi pœnitens pp ſimilitudinem in ui-
gilijs & in ieiunijs,ne ſit cõtrarium qđ le-
gitur.2 q.1 ca. in primis. ubi epiſcopi in
monaſteriũ intruſi ad agẽdã pœnitẽtiam
poſt ſex menſes ſuo ordini reſtituuntur,
uel ubi agitur de temporaliter intruſis.
Nos aũt egimus de intruſis perpetuo, &
eadẽ ſimilitudine dicitur quis agere pu-
blicam penitẽtiã in propria domo.ut 32.
q 2.c.admonere. Dicitur autem publica,
vel qa pro publico crĩe imponitur,& hãc
imponere poteſt ſimplex ſacerdos, nõ.n.
inuenio prohibitum. & hæc imponi non
debet niſi depoſito,& ꝓ crimine publico,
& enormi,vt de pœ.di 6.c.ſacerdos. infra
6 eo.c.quæſitum. † Priuata pœnitentia eſt,
quæ quotidie imponitur his, qui ſecreta
peccata cõfitentur. An autem peccata in
penitentia dimiſſa redeant p peccatorum
reci-

g cidiuam;uariæ ſunt opiniones doc. iu-
ris.Quidã .n.ſimpliciter dñt,ꝙ reſidẽt nõ
ſolũ quo ad reatum, ſed ẽt quo ad eſſen-
tiam,& pœnam,& in hoc declinare uideť
Gra.de pę.diſt.4 ca.ult.ubi dicit, ſicut er-
go bona;quæ peccato moriuntur, per pœ
nitentiam reuiuiſcunt ad præmium,ſic &
mala quæ per pœnitentiam delentur reui
uiſcunt ad ſupplicium.unde propheta ex
perſona pœnitentis deplorat dicens, pu-
truerunt & corruptæ ſunt cicatrices meę,
i.plagæ meæ ſanatæ ſunt per baptiſmũ.
Hinc ẽt idem propheta, Quãuis in fide
& ſacro circumciſionis ab originali pec
cato ſe mundatũ cognoſceret,tamen adul
teriũ & homicidiũ,quod commiſerat, il-
lud reuiuiſcere intelligens non ſine cau-
ſa inter cætera confitetur. Et dicit. Ecce
enim in iniquitatibus conceptus ſum, &
in pec.& c.ut de pœ di.3.ca.ult. & pen. &
actio ſemel perempta reſtituitur. ff. ſi ex
noxal.cauſa agatur l. ſed alio iure, in fin.
Alij dñt,ꝙ nõ redeũt illa, ſed alia eiuſdẽ
generis,cum.n.ſimilia forte prioribus cõ-
mittamus, redeunt peccata non eadem,
ſed alia eiuſdem gñis quadam ſimilitudi
ne, ſicut & flores dicuntur redire in uere.
Tertij dicunt, ꝙ peccata tantum redeunt
propter aliquod ex his quatuor peccatis,
ſcilicet odiũ fraternũ,ut in euangelio. Ser
ue nequam &c. propter crimen apoſta-
ſiæ, quæcunque enim poſt baptiſma ſiue
prauitas hæretica, ſiue mundana cupi-
ditas arripiunt, mox omnium proſternet
in ima uitiorum,ut de pœ.diſt.3 c.quæcũ
que propter pœnitentiam pœnitentiæ ar.
18.q.4.cap.ſunt qui opes. Item propter
cõtemptum pęnitẽdi ut de pę.di 3 c. apo-
ſtolus. Quarti dicunt ſemel dimiſſa non
redeunt, ſemel enim in abolitionẽ miſſa
punitio recidiuo dolore iterari non de-
bet, ſecundum imitationem diuinæ cle-
mentiæ,quæ dimiſſa peccata in ultionem
uenire non patitur ut 23.q.4 c. ſi illic † &
7 alibi dicitur eleemoſina a morte liberat,
non utique a morte illa quam ſemel ſan-
guis Chriſti extinxit, & aqua nos ſaluta-
ris baptiſmi, & redẽptoris gratia libera-
uit,ſed ab ea,quę per delicta poſtmodum
ſerpit,ut de pœ.d. 1.cap. miror. Idem di-
cunt,ꝙ non eſt idem in bonis & in malis,
ut ſic mala redeant, ſicut & bona reuiui-
ſcunt.ſicut & alibi in cõſimili dicit Aug.
non.n.ſic culpa communicatur per alte-
rius uoluntatem, quemadmodum gĩa p
ſpiritus ſancti unitatem, ut de conſe.d.4.
c.quæris,circa prin.In hac autem uerita-
te ſequor doctores meos dicentes non re-
dire peccata.dicuntur autem redire, quia
remiſſionis beneficium ſequenti culpa
amittitur ob ingratitudinem, nam is qui
poſt pęnitentiam deliquit,ita priuabitur
gratia ſpiritus ſancti propter ſequens de-
lictũ, ac ſi nulla peccata dimiſſa fuiſſent
ut de pœ.diſt.5.c.fratres,& oẽs auctorita-
tes,quæ innuũt peccata redire, hoc perſo
nare uidentur, ſ.ꝙ ita quis puniendus eſt
pro peccatis ſequentibus, ac ſi ei non fuiſ
8 ſent dimiſſa priora. † Tria ſunt neceſſa-
ria in uera pœnitentia. Cordis contritio,
Oris confeſſio, Et operis ſatisfactio, ut de
pœ d.1.c.perfecta pœnitentia,quia enim
tribus modis deum offendimus. Delecta-
tione Cogitationis, Imprudentia locutio-
nis,& in ſuperbia operis, ut contraria con
trarijs curentur.Et quia ſecundum regulã
iuris,omnis reis per quaſcunque cauſas
naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. infra de
reg.iur.ca. omnis,tribus modis oppoſitis
ſatisfaciamus.Cordis contritio eſt oppo-
ſita cogitationi malæ. Oris confeſſio im-
prudenti locutioni, & ſatisfactio ſuper-
biæ operis. De his tribus gradibus per
quos deuenitur ad conſummationẽ pec-
cati dicit Hier Primum peccatũ eſt cogi-
taſſe quæ mala ſunt. Secundum aquie-
uiſſe cogitationibus peruerſis. Tertium
quod mente decreueris opere comple-
uiſſe. Adijcitur & quartum, ſ.poſt pecca-
tum non agere pœnitentiam, & ſuo ſibi
complacere delicto. Et ſic exponit Hiero.
uerba Amos prophetæ communicantis
Ezechiel regi Damaſci & dicẽtis ſupra
tribus ſceleribus Damaſci & ſuper quar-
tum non conuertam eum,ut de pœ. di. 1.
c ſuper tribus. Hi ſunt tres mortui quos
dominus legitur ſuſcitaſſe. Filia archiſy-
nagogi, ut de pœ.di.1.§.nõ ſunt hæc.& c.
quem

quem pœnitet in fi. Filius uiduæ,ut de pę.
diſt.1.c fleat.& de pę.diſt.1.cap.quantum
libet. Puellam ſuſcitauit in domo, & ſic
intus ſuſcitauit quam inuenit, ecce pec
catum cogitationis.Puerum ſuſcitauit in
porta ciuitatis,ecce peccatum locutionis.
Lazarum in ſepulchro quatriduanum &
iam fœtentem, ecce peccatum operatio
nis, quos enim extra inuenit, extra ſuſci
tauit.hoc duos ſuſcitauit lachrimis flen-
tium.flebat enim turba poſt filium ui-
duæ, Flebat Martha & Maria ſupplican-
tes pro fratre. Flebat & turba quæ Mariã
fuerat ſecuta lachrymis Mariæ admoni-
ta, in quo docemur publice peccantibus
non proprium, ſed eccleſiæ ſufficere me
ritum. hæc probantur de pœ. diſt.1.cap.
quem pœnitet,circa fin.Et ideo dicit Am
bro fleat pro te mater eccleſia, & culpam
tuam lachrymis lauet,ut de pœ.diſt. 1.ca.
9 fleat. † Cordis contritio eſt dolor de pec
cato cum propoſito confitendi & ſatisfa
ciendi,ut non ſit ſatis quod doleat, ſed ex
fide doleat, & non ſemper doluiſſe, do
leat.ut de pœ.di.3.cap. ſi apoſtolus in fi.
hæc contritio præcipitur per prophetam
dicentem.ſcindite corda ueſtra,ut de pœ.
diſtin 1.cap ſcindite. Vel cordis contritio
eſt conuerſio cordis a malo ad bonum,
a diabolo ad Deum. iuxta illud. conuerti
mini ad me, & ego conuertar ad uos.
conuerſio cordis eſt undique uerſio, ut
10 de pœ.diſtin.1.cap.conuertimini † An ãt
ad delendum peccatum contritio cordis
ſufficiat, qõ eſt, & in hac doctores diſſen
tiunt.Nam quidam dicunt, ꝙ ſola contri
tio cordis non deleat, ubi ſacerdotis co
pia habetur,ut de pœ.d.1.c.ult.Gra. dixit
hoc arbitrio lectoris relinquendum. ut
de pœ.diſtin. 1 § quibus auctoritatibus.
Alij dicunt ſufficere cordis cõtritionem,
ſi facultas non ſuppetat pœnitendi, arg.
65.di.c.duæ.Alii autem hoc negant, & di
cunt ꝙ ſicut tribus modis Deum offendi
mus, corde, ore, & opere, ſic & tribus
modis ſatisfaciendum eſt, ut de pœ. di.3.
ca. perfecta, unde dicunt tria eſſe neceſſa
ria,cordis cõtritionẽ, oris confeſſionem,
& operis ſatisfactionem, ut de pę.di.3.ca.
perfecta.Auctoritates autem illas, quæ di
cunt peccata dimitti ſola contritione;
aſſerunt intelligendas eſſe cum oris con
feſſionem articulus neceſſitatis exclu-
dit,ſcilicet cum quis verè cõuertitur, ſed
morte præuenitur, vel aliquo iuſto impe-
dimento cofiteri vel ſatisfacere præpe-
ditur. Quarti dicunt conditionalem fieri
remiſſionem per cordis cõtritionem.ſ.ſi
ſequatuor oris confeſſio & operis ſatisfa-
ctio.vt de pæ.di. 3. c. ſane. Sed Hug. di-
xit, ſola cordis contritione deleri pctm̃
in adulto. vt de pæ.di 1.c. magna. Si ve-
re conteritur, & proponit nõ peccare, &
de commiſſis cõfiteri & ſatisfacere, ſed ſi
poſtea oris confeſſio & operis ſatisfactio
non ſequatur, pctm̃ iam dimiſſum nõ in
contritione redit ſed peccat mortaliter
is,qui põt confiteri,& ſatisfacere, & omit
tit.c. Et auctoritates, quæ dicunt pecca
ta non dimitti ſine oris cõfeſſione & ope
ris ſatisfactione, intelligit ipſe de inte
riori cõfeſſione, quæ eſt recognitio pecca
ti,uel propoſitum cõfitẽdi,vel gratia qua
ſic homo diſponitur,vt doleat de peccato
& velit confiteri ſi locus & tp̃s affuerit.
& eo. modo intelligit de interiori ſatisfa-
ctione, quæ eſt dolor interior, & amari
tudo animæ,vt de pę.di.3.c.ſatisfactio &
c.ſi apoſtolus, & de pæ.di.1 § his verbis.
Sed ſi ei opponeretur, ſi cum ſola contri
ctione delẽtur peccata, ad quid opus eſt
oris confeſſio. & operis ſatisfactio, qua
re dicitur peccari mortaliter, ſi hæc nõ in
terueniãt,cum oportunitas detur? rñdeat
ipſe, & dicet, neceſſaria ſunt ad humili-
tatem & iuſtitiã exercẽdam.vt de pę.di.3.
c.proditor, & vt ſatisfaciat eccleſiæ quæ
læſa eſt ex peccato.Verius tamẽ credo, ꝙ
nec cordis contritio, nec oris confeſſio,
nec ſatisfactio peccata dimittit, ſed ſo-
la gratia Dei.Vnde Ambroſ.Verbum Dei
tollit peccata mundi, vt de pę di.1.c. ver
bum. Aug. nemo,tollit peccata mundi,
Chriſtus ſolus q eſt agnus tollẽs peccata
mundi,de cõ.di.4.c.nemo,ſed cordis con
tritionem interior contritio,gr̃a tamẽ in
oĩb. præueniente.Nã quicquid habes me
riti,præueniẽtrix gr̃a dõnat. Nam deus in
nobis

nobis pater ſua dona coronat, ut de con.
di.3.c.gratia. vnde peccati remiſſio attri
buenda eſt gratiæ dei quæ eſt cauſa cauſę.
naturaliter gratia præcedit cōtritionē, &
ſequitur dilectio. qm̄ qui gratiam habet
diligit, & dilectionem ſequitur cōtritio;
qui enim diligit conteritur, contritionē ſe
quitur peccatorum remiſſio, ꝓceſſus iſte
colligitur de pæ.di. 1.c. omnis qui non di
ligit. Charitas aūt eſt via ad cōtritionem
& peccatorum remiſſionem; ſicut enim
ſine via nullus peruenit quo tēdit, ita ſine
charitate, quæ dicta eſt uia, non ambula
re poſsūt homines, ſed errare; vt de pę.di.
2.c.charitas. Quod aūt proxime.ſup. di-
xi. quod ſolus Chriſtus tollit peccata mū
di, non excluditur pater, filius, nec ſpiri-
tus ſanctus; quia inſeparabilia ſunt ope-
ra dignitatis trinitatis. vt de cō.di. 3. c.
oēs, in fi.& di. 4. c. qūo circa me. & quod
hæc opinio ſit vera patet per exemplum
Lazari, quem Dominus prius ſuſcitauit
& viuificauit dicens, Lazare veni foras.
& poſtmodū is, qui viuus fuerat, egreſſus
eſt a diſcipulis ſolutus. vt 11 q. 3. tunc
vera eſt abſolutio præſidentis. patet hoc
per decem leproſos, qui in via mundati
ſunt antequam ad ſacerdotes venirēt. Itē
exemplo leproſi, quē dominus mūdauit,
& poſtea vt ſacerdoti ſacrificium offer-
ret ex lege præcepti. vt de pæ. di. §. ſi
aūt cor noſtrum. ſacerdos igitur ei, cui do
minus iam pp contritionē peccatū indul
ſit, imponit ſatiſfactionem, & pęn. tempo
ralem remittit. & ſic intelligo de pę. di.
1.c.multiplex. & c. quem pœnitet in fi. &
11 de pæ.di. 5.c.cōſideret in fi. † Qualiter au
tē ſatisfieri pro peccato debeat, relinqui
tur arbitrio ſacerdotis, qui iudex eſt
animarum cōſtitutus, vt de pę.di. 1.c.ver-
bum. Igitur dominus remittit pęnā æter-
nam, ſacerdos aūt temporalē: quia ꝓ pec
cato duplex pæna debetur, æterna, & tēpo
ralis; vt de pæn. di. 1. c. ſi pctm̄. & c.ſicut
12 primi. † Sciendum eſt aūt, quod & ſi pœ-
nitentia illorum qui de peccatis quibuſ-
dam confitentur, de quibuſdam non: & ſi
confiteantur de omnibus, dicunt tamen
de quibuſdam ſe abſtinere non poſſe,
nam non licet eorum cōfeſſio admittē
da, & crebris ac ſalubribus monitis eſt
pęnitentia inducēda, ut inf.eo.c.quod qui
dam & hoc ideo eſt, quia ſentiet fructus
hmōi pœnitentiæ, cum de alijs pœniten-
13 tiam egerint, ut de pœ. diſt.3. in fi. † Sed
quid ſi non pœniteāt de alijs, nunquid ua
lebit eis pœnitentia talis? Rn̄deo ſic, nam
omnia bona, quæ quis in hac uita facit,
proderunt ei ad uitā æternam promeren
dam aut ad minus ſupplicium ſubeundū;
ut de pœ. diſt. 3. c. ſi quis autem. Aut ad bo
na temporalia aſſequenda, ut 22.q.2.ca ſi
quilibet. aut ad hoc ut deus citius illuſtret
cor ipſius ad ueram pœnitentiam, ut de
pœ.diſt. 5. c.falſas. & di. 3. §.ult. in fin. talis
autem pœnitentia particularis, de qua ſu
perius dixi, ſi de alijs pœnitentia non ac-
cedat, non prodeſt ad uitam æternam, ut
de pœ.di. 4 c pœnitentes, & c. irriſor. 24.
14 q.2.c.legatur. † Sed nunquid compellen
dus eſt qs ad pęnitētiā? Rn̄deo ſic, ut ſup.
deſpon.c.ad audientiam. 23.q.3.c.itaq; 6.
15 q.1.c.illi qui. 22.q.1.c.prædicandū. † Sed
nunquid venialia confiteri tenetur? Vr̄ ꝙ
non. nam illa delentur per orationē do-
minicam, ut de pœ.di.1.c.tres autem ſunt
actiones, & de pœ.di.3.c. de quotidianis,
quod uerum intelligo, niſi ueniale aliqd
foret in conſuetudinem deductum, quia
nullum eſt adeo veniale, quod non fiat
mortale, dum placet, ut 25.di.c. unū ora-
rium. §. criminis. unde ebrietas ſi aſſueta
ſit, in numero mortaliū cōputatur, ut 25.
di.c.unum orariū. §. alias ca. cū alias ſit ue
niale pctm̄. ut 15.q.1.c.ſanè, in fi. niſi da-
ta ad hoc opera fiat, ut 35.di.c.ante om-
nia. Sed & ſermo quotidie ocioſus, ut dn̄t
quidā, mortale īducit pctm̄ licet alias ue
nialiter peccet, q̇ plus loquit̄ q̄ oportet.
25.di.ca unū orariū. §. q̄ aūt ſunt minuta.
puto tamen melius & perfectius eſſe, ſi tā
de uenialibus, q̄ de mortalibus quis confi
teatur. de mortalib. & uenialib. habes quę
dam exempl. 25.di.ca. unū orariū. §. crīs.
16 † Facienda eſt pctōrū confeſſio ſacerdo-
ti, cui data eſt hæc ptās; mediator. n. dei &
hominū homo dn̄s nr̄ Ieſus Chriſtus hāc
poteſtatem præpoſitis eccleſiæ dedit con
fitentibus

fitentibus peccata penitenti ſatisfactio-
nem darent, ut de pę. di. 1. c. multiplex.
unde ſacerdos eſt iudex, ut ea diſt. c. uer-
bum. hoc tn̄ fallit in ſacerdotibus religio
ſis, quia illi nec pęnitentias dare, nec ba-
ptizare, nec prædicare poſſunt, nec alia
quæ ad curam animarum pertinēt exerce
re, niſi fuerint a papa uel ep̄o cum conſen
ſu abbatis ſui vel ſuperioris conſtituti. ut
16 quæſt. 1. c peruenit. & §. ecce. & §. idem
17 † Debet autem confiteri quis proprio ſa-
cerdoti. ut inf.eo.c. omnis. & de pę. di. 6.
c.placuit. Hoc tamē fallit in 5. caſibus. Pri
mus eſt, cùm quis habet indiſcretum con
feſſorem, ut de pęn.diſt. 6. c. placuit. qui
enim confiteri uult, quærat ſacerdotem
ſciētem ligare & ſoluere, ut de pę. diſt. 6.
c. q̄ uult inf.eo.c. omnis. §. ſacerdos. Secū
dus, cùm alienus parochianus transfert
domicilium in parochiam meam, ſicut di
cimus in foro conuentionali. ut ff. de iu.
l. hæres ſup de fo.compe.ca.ulti. Tertius,
cùm uagabundus exiſtit. Quartus, cùm
quis derelicto domicilio nauigat, uel
iter facit quærens quò ſe transferat. &
ubi ſe cōſtituat, qui ſine domicilio & ſine
parochia eſt. ut ff. ad municipa l. La-
beo, in prin. & l.eius. §. celſus. Quintus,
cùm alienus parochianus peccat in pa-
rochia mea, quantum ad peccatum illud
contrahit forum animæ in parochia; in
qua delinquit. ut 6 q.3. c. placuit. Vnum
tamen nō omitto, quod magiſter Ray. no.
aſſerit in ſumma ſua. eod. titul. ꝙ presby-
ter parochialis non poteſt audire con-
feſſiones, niſi ei ab epiſcopo fuerit data
poteſtas. quod mihi non placet. nam pa-
rochiæ ſunt diſtinctæ, ſicut & diœceſes.
ut 13.q. 1. c. 1. Item unuſquiſque presby-
ter parochialis ſuis terminis ſit conten-
tus, & taliter ſibi plebem commiſſam cu-
ſtodiat, ut ante tribunal æterni iudicis
ex omnibus ſibi commiſſis rationem red
dat, ut ibi dicitur. A iure igitur data
eſt hæc poteſtas ſacerdotibus de pęn.
diſti. 1. c. multiplex. c. uerbum. Et ideo
canones pęnitentiales ſcire debent. ut
38. diſt. c. nulli. & c. quæ ſunt. & ideo cum
a iure habent licentiam audiendi con
feſſiones non egerent licentia epiſcopo-
rum, uel papæ, ſicut frater Ray. dicit, niſi
uelit illud quod dicit intelligere de li-
centia generali; quam ſacerdotes & ma-
ximè parochiales in ſua ordinatione
uel inſtitutione ſortiuntur. & eſt ſimile,
quod dicitur alias, ordinationes epiſco-
porum auctoritate apoſtolica ſunt cele-
brandę. ut 64 diſt. c. ordinationes. Item
notabis, ꝙ epiſcopi necnon minores p̄la-
ti exempti pręter ſui ſuperioris licen-
tiam ꝓuidum & diſcretū pn̄t ſibi eligere
confeſſorē inf.eod.tit.c.ulti. Item & aliud
notabis, ꝙ ſi deſit copia ſacerdotum po-
teſt qui clerico uel etiam laico confiteri,
ut de pę. diſt. 1. c. quem pęnitet de com.
18 diſt. 4. c. ſanctum eſt. † Sed quid ſi quis a
ſuo ſacerdote licētiam petat, ut ſibi li-
ceat alteri confiteri, nec cauſam aſſi-
gnet? Sacerdos, ſi ſe reputet ſufficientem,
licentiam dare nō debet; præſumere. n. de
bet, quòd ideo hoc faciat, ut confeſſionem
euitet, erubeſcit enim homo eadem dice-
re, de quibus cōfeſſus fuerat. & ideo expe
dit ut licentia denegetur; nam erube-
ſcentia partem remiſſionis habet. mul-
tum enim ſatisfactionis obtulit, qui erube
ſcentiæ dominans nihil horum quæ cōmi
ſit dei nuncio denegauit, & in hoc quod
quis per ſeipſum dicit ſacerdoti, & erube
ſcentiam uincit timore offenſi, fit uenia
criminis, ut de pęn. diſtinct. 1. c. quem pę-
19 nitet. † Confiteatur quis ſacerdoti per
ſemetipſum, non per nunciū, vel per ſcri
ptum, vt prædicto c. quem pęnitet. Nec
obſtat alius canon, qui dicit pęniten-
tiam per ſcripturā recipiendam, vt 30. q.
5. c. qualis, in fin. Illud. n. intelligitur non
de pęnitentijs in confeſſione, ſed de ſa
cerdotis iniunctione, quæ in ſcriptis re-
digitur, ne obliuioni detur: vnde pro-
phetia non dicit, ſcribe; ſed dic tu iniqui
tates tuas vt iuſtificeris, vt de pęn. diſ.
20 1. §. alij e contra. † Debent aūt non ſolū
peccata in confeſſione exprimi, ſed &
circumſtantiæ peccatorum, vt de pęn di.
5. c. conſideret Dixerunt tn̄ quidam, ꝙ cir
cumſtantiæ aggrauant peccatum, ita vt
in eodem genere delicti plus intelliga-
tur

tur peccare clericus, quàm laicus; ſa-
piens, quam idiota; prælatus, quam pri-
uatus. Item magis peccatur in loco ſa-
cro, quam in profano, in die feſto, quam
non feſto. ut 25. q. 1. c. nulli fas. 1. q. 3. c.
ſaluator 11. q. 3. c. præcipue 32. q. 5. c. quæ
uiderit 19. diſt. c. nulli 15. diſt. c. ſi papa
homo chriſtianus ff. de re mili. l. omne
delictũ. § augetur ſup. de hæret. c. excõica
mus §. præterea, uerius tamẽ puto, ut pec
catũ iudicetur leuius & grauius ſcdm qua
litatẽ contemptus. ut 7. q. 1. §. cum uero.
volũtas enim & propoſitũ diſtinguũt ma
leficia ff. ad l. Cor. de ſic l. diuus. inf. a. titu.
proxi. c. de uoluntate. Non enim quod
tantũ fiat, ſed de quo animo fiat, atteuden
dum eſt ut 15. q. 6. c. 1 in fi. ſed quia eccle
ſia militans ignorat quantitatem contem
ptus, conſiderat exteriora. ſ. circumſtan
tias. Deus autem conſiderat qualitatẽ &
quantitatem contemptus. ut 34. q. 4. c.
Deus. & propterea eccleſia militans iu-
dicat peccatum grauius ſcdm circumſtan-
tias, & pœnam duriorem imponit. ut 23.
q. 4. c. non affectamus. ubi autem æquales
ſunt perſonæ delinquentes & æquale
delictum, æqualis imponitur pœna. vt
21 Auth. ut fratrum fi. § ult. coll. 9. † effe-
ctus pœnitentiæ eſt, ut per ipſius medi-
cinam ſpes uitæ recuperetur æternæ; ut q
regenerationis dona uiolauerint proprio
ſe iudicio condẽnantes ad remiſſionem
peccatorum perueniant ut de pœn. diſ. 1.
22 c. multiplex. † in ſumma notandũ eſt,
q talis eſt erga homines Dei pietas, ut
nunquam ſperant pœnitentiam, ſi ei ſin-
cerè & ſimpliciter offeratur, etiam ſi ad
ſummum perueniat quis malorum. ut
de pœnit. diſtin. 3. c. talis. unde Ambro.
quantumlibet mortui fœtor ſit, aboletur
omnis, niſi ſacrũ redoluerit unguentũ,
ſurgit Lazarus, & ſolui iubentur eius uin
cula, & tollitur uelamen de facie eius, qui
ueritatem gratiæ quam accepit, celebra
bat. reſuſcitatum iudæi volebant occide-
re. Ieſus non reuocat beneficia, ſed cumu-
lo libertatis amplificat, reuiuiſcit ſoli-
te ſuſcitatus, & celebrata reſurrectio-
nis gratia lætus ad cænam uenit. ut de pe.
diſt. 1. c. quantumlibet. Reſtat uidere
de ſecunda parte rubricæ. ſ. de remiſſio
23 nibus. † Et ſciendum q remiſſiones pri-
uatas iudicijs animarum ſacerdotes face-
re poſſunt ut ſuperius dictum eſt. ſed ge-
nerales puta in ædificijs pontium, & in de
dicationibus eccleſiarum, & in pijs locis,
epi & archiepiſcopi facere poſsũt, quæ ſo
lis ſubiectis faciendum poſſunt. ut inf. eo.
c. quod autẽ. ſed metropolitanus põt per
totam prouinciã ſuam concedere literas in
dulgentiæ ſeu remiſſionis. ut inf. eo. tit. c.
nemo. quod eſt ſpeciale, cum alias ſubie-
ctos ſuffraganeorum ſuorũ iuriſdictionẽ
ſuam generaliter exercere non poſſit, præ
terquã in 8. caſibus, quos not. ſup. de offi.
ord. §. ordinariam. In his indulgentijs
annum in principio, & 40. dies in anniuer
ſario ſiue ab uno epiſcopo ſiue a pluri-
bus fiant, ſiue in dedicationibus eccleſia-
rum, ſiue in alijs de iniunctis pœnitentijs
remiſſio non excedat. ut inf. eo. tit. c. cum
24 eo. in fin. † Sed de huiuſmodi indul
gentijs dubitatur, an indulgeant quod pro-
mittunt nã quibuſdã uidetur abſurdũ. ut
ſi tibi impoſita fuerit pœnitentia 7. an-
no, quod datis 7 denarijs in pontibus,
uel dedicationibus eccleſiarũ uel in aliis
in quibus remiſſio eſt indulta, totius pœ-
nitentiæ liberatio fiat. Et licet quidam ex
hoc diuerſimode ſentiant & interpreten-
tur indulgentias iſtas, ego tamẽ ſimplici
ter intelligo ſicut ſonat, ut ſcdm quod pro-
mittunt, indulgeant & remittatur. nam
qualitercunque ſatisfiet eccleſiæ, non re-
fert. & abſolutus eſt, quem eccleſia abſol-
uit; & ligatus, quẽ ligat. ut 24. q. 2. c. quãdo
cũque. Certum enim eſt, q eccleſiæ licet
vtrunq; ut de pœn. diſt. 1. c. uerbum. quæ-
litates aũt & tẽpora pœnitentiarum com
mittuntur arbitrio ſacerdotum. ut de pe-
niten. diſt. j. §. non ſunt hæc.

SVMARIVM.

1 *Excommunicatio quid ſit.*
2 *Excommunicationis quod ſpecies ſint.*
3 *Excommunicatio maior, à iure contrahitur in 18 caſibus.*
4 *Manus uiolentas iniiciens in clericũ, an ſemper incidat in excõmunicationem. & n. 5 6*
5 *Excommunicatus propter iniectionem manuum violentarum in clericum, an et quãdo ſit ad curiam Romanam mittendus, & nu. 6. & 7.*
8 *Excommunicare qui poſſint. & tradentur duæ regulæ in excommunicando, & tertia in abſoluendo. nu 9.*
10 *Papa ſi mandet alicui vt excommunicet, an & abſoluere poſſit.*
11 *Prælatus an & quando excommunicare poſſit ſubditos ſuos.*
12 *Excõmunicatio fieri debet duabus de cauſis.*
13 *Contumacia multiplex eſt.*
14 *Abſolutio excommunicatorum in quibus caſibus ſedi Apoſtolicæ reſeruetur.*
15 *Epiſcopus an poſſit relaxare ſententiam excõmunicationis latam à ſuo archidiacono, decano ſeu plebano, uel alio iuriſdictionem habente.*
16 *Cauſa excommunicationis cum ad metropolitanum transfertur, an debeat remitti excommunicatus abſoluendus ad epiſcopum qui excommunicauit.*
17 *Sententia excommunicationis quando liget.*
18 *Eccleſia Romana non habet maculam vel rugam.*
19 *Excommunicatio tollitur per abſolutionem.*
20 *Doctrina quæ ſeruanda ſit in abſolutione ab excommunicatione.*
21 *Pecuniaria ſatisfactio pro iniuria illata clerico, cui applicetur.*
22 *Ligatus pro pluribus exceſſibus vna ſententia ſi in abſolutione omnes exceſſus non exprimit, nunquid ſit abſolutus.*
23 *Abſolutiones plures quando ſunt neceſſariæ.*
24 *Excommunicationis duplex effectus.*
25 *Pœna non ſeruantis excommunicationem.*
26 *Excommunicatus in vna eccleſia in omnibus eſt vitandus.*
27 *Suſpenſo an prouentus eccleſiaſtici ſubtrahantur.*
28 *Pœna participantium excommunicatis.*
29 *Vtilitas communicantis cũ excommunicato.*
30 *Vir communicans cum uxore excommunicata, an & ipſe excommunicetur.*
31 *Parentes an poßint licetè participare filijs excommunicatis, & domini familiaribus ſuis.*
32 *Communicans in caſu non conceßo cum excommunicato an peccet.*
33 *Epiſcopus communicãs cum excommunicato ab ipſo, an maiorem incurrat. & nu. 34.*
34 *Epiſcopus ſi aliquem excommunicauit cum fautoribus & communicatoribus ſuis, & illi poſtea ille communicat, an ligetur.*
35 *Epiſcopus ſi excommunicat ſubditum ſuum ratione criminis an ſubditus communicans ei in crimine ligetur & ſententia.*
36 *Excommunicatus an poßit intrare eccleſiã. & nu. 38. & 39.*
37 *Clericus minori excommunicatione ligatus an poſſit in choro cum alijs officium ſuum proſequi.*
40 *Clericus excommunicatus an teneatur dicere horas.*
41 *Clerici ſuſpenſi an horas dicere teneantur.*
42 *Clerici participantes excommunicatis, an eadem excommunicationis ſententia inuoluantur.*
43 *Verba ſufficientia ad excommunicandum.*
44 *Excommunicatio cum ſit odioſa, reſtringi & non ampliari debet.*
45 *Vibrans baculum ſuper caput clerici uolens illum percutere & non percutiens, an incurrat pœnam canonis ſi quis ſuadente 17. q. 4.*
46 *Mandans manus uiolẽtas inijci in clericum ſi pœnitet ante manus iniectionem, an ſecuta manus iniectione, incidat mandator in Canonem.*
47 *Quid ſi mandator moriatur ante manus iniectionem.*
48 *Ratam habens manum iniectionem in clericum, an incidat in canonem.*
49 *Manus violentas inijciens in clericum quos offendat, & quomodo læſo ſatisfieri debeat.*
50 *Requiſita ad hoc ut quis incurrat canonem, ſi quis ſuadenti.*
51 *Error intolerabilis quis dicatur.*
52 *Sententia excommunicationis quibus caſib. non teneat ipſo iure.*

De Sententia Excommunicationis. Rubrica.

DICTVM eſt ſuperius de pœnis, ſed quia excommunicatio eſt pœna

contu-

contumacis. ut 12.q.3. c. nullus & c. cer-
tum eſt, & ſic eſt æternæ mortis damna-
tio ut 11.q.3.c.nemo epiſcoporum. quã-
uis nondum mortalis, ſed medicinalis eſ-
ſe dicatur. ut 2. q. 1. c. multi. Ideo poſt
tractatũ de pœnis & pœnitentijs, ſubijci-
tur iſte tractatus de ſent. excommu. Vi-
deamus igitur, quid ſit excõicatio. Quæ
eius ſpecies. A quo, & cui, & pro quibus
cauſis ſit infligenda. A quo, & qualiter
tollatur. Et qua pœna feriatur participãs
1 excõicatis. † Excõicatio eſt aliquãdo a ſa
cramentis excluſio. Aliquãdo a cõione fi
delium ſeparatio. ut 11. q. 3. c. ad men-
ſam. §. euidenter. & 3. q. 4. c. Engeltrudam
ſup. de exceptio. c. a nobis. infra eod. cap.
penult. Vel genereliter dici poteſt, ꝙ ex-
cõmunicatio eſt à qualibet licita commu
nione vel legitimo actu ſepraatio. unñ Adã
fuit excõmunicatus ab eſu ligni uitæ di-
cente domino, videte ne forte ſummatis
de ligno uitæ. ut in prædicto. §. euidenter.
2 † Species autem excommunicationum
infinitæ eſſe poſſunt. quia quot ſunt ſpe-
cies communionis, tot ſunt, uel eſſe poſ-
ſunt ſpecies excommunicationis; ſed de
duabus frequentius ait eccleſia, & nos in
iure tractamus. Vna eſt quæ dicitur ana-
thema, quæ excludit ab ingreſſu eccleſiæ,
à communione fidelium, & ſacramentis,
hæc dicitur maior excõmunicatio. alia q̃
ſeparat a ſacramentis, & hæc dicitur mi-
nor excõmunicatio, ut ſuperius dictũ eſt.
Et eſt ſciendum, ꝙ quãdoque excõicatio
minor infligitur ab homine, qñque a iu-
re, ut de hoc plenius notaui. ſup. de cler.
excommu. mi. §. item ſciendum. Quæ tñ
a iure infligitur, ut puta per participium
excõmunicati eſt a ſacramentis excluſio.
Cum vero ab homine infligitur, aliquãdo
excludit a ſacramentis, plerunque ſepa-
rat a cõmunione fidelium, ut ibidem dixi.
Maior autem excommunicatio ſiue con-
trahatur ab homine ſiue a iure ſeparat ab
utroque. Sed quod dixi, ꝙ minor excom-
municatio cum a iure contrahitur ꝑ par-
ticipium excommunicati, excludit tamẽ
a ſacramentis, uerum eſt niſi participans
participet in crimine criminoſo; quia
tunc cõtrahit eandem excõmunicationẽ,
qua ligatus eſt primus. ut inf. eod c. nup,
& c. ſi concubinæ, An autẽ tunc contraha-
tur excõicatio ab homine uel a iure, qui-
dam dubitauerunt, mihi aũt uidebatur, ꝙ
ab homine contrahatur; nã ſemper tale
participium in eum delinquitur, qui pri-
mus excõicauit; & ideo ab eodem eſt ab-
3 ſoluendus. ut dicit decre. nuper. Contrahi
tur a iure excõicatio maiorr. in 18. caſib.
Primus eſt, cum quis incidit in hęreſim iã
dannatam, ut ſunt illæ 24. 1. c. 2. & 3. & q.
3. c. quidam. uel nouã confingit. & genera
liter quemcunque & quoſcunque roma-
na eccleſia uel epiſcopi ſinguli per ſuas
diœceſis hæreticos iudicauerint. ut ſupra
de hære. c. ab abolendam. Secundus, cùm
quis receptat & defendit hæreticos, ut ſu-
pra de hære. c. ſicut ait. Tertius cùm quis
dixerit romanam eccleſiam non eſſe ca-
put, & ei tanquam capiti noluerit obedi-
re. ut 19. diſt. c. nulli. Quartus cum quis
in clericum, monacum, uel monialẽ vel
conuerſum, uel conuerſam, uel in aliquã
religioſam ꝑſonam manus iniecerit uio-
lentas. ut 17. q. 4. c. ſi quis ſuadente. Quin
tus, cùm quis poteſt clericum defendere
a uiolenta manum iniectionem & non
facit. ut inf. eod. tit. c quantæ præſumptio
nis. Quod quidam intelligunt ſimplici
ter, ſicut litera ſonat, dicentes hoc in fa-
uorem clericorum eſſe inductum, quo-
rum defenſio ſpectat ad ius publicum,
ut 1. di. c. ius publicum. Alij autem in-
telligunt de his, qui poſſunt auctorita-
te iuriſdictionis & officij. ut 24. q. 3. c.
forte eſt. Sextus, cùm poteſtas, conſules,
& rectores ciuitatum & locorum anga-
rias & exactiones indebitas imponunt
clericis, iuriſdictionem & auctoritatem
prælatorum ita euacuant, ut nihil pote-
ſtatis eis in ſubditis ſuis uidetur reman-
ſiſſe, & commoniti deſiſtere noluerint, tã
ipſi q̃ fautores eorũ excommunicationi
ſe nouerint ſubiacere. ut ſupra de imm.
ec. c. non eo minus. Septimus, in incendia
rijs & uiolatoribus eccleſiarum. ut infra
eo. cap. conqueſti ſunt 11. q. 3. c. canonica
17. q. 3. c. omnes. ſup. de rap. cap. in literis.
Alij

Alij autem, qui aliter offendunt eccleſias,
uel bona ipſarum diripiunt, & ſi ſacrilegi
ſunt, non tñ ſunt ipſo iure excommunica
ti. ut ſupra de fo. comp. c conqueſtus. Item
alij incẽdarij nõ ſunt excõmunicati ipſo
iure. ut 23 q. ult. c. peſſima, ſed poſtquam
ſunt per eccleſiæ ſententiam publicati,
pro abſolutionis beneficio ſunt ad ſedem
Apoſtolicam mittendi. ut infra. eod. cap.
tua. Octauus eſt, cùm quis a pauciori
bus, quam a duabus partibus cardinaliũ in
ſummum pontificem electus pro papa ſe
geſſerit, ſi humiliter noluerit ſe abſtine
re. ut ſupra de elec. c. licet. Nonus eſt, cum
quis falſat literas domini Papæ, uel ſciẽ
ter utitur illis, etiam ab alio falſatis. ut
ſupra de crimini. fal. c. ad falſariorum. De
cimus eſt, cùm quis defert arma, ferrum,
lignamina, triremes ſiue galeas uel na-
ues ſarracenis, uel regimen exercet in eo-
rum nauibus uel galeis, uel aliquod eis
ſubſidium impendit in diſpendinm terræ
ſanctæ uel chriſtianorum. ut ſup. de iudę.
c. quorundã. c ſignificauit. c. quid olim. c.
ad liberandum. Vndecimus cũ magiſter
uel ſcholaris Bonon. tractat cum aliquo
Ciue Bonon. de ipſius hoſpitio condu-
cendo irrequiſitis ſcholaribus inquilinis.
ſupra de loca. & condu. cap ex reſcripto.
Duodecimus, cum canonicus uel mona-
chus regularis leges uel phyſicam audie-
rit, niſi infra duorum menſium ſpaciũ ad
clauſtrum redierint, & idem eſt in clericis
habentibus perſonatus & in preſbyreris,
niſi int. pręſcriptũ tempus deſtiterint ſup.
ne cle. uel mo. ca. non magnopere & c. ſu-
per ſpecula. Terciuſdecimus eſt in ſagi-
tarijs & baliſtariis contra chriſtianos im-
bello iniuſto ſup. de ſagit. cap. uno. Quar-
tuſdecimus eſt in his, qui ſtatuta contra
eccleſiaſticas conſuetudines uel potius
abuſiones ſeruari faciunt contra eccleſia
ſticã libertatem. Quintuſdecimus, in ſta-
tutariis & in ſcriptoribus ſtatutorum il-
lorum. Sextuſdecimus, in poteſtatibus,
conſulibus, rectoribus & conſiliariis lo-
corum, in quibus hmõi ſtatuta uel con-
ſuetudines editæ fuerũt uel ſeruatæ. Septi-
muſdecimus in his, qui præſumpſerunt
ſcd̃m ea iudicare. Decimuſoctauus, qui
in publicam formam redegerint iudicata
hos caſus omnes habes. inf. eo. tit. c. noue-
rit. In canone aũt illo, qui ad tutelam eſt
editus clericorum ut 17. q. 4 c. ſi quis ſua-
4 dente. duæ regulæ continetur. † Prima eſt
hæc, quicunq; manus temerè iniecerit in
clericum, incidit in excõicationem. Secũ
da eſt, quicunq; ꝓpter uiolẽtiã manus in
cidit excõmunicationem, mittẽdus eſt ad
curiam romanã pro abſolutione. Prima
regula fallit in 14. caſibus. Primus eſt
in apoſtata percuſſo, qui clericus ignora-
tur à percuſſore. ut infra eod. c. ſi uero. Se-
cundus eſt in apoſtata admonito ſe non
corrigente. ut inf. eod. c. in audientia. Ter
tius in eo, qui gerit procurationem & ad
miniſtrationẽ ſecularium perſonarum ut
ſup. ne cle. uel mo. c. ſacerdotibus. Quar-
tus in eo, qui ex cã ioci manus iniicit in
clericũ. Quintus in magiſtro, qui hoc fa-
cit grã diſciplinæ ut inf. eo. c. 1. Sextus in
eo, qui uim ſibi illatam a clerico ui repel
lit. Septimus in eo, qui clericum deprehẽ
dit in adulterio vel ſtupro cum vxore,
mater ſorore, uel filia. ut infra eo. c. ſi ue-
rò. Octauus in eo, qui autoritate ſuæ præ-
lationis vel de mandato prælati manus
in clericum iniicit. infra eod. c. ex tenore.
Nonus in ſenioribus eccleſiæ. Decimus
in dominis. Vndecimus in patribus fami.
Duodecimus in propinquis. ut inf. e. c. cũ
uoluntate. Tredecimus in eo, qui manus
iniicit in clericum depoſitum & curiæ tra
ditũ. ut ſup. de iudi. c. cum non ab hoĩe. 17
q. 4. c. ſi quis deinceps. Quartuſdecimus,
cum clericus tranfert ſe ad uitam prorſus
clericatui contrariam uel quia facit ſe mi
litem, uel contrahit bigamiã. ut 84. di. c.
quiſquis. Secunda regula ſimpliciter fal-
5 lit in 15. caſibus. † Primus cum is qui in
clericum manus iniecit uiolẽtas, eſt in ar
ticulo mortis. ut eo. c. ſi quis ſuadente. Se
cundus in ea, qui habet inimicitias capi-
tales uel alias iuſtas excuſationes. ut infra
eo. c. de cætero. Tertius in hoſtiario qui
neceſſitate officii ſui clericum non enor-
miter læſit. ut inf. eod. cap. ſi uero alicuius.
Quartus in infirmo. Quintus in paupere
Ll 2 gra-

grauato. Sextus in ſenectute depreſſo,
ita, ꝙ ad Romanam curiam laborare
non poſſit,ut inf.eod.c. quod de his. Septi-
mus in clauſtrali qui non ad enormem
proceſſerit læſionē, ut inf.eo.c. cum illo-
rum. Octauus in muliere. Nonus in his,
qui ſui iuris non ſunt. Decimus in his,
qui magnæ ſunt potentiæ. & ita delicati
quòd laborem ueniendi ad curiam ſuſti-
nere non poſſunt ut infrà eod.c.mulieres.
Vndecimus in his, qui clerici non enor-
mem ſed leuem uel modicam iniuriam
irrogauerunt,ut infra eo.c.peruenit. Duo
decimus in pubere.ut infra eo.c.1.ſiue an
te ſiue poſt pubertatem ſe poſtulate abſol
ui.ut infrà eod.tit. c. vlt. Tertiuſdecimus
in ſeruo. cùm dominus multum grauare
tur in amiſſione operarum, ſi ſeruus pro
abſolutione ad curiam mitteretur, uel cū
ſeruus in fraudem domini manus inijcit
in clericum,ut materiam habeat euagan-
di.ut infra.eo.tit.c.relatum. Quartuſdeci-
mus in monialibus. ut inf.c & de monia-
libus. Quintuſdecimus in omnibus cōiter
uiuēribus.ut ſup.de ui.& ho. cle.c.quoniā.
6 † Circa hæc impedimenta notādum eſt
quòd quædam ſunt temporalia & muta-
bilia, quædam perpetua & immuta-
bilia. in primis hoc ſeruandum eſt in
abſoluendo, ut is qui abſoluitur, iuret
ut reſumptis uiribus oportunitate con-
ceſſa uel impedimento ceſſante is qui ab-
ſoluitur ad ſe, apo.acceptat mandatum
eius humiliter ſuſcepturus. ut infra.eod.
tit.ca. quod de his.& c.quamuis incidens.
& ſic ceſſante neceſſitate ceſſat immuni-
tas de non eundo ad curiam ſaltē pro mā
dato.ar.ad hoc.1.q.1.c. quod pro neceſſi-
tate.26.q.6.c.qui credunt. in perpetuis &
immutabilibus impedimentis hoc locū
non habet,ut in ſenectute, & ſexu;uerun-
tamen quamuis in puero ſtatus mutetur
& ita in ſucceſſu temporum ceſſat impe-
dimentum, non tamen ceſſat immunitas
de non eundo ad curiam pro abſolutione
uel mandato. ſiue pure ante pubertatem,
uel poſt poſtulet ſe abſolui, cum propter
defectus ætatis, in qua fuit commiſſus ex
ceſſus, rigor ſit à manſetudine temperan-
7 dus.ut inf.eo.tit. cap. pueris. † Sed quærit̄
de his qui tēporali laborant impedimēto
an ceſſante impedimento eis non eūtibus
ad curiam pro ſuſcipiēdo mādato ſicut in
abſolutione iurarunt, utrum excōicatio
reuiuiſcat. Ad quod rñdeo,quidā de pla-
no dicunt,ꝙ ſic inducentes.1.q.1.c.quod
ꝓ neceſſitate 26.q.6. c. qui recedunt & c.
de his uerò.& C. qui bonis. ce. poſ. l. ul.
quod mihi non placet. nam obligatio ſe-
mel extincta reuiuiſcit.ut ff.de ſolu.l qui
res.§ areā.& ſemel in abolitione miſſa pu
nitio recidiuo dolore iterari non debet.
ut.24 q.4.c. ſi illic. Et Ambro.dicit. Ie-
ſus non reuocat beneficia.ut de pœ. di. 1.
quantumlibet.& libertas indebitè obtenta
non retractatur.ut C.ſi aduer.lib. l.1.mit-
tētur igitur ad curiā nō abſoluēdi, cū ſint
abſoluti, ſed puniendi pro piurio & con
tēptu.Puto etiā ꝙ excōicandi ſunt,quorū
excōicatio,donec mandatum ſuſceperint
& ſuſceptum pro poſſe fuerint ꝓſecuti,
debet firmiter obſeruari:ut ſup. de app.c.
8 qōnē. † Poſſunt excōicare epiſcopi & eo-
rum ſuperiores ſcd̄m quoſdam, qa ut di-
cunt, mucro epiſcopi eſt excōmunicatio;
unde alibi dicitur felice mucrone epiſco-
pi ſacerdotū piacula recenſentur.ut 16.q.
2.c.uiſis.in fi. & alibi dicitur, quia & ipſa
quę donatio nominatur,quā facit epiſco-
pale iudicium, qua pęna in eccleſia nulla
maior inuenitur.ut 23.q 4 c. corripiātur.
Alij autē dicunt, ꝙ non ſolū epiſcopi,ſed
ēt alij prælati etiā omnes, qui p̄ſunt colle
gijs, ut abbates & priores etiā excōicare
pñt excōicatione maiori, ut ſupra de off.
or.c.cū ad eccleſiarum prælatis.Tertij di-
cunt, ꝙ quilibet ſacerdos habens eccleſiā
parrochialem poteſt hoc facere.ut 2. q.1.
c.nemo.& ſupra de offi.or.c.ſi ſacerdos,ꝙ
prælati excommunicare pñt, planum eſt.
quia iuriſdictionem hñt ut ſup.de iudi.c.
decernimus.ergo excōicare poſſunt, quia
iuriſdi. nulla eſt ſiue coertione, ut ſup. de
of.dele.cap.ex literis. & ff. de offi. eius cui
mand.eſt iuriſd.l.ult.ꝙ abbates excōicare
ualeant,probatur.ſup.de ſimo.c.ſicut.na-
turam ad eos ſpectat monachorum corre
ctio,ut ſup.de offi.ordi.c. quanto. Poſſunt
ca-

excōicare priores. ut ſup.de ma. & obe.
c.cū in eccleſijs.Itē plebani.ut in decr.c.
cū ab eccleſiarū.Itē archidiaconi, nā iu
riſdictionē ordinariā hñt.ut ſup de offi.
archid.c.dilecto.de præben.c.referente.
imò & de matrimonijs cognoſcūt. ut ſu
pra de teſti.ca. literas.Itē decani iuriſdi-
ctionē hñt.ut ſup.de appe.c. dilecto. ſed
& p̄sbyteri parrochiales excōicare pñt.
vt 16.q. 1.c.alia 2.q 2.c.nemo. 11. q. 3.
c.qūo.ſup de eo q fur.or.rece.c.1.& 2.q.
7.c.itē cū Dauid,ſup. qui filij ſint legi.c.
per uenerabilē. 16.q.4.c.j.ſup.de off.or.
c.ſi ſacerdos. Ad hoc dico,ꝙ ſoli epi ex-
cōicare pñt cū illa ſolēnitate, quæ hr̄ 9.
q.3.c. dicunt. Alij uero prælati, qui per
electionē aſſumuntur, iuriſdictionē ha-
bent de iure cōi, & excōicare pñt. ar.in
Auth.de deſen.ciui.§ nos igitur, coll.3.
& C.de iuriſdic. om.iudi.l.ult.non tñ cū
ſolennitate ep̄ali, de qua ſuperius dixi.
In cæteris aūt prælatis,qui non aſſumū-
tur per electionē, & in presbyteris par-
rochialibus conſuetudinem ſerua, quæ
dat iuriſdictionem. ut 9.q.3.ca.conque-
ſtus.ſup.de offi.or.ca.duo ſimul. & C.de
9 eman.libe.l.1.† Traduntur duæ regulæ
in excōicando & tertia in abſoluendo.
prima,minor maiorem non poteſt liga
re uel abſoluere.ſecunda,qui poteſt liga
re & abſoluere.& tertia, quia poteſt ab-
ſoluere & ligare. Colliguntur iſtę regu-
læ.21.di.c.inferior. Prima regula reci-
pit inſtantiā,cum maior ſe ſubijcit arbi
trio minoris,ut 11.q.1.ca.peruenit. Se-
cunda regula fallit in incendiario, quē
ep̄us uel alius prælatus excōicare pōt,
ſed abſoluere non poteſt, poſtquā fuerit
nūciatus.ut inf.e. c.tua. Item fallit.nam
iudex delegatus poſt ſententiā diffiniti-
uam exequi poteſt, & excōicare parere
nolentem, ſed excōicatū abſoluere non
poteſt poſt annum.ut ſupra de offic.de-
leg.c.quærenti. Tertia regula fallit in
ep̄o, quem accuſatum metropolitanus
cum ep̄is prouincialibus abſoluere po-
teſt,condēnare non poteſt.ut 3 q.6.cap.
quāuis fallit in ſenatore uel clariſſimo,
quos accuſatos præſes abſoluere poteſt,
non cōdemnare.ut C.ubi ſena.uel cla.l.
10 quotiens.§.ſed hoc ſolummodo. † Sed
quid ſi Papa mandat alicui,ut excōicet,
nunquid & abſoluere poteſt? uidetur
quòd ſic.argu.illius canoni.21. di.ca.in
ferior.ff.de regu.iur.l. nemo. Nam ex-
communicatio & abſolutio pari condi-
tione cēſentur.ut de pœ.di.1.c.uerbum.
quod intelligo uerum eſſe, cum manda
tur alicui cum cauſæ cognitione excōi-
care.Cæterum ſi iam Papa cognouit vel
forte ratione notorij exceſſus demande
tur excōicare;is enim,cui ſic committi-
tur,abſoluere non poteſt. non enim par
tes iudicis obtinet, quia non ei iuriſdi-
ctio,ſed miniſteriū potius cōmittitur in
hac parte ut ſup.de offic.de leg.c. ult.in
11 fi.† Poteſt aūt prælatus excōicare ſub-
ditos ſuos.ut 9.q 2. per totum ſubditos
intelligo ratione domicilij,rei, contra-
ctus,& delicti.ut ſup.de fo.competen. c
licet.Et ut notaui in ſumma illius ti. §.
ſortitur,cum ſequen.§. Quod generali-
ter uerum eſt,niſi quis per priuilegium
eximatur,ut excōicari non poſſit.ut 15.
q.1.c.frater noſter.& de hoc plenius di-
xi.ſupra de priuil.§. item ſunt quidam.
12 † Excōicatio fieri habet duabus de cau-
ſis.ut uidetur dicere decre. inf. de uerb.
ſignifica.c.ex parte,in prima.ſ. pro con
tumacia uel offenſa ualet, ut quia ali-
quis iuſſus noluit maleficium emenda-
re, ſed certè & hæc contumacia eſt. ut ff.
de uen.l.qui reſtituere.Vnde ſi rectè in-
ſpeciatur, non excommunicatur quis,
13 niſi pro contumacia. † Sed multiplex
eſt contumacia. Aliquando committi-
tur in nō ueniendo, Aliqñ in non reſpō-
deo.Aliquando in recedendo,ante tem-
pus.ut 11.q.3.c.certum.Aliqñ in latēdo
vel abſentādo uel ꝓcurando ne ad cita-
tum citatio ualeat peruenire. ut ſup. ut
lite non cōteſ.c.qm̄ frequenter.Aliquā-
do in non reſtituendo ut in præal. l.qui
reſtituere. Aliqñ in non emēdando de-
lictum,ut in dicta decre.ex parte. Aliqñ
in non exibendo.ut ff.de app.l.creditor.
§.nullus. Vnde quod dicit canon ille.
11.q.3.certum eſt.pro his tribus crimi-
 nibus

nibus aliquem excõicari debere & c. ex
pone. i. pro his tribus ſpeciebus contu-
maciæ, in quibus magnum crimen con
mittitur. eſt. n. quaſi pctm̃ ariolandi re-
pugnare, & quaſi ſcelus idolatriæ nolle
acquieſcere, ut 8. q. 1. ca. ſciendum. Ple-
runq; tñ imponitur pro alijs culpis no-
mine pœnæ, ut 86. di. ca. tanta de pœ. di.
3. c. actione. Sic autem prælatus põt iure
ordinario excõicare ſubiectos, ſic & ab
ſoluere; quamuis hæc regula fallit ut
no. ſup. eo. §. tradũtur. poteſt inquam ex
cõicatos abſoluere a ſe. Item excõica-
tos a ſuis inferioribus, ſi ad eum per ap-
pellationẽ, excõmunicationũ negocia
deferantur. quod uerum eſt, niſi ſi ta-
le genus excõicationis, cuius abſolutio
ſedi Apo reſeruatur, ut ſupra de off. de
14 leg. c. prudentiam. §. ſexta. † In ſex au-
tem caſibus excõicatorum abſolutio ſe-
di Apo reſeruatur. Primus eſt, cum quis
manus inijcit in clericum, monachum,
monacham, conuerſum, conuerſam, ut
inf. eo. c. nuper. ſed quamuis hæc ſibi do
minus Papa retineat, indulget tamẽ hoc
idem ſuis legatis, qui de latere ipſius ꝑ-
cedunt, ut inf. eod. ca. ad eminentiã. hoc
enim ex ipſo legationis officio cœpit
iam licere legatis, ut ſup. de offi. le. ca. qđ
tranſlationi. ſeruata tñ diſtinctione in
ter legatos qui mittuntur ex latere do-
mini Papæ, & alios qui de ipſius latere
non mittuntur, & eos qui eccleſiarũ ſua
rum prætextu legationis ſibi vendicant
dignitatem, ut ſupra de offi. leg. ca. excõ.
ut no. plenius de hoc de offi. dele. §. offi-
15 cium. † Sed quæritur an epõs poſſit re-
laxare ſententiam excõicationis latam
a ſuo archydiacono, decano, ſeu pleba
no, uel alio iuriſdictionem habente? ad
quod rñdeo non ſine congrua ſatisfac-
tione, & abſq; excõicatoris conſcientia,
vt ſupra de offi. ord. ca. cùm ab eccleſia-
rum prælatis in fi. Sed quid ſi eo incon-
ſulto abſoluat? Reſpondeo, abſolutio te-
net; nam epũs ordinarius eſt iudex om-
nium, qui in ſua diœce. ſunt ut 11. qu. 1.
ca. de perſona. & ar. in rub. de defen. ci-
ui. in prin. col. 3. vbi dicitur, ꝙ non pro-
hibetur defenſor ciuitatis, cui epũs con-
paratur, cognoſcere de cauſis inferio-
rum municipalibus magiſtratibus præ-
termiſſis. ſed nõ idem in metropolitano
& epĩs ſuffraganeis obſeruatur, q̃a ſen-
tentiam excõicationis latam ab epõ in
ſuos ſubditos non poteſt metropolita-
nus reuocare, niſi cauſa excõicationis
ad eum delata fuerit per appellationẽ,
vel per querelam; & hoc ideo q̃a ſub-
diti epõrum non ſubſunt archiepĩs, niſi
in caſibus ut ſupra de offi. ord. ca. paſto-
ralis. Sed hi duo caſus ſunt de ſpeciali-
bus, ſ. cum negocium transfertur ad me
tropolitanum per appellationem, ut ſu-
pra de offi. ord. c. duo. & ca. paſtoralis. &
9. q. 3. ca. conqueſtus. uel per querelam,
quam quis de epõ ſuo proponit, ut ſup.
de offi. ord. ca. ad reprimendam, & 10 q.
3. cap. quia cognouimus. Quare autem
ſeruetur aliud in metropolitano & ſuis
ſuffraganeis, & aliud in epõ & ſuis præ-
latis, tetigi hic & ſupra de offi. or. §. ſed
16 quæritur. † Sed quæritur, an cùm cauſa
excõicationis ad metropolitanũ tranſ-
fertur, teneatur remittere excõicatũ ab-
ſoluẽdum ad epiſcopũ, q̃ excõicauit, in
quo quidam differentiam notauerunt
inter appellationem, & quærelam, di-
centes; ꝙ ſi ab audientia epĩ transfera-
tur cauſa excõicationis ad metropoli-
tanum per quærelam, neceſſe habet me
tropolitanus ſuffraganeo ſuo defferre,
& excõicatum ad eum remittere abſol-
uendum, ut ſupra de offi. ord. c. ad repri
mendam. inf. eo. ti. c. ſacro. ſed ſi per ap-
pellationem, tunc non habet neceſſe de
ferre, ſed poteſt ſi uult, ut inf. eo. cap per
tuas; & poteſt eſſe ratio dñiæ, quia for-
tius transfertur iuriſdictio in ſuperio-
rem per appellationẽ, q̃ per querelam.
nam appellans ſtatim eximitur a iuriſ-
dictione eius a quo appellat ſaltẽ quò
ad negocium, ſuper quo appellatur. vt
ſupra de app. c. directè. & ca. paſtoralis.
ſed qui conqueritur non transfertur niſi
litẽ cõteſtetur; ante. n. non dicit agere,
ſed agere uelle. ut ff. rẽ ra. ha. l. amplius.
& l. quo. n. timore. Sed obijcitur, non-

ne eundo ad ſuperiorem cauſa querelæ
videtur quis appellare facto? ut ſup. de
app. c. dilecto. Rñdeo, illud locũ habet,
cũ itur ad ſuperiorẽ, antequã iudicium
ordinetur, uã poſt neceſſaria eſt appella
tio vocis. vel illud verum eſt cũ itur ad
papam, ſecus ſi ad metropolitanum. ve
rius tñ puto ꝙ ſiue per appellationem,
ſiue per querelam transferatur, cauſa
excõicationis ab epiſcopo ad metropo-
litanum deferre poſſit ſuo epiſcopo, &
excommunicatũ ad eum remittere ab-
ſoluendum, ſed in neutro caſu tenetur.
quamuis aũt dixirm ſup. eo. tit. §. excõ-
municatio. ſi ſine cauſa fiat, uel ex falſa
cauſa, tenet, & ligat; quia ſententia ex-
cõicationis ſiue ſit iniuſta ex cauſa, ſiue
ex animo, ſiue ex ordine, tenet. ut 11. q.
3. c. calido. §. ergo iniuſtè deiecti. qđ eſt
ſpeciale in hac ſententia, aliàs aũt ſen-
tentia prolata iuris ordine non ſeruato
non tenet, ut C. de ſen. & in interlo. om.
17 iud. l. prolatam. † Vnum tamen not.
ꝙ ſi ſententia excõmunicationis ſit in-
iuſta ex cauſa, quia cã non ſubeſt, ꝑꝑ
quam excõicatur, & ſi liget quo ad ec-
cleſiam militantem quæ fallit & falli-
tur, ut ſup. de ſen. & re iudi. c. lator 24. q.
2. c. ſi quis non recto. ſup. de frigidis &
male. c. fraternitatis. ſup. de in integ. reſ.
c. ex literis. 35. q. 9. c. ſententiam. non tñ
ligat quo ad eccleſiã triumphantẽ, cu-
ius iudicium innititur veritati, quę nec
fallit nec fallitur, ut infra eo. tit. c. a no-
bis. 24. q. 3. c. deus. de conſ. di. 2. c. panẽ.
quæ ita demũ ligatũ habet, quem ligat
eccleſia militans, ſi liget claue non errã
te. & ſic intellige. 11. q. 3. c. qũo, cum ſe.
c. quod verum eſt, niſi contemnatur, ut
24. q. 3. c. notandum in fi. & 11. q. 3. §. cũ
18 ergo de ſententia in fi. † Sed cũ eccleſia
Romana nõ habeat maculã vel rugam
uel aliquid hmõi. vt 21. diſt. c. quamuis.
& de pœ. diſt. 1. c. eccleſia. Cũ nihil iniu-
ſtũ ab ea ꝓcedere debeat, quare ſtatuit
ꝙ iniuſta ſententia ligaret, & quare de-
dit materiã prælatis ſæuiendi in ſubdi-
tos? Rñdeo, ut claues eccleſiæ in maio-
ri reuerentia habeantur, dũ timent ho-
mines iniuſtas ſententias, uel ut homo
bene conditus creſceret per obedien-
tiæ, meritum parens iniuſtæ ſententiæ,
& ſe recognoſcens ligatũ iniuſta ſenten-
tia, ut 11. q 3. ca. quid ergo. Et eadẽ rõne
ſtatuit eccleſia Romana, vt ſi ab ea iugũ
graue & uix ferendum imponatur, pia
deuotione toleretur 18. diſ. c. in memo-
riã. Eſt & aliud ſpeciale in ſententia ex-
cõicationis, ut non reueletur per appel-
lationẽ. hoc ideò contingit, q̃a excõmu
nicatio ſecum trahit executionẽ, ut ſup.
de appe. cap. paſtoralis. quaſi dicit aliud
ſeruatur in alijs ſententijs condemnato-
ris, & aliud in ſententia excõmunicatio
nis, nã & alijs ſententijs hoc obtinet, ut
poſt decẽnium executioni mandetur.
nã quandiu appellari põt, executio in-
teruenire non põt, ut ff. de uerb. ſigni. l.
ſi qua pœna. Sed aliud eſt in ſententia
excõicationis, quæ cùm à iudice fera-
tur, ſtatim habet effectum. nec denũcia-
tio quod ad effectũ aliquid operat̃, ſed
quod factum eſt publicat & inſinuat, ut
ſup. de app. c. nouit 11. q 3. c. curæ, & ca.
debent ſup. de teſtibi. co. c. præterea ff. de
teſt. l. hæredes. & eadem ratio eſt in ſen-
tentia interdicti, ſcilicet ut ideò non ſu-
ſpẽdat̃ ꝑ appellationẽ, quia illa ſecũ tra
hit executionẽ, ut ſup. de app. ca. ad hæc.
Sed opponitur, quælibet ſententia diffi-
nitiua ſecum trahit executionem nõ. n.
indiget alia executione, & tñ appellatur
ab ea, ut ſup. de exceptio. ca. ſignificaue-
rũt inf. de teſta. c. Ray. & c. Raynaldus. vñ
quãuis hoc verũ ſit, ꝙ ſententia excom-
municationis ſecũ trahit executionem,
& idẽ in ſententia ſuſpenſionis & inter-
dicti, non tñ eſt illa ratio quare ſine hu-
iuſmodi non ſuſpendatur per appella-
tionem, ſed eſt illa verior ratio, quia ſen
tentia excõicationis eſt medicinalis, ut
11. q. 1. ca. multi; diſciplina enim eſt ex
communicatio & non eradicatio, ut 24.
q. 3. ca. notandum, excommunicatio. n.
eſt mucro epiſcopi, ut 16. q 2. c. uiſis. vñ
cum in huiuſmodi ſententijs cenſura ec
cleſiæ conſiſtat, ut inf. ti. proxi. ca. quid ꝑ
cenſurã. ſpecialiter indultum eſt, quia

ſententiæ huiuſmodi non ſuſpendanť ꝑ
appellationem, ut magis cenſura eccle-
ſiæ timeatur,& hæc vera ſunt in ſenten-
tiis huiuſmodi purè latis , ſecus ſi ſub
conditione ferantur,ut ſup. de appel ca.
præterea.Itẽ ſecus, cum ſententia fertur
& in ipſa ſententia ſuſpenditur eius eſſe
19 ctus,ut ſup.de app.c.dilectis.† Tollitur
excõicatio per abſolutionẽ, & q̃ excõi-
catio abſtulit, abſolo reddit, ut 15.qu.
6.c.nos ſanctorum ca.iuratos & ar. 4.q.
4.c.beatus,& ſup.de elec.c. q̃a diligẽtia.
nõ tñ omnia , q̃ ſi iuſta fuerit excõica-
tionis ſententia, ꝓuentus medio tempo
re ꝑcepti non repetuntur,ut C qui mili.
non pñt l.ſtipendia.& l. cum allegatur.
nec enim pœnæ repeti ſolent,ut ff.de cõ
di.inde.l. pœnæ ff.de procu.l.qui ꝓpriæ
§. vt in certis.ff. de tute. & con. diſtra. l.
20 1.l.§.nunc tractemus † In abſolutione
aũt hæc doctrina ſeruetur,ut his qui ab-
ſoluendus.eſt,iuret ſtare mandatis iudi-
cis ut ſup.quod metus cauſa. ca. 1. infra
eo.c.ſacro circa fi.& c.nuper in fi. Alibi
dicitur,ꝙ quis iurare debeat ſtare man-
datis eccleſiæ,ut ſup.de appel. c.ad hoc
& ſup.e.c.cũ deſideres,in prin. Puto tñ,
ꝙ excõicatus iurare debeat ſtare mãda-
tis excõicatoris quem contempſit , & ſi
alicubi inueneris quod vitandum ſit ꝙ
mandatis eccleſiæ ſtetur , expone ideſt
p̃lati uel iudicis . Eccleſia enim & præ-
latus ſinonima ſunt, ut 7. qõ. 1. c. ſcire.
poſſet tamen notari differentia inter
vnam formam & reliquam. nam cũ iu-
rat aliquis ſtare mandatis eccleſiæ, ſta-
bitur mandatis excõicatoris uel ſuc-
ceſſoris eiuſdem , rationale enim videť
hoc iuramentum arg.ſup.de offi.deleg.
c.quoniã abbas . Cũ iurat aliquis ſtare
mandatis certæ & nominatæ perſonæ,
ad perſonã ſucceſſoris non extenditur
iuramentũ, niſi & de ſucceſſore fuerit
in iuramento adiectũ, ut ff. iudi.ſol.l.cũ
apud.l.cum olim .Sed in primo caſu ſi
appareat iniuſte excõicatus, in hac for-
mã iurabit, qui excõicatus eſt ratione
contumaciæ, quæ conſiſtit in non ve-
niendo ad iudicium, uel ad tempus re
cedendo, uel iudici nõ parendo . ut 11.
q.3.c.certum eſt.mandabitur aũt ei, ut
pareat iuri,ut infra eo. tit.c. per tuas Si
verò aliquis pro offenſa ſit excõicatus,
aut offenſa illa ſit manifeſta ſcilicet ꝑ
confeſſionem in iudicio factam, uel ꝓ-
bationem legitimam , aut euidentiam
rei, quæ nulla poſſit tergiuerſatione ce
lari , & tunc non relaxabitur ſententia
niſi prius ſufficiens pręſtetur emenda.ſi
verò dubia ſit offenſa , ſufficit ad ſenten
tiã relaxandam , ſi parendi mandato cõ
petens cautio præbeatur,ut infra eo.tit.
c.ex parte.& cap.olim.ſed in primo ca-
ſu ſi appareat iniuſtè excommunicatũ,
nihil mandabiť abſoluto,ut ſup.de reſt.
ſpo.c.literas in fi. inf. eo. c.venerabilis.
& ſic intelligo ſup. de offi. deleg. c. cum
contingat.& c.prudẽtiam.§.ultimo . Itẽ
is qui excommunicato excommunicat
in crimine, cum iuramento debet abſol
ui; qui aũt ei communicat, ſed nõ in cri
mine , reconciliari poterit ſine iurato-
ria cautione,ut inf.eo.c.nuper. §.is aũt.
ei,qui pro offenſa fuerit excommunica
tus , mãdabiť, ut de cætero ſimilia non
committat,ut 23.q ul.§.peſſimã. Abſo-
lutio aũt debet fieri cũ ſolẽnitate , quæ
habeť 11.q.3. c.cũ aliquis. non tñ puto
ſolẽnitatem illam eſſe de ſubſtantia ; &
ideo ſine illa ſolennitate ſit abſolutio ,
cum miſerere mei deus,& cũ aliquantis
virgarũ percuſſionibus.ſimiliter cautio
iuratoria non eſt de ſubſtantia , quã ho-
die qui excõicati ſunt præſtant potius
ad cautelam ex conſuetudine eccleſiæ,
quàm rigore canonis, ut infra eo.tit. ca.
cum deſideres . Cũ verò aliquis ſit excõi
catus propter iniectionẽ manuũ in cle-
ricum,hæc forma ſeruatur,ut is qui ab-
ſolutionẽ petit, de parendo mãdatis ec-
cleſiæ & mandeť eidem ne de cætero in
clericũ, monachũ, uel alicuius religio-
nis cõuerſum , manus iniiciat violẽtas,
niſi ſe defendendo , aut de mãdato ſuo-
rũ prælatorũ faciat , uel niſi ſuper eum
prælationis miniſteriũ aut magiſteriũ
habeat,aut cũ ipſo in eadem eccleſia ſo
cius eſſe noſcatur,ut inf.eod. c.ex teno-

21 re.† Sed ſi ſatisfactio ſit pecuniaria, quę
ritur cui debeat applicari ? Ad quod re-
ſpondeo.ſi manus iniectio fuerit facta
in monachum uel cõuerſum ſatisfactio
præſtita applicabitur monaſterio arg.
12 q. 1 c.non dicatis.Inſti.de iniu.§.ſer-
uus aũt.Si clerico ſeculari tunc eidẽ ap-
plicabitur niſi in contumeliam eccleſię
ſit pulſatus, quia tũc actio iniuriarũ ec-
cleſiæ cõpetit.ut ff de iniu.l.j. §.ult.Et ei
debetur ſatisfactio, in cuius ignominia
dicitur facta pulſatio , ut ſupra de ſimo.
c.de hoc.& c.audiuimus 27 q 1.c.ſi q̃s
rapuerit,in Auth.de ſancti.epis. §. ſi q̃s
22 rapuerit.coll.9.† Sed quid , ſi quis pro
pluribus exceſſibus una ſentẽtia ſit liga
tus,& in abſolutione non exprimit om
nes exceſſus,ſed quoſdã,nunquid eſt ab
ſolutus?Rñdeo.non,ut ſup.de offi. ordi-
na.c.ex parte. Abſolutio enim ſurrepta
non prodeſt.ut inf. eo.c. officij, Tancre.
aũt ſcripſit contrariũ, quod non placet.
Non ob.inf.eod.tit. c. cum per cauſam.
ubi dicitur ipſum tãquã excõicatum ſa-
tisfacere eccleſiæ ſuæ pro altera moni-
tione præmiſſa cogatis. illud enim tan-
quã, non eſt ſimilitudinariũ. ſicut Tan.
dixit,ſed ueritatis expreſſiuũ . poſſet tñ
eius ſententia tollerari, cum ex ignoran
tia uel negligẽtia cauſa ſupprimitur arg.
ſup.de reſcrip.c. ſuper literis. ſecus cum
occultatur ex fraude.ut de offi.ord. c ex
23 parte.† Item quæritur,quid ſi quis plu-
ribus ſentẽtijs ſit legatus a pluribus præ
latis habentibus iuriſdictionem in eo,
vel ab vno?Rñdeo, neceſſe eſt enim ut a
quolibet abſoluatur; unde ultima abſo-
lutio confirmabit pręcedentes . ut ff. ad
Treb.l. 1.in fi.primi reſponſi.de pęn.di.
4.§.ul.ſup.de pœ.& re.c. quod quidem.
ff.de ſerui.ruſt.prędio.l. per fundũ plu-
res.n.abſolutiones neceſſariæ ſunt arg.
ff.de no. ope. nunci. l.de pupillo.§.ſi ex
pluribus.2 q.3 c ſi quẽ. § .notandum in
uer. ſi plura . Sed nunquid in hoc caſu
cum ab una ſentẽtia abſoluitur, ab alia
non dicemus eũ partim abſolutum,par
tim excõicatum. Rñdeo,in qualibet ab-
ſoluiť,ſed in ultima eſt abſolutus , ſicut
in eo diximus qui de uno confitetur , &
pœnitet,ſed de alio non , quia tunc erit
pnĩa fructuoſa cum de alio pœnitebit
vt ſup.de pœ & re c. quod quidã pñt tñ
excõicatores uni committere abſolu-
tionem,& ille poſſet omnes excõicatio
nes in unã abſolutionẽ reducere ; ſicut,
& plures obligationes acceptilatione
tolluntur.ff de accep.l.pluribus proce-
dunt iſta ſcd̃m illam ſententiam,qua di
cimus excõicatum poſſe iterũ excõica-
ri quo ad vnum effectũ excõicationis.
24 † Eſt aũt duplex effectus excõicationis,
ſcilicet deiectio & legatio ſcd̃m primũ
effectum excõicatus amplius excõicari
non poteſt ; quia qui foris eſt , expelli
non poteſt ; quid enim ad nos, de his
qui foris ſunt.2.q.1.c. multi.24.q.1 ca.
1.2.& 3.& ſup de iud.c.cum non ab ho-
mine . iuxta alium effectum poteſt ex-
communicatus iterum excommunica-
ri ut 3.q 4.c Engeltrudam , poteſt liga-
tus amplius ligari, & foris poſitus diu-
tius extra teneri,ſicut vides in eo q̃ plu-
ribus ligatur cathenis & ſcd̃m hoc intel
ligo.c.Engeltrudam 11.q.3 c. excellen
25 tiſſimus Pœna † non ſeruantis excõica
tionem eſt, ut tardius recipiatur ad ue
niam,ut 11 q.3.cap.qui iubente. citius
morte præuenitur ut 11 q 4. ca epiſco-
pi.& ſi clericus excommunicatus inge-
rat ſe officijs diuinis exequendis, incur
rit irregularitatem indiſpenſabilẽ tan
quam enormi delicto , ut 11. q.3 cap.ſi
quis epiſcopus Item ſi credens ſe iniu-
ſtè excõicatum contemnat, incipit li-
gari ex ſuo contemptu,ut 11.quæſ.2.§.
cum igitur.& 24 q 3 c. notandum in fi.
Item excõicatus non ſuſcepit partem
in eccleſia.ut 32. diſt.ca præter hæc. Et
non tantũ in una eccleſia hoc cõtingit,
ſed in pluribus eccleſijs locum habet;
26 cum † enim excõicatus in una eccleſia
in omnibus ſit uitandus ut 11.q.3 c. 2.&
4 q 5.c.1.& 6.q.1 .cap ſi quis presbyter.
illi prouentus eccleſiaſtici merito ſub-
trahuntur, cui eccleſiæ cõio denegatur.
27 ut ſup.de app.c paſtoralis in fi.† Sed q̃-
ritur de ſuſpenſo,an ei prouentus eccle

ſaſtici ſubtrahũtur. Rñdeo cum ſuſpen
ſio plerũque fieri ſolet ex leui cauſa, ut
potè pp ſolam infamiam uel ſcãdalum
populi ſiue pleuis, ut 2.q.5.cap.presbi-
ter. tali ſuſpenſo beneficium ſubtrahi
non debet, quod non ſubtrahitur niſi ex
magna cauſa, ut 16.q.7.c.inuentũ. Nam
quamdiu alijs remedijs locus non eſt,
ſunt ſtipendia ſubtrahenda. ut C. de ex-
cep.re iud, l. ſtipendia. Si tamen ex ma-
gna cauſa ſuſpenſio fieret, ſecus eſſet, ut
ſupra de purga.ca.inter ſolicitudines 2.
q.5.c.ſuper cauſam. Itẽ ſi ſuſpenſus con
temnet ſuſpenſionem, priuandus eſt in
terim beneficijs. ut ſupra de æta. & qua
28 li.or.c.cùm bonæ.† Reſtat uidere de pę
na illorum qui participãt excommuni
catis. In quo diſtinguitur, an quis cõicet
crimini & criminoſo, aut criminoſo tã
tum. In primo caſu incurrit eandem ex
cõicationem in numero, qua tenetur is
cui cõicat; vr.n. in eum delinquere qui
damnauit. Vnde ab eo uel eius ſuperio-
re erit abſolutio requirenda. ut inf.eo.c.
nuper.& c.ſi concubinę. Si aũt cõicat ex
cõicato, nõ tñ in crimine, ſubdiſtingui-
tur; quia aut erat excõicatus cum ſuis
fautoribus & cõicatoribus, aut non. In
primo caſu cõicans incurrit, eãdem ab
homine, non a iure ut 11.q.3.c. rogo.&
c.excellẽtiſſimus & inf.e.c. ꝙ in dubijs.
In ſecundo cõicans excõicato in oſcu-
lo, ſalutatione, ſimplici loquela, oratio
ne, uel menſa, incurrit a iure excõicatio
nem minorem ut 11.q.3.c.ſicut ſi excõi
catus cum excõicato cõicauit. hæc autẽ
excõicatio in tertiam perſonã non tran
ſit. ut 11.q.3.c.qm̃.multos. Excipiuntur
quidã caſus in quibus cõicantes excõi-
catis nullam incurrũt excõicationem.
Vnde. Hęc anathema quidam faciunt
ne poſſit obeſſe. Vtile, lex, humiles, res
29 ignorata, neceſſe† Vtilitas eius qui ex-
cõicato cõicat, & ſcienter facit ut nulla
excõicatio incurratur, ut cum quis ab
excõicato exigit quod ſibi debet. ut inf.
eo.c. ſi. Item utilitas cõicandi aliqñ fa-
cit, ut cum quis cum excõicato loquitur
de his quæ ad excõicationem pertinent
& ad correctionem ipſius faciunt. ut 11.
q.3.c.cum excõicato.inf.eo.tit. c. modo
& c.cum uoluntate.§. prædicatores. lex
pp eandem.l.quæ eſt mulier cõicans ui
ro excõicato excõicationem non incur-
30 rit ut 11.q.3.cap.qm̃ multos.† Sed nun-
quid idem eſt econuerſo, ut uir ſciens
vxorem excõicatam & ei cõicans excõi
cetur, non puto; quia uiris fœminas ſub
ditas, & pene famulas lex eſſe uoluit. ut
33.qu.5.cap. hæc imago. Vnde maritus
poteſt uxorem cogere ſatisfacere & ab-
ſoluitur arg.7.q.1.ca.ſicut.& 33.q.2.ca.
placuit. Humile ſicut eſt in filijs, ſeruis,
ancillis, mancipijs ruſticis & ſeruienti-
bus, nec non in omnibus aliis qui à Deo
non curiales ſunt, ut eorum conſilio ſce
lera perpetrentur, ut in d.c. qm̃ multos.
Et qđ dixi de filiis, intellige de his qui
in poteſtate patris ſunt, ſecus in eman-
cipatis. Res ignorata, ut ſi quis alteri cõ
municat ignorans eum excõicatum, dũ
tñ ignorantia non ſit craſſa & ſupina. ut
ſupra de cle.exc.cap.de ap̃licæ. Neceſſi-
tate. ut cum quis tranſit per terram ex-
cõicatorum, ut inf.eo.tit.c. cum uolun-
tate. dummodo neceſſitas ſit uera & nõ
ſimulata. ut in c. qm̃ multos. Et nota qđ
oẽs perſonæ tenent in illo c.qm̃, uſq; ad
illud uerbum. quicũq; aũt omnino & c.
tenentur communicare ſuis ſuperiori-
bus excommunicatis pp obnoxitatem,
qua illis tenentur aſtricti. ſed aliæ per-
ſonæ, quæ in eo c.ſubſequuntur, non te
nentur communicare, imo debent eui-
tare, niſi articulus neceſſitatis immi-
31 neat. ut inf.eo.c.inter alia.† Sed nũquid
parentes pñt licenter communicare fi-
lijs excommunicatis, dñi familiaribus
ſuis? Dixerunt quidã ꝙ ſic, nam eadem
fide ſunt aſtricti ſuperiores inferiori-
bus, qua inferiores ſuperioribus. ut 22.
q.ulti.c.de forma fidelitatis. Verius tñ
puto, ꝙ maiores excommunicantur cõ-
municantes ſuis inferioribus, & hoc in
pœnam maiorum qui corrigere debue-
runt minores, ne inciderent in excom-
municationem arg.ad hoc 26.q.1.c.de
filia. parentes autẽ caſtigare & erudire
filio

filio debent, alias digni ſunt pœna. ut
37.diſt.c.legant.& c.Erubeſcit lex.
32 † Quęritur an peccet mortaliter, qui
in caſu non conceſſo communicãt cum
aliquo excommunicato? Reſpondeo
ſic. vt colligitur ex illa decreta. ſup. qđ
metus cauſa, c.ſacris. & probatur alias.
nam talis eſt excommunicandus, ut 11.
q.3.c.ſicut.& c.excommunicatos.& ca.
quicũq; communicauerit. quod tamen
intelligo ſicut determinat decre. ſup.de
cle.ex.mi.c.ſi celebrat in fi: non aũt de
bet quis excommunicari niſi pro mor-
tali. vt 11.q.1.c.nemo ep̃orum.& c.nul-
33 lus.† Quid ſi epiſcopus excommuni-
cet aliquem, & poſtmodum communi-
cet, nũquid incurrit minorem? Reſpon
deo ſic, nã illa a iure incurritur, ut inf.
eo.c. nuper. & ideo non obſtãt iura quæ
in contrarium poſſent induci, ꝙ nullus
poteſt eſſe iudex ſuijpſius. ut ff. de arbi.
l.pe. ff. ad Treb.l.ille a quo. §. tempeſti
uum. Item ſi quis epiſcopus excõicet
aliquem ratione criminis, & ipſe eidẽ
communicat cõmunicãdo in crimine?
34 † Item quid ſi excommunicet aliquem
cum fautoribus & communicatoribus
ſuis, & ipſe poſtea illi communicat? In
his duobus caſibus ſcripſit frater Ray.
in ſumma ſua ep̃m ligatum excommu-
nicatione maiori non ſua ſententia ſed
iuris, & abſolui debere a ſuo ſuperiori
per decre. inf.e.c.nuper. quod mihi non
placet. Nam primo caſu is, qui in crimi
ne non contrahit excommunicationẽ a
iure ſed a iudice; videtur enim in eum
delinquere, qui dannauit, & ideo ab eo
vel a ſuo ſuperiore debet abſolui, ut di
cit illa decre. nuper. quod in caſu præ-
miſſo dici non poſſet, ut ep̃i ſua ſenten-
tia ligarẽtur, & idem dico in caſu ſecun
do. nam cũ quis excommunicatur cum
communicatoribus ſuis pari anathema
tis vinculo conſtat principalem excom
municatum & fautores ſeu cõmunica-
tores illius fore aſtrictos, vt 11.q.3.cap.
excellẽtiſſimus. vnde & in hoc caſu cum
ep̃us ſua ſententia ligari non poſſit, ut
ſuperius dictũ, eſt contrahet minorem
excommunicationem a iure. Quæri
35 tur, pone † ꝙ epiſcopus excõmunicet
ſubditum ſuum ratione criminis, nun-
quid ſubditus communicans ei in cri-
mine ligatur ea ſententia? vr ꝙ non, ut
inf.e.c.a nobis. il primo. imo nec remiſ
ſio alicuius epiſcopi extẽditur ad ſubdi
tos alienos, ut ſupra de pœ. & remiſ. ca.
quod autem. puto tamen contrariũ eo
quod ille, qui communicat in crimine,
vr in eum delinquere qui dãnauit, ut in
d.c.nuper. unde contrahitur forum ra-
tione delicti, & quò ad hoc efficitur ſub
36 ditus excommunicantis.† Quæritur de
excommunicato, An poſſit intrare ec-
cleſiã? Rñ. excommunicatus minori ex
communicatione poteſt audire diuina
præter miſſam, eo ꝙ a ſacris eſt tm̃mo-
do excluſus, ut dixi ſupra eod. tit. circa
prin. Securius tamen puto, ſi ex deuo-
tione abſtinuerit. ar.5.di. ca. ad eius ue-
37 ro.† Sed nunquid clericus minori ex
communicatione ligatus poteſt in cho
ro cũ alijs offm̃ ſuũ ꝓſeq? Reſpondeo
non, ſi ſciẽter & in contẽptu eccleſiaſti-
cę diſciplinę communicauit excommu-
nicato, & ſic contrahit minorẽ, qa tunc
eſt in mortali peccato, & anathemate
feriẽdus, ut ſupra de cle.ex.mi.c.ſi cele-
brat. in fi. Et vt not ſup.e. tit. § quęritur
an peccet. Cæterum ſi qs communicet
excommunicatio caſualiter, uel negli-
gẽter, uel ex uerecũdia potius q̃ ex con
tẽptu, poterit ꝓſequi offm̃, non tamen
celebrare nec ſacr̃a recipere uel confer
re. ut illa decre. ſi celebrat. laudo tamẽ,
ut prius faciat ſe abſolui, q̃ ſuũ offm̃ in
38 choro cum alijs proſequatur.† Si uero
quis ſit excommunicatus excommuni-
catione maiori, eccleſiã intrare non de
bet, ut 33.q.4.c uir cũ propria 21. di. c.
cleros in fi.& ſi intrauerit, clerici exire
debent officio dimiſſo, ut 11.q.3.c ſicut
apoſtoli.& c excommunicatos.& c qui
excõmunicauerit, 24.q.1.ca.omnis qui
reſedit. quod intelligo faciendum, cum
notorium eſt de excommunicatione il-
lius, & alioquin publicè non euitabũt,
ne prodere videantur, ut 6.q.2 ca.ſi tm̃,

& c.placuit & 2 q 1.c. ſi peccauerit mo-
nere debent tamen eundem in ſecreto,
vt exeat; nam ingerendo ſe cõicationi
aliorũ peccat mortaliter, ut in ca. tñ. &
ſupra de cle. exc. ca. illud, circa ſi Sed ſi
monitus nolit exire, tunc ſi clerici pñt
interim ab officio deſiſtere, ut per hoc
occultus excõicatus non publicetur, ſi
deſiſtãt vel exeãt ſciẽtes vel remaneant
ignorãtes. ſi quidam ſciunt & quidam
ignorant, caute tñ hoc fiat, ut ille non
prodatur; ſi.n. occultum eſt ut dixi, in
priuato uitandus eſt, ut ſaltem verecun
diæ rubore ſuffuſus pro latenti exceſſu
ſatisfacere compellatur, ut inf. eo tit. c.
39 cum non ab homine. † Sed quid ſi pu-
blice aliqs excõicatus intret eccleſiam?
Rñdeo, publice exire moueatur ſi non
exeat, dimittatur offm̃, niſi ſacerdos ca-
nonem inceperit, quia tũc perficere de
bet; non. n. interrupta uel non comple-
ta dimitti debent ſacra miſteria, ut 7. q.
1. ca. nihil. perfecto aũt canone & ſum-
ptis corpore & ſanguine Ieſu Chriſti,
amplius in miſſa non procedatur excõi
cato præſente. ſed ſi eccleſia haberet iu
riſdictionem tpalem, poſſet ipſum ex-
cludere violenter. ſed vbi non habet iu-
riſdictionem, & excõicatus admonitus
non exiret, ſed ſe ingereret procaciter
& proterue, inuocari poſſet brachium
40 ſeculare, † Sed nunquid clericus ex-
cõicatus tenetur dicere horas? Reſpon-
deo ſic. cum.n. ad penſum ſeruitutis cle
ricus tenetur, ut ſupra de cele. miſ. ca 1.
ab hac ſeruitute per excõicationem nõ
liberabitur; quia pœna non habet im-
munitatem. ff. de interdi. & releg. l. rele
gatorum. § vlt ff de neg geſt l. ſiue hæ-
reditaria & ff. ex quib. cau. ma. l. Papi.
Dicet ergo horas ſuas non efficiãdo ec
cleſiam ſicut prius, vel iuxta conſuetu-
dinem pręcedẽtem, ut 11. q. 3 ca. ſi quis
epiſcopus damnatur, & c. ſi quis epus in
41 concilio. † Idem dico in ſuſpenſis pote
runt bini vel trini excõicati ſuſpenſi di
cere horas ſuas. ſed excõicati, extra ec-
cleſias ſuſpẽſi uel interdicti in eccleſijs
etiam interdictis ianuis clauſis, interdi-
ctis & excõicatis excluſis voce dimiſſa
ita, ꝙ audiri nõ poſſint, ut ſupra de pœ.
42 & re. cap. ꝙ in re. † Item no. ꝙ ſi clerici
ſcienter & ſponte participent excõica-
catis; & ipſos in officijs recipiant, eadẽ
excõicationis ſentẽtia inuoluũtur, nec
abſolui poſſunt niſi a Papa, ut inf. e. c. ſi-
gnificauit. & hunc rigorem inducit ma
gnitudo excõicationis. ſ. propter excel-
lentiam eorum in quibus cõicatur. &
cũ ſit pœnalis hæc conſtitutio, non ex-
tendo. eo ꝙ pœna moliendæ ſunt, non
extendendæ, ut de pœ. di. 1. §. pœnę. ff.
de pœ. l. interpretatione. ꝙ aũt dicitur,
& in officijs recuperunt, intelligo omni
bus officij quæ in eccleſia vel extra ec-
cleſiam celebrantur vt de horis diurnis.
& ꝙ dicitur ſponte, intelligo excludi
coactionem abſolutã non conditiona-
lem quæ non defendit ab excommuni-
catione. & ſi ſatisfaciendo in parte de
fendat, ut ſupra quod metus cauſa. c. ſa
43 cris. † Quæritur an hęc uerba ſuffi-
ciant ad excõicandum, ſcias te excõica
tum eſſe. Vel te excommunicatum co-
gnoſcas. Vel habeas te pro excommu-
nicato. Vel reputes te excommunica-
tum. & uidetur quod ſic, ut ſupra de teſt.
cog. c 2. ſup. de appell. c. præterea. nã in
ſententia non refert an interueniãt ver
ba directa uel æquipollentia, ut inf. eo.
tit. proxi. ca in hoc. Vnde ſi iudex dicat.
videtur titium nihil deberet ſeio. vide-
tur titium abſoluere. ff. de ar. l. qui ta-
men. 1. Item ſola uoluntate aliquãdo
excommunicatur ut 11. q. 3. ca. ſi inimi-
cus. ſicut & uoluntate abſoluitur, ut inf.
co. tit. ca. ſi aliquando. Item ſi teſtator di
cat. ſciant hæredes mei me donaſſe li-
berto meo tales res inter uiuos. ex his
verbis dominium tranſit ad libertum,
q̃uis donatio non præceſſit, ut ff. de do-
na. l. ex hac ſcriptura. Item ſit teſtator
ſic dicat, filiam meam ideo exhęreda
ui, quia dote contentam eſſe uolui. ex
his verbis cum uoluntate exhæredare
uidetur, vt ff. de hæredi. inſti. l. qui uole
bãt. Sed contra verba illa, de quibus in
prin. dixi, vim denunciandi habent ma

gis,

gis, quã ligandi, ſed Dei nunciatio non
ligat. ut ſupra de appel. c. paſtoralis in
fi Item ſi teſtator dicat, uolo ꝙ hæres
meus manumittat ſeruum meum, cum
multorũ ſeruorum capita ſibi reliquer-
rim. ſi nõ ſit verũ ſeruos fuiſſe relictos,
nec hæredi dabitur actio, nec compelli
tur manumittere ſeruũ ſuũ. ut ff. de leg.
2 l. Titia. §. verum. 1. Rñ. Item nulla eſt
ſubſtitutio. ſi nõ inueniatur inſtitutus.
ff. de hæredi. inſtit. l. ex facto. ẽt agitatũ
puto verba illa non ſufficere ad excõi-
candum, unde in decre. illa. præterea.
ſubaudi te excõico, & excõicatum te
ſcias. & eodem modo ſubaudi in decre.
44 de teſti. cog. † nam excõicatio odioſa
eſt; & ideo reſtringenda, non amplian-
da. ff. de liber. & poſthu. l. cum quidam.
ſup. de conſangui. & affi. c. quod dilecto.
& ad ſuperiores rationes ꝓ prima par-
te inductas reſpondeo, prima non ob.
quia æquipollentia intelligo hæc, ex-
cõico, uel a communione eccleſiæ ex-
cludo Non ob. lex illa ex hac ſcriptura;
quia illud benigna interpretatione cõ-
cludit, ut in litera continetur. Item non
ob. lex illa quæ uolebat, ꝙ illud ex vo-
luntate teſtatoris procedit, & in vltimis
voluntatibus uoluntas teſtatoris lex eſt
vt in Auth. de nup. §. diſponat coll. 3.
Item dici conſueuit, ꝙ ſi aliquid prohi
betur ſub interminatione excõicatio-
nis, non incurritur excõicatio, q̃uis fue
rit prohibitum, vt ſupra de iure pa. c.
relatum. & quia excõicationes vim ſen
tentiæ non habent, ſecus ſub diffinitio
ne excõicationis; tunc. n. ſtatim incur-
ritur excõicatio, cum ſit prohibitum, ut
ſupra de immuni. ec. c. non eo minus, in
fi. Et eodem modo cũ mãdatur aliquid
ſub pœna excõicationis ut 63. di. c. Salo
nitanæ. niſi a iure mandetur. ut 30. di.
per totum. & eſt ratio, quia ius magis
iraſcitur in contẽptu miniſtri iure, q̃ in
contẽptu ſuijpſius. ut ff. de arbi. l. ſi cum
45 dies. §. dies. & l. celſus. † Quæritur, po
ne ꝙ ſup caput clerici uibrẽ baculũ uo-
lens ipm percutere, nõ tñ percutio, nũ-
quid incido in canonem? uidetur ꝙ ſic,
quia qui manum eleuat verſus aliquem
tenetur iniuriarum, ut de pę. di. 1. c. ſi qs
pulſatus. & ſine violentia manus incidi-
tur in excõicationem, ut eo. tit. c. nuper,
in prin. 17. q. 4. c ſicut, & eadem q. cõmo
uetur de eo qui clericum ſequitur vt uer
beret, licèt nõ verberet, q̃a nõ capit. ad
vtrãq; qõnem ſic dico, ꝙ neuter incidit
in canonem, quia canon ille. ſi quis ſua
dente: factũ exigit. ſ. manus iniectionẽ,
dũ dicit iniecerit; item iniuriã, dũ dicit
ſuadente diabolo. Itẽ violentiã dũ dicit
violẽtas manus, quæ verba cum effectu
intelligo, ut de pœn. di. 1 ca. hec aũt. Itẽ
cum illa conſtitutio ſi pœnalis, ipſam
46 non extendo. † Pone quòd quis mandet
manus violentas inijci in clericum, &
tandem pœnitet ante manus iniectio
nem, nunquid ſecuta manus iniectionẽ
incidit mandator in canonem? vt inf. e.
tit. c. mulieres? Reſpondeo ſic, niſi man
datum reuocetur, ita ꝙ mandati reuoca
tio peruenit ad mandatarium, ut ff. man
da. l. ſi mandaſſe. ff. de procura. l. ſi pro-
curatorem. C. de ſatiſdãdo. l. vna. ſup. de
47 procura. c. auditis, & ca. mandato. † Sed
pone, ſi mandator moriatur ante ma-
nus iniectionem, dicunt quidã eum nõ
incidere in excõicationẽ iam mortuũ;
tum quia morte finitur mandatum. ff.
manda. l. inter cauſas. §. 1. inſtit. mand.
§. rectè. ſup. de offi. dele. c gratum. & c. li
cet nondum. tum quia eccleſia ſub ter-
ra non ligat, ut inf. eo. tit c. à nobis. il ſe-
condo & 24 q. 3 c ligantur. Sed uerius
dicitur, eum fore excõicatum poſt mor
tem, niſi mandatum reuocet ante mor-
tem, cũ intelligatur decedere in eadem
voluntate. ut ſupra de bap. & eius effe-
ctu. c. maiores. ff. de manu. uind. l. ſi pa-
ter. bene aũt quis excõicatur poſt mor
48 tem. 24. q. 2. ca. ſane. † Item quid ſi non
mandet, ſed ratã habet iniectionem ma
nus in clericum? dicunt quidã, ꝙ incidit
in canonẽ. nam ratihabitio & in malefi
ciis locũ habet. ut ſupra de ſimo. c. ſicut
C. de inceſt. nupt. l. 3. ff. de ui & ui ar. l.
1. §. ꝙ arg. contra. ff. de his qui not. inf.
l. ſi quis ergo. ff. manda. l. ſi uero. ff. ſi po-

teſt

teſt, ff. de ui & ui ar. l. 1. § qui igitur. qđ
meo nomine geſtũ non eſt, ratũ habere
non poſſum, ff. de nego. geſti. l. ſi pupil-
li. §. ſed ſi pupilli. §. ſed ſi ego, ff. de pre-
49 ca. l. ſi ſeruus. † In ſumma notãdum, ꝙ
qui manus inijcit in clericum violẽtas,
quos offendit, & illum quẽ lædit, & ec-
cleſiam. Læſo ſatisfieri debet per humi-
liationẽ & dilectionẽ, vel pecuniæ præ
ſtationem, ſi damnum interuenit, ut inf.
eo. ca. ea. noſcitur. Eccleſiæ autẽ ſatisfit,
cũ iuratur de parendo mandatis ipſius,
& mandatum illud ſuſcipitur, de quo
habens inf. eo. tit. ca. ex tenore. ſed ſi ſine
mandato & ſatisfaciendo huiuſmodi
abſolutio fiat, ualet & tenet ut inf. eo. ca.
cũ deſideres Sicut enim excõmunicatio
facta non ſeruata forma ualet & tenet.
11. q. 3. cap. ſi epiſcopus. ſic & abſolutio,
etenim dominus ius eſſe uoluit utriuſ-
que ligandi & ſoluendi, ut de pœ. diſt. 1.
50 † Et nota ꝙ licet canon ille. ſi quis ſua
dente. 17. q. 4. ca. editus ad præſidiũ cle-
ricorum tria requirit quãtum ad hoc ut
incidatur in ipſum. ſ. Iniectionem, dum
dicit iniecerit; violentiam, dum dicit
violentas; & iniuriam, dũ dicit ſuaden-
te diabolo. Fallit hoc cauſaliter, nam
aliqñ inciditur in illum canonem ſiue
iniectione manus propter uiolentiam,
ut inf. eo. c. nuper, in prin. aliqñ ſine uio
lentia propter iniuriam, ut inf. eo. c. con
tingit. Aliquãdo ſine uiolentia & iniuria
propter ſolam iniectionẽ, ut inf. eo. ti. c.
vniuerſitas. Item no. ꝙ olim ſcđm anti-
quos canones quilibet audiebatur vo-
lens de iniuſta excõicatione docere, ut
11. q. 3. c. ſi epiſcopus. Hodie enim non
auditur niſi in duobus caſibus, ſi dicat
ſententiam excõmunicationis latã poſt
appellationem legitimè interiectam,
uel intolerabilem errorem in ſententia
fuiſſe expreſſum, ut inf. eo. ti. c. per tuas.
51 † Intolerabilis error poteſt dici quodli
bet mortale pc̃m, vt ſi quis excõmuni-
cat aliquẽ, quia non furatur, uel quia nõ
fornicatur. Vel intolerabilis error di-
ci põt cùm expreſſe contra ius pronun-
ciatur ut 2. q. 6. c. ei qui. §. diffinitiua, ff.
quæ ſententiæ ſine ap. re. l. 1. §. 1. & talis
error facit exhæredationem nullã. ff. de
liber. & poſthu. l. poſthumus. §. ulti. & l.
ſequenti. ſic nec ualet tutoris datio, ſi
error facti ſit in datione expreſſus. ff. de
tuto. & cura. l. Seyæ ſic & obligatione p
errorem facta non tenet. ff. ſi quis cau.
l. ſed & ſi. § ul. ff. de fidei. l. ſi poſtquã. vel
error in ſententia excõicationis expri-
mitur. cum excõicator dicit, excõico te,
quia credis in Deum, uel quia caſtè ui-
uis; uel pone exẽplũ, ut ſi dicat excõica-
tor. excõico niſi miſſam dixeris pro ani
ma talis hæretici ut 11. q. 3. c. ſi quis epi-
ſcopus Hug. tñ dixit tunc demũ ſenten
tiam excõicantis continere intollerabi-
lem errorẽ, cũ fertur pro contrario eius
pro quo ferri ſolet; ſolet. n. ferri pro con
tumacia. ut 11. q. 3. c. nemo. c. certum. ſi
ergo feratur pro obediẽtia, ut ſi excõice
tur quis, quia obedit ſententię; continet
intolerabilem. uerius tamen puto, quod
52 prius dixi. † Et licet duo caſus aſſignan
tur, in quibus ſententia excõicationis
non teneat ipſo iure, vt dictũ eſt; ergo aſ-
ſigno & alios tres, ut ſit epus excedat in
exactione procurationis, & quia ſibi nõ
paretur excõicet. ut ſup. de exceſſ. præa.
c. cùm ad quorundã. Itẽ cũ quis ſuppo-
nit ſe protectioni Romanæ eccleſiæ ex
ſimplicitate nõ appellet ſnĩa excõicatio
nis in eum lata non tenet. ut de ap. c. ad
audientiã. Itẽ ſi ſententia excõicationis
feratur à prælato hæretico uel excõica-
to. ut 24. q. 1. c. audiuimus. Et nota quod
vbi iudex uel prælatus dicit, excõico, in
telligendum eſt de maiori excõicatio-
ne, non de minori. ut inf. e. tit. c. ſi quem
non obſtante. ff. de pœnis. l. ſi præſes.

S V M M A R I V M.

1 *Verbum quid ſit.*
Verba ad quid ſint inſtituta.
2 *Verbum quare dicatur filius Dei.*
Verbum unde dictum. & qualiter verba debeant interpretari.
3 *Nomina quare ſunt inuentæ.*
4 *Reſcriptorum verba quis interpretetur.*

Inter-

5 *Interpretatio iuris an & quando neceſſaria & inſcriptis redigenda ſit.*
6 *Interpretationes à iure quibus per omnia ſtandum eſt.*
7 *Interpretatio iuris quando prorogetur.*
8 *Interpretatio iuris quando arctetur.*

De Verborum ſignificatione. Rub.

DICTVM eſt de perſonis in pri-
mo libro. in ſecundo de iudicijs.
in tertio de vita & rebus clericorum. in
quarto deſponſalibus & matrimonio
laicorum. in quinto de criminibus. Sed
quia circa verborum interpretationes
& intellectus oriuntur quæſtiones fre-
quentius ita, ut plerunque nexam ſolui-
mus, modũ ligemus, ut inf. eo. tit. c. cùm
olim. ideo ponitur hic rubr. de verbo.
ſignifica. Videamus quid ſit verbũ. Vñ
dicatur. Qualiter hic ſumatur. Quali-
ter ſit interpretandum. Quis poſſit ver-
ba dubia interprætari. Vltimo videndũ
eſt, qñ poſſit arctari, vel prorogari in-
1 terpretatio. † Verbum eſt pars oratio-
nis cũ temporibus & modis ſine caſu ſi-
gnificatiuum actionis & paſſionis. hic
aũt ponit verbũ in larga ſignificatione
vt ſupponat pro qualibet parte oratio-
nis, per quam is quis loquitur, de animo
gerit in notitiã aliorũ deducat; uerba
enim non ꝓpterea inſtituta ſunt, ut per
ea ſe inuicem homines fallant, ſed ut eis
quiſque in alterius notitiã ꝓferat. ver-
bis igiť vti ad fallaciã; non ad quod ſunt
inſtituta, peccatum eſt. Intereſt. n. quẽad
modum verbũ procedat ex animo, reã
linguam non facit, niſi rea mens, vt pro
bantur hæc 23. q. 2. ca. is autem, & ca. ho
mines in fi. Vnde uerſus. Non niſi men
te rea, ſit mea lingua rea. vnde qui con
tra mentem loquitur, nihil dicit; quia
non dicit quod cogitat, quia vox illud
non ſignat; nec dicit ꝙ uos ſignat, quia
illud non intendit; igitur nihil dicit.
2 ut ff. de rebus dub. l. in ambiguo. † Ver-
bum aũt dicitur filius Dei; quia & ſicut
per verbũ exprimitur uoluntas homi-
nis, ſic per filiũ Dei voluntas patris. vt
de pœn. diſt. 1. ca. uerbum Dei dimittit
peccata. dicitur aũt uerbũ ab aeris uer-
beratũ, quod cõmune accidens eſt om-
nibus partibus orationis ſiue ſumatur
in prima ſignificatione ſiue in ſecunda.
In priuilegijs ſiue inſcriptis interpre-
tabũtur verba ad id ad quod ſunt inſti-
tuta, ut 22. q. 2. cap. quod aũt. non. n. ſen-
ſum extrinſecũ alienũ & extraneũ debe
tis quærere, ut 37. di. c. relatũ, & ad con-
munẽ inteligentiam verba ſunt referen
da, ut ſup. de ſpon. c. ex literis ff. de leg 3.
l. non aliter. Sed contra plerunque dum
proprietas verborum attẽditur, ſenſus
veritatis amittitur, ut inf. eod. ti. ca. præ-
terea, nam potius mens attenditur, quã
verba ſint conſideranda, ut 22. q. 5. c. hu-
manæ. aliquando contra communem
intellectum fit interpretatio, ut ſup. de
poſtulando c. ad hæc. & potius conſide-
randum eſt quod teſtator ſenſerit, quã
ipſa vocis ſignificatio, ut ff. de fundo in-
ſtructo. l. cum de lanionis. §. aſinam. &
hæc uera ſunt, ubi interpretatio verbi
haberetur a iure, ſicut canon interpre-
tatur ſtatim. ideſt uſque ad annum &
diem. ut 20. qõ. 2. c. puella, puto quod in
reſcriptis & priuilegiis magis mens &
intentio ſuperioris attendenda ſunt,
quàm verba conſideranda, ut ſup. de of-
ficio deleg. c. ſuper eod. ſup. de decim. c.
ex multiplici. ſup. de priuileg. c. quãto.
& c. in hiis. nã quãuis verba priuilegio-
rũ inſpicienda ſunt, ut ſup. de priuil. ca.
porro. tñ conſideranda eſt mens. ut ff. de
leg. l. ſcire. 1. q. 1. c. marchion 12. q. 5. c.
humanæ. infra eo. tit. c. intelligentiam.
& idẽ dico in teſtamẽto quia mẽs prior
& potẽtior eſt, quàm uox. ut ff. de ſupe. l.
Labeo, in fi. Vnde ſi teſtator mihi lega-
uit ſeruũ ſub appellatione ſtichi, cũ uo-
careť pãphilus, nõ ſtichus qui ex verbis
3 ſignificať, ſed pãphilius debetur, † noĩa
enim ſignificãdorũ hominũ gratia re-
perta ſunt, quod ſi quolibet alio modo
intelligant, nihil intereſt, ut inſtitu. de
lega. §. ſi q̃s in noĩe, & idẽ eſt ſi in fundĩ
noĩe ſit erratum, ut ff. de le. 1. l. 3. Secus in

nominibus

nominibus rerum. rerũ enim vocabula
immutabilia ſunt, hominũ mutabilia.
4 vt in ea l.in fi. 1. R. † uerba reſcriptorũ
dñi Papæ interpretatur Papa ſupra de
ſequeſtr. cap. 1. Aliquando & legatus in-
terpretatur, ut ſup. de poſtulando cap. 1.
5 † Quis autem poſſit interpretari priui
legia, dixi ſup. de priuil. §. ſed pone. de
interpretatione vero iuris diſtinctio eſt,
antiqua interpretatio generalis eſt ne-
ceſſaria, & in ſcriptis redigenda inter-
pretatio principalis, ut C. de leg. & ſe.
con. l. non dubium ſup. de ſenten. excõ.
c. inter alia. Generalis neceſſaria, ſed
non in ſcriptis redigenda interpretatio
conſuetudinis, ut ff de leg. & ſe. con. l. ſi
de interpretatione ſup. de conſue c. cùm
dilectus. Non generalis, ſed neceſſaria
in ſcriptis redigenda interpretatio iu-
dicis ff. de le. & ſe. com. l. non põt, & l. nã
ut ait. generaliter nec neceſſaria nec in
ſcriptis redigenda interpretatio magi-
ſtri, ut C. de profeſ. l. 1. lib. 12. q̃a nullius
6 addictus in uerba magiſtri. † Sunt inter
pretationes à iure quibus per oĩa ſtan
dum eſt, ut in decre. hic poſitis & C & ff.
eo. tit. per totũ. Sed p̃ter has iuris inter-
pretatione inuenimus & aliàs, nã noĩe
beneficij non continetᷣ rectoria vł perſo
natu, ut ſup. de præbẽdis c cùm olim. &
hoc ne iuri eorum, ad quos ſpectat ele-
cto, detrahatᷣ, & ſimile aliàs ſup. de offi.
deleg. c. ſuper eo. ver. verba illa ordine
tur eccleſia talem interpretationẽ reci-
piunt ordinet per aliũ inſtituendum ad
quem inſtitutio ſpectat, ſed noĩe benefi-
cij continetᷣ prębenda. ut ſup de præben.
c. ꝓ illorũ. non obſtat his inf. eod. tit. ca.
tua. vbi præbendæ & maiora officia no-
mine beneficij continẽtur. illud. n. obti-
net fauore eccleſiæ à debitis releuan-
dis, & ideo dicit litera in hoc caſu. ideo
ius interpretatur conſtitutionẽ illã ſup.
de conceſ. præben. vel. ecc. non va. c. nul-
la. quod ad archiepiſcopatus vel epiſco
patus non ſolet extendi, ſed ad perſona-
tus alios & minore beneficia coarctari
ut ſup. de conceſ præ. vel. ec. ca. dilectus
quauis hodie illi c. dilectus. videatur de-
rogatú per conſtitutionẽ illã ſup de ele.
c. ne pro defectu. ſic interpretatur eadẽ
decreta. nulla. locũ non habere, niſi præ
bendæ fuerint diſtinctæ, ut ſup. de cõceſ.
præben. c ex parte. Hoſt. ſic interpreta-
tus eandem conſtitutionẽ, nulla, ut in 6.
mẽſibus, de quibus loquitur, tempus ſu-
ſpenſionis nullatenus computetur, cũ il
la Lateran. & concilij conſtitutio contra
negligentes tantum fuerit promulga-
ta, ut ſup. de con. præbẽ. c. quia diuerſita
tẽ. Interpretatur electio ideſt confirma
tio, vt ſup. de conſue c. cùm dilectus. Itẽ
ius interpretatur clauſulá illã quæ inter
ponitur in reſcriptis. quod ſi duo uel
oẽs intereſſe nequiuerint &c. vt intelli-
gatur de impoſſibilitate iuris uel facti.
vt ſup. de reſcri. ca. ſciſcitus. & illa decr.
interpretatur illud ſciſcitatus, & c. ſup.
de offi. delega. c. prudentiam. dicens ꝙ ſi
clauſula. quòd ſi oẽs vel ambo. ponitur
in reſcripto, & vnus intereſſe nõ poteſt,
nec committere põt ſup. de offic. delega,
c. coram. Item decre. illa per tuas, inter
pretatur aliam eiuſdem ti cap licet He-
ly. de ſimo. Item decreta. illa ſup. de offi.
delega. ſuper quæſtionũ, interpretatur
illam. cũ te conſulente. Item decret. illa.
de conſan. vir qui à ſtipite. interpreta-
tur aliã eiuſdem ti. non debet. ſic quod
aliqui diſtantes inter ſe quarto gradu
poſſint contrahere, niſi quãuis alter di
ſtat à commui ſtipite 4. gradu. alter. 5.
Itẽ decre. illa ſup. qui fil. ſunt legi. ꝑ tuas
in fi. interpretatur aliã eiuſdem ti. tranſ
miſſæ. dum dicit, q̃ in caſu diſſimili lo-
quitur. Item quod dicit decr. illa qui fil.
ſunt leg. cum interio. veterem, ꝙ filij na
ti ex illis parentibus, qui ignorantes im
pedimentum in facie eccleſiæ contraxe
runt, legitimi ſunt; interpretatur aliam
in eodem ti. dicens idem eſſe ſi alter cõ-
iugum ignoret impedimentũ. Itẽ quod
dicit decreta. ſup. de ui. & ho. cler. qm̃ &
alia ſup. de ſen. excom. monachi, ſcilicet
ꝙ ſi aliquis de communiter viuenti-
bus manus in confratrem inijciat vio-
lentas, à ſuo abbate vel ſuperiore pote-
rit abſolui, interpretatur decre. ſup. de
ſen.

ſen. excõ. c. cum illorum. dum dicit niſi
exceſſus extiterit difficilis & enormis.
vt ſi ad mutilationem membri uel effu
ſionem ſanguinis eſt proceſſum, aut in
epiſcopum vel abbatem violenta ma-
nus iniecta. Itẽ decre. illa. ſup. de cogna.
ſpi. c. 1. interpretatur illos canones. 30.
q. 3. ca. ſuper quibus, & poſt ſuſceptum.
hæc exempla & alia his ſimilia iuris in
terpretatione notare per ſe poterit
7 quilibet ſtudioſus. † Item prorogatur
iuris interpretatio ratione fauoris, ut
ſi cui. indultũ ſit retinere beneficia va-
cantia in ſua eccleſia, & fructus eorum
percipere, ac in ſolutionem debitorum
eiuſdem eccleſiæ conuertere, per inter-
pretationem extenditur nomen benefi-
cij ad præbendas uel beneficia maiora.
vt inf. e c. tua nobis Item uerbum illud,
labores, extenditur ad omnia quæ qui-
dem religioſi proprijs manibus & ſum
ꝑtibus excolunt, ut ſup. de decimus c. ex
parte. Item priuilegium indultum de
decimis non ſoluendis extenditur ad
decimas per interpretationẽ poſſeſſio
num, quæ poſtmodum acquiruntur, ut
ſup. de priuile c. quia circa Itẽ quod qui
buſdam religioſis indultum eſt, ſ. vt cũ
Romanę terræ fuerit interdictum, ex-
cõicatis & interdictis excluſis poſſunt
qñq; ianuis clauſis ſuppreſſa voce non
pulſatis campanis diuina officia cele-
brare, ad epiſcopos prorogatur, ut ſup.
de priuil. ca. quod nonnulli. ſic per inter
pretationes extendimus donationes.
vt ſup. de dona. ca. cũ dilecti. Vnde ſi Im
perator donet, demum interpretatur
cum omnibus iuribus & pertinentijs
ſuis eſſe donatum, ut C. de bo. vac. l. ſi
qñ lib. 10. Idem facimus in teſtamentis
ſimiliter ratione fauoris. Vnde ſi ali-
quis leget vina, interpretamur & vaſa
vinaria legaſſe. ff. de vi. & tri. leg. l. ſi
cui. §. ſi vinum. & ff. de penu. le. l. qui pę
num. §. ult. & l. namq;. & auibus legatis
& auiaria debentur. ut ff. de leg. 3. l. aui
bus. Non enim in cauſa teſtamentorum
ad diffinitionem utiq; deſcendendum
eſt, cum plerunq; abuſiue loquantur
homines, nec proprijs nominibus vel
vocabulis vtantur, ut ff. de leg. 3. l. non
aliter. §. titius. Ideoq; cartarũ appella-
tione, libros intelligimus eſſe legatos
cum vox teſtatoris, & uoluntas vrgeat,
vt cum quis dixerit cartas meas vniuer
ſas, q̃ nihil aliud quam libros habeat,
ſtudioſus ſtudioſo reliquens, ut ff. de le-
ga. 3. l. librorũ. §. quod tñ. Item proro-
gatur iuris interpretatio ratione gene
ralitatis, ut cũ quis obligat bona ſua, &
futura bona intelligatur obligare, ut
C. quæ res piguo. oblig. poſ. l. vltima.
Item cum quis fundũ obligat, nihil ex-
cipiens ius patrónatus, quod in eccle-
ſia in fundo ſita obtinet obligare vide-
tur, ut ſup. de iure patrona. ca. ex literis.
8 † Aliqñ interpretatio iuris arctatur,
vt in procuratione exigenda ne ſubie-
cti grauentur, ut ſup. de cẽ. c. quanto Itẽ
arctatur ut exactionis & auaritiæ nota
uitetur, ut ſup. de cẽ. c. ex parte. Item in
terpretatio arctatur odij ratione, vt
cum decimæ laico conceduntur in feu-
dum, quod male fit, ut ſup. de his quę fi.
a præla. ſiue con. ca. c. cũ apoſtolica. Itẽ
in hoc caſu occaſione decimationis an
tiquæ non ſunt decimæ noualium vſur
pandæ cum in talibus non ſit extẽden-
da licentia, ſed potius reſtringenda, ut
ſup. de decim. c. tua. odia. n. per interpre
tationem reſtringenda ſunt, ut ff. de li-
beris & poſth. l. cũ quidã. ſup. de cõſang.
& affini. ca. quod delicto. Item arctatur
venditio per interpretationem, ut non
videatur epiſcopatum uel venditũ vel
in venditione exceptum, ꝙ venditionis
tempore non extabat, ut ff. de cõtrahen.
emp. & vend. l. Rutilia. & hoc ideo quia
in venditione inſpicitur tempus con-
tractus. Item in fauorem rei fit reſtitu
tio per interpretationẽ, nam ſi quis le-
gauerit nummos & neſcimus de quib.
ſenſit, tunc ſumitur coniectura ex pluri
bus; ſpectatur. n. conſuetudo patrisfa-
milias in primis, deinde regionis in
qua teſtator verſatus eſt, ſed & mens
patrisfamilias & legatarij dignitas vel
charitas & neceſſitudo. In ſumma, quæ
præce-

præcedunt uel ſequuntur ſcripta ſcru-
tanda ſunt, ut ff.de lega. 1.l.filiusfami-
lias. quia ſi nec ex illis coniectura capi
poſſit, tunc locum habet quod dicitur,
nummis in diſtincte legatis exiguio-
res debentur, ſi neque ex conſuetudine
patrisfamil.neq; ex regione vnde fuit,
neque ex contextu teſtamenti poſſit
apparere.ut ff.de lega. 3. l. nummis. qđ
ideo contingit, quia cum hæres dam-
natus ſit nummos dare, in poteſtate
eius eſt, quos velit dare & liberare, ut
ff.de lega.3.l. qui concubina. §. primo.

SVMMARIVM.

1 *Regulæ quid ſit. & unde dicatur.*
2 *Regulæ vnde ſummatur.*
3 *Regula, omnis res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, quomodo intelligatur.*
4 *Regula, quod dubia in meliorem partem ſunt interpretanda, qualiter ſit intelligenda.*
5 *Regulæ quod vtilius ſcādalum naſci permittitur quam veritas relinquatur, ſenſus.*
6 *Regulæ, quod eſt illicitum neceſſitas facit licitum, explanatio.*
7 *Regulæ, qđ latēter, aut p vim, vel alias illicitè introductum eſt, nulla debet ſtabilitate ſubſiſtere, declaratio.*
8 *Regulæ, quòd iudex à tormentis incipere non debet, intellectus.*
9 *Regula, quidquid in ſacratis Deo rebus & epiſcopis agitur pro ſacrilegio reputatur, quomodo ſit intelligenda.*
10 *Regula, qui ex timore facit preceptū aliter quam debeat facit, qualiter intelligatur.*
11 *Regulæ, offendens in vno factus eſt omnium reus, intellectus.*
12 *Regula, non poteſt eſſe paſtoralis excuſatio ſi lupus oues comedat, & ipſe neſcit, declaratur.*
13 *Regulæ, indignum eſt, & tam Romanę eccleſiæ conſuetudine alienum vt pro ſpiritualibus facere quis homagium compellatur, declaratio.*

De Regulis Iuris. Rubrica.

AD eximij operis conſumationē,
& miniſtrorum iuris canonici in
ſtructionem perfectiſſimam doctrinam
diffinitiones iuris ſiue regulæ ſuppo-
nuntur, vnde intitulatur rubrica. de re-
gulis iuris. Videndum eſt. quid ſit re-
gula. Vnde dicatur. Qualiter finiatur.
1 Ex quibus regula ſurgit. Regula † qdem
eſt quæ rem breuiter enarrat, non vt ex
regula ius ſumatur, ſed ex iure quod
eſt, regula fiat, ut ff.eod.titu.l.1. Sed in
grāmatica regula eſt multorū conſimi-
lium collectio. Regula dicta eſt ex eo
ꝙ recte ducit, nec aliqñ aborſum tra-
hit. Alij dixerunt regulam dictā, uel ꝙ
regat, uel ꝙ normam rectè viuendi præ
beat, uel ꝙ diſtortum prauūque corri-
gat. vt 3.diſt.cap.regula. Sed obijcies, ſi
hoc facit regula; ergo regula eſt ius;
ſed contrariū dixi, non ut ex ea ius fiat.
Rñdeo in decre. ſumitur regula ſecūdū
ꝙ canon græcè, latine regula nuncupa-
tur, ut 3.diſt.c.canon. ſumitur autem re
gula, uel ex ſigno vniuerſali, ut inf.eod.
tit.c.omnes res ff. eod. titu.l.omnia. uel
ex ſigno indiffinito ff.eodem.tit.l.quic-
quid calore iracundiæ. uel ex alio ge-
neraliter dicto, ut inf.eo.titul.cap.quod
2 non eſt licitum. † Sumuntur regulæ
ex iure conſtituto, ut ff.eodē. titu.l. 1.&
vt ſuperius dixi. quædam tamen ſunt,
in quibus regulæ uel diffinitiones pro-
ditæ non ſunt, quia nec tradi poſſunt;
difficilis eſt enim aliquarū rerum diffi-
nitio, ut moræ ff.de uſu.l.mora, in prin.
ſic & alibi lex dicit in impenſis factis in
rebus dotalibus. quæ autem impendia
ex rebus dotalibus deduci debeant, non
tam facile in vniuerſum diffiniri, quam
ſingula ex genere & magnitudine im-
pendiorum æſtimari poſſunt, ut ff. de
impen. in rebus dota. fac. l. quod dici-
tur, in fin. Item non potuit diffiniri
quanta fides ſit teſtibus adhibenda.
& ideo hoc arbitrio iudicis reſerua-
tur,

tur dum dicitur. Tu magis ſcire potes
quanta fides ſit teſtibus adhibenda. ut
ff.de teſti.l.teſtium fides. in uerſic. uerba
epiſtolæ. ſic quanti temporis pœniten-
tia ſit peccatoribus imponenda cano-
ne non potuit diffiniri. & ideo dictum
eſt, tempora pœnitudinis habita mode-
ratione conſtituenda ſunt. tu iudica
prout cōuerſorum animos proſpexeris
eſſe deuotos habito reſpectu ad ætatis
pericula, & ægritudinum neceſſitates, vt
26.q.7.cap.tempora. & c.hæc ſic. Item
quatenus & cuius interſit, non potuit
diffiniri; eo quòd non in iure, ſed in fa-
cto conſiſtit. ut ff.eo.titu.l.quatenus. His
igitur præmiſſis ad aliquam præſentis
tractatus doctrinam, regulas ſub hac
3 rubrica poſitas exponamus. † Prima
igitur regula. omnis res per quaſcūque
cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur,
ſubaudi in contractum agentes. ut eſt
videre in emptione & uenditione, quę
conſenſu contrahuntur, & contrario
conſenſu diſſoluūtur rebus integris exi-
ſtentibus, ſecus ſi ad ſolutionem pretij
vel rei traditionem peruentum ſit. ut
C. quando licet ab emp.re. l.1. Idem in
alijs bonæfidei contractibus. ut ff. de
pact. l. ſi unus. §. idem. Idem in ſponſali
bus de futuro. ut ſup. de ſponſali. ca. præ
terea. ſecus in matrimonio. ut ſup. de iu
reiurand. cap. tua. & ff. de eo qui cog. cō-
ſan. vxo. ſuæ ca. ſuper eo hoc ideo, quia
matrimonium non ſoluitur niſi morte.
vt 32.q.7.cap. licitè & in authē. de nup.
§. de inceps. collat. 3. & ſimile ad l. iſtam.
4 ff.eod.titu.l.nihil. † Secunda regula di-
cit. quòd ea facta, quæ dubium eſt quo
animo fiant, in meliorem partem inter
pretemur. ut enim uir præditus ſcien-
tia literarum & maximè prælatus cum
propria conſanguinea conuerſatur, cre
di debet, quod hoc faciat affectionis, &
non fornicationis cauſa. ut ſup. de præ-
ſum. c. cum in iuuentute. Item cum lega
tus eccleſiæ Romanæ & maximè cardi-
nalis equum uel aliud modicū recipiat
ab eius cognato, cui cōfert aliquid ſpiri
tuale, credēdum eſt quod non ſimoniæ,
ſed neceſſitatis cauſa recipiat. ut ſup. de
ſimoni. ca. & qōnes, & hoc ideo contin-
git. quia quilibet pręſumitur bonus, do
nec cōtrarium probetur. ut ſup. de ſcru-
ti. c. uno. ſup. de præſumptio. ca. dudum.
& nullum ſuę ſalutis immemorem. ut
2.q.ult.c.ſancimus. alia iura dicunt in
humaniorum partem in dubijs declinā
dum. ut de tranſactio. c. ult 50. diſt. cap.
eos. Alia, in dubijs, quod tutius eſt, tene-
re debemus. ut ſup. de presby. non bapt.
mi. cap. ueniens. ſup. de bapt. & eius ef-
fec. cap. de quibuſdam. de conſtit. diſt. 4.
c. ſi nulla. & diſt. 1. ca. presbyteri. Alia in
dubijs ſuis conſcientijs homines relin-
quuntur. ſup. de iureiurand. ca mulieri.
33. diſt. cap. habuiſſe. Tertia regula eſt.
5 † Vtilius ſcandalum naſci permittitur,
q̃ ueritas relinquatur. ſcilicet fidei, uel
veritas bonæ vitæ. Triplex eſt enim ue-
ritas, bonæ uitæ, & hæc nunquam di-
mittatur propter aliquod ſcandalum,
quia pro nullo ſcandalo debet commit-
ti mortale peccatū. ut ſup. de noui ope.
nunc. c. cum ex iniuncto, circa fin. Item
juſticiæ reſpū iudicis, diſciplinæ reſpe-
ctu prælati. Et in his aliquando ueritas
dimittitur propter ſcandalum. vt 23.
q.4.c. non poteſt. Vnde uerſus. Eſt uerū
vitæ, doctrinæ, iuſticięque. Vnum ſem-
per habe, duo propter ſcandala linqui.
6 † Quarta regula eſt, quod non eſt lici-
tum. ſimile ad hanc regulam de conſe.
diſt. 1. c. ſicut. & diſt. 5. ca. peruenit. & di.
5. c. diſcipulo. ſup. de fur. c qui p neceſſi-
tatē. Et eſt ratio; qui neceſſitas eſt con-
traria uoluntati. ff. quod met. cauſa. l. 1.
& nullum peccatum, niſi uoluntarium.
7 vt 15. q. 1. §. 1. & c. illa. † Quinta, quod
latenter, aut per uim, uel alias illicite
introductum eſt, nulla debet ſtabilitate
ſubſiſtere. in hac poteſt poni exēplum
in exactis latenter, aut per impreſſio-
nem, aut per dolum à prælatis introdu-
cta, quæ ſubſiſtere de iure non debent.
vt 10. q. 3. cap quia cognouimus. ſupra
de exceſſ. prǽla. c. ſane. uel poteſt poni
exemplum in conſuetudine irrationa-
bili introducta latenter, uel per uim,
quæ

quæ ſubſiſtere non debet. ff. deli. & ſe.
conſu. l. quod non ratione. ſup. de cõſue-
8 tud. cap. ult. † Sexta in ipſo cauſæ ini-
tio non eſt quæſtionibus inchoandum,
contingit hoc ideo, quia ad quæſtiones
non peruenitur, niſi per præſumptio-
nes, & iudicia; & propterea non eſt a
quæſtionibus inchoandum. ut dicit hic,
& ff. eod. titu. l. 1. Reſpon. 1. & C. eod. tit.
9 l. miles. † Septima quicquid in ſacra-
tis Deo rebus & epiſcopis agitur, pro ſa
crilegio reputatur, quia ſacra ſunt & à
quocunque uiolari non debent ſacrile
gium enim committitur, ſi res eccleſiæ
diripiantur, ut 1. quæſt. 3. cap. peruenit.
16. q. 7 cap. 2. 17. q. 4. c. ſi quis domum.
ſup. de fo. compet. cap. conqueſtus. ſup.
de ſenten. excom. ca. conqueſti. & quod
dicit ſacratis, ſupplè maximè; nam &
non ſacratæ priuilegium habent, ut ſer
ui eccleſiarum. ut 12. q. 4. cap. eccleſia-
rum ſeruos. ſic & cum iniuria infertur
perſonis eccleſiaſticis. ut 17. q. 4. cap. ſi
quis ſuadente. & quod hic dicit de epi-
ſcopis ſubaudi maxime. 17. qu. 4. cap. ſi
10 quis deinceps. Octaua, † qui ex timore
facit præceptum, aliter quàm debeat,
facit; & ideo iam facit, intelligendum
eſt de præcepto diuino, & de eo qui il-
lud facit timore ſeruili, qui non poteſt
eſſe ſimul cum charitate, unde talem ti-
morem habens non poteſt mandata do
mini adimplere, cum non ſit in chari-
tate, quæ eſt ſumma omnium bonorum
operum ut de pœni. diſtin. 2. cap. chari.
tas. ſecus eſt de timore filiali, qui ſimul
habetur cum charitate, unde qui timet
Deum faciet bonum. Item timor ſerui-
lis introduxit filialem, ſicut ſeta, filum,
vel lignum, ut de pœni. diſt. 2. c. ſicut ſe
ta. unde dicitur, creſcit charitas, & mi-
nuitur timor, ut de pœni. diſt. 2. ca. forte
nata. perfecta uero charitas foras emit-
tit timore. ut 23. q. 6. cap. ſchiſmatici.
qui igitur timore ſeruili facit præceptũ
Dei, nec facere intelligitur, ut dictum
11 eſt. † Nona, offendens in uno factus eſt
omnium reus. quod ſic intelligo, ut of-
fendens in uno peccato mortali, quia
reus omnium, quo ad ſufficientiã dam-
nationis, ideſt ita ſufficiat unũ ad æter-
nam damnationem, ſicut omnia. Vel
offendens in uno, ideſt in una uirtute;
nam ſtatim ſubintrat uitium uirtutis op
poſitum, cum excluditur uirtus. ut 32.
quæſt. 1. cap. cum denunciatur impro-
bitati. & ſic cum habeat unum uitium
mortalis peccati, omnium uirtutum fa-
ctus eſt reus; quia nullam habet uirtu-
tem. Vel uno ideſt in charitate, ſine qua
nemo poteſt ſaluari, ac ſi omnium pec-
catorum reus eſſet; & ſimile ad iſtud de
12 pœni. diſtin. 6. cap. 1. † Decima non
poteſt eſſe paſtoralis excuſatio, ſi lupus
oues comedat, & ipſe neſcit. hoc ideo
contingit, quia de cuſtodia tenetur. ff.
loca. & condu. l. qui mercedem paſtor
enim uigilare debet, & animam ſuam
ponere pro ouibus. ut 23. q 4. c. tres per
ſonę. & ideo tenetur de culpa, ſicut cu-
ſtos carceris. ut ff. de cuſto. & ex. reg. l.
vlti. non igitur excuſatur paſtor igno-
rantia, quia de negligentia tenetur, ut
prælatus. 91. diſt. cap. dictum. ſicut nec
excuſatur cuſtos fornacis, ſi obdormit
vel negligenter cuſtodit, & ignis eua-
gatus uillam incendit. ut ff. ad l. Aquil.
13 l. ſi ſeruus. † Vltima regula eſt, indi-
gnum eſt & à Romanæ eccleſiæ conſue-
tudine alienum, ut pro ſpiritualibus fa
cere quis homagium compellatur. hoc
ideo, quia ſimonia committitur. ut ſu-
pra de ſimon. cap. ſi diligenti. Sed ſacra-
mentum de fideli[illegible]te, & ſi clericus pri-
uatus non debeat ſuo prælato præſta-
re. ut ſup. de maio. & obe. c. legebatur ſi
tamen hęc conſuetudo depoſcat, pręſta
bitur. ut ſup. de uerb. ſig. ca. cum clerici.
ſupra de elec. c. qualiter. ſed à prælato de
iure præſtatur ſuo ſuperiori. vt ſupra
de iureiur. c. nullus. 23. diſt. ca. quanquã.
Sed quamuis pro ſpiritualibus tempo-
ralia non præſtantur affectio tamen &
charitas indebite non cenſentur. Solent
n. homines quadam prærogatiua amo-
ris diligere illos, à quibus ſe percepiſſe
beneficia recognoſcunt. ut ſupra de te-
ſta. c. cum in officijs. Cum igitur doctri-
na iu-

na iuris canonici, ſpirituale ſit obſe-
quium, potes ò lector mihi retribuere
ſpiritualiter in effectu. ſed ſufficit ſi
non petrahas, ſi hoc opus laudibus at-
tollendum lingua non carpas venena-
ta. Sunt enim quidam, qui in primo, ſe
æſtimant, vt bona quæ viderint, diſcere
contemnant, & quod grauius eſt, alio-
rum opuſcula quanquam vltima dente
lineam vltro ſuffundunt, ſicubi verò re-
periris quod aliorum dicta corripiant,
non turberis; hæc enim cõſcientiæ quæ
dam exegit temeritas; quæ in offenſam
incidere timuit omittendo hæc cui vti
litas ſuaſit & indixerit. ſi fortaſſe lege-
ris quod in apparatu meo memineris
te vidiſſe, conſidera quod non omnes
qui ſummam habituri ſunt, habeant ap-
paratum, & propterea malui repetere
quàm deeſſe.

F I N I S

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll.

Omnes ſunt Quaterniones, pręter Ll, qui eſt Sexternio.

VENETIIS,

Apud Ioannem Baptiſtam Hugolinum. 1586.